האשה נקנית פרק ראשון קידושין

מסורת הש"ס

האשה נקנית. לבעלה: **בשלש דרכים.** כדמפרש ואזיל. והאי שלש לשון נקבה הוא ובגמרא[ד] בעי אמאי תנא לשון נקבה: **וקונה את עצמה בשתי דרכים גרסי'**: **וקונה את עצמה.** להיות ברשותה להנשא לאחר: **בכסף ובשטר.** מפרש בברייתא בגמ' (לקמן ד' ה:) נותן לה כסף או שוה כסף ואומר לה הרי את מקודשת לי [ה] שטר כותב לה על הנייר אע"פ שאינו שוה פרוטה הרי את מקודשת [ו] לי ביאה בא עליה ואמר התקדשי לי בביאה זו וכולהו יליף מקראי. טעמא דב"ש מפרש בגמ' (דף יא.): **פרוטה.** של נחשת: **איסר האיטלקי.** של כסף ודמיו שמנה פרוטות: **היבמה נקנית.** [ז] ליבם: **בביאה.** להיות כאשתו לכל דבר שאם בא לגרשה אח"כ אינה צריכה הימנו חליצה אלא גט. אבל שטר וכסף אין מועילין בה מן התורה אלא מדרבנן לתקון דמהני בה מאמר כדאמרי' ביבמות (דף כ.) אבל אינו גומר בה להיות יורשה [ח] ומיטמא לה ולא לפוטרה מן החליצה אלא לפוסלה על אחר אחיו[ט]: **גמ' ומאי שנא הפס.** בפרק שני (לקמן דף מא.) דתנא האיש מקדש בו ובשלוחו ניתני הכא האשה מתקדשת: **משום דקנעי ליתיבי כסף.** בהני קניין ואמרינן לקמן (דף ד:) כסף מנלן דנקנית בו ומפרשינן דגמרינן קיחה קיחה משדה עפרון לאיקרי קנין הלכך תנא הכא קנין: **וכסף מנלן.** לאו הכא קא בעי לה אלא לקמן (ד' ג:) והכא האי מתרץ קאמר לה לכולא מילתא משום דקא בעי למיתני כסף וכסף מנלן ילפינן ליה לקמן (דף ד:) מקיחה וקיחה לשון קנין הוא הילכך תני האשה נקנית: ונ"ל

האשה

נקנית בשלש דרכים וקונה את עצמה בשתי דרכים [א]נקנית בכסף בשטר ובביאה בכסף [ב]בית שמאי אומרים בדינר ובשוה דינר ובית הלל אומרים [ג]בפרוטה ובשוה פרוטה [ד]וכמה היא פרוטה אחד משמנה באיסר האיטלקי וקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל [ה]היבמה נקנית בביאה וקונה את עצמה [ו]בחליצה ובמיתת היבם: **גמ' האשה נקנית** מאי שנא הכא דתני האשה נקנית ומ"ש התם דתני האיש מקדש משום דקא בעי למיתני כסף וכסף מנ"ל [ז]גמר קיחה קיחה משדה עפרון כתיב הכא [1]כי יקח איש אשה וכתיב התם [2]נתתי כסף השדה קח ממני וקיחה איקרי קנין דכתיב [3]השדה אשר קנה אברהם

האשה נקנית. הכא תני בה"א וכן בכמה דוכתין גבי אינש ואשה קתני בה"א כמו האשה שהלכה (יבמות דף קיד:) האשה שהלך בעלה (שם דף פז:) האשה שנתארמלה (כתובות דף טו:) האיש מקדש (לקמן דף מא.) וקשה דבהיא דתנן בתולה נשאת (כתובות דף ב.)[ט] אמאי לא תני הבתולה נשאת וי"ל דהכא אקרא קאי כלומר האשה המבוררת בפסוק דאשכחנא אשה מבוררת בקרא גבי נשואין דכתיב[ב] כי יקח איש אשה אבל בתולה לא קאי אקרא דלא אשכחנא בשום דוכתא בתולה בקרא מפורש גבי נשואין אבל קשה לקמן (דף יד:) דתנן עבד עברי עבד כנעני (דף כב.) אמה עבריה (דף יד:) אמאי לא תני בהם ה' דהא מבוררין בפסוק מינהו[א] ושמא בהני עבד ואמה אין נופל בהן לשון ה' שאין מבוררין כ"כ לפי שהולך לפרש בהן בהי מיניהו אי בעברי אי בכנעני או בעבריה או בכנעניה (א) דהא גבי יבמה קתני היבמה ואין לומר כל כך שבכ"מ שונה התנא לשון הרהוט לו בפה דכן מצינו שיש מקומות ששונה המעשה קודם המנין כי האי דהכא וכן בתולה נשאת ליום[ג] הרביעי אמרוג שוה לאילן בשלש[מ] דרכים והתורה נקנית במ"ח דברים (אבות פ"ו מ"ה) ויש מקומות ששונה המנין קודם כמו בעשרה מאמרות (שם פ"ה מ"א) אור ל"ד בודקין (פסחים דף ב.) ז' ימים קודם יו"כ (יומא ד' ב.)[ו] בשבעה דרכים בודקין את הזב (זבין פ"ב מ"ב) בג' דברים שוו גיטי נשים לשחרורי עבדים (גיטין ד' ט.)[מ]: **ב"ש אומרים בדינר.** במס' עדיות (פ"ד מ"ז) תני ליה גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה[ב] ואע"ג דאי קבלה קדושין מאחר[ג] ניתני

הוו ב"ש לחומרא[ד] מיהו לאו להכי מיתסיל[ה] כדאמרינן ביומא (דף פ:) כי אתסיל לענין עוג מלך הבשן: **בפרוטה ובשוה פרוטה.** תימה דלא הוה ליה למיתני אלא בשוה פרוטה כדתנן בהזהב (ב"מ ד' נה.) חמשה פרוטות הן ההולכה בשוה פרוטה והאשה מתקדשת בשוה פרוטה[ו] וי"ל משום דתנא כאן בכסף מפרש באיזה כסף דינר לב"ש ופרוטה לב"ה ולפי שלא נטעה לומר כסף דוקא ולא שוה כסף כדילף קיחה קיחה משדה עפרון דכתיב ביה כסף מפרש שוה כסף וא"ת ומנא לן דשוה כסף ככסף[ז] דהא לקמן (דף טז.) מיבעי ליה קרא גבי עבד עברי ע[ח] ישיב לרבות שוה כסף ככסף ופליון הבן דכתיב ביה[ט] כסף ואמר לקמן (דף ח.) דרב כהנא שקל סודרא בפליון הבן ומנא לן דשוה כסף ככסף ומיהו[י] בפרק קמא דשבועות (דף ד:) דריש כלל ופרט וכלל אבל גבי ערכין דכתיב ביה[כ] כסף והקדש נמי דתנן[ל] (ערכין דף כז.) גבי המקדיש שדהו שהקדש נפדה בכסף ובשוה כסף מנלן דשוה כסף ככסף מיהו בהקדשות נמי אפשר דדרשינן כלל ופרט וכלל[ר] דהא אין הקדש נפדה בקרקע כדאמרינן בהזהב (ב"מ דף נד.) הרי אמרו אין הקדש מתחלל ע"ג קרקע דרחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו[ש] ולקמן (דף ה.) נמי אמרינן דאין פודין הקדש ומעשר שני בשטר אבל גבי קדושין וערכין מנלן דשוה כסף ככסף וי"ל דילפינן מע"ע[ב] וא"ת והא גבי נזיקין נמי כתב קרא[ת] כסף ישיב לבעליו ודרשינן בפ"ק דב"ק (דף ז.) ישיב לרבות שוה כסף ככסף וא"כ הוו נזיקין ועבד עברי שני כתובין בחלין כאחד ואין מלמדין ויש לומר דתרוייהו צריכי דאי כתב עבד גרידא לא מצי למילף נזיקין מיניה לפי שמצינו שהקפיד הכתוב לענין מיטב וסל"א נמי כסף דוקא ולא שויו[ל] להכי אילטריך כסף ישיב גבי נזיקין וגבי ע"ע אילטריך נמי קרא דלא מצי יליף מנזיקין דהוה אמינא עבד דומיא דנזיקין ואם מיקני בקרקע ליבעי מיטב לכך אילטריך תרוייהו אי נמי י"ל אי כתב בעבד הוה אמינא דדין הוא שנקל עליו ליכול לפדות עצמו אפי' בשוה כסף כדי שלא יטמע בין העובדי כוכבים אבל גבי נזיקין דלא שייך למימר כך לא אמרי' הכי ואי כתב בנזיקין גרידא לא מצי למילף עבד מיניה דס"ד דלא יהיה שוה כסף בכסף בעבד לפי שגס הוא גרס לו לימכר על שנאת ונתן בפירות שביעית וכו' יוסי בר' חנינא דלקמן (ד' כ.) וס"ד דנחמיר עליו לומר דוקא כסף ולא שויו והא דאילטריך קרא לפליון הבן והקדש דשוה כסף ככסף ולא יליף מנזיקין וע"ע לפי שבא למעט קרקעות ושטרות שאין פודין בהן בכור אדם והקדשות: **וכמה היא פרוטה.** הא דלא מפרש כמה הוא דינר משום דדינר היו יודעין כמה היה שהוא אחד[פ] מכ"ד בדינר של זהב דדברי ב"ה דקי"ל כוותיה אינבי ליה לפרושי טפי: **אחד מח' באיסר.** כשהאיסרים כדיסם אבל כשהאיסרים מתזיילין אחד משמנה כדאמרינן בגמרא (שם): **איטלקי.** מפרש ר"ת על שם איטליא של יון ואין לתמוה על הקו"ף[נ] כדאשכחנא (בעזרא ד) שושנכיא על שם שושן: **היבמה נקנית כו'.** תימה דלא תני מנייניה כדלעיל וליתני נקנית בדרך אחד וקונה עצמה בשני דרכים וכמו מנייניה דלעיל למעוטי כדאמרינן בגמרא[פ] האי מנייניה נמי למעוטי דריש למעוטי כסף ושטר כדדרשינן לקמן (דף יד.) ביאה גומר ואין כסף ושטר גומרין בה ומנייניה דסיפא למעוטי ג"כ[ב] דלא נילף ק"ו מאשה כדאמרי' בגמ' (שם) דדרשינן נעלו אין מידי אחרינא לא וי"ל דבחדא מילתא אין לשנות מנייניה ביבמה לא חש לשנות מנייניה בעבד עברי[ג] וכנעני[ד] אי נמי משום דלא אילטריך למיתני בהם מנייניה למעוטי מידי: **מאי שנא הכא דתנן האשה נקנית.** המ"ל אגב דבעי למיתני סיפא וקונה את עצמה דלא שייך התם לשון קדושין וכה"ג משני בסמוך[ה] מיהו אומר הר"ר מנוח דה"מ למיתני ויתרת בשני דרכים דגבי קדושין שייך לשון היתר:

משום דקבעי **למיתני כסף.** והכא לא שייך למיפרך ותנא תרתי אטו חדא כדפריך לקמן[ו] דלשון קנין שייך נמי בשטר וביאה ולא היה תמוה על לשון קנין אלא משום דלקמן תנא לשון קידושין והכא תנא לשון קנין אי נמי בשטר נמי אשכחן לשון קנין דכתיב ואקח את ספר המקנה (ירמיה לב): **וכסף מנלן** גמר קיחה קיחה משדה **עפרון.** ואם תאמר ומה צריך לכל זה[ע] לא היה צריך לומר אלא כסף איקרי קנין דכתיב נתתי כסף השדה קח ממני וכתיב השדה אשר קנה אברהם אי נמי שדות בכסף יקנו וי"ל דבהכי לא סגי דנהי דכסף השדה איקרי קנין כסף דאשה לא איקרי קנין לכך צריך להביא ראיה לאותו כסף דגמרינן אשה מיניה איקרי קנין: **וכתיב התם נתתי כסף השדה קח ממני.** אינו חושש אלא שמוצא לשון קיחה[פ] אע"ג דלא דמי דקיחה דהכא קיימא אכסף של שדה וקיחה דאשה לא קיימא אכסף של אשה אלא אאשה עצמה וא"ת וליתני האשה נקחת שהוא ליתא דקרא טפי דכתיב כי יקח ותנן נמי עירובין (ד' כו:) הכל נקח בכסף מעשר[ו] וביאה שייך נמי לשון קיחה דכתיב (ויקרא כ) ואיש אשר יקח את אחותו[צ] וי"ל דלא שייך למיתני סיפא ולוקחת עצמה בב' דרכים: אי

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ל מהל' אישות הל"ב סמג עשין מח טושע"ע אה"ע סי' כו סעי' ד:

ב ב מיי' שם פ"ג הל"ל סמג שם טושע"ע אה"ע סי' כז סעי' ל:

ג ג מיי' פ"ג מהל' טוען ונטען הל"ל סמג עשין לה טושע"ע אה"ע סי' כז סעי' י:

ד ד מיי' פ"ל מהלכות יבום הל"ל ופ"ב שם הלכה ג סמג עשין נא טושע"ע אה"ע סי' קסו סעי' ז:

ה ה [מיי' שם פ"ל הלכה ב טושע"ע שם סי' קע סעיף יבן]:

תורה אור השלם

1. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:

דברים כד א

2. וַיְדַבֵּר אֶל עֶפְרוֹן בְּאָזְנֵי עַם הָאָרֶץ לֵאמֹר אַךְ אם אַתָּה לוּ שְׁמָעֵנִי נָתַתִּי כֶסֶף הַשָּׂדֶה קַח מִמֶּנִּי וְאֶקְבְּרָה אֶת מֵתִי שָׁמָּה:

בראשית כג יג

3. הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם מֵאֵת בְּנֵי חֵת שָׁמָּה קֻבַּר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ:

בראשית כה י

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה האשה וכו' דהא גבי יבמה. נ"ב עיין בשו"ת ב"ח סי' קפב:

תוס' ר"י הזקן

מתני'. האשה נקנית. לבעל, באחד מג' דרכים. וקונה את עצמה. מיד הבעל. וכולה מפרש בגמ'. היבמה נקנית. ליבם קנין גמור ליורשה וליטמא לה, בביאה. אבל ההוא קנין דלעיל לא הוי קנין גמור, דעדיין אינו יורשה ואינו מטמא לה אם הוא כהן, אלא שנעשית ארוסה.

גמ'. התם. בפרקא דלקמן [מא, א].

מוסף תוספות

א. דכתיב בקרא (שמות כא) כי תקנה עבד עברי. תוס' ריש כתובות. ב. דאם נתקדשה בפחות מדינר הויא לב"ה אשת איש ולב"ש פנויה. תוס' הרא"ש. ג. בדינר. ריטב"א לקמן יא.; ומת הראשון. תוס' הרא"ש. ד. וב"ה לקולא שב"ה אומרים שקדושי השני אינם קידושין וב"ש אומרים קידושין. שם. ה. אלא לענין קידושי הראשון. שם. ו. ובפרוטה ל"ל למיתני דכיון דמתקדשת בשוה פרוטה כ"ש בפרוטה עצמה. תוס' הרא"ש. ז. וא"ת שוה כסף בכלל כסף ליתא דהא וכו'. דשב"א (ועי' מהרש"א). ח. בפדיון הבן ניחא. תוס' הרא"ש. ט. בתוס' הרא"ש בנ"א. וכן הקדש נמי דכתיב ונתן הכסף וקם לו ותנן. י. ויסף חמישית כלל כסף פרט והיה לו חזר וכלל. תוס' ב"מ נד. וכן תוס' פסחים לה: כ. דרבי ביה קרא שוה כסף ככסף וה"ה נמי בכל דוכתא דכתיב ביה כסף. תוס' הרא"ש. ל. בר"ן מפרש. סד"א כיון דאי פרע ליה בקרקע צריך לפורעו ממיטב כי פרע ליה במטלטלין נמי שיהא צריך לפרעו ממיטב מטלטלין דהיינו מעות. מ. בתוס' הרא"ש. וזימנין דזיילי איסרי וזימנין דיקירי. (ועי' רש"ש ועצמות יוסף). נ. מיותרת. תוס' טוף. ס. גבי האיש קונה. תוס' הרא"ש. אלא דעדיפא מינה אמר ליה דעיקר קיחה שבכסף קנין הוא. רשב"א. ע. כיון דאין מקומו כאן כדפירש הקונטרס מה שייך לאתויי ג"ש. תוס' טוף. פ. בתוס' הרא"ש כתוב. אינו חושש אלא למצוא לשון קיחה לג"ש. צ. ובכמה חייבי כריתות כתיב קיחה. תוס' הרא"ש.

אי נמי שדות בכסף יקנו. והא דלא מייתי קנין שנכתב בתורה מכסף מקנתו (ויקרא כה) משום דבעי למתוי קנין דשדה ובקשה א"כ ה"ל למתוי השדה אשר קנה אברהם וי"ל דמהתם ליכא למידק דליכא למימר השדה אשר קנה אברהם בחזקה או בשטר דהא לא כתיב השדה אשר קנה בכסף: **דאסר** לה אב"ע בהקדש. והרי את מקודשת לי כלומר להיות לי מקודשת לעולם בשבילי כמו (נדרים ד' מח.) הרי הן מקודשין לשמים להיות לשמים[ב] ופשטא דמילתא מקודשת לי מיוחדת לי ומזומנת לי[ג] ומיהו אם היה אומר טלית זו מקודש לי אין נראה שיועיל[ד] דגבי אשה במה דמתיחדת להיות לו היא נאסרת לכל אבל בכסף וטלית לא שייך למימר הכי:

אי תנא קונה ה"א בע"ב. ואע"ג דתני האיש מקדש דמשמע בע"כ היינו משום דכבר אשמועינן הכא דבע"כ לא והא דקתני היכא קונה[ה] בע"כ[ה] אידי דקתני האשה נקנית תני נמי סיפא היכא נקנית דנקנית משמע מדעתה ומשמע בע"כ[ו]:

ליתני שלשה. פירוש משום דכל התורה כולה בלשון זכר נאמרה: **קשו קראי אהדדי.** אע"ג דמלינו כמה דברים שנקראים בלשון זכר ונקבה דכתיב (יחזקאל ג) יד שלוחה אלי והנה בו מגילת ספר וכן השמש באה (בראשית טו) השמש יצא (שם יט) המחנה האחת והכהו (שם לג) וכן בלשון חכמים מצינו (שבת דף כא.) גדי נר שכבתה אין זקוק לה נר שכבה (שם דף מד.) הלכה חמורך טרפון (סנהדרין דף לג.) השוכר את החמור והבריקה והוליכה בהר[ו] (ב"מ דף עח.) לא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור (כתובות דף עו.) וכהנה רבות מיהו היכא דליכא לשנויי משנינן ובקראי נמי יש שום דרשה אי נמי לפי שראה המשניות ששינו לשונם אחרי שני הפסוקים היה רולה לתת בהם טעם ודקדוק עליהם: **הכא** דבתורה **קאי** ותורה איקרי לשון נקבה. וא"ת מלחמה נמי איקרי לשון נקבה דכתיב (שמואל א יא) ותכבד המלחמה אל שאול ותוסף (עוד) המלחמה (שם יט) ועוד כי היכי דקאמר דרכו של איש לעשות מלחמה ולא אשה ה"נ דרכו של איש ללמוד תורה ולא אשה וי"ל דלא דמי דהכא בתורה גופיה קאי דקרי הכתוב בלשון דרך ולא קאי בלומדיה וכתוב יצאו אליך (דברים כח) אאנשי מלחמה קאי והם האנשים שדרכם לעשות המלחמה: [מפני מה אמרה תורה כי יקח וכו'. פי' דמשמע בע"כ ולא כתיב כי תלקח דמשמע מדעתה[ז]] ת"י:

אתרוג שוה לאילן בג' דרכים. פי' בקונטרס לערלה ולרבעי ולשביעית דלענין שביעית הולכין בפירותיו אחר חנטה כאילן ולא בתר לקיטה כירק וא"ת השתא משמע דרבעי נוהג באתרוג א"כ קשה מהכא למ"ד תני כרם רבעי בריש כילד מברכין (ברכות דף לה.) דמשמע דאין רבעי נוהג בשאר אילנות וי"ל דה"ק כרם רבעי כל היכא דאלי לתתי ולתתי והיכא דל"מ לתתי לא מ) פליגי עליה דלא פליגי התם לומר שלא יסבור שום תנא נטע רבעי דשמא בר מההיא דאתרוג איכא פלוגתא דתנאי בהדיא בשום מקום ולא נחלקו אלא לסתום המשניות דסוף מס' מעשר שני ובשאר דוכתין אי כמאן דסבר (ברכות דף לה.) נטע רבעי אי כמאן דסבר (שם) כרם רבעי לידע כמאן הלכתא וי"מ דאפי' מאן דתני כרם רבעי מודה בשאר אילנות דמדרבנן נוהג והכא מדרבנן קאמר ויש לנו נפקותא בדבר דאי פליגי דמאן דתני כרם רבעי דוקא אבל בנטע אין רבעי כלל אפילו מדרבנן ואמרו (שבת דף קנט.) כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחולה לארץ וא"כ עכשיו בחו"ל אין דין רבעי נוהג באילנות ואי מדרבנן כ"ע מודו דנוהג בשאר אילנות ה"ה בחו"ל דרבעי נוהג מדרבנן ומה שפי' בקונטרס דלשביעית אזלינן בתר חנטה כאילן ולא בתר לקיטה כירק משמע מתוך פירושו דבירק אזלינן בתר לקיטה לענין שביעית ולא דק דבמס' שביעית (פ"ט מ"ח) תנן כל הספיחים מותרין חוץ מספיחי כרוב והקשה רבינו נסים דבפרק מקום שנהגו (פסחים דף נא:[ט]) תני איפכא ותירץ דבהתיא דמס' שביעית דקתני כל הספיחים מותרין מיירי בספיחים של ערב שביעית שנכנסו בשביעית דכיון שגדלו רובן בששית הם כשל ששית ומותרין אף לסתורה חוץ מספיחי כרוב שהם אסורין לסתורה כדין שביעית או אחר הביעור לאכילה כדמפרשינן בירושלמי[י] דכל ירק אתה יכול לעמוד עליו בין חדש בין ישן אבל ספיחי כרוב שדרכו[יא] לגדל אמהות אמהות ויש עלין שהם גדלים בשביעית ושמא יקח מן העלין שהן אסורין ויאמר מן האמהות לקחתי והוא דמקום שנהגו (שם) דקתני כל הספיחים אסורים מיירי בספיחים שגדלו בשביעית ואליבא דרבי עקיבא[יב] דדרים וכי מאחר

ויפני הלא האיש קונה. כי היכי דתני בלשנא דרבנן האיש מקדש: **ויפני.** הכא האיש קונה בג' דרכים: **ומקנה.** אותה לעצמה בשתי דרכים: ומשני **משום דאיכא.** בהנהו ג' דרכים מיתת הבעל: **בודקים את הזב.** במאכל ובמשתה בחולי במשא בקפילה ומרלאה והרהור שמא מחמת אחד מהן ראה ואנוס הוא וטהור דרחמנא אמר (ויקרא טו) מבשרו מאליו ולא מחמת אונס והאשה באונס נמי מטמאה כדאמר בפ' בנות כותים (נדה דף לו:) כשהוא אומר כי יזוב זוב דמה הרי אונס אמור: ופרכינן **מ"ט תני שלש.** משום דרכים קאמרת: **ליתני דרכים ויפני שלשה.** כי אורחא דגמרא: **ופני תרתי משום חדא.** בתמיה שינה לשון כסף ושטר משום דיאה היה לו לילך אחרי הרוב: **הא מני.** דתני לשון דרך בקדושי אשה ר"ש היא דאמר אורחא דאורחא שייך בהו: **אגידה.** אחת מנלעותיו: **גג' דרכים.** ערלה ורבעי נוהג בו כאילן ולענין שביעית הולכין בפירותיו אחר החנטה כאילן ולא אחר לקיטה כירק: **ולירק בדרך אחד.** שבשעת לקיטתו עשורו שאין הולכין בו לענין מעשרות אחר חנטה כשאר אילנות אלא אחר שהם שנלקט בו כירק כדמפרש טעמיה לקמן. המעשרות משתנות כסדר השנים שהם ראשונה של שמיטה מעשר ראשון ושני וכן בשמיה אבל שלישית מעשר ראשון ומעשר עני ואם חנט בשמיה ונלקט בשלישית בשאר אילנות אחר חנטה ובאתרוג אחר לקיטה כירק:

התם

אי נמי [1]שדות בכסף יקנו תני האשה נקנית וניתני התם האיש קונה מעיקרא תני לישנא דאורייתא ולבסוף תני לישנא דרבנן ומאי לישנא דרבנן דאסר לה אב"ע בהקדש וניתני הכא האיש קונה משום דקא בעי למיתנא סיפא וקונה את עצמה בדידה תנא נמי רישא בדידה וניתני האיש קונה ומקנה משום דאיכא מיתת הבעל דלאו איהו קא מקני [2]מן שמיא הוא דמקני לה ואב"א אי תנא קונה ה"א אפילו בע"כ תנא האשה נקנית [3]דמדעתה אין [4]שלא מדעתה לא ומאי אירא דתני שלש ליתני שלשה משום דקא בעי למיתני דרך ודרך לשון נקבה הוא דכתיב [2]והודעת להם את הדרך ילכו בה ואלא הא [3]דתניא [4]בשבעה דרכים בודקין את הזב ניתני שבע משום דקא בעי למיתני דרך ואשכחן דרך דאיקרי לשון זכר דכתיב [3]בדרך אחד יצאו אליך ובשבעה דרכים ינוסו לפניך אי הכי קשו קראי אהדדי וקשיא נמי מתני' אהדדי קראי אהדדי לא קשיין הכא דבתורה קאי ותורה איקרי לשון נקבה דכתיב [4]תורת ה' תמימה משיבת נפש כתב לה בלשון נקבה התם דבמלחמה קאי דדרכו של איש לעשות מלחמה ואין דרכה של אשה לעשות מלחמה כתב לה בלשון זכר מתני' אהדדי לא קשיין הכא דלגבי אשה קאי קתני לה בלשון נקבה התם דלגבי איש קאי דדרכו של איש ליבדק ואין דרכה של אשה ליבדק דהא [5]אשה נמי[ה] באונס מיטמאה תני לשון זכר מ"ט תני שלש משום דרכים ניתני דברים וניתני שלשה משום דקבעי למיתני ביאה וביאה איקרי דרך דכתיב [5]ודרך גבר בעלמה כן דרך אשה מנאפת הא תינח ביאה כסף ושטר מאי איכא למימר משום ביאה ותני תרתי אטו הדא הנך נמי צורך ביאה נינהו ואב"א הא מני ר"ש היא דתניא ר"ש אומר מפני מה אמרה תורה [6]כי יקח איש אשה ולא כתב כי [7]תלקח אשה לאיש [7]מפני שדרכו של איש לחזר על אשה ואין דרכה של אשה לחזר על איש משל לאדם שאבדה לו אבידה מי חוזר על מי בעל אבידה מחזר על אבידתו והא דתנן [8]בז' דרכים בודקין את הזב ליתני דברים התם הא קמ"ל דדרכא דמיכלא יתירא לאתויי לידי זיבה ודרכא דמישתיא יתירא לאתויי לידי זיבה והא דתנן [9]דאתרוג שוה לאילן בג' דרכים ליתני דברים משום דבעינן[9] מתני סיפא ולירק בדרך אחד סיפא נמי ניתני דבר התם

[1] שדות בכסף יקנו תני האשה נקנית. [2] והודעת להם את הדרך ילכו בה. [3] בדרך אחד יצאו אליך. [4] תורת ה' תמימה משיבת נפש. [5] ודרך גבר בעלמה. [6] כי יקח איש אשה. [7] תלקח אשה לאיש. [8] בז' דרכים בודקין את הזב. [9] דאתרוג שוה לאילן בג' דרכים. [10] מתני' אבל כי יקח משמע אפי' בע"כ כעין האיש קונה. רש"ל.

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה הל"א סמג עשין מה טוש"ע אה"ע סי' מב סעי' ג:

ו ב מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הל"ב:

ג [מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הלכה ג טוש"ע י"ד סי' קפג סעיף ג]:

ז ד מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל"ה ופ"ד מהל' שמיטה ויובל הל"ב [טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף קטן]:

מוסף רש"י

דמדעתה אין שלא מדעתה לא. והלכה ואיסה לאיש אחר (דברים כד) מדעתה משמע (יבמות יט:). דבעינן דעת המקנה (לקמן מד.). משיבת נפש. משיבתו מדרכי מיתה לדרכי חיים (תהלים יט, ח). שדרכו של איש לחזור על אשה. אדם פנוי מנקם ומחזר על נשוא (נדה לא:). דדרכא דמיכלא יתירא. מחמת רוב אכילה ושתיה וטעינת משוי יותר מדאי וכל הדברים האמורים כאן מביאים לידי זיבה. (נזיר סה:). אתרוג שוה לאילן בג' דרכים. לילך אחר חנטה לענין ערלה ורבעי ושביעית (ר"ה יד:) לענלה שנוהג בו כאילן, וכן רבעי נוהג בו, ולשביעית דאזלינן ביה לענין שביעית בתר חנטה (סוכה לט:). ולירק בדרך אחד. שבשעת לקיטתו עישורו, שאם חנטה בשביה ונלקטה בשלישית, מתעשר כדת שנה שלישית כירק, לפי שאף הוא דרכו ליגדל על כל מים (ר"ה יד:). שאם חנטו בשנה שניה, שמעשרותיה מעשר ראשון ומעשר שני, ונלקטו בשלישית לשמיטה, שמעשרותיה מעשר ראשון ומעשר עני, מתעשר כדין מעשר שלישית, ואילו שאר אילנות שחנטו פירותיהן בשביה ונלקטו בשלישית, מתעשרין כדין שניה, ולענין מעשר שהו אתרוג לירק, דמעשר פירות האילן וירקות דרבנן ומעשר גורן ויקב דאורייתא, ובגורן ויקב יליפינן בר"ה (יג:) שמתעשר אחר השנה שהביאו שלש מקראי, ואסמכו רבנן מעשר דבריהם בגורן ויקב, מה גורן ויקב מיוחדים שבגלים על רוב מים, דהיינו מי גשמים, ומתעשרין לשנה שעברה, אף כל הגדלין על רוב מים כגון פירות האילן, מתעשרין לשנה שעברה, יצאו ירקות שגדלין על כל מים שמתעשרים לשנה הבאה, ואתרוג נמי גדל על כל מים לירק (סוכה מ:).

תוס' ר"י הזקן

דאורייתא. דכתיב לשון קנין בכסף. והא דתנן בשבעה דכו'. בזבין פרק [ב מ"ב] היא שנויה.

מסורת הש"ם

א) כתובות פב: [וש"נ] יבמות לט., ג) [ז"ל רש"י ביבמות יט: ד"ה קדושין דעצמה והלכה היאסה לאיש אחר מדעתה משמע וע"ע רש"י לקמן מד. ד"ה קדושין דמדעתה דבעינן דעת המקנה], ג) [ל"ל דמנן], ד) [וכן פ"ב מ"ב מיל סה:], ה) [בכמ"י: אשה באונס נמי מיטמיא. וכל"ל. (יעב"ץ)], ו) ס"א מקת, ז) נדה לא:, ח) מיל סה: זכין פ"ב מ"ב, ט) ר"י יד: סוכה לט: בכורים פ"ב מ"ו, י) [בכמ"י: דבעי, בדפו"ר: דבעא], כ) [לקמן יד ע"א], ל) (לפניו אם במשנה הם שני בצות נפרדים) מ) [בדפו"ר: פליג. וכן בסמוך], נ) [וכסא ד"ר כלן], ס) [שביעית פ"ט ה"א], ע) [בדפו"ר: שדרכן], פ) [בספחים שם],

תורה אור השלם

1. שְׁדוֹת בַּכֶּסֶף יִקְנוּ וְכָתוּב בַּסֵּפֶר וְחָתוּם וְהָעֵד עֵדִים בְּאֶרֶץ בְּנִימָן וּבִסְבִיבֹי יְרוּשָׁלִַם וּבְעָרֵי יְהוּדָה וּבְעָרֵי הָהָר וּבְעָרֵי הַשְּׁפֵלָה וּבְעָרֵי הַנֶּגֶב כִּי אָשִׁיב אֶת שְׁבוּתָם נְאֻם יְיָ׃ ירמיהו לב מד

2. וְהִזְהַרְתָּה אֶתְהֶם אֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַתּוֹרֹת וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן׃ שמות יח כ

3. יִתֵּן יְיָ אֶת אֹיְבֶיךָ הַקָּמִים עָלֶיךָ נִגָּפִים לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ׃ דברים כח ז

4. תּוֹרַת יְיָ תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת יְיָ נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי׃ תהלים יט ח

5. דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם דֶּרֶךְ נָחָשׁ עַל צוּר דֶּרֶךְ אֳנִיָּה בְלֶב יָם וְדֶרֶךְ גֶּבֶר בְּעַלְמָה׃ כֵּן דֶּרֶךְ אִשָּׁה מְנָאָפֶת אָכְלָה וּמָחֲתָה פִיהָ וְאָמְרָה לֹא פָעַלְתִּי אָוֶן׃ משלי ל יט - כ

6. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׂנֵאָהּ׃ דברים כב יג

מוסף תוספות

א. וכסף השדה לא בא אלא לפרעון. ריטב"א.

ב. פי' כגון קדשי קדשים שמותרים לכהנים שבזכרי כהונה ואסור לזולתן וכו' אף אישה זו כיון שנתקדשה הותרה לבעלה ונאסרת לאחרים. הרמ"ה מובא בתוס' הרא"ש. ג. כמו וקדשתם היום ומחר דמתרגמינן ותזמנינון. תוס' הרא"ש. ד. דלא הוי מפרשינן ליה שיהא אסור בהקדש לכל להיות לי. שם. (ועי' מזר"א סימן קמח). ה. אע"ג דבע"כ מיבם לה. תוס' הרא"ש. ו. והא דתני האשה נקנית דמשמע נמי בע"כ י"ל דקונה משמע ודאי בע"כ אבל ניקנית משמע בין מדעתה בין בע"כ ותפשת מועט תפשת. רשב"א. (ועי' ריטב"א). ז. דתלקח משמע שתזמין עצמה ותתרצה בכך דומיא דניקנית

מאחר

הסס הא קמ"ל. דטעם דאזלינן בית אחר לקיטה משום אורחא דמילתא הוא: **מפני שדרכו ליגדל על כל המים.** שמשקין אותו במים שאובין כירק דהיינו טעמא דירק כדאמר בר"ה (דף יד.) גורן ויקב כתיב גבי מעשר כדגן מן הגורן[ו] כו' מה גורן ויקב מיוחדין שגדלין על רוב מים דהיינו גשמים ומתעשרין אחרי השנה שעברה כדאמרינן בר"ה (דף יב:) דאזלינן בתר שנה שהביאו שלש בה ולא אחר לקיטתו וילפינן לה מקראי אף כל שגדלין על רוב מים דהיינו אילנות מתעשרין לשעבר ואע"ג דמעשר דידהו דרבנן הוא[ח] אסמכינהו אקראי יצאו ירקות שגדלין על כל מים מתעשר לשנה הבאה: **כו'.** ספק היה ספק בהמה: **יש בו דרכים כו'.** דכיון דמספקא לן נזיל ביה לחומרא: **שוה לחיה.** וטעון כיסוי דם: **ולבהמה.** חלבו אסור: **ושוה לבהמה וחיה.** טעון שחיטה: **שאין שוה לא לחיה ולא לבהמה.** אסור הרבעה עם בהמה וחיה: **זו אחת מן הדרכים.** שהמביא גט או שחרור ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם בפ"ק דגיטין: **דאיכא פלוגתא.** חילוק בדרכיו בדרך זו הוא דומה לכאן ובדרך זו אינו דומה כגון מתני' בג' דרכים למעוטי חופה דלא קניא ודחזב[ט] הכי הוא דהוי אונס לזיבה ולא אונס אחר ודגטין באלו שוה ולא באומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי דמוחר בגט ואינו מוחר בשחרור דזכין לו לאדם שלא בפניו: **דיקא נמי.** דהיכא דלא הוי ליה פלוגתא תנא לכל דבר: **מגיינא דרישא.** ג' דרכים: **מגיינא דסיפא.** וקונה את עצמה בשתי דרכים: **למעוטי חופה.** שאם מסרה לה[י] אביה לחופה לשם קדושין אינה מקודשת בכך: **ולרב הונא כו'.** לקמן בשמעתין (דף ה.): **חליפין.** קנין סודר: **מה שדה מקניא בחליפין.** דכתיב (רות ד) וישלוף נעלו והתם שדה הוא: **חליפין איתנהו בפחות משוה פרוטה.** דקי"ל בפרק הזהב (ב"מ דף מז.) קונין בכלי אע"פ שאינו שוה פרוטה: לא

התם הא קמשמע לן דדרכיה דאתרוג כירק מה ירק דרכו ליגדל על כל מים ובשעת לקיטתו עישורו אף אתרוג דרכו ליגדל על כל מים ובשעת לקיטתו עישורו והא דתנן[א] כו' יש בו דרכים שוה לחיה ויש בו דרכים שוה לבהמה ויש בו דרכים שוה לחיה ולבהמה ויש בו דרכים שאינו שוה לא לחיה ולא לבהמה ניתני דברים ותו הא דתנן[ב] זו אחת מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים ניתני דברים אלא כל היכא דאיכא פלוגתא תני דרכים וכל היכא דליכא פלוגתא תני דברים דיקא נמי דקתני סיפא[ג] ר"א[ד] אומר אתרוג שוה לאילן לכל דבר ש"מ: מגיינא דרישא למעוטי מאי מגיינא דסיפא למעוטי מאי מגיינא דרישא למעוטי חופה[ה] ולרב הונא דאמר חופה קונה מק"ו למעוטי מאי למעוטי חליפין ס"ד אמינא הואיל[ו] וגמר קיחה קיחה משדה עפרון מה[ז] שדה מקניא בחליפין אף אשה נמי מקניא בחליפין קמ"ל ואימא הכי נמי חליפין[ח] איתנהו בפחות משוה פרוטה ואשה בפחות משוה פרוטה לא

מאחר שלא נזרע מהיכן אוספין אלא לימד על הספיחים שהן אסורים אפילו לאכילה וכ"ש לסחורה וסבר דספיחים אסורין בשביעית מדאורייתא ואפילו קודם זמן הביעור וכשיצאו למוצאי שביעית אסור מדרבנן בכדי שיעשו כיוצא בהן[א] וקסבר כל שאר ספיחים אסורים במוצאי שביעית אבל ספיחי כרוב שאין כיוצא בהן בירקות השדה לא גזרינן בהם משום שאר ספיחים דהא מינכרא מילתא ומה שגידל אמהות הרי היא של שביעית ואסור ומה שלא הגיע הרי הוא של מוצאי שביעית ושרי ומאן דחזי לבר מינס דאכל ספיחי כרוב למוצאי שביעית לא אתי למיכל שאר ספיחים דהא שאני משאר ספיחים ולא גזרינן היתירא משום איסורא מ"מ ש"מ דלא אזלינן כלל בירק בתר לקיטה אלא בתר רוב גידולים מדשרי ספיחי ששית שנכנסו לשביעית וי"ל דנהי (ח) דהתיר דלא אזלינן בתר לקיטה מ"מ בתר חנטה נמי לא אזלינן אלא הגדל באיסור אסור בהיתר מותר מה שאין כן באתרוג ושאר אילן דאזלינן לגמרי בתר חנטה דאם חנטה באיסור אפי' מה שגדל בהיתר אח"כ אסור והשתא לשביעית שוה לאילן דאי הוה בירק הוה אזלינן בתר רוב גידול: **מה** ירק דרכו ליגדל על כל מים.

טעמא דירק מפרש בפ"ק דר"ה (דף יד. ושם[ט]) דגורן ויקב כתיב גבי מעשר כדגן מן הגורן כו' מה גורן ויקב מיוחדים שגדלים על רוב מים מתעשרים לשנה שעברה יצאו ירקות שגדלין על כל מים ואע"ג דמעשר ירק מדרבנן והיאך עושה בנין אב מדבר שהוא מדרבנן אסמכוה רבנן אקרא[ב] כדפירש בקונטרס ור"י פי' אם אינו ענין למעשר תנהו ענין לשביעית שנוהג בירק מן התורה דעיקר דרשה אתיא לשביעית לענין ירק דהוי דאוריתא בין בירק בין באילנות כדאמרינן בר"ה (דף טו:) אמינא לך מעשר חרובין דרבנן ואמרת לי שביעית דבנות שוה דאוריתא וה"ה בירקות דהוו דאוריתא מסתמא ככל דבר שהוא[ג] אוכל[ד] ושמר כו' כדתנן במס' שביעית (פ"ז מ"ח) כלל אמרו בשביעית כו' וה"ק מה גורן ויקב שגדלין על רוב מים ואזלינן בתר שנה שעברה לגבי שביעית אף כל כו' וקשה דהרי אתרוג שגדל על כל מים כדאיתא בשמעתין ואפ"ה אמרינן ששוה לאילן לענין שביעית לילך בתר חנטה ושמא י"ל דהא דאזלינן ביה בתר חנטה לשביעית היינו דוקא לחומרא כגון אם חנטו בשביעית ונלקט בשמינית א"כ י"ל אע"ג דאתרוג גדל על כל מים אין לנו לחלקו מדין שאר אילנות לענין שביעית כיון דלענין ערלה ורבעי לא חלקתו תורה משאר אילנות ודרשה דגורן ויקב לירקות אתא ולא לאתרוג ומכ"מ לענין מעשר שהוא דרבנן תקנו חכמים אחר לקיטתו עישורו הואיל וגדל על כל מים כירק וא"ת אמאי לא חשיב שהאתרוג שוה לאילן לכלאים שאינו כלאים בכרם וליחשב דשוה לאילן באורבע דרכים וי"ל לא תני אלא דשוה לאילן לילך בתר חנטה ולירק בתר לקיטה[ג] וא"ת אמאי לא חשיב ששוה לירק בשני דרכים כגון לענין פיאה דלא מיחייב אתרוג בפיאה משום דאין לקיטתו כאחד לענין פיאה בעינן לקיטתו כאחד[מ] ומהאי טעמא ממעטינן תאינה בפרק כלל גדול (שבת דף סח.) ובפרק מקוש שנהגו (פסחים דף נו:) ובירק נמי אין פיאה מתנהגת דאינו בכלל דבר המתקיים כדאיתא התם וי"ל כיון דאיכא אילנות טובא שאין חייבין בפיאה[נ] כגון האוג והחרובים השנויים במסכת פיאה (פ"א משנה ה) לא שייך למיתני שוה לירק ומהאי טעמא נמי לא קאמר שוה לירק לענין ביכורים (ג) שאין ביכורים אלא משבעה מינין כדאיתא בספרי אם כן שוה נמי לשאר אילנות: **לא** לחיה **ולא לבהמה.** פי' (ד) לענין הרבעה משום דמספקא לן אי מין חיה אי מין בהמה הוא הקשה הר' אליעזר למ"ד (חולין דף פ.) כוי בריה בפני עצמו הוא מאי איריא משום דמספקא לן כו' אפילו ידעינן דחיה היא לא מרבעין עליה חיה אחרת דאין מרבעין איל על גבי וי"ל דאתיא כמ"ד (שם) כוי זה הבא מן החייש ומן הצייה ומספקא לן אי חוששין לזרע האב או לא דאי הוה אמר דאין חוששין היינו מרבעין עליה לגבי:

ואשה בפחות מש"פ לא מקניא נפשה. פי' בקונטרס משום דגנאי הוא לה הילכך בטיל לה תורת חליפין בקידושין ואפילו בכלי שיש דגנאי הוא לה א"כ אמאי לא פריך בגמרא בנתיה דרבי יאלי דקפדו אנפשייהו ולא מקדשי בפחות מתרקבא דדינרי כו'[ד] כי היכי דפריך לקמן (דף יא.) אמילתיה דב"ש ועוד קשה כיון דס"ד השתא למגמר קניי אשה מקנייי שדה א"כ אשה נמי תקני בחזקה כמו שדה ועוד דלקמן (דף ה.) בעי בגמ' בשטר מנגן ומאי בעי ליגמר משדה לכך נראה לר"ת דגרסי' בפחות משוה פרוטה לא מקניא ולא גרס נפשה דלא בקפידא תליא מילתא אלא ה"ט משום דגמר קיחה קיחה משדה עפרון דכתיב ביה כסף ובפחות משוה פרוטה לא מיקרי כסף והמקשה שהקשה תחילה ואימא ה"נ בשטר וחזקה לא הקשה הא פשיטא דלא גמרינן קיחה לעשות אשה ולהכי מבעיא לן לקמן בשטר מנגן דלא גמרינן משדה אלא לכסף דוקא דכתיב ביה קיחה ולא פריך מחליפין אלא משום דהוי כעין כסף דקרא שיש בהם שוה פרוטה[ה] והכי פירושו ואימא ה"נ שתקנה אשה בחליפין כשיש באותם חליפין שוה פרוטה כעין כסף דקרא טפי משטר שיש בו שוה פרוטה דא"ל שיהא השטר פרוטה כדאמרי' גיטין (דף כ.) כתבו על איסורי הנאה כשר[ו] אבל חליפין דשוה פרוטה דומין לכסף ומשני חליפין איתנהו בפחות משוה פרוטה וא"כ אינם מטעם כסף אלא קנין אחר הוא[ז] וא"ת היכי ס"ד דילף משדה עפרון שתקנה אשה בחליפין והא שדה עפרון גופא לא מיקני בחליפין דלא מצינו חליפין לעובד כוכבים דהא אמרינן בבכורות (דף יג.) מדישראל בחדא עובד כוכבים נמי בחדא[ח] וי"ל דהיינו לבר מחליפין דומיא דישראל בחדא וה"ק מדישראל בחדא קנין חדש בר מחליפין שהם בשניהם[ט] וכן משמע לקמן (דף ח.) גבי נמכר לעובד כוכבים מכסף מקנתו בכסף נקנה ואין נקנה בתורת תבואה וכלים ומאי ניהו חליפין ש"מ דשאר דברים נקנין בחליפין לעובד כוכבים וכן היה רגיל ר"ת לשלוח הרשאה ביד עובד כוכבים והיה מקנה בחליפין ומיהו בזה צריך ליזהר שלא לכתוב וקנינא מיניה[י] דאין שליחות וזכיה לעובד כוכבים כדאמרינן בפרק [חמישי] דבבא מציעא (דף עא.): אלא וקנה העובד כוכבים כתבינן ואם תאמר אם כן כיון דפשיטא לן דאשה לא מקניא בחליפין אמאי

ח א מיי' פ"ב מהל' מזירות הל"י:
ב [מיי' פ"ה מהל' מכירה הלכה ה טוש"ע חו"מ סי' קל קעיף ח]:
ג [מיי' שם הלכה ו טוש"ע ח"מ סי' קלה סעיף ב]:

תוס' ר"י הזקן

על כל מים. אית דמפרשי אפילו אינן מי גשמים, ועיקר הפירוש הוא על כל מים שיבאו אליו, אין מים מזיקים אותם כלל. דתנן כוי וכו'. בבכורים פרק ב [מ"ח] היא שנויה. פלוגתא. שמחלק בענין. חופה. שאם מסרה לחופה לשם קדושין לא מהני. ולרב הונא דאמר. לקמן [ה, א]. חליפין. קנין סודר. משדה עפרון. לקמן [ד, ב]. בפחות משוה פרוטה. דקי"ל [ב"מ מז, א] קונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה.

עין משפט נר מצוה

א) בכורים פ"ב מ"ח חולין קלב., ב) גיטין פ., ג) [ביכורים פ"ב מ"ו], ד) [בכמ"ש ופי"ר: רבי אליעזר], ה) [לקמן ה.], ו) [לעיל ב.], ז) [במדבר יח], ח) [בכרכות לו ע"א], ט) [בדפו"ר: הגי, וכ"ה ברש"ס], י) [בדפו"ר: לו, וכ"ה ברש"ס], כ) [ד"ה מהן], ל) [במשנה בשביעית ליתא לתיבת "ונשמר"], מ) [בפאה פ"א מ"ד], נ) [ל"ל אלא כגון. (הר"מ מדעסויות. ועיין רש"ס ומל"ה)].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה (בע"א) אתרוג וכו' וי"ל דנסי דלא כל"ל ותיבת דהסיא נמחק: (ב) ד"ה מה וכו' מסממא ככל דבר שהוא מאכל כו' כתבון במסכת שביעית כלל גדול אמרו: (ג) בא"ד לענין ביכורים דכיון שאין ביכורים אלא: (ד) ד"ה לא וכו' פי' בקונטרס לענין הרבעה:

מוסף רש"י

על כל מים. אף על שאובין ומשקין אותה תמיד כענין שנאמר (דברים יא) והשקית ברגלך כגן הירק סתם גן הירק דרכו בהשקאה (ד"ה יד.). כוי. מן המים ומן הצמח (חולין מט:). אתרוג שוה לאילן לכל דבר. אף למעשרות (סוכה מז.).

מוסף תוספות

א. כדתנן לעיל [במס' שביעית] בסוף פ"ו (מ"ד). הר"ש בשביעית פ"ט מ"ח. ב. ועיקר קרא לפסולת גורן ויקב כדלעיל לענין סוכה. תוס' ר"ה יד. ד"ה מה. ג. וכן נראה דלענין ערלה ורבעי נמי לא איצטריך לאשמעינן שנוהגת באתרוג אלא לאשמעינן ביה דאזלינן ביה בתר חנטה כשאר אילנות לפי שיש בו דבר דאזלינן בתר לקיטה. תוס' הרא"ש. ד. ע"י שליח ובלילה אבל ביום וע"י עצמן הא חזינן דלא קפדי. תוס' הרא"ש. ה. כשיש בהם שו"פ. שם. ו. ולא דמי לכסף. שם. ז. בריטב"א. וזו ראיה דחליפין אב בפני עצמו הם ולאו תולדה דכסף. ח. פי' ישראל קונה במעות וגוי במשיכה ואין לו עוד קנין אחר. תוס' הרא"ש. (והיינו כר"י שם וברשב"א נקט איפכא דהיינו אליבא דר"ל ועי' תוס' לקמן יד: ד"ה הואיל). ט. בתוס' הרא"ש. לבד מחליפין שנוהג בשניהם. י. דקנינא מיניה משמע שהעדים שלוחים לקבל הקנין. מ"י מובא במהרש"א. ועי' מאירי.

לא מקניא נפשה מניינא דסיפא [6] (למעוטי מאי) למעוטי חליצה סד"א תיתי בק"ו מיבמה [3] מה יבמה שאינה יוצאה בגט יוצאה בחליצה זו שיוצאה בגט אינו דין שיוצאה בחליצה קמ"ל ואימא ה"נ אמר קרא [1] ספר כריתות [3] ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה: בכסף: מנ"ל ותו הא דתנן [7] [א] האב זכאי בבתו בקדושיה בכסף בשטר ובביאה מנלן דמיקניא בכסף וכסף דאבוה הוא אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא [2] ויצאה חנם אין כסף אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומאן ניהו אב ואימא לדידה [ב] הכי השתא אביה מקבל קידושיה דכתיב [3] את בתי נתתי לאיש הזה ואיהי שקלה כספא ואימא ה"מ קטנה דלית לה יד לקבל קידושין אבל נערה דאית לה יד לקבל קידושין תקדיש איהי נפשה ותשקול כספא אמר קרא [4] בנעוריה בית אביה כל שבח נעורים לאביה ואלא הא דאמר רב הונא אמר רב [ג] מנין שמעשה הבת לאב שנאמר [5] וכי ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה [ד] אף בת נמי מעשה ידיה לאביה תיפוק ליה מבנעוריה בית אביה אלא בהפרת נדרים הוא דכתיב ה"נ בהפרת נדרים הוא דכתיב [ה] וכ"ת נילף מינה [ו] ממונא מאיסורא לא ילפינן וכי תימא נילף מקנסא ממונא מקנסא לא ילפינן וכ"ת נילף מבושת ופגם שאני בושת ופגם דאבוה שייך בגוייהו אלא מסתברא דכי קא ממעט יציאה

לא מקניא נפשה. דגנאי הוא לה הלכך בטיל לה לתורת חליפין בקידושין ואפילו בכלי שיש בו שוה פרוטה אי יהיב לה בלשון חליפין [ז] עד דיהיב לה בתורת לשון קנין או קיחה או קידושין: **מה יבמה שאינה יוצאה בגט.** דילפי' לקמן בהאי פרקין (דף י.) כתיב [ח] לה ולא ליבמה: **בכסף מנלן.** הכא עיקר ולעיל (דף ב.) אגב גרדא נקיט ליה לתרוצי לשון קנין דמתני': **ואלא בנבוה.** שהכסף יהיה שלו והוא מקבל השטר והוא מוסרה לביאה על כרחה לשם קידושין בעודה נערה: **מנלן.** הך תרתי דמקניא בכסף כדקתני מתני' ומנלן שהאב זכאי בו כדקתני התם: **ויצאה חנם.** גבי אמה העבריה היוצאת מרשות אדון בסימני נערות ומצי למיכתב ויצאה חנם ולא בעי אין כסף אלא למידרש ביה אין כסף לאדון זה [ט] שיוצאה ממנו אבל יש כסף לאדון אחר כשיוצאה ממנו: **ואימא לדידה.** הוי האי כסף דהא לא כתיב אין לו כסף דמיתוק מינה אין כסף לאדון זה כו' אלא הכי דוק מינה אין כסף ביציאה זו אבל יש כסף ביציאה אחרת ולעולם לדידה: **ואיהי תשקול כספא.** בתמיה אפשר שעל חנם זיכהו הכתוב בקבלת קדושיה: **ואימא ה"מ.** דזכי ליה לקבלם בקטנה שאין לה יד דלאו בת דעה היא. ואע"ג דקרא דמוליא שם רע בנערה כתיב דכתיב (דברים כב) ונתנו לאבי הנערה לעולם דקדשה ויהלה בקטנותה: **אבל נערה דאית לה יד.** משהגיעה שתי שערות גדולה לכל דבר לכל עושין ולממון שמקחה מקח וממכרה ממכר איהי תקדיש נפשה כו': **בנעוריה בית אביה.** הכי דריש לה כל זמן שבנעוריה היא של אביה דכל שבח הבא לה לאביה הוא: **לאמה.** קרא יתירא הוא ודרש ליה בתו הרי היא לו לאמה. ובבתו נערה אשמעי' דאי בקטנה לא מיצטריך השתא זבוי מזבין לה מעשה ידיה מבעיא לן: **תיפוק ליה מבנעוריה.** אי מייתי הוי מצי למילף אלא על כרחך מדלא יליף מהתם שמעינן מינה לא לשבח נעורים אתיא לגבופיה מיצטריך גבי נדרים דקאי עלייהו: **וכי תימא נילף.** ממון מנדרים ממונא מאיסורא כו': **וכי תימא נילף.** כסף קידושיה מכסף קנסא שאונס ופתוי לאביה חמשים כסף: **ממונא מקנסא לא ילפינן.** שהקנס כולו חדוש ומחדוש לא גמרינן ואכתי קידושיה מנלן דלאביה הוי: **מבושת ופגם.** דקיימא לן בכתובות (דף מ:) שהמאנס נותן בושת ופגם לאב והנהו לאו קנסא נינהו: **דאבוה שייך בגוייהו.** שיש לו דין חלק בהן שיש בידו לגייסה ולפוגמה בשביל ממון שיתנו לו דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין דהויא לה בושת ופגם ואונס זה שבא עליה מחסר ממון זה שזילזלה ולא יקפלו עליה תובעין: **אלא.** לעולם מקרא קמא דאין כסף לאדון זה נפקא ודקשיא לך ואימא לדידה מסתברא דלאביה דכי קממעט יציאת אירוסין מדין יציאת אמה העבריה ובא לומר כאן אין כסף אבל ביציאת אירוסין יש כסף: יציאה

בביאה שנותנין לו שכר לקדש בביאה [ב]: **ואימא** לדידה. ומ"ת הא ע"כ לא מיצטריך קרא אלא לומר שהן לאב דהא דמקדשה בכסף גמר קיחה קיחה משדה עפרון [ג] וי"ל דמ"מ מיתורא לא נאמר שהן של אב אם אין משמעות דקרא [ד] דלקמן במסקנא אמרי' דהני תרי קראי צריכי: **ואימא** ה"מ קטנה. אע"ג דקרא אייר בנערה דכתיב (דברים כב) וסקלוה ועוד דמוליא שם רע על הקטנה פטור [ה] מ"מ י"ל דה"ק את בתי נתתי לאיש הזה כשהיתה קטנה ועתה היא גדולה ומ"ת הא לקטנה לא מיצטריך קרא דהשתא זבוי מזבין לה כסף קידושין מיבעיא דכה"ג אמרי' גבי מעשה ידיה בפרק נערה שנתפתתה (כתובות דף מז.) וי"ל דלא דמי דגבי מעשה ידיה ניחא כי כשמכרה מוכר מעשה ידיה שהרי למלאכתה נמכרת אבל קידושין לא שייכא [ו] במכר אע"פ שיכול ליעדה היינו בכסף שנמכרה אבל בקידושיה ממש לא מצינו שום זכות לאב [ה] ומ"ת הא אמרינן בפרק נערה (שם) שמעשה הבת לאב מדזכי ליה רחמנא למימסרה לחופה אע"פ שמבטלה ממלאכתה ופירש התם בקונטרס דזכי ליה רחמנא מדכתיב את בתי נתתי לאיש דמשמע כל נתינות אפילו מסירה לחופה ומאי רבא אימא ה"מ קטנה אבל נערה לא כדאמר הכא וי"ל דהאי קרא את בתי נתתי ע"כ איירי בנערה כדפרישית ונהי דלענין קידושין נוכל לפרש את בתי נתתי כשהיתה קטנה החופה א"א לפרש אלא בנערה דאי בקטנות א"כ היתה נשואה כשזיגתה ודינה בחנק ולא בסקילה דעל זנות של קטנות לא מיחייבה [ז]: **וכי תימא** נילף מבושת ופגם. תימה היכי בעי למימר נילף קידושין מבושת ופגם הא בושת ופגם גופה לא ידעינן שהן לאב אלא מקידושין דאמר בסוף אלו נערות (כתובות דף מ:) דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין וכ"ת דנ"מ מיהא דאי בעי מסר לה כשהיתה קטנה והיה עומד לה בושת זה אף בנערות א"כ גם כשהיא בוגרת יהא בושת ופגם של אב מהאי טעמא וי"ל דלא דמי בוגרת לנערות דנהי דלא נלפינן מהפרת נדרים כולה מלתא לענין הא נלפינן אלא יתשוך כח האב אלא ימי נערות כי ההיא דלקמן [ח] ומה סימנין שאין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון בוגרות שמוציאה כו' ומנא לן הא דבוגרות מוציא מרשות אב לקידושין ולכל דבר אי לאו דילפינן מהפרת נדרים מיהו לא נהירא כיון דבטעמא תליא מלתא דאי בעי מסר לה בקטנות כך שייך דבר זה לבוגרות כמו לנערה לכן נ"ל לעיל ואימא ה"מ קטנה כלומר קטנה שייך לעשות אותו ק"ו דהשתא אביה מקבל קדושיה איהי תשקול כספא כיון שאין לה כלל יד לקדש עצמה אבל נערה לאיש לה יד איהי מקדיש נפשה ותשקול כספא פירוש כיון דיש לה יד לקדש עצמה [ט] יהיו הקידושין שלה אבל אמת הוא שגם כשהיא נערה אביה יכול לקדשה וכשאביה מקדשה אז יהיו הקידושין שלו והשתא ניחא קושיא דלעיל דקרא איירי כשקדשה אביה והתם ילף בושת ופגם מקידושין שע"י אביה שהם של אביה והכא ה"ק וכי תימא נילף מבושת ופגם קידושין שע"י עצמה שיהא של אביה מבושת ופגם כי ודאי מקדושי אביה ליכא למילפינהו שאלו על ידה לגמרי הם אבל מתחילה הוה ילף בושת ופגם שאינו על ידה מקדושי אביה ובתר הכי איכא למילף מה שהוא על ידה ממה שאינו על יד אביה: יציאה

עין משפט נר מצוה

ט א ב מיי' פ"ג מהל' אישות הל"י"ח סמג עשין מה טושע"ע אה"ע סי' לז סעי' ח:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואין וכו' תאמר בתמה העבריה. נ"ב ע"ל דף טז סוף ע"א:

מוסף תוספות

א. מקשו עליה בירושלמי ניחא כסף ושטר אלא ביאה מה כדון כלומר מה זכות יש לו לאב בביאה. ריטב"א. ב. פי' קמ"ל דכי היכי דזכי ליה רחמנא לאב כסף קדושין גופייהו זכי ליה מאי דאתי מחמתייהו. שם. ג. ומסתמא רב יהודה לא פליג אהך ברייתא דקיחה קיחה. תוס' הרא"ש ועי' שלג"ל. ד. דאטו בשביל שאין אנו יודעים במה נדרוש הפסוק נאמר דאתא קרא יתירא ליתן ממון לאובן לשמעון. תוס' הרא"ש כתובות מו: ה. מתוס' הרא"ש כתוב. אע"ג דקידושין נמי מפקיע במכירתה שיכול האדון לייעדה התם אין האב מקבל ממון תחת הקידושין שהאדון מייעדה בכסף קנייתה. ו. מתוס' הרא"ש כתוב. ע"כ בנערה איירי דאי בקטנה וזיונתה קודם נישואין לאו בת עונשין היא ואי זיונתה לאחר נישואין כי גדלה מיתתה בחנק. ז. והדר ילפינן לקידושי נערה בקדשה נפשה דהוי דאביה מבושת ופגם כי היכי דבו"פ דידיה ה"ה כסף קדושין אפי' כשנתקדשה ע"י עצמה. ריטב"א.

תוס' ר"י הזקן

לא מקניא נפשה. הלכך אע"פ שהיא רוצה להתקדש בפחות משוה פרוטה אין הקדושין כלום, והפקיעו תורת חליפין בקדושי אשה. **דסיפא.** דתני וקונה את עצמה בשני דרכים. ואין **דבר אחר כורתה.** על ידי מעשה הבעל או שהיא עושה לבעל, אבל מיתה מן שמיא מקנו לה. הא דתנן. בכתובות פרק נערה [מו, ב]. **ויצאה חנם.** באמה העבריה היוצאת מרשות אדון בסימנים כתיב. וקא דייק אין כסף לאדון ביציאה של זו אבל יש כסף לאדון אחר ביציאתה, ומאי ניהו אב, שיש לו קדושי בתו. ואימא לדידה. ודרוש הכי אין כסף ביציאה זו אבל יש כסף ביציאה אחרת וליהוי דידה. הני מילי קטנה. ואע"ג דקרא איירי בנערה דכתיב (דברים כב, כ) ואם אמת היה וסקלוה, וקטנה לאו בת סקילה היא, מ"מ מדכתיב נתתי כבר קאמר שקדשה כשהיא קטנה וכשבא לדין היא נערה. ואלא. סיומא דאתקפתא הוא. **מבושת ופגם.** דממונא הוא. שייך בגוייהו. שיש לו חלק בדבר ומשום הכי הוי דילילה.

תורה אור השלם

1. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:

דברים כד א

2. וְאִם שָׁלֹשׁ אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ וְיָצְאָה חִנָּם אֵין כָּסֶף:

שמות כא יא

3. וְאָמַר אֲבִי הַנַּעֲרָ אֶל הַזְּקֵנִים אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׂנָאֶהָ: דברים כב טז

4. אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ:

במדבר ל יז

5. וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים:

שמות כא ז

מוסף רש"י

האב זכאי בבתו. בקטנות ובנערות, **בקדושיה בכסף.** שכסף קידושיה שלו, **ובשטר.** שאם קבל שטר מיקומין עליה הרי זו מקודשת, **ובביאה.** דשאי למוסרה ליציאה לשם קדושין (כתובות מו:). **אין כסף לאדון זה.** בשאמתו, **אבל יש כסף לאדון אחר.** כשיוצאה מרשותו, ומאן ניהו אב. שאין אדון לבת ישראל אלא אביה מון מתה שנמכרה לו (שם). **ואימא לדידה.** הוי וקרא כי אתא לשמעינן אתא שהיא נקנית לבעל בקדושי כסף, והכי מדלשיה אין כסף ביציאה זו אבל יש כסף ביציאה אחרת ולעולם לדידה הוי מילי. דלמרה מוהה הני מילי. דלמרה מוהה את בתי נתתי שבידו נתינתה, **קטנה דלית לה יד.** לקדש עצמה, ואע"ג דגבי מוליא שם רע כתיב וההיא נערה הוה, דלמא הכי קאמר את בתי נתתי בקטנותה ועתה נערה (שם). **בנעוריה בית אביה.** גבי נדרים כתיב ומיהו איכא למשמע מינה דבימי נעוריה תליה הכתוב בבית אביה (שם מ:). **את בתו לאמה.** הקיש בת לאמה (שם). **אלא בהפרת נדרים הוא דכתיב.** אלא על כרחך מהתם לא מצי למילף

ה) רש"ל מ"ז [וכ"ה בכתה"ק], ב) [לקמן יד.], ג) [לקמן ה. יד. סוטה כד.] [ספרי פרשה כי תצא גיטין כח: ולף פג, ד) כתובות מו: ולף סה: [לקמן יד.] תוספתא דטוטה ספ"ב, ה) [בכתובות ליתא תיבת הכי] [וכן ליתא בכ"ק], ו) כתובות מ: מו:, ז) נ"ז שם, ח) [ברכות יט: וש"נ], ט) [ברש"י ר"ף ונוסף: לא מהכין], י) [בכ"ש ר"י: מוכתב לה], כ) [בכ"ש ר"י: כשיוצאה], ל) [כתובות מז ע"ב], מ) [שמות כא], נ) [לקמן טז ע"ב], ס) [ועיין היטב בתוס' דמולין קיח: ד"ה מד למעוטי וכו'], ע) [לכתובות פ"ד ה"ו], פ) [כתובות מ ע"ב], צ) [בדפו"ר: במכירה], ק) [ד ע"ב], ר) [עי' לקמן מג ע"ב],

---

(ב) [ד"ה בהפרת נדרים כתיב (שם). מסקנא דקושיא ולא שינוי הוא (שם מו:). וכי תימא נילף. כסף קידושיה, מקנסא. שזיכתה תורה לאב (שם מו:). מה קנסא לאביה אף שאר שבח ממון לאביה (שם מו:). מבושת ופגם. דלמרינן בחלו נערות (מ:) שהוא של אב (שם מו:). דאבוה שייך בגוייהו. בידו לגייסה בבושת ופגם בעולה ולפגמה בפגם בעולה וכיון דבידו ליטול ממון ולפגמה ולגייסה בושה זו השתא אפשריה אי דפגמה (שם מו:). בידו ליטול ממון ולגייסה בבושת זה למוסרה ליציאת קידושין למנוול ומוכה שחין (שם). אלא. כי פרכת אימא לדידה הכי תנינו, מסתברא דכי קא ממעט. קרא יציאתה מרשות אב בקידושין מתורת יציאתה מרשות אדון בסימנים (שם).

יציאה דכוותה קא ממעט. יליאת אירוסין דומיא דיליאת אמה קא ממעטו מדין אמה ולמימר דיש כסף בה ומה יליאת אמה העבריה אין כסף לאדון דנפקא מרשותיה קאמר קרא אף מיעוט דיש כסף דקא דייק ליליאת אירוסין יש כסף למי שיליאה הימנו קאמר והיינו

אב: **והא לא דמיא.** יליאת אירוסין ליליאת אמה והיכי קאמרת דיליאת אירוסין אתי למעוטי הא לאו דכוותה היא דאכתי לא נפקא מרשותיה דאב למעשה ידיה ולירושתה עד שתכנס לחופה[ט]: **בהפרת נדרים מיהא נפקא ליה מרשותיה.** שאינו יכול להפר לבדו: **ויצאה חנם.** ולא פירש מתי תצא: **אלו ימי בגרות.** שהיא משתנה מנערות להיות בוגרת: **אין כסף.** אלא דבר אחר מוציאה אלו ימי נערות. ולקמיה פריך מכי נפקא לה בנערות בגרות מאי עבידתיה: **אין כסף.** בלא יו"ד כדכתיב מאן יבמי: **מנגן דדרשינן.** יו"ד דאין כי האי גוונא באנפי נפשיה: **זרע אין לה אין לו.** שיעבוד על בת כהן מלאכול בתרומה אלא זרעה משראל: **זרע זרעה מנין ת"ל אין לה עיין עליה.** שאם מת בנה ויש לו בן אף הוא מעכבה: **זרע פסול.** כגון ממזר: **בני בניס הרי הם כבניס.** נפקא לן במסכת יבמות בפ' הבא על יבמתו (דף סב:): **ותנא גופיה מנא ליה.** דמשמע ליה אן בלא יו"ד: **מאן בלעם.** אין בדעתו לילך עמנו: **ואילטריך למכתב מעשה ידיה לאביה.** כדילף לעיל מאת בתו לאמה: **דקא מסזנא מיניה.** ודעתיה על מעשה ידיה דשכיחא: **דמעלמא קא אתי לה.** ולא היתה דעתו עליהם לזונה בשבילם: **בא זה ולימד על זה.** מתוך שלא פירש נערות במקרא אלא מאיליו הוא למד שאין לנו דבר אחר לתלות [י] יליאתו בו הוצרך לכתוב שניהם. דאי כתב חד הוה אמינא בגרות הוא דאשמועינן קרא אבל נערות לא מפיק לה בא חבירו ולמד עליו על כרחך חד מייתי לנערות אתא: **מידי דהוה אפושב ושכיר.** דכתיב גבי תרומה למידרש הכי: **פושב.** האמור אצל תרומה תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש[כ]: **זה קנוי קנין עולם.** עבד עברי הנרצע ביד כהן ואעפ"כ אין גופו קנוי לו כשאר עבדים כנענים לאכול בתרומה: **קנין שנים.** שלא הגיע לו עדיין שש שנים: **בא שכיר ולימד על פושב.** דעל כרחך חד מייתיהו לנרצע הוא דאתא ומאחר שנכתבו שניהם משמעותא דנרצע מתושב אתיא שהוא מיושב אצלו יותר מן הקנוי לשש שנים: **הפס חרי גופי ניתנו.** נרצע ושאינו נרצע שני גופים הם ואפשר להיות שניהם בביתו של כהן: **דכי נמי כתב רחמנא כו'.** כלומר ואפילו פירש הכתוב נרצע לא יאכל וחזר ופירש על שאינו נרצע ואע"פ שלא הוצרך לכותבו הייתי יכול לתרץ ולומר אע"ג דהוי שכיר מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא לפיכך כשכתבו התם[מ] י"ל בא זה ולימד על זה ואין לנו להקשות יכתוב נרצע בפירוש ולא יכתוב שכיר: **אבל הכא.** דאפקה קרא מרשותיה בנערותה לא משכחת לה אמה יוצאה בבגרות והיכי כתב לן קרא מידי דלא הוי לכתוב נערות בהדיא ותו לא: **אילונית.** אין לה סימני נערות ואשמועינן קרא שיוציאוה ימי בגרותה כשיהיה לה עשרים שנה: **שאין מוציאין מרשות אב.** כדאמרינן לעיל שמעשה ידיה לאביה: **בגרות שמוציאה מרשות אב.** דלא משכחת דזכי ליה קרא אלא נערות דכתיב (דברים כב) לאבי הנערה: **אינו דין כו'.** ולקמן פריך הא אמרן מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא: **לא נצרכה.** קרא דבגרות אלא ללמדנו שהאילונית נמכרת בקטנותה כשאר בנות: הא

יציאה דכוותה קא ממעט והא לא דמיא האי יציאה להאי יציאה התם נפקא לה מרשות אדון לגמרי והכא אכתי מיחסרא מסירה לחופה בהפרת נדרים מיהא נפקא לה מרשותיה דתנן[ח] [א]נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה והאי [1]יציאה חנם להכי הוא דאתא הא מבעי ליה לכדתניא דתניא ויצאה חנם אלו ימי בגרות אין כסף [2]אלו ימי נערות אמר רבינא אם כן לימא קרא אן כסף מאי אין כסף אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומאן ניהו אב וממאי דדרשינן הכי [ב]דתניא [2]וזרע אין לה אין לי אלא זרעה זרע זרעה מנין ת"ל זרע אין לה [ג]עיין לה ואין לי אלא זרע כשר [ד]זרע פסול מנין ת"ל זרע אין לה [7]עיין לה והא אפיקתיה לזרע זרעה זרע זרעה לא איצטריך קרא [ה]דבני בנים הרי הן כבנים כי איצטריך קרא לזרע פסול ותנא גופיה מנליה דדריש הכי אמרי כתיב [3]מאן בלעם [4]ומאן יבמי דלא כתיב בהו יו"ד והכא כתיב ביה יו"ד ש"מ לדרשא הוא דאתא ואיצטריך למכתב קידושיה לאביה ואיצטריך למכתב מעשה ידיה לאביה דאי כתב רחמנא קידושיה לאביה הוה אמינא משום דלא טרחא בהו אבל מעשה ידיה דקא טרחא בהו אימא דידה הוו ואי אשמעינן מעשה ידיה [ו]דקא מתזנא מיניה אבל קידושיה דמעלמא קאתי לה אימא דידה הוו צריכא: גופא ויצאה חנם אלו ימי בגרות אין כסף אלו ימי נערות ולכתוב רחמנא נערות ולא בעי בגרות אמר רבה בא זה ולמד על זה מידי דהוה אתושב ושכיר דתניא [ז]תושב זה קנוי קנין עולם שכיר זה קנוי קנין שנים יאמר תושב ולא יאמר שכיר ואני אומר קנוי קנין עולם אינו אוכל קנוי קנין שנים לא כ"ש אילו כן הייתי אומר תושב זה קנוי קנין שנים אבל קנוי קנין עולם אוכל בא שכיר ולימד על תושב שאע"פ שקנוי קנין עולם אינו אוכל א"ל אביי מי דמי התם תרי גופי נינהו דכי נמי כתב רחמנא תושב נרצע לא יאכל והדר כתב אידך הוה שכיר מילתא דאתיא בק"ו [מ]ומילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא אלא הכא חד גופא היא כי נפקא לה בנערות בגרות מאי בעיא גביה אלא אמר אביי לא נצרכה אלא לבגר דאילונית סד"א בנערות תיפוק בבגרות לא תיפוק [ט]קמ"ל מתקיף לה מר בר רב אשי ולאו ק"ו הוא ומה סימנין שאין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון בגרות שמוציאה מרשות אב אינו דין שמוציאה מרשות אדון אלא אמר מר בר רב אשי לא נצרכה אלא [י]לעיקר זבינא דאילונית סד"א [מ]דאתיא סימני נערות הוי זבינא דלא אתיא סימני נערות לא הוי זבינה זבינא

קמ"ל

כמשמעו של זה וכל אחד מלמד על עצמו, ואי משום דאיכא למפרך נכתוב נרצע בהדיא ולא נצטי שכיר, הוה שכיר מילתא דאתיא בק"ו. כלומר לאו משום דבמשמעות הוא אלא משום דאתי בק"ו ואיכא לשנויי מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב ליה קרא, השתא דסתמי כ"ש דשפיר שינן בא זה ולימד על זה (זבחים פב:). אילונית. דוכריתא דלא ילדה לשון איל זכר מן הצאן (יבמות יב.).

ח) נדרים סו: עד: יבמות כט: כתובות לט. מו:. ט) יבמות ע. ע"ש פפרא פרשת אמור פרשה ו, ג) [ע' תוס' לקמן סו: ד"ה ומרעין], ד) [יבמות כב: וש"נ ועמ"ש שם על הגליון בשם הערוך וסמ"ע ר"פ רעו סי"ח], ה) יבמות ע. ב"ב קמג: ע"ש [תוספתא דיבמות פ"פ ה"ב], ו) [ע' תוס' גיטין מז: ד"ה ולגיתך וכו'], ז) יבמות ע. זבחים פב: פפרא פרשת אמור פרשה ד, ח) [פסחים יח: וש"נ], ט) [ל' דמשיא נערות הוי זבינה זבינא דלא מתיא סימני. יעב"ן], י) [יבמות כט ע"ב], כ) [ל' יליאתה. רש"ש], ל) [ויקרא כב], מ) [ל' פתם רש"ש], נ) [ש גורסין לשון הקונטרס ואין צורך מ"מ], ס) [יבמות סח ע"א], ע) [לקמן טז ע"א וע"ב ע"ש], פ) [לכאורה שייך לעיל קודם ד"ה זרע. ועיין פנ"י],

תורה אור השלם

1. וְאִם שָׁלֹשׁ אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ וְיָצְאָה חִנָּם אֵין כָּסֶף: שמות כא יא
2. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹאכֵל וְכָל זָר לֹא יֹאכַל בּוֹ: ויקרא כב יג
3. וַיָּקוּמוּ שָׂרֵי מוֹאָב וַיֵּבָאוּ אֶל בִּלְעָם וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בִּלְעָם הֲלֹךְ עִמָּנוּ: במדבר כב יד
4. וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לָקַחַת אֶת יְבִמָתוֹ וְעָלְתָה יְבִמְתוֹ הַשַּׁעֲרָה אֶל הַזְّקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי: דברים כה ז

מוסף תוספות

א. כדאיתא ביבמות פרק אלמנה (סח.) וכדמוכח מובת כהן. רשב"ם. ב. כגון שיש לה בן כשר והלך הבן ונכבש על הערוה והולידו ממנה בן ממזר. **שם.** ג. דהא ר"ל דאמר לקמן בפרקין (טז.) דמיתת האב מוציאה מרשות האדון איתותב (שם בע"ב). תוס' הרא"ש. ד. **תוס'** רי"ד כתוב. ומנכה לה שכר פעולתה שעבדה אצלו כשכיר יום.

תוס' ר"י הזקן

דכוותה. דאדון, אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאחר. **נאכתי מיחסרא מסירה לחופה.** דאכתי] לא נפקא מרשות האב עד שתכנס לחופה, ואמה נפקא מרשות אדון לגמרי. ומשני לענין הפרת נדריה יוצאה מרשותו על ידי הקדושין דמעיקרא אב מפר ומשקדשה אינו מפר אלא בשותפות הבעל.

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פי"ח מהל' נדרים הל"ט סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלד סעיף ה:
יא ב מיי' פ"ד מהל' עבדים הל"ה סמג עשין פג:
יב ג ד מיי' פ"ו מהל' תרומות הל' יב יג טוש"ך סימן שלא סק"ב:
יג ה מיי' פ"ו מהל' תרומות הל"ה:
יד ו מיי' פ"ד מהל' עבדים הל"ה סמג עשין פג:
טו ז מיי' שם הל"ח סמג שם:

מוסף רש"י

יציאה דכוותה קא ממעט. מה כסף דיליאת אדון לי הוה התם כסף דאדון שהיא יוצאה ממנו בעי מהוי, כפליין גרעונה דמגרעת עמנו ויוצאה והמותר נותנת לו, אף כי קאמר גמי יש כסף ביליאה אחרת, דאדון שהיא יוצאה ממנו בעי למהוי ולא לגידה, ואי אמרת לגידה הוה לא קא ממעט יליאה דכותה, כך מפורש בשאלתות דרב אחאי גאון, ואני שמעתי יליאה דכוותה קא ממעט, מה התם נערה אף הכא נערה, וקשיא לי אכתי אימא לגידה, ומסכת קדושין פירשתיה בלשון שמועתי וקקוני (כתובות מו:). **והא** לא דמיא. יליאה דקדושין ליליאת אמה העבריה, ולא יליאה דכוותה היא (שם). מיחסרא מסירה לחופה. ועדיין היא בכרות האב לירושתה ולמעשה ידיה (שם). **בהפרת נדרים מיהא** נפקא לה מרשותיה. דעד עכשיו היה מיפר לבדו ועתה מיפר בשותפות עם בעלה (שם). **אביה ובעלה** מפירין נדריה. ואינו מופר עד שיפרו שניהם (שם לט:). **אין לה** עיין עליה. מני למכתב לן ולהכי כתב לן אין למדרש עיין עליו (יבמות כב:). **בא זה** ולימד על זה. אם לא נאמרו שניהם הייתי אומר ויצאה חנם זו בגרות לכך נאמרו שניהם שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק (שמות כא, יא). **תושב זה** קנוי קנין עולם. נרצע, שמיושב אצלו עד היובל (זבחים פב:). **עבד עברי** הנרצע, וכא הכתוב ללמדך שאין גופו קנוי לכהן זה שאמילתו בתרומה ככנעני (יבמות נ:). **קנין שנים.** סתם עבד שיוצא בשש שנים (שם). **עבד עברי** שעבדך לצאת בשביעית (זבחים פב:). **שכיר זה** קנוי קנין שנים. שיוצא בשש בא הכתוב ולמדך כאן שאין גופו קנוי לאדוניו לאכול בתרומתו (ויקרא כב, י). **אינו אוכל.** בתרומה שאין גופו קנוי לכהן (שם). אילו כן. הלא נאמר אצל תושב, הייתי אומר תושב זה קנוי קנין שנים. משום הכי אסור בתרומה, בא שכיר יתירא ולימד על כרחך דהאי קרא לנרצע אתא וכיון דתרי כתיבי מסתברא דתושב זה המיושב אצלו לזמן מרובה ושכיר זה העומד לצאת (יבמות נ:). **תרי גופי** נינהו. אין מזונותו של זה

מעיקרא דדינא פירכא שכן יוצאת בכסף. ה"ה דמצי למינקט שכן יוצאת בשם ויובל וסימנין אלא ניחא ליה למפרך פירכא דשייכא אף בשפחה כנענית דהוה מצי למיעבד ק"ו משפחה כנענית דלא שייכי פירכא דסימנים ושם ויובל הקשה ה"ר יעקב מאורליינ"ש אכתי למה לי כי יקח נהי דלא מצי ליף מק"ו מ"מ נילף מהיקישא שהקישה לאמה העבריה מואס אחרת יקח לו הקישה הכתוב לאחרת כדאיתא לקמן (דף טו.) ואמה העבריה נפקא לן לקמן (דף יד:) שנקנית בכסף מוהפדה ומה אמה נקנית בכסף אף אשה נקנית בכסף דאין משיבין על [ד] ההיקש וי"ל דאי מהיקש לחוד ה"א דלא סגי בפרוטה עד שיהא ג' פרוטות כדבעינן באמה העבריה כדמוכח לקמן[ה] ורבינו נתנאל תירץ כיון דלא ידענו לאמה העבריה נקנית בכסף אלא מוהפדה דהואיל ויוצאה בכסף נקנית בכסף לא ילפי' מיניה קנין של אשה לפי שביאתה אינה יוצאה בכסף כמו אמה העבריה.

מה לאמה העבריה שכן יוצאה בכסף. וא"ת נילף כסף מביאה ומה ביאה שאין קונה באמה העבריה קונה באשה כסף שקונה באמה העבריה אינו דין שיקנה באשה וי"ל כ"ש דאיכא למיפרך יבמה תוכיח שנקנית בביאה ואינ

האשה נקנית פרק ראשון קידושין ה.

שטר שאין פודין בו הקדשות. אם כתב לגזבר שטר על מעות פדיון הקדש אין הקדישו פדוי דבעינן ונתן הכסף וקס לו[ע]: **האי שטרא לחוד והאי שטרא לחוד.** זה כתוב לשון כניסה וזה מפורש לשון יציאה: **האי כספא לחוד.** כשהוא נותנו מפרש על מנת מה הוא נותנו: **חד הוא.** אינו נזכר בתוכו אם להוציא אם להכניס: **קאי בגירושין וממעט קידושין.** בתמיה: **ור' יוסי הגלילי דמפיק ליה להאי וכתב לדרשא אחרינא.** בפ"ב דגיטין (דף כא.): **לדבר הכורת.** שיהא הספר מבדילן ולא שיהא בו תנאי האוגדן: **אין זה כריתות.** שכל ימיה היא נאגדת בו לקיים תנאי זה מחמתו: **הרי זה כריתות.** אפילו מיד דהיא תקיים תנאו ותלך שאפשר דבריס הללו לצא לידי הבדלה: **מכרת כריתות.** דהוה מלי למיכתב ספר כרת דמשמע ספר כורתה והך דרשא אחריתי מייתורא דלישנא: **חדא מחדא לא אפיק כו'.** הכי קשיא ליה האי תנא דלעיל דפריך בכולהו והלא דין הוא והדר דלא אתו מדינא ואצריכה קרא למה לי קרא בכולהו נהי דחדא מחדא לא אתיא תיתי חדא מתרתי במה מצינו בהלד השוה שבהן שקונין בעלמא וקונין כאן אף אני אביא את השלישי שהרי כולם קונים במקום אחר כסף ושטר קונה באמה העבריה דלקמן (דף יד:) ביאה קונה ביבמה: **כסף וביאה הנאתן מרובה.** אבל שטר אירוסין אין בו לה שום הנאה שהרי אין כתוב בו אלא הרי את מקודשת לי: **קנינן מרובה.** שקונין קרקעות ועבדים: **בע"כ.** ביאה קונה ביבמה בע"כ דנפקא לן ביבמות (דף נד.) מויבמה[פ] וכן שטר מוציא את האשה בע"כ מבעלה: **באמה העבריה בע"כ.** שאביה מוכרה אלא מדעתה: **כסף שאינו מאכיל באכילה.** אם נתארסה לכהן כדמנן בכתובות (דף מ:) אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה: **שאינו גומר.** להוציאה מרשות אביה למעשה ידיה ולירושתה: אף

ומניין שאף בשטר. ומק"ו דאמה העבריה שאין נקנית בביאה ונקנית בשטר ליכא למימר חדא משום דאמה גופה מדאיתקש לאחרת נפקא לן לקמן (דף מז.) ואפילו לרב חסדא דיליף לה מלא תצא כלאת העבדים אבל נקנית היא בקנין העבדים אינה למיפרך כדלעיל שכן יוצאה בכסף[א] ועוד דכיון דלרב חסדא אב כותבו[ב] ליכא למילף בהאשה שאינה נקנית בזה הענין שהבעל כותבו[ג]:

שכן פודין בו הקדשות ומעשר. וא"ת כל זה אשים בק"ו ומה כסף שאע"פ שפודין בו הקדש ומעשר ואינו מוציא ואפ"ה מכניס שטר שאע"פ שאין פודין בו הקדש מוציא לא אינו דין שמכניס מה לכסף [2]שכן פודין בו [6]הקדש ומעשר שני תאמר שטר [3]שאין פודין בו הקדש ומעשר [5]שני דכתיב [6]ונתן הכסף [1]וקם לו אמר קרא [2]ויצאה והיתה [7]מקיש הויה ליציאה מה יציאה בשטר אף הויה נמי בשטר [8]ואקיש נמי יציאה להויה מה הויה בכסף אף יציאה בכסף אמר אביי יאמרו כסף מכנים כסף מוציא סניגור יעשה קטיגור אי הכי שטר נמי יאמרו שטר מוציא שטר מכנים [9]קטיגור יעשה סניגור מילי דהאי [10]שטרא לחוד ומילי דהאי שטרא לחוד הכא נמי האי כספא לחוד והאי כספא לחוד טיבעא מיהא חד הוא רבא אמר אמר קרא [11][3]וכתב לה בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף ואימא בכתיבה מתגרשת ואינה מתקדשת בכתיבה הא כתיב ויצאה והיתה מקיש וכו' ומה ראית מסתברא קאי בגירושין ממעט גירושין קאי בגירושין וממעט קידושין ולרבי יוסי הגלילי דאפיק ליה להאי קרא לדרשא אחרינא שאינה מתגרשת בכסף מנא ליה אמר קרא ספר כריתות [12]ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה ורבנן האי כריתות מאי עבדי ליה [13]מיבעי ליה [4]לדבר הכורת בינו לבינה [15]כדתניא [16]הרי זה גיטיך ע"מ שלא תשתי יין על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות כל שלשים יום הרי זה כריתות ורבי יוסי הגלילי מכרת כריתות קא נפקא ליה ורבנן כרת כריתות לא משמע להו חדא מחדא לא אתיא תיתי חדא מתרתי הי תיתי לא ליכתוב רחמנא בשטר ותיתי מהנך מה להנך שכן הנאתן מרובה לא ניכתוב רחמנא בביאה ותיתי מהנך מה להנך שכן קנינן מרובה לא ניכתוב רחמנא בכסף ותיתי מהנך מה להנך שכן ישנן בע"כ וכ"ת כסף נמי בע"כ באמה העבריה [17]באישות מיהא לא אשכחן: [18]אמר רב הונא חופה קונה מקל וחומר ומה כסף שאינו מאכיל בתרומה קונה חופה [19]שמאכלת [20]בתרומה אינו דין שתקנה וכסף אינו מאכיל [21]והאמר עולא [1]דבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה שנאמר [4]וכהן כי יקנה נפש קנין כספו והאי קנין כספו הוא ומה טעם אמרו אינה אוכלת גזירה שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקנו לאחיה ולאחותיה אלא פריך הכי ומה כסף שאינו גומר קונה חופה

ומנין שאף בשטר ודין הוא ומה כסף [א]שאין מוציא מכנים שטר שמוציא אינו דין שמכנים מה לכסף [ב]שכן פודין בו [ג][6]הקדש ומעשר שני תאמר שטר [3]שאין פודין בו הקדש ומעשר [5]שני דכתיב [6]ונתן הכסף [1]וקם לו אמר קרא [2]ויצאה והיתה [7]מקיש הויה ליציאה מה יציאה בשטר אף הויה נמי בשטר [8]ואקיש נמי יציאה להויה מה הויה בכסף אף יציאה בכסף אמר אביי יאמרו כסף מכנים כסף מוציא סניגור יעשה קטיגור אי הכי שטר נמי יאמרו שטר מוציא שטר מכנים [9]קטיגור יעשה סניגור מילי דהאי [10]שטרא לחוד ומילי דהאי שטרא לחוד הכא נמי האי כספא לחוד והאי כספא לחוד טיבעא מיהא חד הוא רבא אמר אמר קרא [11][3]וכתב לה בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף ואימא בכתיבה מתגרשת ואינה מתקדשת בכתיבה הא כתיב ויצאה והיתה מקיש וכו' ומה ראית מסתברא קאי בגירושין ממעט גירושין קאי בגירושין וממעט קידושין ולרבי יוסי הגלילי דאפיק ליה להאי קרא לדרשא אחרינא שאינה מתגרשת בכסף מנא ליה אמר קרא ספר כריתות [12]ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה ורבנן האי כריתות מאי עבדי ליה [13]מיבעי ליה [4]לדבר הכורת בינו לבינה [15]כדתניא [16]הרי זה גיטיך ע"מ שלא תשתי יין על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות כל שלשים יום הרי זה כריתות ורבי יוסי הגלילי מכרת כריתות קא נפקא ליה ורבנן כרת כריתות לא משמע להו חדא מחדא לא אתיא תיתי חדא מתרתי הי תיתי לא ליכתוב רחמנא בשטר ותיתי מהנך מה להנך שכן הנאתן מרובה לא ניכתוב רחמנא בביאה ותיתי מהנך מה להנך שכן ישנן בע"כ וכ"ת כסף נמי בע"כ באמה העבריה [17]באישות מיהא לא אשכחן: [18]אמר רב הונא חופה קונה מקל וחומר ומה כסף שאינו מאכיל בתרומה קונה חופה [19]שמאכלת [20]בתרומה אינו דין שתקנה וכסף אינו מאכיל [21]והאמר עולא [1]דבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה שנאמר [4]וכהן כי יקנה נפש קנין כספו והאי קנין כספו הוא ומה טעם אמרו אינה אוכלת גזירה שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקנו לאחיה ולאחותיה אלא פריך הכי ומה כסף שאינו גומר קונה חופה

לעולם אין זה גט. פירש בקונטרס שכל ימיה נאגדת לקיים תנאי זה מחמתו וא"ת אמאי לא אמר להוי גט שהרי אם מת אביה יכולה היא ליכנס לבית ושוב אינה נאגדת בו ולאחר מיתת אביה[פ] לא חשיב בית אביה כדאמרינן בנדרים (דף מו.) קונס לבית שאיני נכנס מת או מכרו מותר וי"ל דבית אביה קרוים כל יוצאי חלציו של אביה אע"ג שמת כדכתיב (בראשית לא) גבי תמר[ח] שבי אלמנה בית אביך אע"פ שמת אביה כדמוכחי קראי[ט] [1]: **ורבי יוסי הגלילי מכרת כריתות נפקא.** תימה דבפרק המגרש (גיטין ד' פג:) קאמר על רבנן דר"א בן עזריה כרת כריתות לא דרשי ור' יוסי הגלילי בכלל[מ] דרבנן[1] והכא אמר דר' יוסי הגלילי דרש כרת כריתות וי"ל דלא קאמר לא משמע להו אלא דלא דרשי פירוש להוה דרשא דהתם דמיבעי להו לדרשא דהכא: **שכן** ישנן בעל כרחה. פי' בקונטרס ביאה ביבמה שטר בגרושין כסף באמה העבריה וקשה לרבינו תם אם זה חשוב בעל כרחה מה שהאב מוכר את בתו בעל כרחה א"כ מאי קאמר רב הונא לקמיה כסף באישות מיהא לא אשכחן בע"כ הלא האב מקדש בתו קטנה בכסף בע"כ ואומר רבינו תם[ב] כיון דאב במקום בתו קאי[ל] אין זה חשוב בע"כ כיון שהוא מדעתו של אב וא"ת א"כ היכי קאמר כסף נמי איתא באמה העבריה בע"כ הרי אב מוכרה מדעתו[נ] וי"ל דהכי פריך כסף איתא באמה בע"כ כגון שהאדון מייעד את העבריה בכסף מקנתה בע"כ של אב ובע"כ של בת דהא דאמר לקמן (דף יט.) אשר לא יעדה שצריך לייעדה לא שצריך לעשות מרצונה אלא שצריך להודיעה אלשם קידושין מייעדה ואע"ג דאמר לקמן באישות מיהא לא אשכחנא ובכי האי גוונא שמייעד הוי אישות מ"מ בתחילה לא בא הכסף בשביל אישות[נ] ויש מייישבים פי' הקונטרס דודאי זה קרוי בעל כרחה מכירה של אמה העבריה אחוב הוא לה ואם היתה בת דעת לא היתה מתרצית אבל קידושי קטנה לאו חוב הוא לה כמו מכירה וסופה עומדת לינשא[ס] אם היתה בת דעת היתה מתרצית[ע] ולא חשיב על כרחה: חופה

מסורת הש"ס

א) [בכורות נא ע"ב], [תוספתא דמע"ש פ"ב ה"ט ע"ש, לקמן מז ע"א ע"ש], ג) [עי' תוס' שבת קכח. ד"ה ונתן], ד) [לקמן ט: מע. מד. מא. גיטין עח: פב:], ה) עילוזין טו: סוכה כד: גיטין כא: [כתובות מז.], ו) [מגילה יג:] ברכות עג. ר"ה כו., ז) [לקמן כג.], ח) [עילוזין טו: גיטין כא: סוכה כד:], ט) [שעל ג: וש"נ], י) [בכמ": מצעיא להו, וכל"ל. יעב"ן], כ) עילוזין טו: סוכה כד: גיטין כא: פג: [תוספתא שם פ"ב ה"ב], ל) [לקמן טז.], מ) [שעל ג.], נ) [כתובות מז ע"ב], ס) [לקמן י:] כתובות מז:, ע) [ויקרא מז], פ) [דברים כה, ה], צ) [ל"ל ומינו מנגרש. יעב"ן], ק) [בדפו"ר] נוסף: מו), ר) [וע' תוס' עילוזין טו: ותוספות סוכה כד: ד"ה על מנת], ש) [בדפו"ר: רבנן].

גליון הש"ם

תוס' ד"ה שכן פודין וכו' מה לקרקע שכן קונין מטלטלין אבנן. עיין ב"ק דף יב ע"א תוס' ד"ה אנא מתניתא:

מוסף תוספות

א. וקשה דפרכא דרב אשי בעיקרא דדינא מה לאמה העבריה שכן יוצאת בכסף לא פירכא היא לגבי דין שטר אלא מכסף לכסף שכן מוציא מכניס וכו' ואיכא למימר דפירכא היא לגבי דין שטר נמי דקולא וחומרא פריך וה"ק מה לאמה העבריה שמצינו קולא ביציאתה שיוצאה בכסף לפיכך נקל בכניסתה לקנות בכסף או בשטר תאמר בזו וכו'. רמב"ן. ב. דהיינו המקנה. תוס' הרא"ש. ג. שהוא הקונה. שם. ד. דמסתבר כיון שנתנה לו תורה חשיבות זה כמו כן יתן בו חשיבות אחר (מק"ו), אבל החומרא שאנו אומרים מסברא כמו ההיא דשן ורגל לא אלימא כולי האי וכיון דלא אהני הני חומרות לחך מילתא לא אהני נמי למילתא אחריתי. תוס' הרא"ש לעיל דף ד: ד"ה מה לימה. (ובזה הוא מתרץ קושית תוס' לעיל ד"ה מה ליבמה). ה. דכמו שמכרה מלאכתה בדמים דין הוא שתחזור ותקנה מלאכתה בדמים. תוס' הרא"ש. ו. מתגרשת. תוס' טוק. ז. ולא בדבר אחר. תוס' הרא"ש. ח. שהיתה בתו של שם. תוס' סוכה כד: ד"ה ע"מ. ט. לפי חשבון הדורות. תוס' הרא"ש שם. י. דאמרינן בשעת מיתתו של ר"א נכנסו ארבעה זקנים להשיב על דבריו ר' טרפון ור"י הגלילי ור' אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא וכו' נענה ר' אלעזר בן עזריה וכו' עד ואידך כרת כריתות לא דרשי והן רבי טרפון ורבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא.

תוס' כ"ר. כ. בשם אחיו ה"ר יצחק. תוס' הרא"ש לקמן ע"ב. ל. שידו כידה ועדיפא מידה. רמב"ן. מ. דכיון דקטנה היא ואינה ברשות עצמה ואביה הוא המקנה והוא בעל דבר והמכר נעשה מדעתו הא לא חשוב בע"כ דאנן בע"כ של מקנה קאמרינן והכא הא איכא דעת מקנה ומדעתה לא איכפת לן. ריטב"א. נ. שעיקר מכירה זו לשפחות הייתה ועל דעת שפחה קיבל אביה כסף זה אבל שטר וביאה איתנהו בעיקר אישות בעל כרחה שטר בגירושין וביאה ביבמה. ריטב"א. ס. דאנן סהדי דמינח ניחא לה וכו' [ואפילו] מסרה למנוול ומוכה שחין ואע"פ שעומדת רצוותת מסתברא דאף זו מינח ניחא לה כדר"ל דאמר טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו. רשב"א.

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"א מהל' גירושין הל"א ב סמג עשין מח [טור אה"ע סי' קכ]:

יז ב ג מיי' פ"ז מהל' ערכין הל"א ופ"ד מהל' מעשר שני הל"ט [טוש"ע י"ד סי' שלא סעי' קלח]:

יח ד ה מיי' פ"א מהלכות גירושין הל"א ופ"ח שם הל"א מז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' כ:

יט ו ז מיי' פ"ו מהל' תרומות הל"ג ופ"ח שם הל"ז:

תורה אור השלם

1. וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה הַמְּקֻדָּשׁ אוֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ:
ויקרא כז יט

2. וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר:
דברים כד ב

3. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:
דברים כד א

4. וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קְנִין כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וִילִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ:
ויקרא כב יא

תוס' ר"י הזקן

חופה קונה. קנין דארוסין אם מסרה לחופה לשם קדושין. חופה, שמייחדין שניהם בלא ביאה. שאינו גומר. ליורשה וליטמא לה.

מוסף רש"י

שטר שאין פודין בו הקדש. בשטר חוב שיש לו על אחר למסרו לכהן (כתובות קב. ועי' ר"ש מדעמ') **שטר שאין פודין בו.** הקדש ומע"ש בנכסות נפקא לן בפרק יש בכור לגמלא דכתיב בהו כסף. הקדש דכתיב ונתן הכסף וקם לו. ומע"ש דכתיב וגרע הכסף דבר שיש בו גורע וסיימו מעבע (לקמן כה). **ונתן הכסף וקם לו.** ואם המקדש יגאל את בימו ויסף חמישית כסף ערכך עליו והיה לו (ויקרא כז, טו) (ב"מ נד.). **דכתיב ויסף** חמישית כסף ערכך עליו וקם לו (שם פסוק יט) (לקמן יא:). **הויה.** קדושין שמהוה בהן עצמה לגעל (גיטין כא:). **מה הויה בכסף.** כשמהוה עצמה לאיש אפשר בכסף דנפקא לן בקדושין קיחה קיחה משדה עפרון (סוכה כד:). **קטיגור יעשה סניגור.** קטיגור שוא סניגור אוהב מלך יוסר (חגיגה יג:). **טיבעא מיהא חד הוא.** ואין מיכר הפרש ביניהם (לקמן כג.). **ואינה מתגרשת בכסף.** אם נתן לה כסף ואמר המגרשי בו (ערובין טו:) **אם אמר לה** הילך פרוטה והמגרשי לי בה (גיטין כא:) **ליתן לה** כסף לשם גירושין ולומר הרי את מגורשת בו, כלרך שנתן בקידושין ואמר הרי את מקודשת בו (סוכה כד:). **ספר כריתות.** מדכתיב כריתות סמוך לספר (ערובין טו:). **לעולם אין זה כריתות.** שהרי כל ימיה קשורה בו (גיטין כא:) **שמחמתו היא** נמנעת מלשתות יין ומנאי זה תלוי ועומד לעולם ואין זה הבדלה (ערובין טו:). **שמחמתו** לריכה לעמוד שלא ילך (סוכה כד:) שאין מפרידין אלא המות דעד יום המיתה קשורה בו (גיטין פג:). **כל שלשים יום הרי זה כריתות.** מיד שהרי דברי הבדלה הן לפוף שלשים יום ומומרת מיד לאיש אחר (ערובין טו: וכע"ז סוכה כד:) והיא מקיים התנאי (גיטין פג:). **חופה קונה.** אם מסרה (לה) אביה לחופה לשם קדושין (לעיל ג.). **שמא ימזגו לה כוס.** של תרומה (כתובות נז:).

חופה שגומרת אינו דין שתקנה. וא"ת נימא דיו אסוף דינא דמהיכא מיתית דחופה קונה משום דגומרת דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה להלן אחר כסף אף כאן לאחר כסף וי"ל דאמתי כרבי טרפון דאמר (בב"ק דף כה.) היכא דמיפריך קל וחומר לא אמר דיו והכא מי אמר דיו מיפריך קל וחומר דלאחר כסף לא איצטריך וא"ת לדידן דאמר דחופה אינה קונה נימא דכסף גומר אחר כסף מק"ו דחופה מה חופה שאינה קונה גומרת כסף שקונה אינו דין שיגמור וי"ל דלא מצי לאוכוחי שיגמור אלא אחר כסף כחופה ומאי אולמיה האי כסף מהאי כסף[א]: **אף אני אביא חופה שקונה בעלמא** וקונה כאן מה להצד השוה שבהן שכן קונין **בע"כ.** ואע"פ שמוסר בתו הקטנה לחופה בע"כ כיון דבמקום בתו קאי לא חשיב בע"כ וא"ת אכתי אשכחנא חופה בעל כרחה דייעוד לאו שישואין עושה[ב] וגמלא שאחר ייעוד כופה האדון לחופה על כרחו דאב וי"ל אע"פ שהייעוד יכול לעשות בעל כרחו דאב החופה צריך לעשות מדעתו[ג]: **ורב הונא כסף באישות מיהא לא אשכחנא בע"כ.** אע"פ שאב מקדש בתו קטנה בעל כרחה מכל מקום כיון שהוא מדעת האב לא קרי בעל כרחה כלפרישית ועוד בחופה נמי אשכחנא כי האי גוונא (כתובות מז.) שהאב מוסר את בתו קטנה לחופה: **הא** נתן הוא ואמרה היא בו'. [א]מה שלא הזכיר כלל נתנה היא ואמר הוא משום דלא פסיקא ליה דפעמים מקודשת באדם חשוב כדאמר לקמן[ב] (דף ז.): **הא** לאו הכי לא אלמא קסבר ידים שאין מוכיחות לא הוויין ידים. וא"ת אמאי לא משני דלעולם הוויין ידים והתם דקאמר אהא אפילו ידים שאין מוכיחות לא הוויין דדילמא אהא בתעניית קאמר[ג] וי"ל דטפי משמע אהא לשון מזירות מלשון תעניית דאהא משמע מיד ופעמים שאכל ולא מצי למימר אהא בתעניית עד למחר אבל גבי מזירות מיד יכול להתחיל מזירותו אם ירצה: **הכא במאי עסקינן דאמר לי.** משמע דמסיק הכא לשמואל דידים שאין מוכיחות לא הוויין ידים ותימה דבריש מסכת נדרים (דף ב.) אמר האומר לחבירו מודרני ממך מופרשני ממך מרוחקני ממך שאיני אוכל לך שאיני טועם לך אסור וקאמרי' עלה בגמרא (שם דף ד:) אמר שמואל בכולן עד שיאמר שאיני אוכל לך שאיני טועם לך ומסיק מאי טעמא דילמא מודרני ממך דלא משתעינא בהדך משמע מופרשני ממך דלא עבידנא משא ומתן בהדך משמע מרוחקני דלא קאימנא בד' אמות דילך משמע ופריך (שם דף ה:[ד]) לימא דסבר שמואל דידים שאין מוכיחות לא הוויין ידים ומשני שמואל מוקי מתני' כרבי יהודה דאמר דידים שאין מוכיחות לא הוויין ידים ומדקאמר שמואל מוקי למתני' כרבי יהודה מכלל דאיהו לא סבירא ליה כוותיה אלא סבירא ליה דהויין ידים ואין לפרש דשמואל מוקי למתני' כרבי יהודה וסבר ליה כוותיה מדאמר בתר הכי ומאי דוחקיה דשמואל לאוקמא מתני' כרבי יהודה ומאי קשיא אמאי דחיק ומוקי מתני' כרבי יהודה משום דסבר ליה כוותיה לכך מוקי כרבי יהודה אלא ודאי קיס ליה דהויין ידים ועוד דאמר בגיטין (דף פה.) גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם רבי יהודה אומר ודן

[א]חופה שגומרת אינו דין שתקנה מה לכסף שכן פודין בו הקדשות ומעשר שני ביאה תוכיח מה לביאה שכן קונה ביבמה כסף יוכיח [ב]וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שקונין בעלמא וקונין כאן אף אני אביא חופה שקונה בעלמא וקונה כאן מה צד השוה שבהן הנאתן מרובה שטר יוכיח מה לשטר [ג]שכן מוציא בבת ישראל כסף וביאה יוכיחו וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שקונין בעלמא וקונין כאן אף אני אביא חופה שקונה בעלמא וקונה כאן מה להצד השוה שבהן שכן ישנן בע"כ ורב הונא כסף מיהא [ד]באישות לא אשכחן בע"כ אמר [ה]רבא שתי תשובות בדבר חדא דשלש תנן וד' לא תנן ועוד כלום חופה גומרת אלא ע"י קידושין וכי גמרי' חופה שלא ע"י קידושין מחופה שע"י קידושין א"ל אביי הא דקאמרת ג' תנן וד' לא תנן תנא מילתא דכתיבא בהדיא קתני מילתא דלא כתיבא בהדיא לא קתני ודקאמרת כלום חופה גומרת אלא ע"י קידושין רב הונא נמי ה"ק ומה כסף שאינו גומר אחר כסף קונה חופה שגומרת אחר כסף אינו דין שתקנה: [ו]ת"ר [ז]כיצד בכסף נתן לה כסף או שוה כסף ואמר לה הרי את מקודשת לי הרי את מאורסת לי הרי את לי לאינתו הרי זו מקודשת * אבל [ח]היא שנתנה ואמרה היא הריני מקודשת לך הריני מאורסת לך הריני לך לאינתו אינה מקודשת מתקיף לה רב פפא טעמא דנתן הוא ואמר הוא הא נתן הוא ואמרה היא אינה מקודשת אימא סיפא אבל היא שנתנה לו ואמרה היא לא הוו קידושין טעמא דנתנה היא ואמרה היא הא נתן הוא ואמרה היא הוו קידושין רישא דוקא סיפא [ט]כדי נסבה ותני סיפא מילתא דסתרא לה לרישא אלא ה"ק נתן הוא ואמר הוא פשיטא דהוו קידושין נתן הוא ואמרה היא נעשה כמי שנתנה היא ואמרה היא ולא הוו קידושין ואב"א נתן הוא ואמר הוא מקודשת נתנה היא ואמרה היא אינה מקודשת נתן הוא ואמרה היא [י]ספיקא היא וחיישינן מדרבנן: אמר שמואל [יא]בקידושין נתן לה כסף ושוה כסף ואמר לה הרי את מקודשת הרי את מאורסת הרי את [יב](לי) לאינתו הרי זו מקודשת הריני אישך הריני בעליך הריני ארוסיך אין כאן בית מיחוש [יג]וכן בגירושין נתן לה ואמר לה הרי את משולחת הרי את מגורשת הרי את מותרת לכל אדם הרי זו מגורשת איני אישך איני בעליך איני ארוסיך אין כאן בית מיחוש אמר ליה רב פפא לאביי [יד]למימרא דסבר שמואל ידים שאין מוכיחות הויין ידים והתנן [טו]האומר אהא הרי זה נזיר והוינן בה ודילמא אהא בתענית קאמר ואמר שמואל [טז]והא שהיה נזיר עובר לפניו טעמא דנזיר עובר לפניו הא לאו הכי לא הכא במאי עסקינן דאמר לי אי הכי מאי קמ"ל הני לישני

אף אני אביא חופה שקונה בעלמא. שגומרת ליורשה ולהפרת נדריה יקנה נמי כאן בלא אירוסין: **שכן ישנן בע"כ.** שקונה בעלמא ביאה ביבמה ושטר בגירושין וכסף באמה העבריה: **כסף באישות מיהא לא אשכחן בעלמא בע"כ.** ואפ"ה קונה כאן ואף על כרחה כגון אב מקבל קידושין לבת קטנה אף אני אביא חופה: **שתי תשובות בדבר.** להא דאמרת חופה קונה בלא כסף: **ועוד כלום חופה גומרת.** דקאמרת חופה שגומרת כו' וכיון שאינה גומרת אלא לאחר קידושין היאך אתה בא לדון חופה שלא ע"י קידושין מחופה שע"י קידושין: **הרי אם מקודשת לי.** או הרי את מאורסת לי: **ואנא סיפא מילתא דסתרא לרישא.** בתמיה. וכי אמרינן בכל דוכתא כדי נסבה מידי דלא איצטריך למיתניה ותנייה בכדי אבל סיפא דסתרא לרישא לא תני תנא: **ה"ק.** סיפא אבל אינה ממה שאמרנו כגון שנתן הוא ואמרה היא נעשה כאילו נתנה היא ואמרה היא ואינה מקודשת דבעינן כי יקח איש: **נתן הוא.** דמי לכי יקח איש: **ואמרה היא.** דמי לתקח[ט] אשה לאיש: **והיישינן מדרבנן.** אשם בא אחר וקידשה צריכה גט משניסם שמא לא היו [י] של הראשון קידושין וחלו קידושי שני או שמא של ראשון קידושין ולא של שני: **בקידושין נתן לה כו'.** משום דקא בעי למימר סיפא בגירושין נתן לה כו' נקט כי האי לישנא[יא] [יב](נתן): **הרי את מקודשת.** ולא גרסינן לי: **אין כאן ידים מיהו.** אין כאן אפי' ספק קידושין דכי יקח כתיב ולא שיקח עצמו לה[יג] ודגירושין אין כאן בית מיחוש אף לפוסלה לכהונה: **ידיס שאין מוכיחות.** בית יד אחיות הדבר אע"פ שאינו מוכיח אחיות לשון גמור כי הכא דקאמר הרי את מקודשת ולא קאמר לשמן: **הויין ידיס.** ואמר דלדידיה קדשה: **אהא.** אהיה: **שהיה נזיר עובר לפניו.** דודאי אהיה אף מי כזה קאמר אלמא בעינן הוכחה:

לישני

[א] [לקמן כח. וש"נ], [ב] [לקמן נח.], [ג] סס. [ד] תוספתא דקידושין רפ"ק, [ה] [ר"ה ה. וש"נ], [ו] ["לי" ליתא בכת"י ודפו"ר, ונוסף בע"ס כלומכח בהמשך], [ז] [מזיר כ: ע"ש נדרים ה: ע"ש גיטין פה:], [ח] מזיר כ: ע"ש, [ט] [בדפו"י לתלקח. ולפנינו כרש"ל], [י] [ש"ל היו קידושי הראשון (יעב"ץ)], [כ] רש"ל מ"ז ופירש בקידושין וכן בר"ר, [יא] [לקמן ו ע"א], [יב] [לקמן יח ע"ב], [יג] [לקמן יט ע"א], וע"ש בגליון הש"ס], [יד] [וסס ד"ה ומאי], [טו] [נדל"ל שיתאוב], [טז] [לקמן כח. וש"נ], [יז] [לקמן נח.], [יח] מוספתא דקידושין רפ"ק, [יט] [ר"ה ה. וש"נ], [כ] ["לי" ליתא בכת"י ודפו"ר, ונוסף בע"ס כלומכח בהמשך], [כא] [מזיר כ: ע"ש נדרים ה: ע"ש גיטין פה:], [כב] מזיר כ: ע"ש, [כג] [בדפו"י לתלקח. ולפנינו כרש"ל], [כד] [ש"ל היו קידושי הראשון (יעב"ץ)], [כה] רש"ל מ"ז ופירש בקידושין וכן בר"ר, [כו] [לקמן ו ע"א], [כז] [לקמן יח ע"ב], [כח] ע"ש בגליון הש"ס], [כט] [וסס ד"ה ומאי], [ל] [נדל"ל שיתאוב],

גליון הש"ם

גמ' אבל היא שנתנה ואמרה. ע' ר"ן נדרים ל ע"א:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בקידושין וכו' כי האי ליתנא בקידושין נתן כו' הס"ד:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה הא נתן מה שלא הזכיר כו'. כ"כ הרי"ף והרמב"ם והרשב"א מולקין על זה:

מוסף רש"י

שכן מוציא בבת ישראל. גט אשה (לקמן כז.). **כדי נסבה.** שלא לגורף (סוטה יט:). **וכן בגירושין** וכו' אין כאן בית מיחוש. שאפילו מן הסכוסה לא פסלי לה (רש"י רי"ף). **ידים שאינן מוכיחות.** בית [יד] אחיות לדבר לאחוז בו ולומר הוכיח (גיטין פה:). **האומר אהא.** אע"פ שלא הולית בשפתיו נזיר, הרי זה נזיר. דילות מזיות כמזיות, וכשם שאוזן אדם בנית יד של כלי ומגביה את הכלי עצמו, כך זה כיון דאמר אהא כמאן דאמר אהא מזיר דמי (נזיר ב.). **טעמא דנזיר עובר לפניו הא לאו הכי לא.** לומר מדקא מוקים לה שמואל כגון שהיה מזיר עובר לפניו הא לאו הכי ליכא לספוקי נזיר כלל דקסבר ידיס שאין מוכיחות לא הויין ידיס (נזיר ב.).

מוסף תוספות

א. ואפילו אחר השטר לא חשיב כמו חופה אחר כסף ושטר. תוס' רבינו שמואל ב"ר יצחק. אבל בחופה ליכא למימר מאי אולמיה דהאי חופה מהאי חופה דכי איכא חופות הרבה מקריבא ליה טפי. תוס' טוך. ועוד כסף אחר השטר איכא למיפרך מה לחופה שכן גומר אחר כסף. תוס' רבינו שמואל

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"י מהל' אישות הל"א ב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' נה סעי' א:

כא ב מיי' פ"א שם הל"ב טוש"ע שם סי' כו סעי' ב:

כב ג מיי' שם פ"ג הל"א סמג שם טוש"ע אה"ע סי' כו סעי' ד [מיי' שם הל"ב טוש"ע שם סעי' ז]:

כג ה מיי' שם הל"ב וסמג שם טוש"ע שם סעי' ח:

כד ו מיי' שם הל"א ו וסמג שם טוש"ע שם סעי' א ו:

כה ז מיי' פ"א מהל' גירושין הל"ד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלו סעי' ג:

כו ח ט מיי' פ"א מהל' מזיקות הל"ו:

תוס' ר"י הזקן

ביאה תוכיח. שאין פודין בה הקדש וקונה, אף אני אביא חופה שאע"פ שאין פודין בה הקדש קונה. **קונה ביבמה.** תאמר בחופה שאין קונה ביבמה. **כסף יוכיח.** אין קונה ביבמה וקונה, אף אני אביא חופה שאע"פ שאין קונה ביבמה קונה. **וחזר הדין.** דכי פרכת מה לכסף שכן פודין תהדר ביאה תוכיח, ומה לביאה [שקונה ביבמה] כסף יוכיח. בעלמא. כסף בכל מקום וביאה ביבמה. **חופה שקונה בעלמא.** היינו שגומרת. **קונה כאן.** בתורת קידושין. ופירוש לא ראי זה כראי זה, לא תראה אותם שקולים בכל ענין אלא שיש לאחד מה שאין בחברו אלא שורם באיזה ענין. **הנאתן מרובה.** כסף וביאה, אבל חופה אין הנאתו מרובה. **שטר יוכיח.** שאין הנאתו מרובה. **מוציא.** מגרש. **שתי תשובות.** יש להשיב ולומר. **שלש תנן.** במתני'. **וכי דנין.** דהכי קאמרת חופה שגומרת אחר כסף אינו דין שתקנה בלא כסף. **דלא כתיבא בהדיא.** דהא מייתינן לה מקל וחומר. **אחר כסף.** שאם נתן לה כסף קדושיה וחזר ונתן לה כסף לקנותה קנין גמור אינו מועיל ואינו (רק) גומר קנינו, ואפ"ה חד כסף מהני לקנותה קנין גמור דאירוסין. **חופה שגומרת.** אחר כסף אינו דין שתקנה בלא כסף קנין דאירוסין. **והלכתא** כרבא דחופה אינה קונה, דסתמא דמתני' משתמע דאינה קונה. **ועוד דבפרק** הבא על יבמתו [יבמות נח, א] גרסינן בהדיא עד כאן לא קאמרינן אלא בקדושין דקני לה, אבל חופה דלא קני לה לא. **וכן דעת הר"מ*** והרי"ף ז"ל. **נתן לה כסף.** שכן דרך הלוקח. **ואמר.** לשון שקנאה, דכתיב כי יקח ולא שיקיח את עצמו, ולא תלקח אשה לאיש. **נתן הוא.** הכסף, דומה לכי יקח. **אמרה היא.** הריני מקודשת לך, דומה לתקח אשה לאיש. ומשום הכי מספקא מילתא ואם רוצה לכנסה צריכה קדושין אחרים, ואם בא אחר וקדשה תצא מזה ומזה מספק, ומסתברא דוקא היכא דאינו מדבר עמה על עסקי קדושיה שהוא צריך לומר הרי את מקודשת לי לבאר שהכסף נותן לה בתורת קדושין והואיל והוא צריך לדבר אם היא דברה מה שמוטל עליו שהוא הלוקח, הוי ספקא, אבל אם היה מדבר עמה על עסקי קדושיה שאינו צריך לדבר אלא תכף שנתן לה הכסף הויא מקודשת ודאי שהרי הוא עשה כל המוטל עליו לעשות, ואע"פ שהיא מדברת מה שאינו מוטל עליה, אין היזק בזה. **והיכא דנתנה היא הכסף ואמר הוא הרי את מקודשת לי לא הוזכר בגמ' בביאור [ו]ודאי לא הויא מקודשת כלל, דבעינן שיקח** ויתן כסף, וכ"כ הרי"ף והר"מ ז"ל [אישות פ"ג ה"ב], וכן נראה מן ההלכה באתקפתא דרב פפא דדייק רישא ואותביה אסיפא בנתן הוא ואמרה היא ולא דייק בנתנה היא ואמר הוא דמצי נמי למידק, אלא משמע היכא דנתנה היא אע"ג דאמר הוא ליכא למידק דתהוי מקודשת דודאי אינה מקודשת דכתיב כי יקח וכל לוקח נותן כסף. **ומיהו דוקא כשאמר הרי את מקודשת לי בזה הכסף (ע)** שיחשב הואיל ויש כסף בקדושין אין הפרש אם הוא יקח או יתן. אבל אם אמר הרי את מקודשת לי בהנאה שיש לך כשאני אקבל כסף זה (אם) [או] מתנה זו ממך מקודשת אם הוא אדם חשוב כדלקמן. **הרי את מקודשת.** ולא אמר לי. **ידים שאין מוכיחות.** שאין בית יד אחיות הדבר מוכיח אחיותו ביבאור כי הכא דלא מבאר מקודשת למי לעצמו או לאחר. **הויין ידים.** הויא אחיתה כאילו ביאר לעצמו. **לפניו.** ודאי דאהא נזיר כמוהו קאמר (אלא וכו') [אלמא בעינן הוכחה]. וכן הלכתא דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים ואי לא אמר לי לאו כלום הוא. אין כאן בית מיחוש. דכתיב כי יקח ולא שיקיח את עצמו, ואפילו ספק קדושין לא הוו, ואם בא אחר וקדשה מקודשת לשני. ואיכא מ"ד דוקא שאינו מדבר עמה על עסקי קדושיה אבל מדבר עמה על עסקי קדושיה קדושיו קדושין דלא גרע שאילו שתק היה מובן שנתן כסף הקדושין לקנותה ועכשיו ביאר שנתן כסף הקדושין להקנות עצמו לה ואין הקדושין קדושין כלל.

*ברמב"ם לא מפורש, אלא שהעתיק לשון המשנה דאחד מג' דברים, וראה שם פ"ג הי"כ, פ"ז הכ"ג, וראה ר"ן שדברי הרמב"ם מטין שאינו קונה, עיי"ש.

ג"ל יצחק. (עי' מסרש"ל). ב. ומ"מ לא מצי לשנויי דיוקא דסיפא הכי כיון דבאדם שאינו חשוב לא מקדשא ואי דייקת הכי משמע דבכל ענין מיקדשא. תוס' הלש"ם. ג. דבלשון אהא מאי ידים איכא בנזירות טפי מתענית אבל בקידושין ידים מיהא איכא אלא דאינן מוכיחות מדלא פירש מקודשת למי. רשב"א.

האשה נקנית פרק ראשון קידושין ו.

לישני בתראי. דקאמר בהו אין כאן בית מיחוש בין דקידושין בין דגירושין: **ליפנינהו כחדא.** למה לי למיתני מקודשת מקודשת תרי זימני: **מיוחדת.** לשון והיו לבשר אחד (בראשית ב): **מיועדת.** לשון אשר לא יעדה (שמות כא): שהוא לשון קידושין באמה העבריה: **עזרתי נגדתי.** לשון מעשה לו עזר כנגדו (בראשית ב): **סגורתי.** לשון ויסגור בשר (שם): **עצורתי.** לשון עצרת שתהא נאספת עמי לבית. ורבותי אמרו לשון כי אשה עצורה לנו (שמואל א כא) ולא נהירא דההיא עצורה ממנו קאמר דהא אחימלך אמר לו לדוד אם נשמרו הנערים אך מאשה ודוד אהדר ליה אשה עצורה לנו והיינו טהורים: **ויהודה ועוד נקרא.** וכי המקרא לריך סיוע ממנהג שביהודה: **שכן ביהודה כו'.** אבל מקרא ליכא למילף דההוא יחוד בעלמא הוא שהרי בשפחה כנענית הכתוב מדבר שאין קידושין תופסין בה ומעיקרא הוה סלקא דעתיה כמ"ד בגיטין (דף מג.) בחליה שפחה וחליה בת חורין הכתוב מדבר דשייכי בה לד קידושין: **במאי עסקינן.** בהנך לישני דקא מיבעיא לן אי הוו קידושין או לא לא ה"ד אי בשאין מדבר עמה קודם לכן על עיסקי קידושין וכן בהנך לישני דגירושין שלא היה מדבר עמה על עסק גיטה: **מנא ידעה כו'.** כלומר אפילו הוו הנך לישני לשון קידושין היכי מקדשא הא לא ידעה מאי קאמר לה שתתרלה להתקדש לו: **ואלא במדבר.** מה לי אי לא הוה לשון קידושין אפילו לא אמר לה מידי נמי אלא שנתן לה קי"ל דהוו קידושין כר' יוסי: **גיטה וקידושיה.** או גיטה או קידושיה: **ה"נ.** דמקדשא כרבי יוסי דאמרינן מסתמא לשם קידושין נתן והיא קבלתה לכך אבל השתא דפרשם הנך לישני אם לשון קידושין הן נתקדשה ואם לשון לבוא לעשות מלאכתו הם הרי גילה בדעתו שאינו חפץ לקדשה עכשיו: **והוא שעסוקין בו.** הא דקאמר רבי יוסי דיו והוא שהיו עסוקים בדיבור עיסקי קידושיהן עד שעת נתינה: **מנא ידעה.** כיון דבשעת נתינה לא עוסקין בדיבור הקידושין מנא ידעה שלשם קידושין הוא נותנם לה שתתרלה ואע"פ שדברו כבר בכך הרי פסקו אותו עסק: **מענין לענין.** שפסקו מלדבר בקידושין ממש והיו מדברים בדברים אחרים ומיהו לדבר ברכי זיווגם היה כמו כמה יש לך גדוניא וכמה שדות יש לך להתפרנס מהם: **בטיב גיטין.** בהלכותיהן: **לא יהא לו עסק עמהן.** להיות דיין בדבר שמא יתיר איסור ערוה וזהו עיות שאינו יכול לתקן[ט]: **אפי' לא שמיע ליה.** הא דהלכה כרבי יוסי נימא נמי דלא יהא לו עסק עמהם כלומר מי שכיחא הא לו לא שכיחא לא יהא לו עסק עמהם אפילו לא שמיע ליה: **וכן בגירושין.** כמו אמר מר וכן בגירושין כו': **פשיטא.** בגיחותא: לא

[ח] [בכת"י ודפו"ר שיקיח], [כ] [ע' תוס' ד"ב סא. ד"ה ואמ"ק], [ג] [בכת"י מרופמי, ובדפו"ר חרופה. ונראה דכל"ל], [ד] מעשר שני פ"ד מ"ז, [ה] [ע' מ"ש רש"י סוכה יד. ד"ה משום הכי וכו' שאלמי את מוני וכו'], [ו] [בכת"י ודפו"ר: רבי אלעזר], [ז] מוספתא דקידושין פ"ב ה"ט [ע"ש], [ח] [מרש"י נראה דל"ג "מאי קא"ל", רש"ש ע"ש], [ט] ב"ב קיד., [י] לקמן יג., [כ] גיטין פח., [ל] [מגיגה ט ע"א], [מ] [גיטין סט], [נ] [ופס ד"ש ה"ג], [ס] [בדפו"ר: ומש"ה], [ע] [כריתות יא.], [פ] [נדל"ל אלמא הוה לשון], [צ] [נדל"ל שנתקדשה], [ק] [נדל"ל וכי לאחה], [ר] [נדל"ל מענין לענין באותו ענין],

תורה אור השלם

1. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:
דברים כד א

2. וְאִישׁ כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה שִׁכְבַת זָרַע וְהוּא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפֹדֵה לֹא נִפְדֶּתָה אוֹ חׇפְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמָתוּ כִּי לֹא חׇפְשָׁה:
ויקרא יט כ

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

מוסף תוספות

א. דרבנן סברי ידים שאין מוכיחות הויין ידים ולא בעי דין וכו' ורבי יהודה סבר לא הויין ידים מדקבעי לומר ודין דאי לא כתב ודין בגט הוי כמגרש בדבורא בעלמא ושטר ראיה בעלמא הוא. תוס' מרסס ה: ד"ה לימא. ב. דבפרק כל הגט (דף כו.) קאמר הכותב טופסי גיטין צריך שיניח וכו' וקאמר שמואל עלה דההיא אף מקום הרי את מותרת לכל אדם פי' דהוא עיקר לכל גט ואי ס"ל כר' יהודה א"כ צריך שיניח מקום ודין שהרי ודין הוי עיקר לר' יהודה. שם ד"ה ומאמר. ג. וכן ההיא דנזיר וכו' האומר אהא וכו'. שם. ד. כלומר אין ודאי שמואל ס"ל ידים שאינן מוכיחות לא הויין ידים. תוס' מיר ב: ד"ה ס"ג. ה. והכי פירושו לעולם שמואל לא בעי ידים מוכיחות ובזמן שנזיר עובר לפניו ליכא לספוקי דיד מיהא הוי אבל אין נזיר עובר לפניו דלמא אהא בתענית קאמר פירוש ואפילו יד לא הוי, ולגירסא זו מסיק דשמואל לא בעי ידים מוכיחות. שם: והא דמשני הכא דקאמר לי, והתם כשנזיר עובר לפניו דאז הוי הוכחה גמורה, ה"ה דאי הוה מצי לאשכוחי בכולהו הוכחה קצת הוה משני הכי אלא דלא משכח בענין אחר. תוס' הרא"ש. ו. כלומר מתמול ושלישום היתה אצלינו. תוס' טוק. ז. ותפושה נמי הוי כמו ותפשה ושכב עמה. תוס' טוק. ח. ויסבור שאין באותם קידושין ממש ויבא להתיר אשת איש לראשון. תוס' טוק.

(יש לעי' בפירוש דבריו **ויבא להתיר** מי יבא הרי מדובר בבעל עצמו). ט. תימה אי לא שמיע ליה למה לא יהא לו עסק עמהן הרי הוא סבר לידע כל טיב גיטין וקדושין הלכך נראה לפרש. [נ"א דלא כפי' הר"ר עזריאל.] דה"ק. תוס' הרא"ש. (עי' מהרל"ח).

לישני בתראי קמ"ל הכא כתיב [1]כי יקח ולא [2]שיקח את עצמו והכא כתיב ושלחה ולא שישלח את עצמו: ת"ר [3]הרי את אשתי הרי את ארוסתי הרי את קנויה לי מקודשת [4]הרי את שלי הרי את ברשותי הרי את זקוקה לי מקודשת וליתנינהו כולהו כחדא תנא תלת תלת שמעינהו וגרסינהו [5]איבעיא להו מיוחדת לי מהו מיועדת לי מהו עזרתי מהו נגדתי מהו עצורתי מהו צלעתי מהו סגורתי מהו תחתי מהו תפושתי מהו לקוחתי מהו פשוט מיהא הדא דתניא [6]האומר לקוחתי הרי זו מקודשת משום שנאמר כי יקח איש אשה איבעיא להו חרופתי מהו ת"ש דתניא [7]האומר חרופתי מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה ויהודה הויא רובא דעלמא ה"ק האומר חרופתי מקודשת שנאמר [8]והיא שפחה נחרפת לאיש ועוד ביהודה קורין לארוסה חרופה [9]ויהודה ועוד לקרא אלא ה"ק האומר [10]חרופה ביהודה מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה במאי עסקינן אילימא בשאין מדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה מנא ידעה מאי קאמר לה ואלא במדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה אע"ג דלא אמר לה נמי [11]דתנן היה מדבר עם אשה על עסקי גיטה וקידושיה ונתן לה גיטה וקידושיה ולא פירש ר' יוסי אומר דיו ר' יהודה אומר צריך לפרש ואמר רב הונא אמר שמואל [12]הלכה כר' יוסי אמרי לעולם במדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה ואי דיהיב לה ושתיק ה"נ [13]הב"ע דיהב לה ואמר לה בהני לישני והכי קא מיבעי ליה הני לישני לקידושי קאמר לה או דילמא למלאכה קאמר לה תיקו: [14]גופא היה מדבר עם האשה על עיסקי גיטה וקידושיה ונתן לה גיטה וקידושיה ולא פירש רבי יוסי אומר דיו ר' יהודה אומר צריך לפרש אמר רב יהודה אמר שמואל [15]והוא שעסוקין באותו ענין וכן אמר [16]ר"א א"ר אושעיא והוא שעסוקין באותו ענין כתנאי [17]רבי אומר והוא שעסוקין באותו ענין ר' אלעזר בר ר"ש אומר אע"פ שאין עסוקין באותו ענין ואי לאו דעסוקין באותו ענין מנא ידעה [18]מאי קאמר לה אמר אביי [19]מענין לענין באותו ענין אמר רב הונא אמר שמואל הלכה כר' יוסי א"ל רב יימר לרב אשי ואלא הא [20]דאמר רב יהודה אמר שמואל [21]כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהם אפילו לא שמיע ליה הא דרב הונא אמר שמואל א"ל אין הכי נמי: וכן בגירושין נתן לה גיטה ואמר לה הרי את משולחת הרי את מגורשת הרי את מותרת לכל אדם הרי היא מגורשת: [22]פשיטא נתן לה גיטה ואמר לה לאשתו הרי את בת חורין לא

ודן די יהוי ליכי מינאי הוא גופו אל גט ופליגי רבנן[א] עליה ושמואל סבר כרבנן[ב] וי"ל דהרי את מקודשת ולא אמר לי לא משמע כלל דמקודשת לי קאמר דאדם עשוי לקדש אשה לאחיריו וידיס אאין מוכיחות כלל כי הני ודאי קאמר שמואל לא הויין ידיס[ג] אבל בהאי דנדרים הוו מוכיחות טפי וכן ההוא דכתב טופסי גיטין[ד] הוו מוכיחות דאין אדם מגרש אשת חבירו אך ברים מסכת נזיר (דף ג:) [ה] יש ספרים דגרסי האומר אהא ה"ז נזיר אמר שמואל והוא שהיה נזיר עובר לפניו וקא אמר לימא דקסבר שמואל דידיס אאין מוכיחות לא הויין ידיס אין[ז] מש"ה[ח] כי נזיר עובר לפניו הוי ידיס מוכיחות ומהני אבל אין נזיר עובר לפניו הוי ידיס אאין מוכיחות ולא מהני ואית ספרים דגרסי לימא קסבר שמואל ידיס אאין מוכיחות לא הויין ידיס ומשני עובר לפניו הויין ידיס אאין מוכיחות לכל הפחות אבל אין עובר לפניו אפילו אאין מוכיחות לא הוי[ט]:

עצורתי מהו. פי' בקונטרס לשון עצלת שתהא נאספת עמי בבית ורבותי מפרשים לשון כי אשה עצורה לנו ולא נהירא דההוא עצורה ממנו קאמר דהא אחימלך אמר לו לדוד אם נשמרו הנערים אך מאשה ודוד אהדר ליה אשה עצורה לנו והיינו טהורים עכ"ל ור"י מייאש ליישב דקרא כפירוש רבותיו דה"פ כי אשה שהיתה אצלנו מתמול שלשום היה זה[י] אבל עכשיו אנחנו טהורים ומיהא דכל אלו הלשונות השתא ליישב דקרא[כ]:

משום שנא' והיא שפחה נחרפת לאיש. וסבר דקרא מיירי בחליה שפחה וחליה בת חורין המאורסת לע"ע וכמ"ד בהשולח (גיטין דף מג.) דקידושין תופסין בה: **שכן** ביהודה קורין **לארוסה חרופה.** ודוקא ביהודה אבל בעלמא לא דקסבר [ל] דבשפחה כנענית הכתוב מדבר אין קידושין תופסין בה: **לא יהא לו עסק עמהן.** פי' בקונטרס לא יהא דיין בדבר שמא יתיר איסור ערוה וזהו עיוות שאינו יכול לתקן והר"ר עזריאל פי' שלא ידבר עם הנשים על עסקי קידושין לקדשם שפעמים שתהא מקודשת באמירתם או בנתינתם ולא יבין וקשה מינה בקידושין בגירושין מה בכך אם יסבור שאינה [מגורשת] ושמא מיכא למימר לכהן מיהו ליישא דעמהן לא משמע הכי דאין אדם יכול ליתן גט אלא לאשתו ועוד דלקמן בפרקין (דף יג.) משמע שיש חשש איסור אשת איש דאמר וקשין לעולם מדור המבול ומיהו יש לומר דאיכא למיחש אם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר[מ]: **אפי' לא שמיע ליה**[ט]. פירוש אדם שנתמנה לגיטין וקידושין לריכין אנו להודיעו הא דרב יהודה אמר שמואל שלא יכשל בה דשכיחא או דילמא ליכא למיחש להכי דלא שכיחא כולי האי וכן משמע מתוך פירוש הקונטרס: אשה

ליה הכי בכריתות פרק ד' מחזורסי כפרה [יא, א] ואנן קי"ל כתנא דפליג עליה התם דבחציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי הכתוב מדבר, כמו דאיתא בפרק השולח [מג, א], ולדידיה נחרפת לשון קידושין, הלכך האומר חרופתי בכל מקום מקודשת דקי"ל כוותיה כמו שביארנו בהשולח וכ"כ הר"ם [אישות פ"ג ה"ו]. **במאי עסקינן.** בהני לישני דמיבעיא לן. **מנא ידעה.** פיר"ש אפילו לשון ההוא לשון קידושין הוא, היכי מקדשא והלא אינה בקיאה בלשון והואיל ולא דיבר עמה להתקדש לו ואינה מבינה ענין הדברים לא נתרצית להתקדש לו. **הכי נמי.** דהוו קדושי דתנן היה מדבר עמה על עסקי קדושיה ונתן לה ולא פירש דיו. **למלאכה.** משתמעי, ואע"פ ששניהם מודים שלקדושין נתכוונו אינן קדושין שהרי הדעים לא נתברר להם אמתת הלשון בעת ששמעוהו ונמצא שאין הדבר תלוי במה שראו העדים, ומסתברא אם תחלה אמרו לעדים הרי אני נותן לה לשם קדושין בזה הלשון, והיא תאמר שהלשון תבין לשם קדושין, שבשעה ששמעו העדים הלשון [נתברר להם] שהן קדושין דלא שייך הכא למימר בטלה דעתם אצל כל אדם כראמרינן בשבת [צב, א] דאנשי הוצל שמוציאים משוי על ראשם בם עשו בשבת פטור דבטלה דעתן אצל כל אדם, דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל קדושין בכל לשון שתכיר ותבין שהוא לשון קדושין וריבונו השומעים גם כן [ל] כשנתקדשה מקודשת, דהא חרופתי ביהודה הואיל וביהודה הוי לשון קדושין הויא מקודשת ביהודה. ומסתברא דהא דאיסתפקא לן בהני לישני אי לקידושין שתמעי, הטעם מפני שהיה מדבר עמה על עסקי קדושיה אבל אם לא היה מדבר עמה על עסקי קדושיה ודאי לשניהם מודים שלקדושין נתכונו אין כאן עדים כלל, אבל בלישני דלעיל שהם לשון קדושין אפילו לא דיבר עמה על עסקי קדושין אם היא מודה שהבינה הלשון מקודשת שהרי הבינה הלשון ונתרצית דיין כאן עדים. וכ"נ דעת הר"ש שכתב פ"ג [דף ה"ז] דאין חוששין למלות אלו, [ק] וכן לאיזה מלות חוששין אם לא היה מדבר עמה על עסקי קדושיה, אלא ודאי שזה החילוק בין מלות אלו ומלות שהם לשון קדושין. **גופא היה מדבר עמה.** במסכת מעשר שני פ"ד [מ"ז] תנינא לה גבי גט נמי אע"ג דלא בעינן דעתה דידה צריך שיגלה דעתה שנותנו לה בתורת כריתות ומרדכנן כמו שכתבנו בגיטין פרק הזורק. [מענין לענין] **באותו ענין.** שתכף שאמרה הן כלומר שרוצה להתקדש לו נתן לה הכסף. [ר] **באותו ענין.** כלומר מענין הקדושין לענין אחר והוא מאותו ענין שאמר לה תרצי להתקדש לי ואמרה הן, ואמר כמה צריכה את לפרנסה, כמה יש לך נדוניא (כלומר מי שכיחא האי מילתא שיהיה אדם מקדש או מגרש ואינו מפרש או לא שכיחא), ובעוד שהיו עסוקים באלו הדברים נתן לה הכסף. והלכתא כרבי מחברו ולא הוו קדושי. **בטיב גיטין.** בהלכותיהן. **לא יהא לו עסק.** להיות דיין בדבר שמא יתיר ערוה וזהו עיוות שאינו יכול לתקן. **דרב יהודה אמר שמואל.** והוא שעסוקין באותו ענין דוקא [כלומר מי שכיחא האי מילתא שיהיה אדם מקדש או מגרש ואינו מפרש או לא שכיחא]. **אמר לאשתו.** בכתב, שכתב לה כן, אבל בדבור אינה מתגרשת. **בת חורין.** לא אמר כלום דבת חורין היא כשהיא תחתיו גם כן.

[א] [ע' תוס' ד"ב סא. ד"ה ואמ"ק], [ב] [בכת"י ודפו"ר כ"כ סא.], [ג] [בכת"י מרופמי, ובדפו"ר חרופה. ונראה דכל"ל], [ד] מעשר שני פ"ד מ"ז, [ה] [ע' מ"ש רש"י סוכה יד. ד"ה משום הכי וכו' שאלמי את מוני וכו'], [ו] [בכת"י ודפו"ר: רבי אלעזר], [ז] מוספתא דקידושין פ"ב ה"ט [ע"ש], [ח] [מרש"י נראה דל"ג "מאי קא"ל", רש"ש ע"ש], [ט] ב"ב קיד., [י] לקמן יג., [כ] גיטין פח., [ל] [מגיגה ט ע"א], [מ] [גיטין סט], [נ] [ופס ד"ש ה"ג], [ס] [בדפו"ר: ומש"ה], [ע] [כריתות יא.], [פ] [נדל"ל אלמא הוה לשון], [צ] [נדל"ל שנתקדשה], [ק] [נדל"ל וכי לאחה], [ר] [נדל"ל מענין לענין באותו ענין],

תוס' ר"י הזקן

הרי את אשתי. שקדשה בכסף ואמר לה כך והיא מכרת ומבינה כונת הלשון, דאי לאו מבינה לאו כלום הוא. אי נמי שהיה מדבר עמה על עסקי קדושיה שאע"פ שאינה מבינה הרי נתרצית ואע"פ שלא אמר לה כלום דיו. ואם קדשה בשטר מיירי שכתב לה כך. מיוחדת. לשון והיו לבשר אחד [בראשית ב, כד]. מיועדת. [לשון] אשר לא יעדה [שמות כא, ח]. עזרתי נגדתי. לשון אעשה לו עזר כנגדו [בראשית ב, יח]. צלעתי סגורתי תחתי. [לשון] ויבן את הצלע ויסגור בשר תחתינה [שם פסוק כא]. עצורתי. כלומר נאספת עמי בבית. ולא מצינן למימר לשון אשה עצורה לנו [ש"א כא, ו] דההוא ר"ל מנועה ממנו. תפושתי. לשון לא נתפשה [במדבר ה, יג], או ר"ל נתפסת עמי בבית. כי יקח. אלמא [ב] לשון קדושין. ואיידך תבעי, והוי ספק מקודשת. [שכן ביהודה קורין לארוסה] חרופה. אלמא לשון ארוסין הוא. **רובא דעלמא.** [ליכא למימר דאי הוה רובא דעלמא] הוי קדושין אף במיעוט אם אינו שם לשון קדושין, שהרי אף אם אומרת שדעתה שהלשון אמר לה לשם קדושין הם הנדיס אינם מבינים הלשון והוו להו כמקדש בלא עדים שהרי אין הדבר ברור לעדים מצד מה שראו ושמעו אלא מצד מה שהם אומרים שכוונו לקדושין. אלא ה"ק הנ"[ג]כי עביד מימרא חלוטה וקתני מקודשת כאילו הויא מקודשת ברוב העולם שמבינים הלשון. [יהודה] ועוד לקרא. הואיל וסבירא לך דקרא לשון קדושין, מה לנו להביא סיוע מלשון יהודה, אלא ודאי סבירא ליה דקרא לאו לשון קדושין הוא דלשון יהודי בעלמא, דבשפחה כנענית הכתוב מדבר שאין קדושין תופסין בה, אלא ביהודה קאמר דהואיל ובלשונם הוא לשון קדושין מקודשת הואיל ומכרת שלשם קדושין אמר לה כך, הילכך זאת השטיה אליבא דר' ישמעאל דסבירא

בז [א] ב מיי' פ"ג מהל' אישות הל"י סמג עשין עח טוש"ע אה"ע סימן מז סעיף ב:
בח [ג] מיי' שם הל"ו טוש"ע שם סעי' ג:
בט [ד] מיי' שם הל"ו טוש"ע אה"ע שם סעי' ב:
ל [ה] מיי' שם הלכה ו טוש"ע סעי' ג בהג"ה:
לא [ו] מיי' שם הל"ח ופ"ח מהל' גירושין הל"י סמג עשין מח טוש"ע שם סעי' ח
לב [ז] מיי' פ"ג מהל' אישות הל"ז סמג שם טוש"ע שם סימן מז סעי' ג:
לג [ח] מיי' שם הל"ח ופ"ח מהל' גירושין הל"י סמג שם טוש"ע אה"ע מ' סעי' ח
[ט] וסי' קלו סעי' ב:
ט [יוש"ע שם מ' מט סעי' ג וסי' קנד בסדר הגט סעי' ח בהגה וסעי' קח]:
לד [י] מיי' פ"ח מהל' גירושין הל"ד סמג שם טוש"ע אה"ע מ' קלו סעי' ד:

אשה דלא קני ליה גופה לב"ש. אע"ג דגבי הרי את בת חורין לא מהני מק"ו היינו משום דלא שייך חירות באשה ולא עדיף ק"ו אלא מלאזותות דשייכי הכא והכא:

כשתברח ממנו. כלומר מן העובד כוכבים אבל אינו רוצה לומר כשתברח ממני מעכשיו אין לי עסק בך (ה) א"כ יהיה מיד בן חורין ויתמיד במצות ולא יוכל לקיימו[ו] בבית העובד כוכבים ונמצא שרע לו מה שכותב עליו אונו: **דארווח לה זימנא.** פי' בקונטרס שהיתה מייצת לו ונתן לה זמן ואמר לה התקדשי לי בהנאה זו שאת היית נותנת לאדם פרוטה שיפייסני על כך[א] ואם פירש לה כך מקודשת והערמת רבית הוא דהויא ולא רבית גמור דלא קץ לה ולא מידי שקיל מינה[ב] וכ"ש אם מחל לה כל המלוה ואמר לה התקדשי לי בהנאת מחילה זו מקודשת אבל כי מקדשה בעיקר המעות ולאו מידי יהיב לה שכבר הס שלה וברשותה ומה שפי' דרבית קלולה לא הוי כיון שאין האשה נותנת לאיש כלום לא נהילא כיון שהוא[ג] נותן לה זה פרוטה בקידושין ולא נתן לה כלום הוי כאילו נתנה לו פרוטה ממש והוי רבית גמור וכי היא (ג"מ דף סב:) דמנה אין לי חטין במנה יש לי שייך לקנות הערמת רבית שמעריס דלא הוי אגר נטר ליה[ג] לכן פר"מ דאיירי הכא שהיתה מייצת מעות לאדם אחר והגיע זמנו לפרוע ובא זה ונותן למלוה פרוטה לארווחי לה זימנא וקידשה באותה הנאה[ד] ואם תאמר אמאי אסור לעשות כן מפני הערמת רבית והא אמר בפרק איזהו נשך (שם דף סט:) שרי ליה לאינש למימר לחבריה שקול ד' זוזי ואוזפי לפלוני זוזי דלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה וי"ל היינו שאין הלוה נותן כלום לנותן אבל אם היה נותן היה נראה כשלוחו ואסור דכי נמי אמרינן התם באיזהו נשך (שם) שרי ליה לאינש למימר לחבריה שקול ד' זוזי ואמור לפלוני דלוזפן זוזי היינו כשאין המקבל נותן כלום למלוה כי אם היה נותן היה נראה כשלוחו ואסור[ה] וא"ת אמאי מוקי לה באלווה הכי[ו] אם תמצא לומר דאפילו הלוואה היה יכול להעמיד דבהנאת מלוה מקודשת כגון שהמקדש נותן למלוה פרוטה להלוות לה מעות ואבאותה פרוטה נתקדשה לו וי"ל בהנאת מלוה משמע מלוה שהיתה עליו כבר[ז]: **לא** החזירו **לא יצא.** וא"ת אמאי לא יצא הא לא הוה תנאי כפול וי"ל דאיכא תנאי דלא בעי כפול כגון הכא שהיה דעתו שיבדוק חבירו על אתרגא שלו וגדולה מזאת אמרו (לקמן דף מט: ושם[ט]) בההוא גברא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לארעא דישראל ולא פירש ולא מידי וסוף לא סליק בעי למיהדר ואמר רב הונא הוי דברים שבלב ואינם דברים א"כ משמע דוקא משום דלא פירש אבל אם פירש הוי תנאי אע"ג דלא כפליה וה"נ איתא במי שמת (ב"ב דף קמז.) גבי ש"מ[י] שאמר כמדומה אני שאשתי מעוברת אבל עכשיו שאינה מעוברת נכסי לפלוני לסוף נתגלה שהיתה מעוברת וקאמר התם דלא הוי מתנה משום דמעיקרא לא היה בדעתו ליתנם לאותו פלוני אם היתה אשתו מעוברת ה"נ לא בעינן תנאי כפול כיון שהיה בדעתו לכך וא"ת ובלא החזירו אמאי לא יצא והא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד והתנאי בטל דאמרי' התם (גיטין דף עה.) מכדי כל תנאי מהיכא ילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן והתם תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר הוה וי"ל התם לא הוי מסקנא הכי ואיכא שיטוי אחריני א"נ י"ל הא דלא מהני תנאי ומעשה בדבר אחד היינו כשאינם סותרים זה את זה כי היכי דעל מנת שתחזירי לי את הנייר דפרק מי שאחזו (שם) דהתם ס"ד דכל האומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי ומנלא שאינה מגורשת עד שתחזרת הנייר ואז אינו שלה[ד] אבל הכא סבר דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי: **ואם** לאו **לא יצא.** והא דאמר במסכת סוכה (דף מא:) אתרוג היה לו לר"ג נטלו ר' יהושע ולא בו ונתנו לר"ע ולא בו ר"ע והחזיר לר"ג ודייקי' מינה מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה אע"פ שר' יהושע לא החזירו לר"ג דעתו של ר"ג היה לכך אלא היה חושש אלא שיחזור לידו אחר שיצאו כולם:

לבר מאשה לפי שאין אשה נקנית בחליפין. (דף מח:) דאי תפיס לה מיתפסי ונראה לר"י דלאו חליפין הוא ומדרבנן הוא דלא הוו קידושין לפי שדרך העולם להחזיר חליפין והני בעין חליפין דמי[ו] ואתי למימר אשה נקנית בחליפין הילכך אפקעינהו רבנן לקידושין מינה תדע דאי כחליפין דמו במכר היאך קנה בהאי מנה הא אין מטבע נעשה חליפין[ז] וכן בפדיון הבן למה יהא בנו פדוי בחליפין הלא כסף ס' שקלים כתיב[ח] ולא חליפין[ח]: אם מקודשת לי בהנאה שיש ליך כשאני נותן מעותי לפלוני במצותיך מקודשת, אלא התם איירי בשהוא מדבר עמה על עסקי קדושיה והיא השיבה כך אם הוא דברי ריצוי מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. ולאו מילתא [היא] דבמאי מקדש הלא לא נתרצית (ולא אמר לה כלום) אלא שאמרה לו להפסיד מעותיו והאי דשתקה כי אמר לה הכי מפני שאינה מקפדת על דבריו.

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ה מהל' עבדים הל"ג סמג עשין פז טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' מנ: לו ב מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סעי' מח: לז ג מיי' פ"ג מהל' גירושין הל"ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קלו סעי' ד: לח ד מיי' פ"ה מהל' עבדים הל"ג סמג עשין פז טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' מח: לט ה מיי' שם פ"ה הל' ו סמג שם טוש"ע שם ס"פ:

מ ו מיי' פ"ה מהל' אישות הל"י סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' כח סעי' ז: מא ז ח מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעי' ט ין:

מב ט מיי' פ"ג מהל' זכיה ומתנה הל"מ סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמא סעי' ו:

מג י מיי' פ"ה מהל' גזלה הל"י סמג עשין מד טוש"ע אה"ע סי' תרנא ס"ד:

מד כ מיי' פי"ח מהל' כלאים ה"ב: הלכה ח ופי"ב מהל' תרומות הל"ט טוש"ע חו"מ סי' קל סעי' ג וטוש"ע י"ד סי' שה סעי' ח:

מה ל מיי' פ"ה מהל' אישות הלכ"ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' כט סעי' ח:

מו מ מיי' שם הלכ"א סמג שם טוש"ע שם סעי' ב:

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה כשתברח וכו' דא"כ יהיה:

תוס' ר"י הזקן

הרי את מותרת לא אמר כלום. שהרי אסורה היא ולא שייך לשון התר בשחרורה, שהשחרור (אינה) [אינו] מתירה עד שתטבול. הרי את לעצמך. משמע שפטרה והתיר לה כל זכות או קצת מזכותו. לגמרי קא"ל. שהתיר ונתן (לה) [לו] כל זכותו כל שכן באשה. אמר לעבדו. שכתב לו כך. יצא לחירות. משום קנסא שמכרו לעובדי כוכבים שפפקיעו ממצות. ועבד שייך במצות כאשה. גט שחרור. להתירו בבת ישראל. שהרי אין האיסור מסולק עד שיעשה לו שחרור. אונו. כוחו ושטרו, אלמא לגמרי קאמר ליה, וכ"ש באשה דלא קני לה גופה דלגמרי קאמר לה וזה אין בו ספק. ואע"פ שהר"ם לא הביא אין לי עסק בגרושין פ"א [ה"ד] אולי כללו בכל כיוצא בזה שכתב [שם], או שהוא טעות סופר. במלוה. פי' אע"פ שהמלוה בעין דמלוה להוצאה ניתנה והני זוזי דידה נינהו וזוזי אחריתי הוא דמחייבא ליה, וכן פר"ש, וכן הוא בפרק האיש מקדש [מז, א]. וכ"ש הר"ם [אישות פ"ה הי"ג] שכבר הוציא הדיבר, פירוש האיש הוציאו מרשותו כשהלוה אותם לה. **בהנאת מלוה.** כדמפרש. **ארבעה בחמשה.** וקידשה באותו תוספת שמוספת על הקרן. **האי רבית היא.** והיכי קרי לה הערמה. דארווח לה זימנא. פירוש שבא זמן פרעון החוב והאריכה ואמר לה בההיא הנאה שאת נותנת פרוטה לפלוני שיפייס אותי שאאריכך תהיי מקודשת ורישא רבותא קמ"ל שאע"פ שמוחל לה החוב והמלוה בעין אינה מקודשת דהא לית לה הנאה השתא, וה"ה אם אמר לה בההיא הנאה שיש ליך שתתני פרוטה לפלוני לפייסני שאמחול חובי שמקודשת. ובהלכות הרי"ף הבאות מספרד נמצא דמטיא זמנא למגבי ונקטה זוזי בידה דאפילו אין המעות בעולם מקודשת, וזה כפי' ר"ש. ורבנו חננאל שפי' שהביאה לו מעות ונתנה לו המעות והוא נתנם לה הוא תימה. והר"ם [אישות פ"ה הט"ו] פי' דארווח לה זימנא כלומר שהלוה אותה עד זמן פלוני ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה שיש ליך כשאני מרויח לך להשתמש במעותי עד זמן

מסורת הש"ס

(ה) [ל"ל דתנן], (ו) גיטין פה: ע"ש בתו"ש, (ז) [ע"ש וא"ל רב תנין. (סדר הדורות וכ"ש, ועיין יעב"ץ)], (ד) גיטין מג: פה: [ותוספתא דע"ז פ"ד ה"ל], (ט) לקמן מז. מח. [ב"ק נט. סנהדרין יט:], (י) ב"מ סב:, (יא) [כתובות כו: תמורה ח:], (יב) סוכה מא: ב"מ קלז:, (יג) [ויקרא כה], (יד) [לקמן מז ע"ב], (טו) [בכ"ר רי"ף נוסף: ולא יהיב לה מידי], (טז) [ב"מ סג ע"ב], (מז) [נדל"ל דהנאת מחילת מלוה. יעב"ץ], (יח) [בדפו"ר: שהוא], (יט) [בדפו"ר: לקיימם], (כ) [בדפו"ר: שהיה, וכל"ל. רש"ש], (כא) [בדפו"ר נוסף: זימנא], (כב) [ד"ה דבריס], (כג) [בדפו"ר: שכיב מרע], (כד) [בדפו"ר: דמו ואתו], (כה) [ב"מ מה ע"ב ע"ש], (כו) [במדבר יח, טז], (כז) [נדל"ל דהתם], (כח) [נדל"ל מ' הדר דאמר].

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

מוסף תוספות

א. והרי זה כאותה ששינונו שחוק לפני רקוד לפני שאם יש בו שוה פרוטה מקודשת. רמב"ן. ב. אלא משום דמיחזי לעלמא כריבית אסור לעשות כן מפני הערמת ריבית. ריטב"ש. ג. אלא היתר גמור אלא שמערים להרבות מעותיו. תוס' הרא"ש. ד. ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה שעשיתי לך שנשתדלתי עם פלוני שהרויח לך זמן. ריטב"ש. ה. הכא נמי כיון שהאשה מתקדשת בכך נראה כשלוחה ואסור. תוס' הרא"ש. שהוא כחדוז ונפרע ממנה מה שנתן למלוה. ריטב"ש. ו. בתוס' הרא"ש כתוב. שהיתה עליה כבר. ז. וסותר תנאי המעשה. תוס' טוך. ח. ובאשה גזרינן משום חומר ערוות אבל בפדיון הבן דליכא אלא עשה לא גזרינן. רשב"ש (ועי' מהרש"א).

תוס' ר"י הזקן (המשך)

פלוני ויפה פירש. וא"ת ולכל הפירושים היכא הויא הערמת רבית, רבית קצוצה היא, שאם אמר לחברו תן לי שדה פלוני ואני אלוה אותך כך וכך או אאריך עד זמן פלוני הוי רבית קצוצה, ואיכא למימר דנותן רבית אין לו הנאה במה שנותן ואשה יש לה הנאה בנתינת גופה דבעלה חייב במזונותיה ובכמה דברים, משו"ה גבי אשה לא הוי רבית גמורה. במכר. אם מכר לו קרקע בכסף על מנת שיחזירהו לו. המסייע. שאין נותנין לו תרומה אלא מפני שמסייעים אף לזה אין נותנין אלא מפני שמחזירה. בחליפין. דומה לחליפין שלוקח הסודר ומחזירו וזה ג"כ לוקח המתנה ומחזירה. תן מנה. והוא חזר ואמר הרי את מקודשת לי בהנאה שיש ליך כשאני נותן מעותי לפלוני במצותיך וכן בכולם מפרש הכי, שאם לא אמר לה כך לאו כלום הוא דבעינן כי יקח ולא תלקח אשה לאיש, ועוד איך יקנה אותה הלא לא (יתן) [נתן] לה ולא אמר לה כלום, וכתב ר"ש [להלן ח, ב] ולא דמי לתנם לאבא ולאביך דהכא איירי דאיהי קאמרה ליה מעיקרא, אבל התם הוא קאמר לה להתקדש לו והיא אמרה לו תנם לאבא ולאביך, ומשטה היא בו. ע"כ. איכא מאן דאמר

לא אמר ולא כלום [א]אמר לה לשפחתו הרי את מותרת לכל אדם לא אמר ולא כלום אמר לה לאשתו הרי את לעצמך מהו מי אמרינן למלאכה קאמר לה או דילמא לגמרי קאמר לה א"ל רבינא לרב אשי ת"ש [ב]דתניא [ג]גופו של גט שחרור הרי אתה בן חורין הרי אתה לעצמך השתא ומה עבד כנעני דקני ליה גופיה כי א"ל הרי אתה לעצמך לגמרי קא"ל אשה דלא קני ליה גופה [ד]לא כ"ש א"ל רבינא לרב אשי אמר לעבדו אין לי עסק בך מאי מי אמרינן אין לי עסק בך [ד]לגמרי קא"ל או דילמא למלאכה קאמר ליה א"ל ר"נ[ג] לרב אשי ואמרי לה רב חנין מחוזאה לרב אשי ת"ש [ד]המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון אמר רשב"ג בד"א שלא כתב עליו אונו אבל כתב עליו אונו זהו שחרורו ה"ד אונו אמר רב ששת דכתב ליה כשתברח ממנו אין לי עסק בך: [ה]אמר אביי [ו]המקדש במלוה אינה מקודשת [ז]בהנאת מלוה מקודשת [ח]ואסור לעשות כן מפני הערמת רבית האי הנאת מלוה ה"ד אילימא דאזקפה דאמר לה ארבע בחמשה הא רבית מעלייתא הוא ועוד היינו מלוה [ט]לא צריכא דארווח לה זימנא: אמר רבא הילך מנה על מנת שתחזירהו לי במכר לא קנה באשה אינה מקודשת בפדיון הבן אין בנו פדוי בתרומה יצא ידי נתינה ואסור לעשות כן [י]מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות מאי קסבר רבא אי קסבר מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה אפילו כולהו נמי ואי קסבר לא שמה מתנה אפילו תרומה נמי לא ועוד הא רבא הוא דאמר [יא]מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה [יב]דאמר רבא הילך אתרוג זה על מנת שתחזירהו לי נטלו והחזירו יצא ואם לאו לא יצא אלא אמר רב אשי [יג]בכולהו קני [יד]לבר מאשה לפי שאין אשה נקנית בחליפין א"ל רב הונא מר בריה דרב נחמיה לרב אשי הכי אמרינן משמיה דרבא כוותיך: אמר רבא [טו]תן מנה לפלוני ואקדש

לא אמר כלום. להתגרשה אם כתב לשון זה כבגט שאין זה לשון גירושין: הרי את מותרת. לשון גירושין הוא ולא לשון שחרור דשפחה דאי בת חורין משום הא אינה מותרת לעבדים אבל לשון גט הוא לאשה שמתירה לכל שהיתה אסורה לו על ידו: **לגמרי.** אפילו להנשא **למלאכה.** שיהא מעשה ידיה שלה: **לעבדו.** כנעני: **לגמרי.** אפי' לשחרור גופו ומותר בבת חורין: **יצא לחירות.** ואע"ג דקי"ל (גיטין דף מד.) קונסין אותו לפדותו מן העובד כוכבים עד עשרה בדמיו דאפקעיה ממלות: **וצריך גט שחרור.** להתירו בבת חורין משום דעובד כוכבים גופו לא קני דכתיב[ב] מהם תקנו אתם קונין מהם ולא הם קונים מכם ולא הם קונים זה את זה (שם דף לח.): **בד"א.** שצריך גט שחרור שלא כתב עליו אונו כשמכרו לעובד כוכבים: **אונו.** לשון שטר: **לשתברח ממנו.** מן העובד כוכבים: **אין לי עסק בך.** אלמא לשון שחרור הוא: **המקדש במלוה.** דאמר התקדשי לי במלוה שהלוותיך: **אינה מקודשת.** דקיחה משדה עפרון גמרינן דיהיב מידי בשעת קידושין ומלוה להולאה ניתנה[ג] וכבר הן שלה ומעות אחרים היא חייבת לו[ד]: **בהנאת מלוה.** מפרש לה ואזיל: **אילימא דאזקפה.** מעיקרא ארבעה בחמשה והשתא אמר לה התקדשי לי בזוז חמישי: **רבית מעלייתא הוא.** ואמאי קרי ליה הערמת רבית: ה"ג **ועוד היינו מלוה.** שאף הזוז הזה כבר מחוייבת ועומדת: **לא צריכא דארווח לה זמן.** הלוהו ואמר לה התקדשי בהנאת זו שאת היית נותנת פרוטה לאדם שיפייסני על כך או לי ואפי' לגבר נטר[ה] לא דמי כלל ואם פירש לה כך מקודשת והערמת רבית הוא דהויא ולא רבית גמור דלא קץ לה מידי ולא מידי שקל מינה וכ"ש אם מחל לה כל המלוה ואמר לה התקדשי לי בהנאת מחילה זו דשמתא הוא דקא יהיב לה הך פרוטה דהנאת[ו] מלוה אבל כי מקדש לה בעיקר המעות לאו מידי יהיב לה שכבר הס ברשותה והס שלה: **במכר לא קנה.** כגון קרקע דקי"ל לקמן (דף כו.) שהיא[ז] נקנה בכסף אינו נקנה בכך דלאו מידי יהיב ליה: **יצא ידי נתינה.** ומוכרח להכניס והדמיס שלו ולקמן פריך ממה נפשך: **ואסור לעשות כן.** לפי שבשכר זה יתן לו שאר תרומותיו והוי אלא כהן כקונה תרומה בשכרו ומסייע בבית הגרנות שיתנו לו התרומה ותנן בבכורות (דף כו:) כהנים המסייעים בבית הגרנות אין נותנין להם תרומה ומעשרות בשכרן ואם עשו כן חללו ועליהם הכתוב אומר (מלאכי ג) שחתם ברית הלוי: **לא החזירו לא יצא.** דהוה ליה גזל למפרע: **אלא אמר רב אשי.** ודאי בכולהו אמר רבא דקונה לבר מאשה כו' והאי לחליפין דמי כקנין בסודר דאינו אלא אוחז בה ומחזירו ומקדש

את מקודשת לי בהנאה שיש ליך כשאני נותן מעותי לפלוני במצותיך מקודשת. אלא התם איירי בשהוא מדבר עמה על עסקי קדושיה והיא השיבה כך אם הוא דברי ריצוי מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. ולאו מילתא [היא] דבמאי מקדש הלא לא נתרצית (ולא אמר לה כלום) אלא שאמרה לו להפסיד מעותיו והאי דשתקה כי אמר לה הכי מפני שאינה מקפדת על דבריו.

ואקדש אני לך. וכשנתנו לו מ"ל התקדשי לי מקודשת ואע"ג דלא מטי הנאה לידה: מדין ערב. ממה שמלינו בתורה שהערב משתעבד למלוה[ט] אנו יכולין ללמוד: **הילך מנה והתקדשי לפלוני.** והוא שלוחו אלא שמקדשה משלו: **מקודשת.** ואע"ג דממונא לאו של משלח הוא: **מדין עבד כנעני.** דתנן במתני' לקמן (דף כב:) קונה את עצמו בכסף ע"י אחריס שאחריס פודין אותו בממונן והוא קונה עצמו ויוצא לחירות ואע"ג דלא חסר מיהו בהאי ממונא מידי: **ואקדש אני לו.** לאותו פלוני במנה שתתן לו בשבילי: **מדין שניהם.** [ב] מדין שני הדיינין הללו של ערב ושל עבד כנעני אנו למידין: **האי דקא מקני.** בעל העבד שהוא מקנה את העבד לחירות קא קני האי כסף שמקבל בפדיונו: **ואקדש אני לך.** והוא קיבלו ואמר לה התקדשי לי בכך: **מקודשת.** כדמפרש ואזיל טעמיה לקמיה: **שיש בהן אחריות.** אדם הוקש לקרקעות[י] דכתיב (ויקרא כה) והתנחלתם אותם לרשת אחוזה: **עם נכסים שאין להם אחריות.** שמוכר או נותן לו קרקעות ומטלטלין וזה מושך המטלטלין והקרקעות קנויים לו במשיכת המטלטלין: **ואנן איפכא תנן.** שצריך לקנות הקרקע באחד מן הדברים שהקרקע נקנה בהן כגון כסף או שטר או חזקה דנעל וגדר ופרץ כל שהוא והמטלטלים נקנים אגבן: **באדם חשוב עסקינן.** שאינו רגיל לקבל מתנות: **בהיא הנאה כו'.** שתרצה זאת לתת פרוטה לאדם שיפייסנו לזה לקבל היומנה מתנה: **וכן לענין ממונא.** הגך שמעתא דרבא דילפינא קידושין מדין ערב ומדין עבד כנעני כן לענין ממונא מכר לו שדה ואמר לו תן הכסף לפלוני ושדי מכורה לך בו קנה מדין ערב הילך מנה ותהא שדך מכורה לפלוני קנה אותו פלוני השדה מדין עבד תן מנה לפלוני ותקנה לו שדי בו קונה מדין שניהם: **ניחא לה.** להיות נקנית בכל דהו בקנין כל שהוא ואפילו בטובת הנאה בעלמא: **טן דו.** בגופים שנים בעל ואשתו ואפילו אינו לה אלא לצוות בעלמא: **דאיפיביב למחילה.** שאדם רשאי למחלו: **אשה אמר רחמנא.** כי יקח איש אשה: **איש אמר רחמנא.** כי יקח איש: **איפשא לבי תרי.** להנשא להם לי אפשר הילכך האי לא קדיש אלא פלגא וחצייה נשאר לאחר א"כ אינה מקודשת לזה: **ניפשטו קידושי בכולה.** כי אמר חצייך מקודשת לי דהא מקודשת כולה ע"פ האחד: **ואינה קריבה.** הואיל ובתחלת הקדישה לא נראה להקריב, דחציה היתה תולין ודחוי מעיקרו הוא, הלכך אינה קריבה עוד ותרגיה לוקמין בדמיה אחרת (שם). הואיל ומתחלה כשהקדיש חציה לא היתה ראויה ליקרב דלא קדשה לחציה וכיון דלא הוי דיליה לא פשטא קדושה בההיא שעתא כולה, דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו (תמורה כו. וכעי"ז בריתות כז.). **ועושה תמורה.** דהא אינה דשותפין (זבחים יב.).

אם כן הו"ל נכסים שיש להם אחריות. פי' בקונטרס דאדם הוקש לקרקעות דכתיב והתנחלתם אותם לרשת אחוזה וקשה דהוה קרא כתיב בעבד[א] אבל בן חורין לא איתקש אלא דוקא בדמי עלי לפי שאמיון אותו כעבד כדאיתא בפ"ק דסנהדרין (דף טו.) ועבד נמי פלוגתא היא בפ"ק דב"ק (דף יב.) אי כמקרקעי אי כמטלטלי דמי ונראה דאלו דוקא יש להם אחריות אבל אף כי נמי אין להם אחריות לא מצינו מטלטלין נקנין אגב מטלטלין דנכסים שאין להם אחריות לא שייך בהו אגב[ב] מ"ע י"ל דה"ק ע"כ אי אשה נקנית אגב מטלטלין שהם נמי נקנה אגב מטלטלין שהרי קנין כסף דאשה ילפינן משדה קיחה קיחה ואם אין שדה נקנה מהיכא תיתי באשה[ג]:

ונפשטו קידושי בכולה מי לא **תניא כו'.** תימה דברים תמורה (דף יא:) יליף רגלה של זו עולה ובדבר שהנשמה תלויה בו מקרא דכתיב[ד] כל אשר יתן ממנו לה' וגבי אשה לא כתיב קראי וא"כ מאי פריך הא לא דמו להדדי ונראה שלכך דקדק רש"י ופירש דהא מקודשת בלשון הקדש קאמר לה וכדאמר ברים פירקין דאסר לה אכ"ע כהקדש שאדם עושה אותה כהקדש לפיכך יש להיות דינה כהקדש אבל אם היה אומר מאורסת או חד מהנהו לישני דלעיל (דף ו.) על זה לא היה מקשה ונפשטו קידושי בכולה לפירוש זה: **וחזר ולקחה.** הא דנקט וחזר ולקחה ולא נקט בהמה של שני שותפין שהקדיש כל אחד חציה משום דלא שייך התם ועושה תמורה ותמורתה כיולא בה דשותפין אין ממירין כדאמר בתמורה (דף יג.) ובפ"ק [דזבחים] (דף ו.):

ואפי' למאן דאמר אין כולה עולה. התם (תמורה יא:) מפרש למאן דאמר דאין כולה עולה מה יעשה ממנה וקאמר דימכרנה לגרכי עולות חוץ מדמי הרגל שהקדיש ופריך היאך יפטר זה מעולתו הא הוא ליה עולה חסירה ומשני כגון דאמר הרי עלי עולה כמו שאמלאנה[ט]: שמע

ואקדש (ה) לך מקודשת [ו]מדין ערב ערב לאו אף ע"ג דלא מטי הנאה לידיה קא משעביד נפשיה האי איתתא נמי אע"ג דלא מטי הנאה לידה קא משעבדא ומקניא נפשה [א]הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני עבד כנעני לאו אף ע"ג דלא חסר ולא מידי קא קני נפשיה האי גברא נמי אע"ג דלא קא חסר ולא מידי קא קני לה להאי איתתא [ב]תן מנה לפלוני ואקדש אני לו מקודשת מדין שניהם ערב לאו אף ע"ג דלא קא מטי הנאה לידיה קא משעבד נפשיה האי איתתא נמי אע"ג דלא קא מקניא נפשה מי דמי ערב האי דקא קני ליה קא חסר ממונא האי גברא קא קני לה להאי איתתא ולא קא חסר ולא מידי עבד כנעני יוכיח דלא קא חסר ממונא וקא קני נפשיה מי דמי התם הך דקא מקני קא קני הכא האי איתתא קא מקניא נפשה ולא קא קניא ולא מידי ערב יוכיח אע"ג דלא קא מטי הנאה לידיה משעבד נפשיה בעי רבא הילך מנה ואקדש אני לך מהו אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא מקודשת אמר ליה רב אשי למר זוטרא אם כן הוה ליה נכסים שיש להם אחריות נקנין עם נכסים שאין להם אחריות ואנן איפכא תנן [ג]נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה אמר ליה מי סברת דאמרה ליה אגב [ג]הכא באדם חשוב עסקינן דבההיא הנאה דקא מקבל מתנה מינה גמרה ומקניא ליה נפשה איתמר נמי משמיה דרבא [ד]וכן לענין [ג]ממונא וצריכא דאי אשמועינן קידושין משום דהא איתתא ניחא לה בכל דהו כדריש לקיש [ד]דאמר ר"ל טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו אבל ממונא אימא לא ואי אשמועינן ממונא משום דאיתיהיב למחילה אבל קידושין אימא לא צריכא: [ה]אמר רבא [ו]התקדשי לי לחציי מקודשת חצייך מקודשת לי אינה מקודשת אמר ליה אביי לרבא מאי שנא חצייך מקודשת לי דאינה מקודשת אשה אמר רחמנא ולא חצי אשה ה"נ איש אמר רחמנא ולא חצי איש א"ל [ז]הכי השתא התם [ח]איתתא לבי תרי לא חזיא אלא גברא מי לא חזי לבי תרי וה"ק לה דאי בעינא למינסב אחריתי נסיבנא אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא וניפשטו לה קידושי בכולה מי לא תניא [ט]האומר רגלה של זו עולה תהא כולה עולה ואפי' למ"ד אין כולה עולה [י]ה"מ היכא דמקדיש דבר שאין הנשמה תלויה בו אבל מקדיש דבר שהנשמה תלויה בו הויא כולה עולה מי דמי התם בהמה הכא דעת אחרת הא לא דמיא אלא להא [כ]דאמר רבי יוחנן [ל]בהמה של שני שותפין הקדיש חציה [מ]וחזר ולקחה והקדישה קדושה ואינה קריבה ועושה תמורה ותמורתה כיוצא בה שמע מינה תלת

אם כן הו"ל נכסים שיש להם אחריות. פי' בקונטרס דאדם הוקש לקרקעות דכתיב והתנחלתם אותם לרשת אחוזה וקשה דהוה קרא כתיב בעבד[א] אבל בן חורין לא איתקש אלא דוקא בדמי עלי לפי שאמיון אותו כעבד כדאיתא בפ"ק דסנהדרין (דף טו.) ועבד נמי פלוגתא היא בפ"ק דב"ק (דף יב.) אי כמקרקעי אי כמטלטלי דמי ונראה דאלו דוקא יש להם אחריות אבל אף כי נמי אין להם אחריות לא מצינו מטלטלין נקנין אגב מטלטלין דנכסים שאין להם אחריות לא שייך בהו אגב[ב] מ"ע י"ל דה"ק ע"כ אי אשה נקנית אגב מטלטלין שהם נמי נקנה אגב מטלטלין שהרי קנין כסף דאשה ילפינן משדה קיחה קיחה ואם אין שדה נקנה מהיכא תיתי באשה[ג]:

ונפשטו קידושי בכולה מי לא **תניא כו'.** תימה דברים תמורה (דף יא:) יליף רגלה של זו עולה ובדבר שהנשמה תלויה בו מקרא דכתיב[ד] כל אשר יתן ממנו לה' וגבי אשה לא כתיב קראי וא"כ מאי פריך הא לא דמו להדדי ונראה שלכך דקדק רש"י ופירש דהא מקודשת בלשון הקדש קאמר לה וכדאמר ברים פירקין דאסר לה אכ"ע כהקדש שאדם עושה אותה כהקדש לפיכך יש להיות דינה כהקדש אבל אם היה אומר מאורסת או חד מהנהו לישני דלעיל (דף ו.) על זה לא היה מקשה ונפשטו קידושי בכולה לפירוש זה: **וחזר ולקחה.** הא דנקט וחזר ולקחה ולא נקט בהמה של שני שותפין שהקדיש כל אחד חציה משום דלא שייך התם ועושה תמורה ותמורתה כיולא בה דשותפין אין ממירין כדאמר בתמורה (דף יג.) ובפ"ק [דזבחים] (דף ו.):

ואפי' למאן דאמר אין כולה עולה. התם (תמורה יא:) מפרש למאן דאמר דאין כולה עולה מה יעשה ממנה וקאמר דימכרנה לגרכי עולות חוץ מדמי הרגל שהקדיש ופריך היאך יפטר זה מעולתו הא הוא ליה עולה חסירה ומשני כגון דאמר הרי עלי עולה כמו שאמלאנה[ט]: שמע

אבל קידושין אימא לא צריכא: [ה]אמר רבא [ו]התקדשי לי לחציי מקודשת חצייך מקודשת לי אינה מקודשת אמר ליה אביי לרבא מאי שנא חצייך מקודשת לי דאינה מקודשת אשה אמר רחמנא ולא חצי אשה ה"נ איש אמר רחמנא ולא חצי איש א"ל [ז]הכי השתא התם [ח]איתתא לבי תרי לא חזיא אלא גברא מי לא חזי לבי תרי וה"ק לה דאי בעינא למינסב אחריתי נסיבנא אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא וניפשטו לה קידושי בכולה מי לא תניא [ט]האומר רגלה של זו עולה תהא כולה עולה ואפי' למ"ד אין כולה עולה [י]ה"מ היכא דמקדיש דבר שאין הנשמה תלויה בו אבל מקדיש דבר שהנשמה תלויה בו הויא כולה עולה מי דמי התם בהמה הכא דעת אחרת הא לא דמיא אלא להא [כ]דאמר רבי יוחנן [ל]בהמה של שני שותפין הקדיש חציה [מ]וחזר ולקחה והקדישה קדושה ואינה קריבה ועושה תמורה ותמורתה כיוצא בה שמע מינה תלת

לפיכך יש כח במאמרו לפשוט והכא דעת אחרת יש משונה כמותו המעכבת בדבר שאם אין [מ]אשה רוצה אינם קידושין וזו לא נתרצה אלא לחציה לפיכך אין דיבורו תפיס בה: **הא לא דמיא כו'.** מסקנא דתירוצא הוא אין דבר זה דומה אלא לבהמה של שני שותפין דאיכא דעת אחרת המעכבת בה והתם לא אמרי' דתקדש כולה ע"פ האחד: **ואינה קריבה.** הואיל ובתחלת הקדישה לא נראית לקרב שלא קידשה אלא חציה ותמכר ויקריב אחרת בדמיה: **ועושה תמורה.** אם תמיר בה: **ותמורתה כיוצא בה.** דאינה קריבה דמכח קדושה דחויה באתה: בעלי

במשיכה קנה האשה. ואנן איפכא תנן. במתני' דהאי פירקא [להלן כו, א]. **הכא** מיירי שהוא אדם חשוב שאינו רגיל לקבל מתנות ויש לה הנאה בשקבל מתנה הימנה והוא אמר לה הרי את מקודשת בהנאה שיש לך כשקבלתי מתנה ממך, אבל אם לא הוי אדם חשוב ליכא הנאה ונמצא שמתקדשת בלא דבר ואינם קדושין כלל, ואע"ג דאמר לה הרי את מקודשת בהנאה שיש ליך כשקבלתי מתנה ממך, דאי לא תימא הכי למה לי למימר באדם חשוב, הכי איכפי ליה למתני מי סברת דאמר לה אגב, הכא דאמר לה בההיא הנאה, וכ"כ הרי"ף והר"ם ז"ל [אישות פ"ה הכ"ב]. **וכן לענין ממונא.** תן מנה לפלוני ואתן לך ביתי כיון שנתן המנה קנה הבית, וכן הילך מנה ותן ביתך לפלוני, וכן תן מנה לפלוני ואתן לו ביתי כיון שנתן לו המנה ג"כ קנה הבית. וצ"ע למה לא הביא הרי"ם ז"ל [מכירה פ"א ה"ו] אלא תן מנה לפלוני ואתן לך ביתי. **אבל קדושין.** שאינה יכולה למחול אימא לא, צריכא. **אשה.** כי יקח איש אשה. **לא חזיא.** דאשת איש אסורה לאחר והוה ליה כמאן דאמר התקדשי לי ולאחר. אבל כי אמר לחציי ונתרצית ונתן לה כסף או שטר מקודשת, לא רצה לומר שאינה לה בו אלא החצי, אלא רצה לומר הואיל והרשות בידי ליקח אשה אחרת אקחנה ותהיה אשתי את ואחרת. וכתב רבינו מאיר פשיטא שהרשות בידו, ותירץ דאפילו לא אפשר למיקם בסיפוקייהו דאמרינן ביבמות [סה, א] שאינו רשאי, הכא רשאי, דכאילו התנה לה בפירוש דמי. ודעת הר"ם [אישות פ"ג ה"ט] כפי' קמא. **בכולה.** דהואיל וקדשה לחציה דבר שהנשמה תלויה בה קידש. **התם בהמה.** שלו ולוכא אלא דעת המקדש והואיל והקדישו אבר שהנשמה תלויה בו כולה רוצה לקדש. **הכא.** איכא דעת האשה, ואע"פ שהוא כוון לכולה היא לא כיוונה אלא לחציה, ולא דמיא הא אלא לבהמה של שני שותפין שאם הקדיש חציה אינה קדושה כולה.

מסורת הש"ס

ה) [ע"ז סג:], ו) [לקמן כו. וש"נ], ז) [ע"ז סג:], ד) כתובות עה. יבמות קיח: [לקמן מא. ב"ק קיא.], ח) [גיטין מג.], ט) לקמן מג.], י) לקמן מג.], ז) חולין סט: קלה. תמורה י. יא. ערכין ד.], א) [זבחים יב. תמורה כו. כריתות כז.], ט) [ב"ב קנג ע"ב, ע"ש], י) [מגילה כג ע"ב, ולקמן כב ע"ב], כ) [לעיל ב ע"ב], ל) [יא ע"ב], מ) [בדפו"ר: האשה רוצה וכו' לא מתרצים], נ) [וע' תוס' מגילה כג: ד"ה שמין], ס) [ויקרא כז, ט], ע) [ע"ש בתמורה כאמר הרי עלי עולה בחייה וע' פרש"י שם ויש לישב קצת],

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ואקדש אני לך: (ב) רש"י ד"ה מדין שניהם משני הדיינין כל"ל ותיבת מדין נמחק:

מוסף רש"י

קא משעבד נפשיה. בתמורה בעצמה אלא קנין (רשב"ם ב"ב קנג:). **נכסים שיש להם אחריות.** קרקעות, שאחריות כל אדם, (הלוה) [המלוה] והטוה בחבירו עליהן לפי שקיימין ויומדין לפיכך נסמכין עליהן (לקמן כב.). לפי שאין לזיקה שולטת בהן ואינן אוכלין (רשב"ם ב"ב קנ:). נכסים שאין להם אחריות מטלטלין ושטר (שם עז:). **נכסים שאין להם אחריות נקנין עם כו'.** בדבר שהוא קנין לקרקע ואינו אם מכר מטלטלין עם קרקע, כיון שקנה לוקח את הקרקע באחד משלשה קניינים, נקנים מטלטלין עמה (לקמן כב.). **טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו.** טן דו, גופים שנים, כל הוא בעל (יבמות קיח:). משל הדיוט הוא שהנשים אומרות טוב לשבת עם גוף שנים משבת אלמנה (כתובות עה. וכעי"ז לקמן מא.) כלומר אשה בכל דהו ימצא לה (ב"ק קיא.). **דבר שאין הנשמה תלויה בו.** כגון מן המלכוכה ולמטה (ערכין ה.). **הקדיש חציה.** אחד מהם (זבחים יב.). **ואינה קריבה.** הואיל ובתחילת הקדישה לא נראה להקריב, דחציה היתה תולין ודחוי מעיקרו הוא, הלכך אינה קריבה עוד ותרגיה לוקמין בדמיה אחרת (שם). הואיל ומתחלה כשהקדיש חציה לא היתה ראויה ליקרב דלא קדשה לחציה וכיון דלא הוי דיליה לא פשטא קדושה בההיא שעתא כולה, דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו (תמורה כו. וכעי"ז בריתות כז.). **ועושה תמורה.** דהא אינה דשותפין (זבחים יב.).

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ה מהל' אישות הל' כב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' כט סעי' ה:

מח ב מיי' שם הל' כא סמג שם טוש"ע שם סעי' ג:

מט ג מיי' שם הל' כב סמג שם טוש"ע אה"ע סי' כז סעי' ט:

נ ד מיי' פ"ו מהל' מכירה הל"ו סמג עשין כב טוש"ע חו"מ סי' קל סעי' ג ד ה ו ז וע"ש בב"י:

נא ה ו מיי' פ"ג מהל' אישות הל"ט טוש"ע אה"ע סי' לא סעי' ח:

נב ז מיי' פט"ו מהל' מעשה הקרבנות הל"ב:

נג ח מיי' שם הל"ל ופסק דקריבה ולא כר"י [עיין כ"מ]:

גליון הש"ם

גמ' וחזר ולקחה והקדישה. ע' נטין מג ע"ב תד"ה גמרו:

מוסף תוספות

א. דהיינו דוקא עבד כנעני דעליה כתיב קרא דוהתנחלתם. תוס' מגילה כג: ד"ה שמין. ב. אלא לפי שדומה יותר לנכסים שיש להם אחריות נקטיה לרבותא. תוס' הרא"ש.

תוס' ר"י הזקן

דלא מטי. הנאת ממון לידיה שכל הממון נוטל האחר וזה נכנס ערב. **בההיא הנאה.** דקא מהימן ליה שנותן ממונו לאחר מפני שהוא ערב גמיר ומשעבד נפשיה. **והתקדשי לפלוני.** ואותו פלוני אומר לה הרי את מקודשת לי בהנאה שיש ליך בשבילי שנותן ליך פלוני המנה שתתקדשי לי קונה האשה, אע"פ שאינו חסר ממון שהרי עבד כנעני קונה עצמו בכסף על ידי אחרים שפודין אותו ואפילו נתן לה הפלוני המנה על מנת שתתקדש לו והוא אמר לה עתה כך מקודשת שהנאה יש לה עתה שאם לא תתקדש אין לה במעות כלום. ומסתברא שאם נתאכלו המעות קודם שיאמר לה האחר זה הלשון שאינה מקודשת שהרי בשעה שהוא אומר כך הויא להו מלוה ולא דמי להתקדשי לי בזה לאחר שלשים יום [להלן נט, א]. דקא מקנה. העבד וזהו האדון קני הכסף מיד אחרים שפודין אותו. [**הילך מנה ואקדש אני לך**]. ופי' שהוא אומר לה הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זו שקבלתי ברצונך. **נכסים שיש להם אחריות.** כגון קרקעות ואדם איתקש לקרקע והיה סבור המקשה שהטעם הוא אגב שקנה המעות

מז א מיי' פ"ה מהל' אישות הל' כב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' כט סעי' ה:

מח ב מיי' שם הל' כא סמג שם טוש"ע שם סעי' ג:

מט ג מיי' שם הל' כב סמג שם טוש"ע אה"ע סי' כז סעי' ט:

נ ד מיי' פ"ו מהל' מכירה הל"ו סמג עשין כב טוש"ע חו"מ סי' קל סעי' ג ד ה ו ז וע"ש בב"י:

נא ה ו מיי' פ"ג מהל' אישות הל"ט טוש"ע אה"ע סי' לא סעי' ח:

נב ז מיי' פט"ו מהל' מעשה הקרבנות הל"ב:

נג ח מיי' שם הל"ל ופסק דקריבה ולא כר"י [עיין כ"מ]:

שמע מינה בעלי חיים. פי׳ בקונטרס אם נדחו ידחו לעולם דאיכא למ״ד אין דיחוי אלא בשחוטין אבל בעלי חיים שנדחו חוזרים וגרמים ולדידיה קרבה הך בהמה כשחזר ולקח חליה וש״מ דיחוי מעיקרא הוי דיחוי פי׳ כגון זו שמתחילת הקדישה לא גרמית ליקרב דאיכא מאן דפליג אמר דיחוי אלא בגרמה ונדחה וש״מ יש דיחוי בדמים פי׳ יש תורת דיחוי בדבר שאין קדוש אלא לדמיו כגון זו שמתחילה לא הקדישה אלא לדמיה שתמכר ויקדשו דמי חליה שהרי ליקרב לחצאין לא היתה ראויה ואפ״ה חל עליה תורת דיחוי לדחות מעל המזבח לעולם ולא אמרינן אין דיחוי אלא בדבר שהוקדש לגופו ליקרב ול״ת למה לי למימר הני תרתי ש״מ יש דיחוי בדמים ודיחוי מעיקרא והלא אי אפשר לדיחוי מעיקרא שלא יהא דיחוי בדמים[א] ויש לומר דלשכחן דיחוי מעיקרא אע״ג שקדוש קדושת הגוף כדאמר ר׳ יוחנן פ׳ גנמר הדין (סנהדרין דף מז.) כגון אכל חלב והפרים קרבן פ[ב] ועבד עבודת כוכבים וחזר בו והואיל ונדחה כשעבד עבודת כוכבים משום דזבח רשעים תועבה[ג] ידחה ולאו דוקא נקט התם והפרים קרבן תמלה דה״ה עבד עבודת כוכבים ואמ״כ הפרים קרבן דהשתא הוי דיחוי מעיקרא[ד] דהא ר״י הוא דאית ליה דיחוי מעיקרא הוי דיחוי אלא משום אידך מילתא דרבי יוחנן דמייתי התם אכל חלב והפרים קרבן ונשתנה וחזר ונשתפה דלא מצי למימר דנשתנה תחילה כיון דשונה הוא לאו בר הפרשה הוא[ה] נקט נמי הפרים קרבן ועבד עבודת כוכבים ואשכחן נמי קדושת דמים אע״ג דלא הוי דיחוי מעיקרא כגון המפרים נקבה לפסחו וילדה זכר והוי קדושת דמים דאין פסח בא מנקבה ולא הוי דיחוי מעיקרא שהרי הולד ראוי להקריב ויש הפרים דגרסינן ש״מ קדושת דמים מדתה[ו] ומפרש דומה תמורתה מליקרב מדקתני ותמורתה כיולא בה ולא נהירא דהא בבריתות (דף כח.) גבי מטמא מקדש עשיר שהפרים קן לבכשתו והעני הואיל ונדחה ידחה גרסינן נמי ש״מ תלת כמו בשמעתין והתם ע״כ אין לפרש קדושת דמים מדתה התמורה דאין תמורה בעופות[ז] אלא ע״כ היינו קדושה ואינה קריבה וא״ת למה ליה[ח] לרבי יוחנן לאשמועינן הני תלת מילי הא שמעינן לה בפרק מי שהיה טמא (פסחים דף לא.[ט]) ויש לומר משום דפלוגתא היא בפרק בתרא דכריתות (שם) דפליגי בה רבי שמעון בן יוחאי ורבנן מייתי דברי האמורעים[י] ויש לתמוה אמאי לא פריך עלה דרבי יוחנן כי היכי דפריך בסוף כריתות (שם) עלה דרבי אושעיא דאמר מטמא מקדש עשיר שהפרים קן לבכשתו והעני הואיל ונדחה ידחה דפריך עלה מרבי שמעון מהניא דאמר[יא] המפרים נקבה [לפסחו קודם הפסח תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בהמה פסח] ילדה זכר ירעה עד שיסתאב וימכר [ויביא בהמו פסח] ורבי שמעון אומר הוא עצמו יקרב פסח ועוד אדפריך עלה מרבי שמעון לסייעה עלה מדרבנן דקאמרי בריש״א ירעה עד שיסתאב[יב] ועוד כיון דפריך מיחידאה אדפריך מרבי שמעון דבריית״א לפרוך מרבי אליעזר דתמני׳ דתמורה דתנן פרק אלו קדשים (דף יח.): גבי מפרים נקבה לעולה וילדה זכר רבי אליעזר אומר הוא עצמו יקרב עולה ויש לומר היינו טעמא דפריך מרבי שמעון משום דבהיא אפילו רבנן מודו דעד כאן לא פליגי רבנן עליה אלא בדבר דשייך ביה קדושת דמים[יג] סברי מיגו דנתתא ביה קדושת דמים נתתא ביה נמי קדושת הגוף[יד] וקדושת הגוף לא הוי שהרי אין פסח בא מן הנקבה אבל גבי קן אפילו רבנן מודו שהרי אין קדושת דמים חלה בעופות[ט] ולמילתא דרבי יוחנן דהכא לא מצי לאותובי משום דהוה כי ההוא דהמפרים נקבה לפסחו ואי הוה מותיב מרבי מרבי שמעון הוה אמינא לסיועיה מדרבנן וממילתא דר׳ אליעזר נמי לא מצי לאותביה משום דהוה יחידאה. חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה. ואם תאמר אמאי לא יועיל והא לא אמר לעיל דלא פשטו קידושין בכולה אלא משום דאיכא דעת אחרת ואינה מתרצה אלא למה ששמעת אבל אם היינו יודעים שמתרצה בכולה פשטו קידושין בכולה והכא גבי דעתה שמתרצה בכולה וי״ל דאי הוי מיירי דאמר לה בלשון קידושין אין ש״ל דהוו פשטו קידושין בכולה אבל הכא אייר דאמר לה הרי את מאורסת לי או בחד מהני לישני דלעיל (דף ג.): חצייך בפרוטה היום וחצייך בפרוטה למחר. כך אמר לה בפעם אחת[ז]: שתי בנותיך לשני בני. אומר ר״י דמיירי בבנות קטנות דקידושין דאב מינהו ואב מקבל קידושין בתורת שליחות פשיטא דבעי פרוטה לכל אחת דשליח לא עדיף ממשלחו דבתר נותן דקאמר לאו דוקא שהרי הנותן ע״כ בתורת שליחות בניו הוא בא ואי בתר נותן אזלינן הוי בעי שתי פרוטות כאילו הבנים בעצמם מקדשין אבל הבעיא היא אי בתר מקבל אזלינן לגמרי דשמא אין לאום אלא שיקבל המקבל שוה פרוטה[ח] וא״ל שבירר לאיזה מהם כגון רחל לראובן ולאה לשמעון דאל״כ הוי קידושין שלא נמסרו לגיאה[ט]: בתך ופרתך בפרוטה. כיון דפרה אין נקנית בכסף שדינא להו בתר בתו והדר בעי בתך וקרקעך דקרקע נקנה בכסף: ורב יוסף אמר צריכי שומא. קודם קידושין קאמר כדפי׳ בקונטרס[ט] ותימה לקמן פ״ב (דף מח.) תניא גבי התקדשי לי (א) בשטר חוב וחכמים אומרים שמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ומשמע שמין את הנייר אחר קידושין ואע״ג דמתחלה שומת הנייר לא היתה ידועה ויש לומר דלישנא דאמר בכל דהו כולי עלמא לא פליגי אייר דאמר לה כל דהו ולישנא דבכל דהו נמי פליגי הכי קאמר ואם רוצה לקדשה בשטר שמין את הנייר מתחילה אם יש בו שוה פרוטה מקודשת כלומר אם שמוהו תחילה לאפוקי ממ״ד מקודשת אע״פ שאין בו שוה פרוטה מטעם שטר:

א) ש״מ בעלי חיים נדחים וש״מ דחוי מעיקרא הוי דחוי וש״מ יש דחוי בדמים. ב) בעי רבא חצייך בחצי פרוטה וחצייך בחצי פרוטה מהו כיון דאמר לה חצי פרוטה פסקה או דילמא מונה והולך הוא אם תימצי לומר מונה והולך הוא חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה מהו כיון דאמר לה בפרוטה ג) ופרוטה פסקה למילתיה או דילמא כל ביומיה מונה והולך הוא את״ל כל ביומיה מונה והולך הוא חצייך בפרוטה היום וחצייך בפרוטה למחר מהו כיון דאמר לה למחר פסקה או דילמא הכי קאמר לה קדושין מתחלו מהאידנא ומגמר לא ניגמרו עד למחר ד) שני חצייך בפרוטה מהו הכא ודאי בחד זימנא קאמר לה או דילמא אין אשה מתקדשת לחצאין כלל תיקו: ה) בעי רבא שתי בנותיך לשני בני בפרוטה מהו ו) בתר נותן ומקבל אזלינן והאיכא ממונא או דילמא בתר דידהו אזלינן והא ליכא תיקו בעי רב פפא בתך ופרתך בפרוטה מהו מי אמרינן בתך בחצי פרוטה ופרתך בחצי פרוטה או דילמא בתך בפרוטה ופרתך במשיכה תיקו ז) בעי רב אשי בתך וקרקעך בפרוטה מהו ח) בתך בחצי פרוטה וקרקעך בחצי פרוטה או דילמא בתך בפרוטה וקרקעך בחזקה תיקו ההוא גברא דאקדיש בשיראי רבה אמר לא צריכי שומא רב יוסף אמר צריכי שומא אי דאמר לה בכל דהו כולי עלמא לא פליגי דלא צריכי שומא אי דאמר לה חמשין ולא שוו חמשין הא לא שוו כי פליגי דאמר חמשין ושוו חמשין ט) רבה אמר לא צריכי שומא דהא שוו חמשין רב יוסף אמר צריכי שומא כיון דאיתתא לא בקיאה בשומא לא סמכה דעתה איכא דאמרי בכל דהו נמי פליגי י) רב יוסף אמר שוה כסף הרי הוא בכסף מה כסף דקיץ אף

בעלי חיים נדחים. אם נדחו ידחו לעולם ואיכא למ״ד (ביומא דף סד.) אין דיחוי אלא בשחוטין אבל בעלי חיים שנדחו חוזרים וגרמין ולדידיה קריבה הך בהמה כשחזר ולקח חליה: דיחוי מעיקרא. כגון זו שמתחילת הקדישה לא גרמית ליקרב ואיכא למ״ד (בסוכה דף לג.): דפליג ואמר אין דיחוי אלא בגרמה ונדחה: יש דיחוי בדמים. יש תורת דיחוי בדבר שאינו קדוש אלא לדמיו כגון זו שמתחילה לא הקדישה אלא לדמיה שתמכר ויקדשו דמי חליה שהרי ליקרב לחצאין לא היתה ראויה ואפ״ה חל עליה תורת דיחוי לדחות מעל המזבח לעולם ולא אמרינן אין דיחוי אלא בדבר שהוקדש לגופו ליקרב: פסקה. והוה ליה כמקדש לחצאין: מונה והולך הוא. וישא דמילתא אמסקנא נמי קאי ולאו לחצאין הוא דהא חצי פרוטה לאו בר תפיסה הוא: כיון דאמר בפרוטה פסקה. ולא היה תחילת דבורו אלא לחצאין וטעה לומר שמקדשין לחצאין: כל ביומיה. הואיל ובדעתיה לגומרו היום: לשני בני. והם גדולים ועשאוהו שליח לקדש: אי דילמא בתך בפרוטה. דמידע ידע דבבניך מפרוטה לא מקדשה ופרתו לא אמר על פרוטה אלא שתקנה לו כשימסכנה: קרקעך בחזקה. כשאחזיק בה: לא צריכי שומא. שישומו אותן שמאים קודם שתקבלם: צריכי שומא. וכיון שלא שמאום תחלה אינה מקודשת כדמפרש ואזיל: בכל דהו. התקדשי לי בהן כמו שהן בלא צריכי שומא בגיר מפרוטה לא שוו: אי דאמר. התקדשי לי בחמשים זוז והרי לך אלו בדמיהם: ושוו חמשין. מיהו לא ו) שמאוה בקיאים קודם לכך: שוה

א) פסחים לא. יומא סד. כריתות כז. תמורה כו: ובמיס יב. נט, ב) [ופרוטה״ ליתא בכת״י ובכת״ל, ועיין רש״ס], ג) [ע׳ תוס׳ זבחים ד״ה דבריו], ד) [״ותקן״ ליתא בכת״י], ה) [בכת״י וסף: מי אמרינן], ו) [עיין תוס׳ לקמן ט ע״א ד״ה והלכתא, ומהרש״א שם דלתוס׳ לא גרסינן ״ממי״], ז) [בכת״י ר״ף: שמאוס], ח) [בדפו״ר: ונשמעד, וכן בהמשך], ט) [משלי כא, ועיין חולין ה ע״א - ע״ב], י) [עיין כריתות כז ע״א ובשטמ״ק שם], כ) [תמורה יג ע״א], ל) [בדפו״ר: לי. ועיין מהרש״ל], מ) [ושם ד״ה ש״מ], נ) [תוספתא תמורה פ״ב], ס) [בדפו״ר: דסברי], ע) [שם יט ע״ב], פ) [לקמן נא ע״א], צ) [אל״ל מודה רבה דלריכי], ק) [אל״ל דלישנא], ר) [ט ע״א ד״ה והלכתא],

גליון הש״ס

גמ׳ בתר נותן ומקבל. עיין ב״מ לו ע״א:

מוסף רש״י

בעלי חיים נדחים. בהמה שנדחית בחיים דחויה דיחוי גמור, שלא לבשמעלתא למה שהיתה ראויה אינה קריבה אלא רועה (פסחים צא.) ואע״ג דהדר מיחזו אידחו לעולם משום דיחוי קמלי (תמורה כו:). דחוי מעיקרא. כגון זו שמתחלת הקדישה נדחית, הוי דחוי. ופלוגתא היא דאיכא למ״ד נדחה ונדחה שוב אינו מחזר ונדחה, אבל דחוי מעיקרא לא הוי דחוי (שם). יש דחוי בדמים. אפילו דבר שלא קדש תחלה להקרבת גופו אלא לדמיו, כגון הקדש חליה וחליה הני חולין, דחוי ליקרב לגופו בתחילת הקדישו, אינו קרב עוד לעולם, דהואיל ונדחה ידחה, ולא מיתא אין דחוי בקדשים אלא הקדש לגופו ונדחה מהקריב אבל קודשת דמים לא אלימא לגמרי דאמר ביה תורת דחוי ואי אתיא לא שעת הכשר הקרבה כגון הכא דחזר ולקח חליה תקרב (פסחים צח. וכעי״ז זבחים יב: ותמורה כו: וכריתות כז.). לישנא אחרינא יש דחוי בשבל הדמים שלא פרע לקנות חליה של חברו שלא היתה קרוב לו כשהקדישה, שעדיין לא קנה חליה משל חבירו, ואינו״ו נדח״ה למור״ (זבחים יב:).

מוסף תוספות

א. שאם היה ראוי לקדושת הגוף לא היה דחוי מעיקרא. תוס׳ הרא״ש. ואם כן כיון דאמר דדחוי מעיקרא הוי דיחוי שמעינן נמי דיש דיחוי בדמים. תוס׳ פסחים לא. ד״ה וש״מ. ב. ולא הוי דיחוי בדמים דתחלת הקדשו למובח שהרי חייב חטאת אלא שאין יכול להקריבו עד שיעשה תשובה. תוס׳ הרא״ש. ג. דאי משנשחטה שוטה שהפרש קרבן אין הקדשו הקדש. תוס׳ סנהדרין מז. ד״ה אבל. ד. משום דפליגי תנאי בבעלי חיים אי נדחין אי לא אשמעינן דר׳ יוחנן אית ליה כמ״ד בע״ח נידחין. תוס׳ תמורה כו: ד״ה ש״מ. ה. ונהי נמי דהכי קמשני מ״מ מה ס״ד דמקשה וכי לא הוה ידע שיתרץ לו כן. שם. ו. דבעופות לית בהו פדיון, ונעקרה מקדושת מזבח דלא הן ולא דמיהן קרבי. תוס׳ תמורה כו: ז. פי׳ ונתן לה שתי פרוטות עכשיו ואמר לה הכל עכשיו והיינו דאמרינן או דילמא הכי קאמר ניתחלו קדושי האידנא ולא ליגמרו עד למחר ואלו היתה אמירה של מחר למחר הא ודאי ליכא למימר הכי. ריטב״ם. ח. כיון שבו תלוי קידושיהן הוו כחד גופא. תוס׳ הרא״ש. ט. דהא אפי׳ אמר לה בכל דהו פליגי לאיכא דאמרי דבעינן דקיץ בשעת הקדושין. תוס׳ הרא״ש.

עין משפט נר מצוה

נד א מיי׳ פ״ג מהל׳ אישות הל״י טוש״ע אה״ע סי׳ לח סעי׳ ז:

נה ב ג מיי׳ וטוש״ע שם:

נו ד מיי׳ פ״ז מהל׳ אישות הל״ח סמג עשין מח טוש״ע שם סעי׳ ח:

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה וכ״ג יוסף וכו׳ בשטר וחכמים כל״ל ותיבת חוב נמחק:

תוס׳ ר״י הזקן

פסקה למילתיה. והואיל ואמר חצי פרוטה לא כלום הוא. מונה והולך [הוא]. הוה ליה כאילו אמר התקדשי לי בפרוטה ועולה חצץ בחצי פרוטה וחצץ בחצי פרוטה. חצץ בפרוטה מהו. דע כי טעם מונה והולך שייך טפי כשמחלק כל החשבון יותר מכשהולל האחד ומחלק כי הכא שאינו מחלק הפרוטה אלא האשה. ומסיק דאף כה״ג אמרינן מונה והולך הוא, הואיל ועביד תרי דבורי לחלק האשה ורוצה שהקדושין יחולו יחד. כל ביומיה מונה והולך. שהקדושין יחולו היום. שתי חצייך בפרוטה. הכא לא מצינן למימר מונה והולך דהא בדבור אחד אמר ולא שייך מונה והולך אלא כשעושה שני דבורים לחלק מניינא. בחד זימנא קאמר. והוא כאילו אמר כולך בפרוטה ומקודשת או דילמא אין אשה מתקדשת לחצאים כלל היכא דליכא טעמא דמונה והולך, תיקו. הילכך בהני תרי בעיי קמאי הויא מקודשת ודאי דאמרינן מונה והולך ואידך בעיא ולא איפשיטא ומקודשת מספק. וכן דעת הר״ם ז״ל [אישות פ״ג ה״י]. ואיכא מאן דמפרש שני חצייך בפרוטה מהו דהדר ביה מההיא אוקימתא דאם תמצא לומר מונה והולך דלעיל, דסבר דאי אמרינן מונה והולך בתרי דבורי כ״ש הכא בחד דיבורא ופסקי דכולהו בעיא לא איפשיטא. והעיקר מה שפירשנו. תדע דאפילו כי אסיק דאמרינן מונה והולך בחצייך בחצי פרוטה הדר בעיא אי אמרינן מונה והולך בחצייך בפרוטה. ועוד היכי תני סיפא מילתא דסתירא ליה לרישא. לשני בני. ומיירי שהבנים עשו אביהם שליח לקדש. לא צריכי שומא. בקצת פירושים נמצא (דוק) [דדוקא בשיראי] הואיל ובקיאי כ״ע בשומא דידהו דבדר חשוב הוא וסמכא דעתה דאשה נמי בקיאה בהך שומא, אבל מידי אחריני שאין ידוע שורים כל כך בעולם מודה ז) דצריכי שומא. ומכאן יש להוכיח שאם קדשה בטבעת זהב כיון דדבר חשוב הוא ובקיאי כ״ע בשומא דידיה מקודשת ובלבד שלא יהיה בה אבן דהיא לא בקיאה בשומת האבן ולא סמכא דעתה. ע״כ. וקי״ל דליתא לדרב יוסף ח) לליטנא בתרא, דקי״ל שוה כסף ככסף אע״ג דלא קיימ״ן כי הך מסקנא דהכא דמסיק לעולם דלא שוי, הילכך אפילו קדשה בטבעת שיש בה אבן אם אמר בכל דהו דהיינו הרי את מקודשת לי בטבעת זו ודאי הויא מקודשת קדושין גמורין ואי אמר לה בחמשין ושוי חמשין מצי למימר הכי״*. מיהו לדעת הר״ם [אישות פ״ז הי״ח] אין זה הדין אלא בבגדים מעולים שהאשה מתאוה להם כמו שנבאר לקמן. ט) שומא. כדמפרש. בכל דהו. שלא אמר לה שהן שוין כך וכך אלא אמר לה התקדשי לי בשיראין אלו. לא סמכא דעתה. שיהיו שוין כמו שאמר לה ואינה מקודשת עדיין עד שתשום אותן, אבל שמו ולא חזרה בה ודאי מקודשת דהו״ל כמאן דאמר התקדשי לי בזה לאחר שתשומי אותן. שוה כסף. דאמרינן בכל דוכתא ככסף, דוקא היכא דקיץ, שקצוץ ערכו.

*אולי צ״ל: לא צריכים שומא ומקודשת.

אף שוה כסף דקיי"ן. הא דאמרינן לקמן (דף יב.) ההוא גברא דקדיש בזוזדא (ד) דאורדי יתיב רב שימי בר חייא וקא מעיין בה אי אית בה שוה פרוטה אין אי לא לא אמינא לה דתניא (ה) אל עבד כנעני נקנה [ב] בחליפין (ו) כדתני[א] בפ' השולח (גיטין דף לט.): גבי שקל כומתא ושדא בה אמר לה קני האי וקנה נפשך ומשמע משום דהויא ליה כליו של מקנה לא עשה ולא כלום אבל בכליו של קונה קנתה ומתורת חליפין משמע ולא בתורת כסף וכך פירש רבינו חננאל שם (ז): **מנא אמינא לה דתניא עגל** זה. לישנא קמא מייתי לאיה[ב]:

רב כהנא שקל סודרא בפדיון הבן. משמע הכא דרב כהנא היה כהן ותימה דבסוף אלו עובדין (פסחים דף מט.) משמע דלא היה כהן דקאמר אי לאו דנסיבי כהנתא לא גלאי וי"ל דתרי רב כהנא הוו[ג] אי נמי י"ל דנשביל אשתו היה לוקח כדאשכחן בפרק הזרוע (חולין דף קלב.) רב כהנא אבל נשביל אשתו[ד]:

אבל כולי עלמא לא. וא"ת מאי טעמא דלא מהני מי גרע ממתנה ע"מ להחזיר דאמרינן לעיל (דף ו:) דשמה מתנה וי"ל דאין הכי נמי דמיגרע גרע דהתם איכא דבר חשוב דהוי מתנה אע"פ שנתן ע"מ להחזיר אבל הכא גבי פדיון לא היה שוה אותו סודר[ד] חמש סלעים ומתחילה כשנתן לו לא יצא ידי נתינה: **השתא** במנה סתם לא הוו קידושין במנה זו מיבעיא. וא"ת דלמא הא קמ"ל דבמנה זו אע"ג דלא חזרה בה לא הוי קידושין כיון שנמצא חסר[ה] ויש לומר דמרישא שמעת מינה כיון דבמנה סתם יכולה לחזור בה ולא אמרינן ישליס[ו] אלמא לא חלו הקידושין כלל עד שישלים הכי נמי כי אמר לה במנה זו ונמצא חסר לא חלו הקידושין ואף ההשלמה לא מהניא שהרי לא סמכה דעתה להשלמתו אלא למנה שמראה לה והרי הוא חסר:

מנה

אף שוה כסף דקיי"ן לא. הא דאמרינן לקמן (דף יב.) ההוא גברא דקדיש בזוזדא (ד) דאורדי יתיב רב שימי בר חייא וקא מעיין בה אי אית בה שוה פרוטה אין אי לא לא אמינא לה דתניא (ה) אל עבד כנעני נקנה [ב] בחליפין (ו) כדתני[א] בפ' השולח (גיטין דף לט.): גבי שקל כומתא ושדא בה אמר לה קני האי וקנה נפשך ומשמע משום דהויא ליה כליו של מקנה לא עשה ולא כלום אבל בכליו של קונה קנתה ומתורת חליפין משמע ולא בתורת כסף וכך פירש רבינו חננאל שם (ז): **מנא אמינא לה דתניא עגל** זה. לישנא קמא מייתי לאיה[ב]:

רב כהנא שקל סודרא בפדיון הבן. משמע הכא דרב כהנא היה כהן ותימה דבסוף אלו עובדין (פסחים דף מט.) משמע דלא היה כהן דקאמר אי לאו דנסיבי כהנתא לא גלאי וי"ל דתרי רב כהנא הוו[ג] אי נמי י"ל דנשביל אשתו היה לוקח כדאשכחן בפרק הזרוע (חולין דף קלב.) רב כהנא אבל נשביל אשתו[ד]:

אבל כולי עלמא לא. וא"ת מאי טעמא דלא מהני מי גרע ממתנה ע"מ להחזיר דאמרינן לעיל (דף ו:) דשמה מתנה וי"ל דאין הכי נמי דמיגרע גרע דהתם איכא דבר חשוב דהוי מתנה אע"פ שנתן ע"מ להחזיר אבל הכא גבי פדיון לא היה שוה אותו סודר[ד] חמש סלעים ומתחילה כשנתן לו לא יצא ידי נתינה: **השתא** במנה סתם לא הוו קידושין במנה זו מיבעיא. וא"ת דלמא הא קמ"ל דבמנה זו אע"ג דלא חזרה בה לא הוי קידושין כיון שנמצא חסר[ה] ויש לומר דמרישא שמעת מינה כיון דבמנה סתם יכולה לחזור בה ולא אמרינן ישליס[ו] אלמא לא חלו הקידושין כלל עד שישלים הכי נמי כי אמר לה במנה זו ונמצא חסר לא חלו הקידושין ואף ההשלמה לא מהניא שהרי לא סמכה דעתה להשלמתו אלא למנה שמראה לה והרי הוא חסר:

מנה

ע) שוה כסף לכסף. גבי קידושין כסף כתיב ושוה כסף מיתרבי ככסף כדאמרינן לקמן דשיב לרבות שוה כסף הלכך כי כסף בעינן דקיי"ן: **מכסף מקנתו.** בעבד עברי כתיב: **ישיב גאולתו.** ישיב קרא ימיהלא הוא דמצי למכתב לפיהן גאולתו לרבות שוה כסף לענין פדיון וכיון דמיפרוק ביה מיקנוייי נמי מקנה ביה דכתיב גאולתו מכסף מקנתו: **וכיון דלא קיי"ן לא.** וה"ק ואינו נקנה בתבואה וכלים אלא א"כ קנן דמיה: **בתורת כסף וכו'.** בתורת דמיס הוא נקנה בין שנותנין עליו כסף בין שוה כסף בתורת דמיס אקנו ולא בתורת חליפין שדרך לעשות חליפין בתבואה וכלים כליס שנאמר (רות ד) שלף איש נעלו ותבואה נמי דכתיב (שם) כל דבר[פ]: **ולרב נחמן דאמר.** בפרק הזהב פירי לא עבדי חליפין אם נתן תבואה בתורת חליפין כמו סודר לקנות בהן שדה או שוה דבר בחליפין לא קנו והאי כל דבר מפרש ליה[ל] דהכל נקנה במעגל השתא ליכא למימר תורת תבואה וכלים היינו חליפין מאי איכא למימר: **אלא לעולם.** ואינו נקנה בתבואה וכלים דקאמר בדלית בהו שוה פרוטה: **מקרבא הנאתייהו.** מזומנין ליהנות מהם: **לפדיון בני.** לחמש סלעים של פדיון הבכור דכתיב (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים: **לא אמר כלום.** אפי' נתנו לכהן: **כל דמיניה.** כי אמר בחמש סלעים בתמיה: **דשוי.** ואפי' הכי קתני רישא לא אמר כלום הואיל ולא נישומו: **לדידי שוי לי.** אני אם אותו לעצמי ואקבלו בכך: **דגברא רבה הוא.** ולא אזיל בגלוי הראש: **מקובי.** אם מקוס: **ונתן לה דינר.** מיד מקודשת דקיבלה ליה לשם קידושין וע"מ שישלים תנאו: **הרשות בידו.** שאין הקידושין חלין עד שתקבל את כולו ואת אמרת מקודשת: **במנה זו.** דלעתה אכולה: **דינר רע.** לקמן מפרש: **כילד דאמר**[ק] **במנה זו.** ונמצא חסר דינר אינה מקודשת והיינו דקאמר רבא אחד לחזור הרשות בידו: **משתברא.** דפרושי מפרש: **השתא במנה סתם.** תנא ליה דיכולים לחזור כל זמן שלא קבלה את כולה: **במנה זו.** ונמצא חסר[ט] דהשתא לא קבלה כולה מיבעי' דמאי הדרא: **מונה והולך שאני.** ואע"ג דאמר במנה סתם כיון דמחזיתיה מונה והולך דעתה אכולה אבל כי לא נתן לה אלא דינר וקבילתיה ודאי לשם קידושין קבילתיה ועל מנת שישלים: **דאישתכח ביני ווזי.** ולא הכירה בו מתחילה שהיה מעורב ביניהם: **היינו דינר של נחשת.** ואמאי מקודשת:

מנה

אף שוה כסף נמי דקיי"ן אמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא[ס] מכסף מקנתו בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים האי תבואה וכלים היכי דמי אילימא דלא מקנו בהו כלל [מ] ישיב גאולתו אמר רחמנא [נ] לרבות שוה כסף ככסף ואי דלית בהו שוה פרוטה מאי איריא תבואה וכלים אפי' כסף נמי[ע] אלא לאו דאית בהו שוה פרוטה וכיון דלא קייצי לא [פ] ואידך ה"ק בתורת כסף הוא נקנה ואין נקנה בתורת תבואה וכלים ומאי נינהו חליפין ולרב נחמן [צ] דאמר פירות לא עבדי חליפין מאי איכא למימר אלא לעולם דלית בהו שוה פרוטה ודקאמרת מאי איריא תבואה וכלים אפי' כסף נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא כסף דאי אית ביה שוה פרוטה אין אי לא לא אבל תבואה וכלים אימא [ק] מדמקרבא הנאתייהו גמר ומקני נפשיה קא משמע לן אמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא [ר] עגל זה לפדיון בני טלית זה לפדיון בני לא אמר כלום עגל זה בחמש סלעים לפדיון בני טלית זו בחמש סלעים לפדיון בני בנו פדוי האי פדיון היכי דמי אילימא דלא שוי כל כמיניה אלא לאו אף על גב דשוי וכיון דלא קייצי לא לא לעולם דלא שוי [ש] וכגון דקביל כהן עילויה כי הא דרב כהנא שקיל סודרא [ת] מבי פדיון הבן אמר [א] ליה לדידי חזי לי חמש סלעים אמר רב אשי לא אמרן אלא כגון רב כהנא דגברא רבה הוא [א] ומיבעי ליה סודרא ארישיה אבל כולי עלמא לא כי הא דמר בר רב אשי זבן סודרא מאימיה דרבה מקובי שוי עשרה [ב] בתליסר: [ג] אמר רבי אלעזר התקדשי לי במנה ונתן לה דינר הרי זו מקודשת וישלים מאי טעמא כיון דאמר לה מנה ויהב לה דינר כמאן דאמר לה על מנת דמי [ד] ואמר רב הונא [ה] אמר רב [ו] כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי מיתיבי[ז] [ח] התקדשי לי במנה והיה מונה והולך ורצה אחד מהן לחזור אפילו בדינר האחרון הרשות בידו [ט] הכא במאי עסקינן דאמר במנה זו הא מדסיפא במנה זו רישא במנה סתם דקא תני סיפא[י] אמר לה התקדשי לי במנה זו ונמצא מנה חסר דינר או דינר של נחשת אינה מקודשת [יא] דינר רע הרי זו מקודשת ויחליף [יב] לא רישא וסיפא דאמר במנה זו ופרושי קא מפרש רצה אחד מהן לחזור אפי' בדינר האחרון הרשות בידו כיצד כגון דאמר לה במנה זו והכי נמי מסתברא דאי ס"ד רישא במנה סתם השתא במנה סתם לא הוו קידושי במנה זו מיבעיא אי משום הא לא איריא תנא סיפא לגלוי רישא שלא תאמר רישא במנה זו אבל במנה סתם הוו קידושין תנא סיפא במנה זו מכלל דרישא במנה סתם ואפילו הכי לא הוו קידושין רב אשי אמר מונה והולך שאני דדעתה אכוליה האי דינר של נחשת היכי דמי אי דידעה ביה הא סברה וקבלה לא צריכא דיהבה [יג] ניהליה בליליא אי נמי דאשתכח ליה ביני ווזי האי דינר רע היכי דמי אי דלא נפיק היינו דינר של נחשת אמר רב פפא [יד] כגון דנפיק על ידי הדחק: אמר רבא אמר רב נחמן [טו] אמר לה התקדשי לי במנה והניח לה משכון עליה אינה מקודשת

מנה

נז א מיי' פ"ב מהל' עבדים הל' ג והל' ח [ופ"ה הל' ב טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' כו]:

נח ב מיי' פי"ג מהל' כלכה ז סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סימן שה סעיף ה:

נט ג מיי' פ"ז מהלכות אישות הלכה ח טוש"ע אה"ע סימן כט סעיף ז:

ס ד מיי' פ"ו שם הלכה ח ופ"ג מהל' זכייה ומתנה הלכה ח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעיף ג:

סא ה ו ז ח ט מיי' פ"ז מהלכות אישות הלכה ח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' כט סעיף ז:

סב י מיי' פ"ה מהל' אישות הלכה כג סמג שם טוש"ע שם סעיף ו:

גליון הש"ם

גמ' מכסף מקנתו בכסף הוא נקנה. ע"ל יד ע"ב תד"ה מוכר עצמו:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כילד דאמר לה במנה זו ומנצא: (ב) ד"ה במנה וכו' חסר דינר להשתא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' בגון רב כהנא דגברא רבא הוא. נ"ב וידע למחוקי אבל כ"ע לא כי הא דאמר בר רב אדא כו'. כ"ה גירסת בה"ג ורמב"ם ומפרשים לענין שאין בו משום שונאה (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' ס"ה ס"ק ח): [ב] תוס' ד"ה ומאי כו' עבד בנעני נקנה. נ"ב וקונה עצמו:

תוס' ר"י הזקן

עגל זה. לכהן קאמר, שיקח העגל או הטלית בדמי פדיון בנו. ומבעי ליה סודרא. וכן נמי עגל וטלית לכל אדם, שהרי לכל אדם הן צורך, אבל (טלית) [סודר] אינו צריך לכל אדם, ולא מצי למימר לדידי שוה לי אלא מדבר שהוא צריך לו, שפעמים שאדם קונה אותם יותר משוייהם מפני הצורך. ה"ל מקודשת. מיד כשנתן לה הדינר ואינה יכולה לחזור בה, דהו"ל כמאן דאמר לה הרי את מקודשת לי בדינר על מנת שאשלים לך מנה, ומיהו אם לא השלים לה המנה אינה צריכה גט שהרי לא השלים תנאו, נמצא שהוא יכול לחזור בו והיא אינה יכולה לחזור בה. והוא הדין אם נתן לה פרוטה מקודשת ישלים לה המנה. ואורחא דמילתא נקט שמי שרוצה למנות מנה אינו מונה לו בפרוטות אלא בדינרין שמקצר חשבונו. ודינר הוא כמו פשוט של כסף וא"ו מעות כדמפרש לקמן [יב, א]. ואיכא מ"ד שאע"פ שלא השלים לה המנה צריכה גט, וטעות הוא בידם דמה בין תנאי זה לשאר תנאים. במנה זה. משמע כל המנה ולא חלו הקדושין עד שהגיע בידה כל המנה, אבל במנה סתם אפילו מונה והולך מקודשת בדינר הראשון שנתן לה. **רב אשי אמר.** אפילו במנה סתם אם היה מונה והולך אינה מקודשת עד שהגיע בידה כל המנה, והאי דקתני [בוהא] (ומהא) מילתא פליג עם ההיא אוקימתא דר' אליעזר כמו שנפרש לקמן [ט, א ד"ה והלכתא כר' אליעזר]. **דידעה ביה.** שהכירה אותו ומחלה אותו הדינר. שמעינן מיהא דאע"ג דאמרינן **ג)** דקדושין לא ניתנו לימחל, היינו דבעינן (שיש לה) [שישלים] ויתן לה שוה פרוטה, ואפילו אמרה הריני כאילו קבלתיה אינו מועיל, אבל אם אמר לה התקדשי במאה דינרים יכולה היא למחול מקצתם הואיל ומגיע בידה פרוטה. **בלילה.** ולא הכירתו. **ביני ווזי.** שלא ראתו. **היינו [דינר] של נחשת.** והיכי תני מקודשת. **על ידי הדחק.** משום הכי מקודשת שהרי יכולה להוציא בדוחק, ומיהו יחליף אותו הואיל ואינה יכולה להוציאו בלא טורח. **תוספתא.** תבעו זה את זה, האיש תבע תחלה ואמר לה קבלי קדושין. ואם האשה תבעה תחלה שאמרה לו (תני) [תן] לי קדושין וקדשו סתם, הואיל ותבעה האיש תחלה והיא אמרה לו כבר שלא תתקדש לו אלא במאתים, ודאי על מנת ליתן מאתים קדש, ומנה או מאתים סתם הוא זה ומקודשת כמה שנתן לה והוא ישלים המאתים, מיהו אם אינו רוצה להשלים אינה מקודשת כדפרישנא לעיל גבי ההיא דרבי אליעזר. [וכן המוכר חפץ לחבירו וכו'] תבעו זה את זה, אם הלוקח תבע ואמר לו קנה החפץ ונתנו לו [יעשו דברי לוקח], אם הלוקח תבע ואמר לו תן לי החפץ ובא ומשכו [יעשו דברי מוכר]. ע"כ התוספתא פ"ב [הי"א].

מסורת הש"ם

ה) [לקמן טז.], **ו)** [בכתי"ב נוסף: לא.], **ז)** ס"פ לא ה"ק [וכן הוא בכתי"ב, ולפנינו בדס"ל], **ד)** [לקמן כח.]: ב"מ מז, **ט)** [לקמן מו.], **י)** מוספתא דכלכות פ"ו ה"ד, **יא)** [ל"ל בפדיון וכן העתיקו תוס' לעיל ב. ד"ה בפרוטה], **יב)** [ר"ליה ליתא בכתי"ב. ושם: אמר לדידי שוי לי. וכ"ה בדס"ל], **יג)** [בכתי"ב ולפרי"ר: בתריסר. ועיין יעב"ץ], **יד)** [לקמן מז], **טו)** ע"ז לז. ע"ש גיטין עד. [ועה: עז.] לקמן ס: [בע"ש], **טז)** [ר"אמר רב: ליתא בכתי"ב. ול"ל אמר רבי. (רש"ש, ע"ש)], **מ)** [תוספתא פ"ב ה"י], **נ)** [שם], **ס)** [בכתי"ב: מיכלה], **ע)** [שיך לדף ז:], **פ)** [ב"מ מז ע"א], **צ)** [שם], **ק)** [בדפו"ר: דאורלי. ועי' מסה"ש לקמן יב ע"א], **ר)** [ע"ש לתוסיף ונקנה. (רש"ש, ע"ש)], **ש)** [ל"ל כדאמרינן], **ת)** [ועי' היטב תוס' גיטין לט: ד"ה משום], **א)** [ועי' תוס' פסחים מט: ד"ה אמר ומוס' ב"ב קי. ד"ה ולא ובמולין קלב. ד"ה רבי], **ב)** [לעיל ז ע"א],

תורה אור השלם

1. אם עוד רבות בַּשָּׁנִים לְפִדְיָם יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ:

ויקרא כה נא

מוסף רש"י

פירות לא עבדי חליפין. כל דבר שאינו כלי ופליגו שוה הרבה (ב"מ מז.). ומשום דפירי (לקמן כח:). **כאומר מעכשיו.** על מנת כך וכך (לקמן ס:). **דינר רע.** שאינו יוצא כי אם על ידי הדחק ולא דמי לדינר של נחושת שאינו יוצא כלל (רש"י רי"ף).

מוסף תוספות

א. כתוס' עוך כתוב. עבד כנעני נקנה כדתניא לקמן (כב:) וקונה את עצמו בחליפין כדמשמע בפ' השולח וכו'. עי' רש"ש. משום דחליפין דמי לכסף וכל היכא דכסף קני חליפין נמי קני לבר מאשה וכו'. תוס' גיטין לט: ד"ה משום. ב. דאי לישנא בתרא מנ"ל דבעינן מידי דקיי"ן דילמא שאני הכא דצריך שומא ולא סמכה דעתיה. תוס' סנל"ש. ג. חד בימי רב ורבי יוחנן וחד בימי רב אשי, והראשון היה כהן. תוס' רי"ד. ורב כהנא שאכל בשביל אשתו זהו רב כהנא שגלה מבבל לארץ ישראל דפרק הגחל בתרא שלא היה כהן. תוס' מולין קלב. ד. גריטב"א ד"ה רב כהנא כתוב. דבמתנה עמ"ל מ"מ ה' סלעים שלמים נתן לו וזכה בהן כיון דקיימ"ל דמעמ"ל שמה מתנה ובעלים מכוחו חוזרין וזוכין בהם אבל היכא דמעיקרא לא שוין ה' סלעים לא קיים מצות נתינה של תורה דגזה"כ שיתן הפודה לכהן ה' סלעים. ה. והא ודאי אצטריך לאשמועינן הני תרתי גווני דהאי דינא לחוד והאי דינא לחוד. **רשב"ם.** ו. [ד]לאו ע"מ שאתן לך מנה קאמר. **שם.**

ח: האשה נקנית פרק ראשון קידושין

מנה אין כאן משכון אין כאן. פי' ואינה מקודשת לפי שהאשה נקנית בכסף והכסף אינו בעין היאך יקנה שאין המשכון תחת הכסף כיון שלא ישאר ביד האשה ולאי אי אמר לה התקדשי לי במשכון זה והמשכון יהיה שלך פשיטא דמקודשת וכמו כן אם אדם אומר לחבירו אתן לך מנה במתנה והניח לו משכון עליה לא קנה המנה במשיכת המשכון ואין לחלק בין מתנה לקידושין[א] וכיצינו חייס כהן בשם ר"ת אומר שאם אמר אדם לחבירו אתן לך מנה במתנה והילך משכון עליו ואל מחזיר לי המשכון עד שאתן לך המנה דאז ולאי יכול לעכב המשכון עד שיתן לו המנה ותימה מהא דאמר בהשוכר את האומנין (ב"מ דף עה:) גבי השוכר את הפועלים להעלות פשתן וכל דבר שהוא אבוד מקום שאין שם אדם וחזרו בהן שוכר עליהן או מטען וקאמרינן [ב] עד כמה שוכר עליהן א"ל נתמן עד כדי שכרן איתיביה רבא לרב נחמן עד ארבעים וחמשים זוז התם כשבאת חבילה בידו פירוש שבאו כלי אומנות של פועל ליד בעל הבית והשתא כי באת חבילה בידו מאי הוי הא מנה אין כאן משכון אין כאן וי"ל דלא דמי דהתם גרמו לו הפסד[ב] ועוד שאין החבילה בתורת משכון אלא קנייה לו לשכור פועלין וכשרגילין לעשות שידוכין צריך ליזהר בדבר יפה שיאמר הרי אני מקנה לך כך וכך בגוף החפץ[ג] דאם אמר אם אחזור בי אתן לך כך וכך והא לך משכון מנה אין כאן משכון אין כאן ושמא בשדוכין לא אמרינן מנה אין כאן משכון אין כאן כיון שכשאחד מהן חוזר בו השני מתביש בדבר[ד]:

משכון דאחרים וכדרבי יצחק. אע"ג דרבי יצחק אייר במשכון שלא בשעת הלואתו[ה] מצינו למימר כיון דבעל חוב קונה משכון שלא בשעת הלואה קנין גמור עד שיפלה בשעת הלואה נמי אנים שיעבודיה לחשב ממון לקדש בו האשה ולקנות בו עבדים וקרקעות וכן צריך לפרש בפ' השולח (גיטין דף לז. ושם[ו]) בהיא דאמר המלוה על המשכון אינו משמט ומפרש התם משום דקני ליה כרבי יצחק ורבי יצחק הוי שלא בשעת הלואתו והמלוה משמע בשעת הלואתו כדמשמע סוף פרק האומנים (ב"מ פא: ושם[ז]) [ח] אלא ה"פ התם כיון דקני ליה שלא בשעת הלואתו לגמרי סברא הוא דיקנה הוא בשעת הלואתו שלא ישמט דחשיב של אחיך בידך ודרשינן בספרי (פ' ראה) את אחיך תשמט ידך[ט] ולא של אחיך בידך וכן יש לפרש פרק כל שעה (פסחים דף לא: ושם[י]) בהיא דישראל שהלוה את העובד כוכבים על חמלו אחר הפסח עובר לרבי מאיר ומפרש התם משום דקנה ליה כר' יצחק וכיון דקני ליה כרבי יצחק שלא בשעת הלואתו בשעת הלואתו קני ליה נמי לענין דקרינן ליה שלך אי אתה רואה[יא]: **מנין לבעל חוב שקונה משכון.** פי' בקונט' בשאר דוכתי[יב] להתחייב באונסין וקשה דהא ר"מ ור' יהודה פליגי[יג] במלוה על המשכון אי הוי שומר שכר אי שומר חנם אבל שואל לא הוי ואוקי גמרא ר"מ כר' יצחק משמע דר' יצחק לא אמר להתחייב באונסין לכך נראה לי שקנה את המשכון להתחייב בגניבה ואבידה[יד]:

צדקה מנין. וא"ת איכא צדקה ממה שיחזיר לו לשכב עליו וי"ל דדייק מדכתיב (דברים כד) ושכב בשלמתו וברכך ואי לא הוי קונה ליה (ב"ב פח:): א"כ כשמברכו העני הוי ליה רבית דבריסה[טו] ויש מפרשים דלא מיקרי צדקה אלא הנותן משלו כמו צדק משלך ותן לו (ב"ב פח:):

תנם לאבא או לאביך אינה מקודשת. דהתם שהתחילה היא בדבר איכא למימר דעתה להתקדש אבל הכא שהוא אמר לה תחילה התקדשי לי והיא משיבה תנם נמי שתרצה איכא למימר דאין דעתה להתקדש אלא היא משטה בו ואינה חושבת: **תנם לפלוני אינה מקודשת.** וא"ת אמאי קתני לעיל בבריתא אצל לאבא ולפלוני סגיא ואיכא למיעבד כל הני צריכותא[טז] ושמא יש לומר דאין לחוש לכך כיון דלא תנא אצל בבריתא לחודיה אי נמי י"ל דלהכי תנא אצל ופלוני משום דס"ד דליהוי מקודשת טפי כשאמרה תנם לאצל דסמכה דעתה טפי כשיהא בית פלוני[יז]: **אם היה שלא שלה מקודשת.** פי' בקונטרס דאגרה קונה לה ולא נהילא דאם כן מאי בעי שלא של שניהם מהו פשיטא דאינה קונה כיון דהוא חצי של שניהם כדאמרינן פרק המוכר את הספינה (ב"ב דף פד:) אמר רבי יוחנן חצי של שני שותפין קונין זה מזה ומוקי לה במודד בתוך קופתו של לוקח אבל במודד על הקרקע לא[יח] ונראה לפרש דהכא הטעם אין תלוי בקנין חצרכ אלא כשהשלא שלה סמכה דעתה ובשאינו שלה לא סמכה דעתה ובשי כשהשלא של שניהם אי סמכה דעתה או לא: הכ

מנה אין כאן משכון אין כאן איתיביה רבא לרב נחמן [א]קידשה במשכון מקודשת התם במשכון דאחרים וכדרבי יצחק [ב]דאמר רבי יצחק [ג]מנין לבעל חוב שקונה משכון שנאמר [1]ולך תהיה צדקה אם אינו קונה צדקה מנין מכאן לבעל חוב שקונה משכון בני רב הונא בר אבין זבון ההיא אמתא בפריטי לא הוו בהדייהו [ד]אותיבי נסכא עליה לסוף אייקר אמתא אתו לקמיה דרבי אמי אמר להו פריטי אין כאן נסכא אין כאן [ה]ת"ר [ו]התקדשי לי במנה נטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד אינה מקודשת הא שדיתינהו קמיה הוו קידושין הא קאמרה ליה שקיל לא בעינא [ז]לא מיבעיא קא אמר לא מיבעיא שדיתינהו קמיה דלא הוו קידושין אבל זרקתו לים או לאור אימא כיון דמיחייבא בהו קדושי קדיש נפשה והא דקא עבדא הכי סברא איבדקיה להאי גברא אי רתחנא הוא או לא קמ"ל תנו רבנן [ח]התקדשי לי במנה תנם לאבא ולאביך אינה מקודשת על מנת שיקבלום לי מקודשת תנא אבא להודיעך כח דרישא תנא אביך להודיעך כח דסיפא התקדשי לי במנה תנם לפלוני אינה מקודשת על מנת שיקבלם לי מקודשת וצריכא דאי אשמעינן אבא ואביך התם הוא דכי אמרה על מנת שיקבלום לי הוו קידושין דסמכה דעתה עילייהו סברה עבדין לי שליחותאי אבל פלוני לא ואי אשמעינן פלוני הכא הוא דכי אמרה תנם לפלוני לא הוו קידושי דלא מקרבא דעתה לגביה למיתבה ליה במתנה אבל אבא ואביך דמקרבא דעתה לגבייהו אימא במתנה יהביתיה ניהלייהו צריכא ת"ר [ט]התקדשי לי במנה תנם על גבי סלע אינה מקודשת ואם היה סלע שלה מקודשת בעי רב ביבי [י]סלע של שניהם מהו תיקו [יא]התקדשי לי בכבר תנהו לכלב אינה מקודשת ואם היה כלב שלה מקודשת בעי רב מרי [יב]כלב רע אחריה מהו בההוא הנאה דקא מצלה נפשה מיניה גמרה ומקניא ליה נפשה או דלמא מצי אמרה ליה מדאורייתא חיובי מחייבת לאצולן תיקו [יג]התקדשי לי בכבר תנהו לעני אינה מקודשת אפילו עני הסמוך עלה[יד] מאי טעמא אמרה ליה כי היכי דמחייבנא ביה אנא הכי מחייבת ביה את ההוא גברא דהוה קא מזבין חומרי

מנה אין כאן. הלכך משכון[א] אינו שוה (כאן) כלום[ב] שאין המשכון מתנה: **במשכון דאחריס.** שהיה בידו וקדשה בחוב שיש לו עליו הלכך מקודשת שהמשכון עצמו קנוי לה: **בפריטי.** על מנת לקבל פרוטות של נחשת: **נסכא.** חתיכה של כסף: **פריטי אין כאן.** שהתנו עליה הלכך נסכא שהוא משכון אין כאן להיות במקומו לקנות שאם נתנו הפרוטות היתה קנוייה להם לעבד כענעי נקנה בכסף[ג]: **נטלתו וזרקתו ליס.** בפניו לומר אייי רוצה: **הא שדיתינהו קמיס.** במקום שאינו אבוד הוו קידושין בתמיה: **מדאייקיה ליה.** לשלומי גמרה וקדשה נפשה ולפי שהוא שלה זרקתו לנסות את זה אם הוא רוגז: **אינה מקודשת.** ואינו דומה לתן מנה לפלוני ואיקדש לך[ד] דהתם איכי קאמרה ליה מעיקרא אבל כאן משטה היא בו כלומר תן מעותיך לאחריס: **להודיעך כח דרישא.** דאף על גב דאיהי הוא לא גמרה וקדשה נפשה: **כח דסיפא.** דאמר מקודשת דאע"ג דלא קרוב שלה הוא: **סמכה עליה.** דעביד שליחותיה[ה] וכי מקבל להו הוא שלוחה ומקדשה: **ואם היה סלע שלה מקודשת.** שאגרו של אדם קונה[ו] והרי הוא כמו שמקבלתו: **רב אחריה.** לנושכה: חומרי

על מנת שיקבלום לי מקודשת תנא אבא להודיעך כח דרישא תנא אביך להודיעך כח דסיפא התקדשי לי במנה תנם לפלוני אינה מקודשת על מנת שיקבלם לי מקודשת דאי אשמעינן אבא ואביך התם הוא דכי אמרה על מנת שיקבלום לי הוו קידושין דסמכה דעתה עילייהו סברה עבדין לי שליחותאי אבל פלוני לא ואי אשמעינן פלוני הכא הוא דכי אמרה תנם לפלוני לא הוו קידושי דלא מקרבא דעתה לגביה למיתבה ליה במתנה אבל אבא ואביך דמקרבא דעתה לגבייהו אימא במתנה יהביתיה ניהלייהו צריכא ת"ר [ט]התקדשי לי במנה תנם על גבי סלע אינה מקודשת ואם היה סלע שלה מקודשת בעי רב ביבי [י]סלע של שניהם מהו תיקו [יא]התקדשי לי בכבר תנהו לכלב אינה מקודשת ואם היה כלב שלה מקודשת בעי רב מרי [יב]כלב רע אחריה מהו בההוא הנאה דקא מצלה נפשה מיניה גמרה ומקניא ליה נפשה או דלמא מצי אמרה ליה מדאורייתא חיובי מחייבת לאצולן תיקו [יג]התקדשי לי בכבר תנהו לעני אינה מקודשת אפילו עני הסמוך עלה[יד] מאי טעמא אמרה ליה כי היכי דמחייבנא ביה אנא הכי מחייבת ביה את ההוא גברא דהוה קא מזבין חומרי

א) גיטין לז. פסחים לא: שבועות מד. ב"מ פב, ב) [נכס"י נוסף: פריטי, ושם אותיבו נסכא עילוהו], ג) תוספתא דקידושין פ"ג ה"ט, ד) [נכס"י ודפו"ר: עליה מאי טעמא דאמרה ליה], ה) [בדפו"ר: כלו. ויתכן לפותרו כלומר. ועי' רש"י ר"ף ורש"ן], ו) [לקמן כב ע"ב], ז) [עיל ו:], ח) [ל"ל שלימותה. רש"ן], ט) [ב"מ יא ע"א], י) [שם עח.], כ) [ב"מ פ"ג ע"א], ל) [ד"ה שאינו], מ) [ד"ה ורשן], נ) [דברים טוו], ס) [ד"ה בלרבי יצחק], ע) [פסחים ה ע"ב], פ) [נפסחים לא ע"ב ובב"מ פא ע"ב. אמנם עיין רש"י גיטין לז ע"א], צ) [ב"מ עה ע"ב], ק) [ב"מ פ:], ר) [יתכן של"ל כשאמרה ע"מ לפלוני מכשאמרה ע"מ לאביך. רש"ש], ש) [ו ע"ב ד"ה תן מנה], ת) [יתכן ל"ל: כדאמרינן לקמן בענין], א) [אל"ל בחדא], ב) [אל"ל במלוה],

תוס' ר"י הזקן

מנה אין כאן. לא המנה הגיע לידה ולא המשכון נתן לה להיות שלה דנימא שהה כסף ככסף, הלכך אין לה על המשכון כלום. במשכון מקודשת. וקס"ד דמיירי כה"ג דאמר לה התקדשי לי במנה והניח לה משכון. [במשכון] דאחרים. במשכון שמסרו לו ב"ד על חוב שיש לו אצל אחרים, וקדשה באותו זכות שיש לו על המשכון. דאי אמר לה התקדשי לי בזה, הואיל ואחרים מוציאין אותו המשכון מידה אינה מקודשת, אלא ודאי דאמר לה התקדשי לי במשכון זה שיש לי מפלוני או התקדשי לי במאה זוז שיש לי על משכון זה מקודשת. וכי תימא הכא נמי מנה לא הגיע בידה ומשכון לא נתן לה להיות שלה ואין לה על המשכון כלום, שהרי* הוא קונה המשכון עד אותו סך וגוף המשכון הקנה לה עד אותו מנה. והוא הדין נמי אם בעל חוב עצמו תפשו אחר ההלואה דכה"ג נמי קני ביה זכותא כנגד אותו סך כמו שביארנו בסוף המקבל. ומשום הכי פרישנא לה במשכנו שלא בשעת הלואתו, והכי אוקימנא לה להא דר' יצחק בשבועות [מה, א] ובבא מציעא [פב, א]. ואיכא מאן דמפרש במשכון דאחרים אפילו משכנו בשעת הלואתו, והכי דייק מהא דר' יצחק הואיל ומשכנו שלא בשעת הלואתו קני ליה עד אותו סך שהלוה חייב לו, משכנו בשעת הלואתו [נמי] קצת שעבודא מיהו אית ליה עילויה, ואותו שעבוד נתן לה. וזה הבל. בפריטי. דעבד כנעני [נקנה] בכסף. נסכא. חתיכה של כסף. ונתייקרה השפחה ורצו לחזור בהם המוכרים. פריטי אין כאן. שלא נתנו המעות שקנו אותה, והנסכא לא נתנו להם להיות שלהם דנימא שוה כסף ככסף, הלכך לא נתנו להם עליה לא כסף ולא שוה כסף שאין להם על הנסכא כלום. שמעינן מיהא שהמוכר יינו לעובד כוכבים אף על פי שהעובד כוכבים מניח משכון על היין קודם שנאסר אינו מועיל, ואכתי דמי היין נסך קא שקיל, שהרי לא נתן לו הכסף שיקנה בו היין ולא נתן לו המשכון שיהא שלו, הלכך אין לו במשכון כלום ואין לו תקנה אלא שילוה לו המעות על המשכון ויקח המשכון קודם שיאסר היין. ואיכא מאן דאמר הואיל ובדיניהם קונה היין לית לן בה. **מדאחייבא בהו.** אם לא נטל[ת]ם בתורת קדושין. וכתב רבינו נסים ודוקא היכא שנטל[ת]ם בכעס ורוק[ת]ם מיד אבל לקח[ת]ם בפני עדים ואח"כ זרק[ת]ם לפניו או לדבר האבד צריכה הימנו גט. **במנה.** והיא השיבה אותו תנם לאבא, אינה מקודשת שלא נתרצית בקדושין אלא שאמרה לו להפסיד מעותיו. **שיקבלם לי מקודשת.** דסמכא דעתה שאותו פלוני יקבל מעותיה ונתרצית בקדושין. איכא מאן דאמר בכל הני אי הוא חזר ואמר הרי את מקודשת לי במנה זה שאתן לפלוני במצותיך והיא שתקה מקודשת. אע"פ שלא אמרה תחלה אלא תנם לפלוני. ולאו מילתא היא כמו שבארנו לעיל[ב]. **על גבי הסלע.** דלאו לשון ריצוי הוא אלא הפסד מעותיך, ומיירי נמי בשלא חזר ואמר לה כלום אלא שהניחם שם לפירושא קמא. **שלה.** לשון ריצוי הוא דקאמרה, כלומר הניחם ברשותי. **של שניהם.** בעיא ולא איפשיטא, הואיל והמקום של שניהם, אם נתרצית לקדושין אם לאו. **לכלב.** כלומר הפסידהו ואינו לשון ריצוי. גמרה ומקניא. ולשון ריצוי הוא דקאמרה, או חיובי מחייבת ולא נתרציתי בקדושין, אלא אמרתי לך שתצילני כמו שאתה חייב להציל נפש אחת מישראל. איכא מאן דאמר אם היה כלב של שניהם נמי מקודשת אם היה בכבר שתי פרוטות, דלשון ריצוי הוא ולא אמרינן דאמרה כי היכי דמחייבת ביה אנא מחייבת ביה את כדאמרינן[ג], דהתם הוא חייב בכל המתנה אבל הכא הוא אינו מוטל עליו אלא חצי מזונותיו. ואיכא מאן דאמר דאינה מקודשת, דהואיל דמחייב ביה איהו לא נתרצית לקדושין וצ"ע. הלכך הוי ספק מקודשת. **כי היכי דמחייבנא.** ולא נתרצית לקדושין. **ירושלמי** פרק האיש מקדש [ה"א]. התקדשי לי בסלע תנהו לעני מקודשת ותראה עושה טובה לעני. ודאי זה הירושלמי חולק עם התלמוד שלנו, דודאי ליכא הפרש בין סלע לכבר. וכן דעת הר"ם והרי"ף שלא הביאו זה הירושלמי. ואיכא מאן דאמר דלא פליג, וחלוק יש בין סלע לכבר, דבסלע לא מציא למימר כי היכי דמחייבנא, דלא רמיא עליה חובה למיתן ליה סלע ג) חדא דימנא. וזה רחוק, דאטו מי לא עסקינן בכבר גדול וודאי אינו חייב ליתן לו כבר גדול כאחת. ופ' לשון הגמ' הוא שלא היה בדעתה להתרצות בקדושין אלא שיתן לו לשום מצוה שהרי הוא מחויב ד) במעה כמו שהיא מחויבת יהיה מחויב לתת לו כולו או מקצתו, וודאי פליג אגמרא דידן. וודאי אם נותן לעני אלף זוז בבת אחת מצוה עביד כדתנן בסוף פאה [פ"ח מ"ח] היו לו מאתים זוז חסר דינר אפילו נתנו לו אלף זוז בבת אחת יקח.

*נראה שחסר כאן, ומכאן שייך לתירוץ.

תורה אור השלם

1. הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הַעֲבוֹט בֹּא בוֹ הַשִּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרַכְךָ וּלְךָ תִהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ:
דברים כד יג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מנה וכו' משכון אין כאן אינו שוה כלום וכו' קנוי לו הס"ד:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

מוסף תוספות

א. וטעם אחד לכולן לפי שאין המשכון משועבד לכלום משום דאדם יכול לשעבד נכסיו לדבר שנתחייב בו אבל בדבר שלא נתחייב לא חל שעבוד על נכסיו, ובמתנה שאמר לייתן לו לא נתחייב בה ולא יתחייב בה לעולם לפי שיכול לחזור בו לפיכך לא נשתעבד לו המשכון במשיכתו. תוס' רא"ש. ב. כיון דדבר האבד הוא וחזרו בהם חייבים לשלם לו הפסדו הילכך נשתעבד לו המשכון שלהם עליהם עד כדי דמיו. שם. ג. שיאמר לו אם אחזור בי תזכה בכך וכך ממון בגוף החפץ הזה. שם. ד. אין זה גזמא מה שנוהגין לקנוס את החוזר בו, בדין הוא להתחייב בו מי שחוזר בו מן התנאי שהתנו לפי הבושת שמתבייש חבירו במה שהוא חוזר. מו"ז ב"מ קפח. ה. דאמרינן התם והא אידי ואידי הלוהו על המשכון קתני ואין סברא לחלק בין המלוה להלוהו. תוס' גיטין לז. ו. דאפילו מקבל פקדון מעובדי כוכבים אם מקבל עליה אחריות מחייב עליה בבל יראה. שם. ז. דהוי שומר שכר וכו' והיינו שכרו דקני ליה להיות ממונו לקדש בו את האשה ולקנות בו עבדים וקרקעות, [ואף] שגם ממעותיו היה יכול לעשות זה אלא שילוה לו המעות על המשכון ויקח המשכון קודם שיאסר היין. ואיכא מאן דאמר הואיל ובדיניהם קונה היין לית לן בה. **מדאחייבא בהו.** אם לא נטל[ת]ם בתורת קדושין. וכתב רבינו נסים ודוקא היכא שנטל[ת]ם בכעס ורוק[ת]ם מיד אבל לקח[ת]ם בפני עדים ואח"כ זרק[ת]ם לפניו או לדבר האבד צריכה הימנו גט. **במנה.** והיא השיבה אותו תנם לאבא, אינה מקודשת שלא נתרצית בקדושין אלא שאמרה לו להפסיד מעותיו. **שיקבלם לי מקודשת.** דסמכא דעתה שאותו פלוני יקבל מעותיה ונתרצית בקדושין. איכא מאן דאמר בכל הני אי הוא חזר ואמר הרי את מקודשת לי במנה זה שאתן לפלוני במצותיך והיא שתקה מקודשת. אע"פ שלא אמרה תחלה אלא תנם לפלוני. ולאו מילתא היא כמו שבארנו לעיל[ב]. **על גבי הסלע.** דלאו לשון ריצוי הוא אלא הפסד מעותיך, ומיירי נמי בשלא חזר ואמר לה כלום אלא שהניחם שם לפירושא קמא. **שלה.** לשון ריצוי הוא דקאמרה, כלומר הניחם ברשותי. **של שניהם.** בעיא ולא איפשיטא, הואיל והמקום של שניהם, אם נתרצית לקדושין אם לאו. **לכלב.** כלומר הפסידהו ואינו לשון ריצוי. גמרה ומקניא. ולשון ריצוי הוא דקאמרה, או חיובי מחייבת ולא נתרציתי בקדושין, אלא אמרתי לך שתצילני כמו שאתה חייב להציל נפש אחת מישראל. איכא מאן דאמר אם היה כלב של שניהם נמי מקודשת אם היה בכבר שתי פרוטות, דלשון ריצוי הוא ולא אמרינן דאמרה כי היכי דמחייבת ביה אנא מחייבת ביה את כדאמרינן[ג], דהתם הוא חייב בכל המתנה אבל הכא הוא אינו מוטל עליו אלא חצי מזונותיו. ואיכא מאן דאמר דאינה מקודשת, דהואיל דמחייב ביה איהו לא נתרצית לקדושין וצ"ע. הלכך הוי ספק מקודשת. **כי היכי דמחייבנא.** ולא נתרצית לקדושין. **ירושלמי** פרק האיש מקדש [ה"א]. התקדשי לי בסלע תנהו לעני מקודשת ותראה עושה טובה לעני. ודאי זה הירושלמי חולק עם התלמוד שלנו, דודאי ליכא הפרש בין סלע לכבר. וכן דעת הר"ם והרי"ף שלא הביאו זה הירושלמי. ואיכא מאן דאמר דלא פליג, וחלוק יש בין סלע לכבר, דבסלע לא מציא למימר כי היכי דמחייבנא, דלא רמיא עליה חובה למיתן ליה סלע ג) חדא דימנא. וזה רחוק, דאטו מי לא עסקינן בכבר גדול וודאי אינו חייב ליתן לו כבר גדול כאחת. ופ' לשון הגמ' הוא שלא היה בדעתה להתרצות בקדושין אלא שיתן לו לשום מצוה שהרי הוא מחויב ד) במעה כמו שהיא מחויבת יהיה מחויב לתת לו כולו או מקצתו, וודאי פליג אגמרא דידן. וודאי אם נותן לעני אלף זוז בבת אחת מצוה עביד כדתנן בסוף פאה [פ"ח מ"ח] היו לו מאתים זוז חסר דינר אפילו נתנו לו אלף זוז בבת אחת יקח.

הכ

י"ל כיון דבשעה שנטלו לא היו מעותיו בידו נהנה הוא במשכון שנוטל במקומן וכו' ועוד שיכול לעשות חליפין מן הכלי הממושכן מה שלא היה יכול לעשות מן המעות. תוס' סלמ"ש וע"ע תוס' ב"מ פב: ד"ה לימוכ. ח. ובהכי סגי אבא להודיעך כחא דרישא ופלוני להודיעך כחא דסיפא. ריטב"ש. ט. דסלקא דעתך אביך דמקרבא דעתיה לגבי בריה וידו כיד בנו וחו דאית לה כסופי למתבענינהו מיניה דאולא השתא לרשותיה אפילו לא אמר שיקבלם לי לא סמכא דעתה ולא הוי קידושין קמ"ל. שם. י. ואי בתוך קופסא המונחת בה פשיטא שקנתה. ריטב"ש. כ. דאיכא למימר שזורקו לה לתוך חיקה. תוס' טוך. (ועי' תוס' הרא"ש שמפרש בתוס' ריטב"ש ועי' ריטב"א שלומד דהוה מדין ערב).

חומרי. בוטייני"ש שעושין של בדיל וחוזרין הרבה מהן בחוט אחד ועושין אותו כמין ענק ונושאין בצואריהן למכור. ויש גורסין פתייתא והן של זכוכית כמין טבעות דקיס וקורין אותו פוריל"ש ובלשון רבותינו אושטנית: **חד שוקא.** מלא חוט הענק: **מיקדשא לי.** בלשון שאילה: **הב אשקי ושדי.** הלא כפלתיה לדיבורא: **פגא דמלכא.** בכתר המלך נשבע: **והלכתא כר"א.** דאמר (לעיל דף ח.) התקדשי לי במנה ונתן לה דינר הרי זו מקודשת ויש לים: **כרבא אמר רב נחמן.** דאמר לעיל (שם) מנה אין כאן משכון אין כאן: **בשף מקודשא לי.** והיא ברשות אביה לקדשה כגון שלא בגרה: **לשטר זביני.** ומנלן דכי האי גוונא הוי שטרא: **מאי טעמא קריש ביה יקנו משום דכתיב ומכר.** בתמיה קרי ביה כי יקח וימא דאמי הנערה קאמר שיהא מקיחה לבעל ומשום דכתיב את בתי נתתי: **הלכתא ניהו.** למשה מסיני: **הסס נמי.** גבי שטר זביני כתיב ולקח את ספר המקנה אלמא המוכר נתנו לנוקח דכתיב ולקח ולא כתיב ותתן וירמיהו היה קונה את השדה מיד חנמאל אלמא מוכר כותב שדי מכורה לך ונותן ביד לוקח אבל הכא כי יקח כתיב: **נין ע"י עצמה.** שקבלתה היא מדעתו של אב: **מדעתה.** שהיא אמרה לו לקבל. והא דבעינן דעתא דילה והוא שבגרה: **שלא נשמה.** שנכתב בשם אשה אחרת ונמלך: ילפא

הב אשקי ושדי אינה מקודשת. ולא"ת מי גרע מתן מעות לפלוני דמקודשת[ז] כ"ש כשאומרת תן לי וי"ל דשאני הכא דמעיקרא היתה שואלת שלא בתורת קידושין ומשום הכי איכא למימר כשאומרת הב אדעתא דמעיקרא קאמרה: **כל אשקי אשקויי בו'.** הכי תנא חומרי[ח] פתכייתא אתאי ההיא איתתא אמרה ליה הב לי חד[ט] שוכא אמר לה אי יהבינא ליך מיקדשת לי אמרה ליה הבה מיהבה אמר רב חמא [א]כל הבה מיהבה לאו כלום הוא ההוא גברא דהוה קא שתי חמרא בחנותא אתאי ההיא איתתא אמרה ליה הב לי חד כסא אמר לה אי יהיבנא ליך מיקדשת לי אמרה ליה אשקויי אשקיין אמר רב חמא [ב]כל אשקויי אשקיין לאו כלום הוא ההוא גברא דהוה קא שדי תמרי מדקלא אתאי ההיא איתתא א"ל שדי לי תרתי אמר לה אי שדינא ליך מיקדשת לי אמרה ליה שדי מישדא אמר רב זביד כל שדי מישדא לאו כלום הוא איבעיא להו הב אשקי ושדי מהו אמר רבינא מקודשת רב סמא בר רקתא אמר תגא דמלכא אינה מקודשת[ג] והלכתא אינה מקודשת והלכתא שיראי לא צריכי שומא והלכתא כר"א והלכתא כרבא אמר רב נחמן: [ג]ת"ר בשטר כיצד כתב לו על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה בתך מקודשת לי בתך מאורסת לי בתך לי לאינתו [ד]הרי זו מקודשת מתקיף לה ר' זירא בר ממל הא לא דמי האי שטרא לשטר זביני התם מוכר כותב לו שדי מכורה לך הכא בעל כותב בתך מקודשת לי אמר רבא התם מעניינא דקרא והכא מעניינא דקרא התם כתיב [1]ומכר מאחוזתו במוכר תלה רחמנא הכא כתיב [2]כי יקח בבעל תלה רחמנא התם נמי כתיב [3]שדות בכסף יקנו קרי ביה יקנו מאי טעמא קרית ביה יקנו משום דכתיב ומכר ה"נ קרי ביה כי יקח דכתיב [4]את בתי נתתי לאיש הזה אלא אמר רבא הלכתא נינהו ואסמכינהו רבנן אקראי ואיבעית אימא התם נמי כתיב [5]ואקח את ספר המקנה [ה]ואמר רבא אמר רב נחמן כתב לו על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה בתך מקודשת לי בתך לי לאינתו בין ע"י אביה בין ע"י עצמה [ו]מקודשת מדעתו והוא שלא בגרה כתב לה על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה הרי את מקודשת לי הרי את לי לאינתו הרי את מאורסת לי מקודשת בין ע"י אביה בין ע"י עצמה [ז]מדעתה והוא שבגרה: בעי ר' שמעון בן לקיש [ח]שטר אירוסין שכתבו שלא לשמה מהו הויות ליציאות מקשינן מה יציאה

ויש"מ משום הכי איצטריך לפסוק כרבה לגבי רב יוסף משום דרב יוסף הכיא לעיל (דף ח.) כמה ראיות לדבריו עוד י"מ מש"ה לא קאמר הלכתא כרבה דלא תימא דהיינו רבה דאיכא דאמרי דבכל דהו לא לריכי שומא אבל אמר לה חמשין ושוי חמשין בעי שומא לפיכך פסק דבשום ענין לא בעי שומא לפי זה הטעם יתישב הא דאיצטריך לפסוק כרבה [ט]אע"ג דבכל דוכתא קי"ל כוותיה: **כתב** על הנייר ועל החרס. משמע דשטר כשר על החרס וכן משמע לקמן בפירקין (דף כו.) דאמר כתב לו על הנייר ועל החרס שדי מכורה לך שדי נתונה לך הרי זו מכורה ונתונה וקשה דאמר בפ"ב דכתובות (דף כא.[ט]) האי מאן דבעי לאחוויי חתימת ידיה בבי דינא לכתוב אחספא כו' וקאמר דוקא אחספא אבל אמגילתא לא דלמא משכח איניש דלא מעלי וכתיב עליה מאי דבעי ותנן הוליא עליו כתב ידו משמע אבל על חרס ליכא למיחש להכי דאפי' כתוב עליו לא יועיל ואומר ר"ת דהיינו לקמן והיינו דהכא אתיא כר' אלעזר דאמר וההיא דכתובות אתיא כר"מ דאמר (שם) עדי חתימה כרתי והיינו דהכא לא אתיא כר' מאיר דכיון דבעינן בשטר קדושין עדי חתימה כדמוכח לקמן בפרק שני (דף מח.) ועדיים שעל גבי החרס לא אשכחי ואין מוכיח מתוכו כלום בחרס דדבר איכול להזדייף הוא ותנן בפ"ב דגיטין (דף כא.): אין כותבין לא על נייר מחוק ולא על דיפתרא משום איכול להזדייף וחכמים מכשירין ואומרו[י] מאן חכמים ר' אלעזר ש"מ [יא]דלא מהני[יב] בדבר איכול להזדייף ואע"ג דאמר בגיטין בסוף פרק שני (דף כב: ופס"ז) לא הכשיר ר' אלעזר אלא בגיטין אבל בשטרות לא ה"מ בשטרות העומדות לראיה דבעינן ראוי לעמוד ימים רבים אבל זה שאינו עשוי אלא לקדש בו אשה ולקנות בו שדה כעין גיטין הוה שעשוי לגרש בו את האשה לפי שעה ואע"פ שהשטר של קנין יכול להועיל לראיה כמו כן הגט יכול להועיל כדאמר בפ' הכותב (כתובות פט.): ובפ"ק דב"מ (דף יח.) וכ"ת ליקרעיניה בעינא לאינסובי ביה אלמא אע"פ שהיא לריכה לראיה עיקרו לא לכך נעשה: **אף על פי שאין בו שוה פרוטה.** הכא ניחא דקלא הוא רבותא לפי דבשוה פרוטה היתה ראויה להתקדש בלא שטר[יא] אבל לקמן (דף כו.) גבי שדי מכורה לך יש לתמוה מאי רבותא דאע"פ שאין בו שוה פרוטה דהתם המוכר נותן השטר וכך לי בשוה פרוטה כמו באין בו שוה פרוטה וי"ל משום דכתב ביה נתינה[יב] אחריתי ספרי[יג] המקנה ס"ד לינבי שוה פרוטה משום[יד] דמוכר מקנה שדהו לנוקח קמ"ל דלא בעי: **הא לא דמי האי שטרא וכו'.** ומנגו לא היה יכול להקשות[טו] דבלא אחד דמי ספיר לגבו דמה גט הבעל כותבו[טו] (א) בב"ד: **הלכתא נינהו.** תימה כיון דהלכתא נינהו ל"ל קרא דוילאה והיתה שהאשה נקנית בשטר וי"ל דשטר מכר לאחר הוי הלכתא ושטר קידושין נפקי מכי יקח דבעל כותבו ודמיו[יא] למכר ואע"ג דקאמר הלכתא נינהו לשון רבים לאו אתרוייהו קאי וכהאי גוונא אשכחן בריש בנות כותיס (נדה נב:) דקאמר הי קרא דכתיב[יב] אך קשה דלקמן (דף כו.) גבי שדה קבעי מנין שנקנית בשטר ואייתי קרא דכתיב ולקח את ספר המקנה ושמא י"ל דכיון דהוה קרא לא הוי אלא מדברי קבלה אין להקפיד בכך אי נמי יש לפרש (ג) הלכות מדינה כלומר מנהג היה כך:

הן

חב אשקי ושדי אינה מקודשת. ולא"ת מי גרע מתן מעות לפלוני דמקודשת[ז] כ"ש כשאומרת תן לי וי"ל דשאני הכא דמעיקרא היתה שואלת שלא בתורת קידושין ומשום הכי איכא למימר כשאומרת הב אדעתא דמעיקרא קאמרה: **כל אשקי אשקויי בו'.** הכי תנא עובדי איצטריך לאשמועינן דבשום דבר אין מועיל לא במילי דאכילה ושתיה ולא בשאר מילי:

והלכתא שיראי לא צריכי שומא. [ט]ולא"ת אמאי איצטריך לפסוק כרבה לגבי רב יוסף דהא בבבא בתרא (דף קמג: [יט]) פסקינן הלכתא כרבה בר משדה עניין ומתלה וי"מ דהיינו דוקא במילי דב"ג ולא בהירא [כ]דע"כ בכולי גמרא הלכתא כרבה דמוכח פרק מי שאחזו (גיטין דף עד:) גבי הוא דאמר ליה לאריסיה כ"ע דלו תלתא ושקלו ריבעא בו' וקאמר ותסברא דרבה כרשב"ג והא קי"ל הלכתא כרבה ובהא קי"ל אין הלכה כרשב"ג משמע מדקאמר והא קי"ל הלכתא כרבה משמע דבכולי גמרא הלכתא כוותיה[א] ושמא יש לדמות דהתם יש ספריס דגרסי בהא קי"ל הלכתא כרבה דמשמע בהא דוקא ולא בכולי גמרא מיהו קשיא אמאי לא קאמר בהדיא הלכתא כוותיה דרבה כדאמר הלכה כר' אלעזר והלכתא כרבא אמר רב נחמן ואומר ר"ת דאתא לאשמועינן[ב] דדוקא שיראי הוא דלא לריכי שומא לפי ששומתן ידוע קלת ואין רגילין לטעות בו כל כך אבל שאר דבריס כגון אבנים טובות ומרגליות שיש שאינם טובות אלא מעט[ג] ורגילים לטעות בהרבה יותר משוויים[ד] לריכי שומא משום דלא סמכה דעתה ולפיכך נהגו העולם לקדש בטבעת שאין בה אבן והא דאמר לקמן בפרק שני (דף מח:) שהוסיף לה טופך לה יש לומר ששמו אומו[ה] אי נמי הוא טופך כעין שיראי שידוע שוויו קלת וההוא גברא דקדש באבנא דכותלא (לקמן דף יב.) והוה רב חסדא משער אי אית ביה שוה פרוטה אבנא דכותלא לא הוי כשאר אבנים טובות אלא כעין אבני שיש כדאשכחנא פ"ה דסוכה (דף נא:) בהורדוס דבניה לבהמ"ק באבני דשיש וכותלא ומרמרא

עין משפט נר מצוה

ע א ב ג מיי' פ"ד מהל' אישות הלכה ה סמג עשין מה טוש"ע אה"ע סי' כט סעיף י:

עא ד מיי' שם פ"ג הלכה ג סמג שם טוש"ע אה"ע סי' לב סעיף ג:

עב ה מיי' שם [וכל' יא] סמג שם טוש"ע שם סעיף ו [וסי' לז סעי' ל]:

ו [מיי' שם הל' יב טוש"ע אה"ע סי' לב סעי' ו וסי' לז סעיף ב]:

לעזי רש"י

בוטיני"ש. כפתורים. פוריל"ש [פיוליי"ש]. טבעות כזכוכית דקות. אושטנית [מושטניצי"ש]. ענקים, שרשרות.

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוס' ר"י הזקן

חומרי. בוטיני"ש. שוכא. קשר או אגודה. לאו כלום הוא. שלא נתרצית ליקח לשם קדושין אלא לא תשחק בי בדברים אלו. ומסתברא דוקא שלא אמר לה עוד דבר אלא נתן בידה, אבל אם אמר לה בשעת נתינה הרי את מקודשת לי בזה וקבלה, ודאי האי הבה מיהבא דקאמרה ריצוי הוא ומקודשת ש[אילו] לא היה ריצוי לא (היה לוקח) [היתה לוקחת] מה שהוא נותן לה שהרי אין לה בהן כלום. הב אשקי [ושדי מהו]. שלא כפלה הלשון, אי הוי ריצוי או לאו. תגא. עטרה, ולשון שבועה היא. **והלכתא שיראי לא צריכי שומא.** כתב הר"ם פ"ז [מאישות הי"ח] אמר לה הרי את מקודשת לי בבגדים אלו שהם שוים חמשים דינר והיו של משי וכיוצא בהם שהאשה מתאוה להן אם היו שוים חמשים ה"ז מקודשת משעת לקיחה ואינם צריכים שומא בשוק ואח"כ תהיה מקודשת כדי שתסמוך דעתה, אלא הואיל והם שוים כמו שאמר לה הרי היא מקודשת משעה ראשונה ואם אינם שוים אינה מקודשת. ע"כ. נראה דעתו דדוקא שיראי וכיוצא בהן שהיא מתאוה להן ומעכבן לעצמה ואינה רוצה למכרם סמכא דעתה, אבל במה שאינה מתאוה להם שמא דעתה למכרם ולא סמכא דעתה שמא לא תמצא שויין. ומשום הכי פסיק בגמ' והלכתא שיראי לא צריכי שומא, ולא אמר והלכתא מאני לא צריכי שומא. ואיכא מ"ד ה"ה לכל מילי, והאי דנקט שיראי משום דעובדא דאיפליגו ביה רבה ורב יוסף שיראי הוו. **והלכתא כר' אלעזר.** דעת הרי"ף והר"ם [שם פ"ז הי"ז, עיי"ש] לפי מה שנמצא ברוב ההלכות, דהאי והלכתא כר' אלעזר דאי אמר לה התקדשי לי במנה סתם ונתן לה דינר, אפילו היה מונה והולך, ה"ז מקודשת וישלים, כדאוקימנא לתירוצא דתריצנא כר' אלעזר, ולא כרב אשי. וכן עיקר, דא"כ לימא נמי והלכתא כרב אשי. ואיכא מ"ד דהאי תירוצא לאו ר' אלעזר הוא דתרצה אלא בעל הגמ' הוא דתירצה הכי, ואפשר דר' אלעזר ס"ל כרב אשי הלכך האי והלכתא כר' אלעזר ממימריה בלחוד הוא דפסקינן כוותיה דהתקדשי

במנה ונתן לה דינר מקודשת וישלים, וכדאסקה רב אשי דמונה והולך דעתה אכולא מנה. **כרבא** א"ר נחמן. דמנה אין כאן ומשכון ליכא. ואע"ג דליכא מאן דפליג אדרב נחמן, כיון דאיכא ברייתא דלכאורה משמע דפליג עלייהו, איצטריך תלמודא למפסק כוותיה לאשמועינן דהנהו שיניא דמשני שינויא הוו. על הנייר **או** על החרס. אע"פ שיכול הכתב להזדייף בהני, כיון דאיכא עדים כשנתן לה השטר בתורת הקדושין, דקדושי בלא סהדי לאו כלום הוא, לא איכפת לן. ובפ"ק דגיטין (י, א) אסיקנא דמחובר פוסל בקדושין כגיטין. והיכא דכתב תנאי בקדושין ודאי דאע"ג דבגיטין אם כתבו קודם התורף הויא ספק מגורשת [עי' רמב"ם הל' גירושין פ"ח ה"ד], בשטר קדושין ליכא תורף שאין שם אלא שם האיש ולא שם האשה ולא זמן. ועוד, דבכל דוכתא תשכח דאיתקש הויה ליציאה אלא במה שפוסל הגט מהיות גט, אבל במה שהוא ספק לא מדמינן קדושין לגיטין, שלא הקישה תורה קדושין לגיטין אלא בגט ואינו גט, אבל מספק לא איירי קרא, דליכא ספיקא קמי קודשא ברוך הוא. ואפילו תימא דמשום שהקישה תורה הוייה ליציאה יש לנו לומר שמה הוא ספק בגרושין הכי נמי בקדושין, הא ליכא תורף בקדושין, הלכך הויא מקודשת ודאי. ומ"ש בעל ההש[למה] דמקודשת מספק אינו כמו שכתבנו. **הלכתא נינהו.** כלומר שכך קבלו פי' ענין קדושין מסיני מפי משה רבינו. **שלא בגרה.** דהויא ברשות אביה. **שלא לשמה.** שכתבו לתתו לרחל ונתנו ללאה.

מסורת הש"ס

(ח) [פי' מיני סדקות עגול ערוך ערך חמר טון], (ט) ס"ל שיפא, (י) יבמות נב. ע"ש, (יא) [ע"ל אמר], (יב) לקמן מח, (יג) [בדפוס"ר: בדפא"ן], (יד) [נעיל ו:], (טו) [ובדף קיד: ע"ש בתוס'], (טו) [וסס ד"ה וקוקא], (יז) [שם כב סוע"ב], (יח) [ש לחוסלף: לר"מ. (הר"ש מדעפוי)], (יט) [ד"ה אלבן], (כ) [בדפו"ר: אחמי מתי. ועי' רש"ם], (כא) [ירמיה לב, טו], (כב) [בדפו"ר ליתא, וכלו מקפתיס הדיבור ומתה"ד מוכר מקנה. ועי' מהרש"ל מהרש"ן], (כג) [ודמי למכר' ליתא בדפו"ר ועי' רש"ם], (כד) [עי' תוספות סוכה כח. ד"ה הלכתא], (כה) [בדפו"ר נוסף: הלכתא],

תורה אור השלם

1. כִּי יִמְּכוּ אָחִיךָ וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ וּבָא גֹאֲלוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו וְגָאַל אֵת מִמְּכַּר אָחִיו:
ויקרא כה כה
2. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׂנֵאָהּ: דברים כב יג
3. שְׂדוֹת בַּכֶּסֶף יִקְנוּ וְכָתוֹב בַּסֵּפֶר וְחָתוֹם וְהָעֵד עֵדִים בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִן וּבְסִבִיבֹת יְרוּשָׁלִַם וּבְעָרֵי יְהוּדָה וּבְעָרֵי הָהָר וּבְעָרֵי הַשְּׁפֵלָה וּבְעָרֵי הַנֶּגֶב כִּי אָשִׁיב אֶת שְׁבוּתָם נְאֻם יְיָ: ירמיהו לב מד
4. וְאָמַר אָבִי הַנַּעַר אֶל הַזְּקֵנִים אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׂנָאֶהָ:
דברים כב טז
5. וָאֶקַּח אֶת סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶת הַחָתוּם הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וְאֶת הַגָּלוּי: ירמיהו לב יא

גליון הש"ס

תוס' ד"ה והלכתא וכו' וא"ת **אמאי איצטריך.** עי' ברכות דף יב ע"ב ובמע"ל שם: **באר"ד** דע"כ בכולי גמרא. וכן דעת רש"י עירובין ד' נג ע"ב ד"ה כמאן והכי"ף פ"ב דשבת דף טו: **בבה"ד אע"ג** דבכל דוכתא קי"ל כוותיה. ועי' מגילה ד' כט ע"ב תד"ה והלכתא:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הא לא וכו' כותבו **בלבד** הס"ל: (ב) ד"ה הלכתא וכו' הלכות מדינה. נ"ב הא לישנא אשמען לקמן דלא לא ע"ב:

מוסף תוספות

א. מדלא קאמר בהא כדקאמר על רשב"ג. תוס' הרא"ש. ב. משום דדבה ורב יוסף כי היכי דפליגי בשיראי הכי נמי פליגי במקדש בכל דבר ואפילו באבנים טובות ומרגליות והוי אמינא דהלכה כרבה ולעולם מקודשת. רשב"א. ג. שאינם שוים אלא מעט. תוס' טוק. ד. שאין בקיאין בהם אלא אומנים ומצוי בהם הטעות גדולה מאוד. ריטב"א. ה. תחילה. מרדכי. ו. ש"מ דלר"מ לא מהני בדבר. תוס' הרא"ש דיבמות נב. ז. [כלומר] בלא כח השטר. תוס' הרא"ש. ח. דהויה ליפנין ליה מציאה והתם המקנה כותבו. תוס' הרא"ש. ט. אף הכא נמי הבעל כותבו. תוס' הרא"ש. י. דקאמר הלכתא נינהו ולא קאי אלא אחדא. תוס' הרא"ש.

הן הן הדברים הנקנים באמירה. תימה דבפרק שני דייני גזירות (כתובות קט.ע) תנן הפוסק מעות לחתנו ופסקו לו את הרגל תשב על שתלבין לאשה ולמה תשב ישאלנה ויקרא חמיו לדין כיון דהן הן דברים הנקנין באמירה וי"ל שהחתן אינו רואה לטרוח בב"ד ולמיקם בדינא ורשב"ס פי' דדוקא כשמתוך התנאים עמדו וקדשו אז נקנים באמירה[א] ומדקדק מדקתני עמדו והוא דשני דייני גזירות מיירי בשלא קדשו מתוך הדברים ומ"מ מאחר שהסכימו על כך תשב עד שתלבין לאשה ומיהו אין ראיה מלשון עמדו דאורחיה דגמרא בהכי כמו קטנה שלא מיאנה (והגדילה) ועמדה ונשאת ביבמות פ' ב"ש (דף קח.) ור"ת פי' דהא דאמר נקנים באמירה בנישואין לאשויי דוקא שהאב משיא את בתו ויש לו קירוב דעת גדול אצל חתנו אבל התם מיירי בשאינו וכן היה אומר ר"ת אין נקנין באמירה אלא כשהאב פוסק אצל אחיה ואמה נא[ב]:

יציאה בעינן לשמה. דכתיב (דברים כד) וכתב לה לשמה[מ]: **הוייה דכסף לא בעינן שתהא לשמה.** שתהא לורת הדיר טבועה לשמה: **הדר פשטה.** ויצאה והיתה שהרי עיקר שהשטר קונה באשה מכאן למדנו[ו]: **שלא מדעתה.** קודם הכתיבה לא ממלך בה ואח"כ הודיעה וקבלתה ובגדולה קאי והוא הדין בקטנה ונערה לשמה ושלא מדעת אביה: **מה יציאה שלא מדעתה.** שהרי על כרחה היא מתגרשת: **דעת מקנה.** היינו בעל שהקנה אותה בגט זה לעצמה ופוטרה ממנו ובעינן שיכתוב מדעתו דכתיב וכתב לה: **אף כאן דעת מקנה.** דהיינו האשה שנקנית לבעל: **מאי נאו שטרי אירוסין ממש.** כגון בתך מקודשת לי: **שטרי פסיקתא.** התנאים שביניהם וממון שפוסקין זה לזה: **באמירה.** שלא קנין שהקידושין הן גמר הדבר דבהיא הנאה דקא מתחתני אהדדי גמרי ומקני[פ] ובאותן התנאים קאמר שהעדים אין רשאין לכתוב עליהם שטר אלא מדעתם דניחא להו שתהא כמלוה על פה ולא כמלוה בשטר: **אמר קרא בעולה בעל.** כי ימצא איש שוכב עם אשה בעולת בעל: **בעורה זו.** בתמיה וכי איכה מקובלת עליך שאתה מחזר ללמדה ממקום אחר: **עד דמקדש.** בכסף והדר בעיל דכתיב כי יקח דהיינו כסף והדר ובעלה: **א"כ.** דהכי קאמר קרא דבעינן כסף ויציאה ובלאו ביאה לא מקדשה: **נערה מאורסה דבסקילה בו'.** הלכך ע"כ כי יקח הוו קידושין לעצמן ובעלה הוו קידושין לעצמן אלא כסף ומשכחת סקילה בקידושי כסף אלא ביאה: **בעולה היא.** וסקילה בבתולה כתיבא (דברים כב) כי יהיה נערה בתולה מאורסה לאיש וגו' ודרשינן (כתובות דף מח:) בתולה ולא בעולה שהבעולה בחנק כשאר אשת איש: **שלא כדרכה.** דאיתקוש משכבות להדדי דכתיב (ויקרא כ) משכבי אשה שתי משכבות וקריינא בה כי יקח ובעלה ואכתי בתולה היא: **א"ל אביי.** ליכא לאוקמי הכי דאי בא עליה אחרת בסקילה דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי גבי באו עליה עשרה שלא כדרכה ואמרו כולן בסקילה אלא באחר שאינו בעלה אבל בעלה עושה אותה בעולה בשלא כדרכה דילפינן לה מבעולת בעל כדלקמן: **ועדיין היא בתולה.** שבאו כולן עליה שלא כדרכה: **הראשון בסקילה.** לקמן יליף טעמא בשמעתין: **משכחת לה.** דבסקילה: **שקידשה בשטר.** והיא לא בעיא ביאה: **דהואיל וגומר ומוליא גומר ומכניס.** אלא ביאה הלכך אם לאו דר' יוחנן הוה אמינא לגבי כסף עד דמקדש ובעיל אבל השתא דנפקא לן מבעולת בעל דבעילה לחודה מיקדשה ע"כ כי יקח דיליף קיחה אגמריה דבכסף לחודה מיקדשה דאי עד דמקדש ובעיל כסף מאי אהני: **נאחרת.** אשתו: **א"כ.** דלא אשמעינן אלא קידושי ביאה לכתוב ובעל מאי ובעלה זו ולא אמה העבריה: **ונרבא דאמר.** לקמן בפ' שני גבי מקדש אחת משתי אחיות סתם לא הוו קידושין הואיל ואין ראויין לביאה שאינו יודע איזו אשתו ואיזו אחות אשתו שהיא בכרת ואמר רבא בר אהינא אסברה לי חכם אחד שאמו בר אהינא לימדני טעם זה מן המקרא כי יקח ובעלה קיחת כסף הראויה לבעילה הוא דהויא קיחה מנא ליה הא דדרשי' ליה לכדרבי ולמעוטי אמה: **א"כ.** דלקידושי ביאה ולמעוטי אמה ותו לא יליף מינה לכתוב לו בעלה: **מאי ובעלה.** משמע דקאי נמי אקיחה למילף הך דבר אהינא: **הא סברא.** דאין אחר עושה אותה בעולה שלא כדרכה:

[א] איציאה בעינן לשמה אף הוייה בעינן לשמה או דלמא [ב] הויות להדדי מקשינן מה הוייה דכסף לא בעינן לשמה אף הוייה דשטר לא בעינן לשמה בתר דבעיא הדר פשטה [ג] הוייה ליציאה [ד] מקשינן דאמר קרא [1] ויצאה והיתה: [ה] איתמר כתבו לשמה ושלא מדעתה רבא ורבינא אמרי מקודשת רב פפא ורב שרביא אמרי [2] אינה מקודשת אמר רב פפא אימא טעמא דידהו ואימא טעמא דידי אימא טעמא דידהו דכתיב ויצאה והיתה מקיש הוייה ליציאה מה יציאה לשמה ושלא מדעתה אף הוייה נמי לשמה ושלא מדעתה ואימא טעמא דידי ויצאה והיתה מקיש הוייה ליציאה מה יציאה בעינן דעת מקנה אף הוייה בעינן דעת מקנה מיתיבי [ז] [ח] אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהן מאי לאו שטרי אירוסין ונשואין ממש לא שטרי פסיקתא וכדרב גידל אמר רב [ט] דאמר רב גידל אמר רב [י] כמה אתה נותן לבנך כך וכך לבתך כך וכך עמדו וקדשו קנו הן הן הדברים הנקנים באמירה: ובביאה: מנא לן אמר ר' אבהו א"ר יוחנן דאמר קרא [2] בעולת בעל מלמד שנעשה לה בעל על ידי בעילה א"ל ר' זירא לר' אבהו ואמרי לה ר"ל לרבי יוחנן [יא] כעורה זו ששנה רבי [3] ובעלה [יב] מלמד שנקנית בביאה אי מהתם הוה אמינא עד דמקדש והדר בעיל קמ"ל מתקיף לה ר' אבא בר ממל אם כן נערה המאורסה דאמר רחמנא בסקילה היכי משכחת לה אי [יג] דאקדיש והדר בעיל בעולה היא אי דאקדיש ולא בעיל לאו כלום הוא אמרוה רבנן קמיה דאביי משכחת לה כגון שבא עליה ארוס שלא כדרכה א"ל אביי עד כאן לא פליגי רבי ורבנן אלא באחר אבל בעל דברי הכל אם [יד] בא עליה שלא כדרכה עשאה בעולה מאי היא [טו] דתניא [יבאו עליה י' אנשים ועדיין היא בתולה כולן בסקילה רבי אומר אומר אני הראשון בסקילה וכולן בחנק אמר רב נחמן בר יצחק משכחת לה כגון שקדשה בשטר הואיל וגומר ומוציא גומר ומכנים ור' יוחנן האי ובעלה מאי עביד ליה ההוא מיבעי ליה זו נקנית בביאה ואין אמה העבריה נקנית בביאה ס"ד אמינא תיתי בק"ו מיבמה ומה יבמה שאין נקנית בכסף נקנית בביאה זו שנקנית בכסף אינו דין שנקנית בביאה [טז] מה ליבמה שכן זקוקה ועומדת ס"ד אמינא הואיל וכתב [4] אם אחרת יקח לו הקישה הכתוב לאחרת מה אחרת מיקניא בביאה אף אמה העבריה מיקניא בביאה קמ"ל ורבי האי סברא מנא ליה א"כ לכתוב רחמנא ובעל מאי ובעלה שמע מינה תרתי ולרבא דאמר [יז] בר אהינא אסברה לי כי יקח איש אשה ובעלה קידושין המסורין לביאה הוו קידושין קידושין שאין מסורין לביאה לא הוו קידושין מאי איכא למימר אם כן נכתוב קרא או בעלה מאי ובעלה שמע מינה כולהו ורבי האי בעולת בעל מאי עביד ליה האי מיבעי ליה בעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה ואין אחר עושה אותה בעולה שלא כדרכה ומי אית ליה לרבי האי סברא והתניא באו עליה י' אנשים ועדיין היא בתולה כולם בסקילה רבי אומר אומר אני הראשון בסקילה וכולם בחנק אמר

[1] ויצאה והיתה. דכתיב ויצאה לשמה ושלא מדעתה. [2] אינה מקודשת. דכתיב ויצאה והיתה. [3] ובעלה. דכתיב ובעל. [4] אם אחרת יקח לו. דכתיב אם אחרת יקח לו.

[א] איציאה בעינן לשמה. אם הוייה בעינן לשמה. [ב] הויות. הוייה. [ג] הוייה. הוייה. [ד] ויצאה. [ה] איתמר. [ו] מדעתה. [ז] מיתיבי. [ח] אין. [ט] דאמר רב. [י] כמה. [יא] כעורה. [יב] ובעלה. [יג] דאקדיש. [יד] אם. [טו] מאי היא. [טז] אם. [יז] בר אהינא.

[מ] כתובות מו: עד.], [נ] [נעיל ה. וש"נ], [ס] כתובות קב: לקמן מח. [ע] כתובות קב: ב"ב קסז:, [פ] כתובות קב: מועד קטן יח:, [צ] [מולין קטו: קיח.], [ק] נעיל ד:, [ר] [בכמ"ר: דמקדש. ועי' יעב"ן], [ש] [בכמ"ר ולפו"ר: ד"ס עושה אותה בעולה שלא כדרכה, וכלקמן בסוה"ע], [ת] מהדורא סו:, [א] [נעיל ד:], [ב] לקמן נח, [ג] [גיטין כד ע"ב], [ד] [נעיל ד ע"ח], [ה] [כתובות קב ע"ב], [ו] [נעיל ד ע"ח], [ז] [כתובות קב ע"ב], [ח] [וסס ד"ס תסב], [ט] [גלאה דל"ל ובמנק היא],

מוסף תוספות

א. ה"מ כשקדשו מיד מתוך התנאי או לאחר זמן והזכירו התנאים בשעת קידושין אבל התנו עתה וקדש לאחר זמן ולא הזכירו התנאים לאו דברים הנקנים באמירה הם. תוס' כתובות קט. ב. בירושלמי (כתובות פ"ה ה"א) אבל לא אח ע"י אחותו ולא אשה ע"י בתה ואפי' היא קטנה, ובלבד מן הנשואין הראשונים אתיא כר' חנינא המשיא את בנו בבית זכה בנו בבית ובלבד מן הנשואים הראשונים וכן כתב רמב"ם (אישות פכ"ג ה' יג'). תוס' הלא"ש. וע"ע תוס' כתובות קט.

תוס' ר"י הזקן

הויה דכסף. שאינו צריך לצייר צורת הכסף או להתיכו לשמה. **[יציאה בעינן לשמה].** דכתיב וכתב לה לשמה. **שלא מדעתה.** שלא ידעה האשה כשכתבו ונתנו לה ונתרצית. **דעת מקנה.** בגט היינו הבעל, ובקידושין האשה שהיא מקנה עצמה לו. **פסיקתא.** שפוסקין על עצמן לתת להן. ואע"ג דהלכתא בלא טעמא, אין כותבין דניחא להו למיהוי מלוה על פה ולא תהוי מלוה בשטר. ופסקו הרי"ף והרא"ם ז"ל [אישות פ"ג ה"ד] דאינה מקודשת, דרב אשי אוקמה בפ' הנושא [כתובות קב, ב] בשטרי אירוסין ממש, ומדעת שניהם מהאיש ומהאשה קאמר. וכתב רבינו חננאל וק"ל כרב פפא ורב שרביא, ויש מי שפסק כרבא ורבינא והדבר צ"ע. ע"כ. **והיא בעולת בעל.** אית דגרסי, כי ימצא איש שוכב עם אשה בעולת בעל [דברים כב, כב]. **כעורה.** כלומר וכי נמאסת הבריאתא דתני רבי, מה צורך ללמוד ממקום אחר. **דקדיש ובעל.** דתרוייהו בעינן, דכתיב כי יקח דהיינו קדושי כסף. **בעולה היא. ובחנק היא. שלא כדרכה.** ונשואין, כתובה (רשב"ם ב"ב קסז:). **וכדרב גידל.** שכותב תנאי זה בשטר (מו"ק יח:). **כעורה זו ששנה רבי.** כלומר וכי מכוערת היא בעינן מצנה זו שנה רבי (חולין קסו:). **הראשון בסקילה וכולן בחנק.** דגבי סקילה לבדו כתיב, וקרא ימיתו הוא למעוטי כי אלי גוונא, דאף על גב דקריינא ביה בתולה, אין בסקילה אלא אחד מהם שאותו שבכה עמה לבדו, דהיינו ראשון שביאתו היתה ראיה (סנהדרין סו:). **שכן זקוקה ועומדת.** לזה מממנו קידושי המת ואין ביאה בזה אלא לגמור, אבל קנין דמעיקרא לא (לעיל ד:). **לאחרת.** לקיחת קדושין (לקמן נא.). **בר אהינא אסברה לי.** הכיינו דבר זה שיכולני להביא לו ראיה מן התורה (לקמן נא.). **כי יקח איש אשה.** דהיינו קידושי כסף דגמרינן לסו קיחה קיחה, וכתיב **ובעלה,** דבעינן ראויה לביאה (שם). **קידושין שאין מסורין לביאה לא הוו קידושין.** קידש אחת משתי אחיות ולא פירש איזה מהם יכול לישא אחת מהן דשמא זו היא אחות אשתו (לקמן נא.).

מוסף רש"י

הויה. קידושין שמהוה כהן עצמה לבעל (גיטין כא:). **אף הויה בעינן לשמה.** הויה דשטר בעינן לשמה שהרי עיקר מה שהשטר קונה באישה מכאן למדנו מדאיתקש הויה ליציאה (רש"י רי"ף). **הויות להדדי מקשינן.** ואיתה לאיש אחר (דברים כד) כל הויות קדושין במשמע, כסף ושטר ויביאה (כתובות עד.). **ושלא מדעתה.** לא ידעה כשנכתב (לקמן מח.). **מה יציאה לשמה ושלא מדעתה.** לא בעינן כתיבה מדעתה שהרי בעל כרחה מגרשה (שם). **מה יציאה בעינן.** בכתיבת גטן, **דעת מקנה.** דהיינו בעל שמקנה את האשה לעצמה בגטו זה, **אף הויה בעינן דעת מקנה.** ואיתה האשה שמקנה את עצמה לבעל בשטר זה (שם). **מדעת שניהם.** אבי האשה ואבי הכלה (רשב"ם קסז:). **שטרי אירוסין ונשואין ממש.** שטר שמקדש בו את האשה, הרי את מקודשת לי כותב בשטר ומוסר לה, ואשמעינן דצריך לכתוב על פיה, כדרב פפא ורב שרביא דאמרי כתבו שלא מדעתה אינה מקודשת (כתובות קב:).

מוזה

ועדיין היא בתולה, ובסקילה היא שקנאה באותה ביאה. באחר. אם בא עליה אחר שלא כדרכה אם היא בחנק כבעולה או בסקילה. (בכדרכה) [שלא כדרכה עשאה בעולה]. וחנק[פ] היא (ואת) [ואי] אמרת קדושין וביאה בעינן היכי משכחת לה נערה בסקילה. ומתרץ דמשכחת לה מאורסה ובסקילה שקדשה בשטר. הואיל ושטר וגומר הקדושין בלא דבר אחר.

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

מודה לענין קנס. אע"ג דלענין קטלא לא חשיב לה כבתולה לענין קנס בשאינה ארוסה מודה דכולהו משלמי: **נדבו.** קרא יתירא הוא דהא כתיב (דברים כב) ונערה לא תעשה דבר: **שניהם שוים.** בני עונשין למעוטי גדול הבא על הקטנה: **הלי סברא.** דבעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה כו' מנלן:

אמר רבי זירא מודה רבי לעניין קנס דכולהו משלמי מאי שנא מקטלא שאני התם דאמר קרא [1]ומת האיש אשר שכב עמה לבדו ורבנן האי לבדו מאי עבדי ליה מיבעי להו [6]לכדתני' [2]ומתו גם שניהם עד שיהיו[3] שוין כאחד דברי ר' [3]אושעיא רבי יונתן אומר [4]ומת האיש אשר שכב עמה לבדו ורבי יוחנן האי סברא מנא ליה אם כן נכתוב קרא בעולת איש מאי בעולת בעל ש"מ תרתי: איבעיא להו תחילת ביאה קונה או סוף ביאה קונה נפקא מינה כגון שהערה בה ופשטה ידה וקבלה קדושין מאחר [5]אי נמי לכהן גדול דקא קני בתולה בביאה מאי אמר אמימר משמיה דרבא [5]כל הבועל דעתו על גמר ביאה: איבעיא להו ביאה נשואין עושה או אירוסין עושה [7]נפקא מינה ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה אי אמרת נשואין עושה יורשה ומיטמא לה ומיפר נדריה ואי אמרת אירוסין עושה אינו יורשה ואינו מיטמא לה ואינו מיפר נדריה מאי אמר אביי ת"ש [7]ד[7]האב זכאי בבתו בקדושיה בכסף בשטר ובביאה [8]וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה [8]ובהפרת נדריה [9]ומקבל את גיטה [9]ואינו אוכל פירות בחייה [8]נישאת יתר עליו הבעל [8]שאוכל פירות בחייה קתני ביאה וקתני נישאת כי קתני נישאת אשארא אמר רבא [6] תא שמע [10]בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה [10]ואם בא עליה יבם קנאה [5]וחייבין עליה משום אשת איש [6]ומטמאה את בועלה לטמא

עד שיהיו שניהם שוין. פי' הקונטרס בני עונשין למעט גדול הבא על הקטנה ולא נהירא דהא תנן בפ' יולא דופן (נדה דף מד:) ומייתי לה בסמוך בת ג' שנים ויום אחד כו' וקא אמר אם בא עליה אחד מכל העריות האמורות בתורה מומתין על ידה משמע דגדול הבא על הקטנה חייב ואע"ג דקטנה לאו בת עונשין היא ויש מפרשים דהיא דהתם אתיא כרבי יונתן דפליג אדרבי אושעיא ודוחק הוא ור"מ פי' עד שיהיו שניהם במיתה אחת ולאו בבני עונשין תליא מילתא ואפילו גדול הבא על הקטנה חייב אם הם שוים בקטלא וקאי אמילתיה דר"מ דאמר בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף פו:) גבי נערה המאורסה דר"מ סבר נערה ולא קטנה וחכמים אומרים נערה אפילו קטנה במשמע ובעא מיניה רבי יעקב בר אבא מרב בא על קטנה המאורסה לרבי מאיר מהו לגמרי ממעטינן לה או מסקילה ממעט לה אבל מחנק לא וקאמר התם מסתברא דלגמרי ממעט לה דאי ס"ד מסקילה ממעט לה אבל מחנק חייב והא בעינן שניהם שוין כלומר באותה מיתה שאם היתה גדולה בסקילה ולפירוש זה ניחא דבעי התם רבי יעקב בר אבא בא על קטנה המאורסה לרבי מאיר מהו דוקא בארוסה מיבעיא ליה משום דאין שוין במיתה אבל בנשואה ליכא למיבעי שהרי מיתתו בחנק ואם היתה גדולה היתה נמי בחנק ושניהם שוין למיתה אבל לפ"ה קשה אמאי מיבעי ליה בארוסה טפי מבנשואה ומיהו י"ל כיון דמתו גם שניהם כתיב בנשואה פשיטא ליה דפטור אבל בקטנה ארוסה מיבעיא ליה דס"ד לחייב וקאמר עד שיהיו שניהם שוין כלומר דאפילו ארוסה נמי הוא פטור

לפי שאינם בני עונשין וקשה לריבא התם אמורא דנפקי מלתא דר"מ דחייב בחנק מהאי קרא דכתיב ומת האיש אשר שכב עמה לבדו ובעי התם לר"מ האי ומתו גם שניהם [11]לר"מ מאי עביד ליה ומאי בעי לוקמא בנשואה כדפי' וי"ל דניחא ליה [1]לתנא לחוק לאוקמי מתניתין דיולא דופן (נדה דף מד:) אפילו כר"מ: **כל הבועל דעתו על גמר ביאה.** תימה דבפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נה:[5]) יליפינן דאשה נקנית לבעלה בהערמה אחת קיחה קיחה [6] דעריות והערמה היינו תחילת ביאה והכא מסיק דסוף ביאה קונה ואומר רשב"ג דכי אמרינן הערמה קונה היינו בשלא עשה כי אם הערמה ופירש מיד דמוכח שלא היה בדעתו לקנות בגמר ביאה אבל הכא מיירי שגמר ביאתו דאז לא קני בהערמה כיון שדעתו על גמר ביאה[A] והלשון מוכיח דקאמר כל הבועל ולא קאמר כל המערמה[B] והריב"ם תירץ הא דנקנית בהערמה היינו במפרש שרוצה לקנות בהערמה[G] אבל בסתם דעתו על גמר ביאה ור"ת תירץ דאחרי שנתרצתה הערמה בגמר ביאה אם כן כל מקום שמזכיר ביאה בהערמה קאמר וה"ק תחילת הערמה קונה או בסוף הערמה[D] קונה ולמ"ד (שם) הערמה זו הכנסת עטרה דשייך בה תחלה וסוף ורבינו נסים גאון תירץ דהיא דיבמות איירי אחר קדושין דע"י אותה הערמה הוי כנשואה כמו חופה דלאחר קדושין וקשה לפירושו דקיחה קיחה גבי קדושין כתיב ולא מיירי בחופה כללה: **ומקבל את גיטה.** יש להסתפק אם יכול האב לקבל גט [8]לבתו קטנה משנשאת ונראה למורי הר"ר יצחק דמשנשאת אין האב יכול לקבל לה גט ואפילו היא קטנה ומביא ראיה מהא דתנן[E] בירושלמי במסכת תרומות בפ"ח[M] דהכי תנן התם האשה שהיתה אוכלת בתרומה ואמרו לה מת בעליך או גירשך וכן העבד שהיה אוכל בתרומה וכו' רבי אליעזר מחייב קרן וחומש רבי יהושע פוטר וקאמר עלה בגמרא ניחא מת בעליך גירשך מי לא ידעה רבנן אמרין כמשנה ראשונה שכן אוכלת בת ישראל אוכלת בתרומה ואביה מקבל גיטה ור"א אומר אפילו תימא כמשנה אחרונה[1] תפתר שאמרה לו התקבל לי גיטי במקום פלוני והיה לו להביאו בי' ימים ומצא סוס רץ והביאו בה' ימים והשתא מדלחיק לאוקמי כמשנה אחרונה וכגון שאמרה התקבל

וכו' ולא מוקי לה בנשואה כשהיא קטנה ואביה מקבל את גיטה משמע דמשנשאת אף כי היא קטנה מקבל גיטה:

וחייבין עליה משום אשת איש. פ"ה אם קיבל בה אביה קדושין ויש לתמוה אמאי איצטריך וחייבין עליה משום אשת איש והא קתני (סנהדרין דף סט.) אפילו בהמה כדאיתא פרק ד' מיתות (שם נה:) בשמעתא דתקלה וקלון ונראה לר"י דקאי אאם בא עליה יבם קנאה וקא משמע לן דקונה קנין גמור וחייבין עליה אף מדאורייתא דסד"א דלא קניא אלא מדרבנן כדאמר (יבמות דף סח.) עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול דממעטין לה לקמן בפירקין (דף יט.) מאשר יגאף את אשת איש פרט לאשת קטן ה"נ נעשה ביאה בקטנה כמאמר בגדול קמ"ל ומיהו קשה דבפרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף סט.) דייק מהך דהולכין בדיני נפשות אחר הרוב דאי לא אזלינן אחר הרוב ניחוש דילמא איילונית היא ואדעתא דהכי לא קדיש והשתא כיון דאאם בא עליה יבם קאי הוה ליה למימר אדעתא דהכי לא ייבם וכ"ת דאקדושין דאחיו שמת קאי ולהכי קאמר דאדעתא דהכי לא קדיש[A] והשתא מאי נ"מ אפילו אדעתא דהכי קדיש מ"מ מצי למיפרך אמאי חייבים משום אשת איש והא איילונית לאו בת ייבום היא דכתיב (דברים כה) אשר תלד פרט לאיילונית[B] לכן נראה לפרש דחייבין עליה משום אשת איש בין אאם בא עליה יבם בין אאשת איש דעלמא קאי וחידוש הוי דקאי נמי אאם בא עליה יבם דמסיפא דאם בא עליה מ' מכל העריות כו' לא הוה שמעינן דמהיא לא משתמע אלא דוקא מ"א והתם פריך מהא דמחייבין משום אשת איש והר"ר דוד [1]תירץ דאיצטריך למיתני וחייבין עליה משום אשת איש לאשמועינן דסיפא דמומתים על ידה ר"ל דאף הבהמה אם היא באה על האשה נהרגה על ידה הבהמה דאי לא תני אלא הא דמומתים על ידה ס"א היינו דוקא עריות דומיא דא"א אבל הבהמה לא אבל הבהמה לא תנא דתנא בריסא[D] וחייבין עליה משום אשת איש מ"כ סיפא דקתני מומתים על ידה אשמועינן חדוש דאף אותן עריות דלא דמיין לא"א כמו הבהמה אמרינן נהרגת. [וע"ע תוס' יבמות מ:; תוס' סנהדרין נה:]:

מסורת הש"ס

א) סנהדרין סו: ערכין ג, ב) [נכתב"י נוסף שניהם ושם ליתא "כאחת"]. וכ"ע מרש"י ותוס', וכ"ה בסנהדרין וערכין. ולפניו בכתבי"ק], ג) [ל"ל יחיאל], ד) כתובות מו: סה: לעיל ג: [תוספתא דטוהר פפ"ב], ה) [נדה מז.], ו) סנהדרין נה: סט. נדה מד: יבמות מ:, ז) [נדה מד ע"ב], ח) [ל"ל יחיאל], ט) ["לר"מ" יש למחוק. (רש"ס)], י) ["לתנא" יש למחוק. (רש"ס)], כ) [ושם ד"ה אשה], ל) [ל"ל דאיתא. (רש"ס)], מ) [הלכה ח], נ) [יבמות כד ע"ח], ס) [נדל"ל דאמוסת עצמו לא יצא משום בעולה],

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוס' ר"י הזקן

מודה רבי. דכי אמר רבי דביאת אחר שלא בדרכה הויא כבדרכה, ה"מ לענין מיתה אבל לגבי קנס כולהו משלמי. אית דמפרשי כל העשרה שבאו עליה שלא בדרכה. ואע"ג דאמרינן [כתובות מ, ב] הנאת שכיבה חמשים, הנאה יש לו אע"פ בשלא בדרכה, דהא אף לדידה אמרינן בהאי פרקא [להלן כב, ב] מאן לימא דלית לה הנאה דלמא אית לה הנאה כדאמרינן [שם] גבי שפחה כנענית תקנה בביאה. והר"ם כתב בנערה בתולה פ"א [ה"ח, עיי"ש] שאינו משלם קנס אלא בדרכה, נראה שפירש כולהו, כל הבאים עליה בדרכה אחר אלו משלם קנס, ונראה דלא גרים כולהו. והכי גרסינן פרק אלו נערות [כתובות מ, ב] אמר רבי זירא אלו באו עליה שנים אחד בדרכה ואחד שלא בדרכה יאמרו בעל שלמה חמשים בעל פגומה חמשים, פי' אחד בדרכה [אחר] שבא עליה [אחר] שלא בדרכה, ופי' בעל פגומה, זה שנמצאת פגומה שהרי נבעלה שלא בדרכה, ואילו בעל שלמה כלומר שלא בא עליה אדם מעולם אף שלא בדרכה ישלם (קנס) [חמשים]. מיהו דבר פשוט דאף בא עליה שלא בדרכה חייב האונס לקחתה וקרינן ביה ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימי, דגרסינן ביבמות פרק הבא על יבמתו [נט, א] אמר רב נבעלה שלא בדרכה פסולה להכהונה מתיב רבא ולא תהיה לאשה אשה הראויה לו פרט לאלמנה לכהן גדול, היכי דמי אילימא בבדרכה מה איריא אלמנה תיפוק לי דהויא לה בעולה, פי' דאונס ס) עצמו לא ישא בעולה אלא שלא בדרכה ומשום אלמנה אין משום בעולה לא [אלמא הא אחר חייב לקחתה]. שוין. בני עונשין. (אלמא הא אחר חייב לקחתה) למעוטי גדול הבא על הקטנה. **תחלת ביאה.** היא הנראה והיא נשיקת אבר. **סוף ביאה.** היא גמר ביאה והיא הכנסת כל האבר. **קונה.** אשה להיות ארוסה. **ופשטה ידה.** דאי סוף ביאה קונה מקודשת לשני ואי תחלת ביאה קונה מקודשת לראשון. **לכהן גדול.** אם רשאי לקדש אשה בביאה. אי אמרת תחלת ביאה קונה רשאי לקדשה בביאה, דבשעת קדושין בתולה היא, ואי סוף ביאה קונה אינו רשאי דבשעת קדושין בעולה היא. **על גמר ביאה.** והא דגרסינן ביבמות פרק הבא על יבמתו [נה, ב] אשה לבעלה דמקניא בהנראה מנין, אתיא קיחה קיחה. אלמא אשה מקניא בהנראה דהיינו תחלת ביאה. תירץ בעל הלכות דהתם מיירי שפירש ואמר שדעתו לקנותה בהנראה והכא מיירי בסתמא. ורבינו נסים תירץ דהא והא בסתם, והכא איירי בקנין דארוסין והתם איירי בקנין דנשואין, דומיא דיבמה שמקודשת מקודש אחיו, הכא נמי מיירי שקדשה ואח"כ בא עליה לשם נשואין, ואם הערה בה קנאה להיותה אשתו גמורה. וכן תירץ הרי"ף ביבמות. והר"ם כתב שני התרוצים בפ"ג [ה"ד] ובפרק יו"ד [ה"א]. וכי תימא מנלן דביאה בלא חופה גמרא, תריץ דתניא בפרק נערה שנתפתתה [כתובות מח, ב] סתם חצר דידה ללון סתם חצר דידיה לשם נשואין, אלמא ביאה בלא חופה גמרא. ואי קשיא לך הא דתניא בסוטה פרק ארוסה [כד, ב] תחת אישה פרט לארוסה ושומרת יבם, למה לי תיפוק לי שקדמה שכיבת בועל לבעל, כגון שבא עליה ארוס בבית אביה, דכוותה גבי שומרת יבם שבא עליה בבית אביה, שומרת יבם קרית לה האמר רב קנה לכל, כשמואל דאמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה. ואי אמרת דביאה דאחר קדושין קנה לכל, כדשני ליה שבא עליה ארוס, ולתביה ארוסה קרית לה. (תירץ) [תריץ] דכי אמרינן דביאה דאחר קדושין קונה קנין גמור הו"מ שבא עליה לשם זנות. **ביאה.** אם קדשה בביאה קנאה קנין גמור ליורשה וליטמא לה ולהפרת נדריה בלא שותפות האב כאלו נשאה. **או אירוסין עושה.** ואינו יורשה ואינו מיטמא לה ואינו מפר לה אלא בשותפות האב. **קתני ביאה.** שאם מסרה אביה לביאה לשם קדושין אינו אוכל פירות נכסי מלוג שלה ולא הוי נכסי הבעל עד שנשאת, אלמא אירוסין עושה. **אשארא.** אכסף ושטר. אבל קדשה בביאה בעל אוכל פירות כאלו נושאה דנשואין עושה. **מתקדשת בביאה.** דביאתה ביאה. ומשנה היא בפרק יוצא דופן [נדה מד, ב]. **מטמאה את בועלה.** אם היא נדה.

תורה אור השלם

1. וְאִם בְּשָׂדֶה יִמְצָא הָאִישׁ אֶת הַנַּעֲרָ הַמְאֹרָשָׂה וְהֶחֱזִיק בָּהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב עִמָּהּ וּמֵתוּ הָאִישׁ אֲשֶׁר שָׁכַב עִמָּהּ לְבַדּוֹ: דברים כב כה
2. כִּי יִמָּצֵא אִישׁ שֹׁכֵב עִם אִשָּׁה בְּעֻלַת בַּעַל וּמֵתוּ גַּם שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבִעַרְתָּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל: דברים כב כב

גליון הש"ם

גמ' אי נמי לבה"ג דקא קני בתולה. עיין יבמות דף נט ע"א תוס' ד"ה הא לא: **תוס' ד"ה** ומקבל וכו' לבתו קטנה משנשאת. עיין בכס"מ יבמות דף קט ע"א ד"ה קטנה שהיאה וסנהדרין דף סט ע"א ד"ה קנאה ולקמן מג ע"ב ד"ה היא ואביה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא (תא שמע) תא"מ. וע"ב ס"א אף אנן נמי תנינא: (ב) תוס' ד"ה כל וכו' קיחה מערייות וכו' וכיבו נסים. נ"ב וכן פיהש אלפסי בפ' הבע"י: (ג) ד"ה וחייבין וכו' דהשתא מאי נ"מ: (ד) בא"ד בריסא וחייבין עליה משום אש"א. נ"ב כלומר דלקתו אל"א ה"ה לכל עריות דדמיין אל"א: ה"ה:

מוסף תוספות

א. דהוכיח סופו על תחלתו. רשב"א. ב. והא דקאמר אי נמי לכהן גדול דקא קני בתולה בביאה פירוש אם יכול לקנות בתולה בגמר ביאה אבל פשיטא דבהערה יכול לקנות. תוס' הרא"ש. ג. אפי' אם גומר ביאתו. תוס' יבמות נה: ד. והא דאמר בגמ' שהערה בה היינו שהתחיל להערות בה ופשיטא שצריך לגמור הערותו לקנין אלא דמבעי ליה אי מתחיל הקנין מתחלת הערה ויכול כ"ג לקדש בביאה או דילמא בסוף התחלת הערה אמתחיל הקנין ואין כה"ג מקדש בביאה שכבר השיר הבתולים קודם גמר הערותו שאז מתחיל הקנין. תוס' טוף ועי' ריטב"א. ה. י"ל כי יקח ובעלה משמע ביאה דבתר קידושין כדאיתא בשמעתין (לעיל ט:). רשב"א. ו. [דתנן] בית דין של אחריהן אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה. כתובות מ. ז. דחייבים עליה משום א"א קאי אמתקדשת בביאה ולא ביבם ואיצטריך לאשמעינן וכו'. תוס' טוף.

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פ"ג מהל' איסורי ביאה הלכ' ה:
פ ב מיי' פ"ג מהל' אישות הלכה ה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לג סע' ב: **פא** ג מיי' פ"י מהל' אישות הל' ח ועיין במ"מ שם:
פב ד מיי' פ"ג מהל' אישות הלכה יא ופי"ז מהלכות אבילה הלכה יג סמג שם ועד טוש"ע אה"ע סי' לז סעיף ח וטוש"ע מ"מ סי' עד סעיף ב:
פג ה מיי' פי"א מהל' גרושין הלכה ו סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ח:
פד ו מיי' פ"ג מהל' גירושין הלכה יח סמג עשין ג טוש"ע אה"ע סי' קמח סעי' ד:
פה ז מיי' פ"ד מהלכות מורדן הלכה יט סמג עשין ח טוש"ע מ"מ סי' תכד סעיף ז:
פו ח מיי' פי"ב מהלכות אישות הלכה ח ג והפ"ב הלכה ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן סט סעיף א ג:
פז ט מיי' פ"ג מהלכות אישות הלכה יא טוש"ע אה"ע סימן לז סעיף א:
פח י מיי' פ"א מהלכות יבום הלכה ח טוש"ע שם סימן קסז סעיף ד:
פט כ מיי' פ"ג מהל' איסורי ביאה הלכ' ג:
צ ל מיי' פ"ג מהלכות ממזרים מסכת ומוסר הלכה ג:

תורה אור השלם

1. וְאִם בַּשָּׂדֶה יִמְצָא הָאִישׁ אֶת הַנַּעֲרָ הַמְאֹרָשָׂה וְהֶחֱזִיק בָּהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב עִמָּהּ וּמֵתוּ הָאִישׁ אֲשֶׁר שָׁכַב עִמָּהּ לְבַדּוֹ: דברים כב כה
2. כִּי יִמָּצֵא אִישׁ שֹׁכֵב עִם אִשָּׁה בְּעֻלַת בַּעַל וּמֵתוּ גַּם שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבִעַרְתָּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל: דברים כב כב

גליון הש"ם

גמ' אי נמי לבה"ג דקא קני בתולה. עיין יבמות דף נט ע"א תוס' ד"ה הא לא: **תוס' ד"ה** ומקבל וכו' לבתו קטנה משנשאת. עיין בכס"מ יבמות דף קט ע"א ד"ה קטנה שהיאה וסנהדרין דף סט ע"א ד"ה קנאה ולקמן מג ע"ב ד"ה היא ואביה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא (תא שמע) תא"מ. וע"ב ס"א אף אנן נמי תנינא: (ב) תוס' ד"ה כל וכו' קיחה מערייות וכו' וכיבו נסים. נ"ב וכן פיהש אלפסי בפ' הבע"י: (ג) ד"ה וחייבין וכו' דהשתא מאי נ"מ: (ד) בא"ד בריסא וחייבין עליה משום אש"א. נ"ב כלומר דלקתו אל"א ה"ה לכל עריות דדמיין אל"א: ה"ה:

מוסף תוספות

א. דהוכיח סופו על תחלתו. רשב"א. ב. והא דקאמר אי נמי לכהן גדול דקא קני בתולה בביאה פירוש אם יכול לקנות בתולה בגמר ביאה אבל פשיטא דבהערה יכול לקנות. תוס' הרא"ש. ג. אפי' אם גומר ביאתו. תוס' יבמות נה: ד. והא דאמר בגמ' שהערה בה היינו שהתחיל להערות בה ופשיטא שצריך לגמור הערותו לקנין אלא דמבעי ליה אי מתחיל הקנין מתחלת הערה ויכול כ"ג לקדש בביאה או דילמא בסוף התחלת הערה אמתחיל הקנין ואין כה"ג מקדש בביאה שכבר השיר הבתולים קודם גמר הערותו שאז מתחיל הקנין. תוס' טוף ועי' ריטב"א. ה. י"ל כי יקח ובעלה משמע ביאה דבתר קידושין כדאיתא בשמעתין (לעיל ט:). רשב"א. ו. [דתנן] בית דין של אחריהן אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה. כתובות מ. ז. דחייבים עליה משום א"א קאי אמתקדשת בביאה ולא ביבם ואיצטריך לאשמעינן וכו'. תוס' טוף.

י: האשה נקנית פרק ראשון קידושין

ומה שפחה כנענית וכו' זו שביאתה מאכילתה בתרומה אינו דין **שכספה מאכילתה.** וא"ת וניתא יבמה תוכיח שביאתה מאכילתה ואין כספה מאכילתה אף אי אביה ארוסה ויש לומר דהאי ק"ו אינו כ"א גלוי מלתא בעלמא דארוסה מקרי קנין כספו כמו שפחה הלכך לא שייך למיפרך יוכיח עי"ל דליכא למימר יבמה תוכיח דאיכא למיפרך מה ליבמה שכן אינה נקנית בכסף תאמר באשה שנקנית בכסף דין הוא שתאכל בתרומה על ידי כסף: **מה שפחה כנענית שאין ביאתה מאכילתה.** מהאי ק"ו ליכא למילף שתהא אשה נקנית בכסף ובשטר[א] דליכא למיפרך מה לשפחה כנענית שכן יוצאה בכסף [ב] כדפריך לעיל[ג] גבי אמה העבריה אבל לענין אכילת תרומה לא שייך למיפרך הכי: **זו שביאתה מאכילתה[ד] אינו דין שכספה מאכילתה.** וא"ת וניתא דיו אסוף דינא כלומר מאיזה כח אתה בא ללמוד כסף מכח ביאה דיו כביאה ולא יאכיל אלא אחר חופה ודוגמתה בפ"ב דב"ק (דף כה.) וי"ל הכא סברי כרבי טרפון דאמר לא אמרינן דיו היכא דמיפרך ק"ו ואי אמרת הכא דיו מיפרך ק"ו ורבינו שמשון מקולי תירץ דלא אמרינן דיו אלא היכא דצטי למימר דין חדש כגון התם דאמר קרן בר"ה חלי מזק ואתה בא ללמוד נ"ש מק"ו דשן ורגל אבל הכא דרחמנא אמר קנין כסף אוכל ואין אנו באין ללמוד מן הק"ו אלא מהו קנין כסף: **רבינא אמר מדאורייתא מיפשט פשיטא דאכלה.** פי' ורבינא בא לקיים לעולם אימא לך דביאה אירוסין עושה ודקאמרת מאי שנא הכא דפשיטא ליה ומאי שנא הכא דמספקא ליה[ה] מדאורייתא פשיטא דאכלה בין בביאה בין בכסף[ב] והא דשלח ליה לאוסרה בתרומה מדרבנן ומדרבנן היה ריב"ב דן ק"ו דבביאה פשיטא ליה דאכלה אפילו מדרבנן דלא שייך בה חדש סימפון משום דאין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו ומק"ו רוצה לדון דבכסף נמי ליכא למיחש לסימפון כדמפרש בגמרא: **זו שביאתה מאכילתה בתרומה.** פ"ה דבנישאת פשיטא דכ"ע מודו דלא חיישינן לסימפון דאין אדם שותה בכוס אלא א"כ בודקו וידע וקבל עליו וקשה מה שפירש בקונט' דאיירי בנישאת דהא לא בא רבינא ליישב אלא דאירוסין עושה ויש ליישב דה"ק כי היכי דבנישואין פשיטא ליה דאכלה דכ"ע מודו דאין אדם שותה בכוס אלא א"כ בודקו ה"נ אינו בא עליה אלא א"כ בודקה ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות[ו] והרר"ס פירש דה"ק מה שפחה כנענית שאין ביאתה מאכילתה בתרומה אפילו מן התורה כספה מאכילתה אפילו מדרבנן זו שביאתה מאכילתה מן התורה אינו דין שכספה מאכילתה אפילו מדרבנן ומיירי שפיר בביאה אלא ע"י חופה: **לטמא משכב תחתון בעליון.** שעושה בועלה מושב ומשכב אפי' עשר מלעות אבל לא להיות אב הטומאה לטמא אדם וכלים כמשכבה של נדה עצמה אלא לטמא אוכלין ומשקין בעליונו של זב וכן מפרש לה במס' נדה (דף נב:) אבל פחותה מבת שלש שנים אינה מטומאה את בועלה אלא טומאת ערב כנוגע בעצמה: **נישאת לכהן.** קס"ד שנכנסה לחופה לנישואין אוכלת בתרומה אבל פחותה מבת ג' שנים אין חופתה מאכילתה הואיל ואין ביאתה ביאה: **והיא פטורה.** לפי שאינה בת עונשין: **אי הני נישואין.** האי מתקדשת בביאה דתנא ברישא אי לכהן הוי אוכלת בתרומה: **שאין ביאתה מאכילתה.** אם בא עליה כהן ואלא קנאה בכסף אינה אוכלת דבעינן קנין כספו וקדושין נמי לא תפסי בה שתהא מקודשת לו בביאתה שהרי היא כחמור עם הדומה לחמור[ז]: **כספה מאכילתה.** דכתיב (ויקרא כב) קנין כספו הוא יאכל בו: **זו שביאתה מאכילתה.** קס"ד השתא דביאה עושה נישואין כדמפרש ואזיל ונישאת פשיטא ליה דאכלה דנפקא ליה בספרי מכל טהור בביתך יאכל אותו[ח] והך דבן בג בג התם תני לה: **היכי דמי.** דיליף כסף מביאה אי נימא ביאה שלאחר חופה ויליף מייה כסף שהכניסה אחר כך לחופה: **בחרוייהו אכלה.** ומאי אבל מה תעשה דקאמר: **אלא בביאה שע"י חופה.** וקא יליף מייה כסף אלא על ידי חופה היכי יליף לה מייה הכא תרתי והכא חדא: **מאי שנא.** ביאה דפשיטא ליה: **ומאי שנא.** כסף דמספקא ליה: **ואפילו ע"י חופה.** דהא לאו בת נישואין היא: **משום דעולא.** דאמרי' ברים פירקין (דף ה.) שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאמיה ולאחותיה: **לא שייר בקנינה.** אחר שנתן הכסף אין הקנין חסר כלום: **הכא שייר בקנינה.** דאכתי מיחסרה מסירה לחופה לענין ליורשה וליטמא לה: **רבינא אמר.** מהכא ליכא למיפשט דנישואין עושה דהא אפילו אירוסין עושה אכלה מדאורייתא וכסף נמי מדאורייתא אכלה: **ומדרבנן הוא דשלח ליה.** הא דשלח ליה לאוסרה בתרומה מדרבנן הוא דאסר לה: **משום סימפון.** שמא ימצא בה מוס ונמצאו קידושי טעות: **סימפון.** כל דבר המבטל דבר קרוי סימפון שלו כגון שובר הוי סימפון של שטר בשנים אוחזין (ב"מ כ.) וכאן קורא סימפון דבר המבטל את הקידושין או את המקח של עבד: **אי אפה יודע.** בתמיה: **זו שביאתה מאכילתה.** דבנישאת מודה לא חיישינן לסימפון דאין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו[ט] וידע וקבל עליו: **אבל מה תעשה כו'.** ולקמיה פריך מאי ביניייהו הואיל וסוף סוף לא אכלה: **לטמא משכב תחתון בעליון.** [א]ואם נישאת לכהן אוכלת בתרומה [ב]ואם בא עליה אחד מכל עריות שבתורה מומתין על ידה והיא פטורה [ג]ואם בא עליה אחד מן הפסולין פסלה מן הכהונה קתני ביאה וקתני נישאת הכי קאמר אי הני נשואין דכהן נינהו אוכלת בתרומה תא שמע [ד]וכבר שלח יוחנן בן בג בג אצל רבי יהודה בן בתירה לנציבין שמעתי עליך שאתה אומר ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה שלח לו ואתה אי אתה אומר כן מוחזקני בך שאתה בקי בחדרי תורה לדרוש בקל וחומר אי אתה יודע ומה שפחה כנענית שאין ביאתה מאכילתה בתרומה [ד]כספה מאכילתה בתרומה זו שביאתה מאכילתה בתרומה אינו דין שכספה מאכילתה בתרומה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים [ה]אין ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה היכי דמי אי בביאה שעל ידי חופה וכסף שעל ידי חופה בתרוייהו מיכל אכלה ואלא בביאה שעל ידי חופה וכסף שלא על ידי חופה הכא תרתי והכא חדא אלא לאו בביאה שלא על ידי חופה וכסף שלא על ידי חופה אי אמרת בשלמא נשואין עושה משום הכי פשיטא ליה דאלימא לה ביאה מכסף אלא אי אמרת קדושין עושה מאי שנא הכא דפשיטא ליה ומאי שנא הכא דמספקא ליה אמר רב נחמן בר יצחק לעולם אימא לך בביאה שעל ידי חופה וכסף שלא ע"י חופה ודקאמרת הכא תרתי והכא חדא קל וחומר מיהא איתיה והכי שלח ליה ומה שפחה כנענית שאין ביאתה מאכילתה בתרומה אפילו על ידי חופה כספה מאכילתה בלא חופה זו שביאתה מאכילתה בתרומה על ידי חופה אינו דין שכספה מאכילתה בתרומה בלא חופה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים אין ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה [ג]משום [ד]דעולא ובן בג בג גבי שפחה כנענית לא שייר בקנינה הכא שייר בקנינה רבינא אמר מדאורייתא מיפשט פשיטא ליה דאכלה ומדרבנן הוא דשלח ליה והכי שלח ליה שמעתי עליך שאתה אומר ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה ולא חיישת [ה]לסימפון שלח ליה ואתה אי אתה אומר כן מוחזקני בך שאתה בקי בחדרי תורה לדרוש בקל וחומר אי אתה יודע ומה שפחה כנענית שאין ביאתה מאכילתה בתרומה כספה מאכילתה בתרומה ולא חיישינן לסימפון זו שביאתה מאכילתה בתרומה אינו דין שכספה מאכילתה בתרומה ולא ניחוש לסימפון אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים ארוסה בת ישראל אינה אוכלת בתרומה

עד

צא א מיי' פ"ו מהל' תרומות הלכה ג:
צב ב מיי' פ"ל מהל' אישות הלכה יג [טור אה"ע סימן כ]:
צג ג מיי' פי"ח מה הלכה ו ופי"ט הלכה ב טוש"ע אה"ע סימן ו סעי' ט וסי' ז סעיף יב:
צד ד מיי' פ"ו מהל' תרומות הלכה ל סמג לאוין רנד:
צה ה מיי' שם הלכה ג ופ"ח הלכה ז:

מוסף תוספות

א. ומה שפחה כנענית שאינה נקנית בביאה נקנית בכסף ושטר אשה שנקנית בביאה אינו דין שנקנית בכסף ושטר. תוס' הלש"ם. ב. דקנין כספו הוא והויות דשטר וביאה איתקוש לכסף. שיטה לא נודע למי.

תוס' ר"י הזקן

משכב התחתון בעליון. שערשה בועלה משכב ומושב אפילו בעשר מצעות זו על זו לטמא אוכלים ומשקים, אבל לא לטמא אדם וכלים כדאיתא התם [לב, ב]. פטורה. לפי שאינה בת עונשין. ביאה שעל ידי חופה. כלומר ביאה שאחר חופה. חופה היא שמייחדין שניהם בפני רבים בבית אחד לבדם ועדים רואין היחוד אבל אין עדים נשארים עמהם בבית שאין לבעול בפני שום אדם. וקי"ל כאביי ורבא דביאה אירוסין עושה, ואע"ג דדחי להו תלמודא דחייתא נינהו דפשטא (דמייחדין) [דידהו] דייקי דאירוסין עושה וכן הלכתא.

מוסף רש"י

לטמא משכב תחתון בעליון. במסכת נדה מפרש לה שיהא תחתון של בועל נדה כעליונו של זב, שמטומא אוכלין ומשקין ואין מטומא אדם וכלים כתחתון של נדה עצמה שהוא קרוי מדרס ואב הטומאה (יבמות נז:). שהבועל נדה מטמא משכב התחתון משום משכב אפילו לא נגע בו, כעליון של זב, הכי מפורש במסכת נדה בפרק בנות כותים (לב:) שאין משכבו של בועל נדה חמור ממשכב נדה ומשכב זב שנעשים אב הטומאה לטמא אדם וכלים, דכתיב בהו וכל אשר יגע במשכבה, אלא הכי הוא כעליונו של זב, בגד שנשא על גבי הזב, שאינו אלא ראשון לטומאה ואינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין, ומקראי יליפינן לה התם (סנהדרין נה:) אבל פחותה מבת שלש הבא עליה בנדותה אינו כבועל נדה אלא כנוגע בנדה ואין משכבו מטמא אפילו אוכלין ומשקין אפילו נגע בו, דנוגע בנדה אינו אלא ראשון לטומאה ואינו מטמא כלים ואפילו נגע, וכ"ש לאינו מטמא מטמא משכב אלא נגיעה (שם סט.). **ואם נשאת לכהן.** על ידי קידושי אביה ואמרו רבנן אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה חו אם נכנסה לחופה אוכלת, אבל פחותה מכן אפילו נכנסה לחופה אינה אוכלת, אע"ג דגדולה כיון שנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה אוכלת, אלמא לאו בביאה תליא מילתא אלא בחופה. מיהו רואיה לביאה בעינן וכל שאין לה ביאה אין לה חופה (שם). אבל פחות מבת שלש אע"פ שקידושיה קידושין ע"י אביה, הואיל ואין ביאתה ביאה אין חופתה חופה והוא לה כארוסה, דאע"ג דקנין כספו הוא אמרו רבנן אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה (שם נה:). **ואם בא עליה אחד מכל עריות שבתורה.** כגון אביה או חמיה (נדה מד:). **מומתין על ידה.** אם מתייבי מיתות הן דהא ביאתה ביאה (סנהדרין נה:). **והיא פטורה** מפני שהיא קטנה ולאו בת עונשין (נדה מד:). **ואם בא עליה אחד מן הפסולין.** כגון חלל נתין וממזר או אלמנה לכהן גדול (יבמות נז:). **ועבד ועובד כוכבים** (נדה מד: ובסנהדרין שם ושם כותי). **פסלה.** מתרומת בית אביה (יבמות נז:). אם היא בת כהן כדתניא (שם סח.). מעין לכהנת לויה וישראלית שבא עליהן כו' מ"ל כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה (נדה מד: וכבי"ר סנהדרין שם.). **דהא ביאתה ביאה** (סנהדרין נה:). **ולא חיישת לסימפון.** לשון סימפון הוא ביטול, כגון שובר המבטל שטר קרוי סימפון, ומוס בלשה"ק מבטל המקח קרוי סימפון, והכא גזור בה שמא ימצא בה מוס ונמצאו קדושי טעות ובטלים ונמצא שאכלה זרה בתרומה (כתובות נז:).

א) ספרי פרשת קרח פיס' קיח, **ב)** כתובות מ: [לעיל ה.], **ג)** [בכמ"ר: אי משום דעולא אי משום סימפון. ועיין לקמן יח ע"א תוד"ה עד שתכנס שהביאו גירסא זו], **ד)** [לעיל ה. וש"נ], **ה)** כתובות מ:, **ו)** [לקמן סח.], **ז)** [במדבר יח, יא], **ח)** [כתובות עב ע"ב, ע"ש], **ט)** [ומהאי טעמא גם שטר ליכא למידן כלתיתא מפורש לעיל בתוס' ה. ד"ה ומנין שלא בשטר], **י)** [ד ע"ב], **כ)** [רש"ש מוסיף: ע"י חופה], **ל)** [נדל"ל מדאורייתא פשיטא וכו' בתרומה היינו מדרבנן], **מ)** [יבמות קז ע"ב],

סימפון בעבדים ליכא. לבטל את המקח: **הא קא חזי להו.** וסבר וקיבל: **נמלא גנב כו'.** אינו בטול בכך דהא קי"ל המוכר עבד לחבירו ונמלא גנב או קוביוסטוס הגיעו וברייתא היא [בב"ב בהמוכר פירות (דף נב:)]: **קוביוסטוס.** גונב נפשות: **הגיעו.** הרי הוא שלו דסתם עבד גנב הוא: **לסטים מוויין.** דהא לא שכיח ולא קבלו עליו: **או מוכסב ומלכות.** שנתחייב מיתה למלך: **קנא אים להו.** וסבר וקבל: **קיבל מסר והלך.** סימן הוא: **קיבל.** עליו את המומים משום סימפון ליכא משום דעולא איכא: **מסר.** האב לשלוחי הבעל או שהלכו[ה] שלוחי האב עם שלוחי הבעל ועודה בדרך משום סימפון איכא[ו] משום שמא תשקה ליכא דליתנהו לאתיה ולאחותה גבה: **תרקבא.** שלשה קנין: **דדינרי.** זהובים: **דשוייה שלש.** לקבל קדושיה ולא נמלך בה בכמה ובנתיה דרבי יוסף נמי אי שוו שליש לא הוו קדושין אלא בתרקבא דדינרי: **כל כסף האמור בתורה כסף צורי.** אם פירש שקלים הוי שקל צורי ואם סתם הוי מטבע הפחותה שבצורי: **ושל דבריהם כסף מדינה.** לקמן מפרש לה כסף מדינה שמיינית שבכסף צורי ואם סלע הוא שמיינית שבסלע צורי ואם דינר הוא שמיינית שבדינר צורי. הלכך פרוטה לא מצית למימר לפי שהיא של נחושת ובצורי מטבע של נחושת ליכא ובקדושין כסף כתיב דהא קיחה קיחה גמירי וכיון דאפיקתי' מפרוטה אלמא מידי דחשיבות בעי אוקמוה אדינר כדלקמן[ז]: ה"ג **גופא אמר רב יהודה כו': וללא הוא.** שכסף שכתוב בתורה דוקא כסף כתיב או שויוה וג"מ דהוי כסף צורי ולא פרוטות: והרי

עד שתכנס לחופה משום דעולא. מדנקט עד שתכנס לחופה משמע דהיינו כמשנה אחרונה דפ' אע"פ (כתובות דף נז.) שאינה אוכלת בהגעת זמן עד שתכנס לחופה ותימה דבפ' אע"פ (סט) פליגי אמוראי במשנה ראשונה שאינה אוכלת בתרומה עד שיגיע זמן אי משום דעולא או משום סימפון אפ"ה במשנה אחרונה מודו כולהו דטעמא משום סימפון כדאיתא התם דקאמר התם[ט] [ובתרייתא] משום סימפון והכא קאמר משום דעולא דהיינו משום שמא ימזגו וי"ל עד שתכנס לחופה לאו דוקא אלא עד שיגיע זמן וכמשנה ראשונה[א] ולפי שבהגעת זמן רגילין לעשות חופה נקט חופה והר"ר משה מגרבונה מפרש עד שתכנס לחופה הוי דוקא[ב] דקסבר אי לאו דגזרו מעיקרא משום דעולא משום סימפון לא היו מתחילין לגזור ולאסור עד שתכנס לחופה שהרי מומין לא שכיחי ורוב נשים אין בהם מום אלא מאחר שהתחילו לגזור משום דעולא שגזרו בתחילה עד הגעת זמן משום שמא ימזגו האריכו הגזירה משם ואילך עד החופה משום סימפון הואיל וכבר הולרכו לגזור עד הגעת זמן משום דעולא[ג] ולכך תלה הטעם בדעולא שהוא עיקר הדבר וגם יש ספרים דגרסי[ד] התם עד שתכנס לחופה משום דעולא ומשום סימפון ולפי"ז ניחא[ד] וקלא קשה דאמר בסמוך איכא ביינייהו קבל מסר והלך במסר והלך למ"ד משום דעולא ליכא ומשום סימפון איכא ולפי' הר"ר משה ק' מאי קאמר הא כולהו אית[ה] להו דעולא והאית דסימפון[ו] כדפי' וא"ל דמאי ביינייהו אלו לפי האמת שנוהג עכשיו דאז חיישינן לסימפון אלא לפי משנה ראשונה בא לפרש מה לנו אי הוי טעמא משום דעולא או משום סימפון:

עד שתכנס לחופה משום דעולא ובן בג בג
[א]סימפון בעבדים [ב]ליתיה אי מומין שבגלוי
הוא הא קא חזי ליה אי משום מומין
שבסתר מאי נפקא ליה מיניה למלאכה
קא בעי ליה [ג]לא איכפת ליה [ד]נמצא גנב
או קוביוסטוס הגיעו מאי אמרת לסטים
מזויין או [ד]נכתב למלכות הנהו קלא אית
ליה [ה]מכדי בין למר ובין למר לא אכלה
מאי ביינייהו איכא ביינייהו קיבל מסר והלך:
בכסף ב"ש אומרים בדינר וכו': מאי טעמייהו
דב"ש אמר רבי זירא שכן אשה מקפדת על
עצמה [ו]ואין מתקדשת בפחות מדינר אמר ליה
אביי אלא מעתה כגון בנתיה דר' ינאי דקפדן
אנפשייהו ולא מקדשי בפחות מתרקבא
דדינרי הכי נמי דאי פשטה ידה וקבלה חד
זוזא מאחר הכי נמי דלא הוו קדושין א"ל
פשטה ידה וקבלה לא קאמינא כי קאמינא
דקדשה בליליא אי נמי דשויה שליח רב יוסף
אמר טעמייהו דבית שמאי כדרב יהודה
אמר רב אסי [ז]דאמר רב יהודה אמר רב
אסי [ח]כל כסף האמור בתורה כסף צורי ושל
דבריהם כסף מדינה: גופא אמר רב יהודה
אמר רב אסי כל כסף האמור בתורה כסף
צורי ושל דבריהם כסף מדינה: וכללא הוא
והרי

קוביוסטוס. פ"ה גונב נפשות וקשה דבפ"ק דבכורות (דף ה.) אמר שאל קונטריקוס הטפסר[מ] לריב"ז גבי שקלים ובקע לגלגולת בגבו הלסף אתה מולא מאתים ואחד ככר וי"א מנה ובנתיבות הכסף אתה מולא ק' ככר משה רבכם גנב היה או קוביוסטוס היה או אינו בקי בחשבונות היה ומה ענין גונב נפשות לחסרון השקלים[ו] לכן[ז] פר"ח דקוביוסטוס משחק בקוביא[ח] והא דאמר[ט] בברא"שית רבה (פרשה וישלח) ויאמר שלחני כי עלה השחר[י] דקאמר ליה יעקב למלאך וכי גנב אתה או קוביוסטוס אתה שאתה מתיירא מן השחר לפירוש הקונטרס ניחא ולפירוש רבינו חננאל נמי יש לומר דאדם שמשחק בקוביא רגיל להיות עליו נושים הרבה[כ] ונטמן בפניהם: **הנהו קלא אית להו.** [כא] פ"ה וסבר וקבל וקשה לר"ת דבפרק המוכר פירות (ב"ב דף נב:) אמר בהדיא לסטים מזויין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך ומפרש ר"ת קנא אית להו[ל] ולא שכיחי ולא חשו להו לסימפון כיון דלא שכיחי[מ] ורבינו אליהו מקייס פי' הקונטרס דהיכא דקיבל המוכר מעות אמרינן מדלא בדק הלוקח קודם נתינת המעות הני מומין דאית להו קנא אם כן סבר וקבל והא דאומר לו הרי שלך לפניך מיירי קודם שנתן הלוקח מעות וקנא משמע כן התם דפרק וימכו הבית[נ] אמר ר' אליעזר מחבירו עליו הראייה[נא] אלמא משמע דהלוקח מוחזק: **קבל מסר והלך.** פ"ה קבל או מסר או הלך כלומר מסר האב לשלוחי הבעל או[נב] שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל וקשה דמשמע דמשום סימפון ליכא למיחש[ל] לכך נראה לפרש דמסר והלך חדא מילתא היא וה"פ מסר האב לשלוחי הבעל והלך גם הוא עמהם והלכך חיישינן לסימפון דאז לא בדקינן לה עד שתהא בביתו אבל מסירה דהתם מיירי כשלא הלך עמהם דאז בדק לה מידי[נג]:

שכן אשה מקפדת על עצמה וכו'. קס"ד דר' זירא אפילו פשטה ידה וקבלה קאמר דאינה מקודשת הואיל ורגילה להקפיד על דינר להקפיד על תרקבא ולגבי דידה לא חשיב כסף אלא דבר שרגילה בו להקפיד ומש"ה[נד] (קפדי) בנתיה דרבי ינאי שרגילות אליביב וגראה דהכי פריך אלא מעתה כגון בנתיה דרבי ינאי וכו' וכי תימא הכי נמי דלא מתקדשי בפחות מתרקבא דדינרי א"כ נתת דבריך לשיעורין דבנתיה דרבי ינאי משום שהן עשירות לא מתקדשי בפחות מתרקבא דדינרי ואחרות מתקדשות בדינר ומשני פשטה ידה לא קאמינא דגלתה בדעתה דאינה מקפדת ומתקדשת אפי' בשוה פרוטה כי קאמינא דקידשה בליליא אי נמי דשויה שליח דאז כולן שוות דבפחות מדינר אינה מתקדשת ואז אינן יוצאות מכלל שאר נשים דהן יודעות שלא יתנו לשליח אלא כמו לשאר נשים[נ]: **כל כסף האמור בתורה סתם כסף צורי.** פי' הקונטרס דה"ג גופא אמר רב יהודה אמר רב אסי והיינו משום דאי קאי אדלעיל הוה ליה למיפרך לאלתר לימא רב אסי דאמר כבית שמאי[נה]: והרי

(ב"ק לו.). **כסף צורי.** הסלע ד' דינר והדינר משקלו זהב, וכן קורין בקונסטנטינ"א לזהב דינר, והוא שנים ומחצה למשקל הנחשל (ב"ק לו.). היכי דכתיב שקל הוי סלע צורי, דהוא ארבעה דינרי והיכא דלא כתיב שקל אלא כסף הוי דינר (בכורות נ:). **כסף מדינה.** שמיינית של כסף צורי (שם עי"ש).

ג) [בכמ"י: ליכא], **כ)** [בכמ"י: ולא], **ג)** ב"ב לב: כתובות מז: תוספתא דב"ב פ"ד ה"ד, **ד)** [בכמ"י: מוכתב], **ה)** [כתובות נח.], **ו)** [ל"ל ואינה. (יעב"ן)], **ז)** ב"ק לו: בכורות נ:, **ח)** [בדפו"ר: שהלך האב. ועי' רש"ן], **ט)** [עי' כתובות מח ע"ב, וברש"י ותוס' שם], **י)** [דף יב.], **כ)** [שם נח ע"א], **ל)** רש"א, **מ)** [בדפו"ר: ההגמון. וכנגמ' שם: סטר], **נ)** נדל"ל לב"ן], **נא)** [קצת נ"ע דהא נחוץ לא: אינא הכי להדיא ועי' תוס' כתובות נח. ותוס' ב"ב לב: ותוס' בכורות ה. קוביוסטוס], **נב)** [בראשית לב, כז], **נג)** ט"ס הוא כי לא נמצא שם כן בפרק המוכר פירות ודיבור זה כתוב ג"כ בכתובות פרק אע"פ דף נח. וכתב עליו מהרש"ל שהוא ט"ס והגיה שם גירסא אחרת. [מהר"ש], **נד)** [בדפו"ר: שהלך האב. ועי' רש"ן], **נה)** [ל"ל רב אסי], **נו)** [ועי' תוס' כתובות מח ד"ה רב אסי], **נז)** [ל"ל קפריך], [בדפ"ר: קמת' ונדל"ל: קמתמה],

גליון הש"ם

תוס' ד"ה הנהו קלא אית להו פ' הקונטרס וסבר וקבל. עיין גיטין דף פו ע"א תד"ה עלולי מלכא:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה עד וכו'. יש ספרים דגרסי הכא עד שתכנס: **(ב)** בא"ד קשה מאי קאמר הא כולהו אית ליה דעולא. נ"ב פי' ריב"ב אית ליה כולהו טעמי דעולא וסימפון: **(ג)** ד"ה שכן וכו' ומש"ה קאמר אלא מעתה בנתיה דרבי ינאי וכו' דפחות מתרקב:

מוסף רש"י

נמצא גנב. שהיה גנב קודם לכן, וגונב ממון, **או קוביוסטוס.** גונב נפשות, **הגיעו.** לגזוק ואין כאן מקח טעות (רשב"ם ב"ב צב:) **ואין המקח בטל** (כתובות נח.). **לסטים מזויין.** אין דרכו בכך (שם). הורג נפשות וסופו ליהרג (ב"ב שם). **נכתב למלכות.** ליהרג (שם). חטא למלכות עד שהוא לגזור עליו שיהרגוהו כל מולאו (כתובות נח.). **קלא אית להו.** וסבר וקבל (שם). **קיבל מסר והלך.** קיבל עליו בעל את המומין, לסימפון ליכא לסימפס, לשמא תשקה לאתיה איכא לסימפס, מסר האב לשלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל, ליכא לסימפס שמא תשקה לאתיה ולאחותה, דהא ליתנהו גבה ואיכא לסימפס לסימפון (שם). **כסף צורי.** הסלע ד' דינר והדינר משקלו זהב, וכן קורין בקונסטנטינ"א לזהב דינר, והוא שנים ומחצה למשקל הנחשל (ב"ק לו.). היכי דכתיב שקל הוי סלע צורי, דהוא ארבעה דינרי והיכא דלא כתיב שקל אלא כסף הוי דינר (בכורות נ:). **כסף מדינה.** שמיינית של כסף צורי (שם עי"ש).

צו א ב מיי' פט"ו מהלכות מכירה הלי' יב [ג] סמג לאוין קע טוש"ע מ"מ סימן רלב סעיף י:

צז ג מיי' פ"ג מהלכות טוען ונטען הלכה ז ב סמג עשין לה [טוש"ע מ"מ סי' פח סעי' ח]:

מוסף תוספות

א. ופליגי בפלוגתא דעולא ורב שמואל ברבי יהודה דהתם (כתובות נז:) בן בג בג סבר משום סמפון ובן בתירא סבר משום דעולא. תוס' הרא"ש. ב. ובן בג בג סבר אם לא נכנסה לחופה אינה אוכלת משום סמפון ובן בתירא סבר דלסמפון לא חיישינן מהגעת זמן ואילך. שם. ג. אע"ג דאיכא ק"ו. תוס' טוק. ד. והיינו דקאמר אי משום דעולא שהחמירו עד הגעת זמן אי משום סימפון שהחמירו מהגעת זמן ואילך עד החופה. שם. ה. שם ובתוס' הרא"ש כתוב בגי"ת. דהא כ"ע חיישינן לסימפון. (וליתא שם כולהו אית להו דעולא ועי' מהרש"א וכ"מ). ו. ועוד דהגיעו מפרש בקונטרס דרובם הכי איתנהו ואין נראה שיהו רוב העבדים גונבי נפשות. תוס' כתובות נח. ז. ולפי שדרך משחק בקוביא לגנוב ממון בני אדם בהטעאה ובתחבולה בפניהם ואינם מרגישים קורהו קוביוסטוס. ריטב"א. ח. לפי שמפסיד הרבה ממון בשחוק ומתחייב בהקפה. תוס' כתובות ה. ד"ה קוביוסטוס. ט. וכיון דלא יצא הקול מילתא דלא שכיחא היא ולא חיישינן להכי. תוס' ב"ב לב: י. אבל היכא דאיתנהו ודאי הוי מקח טעות. ריטב"א. כ. דפריך שם הגיעו לאו משום דרובא הכי איתנהו וש"מ דאזלינן בתר רובא ומאי פריך דלמא המוציא מחבירו עליו הראיה. תוס' כתובות נח. ד"ה הגיעו עפ"י גי' מהרש"ל. ל. ואמשנה אחרונה קאי דקתני התם לעולם לאפוקי ממשנה ראשונה. תוס' טוק. מ. וכיון דרוב נשים רגילות להקפיד על דינר הוי כאילו פירשה שלא להתקדש בפחות מדינר. תוס' הרא"ש. נ. דאם איתא דלא ניחא לה עלה רמיא לגלויי שהיא מקפדת על עצמה יותר משאר הנשים וכן בפשטה ידיה וקבלה קדושין בליליא ידעה שהוא לא יתן לה אלא כקידושי שאר הנשים ומינח ניחא לה. רמב"ן. ס. אלא חזור ואומר דברי רב אסי כדי לפרשם והדר תו פריך לימא רב אסי דאמר כב"ש. תוס' הרא"ש.

יא: האשה נקנית פרק ראשון קידושין

והרי טענה וכו'. פ"ה מדקתני שתי כסף ש"מ קרא לאו דוקא קאמר כסף אלא לאחמוה בעלמא קפיד וכיון שלא פירש כמה לא מסרו אלא לאחכמים ולא קיים להו לאשבועיה בצלר מהכי דלא קרא כסף דוקא קאמר נהי דמעה היא מטבע הפחותה שבלורי מיהו שתים מנא להו ומשני מה כלים שניס אף כסף שניס ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב כלומר שיהיו שוין שתי כסף ולאפוקי ממ"ד טענו שני מחטין חייב בהולאת אחת מהן לכן יצאו כלים למשהו כלומר שיתחייב עליהן בכל שהוא ורבותינו מפרשים שהדינר הוי מטבע הפחות שבלורי ופריך מדקתני שתי כסף שהס מעות ולא קתני שני דהוי משמע שני דינרין ותירץ מה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב ומעה דבר חשוב[א] ולדידי קשה בה טובא הלא א"כ דכל כסף האמור בתורה הוא דינר היכי אתיא הך היקישא ומפיק לה הא כי אתא היקישא לאשמועינן מה כלים שניס אף כסף שניס הוא דאתא ועוד מאי קאמר מה כלים דבר חשוב וכי מחט דבר חשוב הוא והא אמר לכן יצאו כלים למשהו אלמא לא חשיבי מחטין ועוד בהדיא אמר התם איפכא מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב וכסף כי אתא להך דרשה אתא עכ"ל ור"י הקשה על פי' רש"י כיון דמטבע פחות שבלורי היא מעה היכי שייך כלל למימר כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמיה אדינר[ב] ה"ל למימר אמעה שהוא מטבע פחות שבלורי דבשלמא לקמן (דף יב.) דאמר כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמיה אדינר היינו בתר דאשכחנא דפרוטה הוי שפיר כסף לגבי אמה העבריה[ג] וכיון דאפיקתיה מפרוטה דהוי כסף אוקמוה אדינר דהוי דבר חשוב אבל השתא דאמר דבלורי ליכא פרוטה אלמא מטבע פחות שלהן היינו מעה נהי נמי דאפיקתיה מפרוטה אדינר אמאי מוקמת ליה אמעה הוה ליה לאוקמא ועוד קשה דפי' דאתא לאפוקי ממ"ד טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן דחייב דהא בפ' שבועת הדיינים (דף לט:[ד]) משמע דהך דרשה דמה כסף דבר חשוב אתי אליבא דשמואל דלרב סבירא ליה כסף כי אתא לכפירה הוא דאתא לכן נראה לר"י כמו שפי' בשם רבותיו דדינר הוי מטבע הפחותה שבלורי ומה שהקשה רש"י דאי כל כסף האמור בתורה דינר היכי אתיא הקישא ומפקא ליה הא כי אתא הקישא לאשמועינן מה כלים שניס אף כסף שניס אתא נראה דלא קשה[ה] ליה מידי דהא אין היקש למחצה וכי היכי דגמרינן מיניה שניס גמרינן מיניה נמי דבר חשוב ומה שהקשה וכי מחט דבר חשוב הוא הא אמרי' התם לכך יצאו כלים למשהו הא נמי לא קשה דאפי' מחט יש בו חשיבות גדול שראוי לעשות בו מלאכה גדולה והא דקאמר התם יצאו כלים למה שהן לאו דוקא למה שהן אלא לאפוקי דלא בעינן שיהא הכלי שוה מעה אך שיהא שוה פרוטה ומ"מ חשיבות גדול יש שראוי לעשות בו מלאכה גדולה ומה שהקשה דבשבועות גרסי' איפכא הא נמי לא קשיא מידי דהתם היינו לשמואל דלא איצטריך ליה כסף למידי אחרינא ודריש ליה התם ללמד על כלים דבעינן דבר חשוב אבל הכא אתא אליבא דרב דמוקי כסף לכפירה ולדידיה תרוייהו דרשות נפקי מכלים שניס ודבר חשוב ומיהו לפי' זה דאמר דבלורי ליכא מעה קשה דהא כתיב (ויקרא כז) עשרים גרה השקל ומתרגמינן עשרים מעין אלמא היתה מעה בימי משה בכסף שבתורה ואומר ר"ת דגרה לא הוי מעה אלא משקל היה בימי משה שהיה שוה מעה ושוב עשו ממנו מטבע וקראוהו מעה[ג]: רב

והרי טענה דכתיב[1] **כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור ותנן**[ב] **[א]שבועת הדיינין הטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה התם דומיא**[ג] **דכלים מה כלים שנים אף כסף שנים ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב והרי מעשר כתיב**[2] **וצרת הכסף בידך ותנן**[ד] **הפורט סלע ממעות מעשר שני כסף דכתיב ריבה והרי הקדש דכתיב ונתן הכסף וקם לו**[ה] **ואמר שמואל**[3] **הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל התם נמי**[ו] **כסף כסף יליף ממעשר והרי קידושי אשה דכתיב**[ז][3] **כי יקח איש אשה ובעלה וגמר קיחה**[4] **קיחה משדה עפרון**[ח] **ותנן בית הלל אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה נימא רב אסי דאמר כבית שמאי אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה אמר רב אסי כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה מאי קמ"ל**[ט] **תנינא**[ג] **חמש סלעים של בן**[ד] **שלשים של עבד**[ה] **חמשים של אונס ושל מפתה**[ו] **מאה של מוציא שם רע כולם בשקל הקודש במנה צורי**[ז] **ושל דבריהם כסף מדינה איצטריכא ליה דלא תנן**[ח] **דתניא**[ט][ז] **התוקע לחבירו נותן לו סלע ולא תימא מאי סלע ארבע זוזי אלא**[ח] **מאי סלע פלגא דזוזא דעבידי אינשי דקרו לפלגא דזוזא**[ט] **איסתירא רבי שמעון בן לקיש אומר טעמייהו דבית שמאי כדחזקיה**[ט] **דאמר חזקיה אמר קרא**[5] **והפדה מלמד שמגרעת מפדיונה ויוצאה אי אמרת בשלמא דיהב לה דינר היינו דמגרעה ואזלה עד פרוטה אלא אי אמרת דיהב לה פרוטה מפרוטה**[ח] **מי מגרעה ודלמא ה"ק רחמנא היכא דיהב לה דינר תיגרע עד פרוטה היכא דיהב לה פרוטה לא תיגרע כלל**

לא

מעות כסף ופליגי בה רב ושמואל[ט] רב אמר כפירה שתי כסף ושמואל אמר טענה עצמה שתי כסף ואפילו לא כפר בה אלא פרוטה או הודה בפרוטה חייב מ"מ מדקתני שתי כסף ש"מ קרא לאו דוקא כסף קאמר אלא אממונא בעלמא קפיד וכיון שלא פירש כמה לא מסרו הכתוב אלא לאחכמים ולא קיים להו לרבנן לאשבועיה בצלר מהכי דלא קרא דוקא כסף כתיב נהי דמעה היא מטבע הפחותה שבלורי מיהו שתים מנא להו: **הכי גרסי' ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב.** שיהו שוים שתי כסף ולאפוקי ממ"ד התם[ט] טענו שני מחטין חייב בהולאת אחת מהן לכך יצאו כלים למה שהן כלומ' שיתחייב בכלים בכל שהו. ורבותינו מפרשים שהדינר הוא מטבע הפחותה שבלורי ופירכא מדקתני שתי כסף שהן מעות ותירוצא מה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב ומעה דבר חשוב הוא ולדידי קשיא ביה טובא הלא א"כ דכל כסף האמור בתורה דינר הוא היכי אתיא הך היקישא ומפקא ליה הא כי אתא היקישא לאשמועינן מה כלים שניס אף כסף שניס הוא דאתא ועוד מה כלים דבר חשוב וכי מחט דבר חשוב הוא והא אמרינן התם לכך יצאו כלים למשהו אלמא לא חשיבי מחטים ועוד בהדיא אמרינן התם איפכא מה כסף דבר חשוב אף ע"ו כלים דבר חשוב וכסף כי אתא להך דרשה אתא הפורט סלע ממעות מעשר שני. מסקנא ב"ש אומר בכל הסלע מעות כו'. ומיהו שמעינן מינה שחילל תחילה המעשר בפרוטות של נחושת ועתה בא לפרוט בהן סלע: **ונתן הכסף וקם לו.** דכתיב[ה] ויסף חמשית כסף ערכך עליו וקם לו: **שחללו על הפרוטה מחולל.** דאין אומאה להקדש[ו] דכתיב (ויקרא כה) איש את אחיו ואשמועינן שמואל דכי היכי דאימעיט מאומאה אימעיט נמי מביטול מקח: **כסף כסף.** גמר פדיון הקדש מפדיון מעשר אבל שאר כסף שבתורה לא יליף מיניה דלא דמו ועוד דהכא כספים יתירא כתיבא: **כסף קצוב הוי כסף צורי.** וכסף קדושין אינו קצוב ולא איירי ביה רב אסי כלל: **קצוב.** שנאמר בו כמה כגון חמשים של קנס ושלשים של עבד ומאה של מוציא שם רע שנאמר בהן שקלים ונאמר חשבונו: **בשקל הקודש במנה צורי.** שקל הקדש שיש בכ"ה שקלים מנה צורי: **ושל דבריהם אילטריכא ליה דלא תנן.** כמה הוי ואשמועינן דהוא כסף מדינה: **כדתנן הפוקע כו'.** כלומר היכא[ז] מצינו כסף דבריהם כדתנן כו': **הפוקע לחבירו.** בחזנו לשון רבינו הלוי. ורבינו הזקן למדנו שהכהו אצל האוזן: **נותן לו סלע.** כך שיערו דמי בושתו לאדם ביומי. ואשמועינן רב אסי דלא תימא האי סלע ד' זוזי סלע צורי אלא פלגא דזוזא שמיני שבסלע צורי: **איסתירא.** סלע פלגא דזוזא והוא סלע מדינה: **כדחזקיה.** לקמן בפירקין (דף יד:) דקתני גבי עבד עברי קונה את עצמו בגירעון כסף שמחשב עם אדוניו כשבא לפדות את עצמו בכך וכך לקחתני ולא היה לך לשעבדני אלא שש שניס נמלאת קונה עבודתי לשנה בכך וכך חשוב כמה שניס עבדתיך ולא מכסף מקנתי דמי עבודת שניס הללו וטול השאר ואמרינן מנה ה"מ ואמר חזקיה והפדה ולא כתיב ונפדית משמע שאף אדוניה מסייע בפדיונה וזהו שמגרעת פדיונה ויוצאת אלמא אין אמה העבריה נקנית בפחות מדינר: **אי אמרת בשלמא וכו' מפרוטה מאי מגרעה.** שתתן לו שוב כלום. ולקמיה מסיק מילתיה[ח] ואמר וקידושי אשה לב"ש מאמה העבריה נפקא ליה וכו' אלא דפרכיה גמרא ולא שבקיה לאסוקי למילתי': לא

מסורת הש"ם

צח א מיי' פ"ג מהל' טוען ונטען הלכ' ח ג סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סימן פח סעי' ח:
צט ב מיי' פ"ז מהל' ערכין הלכה ח סמג עשין קלב:
ק ג מיי' פ"ח מהלכ' בכורים הלכה ו סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סימן שה סעיף ח:
קא ד מיי' פי"ח מהל' גזלה ומזק ממון הלכה ח סמג עשין סז:
קב ה מיי' פ"ח מהל' נערה בתולה הלכה ח סמג עשין לג:
קג ו מיי' שם פ"ג הלכ' ח סמג לאוין פז ועשין נה:
קד ז מיי' פ"ג מהל' חובל ומזיק הל' ט סמג עשין ע טוש"ע מ"מ סימן תכ סעיף מא:
קה ח מיי' שם הלכה י סמג שם טוש"ע שם סעיף מב:

גליון הש"ם

גמ' ושל דבריהם כסף מדינה. עיין כתובות דף סז ע"א תוד"ה אמר אביי:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מפרוטה מאי מגרעה: (ב) תוס' ד"ה והרי וכו' ללא קשה ולא מידי דהא אין היקש:

מוסף רש"י

והרי טענה. שאדם טוען לחבירו כך וכך מסרתי לך (בכורות נ:). **שבועת הדיינין.** שהדיינים משביעין ע"י הודאת מקצת הטענה, שלומדוה מאשר יאמר כי הוא זה (שמות כב) (שבועות לח:). **הטענה.** שהשבועה באה על ידה לא תהא פחות משתי כסף (שם). **שתי כסף.** שתי מעות כסף, דהא שתי לשון נקבה היא והן שלש הדינר (שם). **וההודאה.** שמחייבתו לשבע, לא תהא פחות מפרוטה, וגגמ' פליגי רב ושמואל בפרוטה זו, אם תמוך שתי כסף של טענה היא, או צריך שתהא טענת הכפירה של כסף שתי מעות כסף לגבי פרוטה של הודאה (שם). **אף כסף שנים.** תחלת נתינה ב' כסף ועולה קאי כי הוא זה (שבועות לט:). **ומה כסף דבר חשוב.** ומעה כסף הוי חשוב, **אף כלים דבר חשוב.** ולא כל דהו ממש (בכורות נ:). **הפורט סלע ממעות מעשר שני.** מדמי מעות מעשר שני, שהיו לו פרוטות ורוצה להחליפן בסלעי כסף [להעלות לירושלים (ב"מ מח.)] מפני משוי הדרך, והתם תניא פליגתא ב"ש אומרים בכל הסלע מעות כו', ומיהו שמעינן מינה דמכר המעשר בפרוטות וכתיב ונתת בכסף (בכורות נ:). **כסף הכסף ריבה.** תלתא זימני כתיב התם כסף, ונתת הכסף, ולצרת הכסף, ונתת בכסף, וריבה כל מילי (שם). **על שוה פרוטה.** והיינו נחשף (שם). **מחוללל.** כדאמרן דאימעיט מאומאה, וטעות נמי ליכא למימר בהו דמאן טעה (ב"מ נז.). **בפרוטה.** של נחשף (לעיל ב.). **כצוב.** דליכא אלשים ממשים, אבל בכל הגך דפרכינן ליכא קצבה (בכורות נ:). **שלשים של עבד.** כגעבי (שמות כא לב) מזן שור מועד שהרג את העבד. (לקמן יז.). שנתנה תורה קצבה שלשים שקלים (כתובות מ:). וכולן בשקל הקדש. דהוו עשרין מעין וחומן מעין שבמעות מנה צורי (שם מט:). **התוקע לחבירו.** המכהו כנגד אזנו, לשון מורי (ב"ק לו: ושם צ. על אזנו). ל"א תוקע ממש (שם ושם). המכה את חברו באזנו, לשון מורי בב"ק, וכאן שמעמיד תוקע ממש, שתקע בפיו באזנו, ורמיה לשון מורי בב"ק (וכאן שמעתא) אל תהי בתוקעי כף (משלי כב כו) שמכין בכפם על כף חבריהם להיות ערבים בשביל אחרים (בכורות נ:). **נותן לו סלע.** משום נוטש (ב"ק צ:). דמי בושתו מלבד נער וזקן ורפוי אם יצנס שם (שם לו:). **אלא מאי סלע פלגא דזוזי.** וקמ"ל רב אסי דלא תימא סלע צורי ליתיב ליה דהוא אדבע זוזי, אלא סלע מדינה דהוא פלגא דזוזא, שמיינא שבסלע צורי (בכורות נ:). **והפדה מלמד שמגרעת מפדיונה.** מדלא כתיב ונפדה, משמע והפדה שאף האדון מסייע בפדיונה (לקמן יד:).

מסורת הש"ם

ח) שבועות לח: בכורות נ: ב"מ נה, ב) [שבועות לט:], ג) [מעשר שני פרק ב מ"ט], ד) [ברש"י כתב כתב ריבה, וכ"ה בבכורות נ ע"ב. ועיין רש"ס], ה) ב"מ מז. בכורות כה. נ: מעילה יד: תמורה כז: ערכין כט, ו) [בבכורות נ: איתא יליף קודש קודש ממעשר וע"ש ברש"י], ז) [בבכורות נ: איתא ויליף מגזה"ש מאין כסף ותנן בש"ל בדיר ובשוה דיר ובה"ל וכו'], ח) לעיל ב, ט) בכורות מט: ע"ש, י) [ל"ל דתנן], כ) ב"ק לו: ל. בכורות נ:, מ) עיין מיקמיה בכתובות סד. לג. גיטין מה: ב"מ קב: סוכה כב: בכורות נ: (ערכין כט) ב"מ קה: ב"ק לו:, מ) [לקמן יד: טז.], נ) [בשבועות לט ע"ב], ס) [שבועות מ ע"ב], ע) ל"ל כל. רש"ל, פ) [ויקרא כז, יט. [ובב"מ נד ע"ב רש"י מביא מספוק טו שם ושם הסיום וכיה לו], צ) [ב"מ נו ע"ב], ק) [בדפו"ר: איכן], ר) [בדפו"ר: ואומר], ש) [עיין בר"ש מדעבוטיא, ורש"ס], ת) [שם ד"ה מה],

תורה אור השלם

1. כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵלִים לִשְׁמֹר וְגֻנַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגַּנָּב יְשַׁלֵּם שְׁנָיִם: שמות כב ו
2. וְנָתַתָּה בַכֶּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:
דברים יד כה
3. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:
דברים כד א
4. וַיְדַבֵּר אֶל עֶפְרוֹן בְּאָזְנֵי עַם הָאָרֶץ לֵאמֹר אַךְ אם אַתָּה לוֹ שְׁמָעֵנִי נָתַתִּי כֶסֶף הַשָּׂדֶה קַח מִמֶּנִּי וְאֶקְבְּרָה אֶת מֵתִי שָׁמָּה: בראשית כג יג
5. אם רָעָה בְעֵינֵי אֲדֹנָיִךְ אֲשֶׁר לוֹ יָעָדָהּ וְהֻפְדָּה לְעַם נָכְרִי לֹא יִמְשֹׁל לְמָכְרָהּ בְּבֶגְדוֹ בָהּ:
שמות כא ח

מוסף תוספות

א. והשתא אתי קרא לגרועי דסגי במעה ולא בעי דינר אבל לפי המסקנא דאמרינן כסף קצוב אתי כלים לאסופי דבעינן מעה ולא סגי ליה בפרוטה. תוס' הרא"ש.
ב. הלא מעולם לא היה בכלל פרוטה אלא כסף דקרא הוא מעה שהוא המטבע הפחות שבצורי. שם. ג. דגרה הוא משקל קטן שיש מהם עשרים בשקל ואונקלוס לפי דורו תרגם שבימיו היה מטבע ששמו מעה שהיו מהם עשרים בשקל. תוס' הרא"ש.

לא ס"ד. שתהא נקנית בדבר שאין בו גירוע מאחר שנכתב גירוע כאן: דומיא דייעוד. כי היכי דאמר לענין ייעוד שנכתב עמו אשר לא יעדה [ב] ולמדנו שרשאי האדון ליעדה לו בתוך שני אמהות ותהיה מקודשת לו אם יאמר לה הרי את מיועדת לי במה שיש לי עליך ואין לריך כסף אחר ואמר לקמן (דף יח:) אין אדיה רשאי למוכרה לקרובים שהיא אסורה להם משום ערוה לפי שאין אני מקייס בה אשר לא יעדה וגירוע נמי כייעוד מה ייעוד אע"ג כו': **וקידושי אשה כו'.** מסקנא דמילתא דר"ל היא דקא מסיק ואומר טעמא דב"ש כדאקשיה: **אף אשה בפרוטה לא מיקדשה.** דגמרינן מקידושי ייעוד: **פלגא דדינר.** ואיכא גירוע על פרוטה: **כיון דאפיקתיה מפרוטה.** אלמא חשיבותא בעי' אוקמה אדינר דאשיב: **להפקר.** [ג] לקנות בדבר מועט ומדרבנן הוא דקאמרי לה ב"ש דאפקעיה רבנן לקידושין הפחותין מדינר: **כל דהו.** כל מה שהדורות משנים את המטבע פעמים שפוחתין פעמים שמוסיפין ממשקלם: **שיער ר' סימאי.** מעשה בא לפניו באשה שנתקדשה בפרוטה והצריך להיות שוה אחד משמנה באיסר ובטל את הקידושין: **אחד משמנה.** לקמן מפרש פלוגתייהו: **א"ל רב יוסף.** לאביי: **אי הכי.** דאין פרוטה פחותה מכאן: **היינו דתנינא.** שאני שונה בתורת כהנים לא ואשוב כו': **השתא.** אם הוא אחד משמנה באיסר האיטלקי: **אלפים.** פרוטות: **לא הוו.** בשני סלעים כדפרישית בסמוך: **יותר מאלפים קרי ליה.** משנה זו שנויה אצל נהנה מן ההקדש שמביא על הניית פרוטה אשם בכסף שקלים לא ואשוב להתרחק מן העבירה שאף על השוגג צריך כפרה גדולה כגון זו: **א"ל הכא סגא.** טועה אתה במשנה זו דאמא תנינא לה וקרוב לאלפים תנינא בה: **אלפא וחמש מאה ואלפין ושיתא הויין.** שהסלע ד' דינרין והדינר כ"ד איסרים כדלקמן ואי איסר שמנה פרוטות לעולם נמצאו קל"ב פרוטות בדינר והשמנה דינר שבשתי סלעים עולים כל אחד מאתים פרוטות חסר שמנה הרי אלף ותקל"ו: **כיון דנפקא.** אלף השני מחציו שלשים וששה קרוב לאלפים קרי ליה: **פונדיונין איסרין מסמסים קונטרונקין.** מיני מטבעות הם קטנות זו מזו וכן הדריסין הנלין שמנין: **נמצאת פרוטה אחד מששה.** שהאיסר אחד מכ"ד בדינר [ד] כדקאמרת אבל הפרוטות גדולות ממה שאמרת שהדינר שש מעה והמעה ג' הדריסים הרי י"ח הדריסים לדינר והם שלשים ושש הנלין והם שבעים ושנים שמיינין והם קמ"ד פרוטות חלקם לכ"ד חלקים תמצא ששה בכל חלק הרי שש פרוטות לאיסר שהוא אחד מכ"ד בדינר:

אלינא דס"ק. דהיינו כספתם מתני' והך דרבין לאו שהוסיפו על הפרוטות אלא האיסרין הוזלו ועמדו שלשים ושתים בדינר בימיהם ולעולם קל"ב פרוטות בדינר חשוב ו' פעמים שלשים ושתים ותמצא קל"ב ובימי ר' סימאי היו האיסרים יקרים כמשפטם כ"ד בדינר ונמצאת שהפרוטה שהיא קל"ב לדינר היתה אחד משמנה באיסר: **במדי.** כלומר במקום שאין תמרים מצויין: **והא תנן כו'.** ואם באתה לומר כן אין שיעור [ה] קידושין: **הא בקידושי ודאי.** אם ישנו שוה פרוטה במקומו הוו קידושין ודאי ואם בא אחר וקידשה אח"כ מותרת לראשון ואינה צריכה גט משני ואם אינו ש"פ במקומו קידושי ודאי לא הוו לבטל קידושי שני אבל קידושי ספק הוו ואינה מותרת לאחר בלא גט דמיישינן שמא ש"פ במדי ושיעור אחרי לדעת אלו הן קידושין גמורים שמאחר שקידש [ו] בפרוטה במקומם אין גמגום בדבר: **בזוודא [ז] דאודרי.** אגורה של מוכין: **והאמר שמואל.** הא דלעיל חיישינן שמא ש"פ במקום אחר: **אבנא דכוחלא.** שיש שחור דומה לכחול: **יציב רב חסדא וקא מעיין בו'.** לפי שבא [ח] אחר וקדשה בפרוטה אח"כ: **הכא יומא.** ביום שקידשה הוה בה ש"פ ועכשיו הוזלה: **לאו כל כמינך.** להעיד שהראשון קידושין ואוסרתה אבתרא: לאו

לא ס"ד דומיא דייעוד מה ייעוד אע"ג דאי בעי מייעד ואי בעי לא מייעד כל היכא דלא מצי מייעד לא הוו זבינא זביני ה"נ [א]כל היכא דלא מצי מיגרעא לא הוו זבינא זביני וקידושי אשה לב"ש נפקא להו מאמה העבריה מה אמה העבריה בפרוטה לא מקניא אף אשה בפרוטה לא מיקדשא ואימא פלגא דדינר ואימא שתי פרוטות כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמה אדינר רבא אמר היינו טעמא דב"ש שלא יהו בנות ישראל כהפקר [ב]: וב"ה אומרים בפרוטה: סבר רב יוסף למימר פרוטה כל דהו א"ל אביי והא עלה קתני כמה היא פרוטה אחד משמנה באיסר האיטלקי וכ"ת ה"מ בדורו של משה אבל הכא [ג]כדחשבה להו לאינשי והא כי אתא רב דימי אמר שיער רבי סימאי בדורו כמה היא פרוטה אחד משמנה באיסר האיטלקי וכי אתא רבין אמר רבי דוסתאי ורבי ינאי ורבי אושעיא שיערו כמה הוי פרוטה אחד מששה באיסר האיטלקי א"ל רב יוסף אי הכי היינו דתנינא [ד]צא וחשוב כמה פרוטות בשני סלעים יותר מאלפים השתא אלפים לא הויין יתר מאלפים קרי להו אמר להו ההוא סבא אנא תנינא לה קרוב לאלפים סוף סוף אלפא וחמש מאה ותלתין ושיתא הוא דהויין כיון דנפקא להו מפלגא קרוב לאלפים קרי ליה גופא כי אתא רב דימי אמר שיער ר' סימאי בדורו כמה היא פרוטה אחד משמנה באיסר האיטלקי וכי אתא רבין אמר שיערו ר' דוסתאי ורבי ינאי ור' אושעיא כמה היא פרוטה אחד מששה באיסר האיטלקי אמר ליה אביי לרב דימי נימא את ורבין בפלוגתא דהני תנאי קא מיפלגיתו [ה]דתניא [ו]פרוטה שאמרו חכמים אחד משמנה באיסר האיטלקי שש מעה כסף דינר מעה שני פונדיונין פונדיון שני איסרין איסר שני מוסמסים מסמס שני קונטרונקין קונטרנק שתי פרוטות נמצא פרוטה אחת משמנה באיסר האיטלקי רבן שמעון בן גמליאל אומר שלשה הדרסין למעה שני הנצין להדרים שני שמנין להנץ ב' פרוטות לשמין נמצא פרוטה אחת מששה באיסר האיטלקי לימא דמר אמר כת"ק ורבין דאמר כרשב"ג א"ל בין דידי ובין רבין אליבא דת"ק ולא קשיא הא דאיקור איסורי הא דזול איסורי הא דאיקור איסורי קום עשרים וארבע בזוזא הא דזול קום תלתין ותרין בזוזא אמר שמואל [ז]קידשה בתמרה אפילו עומד כור תמרים בדינר מקודשת חיישינן שמא שוה פרוטה במדי והא אנן תנן ב"ה אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה לא קשיא הא בקידושי ודאי [ח]הא בקידושי ספק ההוא גברא [ט]דאקדיש בזוודא [י]דאורדי יתיב רב שימי בר חייא קמיה דרב וקא מעיין בה אי אית בה שוה פרוטה אין אי לא לא ואי לית בה שוה פרוטה לא והאמר שמואל חיישינן לא קשיא הא בקידושי ודאי הא בקידושי ספק ההוא גברא [כ]דאקדיש באבנא דכוחלא יתיב רב חסדא וקא משער ליה [כא] אי אית ביה שוה פרוטה אין ואי לא לא ואי לית ביה שוה פרוטה לא והא אמר שמואל חיישינן רב חסדא לא סבר ליה דשמואל אמרה ליה [כב]אימיה והא ההוא יומא דקדשה הוה ביה שוה פרוטה אמר לה לאו כל כמינך דאסרת לה [כג]אבתרא לאו

רב חסדא לא סבר ליה דשמואל. הכא לא מצי לשנויי הא בקידושי ספק כדלעיל משום דמיירי שקדשה אחיו אח"כ בפרוטה והיה בא רב חסדא להפקיע קידושי ראשון כדאמר לאו כל כמינך דאסרת לה אבתרא ואי הוה אמר דראשונים ספק הוו א"כ ל"ל דצריכה גט מראשון א"כ תהיה אסורה משום דהוא גרושת אחיו: הא

מסורת הש"ס

(א) [יבמות קז ע"ב], [כתובות ל"ב], [ב"מ ל"ב], [ב"ק ל"ב], [מכות ט"ו], [נדה מ"ד], [חולין ל"ט], [ערכין ל"ב], [כריתות ט"ו], [מנחות מ"ד], [חולין מ"ד], [בכורות ל"ב], [תמורה ל"ב], [מעילה ל"ב], [קינים ל"ב], [מדות ל"ב], [מלאכת שלמה ל"ב], [תוספתא ל"ב], [ספרי ל"ב], [ילקוט ל"ב], [מדרש הגדול ל"ב], [מדרש אגדה ל"ב], [מדרש תנאים ל"ב], [מדרש שכר טוב ל"ב], [מדרש הלכות ל"ב], [מדרש אגדות ל"ב], [מדרש תנחומא ל"ב], [מדרש רבה ל"ב], [מדרש תהלים ל"ב], [מדרש משלי ל"ב], [מדרש קהלת ל"ב], [מדרש שיר השירים ל"ב], [מדרש רות ל"ב], [מדרש איכה ל"ב], [מדרש אסתר

הא איכא סהדי באורית. ה"ג ר"ת ולא גרים באידית והסופרים טעו בין אידית לאורית ואורית הוא מערב כמו אוריה בפרק לא יחפור (ב"ב דף כה.) גבי שכינה במערב מאי אוריה אויר יה ולא כמו שפירש בקונטרס[ג] אוריה מזרח אויר שלא[ד] פי השכינה והשתא אמינא שפיר דבני בבל היו אומרים הא איכא סהדי באורי כלומר בא"י שהוא מערב כדאמרינן[ה] במערבא אמרי ורב חנינא[ו] מא"י אמר עדיה בגלד אסתן ותיאסר כלומר בבל שהיא בצפון דאסתן הוא צפון כדאמרן (מגילה דף כח:) שמעתתא בני לילותא כיומא דאסתנא דרוח צפונית מוגעת את הגשמים כדאמר (איוב לז:) מצפון זהב יאתה תרגומא מצפונא[ז] אסתנא יאתי[א]: **והאיכא סהדי באורית.** אין לפרש דניחוש לשמא איכא סהדי דא"כ אין לדבר סוף דלעולם איכא למיחש והא נמי איכא לפרש והא איכא סהדי דידעי[ב] דבהוה שעתא הוה ביה ש"פ דפשיטא דעל זה רחוי להמיר[ג] אלא נראה לר"י לפרש והא איכא סהדי כלומר יצא הקול שיש עדים באורית או במדינת היס:

אם הקלנו בשבויה. אית ספרים שכתוב בהן משום דמנוולא נפשה[ד] נקל בשעת איש וי"מ אם הקלנו בשבויה היינו משום דאפילו איכא סהדי שנשבית מ"מ לא היו יודעין אם נטמאה א"כ אינה אסורה[ה] מה"ת (מ"כ) נקל בשעת איש דאי איכא סהדי דאותה אינה בכוחלא אית בה ש"פ הוא מ"א גמורה מ"כ אין דין הוא שנקל עליה וי"מ אם הקלנו בשבויה משום דליכא אלא איסור לא דזונה נקל בא"א דליכא איסור מיתה ולא נהירא שהרי השבויה נמי פעמים דליכא איסור מיתה אם הוא כהן ויש לו בן ממנה שהוא חלל ועבוד עבודה במזבח בשבת וכזה יש חיוב מיתה[ו]:

ועל דמבטל גיטא. פ"ה כגון השולח גט לאשתו והגיע בשליח וא"ל גט שנתתי לך בטל הוא ואיכא למיחש שמא יתנו לה השליח לאחר שבטלו ותנשא בו ולא נהירא דאין סברא לומר שיתן לה השליח כיון שהוא מוחה בו דאלו בדשיעי עסקינן לכן נ"ל כדאמר התם (גיטין דף לג.) בראשונה היה עושה ב"ד ומבטל לפניהם התקין ר"ג שלא יהו עושין כן אך פליגי התם (דף לג.) דאיכא למ"ד אם בטלו מבוטל ולדידיה ניחא שהרי אשה זו אינה יודעת שבטלו ותינשא[ז] ואפילו למ"ד התם אם בטלו אינו מבוטל[ח] מ"מ הרי מוציא לעז על הגט[ט]: **בבולהו לא מנגיד רב.** על זה סומכין החתנים בזמן הזה שדרים בבית חמותם[י] ואפילו למאן דחייש לעיל מה שדרין עכשיו בבית חמותם היינו בשביל טובת הנאה שדרים בלא שכירות בבית היש הוכחה שאינם דרים בשביל חמותם אלא בשביל אחר טובות שעושין להם: **משום פריצותא.** מפרש ר"ת דהיינו פריצותא לפי שצריך אז עדי ביאה אז עדי יחוד ודבר מכוער שמעמיד עדים על כך וקשה דביבמות פ' ר"ג (דף נב.) מייתי לה מצות יבמה מקדם והדר בעיל לא קדים לוקה מכת מרדות מדרבנן כרב ותסתם לאו משום עדים תליא טעמא דהא יבמה מדאורייתא אינה נקנית אלא בביאה[כ] אלא נראה לר"י דהיינו פריצות שעושין מחלת קניין בביאה[ל] דומיא דמקדש בלא שידוכי:

בשעת מתן מעות מקודשת. ה"ג ולא גרסינן בין רצתה בין לא רצתה דאמר לקמן (דף יג.) ליתני מקודשת סתם כי התם כסף

לאו היינו[ו] דיהודית דביתהו דרבי חייא[ז] דהוית לה צער לידה אמרה ליה אמרה לי אם קיבל ביך אבוך קידושי כי זוטרת אמר לה לאו כל כמינה דאימך דאסרת ליך עילואי אמרי ליה רבנן לרב חסדא אמאי הא[ח] איכא סהדי באידית דידעי דבההוא יומא הוה ביה ש"פ השתא מיהא[ט] לא ליתנהו קמן לאו היינו דר' חנינא[י] דא"ר חנינא עידיה בצד אסתן ותיאסר אביי ורבא לא סבירא להו להא דרב חסדא אם[כ] הקילו בשבויה דמנוולה נפשה גבי שבאי ניקיל באשת איש אישתאר מההיא משפחה בסורא ופרשו רבנן מינה ולאו משום דסבירא להו דשמואל אלא משום דסבירא להו כאביי ורבא ההוא גברא[ל] דאקדיש בשוטיתא דאסא בשוקא שלחה רב אחא בר הונא לקמיה דרב יוסף כה"ג מאי שלח ליה נגדיה כרב[מ] ואצטריך גיטא כשמואל[נ] דרב[ס] מנגיד על דמקדש בשוקא[ע] ועל דמקדש בביאה[פ] ועל דמקדש בלא שידוכי[צ] ועל דמבטיל גיטא[ק] ועל דמסר מודעא אגיטא[ר] (ג מ)[ש] ועל דמצער שלוחא דרבנן[ת] ועל דחלה שמתא עיליוה תלתין יומין[א א] ועל חתנא דדייר בי חמוה דדייר אין חליף לא והא ההוא חתנא דחליף אבבא דבי חמוה ונגדיה רב ששת[ב ב] ההוא מידם הות דיימא חמתיה מיניה נהרדעי אמרי בכולהו לא מנגיד רב אלא על דמקדש בביאה בלא שידוכי ואיכא דאמרי ואפילו בשידוכי נמי משום פריצותא ההוא גברא[ג ג] דקדיש בציפתא דאסא אמרו ליה והא לית בה ש"פ אמר להו תיקדוש בארבע זוזי דאית בה שקלתא ואישתיקא אמר רבא הוה שתיקותא דלאחר מתן מעות וכל שתיקותא דלאחר מתן מעות לאו כלום היא אמר רבא מנא אמינא לה דתניא[ד ד] אמר לה[ה ה] כנסי סלע זו בפקדון וחזר ואמר לה התקדשי לי בו בשעת מתן מעות מקודשת לאחר מתן מעות רצתה מקודשת לא רצתה אינה מקודשת מאי רצתה ומאי לא רצתה אילימא רצתה דאמרה אין לא רצתה דאמרה לא מכלל דרישא כי

נאו היינו דיהודית. רב חסדא קאמר לה: **צער לידה.** שהיתה יולדת תאומים דאמר מר (ביצמות דף סה:) יהודה וחזקיה אחי פזי וטוי אחוותא: **קבל ביך אבוך קידושי.** מאיש אחר ובעל זה אסור לך: **באידית.** שם מקום ואותו היום היו בכאן והלכו להם: **דרבי חנינא.** בכתובות[ב] גבי בנתיה דמר שמואל דאשתביין. אסתן. צפון, כלומר לא נחוש לעדים שאינם כאן. בשבויה. שהרבה קולות עשו בה חכמים, והטעם שאע"פ שנשבית לא היה לנו לאוסרה מספק שהיה לנו להעמידה על חזקתה ובחזקת כשרה היתה, אבל הכא הרי יצאתה מחזקת פנויה שהרי קבלה קדושין ואיתרע לה חזקה, ואע"ג דהשתא לית בהו שוה פרוטה הואיל ונפק קלא דההוא יומא דקדיש הוה ביה שוה פרוטה חיישינן לה. ורב חסדא סבר הואיל והשתא חזינן דלית בהו שוה פרוטה יש לנו להעמידה בחזקת פנויה דומיא דשבויה. ואע"ג דקיימא לן כשמואל דחיישינן שמא שוה פרוטה במדי ולגבי

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמאי הא אמרי איכא סהדי. נ"ב כך הוא גירסת הר"ן: (ב) שם השתא מיהא לינגהו כל"ל ותיבת לא נמחק: (ג) שם מודעא אגיטא (ועל דמקצר וכו' יומין). תא"מ וע"ב ס"ק ועל דפקיר נגד שלוחי דרבנן ועל דשהי שמתא תלתין יומין ולא אתי ותבע שמתיה: (ד) תוס' ד"ה הא וכו' ור' חנינא מבני מ"ש אמר:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ולאו משום דשמואל. כל"ל:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוס' ר"י הזקן

צער לידה. יולדת בקושי והיתה רוצה שתאסר על בעלה. אמרי איכא סהדי באידית. שם מקום. ג אותן הוו כאן והלכו להם ונחוש להם. דרבי חנינא. בכתובות (כב, א) גבי בנתיה דמר שמואל דאשתביין. אסתן. צפון, כלומר לא נחוש לעדים שאינם כאן. בשבויה. שהרבה קולות עשו בה חכמים, והטעם שאע"פ שנשבית לא היה לנו לאוסרה מספק שהיה לנו להעמידה על חזקתה ובחזקת כשרה היתה, אבל הכא הרי יצאתה מחזקת פנויה שהרי קבלה קדושין ואיתרע לה חזקה, ואע"ג דהשתא לית בהו שוה פרוטה הואיל ונפק קלא דההוא יומא דקדיש הוה ביה שוה פרוטה חיישינן לה. ורב חסדא סבר הואיל והשתא חזינן דלית בהו שוה פרוטה יש לנו להעמידה בחזקת פנויה דומיא דשבויה. ואע"ג דקיימא לן כשמואל דחיישינן שמא שוה פרוטה במדי ולגבי

האי מילתא לא נפקא לן מידי, לגבי שאר מילי דאשת איש נפקא מינה דחיישינן לעדים שאינם כאן, והוא שיצא קול כל דהו אבל לא לא יצא קול כלל ודאי לא חיישינן לסהדי כמו שבארנו בכתובות פרק האשה שנתארמלה. **מההיא משפחה.** שיצאו מאותה אשה שהתיר רב חסדא לשני. שוטיתא. בד של הדס. **בביאה ובשוקא ובלאו שידוכי.** משום פריצותא. דמבטל גיטא. ששלח גט לאשתו וקודם שיגיע גט לאשתו ביטלו בפני שנים, ונפיק מיניה חורבא שהשליח הולך ונותנו לה והיא הולכת ונשאת ונמצא גט בטל ובניה ממזרים, וכ"פ הר"ם [גירושין פ"ו הכ"ו]. ור"ש פירש שהגיע בשליח ובטלו שמא יתננו לה השליח אחר שבטלו ותנשא בו. מודעא. היא בשני עניינים, אם אמר לשנים כל גט שאכתוב לאשתי הרי הוא בטל, או אפילו אם הוא מאלו שכופין אותו להוציא, הואיל והודיע להם שמחמת אונסו יאמר* רוצה אני אי לא בטיל ומיהו אינו גומר בלבו לגרשה דלא הוי גיטא עד דמבטל גיטא למודעה בתר דאכתוב תו לא מהני דהא איבטיל כמו שנבאר (בג"ה) [בע"ה] בהשולח. וכן אם מודיע להם שהוא אנוס אע"ג דהוי מאלו שכופין אותן להוציא הואיל והודיע להם שמחמת אונסו יאמר רוצה אני אי לא בטיל למודעה בהדיא מקמי דאיכתיב גיטא לא הוי גט כשר, דבאנוסא בלא מסירת מודעא בענין דנימא בהדיא רוצה אני, והיכא דמסר מודעא בהדיא בענין דליבטיל למודעיה כדאיתא בערכין [כא, א] וכמו שביארנו פ' המגרש. וכל מודעא דגיטא בלא ידע בההוא מודעא הויא מודעא, ואע"ג דאמרינן [ב"ב מ, ב] כל מודעא דלא כתיב בה דידענא ביה באנוסא דפלוני לאו מודעא היא, ה"מ במקח וממכר אבל בגט הויא מודעא, דכל מודעא לגילוי מילתא בעלמא הוא כדאיתא בחזקת הבתים [ב"ב שם] ובטיל גיטא, ובהדיא אמרינן בערכין [שם] גבי הא מילתא אמר רב ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא. **שליחא דרבנן.** שמכה שליח ב"ד שמזמין לדין, או כשעשה שליחותו ומה

*נראה דכצ"ל: אם אמר לשנים וכו' הרי הוא בטל דלא הוי גיטא עד דמבטל למודעיה מקמי דאיכתיב גיטא אבל בתר דאכתוב תו לא מהני וכו'. וכן אם מודיע להם שהוא אנוס וכו' יאמר רוצה אני ומיהו אינו גומר בלבו לגרשה דבאונסא וכו'.

מוסף תוספות

א. שרוח צפונית מזלת ההזב שמרנעת הגשמים ונמצא כשתהבואה ביוקר ההזב בזול כדאמרינן בפ' לא יחפור (ב"ב כה:). תוס' טוך. וע"ע פפרי האזינו פרק לב פסוק ב. ב. דודאי איכא סהדי וכו'. תוס' טוך. ג. עד שנחקור דברי העדים. תוס' הרא"ש. ד. דלא שכיח כולי האי שנטמאה ניקל בא"א דשכיח דידעי אם אית ביה שו"פ. תוס' כתובות כג. ועי' ריטב"ש. ה. ובתר הכי משתכח דבטליה ותצא ובניה ממזרים. ריטב"ש. ו. ורב משמע דס"ל בריש השולח דביטלו אינו מבוטל כרשב"ג. תוס' יבמות נב. ועי' ריטב"ש כלן. [ז]רב יוסף גופיה אית ליה בפרק השולח בטלו אינו מבוטל. תוס' הרא"ש. ז. דמפיק עלה לעז ורינון שהרואה סבור שהוציא ביטולו והגט בטל ובניה ממזרים. נמוקי יוסף. [ו]כי היכי דמנגיד אמאן דמקדש בשוקא או בביאה אע"ג דליכא איסורא. תוס' גיטין לג: ד"ה וכ ויסף. ח. דבשל סופרים הלך אחר המיקל. תוס' יבמות נב. ד"ה הלר. ט. ואפי' אי קדיש תחלה אכתי צריך עידי יחוד. תוס' הרא"ש ועי' ריטב"ש. י. דהיינו חוצפה משום שעושה הפקר שתהא תחלת קירובו באשתו בביאה ונראה כעושה דרך זנות. ריטב"ש.

תוס' ר"י הזקן (המשך)

שצוו לו ב"ד. תלתין יומין. דעמד כל כך בשמתא ולא אתי למשרי שמתיה. חתנא. אית דמפרשי חתן שקדש ארוסתו ודר בבית חמיו משום פריצותא. דחליף. שעובר על הפתח. מידם. כמו דומה [סוטה כז, א], יצא

עליו לעז מחמותו. ש"מ שמי שנטען על ערוה לא יראה על פתח ביתה לכומר באותה שכונה, ואם עבר מכין אותו מכת מרדות. ולשון הר"ם באיסורי ביאה (פ"ה) [פ"ב הי"ב] מי שנטען על ערוה או מי שיצא עליו שם רע לא ידור עמה בבית אחד ולא יראה באותה שכונה ומעשה באחד שהיו מרננין אחריו עם חמותו והכו אותו חכמים מפני שעבר על פתח ביתה. ע"כ. נראה דלענין דירה נתן הר"ם לנטען על הערוה דין כהן שגירש, דאמרינן בהאשה שנתארמלה [כתובות כח, א] לא תדור עמו במבוי והשונה ריחוק דירה לערוה שהיא בכרת גבי ישראל, עם דירה דגרושה לגבי כהן שהיא בלאו, והטעם דלאו דכהונה חמיר וערוה שהיא בכרת חמירא. נהרדעי וכו'. והלכתא כרב יוסף דאכולהו מנגיד רב וכן פסק הר"ם [איסו"ב פכ"א הי"ד]. מיהו לא הביא חתנא דדייר בבי חמוה לענין מכת מרדות, אלא שכתב בקדושה פרק כ"א [הט"ו] וכן [אסרו] חכמים על האיש שידור בבית חמיו שזו עזות פנים. ע"כ. נראה שפירש חתנא אפילו נשאת. ור"ש פירש שמא יכשל בחמותו שסתם חמות אוהבת חתנה. ולזה הפירוש קשה אמאי אמר בי חמוה היה לנו לומר בי חמותו דלדידיה אם אין לו חמות מותר. **ציפתא.** אגודה של הדס. ור"ש (ש"פ) מחצלת, שאמר לה הרי את מקודשת לי בזה והיא קבלה בתורת קדושין ואמרה הן או שתקה שהרי הבינה הלשון. אמרו ליה. אותן העומדים. **הא לית ביה שוה פרוטה.** ד) ואסרה רבא דלא הוה ס"ל הא דשמואל. שקלתה. כלומר לא דזרקתה אלא הלכה לה עם האגודה ולא אמרה כלום כשאמר תתקדש לי בד' זוזי דאית בה. תתקדש לי גרסינן. ואית דאמרי דאפילו לא אמר לה השתא לי, הוו ידים מוכיחות דהא מעיקרא אמר לה לי. **שתיקה דלאחר מתן מעות.** שהרי מעיקרא כשנטלה האגודה בתורת קדושין לא היה דעתה אלא על האגודה, והואיל והאגודה אינה שוה כאן פרוטה, הקדושין אינן כלום, וכי אמר לה בתר הכי תתקדש במה שיש בתוכה הואיל ושתקה אין זה כלום שלא נתרצית. והאי דלא שדיתא לאגודה, סברא אחייבנא ביה דנשי לאו דינא גמירי כדמפרש רב אחאי לקמן [יג, א]. ואית דגרסי **אמרה ליה** שנראה מתוך דבריה שאין דעתה אלא על האגודה, אבל אם אמר לה בזה ולא נראה מתוך תשובתה שאין דעתה אלא על מה שהיא רואה, דעתה על כל מה שבתוכה, ואפילו אין בה באגודה שוה פרוטה אם יש במה שבתוכה שוה

כ) [יבמות סה:], ג) [בכמ"י: הוי], ד) [בכמ"י: דקדיש], ה) כתובות כג. ב"ב קלה, ד) [כתובות כג. וש"נ], ה) [בכמ"י: דקדיש], ו) [בכמ"י: ולאלרכה. בדפו"ר: ולאלרך], ז) יבמות נב, ח) לקמן ע:, ט) ב"ב לח:, י) תוספתא דקידושין פ"ב ה"ח [ע"ש], כ) [כג ע"ב], ל) [כתובות כב ע"ב], מ) [בכ"י שבכי"ף: בלד לפון], נ) [גיטין לב ע"ב], ס) [גיטין פח ע"ב], ע) [בדפו"ר: תמוה], פ) [בכ"י שבכי"ף: לאו הוה לה היא], צ) [בכ"ב שם, וש"ש בתוד"ה אוריה], ק) [בתוס' טוך ותוס' רשב"א הוא מיהה אתת שלפנו, ולא"ל כן גם בתוס'], ר) [שבת יג ע"ב], ש) [גי' ר"ש בכתובות כג. מדאיסתנא], ת) [בדפו"ר: מן הסתרה. (ולפ"ז אולי א"ל להקיף מיצה ב"כ שלחתיה)], א) [ע' תוספות כתובות כג. ד"ה עדי טומאה כו'], ב) [וע' היטב תוס' יבמות נב. ד"ה דמבטל ותוס' גיטין לג: ד"ה אמר רב יוסף], ג) [לא"ל אותן שהעידו כן הוו], ד) [ו"אסרה רבא" ל"ב ולא"ל והתירה רבא],

מוסף תוספות

ה) [יבמות סה:], ו) [בכמ"י: הוי], ז) [בדפו"ר: דקדיש], ח) כתובות כג. ב"ב קלה, ד) [כתובות כג. וש"נ], ט) [בכמ"י: דקדיש], י) [בכמ"י: ולאלרכה. בדפו"ר: ולאלרך], יא) יבמות נב, יב) לקמן ע:, יג) ב"ב לח:, יד) תוספתא דקידושין פ"ב ה"ח [ע"ש], טו) [כג ע"ב], טז) [כתובות כב ע"ב], יז) [בכ"י שבכי"ף: בלד לפון], יח) [גיטין לב ע"ב], יט) [גיטין פח ע"ב], כ) [בדפו"ר: תמוה], כא) [בכ"י שבכי"ף: לאו הוה לה היא], כב) [בכ"ב שם, וש"ש בתוד"ה אוריה], כג) [לקמן יג. ד"ה מדאיסתנא], כד) [בדפו"ר: מן הסתרה. (ולפ"ז אולי א"ל להקיף מיצה ב"כ שלחתיה)], כה) [ע' תוספות כתובות כג. ד"ה עדי טומאה כו'], כו) [וע' היטב תוס' יבמות נב. ד"ה דמבטל ותוס' גיטין לג: ד"ה אמר רב יוסף], כז) [לא"ל אותן שהעידו כן הוו], כח) [ו"אסרה רבא" ל"ב ולא"ל והתירה רבא],

כי אמרה לא נמי הוו קידושין. בתמיה: **דשתקה מישתקה.** ולא רצתה דקאמר ה"ק לא אמרה רוצה אני: **לא כלום היא.** דהאי דשתקה משום דלא איכפת לה הוא: **מי דמי.** שתיקה דהכא לשתיקה דהתם: **תפס.** גבי כנסי בפקדון מעיקרא בתורת שמירה קבילתיה כי הדר אמר התקדשי לי בו סברה אי שדינא ליה כו' הילכך לא שדתינהו והאי דלא מחאי משום דלא איכפת לה אבל גבי ליפתא מעיקרא בתורת קידושין קבילתיה ונהי דליפתא לית בה שום פרוטה כי הדר ואמר תקדוש בזוזי דאית בה אי לא ניחא לה תשדינהו דהא לא נתחייבה בשמירתה ומדלא שדתינהו ש"מ נתרצית בקידושין: **דינא גמירי.** וידעה כיון דלא קבלה עטירותא עלה אי שדיא להו לא תחייב: **לא שמיע ן.** לא הוא אמר לנו ולא אחר משמו: **חושו לה.** ואגרכוה גיטא: **ווכשבי.** בינדלו"ש: **גזל.** דלא יהיב דמי: **חמסן.** דיהיב דמי אבל לא נתרצו בעליס מעולם למכור: **בדשדיך.** שדבר: **בה** קודם לכן ונתרצית להתקדש לו דהתם כי שתקה משום דניחא לה: **הוא: נימא מקודשת תפס.** ולא איצטריך לפלוגי ולימר דכי אמרה לא איה מקודשת שאף הקטנים יודעים בו: **כי תפס.** כדתנא בההיא דלעיל: בשעת מתן מעות מקודשת: **לא רצתה דאישתיקה.** וקבילתיה ואפ"ה איה מקודשת דדילה שקלה ולאחר מתן מעות אפילו רצתה דאמרה אין לא מקדשה דמעיקרא קבילתיה בחובה וכי הדר אמרה אין לא קיביל לה מידי: **ואלא קשיא הך כו'.** מסקנא דמנא תימרא היא: **לנקוטינהו לשמעתתיה.** נתקבלו לבהמ"ד ואמרו כל ששמע שמועה חדשה מפיו יאמרנה באזני חבריו כדי לגרפס שלא ישתכחו: **קונין.** בחליפין שלף איש נעלו (רות ד): **הדר יתבי וקאמרי.** בשמעתיה דר' אסי הא דאמר רב יהודה כו' ג"ר אסי עלה קשיס לעולם דיינים המורים הוראה בעריות ואינס בקיאין יותר מדור המבול: **מאי משמע.** מהכא (ג) קשיס לעולם דקאי על כן תאבל אאשת איש: **לדמתרגם רב יוסף.** דהוה בקי בתרגום נביאים שתרגם יונתן בן עוזיאל דהאי פרצו דמיס בדמיס נגעו באשת איש קאי: **פרצו.** כמו וכן יפרוץ (שמות ג) מולדין בנין: **כי מפני אלה אבלה הארץ.** בעלמא כתיב מיהא שמעינן מינה דאכל חדא קאמר על כן תאבל דהא אלה חדא מהנך דקרא קמא היא:

כשם שאין האשה נקנית בפחות משוה פרוטה כך אין הקרקע נקנית בו'. תימה דה"ל למידק איפכא דהא קנייני אשה לא ידענין אלא משדה ושמא י"ל דלית ליה ג"ש דקיחה קיחה אלא נפקא ליה מוילאה חנם (ג) א"נ י"ל דאורחיה דגמ' למינקט (ד) הפשטו תחילה כדאי' (ה) בנדרים (דף כה:) כשם שנדרי שגגות מותרות כך שבועות שגגות מותרות ואע"ג דנדר לא ידענין אלא משבועות דכתיב האדם בשבועה פרט לאנוס (שבועות דף כו.) (ו):

(ד) **האשה שהביאה חטאתה ומתה.** משנה היא במס' קנים (פ"ב משנה ה) וקתני סיפא הביאה עולתה ומתה לא יביאו יורשיה חטאתה פירוש משום דהוי חטאת שמתו בעליה ולמיתה אזלא משמע דוקא יורשיה לא יביאו חטאתה אבל עולתה אבל היא עצמה אם היתה חיה מביאה חטאתה אבל עולתה ופטורה ותימה דבריש תמיד נשחט (פסחים נט.) אמרינן דכל חטאות קודמות לעולות שבאות עמהם אפילו חטאת העוף לעולת בהמה וא"כ איך אפשר שהביאה עולתה קודם חטאתה וליכא למימר דלכתחילה קאמר דמצוה להיות החטאות קודמות לעולות אבל בדיעבד אם הקדימה העולה קריבה החטאת אחריה דהא פריך בפרק תמיד נשחט (שם) ומי קריבה והתניא והקריב את אשר לחטאת ראשונה (ה) מה ת"ל כו' ומסיק זה בנה אב שכל החטאות קודמות לעולות הבאות עמהן אלמא משמע דאפילו בדיעבד לא קרבה וי"ל דהתם מיירי במצורע ודוקא במצורע הוא דאמר אפילו בדיעבד לא קריבה משום דכתיב ביה הויה (ויקרא יד) זאת תהיה דהוי עיכובא כדמוכח בפ"ק דמנחות (דף ה.) אבל בעלמא אמרינן (ו) בדיעבד קריבה שפיר א"נ י"ל דלפי המסקנא דהתם (פסחים נט:) ניחא דקאמר (ז) ובדיעבד נמי כשר משום דכתיב והעלה דמשמע שהעלה כבר ומעתה יליפינן בעלמא מיניה מבנין אב דמאחר דגלי לן במצורע דבדיעבד קריבה הוא הדין בעלמא (ח):

מלוה

כי אמרה לא נמי הוו קידושין אמאי והא קאמרה לא אלא לאו רצתה דאמרה אין לא רצתה דאישתיקה משתקה ושמע מינה שתיקה דלאחר מתן מעות ולא כלום היא קשו בה בפום נהרא משמיה דרב הונא בריה דרב יהושע מי דמי התם בתורת פקדון יהבינהו ניהלה סברה אי שדינא להו (ט) ומיתברי מחייבנא בהו הכא בתורת קדושין יהבינהו ניהלה ואי איתא דלא ניחא לה לישדינהו (י) פריך רב אחאי אטו כולהו נשי דינא גמירי ה"נ סברה אי שדינא להו ומיתברי מיתחייבנא באחריותייהו שלחה רב אחא בר רב לקמיה דרבינא כה"ג מאי שלח ליה אנן לא שמיע לן הא דרב הונא בריה דרב יהושע אתון דשמיע לכו חושו לה (א) ההיא איתתא דהוה קא מזבנה (ב) וורשכי אתא ההוא גברא חטף וורשכא מינה אמרה ליה הבה ניהלי אמר לה אי יהיבנא ליך מיקדשת לי שקלתיה ואישתיקה (ג) ואמר ר"נ יכולה למימר (ד) אין שקלי ודידי שקלי איתיביה רבא לר"נ (ה) בקידשה בגזל ובחמס ובגניבה או שחטף סלע מידה וקדשה מקודשת התם (ו) בדשדיך ומנא תימרא דשני לן בין שדיך ודלא שדיך (ז) דתניא (ח) אמר לה כנסי סלע זו שאני חייב ליכי וחזר ואמר לה התקדשי לי בו בשעת מתן מעות רצתה מקודשת לא רצתה אינה מקודשת לאחר מתן מעות אפילו רצתה אינה מקודשת מאי רצתה ומאי לא רצתה אילימא רצתה דאמרה אין לא רצתה דאמרה לא הא אישתיקה הוו קידושין ונתני מקודשת סתם כי התם אלא רצתה דאמרה אין לא רצתה דאישתיקה וקא תני דאינה מקודשת מאי טעמא יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי ואלא קשיא הך דקדשה בגזל ובחמס ובגניבה או שחטף סלע מידה וקדשה מקודשת אלא לאו שמע מינה (ט) הא דשדיך הא דלא שדיך כי נח נפשיה דרב אסי עיילו רבנן לנקוטינהו לשמעתתיה א"ל ההוא מרבנן ור' יעקב שמיה הכי א"ר אסי א"ר מני כשם שאין אשה נקנית בפחות מש"פ כך (י) אין קרקע נקנית בפחות מש"פ אמרו ליה והתניא אע"פ שאין אשה נקנית בפחות משוה פרוטה קרקע נקנית בפחות מש"פ א"ל כי תניא ההיא בחליפין (כ) דתניא (ל) קונין בכלי ואע"פ שאין בו שוה פרוטה הדר יתבי וקאמרי הא (מ) דאמר רב יהודה אמר שמואל (נ) כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהן אמר ר' אסי אמר רבי יוחנן וקשין לעולם יותר מדור המבול שנאמר [1]אלה וכחש ורצוח וגנוב ונאוף פרצו ודמים בדמים נגעו מאי משמע כדמתרגם רב יוסף מולדין בנין מנשי חבריהון חובין על חובין מוסיפין וכתיב [2]על כן תאבל הארץ ואמלל כל יושב בה בחית השדה ובעוף השמים וגם דגי הים יאספו וגו' ואילו בדור המבול (ס) לא נגזרה גזירה על דגים שבים שנאמר [3]מכל אשר בחרבה מתו ולא דגים שבים ואילו הכא אפילו דגים שבים (פ) ואימא עד דעביד לכולהו לא סלקא דעתך דכתיב [4]כי מפני אלה אבלה הארץ ואימא אלה לחוד והנך לחודיהון מי

אחאי דכל שתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום הוא, ואפילו קבלה תחלה בתורת קדושין. הילכך הויא מקודשת מספק שמא שוה פרוטה במדי דהלכה כשמואל. ואיכא מ"ד דהואיל ואסיקנא בגמרא אגן לא שמיע לן כלומר לא אמרה לנו ולא אחר משמו אתון דשמיע לכו חושו לה, חיישינן. ונפקא מינה אם קדשה בדבר שאינו מתקיים ואינו שוה פרוטה ויש בתוכו שוה פרוטה אי חיישינן לרב הונא הויא מקודשת בספק ואם בא אחר וקידש תצא מזה ומזה, ומשום דשמואל ליכא הואיל ואינו מתקיים כדכתבינן פ). וכן נראה דעת הרי"ף שהביא אתון דשמיע לכו חושו לה, דמה צורך להביאה תיפוק לי משום דשמואל. ודעת הר"ם כדכתבינן דהלכתא כרבא כמו שביאר פרק ה' [הכ"ח]. הילכך אם אינו מתקיים אינה מקודשת כלל. (מכלל דרישא כי אמר לה בשעת מתן מעות). וורשכי. ורטל"ש. דידי שקלי. מפני שהם שלי לקחתים ולא לקחתים בתורת קדושין אבל אי אמרה הן (אינה) [הוי] ודאי מקודשת. קדשה בגזל. אסיקנא בפרקין דלקמן [נב, א] פרושי קא מפרש, קדשה בגזל בחמס ובגניבה כיצד כגון שחטף סלע מידה, אבל גזל או חמס דאחרים אינה מקודשת אא"כ נתיאשו הבעלים. גזלן. לא יהיב דמי. חמסן. יהיב דמי. דשדיך. איכא מאן דאמר ששאלה אחר שגזלה אם רוצה להתקדש לו בכסף שגזלה או שחמסה שיתענו לה בכסף קדושיה ואמרה הן, אע"פ ששתקה בשעת מתן מעות מקודשת דהא נתרצית כבר ותו לא יכלה למימר דידי שקלי. ומסתברא אע"פ ששידך זה כמה אפילו קודם שגזלה. וכן נראה מלשון הר"ם שכתב פרק ה' [ה"כ] אם לא שידך אותה מעולם. והטעם דהואיל וכבר רצתה להתקדש לו, בתורת קדושין נט[ת]ם ותו לא (ו) מצי למימר שלא נתרצית. וכן עיקר. כי התם. גבי כנסי סלע זה בפקדון דתני בשעת מתן מעות מקודשת, ואוקימנא לעיל דאשתיקא. בחליפין. ולא בתורת דמים.

עין משפט נר מצוה

קטז א ב ג מיי' פ"ה מהל' אישות הל' י סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' כח סעיף ג: קיז ד ה מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף ג: קיח ו מיי' פ"א מהל' מכירה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעיף ג: קיט ז מיי' שם פ"ה הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סימן קלה סעיף ג: קכ ח טוש"ע אה"ע סימן מט סעיף ג וסימן קנד בסדר הגט סעיף קא:

תורה אור השלם

1. אָלָה וְכַחֵשׁ וְרָצֹחַ וְגֹנֹב וְנָאֹף פָּרָצוּ וְדָמִים בְּדָמִים נָגָעוּ: הושע ד ב
2. עַל כֵּן תֶּאֱבַל הָאָרֶץ וְאֻמְלַל כָּל יוֹשֵׁב בָּהּ בְּחַיַּת הַשָּׂדֶה וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְגַם דְּגֵי הַיָּם יֵאָסֵפוּ: הושע ד ג
3. כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו מִכֹּל אֲשֶׁר בֶּחָרָבָה מָתוּ: בראשית ז כב
4. כִּי מִנְּאֻפִים מָלְאָה הָאָרֶץ כִּי מִפְּנֵי אֵלֶּה אָבְלָה הָאָרֶץ יָבְשׁוּ נְאוֹת מִדְבָּר וַתְּהִי מְרוּצָתָם רָעָה וּגְבוּרָתָם לֹא כֵן: ירמיהו כג י

מוסף תוספות

א. לכל חייבי חטאת ועולה דכוותיה. ריטב"ם.

תוס' ר"י הזקן

פרושה מקודשת קודושי ודאי, ואם בא אחר וקדשה מקודשת לראשון. וכן נראה מהל' הר"ם שכתב [אישות פ"ה הכ"ה] ואמרה לו. [מכלל דרישא. כי אמר לה בשעת מתן מעות]. **דינא גמירי.** כלומר וכי הנשים הן בקיאות בדיני ממונות שיודעות שמה שאדם נותן לה בתורת קדושין אם אינה מתרצה בדבר ותשליכם ויאבדו לא תהא חייבת לשלם, דתימא דהואיל ולא ד) השליכם נתרצית בקדושין, הלא אין דרך אשה לדעת דיני ממונות, שהרי אינה מתעסקת בדיינים, כדאמרינן בהדיא בהאי פירקא [להלן לה, א] אבל דיינין אימא איש דבר משא ומתן אין אשה לא. אבל במידי דמעשר שני לא אמרינן הכי כמו שביארנו בנדה פרק תינוקת, ובהדיא אמרינן בפ' האיש מקדש [להלן נו, א] אשה יודעת שאין מעשר שני מתחלל על ידה. והלכתא כרבא ורב

גליון הש"ם

גמ' לא נגזרה גזירה על דגים שבים. עי' הכל"ש בכלאים ו ד"ה אשר בחרו:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מאי וכו' דקשים:

לעזי רש"י

בינדלו"ש [בינדיל"ש]. אגדים, חגורות.

מוסף רש"י

אין שקלי ודידי שקלי. שלי חטפתי אתה גזלתו ממני (שבועות לב:). **ובחמס.** חמסן יהיב דמי מעל כרחו של בעל חפץ (לקמן נב.). **התם בדשדיך.** הא דקתני מקודשת בדשדיך מקמי הכי ומתרצית להתקדש לו דכי קבילתיה לגזל דידיה לשם קידושין אחילתיה (לקמן נב:). **בחליפין.** קנין סודר (לעיל ג.). **בטיב** גיטין וקדושין. כהלכותיהן, לא יהא לו עסק עמהן. לחיות דיין בדבר, שמא יתיר לאסור עבור חד עיוות שאינו יכול לתקן (לעיל ו.). **אלה וכחש.** נשבעין לשקר. פרצו. תרגם יונתן ומולידין בנין מנשי חבריהון. **ודמים בדמים נגעו.** חובין על חובין מוסיפין ולפי משמעו פרצו הגדל והרבו שפיכות דמים עד שנגע סם זה בדם חבירו [הושע ד, ב]. **תאבל.** תחרב ויגדל האבל בה. **יאספו.** לשון כליון כמו אסף אסיפם [ירמיה מ] (הושע ד, ג).

מלוה הכתובה בתורה. *פי' כגון קרבנות ופדיון הבן וערכין וגזיקין שלא היו יודעים עניני נתינות הללו אם לא (ב) שנתחייבה התורה בפירוש אבל מלוה כגון שלוה לו מעות בלא שטר אע"ג דכתיב ו) האיש אשר אתה נושה בו לא תשיב כתובה בתורה כיון שאין צריך לפרש בתורה שיעור הנתינה דפשיטא מה שהוא לוה צריך לפרועא: **אמר רב פפא הילכתא מלוה על פה גובה מן היורשין דשיעבודא דאורייתא ואינו גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא.** תימה דנשילהי גט פשוט (ב"ב דף קעו.) קאמר רב פפא גופיה מלוה על פה גובה מן היורשים שלא תנעול דלת בפני לווין ואינו גובה מן הלקוחות דשיעבודא לאו דאורייתא[ב] מ) ואומר ר"ח דהכא מיירי במלוה הכתובה בתורה כגון מזקין וערכין וקרבן דאמר לעיל דשיעבודא דאורייתא דלא שייך טעמא דנעילת דלת דלענין יורשים עשאום כמלוה בשטר ולענין לקוחות לא עשאום כמלוה בשטר אבל התם במלוה על פה שאינה כתובה בתורה כגון שהלוהו מעות בלא שטר ו):

אלא מיתת בעל מנ"ל. תימה דבפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נד.) מצריכין קרא באשת אב ובשאר עריות שאסורות בין מחיים בין לאחר מיתה ובפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נה.) מצריך קרא ביבמה שיש לה בנים דאסורה לאחר מיתת הבעל והכא מצריך קרא להתיר אשת איש לאחר מיתת בעלה וי"ל דאחרי שראינו שהתיר הכתוב אשת איש לאחר מיתת בעלה כדדרשינן בשמעתין איצטריך קרא להתם לאסור עריות לאחר מיתה דלא נילף מאשת איש שהתיר הכתוב:

ח) **לב"ע בעשה**ג. אומר ר"י דאיכא עשה באשת איש כגון ודבק באשתו (בראשית ב) ולא באשת חבירו ט) [ד] תימה דלא יליפינן שתתיר מיתה מק"ו מגט (ג) ומה גט שאינו מתיר ליבם בשוס ענין אפילו אין ח) לה בנים מתיר לעלמא בכל ענין[ה] מיתה שמתרת ליבם (ד) שאין לה בנים אינו דין שתתיר לעלמא בכל ענין[ו]:

מדאמר רחמנא אלמנה לכ"ג.

וא"ת ולגמא ה"ק רחמנא אלמנה לכ"ג אסורה אפילו כשהוא יבם הא לגולי עלמא שריא ליבמין אבל לעולם אימא לך דאשה לאחר מיתה נמי אסורה לכ"ע שלא במקום יבום וי"ל א"כ ה"ל למיכתב האי קרא אלמנה וגרושה וחללה בפרשת יבמין: **חדא** דיבם לא איקרי אחר. תימה דגבי שדה אחוזה אמרינן לקמן (דף יח:) דיבם איקרי אחר דקאמר אם מכר את השדה לאיש אחר ואחיו הוי בכלל וי"ל דלא דמי דבמקום שמדבר בכל אדם הוי יבם בכלל אחר אבל הכא דבעי למימר דמותרת ליבם דוקא א"כ הוי יבם אחר דוקא ז): הא

מי כתיב ופרצו פרצו כתיב הדור יתבי וקאמרי הא ח)דתנן א האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה אמר רב יהודה אמר שמואל והוא שהפרישתה מחיים אבל לא הפרישתה מחיים לא אלמא קסבר שיעבודא לאו דאורייתא ט)אמר רב אסי א"ר יוחנן י)אע"ג שלא הפרישה מחיים אלמא קסבר שיעבודא הוה דאורייתא והא פליגי בה חדא זימנא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו כ)מלוה על פה אינה גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות ור' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו מלוה על פה גובה בין מן היורשין בין מן הלקוחות צריכא דאי איתמר בהא בהך קאמר שמואל משום דלא מלוה כתובה בתורה היא אבל בהך אימא מודה להו לרבי יוחנן ולר"ל ואי אשמעינן בהא בהא קאמר ר' יוחנן ל)דמלוה כתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא אבל בהך אימא מודה ליה לשמואל צריכא מ)אמר רב פפא נ)הילכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ס)ואינו גובה מן הלקוחות גובה מן היורשין ע)שיעבודא דאורייתא ואינו גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא: וקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל: בשלמא גט דכתיב [1]וכתב לה ספר כריתות אלא מיתת הבעל מנלן סברא הוא הוא אסרה והוא שרתה והא עריות דאסר להו ולא שרי להו אלא מדאמר רחמנא יבמה שאין לה בנים אסורה הא יש לה בנים מותרת ודילמא אין לה בנים אסורה לעלמא ושריא ליבם ויש לה בנים לכולי עלמא נמי אסורה אלא מדאמר רחמנא אלמנה לכה"ג אסורה הא לכהן הדיוט שריא ודילמא לכה"ג בלאו לכולי עלמא בעשה האי עשה מאי עבידתיה אי דאהניא מיתת הבעל תישתרי לגמרי אי דלא אהניא מיתת הבעל תוקמה במילתא קמייתא אלמה לא אפיקתה ממיתה ואוקימתה על עשה מידי דהוה אפסולי המוקדשים דמעיקרא פ)את בהו מעילה ואסירי ק)בגיזה ועבודה ר)פרקינהו מעילה לית בהו בגיזה ועבודה אסירי אלא מדאמר קרא [2]פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה מתקיף לה רב שישא בריה דרב אידי אימא מאן אחר יבם א"ר אשי ב' תשובות בדבר חדא ש)דיבם לא איקרי אחר ועוד כתיב [3]ושנאה האיש האחרון וכתב לה ספר כריתות או כי ימות האיש האחרון ואיתקש מיתה לגירושין מה גירושין שריא וגומרת אף מיתה שריא וגומרת: והיבמה נקנית בביאה כו': בביאה מנלן אמר קרא יבמה

מי כתיב ופרצו. דמוסיף על ענין ראשון דניקו על כן אכולא מילתא: **פרצו כתיב.** ומילתא באפי נפשה היא ועלה לחודה כתיב על כן תאכל: **האשה.** יולדת: **והוא שהפרישתה מחיים.** ואשמעינן דקריבה לאחר מיתה אבל לא הפרישתה לא אשמעינן תנא לרוף את היורשין להקריבה שלא נתחייבו הנכסים: **קסבר.** הא דאמור רבנן נכסי משתעבדי על חוב המוטל על המת: **לאו דאורייתא היא.** לומר דנכסיהי דאינש ערבין ביה ומשתעבדים מדין ערב ויהיו מלוה על פה ומלוה של שטר שוין אלא מלוה בשטר שהוא שיעבדו דכתב ליה נכסי אחרינן לך משתעבדי מלוה על פה לא משתעבדי: **ור' אמי אמר כו'.** והא נמי לנקוטינהו לשמעתיה אמרוהו התם: **הא פליגי בה חדא זימנא.** הני אמוראי גופייהו שמואל ורבי יוחנן: **אינה גובה מן היורשין.** דשיעבודא לאו דאורייתא וכ"ש מן הלקוחות אבל מלוה בשטר הוא עצמו שיעבדו דכתב ליה כל נכסיי דאית לי אחרינן לשטרא דנן: **דלאו מלוה הכתובה בתורה.** לא הוטל עליו חובה מאת המלך אלא מעשקי מעשה עצמו: **אבל בהך.** דיולדת דמלות המלך היא עליה אימר חמירא ככתובה בשטר: **דליה קלא.** ואיהו דאפסיל אנפשיה ואף על גב דשיעבודא דאורייתא עבוד רבנן תקנתא לנוקח דלא הוה ידע: **דכתיב ולכתב לה ספר כריתות.** וגו' והיתה לאיש אחר: **והוא שרי לה.** כשאינו בעולם נפטרה הימנו שהרי בו היתה קשורה: **והא עריות.** כגון אשת אביו וכלתו ואשת אחי אביו שע"י קדושי הבעל נאסרו לקרוביו וכשימות הבעל לא שרו להו שאסורות לקרוביו לעולם: **לגולי עלמא בעשה.** וילאה והיתה לאיש אחר ט) ע"י גירושין ולא ע"י מיתה דושלחה ס) לזו ולא לאחרת משמע ולאו הכא מכלל עשה עשה ע): **האי עשה מאי עבידתיה.** שיהא הוא עומד בפניה ואיסור לאו וכרת שבה פקעו: **אי אהני מיתת הבעל כו' ואי לא אהני.** דאשמעינן קרא דאין מיתה משלחת: **קומקה במילתא קמייתא.** ולא איצטריך למיכתב לאו בכ"ג: **אלמה לא.** לשון קושיא הוא וכי לא דבר הגון הוא כן: **אפיקתיה.** מיתת הבעל מחיוב מיתת בית דין ואוקימתה באיסור עשה: **מעיקרא.** קודם פדיונו: **ואסירי בגיזה.** ת) דאמרינן דכתיב ר) לא תגוז: **פרקינהו מעילה ליה בהו.** ומותרין לאכילה לכל אדם ואסירי בגיזה דאמרינן בבכורות (דף טו.) מזבח ס) ולא גיזה בשר ולא חלב ודרים ליה בפסולי המוקדשין לאחר פדיונו: **איתקש מיתה לגירושין כו'.** והאי דלא יליף ליה ממשמעות דקרא דכתיב בתריה לא יוכל בעלה הראשון כו' הא לאחר שרי משום דאיכא למפרך דלעיל לזה בלאו ולכולי עלמא בעשה: יבא

מן היורשין שלא תנעול דלת בפני לווין, לאו למימרא דשעבודא [לאו] דאורייתא, אלא ה"ק משום הכי אוקמיה אדין תורה שתגבה מן היורשין משום נעילת דלת בפני לווין, וכן תירץ שם הרי"ף. עריות. הבאות מחמת הקדושין כגון אשת אביו לבנו ואשתו לאחיו שאסורות אף לאחר מיתת בעליהן.

עין משפט נר מצוה

קבא א ב מיי' פ"ו מהלכות ממזרים הלכה יג:

קכב ג מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין נד טוש"ע ח"מ סי' קז סעיף ו:

קכג ד מיי' וסמג שם טוש"ע שם סימן קיז סעיף ו:

קכד ה מיי' פי"ח מהל' מעלה הל' ו סמג עשין רי:

ו [מיי' שם הלכה ז]:

קכה ז מיי' שם הל' ט:

גליון הש"ם

גמ' שיעבודא דאורייתא. עיין ב"ב דף קכה ע"ב תד"ה ולאין הכבור: תוס' ד"ה מלוה וכו' פ' בגון קרבנות. עי' במאור פ"ד דביצה ד"ה והא דמ"ר אין סומכין:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואפילו בגיזה דכתיב כל"ל ותיבת כדאמרינן ממתק: (ב) תוס' ד"ה מלוה וכו' אם לא שחייבתם התורה וכו' מעות אפילו בשטר אע"ג: (ג) ד"ה לכ"ע בעשה וכו' ומה גט. נ"ב בפ' הבע"י יליף לה מקרא ע"ש דף ס"ד וי"ה: (ד) בא"ד כשאין לה בנים:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) במסורת הש"ס וע"ע בכתובות וכו'. עי' בספר חמש שיטות בחדושי הר"ן לחולין דף י: בד"ה תניא דלא כרא"ש וכו' שהרגיש בזה ומישבו יעו"ש:

מוסף רש"י

פסולי מוקדשין. קדשים שנפל בהם מום (בכורות לא.).

מוסף תוספות

א. בביאור דברי התוס' עי' רשב"א שמפרש כשיטת רש"י ועי' מהרש"א שמפרש שתוס' חולק ועי' תוס' הרא"ש. ב. דאלמא דשעבודא לאו דאורייתא. למב"ן. ג. פרש"י משום דכתיב ויצאה מביתו וכו' ולא נהירא לי דהאי לאו עשה הוא אלא דגלי לן קרא דנשארה האסור ראשון באסור וכרת הלכך נראה כפי' ר"י. תוס' הרא"ש. ד. והוה ליה לאו הבא מכלל עשה עשה. ריטב"ש. וע"י מיתת הבעל פקע בו איסור החמור ונשאר בו איסור עשה. תוס' הרא"ש וא"ת והא בבני נח כתיב ומחיים, איכא למימר נאמרה לבני נח ונשנית בסיני, לזה ולזה נאמרה. למב"ן. ה. וצ"ל לתרץ מה לגט שמתיר בשפחה כנענית מה שאין כן במיתה. תוס' הרא"ש. (ועי' מהרש"ל). ו. כן דחאוה בירושלמי. למב"ן ע"ש.

ז) קיצון סוף פ"ב זבחים ה. מנחות ד:, ח) [מרש"י נראה דל"ג אמר, אלא ורב אסי וכו'. (רש"ש). וכ"ה בכת"י], ג) ב"ק קד: ב"ב מב. קנ. קנה: ערכין ו: ז. כתובות קב. בכורות מח:, ד) בכורות מט: ערכין ו: כ. לקמן כט:, ה) בכורות מח: ב"ב קעו. וע"ע דשם בב"ב אמר הטע' כדי שלא תנעול דלת [כבר הקשו תוס' ומייצבין הטיב כאן בד"ה אמר ר"פ], ו) א) וע"ע בכתובות פפ. אמר יבם נמי כאחר דמי וכשוטה ה: אמרינן לאיש אחר ולא ליבם [אמנם לפמ"ש תוס' בד"ה חדא וכו' דבמקום שמדבר בכל אדם הוי יבם בכלל אחר וכו' נ"ל מדלי דבכתובות הנ"ל נמי מדבר בכל אדם וגם נעלם מהשואל דברי תוס' במקומו שם שתירץ על זה לשון תוס' לאחר מלוה בשטר ע"ש וכן כתבו תוס' סוטה ה: ד"ה לאחר], ו) [דברים כד, ב], ח) [שם שם, ג], ט) [פסחים מא ע"ב], י) [דברים טו], כ) [דברים יב, טו], ל) [דברים כד, יח], מ) [וע' תוס' מנחות נח: ד"ה ולאיכא], נ) [וע' היטב תוס' ב"ב קעו. ד"ה גובה], ס) [לכאורה דיבור זה מקומו אחר ד"ה מדאמר. (הר"ש מדעטויא)], ע) [מנהלין נח ע"א], פ) [נ"ל ל:. וכן בסמוך. (רש"ש)], צ) [וע' תוס' כתובות פא. ד"ה יבם ותוס' סוטה ה: ד"ה לאחר],

תורה אור השלם

1. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ: וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר:

דברים כד א - ב

2. וּמֵת הָאִישׁ אֲשֶׁר אֵרַשׂ אִשָּׁה וְלֹא לְקָחָהּ יַלֵּךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִקָּחֶנָּה:

דברים כ ז

3. וּשְׂנֵאָהּ הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן אֲשֶׁר לְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה:

דברים כד ג

תוס' ר"י הזקן

שעבודא דאורייתא. מן התורה משועבדים כל נכסי הלוה למלוה ואפילו במלוה על פה. ואינה גובה מן הלקוחות. משום תקנתא דרבנן שחשו לה משום פסידא דלקוחות הואיל והיא מלוה על פה ואין לה קול, אבל מלוה בשטר יש לה קול ואינהו דאפסידו אנפשייהו. ואע"ג דא"ר (ששת) [פפא] בפרק גט פשוט [ב"ב קעו, א] גובה

יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ואימא לכולה מילתא כאשה לא סלקא דעתך דתניא יכול יהו כסף ושטר גומרים בה כדרך שהביאה גומרת בה תלמוד לומר ויבמה [א]**ביאה גומרת בה** [ב]**ואין כסף ושטר גומרים בה ואימא מאי** [ג]**ויבמה** [1]**דבעל כרחה מיבם** [ג]**אם כן לימא קרא ויבם מאי ויבמה שמעת מינה תרתי: בחליצה: מנלן דכתיב** [2]**ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל** [ד]**כיון שחלץ בה נעל הותרה לכל ישראל האי ישראל להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה** [ה]**לכדתני רב שמואל בר יהודה בישראל** [ה]**בב"ד של ישראל ולא בבית דין** (א) [ה]**של עובדי כוכבים תרי בישראל כתיבי ואכתי מיבעי ליה לכדתניא** [ו]**אמר רבי יהודה פעם אחת היינו יושבים לפני ר' טרפון ובאתה יבמה לחלוץ ואמר לנו** [ז]**ענו כולכם ואמרו חלוץ הנעל חלוץ הנעל ההוא מונקרא שמו נפקא: ובמיתת היבם: מנלן ק"ו ומה אשת איש שהיא בחנק מיתת הבעל מתירתה יבמה שהיא בלאו לא כל שכן מה לאשת איש שכן יוצאה בגט תאמר בזו שאינה יוצאה בגט הא נמי יוצאה בחליצה אלא מה לאשת איש שכן אוסרה מתירה אמר רב אשי הא נמי אוסרה מתירה יבם אוסרה יבם שרי** [ח]**לה ותהא אשת איש יוצאה בחליצה מק"ו** [ט]**ומה יבמה שאינה יוצאה בגט יוצאה בחליצה זו שיוצאה בגט אינו דין שיוצאה בחליצה אמר קרא** [3]**ספר כריתות** [ט]**ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה** [י]**ותהא יבמה יוצאת בגט מקל וחומר ומה אשת איש שאין יוצאה בחליצה יוצאה בגט זו שיוצאה בחליצה** [כ]**אין דין שיוצאה בגט אמר קרא** [4]**ככה** [ל]**וכ**[ל]**ככה עיכובא וכל היכא דאיכא עיכובא לא דרשי' ק"ו והא יוה"כ דכתיב** [5]**גורל** [6]**וחוקה** [מ]**ותניא** [7]**ועשהו חטאת הגורל עושה חטאת ואין השם עושה חטאת שיכול והלא דין הוא ומה במקום שלא קידש הגורל קידש השם מקום שקידש הגורל אינו דין שיקדש השם ת"ל ועשהו חטאת הגורל עושה חטאת ואין השם עושה חטאת וטעמא דמעטיה קרא הא לאו הכי דרשינן קל וחומר אע"ג דכתיב ביה** [נ]**חוקה אמר קרא לה לה ולא ליבמה ואימא לה לשמה** [ס]**תרי לה כתיבי ואכתי מיבעי ליה חד לה לשמה** [ע]**ואידך לה** [פ]**ולא לה ולחבירתה** [צ]**אלא אמר קרא נעל נעל אין מידי אחרינא לא והאי נעל להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה** [ק]**לכדתניא נעלו אין לי אלא נעלו נעל של כל אדם מנא ליה ת"ל נעל נעל** [ר]**ריבה א"כ מה ת"ל נעלו נעלו הראוי לו פרט לגדול שאין יכול להלך בו פרט לקטן שאין חופה את רוב רגלו פרט למסולים**

מסולייס

יצא עליה ונקחה לו. כלומר ביאתה הן ליקוחין: ודילמא לאשה. מה לאשה כסף ושטר כי ביאה אף יבמה כסף ושטר כי ביאה דהא כתיב לאשה: **ויבמה.** ביאה משמע שנה עליה הכתוב לעכב: (ב) ה"ג **האי מיבעי ליה ויבמה בעל כרחה. דלהכי דרשינן לה ביבמות** (דף ח:): **אם כן.** דלביאה גומרת (ג) אותה נימא ויבם מאי ויבמה למילף נמי בעל כרחה והכי תניא ליה בהדיא ביבמות בפ' הבא על יבמתו (דף נד.) ויבם ביאה גומרת בה ואין כסף ושטר גומרין בה ויבמה בעל כרחה: **מנלן.** דחלוצה מותרת להנשא דילמא מצות חליצה הוא דרמא רחמנא עלה ולעולם לא משתריא: **בישראל בית חלוץ.** הכי משמע בישראל דאויה להביא לבית משחלצה: **תרי בישראל.** להקיש לאחיו שם בישראל: **שהיא בלאו.** לשון לא תהיה אשת המת המוצה לאיש זר: **מה לאשת איש.** הנתרת ע"י מיתת הבעל: **שכן אוסרה מתירה.** שהרי בעלה הוא האוסרה לפיכך הוא מתירה במיתתו אבל יבמה דקידושי דבעל קאסרי לה היאך תהא מיתת היבם מתירתה: **הא נמי.** כשמת יבם נמצא אוסרה מתירה דאי לאו יבם מכי מיית הבעל איסתריא לה: **לכה.** יעשה אשר לא יבנה וגו': **דכתיב גורל.** על השעירים: **וכתיב חוקה.** בפרשה וכל חוקה עיכובא הוא: **הגורל עושה חטאת.** שעיר שגורל השם עולה עליו עושה חטאת: **ואין השם.** אם קרא עליו שם חטאת אינו נקבע בכך ויפיל עליהם גורלות ואם יפול הגורל על חבירו יהא זה לעזאזל: **שיכול.** כלומר להכי איצטריך האי קרא שהייתי יכול לומר ומה במקום שלא קידש הגורל כגון גבי קנין דכתיב בהם (ויקרא ה) אחד לחטאת ואחד לעולה ואם הטיל עליהם גורל אינם נקבעים בכך ויכול לשנותם דקי"ל בסדר יומא (דף מא.) אין הקנין מתפרשות אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן: **קידש השם.** אם אמר בשעת לקיחה זו לחטאת וזו לעולה הוקבעו ואם שינה (ד) פסול: **כאן שקידש הגורל.** דכתיב (ויקרא טז) ונתן אהרן וגו' אין דין כו': **ס"ל.** שנה עליו לעכב: **הוה דרשינן קל וחומר.** להביא מה שלא נכתב בפרשה ואע"ג דכתיב עיכובא: **לה.** דכתיב וכתב לה: **תרי לה כתיבי.** ושנאה הא אם האחרון וגו': **ולא לה ולחבירתה.** שאמותן שון אאין שתי נשים מתגרשות בגט אחד (ה) אם כתב פלוני מגרש פלונית ופלונית נשיו: **אמר קרא נעל.** קרא יתירא בית חלוץ הנעל דמצי למיכתב בית החלוץ: **פרט.** לנעל גדול שאין יכול להלוך בו: מסולייס

א נמי יוצאה בחליצה. כיון דחליצה במקום גט לא חשיב לה פירכא: **ותהא אשת איש יוצאה בחליצה.** וא"ת איכא למיפרך מה ליבמה שכן בלאו ולכן דין הוא שתצא בקל תאמר באשת איש שהיא במיתה וי"ל כיון שמצינו שחליצה מפקע איסורא אין לחלק בין חמור לקל והכי נמי אמרינן ביבמות (דף קיט.) וכי מאחר שהתרתה מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת ואע"ג דעבדינן מינה לעיל ק"ו ומה אשת איש שהיא במיתה כו' לא דמי דהתם אנו רוצים להשוותם זה לזה ולימא דבכולהו אשה מותרת לאחר מיתה בין דבעל בין דיבם אבל אין לומר כשמפקיע את הקל לא יפקיע את החמור דאדרבה נאמר (ו) עתה להפך הוא הדין את החמור דאין לחלק בין לחמור בין לקל כדפירשתי:

ותהא יבמה יוצאת בגט מק"ו. תימה מה לאשת איש שכן נקנית בשטר ולכך דין הוא שתצא בשטר אבל יבמה לא וכי תימא דלא פרכינן מהכנסה להולאה הא לעיל (דף ה:) פרכינן מה לשטר שכן מוציא ומש"ה דין הוא שמכנים וכמו כן נאמר עתה להפך דכיון שמכנים דין הוא שמוציא ואומר הר"מ דעביד ק"ו מיבם ויבמתו וקורא לה אשת איש דכתיב (דברים כה) ולקחה לו לאשה כיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר (ז) להיות יוצאה בגט אע"פ שאינה נקנית בשטר: **אמר קרא ככה עיכובא.** וא"ת מנא לן לתתיא ככה למעוטי יבמה מגט דילמא אתי למעוטי מיתת היבם שלא תהא מותרת במיתת היבם וי"ל דסברא הוא דככה יעשה לא ממעט אלא יציאות דידי אדם (א) דהיינו גט דומיא דחליצה דתלו בעשיה אבל יציאה דידי שמים דהוי ממילא כגון מיתה לא ממעט: **הא** לאו הכי דרשינן ק"ו **אע"ג** דכתיב ביה חוקה. תימה הא בפרק טרף בקלפי (יומא דף מא.) מוקמי' הא בריתא כרבי יהודה משום דסתם סיפרא רבי יהודה (ב) ומעיינן ליה לר' יהודה בפרק הוציאו לו (שם דף ס:) דאמר לא כתיב חוקה אלא בדברים הנעשים בבגדי לבן בפנים והגרלה הוי בדברים הנעשים בבגדי לבן בחוץ א"כ מאי פריך לעיל והרי יוה"כ דכתיב ביה גורל וחוקה והא לא כתיב חוקה בהגרלה כדפי' וי"ל דפריך הכא משום דכתיב אשר עלה תרי זמני (ג) אלמא דריש ק"ו אע"ג דכתיב עיכובא והרב רבינו שמשון מקולי תירץ מדאיצטריך ליה לר' יהודה (ד) וחלת לגלות דלא קיימא חוקה אלא בדברים הנעשים בבגדי לבן בפנים (ה) ש"מ דדרשינן ק"ו אע"ג (היכא) דכתיב חוקה דאי לא דרשינן ק"ו היכא דכתיב חוקה ולהכי איצטריך ועשהו ואפילו אי כתיבה חוקה בחוץ ואיצטריך נמי (ו) חלת לגלויי דלא כתיבה חוקה בדברים הנעשים בבגדי לבן בחוץ דליכא למימר מדאיצטריך ועשהו ידענן ליה כיון דדרשינן ק"ו אפילו היכא דכתיב חוקה (ז) הואיל חטאת מכלל דלא קיימא חוקה אדברים הנעשים בחוץ דהיינו הגרלה דאי קאי חוקה על דברים הנעשים בבגדי לבן בחוץ אמאי איצטריך ועשהו חטאת למעוטי קריאת שם הא לא דרשינן ק"ו היכא דכתיב עיכובא והיכי תיסק אדעתין לרבות קריאת שם מק"ו אלא ש"מ דדרשינן ק"ו אפילו היכא דכתיב חוקה ולהכי איצטריך ועשהו ואפילו אי כתיבה חוקה בחוץ ואיצטריך נמי (ח) חלת לגלויי דלא כתיבה חוקה בדברים הנעשים בבגדי לבן בחוץ דליכא למימר מדאיצטריך ועשהו ידענן ליה כיון דדרשינן ק"ו אפילו היכא דכתיב חוקה (ט) הואיל

מסורת הש"ס

(א) יבמות נד., ב) [ע' תוס' יבמות ח: ד"ה ויבמה], ג) שם ודף ח:, ד) שם קפ:, ה) [שם מיתת של גרים וכל"ל], ו) שם ודף קו: תוספתא דיבמות ספי"ב ספרי פרשת כי תצא פיס' רצא, ז) [ע' גיטין פג ע"ב], ח) נעיל ג:, ט) [שם וש"נ], י) [ע' תוס' זמירות טו: ד"ה כל תדא ותוס' חולין כג: ד"ה ותמלא], כ) [נכת"י: מינו], ל) [יומא ה.], מ) יומא מ: חולין כד. [כריתות כח.], נ) [נכת"י עוסף: גולל ומוקה], ס) [גיטין כ ע"ב], ע) [גיטין פז.], פ) [אלא"ר ליתא בכת"י ודפו"ר, ולא הוגה בדש"ל, וכ"נ מדש"ל ע"ג אלא], צ) יבמות קג:, ק) [ע' רש"ש], ר) [נדל"ל אתא. רש"ש וס"ת], ש) [בדפו"ר: פסל], ת) [נ"ל לו אם. (רש"ש, ע"ש)], א) [עתה להפך" ליתא בדפו"ר, וגם לא הוגה בדש"ל], ב) [יבמות כ ע"ב], ג) [סנהדרין פו ע"ב], ד) [נ"ל זאת], ה) [יומא סט:], ו) [נ"ל זאת], ז) [וע"ע תוס' יומא מא. ד"ה סתם ותוס' חולין כד. ד"ה טעמא],

---

תורה אור השלם

1. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:
דברים כה ה

2. וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל:
דברים כה י

3. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:
דברים כד א

4. וְנִגְּשָׁה יִבְמָתוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְענְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו:
דברים כה ט

5. וְנָתַן אַהֲרֹן עַל שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם גּוֹרָלוֹת גּוֹרָל אֶחָד לַיְיָ וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל: ויקרא טז ח

6. וְהָיְתָה זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל חַטֹּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה:
ויקרא טז ל ד

7. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַיְיָ וְעָשָׂהוּ חַטָּאת: ויקרא טז ט

מוסף תוספות

א. דככה יעשה משמע במעשה הזה היא יוצאה ולא במעשה אחר. תוס' סרמ"ש. ב. דבפרק טרף בקלפי (דף לט:) דריש רבי מאשר עלה אשר עלה תרי זימני לעכב. תוס' חולין כד. ד"ה טעמא. וחוקה דנקיט הכא לאו דוקא אלא משום דבכפרה כתיב חוקה. תוס' הרא"ש. (ועי' תוס' יומא מא. ד"ה סתם.).

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא בכית דין של גדרים תרי:

מוסף רש"י

בעל כרחה מיבם. שאם בא עליה יכם אפי' בע"כ קנאה ויורכה ומיטמא לה ולכל דבר היא אשתו בהן כיאה (יבמות ח:). **ספר כריתות.** מדכתיב כריתות סמוך לספר (עירובין סו:). **ותניא ועשהו חטאת.** הגורל לה' ועשהו חטאת, דמשמע הגורל עושהו חטאת בנפילתו עליו ואין קריאת השם עושהו חטאת, שאם תאמר זה לשם חה לעזאזל אין נקבעים בכך ומגריל עליהם, אם הגורל משנה את קביעות קריאת שם הולכים אחר הגורל (חולין כד.). שאם לא הגריל אלא אמר זה לשם חה לעזאזל, לא קבע עליהן השם ויכול להחליף (כריתות כה.). **שיכול והלא דין הוא.** אי לא כתיב הגורל ועשהו, אלא קרא קמא דוגמא אחהן על שני וגו', הייתי יכול לומר והלא דין הוא דהואיל והגורל קובען יהא אף קריאת השם קובען (חולין כד.). **ומה במקום שלא קידש הגורל.** כגון קיני זבים ויולדות, דאחד לחטאת ואחד לעולה, שאם הגריל עליהם שכתבו על אבן אחת חטאת ועל אבן אחת עולה והטילו עליהם בגורל, לא מצינו שיהא הגורל קובען ואם רצה לשנותן הרשות בידו (שם וכעי"ז יומא מ:). **קידש השם.** דמאחר שפיים זה לחטאת וזה לעולה אם שינה פסול, דכתיב מוצא שפתיך תשמור, אלמא אם קבע ואם משנה נמצאת חטאת למעלה ועולה למטה (חולין כד.) מאחר שקרא לזו חטאת ולזו עולה אין הכהן רשאי לשנותן, כדאמרינן (יומא מא.) מוקמינן שתי תורים אם שני בני יוחה אחד לעולה ואחד לחטאת, בשעת לקיחה הן נקבעין זו לעולה וזו לחטאת (יומא מ:). **מקום שקידש הגורל.** כאן שמצינו שהגורל קובען אינו דין שהשם קובען (שם). **אע"ג דכתיב ביה חוקה.** ומוקמינן לחוקה למילי אחרנייתא (חולין כד.). **לה לשמה.** שצריך לכתוב הגט לשם האישה (גיטין ב:).

עין משפט נר מצוה

קכו א מיי' פ"ג מהל' יבום הל' ו ופ"ה שם הל' ב [ג] סמג עשין נח נב טוש"ע אה"ע סימן קע סעיף יב:
קכו ב מיי' שם שם טוש"ע שם סעיף ב:
קכח ג מיי' פ"ב מהל' יבום הל' [ג] י סמג עשין נח טוש"ע אה"ע סי' קסו סעיף ז:
קכט ד מיי' [פ"ח מהל' יבום הל' ב] ופ"ה הל' ב סמג עשין נב [טוש"ע אה"ע סי' קע סעי' ח]:
קל ה מיי' פ"ד מהל' יבום הלכה ה סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף ו [וסעי' ב ובסדר חליצה סעי' ב]:
קלא ו מיי' שם הל' ח סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף מב בסדר חליצה סעי' נה ובפי' סדר חליצה סעי' פ:
קלב ז מיי' פ"ח מהל' גירושין הל' ו [ג]: ח [מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' יט טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' י]:
קלג ט מיי' פ"ד מהל' יבום הל' יט סמג עשין שם טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף יד:
קלד י מיי' שם הל' יח טוש"ע שם סעיף כב:

הואיל וכל קנינו בכסף. פ"ה הואיל ולא נאמר בו משיכה כישראל דכתיב לו קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד דהיינו משיכה וקשה לר"ת לפי שיטת סתמת דגמרא כדר"ל דלר' יוחנן דאמר בפ' האחב (ב"מ דף מז:) דבר תורה מעות קונות דרשינן בפ"ב דבכורות (דף יג:) מיד עמיתך בכסף הא לעובד כוכבים במשיכה וקי"ל כר' יוחנן לגבי ריש לקיש ועוד דבמס' ע"ז (דף עב.) אמרינן דלכ"ע משיכה בעובד כוכבים קונה לכך נראה לר"ת דה"פ הואיל וכל קנינו דעובד כוכבים בעבד עברי בכסף דכתיב ביה מכסף מקנתו לאפוקי שאינו קונה בשטר דישראל גופיה לא קני ע"ע בשטר אלא משום דאיתקש לאמה ואמה לאחרת דדרשינן (לקמן דף מז.) מה אחרת מקניא בשטר אף זו וכו' ובעובד כוכבים לא שייך האי טעמא שהרי אינו בתורת גיטין וקידושין[א] ועוד נראה לר"ת דאפילו בקרקעות עובד כוכבים אינו קונה בשטר כדאמר בחזקת הבתים (ב"ב דף נד:ע) עובד כוכבים מכי מטא זוזי לידיה איסתלק ליה וישראל לא קני עד דמטא שטרא לידיה [ב]משמע דאין קנין שטר לעובד כוכבים ואת"ת נאו ר"ן הוא ומה עובד כוכבים שאינו קונה ע"ע בשטר קונה בכסף ישראל כו' וי"ל דמסתברא דלכל אחד יש קנין לעצמו כדאשכחן בפ"ב דבכורות (דף יג.) גבי מטלטלין מדישראל בחזא עובד כוכבים גמי בחזא[ב]:

מוכר עצמו מנ"ל יליף שביר שביר. פי' בקונטרס נאמר במוכר עצמו כשביר כתושב יהיה עמך ונאמר במכרוהו ב"ד כי משנה שכר שכיר וא"ת כיון דיליף שכיר שכיר למה איצטריך מכסף מקנתו גבי עובד כוכבים נילף שכיר דכתיב גבי עובד כוכבים (ויקרא כה) כשכיר שנה בשנה וגו' מנמכר לישראל ונמכר לישראל מאמה כדמפרש גמ' לעיל וי"ל דאיצטריך ליה לכדדרשינן לעיל (דף ח.) בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכליס וא"ת אמאי איצטריך והפדה לענין כסף ליפתוק מייה ונילף עבריה מע"ע הנמכר לישראל ועבדי הנמכר לישראל מעבדי הנמכר לעובד כוכבים מג"ש דשכיר שכיר וי"ל אה"נ אלא איצטריך לדרשה אחרינא לגרעון כסף וא"ת אמאי איצטריך היקישא דע"ע ועבריה לקנין כסף נילף שכיר שכיר מנמכר לעובד כוכבים וי"ל דהיקישא דע"ע לעבריה איצטריך למימר מה עבריה איכה יוצאה ברשאי איבריס[ג] אף עברי אינו יוצא ומה עברי יוצא בשש ויובל[ד] אף עבריה כו': **לך ולא ליורש.** פי' כגון בת ואח אבל עובד הוא את הבן כדלקמן (דף יח:) **ולא אזנו של מוכר עצמו.** וא"ת למ"ל אזנו למעוטי דמוכר עצמו אינו נרצע תיפוק ליה דמוכר עצמו אינו נרצע דאין רבו מוסר לו שפחה כנענית כדלקמן (דף כא:) דבעינן אהבתי את אשתי ואת בני[ג] וי"ל דאי נאו אזנו הוה ילפינן מג"ש דשכיר שכיר ממכרוהו ב"ד דאף על גב דלא מצי אמר אהבתי את אשתי ה"א דנרצע קמ"ל אזנו אין נרצע[ד]: ואידך

מסוריים. נפחת כדמסייס ואזיל שאין לו עקב. שול"א בלע"ז: **מתני' נקנה בכסף ובשטר.** בגמרא אין לה: **בשנים.** לסוף שש שנים יוצא חפשי: **וביובל.** אם פגע בו יובל בתוך שש: **ובגרעון כסף.** פודה את עצמו ומגרע לו אדונו מפדיונו דמי שיעבוד השנים [ה] שעברו והכל לפי חשבון דמי מקנתו דכתיב (ויקרא כה) והיה כסף ממכרו במספר שנים כנאו בשש מנים ועתיד לגאת בסוף שש נמצא קונה עבודת כל שנה במנה: **יחיה עליו.** שקונה עצמה בכל אלה ובסימני נערות כדילפינן לעיל (דף ד.) מויגאלה חנם: **ובמיתת האדון.** ואינו עובד את יורשיו אבל עבד הנמכר בתחילתו ומת האדון בתוך שש משלימין ליורשיו וכולהו יליף בגמ': **גמ' מכסף מקנתו.** בעבד עברי הנמכר לעובד כוכבים הכתוב מדבר וכי תשיג יד גר ותושב: **הואיל וכל קנינו.** של עובד כוכבים בכסף אלא נאמרה בו משיכה במטלטלין אלא דישראל כתיב (ויקרא כה) מיד עמיתך עד שימשוך מיד לידו[ה] לפיכך עבד נקנה לו בכסף[ו]: **שמגרעת פדיונו.** מדלא כתיב [ז] ונפדה משמע והפדה אף[ח] הבעל מסייע בפדיונה אלמא בכסף נקנה דאי לא קנאה בדמים מאי מגרעה: **אשכחן אמה העבריה.** דמקניא בכסף. והדין נותן הואיל וקידושיה בכסף קנינה בכסף: **מכרוהו ב"ד.** בגניבתו[ט] דכי ימכר ע"י אחרים משמע והדין נותן שיהא נקנה בכסף אלא חזקה הואיל ויש בו לד קל שנמכר בעל כרחו: **שכיר שביר.** נאמר במוכר עצמו (שם) כי ימוך אחיך ונמכר וגו' כשכיר כתושב יהיה עמך ונאמר במכרוהו ב"ד כי משנה שכר שכיר וגו' בפרשת כי ימכר כתיב (דברים טו): **למאן דלא יליף.** דלית ליה הך גזירה שוה ולקמיה מפרש מאן הוא: **ולי תשיג.** במוכר עצמו לעובד כוכבים וסמכוה לפרשת מוכר עצמו לישראל וילמד נמכר לישראל מנמכר לעובד כוכבים בהיקישא ובנמכר לעובד כוכבים כתיב מכסף מקנתו: **ויפר על שש.** אם התנה לימכר לעשר שנים: **מכרוהו ב"ד.** דכתיב (שם) ועבדך שש שנים אבל במוכר עצמו לא כתיב שש דכי תקנה עבד עברי[י] מיד אחרים משמע ולגיעה במכרוהו ב"ד כתיבא וכן הענקה דגבי ימכר לך כתיבי: **רבו מוסר לו שפחה כנעניה.** שיהו לו ולדות ממנה: **אין רבו מוסר לו שפחה כנעניה.** ואסורה לו אבל במכרוהו ב"ד כתיב (שמות כא) אם אדוניו יתן לו אשה: **לא יליף שכיר שכיר.** הילכך דלא כתיב ביה לא כתיב ביה: **דכולי עלמא יליף שכיר שכיר.** לשאר מילי והני לת"ק בהדיא כתיב מיעוטייהו ולא אהני ליה גזירה שוה: **ולא ליורשין.** דאינו עובד לא את הבן ולא את הבת ולא את האם אם אין לו בן אבל עובד הוא את הבן כדלקמן (דף יח:): **ועבדך אחרינא כתיב.** כי משנה שכר שכיר עבדך[ט]: **להרלאם אדון.** להרלות על הענקו שלא יקשה בעיניו כדמפרש קרא: **אזנו.** מיעוט הוא דקרא יתירא לדרשה דהא כתיב ונתת באזנו[ט]: ונאמר

למסולים שאין לו עקב אם כן ניכתוב קרא נעל מאי הנעל שמעת מינה תרתי: **מתני'** [א]עבד עברי נקנה בכסף ובשטר וקונה עצמו [ב]בשנים [ג]וביובל [ד]ובגרעון כסף [ה]היתירה עליו אמה העבריה שקונה את עצמה בסימנין [ו]הנרצע נקנה ברציעה [ז]וקונה את עצמו ביובל ובמיתת האדון: **גמ'** עבד עברי נקנה בכסף מנלן אמר קרא [1]מכסף מקנתו מלמד שנקנה בכסף אשכחן עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים הואיל וכל קנינו בכסף נמכר לישראל מנלן אמר קרא [2]והפדה [3]מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה אשכחן אמה העבריה הואיל ומיקדשה בכסף מיקניא בכסף עבד עברי מנלן אמר קרא [3]כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ועבדך שש שנים מקיש עברי לעבריה אשכחן מכרוהו ב"ד הואיל ונמכר בעל כורחו מוכר עצמו מנלן יליף [4]שכיר [5]שכיר הניחא למאן דיליף שכיר שכיר אלא למאן דלא יליף שכיר שכיר מאי איכא למימר אמר קרא [6]וכי תשיג [ג][7]מוסף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון [8]ומאן תנא דלא יליף שכיר שכיר האי תנא הוא דתניא [ח]המוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש מכרוהו ב"ד אינו נמכר אלא לשש המוכר עצמו אינו נרצע מכרוהו ב"ד נרצע מוכר עצמו אין מעניקים לו מכרוהו ב"ד מעניקים לו המוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית מכרוהו ב"ד רבו מוסר לו שפחה כנענית רבי [9]אלעזר אומר זה וזה אינו נמכר אלא לשש זה וזה נרצע וזה וזה מעניקים לו וזה וזה רבו מוסר לו שפחה כנענית מאי לאו בהא קמיפלגי דתנא קמא לא יליף שכיר שכיר ור"א יליף שכיר שכיר אמר רב טביומי משמיה דאביי דכולי עלמא יליף שכיר שכיר והכא בהאי קרא קמיפלגי מאי טעמא דתנא קמא דאמר מוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש מיעט רחמנא גבי מכרוהו בית דין ועבדך שש שנים זה ולא מוכר עצמו ואידך ועבדך לך ולא ליורש[ט] ואידך [ז]ועבדך אחרינא כתיב ואידך ההוא להרצאת אדון הוא דאתא מאי טעמא דתנא קמא דאמר מוכר עצמו אינו נרצע מדמיעט רחמנא גבי מכרוהו ב"ד [7]ורצע אדניו את אזנו במרצע אזנו שלו ולא אזנו של מוכר עצמו ואידך

עין משפט נר מצוה

קלה א מיי' פ"ב מהל' עבדים הלכה ו
וקל' יב סמג עשין פג:
קלו ב מיי' שם הלכה ב:
קלז ג מיי' שם הלכה ג:
קלח ד מיי' שם הלכה ח:
קלט ה מיי' שם פ"ד הלכה ה סמג עשין פה:
קמ ו ז מיי' שם פ"ג הל' ו סמג עשין פג:
קמא ח מיי' שם [פ"ב הל' ג] ופ"ג הל' יב סמג שם:

תורה אור השלם

1. אם עוד רבות בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ:
ויקרא כה נא
2. אם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר לוֹ יְעָדָהּ וְהֶפְדָּהּ לְעַם נָכְרִי לֹא יִמְשֹׁל לִמְכָרָהּ בְּבִגְדוֹ בָהּ:
שמות כא ח
3. כִּי יִמָּכֵר לְךָ אָחִיךָ הָעִבְרִי אוֹ הָעִבְרִיָּה וַעֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת תְּשַׁלְּחֶנּוּ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ:
דברים טו יב
4. לֹא יִקָּשֶׁה בְעֵינֶךָ בְּשַׁלֲּחֲךָ אֹתוֹ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ כִּי מִשְׁנֶה שְׂכַר שָׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבֵרֲכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה:
דברים טו יח
5. כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ: ויקרא כה מ
6. וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשָׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר: ויקרא כה מז
7. וְהִגִּישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוֹ אֶל הַדֶּלֶת אוֹ אֶל הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוֹ לְעֹלָם:
שמות כא ו

לעזי רש"י

שול"א. סוליה.

מוסף רש"י

למסולים. לסמלא המסוליים, הנפחת שאין לו עקב שול"ל, ליצנא אחרינא על שם מקומו נקרא מסוליים, לשון מורי (ירמות קג:). **ובגרעון כסף.** שמחשב עם אדוניו כשבא לפדות את עצמו, כך וכך לקחתני ולא היה לך לשעבדני אלא שש שנים, נמצאת קונה עבודתי לשנה בכך וכך, חשוב כמה שנים עבדתיך ולא מכסף מקנתי דמי עבודת שנים הללו וטול השאר (לעיל יא:). **בסימנין.** שאם קדמו סימנים לשש שנים תצא כן (שמות כא, יא) ומה הוא מקום שנתן לה שמגרע מפדיונה במספר השנים שעשתה אצלו כאילו היא שכירה אצלו כיצד הרי שקנאתה במנה ועשתה אצלו שתי שנים אומרים לו יודע היית שעתידה לצאת לסוף שש שנה נמצא שקנית עבודת כל שנה ושנה בשישית המנה ועשתה אצלך שתי שנים הרי שלישית המנה ותצא מאצלך (שמות כא, ח) **והפדה.** ולא כתיב ונפדית, משמע שאף אדוניה מסייע בפדיונה, וחזו שמגרעת מפדיונה ויוצאת (שם).

מסורת הש"ס

א) [קמן יח.], ב) [לעיל יא: לקמן טו.], ג) [בכמות ט. ושם נסמן], ד) [בכמ"ר סוסף: וי"ו מוסיף על וכו'], ה) [אם גרסי' רבי אלעזר בגא יו"ד אז רבי אלעזר ביו"ד ע' מוס' לקמן טו. ד"ה ואידך] ובכמ"ר גרס אליעזר, ו) [לקמן יח ע"ב], ז) [בכמ"ר: עבדך, וכ"כ בדפו"ר בגמ' ובכמ"ר, וכל"ל. (רש"ש)], ח) [בדפו"ר: שעבדו], ט) [בכורות יג ע"א], י) [בדפו"ר: נפדת, וכ"ל ונפדית. (רש"ש)], כ) [כ"ל האדון], ל) [שמות כב, ב], מ) [שמות כא, ב], נ) [דברים טו, יח], ס) [שם שם, יז], ע) [שם ד"ה עובד כוכבים], פ) [וע"ע תוס' ב"מ מח ע"א ד"ה נתנה (בנמשך שם לע"ב)], צ) [לקמן מז ע"א], ק) [לקמן יח ע"א], ר) [לכאורה אלי קנא נאמר ביוקרא כה לענין נמכר לעכו"ם והכא בנמכר לישראל אליינו וכ"ל ע"ב], ש) [בכמ"ר דפו"ר אמר מיתת בכסף נוסף: אלא נאמרה בו (ומתקה הרש"ל), וכיונו מגיה לשון רש"י שבדפו"ר],

גליון הש"ס

גמ' ומאן תנא דלא יליף שביר שביר. עיין ב"מ קא ע"ב תד"ה ורי"ב: תוס' ד"ה הואיל וכו' משמע דאין קנין שטר לגוי. עיין בכורות יג ע"א תוד"ה מה:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הואיל וכו' בכסף סס"ד ואח"כ מ"ה לישראל שלא נאמרה בו בכסף ב) מנלן הס"ד:

מוסף תוספות

א. בתוס' הרא"ש מוסיף. ובגרי לא שייך לא אמה העבריה ולא אחרת. ב. האי לאו ק"ו הוא דהיא הנותנת. שם. ועי' שיטה לא נודע למי. ג. וליכא. תוס' הרא"ש. ד. תדע מדאיצטריך קרא למעוטי אשה שאינה נרצעת אע"ג דלא מצי למימר אהבתי את אשתי ואת בני משום דכיון דאיתקש לעבד עברי הו"א שתהא נרצעת כמות שהיא. תוס' הרא"ש.

תוס' ר"י הזקן

למסוליים. שולא בלע"ז. עקב. טאלו"ן בלעז. **מתני'.** בשנים. שעבד שש שנים. וביובל. שהגיע תוך שש. ובגרעון כסף. שמגרע פדיונו לפי מה שעבד ויצא (שמחייב) [שמחשב] עמו כמה עולה מקנתו לשנה ומחשב כמה [שעבד] ופורע השאר. יתירה. שקונה עצמה בכל הני ובהבאת שתי שערות. [א] אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג. **גמ'.** שכיר. דכתיב כשכיר שנה בשנה ר"ן.

ונאמר להלן אוזן. ד"מגמורא עני שכל הפרשה לדרשה שהרי נאמרה לעצמה במגמורא עשיר והוכפלה והכי אמרינן במנחות (דף י.): **הוה.** (ה) מ) [מאחון] ומיעוטא נפקא לן מדכתיב אזנו ממש מאזנו של זה ולא של אחר: **ולא אזנה.** של אמה העבריה נרצעת והא דכתיב (דברים טו) ולקח למעמך תעשה כן להענקה קאי כדלקמן (דף יז.): **כשהוא עבד.** מואם יאמר העבד נפקא שאם לא אמר אהבתי את אדוני לא אלא חפשי עד שיהא שם שניו אינו נרצע: **עבד העבד.** עבד עד שיאמר כשהוא עבד העבד נפקא ליה מה"מ יתירא למעוטי אמה: **לא דריש.** דאורחא דקרא לאיתמעי הכי: **ולא ליורשיו.** אם לא הספיק להעניקו **עד שמת: פעולתו.** שכר פעולתו: **ולא לבעל חובו.** אין האדון מחוייב להגבות הענקו לבעל חובו. ומשום דסבירא לן בעלמא כרבי נתן דאמר הנושה בחברו מנה וחברו מוציאין מזה ונותנין לזה ת"ל אזנו לאשר אשם לו אתא לו לאפוקי ואידך בעלמא נמי לא סבירא לן כרבי נתן מ"ט דת"ק דאמר מוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית מיעט רחמנא גבי מכרוהו ב"ד [2]אם אדוניו יתן לו אשה לו ולא למוכר עצמו ואידך לו [3]בעל כרחו ואידך מכי משנה שכר שכיר נפקא דתניא [4]כי משנה שכר שכיר עבדך שכיר אינו עובד אלא ביום עבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה וכי תעלה על דעתך שעבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה והלא כבר נאמר [7]כי טוב לו עמך (ה) עמך במאכל עמך במשתה וא"ר יצחק מכאן שרבו מוסר לו שפחה כנענית ואידך אי מהתם הוה אמינא ה"מ מדעתיה אבל בע"כ אימא לא קמ"ל אלא מאן תנא דלא יליף שכיר שכיר האי תנא הוא (ו) דתניא [8]ושב אל משפחתו וגו' אמר ר"א בן יעקב במה הכתוב מדבר אי במוכר עצמו הרי כבר אמור אי בנרצע הרי כבר אמור הא אין הכתוב מדבר אלא במכרוהו ב"ד ושלש שנים לפני היובל (ז) שהיובל מוציאו ואי ס"ד יליף שכיר שכיר למה לי נילף שכיר שכיר אמר רב נחמן בר יצחק לעולם יליף שכיר שכיר ואיצטריך ס"ד אמינא מוכר עצמו הוא דלא עבד איסורא אבל מכרוהו ב"ד דעבד איסורא אימא ניקנסיה קמ"ל אמר מר אי בנרצע הרי כבר אמור מאי היא (ח) דתניא [9]ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו וגו' במה הכתוב מדבר אי במוכר עצמו הרי כבר אמור אי במכרוהו ב"ד הרי כבר אמור הא אין הכתוב מדבר אלא בנרצע שתים ושלש שנים לפני היובל (ט) שהיובל מוציאו מאי משמע אמר רבא בר (י) שילא אמר קרא איש איזהו דבר שנוהג באיש ואין נוהג באשה הוי אומר זו רציעה ואיצטריך למיכתב מכרוהו בית דין ואיצטריך למיכתב נרצע דאי אשמעינן מכרוהו ב"ד משום דלא מטאי זמניה אבל נרצע דמטאי זמניה אימא ניקנסיה ואי אשמעינן נרצע משום דעבד ליה שש אבל מכרוהו ב"ד דלא עבד ליה שש אימא לא צריכא ואיצטריך למיכתב ושבתם ואיצטריך למיכתב לעולם דאי כתב רחמנא לעולם הוה אמינא לעולם ממש כתב רחמנא ושבתם ואי כתב רחמנא ושבתם הוה אמינא ה"מ היכא דלא עבד שש אבל היכא דעבד שש לא יהא סופו חמור מתחלתו מה תחלתו שש אף סופו נמי שש קמשמע לן לעולם לעולמו של יובל (יא) אלא מאן תנא דלא יליף שכיר שכיר רבי היא דתניא ואם נוהג באשה [ותימה דכיון דקרא לא משתמע אלא בנרצע למאי איצטריך למימר אי במכרוהו ב"ד הרי כבר אמור]. מ"י: אמאי

ואידך לג"ש הוא דאתא. פי' וגריך שתהא מופנה משני לדדין (א) דאי איכא מופנה אלא מגד אחד איכא מ"ד (בנדה דף כב:) דלמידין ומשיצין (ב) ומאי משיצין דאיכא למיפרך (ג) מה למעורע שכן טעון עץ ארז ואזוב ושני תולעת: **ואידך.** פי' ת"ק בעלמא נמי לא ס"ל כר' נתן מכאן מדקדקין דאין הלכה כר' נתן דהא ר"ל ורבנן פליגי בדר' נתן ור' אליעזר דשמותי הוא (ד) סבר כר' נתן והלכה כרבנן (ה) ועוד מדקדק ר"ת מהא דאמר לקמן פ' האומר (דף פטו.) גבי אומשפזיכייה דר' שמעאל ממזילא הוה א"ל מי קדימתך טהרתיניהו לנבך ומפרש משום דא"ל זיל גנוב ואיזדבן לעבד עברי ואי מוכר עצמו רבו מוסר לו שפחה כנענית למה ליה למימר זיל גנוב ה"ל למימר זיל זבון עצמך אלא ש"מ דאין הלכה כר"א דודאי מוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית וכי היכי דבהא לית הילכתא כוותיה בהא דקאמר מעניקין לו נמי לית הילכתא כוותיה אלא ודאי אין מעניקין לו כת"ק ועוד ראיה מהא דאמר לקמן (דף טו:) הא מני תוטאי היא דאמר לו ולא לבעל חובו משמע דאין הלכה כוותיה ור"ת (ו) ור"י פי' דהלכה כר' נתן דהא גבי פלוגתא דאביי ורבא בפרק כל שעה (פסחים דף נא.) דאמר רבא מכאן ולהבא הוא גובה אי אפשר לרבא לייחס אליבא דרב נחמן דאמר יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן בעל חוב חוזר וגובה אותה מהן אלא כר' נתן וקי"ל כרב נחמן בדיניו (ז) ורבא נמי דחק להעמידה כמותו (ח) וקי"ל כרבא גבי אביי ומה שהגאתי דמדלית הילכתא כר"א בהא דרבו מוסר לו שפחה כנענית ה"נ נימא דלית הילכתא כוותיה בהיא דמעניקין לו אין זה ראיה דילמא בהיא אין הלכה כמותו אבל באחריני הלכתא כוותיה (ט) ועוד דשמא גם בהא דמוכר עצמו רבו מוסר לו שפחה כנענית נמי הילכתא כוותיה והא דנקט התם זיל גנוב לרווחא דמילתא נקט דמכרוהו ב"ד כ"ע מודו דרבו מוסר לו שפחה כנענית ומה שאומר דר"א שמותי הוא ברוב ספרים גרס ר' אליעזר והא דקאמר מוטאי היא (י) דילמא הכי קאמר מוטאי היא וס"ל כוותיה (יא) וה"ר נתנאל מפרש לגבי מלוה כ"ע אית להו כר' נתן והכי נפרש (יב) לעיל אליבא דר"א אלא לו ולא לבעל חובו משום דסבירא לן בעלמא כר' נתן בשאר שכירות שמוליאין מזה ונותנין לזה אתא לו ואפקיה פי' שאינו משלם הענקה לב"ח ואידך ת"ק בעלמא נמי פי' בשאר שכירות לא ק"ל כר' נתן משום דטרח בגופו אבל בב"ח כ"ע אית להו דרבי נתן כדפי' (יג):

ואידך אי מהתם ה"א ה"מ מדעתיה. אף על גב דמדעתו מאם אדוניו יתן לו אשה נפקא מ"מ הוה אמינא דלהרלאת אדון קאמי': **כי טוב לו עמך.** ה"ל אבריהם גרים כשכיר כתושב יהיה עמך (ויקרא כה) דמהתם ילפינן בפ"כ (יד) אבל בספרי (טו) לא דריש מידי מכי טוב לו עמך דאין זה לוי אלא סיפור דבריס בעלמא (טז):

איזהו דבר שנוהג באיש ואינו נוהג באשה. ואם תאמר ואימא זו מכרוהו ב"ד דלא שייך באשה דכתיב (שמות כב) בגניבתו ולא בגניבתה (יז) וי"ל דמ"מ אם מכירה נוהגת באשה אבל אם רציעה אינו

מוסף רש"י

ונאמר להלן אוזן. דשמן עשיר דלא איצטריך אמי למידרש אזן אזן דרציעה דכתיב ולקח אדוניו את אזנו מה דמעורע יומית אף דרציעה יומית (מנחות י.). בפרשת מעורע עשיר כתיב על תנוך אזן היומית וקל יומיה (זבחים כד:) דמעורע עני מיותר לגמרי מופנה הוא הכיא דעני דכולהו כתיבי במעורע עשיר (שבת קלא.). **ואם אמר יאמר העבד.** עבד נרצע ואין אמה נרצעת (דברים טו יז). **ונתן לאשר אשם לו.** לאשר הלוהו לו לא נאמר אלא לאשר אשם לו, לאשר הקנן שלו, בב"ק (קי.) אמרינן אשם זה קנן (פסחים לא. וכעי"ז כתובות יט.). ולא כתיב לאשר נושה בו (כתובות פב.). **מכאן שרבו מוסר לו שפחה כנענית.** והולדות לאדון (דברים טו יח). שהולד לרבו בגיס משפחתו (תמורה ל.).

תוס' ר"י הזקן

אשם. זה הקרן, כדאיתא בהגזול [ב"ק קי, א], ונתן לאשר אשם לו [במדבר ה, ז], למי שהקרן שלו, כלומר לאשר הוא חייב לו. **לא סבירא לן כרבי נתן.** אלא יכול למימר לאו בעל דברים דידי אח, הילכך לא צריך לו (ג) ולא גבינן ליה מיד האדון למתביה לבעל חובו, ואתא לו ולא למוכר עצמו. וש"מ דמילתא דר' נתן שייכא אע"פ שלא נשתעבדו לו מכח הלואה. ומסתברא שאין זה הדין לשכירות פועל, ואע"ג דאמרינן שכיר קרייה רחמנא, לאו למימרא שכל מה שיש בעבד עברי יש בשכיר, דהא הענקה אינה בשכיר, אלא שכל מה שיש בשכיר יש בעבד עברי. ואיכא מאן דאמר דה"א לשכירות פועל דלא גבינן מיד האדון למתביה לבעל חובו, דשכיר קרייה רחמנא.

הגהות הגר"א

[א] גמ' (יורשיו אמאי לא שכיר כו' הלא פעולתו ליורשיו אלא) תא"מ וע"ג ואידך תרי לו כתיבי ואידך הוא מצעי ליה לו ולא לבע"ח כנ"ל:

מוסף רש"י

ומאי משפחתו כדאוקימנא לעיל: דלא מעיא זימניה. לא מלאו שם שניו לגאת: **ניקנסיה.** על שאמר לא אצא ועבר על כי עבדי הם (ויקרא כה) והוא קונה אדון לעצמו חנם (ט): **משום דעבד ליה שם.** קודם לכן ואין רבו מפסיד בשילוחו אבל מכרוהו ב"ד שפגע בו יובל בתוך שם אימא דלא נפסדיה לאדון קמ"ל: **לעולם.** ועבדו לעולם (י) והוא לעולמו של יובל דטפי מהכי ליכא למימר דהא כתיב קרא אחרינא ושבתם איש וגו' ואוקימנא בנרצע: **ה"מ.** דיולא נרצע ביובל ולא קודם לכן היכא דלא עבד שם אחר רציעה אבל היכא דעבד שם אחר רציעתו אימא ניפוק בשם דלא תהא רציעה חמורה מתחילת ממכרו: **קמ"ל לעולם.** מידי דחשוב עד לעולם: ואם

מוסף תוספות

א. ובמופנה משני צדדין למדין ואין משיבין. רשב"ם. ב. וקסבר ר' אליעזר דמופנה מצד אחד למדין ומשיבין. תוס' הרא"ש. ג. דיחיד ורבים הלכה כרבים. רשב"ם. ד. גבי הא דתניא ענק עבד עברי לעצמו. תוס' הרא"ש. ה. ורבא נמי אית ליה דרב נחמן במי שהיה נשוי (כתובות צב.). תוס' טוק עיש. ו. דלאו חד טעמא נינהו. שם. דלאו הא בהא תליא דכל חד מקרא באנפי נפשיה דייקינן ליה. רשב"ם. ז. לאו למימרא דתוטאי היא ויחידאה ולית הלכתא כוותיה. ריטב"ם. ח. ורבנן מודו בה אלא נקטינן

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ד מהל' מחוסרי כפרה הל' כז]:

קמב ב מיי' פ"ג מהל' עבדים הלכה ט:

קמג ג מיי' שם שם הל' יא:

קמד ד מיי' שם שם הל' יז:

קמה ה מיי' שם הל' טו:

קמו ו מיי' פ"ב מהל' מלוה ולוה הל' ו ומצ' עשין נג טוש"ע ח"מ סי' פו סעיף ח:

קמז ז מיי' פ"ג מהל' עבדים הלכה ג:

קמח ח מיי' שם פ"ב הלכה כ:

קמט ט מיי' שם פ"ג הלכה ו:

תורה אור השלם

1. וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּפּוֹ עַל תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית עַל מְקוֹם דַּם הָאָשָׁם:
ויקרא יד כח

2. וְאִם אָמֹר יֹאמַר הָעֶבֶד אָהַבְתִּי אֶת אֲדֹנִי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בָּנָי לֹא אֵצֵא חָפְשִׁי:
שמות כא ה

3. הֲיַעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצֹּאנְךָ וּמִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ אֲשֶׁר בֵּרַכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּתֵּן לוֹ:
דברים טו יד

4. וְהוֹדַעְתָּם אֶת חַטֹּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהֵשִׁיב אֶת אַשְׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְחֻמְשׁתּוֹ יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ:
במדבר ה ז

5. אִם אָדֹנָיו יִתֶּן לוֹ אִשָּׁה וְיָלְדָה בָנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וְיִלְדֶיהָ תִּהְיֶה לַאדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְגַפּוֹ:
שמות כא ד

6. לֹא יִקְשֶׁה בְעֵינֶךָ בְּשַׁלְּחֲךָ אֹתוֹ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ כִּי מִשְׁנֵה שְׂכַר שָׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבֵרַכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה:
דברים טו יח

7. וְהָיָה כִּי יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֲהַבְךָ וְאֶת בֵּיתֶךָ כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ:
דברים טו טז

8. וְיָצָא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל אֲחֻזַּת אָבֹתָיו יָשוּב:
ויקרא כה מא

9. וְקִדַּשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הוּא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשׁוּבוּ:
ויקרא כה י

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ונאמר וכו' במגמורע עני. עיין בינמות דף ע ע"ב רש"י ד"ה ומעיין ליה נ"ר:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה הוה מיעוטא מאזן נפקא לן: (ו) תוס' ד"ה ואידך פי' וכו' וסכי נפרש הא דלעיל:

תוטאי דהוא אמרה להאי דרשה בהדיא וכן דרך התלמוד. שם. ט. עי' שיטה לא נודע למי. י. עי' שיטה לא נודע למי. כ. ומיותר הוא עמך דה"מ למכתב כשכיר כתושב יהיה עד שנת היובל. תוס' כתובות מג. ל. של העבד. תוס'

עין משפט נר מצוה

קנ א מיי׳ פ״ב מהל׳ עבדים הלכה ו [ז]:
קנא ב מיי׳ שם הל׳ ז:

מוסף רש״י

יגאלנו. כתיב בנמכר לעובד כוכבים גבי קרובים ומשמע מיעוטא (לקמן נא.). מקרא נדרש. בקמיכתא הפרשיות ואע״פ שאין היקש מפורש בהן (ב״מ צה.). מאן חכמים. כלומר מאן נינהו ומאי טעמייהו (גיטין כב.).

אמאי קאמר ומה מי שאינו נגאל באלה נילף שכיר שכיר. פירוש שיהא מוכר עצמו לישראל נגאל באלה וא״ת כי נמי נלפינן שכיר שכיר לומר שיהא מוכר עצמו לישראל נגאל באלה מנמכר לעובד כוכבים מ״מ נילף מוכי תשיג וי״ו מוסיף על ענין ראשון[מ] וילמד מוכר עצמו לישראל נגאל באלה מנמכר לעובד כוכבים וש״ל דעביד ק״ו ממכרוהו ב״ד שאינו כתוב למעלה [י] בנמכר לעובד כוכבים וא״ת היכי תיסק אדעתין דנילף מכרוהו ב״ד מנמכר לעובד כוכבים בג״ש דשכיר שכיר הא אמרת[כ] דסברא לומר גבי מכרוהו ב״ד דליקנסיה משום דעבד איסורא וי״ל דבתר דגלי קרא לעיל שיוצא ביובל אע״ג דעבד איסורא כדמפרש הוה בעי למילף שכיר שכיר שיגאל באלה אי לאו הוה קרא וא״ת אכתי היכי בעי למילף שכיר שכיר שיגאל באלה מנמכר לעובד כוכבים מה לנמכר לעובד כוכבים דין הוא שיגאל באלה כדי שלא יטמע בין העובדי כוכבים[ט] וי״ל דהאי סברא שלא יטמע אינה כתובה ואין לסמוך מהך סברא: **אמר** קרא יגאלנו. הקשה ה״ר מאיר למאי דס״ד דלא ידעינן מיעוטא האי יגאלנו אמאי לא ילף ק״ו שמכרוהו ב״ד יהיה נגאל באלה ומה נמכר לעובד כוכבים שאינו נגאל בשש[א] נגאל באלה מכרוהו ב״ד שנגאל בשש אינו דין שיגאל באלה ותירץ דאיכא למיפרך מה לנמכר לעובד כוכבים שכן יוצא במיתת האדון[ט] ולכן דין הוא שיגאל באלה תאמר לנמכר לישראל שאינו יוצא במיתת האדון שהרי עובד את הבן ולכך דין הוא שלא יגאל באלה וא״מ קשה דהא אמה עבריה מצינו למילף מהאי ק״ו דנמכר לעובד כוכבים שהרי אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת והדר נילף ע״ע הנמכר לישראל מהקישא דעבדי לעבריה ומהר״י תירץ דאי לא יגאלנו ה״א דנמכר לישראל נמי נגאל באלה וה״פ ומה מי שאינו נגאל באלה פירוש [ט] דלא כתיב בקרא בהדיא שיגאל באלה נגאל בשש נמכר לעובד כוכבים דכתיב בהדיא בקרא שנגאל באלה אינו דין שיגאל בשש וה״נ אמרינן בפרק השוכר את הפועלים (ב״מ דף פח:) דבעי למימר דשור אוכל אפילו במחובר מק״ו מאדם ומה אדם שאינו אוכל בתלוש אוכל במחובר שור שאוכל בתלוש אינו דין שאוכל במחובר אלמא עביד ק״ו מאדם שאינו אוכל בתלוש אע״פ שאמת הוא שאוכל אף בתלוש אלא ה״פ שאינו אוכל בתלוש דלא כתיב בהדיא בקרא שאדם אוכל בתלוש כדפי׳ הכא: **ומה מי שאינו נגאל באלה יוצא בשש בו׳.** ואם תאמר שדה אחוזה יוכיח שנגאלת באלה ואינה נגאלת בשש אף אני אביא נמכר לעובד כוכבים דה״נ לקמן (דף כ:) עביד הוכחה מעבד לשדה ומשדה לעבד וי״ל דאיכא למפרך מה לשדה שכן אינה יוצאה במיתת האדון להכי אינה יוצאה בשש תאמר בנמכר לעובד כוכבים שיוצא במיתת האדון על כן דין הוא שיוצא בשש: **ורבי** יוסי הגלילי מידי **אלא** [ב[באחר] כתיב. נראה דלא גרס ליה דפשטיה דקרא הכי הוא ועוד דבמסקנא לא מתרצא הכיא קשיא בין לר׳ יוסי הגלילי בין לר״ע ובדוב ספרים אינו ונספרים דגרסי ליה נראה להר״מ דהכי פירושו מידי אלא [באחר] כתיב [ב] כיון דלא איירי כלל אלא מקרובים מנליה לר׳ יוסי הגלילי דבאחר כל אדם לשעבוד דילמא קרובים מצו למפרקיה אבל אחרים לא מצו למפרקיה אפילו לשעבוד ובהכי מתרצא שפיר אמסקנא דמיירי קרא נמי אגאולת רחוקים וא״כ פשטיה דקרא הכי הוא למר כלתא ליה ולמר כלתא ליה: **אלא בסברא קמיפלגי.** פי׳ בקונטרס אי פשיטא לן דהאי באלה אקרובים קאי ע״כ שעבוד דוילא בשנת היובל אאחרים מישתמע כדקאמר ר׳ יוסי הגלילי משום דמצית להקשות לר״ע מידי אלא באלה כתיב אלא בסברא פליגי אי האי באלה אקרובים קאי או אאחרים קאי דהא אחרים נמי כתיב בהאי קרא ר׳ יוסי סבר באלה אלו קרובים ור״ע סבר באלה אלו אחרים והקשה רבי׳ ברוך כיון דאית ליה לר״ע דהאי באלה אלו אחרים ולשחרור היכי קאמר לעיל ר״ע באלה לשעבוד אדרבה ה״ל למימר באלה היינו אחרים לשחרור וש לומר לדברי ר׳ יוסי הגלילי קאמר כלומר מה שאתה קורא באלה דהיינו קרובים לשעבוד: **ורבי** האי **ויצא בשנת היובל מאי עביד ליה.** לא בעי למאי אתא דהא מיבעי ליה שאינו יוצא מתחת יד עובד כוכבים עד היובל אלא הכי בעי אמאי נקט בשנת היובל והא כתיב בקרא אחרינא עד שנת היובל[ע]:

בעובד

[1] ואם לא יגאל באלה רבי אומר [א]באלה הוא נגאל ואין נגאל בשש שיכול [ב]והלא דין הוא ומה מי [ג]שאינו נגאל באלה נגאל בשש זה שנגאל באלה אינו דין שנגאל בשש ת״ל באלה באלה הוא נגאל ואין נגאל בשש ואי סלקא דעתך יליף שכיר שכיר אמאי קאמר ומה מי שאינו נגאל באלה נילף שכיר שכיר אמר רב נחמן בר יצחק לעולם יליף שכיר שכיר ושאני הכא [ד]דאמר קרא [2]יגאלנו לזה ולא לאחר[ה] ומאן תנא דפליג עליה דרבי ר׳ יוסי הגלילי ור״ע [ו]דתניא לא יגאל באלה ר׳ יוסי הגלילי אומר באלה לשחרור בשאר כל אדם לשעבוד ר״ע אומר באלה לשעבוד בשאר כל אדם לשחרור מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי אמר קרא אם לא יגאל באלה אלא באחר ויצא בשנת היובל ור״ע אומר אם לא יגאל אלא באלה ויצא בשנת היובל [ז]ור׳ יוסי הגלילי מידי אלא באלה כתיב אלא בהאי קרא קמיפלגי או דודו או בן דודו יגאלנו [ח] זה גאולת קרובים או השיגה ידו זה גאולת עצמו ונגאל זו גאולת אחרים ר׳ יוסי הגלילי סבר מקרא נדרש לפניו שדי גאולת קרובים אגאולת עצמו מה גאולת עצמו לשחרור אף גאולת קרובים לשחרור ור״ע סבר מקרא נדרש לאחריו שדי גאולת אחרים אגאולת עצמו מה גאולת עצמו לשחרור אף גאולת אחרים לשחרור אי הכי באלה למה לי אי לאו באלה ה״א [ט]מקרא נדרש בין לפניו בין לאחריו והכל לשחרור אי הכי הדר קושיא לדוכתיה אלא בסברא קמיפלגי רבי יוסי הגלילי סבר מסתברא גאולת אחרים לשיעבוד דאי אמרת לשחרור הוו מימנעי ולא פרקי ליה ור״ע סבר מסתברא גאולת קרובים לשיעבוד דאי אמרת לשחרור כל יומא ויומא אזל ומזבין נפשיה א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן זו דברי רבי יוסי הגלילי ור״ע אבל חכ״א [י]הכל לשחרור [כ]מאן חכמים רבי היא דמפיק ליה להאי באלה לדרשה אחרינא ומקרא נדרש בין לפניו ובין לאחריו ורבי האי ויצא בשנת היובל מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא ויצא בשנת היובל

בעובד

ואם לא יגאל באלה. בנמכר לעובד כוכבים כתיב: **באלה.** בקרובים דכתיב לעיל מיניה או דודו וגו׳: **ומה מי שאינו נגאל באלה.** נמכר לישראל לא כתיב ביה גאולת קרובים דלא נפקא לן (לעיל דף יד:) מוהפדה אלא גאולת עצמה: **נילף שכיר שכיר.** גאולת קרובים לנמכר לישראל מנמכר לעובד כוכבים דנמכר לעובד כוכבים נמי כתיב[מ] כשכיר שנה בשנה יהיה עמו: **דפליגי עליה דרבי.** ואמרי דנמכר לעובד כוכבים יוצא בשש: **ר׳ יוסי הגלילי הו׳.** דמפיק האי באלה לדרשה אחריתי: **באלה לשיחרור.** גאולתו קרובים אינו משתעבד להם: **ויצא בשנת היובל.** מאותו אחר שיגאלהו מן העובד כוכבים אלמא גאלו אחר כל אדם משתעבד לו: **ונגאל זו גאולת אחרים.** ולימדך שכל אדם בישראל גואלו מיד העובד כוכבים ואין העובד כוכבים יכול לעכב עליו ובעובד כוכבים שתחת ידינו הכתוב מדבר: **ר׳ יוסי סבר מקרא נדרש לפניו.** גאולת עצמו פשיטא לן דהויא לשחרור והיא מלמדת על שאר גאולות לר׳ יוסי אינה מלמדת אלא על גאולת קרובים שהיא לפניה ומקרא הנדרש ללמד נדרש ללמד על שלפניו הכתוב למעלה הימנו: **שדי גאולת קרובים אגאולת עצמו.** ללמד הימנו לפי שמלמד על שלפניו הילכך גאולת קרובים למדו מגאולת עצמו הכתובה אחריה: **לאחריו.** הכתובה למטה הימנו הילכך גאולת עצמו מלמדת על גאולת אחרים אלמא למוד גאולת אחרים מגאולת עצמו: **ה״א הו׳.** אבל השתא דכתיב באלה לומר שיש חילוק בין אלה לאחרים למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה: **אי הכי.** דבעלמא נדרש לפניו ולאחריו והכא משום דכתיב באלה הוא הדר קושיא לדוכתיה דר״ע היכי משתמע שעבוד דוילא בשנת היובל אקרובים: **אלא בסברא פליגי.** כלומר אי פשיטא לן דהאי באלה אקרובים קאי על כרחך שעבוד דוילא בשנת היובל אאחרים משתמע אלא בסברא פליגי אי האי באלה אקרובים קאי או אאחרים נמי דההוא קרא כתיבי: **ר׳ יוסי הגלילי סבר מסתברא.** אחרים לשעבוד דהאי באלה אקרובים קאי דשעבוד דוילא בשנת היובל אאחרים דאי אמרת כו׳: **ור״ע סבר מסתברא.** אקרובים שעבוד והאי אלה אאחרים קאי ושעבוד דוילא ביובל אקרובים קאי דאי אמרת כו׳: **לכדתניא.** ללמדך שאע״פ שהעובד כוכבים תחת ידך אם לא יגאל ישתעבד בו עד היובל ואי אתה רשאי לגאלו בעקיפין:

לאחרת

תורה אור השלם

1. וְאִם לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה וְיָצָא בִשְׁנַת הַיֹּבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ: ויקרא כה נד
2. אוֹ דֹדוֹ אוֹ בֶן דֹּדוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ מִשְּׁאָר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ הִשִּׂיגָה יָדוֹ וְנִגְאָל:
ויקרא כה מט

גליון הש״ס

גמ׳ דא״כ יגאלנו לזה ולא לאחר. ע׳ יומא מ ע״ב תד״ה ועשהו מטלת: תוס׳ ד״ה אמר רבי׳ דלא כתיב בקרא בהדיא. וכיולא בזה ברכות כא ע״א ברש״י שם:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ יגאלנו זו גאולת קרובים כו׳ זו גאולת עצמו:

מוסף תוספות

א. [שהרי] השתא מיעטנו מבאלה דנמכר לגוי אינו יוצא בשש. תוס׳ הרא״ש.

מסורת הש״ס

מ) [נ]פמ״ש תוס׳ חולין כב. ד״ה שיכול וכו׳ נראה דל״ג שלא מיעוט הללו והלא דין הוא], נ) [לקמן כא.], ג) [לקמן כא ע״א בסוה״ע, ע״ש], ד) ת״ר בפרשה בהר סיני פרק ט פסיקתא פ׳ בהר סיני, ה) נ״א וי״ע וכן הוא בכת״י ועי׳ מהרש״א על תוס׳ ד״ה וכיי יוסי הגלילי, ו) שבת נב: ב״מ נה. ר״ה ט: זבחים כד: [מנחות יט. חולין קיח:], ז) [עירובין פב. וש״נ], ח) [ויקרא כה, נג], ט) [כדלעיל יד ע״ב], י) [בדפו״ר: מנמכר, וכנ״ל], כ) [לעיל בעמוד א׳], ל) [כדלקמן כ ע״ב], מ) [לקמן יז ע״ב.], נ) רש״א ע״ב, ס) [בדפו״ר: וכיון. ונדלנ״ל], ע) [ויקרא כה, נ],

נאחרת. לקיחת קידושין: **הניחא לו.** פלוגתייהו לקמיה: **אדון כותבו.** בתך קנויה לי וונתנו לאב כדרך שארי[ם] קידושין שהבעל כותב בתך ע) היא מקודשת לי: **אלא למ"ד אב כותבו.** לא יליף משאר קידושין ומנליה דקני ליה שטרא: **לא תצא צאת העבדים.** בשן ועין פ) בראשי מיכרים כעבד כנעני[ב] שאם סימא את עינה וכן עינו של עבד עברי אינו יוצא בכך אלא נותן לו דמי עינו וזה משלים שם ויוצא: **אבל נקנים היא לקנין עבדים.** כנעניים והם נקנין בשטר כדלקמן (דף כב:) דאיתקש לקרקעות דנקנין בשטר בכסף ובחזקה: **ומאי ניהו חזקה.** ולקמן (שם) מפרש כילד בחזקה שיכפוה לעשות מלאכה אחת: **והתנחלתם אותם.** בעבד כנעני כתיב אותם כאחוזה ק) הנקנין בחזקה ולא אחר: **בנכסי הגר.** שמת ואין לו יורשין ונכסיו הפקר: **להכי אהני אם אחרת.** הקישה הכתוב לאחרת לגלות על הלימוד של כלאת העבדים שבא ללמדנו על קנין השטר ולא על החזקה אבל עיקר שטר לאו מקידושין יליף דתימא אדון כותבו אלא משטר קרקעות יליף כשטר עבד כנעני[ב] ואב כותבו כי היכי דשטר שדות מוכר כותבו כדילפינן (לעיל דף ט.) מן ואקח את ספר המקנה: **שאינה יוצאה כראשי איברים.** ולגופיה אינטריך ולא למידק מיניה אבל נקנית בקנין עבדים לכל קרא דמיבעי לגופיה לא אתי לדוקיא: **מאי נלאת.** דלדוקיא נמי אתי לומר לך מדין יציאה לגבה מיעטתה ולא מדין הקנין: **נמה לי שטר.** הא אין גופו קנוי אלא חוב ממון עבודת שם שיש שיש עליו: **נימא ליה כאפי תרי זיל.** לית לי עלך מידי ופטר: **גופו קנוי.** עד שיגיעו ימי חיפושו ולפיכך הרב שמחל על גרעונו אינו מחול ולריך שחרור ואם לאו חוזר ומשתעבד בו אם ילדה דלא שייך בו מחילת ממון אלא לשון שחרור וכי כתב ליה לשון שחרור ונתן ליה נפיק דלא גרע מכנעני דנפיק בשטר דכתיב[ג] לו חופשה לא ניתן לה וגמר לה לה מאשה[ד]: **במיפה האב.** אביה: **מיפה שמוציאה מרשות אב.** שאין מעשה ידיה ליורשיו כדקיימא לן בכתובות (דף מג.) אמר רב יהודה אמר רב בת הגיורת מן האמין מעשה ידיה לעצמה אמר רב כהנא מ"ט דרב דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם מגיד שאין אדם מוריש זכות שיש לו בבתו לבנו: **שייר מיפה אדון.** דקי"ל לקמן (דף ח:) דאיתא עובדת את הבן: **דאיתא נמי באיש.** דגרע נמי יוצא במיתת אדון דאינו עובד את הבן כדתנן במתניתין (לעיל דף יד:): **ואלא ניתני.** מיתת האב הוא ולא שייר מידי: **שיש לו קלבה.** וכסף מקנתו ושם שיש ויובל כולהו ידעי לאימת וכמה: **והא סימנין בו'.** שיש שממהרת להביא ויש שמתאחרת: **למעלה.** אימת דמייתא לאחר ח) י"ג שיש הוו סימני נערות: למטה

בעובד כוכבים שישנו תחת ידך. פי' בקונטרס אם לא יגאל ישתעבד בו עד היובל ואין אתה רשאי לבא עליו בעקיפין וא"ת תיפוק ליה מדכתיב (ויקרא כה) והשב עם קונהו משנת המכרו לו עד שנת היובל דאי בעובד כוכבים שאינו תחת ידך לא ליית וי"ל דאי מהתם ה"א דמיירי בעובד כוכבים שאינו תחת ידך דאתי קרא למימר שמודיעין לו את הדין לעובד כוכבים אם ירצה לשמוע לקבל עליו דין תורה אבל בעובד כוכבים שישנו תחת ידך ה"א לא ניתיב ליה כלל קמ"ל הא קרא דאייתר שהרי הרבה יובל כתיבי בפרשה לומר שאפילו יכול להוציאו בעל כרחו לא תבא עליו בעקיפין ולא יצא אא"כ ישלם כסף ואע"ג דכתיב והשב עם קונהו דדרשינן ליה[ג] שידקדק עם קונהו ולא יכעוס[ג] עליו ואע"פ שאינו תחת ידך פעמים שיכול להעביר עליו ולהטעותו בדין והשבון[א] וא"ת אי בעובד כוכבים שישנו תחת ידך מה שייך יובל[ד] ולמה לי נמי דקרוק כלל וי"ל דהכא שהעובד כוכבים בטוח עליו ונתן לו מעות על מכר גופו בא הכתוב להשמיענו שלריך לדקדק[ב]: **שכן מוציא בבת ישראל.** הא דלא נקט שכן מכנים דהוא דמי טפי משום דבגט כתיב בהדיא[ג]: **לימא** ליה באפי תרי זיל. תימה אמאי פריך גמרא לימא ליה באפי תרי זיל ה) אמאי לא פריך ויפקירנו שהרי אפילו עבד כנעני שגופו קנוי ו) יצא בהפקר לשמואל דאמר המפקיר עבדו יצא לחירות וא"ל גט שחרור בפ' השולח (גיטין דף נח.[ז]) ולמה לי שטרא ואפילו למ"ד (שם:) דהמפקיר עבדו יוצא לחירות ולריך גט שחרור היינו משום הפקעת איסור כדי להתירו בבת ישראל וא"כ בע"ע למה לי שטרא דבלאו הכי מותר וי"ל דאין ה"ג ומיהו לא הוה קשה למה לי שטרא ליפקוה בהפקר דפשיטא דיש יציאות אחרות לבד משטר אלא הכי קשיא ליה אף כשבא להוציאו בשטר למה לי שטר אותו לשון הכתוב בשטר דהיינו הרי ח) את בן חורין הרי את לעצמך כדתנן בהמגרש (שם דף פה:) אותו לשון עצמו יאמר לו בע"פ דס"ד דאין לריך אלא מחילה כמו מחילת חוב בעלמא[ד] ולבסוף דמסיק ע"ע גופו קנוי לשון הכתוב בשטר אין מועיל בעל פה[ט]: **אמר רבא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי.** מדלא חשיב במתניתין שטר משמע דאבד דעבד עברי אין גופו קנוי ותימה דרבא דקאמר עבד עברי גופו קנוי היכי פליג אמתניתין וליכא למימר דרבא דייק מברייתא הכי וליה לא פסיקא ליה הכי דאמר לקמן בפירקין (דף כח.) עד היכן גלגול שבועה ומסיק רבא לטעמיה דאמר רבא עבד עברי גופו קנוי וי"ל דמתני' נמי סברה דגופו קנוי[ה] והא דלא חשיב שטר משום דתנא דמתני' לא חשיב אלא יציאות שהם בע"כ של אדון אבל שטר מדעתו של אדון[ו]: **והרב שמחל על גרעונו.** אבל אם לא היה גופו קנוי היתה מחילה לא בעי קנין ומיהו יש לדחות דכיון שהוא מוחזק בגופו אין לך קנין גדול מזה[ז]: **מיתה שמוציאה מרשות אב אינו דין שמוציאה מרשות אדון.** ואם תאמר תופס תוכיח שמוציאה מרשות אביה[ח] ואין מוציאה מרשות אדון דאי תופס מוציאה מרשות אדון אין אדם קונה בת חבירו שהרי יכול להכניסה ולהוציאה מרשות אדון וי"ל מה לתופס שכן אינה מוציאה מרשות אב אלא מרשות אדון דאי מדעתו ולכך אינה מוציאה מרשות אדון תאמר במיתה שמוציאה מרשות אב בע"כ: והא

ב) בעובד כוכבים שישנו תחת ידך או אינו אלא בעובד כוכבים שאינו תחת ידך אמרת וכי מה אפשר לעשות לו הא אין הכתוב מדבר אלא בעובד כוכבים שישנו תחת ידך: ובשטר: מנלן אמר עולא אמר קרא [1]אם אחרת יקח לו הקישה הכתוב לאחרת מה אחרת מקניא בשטר אף אמה העבריה מקניא בשטר הניחא למ"ד שטר אמה העבריה אדון כותבו אלא למ"ד אב כותבו מאי איכא למימר דאיתמר שטר אמה העבריה מי כותבו רב הונא אמר אדון כותבו רב חסדא אמר [א]אב כותבו הניחא לרב הונא אלא לרב חסדא מאי איכא למימר אמר רב אחא בר יעקב אמר קרא [2]לא תצא כצאת העבדים אבל נקנית היא כקנין עבדים ומאי ניהו שטר ואימא אבל נקנית היא כקנין עבדים ומאי ניהו חזקה [3]אמר קרא [3]והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם בחזקה ולא אחר בחזקה ואימא אותם בשטר ולא אחר בשטר הכתיב לא תצא כצאת העבדים ומה ראית מסתברא שטר ה"ל לרבויי [ג]שכן מוציאה בבת ישראל אדרבה חזקה ה"ל לרבויי שכן קונה בנכסי הגר[ד] [ה]באישות מיהת לא אשכחן אי בעית אימא להכי אהני אם אחרת ורב הונא האי לא תצא כצאת העבדים מאי דריש ביה ההוא מיבעי ליה [ב]שאינה יוצאה בראשי אברים כעבד[ו] ורב חסדא א"כ לכתוב קרא לא תצא כעבדים מאי כצאת העבדים ש"מ תרתי: וקונה את עצמו בשנים: דכתיב [4]שש שנים יעבד ובשביעית וגו': ביובל: דכתיב [5]עד שנת היובל יעבד עמך: בגרעון כסף: [ז]אמר חזקיה דאמר קרא [6]והפדה מלמד שמגרע פדיונה ויוצאה תנא [ג]וקונה את עצמו בכסף ובשוה כסף ובשטר בשלמא כסף דכתיב [7]מכסף מקנתו שוה כסף נמי [ט]ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף בכסף אלא האי שטר ה"ד אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה היינו כסף אלא שיחרור [ט]שטר למה לי לימא ליה באפי תרי זיל א"נ באפי בי דינא זיל [י]אמר רבא [ד]זאת אומרת עבד עברי [כ]גופו קנוי והרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול: יתירה עליו אמה העבריה: אמר ר"ל [ל]אמה העבריה קונה את עצמה במיתת האב מרשות אדון מק"ו ומה סימנין שאין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון מיתה שמוציאה מרשות אב אינו דין שמוציאה מרשות אדון [מ]מיתיבי רב הושעיא יתירה עליו אמה העבריה שקונה את עצמה בסימנין ואם איתא ניתני נמי מיתת האב [נ]תנא ושייר מאי שייר דהאי שייר מיתת האדון אי משום מיתת האדון לאו שיורא הוא דכיון דאיכא נמי באיש לא קתני ואלא ניתני תנא דבר שיש לו קצבה קתני דבר שאין לו קצבה לא קתני והא סימנין דאין להם קצבה וקתני אמר רב ספרא אין להם קצבה למעלה אבל יש להם קצבה למטה

ג) [ויקרא כה מו]. כי תקנה עבד עברי ששש שנים יעבד ובשביעת יצא לחפשי חנם: [שמות כא ב]

5. כשכיר כתושב יהיה עמך עד שנת היובל יעבד עמך: [ויקרא כה מ]

6. אם רעה בעיני אדניה אשר לו יעדה והפדה לעם נכרי לא ימשל למכרה בבגדו בה: [שמות כא ח]

7. אם עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו מכסף מקנתו: [ויקרא כה נא]

מוסף רש"י

בעבו"ם שישנו תחת ידך. ואעפ"כ לא תבא עליו בעקיפין מפני חילול השם אלא כשתבא ליגאל ידקדק בחשבון לפי המגיע בכל שנה ושנה יעבה לו הגוי מן הדמים וכו' (ויקרא כה מח). **לאחרת.** אשמעו (לעיל ט:). **שכן מוציא בבת ישראל.** גט אשה (לקמן כז:). **והפדה.** ולא כתיב ופדיה, משמע שאף אדוניה מסייע בפדיונה, וחכו שמגרעת מפדיונה ויוצאת (לעיל יא:). **ישיב גאולתו.** יסיב קרא ימיה, דמלי למכתב לפיהן גאולתו, **לרבות** שוה כסף. לענין פליין (לעיל ח.). **גופו קנוי.** כל שם שיש (ב"ק קיג:). **ומה סימנין כו' מוציאין מרשות אדון.** כדלעיל ויגאלה חנם אלו ימי גברות, אין כסף אלו ימי נערות, מיתה שמוציאה מרשות אב. שאינו מוריש לבניו מה שזכתה לו תורה בבתו שיהא מעשה ידיה לאחין, כדלעיל (כתובות מג.) אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם, אינו דין שמוציאה מרשות האדון (ב"מ יב:). **תנא ושייר.** לא משביחנו לכולהו (תוספה שם). **מאי שייר דהאי שייר.** דלא תורחא דתנא לימתני כל מילי (תענית יג:).

מוסף תוספות

א. והזהיר הכתוב שלא להטעותו בדבר שיודע לגרי משום חילול השם. תוס' הרא"ש. ב. דהוי חלול השם כיון שהנכרי סומך על מעותיו. תוס' טוף. ג. וקידושין לא ידענן אלא מרצאה והיתה. תוס' הרא"ש. ד. דס"ד דאין גופו קנוי. שם. ה. דברייתא לא פליג אמתניתין אלא לאוסופי קאתי. שם. ו. לא קתני דהוא פשיטא ליה. ריטב"א.

עין משפט נר מצוה

קנב א מיי' פ"ד מהל' עבדים הלכה ג:
ב [מיי' שם הלכה ו]:
קנג ג מיי' פ"ב מהל' עבדים הלכה מ והלכה יב:
קנד ד מיי' שם הל' יא [טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' מב]:

תורה אור השלם

1. אם אחרת יקח לו שארה כסותה ועונתה לא יגרע: [שמות כא י]
2. וכי ימכר איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים: [שמות כא ז]
3. והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה לעלם בהם תעבדו ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך: [ויקרא כה מו]
4. כי תקנה עבד עברי ששש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם: [שמות כא ב]
5. כשכיר כתושב יהיה עמך עד שנת היובל יעבד עמך: [ויקרא כה מ]
6. אם רעה בעיני אדניה אשר לו יעדה והפדה לעם נכרי לא ימשל למכרה בבגדו בה: [שמות כא ח]
7. אם עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו מכסף מקנתו: [ויקרא כה נא]

תוס' ר"י הזקן

באפי תרי זיל. דקס"ד דלית ליה זכותא בגויה דעבד ולא הוה אלא כלוה ולמה לי שחרור, יאמר לו בפני עדים כדי שלא יחזור בו שילך. ושמעינן מהא דמחילה א"צ קנין, דאי צריכה קנין אכתי לא סגי ליה בהכי אלא בשטר דסתם קנין לכתיבה עומד ט. [זאת אומרת]. מדאצרכת ליה שטר שחרור ולא סגי ליה באמירה בעלמא שגופו קנוי לו, כלומר שיש לו זכות בגופו של עבד וקאנו למעשה [דידן] של עבד, והואיל ויש לו זכות בגופו בשביל] חובו אין האדון מפקיע זכות שיש לו על הגוף באמירה אלא בשטר, הילכך אם מחל הגרעון כסף שיתחייב ליתן לו העבד אם ירצה לצאת אינו מחול באמירה אלא בשטר. ומסתברא דכי אמרינן דמחילה א"צ קנין ה"מ היכא דליית ליה משכון על המלוה, אבל אית ליה משכון עליה לא קנו מידו כלום עד שיחזיר לו המשכון, ומיהו דוקא במשכנו שלא בשעת הלואתו דשיעבודא מיהא אית ליה עליה, דהא קנין דעבד עברי כמשכון הוי ובלא שטר אינו כלום, וה"נ אמרינן וקנמן [יט, א] גבי אמה העבריה היא גופה משכון הויא, וכי כתב לו[ן]ה שטר הו"ל כמחזיר (ליה על) [לו את] המשכון. ומסתברא דמלוה בשטר אם מחל המלוה אע"פ שלא החזיר לו את השטר הויא מחילה, דשטר ראיה בעלמא הוא. וגבי עבד עברי דנקנה בשטר כדקס"ד דכמלוה היא, אמרינן לימא ליה באנפי תרי זיל. ותנא דמייתי משום דלא חשיב ליה* אלא מידי דאיתיה בעל כרחו דאדון, ושחרור ליתיה אלא מדעתיה דאדון.

*נראה דצ"ל ותנא דמתני' דלא חשיב ליה היינו משום וכו' (ד"ר).

והא ארבעה קתני. נראה דדייק מהא דקתני ואי אתה יכול לומר ארבעה באחד מהן דמשמע דנחית לפרושי כולהו ולישא למימר דדייק מדקתני ארבעה מעניקים להן דהא אמר בפ"ב דסוטה (דף טז.) תנא ושייר אע"ג דתנא מניינא גבי הא דאמרינן בג' מקומות [a] הלכה עוקרת את המקרא[a]: **מה לסימנין שכן נשתנה הגוף.** ואם תאמר מכל[b] הני איכא למידק ק"ו[A] ומה סימנין שאע"פ שנשתנה הגוף אינו מוציאה מרשות אב ואפ"ה מוציאה מרשות אדון מיתה שאע"פ שלא נשתנה הגוף מוציאה מרשות אב אינו דין שמוציאה מרשות אדון[B] וי"ל דודאי גבי אדון שייך לומר שינוי הגוף גורם הוצאה משום דאין זה הגוף שקנה[C] אבל גבי אב לא שייך טעם דשינוי הגוף דלעולם הוא אביה אחר השינוי כמו קודם השינוי[D] וא"ת נעשה ק"ו משנים ויובל שאין מוציאין מרשות אב ומוציאין מרשות אדון מיתת אב שמוציאה מרשות אב אינו דין וכו' וכ"ת מה לשנים ויובל שכן מוציאין בע"ע תאמר במיתת אב וכו' סימנין יוכיחו וי"ל דאיכא למפרך מה לסימנין שכן נשתנה הגוף וא"ת תיתי מביייהו דמאי אמרת מה לסימנים שכן נשתנה הגוף שנים ויובל יוכיחו מה לשנים ויובל שכן מוציאין בע"ע סימנין יוכיחו וחזר הדין לא רלאי זה כו' הלד השוה שבהן שמוציאין בעלמא שנים ויובל בע"ע וסימנין נמי מוציאין בעלמא שהרי מוציאין האיש מידי קטנות[E] ומוציאין כאן אף אני אומר כו'[1] וי"ל דאיכא למיפרך מה להלד השוה שבהן שמוציאין מעבדות תאמר במיתת האב שלא מצינו שמוציאה מעבדות ואע"ג דהיא גופא בעי למילף מ"מ כל כמה דלא ילפינן פירכא היא[F] וא"ת נעשה ק"ו ממיתת אדון שאינה מוציאה מרשות אב שאם מת אדון בעודה קטנה חוזרת לרשות אב עד בגרות ומוציאה מרשות אדון מיתת אב שמוציאה מרשות אב אינו דין וכו' וי"ל מה למיתת אדון שכן מוציאה בגרעון תאמר במיתת אב וכו'.

והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם מכאן **שאין אדם מוריש כו'.** הר"ר יהודה מקורבי"ל הקשה למה לי והתנחלתם שאין מוריש זכות בתו לבנו פשיטא דמהיכא נפקא לן (כתובות דף מו:) דמעשה הבת לאב מלאמה[H] ואמה גופה אינו יכול להוריש לבנו כדדייק לקמן (דף יח:) דאמה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת וי"ל ה"מ גדולה הוא דנפקא לן מלאמה אבל קטנה לא נפקא מלאמה אלא מסברא דהשתא זבוי מזבין לה וכו'[G] ולהכי איצטריך והתנחלתם אמה

למטה. אם הבילה לפני זמנה אינן סימנין: ה"ג להא מתניתא בפרק יולא דופן בן **תשע שנים שהביא שתי שערות שומא מבן ט' שנים ויום אחד עד י"ב שנה ויום אחד ועודן בו שומא רבי יוסי בר' יהודה אומר סימן בן י"ג שנה ויום אחד דברי הכל סימן.** והתספריך[M] ליה בנדה אמאי נקט י"ג ולא נקט י"ב ומתרץ לה: **בן ט' שנים.** הכל מודים שומא: **מבן תשע ועד בן י"ב שנה ועודן בו.** כשהגיע לי"ב ולא נשרו פלוגתא אבל אם נשרו קודם י"ב לא פליג ר' יוסי דאיגלאי מילתא דלאו סימן הוי ומבן י"ג שנים ויום אחד מודו רבנן דהוי סימן ואפילו נשרו: **שומא.** ורוא"ה בלע"ז ודרכה לצמח בה שער אלמא המביאה קודם תשע אינו סימן ויש לה קלבה למטה: **ד' מעניקים להם.** תנאי פליגי לקמן איכא למ"ד בורח ויולא בגרעון כסף אין מעניקים לו ואיכא למ"ד יולא בגרעון כסף מעניקים לו לפיכך קבע בהן ר' שמעון מנין ארבעה ואין בורח וגרעון אחד מהן וקס"ד השתא שהן היולא בשש שנים והיולא ביובל ונרלע שיולא במיתת אדון וסימנין דאמה העבריה: **שלשה מהן באים.** שנים ויובל ומיתת אדון דנרלע ושלשה באשה שנים ויובל וסימנין: **ואין רציעה באשה.** ולקמיה פריך בלא רציעה נמי אמה העבריה יולאת במיתת האדון: **דרבי ספרא.** דיש לה קלבה למטה: **מיתת אדון.** לא קתני בהני ד': **שנים ויובל.** הפוגע בתוך שש: **ויובל שלא רציעה.** ויובל המוליא את הנרלע. והני תפשי דיובל כל חד חשיב באפי נפשיה: **ה"נ מסתברא.** דמיתת אדון לא קתני בהו: **ואם איתא.** דתנא מיתת האדון ותרתי יובלי כחד חשיב להו הא איתא נמי באשה ומאי ניהו דקאמר אין רציעה באשה דבלא רציעה נמי הוו בה ארבעה ענק: **ואין לרבה.** במליאתה אלא שכר בטלה כמה שבטלה ממלאכתה כשהגבהתה. ולקמיה פריך ענק ע"ע לעצמו פשיטא: **הא דנפקא בסימנים.** ואביה קייס הוו דאב: **והא דנפקא במיתת האב.** דהומיל דליתיה לאב זכייה איהי בענק: **זכות בתו.** זכות שזכתה לו תורה בשבח בתו: **יו"ד קרת.** יו"ד שהיא קטנה עשאה עיר גדולה כלומר האריך משנתו חנם: **ולא לבעל חובו.** ומדסבירא לן כרבי נתן אתא לו אפקיה כדפרישית לעיל (דף טו.): **אלו מעניקין להן כו'.** ולקמן יליפינן כולהו לטעמייהו: **אלא ליולא בשש.** דהענק בדידיה כתיב: **תשלחנו וכי תשלחנו.** תרי זימני תשלחנו ולרבות שאר שילוחין להענק: **שאין שילוחו מעמך.** מדעתך אלא מאליהם: **ששילוחו מעמך.** שיהא מקבל גרעון ומשלחו: **השלמה בעי.** להשלים שש ולאחר השלמה הרי הוא כיולא בשנים ויעניקהו: יכול

למטה[b] דתניא [A]בן תשע שנים שהביא שתי שערות שומא מבן ט' שנים ויום אחד עד בן י"ב שנה ויום אחד ועודן בו שומא ר' יוסי בר' יהודה אומר סימן בן י"ג שנה ויום אחד דברי הכל סימן מתיב רב ששת ר' שמעון אומר ד' מעניקים להם ג' באיש וג' באשה ואי אתה יכול לומר ד' באחד[c] לפי שאין סימנים באיש ואין רציעה באשה ואם איתא נימי מיתת אב וכ"ת ה"נ תני ושייר והא ארבעה קתני וכי תימא תנא דבר שיש לו קצבה קתני ודבר שאין לו קצבה לא קתני והא סימנין דאין להם קצבה וקתני וכי תימא ה"נ כדרב ספרא והאיכא מיתת אדון דאין[d] להם קצבה וקתני מיתת אדון נמי לא קתני ואלא ארבעה מאי ניהו שנים ויובל ויובל של רציעה ואמה העבריה בסימנים ה"נ מסתברא דקתני סיפא אי אתה יכול לומר ארבעה באחד מהם לפי שאין סימנים באיש ואין רציעה באשה ואם איתא באשה מיהא משכחת לה ארבעה שמע מינה מתיב רב עמרם [B]ואלו מעניקים להם היוצא בשנים וביובל ובמיתת האדון ואמה העבריה בסימנים ואם איתא נימי מיתת אב וכי תימא תנא ושייר[e] [C]אלו קתני וכי תימא דבר שיש לו קצבה קתני דבר שאין לו קצבה לא קתני והא סימנין דאין להם קצבה וקתני וכי תימא ה"נ כדרב ספרא האיכא מיתת אדון תיובתא דריש לקיש תיובתא והא ריש לקיש ק"ו אמר קל וחומר פריכא היא משום דאיכא למיפרך מה לסימנין שנשתנה הגוף תאמר במיתת אב שכן לא נשתנה הגוף[f] תני חדא ענק עבד עברי לעצמו וענק אמה העבריה לעצמה ותניא אידך ענק אמה העבריה ומציאתה לאביה ואין לרבה אלא שכר בטלה בלבד מאי לאו הא דנפקא בסימנים והא דנפקא לה במיתת אב לא אידי ואידי דנפקא לה בסימנין ולא קשיא [D]הא דאיתיה לאב הא דליתיה לאב בשלמא ענק אמה העבריה לעצמה [E]למעוטי אחין[g] [F]דתניא [1]והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם [G]מכאן שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו אלא ענק ע"ע לעצמו פשיטא אלא למאן אמר רב יוסף [H]יו"ד קרת קא חזינא הכא [I]אביי אמר הכי אמר רב ששת הא מני תוטאי הוא דתניא תוטאי אומר לו[h] ולא לבעל חובו[i] גופא אלו מעניקים להם היוצא בשנים וביובל ובמיתת אדון ואמה העבריה בסימנין אבל בורח ויוצא בגרעון כסף אין מעניקים לו[j] ר"מ אומר בורח אין מעניקין לו ויוצא בגרעון כסף מעניקים לו ר"ש אומר ארבעה מעניקים להם שלשה באיש וג' באשה ואי אתה יכול לומר ארבעה באחד מהן לפי שאין סימנין באיש ורציעה באשה מנה"מ דת"ר [k]יכול לא יהו מעניקים אלא ליוצא בשש מנין לרבות יוצא ביובל ובמיתת האדון ואמה העבריה בסימנין ת"ל [2]תשלחנו וכי תשלחנו יכול שאני מרבה בורח ויוצא בגרעון כסף ת"ל [3]וכי תשלחנו חפשי מעמך מי ששילוחו מעמך [l]יצא בורח [m]ויוצא בגרעון כסף שאין שילוחו מעמך רמ"א בורח אין מעניקין לו דאין שילוחו מעמך אבל יוצא בגרעון כסף[n] ששילוחו מעמך בורח השלמה בעי דתניא מנין לבורח [o]שחייב להשלים ת"ל [4]שש שנים יעבד יכול

עין משפט נר מצוה

קנה א מיי' פ"ב מהל' אישות הלכה יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קעב סעיף ו וסימן קנה סעיף יד:

קנו ב מיי' פ"ג מהל' עבדים הל' יד:

קנז ג ד ה ו ז מיי' שם הלכה טו סמג עשין פד:

קנח ח מיי' שם הל' יד:

קנט ט מיי' שם פ"ב הלכה ד סמג עשין פב:

תורה אור השלם

1. וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ: ויקרא כה מו

2. כִּי יִמָּכֵר לְךָ אָחִיךָ הָעִבְרִי אוֹ הָעִבְרִיָּה וַעֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבַשְّנָה הַשְּׁבִיעִת תְּשַׁלְּחֶנּוּ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ: דברים טו יב

3. וְכִי תְשַׁלְּחֶנּוּ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ לֹא תְשַׁלְּחֶנּוּ רֵיקָם: דברים טו יג

4. כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבַשְּׁבִיעִת יֵצֵא לַחָפְשִׁי חִנָּם: שמות כא ב

לעזי רש"י

וירוא"ה. יבלת.

מוסף רש"י

והא אלו קתני. דמשמע דוקא (תענית יד.). **והתנחלתם אותם.** עבדים כנעניים (כתובות מג.). **זכות בתו.** זכות שזיכתה לו תורה בבתו (שם). **לו ולא לבעל חובו.** אין האדון מחויב להגות הענקו לבעל חובו ומשום דס"ל בעלמא כרבי נתן דאמר המשה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מולאין מזה ומותנין לזה איצטריך למעוטי הענקה מהאי דינא (לעיל טו.).

תוס' ר"י הזקן

שכר בטלה. כשמגבהת מציאתה. **דליתיה לאב.** שלא הספיק לגבות עד שמת. שילוחו. דכתיב וכי תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם. **[בורח] השלמה [בעי].** שישלים כמה שברח ונתבטל.

מסורת הש"ם

(ל"ל דופן מו. ע"ב, ב) [ל"ל לה. (יעב"ן)], ג) [ע' תוס' יבמות פד: ד"ה אלא לאו ותוס' כתובות כט. סד"ה ועל הכותית ותוס' זבחים פד. ד"ה הלן ותוס' שבועות לט. ד"ה ואלו נאמרים ותוספות שם מד: ד"ה כל הנשבעין וע' היטב תוס' שבת עה: ד"ה מסר לחתן], ד) [לקמן מ.], ה) כתובות מג. מ"ב פרשת בהר פרשה ו, ו) פי' גאון יוד קכת שם עיל בהבינא דפ' סדר תעניות כג: מ"ר יוסי דמן יוד קכת, ז) [בכא"י: מ"ל אמיי. בדפו"ר: אמר אביי, ולפ"ז רק אביי תיקן לקושיא. וכ"נ לפי פירוש הגאון שהובא במסה"ש על יו"ד קכת, ועי' אלנ"ל. ולפנינו ע"פ הרש"ל], ח) [דברים טו, יד], ט) [לעיל טו ע"ב], י) [ומסכת עבדים פ"ב, ע"ש], כ) ספרי פ' ראה פיס' קמז, ל) [ע"ש הוסיף: מעניקין לו. רש"ש], מ) [בדפו"ר: לה], נ) [וש"ס ד"ה תנא], ס) [ועי' תוס' יבמות ג: ד"ה למעוטי במה שרשמתי שם על לדן], ע) [אל"ל מכל מקום. (רש"ש)], פ) [כתובות מז ע"א],

גליון הש"ם

תוס' ד"ה והא וכו' הלכה עוקרת את המקרא. עיין רשב"ם בחידושיו פרק ז דמולין דף לג: ד"ה ותמיה לי ועיין כריתות דף ב ע"ב ברש"י ד"ה אהכי תני ארבעה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' באחד מהן לפי שאין:

מוסף תוספות

א. כיון דלאו חומרא דכתיבא בתורה היא אלא מסברא בעלמא הוא דפרכינן היא גופא נכניס בק"ו [כלעיל ה. תוס' ד"ה שכן פוליס]. תוס' הרא"ש. ב. דהא ק"ו לאו מסימנין אמיתת אדון הוא עיקרו אלא מאב לאדון. רמב"ן, ועי' ריטב"א. ג. שגוף אחר הוא. תוס' הרא"ש. ד. אבל מיתה שאין כאן שינוי הגוף אע"פ שמוציאה מרשות אב אינו בדין שיוציאה מרשות אדון. שם. וע"ע רמב"ן ורשב"א. ה. מפטור עונשין לחייב עונשין. תוס' הרא"ש. ו. מיתת האב שמוציאה בעלמא מרשות אב תוציא כאן מרשות אדון. שם. ז. פירכא כל דהו היא ולא נוכל למילף במה הצד. תוס' טוק. ח. מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה. תוס' כתובות מג. ד"ה מגיד.

ב) **(יכול אפילו חלה.** בתוך שש יהא חייב להשלים ימי חליו: **פ"ל ובשביעית יצא.** ואפילו לא עבד שש[1] שלימים): **ופגע בו יובל.** אחרי כן למחרת: **בעושה מעשה מחט.** בחליו שהוא מעשה קל קתני לעיל כל שש אינו חייב להשלים דהא עבד ליה מלאכה: **מעשה מחט.** תופר: **חלה ד' נעשה כו'.** דהכי קתני כי חלה שלש אינו משלים חלה יותר מכאן כחלה כל שש והוא חייב להשלים: **מכל מין ומין.** מלאכן ומגרנך ומיקבך[2] שזה ה' סלעים מכל אחד שהן ט"ו סלעים ולקמיה פריך מנינא אתא לאשמועינן: **כשלשים של עבד.** נזק שור מועד שהרג את העבד[3] ולקמיה ליף טעמא: **וחמשים של ערכין.** הוא ערך גדול שבערכין[4]: **מנינא אתא לאשמועינן.** בשלשה מינין של חמש הוו להו ט"ו: **הא קמ"ל כו'.** להכי תני שהן חמש עשרה לאשמועינן דלא קפיד אלא אמנינא דט"ו סלעים אבל אחמש מכל מין לא קפיד דאי בציר ליה מהאי וטפי ליה מהאי לית לן בה: **ריקם ריקם.** לא תשלחנו ריקם (דברים טו) ובפדיון הבן כתיב (שמות לד) וכל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם: **אי כתיב ריקם לבסוף.** הענק תעניק לו מצאנך ומגרנך[5] ומיקבך ולא תשלחנו ריקם כדקאמרת: **ריקם מעיקרא.** קודם הענק תעניק שדי ריקם לו': **מעולת ראיה.** דליתיה אלא שתי כסף[6]: **אשר ברכך.** סיפא דהענק תעניק הוא ללמדך שתדרוש המקרא לרבות ולא למעטו: **נתינה נתינה.** כתיב הכא[6] תתן לו וכתיב התם בנזקי עבד כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו (שם כא): **ונילף נתינה נתינה מעבד חדא דתפשתה מרובה כו'.** כולה חדא קושיא היא על עבד מעבד הוה ליה למילף: **מיהא מיהא גמר.** אין אדם דן ג"ש מעצמו[7] ומסורה היא להם מרבותיהם ומסיני[7] אימו תיבה נכתבה לג"ש[8] ככל דבר הלמד מחבירו. ועד השתא דהוה אמרינן דרבי שמעון גמר מרביה דנתינת הענק נדרש לג"ש הוה פרכינן ג"ש מנא ליה דגמר מנתינה דערכין נגמר מנתינה דעבד מש"ה אינטריך לתרוצי ג"ש דר' שמעון לאו ג"ש דנתינה גמר אלא דמיכה כתיב בעבד (ויקרא כה) וכי ימוך וכתיב בערכין (שם כז) ואם מך הוא: **דכתיב לאן גורן ויקב.** למימר שדי ג"ש אכל חד מיניהו דהוו להו ט"ו: **למה לי.** הואיל וסופו לרבות כל דבר מאשר ברכך: **בגלל ברכה.** לאן פרס ורבה וכן גידולי קרקע: למעוטי

ג) **אמה** העבריה בסימנים ת"ל וכי תשלחנו. תימה דלקמיה[6] דרשינן אף לאמתך תעשה כן[6] להענקה ולמה לי תרי קראי וי"ל דתרוייהו צריכי דאי לאו לאמתך לא הוה ילפינן הענקה באמה העבריה מוכי תשלחנו כיון דלא אשכחן בה הענקה כלל ואי לא וכי תשלחנו אף לאמתך לא הוה שמעינן הענקה אלא ביולא בשש דומיא דעבד אבל בסימנים לא: **חלה שלש ועבד שלש אינו חייב להשלים.** יש שהיו רוצים לומר שאותם שכירים מלמדי תינוקות אם חלו חלי זמן כמו כן לא יהיו משלימים את זמנן כמו ע"ע דהכא ויטלו כל השכירות כיון שהיו אונסין וקשה דבפרק השוכר את האומנין (ב"מ דף עז.) קאמר רב פועל יכול לחזור בו ואפילו בחלי היום ופריך ג) והתנן השוכר את הפועל ושמע שמת לו מת או שאחזתו חמה יכול לחזור בו טעמא דמת לו מת שאנוס הוא הא לאו הכי אינו יכול לחזור בו והשתא אי היכא דאנוס בוטל שכירותו משלם מאי פריך לרב דילמא היכא דמת לו מת דאנוס הוא בוטל שכירותו משלם ורב איירי בדלא אנוס ואינו בוטל אלא מה שהרויח אלא ע"כ אף כי נמי הוי אנוס אינו בוטל אלא מה שהרויח ואי לא אנוס לו מת בשתה חבילתו לידו או מטעהו כדאמר (שם עה:) גבי השוכר את הפועל להעלות פשתנו מן המשרה והשתא פריך אפיר לרב וא"כ מלמדי תינוקות נמי אם חלו לא יקחו אלא מה שהרויחו דאין למותם כלל לע"ע דעבד עבדי גופו קנוי לאדונו[ד] הילכך חלה שלש אינו חייב להשלים דאין יכול לעשות מלאכה יותר מיכולתו אבל מלמד אין גופו קנוי אלא שכר עצמו ללמוד עד הזמן וכשאינו יכול להשלים לא יטול אלא מה שהרויח ועוד נראה לחלק בין מלמד לע"ע דעבד היכא דחלה ג' ועבד ג' היינו טעמא דאינו חייב להשלים משום דכתיב בספר (ישעיה טז) ה) מקלה שלש שנים כשני שכיר אם כן מצינו דשנים דשכיר הן שלש שנים והיינו דכתיב[1] כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים והילכך היכא דעבד שלש דהיינו שני שכיר אמר דאינו חייב להשלים ויטול שכרו כיון דעבדו ג' שנים דהיינו שני שכיר:

ונילף ריקם ריקם מעולת ראיה. ואי"ת בעולת ראיה גופה מנא לן דבכל שהוא נילף מבכור ותהא ה' סלעים וי"ל דשמא הלכה למשה מסיני הוא דבכל שהוא דהא למ"ד בפ"ק דחגיגה (דף ז.) דעולת ראיה שתי כסף דבר תורה אמרו בירושלמי פ"ק דמסכת פאה[1] דהוי הלכה למשה מסיני[ה] א:

חדא דתפשתה מרובה לא תפשתה. תימה כיון דכתיב אשר ברכך הוה לן למילף מן המרובה כדאמר לעיל דפריך ונילף ריקם ריקם מעולת ראיה ומשני אמר קרא אשר ברכך וי"ל דלא דמי לעיל לא כתב אלא חד ריקם אבכור ועולת ראיה אית לן למילף מן המרובה משום אשר ברכך אבל הכא חד נתינה כתיב גבי עבד וחד גבי ערכין ואין לומר דאשר ברכך קאי אמרובה דהיינו ערכין אם סברא ללמד מעבד משום דתפשת מועט תפשת ותדע דהא כי יליף מערכין מהני אשר ברכך לאפוקי דלא נילף מפחות שבערכין כדפריך בסמוך ונילף מפחות שבערכין ומשני אמר קרא אשר ברכך: למר

יכול אפילו חלה ת"ל[1] ובשביעית יצא אמר רב ששת[א] הכא במאי עסקינן כגון שברח ופגע בו יובל מהו דתימא הואיל ואפיק ליה יובל שילוחו מעמך קרינן ביה ולא ניקנסיה ונעניק ליה קמ"ל אמר מר יכול אפילו חלה ת"ל ובשביעית יצא אפילו חלה כל שש והתניא חלה שלש ועבד שלש אינו חייב להשלים חלה כל שש חייב להשלים אמר רב ששת בעושה מעשה מחט הא גופא קשיא אמרת חלה שלש ועבד שלש אין חייב להשלים הא ארבע חייב להשלים אימא סיפא חלה כל שש חייב להשלים הא ד' אין חייב להשלים הכי קאמר[2] חלה ד' נעשה כמי שחלה כל שש וחייב להשלים: תנו רבנן כמה מעניקים לו חמש סלעים מכל מין ומין שהן חמש עשרה סלעים דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר[3] שלשים כשלשים של עבד ר"ש אומר חמשים כחמשים שבערכין אמר מר חמש סלעים מכל מין ומין שהם חמש עשרה סלעים דברי ר' מאיר ור"מ מנינא אתא לאשמועינן הא קמ"ל מיבצר הוא דלא מבצר ליה מהאי מנינא ואי בצר ליה מחד מינא וטפי ליה מחד מינא לית לן בה מאי טעמא דרבי מאיר יליף[2] ריקם[3] מבכור מה להלן חמש סלעים אף כאן חמש סלעים ואימא חמש סלעים מכולהו אי כתיב ריקם לבסוף כדקאמרת השתא דכתיב ריקם ברישא שדי ריקם אצאן ריקם אגורן ריקם איקב ונילף ריקם ריקם[ב] מעולת ראיה אמר קרא[4] אשר ברכך יי' אלהיך רבי יהודה אומר שלשים כשלשים של עבד מאי טעמא דרבי יהודה יליף נתינה נתינה מעבד מה להלן שלשים אף כאן שלשים ונילף נתינה נתינה[3] מערכין מה להלן חמשים אף כאן חמשים חדא[ג] דתפשתה מרובה[ד] לא תפשתה תפשתה מועט תפשתה ועוד עבד מעבד הוה ליה למילף ר' שמעון אומר חמשים כחמשים שבערכין מאי טעמיה דרבי שמעון גמר נתינה נתינה מערכין מה להלן חמשים אף כאן חמשים ואימא[ה] בפחות שבערכין אשר ברכך יי' אלהיך כתיב ונילף[ו] נתינה נתינה מעבד מה להלן שלשים אף כאן שלשים חדא דתפשתה מרובה לא תפשתה ועוד עבד מעבד הוה ליה למילף ר' שמעון מיכה מיכה גמר בשלמא לר' מאיר היינו דכתיב צאן גורן ויקב אלא לר' יהודה ורבי שמעון האי צאן גורן ויקב למה לי האי מיבעי[ז] ליה[ח] לכדתניא יכול לא יהו מעניקין אלא מצאן גורן ויקב מנין לרבות כל דבר ת"ל אשר ברכך יי' אלהיך א"כ מה ת"ל צאן גורן ויקב לומר לך מה צאן גורן ויקב מיוחדים שישנן בכלל ברכה אף כל שישנן בכלל ברכה[ט] יצאו כספים דברי ר' שמעון רבי אליעזר[י] בן יעקב אומר יצאו פרדות ור' שמעון פרדות משבחן בגופייהו ורבי אליעזר בן יעקב כספים עביד בהו עיסקא וצריכא דאי כתב רחמנא צאן הוה אמינא בעלי חיים אין[כ] גידולי קרקע לא כתב רחמנא גורן ואי כתב גורן הוה אמינא גידולי קרקע אין בעלי חיים לא כתב רחמנא צאן יקב למה לי למר

מסורת הש"ם

א) מגיגה ו, ב) [ויקרא כז, כב. ועי' מגפ"ש], אור ישועה, ורש"ש], ג) מגיגה ח. סוכה ה: ר"ה ד: [יומא פ. מולין קלח. ערכין ד:], ד) [ע' תוס' יומא עב. ד"ה נעביד], ה) [בדפו"ר: כפסוק], ו) [ע' מולין קלט: וברש"י שם ד"ה תיל ומגן אם הערכך וכ"כ בתוס' הרי"ד] [עי' ברש"ש], ז) [ל"ל להו. יעב"ן], ח) ספרי פ' ראה, ט) [יבן יעקב" ליתא בספרי. ועיין בן אריה מש"כ בזה], י) [ע' תוס' סוכה יא: ד"ה וגידולו וש"ק עד: ד"ה פרי], כ) רש"ל מ"ז, ל) [ל"ל שם שנים שלמות. יעב"ן], מ) [דברים טו, יד], נ) [שמות כא, לב], ס) [ויקרא כז, ג], ע) [בדפו"ר ומיקבך, וכלשון הספוק], פ) [מגיגה ב ע"א], ע"ש], צ) [דברים טו, יד], ק) [פסחים סו ע"א], ר) [בדפו"ר מסיני. וע"ע רש"י נדה יט ע"ב ד"ה אין], ש) [ל"ל בכל. רש"ש], ת) [ביבור זה שייך לעיל טז ע"ב], א) [בעמוד ב], ב) [דברים טו], ג) [ל"ל ותתעיל השוכר וכו' אמה נותן לו שכרו, טעמא. (רש"ש, ע"ש)], ד) [לעיל טז ע"א], ה) [מקלה" ט"ס וא"ל בשלש שנים. (יעב"ן, מש"ל)], ו) [דברים טו, יח], ז) [ריש ה"א], ח) [וע' תוס' מגיגה ז. ד"ה ר' יוחנן], ט) [עיין לעיל טו ע"א וכיונו שם ד"ה לא סבירא].

גליון הש"ם

גמ' בעושה מעשה מחט. עיין ב"ק דף פו ע"א תד"ה שבת גדולה:

מוסף רש"י

דתפשתה מרובה לא תפשתה. כל מקום שאמלא שני דרכים, אחד תופש מרובה ואחד תופש מועט, טוב לך לתפוס את המועט, שאפילו היה לך לתפוס את המרובה ותתפוס את המועט תפיסתך תפיסה, שיש בכלל המרובה המועט, אבל אם תתפוס המרובה ויהיה לך לתפוס המועט, ממלאת שתפשת שלא כדין (חגיגה יז). יש להקשות תפוס את המועט (ערבין ד:). תפשתה מועט תפשתה. דאי מקשה לך תפוס את המרובה, אינו מולק על דבריך אלא מוסיף, דבכלל מרובה איכא מועט (שם. וע' בעי"ז חולין קלח. בארוכה). תלמוד לומר אשר ברכך ה' אלהיך. מכל מה שברכך בולך (דברים טו יד).

מוסף תוספות

א. ה"נ למ"ד בכל שהוא. תוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

קס א מיי' פ"ג מהל' עבדים הלכה טו סמג עשין פז:

קסא ב ג מיי' שם פ"ג הלכה ה:

קסב ד ה מיי' שם פ"ג הל' יד סמג עשין פל ובלאוין קנח:

תורה אור השלם

1. כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבַשְּׁבִיעִת יֵצֵא לַחָפְשִׁי חִנָּם: שמות כא ב
2. וְכִי תְשַׁלְּחֶנּוּ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ לֹא תְשַׁלְּחֶנּוּ רֵיקָם: דברים טו יג
3. הַעֲנֵיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצֹּאנְךָ וּמִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ אֲשֶׁר בֵּרַכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּתֶּן לוֹ: דברים טו יד

תוס' ר"י הזקן

ובשביעית. אף בשביעית עובד היינו כשברח. יצא. אע"פ שנתבטל, והיינו כשחלה. ופגע בו יובל. פר"ש מיד למחרת שברח. והר"ם [עבדים פ"ב ה"ד] פירש אפילו כשהוא בורח יצא לחרות, וכ"ש אם פגע בו כשחזר ומשלים דלעולם אין לאחר יובל תשלומין. ואית דמפרשי שברח שנה קודם יובל ולאחר יובל הוא משלים כמה שברח ויוצא כשעבד שנה, [מכתן] יובל שעבר. מחט. שעושה מלאכה קלה ואינו בטל מכל וכל אפילו חלה כל שש בזה החולי יצא, אבל אם אינו יכול לעשות שום מלאכה הואיל ונתבטל רוב שש ישלים. ומסתברא שאין זה הדין אלא בעבד עברי, אבל שכיר אחר אם חלה מחשב עמו כל מה שנתבטל אם מעט אם הרבה. ואיכא מ"ד דה"ה בשכיר פועל, דשכיר קרייה רחמנא. ה) ירושלמי. ברח וחלה, שעבד רוב שש ואם לא ברח היה פטור. לא אבשת, לא חלית. אתנשמת בפריע, (ותרפיאת) [נתרפאת] מהרה.

למר למעוטי כספים למר למעוטי פרדות. לריך לפרש דמר ממעט כספים דוקא ומר ממעט פרדות דוקא אבל לפי ספרים דלא גרסינן[ב] ורא"י כספים משבחי בעפקא לריך לומר למעוטי פרדות וכ"ש כספים ומיהו קשה אמאי נקט כלל יקב והא מכלל ופרט דלעיל מלינו למעוטי לכך גרא[ג] לרבי דגרסינן למר לאתויי כספים ולמר לאתויי פרדות והשתא איצטריך שפיר יקב דאי לא כתיב יקב לא הוה מרבינן לא כספים ולא פרדות דהוה ממעטינן תרוייהו מלאן וגורן[א] אבל השתא דכתיב לאן וגורן ויקב הוי יקב כעין מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא[ד] לרבות לר"ש אתא לרבות פרדות דוקא דמשבחי בגופייהו ולר"א בן יעקב לרבויי כספים דוקא דמשבחי בעיסקא: **מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה.** פי' בקונטרס המקדיש שדה אחוזה פודה בית זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף ואם לא פדאה ומכרה הגזבר לאחר (ב) כשיואלה מיד הלוקח ביובל מתחלקת להכהים אבל אם לקחה בנו של המקדיש מיד הגזבר אינה יולאה מידו ביובל להתחלק להכהים דכתיב ואם מכר את השדה לאיש אחר ולא לבן וא"ת אמאי לא קאמר ליה[ב] נחלה דבן קודם לאח[ו] וי"ל דלא חשיב אלא הנהו ליתנהו באח כלל ואיתנהו בבן אבל נחלה איתא נמי

באח במקום שאין בן ובת[ג]:

חליפי עבודת כוכבים קא שקיל.

ואין לומר טעמא משום ברירה כלומר השתא הוברר הדבר דזה חלקו[ד] דאם כן אפילו באו לרשותו נמי יהא מותר מהאי טעמא[ה][ו]:

[אלא מדרבנן גזירה שמא יחזור לסורו כו'. והשתא לא הוי חליפי עבודת כוכבים דחכמים לא תקנו לו ירושה כי אם בהיתר דהם אמרו והם אמרו וא"ת אמאי יחזור לסורו הא מיד שנתגייר בקטן שנולד דמי ואם יחזור לסורו יש לו דין ישראל מומר[ה][ו] וי"ל שיטעה להיות לו חלק ירושת אביו]. ת"י: כאן

למעוטי כו'. דלא תימא אשר ברכך רבויא הוא וריבה הכל וכיון דאיתרבי גדולי קרקע ובעלי חיים[פ] (כל שכן) כספים: **הכל לפי הברכה.** אם נתברך הבית בשבילו הרבה תוסיף על הענקו ואם לאו אל תפחות מן הכתוב: **עבד עברי עובד אם הבן.** אם מת אדוניו עובד את בנו עד מלאת שש או עד היובל הפוגעו בתוכם: **ואינו עובד את הבת.** אם אין לו בן: **ולא ליורש.** שאר יורשין כגון הבת או האח: **יעבד.** מדלא כתיב יעבדנו: **שכן קם תחת אביו ליעדה.** שמייעד אמה העבריה בכסף מקנתה ואין לריכה קידושין אחרים דכתיב (שמות כא) ואם לבנו ייעדנה: **ולשדה אחוזה.** המקדיש שדה אחוזתו פודה בית כור זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף[ג] ואם לא פדאה ומכרה גזבר לאחר אין יכול עוד לפדותה וכשיואלה מיד הלוקח ביובל מתחלקת להכהים אבל אם לקחה בנו של מקדיש אינה יולאה הימנו ביובל להתחלק להכהים דהכי תניא בערכין (דף כה:) ואם לא יגאל את השדה[ד] בעלים ואם מכר את השדה גזבר לאחר ולא לבן או אינו אלא לאחר ולא לאח כשהוא אומר לאחר לא אומר הרי האח אומר מה אני מקיים לאחר ולא לבן ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה ולעבד עברי: **אדרבה מרבה אני את האח שכן קם תחת אחיו ליבום כלום יש יבום אלא במקום שאין בן הא יש בן אין יבום אלא טעמא דאיבא הא פירכא הא לאו הכי אה עדיף ותיפוק לי דהכא תרתי והכא חדא שדה אחוזה נמי מהאי פירכא הוא דקא נפקא ליה לתנא כלום יש יבום אלא במקום שאין בן: אמה העבריה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת: מנהני מילי אמר רבי פדא[ה] דאמר קרא[4] ואף לאמתך תעשה כן הקישה הכתוב לנרצע מה נרצע אינו עובד לא את הבן ולא את הבת אף אמה העבריה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת והאי לאמתך תעשה כן להכי הוא דאתא הא מיבעי ליה[ו] לכדתניא ואף לאמתך תעשה כן[ז] להעניק אתה אומר להעניק או אינו אלא לרציעה כשהוא אומר[5] ואם אמר יאמר העבד[ח] ולא אמה העבריה[ט] הרי רציעה אמור הא מה אני מקיים ואף לאמתך תעשה כן להעניק א"כ נכתוב קרא לאמתך כן מאי תעשה שמעת מינה תרתי:[י] הנרצע והנמכר לעובד כוכבים אינו עובד לא את הבן ולא את הבת: נרצע דכתיב[6] ורצע אדוניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם[כ] ולא את הבן ואת הבת נמכר לעובד כוכבים מנין אמר חזקיה אמר קרא[7] וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו[מ] אמר רבא דבר תורה[נ] עובד כוכבים יורש את אביו שנאמר וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו מכלל דאית ליה יורשים[ס] גר את העובד כוכבים אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים דתנן[ע] גר ועובד כוכבים שירשו את אביהם עובד כוכבים[פ] גר יכול לומר לעובד כוכבים טול אתה עבודת כוכבים ואני מעות טול אתה יין נסך ואני פירות משבאו לרשות גר אסור ואי סלקא דעתך דאורייתא כי לא באו לרשותו נמי כי שקיל חילופי עבודת כוכבים הוא דקא שקיל אלא מדרבנן גזירה הוא דעבוד רבנן שמא יחזור לסורו תניא נמי הכי[צ] במה דברים אמורים כשירשו אבל[ק] כשנשתתפו אסור[ר] עובד כוכבים את הגר וגר את הגר אינו לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים[ש] דתנן[ת] לוה מעות מן הגר שנתגיירו בניו עמו לא יחזיר לבניו ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו[א] [א] והתניא רוח חכמים נוחה הימנו לא קשיא כאן שהורתו ולידתו שלא בקדושה וכאן

נבניו. אם מת האב: **אין רוח חכמים נוחה הימנו.** אין דעת חכמים נוחה עליהם במעשיו כלומר אין מחזיקין לו טובה שלא הגריכוהו לכך: ולידתו

ואין לריך לקדשה בכסף אחר אלא באותו כסף שנתן בה אביו כשקנאה היא מקודשת לו (ערכין כה:). **ליבום.** כדכתיב כי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם וכן אין לו וגו' אבל הבן אינו מיבם את אמו. ומשני כלום יש יבום וכו'. הא יש בן אין יבום אלמא אפי' לגבי יבום קם הבן תחת אביו טפי מאחי אביו שהרי פוטר אותה ממנו (רשב"ם ב"ב קח:). **ותיפוק ליה דהכא תרתי.** ולמה לי לתרוצי כלום יש יבום (ערכין כה:). הכא תרתי יעילה ושדה אחוזה והכא חדא יבום (רשב"ם ב"ב קט:). **אין רוח חכמים נוחה הימנו.** אין לחכמים נחת רוח ממעשיו אלא מרגיז אף גורם להם שטעמין עליו (רשב"ם ב"ב קלג:).

עין משפט נר מצוה

קסג א ב מיי' פ"ג מהל' עבדים הלכה יד סמג עשין פד:
קסד ג מיי' שם פ"ב הלכה יא סמג עשין פג:
קסה ד מיי' שם פ"ד הלכה ד:
קסו ה מיי' שם פ"ג הלכה ז:
קסז ו מיי' שם פ"ג הלכה יב:
קסח ז ח מיי' שם פ"ג הל' יג:
קסט ט י מיי' פ"ו מהל' נחלות הל' ט י סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רפג סעי' ח:
קע כ מיי' פ"ז מהל' עבודת כוכבים הל' ה ופי"ג מהל' מאכלות אסורות הל' כא) טוש"ע י"ד סי' קמו סעיף ד:
ל (מיי' פי"ג מהל' מאכלות אסורות הל' כא):
קעא מ מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה י סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן רפג סעיף ח:
קעב נ טוש"ע ח"מ סי' קמו סעי' ג:

תורה אור השלם

1. הֲעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצֹּאנְךָ וּמִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ אֲשֶׁר בֵּרַכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּתֶּן לוֹ: דברים טו יד
2. כִּי יִמָּכֵר לְךָ אָחִיךָ הָעִבְרִי אוֹ הָעִבְרִיָּה וַעֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבַשָّנָה הַשְּׁבִיעִת תְּשַׁלְּחֶנּוּ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ: דברים טו יב
3. כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבַשְּׁבִיעִת יֵצֵא לַחָפְשִׁי חִנָּם:
שמות כא ב
4. וְלָקַחְתָּ אֶת הַמַּרְצֵע וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאַף לַאֲמָתְךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן:
דברים טו יז
5. וְאִם אָמֹר יֹאמַר הָעֶבֶד אָהַבְתִּי אֶת אֲדֹנִי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בָּנַי לֹא אֵצֵא חָפְשִׁי:
שמות כא ה
6. וְהִגִּישׁוֹ אֲדֹנָיו אֶל הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוֹ אֶל הַדֶּלֶת אוֹ אֶל הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵע וַעֲבָדוֹ לְעֹלָם:
שמות כא ו
7. וְחָשַׁב עִם קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת הִמָּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְהָיָה כֶסֶף מִמְּכָרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ: ויקרא כה נ

תוס' ר"י הזקן

עם קונהו מחשב. עברי הנמכר לעובד כוכבים*.
*הנדפס מכאן ואילך בד"ו שייך לדף כג, א [ובכת"י מתחיל כאן דף חדש, וכנראה אבד ההמשך].

מוסף רש"י

יכול נתברך בית בגללו מענייקים לו. דסכי כתיב קרא אשר ברכך ה' אלהיך תתן לו (ב"מ לא:). **דברה תורה כלשון בני אדם.** הכי משמעו בני אדם ודיבריה תורה כלשון בני אדם וליכא למידרש מיניה כלום (נדרים ג). **שכן קם תחת אביו ליעדה.** שאם קנה אביו אמה העבריה ורוצה בה ליעדה לו מיעדה

מסורת הש"ם

פ) [ב"מ לא: פפרי פ' ראה פיס' קנ], ג) [מס' עבדים פ"ב], ג) [ברכות לא: ערכין ג. כריתות יח.] יבמות עא. כתובות סז: גיטין מא: נדרים ג. ב"מ לא: לד: סנהדרין יו. סד: פס: ל: מכות יב. ע"ז כ. [זבחים קח:] נדה לב: מד., ד) [ע' תוס' ב"ב קט. ד"ה מין], ה) [פפרי פ' ראה פיס' קמח פסיקתא פ' ראה, ו) [לעיל יד ע"ב], ו) ב"ב קח: ערכין כה:, ח) [ירושלמי דפרקין ה"ב בשם בר פדייה, ע"ש], ט) [פפרי פ' ראה פיס' קמח, י) [לעיל עו ע"א], כ) ב"מ עא., ל) לקמן כא:, מ) [תו"כ בהר פיסקתא צט], נ) ע"ז סד. דמלא פ"ו מ"י תוספתא דמאי פ"ו הי"ב, ס) ע"ז סד:, ע) [ל"ל דמעיא וכ"ה בר"ש שביעית פ"י מ"ט], פ) [ל"ל ה"נ], צ) [ויקרא כו, טז], ק) [שם שם, כו], ר) [בדפו"ר הוא דיבור בפ"ע הא אם יש בן אין יבום. בגיטאות גרסינן והתם וכו'. לפנינו ע"פ הברש"ל. אמנם מהברש"ל מקיים גירסת דפו"ר ע"ש], ש) [ברש"י שבריש"ף: למעט יוכל העובד כוכבים], ת) [יבמות כב ע"א], א) [ברש"י שבריש"ף נוסף: יחזור לגיותו], ב) [לעיל בעמוד א], ג) [ס"א לר"י. (מכמת מעות)], ד) [יומא מג ע"א], ה) [אל"ל לענין נחלה], ו) [ב"מ קטו ע"א], ז) [וע' היטב תוס' ע"ז סד: ד"ה תניא], ח) [עיין יבמות מז ע"ב],

הגהות הב"ח

(א) גמ' והתניא רוח חכמים. ל"ל והתנן (וומ"ש למעלה דתנן לוס. בדפו"י איתא דתניא ולפ הגירסה דתנן מ"ש ע' כללי הש"ס):

הגהות הגר"א

[א] גמ' והתניא. ל"ל והתנן (ומ"ש למעלה דתנן לוס. בדפו"י איתא דתניא ולפ הגירסה דתנן מ"ש ע' כללי הש"ס):

מוסף תוספות

א. [ד]הוה בעינן מילתא דדמיא לצאן וגורן אבל כספים ופרדות דלא דמי להו לא. תוס' רי"ד.
ב. לדבות אפי' דבר הדומה להם קצת. סס. ולימא שכן קם תחת אביו לנחלה. רשב"ם. ג. אלא שזה קודם לזה וקדימות לא קא חשיב. רשב"ם.
ד. אפי' הוה [ירושה] מדאוריתא מ"מ מותר למ"ד יש ברירה דלאו חליפי ע"ז נינהו דהוברר הדבר מעיקרא דהיינו חלקו וכו' ותירץ דע"כ האי תנא סבר דאין ברירה. תוס' הרא"ש. ה. דוראי אין טעם ההיתר מכח ברירה דא"כ אף בשנשתתפו היה מותר. תוס' ע"ז סד: ד"ה תניא. וכן בתוס' הרא"ש מביא ראי' מנשתתפו וביאור בתוס' עי' תשו' רע"א רכא אות ר'. ו. ותו לא ירית אבוה אע"פ שנשתמד. שיטה לא נודע למי.

ולידתו בקדושה. היכא דלידתו של בן בקדושה מיתלף בישראל גמור: **מ"ט לא אמר רבא.** דיליף לה מוחשב עם קונהו: **משא"כ באמה העבריה.** לקמיה בעי לה: **ואינה נמכרת ונשנית.** לקמי' יליף ליה: **בעל כרחו.** לקמיה מפרש ליה: **יפירה עליו אמה העבריה.** אלמא כל הנך איתנהו בה: **כגון שיעדה.** ותו לא נפקא בהני אלא בגט: **הילכתא.** הלכות אמה העבריה ואם רצתה לצאת בא' מאלו בלא גט תצא קמ"ל: **ולא בכפילו.** אם יש לו לשלם את הקרן ואין לו ממה לשלם הכפל אינו נמכר: **בזממו.** אם העיד בחבירו שגנב והוזם ואין לו במה לשלם אינו נמכר: **בגניבתו כיון שנמכר פעם אחת שוב אינו נמכר.** קס"ל ונמכר בגניבתו משמע ליה ונמכר פעם אחת ולא שתי מכירות: **כאן בגניבה אחת כאן בשתי גניבות.** בגניבה אחת פעם אחת דאם אינו שוה כל גניבתו אינו נמכר בשביל חציה ולכשיוצא ימכר משום חציה והאי דקתני ונמכר ונשנה בשתי גניבות [ב] אפילו לא עמד בדין עד שגנב שתיהם ואינו שוה אלא דמי האחת נמכר וחוזר ונמכר דכל חדא וחדא קיימן ביה ונמכר בגניבתו: **טובא משמע.** אם עמד על שתיהן בדין א' כולן קיימן ביה בגניבתו כדכתיב (יומה ד) ובהמה רבה וגו' והדגה אשר ביאור (שמות ז): **אלא כאן באדם אחד.** שעמד בדין בבת אחת אינו נמכר ונשנה אפילו בגניבות הרבה דהוה דומיא דאחת [ג] הכתוב הוציאה בלשון יחיד אבל בשני בני אדם שמעמידים אותו שתי פעמים בדין נמכר בשביל כל אחת ואחת והוא הדין אם גנב ועמד בדין ונמכר וחזר וגנב משיצא חפשי חוזר ונמכר: **ה"ג ה"ר גניבו אלף ושוה ה' מאות נמכר וחוזר ונמכר גניבו ה' מאות ושוה אלף אינו נמכר אלא: כנגד ממכרו.** לא פחות ולא יותר: **בהא וכנהו ר"א לרבנן.** יש לו פתחון פה ונלמוד במחלוקת זה: **ולא חליו.** כי השתא ששוה שכר עבודת שש שנים פי שנים בגניבתו ואין עליו לעבוד אלא חציו: **מאי ניהו.** ה"ד בעל כרחו דעבריה טפי מעבדי אי לימרא דאי לית ליה גירעונה כתבינן ליה שטרא על דמיה ותתנם לו כשתשיג ידה מנא לן הא איהו נקיט מרגניתא גופה המשועבד לו ואנן יהבינן ליה חספא: **בע"כ דאב.** אם יש לו כופין אותו ופודה אותה: **ומי.** הא דקתני אינה נמכרת ונשנית: **מוכר אדם בתו לאישות ושונה.** קיבל בה קידושין ונתארמלה או נתגרשה מן האירוסין חוזר ומקדשה לאחר וכסף קידושיה שלו אם לא בגרה: **נשפחות ושונה.** מכרה ויצאה בשש או ביובל או במיתת האדון ועודה קטנה חוזר ומוכרה אבל [ד] יוצאה בסימנין לא דאפילו לא מכרה מעולם והביאה סימנין אינו מוכרה כדתניא במסכת ערכין (דף כט:) יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה אמרת ומה מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר: **לאישות אחר שפחות.** מוכרה בקבלת קידושין אחר שמכרה לשפחות ויצאה וחזרה אליו: **אבל [לא] לשפחות אחר לאישות.** קיבל [ה] קידושין וחזרה אליו שנתארמלה אין חוזר ומוכרה לשפחות ולקמיה יליף לה: **וכפלוגתא דהני תנאי.** כלומר קמיפלגי ת"ק ור"ש בדרשה דהאי קרא דפליגי בה ר"א ור"ע: [ו] בדברי ר"ע גרסינן כיון

כאן שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה. פי' בקונטרס אז רוח חכמים נוחה הימנו ותימה דבפרק מי שמת (נ"ב קמט.) גבי עובדא דאיסור גיורא ה"ל תלמיד אלפי זוזי בי רבא פי' בפקדון כי קא סביב קא אמר רבא היכי ליקיניהו רב מרי להנהו זוזי וכו' משמע דרבא לא רצה לשלם לרב מרי בר רחל אלא היה רוצה לזכות בהן והשתא וכי לא היה רוצה שתהא רוח חכמים נוחה הימנו שהרי רב מרי בר רחל הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה הוה [ט] ואומר ר"ת דלגבי הלוקח שעושה לו טובה [י] אין רוח חכמים נוחה הימנו שמשלם רעה תחת טובה אבל התם פקדון הוה ואדרבה רבא טרח לשומרא [א] ואין נראה לר"י לחלק כלל בין מלוה לפקדון [ב] אלא נראה לר"י לפרש הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה אין רוח חכמים נוחה הימנו לפי שהוא קרוב להיות ישראל גמור ואם ייבם אשת אחיו יאמרו שאינה זקוקה עוד לאחיו שהיתה הורתה ולידתה בקדושה [ג] :

כאן בגניבה אחת כאן בשתי גניבות. פי' בקונטרס בהא אינו חוזר ונמכר וה"ק ונמכר פעם א' בגניבה אחת ולא פעמיים בגניבה אחת אבל נמכר הוא שתי פעמים בשתי גניבות ואפילו לא עמד בדין עד שגנב שתיהן [ד] ואינו שוה אלא דמי אחת נמכר וחוזר ונמכר דכל חדא וחדא קיימן ביה בגניבתו טובא משמע אם עמד על שתיהן בדין כולהו קיימן בגניבתו כדכתיב ובהמה רבה והדגה אשר ביאור ואפ"ה חוזר ונמכר הוא דאיכא אלא כאן באדם אחד שעמד בדין בבת אחת אפילו בגניבות הרבה אינו נמכר ונשנה דאלי גניבה היא אבל בב' בני אדם שמעמידין אותו בדין שתי פעמים נמכר בשביל כל אחת ואחת וה"ה אם גנב ועמד בדין ונמכר וחזר וגנב משיצא לאפשי חוזר ונמכר עכ"ל וקשה מה שפירש בגניבה אחת אינו חוזר ונמכר דהא לא אתיא לא כרבנן ולא כר"א דהא בסמוך קאמר ת"ר היה גניבו אלף ושוה ה' מאות נמכר וחוזר ונמכר וכר"א נמי לא אתי דאיהו קאמר אם היה גניבו כנגד ממכרו נמכר ואם לאו אינו נמכר כלל משמע אפילו פעם אחת אינו נמכר לכך פר"י כאן בגניבה אחת נמכר וחוזר ונמכר עד שישלם כל הגניבה דנמכר בגניבתו משמע שנמכר כמה פעמים עד שישלם כל גניבתו אבל בשתי גניבות לא ימכר אלא פעם אחת [ה] ופריך בגניבתו טובא משמע היכא דגנב וחזר וגנב לאותו אדם עצמו מיקרי שפיר בגניבתו אימא דנמכר עד שישלם הכל ומשני באדם אחד דגנב וחזר וגנב לאותו אדם עצמו [ו] נמכר עד שישלם לו כל הגניבות דהיינו שפיר בגניבתו אבל בשני בני אדם אינו נמכר ונשנה:

אמר אביי בעל כורחיה דאב. פירש בקונטרס אם יש לו כופין אותו ופודה אותה וק"ק להר"מ א"כ מאי קאמר בסמוך ה"נ דאזיל ומזבין לה ומה תועלת במכירתו מאחר דנכוף אותו לפדותה ושמא יש לומר דנכוף בני המשפחה לפדותה בע"כ דאב משום דלא ניחא ליה לאב שתחזור לביתו ויהא פרנסתו לאב [ז] עליה והשתא ניחא שפיר דהדר אזיל ומזבין לה:

כיון

וכאן שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה רב חייא בר אבין א"ר יוחנן [ח] עובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה דכתיב [1] כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר [א] ודלמא ישראל מומר שאני אלא מהכא [2] כי לבני לוט נתתי את ער ירושה ורב חייא בר אבין מאי טעמא לא אמר כרבא מי כתיב [3] וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו ורבא מאי טעמא לא אמר כרב חייא בר אבין משום כבודו דאברהם שאני: [ט] תנו רבנן יש בעברי שאין בעבריה ויש בעבריה שאין בעברי יש בעברי שהוא יוצא בשנים וביובל [י] ובמיתת האדון מה שאין כן בעבריה ויש בעבריה שהרי עבריה יוצאה בסימנין ואינה נמכרת ונשנית ומפדין אותה בעל כורחו מה שאין כן בעברי: אמר מר יש בעברי שאין בעבריה ורמינהי [ז] יתירה עליו אמה העבריה שקונה עצמה בסימנין אמר רב ששת [2] כגון שיעדה יעדה פשיטא גיטא בעיא מהו דתימא לא ליבטלה הילכתא מינה קמ"ל אי הכי אמאי יוצאה בסימנין ה"ק אם לא יעדה יוצאה אף בסימנין: ואינה נמכרת ונשנית: מכלל דעבד עברי נמכר ונשנה והתניא [4] בגניבתו [ג] ולא בכפילו [כ] בגניבתו ולא בזממו בגניבתו כיון שנמכר פעם אחת שוב אי אתה רשאי למוכרו אמר רבא לא קשיא כאן בגניבה אחת כאן בשתי גניבות א"ל אביי בגניבתו טובא משמע אלא אמר אביי לא קשיא [ד] כאן באדם אחד כאן בשני בני אדם [ט] ת"ר [ה] גניבו אלף ושוה חמש מאות נמכר [א] וחוזר ונמכר גניבו חמש מאות ושוה אלף אינו נמכר כלל ר' אליעזר אומר אם היה גניבו כנגד ממכרו נמכר ואם לאו אינו נמכר אמר רבא בהא זכנהו ר"א לרבנן דמאי שנא גניבו חמש מאות ושוה אלף דאין נמכר [ו] דנמכר כולו אמר רחמנא ולא חציו ה"נ נמכר בגניבתו אמר רחמנא ולא נמכר בחצי גניבתו: ומפדין אותה בעל כרחו: סבר רבא למימר בעל כרחיה דאדון א"ל אביי מאי ניהו [מ] דכתבנא ליה שטרא אדמיה אמאי נקיט מרגניתא בידיה יהיבנא ליה חספא אלא אמר אביי [ז] בעל כרחיה דאב משום פגם משפחה אי הכי עבד עברי נמי נכפינהו לבני משפחה [מ] משום פגם משפחה הדר אזיל ומזבין נפשיה ה"נ הדר אזיל ומזבין לה הא קתני אינה נמכרת ונשנית ומני ר"ש היא דתניא [ח] מוכר אדם את בתו לאישות ושונה [ט] לשפחות ושונה [י] מלאישות אחר שפחות [יא] אבל לא לשפחות אחר אישות רש"א כשם שאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות כך אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר שפחות ובפלוגתא דהני תנאי דתניא [5] בבגדו בה

כיון

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ו מהל' נחלות הל' יב טושע"ע חו"מ סי' רפג סעי' ב]:

קעג ב מיי' פ"ד מהל' עבדים הלכה ז:

קעד ג מיי' פ"ג מהל' גניבה הלכה יב סמג עשין עח:

קעה ד מיי' שם הל' טו:

קעו ה מיי' שם הל' יד:

קעז ו מיי' פ"ד מהל' עבדים הלכה ב סמג עשין פה:

קעח ז מיי' פ"ג מהל' אישות הלכה יא ופ"י שם הלכה יא סמג עשין מח טושע"ע אה"ע סי' לז סעיף ג:

קעט ח ט י מיי' פ"ד מהלכות עבדים הלכה יג:

תורה אור השלם

1. אַל תִּתְגָּרוּ בָם כִּי לֹא אֶתֵּן לָכֶם מֵאַרְצָם עַד מִדְרַךְ כַּף רָגֶל כִּי יְרֻשָּׁה לְעֵשָׂו נָתַתִּי אֶת הַר שֵׂעִיר: דברים ב ה
2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלַי אַל תְּצַר אֶת מוֹאָב וְאַל תִּתְגָּר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא אֶתֵּן לְךָ מֵאַרְצוֹ יְרֻשָּׁה כִּי לִבְנֵי לוֹט נָתַתִּי אֶת עָר יְרֻשָּׁה: דברים ב ט
3. וְחֵשֶׁב עִם קֹנֵהוּ מִשְׁנַת הַמֹּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְהָיָה כֶסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ: ויקרא כה נ
4. אִם זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דָּמִים לוֹ שִׁלֵּם יִשָּׁלֵם אִם אֵין לוֹ וְנִמְכַּר בִּגְנֵבָתוֹ: שמות כב ב
5. אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר לוֹ יְעָדָהּ וְהֶפְדָּהּ לְעַם נָכְרִי לֹא יִמְשֹׁל לִמְכָרָהּ בְּבִגְדוֹ בָהּ: שמות כא ח

מוסף רש"י

כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר. עשר עממין נתתי לו שבעה לכם וקיני וקניזי וקדמוני הן עממין ומואב ושעיר אחת מהם לעשו והשתים לבני לוט בשכר שהלך אתו למצרים ושתק על מה שהיו אומרים על אשתו אחותו היא עשאו כבנו (דברים ב ה). **ער.** שם מדינה (שם ט). **יתירה עליו אמה העבריה.** שקונה עצמה בכל אלה ובסימני נערות, כדילפינן לעיל (ז.) מוילא חנם (לעיל יד:). **בגנבתו ולא בזממו.** ואין נמכרין אם העידוהו שגנב ואין לו מה לשלם וגנבת דינו לימכר כדכתיב ונמכר בגנבתו (מכות ב:). **משום פגם משפחה.** גנאי הוא להם (כתובות פד.). **שהיו נושין בדבר** (סנהדרין עה.).

הגהות הגר"א

[א] גמ' גניבו אלף ושוה ה' מאות נמכר וחוזר ונמכר. נ"ב גי' הרמב"ם ואינו חוזר ונמכר וכ"כ במכילתא והיא גירסא נכונה מאד:

מוסף תוספות

א. ותירץ ר"ת דהתם כיון שעשה לו העכו"ם חסד שהלוה לו יעשה עמו חסד ויתן לבניו אבל כאן שלא עשה עמו חסד כשהפקידם אצלו אין צריך להחזיר לבניו. תוס' ב"ב קמט. ד"ה מגמרי. ב. דכיון דבמלוה דליכא שיעבודא יש לו להחזיר כל שכן בפקדון שהוא בעין ואין שליחות יד בו שראוי להחזירו. ריטב"א. אדרבא טפי מסתברא דבפיקדון דברשותיה דמריה איתא יחזיר. שיטה לא נודע למי. ג. [אבל] כשהורתו ולידתו שלא בקדושה אמרינן דרוח חכמים נוחה הימנו דלא אתי למיחלף בישראל גמור ולימר דיש לו חייס. תוס' הרא"ש. ד. אפי' גנב הכל מאיש אחד והעמידו בדין בפנים אחת על כולן. שם. ה. דבגניבתו משמע חדא גניבה ולא שתי גניבות מדלא כתיב בגניבותיו. תוס' הרא"ש.

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

ביון שפירש טליתו. פי' בקונטרס בדר"ע גרס כיון שפירש טליתו דע"כ מיבעי ליה לאוקמי יש אם למקרא[ב] [א] כדאמרינן פ"ק דסנהדרין (דף ד.) ויש אם למסורת כר"א כדדרשינן בבכורות (דף לד.) דרמינן מהא פלוגתא על מילתא אחריתי דאמר התם לר"א יש אם למקרא ורמינן עלה מהא דיש אם למסורת ס"ל וה"פ ור"ע סבר כיון שפירש טליתו עליה לשם יעוד אם גירשה בגט וחזרה אגל אביה אינו יכול למוכרה דאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות דסבר יש אם למקרא כלומר בבגדו קיימין ביה שהוא לשון בגד דאי לשון בגידה מיבעי ליה למימר בבגדו כמו בשמעו (דברים כט) ואע"ג דבעלמא קיימין בפגעו (במדבר לה) התם ליכא למיטעי: [ג] **רבי אליעזר סבר יש אם למסורת.** ומדלא כתב בביגדו ביו"ד משמע היינו לשון בגידה[ב] דאי לשון בגד הוה ליה למיכתב ביו"ד ואע"ג דכתיב (בראשית לט) ותתפשהו בבגדו בלא יו"ד[ג] היינו משום דליכא למיטעי וקשה היכי דייק שהמסורת לשון בגידה מדלא כתיב בביגדו ביו"ד דאדרבה נידוק שהוא לשון פריסת טלית מדלא כתב בבגדו בוי"ו ועוד דאין רגילות למיכתב לא יו"ד ולא וי"ו בתוך אותיות הפעולה וגראה לפרש שהמקרא ודאי משמע לשון פריסת טלית כמו ותתפשהו בבגדו דאי לשון בגידה היה ראוי לקרות בבגדו[ד] אבל המסורת הוא לשון בגידה דאי לשון פריסת טלית היה לו לכתוב בבגדו עליה ולא בבגדו בה[ה] ומיהו קשה לר"ת דאין דרך הגמרא להקדים דברי ר"ע לדברי ר"א שהיה רבו[ו] לכך גראה לר"ת דגרסי' כיון שפירש טליתו עליה דברי ר"א ור"ע אומר כיון שבגד בה ויתא השתא שדברי ר"א קודמין לדברי ר"ע שהיה תלמידו וה"פ ר"א סבר יש אם למסורת ומסורת הוי לשון בגד דהיינו פריסת טלית מדלא כתיב בבגדו בוי"ו או בביגדו ביו"ד אע"ג דבשמעו לא כתב בוי"ו היינו משום דליכא למיטעי ור"ע סבר יש אם למקרא היינו לשון בגידה דאי לשון בגד [ז] הא"ל בבגדו[ד] דמבגד יאמר בגדו כמו מנגד בגדו ומחלב חלבו ואע"ג דקיימין ותתפשהו בבגדו ולא בבגדו התם ליכא למיטעי וי"מ בהאי דכתיב אשר לא יעדה וקיימין לו בוי"ו[ד] ר"ע סבר יש אם למקרא דהיינו לו בוי"ו והשתא מגלה על בבגדו שהוא לשון בגד פריסת טלית ר"א סבר יש אם למסורת וכתיב לא באל"ף והשתא מגלה על בבגדו שהוא לשון בגידה[ח] [ט]: **זבוני הוא דלא מזבין לה האי יעודי מייעד לה.** לאו דוקא יעודי מייעד אלא ר"ל קדושי מקדש לה דאי לא היה יכול לקדשה אמאי קאמר שוב אינו רשאי למוכרה פשיטא אפי' לקדשה אינו יכול כ"ש למוכרה ויש מישבין הגירסא זבוני הוא דלא מזבין לה הא לשאר מילי מצי עביד וקא מתמה גמרא הא יעודי מייעד לה כלומר היכי אמרינן דשאר מילי מצי עביד והא כבר יעודי מייעד לה ואי אמרת נישואין עושה אין לאביה רשות בה ודוחק:

בשלמא אירוסין מאירוסין שאני. פי' שאני אירוסין דידה דכיון דהוא לא קדשה יכול למוכרה אבל נישואין מנישואין מי שאני פי' הקונטרס כיון דמדאורייתא[ג] נפקא מרשותיה לגמרי וקשה הא אירוסין נמי הוו דאורייתא כדילפינן לעיל[ד] מכי יקח וכ"ת דמ"מ יש לחלק בין אירוסין לנישואין משום דבנישואין נפקא מרשותיה לגמרי כדפי' הקונטרס הא ליתא דהא קטנה אי מסרה נפשה לחופה ה"נ דנפקא מרשותיה דאב פשיטא דלא לכך יש לישב פי' הקונטרס הכי בשלמא אירוסין מאירוסין שאני דאכתי ברשותיה דאב היא לכל מילי ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה עם בעלה חוץ ממכירה שאינו רשאי למוכרה אחר שקבל כסף קדושיה מ"כ הא מילתא הוי חדוש ואיכא למימר אין לך [ח] בה אלא חדושו ואיכא לאוקמי האי חדוש באירוסין דידה פירוש כשקיבל אביה קידושין[ט] אבל נישואין גמורין דמפקי לה לגמרי מרשותיה דאב מ"כ אין לחלק בין נישואין דידה ונישואין דידה נמי לא אבל קטנה דממסרה נפשה לחופה לא אשכחן דנפקא מרשותיה דאב בהכי: במאי

כיון שפירש טליתו עליה. דעל כרחך מיבעי ליה לאוקמי יש אם למקרא כר"ע כדאמרינן בסנהדרין בפ"ק[ב] ויש אם למסורת כר"א כדדייקי' בבכורות[ג] דרמינן מהא פלוגתא על מילתא אחריתי דאמרינן התם לר"א יש אם למקרא ורמינן עלה מהא דיש אם למסורת ס"ל בפ' כל פסולי המוקדשין. ובמכילתא[מ] גרסינן שפירש טליתו עליה בדברי ר"ע ודר"א ליתא התם: **נעם נכרי** דהיינו לשפחות לא ימשול האב מאחר שפירש טליתו אדון עליה לשם יעוד אם גירשה בגט וחזרה אגל אביה אבל לא יעדה וחזרה אגל אב חוזר ומוכרה כרבנן דאמרי לעיל לשפחות אחר אישות הוא דלא כי הכא דמכי יעדה הוה ליה לאישות אבל לשפחות אחר שפחות מלי מזבין ור"א אומר כיון שבגד בה שמכרה לשפחות שוב אינו יכול למוכרה לעם נכרי דהיינו שפחות אבל לשפחות אחר אישות קידושין מלי מזבין. ור"ש דריש להא כר"א כיון שבגד בה שוב לא יכולה ודריש ליה נמי כר"ע דכיון שפירש טליתו עליה לא יכולה לכהן קאמר לא לשפחות ולא לשפחות אחר שפחות: **למסורת.** בבגדו כתיב ולא בביגדו אין הברת חירק בלא יו"ד ונקודה שתחת הבי"ת במקום יו"ד משתמשת אבל לפי מה שנכתב היה לו לקרות חטף קמץ בבגדו לשון בגידה כמו שאתה קורא בשמעו את דברי האלה (דברים כט): **יש אם למקרא.** בבגדו קיימין כמו ותתפשהו בבגדו (בראשית לט): **יש אם למקרא ולמסורת.** מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו ואי אמרת נישואין עושה כיון שנישאת שוב אין לאביה רשות בה ואלא מאי אירוסין עושה ושוין שמוכרה הא אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות[ז] אלא מאי אית לך למימר שאני אירוסין דידה מאירוסין דאביה אפילו תימא נישואין עושה שאני נישואין דידה מנישואין דאביה האי מאי בשלמא אירוסין מאירוסין שאני אלא נישואין מנישואין מי

[מ] כיון שפירש טליתו עליה שוב אין רשאי למוכרה דברי ר"ע [נ] ר"א אומר בבגדו בה כיון שבגד בה שוב אין רשאי למוכרה במאי קמיפלגי [ס] ר"א סבר יש אם למסורת ור"ע סבר יש אם למקרא ור"ש סבר יש אם למקרא ולמסורת: בעי רבה בר אבוה יעוד נישואין עושה או אירוסין עושה [ע] נפקא מינה ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה מאי תא שמע בבגדו בה כיון שפירש טליתו עליה שוב אינו רשאי למוכרה זבוני הוא דלא מזבין לה הא יעודי מייעד לה ואי אמרת נישואין עושה [א] כיון דנישאת שוב אין לאביה רשות בה[פ] אלא לאו שמע מינה [צ] אירוסין עושה אמר רב נחמן בר יצחק הכא בקידושין דעלמא קאי וה"ק כיון שמסרה אביה למי שנתחייב בשארה כסותה ועונתה שוב אין יכול למוכרה ת"ש [ק] אין מוכרה לקרובים משום רבי [ר] אליעזר אמרו מוכרה לקרובים [ש] רושין שמוכרה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט האי אלמנה היכי דמי אילימא דקדיש נפשה אלמנה קרי לה ואלא דקדשה אביה מי מצי מזבין לה והא אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות ואמר [ת] רב עמרם א"ר יצחק הכא בקדושי יעוד ואליבא דרבי יוסי ברבי יהודה דאמר[ט] מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו ואי אמרת נישואין עושה כיון שנישאת שוב אין לאביה רשות בה ואלא מאי אירוסין עושה ושוין שמוכרה הא אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות[ז] אלא מאי אית לך למימר שאני אירוסין דידה מאירוסין דאביה אפילו תימא נישואין עושה שאני נישואין דידה מנישואין דאביה האי מאי בשלמא אירוסין מאירוסין שאני אלא נישואין מנישואין מי

נעם נכרי דהיינו לשפחות לא ימשול האב מאחר שפירש טליתו אדון עליה לשם יעוד אם גירשה בגט וחזרה אגל אביה אבל לא יעדה וחזרה אגל אב חוזר ומוכרה כרבנן דאמרי לעיל לשפחות אחר אישות הוא דלא כי הכא דמכי יעדה הוה ליה לאישות אבל לשפחות אחר שפחות מלי מזבין ור"א אומר כיון שבגד בה שמכרה לשפחות שוב אינו יכול למוכרה לעם נכרי דהיינו שפחות אבל לשפחות אחר אישות קידושין מלי מזבין. ור"ש דריש להא כר"א כיון שבגד בה שוב לא יכולה ודריש ליה נמי כר"ע דכיון שפירש טליתו עליה לא יכולה לכהן קאמר לא לשפחות ולא לשפחות אחר שפחות: **למסורת.** בבגדו כתיב ולא בביגדו אין הברת חירק בלא יו"ד ונקודה שתחת הבי"ת במקום יו"ד משתמשת אבל לפי מה שנכתב היה לו לקרות חטף קמץ בבגדו לשון בגידה כמו שאתה קורא בשמעו את דברי האלה (דברים כט): **יש אם למקרא.** בבגדו קיימין כמו ותתפשהו בבגדו (בראשית לט): **יש אם למקרא ולמסורת.** הילכך דריש תרוייהו. וא"ת הא דאמר בסנהדרין[ב] גבי בסכת בסכת בסוכות לר"ש יש אם למקרא התם ליכא למימר מקרא ומסורת דאי איתיה להאי איתיה הכשרת לא תדרש מקרא ואם תפסול לא תדרש מסורת אבל כאן יש לקיים שניהם: **יעוד.** אמר לאמתו העבדיה הרי את יעודה לי בכסף מקנתיך: **הא יעודי מייעד.** כלומר לקידושין אבל לשם שפחות מוכרה: **אין לאביה רשות בה.** כדאשכחן לענין נדרים דאפקה קרא מרשותיה ונדר אלמנה וגרושה וגו'[ב] ולענין ירושה וירש אותה[ג] מכאן שהבעל יורש את אשתו[ד]: **הכא.** דקתני פירש טליתו לאו בייעוד קאי אלא בקידושי קטנה בעלמא אבל אם נמכרה: **כיון שמסרה למי שנתחייב בה כו'.** כלומר שקידשה לאישות: **אין מוכרה.** האב לבתו לקרובים שהיא אסורה עליהם לייעד דבענין אשר לא יעדה (שמות כא[ה]): **מוכרה לקרובים.** ולא בענין יעוד והיכא דאיתיה אמר קרא דתפיס: **ושוין שמוכרה.** כשהיא אלמנה לכ"ג וקידושין תופסין לו בה דקידושין תופסין במייבי לאוין כדלקמן בפ"ג (דף סח.): **אי דקדיש נפשה.** אבל ע"י אביה ונתארמלה הימנו: **אלמנה קרי לה.** בתמיה וכי יש במעשה קטנה כלום: **ואמר רב עמרם** גרסינן: **הכא.** שנתארמלה מקידושי יעוד והאי דהדר מצי לזבונה ולא קרי ליה לשפחות אחר אישות אליבא דר' יוסי בר' יהודה היא דאמר לקמן (דף יט.) מעות הראשונות של מקנתה לאו לקידושין ניתנו וכי מייעד לה בעבדות שיש לו עליה מייעד לה ואין קידושין אלו ע"י האב וגזירת הכתוב היא שיהיו קידושין הילכך הדר מצי לזבונה: **הא אין אדם מוכר וכו'.** ואפי' אחר אירוסין: **שאני אירוסין דידה.** דכיון דהוא לא קידשה יכול למוכרה: **בשלמא אירוסין מאירוסין שאני.** דאיכא למימר שקבל אחר כסף קדושיה מ"כ הא מילתא הוי חדוש ואיכא למימר אין לך [ח] בה אלא חדושו ואיכא לאוקמי האי חדוש באירוסין דידה פירוש כשקיבל אביה קידושין[ט] אבל נישואין גמורין דמפקי לה לגמרי מרשותיה דאב מ"כ אין לחלק בין נישואין דידה ונישואין דידה נמי לא אבל קטנה דממסרה נפשה לחופה לא אשכחן דנפקא מרשותיה דאב בהכי: במאי

עין משפט נר מצוה

קפ א מיי' פ"ג מהלכות אישות הלכה יב סמג עשין מח טור ש"ע אה"ע סימן לז סעיף ג וסימן נה סעיף ז:

קפא ב מיי' פ"ד מהל' עבדים הלכה ט:

קפב ג מיי' שם הל' יא:

קפג ד מיי' שם הל' יב:

מוסף רש"י

כיון שפירש טליתו עליה. שיעדה אדון לאמה העבריה ונשאה ופירש כנפיו עליה, שזו אין האב רשאי למוכרה אפילו גירשה אדון, דאין אדם מוכר בתו לשפחות אחר אישות (בכורות לד.). כיון שבגד בה. אביה שמכרה לשפחות, שוב אין רשאי למוכרה. דאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר שפחות, אבל לאחר אישות מלי לזבונה (שם). ר"א סבר יש אם למסורת. כמה שכתב משה ומסר כספר תורה לשראל, היא התם והעיקר, ולא כמו שהוא נקרא (שוכה ה.). כמה שנמסרה כתב של תינה למשה אנו צריכין לדורשה ולא לפי המקרא (מכות ז:). שנמסרה כתיבתו לכתנו חסירה (סנהדרין ד.). בבגדו בה כתיב בלא יו"ד, וחזו לשון בגידה, כשאר תיבות הכתובות בלא יו"ד שאתה קורא מחוץ קמץ, כמו כשמעו (בכורות לד.). ור"ע סבר יש אם למקרא. כתר קרייה אלינו דהיא עיקר (סנהדרין ד.). בבגדו קיימין (בכורות לד.). אין מוכרה. לבתו, לקרובים. שאין להם קידושין בה דבעינן רשויה לייעוד (לקמן מד:). אין אביה רשאי למוכרה לקרובים שהיא אסורה להם משום עריה לפי שאין אני מקיים בה אשר לא יעדה (לעיל יב.). מוכרה לקרובים. כדילפינן (לקמן יט:) בתו לאמה פעמים שאינה נמכרת אלא לאמהות (לקמן מד:). ושוין שמוכרה אלמנה כו'. הואיל ויש לו בה קידושין אע"פ שכן בעבירה דקידושין תופסין במייבי לאוין (לקמן מה.). ואלא דקדשה אביה. לאותו שנתאלמנה היימנו לפני מכירה זו (שם). בקדושי יעוד. שנתאלמנה מקידושי יעוד, ואם תאמר הלא ע"י אביה באו לה והוה ליה מוכר לאישות ושוב אינו מוכרה לשפחות, הא מתני' אליבא דר' יוסי דאמר מעות הראשונות שנתקבל על המכירה לאו לקידושין ניתנו אלא לשפחות, ויעוד שתופס בה מחמת שפחות פרוטות פעולה שיש לו עליה הוא בא ולא על ידי אביה באו לה דלהוי כך מכירה בתרייתא שפחות בתר אישות (שם). לשפחות אחר אישות. קיבל קידושין וחזרה אינו שנתארמלה אין אדם מוכר ומוכרה לשפחות (לעיל ע"א).

מוסף תוספות

א. כלומר בבגדו קיימין ביה בחירק. ויטב"ש. ב. מדכתיב בגד בוגדים בגדו. שם. ג. [והוא] מלשון בגד ומלבוש. שם. ד. חטף קמץ. תוס' הרא"ש. ה. בבגדו בה משמע שהוא בוגד בה. תוס' הרא"ש. ו. בסגול. תוס' רשב"ש. ז. פירשו דהכא לאו מקרא ומסורת דבגדו דרשינן אלא מדכתיב אשר לא יעדה באלף וקריינן ליה לו בוא"ו. ויטב"ש. ח. דכל חד מהני תנאי בעי למדרש סופיה דכתיב בבגדו לפום סבריה דדריש מלא יעדה כי היכי דלא תקשו ליה סופיה דקרא. שם. וע"ש שמפרש יותר. ט. אבל נתקדשה היא אוקמא אדינא שהיא ברשות אביה. ויטב"ש.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בשלמא וכו' אין לך בו אלא חדושו:

מוסרת הש"ס

ב) בכורות לד. מכילתא פ' משפטים פרשה ג, ג) [בדפו"ר: רבי אליעזר. וכן מוכח מבכורות], ג) סנהדרין ד. סוכה ו: פסחים פו: בכורות לד. כריתות י: מכות ז:, ד) [בכת"י נוסף: למאי], ה) [כתובות מג ע"ב. (רש"ש)], ו) לקמן כ. מד:, ז) [נ"ל אלעזר. (מהרש"ש, ע"ש)], ח) [לקמן מה.], ט) [לקמן יט ע"ב], י) [לעיל עמוד א'], כ) [ל ע"א], ל) [לד ע"א], מ) [דמשפטים פיסקא מה], נ) [ל. וכסוכה ו:], ס) [במדבר ל, י], ע) [שם מ, יא], פ) [נ"ב קיא ע"ב, ע"ש], צ) [לעיל יב ע"א, ועי"ש רש"י ד"ה דומיא], ק) [נסמ"ל הוא דיבור אחד עם הקודם ונוסף: כיון דמעלי' מינהו לא קפיד קרא מכח מי הם באים דבין כך ובין כך נישואין מוציאין מרשותו ולפנינו כרש"ל], ר) [ש להוסיף: כר"ע, וכ"ה ברש"י. ר"ש מדעסויא], ש) [ומ"ל הד"ל. רש"ל], ת) [עי' ב"מ נט ע"ב. וע"ע תוס' ב"מ ד ע"ב סוד"ה אין נפצין], א) [הוה לן למיקרי. ע"פ תוס' בכורות לד.], ב) [וע"ע תוס' בכורות לד. ד"ה ומיגהון], ג) [כנ' ל"ל דמדאורייתא מינהו], ד) [ל ע"ב],

מי שאני. כיון דמישואין דאורייתא מיהו נפקא לגמרי מרשותיה: **ולרב נחמן דאמר.** לקמן לר' יוסי בר' יהודה נמי במעות הראשונות היא מתקדשת דקידושין דאב מיהו מוקי לה ואפילו אירוסין עושה היכי הדר מזכין לה: **מוקי לה כרבי אליעזר** גרסינן: **דאמר לשפחות אחר שפחות כו'.** דקדריש כיון שבגד בה. ועד השתא מהדרינן לאוקומה דלא כרבי אליעזר משום דשמותי הוא [ט]: **אמאי ממעט ליה קרא.** הואיל וליתא: **הפשוט דמייעד. ומיהו מיעוטא קרא ממיתה: דמדאורייתא חזיא ליה.** כלומר זקוקה לו באותה [ט] ביאה לכל דבר וקנאה ליורשה כדתנן (נדה דף מה.) בן תשע שבא על יבמתו קנאה: **פרש.** הא חד הוא כיון דאין יעוד אלא מדעת פשיטא דאין יעוד אלא בגדול: **שאריך ליעדה** גרסי': **הוא תני לה והוא אמר לה.** הוא תני למתניתין והוא אמר בה מנפשיה. [ע] והאי טעמא דהאי צריך ליעדה רבי יוסי ברבי יהודה היא דאמר מעות הראשונות שקבל האב לאו לקידושין ניתנו ואין יעוד אלא בפרוטה שעליה לפיכך אין דעת האב בהן מתחילה ואם אינו מודיעה שתקבל עליה אין כאן קידושין: **לקידושין ניתנו.** ונפקא מינה דהוה ליה מכר את בתו לאישות ואם יעדה ותתארמלה שוב אין מוכרה לשפחות לרבי עקיבא: **שאני הכא.** דכתי' לשון יעדה למידרשה לשון דיעה: **יעדה והפדה.** ואין יעידה אלא במקום פדייה שאם בא לייעדה בסוף שם צריך שיהא שהות ביום שאם תבוא לאחשבון גרעונה דיהא עליה גרעון של פרוטה: **מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו.** דאי קבל אב ע"מ להתייעד וקידושי יעוד תלויין באב אף על גב דליכא שהות נמי כיון דאמר בתוך שם תתייעד לי הוה ליה יעוד למפרע משעת מכירה: וכי

במאי מוקי לה כרבי אליעזר. פי' בקונטרס ועד השתא מהדרינן לאוקומי דלא כרבי אליעזר דשמותי הוא לפי' ר"ת דגרים הכא במאי מוקי לה כר' עקיבא ל"ל דעד השתא מהדר לאוקומי כרבי אליעזר משום[א] דרבנן דר' שמעון קיימי כוותיה דאמריי[ב] אבל לא לשפחות אחר אישות ור' שמעון נמי הכי אית ליה אלא שמוסיף עוד [ג] אבל לא[ב] לשפחות אחר שפחות:

איש פרט לקטן. ואף על גב דקטן לאו בר עונשין הוא[ד] מ"מ אינטריך קרא למעוטי דקס"ד איהא נהרג כיון שהאשה נהרגת על ידו[ג] [ה]: **ומדאורייתא חזיא ליה.** פי' בקונטרס דזקוקה לו וביאתו ביאה לכל דבר וקנאה ליורשה וליטמא לה כדתנן (נדה דף מה.) בן ט' שבא על יבמתו קנאה וקשה דזה אינו אלא מדרבנן ולפוסלה מן האחין כדתנן בהאשה רבה (יבמות דף לו:) עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול אבל ליורשה ולשאר דברים לא הוא כאשתו ולכן נ"ל דמדאורייתא חזיא ליה בעלמא כגון שהיה היבם גדול[ד] וקטן זה ביאתו ביאה כלומר שאם בא על אחת מכל עריות שבתורה מומתים על ידו[ה] מהו דתימא הואיל ומדאורייתא כו' כלומר אי לאו האי קרא דמעטיה ה"א מדאורייתא חשובה כאשתו קמ"ל שאינו קונה אותה אלא מדרבנן כדאמרינן בעלמא (שם) עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול: **תרתי.** פי' בקונטרס הא בהא תליא כלומר חדא מילתא היא דכיון שאין יעוד אלא מדעת פשיטא דאין יעוד מועיל אלא בגדול שהרי קטן לא מצי לשוויי אליבא[ה] לקדש[ה] וה"ר אלחנן פי' תרתי כלומר דסתרן אהדדי דרישא דאמרי' אין יעוד אלא בגדול משמע אפילו שלא מדעת מהני והדר אמרינן אין יעוד אלא מדעת משמע אבל שלא מדעת לא מהני: **אומר** אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך מדר' יוסי.

תימה מאי אתא לאשמועינן פשיטא למה לא תתקדש אפילו היה אומר תן מנה לפלוני ותתקדש בתי לך היתה מקודשת מדין ערב כדלעיל (דף ז.) כ"ש שאמר לבתו וכי תימא דהכא לא שייך דין ערבות דהא לא דיבר למקדש[ו] א"כ לר' יוסי בר' יהודה דאמר דמקודשת בפרוטה אחרונה אבו נילף מינה דאם לא אמר כלום לא נבא ולא למקדש תהא מקודשת אלא ע"כ המכירה חשובה כאילו אמר אביה נבא התקדשי ביעוד א"כ המכירה נמי תחשב כאילו אמר למקדש וי"ל דלא הוי לא כאומר לו ולא כאומר לה אלא הכי מוכיח ע"כ קטנה יש לה יד לקבל קידושין[ז] מדאשכחן גבי יעוד דאמר רחמנא שתייעד על ידי עצמה שאם לא היה מועיל בעלמא כשנותן לה רשות להתקדש מדעת ע"י עצמה לא היה אומר הכתוב שיהיה מועיל לענין יעוד וא"ת היאך היא מתקדשת באומר לה לאי וקבלי קידושיך והלא קטן לית ליה זכייה מן התורה כדמשמע פ"ק דב"מ (דף יב.) דקטנה אין לה יד לזכות בעצמה ואמרינן דמצילת הקטן[ח] לר' יוסי אין בו גזל גמור אלא מדבריהם בשלמא גבי יעוד דהתם דין הוא שתזכה[ח] בשאר שאינו אלא מחילת שיעבוד בעלמא וי"ל דבדעת אחרת מקנה לה יש לה זכייה מדאורייתא כדמשמע בפ' [האומר] (גיטין סה.) דפריך לרב חסדא דאמר אחד זה ואחד זה קונה לעצמו ואינו זוכה לאחרים מההיא דאומר אדם לעבדו ולשפחתו העבריים הילך מעות הללו ופדה מהן מעשר שני ושפחה עברית קטנה היא ודחי בעצין שאינו נקוב דרבנן מכלל שהיה רואה להוכיח[ג] שזכה אפילו לאחרים מן התורה[ח]:

במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדר' יוסי בר' יהודה. אין לפרש דמיירי במשכון אלא בשעת הלואה דקני לה מדרבי יצחק[ד] דאם כן היה לו להביא כאן דרבי יצחק כמו שמביא לעיל (דף ח:) גבי קידשה במשכון מקודשת ולעיל היה לו להביא דרבי יוסי ברבי יהודה אלא אפי' במשכון בשעת הלואה איירי[ט] ואפי' אין מחזיר לה משכון אלא שמוחל לה את המלוה ואע"פ שהמשכון בידו דהא המקדש במלוה שיש עליה משכון קאמר[י] ולא המקדש במשכון וא"ת כיון דמקדש בהנאת מחילת מלוה אפילו בלא משכון אמרי' דמקודשת לעיל[ה] ולמה אנו צריכין ללמוד מר' יוסי וי"ל דהיכא דאיכא משכון גרוע טפי דס"ד דלא סמכה דעתה כיון שאינו מחזיר לה משכון קמ"ל מילתא דרבי יוסי דמקודשת וא"ת היכי נילף מרבי יוסי ברבי יהודה מיעוד והלא ביעוד מחזיר לה המשכון היינו גופה דהא גופה משכון היא והכא אין מחזיר לה משכון וי"ל דפשיטא ליה דאין עיקר היעוד בחזרת משכון אלא מחמת מחילת שיעבוד המלוה לחוד וכ"ל לדקדק דקסבר ר' יוסי בר' יהודה דעבד עברי אין גופו קנוי דאי גופו קנוי מה ענין זה אצל מלוה שיש עליה משכון אין כאן מלוה כלל אלא מקדשה בהקנאת גופה לעצמה ומיהו י"ל דע"כ לא בהקנאת גופה שהיא קנויה לו מקדשה דאם כן איך תקדש בלא שטר שחרור ובלא הפקר[ב]:

מוסף תוספות

א. דפשיטא לן שכן הלכה. תוס' בכורות לד. ב. בתוס' דשב"ש כתוב. אף לא. ג. דמשום קלון האשה יתחייב דומיא דבהמה הנרבעת. תוס' ערכין ג. ד. בתוס' יבמות סח. ד"ה קנין הוא בנ"א. כלומר זקוקה לו. ועי' רש"ש. ה. ולא הוי האי כתרתי דאמרינן בעלמא שפירושו תרתי דסתרן אהדדי. ריטב"א. ו. אלא לבת. תוס' הרא"ש. ועדב מדבר הוא עם המלוה. רשב"א. ז. שאותו כח וזכות שזיכתה לו תורה בקדושי בתו יכול הוא ליתנו לה לקדש עצמה מדעתה. תוס' הרא"ש. ח. ושמעינן מינה דלרב חסדא זוכה לעצמו מן התורה ולרב יהודה דפליג עליה דרב חסדא זוכה מן התורה אף לאחרים וכו'. שם. ט. דומיא דאמה העבריה. שם. י. סתם לא שנא נתן לה את המשכון ולא שנא לא נתן לה את המשכון. רשב"א. כ. אלא ודאי בשעבוד שעליה דהיינו מלוה היא מתקדשת. תוס' הרא"ש. ועי' מי' רע"א.

מסורת הש"ס

א) [בכת"י: שייעד], ב) שמות כא:, ג) סנהדרין נב:, ד) [בכת"י נוסף: אדם לבנו קטן], ה) [יבמות סח ע"א], ו) [בכת"י נוסף: ומיאתו ביאה], ז) [נ"ל דאמר], ח) [בכת"י: ואין], ט) [בכת"י: תמיד. וכנ"ל. (סה"ד. יעב"ץ)], י) [אנ"ל דעה. (רש"ש)], כ) [נקטן מה], ל) [בכת"י נוסף: שיעור], מ) [בכת"י: והוא ליה הלאה והיא גופא משכון הוא], נ) [שבת קל ע"א], ס) [נדל"ל ומיאתו. וכ"ה בתוס' בשמו], ע) [בדפו"ר: אמר. וכנ"ל. רש"ש], פ) [לעיל יח ע"א], צ) ["אבל לא" ממתק. (רש"ש.)], ק) [כתובות מ סוע"ב, ע"ש], ר) [וע"ע תוס' ערכין ג. ד"ה למעוטי ומוס' פסחים לא: ד"ה אים], ש) [נדה שם], ת) [ע"ר לקמן מב ע"א], א) [יש להוסיף: אפילו. (רש"ש.)], ב) [נ"ל זוכה. (רש"ש, ע"ש)], ג) [נ"ל שזוכה. (רש"ש.)], ד) [נ"מ פב ע"א], ה) [דף ו:].

תורה אור השלם

1. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אֵשֶׁת אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ מוֹת יוּמַת הַנֹּאֵף וְהַנֹּאֶפֶת:
ויקרא כ י

2. אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר לוֹ יְעָדָהּ וְהֶפְדָּהּ לְעַם נָכְרִי לֹא יִמְשֹׁל לְמָכְרָהּ בְּבִגְדוֹ בָהּ:
שמות כא ח

גליון הש"ם

גמ' תרתי מה טעם קאמר. כעין זה ביאה דף יד ע"א בגא מלינעא דף י"ד ע"א: שם מדעת דידה. עיין לעיל דף ה ע"א תוס' ד"ה שכן ישנן בע"כ:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אומר וכו' דין הוא שתזכה בשיור שאינו וכו' כדמשמע בפ' התקבל לפריך:

מוסף רש"י

מעות הראשונות לקדושין ניתנו. מעות הראשונות שקבל האב מישראל זה הקונה לשם קדושין קבלם שאם ירצה לקדשה שתתקדש באותן מעות (רש"י על הרי"ף). פרט לאשת קטן. אשמועינן דקטן אין לו קדושין (סנהדרין נב:). מעות הראשונות לאו לקדושין ניתנו. מעות הראשונות שמקבל על המכירה לא לקדושין ניתנו אלא לשפחות ויעוד שתופס בה מתמת שפוחת פרוטות פעולה שיש לו עליה הוא בא ולא ע"י אביה (לקמן מה.).

משל למאן. פי׳ בקונטרס מדברי מי אינו למידין הא אם יש שהות ביום כו׳ אלמא השתא הוא דמתחלי קדושין בגרעון שיש לו עליה לרבנן מדברי חכמים אינו למידין דאמרי אפילו אין שהות ביום דקסברי לכך ניתנו מעות הראשונות דאי בעינן ליעודי יהיה ייעוד מעכשיו דאי לאו מההוא שעתא מתחלי במאי מיקדשה השתא ופריך פשיטא דמצינו למילף ומשני מהו דתימא הא לא אמר ליה לאב מעכשיו ותילף מיניה דאפי׳ לא פירש מעכשיו אלא הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום תהא מקודשת לראשון קמ״ל האי תנא דאמר אינו למידין המשל מדברי רבנן דאי אמר מעכשיו אין ואי לא לא וקשה דבכוליה גמרא המשל בא ללמד על הדבר כמו משל למה הדבר דומה[ט] ועוד אין נאמר דמייעוד נלמוד באשה שתהא מקודשת לראשון והא לא איירי רבנן כלל כשבא אחר וקידש בתוך ימי המכירה לכך פירש ר״י שהמשל בא ללמד ולומר דכי היכי דפשיטא לן התם באומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשי׳ יום ובא וקידשה אחר בתוך שלשים יום שמקודשת לראשון ה״ה גבי ייעוד שאם בא אחר וקדשה אחר המכירה קודם הייעוד דאינה מקודשת דמעות הראשונות לקידושין ניתנו והכי קאמר משל למאן על מי מלמד המשל אילימא לרבי יוסי בר׳ יהודה והאמר אם יש שהות ביום וכו׳ ואם כן לא דמי לאומר שהרי בעינן שיתן לה שום דבר בסוף אלא משל לרבנן המשל בא ללמד לנו על דברי רבנן שאם בא אחר וקידשה אחר המכירה קודם הייעוד אינה מקודשת ופריך פשיטא דכיון שאמר[ט] לאשה כך הוא הדין ה״נ גבי ייעוד כך הוא לרבנן ומשני מהו דתימא הא לא אמר מעכשיו ואפילו לרבנן נמי תהא מקודשת לאחר שקדשה קודם הייעוד דלא דמי לאומר לאשה דהתם אמר לה מעכשיו קמ״ל דכיון דכל מכירה ע״מ לייעד כמאן דאמר לה מעכשיו דמי[א]: **משל לרבי יוסי ברבי יהודה.** פי׳ בקונטרס מדר״י ברבי יהודה אינו למידין משום דלא פירש מעכשיו אע״ג דהוי ליה לקדשה בהו לאחר זמן מיהו כי קדמו אחר הוו קידושין ה״נ לא שנא מהו דתימא הא לא א״ל בשעת מתן מעות ע״מ שתייעד לי לסוף שם ומשום הכי אמר רבי יוסי דמקודשת לשני אבל היכא דאמר התקדשי לי לאחר שלשים יום אימא אע״ג דלא אמר לה מעכשיו חיילא מהשתא ומקודשת לראשון אם ירצה בסוף שלשים קמ״ל דדמי להדדי דכיון דתלה הכתוב ייעוד במעות הללו לאחר זמן מעיקרא כי יהבינהו להכי יהבינהו שאם ירצה לייעד מייעד ואפ״ה כיון דלא אמר מעכשיו מקודשת לשני גם פי׳ זה לא נהירא שהרי בכולי גמרא המשל בא ללמד על הדבר ופירש רבינו יצחק מהו דתימא הא לא אמר לה לאחר שלשים יום וכיון דלא פרש אימא דדעתיה שיחולו הקידושין מעכשיו דמהני טפי מה שלא הזכיר שלשים יום שהרי כל שעה ושעה בידו ליעדה כל זמן שירצה ואם קידשה אחר אינה מקודשת קא משמע לן כיון דלא אמר מעכשיו בהדיא מקודשת לשני: **ולרבי** מאיר **תנאו** קיים וכו׳. מדרבנן אדרבנן לא קשיא דיעוד לא הוי דבר שבממון:

יט **וכי משייר בה שוה פרוטה ומייעד הוו קידושין.** אלמא הואיל ומכרה ויודע שהאדון יכול ליעדה לאחר זמן [ב] מדעתיה הוה והוה ליה כאומר לה קבלי קידושין: [ג] **לאו לקידושין ניתנו.** ואינו מקדשה אלא ע״י גרעון שיש לו עליה דהוה מלוה שהרי היא חייבת לו או הם או שוויים והיא עצמה משכון: **אפילו בסוף שם.** ביום השלמתם: **משל לאומר לאשה.** כלומר מכאן אתה למד לאומר לאשה כו׳: **מעכשיו ולאחר שלשים יום.** מקודשת לראשון דה״ק לה מעתה נתחלו לי בעינן בהו לאחר שלשים יום: **משל למאן.** מדברי מי אינו למידין: **הא אם יש שהות ביום כו׳.** אלמא השתא הוא דמתחלי קידושין בגרעון שיש לו עליה: **לרבנן.** מדברי חכמים אינו למידין דאמרי אפי׳ אין שהות דקסברי לכך ניתנו מעות הראשונות דאי בעינן ליעודי יהא יעוד מעכשיו דאי לאו מההיא שעתא מתחלי במאי מקדשה השתא: **פשיטא.** דמצינו למילף: **מהו דתימא הא לא א״ל.** לאב האי אדון מעכשיו ותילף מיניה דאפי׳ לא פירש מעכשיו אלא הרי את מקודשת לי לאחר שלשים תהא מקודשת לראשון: **קמ״ל.** האי תנא דאמר למידין המשל מדברי רבנן דאי אמר מעכשיו אין אי לא לא: **משל לאומר כו׳.** כלומר מכאן אתה למד לאומר לאשה כו׳: **משל למאן.** מדברי מי אינו למידים: **לרבי יוסי בר׳ יהודה.** דמשום דלא פירש מעכשיו אע״ג דה״ל לקדושי בהו לאחר זמן כי קדמו אחר הוו קידושין ה״נ לא שנא: **מהו דתימא הא לא אמר לה.** בשעת מתן מעות על מנת שתתייעד לי לאחר זמן ומשום הכי א״ל יוסי דמקודשת לשני אבל היכא דאמר התקדשי לי לאחר שלשים אע״ג דלא אמר מעכשיו חיילי השתא ומקודשת לראשון אם ירצה בסוף שלשים: **קמ״ל.** דדמו אהדדי דכיון דתלה הכתוב ייעוד במעות הללו לאחר זמן מעיקרא כי יהבינהו להכי יהבינהו שאם ירצה לייעד מייעד ואפילו הכי כיון דלא אמר מעכשיו מקודשת לשני: **ולר״מ תנאו קיים.** בתמיה: **בדבר שבממון.** דניתן למחילה הוי תנאי קיים אבל עונה דלערא דגופא הוא לא איתיהיב למחילה: **מנמא שמוכרה לפסולים.** ממזר ונתין שאין [ד] רשאי לייעד ואינה נמכרת להם אלא לשפחות בלבד: **אם מקדשה לפסולין.** דקידושין תופסין בחייבי לאוין[ה]: **לא ימכרנה לפסולין.** בתמיה: **מה למקדשה לפסולין.** כלומר מה לי לקנתר על מקדשה לפסולין הרי מצינו שהקידושין מסורין בידו לדבר גדול מזה שאפילו משהגיעה סימנין מקדשה כדילפינן לעיל (דף ד:) מוילאה חנם אין כסף: **ימכרנה לפסולין.** בתמיה והלא אין המכירה מסורה בידו כל כך שהרי אינו מוכרה כשהיא נערה כדדרשינן ק״ו ומה מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר במסכת ערכין (דף כט:): **שרעה בעיניו.** שאסורה לו מיהא תפסי ליה בה קדושין דכתיב (שמות כא) אשר לא יעדה מכאן שמוכרה לפסולין: לקרובים

ט **וכי משייר בה שוה פרוטה ומייעד הוו קידושין הכא נמי לא שנא ת״ר** [א]**כיצד מצות יעוד** אומר לה בפני שנים [ב] הרי את מקודשת לי הרי את מאורסת לי אפילו בסוף שש ואפילו סמוך לשקיעת החמה ונוהג בה מנהג אישות ואינו נוהג בה מנהג שפחות רבי יוסי ברבי יהודה אומר אם יש שהות ביום כדי לעשות עמו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת משל [ג]לאומר לאשה התקדשי לי מעכשיו [ד]לאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום שמקודשת לראשון משל למאן אילימא משל לרבי יוסי ברבי יהודה הא אם יש שהות ביום כדי לעשות עמו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו לא אמר רב אחא [ה]בריה דרבא משל לרבנן פשיטא מהו דתימא הא לא אמר ליה מעכשיו קמ״ל תניא אידך המוכר את בתו והלך וקידשה לאחר שיחק באדון ומקודשת לשני דברי רבי יוסי ברבי יהודה וחכ״א [ב]אם רצה לייעד מייעד משל [ד]לאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום שמקודשת לשני משל למאן אילימא לרבנן האמרי רבנן אם רצה לייעד מייעד אלא אמר רב אחא בריה דרבא משל לר׳ יוסי בר׳ יהודה פשיטא מהו דתימא הא לא אמר לה לאחר שלשים יום קמ״ל תניא אידך המוכר את בתו ופסק [ה]על מנת שלא לייעד נתקיים התנאי דברי ר״מ וחכ״א [ג]אם רצה לייעד מייעד מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה [ו]וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ולר״מ תנאו קיים והתניא [ז]האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע״מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה ה״ז מקודשת [ח]ותנאו בטל דברי ר״מ רבי יהודה אומר [ט]בדבר שבממון תנאו קיים אמר חזקיה שאני הכא דאמר קרא [י]לאמה פעמים שאינו מוכרה אלא לאמה בלבד ורבנן האי לאמה מאי עבדי ליה האי מיבעי להו לכדתניא לאמה [יא]המלמד שמוכרה לפסולים והלא דין הוא אם מקדשה לפסולים לא ימכרנה לפסולים מה למקדשה לפסולים שכן אדם מקדש את בתו כשהיא נערה ימכרנה לפסולים שאין אדם מוכר את בתו כשהיא נערה ת״ל לאמה מלמד שמוכרה לפסולין ר׳ אליעזר אומר אם ללמד שמוכרה לפסולין הרי כבר נאמר [2]אם רעה בעיני אדוניה שרעה בנישואיה מה ת״ל לאמה מלמד שמוכרה

לקרובים

עין משפט נר מצוה

קצא א מיי׳ פ״ד מהל׳ עבדים הלכה ז:
קצב ב מיי׳ שם הל׳ טו:
קצג ג מיי׳ שם הל׳ טז:
קצד ד מיי׳ פ״ו מהל׳ אישות הלכה טו
ופרק י״ב שם הלכה ו ז סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סימן לח סעיף ה וסי׳ סט סעיף ו:
קצה ה מיי׳ פ״ד מהל׳ עבדים הלכה יב:

מוסף רש״י

כיצד מצות יעוד. יסרא״ל הקונה בת ישראל ורוצה ליעדה כדכתיב אשר לא יעדה מכלל שיכול ליעדה (רש״י על הרי״ף). **אפילו בסוף שש.** דקסבר ת״ק מעות ראשונות שקבל האב מישראל זה הקונה לשם קדושין קבלם שאם ילדה לקדשה שתתקדש באותן מעות ולכך אפילו ליכא שהות נמי כיון דאמר בסוף שם תתיעד לי הוי למפרע יעוד משעת מכירה (שם). **אם יש שהות ביום.** דקסבר מעות הראשונות לא קבלן האב לשם קדושין דאין מקדשה אלא בפרוטה שיש לו עליה עוד (שם). **על מנת שאין לך עלי שאר.** מזון, ועונה. תשמיש, הרי זו מקודשת ותנאו בטל. דאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה, והוי קידושי המעשה מעשה והתנאי כמאן דליתיה דכמעשה אלא תנאי דמי (רשב״ם ב״ב קכו:). **בדבר שבממון.** כגון שאר וכסות, ניתן למחילה והרי מחלה, אבל עונה שהיא לער הגוף לא ניתן למחילה (ב״מ נא.). עונת תשמיש מצוה היא ולערא דגופא הוא (ב״ב שם). **תנאו קיים.** הקדושין קדושין ויש לה עליו עונה, אבל לא שאר וכסות (ב״ב שם).

מסורת הש״ס

א) [לקמן נח: ע״ש], ב) [בכת״י: ולאחר], ג) [בכת״י: בר יעקב. וכ״כ במיטב״מ], ד) [לקמן נח:], ה) [בכת״י נוסף: עמון], ו) מזיד יח. מכות ג: גיטין פד: כתובות פג. פד., ז) כתובות ע. ב״מ נא. לד. ב״ב קכו., ח) [עי׳ תוס׳ מזיר יח. ד״ה הא׳ על מנת], ט) [שיך לע״מ], י) [בכת״י שבריר״ף: זמן מדעתה הוי ליה וכו׳. וכעי״ז הוגה בכס״ל כאן], כ) [ג״ז שייך לע״מ], ל) [נדל״ל רשאין], מ) [ינמות כג ע״מ], נ) [סוכה כח ע״ב], ס) [בדפו״ר: דשמר. ונדל״ל דכשמר],

תורה אור השלם

1. וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים:
שמות כא ז
2. אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר לוֹ יְעָדָהּ וְהֶפְדָּהּ לְעַם נָכְרִי לֹא יִמְשֹׁל לְמָכְרָהּ בְּבֶגְדוֹ בָהּ:
שמות כא ח

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ בפני שנים הרי את מיועדת לי הרי את מקודשת:

מוסף תוספות

א. כיון דמעות הראשונות לקידושין ניתנו הוי כאילו פירש הכי בפירוש. תוס׳ הרא״ש.

א) [לעיל יח ע"ב לקמן מד ע"ב], ב) לעיל יח: [לקמן מד:], ג) [בכס"י: ומודון], ד) [לעיל טז ע"ב], ה) תמורה ב. מ"כ פ' בהר, ו) ערכין ב., ז) [בכס"י: ממנה. וכן בסמוך], ח) [בכס"י: ומשכתן עבד עברי הגמכר וכו', ועיין פנ"י], ט) ["בקרובים" ליתא בכס"י. ועיין רשב"ם], י) [בנמצר לעכו"ם הוא בויקרא כה, נג. וגמכר ליגר"ל הוא שם שם מ, וכן בדברים טו, יח], כ) [עירובין כט. ערכין ל. סוטה מה.], ל) ת"כ פ' בהר פרשה ה פסיקתא פרשת בהר ערכין ל: [לקמן כב. לעיל טו. ע"ש בתוספות], מ) סוכה מ: ערכין ל: תוספתא דערכין פ"ה ה"ל פסיקתא פרשת בהר, נ) [לקמן כו ע"א], ס) ערכין ל: לקמן מ. יומא פו: סוטה כב. [מו"ק כז:], ע) מ"ק קיג: ב"מ עא, פ) [בכס"י: ולא], צ) [ימנות מו.], ק) [ל"ל ידו. והוא תמילא דיבור. (חש"ל, ע"ש)], ר) [בכורות יב ע"ב], ש) [דערכין פ"ה], ת) [בדפו"ר נוסף: סוף שמוכר. ועיין רש"ל], א) [לקמן כב ע"ב], ב) [סוטה ח ע"ב], ג) [לעיל יח.], ד) [עי' מגילה ו ע"א], ה) [לא נודע מקומו ועי' השמטות הירושלמי], ו) [עי' אבות פ"ב מ"י],

תורה אור השלם

1. אם בְּגִפּוֹ יָבֹא בְּגִפּוֹ יֵצֵא אם בַּעַל אִשָּׁה הוּא וְיָצְאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ: שמות כא ג
2. וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים: שמות כא ז
3. אם עוֹד רְבוֹת בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ: ויקרא כה נא
4. וְאִם מְעַט נִשְׁאַר בַּשָּׁנִים עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְחִשַּׁב לוֹ כְּפִי שְׁנָיו יָשִׁיב אֶת גְּאֻלָּתוֹ: ויקרא כה נב
5. וְהָיָה כִּי יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֲהַבְךָ וְאֶת בֵּיתֶךָ כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ: דברים טו טז
6. בְּשֹׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תָּשִׁבוּ אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ: ויקרא כה יג
7. כִּי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ וּבָא גֹאֵל אֲחֻזָּתוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו וְגָאַל אֶת מִמְּכַר אָחִיו: ויקרא כה כה
8. וְאִישׁ כִּי יִמְכֹּר בֵּית מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ עַד תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלָּתוֹ: ויקרא כה כט
9. וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וָחַי עִמָּךְ: ויקרא כה לה
10. וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר לָךְ לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עָבֶד: ויקרא כה לט
11. וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשָׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר: ויקרא כה מז

מוסף תוספות

א. גי"מ. וא"ת ומנלן דעל ידי סחורה בלבד קלקולים אלו שמפרש כאן באין עליו דילמא ע"י חרישה וזריעה דוקא הם באים וי"ל דהיינו מדה כנגד מדה ע"י שמכר פירות שביעית הוא מוכר את אשר לו. תוס' ערכין ל: ב. משום פגם משפחה. תוס' הרא"ש. ג. גי"מ. לפי שסופן של ע"כ ליעקר דריש הכי. תוס' ערכין ל:. ד. ולהכי אתי יתורא דקרא אחר הסמוך אזלינן. תוס' ערכין ל: ע"ש.

לקרובים. אע"ג שאין כאן יעוד שאין קדושין תופסין בה: **ורבי מאיר.** דדרים להאי לאמה בפוסק ע"מ שלא לייעד: **דרבנן.** לעיל בשמעתין דקתני אין מוכרה לקרובים: **אין מוכרה לאביו.** שאסורה לו משום בת בנו: **ולא לבנו.** דהויא ליה אחותו ואין קידושין תופסין בחייבי כריתות כדלקמן (דף סו:): **היכא דאיכא לד יעוד.** כשמוכרה לאביו ויש לו בן לייעדה לבנו דהויא ליה בת אחיו אבל כשמוכרה לבנו אין כאן לד יעוד לא לו ולא לבנו דהויא ליה אחות אביו: **בגופו יצא.** לקמיה מפרש: **יחידי יצא.** לקמיה מפרש: **הוה אמינא.** לא תצא ברשאי אבריס כעבד שיוצא ואין נוטל כלום אבל זו תצא ותטול דמי עיניה קמ"ל קרא יתירא דאין דין יציאה בחסרון אבריס כלל: **יחידי נכנס.** לרבי אליעזר נמי משמע ליה בגופו לשון בגופו ומפרש ליה לומר שאם בא בגופו יחידי יצא יחידי: **מוסר לו.** על כרחו: **שאין מחשבין לו.** כשבא לגרע ולפדות את עצמו: **אלא מנה.** כמה מגיע ממנה לכל שנה של שש שנים שמות מנה וכמה מגרע לכל שנה(כ) ואם נותרה שנה נותן לו שמות מנה ולא אמרינן הרי השבים שנתייקרה הפעולה או החליף כח ועומד על מאתים ממנה מאתים לפעולת שש שנים ויתן לו שליש מנה: **מכסף מקנתו.** משעת מקנתו ישיב גאולתו: **הכסף.** נתקלקל: **שאין מחשבין לו.** את השנים שעליו לעבוד אלא במנה כאילו נמכר במנה ולקמיה יליף מאי חזית דדרים להו לקולא(ל) וידו של עובד כוכבים על התחתונה כדאמרן: **אמר אביי הריני כבן עזאי.** כי הוה בדיאת דעתיה הוי רגיל למימר הכי הריני פתוח ומוכן להשיב לשואלי דבר תורה כבן עזאי שהיה דר בטבריא שהיה חריף ודרשן ואמר (בכורות נח.) כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה: **נדרשינהו לחומרא.** להמיר על העבד השבית יתן כפי שניו הכסף ישיב לפי כסף מקנתו: **מדרבי יוסי ברבי חנינא.** שלא בא לידי עבדות אלא שהיה חשוד על השביעית: **אבקה של שביעית.** איסור הקל שבה העושה סחורה בפירותיה דהוה ליה לאו הבא מכלל עשה לאכלה (ויקרא כה) ולא לסחורה(מ): **בשנת היובל הזאת.** וכי תמכרו אם תמכרו ותקנו מה שאסרתי לכם בו סופך למכור ממכרין וכל כלי ביתך: **לא הרגיש.** לא שם לבו לפורענות הבא עליו לחזור בו מעבירה שבידו. גבי לא הרגיש גרסינן **לסוף שמוכר** (ג) **את שדותיו** וגבי לא בא לידו בכולהו גרסי' בתוספתא(ס) **עד שמוכר** והכי משמע לא תבא בידו הרהור תשובה עד שבא לכל אלו: **מ"ש דקתני לא הרגיש.** דמשמע אם לא הרגיש סופו לבא לכך ובכולהו תנא לא בא לידו עד שמוכר דמשמע דפשיטא ליה לתנא דדרכו בכך דלא תבא לידו שישוב בתשובה עד שיקבל עוד פורענות: **אע"ג דבאו בהאי עניינא לא רמיזא.** לדרוש בה סמיכה פרשה מכל מקום הואיל ופרשת רבית סמוכה לפרשת ממכר בית אלן סהדי שכבר מכר את בתו אם יש לו בת קטנה קודם שלוה ברבית דעיתא ליה וכו': **וכי ימוך אחיך.** הכל בסדר סמיכת פרשיות הוא דורשו וכולן זו קשה משלפניה: **שנאמר גר.** פרשה אחרת היא הסמוכה לגמכר לך וכי תשיג יד גר ותושב עמך וגו': זה

שאינו יוצא בראשי אברים כעבד. דס"ל דלא גרע מעבד כנעני שאינו יוצא בשש ויובל(ת) ובגרעון כסף ועובד את הבת ואפילו הכי יוצא ברשאי אברים:

אבקה של שביעית. פירוש איסור קל שבה דעיקר איסור שביעית אינו אלא בעבודת קרקע כגון חרישה וזריעה אבל משא ומתן אינו אלא עשה בעלמא לאכלה ולא לסחורה ומסברא שבא לו עונש זה על משא ומתן מדה כנגד מדה(א):

הא קמ"ל ליזבון אינש ברתיה. אף על גב שמפדין אותה בעל כרחו(ב) מכל מקום רבית קשה יותר: **לעקר** זה עבודת כוכבים. שסופה (ד) ליעקר(ג):

ד"ז שייך לע"ב

עבד ד' ופשו ליה תרתי ניתיב ליה תרתי כפי שניו. פירש בקונטרס לא תיירי קרא לא בהשבים ולא בהכסף וקשה דא"כ אמאי שני קרא בלישניה לכתוב אידי ואידי מכסף מקנתו או כפי שניו ואומר ה"ר ברוך דה"פ אם עוד רבות בשנים לעבד תרתי ופשו ליה תרבא ליתיב ליה תרבא מכסף מקנתו בין הכסף ובין השבית משום שהוא סמוך לזמן כניסה טפי מזמן יציאה ואם מעט נשאר בשנים לעבד תרבא ופשו תרתי ניתיב ליה כפי שניו שהוא שוה עתה והוא סמוך לזמן יציאה בין הכסף ובין השבית(ד):

(ה) **כל** הקונה עבד עברי בקונה אדון לעצמו. וקשה מאי אדון די לו לחיות כאדונו ויש לומר כדאיתא בירושלמי(ה) דפעמים אין לו אלא כר אחת אם שוכב עליו בעצמו אינו מקיים כי טוב לו עמך ואם אינו שוכב עליו וגם אינו מוסרו לעבדו זו מדת סדום(ו) נמצא שע"כ צריך למסור לעבדו והיינו אדון לעצמו: גאולתו

אין מוכרה לקרובים. אין מוכרה האב לבנו לקרובים שהיא אסורה עליהם לייעד, דבעינן אשר לו יעדה (לעיל יח:). לקרובים שאין להם קדושין כה דבעינן רשויה לייעד (לקמן מד:). אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה כתרגומו אם בלאוהיה ולשון בגפו שלא בא אלא כמות שהוא יחידי בתוך לבושו בכיס בגדו (שמות כא ג). יש לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית. בעל כרחו עבדו שמים או שלש שנים יעבוד לו אדונו לפי חשבון המגיע לכל שנה, כדכתיב כימי שכיר יהיה עמו (ערכין ל.). כפי שניו. משמע כפי שנים שעמד בהן, כלומר לפי מה שהוא שוה בשותה שנה (שם). אין לי אלא עבד הנמכר לעובד כוכבים. דהאי קרא בנמכר לעבד כתיב, כדכתיב וכי תשיג יד גר ותושב וכו' (שם). ת"ל כי שכיר שכיר. כתיב הכא כימי שכיר יהיה עמו וכתיב בנמכר לישראל כי משנה שכר שכיר עבדך וגו' (שם). הריני כבן עזאי בשוקי טבריה. יום אחד היתה דעתו לגולה, אמר הריני כאן בפומביתא מוקן להשיב דבר לשואל בעומק ובחריפות כבן עזאי שהיה חריף ודוש בשוקי טבריה (סוטה מה. וכעי"ז ערובין כט. ברבא). הריני משונה במקומי שאני דרשן ובקי כבן עזאי שהיה משתנה בשוקי טבריה כדתניא בברייתא בכורות (נח.) בן עזאי אומר כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום (ערכין ל:). מכדי הני קראי. דעבד עברי (שם). קיבר. שגוללייר"ל (שם). מדרבי יוסי בר' חנינא. דוחלי לא בא לידי כך אלא מפני שהיה רשע ועשה סחורה בפירות שביעית (שם). אבקה של שביעית. הסוחר בפירות שביעית, ולהכי קרי ליה אבק, שאין זו עיקר מלאכה של איסור שביעית (שם). מידי דלא הוי עיקר האיסור מלוי בו קרי אבק וכו' כמו אבק העולה מדבר הנכתש במכתשת (סוכה מ:). **לבסוף**

קצו א מיי' פ"ל מהל' עבדים הל' יא:
קצז ב מיי' שם הל' ו:
קצח ג מיי' שם פ"ג הלכה ד:
קצט ד מיי' שם פרק ג הלכה ט:
ר ה מיי' שם פ"ש הלכה ט:
רא ו מיי' שם פרק ד הלכה כ:
רב ז מיי' שם פרק א הלכה ח (כ):

הגהות הב"ח

(א) גמ' בשנת היובל הזאת משומו: (ב) רש"י ד"ה אלא מנה וכו' מגרע לכל שנה שתות מנה ואם נותרה: (ג) ד"ה לא הרגיש וכו' לסוף שמוכר וגבי לא בא כל"ל ותיבות את שדותיו נמחק: (ד) תוס' ד"ה כל ל"ל קודם ד"ה אבקה:

מוסף רש"י

אין מוכרה לקרובים. אין מוכרה האב לבנו לקרובים שהיא אסורה עליהם לייעד, דבעינן אשר לו יעדה (לעיל יח:). לקרובים שאין להם קדושין כה דבעינן רשויה לייעד (לקמן מד:). אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה כתרגומו אם בלאוהיה ולשון בגפו שלא בא אלא כמות שהוא יחידי בתוך לבושו בכיס בגדו (שמות כא ג). יש לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית. בעל כרחו עבדו שמים או שלש שנים יעבוד לו אדונו לפי חשבון המגיע לכל שנה, כדכתיב כימי שכיר יהיה עמו (ערכין ל.). כפי שניו. משמע כפי שנים שעמד בהן, כלומר לפי מה שהוא שוה בשותה שנה (שם). אין לי אלא עבד הנמכר לעובד כוכבים. דהאי קרא בנמכר לעבד כתיב, כדכתיב וכי תשיג יד גר ותושב וכו' (שם). ת"ל כי שכיר שכיר. כתיב הכא כימי שכיר יהיה עמו וכתיב בנמכר לישראל כי משנה שכר שכיר עבדך וגו' (שם). הריני כבן עזאי בשוקי טבריה. יום אחד היתה דעתו לגולה, אמר הריני כאן בפומביתא מוקן להשיב דבר לשואל בעומק ובחריפות כבן עזאי שהיה חריף ודוש בשוקי טבריה (סוטה מה. וכעי"ז ערובין כט. ברבא). הריני משונה במקומי שאני דרשן ובקי כבן עזאי שהיה משתנה בשוקי טבריה כדתניא בברייתא בכורות (נח.) בן עזאי אומר כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום (ערכין ל:). מכדי הני קראי. דעבד עברי (שם). קיבר. שגוללייר"ל (שם). מדרבי יוסי בר' חנינא. דוחלי לא בא לידי כך אלא מפני שהיה רשע ועשה סחורה בפירות שביעית (שם). אבקה של שביעית. הסוחר בפירות שביעית, ולהכי קרי ליה אבק, שאין זו עיקר מלאכה של איסור שביעית (שם). מידי דלא הוי עיקר האיסור מלוי בו קרי אבק וכו' כמו אבק העולה מדבר הנכתש במכתשת (סוכה מ:). **לבסוף**

מוכר את מטלטליו. מחמת עניות (שם). **בשנת היובל.** שביעית ויובל חדא היא (שם). וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר. וכדרשינן סמוכין והכי אמר רחמנא אם לא תשמרו מצות יובל קופכם למכור מטלטלין וכלי חשמים (ערכין ל:). **לא הרגיש.** לא מדעתו לשוב מן העבירה (שם). **לא באת לידו.** משמע שלא יעלה על לבו שיבא עושה שום עבירה (שם). נעשית לו כהיתר. דומה בעיניו כהיתר, הלכך כרשא דלא עבר עדיין אלא פעם אחת אני לא הרגיש, דמשמע שהיה יודע ומותן אל לבו שהיה עובר, אבל לא נתמן מן העבירה ועשאה, וכפעם שניה אני לא בא לידו, שאפילו על לבו אין עולה שתבא עבירה (שם). ניזבון אינש ברתיה ולא ניזיף בריביתא. דריבית כתיב בהאי עניינא, דכתיב אל תקח מאתו נשך ותרבית וגו' ואת ולאו מקמי הכי כבר זבנה לבתיה דנהכי ניתא ליה (שם). **ברתיה מגרעא ונפקא.** שסתם מכירת הבת אינה שתבא שפחה אלא עד שיגיעו ימי נערות, ואם בא לפדותה בתוך כך מתשב הדמים שמכרה כמה מגיע לכל שנה שהיתה ראויה לחיות ביד האדון, ולפי אותו חשבון המגיע לכל שנה מנכה לו האדון לכל שנה ושנה שעשתה, כדתניא (לעיל יד:) והפדה מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה (שם). לגר תושב. שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ואוכל נבילות (ב"מ עא.).

גאולתו גאולתו גמר. גרסה לר"ת דלגו ג"ש גמורה היא אלא גלוי מילתא בעלמא הוא[א] דאי ג"ש גמורה היא א"כ מאי קאמר אי דלמא לקולא אמרינן לחומרא לא אמרינן הא כיון דהוי ג"ש אין לקולא אין לחומרא אית לן למילף דאין ג"ש למחצה[ב] וכן משמע לקמיה גבי בתי ערי חומה[ג] קאמר היכא דגלי גלי והיכא דלא גלי לא גלי ואי ג"ש היא אפילו היכא דלא גלי נמי:

איתיביה. פי' מסיפא דקתני מוכר בית בבתי ערי חומה יוכיח שאינו לוה וגואל וגואל לחצאין ואם תאמר מאי פריך לרבי שמעון[ד] דילמא הך ברייתא אתיא כוותיה דרבי שמעון והא דקאמר לעיל גבי בתי ערי חומה שלוה וגואל וגואל לחצאין היינו בתר דרבי לן קרא במקדיש אם גאל יגאל אבל הך

זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה. לחטוב עצים ושאר צרכיה ולא לשם אלהות: **הא אהדריה קרא.** לכל ישראל לרחם עליו: **לידחי אבן אחר הנופל.** אלהה אבן שלא תהא לו גאולה: **רבות בשנים.** משמע שיהא רבוי בשנים וכי אפשר להיותן מרובות על שש או מועטות: **אלא.** ה"ק אם יש רבוי בדמיו שנתרבה בתוך שנים הללו כגון שהשביח מכסף מקנתו חשוב כמשעת קנייה להקל: **נתמעט כספו.** בתוך שנים הללו חשוב אותו כפי דמי שניו של עכשיו: **ויביב ליה.** דמי ארבע שנים ולא איירי קרא לא בהשביח ולא בהכסיף: **לחלאין.** הגיע ידו לדמי חלי גרעונו יתנם וימעט חלי שניו מעליו: **או אין נגאל.** כלל אלא א"כ מצא כדי גאולתו: **שדה אחוזה.** כתיב בה[ה] ומצא כדי גאולתו ולא לחצאין[ו] והכא כתיב[ז] ישיב גאולתו ולא כתיב כדי: **או דילמא לקולא אמרינן.** דגאולת חצאין יש בה להקל ולהחמיר כדלקמיה והיכא דהוי קולא לגביה אמרינן דנגאל והיכא דהוי חומרא אמרינן דאינו נגאל כדאמר קרא גבי השביח והכסיף דאזלינן לקולא: **נאו אמרת.** לעיל (דף יח.) גגיבו חמש מאות ושוה אלף לדברי הכל אינו נמכר אלא ונמכר כולו ולא חצי משמע הכא נמי דכתיב (ויקרא כה) או השיגה ידו וגאל כולו ולא חצי משמע: **משכחת לה לקולא.** דהויא לה הגאולה קולא גביה לטובתו ומשכחת לה לרעתו: **וגניב במאה.** קנאו במנה ויהיב ליה האי עבד בתר הכי חמשים בגאולת חצי אי אמרת הויא גאולה כי אייקר תו לא[ח] ברשות דמריה אייקר אלא פלגיה ואם בא עכשיו לגמור פדיונו יהיב ליה מאה ונפיק: **ואי אמרת אינו נגאל.** אייקר כוליה ברשות דמריה ויהיב ליה מאה וחמשין: **והא אמרת נתרבה כו'.** דהיכא דנשבח אין מחשבים לו אלא כשעת מקנתו: **דאייקר וזל ואייקר.** שקנהו במאתים והוזל ועמד על מנה וחשיב ליה כפי שניו ונתן לו חמשים ולא הספיק לגמור פדיונו עד שהוקר ועמד על מאתים: ה"ג במסקנא **ואי אמרת אינו נגאל לחצאין הני מאה פקדון ניתנו גביה יהיב ליה ניהליה ונפיק.** ול"ג והא אמרת נתמעט כספו כו': **ואי אמרת אינו נגאל לחצאין.** לא קנאן האדון בתורת גאולה ועכשיו[ט] שהכסיף הוא עומד כוליה לפדותו והרי זוזי הוו פקדון גביה ויהיב להו ניהליה ונפיק: **המוכר בית בעיר חומה.** שהוא נגאל עד שנה ולא יותר[י]: **נגאל לחצאין.** אם נתן חצי דמיו בתוך שנה מפריק פלגיה או לא: **גאולתו.** ימים תהיה גאולתו[יא]: **היכא דגלי.** בכדי גאולתו למימרא דכולה גאולה בעינן גלי: **והיכא.** דלא כתיב בה כדי לא מייתינן ליה: **שלוה.** אם אין לו לוה מאחרים וגואל מה שאין כן מוכר בשדה אחוזה דבעינן והשיגה ידו (ויקרא כה[ג]) [יב] משמע נמי שגואל לחצאין: **ואם גאל יגאל.** במקדיש שדה אחוזה: **נפי שמצינו בו'.** ר"ש דרש טעמא דקרא בכל דוכתא (ב"מ דף קטו.) והכא נמי יהיב טעמא לקרא ואשמעינן דהקפידה תורה[יב] לחזור שלא תפקע אחוזה מיורשיה לפי שיפה כח מוכר שאין נחלתו נפקעת שהרי חוזרת לו ביובל לפיכך לא חס ליפות כחו לגזות ולגאול לחצאין אבל מקדיש לפי שהורע כחו להפסיד נחלתו ביובל כדכתיב (ויקרא כז) והיה השדה בצאתו ביובל קדש וגו' ומתחלק לכהנים יפה הכתוב כחו בתחלת פדיונו לגזות ולגאול לחצאין ומהכא אית לן למיגמר נמי מוכר בית בבתי ערי חומה דלוה וגואל וגואל לחצאין שהרי הורע כחו ליחלט בסוף שנה ולא יצא ביובל: **איתיביה.** דקתני סיפא מוכר בית בבתי ערי חומה יוכיח שאין לוה וגואל וכו': **מוכר שדה אחוזה הורע כחו ליגאל מיד.** עד שתהא שתי שנים ביד הלוקח כדכתיב (שם כה) במספר שני תבואות ימכר לך אין מכירה פחותה משתי שנים מעת לעת[יג] ואח"כ גואל בגרעון כסף כדכתיב (שם) לפי רוב השנים וחשב את שני ממכרו וגו' כמה שנים הם משלקחה עד היובל שהיה עתיד להחזיר לבעליו עשרים שנה ודמיה עשרים מנה הרי שקניית תבואות כל שנה במנה וכן יגרע לכל שנה שאלכה[יד] לפי גאולתו: הא

גאולתו. גמר. גרסה לר"ת דלגו ג"ש גמורה היא אלא גלוי מילתא בעלמא הוא[א] דאי ג"ש גמורה היא א"כ מאי קאמר אי דלמא לקולא אמרינן לחומרא לא אמרינן הא כיון דהוי ג"ש אין לקולא אין לחומרא אית לן למילף דאין ג"ש למחצה[ב] וכן משמע לקמיה גבי בתי ערי חומה[ג] קאמר היכא דגלי גלי והיכא דלא גלי לא גלי ואי ג"ש היא אפילו היכא דלא גלי נמי:

איתיביה. פי' מסיפא דקתני מוכר בית בבתי ערי חומה יוכיח שאינו לוה וגואל וגואל לחצאין ואם תאמר מאי פריך לרבי שמעון[ד] דילמא הך ברייתא אתיא כוותיה דרבי שמעון והא דקאמר לעיל גבי בתי ערי חומה שלוה וגואל וגואל לחצאין היינו בתר דרבי לן קרא במקדיש אם גאל יגאל אבל הך

אמר רב יוסף דרשינהו רב נחמן[ד] (בר יצחק) להני קראי כסיני (סימן עבד בית חצאי' בית עבד קרובים) בעא מיניה רב הונא בר חיננא מרב ששת עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים נגאל לחצאין או אינו נגאל לחצאין גאולתו[ה] גאולתו משדה אחוזה גמר מה שדה אחוזה[ו] אינו נגאל[ז] לחצאין אף האי נמי אינו נגאל לחצאין או דילמא לקולא אמרינן לחומרא לא אמרינן א"ל לאו אמרת התם[ח] נמכר כולו ולא חציו ה"נ נגאל כולו ולא חציו אמר אביי אם תימצי לומר[ט] נגאל לחצאין[י] משכחת לה לקולא ולחומרא לקולא זבניה במאה יהב ליה חמשין פלגא דדמי ואשבח וקם על מאתן אי אמרת נגאל לחצאין יהיב ליה מאה ונפיק ואי אמרת אין נגאל לחצאין יהיב ליה מאה וחמשין ונפיק והאמרת נתרבה כספו מכסף מקנתו כגון דאוקיר וזל ואוקיר משכחת לה לחומרא זבניה במאתן יהיב[יא] מאה פלגי דדמי ואיכסף וקם על מאה אי אמרת נגאל לחצאין יהיב ליה חמשין ונפיק ואי אמרת אין נגאל לחצאין הנך מאה פקדון נינהו גביה יהיב להו ניהליה ונפיק בעא מיניה רב הונא בר חיננא מרב ששת המוכר בית בבתי ערי חומה נגאל לחצאין או אינו נגאל לחצאין גאולתו גאולתו משדה אחוזה גמר מה שדה אחוזה אינה נגאלת לחצאין אף האי נמי אינו נגאל לחצאין או דילמא היכא דגלי גלי היכא דלא גלי לא גלי א"ל ממדרשו של ר"ש נשמע שלוה וגואל וגואל לחצאין דתניא[יב] אם גאל יגאל[יג] מלמד שלוה וגואל וגואל לחצאין אמר ר"ש מה טעם לפי שמצינו במוכר שדה אחוזה שיפה כחו שאם הגיע יובל ולא נגאלה[יד] חוזרת לבעליה ביובל הורע כחו שאינו לוה וגואל וגואל לחצאין מקדיש שהורע יובל ולא נגאלה[טו] יוצאה לכהנים ביובל יפה כחו שלוה וגואל וגואל לחצאין האי מוכר בית בבתי ערי חומה נמי הואיל והורע כחו[יז] שאם מלאה לו שנה תמימה ולא נגאלה נחלט יפה כחו שלוה וגואל וגואל לחצאין איתיביה אם גאל יגאל מלמד שלוה וגואל וגואל לחצאין שיכול[יח] והלא דין הוא ומה מוכר שדה אחוזה שיפה כחו שאם הגיע יובל ולא נגאלה חוזרת לבעליה ביובל הורע כחו שאין לוה וגואל וגואל לחצאין מקדיש שהורע כחו שאם הגיע יובל ולא נגאלה יוצאה לכהנים ביובל אינו דין שהורע כחו שאין לוה וגואל וגואל לחצאין מה למוכר שדה אחוזה שכן הורע כחו[יט] ליגאל מיד תאמר במקדיש שיפה כחו ליגאל מיד מוכר בית בבתי ערי חומה יוכיח שיפה כחו ליגאל מיד ואין לוה וגואל וגואל לחצאין לא קשיא

עין משפט נר מצוה

רג א מיי' פי"א מהל' שמיטה ויובל הל' יח:
רד ב מיי' פי"ב מהל' עבדים הלכה ז:
רה ג מיי' שם הלכה י:
רו ד מיי' פי"ה מהל' ערכין הלכה ב סמג עשין קנד:
רז ה מיי' פי"ו מהל' שמיטה הלכה טו:
רח ו מיי' שם הלכה יז:
רט ז מיי' פי"ד מהלכות ערכין הלכה ט (ינון):
ריי ח מיי' פי"כ מהל' שמיטה הלכה ד:

מוסף רש"י

זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה. שהיה נעשה משרת לעבודת כוכבים לחטוב עצים ולשאוב מים (ערכין ל: וכ"ה בב"ק קיג: וב"מ נא.). להיות לה שמש ולא לגלולות (ויקרא כד מז). אמר ליה. אביי לההוא מרבנן, התם הא אהדריה קרא. שיהו מרחמין עליו (ערכין שם). לידחי אבן. כלומר שלא יגאל לעולם (שם). נתמיר עליה. שאם נמכר במנה והשביח בחמשים, או אם נמכר בחמשים והכסיף יחשב בחמשים כדכתיב מכסף מקנתו (שם). וכי יש שנים מרובות. שתהא שנה יתירה מחבירתה, דקאמר קרא אם עוד רבות שנים, או שנה פחותה מחברתה (שם). אלא נתרבה כספו. הכי קאמר קרא אם יש ריבוי בכספו בשנים שהוא עומד בהן, כלומר מה שהשביחו יחיב גאולתו מכסף מקנתו, דאין מחשב אלא כמה שנמכר, ואם מעט נשתרו דמיו בשנים שהוא עומד בהן, כגון שהכסיף, כפי שניו יחיב את גאולתו (שם). ואימא הכי קאמר. קרא, היכא דפלא ליה תרתי שני ופשו תרבעי עד יובל ליחיב ליה כמה שמגיע לארבע שנים מכסף מקנתו לפי חשבון שקנאו (שם). כפי שניו. לפי שנים שהיה עדיין מייב לעובדו ולאו בהכסיף והשביח משתעי קרא (שם). בבתי ערי חומה. בית בתוך עיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון (ויקרא כה כט). מלמד שלוה. מאחר, וגואל. ואם ירצה יגאל לחצאין (שם).

מסורת הש"ם

א) ערכין ל: [ע"ש סוגיא זו בחוה"מ שיעייס], ב) [לגירס' רש"ל לקמן בסמוך דמוקמ' בר יפתח ל"ב גם הכא מוכרח לממוק], ג) [בכת"י נוסף: דחמגא], ד) רש"ל מ"ז, ה) [ערכין ל ע"א], ו) [לעיל יח.], ז) [בכת"י נוסף: ליה], ח) ערכין ל:, ט) [עי' תוס' מולין כב ע"א ד"ה שיכול], י) [בכת"י נוסף: שאינו יכול], כ) [ויקרא כה, מז], ל) [ערכין ל ע"ב], מ) [ויקרא כה, נא], נ) [בדפו"ר: כרשומיה. וכן בסמוך], ס) [בדפו"ר: כהכסיף], ע) [שם, נ], פ) [שם, נא], צ) [ערכין ל ע"ב], ק) [בדפו"ר: ומשמע. וכל"ל. (רש"ש)], ר) [בדפו"ר: לחזר שלא תפקע אחוזה מיורשיה ולפי שיפה וכו'], ש) [ערכין כט ע"ב], ת) [כריתות כב ע"ב], א) [נדל"ל דקאמר], ב) [בדפו"ר: ל"ש. ונדל"ל לרב ששת],

תורה אור השלם

1. אַחֲרֵי נִמְכַּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה לּוֹ אֶחָד מֵאֶחָיו יִגְאָלֶנּוּ: ויקרא כה מח
2. אִם עוֹד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ:
ויקרא כה נא
3. וְאִם מְעַט נִשְׁאַר בַּשָּׁנִים עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְחִשַּׁב לוֹ כְּפִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת גְּאֻלָּתוֹ:
ויקרא כה נב
4. וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לּוֹ גֹּאֵל וְהִשִּׂיגָה יָדוֹ וּמָצָא כְּדֵי גְאֻלָּתוֹ:
ויקרא כה כו
5. וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה הַמְּקֻדָּישׁ אֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִּׁית כֶּסֶף עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ:
ויקרא כז יט

גליון הש"ם

גמ' מלמד שלוה וגואל וגואל לחצאין. עיין ב"ב דף קג ע"ב תד"ה ואמאי וערכין דף לא ע"ב תד"ה מני מדא:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מוכר וכו' שאכלה לפני גאולתו:

מוסף תוספות

א. דעבדינן האי גאולתו כי האי. תוס' הרא"ש.

הא רבנן. דלא יהבי טעמא לקרא ואמרי דהורע כחו בחדא מילתא הורע נמי במילתא אחריתא בר מהיכא דגלי ביה קרא ובבתי ערי חומה גמרינן גאולה גאולה משדה אחוזה והא דקא אמינא דבית בעיר חומה לוה וגואל כו' לר"ש קאמינא דיהיב טעמא לקרא: **פני חדא.** [ג] המוכר בית בעיר חומה לוה וגואל כו': **אילא למיפרך.** בהא מתניתין דאלרכה קרא למקדיש שילוה ויגאל משום דהא אתיא ליה מדינא של מוכר בית בעיר חומה שאין לוה וגואל: **מה למוכר בית בעיר חומה שכן הורע כחו לגאול לעולם.** משנה ראשונה ואילך: **תאמר במקדיש שיפה כחו לגאול לעולם.** לעולמו של יובל אם לא מכרה הגזבר דאין מתחלקת להכניס עד היובל: **מוכר שדה אחוזה יוכיח כו' לעולם.** עד היובל וביובל חוזר בלא פדיון: **אף אני אביא מקדיש.** לפיכך הולרך אם גאל יגאל לומר שלוה וגואל: **בשנה שניה.** דמוכר שדה אחוזה אין המוכר יכול לגאול עד שתבוא שנה שלישית ומוכר בית בעיר חומה אינו גואל אלא בראשונה נמצא שאין זה וזה גואלין בשניה: **עבד עברי וכו'.** כדאמר לעיל (דף כ:) וגאל כולו ולא לחציו ואין לוה וגואל דהא לו השיגה כתיב (ויקרא כה): **גאל בקרובים.** על כרחו של לוקח כדאשכחן בשדה אחוזה (שם) ובא גואלו הקרוב אליו וגו': **אף האי נמי אין נגאל לחצאין.** לרבנן קבעי ליה דאמרי לעיל אין נגאל לחצאין ונימא נמי דלהכי גמר דנגאל בקרובים: **או דילמא כי כתיב.** גאולתו בשדה אחוזתו למעט חצאין הוא דכתיב שנאמר (שם) ומצא כדי גאולתו כדי כולו ולא כדי חציו הילכך כי חזר כתב ג"ש למגמר [ד] אחדא מילתא הוא דכתיב ולא למיגמר גאולת קרובים דלאו לגבי גאולתו כתיבי: **כלל גאולה אמנו.** ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ קרא יתירא הוא ולא פירש למאי אתא: **לרבות בתים ועבד עברי.** שיהו נגאלין לקרובים: **בתי החצרים.** עיירות שאין מוקפות חומה מימות יהושע: **על שדה הארץ יחשב.** הרי הן כשדה אחוזה: **לקובעו חובה.** על הקרובים: **וכי יש לך אדם בישראל.** מנוטלי חלק בארץ שאין לו גואלין מזרע יעקב בעוד אחד מכל ישראל קיים הוא קרוב לו: **אלא יש לו.** גואלין אבל אין הגואל רוצה ליקח ולימדך הכתוב שהרשות ביד הקרוב: **חובה.** והאי כי לא יהיה לו גואל דריש בשאי אפשר ביד הראוי ליורשו ליגאל ואין הגאולה מוטלת אלא על הקרוב מן הכל: **מאי בכל.** וכתוב גאולה תתנו לארץ: **מה ת"ל.** בעבד עברי הנמכר לעובד כוכבים: **לרבות כל הגאולות.** העומדות ליגאל שיהא נגאל כסדר הזה. קס"ד שיהו נגאלין לקרובים בא ללמדנו: **ועבד עברי.** הנמכר לישראל דלא כתיב ביה גאולת קרובים: **לקרוב קרוב קודם.** דגבי שדה אחוזה כתי' ובא גואלו הקרוב אליו ולא פי' הקרוב קרוב קודם כי הכא דפריש דודו בריש ואם אין לו דוד בן דודו ואי לאו משאר בשרו: **מי שאינו נגאל כאלה נגאל בשש.** אלמא ס"ל דאין נגאל בקרובים: **יגאלנו.** כתיב בנמכר לעובד כוכבים גבי קרובים ומשמע מיעוטא: הכא

תורה אור השלם

1. ובכל ארץ אחזתכם גאלה תתנו לארץ:
ויקרא כה כד
2. ובתי החצרים אשר אין להם חומה סביב על שדה הארץ יחשב גאלה תהיה לו וביובל יצא:
ויקרא כה לא
3. כי ימוך אחיך ומכר מאחזתו ובא גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו:
ויקרא כה כה
4. ואיש כי לא יהיה לו גאל והשיגה ידו ומצא כדי גאלתו:
ויקרא כה כו
5. או דודו או בן דודו יגאלנו או משאר בשרו ממשפחתו יגאלנו או השיגה ידו וגאל:
ויקרא כה מט

מוסף רש"י

בתי חצרים. כתרגומו פצמיא עיירות פתוחות מאין חומה (ויקרא כה לא). **וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים.** אם אין לו בן או בת אם אז אם יש לו קרוב עד יעקב אבינו הקרוב קרוב יותר (ב"ק קס:). **קשיא.** לשון הפסוק קשה לתרץ אבל לא מיתותב (סנהדרין קיב.). **מי שאינו נגאל באלה.** ממכר לישראל לא כתיב ביה גאולת קרובים, דלא נפקא לן מוהפדה אלא גאולת עצמה (לעיל טו:).

מוסף תוספות

א. דהייתי דן אותו ק"ו דברייתא והייתי אומר נמי בבתי ערי חומה שאינו לוה וגואל וגואל לחצאין דהוה ילפינן גאולתו משדה אחוזה. תוס' הרא"ש. ב. גא"ש, קרקע מקרקע ניחא ליה למיליף. תוס' הרא"ש ועי' מהרש"א.

ריא א מיי' פי"ב מהל' שמיטה הלכה ב:
ריב ב מיי' שם פי"א הלכה יח:
ריג ג מיי' שם פרק יב הלכה ב:
ריד ד מיי' שם פרק יא הלכה יח:
רטו ה מיי' פרק ב מהל' עבדים הל' ז:

הך ברייתא דקאמר דאינו לוה וגואל וגואל לחצאין מיירי אם לא נכתב אם גאל יגאל[א] דה"נ קאמר לעיל שיכול וי"ל דמשמע ליה כל שיטת הברייתא אף לפי האמת לבתר דכתיב נמי אם גאל יגאל דאי לאו הכי אמאי נקט כל שיטה זו שאינה קיימת הוה מצי למינקט ק"ו מע"ע מה ע"ע שיפה כחו שיוצא ביובל אפ"ה אינו לוה וגואל וגואל לחצאין כדבסמוך מקדיש שהורע כחו [ב] אם הגיע יובל אינה נגאלת ומתחלקת לכהנים אינו דין שאין לוה וגואל וגואל לחצאין ועל ק"ו זה ליכא למיפרך מידי אלא פשיטא דהאי יוכיח מייתי אף לפי האמת בתר דכתב אם גאל יגאל וא"ת מ"מ אמאי לא נקט האי ק"ו מע"ע כיון דליכא למיפרך מידי עילויה וי"ל דשדה משדה עדיפא ליה למילף: **משום דאיכא למימר ע"ע הנמכר לעובד כוכבים יוכיח.** וא"ת ולמה לי ומצא כדי גאולתו דכתיב בשדה אחוזה למימר שאינו גואל לחצאין תיפוק ליה בק"ו מע"ע ומה ע"ע הנמכר לעובד כוכבים שיפה כחו ליגאל מיד ואפ"ה אינו לוה וגואל וגואל לחצאין כדבסמוך מוכר שדה אחוזה שהורע כחו ליגאל מיד כדכתיב במספר שני תבואות (ויקרא כה) [ג] אין דין שאין לוה וגואל וגואל לחצאין וי"ל דאלרכה אית לן למימר איפכא ומה מקדיש שהורע כחו ליחלק לכהנים ביובל ואפ"ה לוה וגואל וגואל לחצאין מוכר שיפה כחו שחוזרת לבעלים ביובל אינו דין שלוה וגואל וגואל לחצאין וכ"ת מה למקדיש שיפה כחו ליגאל מיד תאמר במוכר שהורע כחו ליגאל מיד מ"מ בתי החצרים שיפה כחן ליגאל מיד מצינו למיגמר מהאי ק"ו ולהיות לוה וגואל וגואל לחצאין ומאחר דחזינן בבתי החצרים שדה אחוזה נמי מפקי' ליה להאי דינא דתרוייהו בחד פרש' כתיבי על שדה הארץ יחשב ולהכי איצטריך ומצא כדי גאולתו דכתיב במוכר שדה אחוזה לומר שאינו לוה וגואל וגואל לחצאין דס"ד למילף ממקדיש כדפרישית ומהשתא ילפינן נמי בתי החצרים מייה שאין לוה וגואל וגואל לחצאין:

מאי בכל. לכתוב גאולה תתנו לארץ ושמעינן שדה אחוזה לקובעו חובה ובתי החצרים בכלל וא"ת ליתא דאתי לרבות עבד עברי ויש לומר דמשמע ליה דאתי לרבויי מידי דגאולת קרקע כדכתיב ובכל ארץ משמע דוקא ארץ מרבינן: לקובעו

הא רבנן הא [ד] ר"ש [ג] תני חדא לוה וגואל וגואל לחצאין ותניא אידך [א] אין לוה וגואל וגואל לחצאין ל"ק הא רבנן הא ר"ש (סי' חרש חבש זמן) א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי איכא למיפרך מה למוכר בית בעיר חומה שכן הורע כחו ליגאל לעולם תאמר במקדיש שיפה כחו ליגאל לעולם א"ל רב אחא סבא לרב אשי משום דאיכא למימר ניהדר דינא תיתי במה הצד מוכר שדה אחוזה יוכיח שיפה כחו ליגאל לעולם ואין לוה וגואל וגואל לחצאין מה למוכר שדה אחוזה שכן הורע כחו ליגאל [ד] מיד מוכר בית בבתי ערי חומה יוכיח [ה] וחזר הדין לא ראי זה כראי [ו] זה הצד השוה שבהן שנגאלין ואין לוה וגואל וגואל לחצאין אף אני אביא מקדיש שנגאל ואין לוה וגואל וגואל לחצאין א"ל מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא איכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן הורע כחם ליגאל בשנה שניה תאמר במקדיש שיפה כחו ליגאל בשנה שניה א"ל רבינא משום דאיכא למימר עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים יוכיח שיפה כחו ליגאל בשנה שניה ואין לוה וגואל וגואל לחצאין בעא מיניה רב הונא בר חיננא מרב ששת המוכר בית בבתי ערי חומה נגאל לקרובים או אין נגאל לקרובים גאולתו גאולתו משדה אחוזה גמר מה שדה אחוזה אינה נגאלת לחצאין [ז] ונגאלת לקרובים אף האי נמי אין נגאל לחצאין ונגאל לקרובים או דילמא כי כתיבא [ח] גאולה בחצאין הוא דכתיב בקרובים לא כתיב א"ל [ג] אינו נגאל איתיביה [1] בכל גאולה תתנו [ט] לרבות בתים ועבד עברי מאי לאו בתי ערי חומה לא בתי חצרים בתי חצרים בהדיא כתיב בהו [2] על שדה הארץ יחשב ההוא לקובעו חובה ואליבא דרבי אליעזר דתניא [3] וגאל את ממכר אחיו [י] רשות אתה אומר רשות או אינו אלא חובה ת"ל [4] ואיש כי לא יהיה לו גואל [כ] וכי יש אדם בישראל שאין לו גואלים אלא זה שיש לו ואינו רוצה ליקח שהרשות בידו דברי רבי יהושע ר"א אומר וגאל את ממכר אחיו חובה אתה אומר חובה או אינו אלא רשות ת"ל בכל גאולה תתנו הכתוב קבעו חובה אמרי ליה רבנן לרב אשי ואמרי לה רבינא לרב אשי בשלמא למ"ד לרבות בתי ערי חומה היינו דכתיב בכל אלא למ"ד לרבות בתי חצרים מאי בכל קשיא איתיביה אביי [כא] מה ת"ל יגאלנו יגאלנו ג' פעמים לרבות כל הגאולות שנגאלות כסדר הזה מאי לאו בתי ערי חומה ועבד עברי לא בתי חצרים ושדה אחוזה בתי חצרים ושדה אחוזה בהדיא [כב] כתיב על שדה הארץ יחשב כדאמר רב נחמן בר יצחק [כג] לקרוב קרוב קודם ה"נ לקרוב קרוב קודם היכא איתמר דר"נ בר יצחק אהא דאיבעיא להו עבד עברי הנמכר לישראל נגאל לקרובים או אינו נגאל לקרובים אליבא דרבי לא תבעי לך דאמר [כד] מי שאינו נגאל באלה נגאל בשש אלמא לא מיפרק כי תיבעי לך אליבא דרבנן מאי ילפינן שכיר שכיר ולא דרשי יגאלנו או דילמא יגאלנו לזה ולא לאחר [כה] ת"ש בכל גאולה תתנו לרבות בתים ועבד עברי מאי לאו בתי ערי חומה ועבד עברי הנמכר לישראל [ה] לא עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים בהדיא כתיב ביה [5] או דודו או בן דודו יגאלנו

ההוא

כא: האשה נקנית פרק ראשון קידושין

לקובעו חובה **ואפילו** לר' יהושע. פירש בקונטרס ואפי' לרבי יהושע דאמר לגבי שדה אחוזה רשות הכא מודה דהוי חובה כי היכי דלא יטמע בין העובדי כוכבים והכא לא שייך לאקשויי מאי בכל דהא לא נכתב בההיא עניינא[א] אך הקשה ה"ר שמואל מקולי כיון דמוקי לה כרבי יהושע ע"כ לא חזי לקובעו חובה אלא בע"ע בלבד ול"כ אין הריבוי דבכל ארץ אחוזתכם שוה שהרי לענין בתי ערי חומה אין מרבה קביעות חובה ולענין ע"ע הוא מרבה חובה ול"כ הוה ליה למימר בתי החצרים וע"ע הנמכר לעובד כוכבים ולקובעו חובה בשתיהן וכר"א ואז הוי ריבוי שוה:

ההוא לקרוב קרוב קודם. ושלשה יגאלנו אתי חד לגופיה וחד בנתי החצרים ובשדה אחוזה[ב] דכתב בחד קרא וחד למדרש יגאלנו לזה ולא לאחר:

בביאה שניה כ"ע לא פליגי דאסור. ואף ע"ג דגבי שפחה לא מפליג בין ביאה ראשונה לשניה דאף ביאה שניה שריא דהא איתותב שמואל לעיל התם היינו טעמא דהוי חידוש שהותר איסור לא יהיה קדש[ג] גבי ישראל הותר נמי גבי כהן אבל הכא דכי שריא גבי ישראל אין כאן חידוש[ב] ולגבי כהן אסורה מטעם זונה[ג] ואע"פ שמתגיירת בעל כרחה עשאה הכתוב כגיורת גמורה ואכתי איכא איסורא לגבי כהן ולא מצינו שהתיר:

אשת אפילו אשת איש. [ד]ואע"פ דאין אישות [ד] בכותית כדאיתא פ' ד' מיתות (סנהדרין נב:)[ה] מ"מ איכא עשה[ו] דכתיב[ז] (בראשית ג) ודבק באשתו ולא באשת חבירו[ח]: ה"ג

[א]ההוא לקובעו חובה ואפי' לרבי יהושע ת"ש מה ת"ל [1]יגאלנו יגאלנו ג' פעמים לרבות כל הגאולות שנגאלות כסדר הזה מאי לאו בתי ערי חומה ועבד עברי הנמכר לישראל לא בתי חצרים ושדה אחוזה בתי חצרים בהדיא כתיב בהו [3]על שדה הארץ יחשב אמר רב נחמן בר יצחק [2]לקרוב קרוב קודם: והנרצע נקנה ברציעה: דכתיב [4]ורצע אדוניו את אזנו במרצע וגו': וקונה את עצמו ביובל ובמיתת האדון: דכתיב ועבדו [ב]ולא את הבן ולא את הבת לעולם לעולמו של יובל[ג] תנו רבנן [ג]מרצע אין לי אלא מרצע מנין לרבות הסול והסירא והמחט והמקדח והמכתב ת"ל [5]ולקחת לרבות כל דבר שנקח ביד דברי ר' יוסי בר' יהודה רבי אומר [ד]מה מרצע מיוחד של מתכת אף כל של מתכת [ד]ר"א המרצע להביא המרצע הגדול אמר רבי [ה]אלעזר יודן בריבי היה דורש כשהן רוצעים אין רוצעים אלא [ו]במילתא וחכ"א [ז]אין עבד עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום וא"ת במילתא הם רוצעים היאך עבד עברי כהן יעשה בעל מום [ח]הא אין נרצע אלא בגובה של אזן במאי קמיפלגי דרבי דריש [ו]כללי ופרטי ולקחת כלל מרצע פרט [ט]באזנו ובדלת חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת ר' יוסי דריש ריבויי ומיעוטי ולקחת ריבה מרצע מיעט באזנו ובדלת חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי רבי רבי כל מילי מאי מיעט מיעט סם אמר מר המרצע להביא מרצע הגדול מאי משמע [ט]כדאמר רבא [6]הירך המיומנת שבירך ה"נ המרצע מיוחד שבמרצעין: א"ר אלעזר יודן בריבי היה דורש כשהן רוצעין אין רוצעין אלא במילתא וחכ"א אין עבד עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום: ויעשה בעל מום אמר רבה בר רב שילא אמר קרא [7]ושב אל משפחתו למוחזק שבמשפחתו איבעיא להו עבד עברי כהן מהו שימסור לו רבו שפחה כנענית חידוש הוא לא שנא כהנים ול"ש ישראל או דילמא [י]שאני כהנים הואיל וריבה בהן הכתוב מצות יתירות רב אמר [יא]מותר ושמואל אמר אסור א"ל רב נחמן [יב]לרב ענן כי הויתו בי מר שמואל [יג]באיסקומדרי איטתלליתו מ"ט לא תימרו לי' מהא וחכ"א אין עבד עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום וא"ת אין רבו מוסר לו שפחה כנענית תיפוק לי דבעינא [8]אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני וליכא [יד]תו לא מידי איבעיא להו כהן מהו ליפת תואר חידוש הוא לא שנא כהן ולא שנא ישראל או דילמא שאני כהנים הואיל וריבה בהן מצות יתרות רב אמר מותר ושמואל אמר אסור בביאה ראשונה דכ"ע לא פליגי דשרי דלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע כי פליגי בביאה שניה רב אמר מותר ושמואל אמר אסור רב אמר מותר הואיל [טו]ואישתריא אישתרי ושמואל אמר אסור דהא הויא לה גיורת [טו]וגיורת לכהן לא חזיא א"ד בביאה שניה כ"ע לא פליגי דאסירא [יז]דהויא לה גיורת כי פליגי בביאה ראשונה רב אמר מותר [יח]דהא לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע ושמואל אמר אסור כל היכא דקרינא ביה [יט]והבאתה אל תוך ביתך קרינא ביה וראית בשביה כל היכא דלא קרינא ביה והבאתה אל תוך ביתך לא קרינא ביה וראית בשביה [כ]ת"ר וראית בשביה [כא]בשעת שביה אשת [כב]ואפילו אשת איש יפת תואר [כג]לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע [כד]מוטב שיאכלו ישראל בשר

תמותות

הוה. בכל גאולה תתנו תלה[ב] ביה קרא לקובעו חובה: **ואפי' לרבי יהושע.** דאמר גבי שדה אחוזה רשות הכא מודה דחובה דלא יטמע בעובדי כוכבים[ג]: **לעולמו של יובל.** כדילפינן בריש פירקין (דף טו.) מושבתם אים אל אחוזתו: **סול.** ברוק"א בלע"ז: **סירא.** קוץ: **מקדח.** טריידר"א: **מכתב.** גרייפ"א [ד]שחוקקין בפנקסיהן: **מרצע הגדול.** לקמיה מפרש מאי [ה] גמרא: **יודן בריבי.** יודן שמו וגדול בדורו היה וכל היכא דקרי ליה בריבי לשון חכמה וחריפות הוא: **אלא במילתא.** אליה של אזן בבשר ולא בתנוך: **וחכ"א כו'.** חולקין עליו וזו ראיה שלהם קיים לן דאין עבד עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום ולא יכול עוד לשוב לחיזוקו הראשון ולקמיה ילפינן ושב אל משפחתו למוחזק שבמשפחתו והיאך הוא נעשה בעל מום והתנן (בכורות דף מ:) גבי מומין נפגמה אזנו מן הסחוס אבל לא מן העור: **הא אין רוצעים כו'.** הרי יש לך ללמוד מכאן שאין רוצעין אלא בגובה של אזן: **במאי קא מיפלגי.** גבי סול וסירא: **דריש כללי ופרטי.** בכל התורה מקום שכולל ופורט דורש שהפרט פירוש של כלל ואין בכלל אלא מה שבפרט וכי חזר וכלל לא הוסיף לך בכלל האחרון אלא הדומה לפרט: **ריבויי ומיעוטי.** אין הפרט פירושו של כלל שתאמר אין בכלל אלא מה שבפרט אלא למעוטי הוא בא לפי שבכלל היה מרבה את הכל ובא המיעוט אחריו לומר בזה וכיוצא בו כללתי לך הילכך אפילו לא חזר וכלל הייתי מביא כעין הפרט וכי חזר וריבה ריבה הכל ולא מיעט לך אלא דבר אחד ומסרו הכתוב לחכמים איזה דבר הראוי למעט מן הכלל. פי' מיעט ממעט קלת ממשמעו: **מיעט סם.** אלא יתן סם על אזנו וינקבנה דהא לא דמי למרצע שאינו נוקב מכח אדם אלא מאליו: **הירך מיומן שבירך.** בפרק גיד הנשה (חולין 5:) ר' יהודה אומר אין נוהג אלא באחת והדעת מכרעת של ימין וליף לה מה"א דהירך ודרש הירך הטובה שבירכות: **ויעשה בעל מום.** ומה בכך והלא רציעה מצוה היא: **חידוש הוא.** שהתיר שפחה כנענית לישראל: **באיסקונדרי איטלליתו.** לא הטיתם לב לדקדק בשמועתכם אלא כמשחקין בספסלין מריילש"ש: **וא"ת אין רבו מוסר לו שפחה כנענית.** למה לי טעמא מפני שנעשה בעל מום בלאו הכי נמי לא שייך רציעה דבעינן אהבתי את אשתי: **תו לא מידי.** אין להשיב על זאת: **כהן.** אסור בגיורת שהיתה זונה [ב] קודם: **מהו ליפת תואר.** במלחמה: **מותר.** כדמפרש ואזיל: **דברה תורה.** לא התירתה אלא בשביל יצר הרע שאם לא יתירה יעבור על האזהרה כדיליף לקמיה מדכתיב יפת תואר שיצר הרע מתגברה בו הילכך בכהן נמי איכא למימר ליצר הרע ושריא: **בביאה שניה.** שכבר נתקררה רוחו: **והבאתה אל תוך ביתך.** לקיימה: **קרינא ביה וראית בשביה.** הותרה לו במה שנתן עיניו בה: **בשעת שביה.** אם נתן מתחילה עיניו בה ולא שלקחה למוכרה או לשפחה ואם"כ נתן עיניו בה: **יפת תואר.** משמע ממתן שמתגברה בו יצרו מחמת יופיה התירה לו ובקושי אלא דמוטב שיאכלו ישראל בשר מסוכנת בשר תמותות שחוטה ואע"פ שהיא מאוסה כדכתיב ביחזקאל (ד) ולא בא בפי בשר פגול[ב]: [ג] **ולא יאכלו בשר תמותות.** לאחר שימותו ויהו נבלות:

תמותות

עין משפט נר מצוה

רטז א ב מיי' פ"ב מהל' עבדים הלכה ז:
ריז ג מיי' שם פרק ג הלכה ט:
ריח ד מיי' שם הל' ח:
ריט ה מיי' שם הל' ט:
רכ ו מיי' שם הל' ד:
ז [מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל' ג טוש"ע אה"ע סי' ז סעי' יד]:
רכא ח ט מיי' פרק ח מהל' מלכים הל' ד:
רכב י כ מיי' שם הלכה ג:

תורה אור השלם

1. אַחֲרֵי נִמְכַּר גְּאֻלָּה תִהְיֶה לּוֹ אֶחָד מֵאֶחָיו יִגְאָלֻנוּ: ויקרא כה מח
2. אוֹ דֹדוֹ אוֹ בֶן דֹּדוֹ יִגְאָלֻנּוּ אוֹ מִשְּׁאֵר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלֻנּוּ אוֹ הִשִּׂיגָה יָדוֹ וְנִגְאָל:
ויקרא כה מט
3. וּבְתֵּי הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר אֵין לָהֶם חוֹמָה סָבִיב עַל שְׂדֵה הָאָרֶץ יֵחָשֵׁב גְּאֻלָּה תִהְיֶה לּוֹ וּבַיֹּבֵל יֵצֵא:
ויקרא כה לא
4. וְהִגִּישׁוֹ אֲדֹנָיו אֶל הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוֹ אֶל הַדֶּלֶת אוֹ אֶל הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵע וַעֲבָדוֹ לְעֹלָם:
שמות כא ו
5. וְלָקַחְתָּ אֶת הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְּאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאַף לַאֲמָתְךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן:
דברים טו יז
6. עַל כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת גִּיד הַנָּשֶׁה אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכַף יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנָּשֶׁה:
בראשית לב לג
7. וַיֵּצֵא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וָשֹׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב:
ויקרא כה מא
8. וְאִם אָמֹר יֹאמַר הָעֶבֶד אָהַבְתִּי אֶת אֲדֹנִי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בָּנַי לֹא אֵצֵא חָפְשִׁי:
שמות כא ה
9. וְהֵבֵאתָה אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְגִלְּחָה אֶת רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת צִפָּרְנֶיהָ:
דברים כא יב

מוסף רש"י

לעולמו של יובל. עד היובל אז אינו אלא לעולם כמשמעו ת"ל ואים אל משפחתו תשובו מגיד שחמישים שנה הקרויים עולם ולא שיהא עובדו כל חמישים אלא עובדו עד היובל בין סמוך בין מופלג (שמות כא ו). **הסול.** תמיכת עץ מדולה (שבועות ד:). קיסם שראשו מד שקורין כרוק"ש (בכורות לז:). **והסירא.** קוץ (שם ושם). **והמקדח.** טרינל"ש (בכורות לז:). **והמכתב.** מרבע שקורין גרייפ"ש (שבועות ד:). עטו כחל (בכורות לז: נא.). עטו ומרבע (פסחים נד.). **בריבי.** אדם גדול (בכורות לז:). **במילתא.** אליה (שם). **היאך כו' יעשה בעל מום.** הא הדר בריא, הא אין נרצע. בגיחותא, הא ולאי אין רוצעין אלא בגובה של אזן שהוא סחוס (שם). **תו לא מידי.** אין לדון אחר דבר זה (שוכה לז:). **לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע.** אשה אין הקב"ה מתירה ישראל באיסור (דברים כא יא).

מסורת הש"ס

א) [נעיל ח:], ב) [נעיל טו ע"א], ג) פסיקתא פרשת ראה פפרי פרשת ראה פיס' קכב שבועות ד: בכורות לז: נא. מכילתא פרשת משפטים פרשה ב, ד) [ד"ל" נראה למחוק. (רש"ש, ע"ש)], ה) [בכורות לז: ע"ש], ו) [גירסת הערוך ערך מילת במילת פירוש הרב שאחזן וכן אי' בבכורות לז: במילת], ז) שבועות ד: לז: בכורות לז: נא. ב"ק קיח: סד. מיר לה. ב"מ מז: חולין סז. סוכה נ: מנחות כח.; ח) [נראה להוסיף ונתת, וכן לקמן בדרשת ר"י. (רש"ש, ע"ש)], ט) חולין נא. קידו. הוריות יב. י) [לקמן לז: לז.] יבמות ה. קיד: סנהדרין נא. [מכות כ.], כ) [בבמ"ר: ר"ל בר יעקב לר"ע], ל) [גירסת הערוך באסקולרי פירש ר"ח בגוני כלבים פ"ש כו' והוא כפירוש רש"י כאן], מ) [בשאר דוכתי בש"ס: ומו. בסוכה לו ע"ב וע"ש במסורת הש"ס], נ) יבמות ז:, ס) פפרי פרשת תצא פסיקתא שם, ע) שמות פ"ז, פ) [תני רש"ש], צ) [נעיל כ ע"ב], ק) [בדפו"י: שהמיין חוקקין], ר) [בדפו"י: תלמודת. וכ"ל], ש) [בדפו"י: וע"ע יבמות שם ע"א ובמוס' שם ד"ה אין זונה], ת) [עי' היטב בחולין לז: עד: לז:], א) [שיך לקף כב.], ב) [בדפו"י: דכתי', ובדל"ל דכתיבי], ג) [בבכרים כג. יח. וע"ש ברש"י], ד) [בדפו"י: לגרו'], ה) [וע"ש היטב בתוספות ד"ה פרטן] [ובמוס' ע"ז לו: ד"ה משום], ו) [כלאיתא בסנהדרין נח.],

גליון הש"ם

גמ' לא דברה תורה אלא בנגד יצה"ר. עי' סוטה דף לו ע"א תד"ה כמאן:

לעזי רש"י

ברוק"א. יתד.
קנה עץ מחודד.
טריידר"א. מקדח.
גרייפ"א [גרפי"א]. חרט (לכתיבה).
מריילש"ש [מיריל"ש]. אסימונים, אבנים או כלים קטנים שמניעים אותם על לוח המשחק.

מוסף תוספות

א. דהא לא כתיב עבד עברי בהאי עניינא. תוס' הרא"ש. ב. כי מגיירא שריא גבי ישראל. שם. ג. שסתם עכו"ם נבעלת לפסול לה ועשאה זונה. ריטב"א. ד. מדאיצטריך להתיר ביפת תואר נראה דאיכא איסור דא"א מדאוריתא בגויה. תוס' הרא"ש. ה. כדאמרינן אשת רעהו פרט לאשת אחרים וכו'. רשב"ם. ו. [דממעטינן] לענין מיתה ומלקות אבל איסורא איכא. תוס' הרא"ש. ז. בבני נח. שם.

תמותות שחוטות ואל יאכלו בשר תמותות נבילות [1] וחשקת אע"פ [א] שאינה נאה בה ולא בה ובחברתה ולקחת ליקוחין יש לך בה לך לאשה שלא יקח שתי נשים אחת לו ואחת לאביו אחת לו ואחת לבנו [2] והבאתה מלמד שלא ילחצנה במלחמה: [ב] ת"ר [3] אם אמר יאמר [ג] עד שיאמר וישנה אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש אינו נרצע שנאמר לא אצא חפשי עד שיאמר בשעת יציאה אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש אינו נרצע שנאמר אם אמר יאמר העבד [ד] עד שיאמר כשהוא עבד אמר מר אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש אינו נרצע שנאמר לא אצא חפשי מאי אירא מלא אצא חפשי תיפוק ליה דבעינן אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני וליכא ותו אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש אינו נרצע שנאמר העבד אטו סוף שש לאו עבד הוא אמר רבא [ה] (מאי בתחילת שש) [ג] בתחילת פרוטה אחרונה [ד] (ומאי בסוף שש) בסוף פרוטה אחרונה: [ה] ת"ר [ד] לו אשה ובנים ולרבו אין אשה ובנים אינו נרצע שנאמר [4] כי אהבך ואת ביתך לרבו אשה ובנים ולו אין אשה ובנים אינו נרצע שנאמר אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני הוא אוהב את רבו ורבו אינו אוהבו אינו נרצע שנאמר כי טוב לו עמך רבו אוהבו והוא אינו אוהב את רבו אינו נרצע שנאמר כי אהבך הוא חולה ורבו אינו חולה אינו נרצע שנאמר כי טוב לו עמך רבו חולה והוא אינו חולה אינו נרצע שנאמר עמך בעי רב ביבי בר אביי שניהם חולין מאי עמך בעינן והא איכא או דילמא כי טוב לו עמך בעינן [ה] והא ליכא תיקו: [ו] ת"ר כי טוב לו עמך עמך במאכל עמך במשתה שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש אתה ישן על גבי מוכין והוא ישן על גבי תבן מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו [ז] ת"ר [5] ויצא מעמך הוא ובניו עמו א"ר שמעון אם הוא נמכר בניו [ח] ובנותיו מי נמכרים [ט] מכאן שרבו חייב במזונות בניו [י] כיוצא בדבר אתה אומר אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו א"ר שמעון אם הוא נמכר אשתו מי נמכרה [יא] מכאן שרבו חייב במזונות אשתו וצריכא דאי אשמועינן בניו משום דלא בני מיעבד ומיכל נינהו אבל אשתו דבת מיכל ומיעבד היא אימא תעביד ותיכול ואי אשמעינן אשתו דלאו דירכה [יב] להדורי אבל בניו דדירכייהו להדורי אימא לא צריכא ת"ר אילו

ה"ג שלא יקחנה לאביו ולא לבנו. ול"ג שתים אחת לו ואחת לאביו או אחת לו ואחת לבנו דמאי איריא שתים אפילו אחת לאביו נמי הוי איסור דהא לך דרשינן:

שלא ילחצנה במלחמה. פי' בקונטרס לבוא עליה משמע ממוך פירושו דבמלחמה אסור לבוא עליה כל עיקר ואפילו ביאה ראשונה אינו מותר עד לאחר כל המעשים ותימה א"כ מאי קאמר לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע כיון דבמלחמה אסור עד שיבא לביתו ולאחר כל המעשים היאך נתפייס יצרו בכך אכתי איכא יצר הרע במלחמה ובביתו עד ירח ימים ועוד קשה אמאי קרי לה בשר תמותות כיון שנתגיירה ועוד קשה מהא דאמר בפ' ב' דסנהדרין (דף כא.) תמר בת יפת תואר היתה ולפיכך היתה מותרת לאמנון דכתיב [ו] דבר עלי אל המלך כי לא יאמנני ממך ואם לא בא דוד על מעבה אם תמר עד לאחר כל המעשים היאך היתה מותרת לאמנון והרי אחותו מאביו היתה שהרי אם תמר לאחר כל המעשים חשובה גיורת וליקוחין יש לו בה דבשלמא אם נפרש ליפת תואר מותרת מיד שפיר (דמי) מאי דקאמרה תמר כי לא יאמנני ממך לפי שהיתה מותרת לו דאיכא למימר שנתעברה אמה במלחמה שעדיין היתה אמה עובדת כוכבים וזו אינה חשובה כבתו של דוד דאין בן הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה [ז] דולד עובדת כוכבים כמותה אבל לפירוש הקונטרס אלא בא עליה עד לאחר כל המעשים קשה כדפירשתי וגרסה לר"ת דביאה ראשונה מותרת במלחמה [א] אבל ביאה שניה אסורה עד שתהיה בביתו [ב] [ח] ובביתו גיורת [ט] [ומה דקאמר אלא יצאנה כו' היינו להתחיל למנות ירח ימים דאין יכול לדוחקה לעשות סדר הפרשה עד שתהיה בביתו] [ב] ויש מישבים פירוש הקונטרס ולא קשה מידי מה שהקשה איך נתפייס יצרו דאיכא למימר דבטל הימנו יצר הרע כיון שיש לו פת בסלו שסופה להיות מותרת לו לאחר כל המעשים ומה שהקשה אמאי קרי לה בשר תמותות כיון שנתגיירה הא נמי לא קשה דאיכא למימר לפי שמגיירה בע"כ ואינה גיורת גמורה קרי לה בשר תמותות ומה שהקשה מתמר לא היתה בת דוד אלא מקודש לכן היתה אמה מעוברת [ג] והא דכתיב (שמואל ב יג) כן תלבשנה בנות המלך מעילים לא משום שהיתה בתו אלא לפי שגדלה בביתו של דוד עם בנות המלך [ד] אך אין לתרץ שפיר לפירוש הקונטרס מה חילוק בין ביאה ראשונה לשניה דמחלק גמרא לעיל [ה] ומיהו אומר ר"י דבירושלמי [ו] מצינו מחלוקת אמוראים בדבר זה והכי איתא התם רב אמר לא התיר אלא ביאה ראשונה [ז] ואני אומר לא ביאה שניה ולא ראשונה הותרה אלא לאחר כל המעשים כדכתיב ואחר כן תבא אליה ובעלתה: כמין

תמותות. אמורטיי"ש: **וחשקת.** בחשקו תלה הכתוב ואפי' אינה נאה: **ולא בה ובחברתה.** שלא יקח שתים: **ליקוחין יש לך בה.** קידושין תופסין ואע"פ [ג] שהיתה עובדת כוכבים שהרי אינה מתגיירת מדעתה: **לך ולא לאחרים.** שלא יקחנה לצורך אחרים כגון אביו: **שלא ילחצנה במלחמה.** לבא עליה: ה"ג להאי ברייתא בספרי בפ' ראה אנכי ואם אמר יאמר עד שיאמר וישנה אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש אינו נרצע שנאמר לא אצא חפשי עד שיאמר בשעת יציאה אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש אינו נרצע שנאמר אם אמר יאמר העבד עד שיאמר כשהוא עבד. והכי פירושה אמר ושנה שתי האמירות בתחילת שש ולא אמר בסוף שש אינו נרצע שנאמר לא אצא חפשי שמוך ליציאה אמר שתי פעמים בסוף שש כו' עד שיאמר כשהוא עבד: ה"ג **אמר מר אמר בתחילת שש כו' מאי אירא מלא אצא חפשי תיפוק ליה דבעינן כו' ותו אמר בסוף ולא אמר בתחילת שש אינו נרצע שנא' העבד אטו סוף שש לאו עבד הוא.** והכי פירושה אמר בתחילת שש כו' קס"ד תחילת שש ממש תיפוק ליה דבעינן אהבתי את אשתי ואת בני ועדיין בתחילת שש אין לו אשה ובנים שלא מסרו לו עדיין שפחה כנעית: **אטו סוף שש לאו עבד הוא.** יום אחרון נקרא סוף שש וכל היום הוא [ו] עבד: ה"ג **אמר רבא בתחילת פרוטה אחרונה בסוף פרוטה אחרונה.** וא"ג לא קשיא וא"ג כאן. והכי פירושו כל תחילת שש דקתני כשמגיע להתחיל [ז] לסוף פרוטה אחרונה לפי חשבון [ח] גרעונה שעדיין עליו שוה פרוטה דהוי דמי עבד וכל סוף שש [ט] [ה] (פרוטה אחרונה) מאחר שהתחיל בה נקרא סוף דלאו עבד הוא דאין עליו שוה פרוטה והי"ק אמר בתחילת שש קודם פרוטה אחרונה דכבר יש לו אשה ובנים ולא בסוף שש לאחר שהתחיל פרוטה אחרונה אינו נרצע ואפי' אמר ושנה דכתיב לא אצא חפשי שמוך ליציאה וכל זמן שיש עליו פרוטה שלימה לאו שמוך ליציאה הוא אי אמר ושנה בסוף פרוטה אחרונה ולא אמר בתחילת פרוטה אחרונה אינו נרצע שנאמר אם יאמר העבד עד שיאמר כשהוא עבד. ובלשון אחרת גירסא זו בפי כל ואיני יכול להעמידה שהרבה תשובות בה וזה הלשון אמר יאמר עד שיאמר וישנה העבד עד שיאמר כשהוא עבד אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש אינו נרצע שנאמר אם אמר יאמר אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש אינו נרצע שנאמר לא אצא חפשי והכי פירושו אמר בתחילת שש פעם אחת ולא חזר ואמר בסוף שש אינו נרצע דבעינן אמר יאמר שתי אמירות אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש אינו נרצע שנאמר לא אצא חפשי וזה כבר יצא השתא קשיא לי טובא הא נמי תיפוק לי מאמר יאמר דהא לא אמר ושנה ואם בא לפרש אמר בסוף שש שתי פעמים א"כ לא דמיא לרישא דאי אומר בתחילת שש שתי פעמים מנא ליה דאינו נרצע ועוד מה לי דשבקיה לדרשה קמייתא דדרים העבד עד שיאמר כשהוא עבד ונקיט ליה קרא אחרינא מלא אצא והרי כבר יצא תיפוק ליה מהעבד: **לו אשה ובנים.** שפחה כנעית שנמסרה לו וילדה לו: **כי טוב לו.** פרט לחולה: **הוא ובניו עמו.** על כרחיך בבני ישראלית דאי בבני כנעית האשה וילדיה כתיב (שמות כא ע"ב): **הלאו בני מיעבד ומיכל נינהו.** שקטנים הם: **לאהדורי.** לחזר על הפתחים לפי שהיא בושה: אילו

ה) ספרי פ' ראה מכילתא פ' משפטים פרשה ב פסיקתא פ' ראה, ב) [נעיל טו.], ג) רש"ל מ"ז, ד) רש"ל מ"ז, ה) ספרי פ' ראה מכילתא פ' משפטים פרשה ב, ו) מ"כ פ' בהר פרק ז פסיקתא פ' ראה ערכין ל: נעיל כ. [טו. וע"ש בתוספות], ז) מ"כ פ' בהר פרק ז מכילתא פ' משפטים פרשה ח, ח) [נעיוך עכן לא לא גרם וכנומתי וכן בפרש"י בתומש ליתא מיבא וכנומתי], ט) [בכתי"י נוסף: וכנומתי. וכן בכל המקר הסוגיא], י) [בכתי"י: לאהדורי. וכן בסמוך], כ) [התוס' רי"ד נכא: ד"ה בביאה] גורס ברש"י שהיא עו"כ. ועיין מאירי וסלו"ל], ל) [נ"ל עבדו. (רש"ל)], מ) ["לסוף" יש למחוק. (רש"ם)], נ) [בדפו"ר: גרעונו], ס) רש"ל מ"ז, ע) [עיין לקמן סח רע"ב, ובכרש"י שם], פ) [ושם ד"ה לחין], צ) [ש"ב יג], ק) [לקמן סח ע"ב], ר) מ"ר, ש) [מכות פ"ב ה"ו], ת) [אלו דברי רבי יוחנן. (רש"ם)],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ה"ג אמר רבא וכו' וכל סוף שש דקתני פרוטה וכו' קודם שהתחיל פרוטה אחרונה:

מוסף רש"י

עד שיאמר כשהוא עבד. שאם לא אמר אהבתי את אדוני [וגו'] לא אצא חפשי עד שיכלו שש שניו אינו נרצע (לעיל טו.).

עין משפט נר מצוה

רכג א מיי' פ"ח מהל' מלכים הל"ג:
רכד ב ג מיי' פ"ג מהל' עבדים הל"י סמג עשין פג:
רכה ד ה מיי' שם הל"ח סמג שם:
רכו ו ז מיי' שם הל"ח סמג שם:

תורה אור השלם

1. וְרָאִיתָ בַּשִּׁבְיָה אֵשֶׁת יְפַת תֹּאַר וְחָשַׁקְתָּ בָהּ וְלָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה:
דברים כא יא
2. וְהֲבֵאתָהּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְגִלְּחָה אֶת רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת צִפָּרְנָיְהָ:
דברים כא יב
3. וְאִם אָמֹר יֹאמַר הָעֶבֶד אָהַבְתִּי אֶת אֲדֹנִי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בָּנָי לֹא אֵצֵא חָפְשִׁי:
שמות כא ה
4. וְהָיָה כִּי יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֲהַבְךָ וְאֶת בֵּיתֶךָ כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ: דברים טו טז
5. וְיָצָא מֵעִמָּךְ הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשוּב:
ויקרא כה מא

לעזי רש"י

אמורטיי"ש
[אמורטידי"ש].
כמת, נטול כוחות.

מוסף תוספות

א. וא"ת א"כ מאי בשר שחוטות איכא הכא בשר נבילות הוא י"ל כיון שדעתה להתגייר תמותות שחוטות קרינא ליה. רשב"ם. ב. והיינו דמפלגינן בין ביאה ראשונה לביאה שניה. ריטב"ם. ועי' מהרש"ל לעיל כא: תוס' ד"ה בביאה. ג. כשבאת למלחמה. תוס' סנהדרין נא. ובת עכו"ם היתה. ריטב"ם. ד. היתה לבושה כמותן. שם. וקרי לה בת מלך. תוס' שם. ה. הריטב"ם מתרץ. איכא למימר דביאה שנייה כבר נתקררה דעתו ואין יצרו מתגבר עליו ב"כ כשאתה אוסרו עליו. ועי' רש"י לעיל כא: ד"ה בביאה שניה.

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

עין משפט נר מצוה

רכז א ב מיי׳ פ״ג מהל׳ עבדים הל״ט:
רכח ג ד מיי׳ שם פ״ב הל״ח ופ״ב מהל׳ מכירה הל״ח [ופ״ה הל״ה] סמג עשין פב פז טוש״ע יו״ד סי׳ רסז סעי׳ כג [כה] וטוש״ע חו״מ סי׳ קלו סעי׳ ח:
רכט ה מיי׳ פ״ה מהל׳ עבדים הל״ח ופ״ב מהל׳ מכירה הל״ג סמג עס טוש״ע יו״ד שם סעי׳ כה וטוש״ע חו״מ שם סעי׳ ה:
ו [טוש״ע חו״מ סי׳ קלז סעי׳ ח בהגה]:
רל ז מיי׳ פ״ב מהל׳ מכירה הל״ו סמג עס טוש״ע חו״מ סי׳ קלז סעי׳ ג:
רלא ח מיי׳ שם הל״ד ופ״ה מהל׳ עבדים הל״ח סמג עס טוש״ע חו״מ סי׳ קלו סעי׳ ה וטוש״ע יו״ד סי׳ רסז סעי׳ כה:
רלב ט מיי׳ פ״ג מהל׳ מכירה הל״ב סמג עס טוש״ע יו״ד שם סעי׳ כג וטוש״ע חו״מ שם סעי׳ ג:
רלג י מיי׳ שם הל״ה [וש״ך הל״ג] טוש״ע חו״מ סי׳ קלז סעי׳ ב [וסי׳ קלח סעי׳ טו]:
רלד כ מיי׳ שם סמג עס טוש״ע יו״ד שם סעי׳ כד וטוש״ע חו״מ סי׳ קלו סעי׳ ג:

גליון הש״ס

מתני׳ וקונה א״ע בכסף. עיין יומות מח ע״ח תד״ה המקדיש: גמ׳ מאן ליטא לן דלא הוי הנאה לתרוויהו. עיין יומא פב ע״ח תד״ה מה רוצה וכסנהדרין נח ע״ב ברש״י ד״ה שלא כדרכה:

מוסף רש״י

כמין חומר. בוטו״ן בלע״ז והוא של זהב ומומגמים בו שני צורתי מלוק לגוי (סוטה טו.). בכסף על ידי אחרים. שאחרים פודין אותו בממונן והוא קונה עצמו ויוצא לחירות (לעיל ז.). ובשטר על ידי עצמו. שהעבד קונה עצמו בשטר שחרור על ידי עצמו, לומר נקבלת עצמו (גיטין עז.). אחזה. הלוקח, בטלפה. כרגלה במצות המוכר (רשב״ם ב״ב עה:). ובשליף. משוי שבשמתמת ומגרלופיס (ב״ק יז:). אמתמת וקשור לבהמה ואע״פ שלא חזיה ממקומה קנאה (רשב״ם ב״ב עה:). בפרומביא. רסן (ב״ק יז:). כיצד. דקה נקנית במשיכה (רשב״ם ב״ב עה:). שעקרה יד ורגל. היינו משיכה כל שהוא (שם). מלא קומתה. דהיינו עקירת מרכע רגליה (שם). כיצד בחזקה. אעבד כנעני דתנן שנקנה בחזקה, קלי מאד (שם נג:). גרדו. כמו (איוב ג) ויקח לו חרס להתגרד בו (שם). הגביהו קנאו. לקמיה מפרש מי הגביה למי (שם). אמר ר׳ שמעון בר׳. לקמיה מפרש (שם). מאי קאמר. הגביהו דקאמר ת״ק מי הגביה למי ומאי קמיהדר ליה ר״ש דלפוס ויסטא ממעע דהיינו ת״ק (שם). נעל לו. עבד לרבו שמיומ העבד לרבו הוא חזקה וכן כולם (שם). הגביהו הוא לרבו. כגון שהיה נרוץ לרבו הוא, כגון להעלותו למטתו, קנאו לעבד בהגבהה זו, שהרי שימש לרבו שנמצא עליו (שם). הגביה רבו לו לא קנאו. דלא שייכא הגבהה כי אם במטלטלי שאין דרך להגביה בני אדם (שם). לא תהא חזקה. דהגעול והלבים וכרחיין והפסיטו, גדולה מהגבהה רב לעבד וקונה רב לעבד, שהרי הגבהה ממורה היא דקונה אפילו ברשות מוכר, מה שאין כן במשיכה ומסירה, וגם קונה ברשות הרבים ובסימטא (שם). שהגבהה קונה בכל מקום. אפילו ברשות המיוחד למוכר לבדו (רשב״ם ב״ב עו:).

מסורת הש״ם

כמין חומר. פירש הקונטרס לרור מרגליות או בשמים שתלוי בצואר נשים לתכשיט[א] ור״ת פירש חומר מעשה וכן פירש הערוך[ב] בלשון[ג] ערבי כשאומר לחבירו מה מעשיך אומר לו מה[ד] ממרך: **מה נשתנה אזן.** יש במדרש דמרל״ע בגימטריא ד׳ מאות (שנה) ולפי שהיו ישראל עבדים ארבע מאות שנה וגאלם הקב״ה והלך זה וקנה אדון לעצמו לפיכך ירצע במרצע העולה כך:

[ת״ל לעולם בו׳. ואין לומר לעולמו של יובל דא״כ לשמוק קרא מיניה ולילף משדה אחוזה. ת״ש]:

איכא דאמרי גדול היה. העבד וזהר בו שלא יזכה הוא בעצמו מן ההפקר לפיכך קדש לפני המיתה וזכה בו זה פירש למיתה יהודה הינדואה וזה פירש לחייס מר זוטרא תחתיו במקומו שלא יהיה העבד רגע אחד בלא אדון ואיכא

אילו[ו] נאמר אזנו בדלת הייתי אומר[ז] ידקור כנגד אזנו בדלת דלת אין אזנו לא ואזן לא והכתיב[1] ורצע אדוניו את אזנו במרצע אלא הייתי אומר ירצענה לאזן מאבראי ויניחנה על הדלת וידקור כנגד אזנו בדלת תלמוד לומר[2] באזנו ובדלת[א] הא כיצד[ב] דוקר והולך עד שמגיע אצל דלת[ג] דלת שומע אני בין עקורה בין שאינה עקורה ת״ל מזוזה[3] מה מזוזה מעומד אף דלת נמי מעומד[ד] רבן יוחנן בן זכאי היה דורש את המקרא הזה[ה] כמין חומר מה נשתנה אזן מכל אברים שבגוף אמר הקב״ה אזן ששמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרתי[3] כי לי בני ישראל עבדים[ו] ולא עבדים[ז] לעבדים והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע[ח] ור״ש[ט] ב״ר היה דורש את המקרא הזה כמין חומר מה נשתנה דלת ומזוזה מכל כלים שבבית אמר הקב״ה[י] דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים והוצאתים מעבדות לחירות והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם: **מתני׳**[1] עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה[2] וקונה את עצמו בכסף על ידי אחרים[3] ובשטר על ידי עצמו דברי רבי מאיר וחכמים אומרים בכסף ע״י עצמו ובשטר ע״י אחרים ובלבד שיהא הכסף משל אחרים: **גמ׳** מנלן דכתיב[4] והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה[כ] הקישן הכתוב לשדה אחוזה מה שדה אחוזה נקנה בכסף בשטר ובחזקה אף עבד כנעני נקנה בכסף בשטר ובחזקה אי מה שדה אחוזה חוזרת לבעלים ביובל אף עבד כנעני חוזר לבעלים ביובל תלמוד לומר לעולם בהם תעבודו תנא[כא] אף בחליפין[כב] ותנא דידן מילתא דליתא במטלטלין קתני מילתא דאיתא במטלטלין לא קתני אמר שמואל[כג] עבד כנעני נקנה במשיכה כיצד תקפו ובא אצלו קנאו קראו ובא אצלו לא קנאו בשלמא לתנא דידן מילתא דאיתא במטלטלי לא קתני דליתא במטלטלי קתני אלא לתנא ברא ניתני משיכה כי קתני מילתא דאיתא בין במקרקעי בין במטלטלי משיכה דבמטלטלי איתא במקרקעי ליתא לא קתני[כד] כיצד תקפו ובא אצלו קנאו קראו ובא אצלו לא קנאו וקראו לא[כה] והתניא[כו] כיצד במסירה אחזה בטלפה בשערה באוכף שעליה בשליף שעליה בפרומביא שבפיה ובזוג שבצוארה קנאה כיצד במשיכה[כז] קורא לה והיא באה או שהכישה במקל ורצתה לפניו כיון שעקרה יד ורגל קנאה רבי[כח] אסי ואמרי לה ר׳ אחא אומר עד שתהלך לפניו מלא קומתה אמרי בהמה אדעתא דמרה אזלה עבד אדעתיה דנפשיה קאזיל אמר רב אשי[ל] העבד קטן כבהמה דמי תנו רבנן[לא] כיצד בחזקה התיר לו מנעלו או הוליך כליו אחריו לבית המרחץ הפשיטו[לב] הרחיצו סכו גרדו הלבישו הנעילו הגביהו קנאו אמר ר׳ שמעון לא תהא חזקה גדולה מהגבהה[לג] שהגבהה קונה בכל מקום מאי קאמר אמר רב אשי[לד] הגביהו הוא לרבו קנאו הגביהו רבו לו לא קנאו אמר רבי שמעון לא תהא חזקה גדולה מהגבהה שהגבהה קונה בכל מקום השתא דאמרת הגביהו הוא לרבו קנאו אלא מעתה שפחה כנענית תקנה בביאה כי קאמרינן זה נהנה וזה מצטער הכא זה נהנה וזה נהנה הוא שלא כדרכה מאי איכא למימר אמר רב אחיי[לה] [בר אדא] דמן אחא[לו] מאן לימא לן דלאו הנאה אית להו לתרוויהו ועוד[לז] משכבי אשה כתיב הקישה הכתוב[לח] כדרכה לשלא כדרכה[לט] ר׳ יהודה הנדואה גר שאין לו יורשין הוה חלש על מר זוטרא לשיולי ביה חזייה דתקיף ליה עלמא טובא אמר ליה לעבדיה שלוף לי מסנאי ואמטינהו לביתא איכא דאמרי גדול הוה זה

אלא מעתה. דהגביהו הוא לרבו קנאו: **שפחה כנעניה תקנה בביאה.** דהא אגבהה ליה: **הנדואה.** מאחרן כושי[מ]. ד) כוש[מא] מתרגמינן הינדואה: **דתקיף ליה עלמא.** גוסס ונוטה למות: **אמר ליה.** מר זוטרא לעבדיה דגר: **שלוף לי מסנאי.** לקנותו בחזקה היה מתכוון[מב] שיהא בעבודתו כשימות אדונו: **איכא דאמרי גדול היה.** העבד וזהר בו שלא יזכה[מג] הוא עלמו מן ההפקר לפיכך קדש לפני המיתה וזכה בו והגר פירש למיתה ומר זוטרא פירש לחייס תחתיו שלא יהא העבד בלא אדון רגע אחד: ואיכא

אילו נאמר אזנו בדלת הייתי אומר ידקור כנגד אזנו בדלת. אבל אזן לא ילענה: **לאזן מאבראי.** כלומר רחוק מן הדלת כדכתיב את אזנו והדר יתן אזנו בדלת ויקח את המרצע וידקור בדלת מעבר הסני כנגד אזנו לקייס ולקחת המרצע ונתת[מ] באזנו בדלת: **דוקר ויורד.** אזנו כשנותנה על הדלת עד שמגיע לדלת: **עקורה.** מן המזוזה ומוטלת לארץ: **מה מזוזה מעומד.** דבלאו הכי לא מקרי מזוזה: **חומר.** לרוב המרגליות ולרוב הבושם תלוי בצואר לתכשיט: **מתני׳ וקונה את עצמו.** מיד רבו: **בכסף ע״י אחרים.** שיתנוהו לרבו ע״מ שיהא זה בן חורין אבל הוא עצמו לא יקבל מהם ואפילו ע״מ שאין לרבו רשות בו דקסבר אין קנין לעבד בלא רבו: **ובשטר ע״י עצמו.** שיקבלנו הוא. ובגמרא מפרש לכולה דרבי מאיר ורבנן: **ובלבד שיהא הכסף משל אחרים.** דעבד אין לו כלום דאם מצא מציאה או קבל מתנה הכל לרבו ואם בא לפדות ע״י עצמו צריך להיות משל אחרים ויתנוהו לו ע״מ שאין לרבו רשות בו: **גמ׳ שדה נקנית בכל הני.** ולקמן יליף לה בפירקין (דף כו.). וכל עובדי כוכבים כבנעים משנמכר לעבד אבל שכל עבדים נקראין על שם כנען משום דכתיב ביה (בראשית ט) עבד עבדים: **מילתא.** דאיתיה בעבד וליתא בשאר מטלטלין קתני אבל חליפין דאיתנהו נמי בשאר מטלטלין שהמטלטלין גם הם נקנין בחליפין לא איצטריך ליה למיתני: **תקפו.** בחזקה: **לא קנאו.** דמדעתיה אזל ואין זו משיכה: **בשלמא לתנא דידן.** לא תיקשי לשמואל אמאי לא תני משיכה במתניתין דאיכא דאיתא במטלטלין לא קתני דמילתא דליתא במטלטלין לא קתני אלא תנא ברא דתנא חליפין בהדייהו תיקשי לשמואל אי איתיה דנקנה במשיכה ליתנייה נמי במתניתין: **מילתא דאיתא בין במקרקעי בין במטלטלי.** כגון חליפין לירק ושנה עם השאר דאיתנהו במקרקעי אבל משיכה דליתא במקרקעי לא תנא בהדייהו: **כילד במסירה.** גבי בהמה קאי דקתני מתני׳ (לקמן דף כה:) בהמה גסה נקנית במסירה: **בשערה.** כגון שיער שברגלה הסוס: **שליף.** משאוי: **אדעתא דמרה אזלא.** על דעת הקורא אותה לפי שאין לה דעת: **אדעתיה דנפשיה.** מדעת עצמו: **קטן.** דלית ליה דעת כבהמה דמי ואם קראו לשם קנייה ובא אצלו קנאו: **הפיר לו מנעלו.** העבד ללוקח: **גרדו.** גרמאט״ר בלע״ז: **הגביהו.** העבד את הלוקח: **מאי קאמר.** מה ענין הגבהה דעלמא להגבהה דהכא הגבהה דעלמא לוקח מגביה אחפץ והכא אמרינן שהעבד מגביהו משום עבודה שהלוקח משעבד בו לקנותו בחזקה:

אלא מעתה. דהגביהו הוא לרבו קנאו: **שפחה כנעניה תקנה בביאה.** דהא אגבהה ליה: **הנדואה.** מאחרן כושי[מ]. ד) כוש[מא] מתרגמינן הינדואה: **דתקיף ליה עלמא.** גוסס ונוטה למות: **אמר ליה.** מר זוטרא לעבדיה דגר: **שלוף לי מסנאי.** לקנותו בחזקה היה מתכוון[מב] שיהא בעבודתו כשימות אדונו: **איכא דאמרי גדול היה.** העבד וזהר בו שלא יזכה[מג] הוא עלמו מן ההפקר לפיכך קדש לפני המיתה וזכה בו והגר פירש למיתה ומר זוטרא פירש לחייס תחתיו שלא יהא העבד בלא אדון רגע אחד: ואיכא

מ) מכילתא פ׳ משפטים פרשה ב, ג) [בכת״י ובדפו״ר בכל הסוגיא יקדור, קודר. וכן ברש״י], ג) [בערוך ערך קדד ל׳ איתא קודד ויורד על שמגיע וכו׳], ד) [בכת״י: הדלת. והוא דרשא מדשה על קרא דמשפטים והגישו אל הדלת], ה) תוספתא דב״ק פ״ז ה״ב, ו) [טוטה טו.], ז) [ל״ל עבדי הם ולא כו׳ כ״ג פ״מ י.], ח) [ב״ק קטז: ב״מ י.], ט) [בכת״י נוסף: בה], י) [בכת״י ולפו״ר: בכר. ואל״ל בדבר], כ) [בכת״י נוסף: תבא], ל) [גיטין עז:], מ) מ״ב פ׳ בהר פרשה ו [בכורות יג.], נ) [ע׳ תוס׳ גיטין לט: ד״ה משום], ס) [בכת״י נוסף: אמר מר], ע) ב״ג עה: ע״ש תוספתא דקדושין פ״ק ה״ה [ע״ש], פ) [בכת״י: אמי, וכ״מ בב״ג וכל״ל. (רש״ש ע״ש)], צ) תוספתא שם ה״ג ע״ש ב״ג נג.; ק) [ע׳ תוס׳ ב״ג נג: ד״ה המילון], ר) ב״ג עו.; ש) רש״ל, ת) [נדל״ל שלא כדרכה לדדיכה. (ר״ן. ורש״ש)], א) [מנהדרין נד ע״ח], ב) [ל״ל אחזו. רש״ש], ג) [ל״ל: כוש. רש״ש], ד) [ע׳ רש״י יומא לד: ד״ה הנדוון ובוכו], ה) [ירמיה יג], ו) [יש להוסיף נקנה. (רש״ש. וכ״ה בר״ן)], ז) [ברש״י שבכר״ף: העבד בעצמו], ח) עכן המר ב, ט) [בדפו״ר: ובלשון], י) [ל״ל אהמרך וע״ע תוס׳ סוטה טו. בד״ה כמין ותוס׳ חולין קלד: ד״ה דורסין],

תורה אור השלם

1. וְהִגִּישׁוֹ אֲדֹנָיו אֶל הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוֹ אֶל הַדֶּלֶת אוֹ אֶל הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוֹ לְעֹלָם:
שמות כא ו
2. וְלָקַחְתָּ אֶת הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאַף לְאֲמָתְךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן:
דברים טו יז
3. כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
ויקרא כה נה
4. וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בו בְּפָרֶךְ:
ויקרא כה מו
5. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת זָכָר מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם:
ויקרא כ יג

לעזי רש״י

גראט״ר [גרטי״ר]. לגרד.

מוסף תוספות

א. כמו חומרתא דפילון (שבת דף סב.) בשמים מעורבין תרגום בלולה דפילא. תוס׳ סוטה טו.

ואיכא דאמרי קטן היה. ואעפ"כ הולך לזכות בו כדי שלא יקנה שאול. דאמר מ) כל המחזיק בהן זכה אפי' לאחר זמן זכה בהן: **ע"י עצמו לא.** שאם נתן לו כסף לפדות את עצמו אינו פדוי דמה שקנה עבד קנה רבו ס): **במאי עסקינן.** האי קנה עצמו ע"י אחרים: **אילימא שלא מדעתו.** של עבד: **שמעינן ליה לרבי מאיר.** בפ"ק דגיטין חוב הוא לעבד שיוצא כו' שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה ואי עבד ישראל אוסרו בשפחה דשכיחא ליה פריצא ליה ע): **ותנינא אין חבין לאדם כו'.** אין אדם יכול ליעשות שלוחו שלא מדעתו לדבר שהוא חובה או הפסד והיכי תני מתניתין דנפדה על ידי אחרים שלא מדעתו: **אלא מדעתו.** ואם תאמר פשיטא הא איצטריך לאשמועינן דע"י עצמו לא דאין קנין לעבד בלא רבו בשום לב: **ואי מדעתו.** שאמר לו קבל גטי: **אין לאחר.** ולא אמרינן לא הוצא רבו את הגט מרשותו ואין זו קבלה: **והא לא תני.** בברייתא הכי: **האי שטרא לחוד כו'.** זה לשון קניה וזה לשון שחרור: **האי כספא לחוד והאי כספא לחוד.** זה ניתן לקניה וזה ניתן לשחרור: **טיבעא מיהא חד הוא.** ואין ניכר הפרש ביניהם: **כסף קבלת רבו.** שמקבל רבו הכסף גרמה לו להשתחרר מאליו ואין אחרים הללו חבין ע) אלא קבלת הרב והרב אין נעשה שלוחו אלא לצורך עצמו ומקנהו מאליו אבל אחרות השטר קבלת אחרים גרמה לו וכיון לחוב הוא לו אין חבין לאדם שלא מדעתו: **שמעינא להו כו'.** במסכת גיטין (דף יא:): **תנינא.** כמו התנן: **דיש קנין.** כי יהבי ליה ע"מ שאין לרבו רשות בו: **והא קי"ל.** כלומר והא מעשים בכל יום שהעבד מקבל את גיטו ואי רבנן פליגי עלה דמילתא מי שבקינן רבנן ועבדינן כר"מ: **אף ע"י אחרים.** ואפי' שלא מדעתו דזכות הוא לעבד כו': **ורבי שמעון בן אלעזר היא.** הך סיפא דשטר דלית ליה גיטו וידו באין כאחד: **ושלח מחלוקות בדבר.** רבי מאיר אית ליה בכסף על ידי אחרים ואפי' שלא מדעתו ולא ע"י עצמו דאין קנין לעבד בלא רבו ובשטר ע"י עצמו ולא ע"י אחרים שלא מדעתו דחוב הוא לו וכסף אע"ג דחוב הוא לו קבלת רבו גרמה לו ור"ש בן אלעזר אית ליה בין בכסף בין בשטר ע"י אחרים דקסבר זכות הוא לו ולא ע"י עצמו דגבי כסף אית ליה אין קנין לעבד בלא רבו וגבי שטר אית ליה גיטו וידו באין כאחד כדקתני אף בשטר כו' וכ"ש בכסף אלמא בתרוייהו אית ליה ע"י עצמו לא ורבנן דמתני' אית להו בכסף בין ע"י אחרים בין ע"י עצמו פ) דיש קנין אחרים דזכות הוא לו וכן בשטר בין ע"י אחרים בין ע"י עצמו ודקיימא לן גיטו וידו באין כאחד כרבנן עבדינן ליה. והאי דלא ערבינהו ותנינהו משום דסיפא ר"ש בן אלעזר היא אבל רישא ה"ק ליה רבנן לר"מ אף בכסף ע"י עצמו דיש קנין וכ"ש ע"י אחרים דזכות לו וכ"ש שטר (א) דזכות ואם באנו לפרש שלש מחלוקות ולומר דרבנן אית להו בכסף בין ע"י עצמו בין ע"י אחרים ובשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו ורבי שמעון בן אלעזר סבר כר' מאיר בכסף דע"י עצמו לא ואין קנין וכרבנן בשטר דאין גיטו וידו באין כאחד מ"כ הא דקי"ל גיטו וידו באין כאחד יחידאה היא וכר' מאיר עבדינן ליה הילכך ליכא לפרושי אלא כדפרישית דרישא דמילתא אמרוה רבנן וסיפא אתאן לר' שמעון בן אלעזר: **שאינה שלו.** דכתיב (דברים כד) ונתן בידה ואיכי לא אקנינא לבעל לגופה: **שאינה שלו.** של רבו ורבנן גמרי הכי מה אשה מקבלת גיטה אף עבד מקבל ס) גט:

לר'

ואיכא דאמרי קטן היה. ודלא כאבא שאול ס) דתניא גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהן עבדים בין גדולים בין קטנים קנו עצמן בני חורין אבא שאול אומר א)גדולים קנו עצמן בני חורין קטנים כל המחזיק בהן זכה בהן: וקונה את עצמו בכסף כו': בכסף ע"י אחרים אין ב)אבל לא על ידי עצמו במאי עסקינן אילימא שלא מדעתו מכדי שמענא ליה לר' מאיר ג)דאמר חוב הוא לעבד שיצא מיד רבו לחירות ותנינא ד)ב)זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו אלא פשיטא מדעתו והא קמשמע לן על ידי אחרים אין על ידי עצמו לא אלמא אין קנין לעבד בלא רבו אי הכי אימא סיפא בשטר על ידי עצמו על ידי עצמו אין על ידי אחרים לא ואי מדעתו על ידי אחרים אמאי לא וכי תימא מאי ע"י עצמו אף ע"י עצמו והא קמ"ל דגיטו וידו באים כאחד והא לא תני הכי דתניא ה)בשטר ע"י עצמו ולא ע"י אחרים דברי ר"מ אמר אביי לעולם שלא מדעתו ושאני כסף הואיל וקני ליה בעל כורחיה מקני ליה בעל כורחיה אי הכי שטר נמי ו)האי שטרא לחוד והאי שטרא לחוד הכא נמי האי כספא לחוד והאי כספא לחוד טיבעא מיהא חד הוא רבא אמר כסף קבלת רבו גרמה לו שטר קבלת אחרים גרמה לו: וחכמים אומרים ז)בכסף ע"י עצמו: בכסף ע"י עצמו אין ע"י אחרים לא אמאי נהי נמי דשלא מדעתו מכדי שמענא להו לרבנן דאמרי זכות הוא ח)שיצא מתחת יד רבו לחירות ותנינא זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו וכ"ת מאי ע"י עצמו ט)אף ע"י עצמו וקמ"ל דיש קנין לעבד בלא רבו א"ה אימא סיפא בשטר ע"י אחרים ולא על ידי עצמו והא קיימא לן י)דגיטו וידו באין כאחד וכי תימא מאי ע"י אחרים יא)אף ע"י אחרים והא קמ"ל יב)דזכות הוא לעבד שיצא מיד רבו לחירות אי הכי נערבינהו וניתנינהו בכסף ובשטר בין ע"י אחרים בין על ידי עצמו אלא בכסף בין ע"י אחרים בין ע"י עצמו בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו ור"ש בן אלעזר הוא יג)דתניא ר' שמעון בן אלעזר אומר אף בשטר על ידי אחרים ולא ע"י עצמו יד)ושלש מחלוקות בדבר אמר רבה מ"ט דר' שמעון בן אלעזר טו)גמר לה לה מאשה מה אשה עד שיוציא גט לרשות שאינה שלו טז) אף עבד נמי עד שיוציא גט לרשות שאינה שלו בעי רבה

לר'

זה פירש למיתה וזה פירש לחיים ואיכא דאמרי קטן הוה ט)ודלא כאבא שאול ס)דתניא גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהן עבדים בין גדולים בין קטנים קנו עצמן בני חורין אבא שאול אומר א)גדולים קנו עצמן בני חורין קטנים כל המחזיק בהן זכה בהן: וקונה את עצמו בכסף כו': בכסף ע"י אחרים אין ב)אבל לא על ידי עצמו במאי עסקינן אילימא שלא מדעתו מכדי שמענא ליה לר' מאיר ג)דאמר חוב הוא לעבד שיצא מיד רבו לחירות ותנינא ד)ב)זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו אלא פשיטא מדעתו והא קמשמע לן על ידי אחרים אין על ידי עצמו לא אלמא אין קנין לעבד בלא רבו אי הכי אימא סיפא בשטר על ידי עצמו על ידי עצמו אין על ידי אחרים לא ואי מדעתו על ידי אחרים אמאי לא וכי תימא מאי ע"י עצמו אף ע"י עצמו והא קמ"ל דגיטו וידו באים כאחד והא לא תני הכי דתניא ה)בשטר ע"י עצמו ולא ע"י אחרים דברי ר"מ אמר אביי לעולם שלא מדעתו ושאני כסף הואיל וקני ליה בעל כורחיה אי הכי שטר נמי ו)האי שטרא לחוד והאי שטרא לחוד הכא נמי האי כספא לחוד והאי כספא לחוד טיבעא מיהא חד הוא רבא אמר כסף קבלת רבו גרמה לו שטר קבלת אחרים גרמה לו: וחכמים אומרים ז)בכסף ע"י עצמו: בכסף ע"י עצמו אין ע"י אחרים לא אמאי נהי נמי דשלא מדעתו מכדי שמענא להו לרבנן דאמרי זכות הוא ח)שיצא מתחת יד רבו לחירות ותנינא זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו וכ"ת מאי ע"י עצמו אף ע"י עצמו וקמ"ל דיש קנין לעבד בלא רבו א"ה אימא סיפא בשטר ע"י אחרים ולא על ידי עצמו והא קיימא לן י)דגיטו וידו באין כאחד וכי תימא מאי ע"י אחרים יא)אף ע"י אחרים והא קמ"ל יב)דזכות הוא לעבד שיצא מיד רבו לחירות אי הכי נערבינהו וניתנינהו בכסף ובשטר בין ע"י אחרים בין על ידי עצמו אלא בכסף בין ע"י אחרים בין ע"י עצמו בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו ור"ש בן אלעזר הוא יג)דתניא ר' שמעון בן אלעזר אומר אף בשטר על ידי אחרים ולא ע"י עצמו יד)ושלש מחלוקות בדבר אמר רבה מ"ט דר' שמעון בן אלעזר טו)גמר לה לה מאשה מה אשה עד שיוציא גט לרשות שאינה שלו טז) אף עבד נמי עד שיוציא גט לרשות שאינה שלו בעי רבה

לר'

ומה שהחזיק בו מחייס לפי שהיה ירא שמא יקדמנו אחר ויזכה בו א) ועוד ה"ל למימר וכדרבנן ועוד קשה דבפרק השולח (גיטין דף לט.) פסיק רבי יהושע בן לוי הלכה כאבא שאול ואע"ג דרבי יוחנן סבר דאין הלכה כאבא שאול מ"מ קי"ל דבכל מקום הלכה כריב"ל לגבי דרבי יוחנן כדמוכח בריש פ"ד דמגילה (דף ז.) דמשמע שדברי רבי יהושע בן לוי הם עיקר ב) מדברי ר' יוחנן גבי בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש ב) וא"כ היכי עבוד הכא דלא כהילכתא ונראה לר"ת ג) דגרס ד) הכא וכאבא שאול כלומר אפילו לאבא שאול דאמר כל המחזיק בהן זכה בהן הולך לעשות כן שלא יקדמנו אחר ועוד מפרש ר"ת בענין אחר איכא דאמרי קטן הוה שאם היה גדול לא היה מועיל בו זה פירש למיתה וזה פירש לחיים ואע"פ שעבדות אחרים עליו קודם הוא לזכות בעצמו כיון שיש לו יד אבל קטן שאין לו יד כל הקודם זכה ה) בהן כאבא שאול ולא אמר לו אלוף מסגלי מחיים אלא לאחר מיתת יהודה הנדוקה עשה כך והיינו כאבא שאול דאמר קטן אין לו יד לזכות בעצמו ומשום הכי זכה בו מר זוטרא אפילו לאחר מיתה אבל לרבנן בין גדול ובין קטן ואפילו עבדות אחרים עליו קנה עצמו בן חורין ו) ור"י מפרש דהא דקאמר וכאבא שאול ה) דאמילתא קמא נמי קאי ואפי' לגישנא קמא דגדול הוה לא היתה חזקה מועלת כלום אלא דוקא לאבא שאול דלרבנן דאמרי בין גדולים ובין קטנים קנו עצמן בני חורין לא היה מר זוטרא יכול לזכות בו דטעמייהו דרבנן ו) מפרש בפרק השולח (גיטין דף לט.): דגמר לה לה מאשה דמה אשה ז) מיתת בעל מתירה בלא גט אף עבד משתלח בלא גט והוי השתא מיתת הבעל כגט ח) ואם היה ח) נותן לו גט מי היה אחר יכול לזכות בו אבל לאבא שאול ניחא דהא ליף מה אשה ט) איסורה מפקעת במיתת הבעל ולא ממונא אף עבד כו' ט) וכיון שהיה משעבד עצמו למר זוטרא לא היה חפץ לזכות בעצמו והוי כמו קטן לאבא שאול:

[והא קמ"ל ע"י אחרים אין כו'.

ואי"ת מעיקרא נמי ידע תלמודא דהכי הוא חידוש דמתניתין כדאמר בכסף ע"י אחרים אין ע"י עצמו כו' ויש לומר דהוי סבר מעיקרא דהוי חידוש דמתני' מתרוייהו ממה שהוא ע"י אחרים ומן דיוקא דע"י עצמו לא ומסיק דלא איצטריך מתני' אלא מן הדיוק. ת"י] : **רבי שמעון בן אלעזר אומר אף שטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו ושלש מחלוקות בדבר.** פירש בקונטרס ר' מאיר אית ליה בכסף על ידי אחרים ואפי' שלא מדעתו ולא על ידי עצמו דאין קנין לעבד בלא רבו ובשטר על ידי עצמו ולא על ידי אחרים שלא מדעתו דחוב הוא לו וכסף אע"ג דחוב הוא לו קבלת רבו גרמה לו ולר' שמעון בן אלעזר אית ליה בין כסף בין שטר

מכדי שמענא ליה לר' מאיר דע"י עצמו לא ואין קנין וכרבנן בשטר דאין גיטו וידו באין כאחד מ"כ הא דקי"ל גיטו וידו באין כאחד יחידאה היא וכר' מאיר עבדינן ליה הילכך ליכא לפרושי אלא כדפרישית דרישא דמילתא אמרוה רבנן וסיפא אתאן לר' שמעון בן אלעזר: **שאינה שלו.** דכתיב (דברים כד) ונתן בידה ואיכי לא אקנינא לבעל לגופה: **שאינה שלו.** של רבו ורבנן גמרי הכי מה אשה מקבלת גיטה אף עבד מקבל ס) גט:

לר'

א) גי' הרי"ף ורא"ש וכאבא שאול [וכן פירש ר"ת כמ"ש תוס' הכא], ב) גיטין לט., ג) [בכת"י: ע"י עצמו לא. וכ"ה ברש"י. וכ"ע מתוד"ה והא קמ"ל, וע"ש ברש"ש], ד) גיטין יא:, ה) שם. לקמן מב. ב"מ יב. עירובין פא: מולין פב. [כתובות יא. יבמות קיח:], ו) [בכת"י נוסף: בכסף ע"י אחרים. ועי' רש"ש], ז) [לעיל ה.], ח) [בכת"י נוסף: לעבד], ט) תוספתא דקידושין פ"א ה"ד, י) [עירובין עה. וש"נ], כ) גיטין לט: [מש' מוגיגה ד.], ל) [עי' גיטין עז ע"א], מ) [ברש"י שבכי"ר: דאמר קטנים כל וכו' זכה בהן שאין לקטנים זמיה שיכו בעצמן], נ) [פסחים פח ע"ב], ס) [גיטין יג ע"א], ע) [ברש"י שבכי"ר: חבין לו כלל אלא קבלת הרב גורם והרב וכו' מאליו ולא ע"י עצמו אבל וכו' קבלת אחרים שיקבלו השטר גורם השתחרור וכיון], פ) [בס"א נוסף: עצמו], צ) [בדפו"ר: גיטין], ק) [ועי' תוס' חולין לז. ד"ה אמר רבא], ר) [בדפו"ר: דגרסינן], ש) [ל"ל בו. יעב"ן], ת) [ל"ל אמילתא. רש"ל], א) [בדפו"ר: איסורא מפקעא], ב) [נראה דיש להוסיף אלמא],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ושלא מחלוקות וכו'. וכ"ש שטר ואם באנו כל"ל ותיבת דזכות נמחק:

מוסף תוספות

א. לאחר מיתה. תוס' הרא"ש. ב. וקאמר התם כוותיה דרב פפי מסתברא דאמר רבי יהושע בן לוי בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש ואע"ג דרבי יוחנן פליג עליה כדאיתא התם מייתי ראיה מר' יהושע בן לוי דהלכה כרב פפי. תוס' גיטין לט. ג. כגרסת ר"ח. תוס' הרא"ש. והגאונים. ריטב"א. ד. וזכו בהם שמים. תוס' הרא"ש. ה. שקונים עצמם במיתת האדון. שם. ו. בין גדולה בין קטנה מיתת הבעל. שם. ז. ומיתת האדון כגט. שם. ח. שם נוסף. רבו. ט. מיתת האדון מפקיע איסור ולא ממון הלכך קטן שאין לו יד לזכות בעצמו המחזיק בו זכה בו וכן גדול כיון שהיה משעבד וכו'. שם. י. דבמתניתין גופא איכא שלש מחלוקת. רש"ל.

תוס' ר"י הזקן

[דגיטו וידו באין כאחד]. ...חשוב כאילו הוא ביד האדון לא אמרינן שלא יצא שטר השחרור מיד האדון דגיטו וידו באים כאחת שתכף שנתן לו גט שחרורו נעשה לו יד לקבל השטר ואין לאדון שום זכייה בו. שלא מדעתו. של עבד. חוב הוא לעבד. דעבדא בהפקרא ניחא ליה ונוח לו שאסור בבת חורין כדי שיהא מותר בשפחה דזלא ליה ופרצא [ליה] ושכיחא ליה טפי מבת

רלח א מיי' פ"ג מהל' זכייה ומתנה הל"ז סמג עשין פב טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סה וטוש"ע חו"מ סי' ערה סעי' כט: **רלו ב** מיי' פ"ד מהל' זכייה ומתנה הל"ב ופ"ה מהלכות עבדים הל"ב ופ"ו שם הל"ל טוש"ע חו"מ סי' רמג סעי' ג: **רלו ג ד** מיי' פ"ה מהל' עבדים הל"ב סמג עשין פז טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' כו: **רלח ה** מיי' שם הל"ג טוש"ע שם סעי' מד:

ו [מיי' פ"ו מהל' עבדים הל"ל טוש"ע שם סעי' מא]:

רלט ז מיי' שם הל' ג (ג) טור שו"ע שם סעי' מא:

מוסף רש"י

גר שמת. ואין לו יורשים וכל נכסיו הפקר. קנו עצמן. הן קודמין לכל אדם להחזיק בעצמן מן ההפקר. אבא שאול אומר. קטנים אין לשם יד לגזול בעצמן (גיטין לט.). חוב הוא לעבד שיצא מיד רבו לחירות. הלא הוא פוסל את עבדו בגט זה מן התרומה אלמא חוב הוא לו (שם יא:). זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו. דאין אדם נעשה שליח לחבירו שלא מדעתו להפסידו, אבל להריוחו אתן סהדי דמיחל ליה לפיכך זכין ואין חבין (חולין פג.). דבר שהוא לרעתו קרוי חובה (כתובות יב. וכנ"ל ב"מ יב.). דבר שהוא חוב לו שאינו חפץ בו (סוטה כה.). זכין לאדם שלא בפניו. ושלא מדעתו דאמן סהדי דמיחל ליה שתהא שלוחו (ב"מ יב.). גיטו וידו באין כאחד. ע"י הגט נאה לה עם נתינתו (גיטין עז). האי שטרא לחוד והאי שטרא לחוד. זה כתוב לשון כיסה וזה מפורש לשון ילאה (לעיל ה.). האי כספא לחוד. כשהוא נותנו מפרש על מנת מה הוא נותנו (שם). טיבעא מיהא חד הוא. אינו מזכר בתוכו אם להוליא אם להכניס (שם). גמר לה לה מאשה. כתיב הכא (דברים כד) וכתב לה וכתיב התם (ויקרא יט) לו ומוסקה לא ניתן לה (חגיגה ד.).

תוס' ר"י הזקן (המשך)

חורין. קבלת רבו גרמה לו. להשתחרר ואין אדם עושה מעשה השחרור שיהא תלוי בו שיהא הוא יכול למנוע שהאדון מקבל מעותיו לתועלת עצמו והוא משוחרר מאליו. אבל בשטר אדם מקבל השטר והוא משוחרר באותה קבלה ואין חבין לו לאדם שלא בפניו. דשלא מדעתו. דהא אמרת על ידי אחרים לא. ג) מיירי שלא מדעת העבד. והא קי"ל. דלרבנן נמי אמרינן גטו וידו באין כאחד. אף על ידי אחרים. שלא מדעתו. שלש מחלוקות. דר' [שמעון בן] אלעזר ס"ל דלא אמרינן גטו וידו באין כאחד.

שטר על ידי אחרים דקסבר זכות הוא לו ולא ע"י עצמו דגבי כסף אין קנין לעבד וגבי שטר ליתא ליה גיטו וידו באין כאחד כדקתני אף שטר כו' וכל שכן כסף אלמא בתרוייהו אית ליה ע"י עצמו לא ורבנן דמתני' אית להו בכסף בין ע"י עצמו בין ע"י אחרים ע"י עצמו דיש קנין לעבד ע"י אחרים דזכות הוא לו וכן שטר בין ע"י עצמו בין ע"י אחרים ודקס"ל דגיטו וידו באין כאחד כרבנן עבידנא ליה והאי דלא ערבינהו ותנינהו משום דסיפא רבי שמעון בן אלעזר היא אבל ריש הכי קאמרי ליה רבנן לר' מאיר אף בכסף ע"י עצמו דיש קנין לעבד וכ"ש ע"י אחרים דזכות הוא לו וכל שכן שטר ואם באתו לפרש אלא מחלוקות ואומר [ז] לרבנן אית להו בכסף בין ע"י אחרים בין על ידי עצמו ובשטר ע"י אחרים ולא על ידי עצמו ורבי שמעון [ח] סבר לה כר"מ דבכסף ע"י עצמו לא דאין קנין וכרבנן בשטר דאין גיטו וידו באין כאחד א"כ הא דקיימא לן דגיטו וידו באים כאחד יחידאה היא וכר' מאיר עבדינן הילכך ליכא לפרושי אלא כדפרישית דריש דמילתא רבנן אמרוה וסיפא אתאן לר' שמעון בן אלעזר עכ"ל וא"ת מנא ליה הך אלא מחלוקות דילמא כולה מילתא דרבנן דמתניתין דשב"א ובכסף ע"י עצמו היינו אף ע"י עצמו ובשטר על ידי אחרים דוקא והא דקיימא לן דגיטו וידו באים כאחד משום דסבירא לן כרבי מאיר ולא כר"ש בן אלעזר וי"ל לומר אי גרסינן בברייתא דר' שמעון בן אלעזר אף בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו[א] על כרחך יש אלא מחלוקות בדבר דע"כ לאו היינו רבנן דמתני' דהא אמרי בהדיא בכסף על ידי עצמו ולספרים דלא גרסינן אף ל"ל כיון דאשכחן דרבנן פליגי עליה דרשב"א כדאיתא בסוף פ"ק דגיטין[ב] (דף יג:) דאמרי אי בעי זריק ליה גיטא ופסיל ליה אלמא אית להו דגיטו וידו באין כאחד וכיון דהכי הוא לא קרי ליחיד חכמים במתניתין כיון דרבנן פליגי עליה ולכך צריך לומר שיש אלא מחלוקות בדבר: **מהו שיעשה שליח לקבל גיטו מיד רבו.** יש מפרשים דהכי קמיבעיא ליה היכא דאמר העבד לאחר לקבל ליה גיטו מיד רבו מהני קבלתו או לא דכי לא א"ל לקבל גיטו ובא ומקבלו פשיטא לן דמהני דאמרינן במתניתין (לעיל דף כב:) ובשטר ע"י אחרים אבל אמירתו שאמר לו לך וקבל גיטי שמא מיגרע גרע לפי שבא מטעם שליחות[ג] או לא ויש מפרשים[ד] דהכי קמיבעיא ליה מהו שיעשה שליח הא דאמר ר' שמעון בן אלעזר בשטר ע"י אחרים בתורת שליחות קאמר כלומר צריך שהעבד יעשה שליח לקבל גיטו משום דגמר לה לה מאשה ולמ"ד זכות הוא לו יכול לקבל גיטו שלא מדעתו כל זמן שאינו מוחה ולמ"ד חוב הוא לו צריך לעשות מדעתו שיתרצה וא"כ אם הוא עומד ושוה לא מהני קבלתו או דילמא לאו בתורת שליחות קאמר דלא דמי לאשה דדוקא אשה דאיהי מקבלת גיטה שליח נמי מצי משויא אבל עבד לר' שמעון בן אלעזר כיון דאיהו לא מצי מקבלו שליח נמי לא מצי לשוויי ואם כן בשטר על ידי אחרים דקאמר היינו אפילו עומד ושוה כיון דאינו מטעם שליחות[ה]: **דאמר רב הונא הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו.** פירש בקונטרס דמיירי לענין הקרבת קרבנות ונפקא מינה לענין מודר הנאה מן הכהן שהכהן מותר להקריב קרבנותיו תימה דמשמע הכא דפשיטא ליה ובמסכת נדרים בפרק אין בין המודר (דף לה:) בעי הני כהני שלוחי דרחמנא הוו או שלוחי דידן ולא מייתי התם הך מילתא דרב הונא בריה דרב יהושע למיפשטא[ט] ויש לומר דאורחיה דגמרא הוא בכמה דוכתי דלא[ט] מיפשטא אלא ממשנה או מברייתא אע"ג דמצי למיפשט מדברי[י] דאמוראי אי נמי יש לומר[ו] דהתם הכי קמיבעיא ליה הני כהני שלוחי דרחמנא דוקא נינהו ולא שלוחי דידן כלל או דילמא הוו נמי שלוחי דידן[ז] ונפקא מינה שאם היה כהן מקריב שלא לדעת הבעלים[ח] אי שלוחי דרחמנא[י] [נמי] נינהו הוי קרבן כשר[ט] ואי הוו[י] [דוקא] שלוחי דידן אינו כשר כיון שהקריב שלא מדעת הבעלים[כ]:

ורבי אלעזר אומר כל בי האי גוונא כו'. אומר רבינו תם דהלכה כר' מאיר דאין קנין לעבד בלא רבו ואין קנין לאשה בלא בעלה ואליבא דרב ששת דמוקי פלוגתא כי מקני ליה אחר ואמר ליה על מנת שאין לרבך רשות בו דמשמע אבל אי אמר ליה על מנת שתצא בו לחירות אפילו ר"מ מודה דאהני ליה תגאיה וכן משמע פרק בתרא דנדרים (דף פח.) דתנן התם המדיר (ג) חתנו הנאה ממנו והוא רוצה לתת מעות לבתו אומר לה הרי המעות נתונים לך על מנת שאת נושאת ונותנת לפיך. אמר רב לא שנו אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיך, אבל מה שתרצי עשי בהן קנה יתהון בעל. אמר רבא מכדי שמעתתיה דרב כר' מאיר מדקאמר דרב כר' מאיר ומודה שאם אמר מה שאת נושאת ונותנת בפיך לא קנה בעל ובמה שתרצי עשי בהן קנה, אלמא ס"ל כרב ששת דבעל מנת שאין לרבך רשות בהן פליגי. ומיהו ר' מאיר מודה בעל מנת שתצא בהן לחירות והו"ל גבי אשה מה שתרצי עשי בהן כע"מ שאין לבעליך רשות בהן, ומה שאת נושאת ונותנת בפיך כעל מנת שתצא בו לחירות גבי עבד, דאלו סבירא לן כר' אלעזר הויא שמעתתיה דרב כרבנן ולא כר' מאיר, דלר' מאיר כי היכי דלגבי עבד ליכא שום אנפא דקני ליה עבד בלא אדון, ה"נ גבי אשה ליכא שום אנפא דתקני אשה בלא בעלה, ואוקים רב למתני' כרבי מאיר ושמואל כרבנן, אלמא הלכתא כרב ששת. והרי"ף והרי"מ [זכיה פ"ג הי"ג] פסקו כר' אלעזר. פסק כשמואל* והעיקר דרב ושמואל בהא פליגי רב סבר דמתני' ודאי כר' מאיר היא (ו) במה שאת נושאת ונותנת לפיך דוקא ר' מאיר מודה, [וכן] בעל מנת שתצא בהן לחירות (ד)לא קנה אדון כרב ששת, ומה שתרצי עשי בהן הוי כע"מ שאין לרבך רשות בהן כדפרישית. והיינו דקאמר רב (ז) במה שאת נושאת ונותנת בפיך דוקא אבל מה שתרצי עשי בהן אע"פ שהתנה בגופה של מתנה קנה בעל (ע) ודאי כר' מאיר ואליבא דרב ששת דס"ל דפלוגתייהו בע"מ שאין לרבך רשות בהן, וקסברי רבנן קנתה האשה והעבד, ור' מאיר סבר דלא קנו, ואיכא למימר דר' מאיר סבר דע"מ שתצא בהן לחירות ודכוותה גבי אשה בע"מ שאת נושאת ונותנת לפיך קנתה האשה, אבל (ח) בע"מ שתרצי [עשי] בהן לא, דהא בע"מ שתצא בו לחירות גופיה לא שמענן ליה בפירוש דנימא דקנה דנגמר מטעמיה באשה קנתה אפילו במה שתרצי עשי בהן, וכרבנן לא מצי למיהוי דאף בלא מה שתרצי קנתה האשה והעבד. ואלו רב ס"ל כר' אלעזר בע"מ שתצא בהן לחירות פליגי, מני מתני' אי ר' מאיר הא אמר אפ"ה קנה בעל ואדון, ואי רבנן דאמרי גבי עבד דבעל מנת שתצא בהן לחירות קנה עבד מטעם דלדידיה נמי לא אקני ליה אלא שיצא בהן לחירות כלומר שהתנה בגופה של מתנה, גבי אשה נמי קנתה אפילו במה שתרצי עשי בהן שהרי התנה בגופה של מתנה, כמו שנבאר בדברי שמואל, הילכך לרב דאמר (ט) ללישנא דמתני' דוקא לא מתוקמא שמעתתיה אלא כר' מאיר אליבא דרב ששת. ושמואל ס"ל כר' אלעזר דבעל מנת שתצא בהן לר' שמעון בן אלעזר עבד כנעני מהו שיעשה שליח לקבל גיטו מיד רבו כיון דגמר לה לה מאשה כאשה או דילמא אשה דאיהי מצי מקבלת גיטה שליח נמי מצי משויא עבד דאיהו לא מקבל גיטיה שליח נמי לא מצי משוי בתר דבעיא הדר פשטא (ט) לה לה מאשה כאשה ואלא הא [ט]דאמר רב הונא בריה דרב יהושע הני כהני [א]שלוחי דרחמנא נינהו דאי סלקא דעתך שלוחי דידן נינהו מי איכא מידי דאנן לא מצינן עבדינן ואינהו מצי עבדי ולא והא עבדא דאיהו לא מצי מקבל גיטיה ושליח מצי משוי ולא היא ישראל לא שייכי בתורת קרבנות כלל עבד שייך בגיטין דתניא [ב]נראין הדברים שהעבד מקבל גיטו של חבירו מיד רבו של חבירו אבל לא מיד רבו שלו: ובלבד שיהא הכסף משל אחרים: נימא בהא קמיפלגי דר' מאיר סבר [ג]אין קנין לעבד בלא רבו [ד]ואין קנין לאשה בלא בעלה ורבנן סברי יש קנין לעבד בלא רבו ויש קנין לאשה בלא בעלה אמר רבה אמר רב ששת דכולי עלמא [ג]אין קנין לעבד בלא רבו [ד]ואין קנין לאשה בלא בעלה והכא במאי עסקינן [ה]דאקני ליה אחר מנה ואמר ליה על מנת שאין לרבך רשות בו ר' מאיר סבר כי אמר ליה קני [ו]קני עבד וקני רביה וכי אמר ליה על מנת לא כלום קאמר ליה ורבנן סברי כיון דאמר ליה על מנת אהני ליה תגאיה ור' אלעזר אמר כל כי האי גוונא דכולי עלמא לא פליגי [ה]דקני עבד וקני רביה והכא במאי עסקינן כגון דאקני ליה אחר מנה ואמר ליה על מנת שתצא בו לחירות ר"מ סבר כי אמר ליה קני קני עבד וקני רביה וכי אמר ליה על מנת לא כלום קאמר ליה [ו]ורבנן סברי לדידיה נמי הא לא קא מקני ליה דהא לא אמר ליה אלא על מנת שתצא בו לחירות ורמי דרבי מאיר אדרבי מאיר ורמי דרבנן אדרבנן דתניא אין קמיבעיא ליה היכא דאמר העבד לאחר לקבל ליה גיטו מיד רבו מהני קבלתו או לא דכי לא א"ל לקבל גיטו ובא ומקבלו פשיטא לן דמהני דאמרינן במתניתין (לעיל דף כב:) ובשטר ע"י אחרים אבל אמירתו שאמר לו לך וקבל גיטי שמא מיגרע גרע לפי שבא מטעם שליחות[ג] או לא ויש מפרשים[ד] דהכי קמיבעיא ליה מהו שיעשה שליח הא דאמר ר' שמעון בן אלעזר בשטר ע"י אחרים בתורת שליחות קאמר כלומר צריך שהעבד יעשה שליח לקבל גיטו משום דגמר לה לה מאשה ולמ"ד זכות הוא לו יכול לקבל גיטו שלא מדעתו כל זמן שאינו מוחה ולמ"ד חוב הוא לו צריך לעשות מדעתו שיתרצה וא"כ אם הוא עומד ושוה לא מהני קבלתו או דילמא לאו בתורת שליחות קאמר דלא דמי לאשה דדוקא אשה דאיהי מקבלת גיטה שליח נמי מצי משויא אבל עבד לר' שמעון בן אלעזר כיון דאיהו לא מצי מקבלו שליח נמי לא מצי לשוויי ואם כן בשטר על ידי אחרים דקאמר היינו אפילו עומד ושוה כיון דאינו מטעם שליחות[ה]: **דאמר רב הונא הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו.** פירש בקונטרס דמיירי לענין הקרבת קרבנות ונפקא מינה לענין מודר הנאה מן הכהן שהכהן מותר להקריב קרבנותיו תימה דמשמע הכא דפשיטא ליה ובמסכת נדרים בפרק אין בין המודר (דף לה:) בעי הני כהני שלוחי דרחמנא הוו או שלוחי דידן ולא מייתי התם הך מילתא דרב הונא בריה דרב יהושע למיפשטא[ט] ויש לומר דאורחיה דגמרא הוא בכמה דוכתי דלא[ט] מיפשטא אלא ממשנה או מברייתא אע"ג דמצי למיפשט מדברי[י] דאמוראי אי נמי יש לומר[ו] דהתם הכי קמיבעיא ליה הני כהני שלוחי דרחמנא דוקא נינהו ולא שלוחי דידן כלל או דילמא הוו נמי שלוחי דידן[ז] ונפקא מינה שאם היה כהן מקריב שלא לדעת הבעלים[ח] אי שלוחי דרחמנא[י] [נמי] נינהו הוי קרבן כשר[ט] ואי הוו[י] [דוקא] שלוחי דידן אינו כשר כיון שהקריב שלא מדעת הבעלים[כ]:

ורבי אלעזר אומר כל בי האי גוונא כו'. אומר רבינו תם דהלכה כר' מאיר דאין קנין לעבד בלא רבו ואין קנין לאשה בלא בעלה ואליבא דרב ששת דמוקי פלוגתא כי מקני ליה אחר ואמר ליה על מנת שאין לרבך רשות בו דמשמע אבל אי אמר ליה על מנת שתצא בו לחירות אפילו ר"מ מודה דאהני ליה תגאיה וכן משמע פרק בתרא דנדרים (דף פח.) דתנן התם המדיר (ג) חתנו הנאה ממנו והוא רוצה לתת מעות לבתו אומר לה הרי מעות אלו נתונים לך במתנה ובלבד שלא יהא לבעלך רשות בהן אלא מה שאת נושאת ונותנת לפיך וקאמר עלה בגמרא אמר רב לא שנו אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת לתוך פיך אבל אי אמר לה מה שתרצי תעשי קני יתהון בעל ושמואל אמר באשה קאמר ודינם שוה, שלא כדברי בעל התשלום שכתב דהא דר' אלעזר לא איירי אלא בעבד

*אולי צ"ל ולענין המדיר הנאה מחתנו פסק כשמואל כצ"ל. ועי' בר"ן כאן שכתב דע"כ דגם הרי"ף פוסק כשמואל ש"ש, ועי' ברי"ף על נדרים שם ודו"ק (ד"ו). [ויותר נראה שצ"ל: ורס"ג (או ור' עמרם גאון) פסק כשמואל ראה רמב"ן, רשב"א וריטב"א כאן].

עין משפט נר מצוה

רמ"א מיי' פ"ו מהל' נדרים הל"ח:

רמב"ם ב מיי' פ"ו מהל' עבדים הל"מ טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' נה:

רמב"ם ג מיי' פ"ג מהל' זכייה הל"יב טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' כב:

רמב"ם ד מיי' שם ופ"ז מהל' נדרים הל"ז סמג עשין פב סמג לאוין רמב טוש"ע אה"ע סי' פה סעי' יא וטוש"ע יו"ד סי' רכב:

רמב"ם ה מיי' פ"ג מהל' זכייה ומתנה הל"ט יג סמג עשין פב טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' כב:

רמב"ם ו מיי' שם פ"ל וסי' מהל' מהל' עבדים הל"ב סמג עשין פב טוש"ע שם סעי' כו:

תוס' ר"י הזקן

שלוחי דרחמנא. ואפילו היה בעל קרבן מודר הנאה מהכהן מותר לו להקריב קרבנו. יש קנין. שהקנו להם אחרים בסתם ולא עשו להם תנאי הואיל ודעת אחרת הקנתו לו ולא גמר בלבו לתת לאדון ולבעל. [ויש קנין לאשה בלא בעלה]. ולאשה בעלמא איצטריכא ליה. כתב רבינו שלמה דאשה כעבד הואיל וזכאי במעשה ידיה ומציאתה. משמע מלשונו דתמנה כמציאתה וכ"כ בפ' בן סורר ומורה [סנהדרין עא, א ד"ה על מנת]. וזה אינו כמו שכתבנו במציאת האשה. (ז) ולאו כלום הוא. דה"ל כנותן [לו] אחר מתנה שתכף שנתן לעבד קנה האדון וכי עביד תנאי לעבד לא מהני לאדון. תוי' אלעזר וכו'. איכא מאן דפסק כרב ששת, דגרסינן בנדרים פרק בתרא [פח, א ע"י"ש] המודר הנאה מחתנו והוא רוצה ליתן מעות לבתו אומר לה הרי המעות נתונים לך על מנת שאת נושאת ונותנת לפיך. אמר רב לא שנו אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיך, אבל מה שתרצי עשי בהן קנה יתהון בעל. אמר רבא מכדי שמעתתיה דרב כר' מאיר מדקאמר דרב כר' מאיר ומודה שאם אמר מה שאת נושאת ונותנת בפיך לא קנה בעל ובמה שתרצי עשי בהן קנה, אלמא ס"ל כרב ששת דבעל מנת שאין לרבך רשות בהן פליגי. ומיהו ר' מאיר מודה בעל מנת שתצא בהן לחירות והו"ל גבי אשה מה שתרצי עשי בהן כע"מ שאין לבעליך רשות בהן, ומה שאת נושאת ונותנת בפיך כעל מנת שתצא בו לחירות גבי עבד, דאלו סבירא לן כר' אלעזר הויא שמעתתיה דרב כרבנן ולא כר' מאיר, דלר' מאיר כי היכי דלגבי עבד ליכא שום אנפא דקני ליה עבד בלא אדון, ה"נ גבי אשה ליכא שום אנפא דתקני אשה בלא בעלה, ואוקים רב למתני' כרבי מאיר ושמואל כרבנן, אלמא הלכתא כרב ששת. והרי"ף והרי"מ [זכיה פ"ג הי"ג] פסקו כר' אלעזר. פסק כשמואל* והעיקר דרב ושמואל בהא פליגי רב סבר דמתני' ודאי כר' מאיר היא (ו) במה שאת נושאת ונותנת לפיך דוקא ר' מאיר מודה, [וכן] בעל מנת שתצא בהן לחירות (ד)לא קנה אדון כרב ששת, ומה שתרצי עשי בהן הוי כע"מ שאין לרבך רשות בהן כדפרישית. והיינו דקאמר רב (ז) במה שאת נושאת ונותנת בפיך דוקא אבל מה שתרצי עשי בהן אע"פ שהתנה בגופה של מתנה קנה בעל (ע) ודאי כר' מאיר ואליבא דרב ששת דס"ל דפלוגתייהו בע"מ שאין לרבך רשות בהן, וקסברי רבנן קנתה האשה והעבד, ור' מאיר סבר דלא קנו, ואיכא למימר דר' מאיר סבר דע"מ שתצא בהן לחירות ודכוותה גבי אשה בע"מ שאת נושאת ונותנת לפיך קנתה האשה, אבל (ח) בע"מ שתרצי [עשי] בהן לא, דהא בע"מ שתצא בו לחירות גופיה לא שמענן ליה בפירוש דנימא דקנה דנגמר מטעמיה באשה קנתה אפילו במה שתרצי עשי בהן, וכרבנן לא מצי למיהוי דאף בלא מה שתרצי קנתה האשה והעבד. ואלו רב ס"ל כר' אלעזר בע"מ שתצא בהן לחירות פליגי, מני מתני' אי ר' מאיר הא אמר אפ"ה קנה בעל ואדון, ואי רבנן דאמרי גבי עבד דבעל מנת שתצא בהן לחירות קנה עבד מטעם דלדידיה נמי לא אקני ליה אלא שיצא בהן לחירות כלומר שהתנה בגופה של מתנה, גבי אשה נמי קנתה אפילו במה שתרצי עשי בהן שהרי התנה בגופה של מתנה, כמו שנבאר בדברי שמואל, הילכך לרב דאמר (ט) ללישנא דמתני' דוקא לא מתוקמא שמעתתיה אלא כר' מאיר אליבא דרב ששת. ושמואל ס"ל כר' אלעזר דבעל מנת שתצא בהן

מסורת הש"ס

(א) יומא יט. נדרים לה:, מתמה כה: גיטין כג:, (ב) סנהדרין פח: נדרים פח:, (ג) סנהדרין עא. [נזיר כז: סנהדרין שם:], (ד) [נזיר כז: סנהדרין עא.], (ה) [סנהדרין פח:], (ו) [כתובות מו ע"ב קה ע"ב], (ז) נדל"ל דרבנן. וכ"ה ברש"י, (ח) [נדפו"ר: למיפשטן], (ט) [ע' תוס' שבת עב. ד"ה מי אתא ותוס' יומא יט: ד"ה מי איכא וכ"ק פו: ד"ה ביישו וב"מ יז: ד"ה מן], (י) גי' רש"ל, [ע"ש. ומנלה"ה כהן, וכר"ש מדפסוק"ו], (כ) [עי' תוספות יומא יט: ד"ה מי איכא], (מ) [כתובות קה ע"ב], (נ) [לא"ל דמתניתין דמה שאת נושאת ונותנת לפיך דוקא ולאי כר"מ היא דר' מאיר מודה וכו' לדון וכרב ששת], (ס) [לא"ל: דמה], (ע) [לא"ל: והיינו כר"מ], (פ) [לא"ל: בע"מ דמה שתרצי וכו' מטעמייה דבשאה קנתה וכו' דלף במה שתרצי], (צ) [לא"ל לישנא], (ק) [גיטין עז ע"ב], (ר) [לא"ל לעבדו],

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דאמר וכו' וי"ל דאורחיה דגמ' וכו'. ליין של הגאון מוהר"ש ז"ל ועוד כתובות ד' מד ע"א תד"ה והלכתא ולקמן דף קס ע"א תד"ה ואם נתן וכו"ן נדרים ד' עב ע"א ד"ה ולענין הלכה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' הדר פשטא גמר לה: (ב) תוס' ד"ה (בע"א) ר' שמעון וכו' ור' שמעון ב"א סבר לה כר"מ: (ג) ד"ה ור' אלעזר וכו' המדיר את חתנו וכו' אומר לה לבתו הרי:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

מוסף תוספות

הובא בעמוד הבא.

תוס' ר"י הזקן (המשך)

לחירות פליגי הילכך מתני' לאו כר' מאיר מתוקמא אלא רבנן היא, ומה שאת נושאת ונותנת לפיך לאו דוקא, וגבי אשה אפילו מה שתרצי עשי בהן לא קנה בעל דהא לדידה נמי לא אקני לה אלא למה שתרצי עשי בהן, דהואיל ופרט לה זה וכבר נתן לה לא הוי כנותן לזה ומתנה לזה, שלא נתן לה מתנה מוחלטת אלא שתעשה בהן מה שתרצה והתנה בגוף המתנה אבל כשהתנה עם המתנה שנתן לה מתנה מוחלטת דאמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהן הוי כנותן לזה ומתנה לאחר. איכא מאן דאמר מיהו הי"מ באשה דלא קני ליה גופא (ק) ואין ביד הבעל לעכבה לעשות חפצה, הילכך לא נתן לה מצד שהיא תחת בעלה אלא מצד שהיא תחת עצמה, אבל בעבד דקנייה ליה לגופיה ויש לו לעכבו לעשות חפצו, אפילו כשאינו (עושה) [אוכל] משל אדון קני אדון המתנה לעולם שהרי הקנה לעבדו, ואע"ג דקא"ל ע"מ שתעשה בהן חפציך מהם, הילכך כי א"ל קני קנה עבד דאדון וכי א"ל ע"מ הוי כמתנה לאחר עד שיאמר לו על מנת שתצא בהן לחירות. ודהא לדידיה לא אקני ליה עד שיצא בהן לחירות ויסתלק כל שעבודו מעליו, נמצא שלא הקנה (ר) עבדו כלל. והלכתא כשמואל דדינא הוא. ודעת הר"ם שאין הפרש בין עבד ואשה דהואיל והתנה בגופה של מתנה כגון שאמר לעבד על מנת שתצא בהן לחירות [או] מה שתרצה לעשות בלא רשות אדון לא קנה אדון, כמ"ש בזכייה פ"ג [הי"ג]. והרב בעל התשלום כתב בנדרים דברי פלא והעקר כמו שכתבנו, וכ"ד הר"ם והרי"ף. והוי יודע דמתנת אשה שזוכה בה הבעל אינו זוכה בה אלא לפירות כמו שכתבנו בפ' מציאת האשה. ורמי דר' מאיר [אדר"מ] ורבנן [אדרבנן]. לר' אלעזר מותיב דבעל מנת שתצא בהן לחירות פליגי ושמעינן מהא דר' אלעזר בין בעבד בין באשה קאמר ודינם שוה, שלא כדברי בעל התשלום שכתב דהא דר' אלעזר לא איירי אלא בעבד

אין אשה [ב]פודה מעשר שני בלא חומש ר"ש בן אלעזר אומר משום ר' מאיר [א]אשה פודה מעשר שני בלא חומש היכי דמי אילימא בזוזי דבעל ומעשר דבעל שליחותיה דבעל קא עבדה ואלא בזוזי דידה ומעשר דידיה איש אמר רחמנא [ב]ולא אשה אלא לאו כי האי גוונא דאקני לה אחר מנה ואמר לה ע"מ שתפדי בו את המעשר ואיפכא שמענא להו אמר אביי איפוך רבא אמר לעולם לא תיפוך והכא במעשר דאתא מבי נשא עסקינן ור"מ לטעמיה [ג]דאמר [ג]מעשר ממון [ד]הקדש הוא [ד]ולא קני ליה בעל וגבנן לטעמייהו דאמרי ממון הדיוט הוא וקני ליה בעל הילכך שליחותא דבעל קעבדא: תנא [ה]יוצא בשן ועין וראשי אברים שאינן חוזרים בשלמא שן ועין כתיבי אלא ראשי אברים מגלן דומיא דשן ועין מה שן ועין מומין שבגלוי ואינן חוזרין אף כל [ד]מומין שבגלוי ואינן חוזרין ואימא ניהוו שן ועין כשני כתובים הבאים כאחד [ה]וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין צריכא דאי כתב רחמנא שן הוה אמינא אפילו שן

אין אשה פודה מעשר שני. קס"ד במעשר שני שהוא משדה בעלה שהיא כבעלה וקרינן ליה ממעשרו וכדמפרש לה ואזיל: אשה פודה בלא חומש. דלאו דידה הוא ואין מוסיפין חומש על פדיון מעשרות והקדשות אלא בעליס[ו]: שליחותיה עבדא. ומ"ט דמאן דאמר פודין בלא חומש: אלא בזוזי דידה. דנכסי מלוג: ומעשר דידיה. משדותיו: איש אמר רחמנא ולא אשה. אין ממעשרו אמר רחמנא[ז] ולא אשה ממעשר בעלה דאשה כאחר דמיא: ע"מ שתפדי בו כו'. שתהיה כאיש אחר לפדות בלא חומש רבנן סברי כי אמר לה קני קנה ליה בעלה וכי אמר לה ע"מ לאו כלום הוא הילכך בזוזי דידה [ח] נמי דבעל ושליחותיה עבדא [ט] אין ממעשרו קרינן ביה ורבי מאיר סבר לדידה גופה לא אקני לה אלא להכי שתהא כאיש אחר לפדות בלא חומש: דאייתי מבי נשא. שמת אביה והיה לו מעשר שני [י] וירשתה עם שאר נכסים וירושה הבאה לה לאחר מכאן נכסי מלוג הן וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות: ור"מ לטעמיה. דאמר לקמן בפ"ב מעשר ממון גבוה הוא ואכילתו משולחן גבוה הוא הילכך אינו כשאר נכסים למקנייה בעל בתקנתא דתקון רבנן פירות לבעל הילכך לא זכי ביה וכי פרקה ליה בזוזי דבעל לאו ממעשרו הוא דזוזי דחד ומעשר דחד: ורבנן לטעמייהו דאמרי ממון הדיוט הוא. וחיילא עליה תקנתא דרבנן ופירות לבעל כשאר נכסי מלוג וכיון דבזוזי דבעל פרקה בעי חומש: תנא יוצא בשן ועין. אמתני' קאי: ראשי אברים. ס"ד הס ושנויים אלא נגעים (פרק ו משנה ז) ומייתי להו לקמן בשמעתין (דף כה.): שאין חוזרין. אם [כ] נטלן כשן ועין וגמר במה מצינו: אין מומדין. מדלא כתיב אחד ונגמור כולהו מיניה: צריכי. דלא גמר חד מחבריה הילכך לא בשן כאחד נינהו: שן

מוספתא דמעשר שני פ"ד ה"ז, ג) לקמן נב: נד: ב"ק סט: סוכה לה. פסחים לז: ב"מ ל. [סנהדרין קיב: ומנחות פב.], ג) [בכח"י ובכש"י: גנבוס], ד) [ע' תוס' ב"ק לח. ד"ה מתיבו], ה) לקמן לד: לה. לז: מב: מג. נח. ע"ז נד: חולין קיג. קח. בכורות מט. סנהדרין סז: עב: זבחים כד. [פסחים כו. מה. יומא פ. גיטין עו. מיר לז: סנהדרין מה: שבועות כו: זבחים מו. מ. חולין סא: כריתות ו. מעילה יא: ערכין יד:], ו) [ירושלמי מע"ש פ"ד ה"ג. ועיין משנה מע"ש פ"ד מ"ד], ז) [ויקרא כז, לא], ח) ["נמי" יש למחוק. (רש"ל)], ט) [בתוס' רי"ד העתיק: ואיש], י) [בדפו"ר: וירשתו. וכל"ל. (יעב"ץ)], כ) [בכש"י שבכי"ש: אם נטלו ומשן ועין יליפין לה במה מצינו], ל) [בתוס' הרא"ש: כמו מה שאתן], מ) [שם ד"ה על מנתן], נ) [ושם ד"ה על מנתן], ס) [בתוספות מו ע"ב, סה ע"ב], ע) [הלכה א], פ) [בדפו"ר: אעל ידי. וכל"ל. (יעב"ץ)], צ) [בדפו"ר: קאמ', ונדל"ל קאמרינן. ובתוס' הרא"ש: וכהכי קאמר], ק) [נ"ל ומכוי קאמר], ר) [נ"ל בתוקוטי. רש"ש. והוא בפ"ש שם], ש) [דברים יד, כג], ת) [לפנינו בספרי ליתא והוא בילקו"ש רמה. יפה עיינים], א) [בתוקוטי פינקס קינ], ב) [לקמן עמוד ב], ג) [אל"ל דבהא נמי פליגי],

מוסף רש"י

מעשר ממון גבוה הוא. דכל היכא דאיתיה למעשר לאו דידיה הוא אלא דגבוה הוא ונענין פדייה אוקמיה בכשותו דמחייב ליה חומשא ומי לאו דדידיה הוא לא הוי יהיב חומש אין מוסיף חומש אלא בעליס דכתיב ממעשרו (ב"ק ס:). וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין. מדהדר כתביה לאיתך ולא הני קמאי (פסחים מה.). צריכא. לומר לאו בשין כאחד אינו ומימנא דאין מלמדין אלא מרוייהו צריכי דאי הוה כתב חד לא גמיר איתך מיניה (לקמן לה.).

מוסף תוספות

שייך לעמוד קודם. א. וכן פירש בקונטרס מדקתני אף בשטר. תוס' טוק. ב. גבי האומר תנו גט זה לעבדי. תוס' הרא"ש. ג. ואמר לו אדון הא לך כמו שאמר דאי אמרת לא משוי שליח אינו גט דהא אדון לא מזכי ליה גט מדעתיה אלא כמו שאמר העבד ושליחותו לאו כלום. רשב"ם ועי' שו"ת מהרש"ם מ"ו סי' קנו' בסופו. ד. דהא לא מבעיא ליה אם אמר לאחר לקבל גיטו מיד רבו אי הוי גיטא או לא דפשיטא דלא גרע ממה שאם לא אמר לו כלום, אלא הא קא מבעיא ליה וכו'. תוס' הרא"ש. ה. וכן משמע מתוך פירש"י. שם. ו. דלעולם פשיטא ליה מדרב הונא בריה דרב יהושע דשלוחי דידן דווקא ולא שלוחי דרחמנא כלל מי איכא מידי וכו'. תוס' יומא יט: ז. דהוו להו שלוחי דרחמנא ושלוחי דידן וכו' והא לא מצי למיפשט מדרב הונא דאפילו אי שלוחי דידן נמי הוו מקרבי אע"ג דאנן לא מצינן למעבד כיון דאף שלוחי דרחמנא נינהו ומילתא דרב הונא בריה דרב יהושע דאמר לאו שלוחי דידן נינהו לא נפ"מ מידי לענין מודר הנאה דבין אי שלוחי דידן דווקא נינהו בין אי שלוחי דרחמנא נמי נינהו אסור במודר הנאה דקא מהני ליה אלא נראה דנפ"מ וכו'. שם. ח. [כגון] אי אמר בעל הקרבן לא בעינא דליקרביה כהן שבאותו משמר אלא כהן אחר. שם. ט. נהי נמי דמפרשינן אף שלוחי דרחמנא נינהו עיקרם שלוחי דידן ואילו הוי מוקמי לה תלמודא הכי לא הוה ידענא דהלכתא כרב ששת. תוס' הרא"ש.

א. דתלמודא לא נחת לאשמועינן אלא דהלכתא כרב ששת וממילא שמעינן דלר"מ צריך לאוקמי בדאמר לה מה שאת נושאת ונותנת לפיך ואילו הוי מוקמי לה תלמודא הכי לא הוה ידענא דהלכתא כרב ששת. תוס' הרא"ש.

ב. דטפי אלימא יד אשה מיד עבד דאע"ג דבעבד קנה יתהון אדון בע"מ דאשה לא קנה יתהון בעל והיינו דקאמר הכא ר' אלעזר כל כה"ג כ"ש לא פליגי דקני עבד וקני רבו ולא מסיק וקני אשה וקני בעל דלגבי אשה לא קני בעל. רשב"ם. ג. ומה שהזכיר בכאן אשה בהדי עבד משום דרבנן אמרי יש קנין לעבד בלא רבו וכ"ש שיש קנין לאשה בלא בעלה ולפי שרוצה להקשות מדר"מ לר"מ ודרבנן לרבנן דסברתן הפוכה גבי אשה מעבד דכתקנתי גבי מעשר שני. תוס' הרא"ש. ד. ואשה דנקט רבותא קאמר כלומר איש ולא אשתו דאפילו אשתו חשיבא כאחר לגביה לענין מעשר. רשב"ם. ה. דאית ליה לבעל פירות. ריטב"ם.

עין משפט נר מצוה

רמב א ב מיי' פ"ה מהל' מעשר שני הלכה ב:
רמז ג מיי' שם פ"ג הלכה י:
רמח ד מיי' שם פ"ה הלכה יח:
רמט ה מיי' פ"ה מהל' עבדים [הל"ח] והל"ד סמג עשין פז טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' [כו] מ:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה (בעמוד הקודם) וי"ל כו' דהלכה כר"מ אליבא דרב ששת: (ב) בא"ד מה שאתם קורין כו'. נ"ב וכיונא בזה פי' התוס' לעיל סוף דף טו בד"ה אלא בסכנה: (ג) ד"ה אלא וכו' ופי' בקונטרס בזוזי דידה וכו' איש ממעשרו אמר רחמנא: (ד) בא"ד אלמנה או גרושה: (ה) בשה"ד אוכל אלא פירות:

תוס' ר"י הזקן

אבל באשה מודה דבעל מנת שאין לבעליך רשות בהן לא קנה בעל, וא"כ אמאי אוקמא בעל מנת שתפדי בו את המעשר, הו"ל לאוקמי בעל מנת שאין לבעליך רשות בהן דבהא ב) פליגי אפי' לר' אלעזר גבי אשה. ועוד אפילו תפוך* קשיא דר' מאיר דהא מודה בע"מ [שאין לבעליך רשות אלא על מנתן] שתפדי את המעשר דלא קנה בעל דהוי כע"מ (שתצא בו) שאת נושאת ונותנת לפיך. והוא דחק עצמו לפרש דהכא מיירי דלא אמר לה על מנת שאין לבעליך רשות אלא על מנת שתפדי את המעשר, ואין אלו אלא דברי נביאות וקושיא קמייתא לא מיתרצא אמאי לא אמר ליה דא"ל על מנת שאין לבעליך רשות בהן. בפסח שני [פסחים פח, ב] מוכחינן דהא דאמרינן על מנת שאין לרבו רשות בו קנה בהן עבד וקנה אדון, דוקא מה שהוא זכות לאדון אבל מה שהוא חובה לאדון לא, שאין חבין לאדם אלא בפניו כמו שביארנו שם. אין האשה. הפודה מעשר שלו מוסיף חומש דכתיב [ויקרא כז, לא] ואם גאול יגאל איש ממעשרו ויסף חמשיתו, ואחר שפודהו אין מוסיף חומש, ואשה שפודה מעשר שלה אינה מוסיפה חומש דכתיב איש ולא אשה. ומעשר דידה**. ומיירי שאין לה בעל. דבי נשא. מבית אביה. יוצא. העבד לחירות אם השחיק עינו או אבר שאינו חוזר. צריכי. ולא באין כאחד דאם.

* אולי צ"ל דאפילו אם לא נימא איפך לא קשיה דר"מ אדר"מ דהא מודה וכו'. ועי' מהרש"אכאן"ה ומשני ודוק.

** גירסת רבינו בגמ' אלא בזוזי דידה ומעשר דידה וכגירסת רבינו תם בתוס' ד"ה אלא (ד"ז).

הואיל ומדרש חכמים הוא. פי' משום הכי אמר דבשאר דברים לריך גט שחרור וא"ת ומה בכך הואיל ומדרש חכמים הוא והלא כמה גופי תורה תלויין שאינם באין אלא מכח דרשה לכן נראה לר"ת דגט זה אינו אלא מדרבנן דחיישינן שמא ימלאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה לפי שאין המדרש ידוע לעולם לכך תקנו גט שחרור[א] וריב"ל פירש דוהאי שן ועין דכתיב בהדיא בקרא ועלייהו כתיב לחפשי ישלחנו דמשמע חפשי מעיקרא ובהא פשיטא ליה דלא גמר שילוח שילוח מאשה ולכן א"ל גט שחרור אבל שאר אבדים דלא נפקי אלא מיתורא דישלחנו[ב] ודאי בהכי גמירי שילוח שילוח מאשה ולכך לריך להו גט שחרור: **תרגגול** שהושיט ראשו וכו'. בתרגגול גרסינן מזק שלם ובסוס שלנף חצי מזק וכן מוכח בפרק כילד הרגל (ב"ק דף יח:):

מיבעי ליה לבדתניא הרי שהושיט כו'. השתא משמע דכ"ע דכשלא נתכוין לעין פטור ותימה דבפרק כילד הרגל (ב"ק דף כו:) אמר רבה היתה מונחת לו אבן בחיקו ולא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה[ג] לעין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן וי"ל דשאני הכא דאיכא תרתי לטיבותא שהוא מתכוין לעובה[ג] ולא נתכוין לעין כלל[ד] אבל הכא דהתם[ה] הוי דומיא לכחול לו עין וקמאה דאיכא חדא לטיבותא שנתכוין לרפאות וחדא לריעותא שנתכוין לעין:

סמויה וחטטה יוצא בהן לחירות. ואע"ג דלעיל אמר כהויה וקמאה אם אינו יכול להשתמש בה כבר אין יולא בהן לחירות והכא כיון דסמויה משמע שלא היה יכול להשתמש בה כבר מ"מ הכא שאני דחטטה עשאו מחוסר אבר:

[**ותנא** תונא כו'. תימה דלא דמי לעוף דמתחילה לא היה בו דבר שראוי לפסול בו דאפילו עינו סמויה בו לא היה פסול אבל עבד הרי היה בו מתחילה דבר הראוי לצאת בו. ת"ל: **ת"ל** מן העוף ולא כל העוף. תימה ל"ל קרא כיון דמחוסר אבר פסול לבני נח כדדרשינן בפ"ק דע"ז (דף ה:) ובפ"ב דזבחים (ד' קטז.) מכל אחי מכל בשר[ו] הבא בהמה שחיין ראשי אברין שלה[ז] וי"ל דאי לא כתב קרא גבי ישראל הוה מוקמינן קרא דבני נח בישראל ולא לבני נח כדאמר בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נט.) כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח[ז] א"נ ה"א כיון דאישתרי בעל מום בעופות טפי מבהמה אישתרי אפילו מחוסר אבר וקרא דכתיב אייר בבהמה[ח] דמנוגא שן דחלב. שן שיגיע בה דעתיד להחליפה כגון בעבד קטן: **לחפשי ישלחנו.** ליבה לו שלוחים מדלא כתיב חפשי הוא לו יצא חפשי: **בעל ממלכתו.** העין [ט] נסמת מראות והשן מלעועים: **ודילדל בו עצם.** השמיטו ממקומו ומתוכר בבשר: **יולא בו לחירות.** אם עצם שאינו חוזר הוא וקופו ליבה וליפול ואע"ג דליכא ביטול מלאכה דהא עצם דזקן לאו מידי הוי עביד כיון דבגלוי הוא ואינו חוזר הרי הוא כעבדים ואדבעה דאשי אבדים: **ריבויא הוא.** אינו לשון כלל להיות נידון בכלל ופרט אלא בריבה ומיעט וריבה וריבה הכל: **ולמאה.** יבשה: **א"כ.** דלא ממעט מידי מיעוט דשן ועין למאי מיעט: **בכולן.** אראשי אבריה קאי: **ולריך גט שחרור.** להתירו בבת חורין: **שהשורה וכפה לו.** דכתיב בהדיא: **אי כתב חפשי נכסוף דקאמרת.** דלאו חיפושו אלא בשילוח: **השתא דכתיב לחפשי ישלחנו הוה ליה חפשי מעיקרא.** וכי אתא ישלחנו לשאר ראשי אבריה אתא: **לנגד עינו.** שהכה בכותל והבעיתו בקול ואינו רואה או נתחרש: **ושברו.** בקול: **משלם נזק שלם.** כסומכוס מוקמינן לה בב"ק[י] דאמר בהמה שהזיקה בגרורות משלם נזק שלם: **ושברו אם הכלים.** בקולם: **אלי נזק.** כדין גרורות לרבנן דפליגי עליה דסומכוס בב"ק ואמרי אינו משלם אלא אלי נזק גרורות: **שאני אדם דבר דעת הוא.** האי נזק וכי מיבעית מדעתיה קא מיבעית שנותן לבו אל פחד קול הבא פתאום: **ולהפה.** ולא נסמית לגמרי שרואה במקלת: **אם יכול להשתמש.** במראה זה: **ולריכי.** הני תרתי יצא לחירות לאשמועינן דהיכא דאין יכול להשתמש אע"ג דלא סמאה לגמרי הוא השתמה והיכא דסמאה לגמרי אע"ג דכהויה הוא מעיקרא הואיל והיה יכול להשתמש למראיתה בדוחק הוא השתמה: **והשתא נהורא לחישא.** שאין יכול להשתמש: **דמעיקרא נמי נהורא לחישא.** ואע"ג דיכול להשתמש בו אימא לאו עין הוא: **לחסור לו שינו.** לנקרה [כ] ולגרר סביב מוסבה: **לדהכיא הוסיב ידו למעי** [כא] **שפחה.** להוליא עוברה פטור דלא נתכוין לעין כלל אבל כחול לי עיני דנתכוין לעין אע"ג שלא נתכוין לשפחה חייב: **מושחת.** נפקא לן הא דר"א פרט לזה שלא נתכוין לשפחת כלל ושפחה משמע בעסוק בה הכתוב מדבר ואפ"ה מתכוין לשפחה בעינן: **ותטטה.** הוליאה לאוץ: **ותנא תונא.** כלומר מצינו תנא שלנו המסייענו בזאת: **ואין סמוס וזכרוס בעופות.** האי קרא דרים הנאמר בכל (כלל) הקרבנות (ויקרא כב) אים אים מבית ישראל אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם וגו' לרצונכם תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים מדלא כתיב לרצונכם [כב] זכר תמים ולישמוק לימדך שאין מקפיד על תמות וזכרות אלא על אלו: **נחטטה עינה.** אלמא אף על גב דסמויה מעיקרא כי חטטה משוי ליה מומא:

יתרת

שן דחלב כתב רחמנא עין ואי כתב רחמנא עין ה"א מה עין שנברא עמו אף כל שנברא עמו אבל שן לא צריכא ואימא [ו]כי יכה כלל שן ועין פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט שן ועין אין מידי אחרינא לא לחפשי ישלחנו חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש [ז]מום שבגלוי ואינן חוזרים [א]אף כל מומין שבגלוי ואינן חוזרים אי מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ובטל ממלאכתו ואינו חוזר אף כל מומין שבגלוי ואינו חוזר ובטל ממלאכתו[ח] אלמה תניא [ב]תלש בזקנו ודילדל בו עצם עבד יוצא [ג]בהם לחירות לחפשי ישלחנו ריבויא הוא ואי ריבויא הוא אפי' הכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור נמי אלמה תניא [ד][ג]הכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור אין עבד יוצא בה לחירות א"כ שן ועין מאי אהני ליה [ה]ת"ר [ד]בכולם עבד יוצא בהם לחירות וצריך גט שחרור דברי ר"ש ר"מ אומר אינו צריך [ו]ר"א אומר צריך ר' טרפון אומר אינו צריך ר"ע אומר צריך המכריעים לפני חכמים אומרים נראין דברי ר"ט בשן ועין שהתורה זכתה לו ודברי ר"ע בשאר אברים הואיל וקנם חכמים הוא קנם [ז]הוא קראי קא דרשינן אלא הואיל ומדרש חכמים הוא מ"ט דר"ש יליף שילוח שילוח מאשה מה אשה בשטר אף עבד נמי בשטר ור"מ אי כתב חפשי לבסוף כדקאמרת השתא דכתב לחפשי ישלחנו הוה ליה חפשי מעיקרא [ח]ת"ר [ה]הכהו על עינו וסמאה על אזנו וחרשה עבד יוצא בהן לחירות [ט][ו]נגד עינו ואינו רואה כנגד אזנו ואינו שומע אין עבד יוצא בהן לחירות אמר [י]רב שמן לרב אשי למימרא דקלא לאו כלום הוא [כ]והתני רמי בר יחזקאל [ל]תרגגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו משלם נזק שלם ואמר רב יוסף אמרי בי רב [מ]סוס שצנף וחמור שנער ושברו כלים בתוך הבית משלמים חצי נזק א"ל שאני אדם דכיון דבר דעת הוא איהו מיבעית [נ]נפשיה [ס]כדתניא [ס]המבעית את חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים כיצד [ע]תקע באזנו וחרשו פטור אחזהו ותקע באזנו וחרשו חייב ת"ר [פ]הכהו על עינו וכהתה על שינו ונדדה אם יכול להשתמש בהן עכשיו אין עבד יוצא בהן לחירות ואם לאו עבד יוצא בהן לחירות תניא אידך [צ]הרי שהיתה עינו כהויה וסמאה שינו נדודה והפילה אם יכול להשתמש בהן כבר עבד יוצא בהן לחירות

ואם לאו אין עבד יוצא בהן לחירות וצריכא דאי אשמועינן הך קמייתא משום דמעיקרא נהורא בריא והשתא נהורא כחישא אבל הכא דמעיקרא נמי נהורא כחישא אימא לא ואי אשמועינן הא משום דסמיא לגמרי אבל התם דלא סמיא לגמרי אימא לא צריכא [ק]תנו רבנן [ר]הרי שהיה רבו רופא ואמר לו לכחול לו עינו וסמאה לחתור לו שינו והפילה שיחק באדון ויצא לחירות רשב"ג אומר [ש]ושחתה עד שיתכוין לשחתה ורבנן האי ושחתה מאי עבדי ליה מיבעי להו לבדתניא [ת]ר"א אומר הרי שהושיט ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמעיה [א]פטור מ"ט דאמר קרא ושחתה עד שיכוין לשחתה ואידך מושחת [ב]שחתה נפקא ואידך שחת שחתה לא דריש א"ר ששת [ג]הרי שהיתה עינו סמויה וחטטה עבד יוצא בהן לחירות מ"ט מחוסר אבר הוא ותנא תונא [ד][ה]תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות [ו]יכול יבשה גפה נקטעה רגלה נחטטה עינה ת"ל [ז]מן העוף [ח]ולא כל העוף א"ר חייא בר אשי אמר רב היתה לו יתרת

ד. דנתכון לדבר אחר להוציא את הולד. ממ"ן. ה. איכא חדא לגרריעותא שלא נתכוין לטובה אע"פ שלא נתכוין לאותו אבר. ריעוב"ל. ו. דמי איכא מידי דלישראל שרי ולבני נח אסור. תוס' ע"ז כ: ז. ולכך הוצרך לשנותה כדי לאסור לזה ולזה. תוס' מוקן כג. ח. שמצינו שנאסר בה מום לישראל. תוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

רנ א מיי' פ"ה מהל' עבדים הל"ד סמג עשין פז טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף ס:
רנא ב מיי' שם הל"י טור ש"ע שם סעי' ל:
רנב ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' לא:
רנג ד מיי' שם הל"ד טוש"ע שם סעי' ס:
רנד ה ו מיי' שם הל"ז טור ש"ע שם סעיף לה:
רנה ז ח מיי' פ"ג מהל' מזכי ממון הל"ט והל' י סמג עשין פז טוש"ע חו"מ סי' שלט סעי' ט:
רנו ט י מיי' פ"ג מהל' מוכר ומזיק הל"ז סמג עשין ע טוש"ע חו"מ סי' תכ סעי' לב וסעי' כה:
רנז כ מיי' פ"ה מהל' עבדים הל"ח סמג עשין פז טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' לד:
רנח ל מיי' שם הל"ט טוש"ע שם סעי' לג:
רנט מ נ מיי' שם הל' יב יג טוש"ע שם סעי' לו:
רס ס מיי' שם הל"ו טוש"ע שם סעי' לג:
רסא ע פ מיי' פ"ג מהל' איסורי מזבח הל"ל סמג לאוין שטו:

תוס' ר"י הזקן

דחלב. שן הקטנים היונקים שאם נופלת חוזרת. ובטל ממלאכתו. ואבר שאין לו מלאכה בגלוי לא יצא לחרות. ודלדל בו עצם. ואינו חוזר למקומו לעולם. **ריבויא הוא.** וריבה אבר אע"פ שאינו עושה מלאכה גלויה. אבל כל אבר ודאי עושה מלאכה. (בשבילה). [ותלש בזקנו ודלדל בו עצם], אע"ג דבעינן מומין שבגלוי הרי בטל מעשה השינים הקבועים בו שהוא אבר גלוי, וכ"כ הר"ם [עבדים פ"ה ה"י] שהרי ביטל מעשה השינים הקבועין באותו עצם. [ומסתברא דהלכה כר' עקיבא מחברו] ואע"ג דאיכא מכריעין, הכרעה שלישית היא ואינה מכרעת, שהרי הם לא הזכירו בביאור בין שן ועין בין בשאר ראשי אברים ודמיא להא דתניא בהגוזל זוטא [ב"ק קטז, א] חבית של תרומה שנתגלתה בית שמאי אומרים תעשה זלוף ובה"א תשפך הכל, א"ר ישמעאל אני אכריע בבית תעשה זלוף ובשדה תשפך הכל, ואמרו כל הכרעה שלישית אינה מכרעת. פי' הואיל ולא זכרו בביאור בין בבית בין בשדה אע"פ שדעתם כך היא, הויא הכרעה שלישית. וכ"כ ר"ש בפרק ראשית הגז [חולין קלז, א] ובהגוזל זוטא [ב"ק שם]. והרי"ף שכתב שאין הלכה כמכריע אלא במשנה אולי לרווחא דמילתא כתב הכי כלומר אפילו הויא הכרעה. **בנגד עינו.** שנבעת מהקול. תקע. קול התרגגול מיקריא תקיעה, ולסוס צניפה, ולחמור נעיירה. נזק שלם. דאית ליה דצרורות חייבין נזק שלם ומותיב בפרק כיצד [ב"ק יט, א] והא משונה ומשני דשדי בה בזרני, פי' שיש זרעים בכלי ודרך התרגגול להכניס ראשו. חצי נזק. דצרורות נינהו דהא לאו גופיה אזיק אלא כחו. **ואם לאו.** שאינו יכול להבחין בה בין דבר לדבר בדקדוק. **אם יכול להשתמש בה כבר.** שהיה רואה בה קצת הואיל ועכשיו אינו רואה בה כלל יוצא לחרות (וכל זה). שיחק. שגרם לו לצאת מתחת ידו. פטור. מלשחרר העובר שלא יצא העובר לחרות כשיולד. ומסתברא דטעמייהו דרבנן דלא דרשי ושחתה אלא לאפוקי עובר דלאו בר השחתה הוא שהרי לא יצא לאויר העולם. אבל עבד אפילו שלא נתכוון לינע באבר יצא לחרות, והיינו דאמרינן בב"ק ס"פ כיצד הרגל [כו, ב] אמר רבה היתה אבן אחת מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם או שהכיר בה ושכחה או שנתכוון לזורק שתים וזרק ארבע, לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן, דתניא הרי שהיה רבו רופא וכו' ו) אלא לרבנן אע"פ שלא כיון לזורק בעבד יוצא לחרות. והר"ם ז"ל [עבדים פ"ה הי"ב] ור"ש ז"ל פירשו טעמא דעובר דמודו רבנן דאינו יוצא לחרות שהרי לא ידע דבר שיתכוון לו. וטעמא דבכחול לי עיני שיוצא לחרות שהרי נתכוון לינע באבר אע"פ שלא נתכוון להזיק*. וכתב הר"ם שאם נתכוון לזורק לבהמה וזרק לעבדו והפילו שינו או סימא עינו לא יצא לחרות, נראה שדחה ההיא דרבה. וצ"ע. ולפום סוגיא דגמ' הכי דינא ופירושה כמו שכתבנו. סמויה. אע"פ שאין רואה בה כלל. וחטטה. שהוציא העין לחוץ והפילו לארץ.

* עיין תוס' ד"ה מיבעי ליה.

מסורת הש"ס

א) [בכמ"ר: מומין], ב) [בכורות ט' ע"ב], וע"ש תוד"ה מה הפרטן], ג) [בכמ"ר: בו], ד) ב"ק פו. גיטין מב:, ה) גיטין סט, ו) [בכמ"ר ופיע"ר: רבי אליעזר], ז) [בכמ"ר נוסף: מכמים, וכל"ל. (רש"ש, ע"ש)], ח) ב"ק לא. לח., ט) [בכמ"ר: כנגד], י) [בכמ"ר נוסף: ליה], כ) שם יח:, ל) [עי' תוס' ב"ק לא ע"א ד"ה לא משום], מ) ב"ק לא. [נו], נ) ב"ק נ:, ס) [בכמ"ר נוסף: אמיתי], ק) [ל"ל נסמית. (יעב"ץ)], ר) [דף יט.], ש) [בדפו"ר: ולגרר], ת) [בדפו"ר: שפחתו], א) [בכמ"ר: דבר דעת הוא], ב) [בדפו"ר: לעניין], ג) [ברא"ש ו, יט], ד) [וע"ע תוס' זבחים לה: ד"ה אלא ועוד שם סח: ד"ה ומיסמיין], ה) [אל"ל ת"ל בכולן וכו' ומסתברא], ו) [עיינוהו מו ע"ב], ז) [נדל"ל אלמא לרבנן],

תורה אור השלם

1. וְכִי יַכֶּה אִישׁ אֶת עֵין עַבְדּוֹ אוֹ אֶת עֵין אֲמָתוֹ וְשִׁחֲתָהּ לַחָפְשִׁי יְשַׁלְּחֶנּוּ תַּחַת עֵינוֹ: שמות כא כו
2. וְאִם מִן הָעוֹף עֹלָה קָרְבָּנוֹ לְיְיָ וְהִקְרִיב מִן הַתֹּרִים אוֹ מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת קָרְבָּנוֹ: ויקרא א יד

מוסף רש"י

שן דחלב. שן מיגוע שיש לה מליפין (שמות כא כו). **בכולם.** עבדים ואדבעה דאשי אבדים האמורין במס' נגעים (פ"ג מ"ז) לענין שאינן מטמאין משום מחיה, דאשי אבדעות של ידים ורגלים ואם כתוצים ואשי האוזים ואם הגוויה, שהן משופעין לכאן ולכאן ואין נגעין נראה לכהן בבת אחת ולא קריבת בית לכל מראה עיני הכהן, **עבד יוצא בהם** לחירות. דמומין שבגלוי הן ואין חוזרין כשן ועין ואתכו בכלל ופרט וכלל (גיטין מב:). המכריעים לפני חכמים. דעת חכמים אחו נראה, ולא אתפרש מאן ניהו (שם). נגד עינו. הכהו בכותל כנגד עינו של זה (ב"ק צא:). **ותקע בו ושברו.** שנתקע הכלי מתמת הקול (שם יח:). אמרי בי רב. התלמידים בבית המדרש דכל היכא דמייתי בני רב לא רב ממש הוא אלא בבית המדרש הוא (לקמן מז:). סוס שצנף. ושיבר כלים בקולו (ב"ק יח:). המבעית את חבירו. תקע לו באזנו פתאום ובעתו, דלא עביד ביה מעשה בגופו (שם נו:). פטור מדיני אדם. לאלם, וחייב בדיני שמים. פורעות לאלם לרשעים, שנתכוין להפסיד את ישראל (גיטין נג.).

המשך בסוף המסכת.

מוסף תוספות

א. אבל בשן ועין לא חיישינן דזיל קרי ביה רב הוא. תוס' גיטין מב: ולא נהירא פירושו דר' עקיבא ור"ט בדאורייתא פליגי ונמצא דאין זה הכרעה לחזק דברי ר"ע אלא טעמא אחרינא הוא דקאמר. תוס' הרא"ש. ב. כדאמרינן לעיל ריבוייה הוא דהיינו מדרש חכמים. שם. ג. לטובתו של עבד. תוס' ב"ק כו: ובהושיט ידו למעי שפחתו נתכון לרפואת שפחתו. ריטב"א.

יפרש. אלבא יתירה: **שנספרת על גב היד.** שהיתה בשורת שאר אלצבעות: **סבי דנזוניא.** שם מקום: **זיל לצנעינהו.** אמור אליהם להסגר ולישב בבית וזה לשון נדוי לתלמיד חכם כדאמר במועד קטן (דף יח.) לאמר לו דרך כבוד הסגר ושב בביתך: **כמומין שבגלוי דמי.** שהרי תלויין בבית ומיכרים מבחוץ או לא הואיל וטמונין בתוך הבית: **קרנונא.** יושב קרנות אתה ולא בעל תורה: **מתניתא בעו מינך** גרסינן. דמברייתא דתני עלה דמתניתין רבי אומר אף הסירום יליף לה: **אין מטמאין משום מחיה.** שם אחד מן הנגעים כדכתיב (ויקרא יג) ומחית בשר חי בשאת וכתיב בה (שם) לכל מראה עיני הכהן שתהא כולה נראית כאחת פרט למחיה שהיא במקום המשופע ויורד לכל לד שאין יכול לראות ראש הנגע ורגליו כאחת: **וראשי אזניים.** שפת האוזן: **ראש גוייה.** גיד: **וראשי דדיים שבאשה.** אבל שבאיש אינן בולטין כל כך ואין זה שיפוע: **לחירום.** דכולן אם קצצו לו רבו מום שבגלוי הוא ואינו חוזר: **רבי אומר אף הסירום.** מוסיף על אלו לענין עבד. ושן ועין לא אילטריך ליה לרבי לאמנות [ב] בתוספתא דבהדיא כתיב וזיל קרי בי רב הוא ות"ק לא פליג בהא: **אף הלשון.** שדרכו לירקות כשהוא מדבר ומום שבגלוי הוא: **אמר מר זו'.** רב חסדא מסיק ואזיל למילתיה למיפשט בעיא דסבי: **היינו גוייה.** דאימני לענין נגעים ובכולהו אמר ת"ק עבד יוצא לחירות: [ג] **ואנא דנילים.** ס"מ בעיא דסבי פלוגתא דרבנן ורבי היא: ס"ג **ורבי לשון לא.** ולרבי לשון לא הוי מום גלוי בתמיה: **על פיו.** של טמא: **רבי אומר היזה.** דאע"ג דהזאה על הגלוי בעינן כדלקמיה: **דחליס.** סוגר פיו בחזקה עד ששפתיו נדבקות מאד ולא נשוינהו כגלוי הואיל ופעמים הם טמונות ע"י חלומו קמ"ל. חליס דבר שהוא מדביק יפה שולדו"ר בלע"ז כדאמרינן גבי תפירות עור בהעור והרוטב (חולין דף קכג.) שאני עור דחליס: **שניטל רוב הלשון.** לענין מומי בכור [ד] שנו בבכורות: **רוב המדבר.** ממקום פריסת דיבוקו ולמעלה קרי מדבר אע"ג דדיבור בבהמה לא שייכא קרי ליה מדבר הואיל והוא המדבר בלשון האדם: **אנא רבי אומר סירום.** אע"פ שהן טמונין בבית לעולם: **ולא מיבעיא לשון.** שהוא נגלה לפרקים: **ומאי אף.** דקאמר בן עזאי: **אקמייתא.** קאי אעשריס ואלבעה המנויין אצל נגעים דקאמר ת"ק עבד יוצא בהן לחירות מוסיף בן עזאי לענין עבד אף הלשון: **אנא** לא גרסינן והכי גרסינן **הנא שמעה לדרבי וקבעה בו'.** קבעה אצל הראשונות והדר שמעה לדבן עזאי שהיא מוסיף לשון לבדו על הראשונות ומצא חלוק על רבי בסירום וקבעה בלשון אף כמו שאמרה בן עזאי. והיה לו לתנא לקובעה בין ת"ק לרבי והדר למיתני תוספת סירום עלה אלא שמאחר שנקבעה של רבי אצל ת"ק והיתה שגורה בפי התלמידים כך לא זזה של רבי ממקומה וסידרו של בן עזאי אחריה לפי שהגירסא השגורה בפה קשה לשנותה ולחזור ולגורסה בלשון אחר: **לענין טומאה.** דקי"ל מגע בית הסתרים אינו מטמא ונפקא לן במסכת נדה (דף מג.) מוכל אשר יגע בו הזב וגו' [ה] הא שקף טהור בתמיה הא טבילה בעי אלא כל אשר יגע בו הזב בדבר שהוא גלוי כידיו והזב לא שקף עדיין כל גופו במים אלא טבל מזובו וכבר בגדיו: **אשר יגע בו אמר רחמנא.** אמי קרא דידיו לא שקף במים הוא: **בר גגיעה.** כידיו הוא בגלוי שהרי מוציא לשונו ונוגעין בו בגלוי הילכך נגע בלשונו טמאהו: **לטמון דמי.** ואין לריך בית מים בתוך הפה: **אף כל מאכלאי.** ולא שיכנים מים לתוך הפה ואף להוציא כל הלשון אינו יכול וטבילה למקצת לא אשכחינן אבל שהוא הויא גגיעה: **רבי.** דריש על הטמא ואחזאו חטוי על מקוס טומאה הוי חטוי: **ורבנן סברי ואחזאו וכבס בגדיו ורחץ.** בעינן חטוי שיפול על מקוס הראוי לרחיצה דהיינו טבילה: **טהרה מטהרים.** הזאה מטבילה: **והאריכה רבי טבילה אחרת.** משום חלילה אלמא בעי בית מים לתוך הפה: **כר' זירא דאמר.** במנחות (דף קג:) אין מביאין מנחה של ששים ואחד עשרון בכלי אחד דקיס להו לרבנן שאין נבללין יפה בשוין [ו] ביחד והוינן בה וכי אין נבללין מאי הוי והא אנן תנן אם לא בלל כשר ואמר רבי זירא עלה כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ואפי' לא בלל כשר וכל שאין ראוי לבילה כגון ששים ואחד בילה מעכבת בו דראוי לבילה בעינן:

כתנאי

המנונא קרנונא. פי' בקונטרס יושב קרנות אתה ולא בעל תורה ור"מ פירש אתה אומר המנונא היינו חס ושלום דג חס[א] ואין כן אלא קר ושלום דג שהוא קר[ב]: **רבי** מדמה ליה לטומאה. ופ"ת מאי פריך לעיל מהזה על לשונו דילמא הזאה שאני דאיתקש לטומאה אבל לענין דאשי אבריס מדמינן לטבילה[ג] וי"ל דע"כ ליכא לדמויי לטבילה שהרי אין ועין דהוו גלויי לעבד שהוא יוצא בהן לחירות ולגבי טבילה הוו כטמון כדמסיק בסמוך דלא בעינן בית מים[ד]: **כל הראוי לבילה בו'.** עיקר מילתא דר' זירא בפ' המנחות והנסכים (מנחות דף קג.) דתנן אם אמר הרי עלי מנחה של ששים ואחד עשרון ומביא ששים בכלי אחד והאחד בפני עצמו ומפרש בגמרא משום דששים נבללין[ה] וס"א אין נבללין[ו] ופריך כי אין נבללין מאי הוי והתנן אם לא בלל כשר אמר ר' זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת ואפי' לא בלל כשר וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו דראוי לבילה בעינן ואם תאמר מאי פריך ואם לא בלל כשר נהי דבלילה לא מעכבת היינו דוקא בדיעבד אבל לכתחילה אף הסירום בן עזאי אומר אף הלשון אמר מר רבי אומר אף הסירום סירום דמאי אילימא סירום דגיד היינו גוייה אלא לאו סירום דביצים רבי אומר אף הסירום ורבי לשון לא ורמינהו הרי מי שהיה מזה ונתזה הזאה על פיו רבי אומר היזה וחכמים אומרים [ז]לא היזה מאי לאו [ח]על לשונו לא על שפתיו [ט]על שפתיו פשיטא מהו דתימא זימנא דחלים שפתיה קמ"ל והתניא על לשונו ועוד [י]תניא [כ]ושניטל רוב הלשון רבי אומר [ל]רוב המדבר שבלשונו אלא רבי אומר סירום ולא מיבעיא לשון בן עזאי [מ]אמר לשון אבל סירום לא ומאי אף אקמייתא אי הכי נקדמה דבן עזאי ברישא תנא שמעה לדרבי וקבעה ושמעה לדבן עזאי ותני [נ]ומשנה לא זזה ממקומה אמר עולא [ס]הכל מודים בלשון לענין טומאה דגלוי הוא אצל השרץ [ע]מ"ט [1]אשר יגע בו אמר רחמנא והאי נמי בר נגיעה הוא לענין [פ]טבילה כטמון דמי מ"ט [2]ורחץ בשרו במים אמר רחמנא מה בשרו [צ]מאבראי אף כל מאבראי לא נחלקו אלא לענין הזאה רבי מדמי לה לטומאה ורבנן מדמו לה לטבילה ותרוייהו בהאי קרא קמיפלגי [3]והזה הטהור על הטמא וגו' רבי סבר והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחטאו רבנן סברי וחטאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים ורבנן נמי נדמייה לטומאה טהרה מטהרה [ק]הוה ליה למילף ורבי נדמייה לטבילה וכבס בגדיו הפסיק הענין וסבר רבי לענין טבילה כטמון דמי [ר]והאמר רבין [ש]אמר רב אדא אמר רבי יצחק מעשה בשפחה של בית רבי שטבלה ועלתה ונמצא עצם בין שיניה [ת]והצריכה רבי טבילה אחרת נהי דביאת מים לא בעינן [א]מקום הראוי לבוא בו מים בעינן כדרבי זירא [ב]דאמר רבי זירא [ג]כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ושאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו

כתנאי

עג. מכות יח: חולין פג: מנחות יח: שם קג: ונדה סו:). כלומר מה שאי אפשר להבלל מעכבת בו, דכיון דכתיב ויצק עליה שמן ולוה לבלול דכתיב בלולה, ש"מ שלוה הקב"ה להביא מנחה שיכול לקיים מצות בלילה, וכשהוא מביא ששים ואחד, מנחה זו לא לוה להביא, והרי הוא ממביא מנחה מן הקטנות דאיהו כלום, שכל דבר שלוה הקב"ה להביא יש עיכוב בעיקר בעתאו להביא בחוצו ענין שלוה הכתוב ולא בענין אחר, אבל מצות אחמורות בחוצה מצוה, כגון תנופה בקרבן, בלילה בחנחה, יש שמעכבין אם גילה הכתוב לשנות עליו לעכב, ויש שאין מעכבין (רשב"ם ב"ב פא:).

[ה] [בכמ"ר: בה], [ו] [הוגה"ר ליתא בכמ"ר. בדפו"ר וברש"ל וברי"ף: חסלא], [ז] בכורות מה. נדה מט:, [ח] [ז"ל הערוך בערך נגע ב' כשאמרו לו קרנונא מ"ו בזיזוהו אלא אמרו לו וכי הדגים חמין הן קיים הן קרנונא ראוי לומר לך ומה תנין היום מ"ש תופפות בשם ר"ק], [ט] נגעים פ"ו מ"ז תוספתא דנגעים פ"ב ה"ב, [י] [בכמ"ר טוסף: גבי מומין], [כ] בכורות מ. ע"ש, [מ] [ל"ל אומר], [נ] חולין קמו: לב: ע"ז לה: [בגמות ל. לב. שבועות ד.], [ס] נדה מג., [ע] [בכמ"ר מטהרה עדיף וכבי ממי נדמייה], [פ] נדה סו: ע"ש, [צ] [הוגה"ר ליתא בכמ"ר ושם בר רב. וכ"ה בנדה], [ק] יבמות קד: נדרים עב. ב"ב פח: מכות יח: מנחות יח: קנ: חולין פג: נדה סו:, [ר] [בדפו"ר: בתוספתא, וכל"ל (רש"ס)], [ש] [ל"ל אלא. (רש"ל)], [ת] [ל"ל שנויה. (רש"ס)], [א] [ויקרא טו, יח], [ב] [ברש"י מנחות יח ע"ב: בכלי אחד.], [ג] [אל"ל ואפילו רבי מודה בה],

תורה אור השלם

1. וְכָל אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הַזָּב וְיָדָיו לֹא שָׁטַף בַּמָּיִם וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעָרֶב:
ויקרא טו יא
2. וְכִי יִטְהַר הַזָּב מִזּוֹבוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטָהֳרָתוֹ וְכִבַּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם חַיִּים וְטָהֵר:
ויקרא טו יג
3. וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטָּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבַּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר בָּעָרֶב:
במדבר יט יט

גליון הש"ס

גמ' מ"ש אשר יגע. גי' התוס' בנדה ד' מג ע"א וכי יגע:

לעזי רש"י

שולדו"ר [שולדי"ר]. לרתך.

מוסף רש"י

שנספרת על גב היד. שנספרת עם שאר האצבעות שעומדת בשורתן (בכורות מה.). **כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו.** דקתני האומר הרי עלי ס"מ עשרונים, מביא ס' בכלי אחד ואחד בכלי אחר, ומפרש טעמא משום דקיס להו לרבנן דששים נבללות בכלי אחד אבל ס"מ אינן נבללות יפה, ומותבינן וכי אין נבללות מאי הוי והתנן אם לא בלל כשר, ומשני ר' זירא הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, דאפילו לא בלל כשר, ואשאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו, דראוי לבילה בעינן, דאפשר להתקיים בה מצות מנחה (יבמות קד: וכעי"ז נדרים

עין משפט נר מצוה

רסב א ב מיי' פ"ה מהל' עבדים הל"ו סמג עשין פז טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' כט:
רסג ג מיי' פ"ג מהל' טומאת צרעת הל"ח:
רסד ד מיי' פ"ה מהל' עבדים הל"ד [והל"ה] סמג עשין פז טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' כז:
רסה ה ו ז מיי' פי"ב מהל' פרה הל"ח:
רסו ח מיי' פ"ז מהל' איסו"מ מקדש הל"ז:
רסז ט מיי' פ"ח מהל' טומאת מת הל"ג:
רסח י מיי' פ"ח מהל' מקוואות הל' י סמג עשין רמח טוש"ע יו"ד סי' קצח סעי' לח:
רסט כ מיי' פ"ב מהל' מקוואות הל"ג סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קצח סעי' כד:
ער ל מיי' פ"ח מ"ה מהל' מקוואות הל"ו:
רעא מ מיי' פי"ז מהל' מעשה הקרבנות הל"ו:

מוסף תוספות

א. שהוא טוב. תוס' סלא"ש. מבושל ומוטעם. ריטב"א. ב. ואין לדג הזה טעם בחיך. ריטב"א.
ג. דהא לענין טבילה מודה רבי דהוי כטמון ודילמא ילפינן עבד מטבילה. תוס' סלא"ש.
ד. כיון דאשכחן שן שאינו גלוי לגמרי ולענין טבילה נמי לא בעינן אלא שיהא ראוי לביאת מים ואפ"ה חשוב גלוי לענין עבד סברא הוא שאם היה לשון חשוב גלוי לענין שום דבר גם לענין עבד חשוב גלוי. תוס' רשב"ץ. ה. כתוס' נדה סו: וספ. יפה. וכן הוא בהמשך התוס' לפנינו.
ו. פי' לפי שאין כלי שרת במקדש יותר מששים עשרונים גם שמן של מנחות הראוי לבילה אין בו אלא כדי בלילת ששים עשרונים ולפיכך אם היו מביאין בכלי אחד ס"א עשרונים לא היו יכולים לבלול. ריטב"א.

תוס' ר"י הזקן

נספרת. שהיא בשורת שאר האצבעות. **שסירסו.** שחתך ביציו ונעשה סריס. **מחיה.** אינה מטמאה אלא בדבר שנראה כולו כאחד, דכתיב [ויקרא יג, יב] לכל מראה עיני הכהן. **אף הסירום.** וכ"ש הלשון. ומסתברא דהלכתא כשתם מתניתין דרבים הם [דדוקא בכ"ד ראשי אברים יוצא לחרות] ותו לא, דהא רבנן אמרי דלשון אבר שבסתר הוא דהא לא עלתה לו הזאה. **לא הזה.** דהזאה בענין באבר גלוי (הוא) ולשון לאו אבר גלוי הוא. הזאה. שלישי ושביעי לטמא מת קאמר. **מאבראי.** ולא שיכניס מים בתוך הפה, וכל לשונו אינו יכול להוציא וטבילה במקצת לא אשכחינן אבל נגיעה בכל שהוא הויא נגיעה. **לענין שרץ.** אם נגע שרץ בלשונו שהוא טמא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים. **והאמר רבין.** קס"ד דהאי דאמרינן כטמון דמי שאע"פ שיש שם דבר חוצץ עלתה לו טבילה. **מקום הראוי.** ואפילו ר' רבנן מודו בה דומיא דבית הסתרים דתנן במקואות [פ"ח מ"ה] הקמטים ובית הסתרים אינם צריכים שיבא בהם מים. וגרסינן בנדה [סו, ב] אמר רבא לימוד אדם בתוך ביתו שתהא אשה בשעת טבילה מדיחה קמטיה במים, אלמא האי אינן צריכים ביאת מים אלא (בעו) מקום הראוי לבא בו מים מיהא בעו. **כל הראוי לבילה.** במנחות [קג, א] היא גבי ששים עשרון נבללים בכלי אחד ואין מביאים בו ביותר, והתנן אם לא בלל כשר, ומשני הכי.

לכתחילה מצוה לבטול[א] ויש לומר דכיון דהאי גברא למנחה גדולה קמכוין[ב] אם איתא דבעלמא כשר בדיעבד בהאי גברא שהתנדב קרבן גדול שרי אף לכתחילה עוד יש לומר דאיכא נפקותא אליבא דמ"ד התם[ג] אפילו המתנדב מנחה גדולה אינו מביא אלא לוג אחד אם כן כשהתנדב ס"א עשרונים [ד]יצטרך להביא בשני כלים לפי שאין נבלעים יפה ויצטרך להביא שני לוגים שמן והוא לא התנדב אלא לוג אחד והוי כמו ייתור שמנו דקיימא לן (מנחות יא.) דייתור שמנו פסול ואי הוה שרי בדיעבד בכלי אחד היה טוב להביא לכתחילה שלא יצא לידי ייתור שמן ומיהו קשה מ"ט דראוי אי שנה הכתוב בלילה לעכב ליצבי בלילה ממש ואי לא שנה אפילו ראוי לא ליצבי וי"ל דואי שנה הכתוב בלוג כמה פעמים אבל לא כתב בלשון צווי [ה]ובלילה[ג] משמע דאתא לאשמועינן דלא בעינן אלא ראוי ות"ת בטבילה מנ"ל דבעינן ראוי ויש לומר משום דכתיב[ו] ורחץ את כל בשרו דמשמע אפי' בית הסתרים וכתיב וידיו[ז] ודרשינן[ח] מה ידיו מאבראי אף כל מאבראי וממעטים בית הסתרים מ"מ כיון דאיכא כל דמרבינן אפי' בית הסתרים איכא למימר לכל הפחות להכי מרבי דבעינן ראוי לביאת מים:

בהמה גסה נקנית במסירה. פי' בקונטרס דוקא במסירה אבל במשיכה לא מיקניא דאין דרכה בכך להוליכה לפניו משמע לפירושו דלא אפשר במסירה תנן פי' במסירה דוקא ולא במשיכה ולקמן בפ"ק דב"מ (דף ב.) היו שנים רוכבים על גבי בהמה או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג וכו' שהשנים יחלוקו משום דכל אחד קנה מחצה ומנהיג היינו משיכה[ט] ועוד דאמר התם (דף ח:) שמעת מיניה דמר שמואל תרתי רוכב ומנהיג חד קני וחד לא קני ולא ידענא הי מייניה היכי דמי אילימא רוכב לחוד ומנהיג לחוד מנהיג מי איכא למ"ד דלא קני משמע דשמואל גופיה דקאמר הכא במסירה דוקא תנן קאמר התם דמנהיג קני דהיינו משיכה ועוד קשה דבגמרא בעו פיל לר' שמעון במה יקנה תבעי ליה נמי בהמה גסה במציאה ובנכסי הגר במה יקנה אליבא דרבי מאיר ורבי אליעזר במסירה לא אפשר דמאן מסר ליה דליקני ומשיכה לא קניא בבהמה גסה לדידהו ומיהו הך פירכא איכא לשנויי ולחלק בין מקח וממכר למציאה ובנכסי הגר דמקח וממכר לא אפשר במסירה לא מיקני במשיכה אבל במציאה ובנכסי הגר דלא אפשר במסירה מקניא במשיכה אבל אכתי קשה מרבי אליעזר דאית ליה הכא במסירה דוקא כדקתני במתניתין דברי רבי מאיר ורבי אליעזר והתם[כ] קתני רבי אליעזר אומר רוכב בשדה ומנהיג בעיר קני ומוקי לה במקח וממכר אלמא משיכה קני אף לרבי אליעזר לכך פי' ר"י בהמה גסה נקנית במסירה היינו אף במסירה וכל שכן במשיכה דעדיפא[ו] והשתא ניחא דפריך שמואל והאמן במסירה תנן כלומר אף במסירה ועוד יש לדקדק דמשיכה עדיפא ממסירה מהא דקתני בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עו.) ספינה נקנית במסירה דברי רבי וחכמים אומרים לא קנה עד שימשכנה משמע דלא קני במסירה לרבנן אלא במשיכה[ז] אלמא דרבי דאמר במסירה לא למעוטי משיכה אתא אבל למאן דאמר במשיכה למעוטי מסירה אתא והלשון נמי משמע דקאמר התם ספינה נמי תקני במסירה משמע עם המשיכה[ח] וכן סובר רשב"ם דמשיכה חשיבה מן המסירה דפירש בפרק המוכר את הספינה (שם דף עו:) עלה דההיא דאביי ורבא דאמרי תרוייהו מסירה קונה ברשות הרבים ובאחר שאינו של שניהם משיכה קונה בסימטא [ובאחר שהיא של שניהן] ופירש רשב"ם התם מסירה קונה ברשות הרבים משום דלא אפשר למיקנייה התם במשיכה דאין משיכה אלא כשמושך ברשותו והאי לאו רשותיה היא[ט] משיכה קונה בסימטא דשפיר הוי רשותו להניח שם מה שהוא צריך משא"כ ברשות הרבים וכיון דאפשר במשיכה שהוא קנין חשוב לאו אורחא דארעא למיקנייה במסירה[י] שהוא קנין גרוע ור"ת הקשה על פירוש רשב"ם וכי מצות הן משיכה ומסירה שמבטלות זו את זו שאין לעשות אלא מן המובחר ופירש רבינו תם לשם משיכה קונה בסימטא כל שכן מסירה דעדיפא ממשיכה וכן פירש רש"י ומיהו שיטה דשמעתא קשה לפירושו כדפירשתי וה"ר חיים כהן מייאב פירוש רשב"ם ומפרש דמסירה אינה קונה בסימטא לא מטעמא דרשב"ם אלא נראה לו הטעם שהסימטא רשות של יחיד הוא והקודם בו זכה וסתמא דמילתא המוכר קדם והניח בהמתו לשם קודם שבא הלוקח ואם כן הוי מקום בהמתו כחצרו ואין מסירה ולא שום קנין מהני ברשות מוכר[כ] אע"ג דמשיכה קניא שם היינו משום שעקר הדבר ממקומו הראשון ור"י הקשה על מה שפירש רבינו תם דמסירה קונה אף בסימטא מהיא דפרק הספינה (שם דף עו:) דקאמר התם ספינה נקנית במסירה דברי רבי וחכמים אומרים במשיכה ופריך היכי דמי אילימא ברשות הרבים וכו' עד דקאמר לימא אביי ורבא דאמרי מסירה קונה ברשות הרבים אמרי כרבי כו' משמע דאי הוה מוקי לה בסימטא לא הוי קשה מידי ואי מסירה קונה בסימטא אפי' אם מיירי פלוגתא דרבי וחכמים בסימטא הוה ליה למיפרך הכי לימא אביי ורבא דאמרי כרבי לכך נראה לר"י הא דאמרי אביי ורבא מסירה קונה ברה"ר היינו דוקא ברה"ר אבל לא בסימטא כמו שפירש רשב"ם [וע' היטב תוס' בבא בתרא עו. ד"ה ספינה]:

שמעת מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח. וא"ת דילמא לא מיירי ברשות מוכר וי"ל סתמא דמילתא ברשות מוכר מיירי אשם הבהמה עומדת והוי מצי למילתי דאמר ליה מוכר יקנה לך כליך דבהא לכ"ע קנה לוקח כדאיתא בפרק הספינה (ב"ב דף פו.):

אי

כתנאי[1] ומעוך וכתות ונתוך וכרות בביצים דברי רבי יהודה בביצים ולא בגיד[א] אלא כולן אף בביצים דברי רבי יהודה רבי אליעזר בן יעקב אומר כולם בגיד רבי יוסי אומר מעוך וכתות אף בביצים נתוך וכרות בגיד אין בביצים לא: **מתני'** בהמה גסה נקנית [ב]במסירה והדקה בהגבהה דברי רבי מאיר ור' אליעזר וחכ"א בהמה דקה נקנית במשיכה:

גמ' דרש רב בקימחוניא בהמה גסה נקנית במשיכה אשכחינהו שמואל לתלמידי דרב אמר להו מי אמר רב בהמה גסה נקנית במשיכה והאנן במסירה תנן ורב נמי במסירה אמר הדר ביה מההיא הוא דאמר כי האי תנא [ג]דתניא וחכ"א [ד]זו וזו נקנית במשיכה רבי שמעון אומר זו וזו בהגבהה מתקיף לה רב יוסף אלא מעתה פיל לרבי שמעון במה יקנה אמר ליה אביי בחליפין [ה]אי נמי בשוכר את מקומו רבי זירא אמר מביא ארבעה כלים ומניחן תחת רגליו שמעת מינה [ו]כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח הכא במאי עסקינן בסימטא

כתנאי. סירוס דציצים אי הוי מוס גלוי: **בציצים ולא בגיד.** בתמיה גיד ודאי גלוי הוא: **אף בציצים.** ולא תימא מוס טמון הוא דודאי מיעכר: **בגיד ולא בציצים.** דודאי מוס טמון הוא ולא מוס גלוי הוא: **מעוך וכתות אף בציצים.** דמיעכר טפי: **כרות.** כרותין החוטין שבציצים תלויין בהן בכיסן ומעורים במקצת ואינן נתוקין לגמרי: **נתוק.** ביד לגמרי ועדיין תלויין בכיס. נתוק הוי טפי מכרות כדאמרינן במנחות (דף עו:) להביא נותק אחר כורת שחייב אלמא נתוק הוי טפי מכרות:

מתני' נקניין במסירה. בעליה מוסרים אותה ללוקח באפסר או בשערה כדתניא לעיל (דף כב:) כילד במסירה כו' אבל [ה]משיכה לא מקניא דאין דרכה בכך להוליכה לפניו: **בהגבהה.** ולא במשיכה:

גמ' והא אנן תנן במסירה ורב נמי במסירה אמר. היה רגיל לומר: **הדר ביה כו'.** בתמיה עד הכא שמואל קאמר לה: **זו וזו.** הדקה והגסה וכי האי תנא סבירא ליה לרב: **זו וזו בהגבהה.** ולא במסירה ולא במשיכה: **במה יקנה.** שאי אפשר להגביהו: **מביא ארבעה כלים.** דקני ליה כליו כו': **ש"מ כו'.** ופלוגתא היא בב"ב (דף פה.): **בסימטא.** זוית שהיא אצל רשות הרבים ואינה לא רה"ר ולא רה"י:

מוסרים אותה ללוקח באפסר כדתניא לעיל כילד במסירה אוחזה בטלפיה כו' משמע מתוך לשונו דמסירה בעינן מיד ליד וכן פירש ריב"ם ומייתי ראיה מהא דאמר בפ"ק דב"מ (דף ח:) מאי לשון [ו]מסירה כאדם המוסר דבר לחבירו וכן ההיא דאמר[ז] במציאה ובנכסי הגר מאן מסר ליה דליקני דמשמע דמסירה הוי מיד ליד וקשה לר"י דהא אמרינן לעיל כילד במסירה אחזה בטלפיה כו' דלשון אחיזה בטלפי' משמע [ח]שמעצמו אוחזה ולא מסרה לו אדם לכן נראה[ט] לרבי דלא בעינן מיד ליד אלא כיון דאמר לך חזק וקני קנה והא דקאמר התם במציאה ובנכסי הגר מאן קמסר ליה דליקני היינו מי אמר לו לך חזק וקני ורשב"ם פי'[י] אחז בטלפיה אחז במצות המוכר דמשמע נמי מתוך לשונו דלא בעינן מסירה מיד ליד ועוד ראיה מפרק המוכר את הספינה (ב"ב דף עו:) דפליגי התם תנאי חד אמר ספינה נקנית במסירה וחד אמר עד שימשוך ומסיק דכל היכא דאמר ליה לך חזק וקני כ"ע לא פליגי דקני[ז] כי פליגי כגון דאמר ליה לך משוך וקני מר סבר קפיד ומר סבר מראה מקום הוא לו מדאמר קפיד אלמא אינו מוסרה מיד ליד דאי מסר ליה אמאי לא קני הא בטלה הקפדתו אלא ש"מ דמסירה לא הוי מיד ליד ועוד אי מסירה מיד ליד בעינן לא ה"ל למימר לך חזק וקני אלא תא חזק וקני:

בהמה גסה נקנית במסירה. פי' בקונטרס דוקא במסירה אבל במשיכה לא מיקניא דאין דרכה בכך להוליכה לפניו משמע לפירושו דמסירה עדיפא ממשיכה[ח] והא דקאמר בגמרא דרש רב בקימחוניא בהמה גסה נקנית במשיכה וכל שכן במסירה ופריך שמואל והאמן במסירה תנן ולא במשיכה הא תנן בפ"ק דב"מ (דף ב.) היו שנים רוכבים על גבי בהמה או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג וכו' שהשנים יחלוקו משום דכל אחד קנה מחצה ומנהיג היינו משיכה[ט] ועוד דאמר התם (דף ח:) שמעת מיניה דמר שמואל תרתי רוכב ומנהיג חד קני וחד לא קני ולא ידענא הי מייניה היכי דמי אילימא רוכב לחוד ומנהיג לחוד מנהיג מי איכא למ"ד דלא קני משמע דשמואל גופיה דקאמר הכא במסירה דוקא תנן קאמר התם דמנהיג קני דהיינו משיכה ועוד קשה דבגמרא בעו פיל לר' שמעון במה יקנה תבעי ליה נמי בהמה גסה במציאה ובנכסי הגר במה יקנה אליבא דרבי מאיר ורבי אליעזר במסירה לא אפשר דמאן מסר ליה דליקני ומשיכה לא קניא בבהמה גסה לדידהו ומיהו הך פירכא איכא לשנויי ולחלק בין מקח וממכר למציאה ובנכסי הגר דמקח וממכר לא אפשר במסירה לא מיקני במשיכה אבל במציאה ובנכסי הגר דלא אפשר במסירה מקניא במשיכה אבל אכתי קשה מרבי אליעזר דאית ליה הכא במסירה דוקא כדקתני במתניתין דברי רבי מאיר ורבי אליעזר והתם[כ] קתני רבי אליעזר אומר רוכב בשדה ומנהיג בעיר קני ומוקי לה במקח וממכר אלמא משיכה קני אף לרבי אליעזר לכך פי' ר"י בהמה גסה נקנית במסירה היינו אף במסירה וכל שכן במשיכה דעדיפא[ו] והשתא ניחא דפריך שמואל והאמן במסירה תנן כלומר אף במסירה ועוד יש לדקדק דמשיכה עדיפא ממסירה מהא דקתני בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עו.) ספינה נקנית במסירה דברי רבי וחכמים אומרים לא קנה עד שימשכנה משמע דלא קני במסירה לרבנן אלא במשיכה[ז] אלמא דרבי דאמר במסירה לא למעוטי משיכה אתא אבל למאן דאמר במשיכה למעוטי מסירה אתא והלשון נמי משמע דקאמר התם ספינה נמי תקני במסירה משמע עם המשיכה[ח] וכן סובר רשב"ם דמשיכה חשיבה מן המסירה דפירש בפרק המוכר את הספינה (שם דף עו:) עלה דההיא דאביי ורבא דאמרי תרוייהו מסירה קונה ברשות הרבים ובאחר שאינו של שניהם משיכה קונה בסימטא [ובאחר שהיא של שניהן] ופירש רשב"ם התם מסירה קונה ברשות הרבים משום דלא אפשר למיקנייה התם במשיכה דאין משיכה אלא כשמושך ברשותו והאי לאו רשותיה היא[ט] משיכה קונה בסימטא דשפיר הוי רשותו להניח שם מה שהוא צריך משא"כ ברשות הרבים וכיון דאפשר במשיכה שהוא קנין חשוב לאו אורחא דארעא למיקנייה במסירה[י] שהוא קנין גרוע ור"ת הקשה על פירוש רשב"ם וכי מצות הן משיכה ומסירה שמבטלות זו את זו שאין לעשות אלא מן המובחר ופירש רבינו תם לשם משיכה קונה בסימטא כל שכן מסירה דעדיפא ממשיכה וכן פירש רש"י ומיהו שיטה דשמעתא קשה לפירושו כדפירשתי וה"ר חיים כהן מייאב פירוש רשב"ם ומפרש דמסירה אינה קונה בסימטא לא מטעמא דרשב"ם אלא נראה לו הטעם שהסימטא רשות של יחיד הוא והקודם בו זכה וסתמא דמילתא המוכר קדם והניח בהמתו לשם קודם שבא הלוקח ואם כן הוי מקום בהמתו כחצרו ואין מסירה ולא שום קנין מהני ברשות מוכר[כ] אע"ג דמשיכה קניא שם היינו משום שעקר הדבר ממקומו הראשון ור"י הקשה על מה שפירש רבינו תם דמסירה קונה אף בסימטא מהיא דפרק הספינה (שם דף עו:) דקאמר התם ספינה נקנית במסירה דברי רבי וחכמים אומרים במשיכה ופריך היכי דמי אילימא ברשות הרבים וכו' עד דקאמר לימא אביי ורבא דאמרי מסירה קונה ברשות הרבים אמרי כרבי כו' משמע דאי הוה מוקי לה בסימטא לא הוי קשה מידי ואי מסירה קונה בסימטא אפי' אם מיירי פלוגתא דרבי וחכמים בסימטא הוה ליה למיפרך הכי לימא אביי ורבא דאמרי כרבי לכך נראה לר"י הא דאמרי אביי ורבא מסירה קונה ברה"ר היינו דוקא ברה"ר אבל לא בסימטא כמו שפירש רשב"ס [וע' היטב תוס' בבא בתרא עו. ד"ה ספינה]:

שמעת מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח. וא"ת דילמא לא מיירי ברשות מוכר וי"ל סתמא דמילתא ברשות מוכר מיירי אשם הבהמה עומדת והוי מצי למילתי דאמר ליה מוכר יקנה לך כליך דבהא לכ"ע קנה לוקח כדאיתא בפרק הספינה (ב"ב דף פו.):

אי

עין משפט נר מצוה

ערב א מיי' פ"ז מהל' מאכ"א הל"ח: **ערג ב** מיי' פ"ב מהל' מעילה הל"ה סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' קלז סעי' ח: **ג** [מיי' פ"ג מהל' מעילה הל"ז טוש"ע חו"מ סי' קלח סעיף ה]:

תורה אור השלם

1. וּמָעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת לֹא תַקְרִיבוּ לַיְיָ וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ: ויקרא כב כד

מוסף רש"י

מעוך. ביליו מעורין ביד. כתות. כתותים הם יותר ממעוך (ויקרא כב כד). כתות, שכתתו בצנים עד שימות, נתוק, ביד לגמרי אלא שעדיין תלויין בכיס, כרות, בסכין ועדיין תלויין בכיס ומעורין קצת, דכרות הוי בגיר ונתוק כדאמרינן להביא נותק אחר כורת (בכורות לט:). **בביצים** ולא בגיד. בתמיה, כלומר אי בגיד ניעבו מי לא הוי מוס, הא ודאי טפי הוי מוס, דגיד בגלוי הוא יותר מן הביצים (בכורות לט:). **כולם בגיד.** לא בביצים (שם). **במסירה.** דכיון דמסר לו באפסר קנאה אע"פ אלא משכה מרשות מוכר (ב"ק יא:). וסברא בעלמא הוא, דהא אורחה בהכי והא אורחה בהכי (רשב"ם ב"ב עה:). **כליו של לוקח ברשות מוכר.** כגון פסק ונתן לתוך מדה של לוקח, או מדד במדה שלו ושפכן בכליו של לוקח והבית של מוכר הוא, קנה לוקח. כאילו נתן לתוך רשותו של לוקח (רשב"ם ב"ב פה:). קונה תפץ הנתון לתוכו לבעליו (גיטין עח.). **סימטא.** אית דאמר שביל של יחידים ואני שמעתי כמיסה בולטות מרשות הרבים ויש רשות לבני אדם להעמיד שם תפלים שלהם בתלר הסותפים ראינו עשוי להילוך בני רשות הרבים (רשב"ם ב"ב פד:).

תוס' ר"י הזקן

אבא*. תרגום אברך [בראשית מא, מג], ולרב קרי הכי. ד) זה וזה. אחד בהמה דקה ואחד בהמה גסה במשיכה ולא במסירה. ואיכא מאן דאמר דוקא בסימטא ובחצר של שניהם דמהניא משיכה בהני רשויות, אבל ברה"ר דלא מהניא בה משיכה מהניא מסירה בגסה כתנא דמתני'. ונראה דעת הר"ם [מכירה פ"ב ה"ה] כפי' קמא, והא דמהכר את הספינה [ב"ב עו, ב] דאמרינן מסירה קונה ברה"ר, מיירי בספינה ולא בבהמה. פיל. שאינו יכול להגביהו. **בחליפין.** בקנין סודר. **בשוכר** את מקומו. שיקנה לו מקומו אותן המטלטלים. **ארבעה כלים.** דקני ליה כליו. ש"מ. ופלוגתא היא בבבא בתרא [פה, ב]. **בסימטא.** ציידי רה"ר.

*גירסת רבינו היה אמר להו מי אמר אבא בהמה גסה וכו' (ד"ו).

מסורת הש"ס

א) בכורות לט: [מוספתא יבמות פ"י ה"ד], ב) [ב"ק יח: ב"מ פו: ע"ש], ג) ב"ק יח:, ד) [ב"מ סז: ב"ב פה: ע"ז עח:] [גיטין עח], ה) [בדפו"ר: במשיכה], ו) [מנחות פח ע"א וש"ס רש"י מכת"י, ומסה קו ע"ב], ז) [ל"ל ויצטרך להביא וכו' יצטרך להביא. (רש"ס)], ח) [ל"ל וכללא וכ"כ תוספות מנחות יח: ד"ה ואמר], ט) [ויקרא טו, טז (וסס וכתן במים את וגו')], י) [שם סס, יא. וע"ש בכס"י], כ) [בלה מג ע"ב], ל) [בדפו"ר: מוסיה. וכ"ה לשון הגמ' שם. וכנל"ל], מ) [שם], נ) [בדפו"ר: שבעצמו. וכל"ל (רש"ס)], ס) [ס"א לר"י. (חכמת מנוח)], ע) [בב"ב עה:], פ) [עי' רש"י ב"מ ח ע"ב ד"ה מנהיג לחודיה], צ) [שם ט ע"ב], ק) [בדפו"ר: ואע"ג], ר) [בחולין קלז ע"ב],

מוסף תוספות

א. וטוב שיביאו בשני כלים דיכול להביא בין בכלי אחד בין בשני כלים כמו שירצה כיון דנדר סתם. תוס' ב"ב פא: כיון דלכתחילה מצוה לבלול משום הכי מצוה להביא בב' כלים לקיים בה מצות בלילה. תוס' נדה סו: ד"ה אלי. לכך יביא בשני עשרונין דוקא. תוס' חולין פג: ב. דהא סיפא דס"א קאי אהך דקתני רישא מתנדב אדם מנחה של ששים עשרון ומביא בכלי אחד ואם אמר הרי עלי ס"א כו' כלומר מנחה של ס"א דהשתא כיון דאמר מנחה לקרבן גדול קא מיכוין והוי כאילו אמר בכלי אחד לכך פריך כיון דאם לא בלל כשר צריך להביא בכלי אחד. תוס' חולין פג: ד"ה דאמר. היה לו להביא בכלי אחד משום דתנן שאם נדר בכלי אחד לא יביא בשני כלים ואם הביא פסול הילכך אי לא הוה בילה מעכבא היה לו להביא בכלי אחד. תוס' מנחות יח:. ג. כדכתיב ויצקת אלא בכל דוכתא כתיב בלולה משמע דלא מעכבא. תוס' הגמ"ש. ד. כלומר במסירה. רשב"ם. ה. משום דמסירה מיד ליד ובפניו וקונה ברה"ר וכ"ש בסימטא. תוס' ב"ב עו. ד"ה ספינה כשם ר"ש. ו. שבכל מקום מצינו שהמשיכה גדולה מן המסירה שכל המטלטלין נקנין במשיכה ולא מהניא בהו מסירה. תוס' רי"ד. דבמשיכה קא עקר ליה מדוכתא. אלנ"ל. ז. ממילתייהו דרבנן דאמרי עד שימשכנה משמע דוקא משיכה ולא מסירה. תוס' ב"ב עו: ח. דלפי' ר"ת הוה ליה למימר והא לרבי ספינה אין נקנית אלא במסירה. שם. ט. שחכמים תקנו קנין בכל רשות וכיון דלא שייכא בהו משיכה תקנו שם מסירה. היטב"ש. י. בשב"ס ב"ב עו: נוסף. ולא מיקניא במסירה.

אי נמי בחבילי זמורות. פי' בקונטרס משכחת לה להגבהת פיל בחבילי זמורות הגבוהים מן הארץ שלשה ומעלהו עליהן להגבהת ג' הגבהה היא דנפקא לה מתורת לבוד ולפירושו בכלים לא מצי למימר דליקני מדין הגבהה שיניח כלים תחת רגליו דסתמייהו אין בעובדין שלשה טפחים ולפי' ר"ת דמפרש דהגבהה בטפח קני [ג] ל"ל סתם כלים אין בעובדין טפח וקשה אמאי נקט חבילי זמורות לנקוט אבנים או עצים ומפרש הרב משולם דלהכי נקט חבילי זמורות לפי שהן מאכל פיל כדאמרינן פרק מפנין (שבת דף קכח.) מטלטלין חבילי זמורות בשבת מפני שהן מאכל לפילין ומגביהין לפיל חבילי זמורות למעלה והוא קופץ ומגביה את עצמו מן הארץ ואוכלן ואין לתמוה אי אשיבא הגבהה בהכי דכה"ג אשכחן בפרק שילוח הקן[א] (חולין דף קמג.) כי היכי דליגביהו ולקינהו[ב]: **אמר** קרא שדות בכסף יקנו.

דלא (ג) אייתי מקרא דכתיב גבי עפרון (בראשית כג) משוש דדילמא ה"מ מנכרי שכל קנינו בכסף:

על הנייר או על החרס. פי' לעיל (דף ט. ד): **ולמה כתב** בלשון מכר כדי לייפות כחו. וא"ת ולמה כתב לו בלשון מתנה בשלמא מכר משום דיגע אחריות אלא מה יפוי כח יש במתנה אי משום דבמתנה ליכא משום דיגע דבר מגרע הא אמר בפרק המקבל (ב"מ דף קח:) דמתנה דאית בה אחריות אית בה משום דיגע דבר מגרע וי"ל דשני שטרות כותב לו[ג] אם צריך לאחריות מראה של מכר ואם צריך לדיגע דבר מגרע מראה של מתנה ומצויע של מכר[ד] [ועוד נראה דמיירי שפיר בשטר אחד והא דכתב ליה בלשון מתנה לפי שהאמת הוא כך וכו'] ובירושלמי בפירקין[ה] מפרש דיפוי כח של מתנה היינו לגבי בור ודות דמוכר שדה בסתם לא מכר בור ודות[ו] אבל מתנה בעין יפה נותן הכל[ז]:

קרקע כל שהוא חייבת בפאה. בירושלמי דמסכת פאה פריך על הך משנה עד אלא קרקע אינה חייבת בפאה ומשקרקע אין כאן שיור ומשני תפתר שהיה שם קנה מ' וכו' חמשה שיבולות מדלחיק לומר כן משמע דבכל שהוא (ג) חייבת בפיאה וכן משמע בשמוד דלחיק לאוקמא במחט ותלה בה מרגליות ובפרק לא יחפור (ב"ב דף מז:[ח]) מוקי לה בחטה דאי בגילון לא מיחייב בבכורים אא"כ היה לו י"ו אמה לכל רוח כשיעור יניקה ותימה[ה] דהא חטה נמי יוצקת אלשה טפחים כדמוכח בשמעתא דערוגה בפרק ר' עקיבא[ו] (שבת דף פה.) וי"ל אע"ג דיניקה עד אלשה טפחים מ"מ אין עיקר יניקתה[ז] אלא כגבוה וכה"ג אשכחן גבי אילן גופיה אע"ג שהשרשים מתפשטים חוץ לי"ו אמה[ח] כדמוכח בלא יחפור (ב"ב שם) אפ"ה לא בעי אלא י"ו אמה דכך הוא עיקר יניקתו: **ובוידוי.** פי' בקונטרס דל"ג בוידוי[ט] דאף מי שאין לו קרקע מתודה על המעשר ויכול לומר וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו ולא דמי לבכורים דבעי למימר אשר נתת לי וכן פר"י דל"ג בוידוי ולא מטעם דרש"י אלא משום דבירושלמי (דפאה פ"ג) פריך אהא מילתא גופא אמאי לא תני ובוידוי[י] אלמא משמע דלא גרסינן ליה וגם משמע מי שאין לו קרקע[יא] מתודה כגון פירות נקומין[יב]:

ולכתוב

אי נמי בחבילי זמורות: **מתני'** [ג]נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה [ב]שאין[ג] להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה [ג]נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה [ד]וזוקקין את הנכסים שיש להם אחריות לישבע עליהן: **גמ'** בכסף מנלן אמר חזקיה אמר קרא [1]שדות בכסף יקנו ואימא עד דאיכא שטר דכתיב וכתוב בספר וחתום אי כתיב יקנו לבסוף כדקאמרת השתא דכתיב יקנו מעיקרא כסף קני שטר ראיה בעלמא הוא אמר רב [ה]לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השטר אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה [ו]ואי פריש פריש כי הא דרב אידי בר אבין כי זבין ארעא אמר אי בעינא בכספא איקני אי בעינא בשטרא איקני אי בעינא בכספא איקני דאי בעיתו למיהדר לא מציתו הדריתו ואי בעינא בשטרא איקני דאי בעינא למיהדר הדרנא בי: ובשטר: מנלן אילימא משום דכתיב וכתוב בספר וחתום והעד עדים והאמרת שטר ראיה בעלמא הוא אלא מהכא [2]ואקח את ספר המקנה אמר שמואל לא שנו אלא [ז]בשטר מתנה אבל במכר לא קנה עד שיתן לו דמים מתיב רב המנונא [ח]בשטר כיצד [ה]כתב לו על הנייר או על החרס אע"פ שאין בהם שוה פרוטה[ט] שדי מכורה לך שדי נתונה לך הרי זו מכורה ונתונה הוא מותיב לה והוא מפרק לה [ט]במוכר שדהו מפני רעתה רב אשי אמר במתנה ביקש ליתנה לו ולמה כתב לו לשון מכר כדי ליפות את כוחו: ובחזקה: מנלן אמר חזקיה אמר קרא [3]ושבו בעריכם אשר תפשתם במה תפשתם בישיבה דבי ר' ישמעאל תנא [4]וירשתם אותה וישבתם בה במה ירשתם בישיבה: ושאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה: מנלן דכתיב [5]וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד לידי[י] ולר' יוחנן [יא]דאמר דבר תורה מעות קונות מאי איכא למימר תנא תקנתא דרבנן קתני: נכסים שאין להם אחריות: מנהני מילי אמר חזקיה דאמר קרא [6]ויתן להם אביהם מתנות וגו' עם ערי מצורות ביהודה איבעיא להו בעינן צבורים או לא אמר רב יוסף תא שמע [יב]ר' עקיבא אומר [יג]קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובבכורים

ולכתוב

מי נמי. משכחת לה הגבהה אגל פיל: בחבילי זמורות. הגבוהים מן הארץ שלשה טפחים [ד] ומוליכין עליהם להגבהת שלשה טפחים הגבהה היא דנפקא ליה מתורת לבוד [ה]: **מתני'** שיש להם אחריות. היינו קרקעות שאחריות כל אדם חלוה[ו] והנושה בחבירו עליהן לפי שקיימין ועומדין לפיכך נסמכין עליהן: בחזקה. רפק ביה פורתא[ז] או דיש אחלרי[ח] או נעל או פרק כל שהוא[ט]: **נקנין עם נכסים כו'.** אם מכר מטלטלין עם קרקע כיון שקנה לוקח את הקרקע באחד משלשה קניינים נקנים מטלטלין עמה: **וזוקקים.** נכסים הללו שאין להם אחריות דקמיירי בהו תנא את הנכסים שיש להן כו'. אע"ג דאין נשבעין על הקרקעות לבדן כדנפקא לן בשבועות (דף מב:) [י] היכא דטענו כליס וקרקעות ונתחייב לישבע על המטלטלין זוקקין המטלטלין את הקרקעות לישבע עליהן. הלי זוקקין אנכסים קלי שאין להם אחריות ולאו אגית דין: **גמ' ואימא עד דאיכא שטר.** בהדי כסף דכתיב קרא (ירמיה לב) וכתוב בספר וחתום: **לא שנו.** דקני בכספא לחודיה אלא במקום שאין רגילין לכתוב שטר מכירה: **לא קנה.** דכיון דרגילין [כ] בהכי לא סמכא דעתיה לוקח עד דנקיט שטרא ועיקר דעתו לקנות על השטר הוא: **ואם פריש.** אם לשוי יקנה לי כספי או יקנה שטרי: **אי בעינא כו'.** להכי אמר תרוייהו שיהא הוא יכול לחזור בו אבל המוכר לא יחזור כדמפרש ואזיל שאם בא המוכר לחזור יאמר לו אי רוצה שיקנה לי כספי ואם הוא בא לחזור יאמר לו איני רוצה שיהא כספי קונה עד שיבא השטר וכל זמן שלא קבלתי השטר אחזור בי: **אם ספר המקנה.** אלמא יש קנין אף בספר נבדו: **עד שיהן דמים.** דלא גמר מוכר ומקנה עד דקביל דמים ואע"ג דקביל דמים בעי שטרא אלא היכא דפריש וכדאמרינן לעיל: **הרי זו מכורה ונתונה.** קא סלקא דעתך או אי קתני: **מפני רעתה.** דניחא [כא] ליה לקנייה ליה שטרא לנוקה כי היכי דלא מצי למיהדר ביה: **רב אשי אמר.** הך מתנית בנותן מתנה מיירי וכולה חדא היא ולאו אי קתני אלא כך וכך כתב לו שדי מכורה ונתונה לך לייפות את כחו אאם יגבנה בעל חוב של נותן ממנה ישוב עליו לתבוע [כב] ממנו דמים המפורשים: **ושבו בעריכם.** גדליה בן אחיקם קאמר ליה: **בישיבה.** דתפשתם אשבו קאי: **מיד ליד.** דהיינו משיכה: **ור' יוחנן דאמר.** בפרק הזהב דבר תורה מעות קונות. דלאשכחן גבי הקדש ונתן הכסף וקם לו[כג]: **אמר לך.** מתני' לא תקשי לי דתקנתא דרבנן קתני תנא דמתני' שעקרו חכמים קנין המעות ואמרו לא תקנה אלא משיכה גזירה שמא יאמר לו נשרפו מיטיך בעליית[כד]: **ויתן להם אביהם.** בני יהושפט כתיב וסיפיה דקרא עם ערי מצורות ביהודה: **צבורין בו.** שיהו אותן מטלטלין מונחין באותו קרקע: ובוידוי ל"ג דאף מי שאין לו קרקע מתודה על המעשרות ויכול לומר וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו[כה] ולא דמי לבכורים דבעי למימר אשר נתת לי[כו]:

ולכתוב

ג"ב נח. ד. דתנן בפרק המוכר את הבית (ב"ב סה.) בד"א במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולם. תוס' הרא"ש. ה. כיון דכל שהוא דוקא חיטה נמי היכי מחייבא. תוס' הרא"ש. ו. וכיון שאין לו יניקה גזלן הוא ואין מביאין ממנו ביכורים כדאמרינן (ב"ב כו) באילן הנטוע תוך י"ו אמה שאין מביאין ממנו ביכורים. ריטב"ש. ז. שהיא מכחשת את הקרקע. תוס' הרא"ש. ח. וכיון דכן תו לא חשיב גזלן. ריטב"ש. ח. עשרים וחמש אמה. תוס' הרא"ש. ט. דאי וידוי בכורים הא קתני בכורים ואי וידוי מעשר. ריטב"ש. י. דקאמר עלה בירושלמי ר' מנא בעי ולמה לית אנן אמרין מי שאין לו קרקע פטור מן הוידוי דכתיב ואת האדמה אשר נתת לנו וכו'. תוס' הרא"ש.

א) תוספתא דב"ב פ"א ה"ו ע"ש ד"מ עמ' ב: ב"ב נא. פו. קנ:. ב) [בכת"י ודפו"ר: ושאין], ג) ב"ק יב. ב"מ מז. ב"ב עז: קנ: [לעיל ז. גיטין כב.], ד) ב"מ ד: ק: שבועות לח: מ:. ה) יבמות נב. ב"ב נא., ו) [לעיל ט ע"א], ז) ב"ב [קפח], ח) [לעיל כ ע"ב. כבורות יג ע"א], ט) ב"מ מו: מז: חולין פג. עירובין פח: בכורות יג: [לקמן כח:], י) ב"ב כ. קנ. פאה פ"ג מ"ז, כ) ל"ל ומעלהו, ל) [שבת לז ע"א, סוכה ו ע"ב], מ) [בכ"י שבר"ף: המלוה והנושא והטופח עם חבירו עליהן. ועיין רש"ש], נ) [ב"ב נד ע"ב], ס) [כתובות נג ע"א. ב"ק ט ע"א], ע) [ב"ב מב ע"א], פ) [בכ"י שבר"ף: מ"מ היכא דטענו מטלטלין וקרקעות וכו'], צ) [בכ"י שבר"ף: בשטר], ק) [בכ"י שבר"ף נוסף: למוכר], ר) [בכ"י שבר"ף: לגבות ממנו דמים המפורשים בשטר], ש) [וקרא מן], ת) [לקמן כח ע"ב], א) [דברים כו, טו], ב) [שם שם, י. ועיין ר"ש בפיאה פ"ג מ"ו ורא"ש ב"ב מ ע"א], ג) [נ' תוספות כתובות נא. ד"ה דמי ור"ה ומא] ותוס' עירובין עט: ד"ה לרך ותוס' ב"ק כט: ד"ה אלא], ד) [ד"ה אע"פ], ה) מ"ר, ו) [הלכה ה], ז) [ב"ב מד ע"ב], ח) [שם ד"ה בחבור], ט) [בחש"ל, ובכ"ש מדפסות גורסים אינו מתודה. ועיין רש"ש. אמנם הרש"ש מקיים גירסת שלפנינו], י) [נ' תוי"ט ד"ה ובבכורים שהמה דברי תוס' נג"ע],

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוס' ר"י הזקן

בחבילי זמורות. הגבוהים מן הארץ כו' שפחים ונתנוהו עליהם. ואיכא דאמרי בחבילי זמורות שהם מאכל הפיל ויראה אותן במקום גבוה ויגביה עצמו לאוכלם ונמצא שהגביהו. **מתני'.** נקנין. שאם מכר לו קרקע ומטלטלים, בקנין הקרקע קנה המטלטלים בלא משיכה כדמפרש בגמ'. וזוקקין. שאם טענו מטלטלים וקרקעות והודה במקצת, הואיל ונתחייב בשבועה מהמטלטלים דמודה [ב]מקצת במטלטלים חייב שבועה, נשבע נמי אף על כפירת קרקעות ע"י גלגול אע"פ שאין נשבעים על כפירת קרקעות. **גמ'.** שאין כותבין. שאין רגילים לכתוב שטר מכר. **לא קנה.** ואע"פ שנתן המעות יכולין לחזור בהם. **ואי פריש.** אחד מהם אמר בפירוש או מוכר או לוקח. אי אמר לוקח אי בעינא בכספא אקנה או בשטרא אקנה. (ואם) [או אם] התנה המוכר ואמר אי בעינא בשטרא תקנה אי בעינא בכספא תקנה ידו על העליונה של זה המתנה והוא יכול לחזור עד שיעשו את השטר והאחר אינו יכול לחזור משלקח הכסף. **על הנייר** או על החרס. וא"ת הרי כתב שיכול להודייך הוא, וכ"ת בעדי מסירה והם יראו את השטר כשיתננו לו, הא ק"ל כר' אלעזר דאמר בגיטין פרק תנין [כב, ב] לא הכשיר ר' אליעזר אלא בגיטין אבל בשטרות לא. תריץ דלקנות השדה קנה אע"פ שהוא יכול להודייך, ולטרוף ממשעבדי לא טריף עד דאיכא כתב שאינו יכול להודייך. והכא אמרינן דקנה ואם הוא פקח עביד שטרא אחרינא. והעיקר שאם אין המוכר מודה לו בשטר לא קנה כל עיקר, והכא מירי שהאחר מודה שהקנה לו זה הקרקע בזה השטר, והואיל ומודה לו שהקנה לו קרקע זה בזה השטר קנהו דניחא ליה בהני שהרי מוכרה מפני רעתה. מיהו אם פקח הוא קודם שיתן לו המעות יעשה לו שטר אחר. **מפני רעתה.** וגמר והקנה תכף שיעשה את השטר שהרי מפני שהיא קרקע רע מכרו ולא מפני שהיה צריך לדמים. רב אשי לא פליג במוכר שדהו מפני רעתה, אלא בא לדקדק לשון הברייתא דתני שדי מכורה לך שדי נתונה לך, דכולה במתנה איירי וכתב המתנה בלשון מכר דאחרינא ט"ס הוא במכר ולא במתנה. ומשום הכי נתן לו בלשון מכר. **בישיבה.** היינו חזקה. איכא מ"ד דהואיל וגבי כסף אמרינן דבמקום שכותבין שטר לא קנה עד שיכתוב ויתן דמים הכי נמי בחזקה, ולא היא, דא"כ [למה] לא נתבאר בגמ' גבי כסף ושטר, אלא חזקה לחודה מהניא דהואיל והניחו לעשות מעשה בגוף הקרקע ודאי גמר והקנה. וכן דעת הר"ם [מכירה פ"א ה"ח, עכ"מ]. **מיד ליד.** היינו משיכה. **תקנתא דרבנן.** דמשיכה קונה ולא מעות. **עם ערי.** בבני יהושפט כתיב, ע"י ערים שהקנה להם קנו המטלטלים.

רעד א מיי' פ"ח מהל' מכירה הל"ג סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' קל סעי' ח:

ערה ב מיי' שם פ"ג הל"ח סמג שם שם טוש"ע חו"מ סי' קלח סעי' ח:

רעו ג מיי' שם הל"ח סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רכ סעי' ח:

רעז ד מיי' פ"ה מהל' טוען ונטען הל"ג סמג עשין לה טוש"ע חו"מ סי' לה סעי' ה:

רעח ה מיי' פ"ח מהל' מכירה הל"ד סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' קל סעי' ז:

רעט ו מיי' שם הל"ה טוש"ע שם סעיף ח:

רפ ז מיי' פ"ג מהל' זכייה הל"ח סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רמח סעי' ח:

רפא ח מיי' פ"ח מהל' מכירה הל"ז סמג שם טוש"ע חו"מ סי' קלח סעי' ח:

רפב ט מיי' שם טור ש"ע שם סעי' כ:

רפג י מיי' שם פ"ג הל"ח סמג שם טוש"ע שם סי' קלח ס"ח

רפד כ מיי' פ"ג מהל' מתנות עניים הל"ג:

תורה אור השלם

1. שָׂדוֹת בַּכֶּסֶף יִקְנוּ וְכָתוּב בַּסֵּפֶר וְחָתוּם וְהָעֵד עֵדִים בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִן וּבְסֹבִיבֹת יְרוּשָׁלִַם וּבְעָרֵי יְהוּדָה וּבְעָרֵי הָהָר וּבְעָרֵי הַשְּׁפֵלָה וּבְעָרֵי הַנֶּגֶב כִּי אָשִׁיב אֶת שְׁבוּתָם נְאֻם יְיָ׃ ירמיהו לב מד

2. וְאֶקַּח אֶת סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶת הֶחָתוּם הַמִּצְוָה וְהַחֹקִים וְאֵת הַגָּלוּי׃ ירמיהו לב יא

3. וְאֲנִי הִנְנִי יֹשֵׁב בְּמִצְפָּה לַעֲמֹד לִפְנֵי הַכַּשְׂדִּים אֲשֶׁר יָבֹאוּ אֵלֵינוּ וְאַתֶּם אִסְפוּ יַיִן וְקַיִץ וְשֶׁמֶן וְשִׂמוּ בִּכְלֵיכֶם וּשְׁבוּ בְּעָרֵיכֶם אֲשֶׁר תָּפַשְׂתֶּם׃ ירמיהו מ י

4. כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן לָבֹא לָרֶשֶׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֵיכֶם נֹתֵן לָכֶם וִירִשְׁתֶּם אֹתָהּ וִישַׁבְתֶּם בָּהּ׃ דברים יא לא

5. וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו׃ ויקרא כה יד

6. וַיִּתֶּן לָהֶם אֲבִיהֶם מַתָּנוֹת רַבּוֹת לְכֶסֶף וּלְזָהָב וּלְמִגְדָּנוֹת עִם עָרֵי מְצֻרוֹת בִּיהוּדָה וְאֶת הַמַּמְלָכָה נָתַן לִיהוֹרָם כִּי הוּא הַבְּכוֹר׃ דברי הימים ב כא ג

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אמר וכו' אייתי מקבלת. נ"ב ע"ל דף ב ד"ה ת"ש שדות: (ב) ד"ה קרקע וכו' משמע דבכל שהוא ממש חייבת:

מוסף תוספות

א. גבי לוי בר סיסי דאקני ליה פירות שובכו לרב יהודה אתא לקמיה דשמואל א"ל זיל טרוף אקן כי היכי דליתגבהו ותיקנינהו. תוס' הרא"ש. ב. שכל שנגבה מחמתו הרי הוא כאילו הגביהו בידו ממש וכדאמרינן גבי משיכה קורא לה והיא באה. ריטב"ש. ג. בחד לשון מכירה ובחד לשון מתנה. תוס'

ד. דאמר עלה בירושלמי ר' מנא בעי ולמה לית אנן אמרין מי שאין לו קרקע פטור מן הוידוי דכתיב ואת האדמה אשר נתת לנו וכו'. תוס' הרא"ש.

ולכתוב עליה פרוסבול. דאמר במסכת גיטין (דף לז.) אין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע ואם יש לו קרקע כל שהוא לזה כותבין עליו פרוסבול אף מחוב גדול ושוב לא תשמטנו שביעית דכי תקון הלל פרוסבול משיעבוד קרקעות תקון דמלוה המלויה היא: **למאי חזי.** כמה מטלטלין יצבור בה: **שנעץ בה מחט.** ואותה מחט היה מוכר לו עם הקרקע: **קנסתן.** ליערתני: **איכפל תנא.** הוצרך תנא לטרוח ולהשמיע קנייני מחטין: **מדוני.** מאותו מקום כדכתיב (יהושע יב) מלך מדון אחד: **אין לך תקנה.** לקמן פריך וליקנינהו במשיכה או בחליפין: **שיקנם על גבי קרקע.** ולא היה לו קרקע: **ונקח לו בית סלע אחד** גרסי'. וקס"ל קרקע מלא רוחב סלע שהוא מטבע. ל"א סלע ממש שהוא גבוה וחדוד ואין להעמיד עליו אלא וחביות: **דקשי כי סלע.** דאינה בת זריעה (הא) ולקחה בזול: **שחלה בירושלים.** ומאן דתני חלה סבר לה כר' אלעזר דאמר בבבא בתרא [ה] אחד בריא ואחד מסוכן אין דבריו קיימין בדיבור אלא בקנין דלית ליה דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו לפיכך אמרו אין לו תקנה להקנותו אלא על גבי קרקע ולקמיה פריך וליקנינהו במשיכה או בחליפין: **ואמרי לה שהיה בריא.** אבל חלה לא אצטריך להכי דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין כרבנן דפליגי אדר' [ו] אליעזר: **בית רובע.** בית זריעת רובע הקב לפי חשבון סאתים בחצר המשכן [ז]: **לדמי.** מעות היו בידו ליתן מתנה ולבר דמי מאה לאן ומאה חביות עליו: **הכי נמי מסתברא.** דמעות היו ולפיכך לא יכול לקנותו בחליפין דקי"ל בפ' הזהב (ב"מ ד' מו.) אין מטבע נקנה בחליפין: **במשיכה.** יצא המקבל וימשוך: **הכא נמי ליתיה למקבל.** שיתן כליו למקנה [ח] דכליס של קונה בעי [ט] שהקונה פושט כליו למקנה ואחר לא היה שם שחפץ בהנאתו של קונה ליתן כליו בשבילו: **וניזכינהו ניהליה.** במשיכה ע"י אחר זכה בלוו לפלוני: **לא סמכה דעתיה.** דהאי נותן ולא היה מאמין באנשי המקום למסור המטלטלין מפני שהמטלטלין בידו והיה מקיימם בביתו: **מאי אין לו תקנה.** הא יכול לזכות על ידי אחרים אם ירצה: **שהיו באין בספינה.** ושכח ולא נתן רשות לתרוס: נתון

ולכתוב עליה פרוסבול. דאמר במסכת גיטין (דף לז.) אין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע ואם יש לו קרקע כל שהוא לזה כותבין עליו פרוסבול אף מחוב גדול ושוב לא תשמטנו שביעית דכי תקון הלל פרוסבול משיעבוד קרקעות תקון דמלוה המלויה היא: **למאי חזי.** כמה מטלטלין יצבור בה: **שנעץ בה מחט.** ואותה מחט היה מוכר לו עם הקרקע: **קנסתן.** ליערתני: **איכפל תנא.** הוצרך תנא לטרוח ולהשמיע קנייני מחטין: **מדוני.** מאותו מקום כדכתיב (יהושע יב) מלך מדון אחד: **אין לך תקנה.** לקמן פריך וליקנינהו במשיכה או בחליפין: **שיקנם על גבי קרקע.** ולא היה לו קרקע: **ונקח לו בית סלע אחד** גרסי'. וקס"ל קרקע מלא רוחב סלע שהוא מטבע. ל"א סלע ממש שהוא גבוה וחדוד ואין להעמיד עליו אלא וחביות: **דקשי כי סלע.** דאינה בת זריעה (הא) ולקחה בזול: **שחלה בירושלים.** ומאן דתני חלה סבר לה כר' אלעזר דאמר בבבא בתרא [ה] אחד בריא ואחד מסוכן אין דבריו קיימין בדיבור אלא בקנין דלית ליה דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו לפיכך אמרו אין לו תקנה להקנותו אלא על גבי קרקע ולקמיה פריך וליקנינהו במשיכה או בחליפין: **ואמרי לה שהיה בריא.** אבל חלה לא אצטריך להכי דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין כרבנן דפליגי אדר' [ו] אליעזר: **בית רובע.** בית זריעת רובע הקב לפי חשבון סאתים בחצר המשכן [ז]: **לדמי.** מעות היו בידו ליתן מתנה ולבר דמי מאה לאן ומאה חביות עליו: **הכי נמי מסתברא.** דמעות היו ולפיכך לא יכול לקנותו בחליפין דקי"ל בפ' הזהב (ב"מ ד' מו.) אין מטבע נקנה בחליפין: **במשיכה.** יצא המקבל וימשוך: **הכא נמי ליתיה למקבל.** שיתן כליו למקנה [ח] דכליס של קונה בעי [ט] שהקונה פושט כליו למקנה ואחר לא היה שם שחפץ בהנאתו של קונה ליתן כליו בשבילו: **וניזכינהו ניהליה.** במשיכה ע"י אחר זכה בלוו לפלוני: **לא סמכה דעתיה.** דהאי נותן ולא היה מאמין באנשי המקום למסור המטלטלין מפני שהמטלטלין בידו והיה מקיימם בביתו: **מאי אין לו תקנה.** הא יכול לזכות על ידי אחרים אם ירצה: **שהיו באין בספינה.** ושכח ולא נתן רשות לתרוס: נתון

[א] ולכתוב עליה פרוסבול [ב] ולקנות עמה נכסים שאין להם אחריות ואי אמרת בעינן צבורים כל שהוא למאי חזי תרגומא רב שמואל בר ביסנא קמיה דרב יוסף כגון שנעץ בה מחט א"ל רב יוסף [ג] קבסתן [ד] איכפל תנא לאשמועי' מחט אמר רב אשי מאן לימא לן דלא תלה בה מרגניתא דשוויא אלפא זוזי ת"ש אמר ר' אלעזר [ה] מעשה במדוני אחד שהיה בירושלים שהיו לו מטלטלין הרבה וביקש ליתנם במתנה אמרו לו אין לו תקנה עד שיקנם על גבי קרקע מה עשה הלך ולקח בית סלע סמוך לירושלים ואמר [ו] צפוני זה לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות ומת וקיימו את דבריו ואי אמרת בעינן צבורים בה בית סלע למאי חזי מי סברת בית סלע סלע ממש מאי סלע דנפיש טובא ואמאי קרו ליה סלע דקשי כסלע ת"ש דאמר רב יהודה [ז] א"ר מעשה באדם אחד שחלה בירושלים כרבי [ח] אליעזר ואמרי לה בריא היה כרבנן שהיו לו מטלטלין הרבה וביקש ליתנם במתנה אמרו לו אין לו תקנה עד שיקנם ע"ג קרקע מה עשה הלך ולקח בית רובע סמוך לירושלים ואמר טפח על טפח לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות ומת וקיימו חכמים את דבריו ואי אמרת בעינן צבורים טפח על טפח למאי חזי הכא במאי עסקינן לדמי ה"ג מסתברא דאי ס"ד מאה צאן ומאה חביות ממש ניקנינהו ניהליה בחליפין ואלא מאי לדמי ניקנינהו ניהליה במשיכה אלא דליתיה למקבל מתנה ה"נ דליתיה למקבל מתנה וניזכינהו ניהליה אגב אחר לא סמכה דעתיה סבר שמיט ואכיל להו ואלא מאי אין לו תקנה ה"ק למאי דלא סמכה דעתיה אין לו תקנה עד שיקנם על גבי קרקע תא שמע [ט] מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה אמר להם רבן גמליאל לזקנים עישור שאני עתיד למוד

נתון

[א] ולכתוב עליה פרוסבול. דאמר במסכת גיטין (דף לז.) אין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע ואם יש לו קרקע כל שהוא לזה כותבין עליו פרוסבול אף מחוב גדול ושוב לא תשמטנו שביעית דכי תקון הלל פרוסבול משיעבוד קרקעות תקון דמלוה המלויה היא: [ב] אבל חלה לא אצטריך להכי דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין כרבנן. דפליגי עליה ובריא היה. אבל אם היה חולה קונה בלא חזקה, דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו. ומת וקיימו. שנתנו לזה המתנה. למאי חזי. והיכי קנה. אלא לא בעינן צבורין. וא"ת לא נתנו לו משום דקנה, דודאי לא קנה הואיל ולא הוי צבורים אלא משום לקיים דברי המת, דהא בספ"ק דגיטין [יד, ב] גבי הילך מנה לפלוני משמע דאפילו לבריא אמרינן מצוה לקיים דברי המת. וי"ל דאי לא קנה מחיים לא היו נותנים לו המתנה, דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא במה שמוציא מתחת ידו כגון הולך מנה לפלוני, דאי לא תימא הכי הא דקי"ל במי שמת [ב"ב קנא, ב] מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ואע"ג דמיתת אמאי, נימא מצוה לקיים דברי המת, אלא לאו ש"מ כדפרישנא. לא לדמי. לעולם בעינן צבורות ודמי מאה צאן ומאה חביות נתן לכל אחד והיו צבורים לכל טפח וטפח. בחליפין. אבל מטבע אין נקנה בחליפין. אגב [אחר]. אמאי אין לו תקנה. לא סמכה דעתיה. דהאי נותן הואיל [ולא היה מאמין באנשי המקום למסור המטלטלין]. ואסיקנא דלא בעינן צבורים ומאה צאן ממש הוא. ושמעינן מיהא דאפילו מטלטלי נקנים עם נכסים שיש להם אחריות, בספינה. ושכח ולא תרם.

[ג] [ר"ח פירש קבסתן גנבת דעתינו כדאמרי' נמצא גנב מו קביסטוס והערוך ערך קבס אתרוג עוד וסוף דבריו כאלה שמראה את מבריו דבר מטונף וכו' ע"ש ח"ל הרב אלפס ב"ב פ"ב ד' קצת. דפוס זולצבאך קבסתן כלומר הפכת את בני מעי להקיף], [ד] [מהדרין נה. ג) ב"ב קנו., ד) [בכת"י: לפוגו של זה], [ה] [בכת"י: אמר רב], [ו] [בכת"י אלעזר] [ועי' ביפה עינים ו) מעשר שני פ"ה מ"ט ב"מ יא], [ח] [לף קנו ע"ב], [ט] [נדל"ל אלעזר], י) [עירובין כג ע"ב], כ) [בדפו"ר: דכליו של קונה בעינן], ל) [ב"מ מו ע"ב], מ) [כתובות נו ע"ב ע"ש], נ) [בדפו"ר: שכותבין. וכל"ל], ס) [ועי' היטב תוס' גיטין ל. ד"ה אלא ותוס' ב"ב כ. ד"ה ולכתוב], ע) [עי' תוס' יומא פד. ד"ה ה"נ], פ) [כתובות קב ע"ב, ב"מ קג ע"א ב"ב ג ע"ב], צ) [בדרים מח ע"ב וע"ש בתוד"ה ומאן], ק) [סמחים ט ע"א], ר) רש"ש, ש) [עיין רש"י יבמות פו ע"ב ד"ה ולאל"ע], ת) [דמע"ש פ"ג ה"י], א) [ר"חאומר], ב) [בדפו"ר: ורבי יהודה], ג) [במהרש"א ועמו"י מגיהים: מעשר עני לעני מעשר שני ויכוריס מתנעגרין בכל מקום], ד) [נדל"ל אלעזר],

מוסף רש"י

ולכתוב עליה פרוסבול. תגן במסכת גיטין (לו.) הלל תיקן פרוסבול שלא שנמנעו העם מלהלוות מפני השביעית המשמטת ושובדים על מה שכתוב השמר לך פן יהיה דבר וגו' עמד והתקין תקנה שלא תשמט שיהא מוסר שטרותיו לבית דין וכותב עליהן פרוסבול וחז גופו של פרוסבול מוסר אני לכם פלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שאגלה, ותו לא משמטת ליה שביעית דלא קרינא ביה לא יגוס שאין תובע חובו אלא ב"ד, והתם מוקמינן לה בשביעית בזמן הזה דרבנן, ואמרינן התם אין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע, אבל אין לו קרקע אלוה לא כתבינן ליה, דהלולתה דלא שכיחא היא דמסתמא אין אדם מוקף אלא על קרקע הלוה, וכשאין לו לא תיקן הלל פרוסבול (ב"ב כז.). דדמי כמאן דאית ליה משכון דמקרקעי דלוה משתעבד ליה וגבי משכון לא משמטת שביעית דלא קרינא ביה לא יגוס הואיל ואית ליה משכון ולא רלו ב"ד לעקור תקנת שביעית מן המוליה (רשב"ם ב"ב קנ.). ותע"פ שאינו שוה כל החוב כדתני לקמיה קרקע כל שהוא אתמכן (גיטין ל:) אפילו מלא מחט גופה מלא קרדום כמעשה דקטיעא דאבני (כתובות צא:). (גיטין לז.). **במדוני.** על שם מקומו (רשב"ם ב"ב קנו: ושם במדוני). **ובקש ליתנם.** שהיה שכיב מרע לדברי ר"א ומקבלי מתנה לא הוו גביה (שם). אין

מוסף תוספות

א. דאמטלטלים דידיה לא סמיך לפי שיכול לכלותם. תוס' הרא"ש. ב. דבהכי חשבי ליה רבנן נגוש ועומד. ריטב"א. ג. וכן מוכח בפי' ר"ח שפי' ונזכינהו ניהליה אגב אחר המעות. תוס' הרא"ש. ד. אלא ודאי משום דרוב קיינינן זוכים מן המקנה לצורך הקונה שלא בפני הקונה נקט בכולהיה תלמודא האי לישנא. שם. ה. ויאכלו טבל. תוס' ב"מ יא. ו. אלא נתן להם עישור שהוא עתיד למוד. תוס' הרא"ש. ז. המוס' בב"מ מביא לר' ממשנה וא"ע. מהרש"א.

תוס' ר"י הזקן

מדוני אחד. ממדון, דכתיב [יהושע יב, יט] מלך מדון אחד. בית סלע. קס"ד מקום רחב כסלע שהוא מטבע. כר' ד) אליעזר. דאמר במי שמת [ב"ב קנו, ב] דאפילו מסוכן המחלק נכסיו לא קנה עד שיקנה בחזקה. כרבנן. דפליגי עליה ובריא היה. אבל אם היה חולה קונה בלא חזקה, דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו. ומת וקיימו. שנתנו לזה המתנה. למאי חזי. והיכי קנה. אלא לא בעינן צבורין. וא"ת לא נתנו לו משום דקנה, דודאי לא קנה הואיל ולא הוי צבורים אלא משום לקיים דברי המת, דהא בספ"ק דגיטין [יד, ב] גבי הילך מנה לפלוני משמע דאפילו לבריא אמרינן מצוה לקיים דברי המת. וי"ל דאי לא קנה מחיים לא היו נותנים לו המתנה, דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא במה שמוציא מתחת ידו כגון הולך מנה לפלוני, דאי לא תימא הכי הא דקי"ל במי שמת [ב"ב קנא, ב] מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ואע"ג דמיתת אמאי, נימא מצוה לקיים דברי המת, אלא לאו ש"מ כדפרישנא. לא לדמי. לעולם בעינן צבורות ודמי מאה צאן ומאה חביות נתן לכל אחד והיו צבורים לכל טפח וטפח. בחליפין. אבל מטבע אין נקנה בחליפין. אגב [אחר]. אמאי אין לו תקנה. לא סמכה דעתיה. דהאי נותן הואיל [ולא היה מאמין באנשי המקום למסור המטלטלין]. ואסיקנא דלא בעינן צבורים ומאה צאן ממש הוא. ושמעינן מיהא דאפילו מטלטלי נקנים עם נכסים שיש להם אחריות, בספינה. ושכח ולא תרם.

עין משפט נר מצוה

רפה א מיי' פ"ט מהל' שמיטה ויובל הל' יט סמג לאוין רעא [טוש"ע חו"מ סי' סז סעיף כב]: **רפו** ב מיי' פ"ג מהל' מכירה הל"ט טוש"ע חו"מ סי' רב סעי' ז:

לו תקנה. לזכות בהן המקבל מתנה לפוס מאי דלא סמכה דעתן עד שיקנה כו' (שם). ולקח בית סלע. שאינו ראוי לזריעה וקנאו בזול לשם כן על מנת להקנות לו (שם). בריא היה. בשעת מתנה ואח"כ מת (שם). עישור שאני עתיד למוד. מכר שלא עשר מעשרותיו והוקשה לו ומיהר לעשרן בשאר שם (ב"מ יא.).

נתון ליהושע. רבי יהושע בן חנניא כדאמר במס' ערכין (דף יא:) מעשה ברבי יהושע ברבי חנניא שהלך לסייע את ר' יוחנן בן גודגדא בהגפת הלכות אמר לו חזור בך שאתה מן המשוערים ואני מן הסוערים אלמא לוי הוה. ספרי (פ' קרח) וכבר נקש ר' יהושע בן חנניא לסייע את רבי יוחנן בן גודגדא אמר ליה חזור לאמוריך אתה מחייב בנפשך שאתה מן המשוערין ואני מן הסוערין: **ומקומו מושכר.** ונתן לו רבי יהושע פרוטה בשכר המקום ונמצא מטלטלין נקנין עם הקרקע בכסף והכי מסקנא דהך מילתא במס' מעשר שני (פ"ה מ"ט) ונתקבלו שכר זה מזה. ואע"פ שעדיין לא הופרש קריית שם הוא שאסור לשהות לחברים דבר שאינו מתוקן ואפילו אכלו ממנו אין כאן חיוב מיתה משום טבל (א) ומן המותר יפרישם מעשרותיו: **נתון לעקיבא בן יוסף.** שנת מעשר עני היתה ור' עקיבא גבאי עניים היה וכספיה היו שניסה עמו: **צבורים בעינן.** מדקאמר מקומו ולא מקוס אמר: **דלא ליטרחינהו.** ולהוליא משם כל זמן שרצו להניחו שם: **שני שטרות הן.** שני דיינין חלוקין בשטר: **זכו בשדה זו.** החזיקו בו לגרכו וכתבו לו את השטר לרחיה בעלמא: **חוזר בשטר.** אם אומר אין רצוני שתהא לו רחיה בידו: **ע"מ וכו'.** חוזר אף בשדה שהרי לא עשאן שלוחין לזכות אלא עם השטר והרי חוזר לו בשטר: **אם קדם.** קודם נתינת הכסף (ב) או קודם שהחזיק: **כופכין שטר למוכר.** שדי מכורה לפלוני ולא אמרינן שטר מוקדם הוא כיון דקנו מיניה מהשתא ל"ל כאדיי דאמר (ב"מ דף יג.) עדיו בחתומיו זכין לו: **כיון שהחזיק בו.** ר' חייא בר אבין אמר לה ואינה מן המשנה: **נקנה השטר.** כגון שאמר לו (ג) זה קני קרקע בחזקה והשטר עמה: **אפסר.** קבישט"ר כלומר בית אחיזתה וכגון קרקע דמי: **ווו היא בו'.** אלמא שאר נכסים בשטר: **אגב.** שיאמר לו קני קרקע וקני מטלטלין אגבה: **כל הני.** ועמו מאה לאן ולא קתני אגבן ק' לאן: **עד דאמר קני.** הולרך לומר לאחר זכה בטפח על טפח לפלוני ועמו מאה לאן שבידי שלא אוכל לחזור בי: **מושכר.** היינו מכר והמעשר היה מתנה וש"מ נקנו מטלטלין דמתנה אגב קרקע של מכר: **שדה לאחד ומטלטלין לאחר.** ואמר לבעל השדה קני השדה לעצמך ואגבה יקנו מטלטלין לפלוני: **דיד עניים הוא.** הואיל וגבאי של עניים היה הרי הוא כידו (ד) משא"כ באחר: **לא שנו.** דמטלטלין נקנין בחזקה דקרקע אלא שנתן לו דמי כל המטלטלין (ה) והקרקע דכי אחזיקה בקרקע אדעתא למיקני (ו) כוליה אחזיקה אבל לא נתן לו דמי כל המטלטלין לא קנה מטלטלין בחזקה דקרקע אלא כנגד מעותיו: **שטר אין פודין בו הקדשות ומעשר שני.** (ז) בבכורות נפקא לן בפ' יש בכור לנחלה (דף נא.). דכתיב בהו כסף הקדש דכתיב (ח) ומעשר שני דכתיב (ט) וגרת הכסף דבר שיש בו צורה (י) היינו מטבע: **מוליא בכסף ישראל.** גט אשה: כסף ושטר קונין עבד עברי בפרקין יליפינן לעיל (דף יד:):

במה

המקוס בחליפין ושמא שכירות אין נקנה בחליפין (יא) דאמר התם (ב"מ דף לט:) כשם שהקרקע נקנה בכסף ובשטר ובחזקה כך שכירות קרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה ובחליפין לא קתני (יב): **חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה.** ול"ת ומה ירויח בזה (יג) אם יחזור בשטר כיון שלא יחזור בשדה וי"ל דלא ניחא ליה לליפוק שטר עילויה דאיכא קלא בשטר טפי מבעדים (יד) ויאמרו שהוא עני שמוכר הכל ולא ימצא מלוה:

במה

ממנו לריך לקרות להם שם ומעשר ברבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה וכו' וקריאת שם להתם היינו שם בעלים שיברור הבעלים למי יתנוס (א) דהיינו ביעור אבל לא היה חושש לא לקבוע מקום ולא להזכיר סכום שהיה יודע בודאי שלא יאכלו ממנו בני ביתו שכבר הזהירם שלא יאכלו כי לא היה מתוקן ולא"ת למה אינו מזכיר תרומה גדולה בהוא מעשה דרבן גמליאל (ב) וי"מ משום דאמר אחת פוטרת את הכרי מה"ת (ג) ושמא הפרישה קודם שיצא מביתו כדי לצאת ידי איסורא דאוריתא ונתנה לכהן ולא נהירא וכי לא היה לו לרבן גמליאל לחוש לאיסורא דרבנן וי"מ דלהכי לא הזכיר תרומה גדולה לפי שאינה חייבת בביעור כדתנן במס' בכורים (פ"ג מ"ב) ומייתי לה בפ' הערל (יבמות דף עג.) יש במעשר שני ובבכורים מה שאין כן בתרומה וכו' וחשיב ביעור משמע דתרומה לא מיחייבא בביעור אבל קשה דע"כ תרומה גדולה חייבת היא בביעור כדקתני במתני' דמעשר שני שהבאתי לעיל כילד מלות ביעור תרומה נותנה לכהן אלמא חייבת היא בביעור ולכל הפחות מדרבנן וגם במשניות (דמעשר שני פ"ה מ"א) מפיק לה מקרא וגם נתניה לנוי (ד) לרבות תרומה ותרומת מעשר ואין להקשות מהכא דיש במעשר שני ובבכורים מה שאין כן בתרומה דמשמע תרומה אינה חייבת בביעור די"ל דמיירי התם לבערה מן העולם כשהגיע זמן הביעור כגון מעשר שני ובכורים שאי אפשר לאוכלם חוץ לירושלים לכך צריך לבערם מן העולם כשיגיע זמן הביעור אם לא יביאם לירושלים אבל תרומה שנאכלת בכל מקום אין צריך לבערה מן העולם אלא צריך ליתנה לכהן והיינו ביעור שלה מ"מ הדרא קושיא לדוכתה אמאי לא ביער התרומה וי"ל דודאי תרומה הפרישם בעודה בשדה דרגילות הוא להפרישם בגורן (ה) ואית לן למימר שהפרישם בעוד היתה התבואה בגורן מיד אחר המירוח (ו) כדאמר התם (יבמות דמעשרות פ"ג) חזקה לגורן שלא תעקר עד שהפרישו ממנה תרומה גדולה וה"נ אימא בירושלמי (ז) דמסכת מעשרות מלא פירות לצורים אסורין משום גזל וחיישין משום תרומה מפוזרים מותרים משום גזל ופטורים מן התרומה גדולה שאי אפשר לגורן שמעיקר אא"כ נתרמה תרומה גדולה: **נתון ליהושע.** שהיה לוי כדפירש בקונטרס וקשה איך נתן לו והא קנסינהו עזרא (יבמות דף פו:) וי"ל דסבר לא (ח) קנס לעניים ור' יהושע עני היה כדאמר בברכות (דף כח.) מכותלי ביתך ניכר שפחמי אתה וא"ת למה לא נתן לו גם מעשר עני וי"ל לפי שהיה רוצה ליתן להרבה עניים כדאמרינן בעירובין (דף סג.) הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם אי נמי היה לו לר' יהושע מאתים זוז (ט) לפיכך לא נקח מעשר עני ומ"מ היה יכול ליקח מעשר ראשון בתורת עניות הואיל ולא היה עשיר והיה מתפרנס בדוחק ולמ"ד (יבמות דף פו:) קנסא להניים איכא למימר דיהיב ליה כר"ע דאמר מקמי קנסא היה לוי ולא לכהן ולבתר קנסא היה אף לכהן: **ומקומו מושכר לו.** בסיפא קתני ונתקבלו שכר זה מזה ותימה למה לא הקנה לו (ב"מ דף לט:) כשם שהקרקע נקנה בכסף ובשטר ובחזקה כך שכירות קרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה ובחליפין לא קתני (יא): **חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה.** ול"ת ומה ירויח בזה (יב) אם יחזור בשטר כיון שלא יחזור בשדה וי"ל דלא ניחא ליה לליפוק שטר עילויה דאיכא קלא בשטר טפי מבעדים (יג) ויאמרו שהוא עני שמוכר הכל ולא ימצא מלוה:

במה

נתון לו ליהושע ומקומו מושכר לו ועישור אחר שאני עתיד למוד נתון לו לעקיבא בן יוסף כדי שיזכה בו לעניים ומקומו מושכר לו ש"מ בעינן צבורים בה שאני התם כי היכי דלא ליטרחינהו ת"ש (א) דאמר (ב) רבא בר יצחק אמר רב שני שטרות הן (ג) זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה (ד) ע"מ שתכתבו לו את השטר חוזר בין בשדה ורב חייא בר אבין אמר רב הונא שלשה שטרות הן תרי הא דאמרן אידך אם קדם מוכר וכתב לו את השטר כאותה ששנינו (ה) כותבים שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו (ו) כיון שהחזיק (ז) עמו בקרקע נקנה שטר בכל מקום שהוא שמע מינה (ח) לא בעינן צבורים בה שאני שטר דאפסירא דארעא הוא והא עלה קתני זו היא ששנינו נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה ש"מ לא בעינן צבורים בה ש"מ: איבעיא להו מי בעינן אגב או לא ת"ש דקתני כל הני ולא קתני אגב ולטעמיך קני מי קתני אלא עד דאמר קני הכא נמי עד דאמר אגב (ט) והלכתא צבורים לא בעינן אגב וקני בעינן: איבעיא להו שדה במכר ומטלטלין במתנה מהו ת"ש עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו (י) ש"מ איבעיא להו שדה לאחד ומטלטלין לאחר מהו (יא) ת"ש עישור שאני עתיד למוד נתון לעקיבא בן יוסף כדי שיזכה בו לעניים ומקומו מושכר לו מאי מושכר מושכר למעשר ואי בעית אימא שאני ר' עקיבא (ב) דיד עניים הוה אמר רבא לא שנו אלא שנתן דמי כולן אבל לא נתן דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו תניא כוותיה דרבא (ג) יפה כח הכסף מכח השטר וכח השטר מכח הכסף יפה כח הכסף שהכסף פודין בו הקדשות ומעשר שני מה שאין כן בשטר (ד) ויפה כח השטר שהשטר מוציא בבת ישראל מה שאין כן בכסף ויפה כח שניהם מכח חזקה וכח חזקה מכח שניהם יפה כח שניהם ששניהם קונים בעבד עברי מה שאין כן בחזקה יפה כח חזקה שחזקה (ה) מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהם קנאם כולם

במה

רפז א ב מ"י פ"ו מהל' ממכירה הל' טו טז סמג עשין סב טוש"ע חו"מ סי' רמג סעי' ו ז:

רפח ג מ"י פכ"ד מהל' מלוה ולוה הל"ח סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' לנח סעי' ח:

רפט ד מ"י פ"ו מהל' ממכירה הל"ד סמג עשין פה טוש"ע חו"מ סי' סו סעי' י:

רצ ה ו מ"י פ"ג מהל' ממכירה הל' ח ט סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' ר כ סעי' ח כ:

רצא ז מ"י שם הל"י טוש"ע חו"מ שם סעי' ג:

רצב ח מ"י פ"ח מהל' ממכירה הל"ט סמג שם טוש"ע חו"מ סי' קנב סעי' יב:

מוסף תוספות

א. פירוש שם הבעלים שיקנה אותם ללוי ולכהן. תוס' ב"מ יח. ב. ור"א בן עזריה שהיה כהן היה עמהם בספינה דקתני סיפא א"ר יהושע עישור שאני עתיד למוד נתון לראב"ע. תוס' הרא"ש. ג. לפי שניטלת באומד ובמחשבה. ריטב"א. ד. ובהאי מעשה דר"ג וזקנים היה כבר התבואה בבית דקאמר בתר הכי מעשרות מהיכן ניטלין מן הבית או מן השדה נשמעינה מן הדא וכו' ור' חנינא בר פפא שמע לה מן הכא עישור אחר שאני עתיד למוד נתון לעקיבא בן יוסף הדא אמרה מן הבית האי דאייתי בירושלמי ראי' ממעשר עני היינו משום דאמרינן בתוספתא אין מעשר עני מתחלק אלא מתוך הבית. תוס' הרא"ש. ה. מצא פירות ממורחין בשדה מכונסין אסורים משום גזל מפורחים מותרין משום גזל בין כך ובין כך חייבין במעשרות ופטורין מתרומה גדולה שא"א לגורן שתעקר אא"כ נתרמה ת"ג. שם. וכן הוא בירושלמי וכ"ש על המעשה ממע"ש. ו. דאינו נוטל במע"ש כדתנן במס' פיאה (פ"ח מ"ח). תוס' יבמות סו. ז. דכל דבר החורר לבעלים כגון מתנה ע"מ להחזיר א"צ שאלה או שכירות בכולם לא מיקנו בחליפין משום דהוה כמו טובת הנאה דאמרינן (ב"מ יא:) דאינה ממונא לקנות בחליפין ומש"ה הוצרך שיתקבלו מעות זה מזה. תוס' ערכין ל. ח. אי משום האחריות שבו הא רב הוא דאמר פרק חזקת (ב"ב מא:) המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים. רשב"ם. ט. דמ"מ ע"י עדים ליכא קלא כולי האי אלא ע"י חקירה ולא דילי נכסי אבל בשטר איכא קלא טפי וזילי ניכסיה. שם.

תוס' ר"י הזקן

ליהושע. בן חנניא ולוי היה. מושכר. ונתן לו פרוטה בשכירות. זכו. החזיקו בזה הקרקע בשביל פלוני וכתבו לו את השטר. מסתברא דשטר עם אחריות צוה להם שיכתבו לו על המתנה. והיינו דקאמר חוזר בשטר שאינו רוצה עתה שתהיה אחריות במתנה, דאי בשאין בה אחריות מה הוא מפסיד אם חוזר בשטר, הואיל וקנה קרקע שהרי אלו (לא) החזיקו בשבילו. וא"ת שאינו רוצה שתהא ראייתו בידו כמו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומקומו וכו' משום טבל דמן:

לעזי רש"י

קבישט"ר [קיבישטר"א]. אפסר (חלק מהרחמים שבו מושכים את הבהמה או את הסוס בצוואר).

מוסף רש"י

נתון לו לעקיבא בן יוסף. גבאי היה ואותה שנה שנת מעשר עני היתה (שם). **שני שטרות הן.** חלוקין זה מזה (רשב"ם ב"ב עז). **זכו בשדה זו לפלוני.** אי מקנה לכם בסולד זה שדה זו לגורך פלוני והן קנו לאותו פלוני כמו שנה לכם (שם). **חוזר בשטר.** מיפני כח דשטר יכול לחזור בו כל זמן שלא נמסר השטר לאותו פלוני (שם קנ:). ופליגי אמר כתבו ותנו, דכל זמן שלא נא לידי מקבל מתנה יכול זה לעקור שליחותו דאין עושין שטר בעל כרחו של נותן, דאם יעמה לה דמיהו מתנה בעל פה לא ניחא ליה דמיהו מתנה בשטר, ואע"ג דאמרינן בחזקה הנכסים (שם מ.). קנין בפני שנים ואין צריך לומר כתובו דסתם קנין לכתיבה עומד, הני מילי סתמא, דמסתמא ניחא ליה למקנה שיכתבו שטר לקונה, אבל היכי דמסי לא כתבינן בעל כרחו (שם עז). **ואינו חוזר בשדה.** אחרי שכבר זכו בקנין או בחזקה וחכין לו לאדם שלא בפניו (שם קנ:). **על מנת שתכתבו לו את השטר.** הכי קאמר לא יחכה עד שיבא השטר לידו (שם עז). **שלשה שטרות הן.** שלשה ענייני שטרות הן ולא בא למנוק אלא להוסיף (שם קנ:). **אם קדם מוכר וכתב לו את השטר.** מי שצריך למעות ורוצה למכור מנכסיו לחבירו ופעמים שהוא מולא סופר וכותב שטר מכירה כדי שיהא מזומן ליתנו לנוקה כל שעה שירצה למכור (שם עז). ולכך קדם והכתיבו והוא יכול לעשות כן (שם קנ:). **כאותה ששנינו.** שמוכר לעשות כן אע"ג דמיחזי כשיקרא דאין כאן הפסד לשום אדם אלא למוכר עצמו שאם יאבד השטר וימצאנו לוקח שכתב בשמו יטען שלקחו מזה המוכר ואי לא מיים להכי אין לא מיישיג בשבילו (שם עז:). **כיון שהחזיק.** זה הלוקח, מקנא דמילתא דאמולא הוא ולא מן המשנה (שם). **נקנה השטר.** שנתנה קודם המכירה לזה הלוקח בכל מקום שהוא, שהרי דעתו של מוכר להקנות השטר לוקח וקני ליה לשטר אגב קרקע כדין כל המטלטלין המגכרין עם קרקע שנקנין בחזקת קרקע כאילו עבד מישכה במטלטלין גופייהו (שם. וכעי"ז שם קנא.). **והלכתא צבורים לא בעינן.** לא בעינן שיהו עומדין לגוכה (ב"ק יב:). **שהכסף פודין בו הקדשות ומע"ש משא"כ בשטר.** אם כתב לגזבר שטר על מעות פדיון הקדש אין הקדש פדוי דבעינן ומן הכסף וקם לו (לעיל ה.). המשך בסוף המסכת.

דרשב"ג לא מייתי ראיה דההוא צבורין בתוכה היו. קני מי קתני. דקני המטלטלין, וודאי צריך הואיל ואינן בתוכה והוו מתנה איך יקנה המטלטלין אם לא יאמר לו קנה אותן עם חזקה שתקנה בה קרקע, אבל מכר מטלטלין וקרקע ונתן דמים והיו צבורין בתוכה, קנה כל המטלטלים בכסף שקנה קרקע, שאינו יכול לחזור בו מהמטלטלים הואיל ונתן המעות. **שדה במכר.** אם היו צבורין בלא אגב אלא שאמר לו קנה המטלטלין במתנה עם הקרקע ואם לא היו צבורין דאמר ליה אגב, דליכא בין צבורין לאין צבורין אלא אגב וקני. **שדה [לאחד].** שאמר לו זכה במטלטלין לפלוני עם אותה חזקה שתזכה בקרקע לצרכך ואם לא היו צבורין שאמר ליה אגב, ולא איפשטא. ואם חזר בו קודם שתפס מקבל המתנה אין מוציאין אותה מידו. **לא שנו.** דנכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות אלא שנתן לו דמי כל המטלטלין.

שפי' ר"ש, אמאי לא יעידו העדים שנתנו לו ויכתבו שטר עדותן. על מנת. לא עשאן שלוחין לזכות אלא עם השטר והרי הוא חוזר בשטר. **אם קדם.** קודם נתינת הכסף. **והלכתא צבורים לא בעינן אגב וקני בעינן.** כלומר צריך שיאמר לו קנה המטלטלין אגב קרקע. ומסתברא דוקא בשאינן צבורים בתוך הקרקע, [אבל בצבורים] לא בעינן אגב וקני אלא כיון שהוא מקנה לו הקרקע והמטלטלין כאחד, כיון שהקנה הקרקע בכסף או בחזקה קנה המטלטלין שבתוכה. והיינו דלא [בעי אין] בעינן אגב וקני עד דאסיק דלא בעינן צבורים, דאל"כ הו"ל לאבעויי ברישא היאך יקנה הצבורים שהוא פשוט שקונה אותם עם הקרקע ואח"כ יבעי אם קונה שאינן צבורים. וכ"כ הר"ם פ"ג [ממכירה ה"ט]. ופי' מכל הני. מיהא דשטר ומעובדא דר' אליעזר ורב יהודה דהואיל ולא בעינן צבורים שוה סלע ממש קאמר. וק' צאן וק' חביות ממש הוא ולא הוו צבורים בתוכה. אבל מעובדא אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות אלא שנתן לו דמי כל המטלטלין.

במה דברים אמורים שנתן לו דמי כולם. ואם תאמר בלא חזקה נמי קנה מטעם כסף וי"ל דמיירי באתרא דלא קנו בכספא[א] וא"ת ומאי קאמר יפה כח חזקה מכח כסף והלא חזקה אינה מועלת בלא כסף ואומר הר"ם דבמתנה מיהא קנה כולם כשהחזיק באחת מהן בלא כסף וה"ר שמואל מאיבדא פי' שנתן דמי כולם כגון שהמוכר היה חייב לגוקח מעות כבר והשתא ניחא דבאותם מעות לא היה קונה כי היכי דלא מצי לקדושי בהן איתתא לפי שהוא מלוה[ב] ה"נ לא מצי למיקני בהן קרקע[ב] ובהאי נמי איכא יפה כח דחזקה שקונה בלא כסף:

עשר בהמות באפסר אחד. גרלה דאיירי שכולן קשורין באפסר אחד והוא אחז בטלפייס או בשערה של אחת[ג] מהן[ג] ועלה קאמר מי לא קני השאר וה"ה בשדות בחזקה של אחת מהם קונה דלהא דמיא דאי החזיק באפסר ממש[ד] מאי מייתי מהא דילמא הכא שאני שהחזיק בכולן[ה] וגרלה דדוקא שנתן דמי כל הבהמות כי היכי דבעינן בשדות שנתן דמי כולן ומשני התם איגודו בידו כלומר ראוי היה להיות בידו אם ירצה לאחוז באפסר שכולן קשורים באפסר אחד ויקנה כולן השתא נמי הוי כמחוברות יחד אבל שדות אינו יכול לאחוז כולן כאחד: **אמן מאיש** זה **אמן מאיש אחר בו'**. וא"ת מנ"ל כל הני הא לא כתיב אלא תרי אמן וי"ל מחד אמן מפיק שפיר אלה ושבועה ואיש זה ואיש אחר שהרי אכל מה דכתיב בפרשה קמי ואלה ושבועה בהדיא כתיב בפרשה וכתיב נמי תחת איש דמשמע בין מאיש זה בין מאיש אחר ואידך אמן קמי ארוסה ושומרת יבם דלא כתיבי בפרשה[ו]: **אלא** דקני לה כשהיא ארוסה וקא משקי לה כשהיא נשואה. ותחת איש דקאמר רחמנא הכי משמע כלומר שאת עכשיו[ז] תחת איש ואם תאמר מנ"ל לפרושי קרא הכי הא טומאה תחת איש משמע שהסתירה היתה בנישואין וי"ל דה"ק דכי היכי דמרבי מאיש[ח] קינוי לאירוסין בריש פרק ארוסה (סוטה דף כד.) הכי נמי נרבה סתירה: **ונקח האיש מעון אמר רחמנא**. וא"ת לוקמה כגון שבא עליה בשוגג שלא ידע עד לאחר מכאן דנסתרה דכה"ג מנוקה מעון חשיב ליה דהא כי מוקי לה ע"י גלגול לאו מנוקה מעון הוא אם זיגתה באירוסין אלא כיון דשוגג הוא מנוקה מעון קרינא ביה וי"ל דשאני הכא כיון שבשעת השקאה יודע שבא עליה באיסור בין שבא עליה בשוגג בין שבא עליה במזיד לאו מנוקה מעון הוא אבל ע"י גלגול שאינו יודע בשעת השקאה מנוקה מעון קרינא ביה: **הכי גרס' אלא לאו ע"י גלגול**. ולא גרס' דקני לה כשהיא ארוסה ואיסתתרה ונכנסה לחופה וכו' אלא הכי גרסינן אלא לאו על ידי גלגול שקינא לה כשהיא נשואה ונסתרה וגלגל עליה שבועה בפני עצמן שהרי לא קינא לה וכמו כן מגלגלין שבועה דקרקע אע"פ שלא שייך בהו שבועה ואי קשיא הוה ליה לאוקמיה בדקני לה כשהיא ארוסה ואיסתתר ומשקי לה כשנכנסה לחופה דקרינא בה תחת איש וכגון שלא בא עליה דהוה ליה מנוקה מעון הא בעי לאוקמי הכי במסכת יבמות (דף נח.) ואותיבנא עלה מבלעדי איש שקדמה שכיבת בעל לבועל ולא שקדמה שכיבת בועל לבועל הילכך אין לך שבועה על זנות של אירוסין בשום ענין אלא ע"י גלגול דזנות ובזבמות (ג"ז שם) איכא דמוקי לה כשבא עליה ארוס אבית אביה ועולא לא סבירא ליה האי שיטוא דשיטוא דמיקא הוא כן פירש הקונטרס וקשה דהא בשמעתין נמי ע"כ סמיך אההיא שיטוא דקאמר אילימא דקני לה כשהיא ארוסה ומשקי לה כשהיא ארוסה ואמה ליה האי קרא הוה ליה למימר מבלעדי איש ולא שקדמה שכיבת בועל לבועל אלא ש"מ סמיך אההוא שיטוא דבא עליה ארוס אבית אביה א"כ הדרא קושיא לדוכתיה לכן נ"ל דהיינו טעמא דלא רצה לאוקמי בנכנסה לחופה ולא נבעלה דסבר לה כשמואל דאמר[פ] אין חופה לפסולות וכיון[ע] שנבעלה אין חופה תופסת בה ולא קרינא בה תחת איש וא"ת לרב דאמר[פ] יש חופה לפסולות א"כ יכול לאוקמה דקני לה כשהיא ארוסה ונכנסה לחופה ולא נבעלה א"כ גלגול שבועה מנ"ל וי"ל דנפקא ליה מאמן מאיש זה אמן מאיש אחר כלומר שאינה חייבת שבועה על אחר שהרי לא קינא לה ומגלגל עליה ע"י אחר וא"ת ועולא אמאי לא מפיק גלגול שבועה מאמן מאיש זה ומאיש אחר וי"ל דמהא לא נפקא דמגלגלין על קרקעות דהא דמגלגלין שבועה מאיש אחר היינו משום לאותו איש אחר שייך בו שבועה אם קינא לאבל קרקע דלא שייך בה שבועה כלל אימא לא מגלגלין אבל השתא דמדמינן גלגול שבועה דקרקע לגלגול דארוסה ניחא שפיר דלגבי ארוסה נמי לא שייך בה שבועה אלא ע"י גלגול דוקא כדפרישים וא"ת לרב היכי מפיק גלגול שבועה מאיש אחר הא לא דמי לה כדפרישית וי"ל דסבר מאיש אחר דקאמר היינו אפי' מקטן[ז] שאין מקנאין לה על ידו דלא שייך בו שבועה[ז] אפי' הכי מגלגלין ועולא לית ליה האי סברא:

ספק

[א] במה דברים אמורים שנתן לו דמי כולן אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו מסייע ליה לשמואל [ב] דאמר שמואל מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה את כולן אמר רב אחא בריה דרב איקא תדע שאילו מסר לו עשר בהמות באפסר אחד ואמר ליה קני מי קני מי דמי התם גופים מוחלקים הכא סדנא דארעא חד הוא: וזוקקין את הנכסים וכו': אמר עולא מנין לגלגול שבועה מן התורה שנאמר [1] ואמרה האשה אמן אמן ותנן [2] על מה היא אומרת אמן אמן על האלה אמן על השבועה אמן אם מאיש זה אמן אם מאיש אחר אמן [3] שלא סטיתי ארוסה ונשואה ושומרת יבם וכנוסה האי ארוסה היכי דמי אילימא דקני לה כשהיא ארוסה וקא משקי לה כשהיא ארוסה והתנן [4] ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כתובה מ"ט [2] תחת אישך אמר רחמנא [7] וליכא אלא דקני לה כשהיא ארוסה [8] ונסתרה כשהיא ארוסה וקא משקי לה כשהיא נשואה [9] מי בדקי לה מיא [3] ונקח האיש מעון אמר רחמנא [ד] בזמן שהאיש מנוקה מעון מים בודקים את אשתו אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקים את אשתו [ה] אלא ע"י גלגול אשכחן סוטה דאיסורא ממונא מנלן [10] תנא דבי רבי ישמעאל ק"ו ומה סוטה שלא

נמה דברים אמורים. דקנה בחזקה דשדה זו אם שדה אחרת שאינה סמוכה לה בזמן שנתן לו כו' ומטלטלין הנקנין עם קרקע נמי כשדה שאינה סמוכה לה דמי והיינו דרבא: **מסייע ליה לשמואל**. הך דקתני כיון שהחזיק באחת מהן קנאן כולן: **אגודו בידו**. כולן אגודות באגד זה שבידו: **איכא דאמרי תדע דלא קני**. ולית לה דשמואל: וזו לא תיקני ל"ג: **ואמר ליה זו קני מי קני**. לשאלה הא אמר זו. הכא נמי כי אחזקה בהא ואין השאר ניכרות עמה זו קני הוא: **גופין מוחלקין**. וכי אמר ליה זו קני הוא משמע ולא קנה השאר הכא לא זו קני הוא: **דסדנא דארעא חד הוא**. דהא כולה מחוברת: **סדנא**. טרינ"ק כמו סדן של נפחים כלומר עשת. וחיבור הקרקע חד הוא דהא כולה מחוברת: **אמן אמן**. יתירא למידרש ביה גלגול כדקא מסיים ואזיל אמן אלא סטיתי ארוסה ונשואה ולא אפשר לאוקמה אלא בגלגול: **על האלה**. ירכך נופלת וגו': **השבועה**. שהיה משביעה הכהן ואומר משביעי עליך אלא נטמאת כדכתיב (במדבר ה) והשביע אותה: **כנוסה**. שייך למיתני גבי יבמה. שומרת יבם ממתנת ומלפה ליבום כמו שמר את הדבר (בראשית מ) להכי שייך לשון כניסה כדכתיב (דברים כה) לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר אלא יבמה יקחנה לאשה בביתו: **אי נימא כו' ומשקה לה כשהיא ארוסה**. ומילי מילי קתני ולא שתשבע על כולם כאחד וה"ק בין שהיא ארוסה בין שהיא נשואה יכול להשביעה ולהשקותה: **לא שותות**. אם נסתרו דבעינן תחת איש[פ]: **ולא נוטלות כתובה**. שהיא גרמה לעצמה ליאסר עליו: **וקא משקה לה כשהיא נשואה**. על סתירת אירוסין: **ונקח האיש**. אלא בא עליה אחר שנאסרה עליו בסתירה זו: ה"ג **אלא לאו ע"י גלגול**. ולא גרסינן **דקני לה כשהיא ארוסה ואיסתתר ונכנסה לחופה כו': גלגול**. שקינא לה כשהיא נשואה ונסתרה ומגלגל עליה שבועה על אירוסין אע"פ שלא היו ראוין לשבועה בפני עצמן שהרי לא קינא לה[ע]: **וקינא**. ואי קשיא הוא לה לאוקמא בדקני לה ארוסה ואסתתרה ומשקה לה משנכנסה לחופה וקרינא בה תחת איש וכגון שלא בא עליה דהוה ליה מנוקה מעון הא בעי לאוקמא הכי במסכת יבמות (דף נח.) ואותיבנא עלה מבלעדי איש שקדמה שכיבת בעל לבועל ולא שקדמה שכיבת בועל לבועל הילכך אין לך שבועה על זנות של אירוסין בשום ענין אלא ע"י גלגול דזנות ובזבמות (ג"ז שם) איכא דמוקי לה כשבא עליה ארוס אבית אביה ועולא לא סבירא ליה האי שיטוא דשיטוא דמיקא הוא כן פירש הקונטרס וקשה דהא בשמעתין נמי ע"כ סמיך אההיא שיטוא דקאמר אילימא דקני לה כשהיא ארוסה ומשקי לה כשהיא ארוסה תחת איש אמר רחמנא פרט לארוסה ולמה ליה האי קרא הוה ליה למימר מבלעדי איש ולא שקדמה שכיבת בועל לבועל אלא ש"מ סמיך אההוא שיטוא דבא עליה ארוס אבית אביה א"כ הדרא קושיא לדוכתיה לכן נ"ל דהיינו טעמא דלא רצה לאוקמי בנכנסה לחופה ולא נבעלה דסבר לה כשמואל דאמר[פ] אין חופה לפסולות וכיון[ע] שנבעלה אין חופה תופסת בה ולא קרינא בה תחת איש וא"ת לרב דאמר[פ] יש חופה לפסולות א"כ יכול לאוקמה דקני לה כשהיא ארוסה ונכנסה לחופה ולא נבעלה א"כ גלגול שבועה מנ"ל וי"ל דנפקא ליה מאמן מאיש זה אמן מאיש אחר כלומר שאינה חייבת שבועה על אחר שהרי לא קינא לה ומגלגל עליה ע"י אחר וא"ת ועולא אמאי לא מפיק גלגול שבועה מאמן מאיש זה ומאיש אחר וי"ל דמהא לא נפקא דמגלגלין על קרקעות דהא דמגלגלין שבועה מאיש אחר היינו משום לאותו איש אחר שייך בו שבועה אם קינא לאבל קרקע דלא שייך בה שבועה כלל אימא לא מגלגלין אבל השתא דמדמינן גלגול שבועה דקרקע לגלגול דארוסה ניחא שפיר דלגבי ארוסה נמי לא שייך בה שבועה אלא ע"י גלגול דוקא כדפרישים וא"ת לרב היכי מפיק גלגול שבועה מאיש אחר הא לא דמי לה כדפרישית וי"ל דסבר מאיש אחר דקאמר היינו אפי' מקטן[ז] שאין מקנאין לה על ידו דלא שייך בו שבועה[ז] אפי' הכי מגלגלין ועולא לית ליה האי סברא:

[1] בחזקת הבתים שקונה כולם, וכ"כ הר"ם (פ"ח) [פ"א ה"כ]. ומ"ש שם רבינו שמואל כתבנו שם. ואיתא נמי להא דשמואל בהמוכר את הבית [ב"ב סז, א]. **ארוסה**. וזה ודאי על [ידי] גלגול שקנא לה כשהיא נשואה ונסתרה וקא משקי לה וקא מגלגל לה השתא אם שטתה כשהיא ארוסה. אבל ארוסה אינה שותה דתניא תחת אישך פרט לארוסה.

עין משפט נר מצוה

רצג א מיי' פ"ח מהלכות מכירה הלכה כ וסמג עשין פב טוש"ע חו"מ סימן קנב סעיף יב:

רצד ב מיי' פ"ד מהל' סוטה הל"ז:

רצה ג מיי' שם פ"ב הלכה ב:

רצו ד מיי' שם הל"ח ופ"ג הל"ז:

רצז ה מיי' שם פ"ד הלכה ח:

מוסף רש"י

שנתן לו דמי כולן. דכיון דקיבל המוכר כל הדמים של עשר השדות הרי אשתעבוד כולהו לגוקח בשביל מעותיו שנתן לו ודי לן בחזקת אחת מהן וכדמפרש טעמא דסדנא דארעא חד הוא, כל השדות אדוקין בגוף קרקע של עולם שהוא אחד וכמו שהחזיק בכולהו דמי (רשב"ם ב"ב סז.). **אספר**. משמר את הבהמה (שם נג:). **אמן אמן**. קבלת שבועה (במדבר ה כב) אמן על האלה וכו'. לכך הולרכה לכפול (סוטה יח.). **שלא סטיתי ארוסה ונשואה**. על ידי גלגול שבועה הוא מגלגל עליה זנות של אירוסין, אע"פ שלא היה בו קיוי, ומכאן לגלגול שבועה מן הסורה (שם). **ושומרת יבם וכנוסה**. ואם היתה יבמתו וכנסה וקינא לה ונסתרה, מגלגל עליה שבועה שלא נטמאת כשהיא שומרת יבם (שם). ומיהו בודקין אותה על שתיהן דהא לא זנאי בעודה שומרת יבם אסורה עליו וכו' עקיבא מוקמינן לה במסכת סוטה (יח:) דאמר אין קידושין תופסין במייבי לאוין, דמשני לה יבמה לשון כאשת איש וכי היכי דאשת איש מיתסרא אגברא בזנות, שומרת יבם נמי מיתסרא איבמה, וכיון דמיתסרא עליה בת קיוי הוא (יבמות נח.). **דקני לה**. קינא לה והתרה בה אל תסתרי עם איש פלוני (שם). **ארוסה**. שקינא לה אחוס, **ושומרת יבם**. שקינא לה יבם (סוטה כג:). **לא שותות**. דמעטיהו קרא (שם). דבעינן תחת אישך (יבמות נח.). **ולא נוטלות כתובה**. אם קינא לה ונסתרה, שהיא גרמה לאסור את עצמה עליו (שם). שנסתרה אחר קיוי, דמקיוי ואיסור לא אימעטיו כדמפרש בגמרא ואפילו לית לן דרב המנונא, דשומרת יבם שזיתה מוהרת ליבמה, נסי דמוהרת מיהו לא בעי למינסב אשה זונה והיא הפסידה כתובתה (סוטה שם). **ונסתרה כשהיא ארוסה**. ונשאה ומשקה לה (יבמות שם). מנוקה מעון. שלא בא עליה לאחר שנסתרה שהסורה אסרה עליו דכתיב והיא נטמאה (שם) שלא בא עליה משנסתרה עליו, האשה הוה תשא עונה, שיבדקוה המים (סוטה כח.). אין איש מנוקה מעון. ליקוח באישה האסורה לו בין מזו שנסתרה בין מאחרת (שם מז:).

מסורת הש"ס

א) ק"ק יב. ב"ב סז., ב) סוטה יח. יבמות נח., ג) סוטה כג: יבמות נח., ד) [בכת"י הגירסא פרט לארוסה ולא וכו'], ה) [ונסתרה כשהיא ארוסה" ליתא בכת"י, וכ"ל בתוד"ה אלא וגם מרש"י נראה דלא גרסינן לה], ו) סוטה כח. מז: שבועות ה. יבמות נח., ז) ספרי פ' נשא, ח) [במדבר ה, כט], ט) [כתוס' (מלשון רש"י) וסף כלו: קינא לה וכמו כן מגלגלין שבועה דקרקע אע"פ שלא שייך בהו שבועה], י) [שם שם, כז], כ) [לעיל ו ע"ב], ל) [לעיל כב ע"ב], מ) [וע"ע תוספות יבמות נח. ד"ה שומרת], נ) [יש לתוספות איש. (רש"ש, ע"ש)], ס) [יבמות מז:], ע) [מ"ל וכיון שנסתרה. רש"ש. והכ"ש מדעבוא מגיה וכיון שזיתה], פ) [שם נח:], צ) [כלומר סוטה כד.], ק) [לעיל כה ע"ב],

תורה אור השלם

1. וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמְעָיִךְ לַצְבּוֹת בֶּטֶן וְלִנְפֹּל יָרֵךְ וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן:
במדבר ה כב

2. וְאַתְּ כִּי שָׂטִית תַּחַת אִישֵׁךְ וְכִי נִטְמֵאת וַיִּתֵּן אִישׁ בָּךְ אֶת שְׁכָבְתּוֹ מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ:
במדבר ה כ

3. וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֹן וְהָאִשָּׁה הַהִוא תִּשָּׂא אֶת עֲוֹנָהּ:
במדבר ה לא

לעזי רש"י

טרינ"ק [טרונ"ק]. סדן, גזע.

מוסף תוספות

א. דמיירי במקום שכותבין את השטר. תוס' הרא"ש (עי' לעיל כו.). ב. כדאמר לקמן (מז.) בפרק האיש מקדש ושרין במכר שקנה ואי מלוה להוצאה ניתנה במה קנאו. רשב"ם. ומתוס' הרא"ש כתב על פירוש זה. אבל לישנא דתנן לו דמי כולן לא משמע הכי. ג. דליכא מסירה אלא באותה שאחז בה ואחרייניתא מקני אגבה. תוס' הרא"ש. ד. שכולן קשורות באפסר אחד ואחז באפסר לקנות כולם. שם. ה. דשייכא מסירה על זו כמו על זו. תוס' טוך. ו. דהשתא לא ממעטינן מתחת אישך כיון דהשתא בשעת השקאה היא תחת בעלה. תוס' יבמות נח. ז. דדמי לקרקעות. תוס' הרא"ש.

תוס' ר"י הזקן

קני כולם מי לא קני. פי' למאן דאית ליה ק) בהמה נקנית במסירה. וזו לא תקני. לא גרסינן, אלא זו קני מי קני, ופי' לשארא, דהא קאמר ליה זו. אספר. קבישטר"ר בלעז. סדנא. כמו סדן של נפחים, כלומר הכל מדובק. ודין נתן לו עשר שדות בעשר מדינות והחזיק באחת מהן ביארנו

שלא ניתנה להתבע בעד אחד מגלגלין ממון שניתן להתבע בעד אחד אינו דין [א]**שמגלגלין אשכחן בודאי ספק מנלן תניא רשב"י אומר נאמרה שבועה בחוץ ונאמרה שבועה בפנים מה שבועה האמורה בפנים עשה בה ספק כודאי אף שבועה האמורה בחוץ עשה בה ספק כודאי עד היכן גלגול שבועה אמר רב יהודה אמר רב דא"ל הישבע לי שאין עבדי אתה ההוא שמותי משמתינן ליה** [ו] **דתניא** [ב]**הקורא לחבירו עבד יהא בנידוי ממזר סופג את הארבעים** [ג] [ד]**רשע יורד עמו** [ה]**לחייו אלא אמר רבא** [ג]**הישבע לי שלא נמכרת לי בעבד עברי האי טענתא מעלייתא היא ממונא אית ליה גביה רבא לטעמיה** [ז]**דאמר רבא עבד עברי גופו קנוי אי הכי היינו קרקע מהו דתימא קרקע הוא דעבדי אינשי** [ח]**דמזבני בצינעא אם איתא דזבין לית ליה קלא האי אם איתא דזבין קלא אית ליה קמ"ל:**

מתני' כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין [ט]**כיצד** החליף שור בפרה או חמור בשור כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו: **גמ'** [י]חליפין מאי ניהו מטבע [כ]שמע מינה מטבע נעשה חליפין אמר רב יהודה [ל]הכי קאמר כל הנישום דמים באחר כיון

ספק מנלן. פי' בקונטר' טענת שמא כגון שבועת השותפין והאריסין שחלקו דתנן (ריש סוטה) דלריך שני עדים ברלוה שנסתרה דליף [מ] דבר דבר מממון: **ממון שניתן ליתבע.** להשביע בעד אחד אם טענו מנה וכפר לו בכולו ועד אחד מעידו שהוא חייב לו נשבע שנאמר [נ] לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת אינו קם אבל קם הוא לשבועה (שבועות דף מ.): **אינו דין שמגלגלין.** את שבועתו להשביע בגלגול: **אשכחן ודאי.** שמגלגלין שבועה טענת ברי בדבר שאין חייבין עליו שבועה כגון קרקעות או שלא הודה במקלת שמגלגלין אותו אם מתחייב לו שבועה ממקום אחר: **ספק מנין.** טענת שמא כגון שבועת השותפין והאריסין שחלקו דתנן בשבועות (דף מה.) חלקו השותפין והאריסין אינו יכול להשביעו וקתני מתחייב לו שבועה ממקום אחר מגלגלין עליו את הכל אלמא ספק נמי מגלגלין: **מנלן.** אי מק"ו לא [מ] דמי דסוטה כל שבועתה ספק [ע] וגלגול נמי ספק ממון עיקר שבועתו אינו באה אלא בטענת ודאי דכתיב (שמות כב) כי יתן איש ושבועת השותפין תקנתא דרבנן היא משום דמורו בה היתירא כדאמר התם (שבועות דף מח:) וכיון דעיקר שבועת ממון ליתא אלא בטענת ודאי גלגול דידיה נמי בטענת ודאי ולא בטענת ספק: **שבועה בפנים.** [י] דסוטה שמשביעין אותה בעזרה: **עד היכן.** כמה של גלגול לגלגל דבר שאין נשבעין עליו: **דאמר ליה עבדי אתה.** אפי' זו מגלגלין אם יתחייב לו שבועה ממקום אחר ובמסקנא מפרש מאי רבותא מקרקע דאמר עד היכן: **הקורא לחבירו עבד.** עבד כנעני: **יהא בנידוי.** [כ] היו מנדין אותו שמזלזל בישראל כל כך אף הם יזלזלו בו: **סופג את הארבעים.** היו קונסין מכות מרדות ויתמה ליה הא מנידוי: **רשע יורד עמו לחייו.** כלומר לזו אין ב"ד נזקקים אבל הוא מותר לשנאתו ואף למעט פרנסתו ולירד לאומנותו: **טענה מעלייתא היא.** ובלא גלגול נמי אי הוה אודה במקלת או היה לו עד אחד היה חייב שבועה דטענת המטלטלין היא זו שתובעו פעולתו או גרעונו ומאי רבותא דהאי משאר גלגול שבועה: **גופו קנוי.** ואינה טענת המטלטלין: **היינו קרקע.** דמתני' דמגלגלין ומאי רבותא דרב יהודה לאשמועינן גלגול עבדי אתה: **ליה ליה קלא.** משה"ה תנן בה גלגול: **מתני' כל הנעשה דמים באחר.** שדרכו לתתו בדמים כשקונין חפץ אחד. והשתא ס"ד דמטבע אתא לאשמועינן כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו היכא דנתנו בתורת חליפין ולא בתורת דמים אלא כעין שקונין בסודר כעין שלף אים נעלו: **כיון שזכה.** בו המקנה ומשך זוז אחד מן הקונה בתורת קנין חליפין נתחייב הקונה באונסי חליפין בכל מקום שהם אם מתו או אם נאבדו עליו לשלם המעות [נ] שפוסק לתת לו לפי שכשמושך המוכר את הסודר או את הזוז בתורת חליפין נקנה המקח ללוקח בכל מקום שהוא: **החליף שור בפרה.** כיון שמשך בעל הפרה את השור נקנית פרה ללוקח בכל מקום שהיא ואונסיה עליו. ובגמרא פריך מאי כילד הואיל [מ] והוא אתי לאשמועינן דמטבע נעשה חליפין אע"פ שבתורת דמים קיימא לן (בב"מ דף מד.) דמעות אינן קונות אלא משיכת המקח כי יהביהו ייהליה בתורת קנין סודר קני כי סודר הוה ליה למיתני כילד החליף מעות בפרה: **גמ' מאי ניהו מטבע.** שהוא הניתן דמים באחר בכל מקום ואשמועינן מתני' דאע"ג דבתורת דמים קיימא לן דלא קני כי יהביה ליה בתורת חליפין קני: **שמע מינה הכי.** ואנן קיימא לן בפרק הזהב (ב"מ דף מו.) דאין מטבע נעשה חליפין: **אמר רב יהודה הכי קאמר כל הנישום דמים באחר.** כל דבר שאם נא לתתו דמים באחר צריך לשומו בדמים דהיינו כל המטלטלין בר ממטבע כיון

סודר נעשו חליפין וקנו כי סודר כדפירש בקונטרס ואם תאמר ומה טעם שמטבע נעשה חליפין למאן דאמר [פ] פירי לא עבדי חליפין אלא נעל דוקא דהא מטבע לאו כלי הוא ואומר רבינו תם דמטבע כעין כלי שראוי לתלותו בצואר בתו ועוד אומר ר"י משום שראוי לשקול בו משקלות ועוד יש לומר דמה שראוי להוליא ולקנות בו כל דבר מחשבינן ליה כלי [ק]: **הכי קאמר כל הנישום דמים באחר.** פי' בקונטרס כל דבר שאם נא לתתו דמים באחר צריך לשומו בדמים דהיינו כל המטלטלין בר ממטבע כיון שזכה זה כו' ואם נתנו בתורת חליפין נקנו חליפין ללוקח במשיכה משמך בעל המקח את זה ואשמועינן תורת חליפין במטלטלין ולמימר דאע"ג דליתנהו כלי אלא מטלטלין

(דף ז:) בשומע מזכרה מפי חבירו [ע] היה חייב לגדותו ואם לא גידהו הוא עצמו יהא בנידוי לא שיהא ממילא [ד] אלא ב"ד היו חייבין לגדותו כדאמר הכא שמותי משמתינן ליה והיינו מדה כנגד מדה [פ] כלומר הוא קרא לחבירו עבד דהוא אורור [צ] כך מקללין אותו באורור דהיינו נידוי וכן הקורא לחבירו ממזר הוא אומר שחבירו עבר בגלוי לפיכך סופג את הארבעים כדין עובר בגלוי: **כל הנעשה דמים באחר.** פי' בקונטרס כל שדרכו לתתו בדמים כשקונין חפץ דהיינו מטבע וקס"ד דמטבע נעשה חליפין אתא לאשמועינן דמיירי שנתן בתורת חליפין ולא בתורת דמים אלא כעין שקונין בסודר כדכתיב (רות ד) שלף איש נעלו כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו רב ולוי פליגי פרק הזהב (ב"מ דף מז.) אי חליפין בכליו של קונה או בכליו של מקנה דרב סובר בכליו של קונה ולוי סובר בכליו של מקנה ניחא שפיר אי גרסינן כיון שזכה זה נתחייב זה הקונה והכי נפרש כיון שזכה זה דהיינו המקנה שזוכה במטבע של קונה נתחייב זה הקונה באונסי חליפין שהם ברשות [ק] המקנה בכל מקום שהם ואם נאבדו יאבדו לו ואי ל"ג זה [ה] פי' הכי כיון שזכה זה [ר] קנה בחליפין כלומר כיון שזכה המקנה במטבע או בסודר של קונה נתחייב המקנה להשיב לקונה חליפיו ולא מצי הדר ביה ולוי דאמר בכליו של מקנה כלומר שיתן המקנה פרוטה לקונה אי גרס נתחייב זה צריך לומר כיון שזכה זה הקונה נתחייב זה דהיינו המקנה להשיב לו חליפיו שאינו יכול לחזור בו ואי לא גרסינן זה הכי נפרש כיון שזכה זה דהיינו הקונה נתחייב הוא עצמו באונסי חליפין כדפרישית [ש]:

ביצד החליף שור בפרה או חמור בו'. לרב ניחא שפיר והכי פירושא החליף הקונה שורו בעבור הפרה כדי לקנות הפרה בכ"מ שהיא אבל לוי קשה היאך יפרש לוי החליף שור בפרה ולא גם השור וגם הפרה נותן המקנה לקונה דתרוייהו של מקנה ואומר ר"י שיש לפרש החליף המקנה את השור בהנאת קבלת הפרה שהקונה מקבלה היומנו בעבור דבר שהוא נותן לו [ת]:

ש"מ מטבע נעשה חליפין. ואע"פ שבתורת דמים ק"ל (ב"מ דף מד.) דמעות אינן קונות אלא משיכת המקח אבל מעות אינן קונות אלא למיקס במי שפרע כי יהביהו מיהא ייהליה בתורת קנין

(דף ז:) בשומע מזכרה מפי חבירו [ע] היה חייב לגדותו ואם לא גידהו הוא עצמו יהא בנידוי לא שיהא ממילא [ד] אלא ב"ד היו חייבין לגדותו כדאמר הכא שמותי משמתינן ליה והיינו מדה כנגד מדה [פ] כלומר הוא קרא לחבירו עבד דהוא אורור [צ] כך מקללין אותו באורור דהיינו נידוי וכן הקורא לחבירו ממזר הוא אומר שחבירו עבר בגלוי לפיכך סופג את הארבעים כדין עובר בגלוי: **כל הנעשה דמים באחר.** פי' בקונטרס כל שדרכו לתתו בדמים כשקונין חפץ דהיינו מטבע וקס"ד דמטבע נעשה חליפין אתא לאשמועינן דמיירי שנתן בתורת חליפין ולא בתורת דמים אלא כעין שקונין בסודר כדכתיב (רות ד) שלף איש נעלו כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו רב ולוי פליגי פרק הזהב (ב"מ דף מז.) אי חליפין בכליו של קונה או בכליו של מקנה דרב סובר בכליו של קונה ולוי סובר בכליו של מקנה ניחא שפיר אי גרסינן כיון שזכה זה נתחייב זה הקונה והכי נפרש כיון שזכה זה דהיינו המקנה שזוכה במטבע של קונה נתחייב זה הקונה באונסי חליפין שהם ברשות [ק] המקנה בכל מקום שהם ואם נאבדו יאבדו לו ואי ל"ג זה [ה] פי' הכי כיון שזכה זה [ר] קנה בחליפין כלומר כיון שזכה המקנה במטבע או בסודר של קונה נתחייב המקנה להשיב לקונה חליפיו ולא מצי הדר ביה ולוי דאמר בכליו של מקנה כלומר שיתן המקנה פרוטה לקונה אי גרס נתחייב זה צריך לומר כיון שזכה זה הקונה נתחייב זה דהיינו המקנה להשיב לו חליפיו שאינו יכול לחזור בו ואי לא גרסינן זה הכי נפרש כיון שזכה זה דהיינו הקונה נתחייב הוא עצמו באונסי חליפין כדפרישית [ש]:

ביצד החליף שור בפרה או חמור בו'. לרב ניחא שפיר והכי פירושא החליף הקונה שורו בעבור הפרה כדי לקנות הפרה בכ"מ שהיא אבל לוי קשה היאך יפרש לוי החליף שור בפרה ולא גם השור וגם הפרה נותן המקנה לקונה דתרוייהו של מקנה ואומר ר"י שיש לפרש החליף המקנה את השור בהנאת קבלת הפרה שהקונה מקבלה היומנו בעבור דבר שהוא נותן לו [ת]:

ש"מ מטבע נעשה חליפין. ואע"פ שבתורת דמים ק"ל (ב"מ דף מד.) דמעות אינן קונות אלא משיכת המקח אבל מעות אינן קונות אלא למיקס במי שפרע כי יהביהו מיהא ייהליה בתורת קנין

א [מיי' פ"ט מהל' שלוחין הל"ז טוש"ע חו"מ סי' לד סעי' ח]:
רצח ב מיי' פ"ו מהל' מ"ת הל"ד סי' ג סמג עשין לרבנן ב טוש"ע יו"ד סי' שלד סעי' מג:
רצט ג מיי' פ"ח מהל' טוען ונטען הל"ד סמג עשין לה טור חו"מ סי' לד:
ש ד מיי' פ"ה מהל' מכירה הל' ח סמג עשין פט טוש"ע חו"מ סי' רג סעי' ח:

גליון הש"ם

גמ' רשע יורד. ע' תענית ד' ז ע"ב תד"ה מותר לקרותו: **שם** לחייו. עי' ערוך ערך חי:

מוסף תוספות

א. דהוי כעין העיקר. תוס' ב"מ לז. ד"ה ביום. ב. אלא על טענת ודאי. שם. ג. וכגון סוטה שרגלים לדבר שקינא ונסתרה ויש לחוש שזינתה גם באירוסין. שם. ד. אינו מנודה מעצמו. תוס' מה יג: ה. שני. תוס' ב"מ מו. דזכה ונתחייב אמקנה קיימי תרווייהו. תוס' הרא"ש. ו. וקאי תרווייהו אקונה. תוס' הרא"ש. ז. דהחליף דהכא כמו חליפין שבכל התלמוד דהיינו שהחליף הנאת קבלת הסודר (ב"מ מז.) דבהיא הנאה דקא מקבל מיניה גמר ומקני ליה. תוס' רשב"י.

תוס' ר"י הזקן (המשך)

דמנדה ליה מריה דהאי שמעתא, אלא ב"ד מנדין אותו קאמר כשרואין שעשה זה, והיינו דקאמר שמותי משמתינן ליה. וש"מ דבכל דוכתא דקתני יהא בנדוי ד) אינו בנדוי עד שינדוהו ב"ד שבדורו שרואין שעשה כך וכך. **יהא בנדוי.** ב"ד היו מנדין אותו כדפרישנא. יורד. כלומר אין ב"ד נזקקין לו אלא מותר לו לצערו או ליטול אומנותו ממנו. ומסתברא דטעמא דהאי מילתא הוא שקורא לו עבד שאינו אסור איסור עולם בבת ישראל, שאם שחררו רבו מותר לו לבא בקהל, הוא בנדוי ואינו סופג את הארבעים. וקורא לו רשע שאינו אסור כלל בבת ישראל אין ב"ד נזקקין לו, אלא הואיל ומוציא עליו שם שהוא רשע וגורם לו (שהוא רשע) [שיבדלו] ממנו ולא יתנו לו שום דבר להרויח ויצערוהו בכל יכולתם, שיש לבני אדם הכשרים להבדל מן הרשעים בשום עסק, ולצער אותם כפי היכולת, משום הכי יורד עמו עד לחייו. והא דאמרינן [ב"ק צא, א] זאת אומרת ביישו בדברים פטור, אינו רוצה לומר אלא מן הממון האמור שם במשנה. ור"ש על פי' יהא בנדוי, ב"ד היו מנדין אותו שמזלזל בישראל כל כך אף הם יזלזלו בו. סופג את הארבעים, קנסא מכת מרדות וניחא ליה האי מנידוי. רשע יורד עמו עד לחייו, כלומר לזה אין ב"ד נזקקין אבל הוא מותר לשנאתו, ואף למעט פרנסתו ולירד לאומנותו. והעיקר מה שפירשנו. **ממונא אית ליה גביה.** ומאי אתא לאשמועינן. גופו קנוי לו. וגופו תובענו ולא ממון. היינו קרקע. ופשיטא דמגלגל דעבד הוי דומיא דקרקע. קלא אית ליה. ומדאית ליה קלא שקר הוא מה שטוען עליו ולא יגלגל, קמ"ל. **מתני'. כל הנעשה דמים באחר.** קס"ד דהכי קאמר כל הרגיל להיות ניתן בדמי אחר והיינו מטבע. כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו. ועמדו החליפין ברשותו וכל האונסין עליו אם נתנו בתורת חליפין שזה קנה המטבע ועמד באחריותו האחד ונסתלק מהשור ונסתלק הי' ברשותו ונסתלק מהמטבע. **גמ'. כל הנישום.** מתנ' מיירי שלזה ולזה מטלטלין ורוצים להחליף וצריכין לעשות שומת דמים כמה שוה זה וכמה שוה זה ומטלטלין עבדי חליפין.

עין משפט
נר מצוה

ספק מנלן. פי' בקונטר' טענת שמא כגון שבועת השותפין והאריסין שחלקו דתנן בפרק הנשבעין (שבועות דף מה. ושם) חלקו האריסין והשותפין אינו יכול להשביעו וקתני מתחייב לו שבועה ממקום אחר מגלגלין עליו את הכל אלמא ספק נמי מגלגלין עליו את הכל אלמא ספק נמי מגלגלין ומ"מ מאי בעי לן מנ"ל נילף ק"ו מסוטה שהיא ספק ומגלגלין עליה אע"ג דלא ניתנה ליתבע בעד אחד מ"מ ק"ל דמי דהתם כל שבועות שלה ספק ולכך מגלגלין עליה ספק[א] אבל ממון דעיקר שבועה דידיה אינו בטענת ספק[ב] אימא דלא מגלגלין עליה ספק:

נאמרה שבועה בפנים. ומ"מ למה לי ק"ו דלעיל לומר שמגלגלין נילף מהא דרשה גופיה שמגלגלין בממון משום דנאמרה שבועה בפנים ונאמרה שבועה בחוץ במה מצינו וי"ל דמי לאו ק"ו בהאי מה מצינו דהכא לא מצינו למילף דממונא מאיסורא לא ילפינן[ג] אבל בתר דגלי לן האי ק"ו דילפינן ממונא מאיסורא מ"מ מהשתא מפקינן שפיר בהא מה מצינו לעשות ספק כודאי ואומר רבי שלא על כל ספיקות מגלגלין אשם נתחייב אדם לחבירו שבועה אינו יכול לגלגל לו ולומר השבע לי שלא נגנבת לי שום דבר מעולם אלא דוקא בספק שיש לנו לחוש קלת כגון נעשה לו שותף או אריס דכה"ג אמרינן בסוף כל הנשבעים (שבועות דף מח:) דמגלגלינ[ד]:

הקורא לחבירו עבד יהא בנידוי. מכאן מדקדק ר"ת דכל היכא דאמר כה"ג כי ההיא דנדרים (דף ז:) בשומע מזכרה מפי חבירו [ע] היה חייב לגדותו ואם לא גידהו הוא עצמו יהא בנידוי לא שיהא ממילא[ד] אלא ב"ד היו חייבין לגדותו כדאמר הכא שמותי משמתינן ליה והיינו מדה כנגד מדה[פ] כלומר הוא קרא לחבירו עבד דהוא אורור[צ] כך מקללין אותו באורור דהיינו נידוי וכן הקורא לחבירו ממזר הוא אומר שחבירו עבר בגלוי לפיכך סופג את הארבעים כדין עובר בגלוי: **כל הנעשה דמים באחר.** פי' בקונטרס כל שדרכו לתתו בדמים כשקונין חפץ דהיינו מטבע וקס"ד דמטבע נעשה חליפין אתא לאשמועינן דמיירי שנתן בתורת חליפין ולא בתורת דמים אלא כעין שקונין בסודר כדכתיב (רות ד) שלף איש נעלו כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו רב ולוי פליגי פרק הזהב (ב"מ דף מז.) אי חליפין בכליו של קונה או בכליו של מקנה דרב סובר בכליו של קונה ולוי סובר בכליו של מקנה ניחא שפיר אי גרסינן כיון שזכה זה נתחייב זה הקונה והכי נפרש כיון שזכה זה דהיינו המקנה שזוכה במטבע של קונה נתחייב זה הקונה באונסי חליפין שהם ברשות[ק] המקנה בכל מקום שהם ואם נאבדו יאבדו לו ואי ל"ג זה[ה] פי' הכי כיון שזכה זה[ר] קנה בחליפין כלומר כיון שזכה המקנה במטבע או בסודר של קונה נתחייב המקנה להשיב לקונה חליפיו ולא מצי הדר ביה ולוי דאמר בכליו של מקנה כלומר שיתן המקנה פרוטה לקונה אי גרס נתחייב זה צריך לומר כיון שזכה זה הקונה נתחייב זה דהיינו המקנה להשיב לו חליפיו שאינו יכול לחזור בו ואי לא גרסינן זה הכי נפרש כיון שזכה זה דהיינו הקונה נתחייב הוא עצמו באונסי חליפין כדפרישית[ש]:

ביצד החליף שור בפרה או חמור בו'. לרב ניחא שפיר והכי פירושא החליף הקונה שורו בעבור הפרה כדי לקנות הפרה בכ"מ שהיא אבל לוי קשה היאך יפרש לוי החליף שור בפרה ולא גם השור וגם הפרה נותן המקנה לקונה דתרוייהו של מקנה ואומר ר"י שיש לפרש החליף המקנה את השור בהנאת קבלת הפרה שהקונה מקבלה היומנו בעבור דבר שהוא נותן לו[ת]:

ש"מ מטבע נעשה חליפין. ואע"פ שבתורת דמים ק"ל (ב"מ דף מד.) דמעות אינן קונות אלא משיכת המקח אבל מעות אינן קונות אלא למיקס במי שפרע כי יהביהו מיהא ייהליה בתורת קנין

גליון הש"ם

הגהות הב"ח

(א) גמ' דתנן הקורא לחבירו עבד. נ"ב ס"א דתניא ועיין בתוס' פ' כסוי הדם דף פז ע"ב ד"ה תנן וכתבו דלשכמן דקאמר תנן ואע"ג דלישנה משנה:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוס' ר"י הזקן

בעד אחד. דעידי קנוי צריך שיהיה שנים. **בעד [אחד].** שמחייבו שבועה. אשכחן. ג) עקר השבועה היא טענת ברי מגלגל עליו כל מה שטוען עליו בברי והא מיתתן ממונא מק"ו דניתן ליתבע בעד אחד וטענת ברי היא. **שמא מנלן.** כשעיקר הטענה היא שמא כגון שבועת השומרים, מנין שמגלגל עליו כל מה שיטען עליו בברי. אבל מה שטוען בשמא אינו מגלגל עליו. ואע"ג דסוטה מגלגל עליה שלא שטתה ארוסה וטענת שמא היא, שאני סוטה שהרי עיקר טענתה משביעין אותה בטענת שמא דהיינו אם שטתה נשואה. וכן נמי הא דתנן בפ' כל הנשבעין (שבועות מה, א) חלקו השותפים אינו יכול להשביעו, נתחייב לו שבועה ממקום אחר מגלגל עליו את הכל, והואיל שלא חלקו משביעין אותו בשבועת שמא דשבועת השותפים שמא הוא, מגלגלין עליו טענת שמא אף לאחר שחלק, אבל טענת שמא שאין לה צד בעולם שיהיו נשבעים עליה אינה מגולגלת שלא יהא חמור הטפל מן העיקר. תדע דגרסינן פרק השואל [ב"מ צח, ב] שואל אומר שכורה מתה ומשאיל אומר איני ידע פטור, משאיל אומר שאולה מתה ושוכר אומר שכורה מתה ישבע שוכר ששכורה מתה, אמאי מאי שטענו לא הודה לו, אמר עולא על ידי גלגול דאמר ליה אשתבע לי מיהת דאישתבע דכדרכה מתה ישבע ליה דשכורה מתה. ואילו ברישא קתני פטור ואמאי לא משתבע ליה על ידי גלגול שהרי יכול להשביעו דשכורה מתה, אלא לאו ש"מ דטענת שמא אינה מגולגלת **ג) בפנים.** בעזרה, והשביע הכהן את האשה [במדבר ה, כא], דשבועת סוטה בעזרה היא. בחרץ. כב"ד, שבועת ה' תהיה בין שניהם [שמות כב, י]. **ספק כודאי.** כדפרישנא לגלגל ברי על כשעיקר הטענה היא שמא. משמתינן ליה. כלומר ב"ד היו חייבים לנדותו. מיהו אם לא נידוהו אינו מנודה, דיהא בנידוי דקאמרינן לאו למימרא דיהא בנדוי מאליו דהשתא הוא

שא א מיי' פ"ה מהל' מכירה הל"ו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ [סי' קלה סעי' ב] וסי' רג סעי' ח

שב ב מיי' שם פ"א הל"ח סמג שם טוש"ע שם סי' קלה סעי' ח:

שג ג ד מיי' פ"ט מהל' מכירה [הל"ח] והל"ב:

מוסף רש"י

פירות לא עבדי חליפין. כל דבר שאינו כלי (אפילו שוה הרבה (ב"מ מז:). אם נתן מנותיה בתורת חליפין כמו סודר לקנות בהן שדה או שוס דבר בחליפין, לא קנו, והאי כל דבר מפרש ליה דהכל נקנה במנעל (לעיל ח:). דבר תורה מעות קונות. מכיון שנתן מעות למוכר אין אחר מסס יכול לחזור, דגמרינן מהקדש דכתיב ונתן הכסף וקם לו (חולין פג.) קל וחומר לנוקם מן ההדיוט (ערובין פא:). ומשיכה לא קנין (בכורות יג:). שמא יאמר לו נשרפו חיטיך בעליה. שנתת לי מעות עליהן הלכך מוקמינן להו ברשות מוכר כי היכי דליתמר נפשיה עליהו ויטרח לאצולינהו (ערובין פא:). דלא מוקמת להו לפיר' בתחריות הלוקח משנתן מעות, אי מתרמי לוקח בנית המוכר שהפירות שם לא טרח לאצולינהו, אבל סתם מוסך ממנו להו לבתיה (חולין פג. וכעי"ז ב"מ מז:). אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. ולא מלי למימרר כאילו מסרתו להדיוט (תמורה כט:). כדכתיב [ויקרא כז יד] ואיש כי יקדיש [וגו'] מולא שפתיך תשמור [וגו'] [דברים כג כד] (רשב"ם ב"ב קלג:). בית זה. הקדש לנדר הבית וקדושת דמים הס (חולין קלט.).

תוס' ר"י הזקן

מטבע. שלזה מטבע ולזה פרה. מאי כיצד. ה"ג כיצד המחליף בשר שור בפרה או בשר חמור בשור. ס) אי נמי (או) בשר חמור בשור, דבשר מקריא פירי ו) ולא בהמה בחייה מקריא פירי ונעשית חליפין, כדתנן בהדיא [ב"מ ק, א] המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחה וילדה זה אומר ברשותי ילדה וזה אומר ברשותי ילדה. מדנקט גבי פרה מחליף וגבי שפחה מכר אלמא בהמה בחייה נעשית חליפין. [ד]אפילו לרב נחמן נעל לאו דוקא אלא להוציא כל דבר שאין עושה בו מלאכתו כגון פירות, ומטבע היינו טעמא דלא עביד חליפין, משום דדעתיה אצורתא וצורתא עביד[ה] דבטלא שהמלכות פוסלתה. ור"ש כתב [בב"מ מו, ב ד"ה הכי, עי"ש] ה"ג כיצד החליף שור בפרה, ול"ג בשר שור דלרב נחמן נעל דוקא כלומר (בהמה ולא כלי) [כלי ולא בהמה] ולא פירות. ולא נהירא דהא אמרינן בפרק הזהב [ב"מ מז, א] כמאן כתבינן וקנינא במנא דכשר למקניא ביה, במנא לאפוקי מדרב פפא למעוטי מטבע, ולדברי ר"ש הואיל ואפיקנא מדרב ששת דאמר פירי עבדי חליפין מטבע נמי בכלל. ועוד אמאי לא אמר למעוטי בהמה. ולדברי ר"ש ודאי מתני' בהמחליף פרה בחמור מתוקמא שהחליף דמי שור בפרה* כי היכי דאמר ריש דמים שהם כחליפין אמאי לא אותיב מינה לרב נחמן דפשוא דמתני' לא משמע הכי. והעיקר מה שפירשנו. וכן פירשו הר"ם [מכירה פ"ה ה"ו, עי"ש] והרי"ף. הניחא. למאי דקס"ד מעיקרא דאוקימנא למתני' הה"ק החליף בשר שור בפרה קא מותיב, אבל לשנויא דרב יהודה לא קשיא דשור ופרה תנן, ואפילו רב נחמן [דס"ל] דפירי לא עבדי חליפין בבהמה בחייה [מודה] כדכתבינן. ור"ש פירש דאף לרב יהודה קא מותיב לרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין ה"ה לבהמה [ומחוורתא] כדכתיבנא. וא"ת לפי' דילן לישני השתא לרב נחמן דה"ק ומטלטלין נמי עבדי חליפין כיצד החליף בשר בפרה. וי"ל דלהא לא איצטריך דהואיל וס"ד דמטבע נעשה חליפין כ"ש בהמה אלא דעדיפא מינה אשמעינן שיש מטבע ניתן בתורת דמים ולא בתורת חליפין שהוא קונה. כיצד החליף דמי שור. שמכר לו שור ונעשו הדמים חוב אצלו כשמשך השור אמר לו לוקח פרה יש לי קבל אותה בדמי השור קנה הפרה בכל מקום שהיא כיון שאמר הן, דמילתא דלא שכיח הא כדמפרש. מעות קונות. דעת הר"ם [שם פ"ז ה"ד] לא שנא מעות בעין או מעות תלואה כמו שכתבנו בהאיש מקדש [מז, א ד"ה במכר]. איכא מאן דאמר דוקא מעות בעין קונות שהרי ס) עבד עברי נקנה בכסף ואם גופו קנוי בכסף

*נראה דצ"ל דמי פרה בחמור ועי' תוס' כאן סוד"ה ה"ק במש"כ ומיהו מצינו למדחי וכו' (ד"ר).

מוסף תוספות

א. לטעון משוי ולהרוש. תוס' ב"מ מו: דהא מטבע נמי חשיב כלי לענין חליפין אע"ג דלא חשיב כלי לענין טומאה עד שיתקנו לשקול בו משקולות. תוס' סהמ"ש. ב. זה אומר ברשותי ילדה וזה אומר ברשותי ילדה דאלמא במשיכת החמור נקנית הפרה דאי בשמשכו שניהם זה חמור וזה פרה ניחזי ולד ברשותיה דמאן קאי. כסה"ש. ג. נ"א וקאמר. תוס' טוק. ד. [דקאמר שם] משך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור לא קנה בעל החמור את הפרה ודייקינן ש"מ חליפין דמקפיד עלייהו לא הוו חליפין והשתא היאך מדקדק משם דילמא הא דלא קנה משום דפירי לא עבדי חליפין. תוס' סהמ"ש. ורבא נמי דפריקה כגון דאמר ליה חמור בפרה וטלה וכו' דלא הוי משיכה מעליתא אלמא אי לאו הכי קנה וסתמא דמילתא רבא כר"ע רבינה ס"ל בפירי דלא עבדי חליפין וקי"ל כותיה. לשב"ש. ה. ואי לא מותיב להו בקרקע הוי פשיעותא לגבי נורא כדמוכח התם (בב"מ מב.) גבי ההוא דאותיה זוזי בצריפא דאורבנא. תוס' עירובין פא.

תוס' ר"י הזקן (המשך)

ממונו לא כ"ש [בכורות יג, א]. נשרפו חיטיך. ולא טרח לאצולינהו והשתא דידע דמצי למיהדר טרח לאצולינהו. והא דאמרינן בפרקין דלקמן [שם]

ו) [ע' תוס' זבחים יג. בסוף ד"ה דיקא נמי], ב) [בכת"י: ופירוש], ג) ג"מ מו: מז., ד) [לעיל ח. ג"מ מו: מז.], ה) [בכת"י נוסף: דרב נחמן. וכ"ה בב"מ מו:], ו) [לעיל כו. וש"נ], ז) [עירובין סג. ושם נתמן], ח) [מדרש כמו: ע"ז סג. תמורה כט: ב"מ ו. ב"ב קלג: תוספתא דקדושין פ"א ה"ז [תוספתא ב"ק פ"ד ה"ג ותוספתא דערכין פ"ד ה"ב], ט) חולין קלט. ערכין כ:, י) [בכת"י: והכריעוהו], כ) [לשון רש"י בב"מ: ואמרינן דמטלטלי ופירי נעשין חליפין, ובתוס' דעתיקו מוהכ], ל) [בתוס' דעתיקו: דתמיב טפי ודמי לכלי. ובכת"י בב"מ כתב דהגירסא הכונה בגמ' שור בפה"ר לו חמור בשור ול"ג בשר], מ) [לעיל כו ע"א], נ) [בתוס' בהעתקה מכת"י נוסף כאן: דעבדי חליפין א"כ בשור מי קאמר ר"נ דעבדי חליפין], ס) [רוש ד, ז], ע) [בתוס' נוסף: משמע דבעינא דוקא נעל אבל כל דבר אחר אפילו שור מי לא עביד חליפין. ועיין רש"ל, ומהרש"א], פ) [שם], צ) [ב"מ מה ע"ב], ק) ל"ל דמעיל [מהרש"א ופי' רש"ש], ר) [ב"מ מב ע"א], ש) [וע"ע תוס' עירובין פא: ד"ה שמא וכו' מיתר ביאור], ת) [לאמורים עד דבשר מיומר], א) [אל"ל ואם], ב) [מכאן עד סוה"ד ל"ב, ויתכן שיש איזה חסרון או ט"ס], ג) [אל"ל אוקימתא],

כיון שזכה זה נתחייב בחליפין [ו]דיקא נמי דקתני כיצד החליף שור בפרה או חמור בשור ש"מ ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דמטבע נעשה חליפין מאי כיצד ה"ק [ז]פירות נמי עבדי חליפין כיצד החליף בשר שור בפרה או בשר חמור בשור כיון שזכה זה נתחייב בחליפין הניחא [ח]לרב ששת דאמר פירות עבדי חליפין אלא לר"נ [ט]דאמר [י]פירות לא עבדי חליפין מאי איכא למימר ה"ק יש דמים שהן כחליפין כיצד החליף דמי שור בפרה או דמי חמור בשור מ"ט [כ] סבר לה כר' יוחנן דאמר [ל]דבר תורה מעות קונות ומה טעם אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חיטיך בעלייה מילתא דשכיח גזרו בה רבנן [מ]מילתא דלא שכיח לא גזרו בה רבנן ולר"ל דאמר משיכה מפורשת מן התורה הניחא אי סבר לה כרב ששת דאמר פירות עבדי חליפין מתרץ כרב ששת אלא אי סבר לה כר"נ דאמר פירות לא עבדי חליפין ומטבע לא קני במאי מוקי לה על כרחך כרב ששת ס"ל: **מתני'** רשות הגבוה בכסף ורשות ההדיוט בחזקה [נ]אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט: **גמ'** ת"ר [ס]כיצד רשות הגבוה בכסף גיזבר שנתן מעות בבהמה אפי' בהמה בסוף העולם קנה ובהדיוט לא קנה עד שימשוך כיצד [ע]אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט האומר [פ]שור זה עולה בית זה הקדש אפי' בסוף העולם קנה [צ]בהדיוט לא קנה עד

כיון שזכה זה נתחייב בחליפין [ו]דיקא נמי דקתני כיצד החליף שור בפרה או חמור בשור ש"מ ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דמטבע נעשה חליפין מאי כיצד ה"ק [ז]פירות נמי עבדי חליפין כיצד החליף בשר שור בפרה או בשר חמור בשור כיון שזכה זה נתחייב בחליפין הניחא [ח]לרב ששת דאמר פירות עבדי חליפין אלא לר"נ [ט]דאמר [י]פירות לא עבדי חליפין מאי איכא למימר ה"ק יש דמים שהן כחליפין כיצד החליף דמי שור בפרה או דמי חמור בשור מ"ט [כ] סבר לה כר' יוחנן דאמר [ל]דבר תורה מעות קונות ומה טעם אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חיטיך בעלייה מילתא דשכיח גזרו בה רבנן [מ]מילתא דלא שכיח לא גזרו בה רבנן ולר"ל דאמר משיכה מפורשת מן התורה הניחא אי סבר לה כרב ששת דאמר פירות עבדי חליפין מתרץ כרב ששת אלא אי סבר לה כר"נ דאמר פירות לא עבדי חליפין ומטבע לא קני במאי מוקי לה על כרחך כרב ששת ס"ל: **מתני'** רשות הגבוה בכסף ורשות ההדיוט בחזקה [נ]אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט: **גמ'** ת"ר [ס]כיצד רשות הגבוה בכסף גיזבר שנתן מעות בבהמה אפי' בהמה בסוף העולם קנה ובהדיוט לא קנה עד שימשוך כיצד [ע]אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט האומר [פ]שור זה עולה בית זה הקדש אפי' בסוף העולם קנה [צ]בהדיוט לא קנה עד

(ב"מ דף מז.) דאמר קרא נעל נעל אין מידי אחרינא לא משמע דבעינא דוקא נעל אבל כל דבר אחר אפילו שור חי לא עביד חליפין ור"ח ור"י מקיימי פי' זה והיא דפרק הזהב דקאמר ר"נ נעל אין ר"ל כל דדמי לנעל דהיינו כלים שמשתמשים בהם ושור וחמור גופייהו כנעל דמו ונעשין חליפין אפי' למ"ד פירי לא עבדי חליפין ומטעמא שפי' בקונטרס דדמו לכלים הואיל שמשתמשין בו והוי חזי למלאכה [א] והשתא הא דפריק לר"נ דאמר פירי לא עבדי חליפין כולה סוגיא קאי למאי דס"ד מעיקרא כמו שפי' בקונטרס אבל לרב יהודה דאמר כל הנישוס אתי שפיר אפילו לר"נ דאמר כיצד החליף שור בפרה ולא בשר שור ומשני ה"ק ר"נ דיש דמים שהן כחליפין והשתא ניחא ליה למאי דס"ד מעיקרא ולמאי דאוקימנא השתא אבל לפי' הקונטרס קשה דמשמע מתוך פירושו דגוף השור וגוף הפרה היינו פירות ועלייהו קאמר ר"נ דפירי לא עבדי חליפין א"כ קשה דהא תנן בפרק האומל (שם דף ק.) המחליף פרה בחמור וילדה וכו' [ב] אלמא קונה האחד במשיכת חבירו ושייך שפיר חליפין בחמור ופרה ומיהו מלינו למידחי למ"ד פירי לא עבדי חליפין מפרש דמי פרה בחמור וקאי וילדה אחמור אבל עוד קשה [ג] דתנן פרק הזהב (שם דף מז.) פרתך בכמה בכך וכך וחמורך בכמה בכך וכך וקתני [ד] דקני לה לחמור במשיכת הפרה [ד] לכך נראה דדוקא בשר שור הוא דאשכחינן פירי אבל שור וחמור גופייהו כנעל דמו כדפירשתי לעיל: **שמא יאמר לו נשרפו חיטיך בעלייה.** ואם תאמר אמאי עקרו קניית מעות שהם מדאורייתא לגמרי ותקנו שתהא משיכה קונה ולא מעות הוה להו לתקוני שיקנו המעות עם המשיכה דהשתא לא מיעקרא קנייה דאורייתא לגמרי וליכא נמי למיחש שמא יאמר המוכר נשרפו חיטיך כיון דמצי למיהדר ביה כל כמה דלא משך וי"ל דשמא לפעמים היה הלוקח מושך החיטין ואי לא קנה במשיכה לחודיה יאמר המוכר נשרפו חיטיך בעלייה וא"ת השתא נמי כיון דמעות אינן קונות לפעמים יתן הלוקח מעות למוכר קודם שימשוך החיטין ויאמר המוכר נשרפו מעותיך בעלייה וי"ל דלהא ליכא למיחש דלכל הפחות יהא המוכר כשומר חנם דמעות וכספים אין להם שמירה [ה] אלא בקרקע [ו] והתם לא שייך למימר נשרפו מעותיך [ז]:

מסורת הש"ס

ז) [ע' תוס' זבחים יג. בסוף ד"ה דיקא נמי], ב) [בכת"י: ופירוש], ג) ג"מ מו: מז., ד) [לעיל ח. ג"מ מו: מז.], ה) [בכת"י נוסף: דרב נחמן. וכ"ה בב"מ מו:], ו) [לעיל כו. וש"נ], ז) [עירובין סג. ושם נתמן], ח) [מדרש כמו: ע"ז סג. תמורה כט: ב"מ ו. ב"ב קלג: תוספתא דקדושין פ"א ה"ז [תוספתא ב"ק פ"ד ה"ג ותוספתא דערכין פ"ד ה"ב], ט) חולין קלט. ערכין כ:, י) [בכת"י: והכריעוהו], כ) [לשון רש"י בב"מ: ואמרינן דמטלטלי ופירי נעשין חליפין, ובתוס' דעתיקו מוהכ], ל) [בתוס' דעתיקו: דתמיב טפי ודמי לכלי. ובכת"י בב"מ כתב דהגירסא הכונה בגמ' שור בפה"ר לו חמור בשור ול"ג בשר], מ) [לעיל כו ע"א], נ) [בתוס' בהעתקה מכת"י נוסף כאן: דעבדי חליפין א"כ בשור מי קאמר ר"נ דעבדי חליפין], ס) [רוש ד, ז], ע) [בתוס' נוסף: משמע דבעינא דוקא נעל אבל כל דבר אחר אפילו שור מי לא עביד חליפין. ועיין רש"ל, ומהרש"א], פ) [שם], צ) [ב"מ מה ע"ב], ק) ל"ל דמעיל [מהרש"א ופי' רש"ש], ר) [ב"מ מב ע"א], ש) [וע"ע תוס' עירובין פא: ד"ה שמא וכו' מיתר ביאור], ת) [לאמורים עד דבשר מיומר], א) [אל"ל ואם], ב) [מכאן עד סוה"ד ל"ב, ויתכן שיש איזה חסרון או ט"ס], ג) [אל"ל אוקימתא],

* צ"ל לא מצי למימר דיש דמים שהן כחליפין (ד"ר).

עד שימשוך. בשור: **ויחזיק.** בבית: **משכו.** הדיוט (ה) חפץ של הקדש מיד הגזבר במנה: **ולא הספיק לפדותו.** כלומר לתת דמיו לגזבר: **נותן מאתים.** דכי אייקר ברשות הקדש אייקר הוא ולא נתן המעות: **לא יהא כח הדיוט כו'.** שאם משכו מיד הדיוט יצלם כל מעותיו דקנאו במשיכה וברשותו הוא דזל: **פדאו.** נתן את המעות: **מתני' כל מצות האב כו'.** בגמ' מפרש לכולה מתני': **שהזמן גרמא.** שהזמן גורם (ו) לה שתבא: **חוץ מבל תקיף.** פאת הראש: **ובל תשחית.** פאת זקן: **ובל הטמא.** דהכהנים: **גמ' אי נימא דמיחייב ברא למיעבד לאבא.** והכי משמע כל מצות שהבן מצווה על אביו נשים פטורות בתמיה: **איש אמו ואביו תיראו הרי כאן שנים.** לנשים הוא אומר: **המוטלות (עליו) על האב.** כגון הנך דמפרש בברייתא ללמדו תורה ולמולו ולפדותו בה' סלעים אם בכור הוא ולהשיאו אשה (ז) וכולה יליף ואזיל מקראי: **אף להשיטו בנהר.** שמא יפרוש בספינה ותטבע ויסתכן אם אין יודע לשוט: **ליסטים ס"ד.** והלא יש"ב ולא למדו כלום: **לאינו מלמדו ליסטים.** דכיון דאין לו אומנות ויחסר לאמו ילך בפרשת דרכים וילסטם את הבריות: (ח) **לאשר לוה אותו.** ולא את שרה: **מיחייב איהו.** כשיגדל: **אשכחן מיד.** לאברהם נאמר כן: **אינו אלא לשון זירוז.** שיהא מהיר וחריז בדבר ונוהג מיד ונוהג לדורות: **תיפדה תפדה בו'.** כלומר קרי ביה (ט) תפדה: **ואיהי מנלן דלא מיפקדא.** איהי אמו מנין שאינה מצווה לפדות את בנה דכיון דמצות עשה שלא הזמן גרמא הוא בעי קרא למעוטה: **לפדות אם עצמו.** כשהוא בכור ולא פדאו אביו: **ואיהי מנלן דלא מיחייבא.** דאביה אינו מצווה לפדותה דכתיב בכור בניך אימא איהי תפדה נפשה לכשתגדל דהא קרינן ביה תפדה אלמא מצוה אברא נמי דמיא והך מצות עשה שאין הזמן גרמא היא: **כל שאחריהם בו'.** האב: **הוא לפדות.** שלא פדאו אביו: כל

משכו במאתים ולא הספיק וכו' נותן מאתים מ"ט לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש. ול"ת תיפוק ליה מטעם דאמיתתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכיון דמשכו במאתים אינו יכול לחזור[א] בו וי"ל כיון דבטעות היה כמו הכא שלא היה סבור שיפתנה השער לא הוי כמסירה להדיוט וקשה דאמר בפרק יש נוחלין (נ"ב דף קנג:) גבי בנו של יוסף בן יועזר דאשכח מרגניתא אמרה ליה דביתהו זיל מוכרה לגזבר דהקדש ולא תשיימא את דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט ואמאי הא שומא בטעות הוא אם יאמר לתתה פחותה משויה וי"ל בדבר שאין שומתו ידועה כגון מרגניתא[ב] גומר בדעתו אפי' תשווה יותר שהרי כמו כן מסופק שמא שוה פחות מ"ש י"ל דהתם כששם אותה בפחות משוויה מתכוין לוותר להקדש א"כ שייך לומר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אבל הכא לא נתכוין לוותר כלל כשמשכו במאתים שכך היה שוה באותה שעה ולא שייך אמירתו לגבוה כמסירה להדיוט[ב פ]: **אטו הדיוט לאו במי שפרע קאי.** וכיון דהדיוט אינו יכול לחזור בו בלא מי שפרע היכא דיהיב לו דמי כמו כן הקדש לא יחזור בו וקשה דאמר פרק הניזקין (גיטין ד' נב.[ג]) דיתמי הרי הן כהקדש ולא מיקנו אלא בכספים[ד] דקא יהיב דמי ליתמי אפילו חל א[ן אין לוקח יכול לחזור בו אייקור יתמי יכלו לחזור בהם שלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש ואמאי והא בהדיוט נמי איכא במי שפרע[ג] וי"ל דלא דמי דהתם גבי יתמי מדאורייתא דינם כהדיוט וא"כ אינם קונים[ד] בלא משיכה אלא שייפו חכמים כחם[ג] לעשות כהקדש שיהו קונים בכסף הילכך במקום הפסדם של יתומים אוקימנא[ד] אדינא אע"ג דהדיוט קאי במי שפרע כדי שלא יהיה כח הדיוט מרובה משלהן ולא יבואו לידי הפסד ע"י תקנת חכמים כי לולי התקנה היו חוזרים בהם אפי' קבלו המעות[ד] כיון שלא משך אבל הקדש דמדאורייתא הוא דמקני בכספא אבל רבנן תקנו משיכה להרויחן שלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש וכיון דהדיוט אינו יכול לחזור בו אלא א"כ מקבל עליו מי שפרע נוקמיה אדייהי בכסף ולא יוכל הקדש לחזור בו כלל כיון שקיבל הכסף: **אותו ולא אותה.** ול"ת למ"ל קרא תיפוק ליה דמצות עשה שהזמן גרמא הוא שימול בשמיני לילדתו ונשים פטורות וי"ל כיון דמיום השמיני והלאה אין לה הפסק לאו זמן גרמא הוא[ה] ול"ת אכתי מ"ע שהזמן גרמא הוא דאין מלין אלא ביום כדאיתא בפרק הערל (יבמות דף עב.) וי"ל דאתיא כמ"ד התם דמילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום בין בלילה: **ואיהי מנא לן דלא מיחייבא למיפרק נפשה דכתיב תפדה תיפדה.** ואם תאמר תיפוק ליה משום דכתיב כל בכור בניך תפדה

עד שימשוך ויחזיק[ה] **משכו** במנה ולא הספיק לפדותו עד שעמד במאתים נותן מאתים מאי טעמא[ב] ונתן הכסף[1] וקם לו משכו במאתים ולא הספיק לפדותו עד שעמד במנה נותן מאתים מאי טעמא[ג] **לא יהא כח הדיוט חמור** מהקדש פדאו במאתים ולא הספיק למושכו עד שעמד במנה נותן מאתים מאי טעמא ונתן הכסף וקם לו פדאו במנה ולא הספיק למושכו עד שעמד במאתים מה שפדה פדוי ואין נותן אלא מנה אמאי ה"ג נימא לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש אטו הדיוט לאו במי שפרע קאי[ד]: **מתני' כל מצות האב** על הבן על האב אנשים חייבין ונשים פטורות וכל מצות האב על הבן אחד אנשים ואחד נשים חייבין[ה] [2]וכל מצות עשה שהזמן גרמא אנשים חייבין ונשים פטורות וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא אחד האנשים ואחד הנשים חייבין [3]וכל מצות לא תעשה בין שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא אחד האנשים ואחד הנשים חייבין [4]חוץ מבל תקיף[ו] ובל תשחית[ז] ובל הטמא למתים[ח]: **גמ'** מאי כל מצות הבן על האב אילימא כל מצות דמיחייב ברא למיעבד לאבא נשים פטורות והתניא [5]איש אין לי אלא איש אשה מנין כשהוא אומר איש אמו ואביו תיראו [6]הרי כאן שנים אמר רב יהודה ה"ק כל מצות הבן המוטלות על האב לעשות לבנו אנשים חייבין ונשים פטורות תנינא להא דת"ר [7]האב חייב בבנו למולו [8]ולפדותו [9]וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות[ט] וי"א אף להשיטו [10]במים רבי יהודה אומר כל שאינו מלמד את בנו אומנות מלמדו ליסטות ס"ד אלא כאילו מלמדו ליסטות: למולו מנלן דכתיב [3]וימל אברהם את יצחק בנו [11]והיכא דלא מהליה אבוה מיחייבי בי דינא למימהליה דכתיב [4]המול לכם כל זכר [12]והיכא דלא [מ]מהליה בי דינא מיחייב איהו למימהל נפשיה דכתיב [5]וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה איהי מנלן דלא מיחייבא דכתיב [3]כאשר צוה אותו אלהים [13]אותו ולא אותה אשכחן מיד לדורות מנלן תנא דבי ר' ישמעאל כל מקום שנאמר צו אינו אלא זירוז מיד ולדורות זירוז דכתיב [6]וצו את יהושע וחזקהו ואמצהו מיד ולדורות דכתיב [7]מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם: לפדותו: מנלן דכתיב [8]כל בכור בניך תפדה [14]והיכא דלא פרקיה אבוה מיחייב איהו [15]למפרקיה דכתיב [9]פדה תפדה ואיהי מנלן דלא מיפקדה דכתיב תיפדה תפדה כל שמצווה לפדות את עצמו מצווה לפדות את אחרים וכל שאינו מצווה לפדות את עצמו [16]אינו מצווה לפדות אחרים ואיהי מנלן דלא מיחייבא למיפרק נפשה דכתיב תפדה תיפדה כל שאחרים מצווים לפדותו מצווה לפדות את עצמו וכל שאין אחרים מצווים לפדותו אין מצווה לפדות את עצמו ומנין שאין אחרים מצווין לפדותה דאמר קרא כל בכור בניך תפדה [3]בניך ולא בנותיך [17]תנו רבנן [18]הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו רבי יהודה אומר בנו קודמו שזה מצותו על אביו וזה מצות בנו עליו אמר רבי ירמיה הכל מודין כל

דמשמע בניך ולא בנותיך ויש לומר דס"ד בכור בניך אב חייב לפדות ולא נקבה אבל הנקבה תפדה עצמה להכי איצטריך להאי קרא: **ואחזיל**

ביה אמירתו לגבוה שהרי לא אמר שהוא נותן אלא יתן. ואיכא מ"ד אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אמרינן במה שהוא תחת ידו שהוא יכול למוסרו, אבל מה שאינו תחת ידו לא הוי כלום אפילו הקדישו אינו קדוש ומשום הכי אצטריך משכו, דהא אפילו אין המעות בידו נתחייב בהן. משום הכי נקט פדאו במאתים לסברא דילן להודיע שנתן המעות ולסברא אחרינא להודיע שהמעות ברשותו ונתנם, וה"ה אפילו לא נתנם אם הם תחת ידו דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. ולפירושא קמא משום סיפא נקט ליה כשהוקר דדוקא כשנתן מעות אין הגזבר חוזר אבל לא נתן מעות חוזר. **הכא נמי נימא.** דהא לעיל אע"ג דאין קנין הקדש במשיכה אמרינן לתועלת הקדש דקנה, הכא נמי אע"ג דקנין הקדש בכסף, לתועלת הקדש נימא דלא קנה משום לא יהא כח הדיוט. **אטו.** כלומר וכי הדיוט רשאי לחזור בו והא אם יחזור בו יקבל עליו מי שפרע, הילכך גזבר לא יחזור בו וקנה הפודה שהרי תורה זכתה לו שיקנה בכסף, ומהדיוט נמי קנה כל כך שאם רוצה לחזור יקבל עליו מי שפרע. אבל לאו לחומרא דכל היכא דאיכא מי שפרע להדיוט לא יחזור בו גזבר, דתנן בשקלים פ"ד ומתניא בפרק הזהב [ב"מ נז, ב] המקבל עליו לספק סלתות מד' סאין בסלע ועמדו שלש סאין בסלע יספק מארבע קבל עליו לספק ג' סאין בסלע והחזלו ועמדו מארבע נותן מארבע שיר הקדש על העלוינה, ואע"ג דבהדיוט איכא מי שפרע אם יחזור בו הלוקח. וזה ראיה דבבא קמייתא דאמרינן קנה דוקא כשלא החזל אבל אם החזל חוזר בו הגזבר ואינו מקבל עליו מי שפרע שיפה כח הקדש מכח הדיוט, אבל כשקנה הדיוט מגזבר ונתן כסף אע"פ שהוקר קנה שהתורה אמרה שיקנו הקדש בכסף. **נשים פטורות.** וכי הבת פטורה מכבוד אב ואם. **שנים.** שהזהיר הבן והבת. **תנינא.** לשמותר שאין לו אומנות [גורם לו] להיות מלסטם את הבריות. **לכם.** רבים משמע והיינו ב"ד. **אשר לא ימול ונכרתה.** אלמא הוא מצווה. **תפדה.** קרי ביה תפדה דלא מחייבא לפדות את בנה דלא מפקדא בפרקונה דידה.

משכו במאתים ולא הספיק וכו' נותן מאתים מ"ט לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש. ול"ת תיפוק ליה מטעם דאמיתתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכיון דמשכו במאתים אינו יכול לחזור[א] בו וי"ל כיון דבטעות היה כמו הכא שלא היה סבור שיפתנה השער לא הוי כמסירה להדיוט וקשה דאמר בפרק יש נוחלין (נ"ב דף קנג:) גבי בנו של יוסף בן יועזר דאשכח מרגניתא אמרה ליה דביתהו זיל מוכרה לגזבר דהקדש ולא תשיימא את דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט ואמאי הא שומא בטעות הוא אם יאמר לתתה פחותה משויה וי"ל בדבר שאין שומתו ידועה כגון מרגניתא[ב] גומר בדעתו אפי' תשווה יותר שהרי כמו כן מסופק שמא שוה פחות מ"ש י"ל דהתם כששם אותה בפחות משוויה מתכוין לוותר להקדש א"כ שייך לומר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אבל הכא לא נתכוין לוותר כלל כשמשכו במאתים שכך היה שוה באותה שעה ולא שייך אמירתו לגבוה כמסירה להדיוט[ב פ]: **אטו הדיוט לאו במי שפרע קאי.** וכיון דהדיוט אינו יכול לחזור בו בלא מי שפרע היכא דיהיב לו דמי כמו כן הקדש לא יחזור בו וקשה דאמר פרק הניזקין (גיטין ד' נב.[ג]) דיתמי הרי הן כהקדש ולא מיקנו אלא בכספים[ד] דקא יהיב דמי ליתמי אפילו חל א[ן אין לוקח יכול לחזור בו אייקור יתמי יכלו לחזור בהם שלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש ואמאי והא בהדיוט נמי איכא במי שפרע[ג] וי"ל דלא דמי דהתם גבי יתמי מדאורייתא דינם כהדיוט וא"כ אינם קונים[ד] בלא משיכה אלא שייפו חכמים כחם[ג] לעשות כהקדש שיהו קונים בכסף הילכך במקום הפסדם של יתומים אוקימנא[ד] אדינא אע"ג דהדיוט קאי במי שפרע כדי שלא יהיה כח הדיוט מרובה משלהן ולא יבואו לידי הפסד ע"י תקנת חכמים כי לולי התקנה היו חוזרים בהם אפי' קבלו המעות[ד] כיון שלא משך אבל הקדש דמדאורייתא הוא דמקני בכספא אבל רבנן תקנו משיכה להרויחן שלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש וכיון דהדיוט אינו יכול לחזור בו אלא א"כ מקבל עליו מי שפרע נוקמיה אדייהי בכסף ולא יוכל הקדש לחזור בו כלל כיון שקיבל הכסף: **אותו ולא אותה.** ול"ת למ"ל קרא תיפוק ליה דמצות עשה שהזמן גרמא הוא שימול בשמיני לילדתו ונשים פטורות וי"ל כיון דמיום השמיני והלאה אין לה הפסק לאו זמן גרמא הוא[ה] ול"ת אכתי מ"ע שהזמן גרמא הוא דאין מלין אלא ביום כדאיתא בפרק הערל (יבמות דף עב.) וי"ל דאתיא כמ"ד התם דמילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום בין בלילה: **ואיהי מנא לן דלא מיחייבא למיפרק נפשה דכתיב תפדה תיפדה.** ואם תאמר תיפוק ליה משום דכתיב כל בכור בניך תפדה

ואחזיל

עין משפט נר מצוה

רש א מיי' פ"ז מהל' ערכין הל"ב:

שה ב ג ד מיי' פי"ב מהל' ע"ז הלכה ג:

שו ה מיי' פ"ו מהל' ממרים הל"ו סמג עשין קנז טוש"ע יו"ד סי' רמ סעי' י:

שז ו מיי' פ"ל ופ"ג מהל' מילה הל"ל סמג עשין כח טוש"ע יו"ד סי' רס:

שח ז מיי' פי"ל מהל' בכורים הל"ל סמג עשין קמד טוש"ע יו"ד סי' שה סעי' ל:

שט ח מיי' פ"ל מהל' מ"מ הל"ל סמג עשין יג טוש"ע יו"ד סי' רמה סעי' ל:

שי ט י מיי' פ"ל מהל' מילה הל"ל ג סמג עשין כח טוש"ע יו"ד סי' רסז:

שיא כ טוש"ע שם בהג"ה:

שיב ל מיי' פ"ל מהל' בכורים הל"ב סמג עשין קמד טוש"ע יו"ד סי' שה סעי' טו:

שיג מ מיי' שם טוש"ע שם סעי' ג:

שיד נ מיי' שם הל"ל טוש"ע שם ס"ל:

שטו ס מיי' שם הל"ג טוש"ע שם סעי' טו:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה מיפדה וכו' קרי ביה פְּפָדֶה: (ו) תוס' ד"ה אטו וכו' בכספים דהיכא דקא יהיב:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה אטו כו' דקא יהיב דמי ליתמי אפילו חל אין כו'. נלענ"ד למחוק מלת אין ע"פ הסוגיא דגיטין יעוש"ה ודו"ק:

מוסף תוספות

א. אפילו לא משכו נמי כיון שאמר לפדותו במאתים. תוס' ב"מ קנג: ב. כי לא אמר לקנות רק שוה בשוה. שם. **ג.** בתוס' גיטין דף נב. מקשה בש"ס. גבי הקדש כה"ג אינו יכול לחזור כיון דאיכא מי שפרע בהדיוט. ד. ולא קיימי אפי' במי שפרע. שם. **ה.** כמו פדיון הבן דאין זמנו אלא [מן]שלשים, וקרי ליה לקמן בפירקין (לד.) מ"ע שלא הזמן גרמא. תוס' הרא"ש.

תוס' ר"י הזקן

עד שימשוך. המטלטלין ויחזיק בקרקע. משכו. חפץ של הקדש שהגזבר מכרה. לפדותו. ליתן המעות. **ונתן הכספ.** גבי הקדש כתיב שאין אדם קונה מן ההקדש אלא בכספ. **משכו במאתים.** איכא מאן דמפרש שלא דבר כלום אלא ששאל לגזבר בכמה כסף תתן לי זה החפץ ואמר לו הגזבר במאתים ועמד ומשכו. אבל אם אמר לו מאתים אתן לך אינו יכול לחזור בו אע"פ שלא משך, דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. והעיקר דלא אמרינן אמירתו לגבוה וכו' אלא במה שהוא נותן לגבוה כגון שור זה עולה כדאמרינן כיצד אמירתו לגבוה וכו', אבל מה שהוא אומר לגבוה לא שייך

מוסף רש"י

מאי טעמא ונתן הכספ וקם לו. אין הקדש נקנה במשיכה דכתיב ביה ויסף ממשיכת כסף ערכך עליו וקם לו ואין שפר וחזקה קונין קרקעותיו ולא משיכה את המטלטלין (לקמן נד:). **שהזמן גרמא.** לאיכא שעתא דלא **מחייב בה** (לקמן לד.). **וכל מצות לא תעשה וכו' ואחד הנשים חייבים.** דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה (ברכות ב:). **דמחייב ברא למיעבד לאבא.** כגון כבוד ומורא (לקמן ל.). **שזה מצותו על אביו וזה מצות בנו עליו.** מצות פדייתו של אב זה היתה על אביו שמת ומצות בנו עליו (בכורות מט:).

ואזיל כהן וטריף להו משעבדי. כלומר בבני חרי פריק ליה לבריה שאם היה פודה עצמו בבני חרי לא היה פודה בנו ממשעבדי דמיירי שנשתעבדו קודם שנולד הבן ולכך מקדיש פדיון בנו ואין כאן אותה הלקוחות דמצות בנו עליו יותר ממצות [ב] גופו כפ"ה וק' דאדרבה יש אותה הלקוחות דמצות גופו עדיף ויאמרו [ג] פדה את עצמך בתחלה ואם יאמר אפדה את עצמי ממשעבדי יאמרו אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום בני חרי [ד] ואפי' פדה בנו בכור מבני חרי יאמרו לכהן הנאתו לך מקום לגבות ממנו אותם חמש בני חורין ולכך פירש ר"י דמייירי כגון דאיכא חמש משועבדי' מילתא שעשאן אפותיקי לכהן בעבור יעקב בנו ואח"כ מכרה ושוב גדל יעקב והיה לו בן ועמד הוא ובנו לפדות ואין להם אלא ה' סלעים מבני חרי [ה] ור' יהודה סבר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי והיו לו אפותקאות בשטר לכהן קודם ולכך גובה מהן אע"פ שיש בני חרי ליעקב לפי שמלותו על נכסי אביו יותר מעל נכסי עצמו דחוב האב על נכסי האב ולא על נכסי הבן ואינם יכולים לומר הנאתו לך מקום בנכסי יעקב שאין עליו לשלם חוב של אביו ומנכסיו אין לו כלום וכן משמע הלשון דקתני שזה מלותו על אביו [א]: **הא** לן **והא** להו. פי' בקונטרס בני בבל היו הולכין וגורסין משניות התנאים בא"י ומתוך שלומדים חוץ למקומם אין לרבי הבית מוטל עליהם נושא אשה דהוה ליה בלא הרהור ואמ"כ לומד תורה הא להו לבני א"י הלומדים במקומם אם נושא אשה יהו כל לרבי הבית מוטלין עליו ויבטלוהו וקשה לר"ת דמשמע דקאמר שמואל דנושא אשה תחלה כדי להיות בלא הרהור ומוקי לה למילתיה בבני בבל א"כ אכתי איכא הרהור כיון שהולכים ללמוד חוץ למקומן ועוד קשה אחר שנשא אשה היאך יצא חוץ למקומו ללמוד והלא הוא צריך לחזור אחר מזונות אשתו ובניו ובפ"ק דגיטין (דף ו:) אשכחן דשלח רבי אביתר בני אדם הבאים משם לכאן הם מקיימין בעצמן ויתנו את הילד בזונה ואת הילדה מכרו ביין [ג] פירוש שצריכין בניו ובנותיו להתמשכן בעבור מזונותיהן משמע שאין עושים יפה שהולכים ללמוד חוץ למקומן על כן נראה לר"ת שיפסק דר' יוחנן דאמר ריחים בצוארו ויעסוק בתורה לבני בבל דיבר שאינו יכול להניח אשתו וילך וילמוד תורה[ב] ועוד שהם [ד] עניים[ג] ושמואל דאמר נושא אשה תחלה לבני א"י אמר שיכולים ללמוד במקומם וגם הם עשירים[ד] וטוב לו שישא אשה וילמוד תורה בטהרה ומיהו פעמים שגם בני א"י היו יוצאים חוץ למקומם לבבל ללמוד תורה אלא רובם היו לומדים במקומם ואין תימה אם שמואל שהיה מבני בבל דמורה לבני א"י שהיו לפניו תלמידים מבני א"י שהיה מדבר להם ור' יוחנן אע"פ שהיה מא"י היה מדבר לתלמידים שלפניו מבבל וכן מצינו בפ"ק דשבת (דף ט:) גבי מאימתי התחלת אכילה רב אמר משיטול

עין משפט נר מצוה

שטז א מיי' פי"ח מהלכות בכורים הלכה ג סמג עשין קמד טוש"ע יו"ד סימן שה סעיף טו:

שיז ב מיי' שם הל"ד:

שיח ג מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעי' ח:

שיט ד מיי' פ"ח מהל' ת"ת הל"ג סמג עשין יב טוש"ע יו"ד סי' רמה סעי' ח:

שכ ה ו ז מיי' שם הל' ח סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רמו סעי' ו בהג"ה:

שכא ח ט מיי' שם הל"ד טוש"ע יו"ד סי' רמה סעי' ג:

שכב י מיי' שם הל"ה סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רמו סעי' ג:

שכג כ מיי' פט"ו מהל' אישות הל"ב סמג עשין מט טוש"ע אה"ע סי' ח סעי' ג:

מוסף רש"י

מלוה הכתוב בתורה. כגון פדיון הבן ס' סלעים דזכי ליה רחמנא לכהן (בכורות מח.). **בחני חמש פריק לבריה.** דאי יהיב בני חורין משום פדיון דידיה תו לא מיפריק בנו דשמא שיעבוד הלקוחות קדם לולדת בנו (בכורות מט:). **ואזיל כהן וטרף להמשך משועבדי דידיה.** ממש סלעים דידיה אזיל כהן וטריף ממשעבדי שהרי שיעבודו של כהן קדם והיינו דקאמר שמלותו על אביו כלומר שמאביו נשתעבדו אותן נכסים לכהן (שם). **לאו ככתובה בשטר דמיא.** ואי יהיב בני חורי בשביל פדיון בנו תו לא מיפריק איהו דכהן לא מצי עריף לקוחות (שם). **פטר רחם.** שפתח את הרחם תחילה כמו פוטר מים ראשית מדון וכן יפטירו בשפה יפתמו שפתים (שמות יג ב). **אפילו ביממא הוו מיתזקי.** מצוין בו מזיקין (לקמן לט:).

תוס' ר"י הזקן

כל שאחרים. שהאב מצווה לפדותו. **חמש משועבדים.** ששעבד יעקב *אחר שנולד ראובן ויש ביד ראובן סלעים בני חורין לפדות חנוך. **לפדות [וכו'] ולעלות.** כלומר ואין בידו כדאי לזה ולזה ששתי מצות אלו צריכים הוצאה, לפדות צריך חמש סלעים לכהן ולעלות צריך מעות להוצאת הדרך. **עולה לרגל.** במעות שבידו וכשתמצא ידו יפדה בנו מפני שהיא מצוה שאינה עוברת. **והלכה כרבנן והביא זה** הר"ם במתנות שבגבולין פי"א ב[מהל' בכורים ה"ד]. אבל בשאר מצות מודו ליה לר' יהודה דטעמא קאמר. ושמעינן מיהא דבשאר מילי עביד מצוה עוברת ברישא לדברי הכל. וביארנו זה במועד קטן פ"ק בתכלית הביאור ה). **ואם אי אפשר.** שיצרו מתגבר עליו. **הא לן.** פי' בני בבל שהולכים חוץ לעירם ללמוד תורה אין צרכי הבית מוטלין עליהם הילכך ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה, אבל בני ארץ ישראל שלומדים תורה במקומם אם ישאו אשה תחלה צרכי הבית מוטלים עליהם ונתבטל. ומסתברא דהכי פירושא, הא לן שיצרנו מתגבר עלינו, הא להו שמתוך שהם חפצים בתורה אין יצרם מתגבר עליהם. והשתא לא פליגי שמואל ור' יוחנן עם הברייתא. וכן נראה מפי' הר"ם פ"א [מהל' ת"ת ה"ה].

* אולי צ"ל ששעבד יעקב קודם שנולד ראובן ויש ביד יעקב ה' סלעים לפדות ראובן בנו. ועי' בתוס' ד"ה ואזיל מש"כ בש"כ בדם ר"י.

מסורת הש"ס

א) ל"ע בבכורות מח. דס"ל לר"י התם איפכא [ע"ש בתוס' ד"ה ודכ"ע וכו' תמצא יפוש נכון על קושיא זאת], ב) [לעיל יג: וש"נ], ג) [עי' תוס' שבועות ד: ד"ה בכלן], ד) תוספתא דבכורות פ"ו ה"ג [ע"ש], ה) ברכות פז., ו) מכילתא סוף פ' בא, ז) [שמות יג, ב], ח) [דברים כא, טז], ט) [שם שם יז], י) [עי' ב"ב כא ע"א], יא) [לקמן נ.], יב) תוספתא דבכורות פ"ו ה"ג, יג) ס"א ומגילה, יד) [בכת"י עוסף: לא אשכח אימיה דיהיב ליה אוסף פיזא], טו) [בכת"י: אי לאו דאיתרמיה לי ניסא], טז) תוספתא שם ע"ש, יז) מנחות קי., יח) ב"ב קמז. ברכות ה: מד. שבת ט: סוכה ה. יד: תענית ד: סוכה לו. מא. יומא כא: ב"מ קז., יט) [בדפו"ר: שהגיעו], כ) [ל"ל ללמד. (רש"ס. ולא כהב"ח)], כא) [בכת"י שבני"ף עוסף: יומר], כב) [בדפו"ר עוסף: שמלותו על אביו דמלות [ל"ל ומלות, רש"ל] בנו עליו], כג) [גיטין מא ס"ב], כד) [ע' תוס' שבועות ד: ד"ה בכלן], כה) [יומא ל], כו) [לקמן מט ע"ב], כז) [דף מ ע"ב],

תורה אור השלם

1. פִּטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ כֹּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם: שמות לד כ

2. וְלִמַּדְתָּם אֹתָם אֶת בָּנֶיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: דברים יא יט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ככתובה וכו' דאין זה אותה הלקוחות שהרי: (ב) ד"ה דלא מיחייבה וכו' ולמדתם את בניכם קרי ביה ולמדתם וכו' ללמוד אחרים הס"ד ואח"כ מ"ה הוא הא: (ג) תוס' ד"ה ואזיל וכו' ויאמרו לו פדה וכו' יאמרו לו אין:

מוסף תוספות

א. בתוס' הרא"ש כתוב. ובהא ניחא נמי דקאמר ר' יהודה בנו קודמו שמצותו על אביו והא אמרינן דלכו"ע מצוה דגופיה עדיפא אלא ודאי ה"פ שמצותו על אביו ויכול הכהן לגבות פדיון עצמו מנכסים ששיעבד אביו. ועי' מהרש"א על רש"י ד"ה ככתובין. ב. מההיא דרבי אביתר. ריטב"א. ג. ומכיון שנשא אשה אינם יכולים ללמוד בעירם מפני שצריכין לטרוח אחר פרנסתן. אם. (עי' מהרש"א). ד. ויש להם ספק ללמוד אחר שנשאו ולא היו צריכין לטרוח בתר מזונם. אם.

כל היכא דליכא אלא חמש סלעים [א]הוא קודם לבנו מאי טעמא מצוה דגופיה עדיפא כי פליגי היכא דאיכא חמש משועבדים וחמש בני חורין [ב]ר' יהודה סבר [ג]מלוה דכתיב בתורה ככתובה בשטר דמיא בהני חמש פריק לבריה ואזיל כהן [ד]וטריף ליה לחמש משועבדים לדידיה ורבנן סברי מלוה דכתיב באורייתא לאו ככתובה בשטר דמיא והילכך מצוה דגופיה עדיף [ה]ת"ר לפדות את בנו ולעלות לרגל [ו]פודה את בנו ואחר כך עולה לרגל ר' יהודה אומר עולה לרגל ואח"כ פודה את בנו [ז]שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת בשלמא לר' יהודה כדקאמר טעמא אלא רבנן מאי טעמייהו דאמר קרא [1]כל בכור בניך תפדה והדר לא יראו פני ריקם [ח]ת"ר מנין שאם היו לו חמשה בנים מחמש נשים [ט]שחייב לפדות כולן ת"ל כל בכור בניך תפדה פשיטא בפטר רחם תלא רחמנא [י]מהו דתימא נילף בכור בכור [יא]מנחלה מה להלן ראשית אונו [יב]אף כאן ראשית אונו קמ"ל: ללמדו תורה: מנלן דכתיב [2]ולמדתם אותם את בניכם והיכא דלא אגמריה אבוה [יג]מיחייב איהו למיגמר נפשיה דכתיב [יד]ולמדתם איהי מנלן דלא מיחייבא דכתיב ולימדתם ולמדתם [טו]כל שמצווה ללמוד מצווה ללמד וכל שאינו מצווה ללמוד אינו מצווה ללמד ואיהי מנלן [טז]דלא מיחייבה למילף נפשה דכתיב ולימדתם ולמדתם כל שאחרים מצווין ללמדו מצווה ללמד את עצמו וכל שאין אחרים מצווין ללמדו אין מצווה ללמד את עצמו ומנין [יז]שאין אחרים מצווין ללמדה דאמר קרא ולמדתם אותם את [יח]בניכם ולא בנותיכם ת"ר [יט]הוא ללמוד ובנו ללמוד [כ]הוא קודם לבנו ר' יהודה אומר [כא]אם בנו זריז [כב]וממולח ותלמודו מתקיים בידו בנו קודמו כי הא דרב יעקב בריה דרב אחא בר יעקב שדריה אבוה לקמיה דאביי כי אתא חזייה דלא הוה מיחדדין שמעתיה א"ל אנא עדיפא מינך תוב את דאיזיל אנא שמע אביי דקא הוה אתי הוה ההוא מזיק בי רבנן דאביי דכי הוו עיילי בתרין אפי' ביממא הוו מיתזקי אמר להו לא ליתיב ליה אינש אושפיזא אפשר דמתרחיש ניסא [כג]על בת בההוא בי רבנן אידמי ליה כתנינא דשבעה רישוותיה כל כריעה דכרע נתר חד רישיה אמר להו למחר אי [כד]לא איתרחיש ניסא סכינתין [כה]ת"ר ללמוד תורה ולישא אשה ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה ואם א"א לו בלא אשה ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה [כו]אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה ר' יוחנן אמר ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה [כז]ולא פליגי הא לן והא להו: משתבח ליה רב חסדא לרב הונא בדרב המנונא דאדם גדול הוא א"ל כשיבא לידך הביאהו לידי כי אתא חזייה דלא פרים סודרא א"ל מאי טעמא לא פריסת סודרא א"ל דלא נסיבנא אהדרינהו לאפיה מיניה א"ל חזי דלא חזית להו לאפי עד דנסבת רב הונא לטעמיה דאמר [כח]בן עשרים שנה ולא נשא אשה כל ימיו בעבירה בעבירה סלקא דעתך אלא אימא כל ימיו בהרהור עבירה אמר רבא וכן תנא דבי ר' ישמעאל עד כ' שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי ישא אשה כיון [כט]שהגיע כ' ולא נשא אומר תיפח עצמותיו אמר רב חסדא האי דעדיפנא מחבראי דנסיבנא בשיתסר ואי הוה נסיבנא בארביסר הוה

[א] ל"ע בבכורות מח. דס"ל לר"י התם איפכא [ע"ש בתוס' ד"ה ודכ"ע וכו' תמצא יפוש נכון על קושיא זאת], [ב] [לעיל יג: וש"נ], [ג] [עי' תוס' שבועות ד: ד"ה בכלן], [ד] תוספתא דבכורות פ"ו ה"ג [ע"ש], [ה] ברכות פז., [ו] מכילתא סוף פ' בא, [ז] [שמות יג, ב], [ח] [דברים כא, טז], [ט] [שם שם יז], [י] [עי' ב"ב כא ע"א], [יא] [לקמן נ.], [יב] תוספתא דבכורות פ"ו ה"ג, [יג] ס"א ומגילה, [יד] [בכת"י עוסף: לא אשכח אימיה דיהיב ליה אוסף פיזא], [טו] [בכת"י: אי לאו דאיתרמיה לי ניסא], [טז] תוספתא שם ע"ש, [יז] מנחות קי., [יח] ב"ב קמז. ברכות ה: מד. שבת ט: סוכה ה. יד: תענית ד: סוכה לו. מא. יומא כא: ב"מ קז., [יט] [בדפו"ר: שהגיעו], [כ] [ל"ל ללמד. (רש"ס. ולא כהב"ח)], [כא] [בכת"י שבני"ף עוסף: יומר], [כב] [בדפו"ר עוסף: שמלותו על אביו דמלות [ל"ל ומלות, רש"ל] בנו עליו], [כג] [גיטין מא ס"ב], [כד] [ע' תוס' שבועות ד: ד"ה בכלן], [כה] [יומא ל], [כו] [לקמן מט ע"ב], [כז] [דף מ ע"ב],

הוה

האשה נקנית פרק ראשון קידושין ל.

הוה אמינא ליה לשטן גירא בעיניך. כלומר הייתי מתגרה בו ושטן הוא יצר הרע ולא אירא שיחטיאני: **אדידך על צואר דבריך.** בעול ידך תקיפה על דבר קודש שיגדיל ולא יקבל תוכחתך השיאו אשה: **משיסר.** שיון הגיע זמן לכנוס ויותר מעשרים ותרתין אל תאחרהו.

לשון אחר אדידך על צואר דבריך בשעה שעול ידך תקיפה עליו הוי זהיר ללמדו תוכחות ואיזה זמנו משיתסר ועד עשרים ותרתין בגיר משיתסר אין בו דעת לקבל תוכחות כל כך ואל תכביד יסורין ותוכחות ויותר מעשרים ותרתין יש לחוש [ג] שלא יבעטו וזה עיקר: **על פי דרכו.** דרך שכל ימיו יהא מתנהג בו חנוך לו בנערותו ואיזהו נערותו רבי יהודה ורבי נחמיה כו': **זבולון בן דן.** תלמיד שהיה בימיהם: **איזו מלמדו משנה.** [ד] אין חובת בנו עליו אלא במקרא מכאן ואילך ילמד הוא לעצמו: **תורה.** ולא נביאים וכתובים [ה]: **זבולון בן דן שלמדו אבי אביו.** ועד היכן נמי דקאמרי הכי קאמרי' עד היכן אדם חייב [ו] ללמוד תורה בדורותיו אמר רב יהודה לבנו ולבן בנו: **דשדי דיסנא ארישיה.** סדין שאינו רואי לעטיפת הראש אלא כיסוי בעלמא שם על ראשו שלא ליגע בגוליו לראשו [ז] ולא הספיק להתעטף בסודרו: **מאי כולי האי.** שמיהרת לצאת בלא עטיפה ההוגנת לך: **לא טעים אומצא.** בשר מעט בגחלים היו רגילין לטעום בבקר: **עד דמקרי לינוקא ומוספיה.** מהדר לו מה שקרא אתמול ומלמדו עוד פסוק יותר: **אלא ושלשסם.** מדלא כתיב [ח] ושניתם שישלישם: **ליומי.** ימי השבוע: [ט] **לפיכך נקראו.** מילתא באפי נפשה היא: **גמ'** [י]. סברות וטעמי סתימתיהן של משניות ולתרלס במה שסותרות זו את זו: **נקראו ראשונים סופרים.** כדכתיב (ד"ה ט ג) ומשפחות סופרים יושבי יעבץ: **וי"ו דגחון.** כל הולך על גחון: **לא זזו משם.** לא איתפרש היכא: **חסר ממנו.** ממנין ס"ת: **יהו מחודדין בפיך.** חזור עליהם ודקוק בעומקם שאם ישאלך אדם לא תצטרך לגמגם אלא שתוכל לומר מיד: אמור

הוה אמינא [ג] לשטן גירא בעיניך א"ל רבא לר' נתן בר אמי אדידך על צוארי דבריך משיתסר ועד עשרים ותרתי ואמרי לה מתמני סרי עד עשרים וארבעה כתנאי [1] חנוך לנער על פי דרכו ר' יהודה ורבי נחמיה חד אמר משיתסר ועד עשרים ותרתין וחד אמר מתמני סרי ועד עשרים וארבעה: עד היכן חייב אדם ללמד את בנו תורה אמר רב יהודה אמר שמואל כגון זבולון בן דן שלימדו אבי אביו מקרא ומשנה ותלמוד הלכות ואגדות מיתיבי למדו מקרא אין מלמדו משנה ואמר רבא מקרא זו תורה כזבולון בן דן ולא כזבולון בן דן כזבולון בן דן שלמדו אבי אביו ולא כזבולון בן דן דאילו התם [א] מקרא משנה ותלמוד הלכות ואגדות ואילו הכא מקרא לבד ואבי אביו מי מיחייב והתניא [2] ולמדתם אותם את בניכם ולא בני בניכם ומה אני מקיים [3] והודעתם לבניך ולבני בניך לומר לך שכל המלמד את בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות הוא דאמר כי האי תנא דתניא ולמדתם אותם את בניכם אין לי אלא בניכם בני בניכם מנין [ב] ת"ל והודעתם לבניך ולבני בניך א"כ מה ת"ל בניכם בניכם [ג] ולא בנותיכם [ד] אמר ריב"ל כל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך וסמיך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב רבי חייא בר אבא אשכחיה לריב"ל דשדי דיסנא אריש וקא ממטי ליה לינוקא לבי [ד] כנישתא א"ל מאי כולי האי א"ל מי זוטר מאי דכתיב והודעתם לבניך וסמיך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב מכאן ואילך רבי חייא בר אבא לא טעים אומצא עד דמקרי לינוקא ומוספיה רבה בר רב הונא לא טעים אומצא עד דמייתי לינוקא לבית מדרשא אמר רב ספרא משום ר' יהושע בן חנניא מאי דכתיב [4] ושננתם לבניך אל תקרי ושננתם אלא ושלשתם [ה] לעולם [ו] ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד מי יודע כמה חיי [ז] לא צריכא ליומי לפיכך נקראו ראשונים סופרים שהיו סופרים כל האותיות שבתורה שהיו אומרים וא"ו [5] דגחון חציין של אותיות של ס"ת [6] דרש דרש חציין של תיבות [7] והתגלח [ח] של פסוקים [8] יכרסמנה חזיר מיער עי"ן דיער חציין של תהלים [9] והוא רחום יכפר עון חציו דפסוקים בעי רב יוסף וא"ו דגחון מהאי גיסא או מהאי גיסא א"ל [ט] ניתי ס"ת ואימנינהו מי לא אמר רבה בר בר חנה [י] לא זזו משם עד שהביאו ספר תורה ומנאום א"ל אינהו בקיאי בחסירות ויתרות אנן לא בקיאינן בעי רב יוסף והתגלח מהאי גיסא או מהאי גיסא א"ל אביי פסוקי מיהא ליתו לימנוי' בפסוקי נמי לא בקיאינן [כ] דכי אתא רב אחא בר אדא אמר במערבא פסקי ליה להאי קרא לתלתא פסוקי [10] ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן תנו רבנן [י] חמשת [כא] אלפים ושמונה מאות ושמונים ושמונה פסוקים הוו פסוקי ס"ת יתר עליו תהלים שמונה חסר [א] ממנו דברי הימים שמונה [ב] תנו רבנן ושננתם שיהו דברי תורה מחודדים בפיך שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו מיד [ג] שנאמר אמור

משיטול ידיו ורבי חנינא אמר משיתיר חגורו ומפרש התם הא לן והא להו וע"כ רבי חנינא אע"ג שהיה מאהל ישראל היה מדבר לתלמידים שלפניו מבבל כדאמרי' התם הני חברין בבלאי כיון דשרו המייהו לא מטרחי להו משמע דבני בבל היו רגילין בהתרת חגורה ומיהו קשה מהא דאמר בפרק כילד מברכין (ברכות דף מד.) דקאמר רב חסדא על האהל ועל פירותיה ורבי יוחנן אמר על האהל ועל הפירות [א] ופריך עלה דרב חסדא אינהו אכלי ואנן מברכים ומשני איפוך ומאי קושיא דלמא רב חסדא שהיה מבבל מדבר לתלמידים שהיו לפניו מא"י ור' יוחנן לבני בבל כמו בבל דוכתי וי"ל דקיס להו דלא הוו באותה שעה תלמידי דרב חסדא מתלמידי א"י ומיהו נראה לה"ר יצחק דמההיא דכילד מברכין ל"ק מידי דשאני ענין אכילה וברכות דדין הוא לכל אדם שיברך לפי המנהג של מקום שהוא [ב] שם אפי' לא היה מאותו מקום ולהכי מתמה גמרא אליבא דרב חסדא שהיה מבבל [ג] ולמה מברכין על פירותיה דמשמע היינו פירות של א"י: [ד] **[יתר עליו תהלים שמונה כו'.** תימה דע"כ בחומש יש יותר דאפילו אם יהיו פסוקי תהלים מג' תיבות בלבד אינו כ"כ כמו שיש בחומש. מ"ר]: **לא צריכא ליומי.** פירש בקונטרס ימי השבת כלומר שני ימים מקרא ושני ימים משנה ושני ימים גמרא [ב] ולא נהירא דא"כ אכתי הוה מצי למיפרך מי ידע כמה חיי וי"ל לפרש בכל יום ויום עצמו יש לא כן תיקן בסדר רב עמרם גאון כמו שאנו נוהגים בכל יום קודם פסוקי דזמרה לומר מקרא ומשנה וגמרא [ג] ור"ת פי' שאנו סומכין אהא דאמרינן בסנהדרין (דף כד. [ד]) בבל בלולה במקרא במשנה ובגמרא דגמרת בבל בלול מכולם [ה]:

נקראו סופרים. פי' בקונטרס דכתיב ומשפחות סופרים יושבי יעבץ ובירושלמי (שקלים פ"ה) מפרש שעשו כל התורה כולה מספרות כגון אבות מלאכות ארבעים חסר אחת (שבת דף עג.) וארבעה אבות נזיקין (ב"ק דף ב.) וכיוצא בהם: **אל תגמגם ותאמר לו.** והא דאמר באלו מציאות (ב"מ דף כג: [ד]) דצורבא מרבנן משני בדיבוריה במסכ' אומר ר"ת דהיינו אם שואלים אותו אם למדת מסכת זו אל יתגאה לומר שלמדה כלומר למדתי הרבה אבל אם שואלים אותו דבר הלכה או שאריכין לגמוד ממנו מסכ' ארוך שיהיו מחודדים בפיו אלא יגמגם בדבר ולא דמי להא דאמר מר (מסכת ד"א זוטא פ"ג) למד לשונך לומר איני יודע שמא תתבדה ותאחז דהיינו במילי דעלמא ואפילו בדברי תורה לא יאמר יודע אני דבר להתפאר בו בכך אלא מה שיודע יורה וילמוד לתלמידים:

מסורת הש"ס

[ג] [לקמן פא.] סוכה נא., ג) [לעיל כט:], ג) [ברכות כא: ע"ש] פסיקתא פרשה ומתתן, ד) [בכמ"י: מדרשא. וכדלקמן], ה) ע"ז יט:, ו) [מדוש גדול כי בכל חומש וכן בתקונים מדוייקים בפ' לו סי' מ' סוף פסוק ז' ויאפד לו בו נדפס על גדו תני התורה בפסוקים], ז) [בכמ"י נוסף: אדני וכדלקמן, וכ"כ ביעב"ץ] ניתי ס"ת וימנינהו], ח) שבת מט:, ט) [כדלרים לח., י) [כפי תשבון המעתר בכל החומשין עולה פסוקי תורה ממשת אלפים תתמ"ה וע' בילקוט פ' עקב רמז תתנ"ה ואלפים תתמ"ג], כ) [בכמ"י ודפו"ר: שמונה אלפים וכו'. וע"ש מהרי"ט, ורש"ש על תוד"ה יתר], ל) ספרי פ' ואתחנן, מ) [בספרי: וכן הוא אומר אמור וכו'. (רש"ש ע"ש.)], נ) [ברש"י רי"ף: שמא], ס) [ברש"י בברי"ף: אין עליו חובה ללמדו משנה כי אם מקרא וכו'], ע) [ברכות ה ע"א], ע"ש. (מלאכת אימן)], פ) [בכ"י שבע"ר: ללמד, וכל"ל (רש"ס)], צ) [לקמן לא ע"א], ק) [ברש"י שבע"ר נוסף: חד זמנא מאי דאגמתה בב' נוין ש"מ שישמיע אותו שני פעמים והיינו ושלשתם], ר) [ל"ל תלמוד. וכ"ה בדפו"ר ובע"ר], ש) [ושם ד"ה אינהו], ת) [בדפו"ר נוסף: עומד], א) [אל בבבל למה מברכין], ב) [דיבור זה שייך אחרי דיבור נקראו סופרים], ג) [שם ד"ה בלולה], ד) [שם ד"ה בגמרא],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה גמ' ל"ל קודם ד"ה לפיכך:

הגהות הגר"א

[א] חסר דניאל וד"ה בו' כל"ל:

מוסף רש"י

חנוך לנער על פי דרכו. לפי מה שתלמד לנער ותמנכהו בדברים אם לעוזב אם לרע גם כי יזקין לא יסור ממנו (משלי כב ו). תלמוד. סברת טעמי המשניות שממנו יוצאה הוראה אבל המוציא הוראה מן המשנה נקראו מבלי הטעם במס' סוטה (כב.) (ברכות ה.). לתת לב להבין סתימות טעמי המשנה מה הם וכששתים סותרות זו את זו יבין למרן שיהיו שתיהן קיימות או לדעת דברי התנאים המולקים בדבר וימאן הא מני פלוני מכם הוא (ב"מ לג.). לא צריכא ליומי. ב' ימים מקרא וב' ימים משנה וכו' וכן כל שבוע ושבוע (ע"ז יט:). לא זזו משם. לא ידעו היכא איתמר ומיהו לענין וי"ו דגחון אתמר, מדפרכינן לה ומתרצינן אינהו הוו בקיאי בחסרות ויתרות, ש"מ לענין אותיות איתמר (שבת מט:).

תורה אור השלם

1. חֲנֹךְ לַנַּעַר עַל פִּי דַרְכּוֹ גַּם כִּי יַזְקִין לֹא יָסוּר מִמֶּנָּה: משלי כב ו
2. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: דברים יא יט
3. רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ: דברים ד ט
4. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: דברים ו ז
5. כֹּל הוֹלֵךְ עַל גָּחוֹן וְכֹל הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע עַד כָּל מַרְבֶּה רַגְלַיִם לְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי שֶׁקֶץ הֵם: ויקרא יא מב
6. וְאֵת שְׂעִיר הַחַטָּאת דָּרֹשׁ דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה שֹׂרָף וַיִּקְצף עַל אֶלְעָזָר וְעַל אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן הַנֹּתָרִים לֵאמֹר: ויקרא י טז
7. וְהִתְגַּלַּח וְאֵת הַנֶּתֶק לֹא יְגַלֵּחַ וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּתֶק שִׁבְעַת יָמִים שֵׁנִית: ויקרא יג לג
8. יְכַרְסֶמְנָּה חֲזִיר מִיָּעַר וְזִיז שָׂדָי יִרְעֶנָּה: תהלים פ יד
9. וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא יָעִיר כָּל חֲמָתוֹ: תהלים עח לח
10. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אָנֹכִי בָא אֵלֶיךָ בְּעַב הֶעָנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְּרִי עִמָּךְ וְגַם בְּךָ יַאֲמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל יְיָ: שמות יט ט

מוסף תוספות

א. ואמר התם לא פליגי הא לן הא להו. תוס' שבת ט: ב. ולשון ליומי דחקו לפרש כן. תוס' ע"ז יט: ג. פסוקי התמיד ומשנת איזהו מקומן וברייתא דרבי ישמעאל. תוס' שם. ד. ובו אנו יוצאים ידי חובותינו. תוס' הלא"ש.

תום' ר"י הזקן

גירא. חץ, ומשל הוא. ידך על צוארא דבריך. כלומר דקדק אחריו שילך בדרך טובה שאם ילך בה בזה הזמן כל ימיו ילך בה דכתיב חנוך לנער על פי דרכו, הרגילהו בדרך ראויה לו גם כי יזקין לא יסור ממנה. ואית דמפרש ידך ממש, כלומר הכהו דרך תוכחה, והא דאמרינן [מו"ק יז, א] לפני עור לא תתן מכשול [ויקרא יט, יד] לאזהרה למכה בנו גדול, איירי דוקא במכה והולך.

מוסף תוספות

א [מיי' פ"א מהל' ת"ת הל"ז טוש"ע י"ד סי' רמה סעיף ו]:

שבת ב מיי' פ"א מהל' ת"ת הלכה ג סמג עשין יב טוש"ע י"ד סימן רמה סעיף ג:

שבת ג ד מיי' שם הל"א וסמג שם טוש"ע י"ד סימן רמה סעיף ד:

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

שכו א מיי׳ פ״כ מהל׳ סנהדרין הלכה ז סמג עשין כז טוש״ע חו״מ סימן י סעיף ג:
שכז ב מיי׳ פ״כ מהל׳ איסורי הל׳ ג סמג לאוין פא טוש״ע אה״ע סימן קיג סעיף ג:
שכח ג ד מיי׳ פ״ו מהל׳ ממרים הל׳ ו סמג עשין קיג טוש״ע י״ד סימן רמ סעיף יח:
שכט ה מיי׳ שם הלכה ג:

מוסף רש״י

כן בני הנעורים. אלו התלמידים שאדם מעמיד מנעוריו (תהילים קכב ד). אשר מילא את אשפתו. מלאתם חיצים. לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער. תלמידי חכמים שמנלמדים זה את זה בהלכה ומלאים כחיצים זה לזה (שם ה). גומי. בשר מת ומלעבו (ע״ז י: ושם נימא). **וברא**תי לו תורה תבלין. שאינ״ מבטלת את היהודי עבירה, כלומר אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אכן הוא מנוול כו׳ (ב״ב טז). רק רע כל היום. כל היום רעתו מתוספת (סוכה נב:). ה׳ לא יעזבנו בידו. בתמיה כתיב (שם). הלא כה דברי כאש. והאש מפועפע את הברזל, והיינו מתפוצץ, שהגיעותיו ממנו (שם). כאש. שמתמסר כל גופו (תענית ד:). וכפטיש יפוצץ סלע. מתחלק הסלע על ידו לכמה גיעותיו (שבת פח:). לכו למים. ממשלה תורה למים, וכתיב אמים שתקו מים (שם). בשלמא בנו בידו. לנקש לו אשה, שדרכו של איש לחזר על אשה, אלא בתו בידו היא. וכי דרך אשה לחזר על איש (כתובות נב:). איש סיפק בידו לעשות. לכבד את אביו, שאין אימת אחרים עליו (לקמן לה:). השוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום. בגזירה שוה (ב״מ לב:).

תורה אור השלם

1. אָמַר לְחָכְמָה אֲחֹתִי אָתְּ וּמֹדָע לַבִּינָה תִּקְרָא:
משלי ז ד
2. קָשְׁרֵם עַל אֶצְבְּעֹתֶיךָ כְּתָבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ:
משלי ג ג
3. כַּחִצִּים בְּיַד גִּבּוֹר כֵּן בְּנֵי הַנְּעוּרִים:
תהלים קכז ד
4. חִצֵּי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גַּחֲלֵי רְתָמִים:
תהלים קכ ד
5. חִצֶּיךָ שְׁנוּנִים עַמִּים תַּחְתֶּיךָ יִפְּלוּ בְּלֵב אוֹיְבֵי הַמֶּלֶךְ:
תהלים מה ו
6. אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת אַשְׁפָּתוֹ מֵהֶם לֹא יֵבֹשׁוּ כִּי יְדַבְּרוּ אֶת אוֹיְבִים בַּשָּׁעַר:
תהלים קכז ה
7. עַל כֵּן יֵאָמֵר בְּסֵפֶר מִלְחֲמֹת יְיָ אֶת וָהֵב בְּסוּפָה וְאֶת הַנְּחָלִים אַרְנוֹן: 8. וְשֻׁמְּתָם אֶת דִּבְרֵי אֵלֶּה עַל לְבָבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: דברים יא יח 9. הֲלוֹא אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תֵּיטִיב לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ תְּשׁוּקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ: בראשית ד ז 10. וַיָּרַח יְיָ אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל לִבּוֹ לֹא אֹסִף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאֲדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעֻרָיו וְלֹא אֹסִף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי: בראשית ח כא 11. וַיַּרְא יְיָ כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל יֵצֶר מַחְשְׁבֹת לִבּוֹ רַק רַע כָּל הַיּוֹם: בראשית ו ה 12. צוֹפָה רָשָׁע לַצַּדִּיק וּמְבַקֵּשׁ לַהֲמִיתוֹ: תהלים לז לב 13. הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ נְאֻם יְיָ וּכְפַטִּישׁ יְפֹצֵץ סָלַע: ירמיהו כג כט 14. הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם וַאֲשֶׁר אֵין לוֹ כֶּסֶף לְכוּ שִׁבְרוּ וֶאֱכֹלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוֹא כֶסֶף וּבְלוֹא מְחִיר יַיִן וְחָלָב: ישעיהו נה א 15. אֲבָנִים שָׁחֲקוּ מַיִם תִּשְׁטֹף סְפִיחֶיהָ עָפָר אֶרֶץ וְתִקְוַת אֱנוֹשׁ תְּאַבֵּד: איוב יד יט 16. קְחוּ נָשִׁים וְהוֹלִידוּ בָנִים וּבְנוֹת וּקְחוּ לִבְנֵיכֶם נָשִׁים וְאֶת בְּנֹתֵיכֶם תְּנוּ לַאֲנָשִׁים וְתֵלַדְנָה בָנִים וּבְנוֹת וּרְבוּ שָׁם וְאַל תִּמְעָטוּ: ירמיהו כט ו 17. רְאֵה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אָהַבְתָּ כָּל יְמֵי חַיֵּי הֲבָלֶךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ כֹּל יְמֵי הֲבָלֶךָ כִּי הוּא חֶלְקְךָ בַּחַיִּים וּבַעֲמָלְךָ אֲשֶׁר אַתָּה עָמֵל תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ: קהלת ט ט 18. כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִכוּן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: שמות כ יא 19. כַּבֵּד אֶת יְיָ מֵהוֹנֶךָ וּמֵרֵאשִׁית כָּל תְּבוּאָתֶךָ: משלי ג ט 20. אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא יט ג 21. אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאֹתוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ: דברים ו יג 22. וּמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: שמות כא יז 23. וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי יְקַלֵּל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ: ויקרא כד טו

אם ברזל הוא מתפוצץ. תימה דהא קרא משמע שהפטיש מפוצץ סלע ומשברו[א] וכן קשה בפרק ד) דיני ממונות (סנהדרין דף לד.) דקאמר מה פטיש מתחלק לכמה גיעותיות אף דברי תורה מתחלק לכמה טעמים ושם גרים דשב״ם מחלק ול״ג מתחלק[ב] ויש[ג] שגורס כאן אם ברזל הוא[ד] מפועפע ואם סלע הוא מתפוצץ שנאמר הלא כה דברי כאש וכפטיש יפוצץ סלע שהאש מפועפע הברזל והפטיש מפוצץ את הסלע ור״ת מפרש שהסלע משבר[ג] את הברזל וה״ק וכפטיש יפוצץ מכח סלע[ד] כדאמר במדרש[ה] מעשה באחד שלקח סנפירינון[ה] לבודקו נתנו על הסדן והכה בקורנס נשבר הקורנס ונחלק הסדן והסנפירינון לא זז ממקומו[ו]: **שיש רשות אחרים עליה.** ואע״ג דמעשה ידיה לבעלה מדרבנן בעלמא[ז] מ״מ איהי מצויה אצל אביה אצל אצל בעלה[ח]:

כצד

[1] [א] אמור לחכמה אחותי את וגו׳ ואומר [2] קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך ואומר [3] כחצים ביד גבור כן בני הנעורים ואומר [4] חצי גבור שנונים ואומר [5] חציך שנונים עמים תחתיך יפלו ואומר [6] אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער מאי את אויבים בשער אמר רבי חייא בר אבא אפי׳ האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה שנאמר [7] את והב בסופה אל תקרי בסופה אלא בסופה: [ב] ת״ר [8] ושמתם סם תם נמשלה תורה כסם חיים משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו ואמר לו בני כל זמן שהרטיה זו על מכתך אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך ורחוץ בין בחמין בין בצונן ואין אתה מתיירא ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה [ג] נומי כך הקב״ה אמר להם לישראל בני [7] בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין ואם אתם עוסקים בתורה [8] אין אתם נמסרים בידו שנאמר [9] הלא אם תטיב שאת ואם אין אתם עוסקין בתורה אתם נמסרים בידו שנא׳ לפתח חטאת רובץ ולא עוד אלא שכל משאו ומתנו בך שנאמר ואליך תשוקתו ואם אתה רוצה אתה מושל בו שנאמר ואתה תמשל בו [ד] ת״ר קשה יצר הרע שאפילו יוצרו קראו רע שנאמר [10] כי יצר לב האדם רע מנעוריו [ה] אמר רב יצחק יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום שנאמר [11] רק רע כל היום ואמר [ו] ר״ש בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שנאמר [12] צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואלמלא הקב״ה עוזרו אין יכול לו שנאמר [ז] אלהים לא יעזבנו בידו תנא דבי ר׳ ישמעאל בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ שנאמר [13] הלא כה דברי כאש נאם ה׳ וכפטיש יפוצץ סלע אם אבן הוא נימוח שנאמר [14] הוי׳ כל צמא לכו למים ואומר [15] אבנים שחקו מים: להשיאו אשה: מנלן דכתיב [16] קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים [ח] בשלמא בנו בידו אלא בתו בידו היא הכי קאמר להו [ט] ניתן לה מידי [י] ולבשייה ונכסייה כי היכי דקפצו עלה אינשי: ללמדו אומנות: מנלן אמר חזקיה דאמר קרא [17] ראה חיים עם אשה אשר אהבת אם אשה ממש היא כשם שחייב להשיאו אשה כך חייב ללמדו אומנות אם תורה היא כשם שחייב ללמדו תורה כך חייב ללמדו אומנות: ויש אומרים אף להשיטו בנהר: מאי טעמא חיותיה הוא: רבי יהודה אומר כל שאינו מלמדו אומנות מלמדו ליסטות: ליסטות ס״ד אלא כאילו מלמדו ליסטות מאי בינייהו איכא בינייהו דאגמריה עיסקא: כל מצות האב על הבן וכו׳: מאי כל מצות האב על הבן אילימא כל מצותא דמיחייב אבא למיעבד לבריה נשים חייבות והתניא [כ] האב חייב בבנו למולו ולפדותו ואביו אין אמו לא אמר רב יהודה הכי קאמר כל מצות האב המוטלת על הבן לעשות לאביו אחד אנשים ואחד נשים חייבין תנינא להא דת״ר [ל] איש אין לי אלא איש אשה מנין [מ] כשהוא אומר תיראו הרי כאן שנים א״כ מה ת״ל איש איש [נ] סיפק בידו לעשות אשה אין סיפק בידה לעשות מפני שרשות אחרים עליה אמר רב אידי בר אבין אמר רב [ס] נתגרשה שניהם שוים [ע] ת״ר נאמר [18] כבד את אביך ואת אמך ונאמר [19] כבד את ה׳ מהונך [פ] השוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום [צ] נאמר [20] איש אמו ואביו תיראו ונאמר [21] את ה׳ אלהיך תירא ואותו תעבוד השוה הכתוב מוראת אב ואם למוראת המקום נאמר [22] מקלל אביו ואמו מות יומת ונאמר [23] איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו השוה הכתוב ברכת אב ואם לברכת המקום אבל בהכאה ודאי אי אפשר וכן בדין ששלשתן שותפין בו [ק] ת״ר שלשה שותפין הן באדם הקב״ה ואביו ואמו בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אמר הקב״ה מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני [ר] תניא רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו

[א] אמור לחכמה אחותי את. שתהא בקי בה כאחותך שאסורה לך. אי נמי מסיפא דקרא ומודע לבינה תקרא שתהא [ב] ידוע לך: **כחצים ביד גבור.** שנלחם בהם עם אויביו: **כן בני הנעורים.** תלמידיו של אדם הקרויין בניו כמו שאמר יחזקיהו (ד״ה ג כט) בני עתה אל תשלו ואומר הנה אנכי והילדים אשר נתן לי וגו׳ (ישעיה ח): **אשר מלא את אשפתו מהם.** משוש דדמיניהו לחצים נקט לשון מילוי לאשפה: **לא יבושו בשער.** סיפא דאשרי הגבר הוא: **נעשו אויבים.** מתוך שמקשים זה לזה ואין זה מקבל דברי זה: **אם והב בסופה.** הכי דרשינן לה ספר מלחמות מלחמה שעל ידי ספר אהבה יש בסופה: **ושמתם את דברי אלה סם תם.** שלא שאינו חסר שום הלכה: **מה שהנאתך.** כל מה שדעתך נוחה הימנו ואפי׳ דבש וכל מיני מתיקה שקשים למכה[ג]: **נומי.** למחיה בורפיליו״ש בלע״ז: **לא תטיב.** לקח טוב: **שאת.** תתנשא על ילדך: **משאו ומתנו.** של יצר הרע באדם להחטיאו: **ואם אתה רוצה.** עסוק בתורה ואתה מושל בו: **כל היום.** קרא יתירא הוא ללמדנו שכל שעות היום רעתו מתחדשת: **מנוול זה.** יצר הרע מתגרה בך: **מפוצץ.** שהתורה כאש נמשלה[ד] המפועפע את הברזל: **אלא בתו בידו היא.** בתמיה כלום יכול להרגיל לה אנשים להשיאה דאמר קרא ואת בנותיכם תנו לאנשים: **ראה חיים.** אומנות שתחיה בו עם אשה מקיש אומנות לאשה: **אם אשה.** [ה] האמור כאן אשה ממש היא כשם שמצינו שחייב אדם להשיאו אשה כך חייב כו׳: **מאי קא מוסיף.** ר׳ יהודה: **עיסקא.** אם למדו שחורה לת״ק הרי למדו חיים לרבי יהודה דאתי לטעמא אומנות דוקא דכמה פעמים שאין לו במה לעשות שחורה ועומד ומלסטם: **דמיחייב אבא למיעבד לבריה.** כגון למולו ולפדותו והכי משמע מתני׳ כל מצות שהאב מצווה על מעשה הבן: **המוטלת על הבן.** כגון כיבוד ומורא: **סיפק.** יכול שאין מוחה בידו: **רשות אחרים.** בעלה: **נתגרשה.** מבעלה הרי היא כאחיה במצות כיבוד: **ודאי בהכאה אי אפשר.** [ו] להקישה שאין הכאה כלפי מעלה: **וכן בדין.** שיוקשו לכיבוד ומורא על הבן שהרי אף הן שותפין למקום בו: **שלשה שותפין הן.** מפרש בברייתא במסכת נדה איש מזריע לזרע שבו אשה מזרעת אולם שבו והקדוש ברוך הוא נופח בו נשמה מראה עין ושמיעת אוזן [ז] וליבור: מסדלתו

מסורת הש״ס

[א] [שבת קמה: סנהדרין ז:], [ב] [ספרי פ׳ עקב (עירובין נד), ג] ע״ז י:, [ד] [ב״מ נח.], [ה] [בכמ״: הרי הוא ממסר בידך, שנאמר וכו׳], [ו] [ספרי פ׳ עקב], [ז] [סוכה נב.], [ח] [שם: איתא ר׳ שמעון בן לקיש], [ט] [בסוכה ובע״ה ה׳], [וכספסוק. ומדלג״ל], [י] [בכמ״: שנאמר אמים שתקו מים ואין מים אלא תורה שנאמר הוי כל צמא לכו למים. ועי׳ תענית ז ע״ב], [כ] [כתובות נב.], [ל] [ל״ל ולנכסה. רש״ש], [מ] [לעיל כט.], [נ] [מ״כ פ׳ קדושים פרשה ח מוספתא פ״ח], [ס] [לקמן לה.], [ע] [מ״כ לב. מ״כ פ׳ קדושים פרשה ח], [פ] [לקמן לב ע״ח, ע״ש], [צ] [נדה לח], [ק] [מכילתא פ׳ יתרו פרשה מ], [ר] [ברש״י שבע״ר: ילועה], [ש] [ס״ק פה ע״ח], [ת] [תענית ז ע״ח, ע״ש], [א] [ברש״י שבע״ר: המאורה], [ב] [ברש״י שבע״ר: להקישם], [ג] [ברש״י שבר״ף נוסף: והילוך רגליס. וכ״ה בנדה], [ד] [ל״ל אחד ד״מ], [ה] [בתוס׳ שבע״ר: שגורסין], [ו] [בתוס׳ הרא״ש: מתפועפע], [ז] [נדה איכה פ׳ זכו מיליה], [ח] [וע״ע תוס׳ שבת פח: ד״ה מה ותוס׳ סנהדרין לד. ד״ה מה פטיש ותוס׳ סוכה נב. ד״ה אם], [ט] [כתובות נח ע״ב, ע״ש]

לעזי רש״י

בורפיליו״ש [בורבולי״ש]. אבעבועות, כיבים.

תוס׳ ר״י הזקן

(מטיל) [מנוול]. יצר הרע. חיותא הוא. אם [יפול] לים יטבע. עיסקא. להיות סוחר [לר׳ יהודה לא] הוי אומנות שפעמים מפסיד ואיכא דאמרי איפכא. ספק. לשון ספוק שאינו ברשות אחרים, אבל אשה היא ברשות בעלה. השוה הכתוב ברכת אב. ששוים למיתה אחת שמגדף ומקלל אביו ואמו בסקילה. וכן בדין. שישוה בכל מה שאפשר שהרי שלשתן שותפים בו. משדלתו. מפתה אותו. תרגום וכי יפתה [שמות כב, טו] ארי ישדל. כבוד. דכתיב כבד את אביך, ומורא כתיב איש אמו ואביו תיראו. ולשון הר״ם במורים (פ״א) [פ״ו ה״ב] הקדים אב לאם לכבוד והקדים אם לאב למורא, ללמד ששניהם שוין בין למורא בין לכבוד, ע״כ. לא ידעתי למה עזב טעם האמור בגמ׳.

מוסף תוספות

א. מדלא כתיב והפטיש יפוצצנו סלע וכן אנו רואים שהפטיש מפוצץ סלעים. תוס׳ שבת פח: מה שאין הפטיש מתחלק אלא הסלע. תוס׳ סנהדרין לד. ולא יתכן להגיה כן כלל דמה לו להזכיר הברזל למימר מה סלע מתחלק ועוד בהך דהכא משמע שהברזל מתפוצץ. תוס׳ סוכה נב. ג. כתוס׳ הרא״ש כתוב. שיש סלע שמשבר. ד. ואע״ג דלא כתיב יפוצצנו סלע הרבה פסוקים יש כענין זה, אבנים שחקו מים פי׳ שחקו אותן המים. **סם.** ה. הוא אבן ספיר. תוס׳ סוכה נב: ו. וקשה לפר״ת דבריש מס׳ תענית (ד.) אמר כל ת״ח שאינו קשה כברזל אינו ת״ח שנאמר כפטיש יפוצץ סלע אלמא פטיש קשה ופוצץ את הסלע. **סם.** ז. ואינה יכולה לשמש אביה. תוס׳ הרא״ש.

משדלתו. מפתה אותו כדמתרגמינן וכי יפתה (שמות כב) ארי ישדל: **והארץ הדום רגלי.** והעובר בסתר אומר אין המקום כאן לפיכך הוא נסתר לומר אין יודע נמצא כדוחק רגליו ומקרהו [ז] לומר אין כאן: **מנא לן הארץ.** [ח] משמע משתרבב ויורד למטה והזוקף קומתו גרמה כדוחק: **אמר לו כך.** ר' יהושע השיב לו כדרך שהשיב לו ר' אליעזר: **נתגרשה.** שאין אמי חייבת בכבוד אבי מהו: **מבין ריסי עיניך.** שערות שבשורת כסוי העין אתה ניכר שהיית יתום וגשרו ריסי עיניך מן הבכי כדאמרי' [בסנהדרין] (ד' קד:) והיה רבן גמליאל שומע קולה ובוכה כנגדה עד שנשרו ריסי עייניו: **שבן אלמנה אתה.** ולא צריך אתה למעשה אלא ללמוד בא"ת ואמי אומר לך שכבוד שניהם שוה עליך: **הטל נהם מיס בספל וקעקע.** קרקר להם כמו שמקרקרין לתרנגולים ולפי שלא היה צריך לעשות והוא שאלו כמו שעליו לעשות אמר לי אבא ואימא השיבו בלשון שמוק: **חזרו והודו למאמרות הראשונות.** כ"ש שחייב אדם בכבודו שאף הוא שותף בבריאתו כאביו ואמו וחייו ומותו מסורין בידו: **לאש דברך אמת.** לא הוקק הכתוב לומר לאש דברך אמת אלא לפי שהיו מרגיש אחר דבריו הראשונים לומר לכבודו הזהיר ולאחר זמן חזרו והודו כששמעו סוף דבריו למדו שראש דבריו אמת: **בששים ריבוא שכר.** היה משתכר בה ששים ריבוא דינרי זהב: **אתה מראשונים של אביו.** והוא יאן: **מה מי שאינו מצווה ועושה כך.** שילם לו הקב"ה שכרו: **הא דר' יהודה.** דאמר סומא פטור מן המצות בב"ק פרק המובל (דף פז.): **לא מיפקידנא.** שהיה סגי נהור: **יומא טבא לרבנן.** שעודה לתלמידים: **פעם אחת היה לבוש.** דמא בן נתינה: **סירקון.** לבוש שקורין לינד"ר: **של זהב.** מרוקס [ט] חוטי זהב: **פסיוני.** עוף חשוב ושמן מין שליו שירד במדבר [י]: **וטורדו מן העולם.** שנענש עליו שמראה לו צרות עין על שעודתו: **ויש מטחינו בריחיים.** שהיא מלאכה קשה: ומביאו

[ז] [בכתש"י: הכמוב. וכ"ה בכר"ף ורא"ש. וכן בהמשך], [ח] מגיגה טז., [ט] [בכרכות מנ: ע"ש], [י] ["אתרגא אמות" ליתא בכת"י, וכ"ל בטור סימן כז], [כ] כריתות כח., [ל] [בכת"י נוסף: כב. ובכת"ל: כב עולה בר אבא], [מ] ע"ז כג.; [נ] [נקמן לב. ע"ש היטב], [ס] [בכת"י נוסף: פעם אחת], [ע] [ע"ז כד. ע"ש], [פ] ב"ק לח. ודף פז. ע"ז ג., [צ] [בכת"י נוסף: יותר], [ק] [גירסת עין יעקב ונפל קורקסין שלה והוציאו לה שלא מלעטרן], [ר] יומא עה: ב"ק נה., [ש] [בכת"י שבע"י: ומקנתן לומר אינו כאן], [ת] [בכת"י שבכר"ף: לומר שכיונו משתרבב ויורדת למטה וכו', ע"ש עוד], [א] [בכת"י שבכר"ף ושבע"י: בחוטין], [ב] [עי' יומא עה ע"ב], [ג] [שיך לעיל], [ד] [דפרקין ה"ז (דף כ ע"ב)], [ה] בדפו"י ובמוס' שבע"י: מחוגנך (וכן בהמשך הדיבור) וע"י מהרש"ל], [ו] [וע"ע תוס' נקמן לב. ד"ה אורנו], [ז] [ל"ל אינו], [ח] [ונקמן מ סוע"ב]. (מהרש"ל. וגנמי' כת"י נקמן שם ליתא)], [ט] [דפרקין ה"ז (כ ע"ב)], [י] [בכרכות לב ע"ב], ע"ש], [כ] [ובמוס' דעיוקין לו. ד"ה דילמא סבר כו' מבואר יותר ועמ"ש שם על הגליון], [ל] [במהרש"ל: חשוב ושמן מין], [מ] [כדליתא ביומא עה:].

גליון הש"ם

גמ' שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך. עיין יבמות ה ע"ב תד"ה כולכם:

מוסף רש"י

כאילו דוחק רגלי שכינה. אומר בלבו אין השכינה כאן וכתיב והארץ הדום רגלי (חגיגה טז.). **ריסי עייניך.** שער שבמית העין היה נופל ונכפל על העין מרוב דמעות (סנהדרין קד:). **עד היכן כיבוד אב ואם.** כמה אדם מצוה להזהר בכבוד אב ואם (ע"ז כג.). **מה עשה עובד כוכבים.** וכ"ש ישראל שמצוה על כך (שם). **בששים ריבוא שכר.** שהיה ריבוא דינר היו רוצין ליתן לו ריווח (שם כד.). **ולא ציערו.** להקניט משנתו (שם).

תוס' ר"י הזקן

מבין ריסי. כלומר מתנועותיך וענייניך ניכר שפקח אתה, דבן אלמנה פקח הוא ברוב שטורח בפרנסתו. **הטל.** דרך שחוק השיב לו, כלומר כבוד שניהם שוה עליך. **מי שאינו מצווה ועושה כך.** שמשלם לו הקב"ה שכרו, ששכר גדול יש למצווה ועושה שהוא מפני שמצווה ומקבל מרות המצות עליו. **פסיוני.** פונדי"ש בלע"ז. [**וטורדו**]. שאומר לו בבזוי. **ויש מטחינו ברחיים ומביאו.** שאומר לו בלשון רכה.

[כ] **כבד את ה' מהונך.** בירושלמי [מ] דורש מהונך כמו [נ] מחונך משמע שהקפיד הקב"ה על כיבוד אב ואם יותר מכבודו שבכבודו הוא אומר כבד את ה' מהונך דהיינו מחונך דמשמע ממה שחנגך כלומר אם יש לו ממון חייב ואם לאו פטור ובכיבוד אב ואם נאמר כבד את אביך ואת אמך דמשמע בין שיש לו ממון ובין שאין לו והיכא דלית ליה חייב לחזר על הפתחים לזון את אביו ואת אמו [ס]: **כל העובר עבירה בסתר כאילו דוחק רגלי שכינה.** היינו דמצי כייף ליגריה וכדמוכח פרק [ע] קמא דחגיגה (דף טז.[ג]): **והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו.** בירושלמי [פ] יש שהיו רגליו פשוטות על התיבה ולכך לא שיכרה: **גדול המצווה ועושה.** נראה דהיינו טעמא דמי שמצווה ועושה עדיף לפי שדוחק ומצטער יותר פן יעבור [צ] ממי שאין מצווה שיש לו פת בסלו שאם ירצה יניח:

דלא מפקידנא ועבדינא. מכאן מדקדק ר"ת דנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא אע"ג דפטורות לגמרי דאפילו מדרבנן לא מיחייבי כדמוכח פרק מי שמתו [ב] (ברכות דף כ:) מ"מ יכולות הן לברך ואין כאן משום לא תשא את שמו לשוא (שמות כ) משום מברכות ברכה שאינה [ק] צריכה [ר] דאי נאו הכי היכי שמע רב יוסף והלא מפסיד כל הברכות כולן [ש]: **ובאת אמו וקרעתו.** יש במדרש שהיתה מטורפת מדעתה: **יש מאכיל לאביו פסיוני.** פירוש עוף חשוב והיינו [ת] מין שליו שיש במדבר [א]: **וטורדו מן העולם.** פירוש שנענש עליו שמראה לו צר עין על סעודתו ויש מטחינו בריחיים שהיא מלאכה קשה ומביאו לחיי העולם הבא שמכבדו בדברים טובים ונחומים ובגמרא ירושלמי (פאה פ"א) גרסינן מעשה בשניים מעשה באחד שהיה מאכיל לאביו פסיוני פעם אחת אמר לו אביו מאין לך כל אלה אמר לו בבא מאי איכפת לך עד דטחון ואכול כלומר לעוס ואכול כעין כלבים דמדשין ואוכלים א"כ הראהו שקשה עליו ושוב מעשה באחד שהיה טוחן בריחיים ואב זקן היה לו ואתא ליווי לטוחנין פירוש מצות המלך בשביל אביו בא לעבודת המלך א"ל בנו טחון ואני אלך תמתיך לעבודת המלך שאין לה קבה אם לבזיונך טב לך ואם למלכי טב לך: איסתייעא

שמשדלתו בדברים [א] לפיכך הקדים [ב] הקב"ה כיבוד אב לכיבוד אם וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהבן מתיירא מאביו יותר מאמו מפני שמלמדו תורה לפיכך הקדים הקב"ה מורא האם למורא האב תני תנא קמיה דרב נחמן בזמן שאדם מצער את אביו ואת אמו אמר הקב"ה יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם שאלמלי דרתי ביניהם ציערוני [ג] אמר ר' יצחק כל העובר עבירה בסתר כאילו דוחק רגלי שכינה שנאמר [1] כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי אמר רבי יהושע בן לוי [ד] אסור לאדם שיהלך [ה] ארבע אמות בקומה זקופה שנא' [2] מלא כל הארץ כבודו רב הונא בריה דרב יהושע [ו] לא מסגי ארבע אמות בגילוי הראש אמר שכינה למעלה מראשי שאל בן אלמנה אחת את ר' אליעזר אבא אומר השקיני מים ואימא אומרת השקיני מים איזה מהם קודם אמר ליה [ז] הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך [ח] שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך בא לפני רבי יהושע אמר לו כך אמר לו רבי [ט] נתגרשה מהו אמר ליה מבין ריסי עיניך ניכר שבן אלמנה אתה הטל להן מים בספל וקעקע להן כתרנגולין דרש [י] עולא רבה אפיתחא דבי נשיאה מאי דכתיב [3] יודוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך מאמר פיך לא נאמר אלא אמרי פיך בשעה שאמר הקב"ה [4] אנכי ולא יהיה לך אמרו אומות העולם לכבוד עצמו הוא דורש כיון שאמר [5] כבד את אביך ואת אמך חזרו והודו למאמרות הראשונות רבא אמר מהכא [6] ראש דברך אמת ראש דברך ולא סוף דברך אלא מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת [כ] בעו מיניה מרב עולא עד היכן כיבוד אב ואם אמר להם [ל] צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד באשקלון ודמא בן נתינה שמו פעם אחת בקשו חכמים פרקמטיא בששים ריבוא שכר והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו [מ] אמר רב יהודה אמר שמואל [נ] שאלו את ר' אליעזר עד היכן כיבוד אב ואם אמר להם צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד לאביו באשקלון ודמא בן נתינה שמו [ס] בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים ריבוא שכר ורב כהנא מתני בשמונים ריבוא והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו [ע] לשנה האחרת נתן הקב"ה שכרו שנולדה לו פרה אדומה בעדרו נכנסו חכמי ישראל אצלו אמר להם יודע אני בכם שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי אלא אין אני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא וא"ר חנינא ומה מי שאינו מצווה ועושה כך מצווה ועושה עאכו"כ [פ] דאר"ח [צ] גדול מצווה ועושה [ק] ממי שאינו מצווה ועושה אמר רב יוסף מריש ה"א מאן דהוה אמר לי הלכה כר"י דאמר סומא פטור מן המצות עבידנא יומא טבא לרבנן דהא לא מיפקידנא והא עבידנא השתא דשמעיתא להא דא"ר חנינא גדול מצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה אדרבה מאן דאמר לי דאין הלכה כרבי יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן כי אתא רב דימי אמר [ר] פעם אחת היה לבוש סירקון של זהב והיה יושב בין גדולי רומי ובאתה אמו וקרעתו ממנו וטפחה לו על ראשו וירקה לו בפניו ולא הכלימה [ש] תני אבימי בריה דרבי אבהו [ת] יש מאכיל לאביו [א] פסיוני וטורדו מן העולם ויש מטחינו בריחיים ומביאו

עין משפט נר מצוה

של א מיי' פ"ו מהל' ממרים הל' ו (נב):

שלא ב ג מיי' פ"ה מהל' דעות הלכה ו ח טוש"ע י"ד סי' ב סעיף ו:

שלב ד ה מיי' פ"ו ממרים הל' יד סמג עשין קנח טוש"ע י"ד סי' רמ סעיף יד:

שלג ו מיי' שם הל' ו וסמג שם טוש"ע שם סעיף ד:

שלד ז מיי' פ"ה מהל' ת"ת הל' יג טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף ו:

שלה ח מיי' פ"ו מהל' ממרים הלכה ז טוש"ע י"ד סי' רמ סעי' ג:

שלו ט טוש"ע שם סעי' ד:

תורה אור השלם

1. כֹּה אָמַר יְיָ הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי אֵי זֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵי זֶה מָקוֹם מְנוּחָתִי׳:
ישעיהו סו א

2. וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ׳:
ישעיהו ו ג

3. יוֹדוּךָ יְיָ כָּל מַלְכֵי אֶרֶץ כִּי שָׁמְעוּ אִמְרֵי פִיךָ׳:
תהלים קלח ד

4. אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי׳:
שמות כ ב

5. כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִכֻן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ׳:
שמות כ יא

6. רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת וּלְעוֹלָם כָּל מִשְׁפַּט צִדְקֶךָ׳:
תהלים קיט קס

לעזי רש"י

ציינד"ר [צינדי"ר]. בד של משי.

מוסף תוספות

א. וצריך לכוף את יצרו יותר. תוס' הרא"ש. ב. גבי נשים חייבות בקידוש דבר תורה. שם. ג. דהך דרשה [דלא תשא] אסמכתא בעלמא היא דהא אמרינן בפרק מי שמתו (ברכות כא.) ספק קרא אמת ויציב ספק לא קרא יחזור ויקרא ולא אסרינן מספיקא משום לא תשא, הילכך כיון שמתכוונת לברכה אין כאן משום לא תשא. שם. ד. של כל המצות ומאה ברכות בכל יום. תוס' עירובין לו. ברכת ציצית ותפילין וכמה ברכות ואמרינן בפרק המניח האי מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דברכות. תוס' הרא"ש.

איסתייעא מילתא. בעודו גחין לפניו שהכין ודרש מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך שלא היה מבין בו מקודש לכן ודרשו וי"מ שמקרא זה לבד דרש מזמור קינה לאסף מיבעי' ליה ודרש שאמר אסף שירה על שכילה הקב"ה חמתו על העגלים ועל האבנים שבביתו ומתוך כך הותיר פליטה מישראל שנמלטה כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד ופליט וכן הוא אומר כלה ה' את חמתו וילת אש בציון כך פירש בקונטרס אך יש במדרש[פ] שאסף אמר שירה על שטבעו במרץ שעריה משל לשפחה שהלכה לשאוב מים מן הנהר ונפל כדה לנהר והיתה מצטערת ובוכה עד שבאתה שפחת המלך לשאוב ובידה כלי של זהב ונפל אותו כלי שם התחילה הראשונה לשורר ואמרה עד עכשיו לא הייתי סבורה שיוציא שום אדם כדי שהוא של חרס מן הנהר שאינו נחשב ועכשיו מי שיוציא אותו של זהב יוציא כדי עמו כך בני[פ] קרח שהיו בלועים כשראו שטבעו במרץ שעריה אמרו שירה אמרו מי שיוציא השעריס יוציא גם אותנו לכך אמר אסף מזמור שהוא ממשפחת קרח[פ]: **ר' טרפון הויא ליה אמא.** יש בירושלמי[ג] פעם אחת אמיה דר' טרפון אבדה פזמקי דילה בחצירה ואלתה ממטתה לנקשו ושם ר' טרפון ידו תחת רגליה על הקרקע שלא תטנף רגליה והיתה דורסת על ידיו ועוד איתא בירושלמי דאמיה דר' ישמעאל כל שעתא ושעתא דהוה אתי רבי ישמעאל מבי מדרשא היתה רוחצת את רגליו והיתה שותה את המים כששמע רבי ישמעאל שהיתה עושה כך היה מסרב בדבר עד שבאת לפני חכמים והיתה קובלת על ר' ישמעאל בנה שלא היה מקיים מצות כיבוד ונבהלו חכמים בדבר ושאלו לרבי ישמעאל וספר להם המעשה ולוו לו שיניחנה לעשות רצונה ובענין זה הוא כיבוד:

ומביאו לעוה"כ. שמכבדו בדברו דברים טובים ונחומים והמלאכה מטיל עליו בלשון רכה[ט] מראה לו צורך השעה שאינו יכולין להתפרנס אלא ביגיעה זו. ובגמרת ירושלמי[פ] גרס מעשה בשניהם מעשה באחד שהיה מאכיל לאביו פסיוני פעם אחת אמר לו אביו מאין לך כל אלה אמר לו שבא מה איכפת לך טחון ואכול כלומר לעוס ואכול הראהו שקשה לו ושוב מעשה באחד שהיה טוחן בריחיים והיה לו אב זקן ושלח המלך בשביל אביו לבא לעבודת המלך אמר לו בנו אבא טחון ואני אלך תחתיך לעבודת המלך שאין לה קצבה: **המשה בני סמכי הוה ליה לאביאי בחיי אביו.** ואפילו הכי כי הוה קרי ר' אבהו אבבא היה אבימי רץ ופותח לו ואינו מניח לאחד מבניו ליכנס: **אין אין.** אפתח אפתח: **איסתייעא מילתא.** בעודו גחין לפניו שהכין במדרש מזמור אחד שבספר תהלים שלא היה מבין בו קודם לכן לדורשו. וי"מ[ע] שמקרא זה לבדו דרש מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך וגו' קינה לאסף מיבעי ליה ודרש כך שאמר אסף שירה על שכילה הקב"ה חמתו בעגלים ואבנים שבביתו ומתוך כך הותיר פליטה בישראל שנמלטה כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד וכן הוא אומר כלה ה' את חמתו וילת אש בציון (איכה ד): **כגון אנא.** שאני[פ] אהוב לאבי ויקיר לאמי ועושין לי זאת מה אעשה: **כיון דבר תורה הוא אנשה דעביה.** אם תקבל ממנו עבודה: **אשרי מי שלא חמאן.** שאי אפשר לקיים כבודם ככל הצורך והוא נענש עליהם: **מרגניתיה.** אומנת:[ק] **נפרליס לנאת.** סבור היה שדעתו לחזור למקומו לבבל: **יחזירך לשלום.** עד מקומך: **אמר ליה.** ר' אסי לר"א דלמא מ"ו מרתח רתח עלי רבי יוחנן: **הנשמע בדבר אביו למקום.** אם מכיר באנשי המקום שמכבדים אביו לחלוק לו כבוד לקבל דברים שיאמר בשמו אל יתלה הכבוד בעצמו ואפי' יודע שיכבדוהו כאביו אלא יתלה הכבוד באביו: **שלחוני בשביל אבא.** שהוא צריך לי אבל אם אינו נשמע למקום בדבר אביו כדבר עצמו אל יתלה באביו שאינו לו אלא גנאי: **הריני כפרת משכבו.** עלי יבא כל רע הראוי לבא על נפשו: **מבאן ואילך.** כבר קבל מה שקבל שאין משפטו רשעי ישראל בגיהנם אלא י"ב חדשים[ק]: **הכם משנה שם אביו בו.** חכם הדורש דרשה ברבים ולוחש לתורגמן והוא משמיע משנה שם אביו ושם רבו אם בא לומר דבר הלכה שאמר אביו או רבו לוחש לתורגמן כך אמר אבא מורי כך אמר רבי ומורי: **אבל הפורגמן.** המשמיע לרבים אינו משנה אלא מכנהו בשמו ואומר כך אמר פלוני: **אבוה דמאן.** אין המתורגמן משנה: **אי נימא אבוה דפורגמן.** אם לוחש לו חכם דבר הלכה בשם אביו של תורגמן להשמיע לרבים בשם אומרו לא ישנה לומר כך אמר אבא מורי אלא קורהו בשמו: **אנו פורגמן ואנו בר חיובא.** לכבד את אביו הוא: **כי הוה דרש בפירקא.** ולוחש דבר הלכה לתורגמן בשם רב אשי אביו היה אמר לתורגמן כך אמר אבא מורי: **ואמוריה.** כשהוא[ר] משמיע לרבים בשם אומרו אומר כך אמר רב אשי ואינו אומר כך אמר אביו ואדוניו של חכם: **לא עומד במקומו.** במקום המיוחד לאביו לעמוד אם בסוד זקנים עם חביריו בעצה: **ולא מכריעו.** אם היה אביו[ש] וחכם אחר חלוקין בדבר הלכה לא יאמר נראים דברי פלוני: משל

ומביאו לחיי העולם הבא אמר רבי אבהו כגון אבימי ברי קיים מצות כיבוד חמשה בני סמכי הוה ליה לאבימי בחיי אביו וכי הוה אתא רבי אבהו קרי אבבא רהיט ואזיל ופתח ליה ואמר אין אין עד[ת] דמטאי התם יומא חד אמר ליה אשקיין מיא אדאייתי ליה נמנם גחין קאי עליה עד דאיתער איסתייעא מילתיה ודרש אבימי [1]מזמור לאסף מיבעי ליה רב יעקב בר אבוה לאביי כגון אנא דעד דאתינא מבי רב אבא מדלי לי כסא ואמא מזגה לי[ת] היכי איעביד א"ל [א]ממאך קביל ומאבוך לא תקבל [ב]דכיון דבר תורה הוא הלשה דעתיה רבי טרפון הוה ליה ההיא[ג] אמא דכל אימת דהות בעיא למיסק לפוריא גחין[ד] וסליק להה[ה] וכל אימת דהות נחית נחתת עליה אתא וקא משתבח בי מדרשא אמרי ליה עדיין לא הגעת לחצי כיבוד כלום זרקה[ו] ארנקי בפניך לים ולא הכלמתה רב יוסף כי הוה שמע קל כרעא דאמיה אמר איקום מקמי שכינה דאתיא אמר רבי יוחנן אשרי מי שלא חמאן רבי יוחנן כי עברתו אמו מת אביו ילדתו מתה אמו וכן אביי איני[ז] והאמר אביי אמרה לי אם ההיא[ח] מרבינתיה הואי רב אסי הוה ליה ההיא אמא זקינה אמרה לי' בעינא תכשיטין עבד לה בעינא גברא ניעיין לך בעינא גברא דשפיר כותך [א] שבקה ואזל לארעא דישראל שמע דקא אזלה אבתריה אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר לי' מהו לצאת מארץ לחוצה לארץ א"ל [ט]אסור[י] לקראת אמא מהו א"ל איני יודע [י][אתרה] פורתא הדר אתא אמר ליה אסי נתרצית לצאת המקום יחזירך לשלום אתא לקמיה דרבי אלעזר א"ל חם ושלום דלמא מירתה רתח א"ל מאי אמר לך אמר ליה המקום יחזירך לשלום אמר ליה[כ] ואם איתא דרתח לא הוה מברך לך אדהכי והכי שמע לארונא דקאתי אמר אי ידעי לא נפקי ת"ר מכבדו בחייו ומכבדו במותו [ד]בחייו כיצד הנשמע בדבר אביו למקום לא יאמר שלחוני בשביל עצמי מהרוני בשביל עצמי פטרוני בשביל עצמי אלא כולהו בשביל אבא במותו כיצד [ה]היה אומר דבר שמועה מפיו לא יאמר כך אמר אבא אלא כך אמר אבא מרי [ו]הריני כפרת משכבו [ז]והני מילי תוך שנים עשר חדש מכאן ואילך אומר זכרונו לברכה לחיי העולם הבא תנו רבנן [ח]חכם משנה שם אביו ושם רבו תורגמן אינו משנה לא שם אביו ולא שם רבו אבוה דמאן אילימא אבוה דמתורגמן אטו תורגמן לאו בר חיובא הוא אלא אמר רבא [ט]שם אביו של חכם ושם רבו של חכם כי הא דמר בר רב אשי כי הוה דריש בפירקא איהו אמר אבא מרי ואמוריה אמר הכי אמר רב אשי: [י]ת"ר איזהו מורא ואיזהו כיבוד [כ]מורא לא עומד במקומו ולא יושב במקומו ולא סותר את דבריו ולא מכריעו [כא]כיבוד מאכיל ומשקה [כב]מלביש ומכסה מכנים ומוציא איבעיא להו משל

[1] מזמור לאסף מיבעי ליה ודרש מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך שלא היה מבין בו מקודש לכן ודרשו וי"מ שמקרא זה לבד דרש מזמור לאסף מיבעי' ליה ודרש שאמר אסף שירה על שכילה הקב"ה חמתו על העגלים ועל האבנים שבביתו ומתוך כך הותיר פליטה מישראל שנמלטה כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד ופליט וכן הוא אומר כלה ה' את חמתו וילת אש בציון כך פירש בקונטרס אך יש במדרש[פ] שאסף אמר שירה על שטבעו במרץ שעריה משל לשפחה שהלכה לשאוב מים מן הנהר ונפל כדה לנהר והיתה מצטערת ובוכה עד שבאתה שפחת המלך לשאוב ובידה כלי של זהב ונפל אותו כלי שם התחילה הראשונה לשורר ואמרה עד עכשיו לא הייתי סבורה שיוציא שום אדם כדי שהוא של חרס מן הנהר שאינו נחשב ועכשיו מי שיוציא אותו של זהב יוציא כדי עמו כך בני[פ] קרח שהיו בלועים כשראו שטבעו במרץ שעריה אמרו שירה אמרו מי שיוציא השעריס יוציא גם אותנו לכך אמר אסף מזמור שהוא ממשפחת קרח[פ]: **ר' טרפון הויא ליה אמא.** יש בירושלמי[ג] פעם אחת אמיה דר' טרפון אבדה פזמקי דילה בחצירה ואלתה ממטתה לנקשו ושם ר' טרפון ידו תחת רגליה על הקרקע שלא תטנף רגליה והיתה דורסת על ידיו ועוד איתא בירושלמי דאמיה דר' ישמעאל כל שעתא ושעתא דהוה אתי רבי ישמעאל מבי מדרשא היתה רוחצת את רגליו והיתה שותה את המים כששמע רבי ישמעאל שהיתה עושה כך היה מסרב בדבר עד שבאת לפני חכמים והיתה קובלת על ר' ישמעאל בנה שלא היה מקיים מצות כיבוד ונבהלו חכמים בדבר ושאלו לרבי ישמעאל וספר להם המעשה ולוו לו שיניחנה לעשות רצונה ובענין זה הוא כיבוד:

רנ

עין משפט נר מצוה

שלז א ב טוש"ע י"ד סי' רמ סעי' כה:
שלח ג מיי' פ"ה מהל' מלכים הלכה ט:
שלט ד מיי' פ"ו מהל' ממרים הלכה ד
סמג עשין קיב טוש"ע י"ד סימן רמ סעיף ו:
שמ ה ו מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' ט:
שמא ז ח מיי' פ"ד מהל' ת"ת הל' ג
ופ"ו מהל' ממרים הל' ג טוש"ע י"ד סי' רמ סעי' ג
וסימן רמב סעיף טו
[וכטור סי' רמו סק"ה]:
שמב ט מיי' פ"ו מהל' ממרים הלכה ג
טוש"ע שם סי' רמ סעי' ג:
שמג י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

תורה אור השלם

1. מִזְמוֹר לְאָסָף אֱלֹהִים
בָּאוּ גוֹיִם בְּנַחֲלָתֶךָ טִמְּאוּ
אֶת הֵיכַל קָדְשֶׁךָ שָׂמוּ
אֶת יְרוּשָׁלִַם לְעִיִּים:
תהלים עט א

גליון הש"ס

גמ' הריני כפרת משכבו. כעין זה במהרי"ל רפ"ב דנגעים:

הגהות הגר"א

[א] גמ' רב אסי הוה כו' שבקה כו'. מעוולפת היתה. רמב"ם. (הגר"א בספרו הל' פסוקה על הרמ"ם):

מוסף רש"י

הריני כפרת משכבו. יסורין הבאין עלי לכפרתו יהיו, ולשון כבוד הוא זה, כשהוא מזכיר אביו או רבו לאחר מיתתו נריך לומר כן (סוכה כ.).

תוס' ר"י הזקן

מאימך קביל. דהואיל והיא רוצה בכך רצונה זה כבודה ד). *ואע"פ שלא תקבל מאביך, שהוא חכם ויש לחוש שלפעמים יהיה לו חלישות הדעת על זה. גברא. בעל. נעיין. נראה ואבקשנו לך. דשפיר. יפה. והכיר שנטרפה דעתה וברח שלא יוכל לצאת ידי שמים. לקראת אמו. לכבדה. איתרח. שהה מעט. נתרצית. שחשב שלא היה רוצה לכבוד אמו אלא שרוצה לחזור. ארונה. שמתה. לא נפקי. שאין זה מכבוד שאחר מיתה. הנשמע. שאנשי המקום מכירים אביו ומקבלים הדברים שאומר בשמו, אבל אם אין אנשי המקום מכירים אביו ואינו נשמע שם אלא בדבר (אביו) [עצמו], יתלה הדבר בכבוד עצמו ולא בכבוד אביו שלא יהיה לאביו אלא גנאי אם יתלה בשמו. דבר שמועה. הלכה ששמע מאביו. וודאי אין הדין [כן] באמו, שאינו חייב לומר כך לא כפרה ולא זכרונו אלא כשאומר דבר הלכה ששמע ממנו, כדקתני היה אומר דבר שמועה מפיו, אבל כשאומר בשמו מילי דעלמא אינו חייב לכבדו בדברים אלו, והיינו דקתני בברייתא היה אומר דבר שמועה ולא אמר היה דובר בשמו. וכן תבין דעת הר"ם במפרים פ"ו [ה"ח] שכתב היה אומר דבר שמועה כלשון הברייתא. הריני כפרת משכבו. כלומר עלי יצא כל רע הראוי לבא בנפשו. תוך י"ב חדשים. שנדונים רשעים בגיהנם, אבל מכאן ואילך כבר קבל

* נראה דצ"ל מאביך לא תקבל.

מסורת הש"ס

ה) [ל"ל דמטת. (רש"ס)],
ו) [בר"ן נוסף ממלא],
ז) [בהרש"ש אימת אמת זקינה וכן בריי"ף אמת סבתא], ח) [בכת"י: גמין קאי אימת עילויה סליקת אתת וקמשתבח וכו'. ובגירסת שלפנינו הרש"ש מגיה דל"ל וסליקת לה],
ט) [מיבות וכל אימת כו' עד עליה ליתא בע"י וכן בריי"ף ורא"ש ליתא],
י) [בכת"י: מרנקך. וכעי"ז בריי"ף מרנקי שלך. ועיין לקמן לב ע"ב], יא) [שבת סו: קלג: קלה. עירובין כט: סה. מ"ק יב. יח: יומא עח: יבמות כה. כתובות י: לט: נ. גיטין סז: ע. ע"ז כח:], יב) [מינקת רבקה תרגום ירוס' מרבייתא דרבקה עדון], יג) [כתובות קיא ע"ב], יד) פי' המתין,
טו) [בכת"י: אס. ומדכל"ל],
יז) מ"כ פרשה קדושים פרשה ה, יח) [בע"י הגירסא מלבים ומעגיל מכנים וכו'],
יט) [ברש"י שבע"י: ומרלאה],
כ) [שם: גרסינן], כא) [שם: שבמקבלא], כב) [שם: שאני יחיד ותהוס. ועיין רש"ל],
כג) [שם נוסף ד"ה: אמרת. המתין:], כד) [עדיות פ"ב מ"ו], כה) [נדפו"ר: משמיעה], כו) [ברש"י שבע"י: אם היה אביו חכם וחכם אחר נתלה עמו בדבר הלכה לא יאמר הכן נרתון דברי אותו פלוני החולק נגד אביו], כז) [תנא דבי אליהו רבא פ"ל], כח) [עיין רש"ש],
כט) [עי' תוס' ב"ב טו ע"א ד"ה ועל ידי], ל) [דפרקין ה"ו (כ.). ובפאה פ"א ה"ו], לא) [עי' ירושלמי פאה פ"א ה"א וכו"ן כאן],

תוס' ר"י הזקן (המשך)

מה שקבל. משנה. כדמפרש שאם קבל החכם (אמת) [אתן] השמועה מאביו או מרבו אין החכם אומר כך אמר ר' פלוני אלא כך אמר לי רבי או כך אמר לי אבא מרי. אטו תורגמן וכו'. קס"ד דמקשה דה"ק שאם קבל החכם זאת השמועה מאביו של תורגמן או מרבו של תורגמן ואמר החכם כך א"ל ר' פלוני, [התורגמן] ג"כ אומר כך אמר לי ר' פלוני בשם ר' פלוני, ומשום הכי מותיב אטו תורגמן לאו בר חיובא הוא לכבד אביו או רבו לקרות שמם לומר כך אמר ר' פלוני בשם ר' פלוני רבי או בשם אבא מרי. ומשני **שם אביו** של חכם. כלומר ודאי אם קבל החכם מאביו או מרבו של תורגמן דינא הוא כדקאמרת, דמשנה ובריייתא איירי כולה באביו ורבו של חכם, וקאמר שאע"פ שמשנה שמם התורגמן אינו משנה שמם [שהחכם אומר כך אמר אבא מרי והתורגמן אומר כך אמר ר' פלוני]. והביא זה הר"ם בת"ת פ"ד [ה"ג]. וכתב במפרים פ"ו [ה"ג] היה שם אביו או שם רבו כשם אחרים מכנה את שמם, פי' שמם של אחרים, ולא ידעתי מאין הוציא זה.

וכתב יראה שאין נזהר בכך אלא בשם שהוא פלאי שאין הכל דשים בו אבל השמות שקורים בהם העם כגון אברהם יצחק ויעקב ומשה ואהרן וכיוצא בהן בכל לשון ובכל זמן קורא בהן לאחרים שלא בפניו [ו]אין בכך כלום. ע"כ. (שהחכם אומר כך אמר אבא מרי והתורגמן אומר כך אמר ר' פלוני). אינו עומד במקומו. במדרגה אחת במקום המיוחד לאביו לעמוד שם עם זקני העיר. אינו יושב במקומו. שהוא יושב ממש. סותר. שחולק עליו. מכריע. שאם הוא ואחר חולקים לא יאמר נראים דברי פלוני. ומסתברא דכל הני דוקא בחייו. מאכיל. הוא בעצמו.

משל מי. מאכילו ומשקהו ומכבדו: **מאי נפקא ליה מיניה.** מאי חסרון כיס איכא לגביה: **פודין זה לזה מעשר שני.** אם יש לאביו מעשר שני [2] פודה הבן משלו לצורך אביו בלא חומש ולא אמרי' הרי הוא כגופו שהרי הוא אוהבו ומזונותיו עליו ולא אחר ניהו לגביה והרי הוא כמי שפודהו הוא בעצמו: **ומאכילין זה לזה מעשר עני.** אם יש לבן מעשר עני לאכלן לעניים מאכילו לאביו אם אביו עני וכן כולם אע"פ שחייב עליו כגופו ואם לא היה בידו מעשר זה היה נותן לו מזונות משלו: **להעדפה.** עליו מוטל להאכילו ולהשקותו מדה ביונית ואם אביו צריך לסעודה יתירה יאכילנו מעשר עני: **שיטול אביו ארנקי בו.** ואי אמרת כבוד האב על הבן בחסרון כיס אינו אלא משל אב אם כן האי ארנקי דקאמר רבי אליעזר משל אב הוא ומאי נפקא ליה מיניה להכלימו: **ודלמא רתח.** ואמר לאבוה מידי בריתחיה: **וקא עבר.** רב הונא: **משום לפני עור.** שגורם לבנו לחטוא: **בפומבייני.** במקום התפירה שאינו נחסר מדמיו בכך כגון בשוליו: **הנשרפין בנסקלין.** משמע אחד מן הנשרפין נתערב בנסקלין הרבה וקיי"ל (סנהדרין ד' עט:) כל חייבי מיתות שבתורה שנתערבו ואין ידוע איזה מהן בקלה ואיזה מהן בחמורה כולן ידונו בקלה שאין אתה רשאי למשוך את הקל לעונש חמור אלא נתחייב בו: **רבי שמעון אומר ידונו בסקילה.** שהיא קלה לאיש לרבי שמעון שריפה חמורה מסקילה וטעמא מפרש בסנהדרין (דף נ.): **אמר ליה רב יהודה בריה.** דרב יחזקאל אבא לא תתנייא הכי הנשרפין בנסקלין והוו נסקלין רובא דא"כ אמאי תלית טעמא משום דשריפה חמורה תיפוק לי דליכא למימר כולן בשריפה דא"כ אזלא לך בתר מיעוטא: **הנסקלין בנשרפין.** דאע"ג דנשרפין רובא ידונו בסקילה מפני שהיא קלה: **הפס רבנן הוא דקאמרי ליה לרבי שמעון בו.** האי דקאמרי שהסקילה חמורה לאו טעמא יהבי למילתייהו אלא הכי אמרי ידונו בשריפה בתר רובא ודקאמרת ידונו בסקילה להקל עליהם אין אתה מיקל אלא מחמיר שהסקילה חמורה: **לא פימא לאבוך הכי.** להודיעו פתאום שהוא טועה דקאמרת לי' לא תתנייא הכי: **כך כתוב בתורה צעורי קא מצער ליה.** והרי הוא כאומר לו עברת על ד"ת: **מקרא כתוב בתורה כך.** ואומר לו המקרא כמו שהוא כתוב והוא עצמו יבין שטעה: **אבא אומר השקיני מים.** ויש מלוה אחרת [3] לפני לעשות כגון לקבור את המת אז לו ליה [4]:

הכא

רב יהודה אומר משל בן. מדקדק ר"י למ"ד משל בן אם נזדמן לו כיבוד אב ואכילת עצמו ואכילת חבירו כילד יעשה אם יעסוק בכבוד אביו הלא אכילת חבירו קודמת כדאמרינן בחלו מציאות (ב"מ דף לב.) יכול אמר לו אביו אל תחזיר יכול ישמע לו ת"ל וכו' והיינו אל תחזיר שאומר לו עסוק בכבודי דאל תחזיר בחנם לא אצטריך קרא משמע א"כ דאכילת חבירו קודמת לכיבוד אב ואם יעסוק באכילת חבירו הרי אכילתו קודמת דכתיב (דברים טו) אפס כי לא יהיה בך אביון (ב"מ ל: לג.) אלא קודם לכל אדם ואם יעסוק באכילתו הרי כבוד אביו קודם למאן דאמר משל בן [1] וגרלה לר"י שיניח כבוד אביו ואכילת חבירו ויעסוק באכילתו דהא דאמר כיבוד אב קודם היינו דוקא להניח לאביו לעשות רצונו בממונו [2] לפי שזהו גוף הכיבוד [3] אבל באכילתו כיון שאין האב נהנה באכילה עצמה [4] אין הבן חייב להפסיד אכילתו בשביל אביו ואע"ג דאמרינן בסמוך כדי שיטול ארנקי ויטול ליס ואינו מכלימו למ"ד משל בן התם מיירי באותו ענין שיש לאב קורת רוח בכך כגון שזורקו ליס למירמא אימתא אאינשי ביתיה דאי לאו הכי אם בחנם משליך רשע הוא [5] דעובר בבל תשחית ואפילו היכא דשוגג הוא ומשליכו בחמתו מ"מ נהנה בהשלכת ארנקי ומש"ה אין להכלימו: **אורו** ליה רבנן לרבי ירמיה כמ"ד משל אב. משמע שכך הלכה וכן פסק בשאלתות דרב אחאי בפרשת וישמע [6] (סוף פיסון נז) ופסק היכא דלית ליה לאב ואית ליה לבן חייב הבן לזון אביו וכן פסק ר"י ור"ח דאם אין לאב ממון והבן יש לו לצריך הבן לפרנסו משלו דלא יהא אלא אחר כדאמר בנערה שנתפתתה (כתובות דף מט:) [7] דרב אכפייה להוא גברא ואפיק מייניה ארבע מאה זוזי לצדקה ועוד דאמרינן בירושלמי [8] אמר רבי יוסי הלוואי דהויין כל שמעתתי ברירי לי כהך שכופין את הבן לזון את אביו ועוד ראיה מהא דאמר בירושלמי דרבי יונתן ורבי יאשיה הוו קאזלי באורחא אתא ההוא גברא וקא נשק לברעיה דרבי יונתן אמר מאי האי אמר ליה דאמרי ליה זיל לעוק בדי כיישתא כלומר הוריתי לו שיעשה כל כך שיפרנסנו בנו א"ל אמאי לא אכפי' מר אמר ליה כגון זו כופין בתמיה אמר ליה את צריכא לכך פירוש וכי לא ידעת דכופין פשיטא דכופין ועוד ראיה מירושלמי שהבאתי למעלה [9] כבד את ה' מהונך ואם אין לאל ממון חייב ואם יעסוק באכילתו למעלה [10] כבד את ה' מהונך אם יש לו ממון חייב ואם לאו פטור ובכיבוד אב ואם נאמר כבד את אביך ואת אמך דמשמע בין יש לו הון ובין אין לו הון [11]:

דמחיל ליה ליקריה. ולריך לומר שהוליעו קודם לכן שלא יהא כמו נתכוין לאכול [בשר] חזיר ועלה בידו בשר טלה דאמר לקמן בפ' בתרא (דף פא:) שצריך מחילה וכפרה: **ותיפוק לי משום דרובא נסקלין נינהו.** לפוס לייסטא ה"ק ואפילו היתה סקילה חמורה היו נסקלים ואין זה נכון לפרש שלפי מה שמגיה הנסקלים בנשרפים אף על גב שנשרפים רובן הן בסקילה לפי שהיא קלה אלא הכי פירושו למה לי שריפה חמורה אפילו הס שוות תיפוק לי משום דרובא נסקלים נינהו:

משל מי רב יהודה אמר [6] משל בן רב נתן בר אושעיא אמר [7] משל אב אורו ליה רבנן לרב ירמיה ואמרי לה לבריה דרב ירמיה כמ"ד משל אב מיתיבי נאמר [1] כבד את אביך ואת אמך ונאמר [2] כבד את ה' מהונך מה להלן בחסרון כיס אף כאן בחסרון כיס [8] ואי אמרת משל אב מאי נפקא ליה מיניה לביטול מלאכה ת"ש [3] ב' אחים שני שותפין האב ובנו הרב ותלמידו פודין זה לזה מעשר שני [4] ומאכילין זה לזה מעשר עני ואי אמרת משל בן נמצא זה פורע חובו משל עניים לא צריכא להעדפה אי הכי היינו דקתני עלה אמר רבי יהודה [5] תבא מאירה למי שמאכיל את אביו מעשר עני ואי להעדפה מאי נפקא מינה אפילו הכי זילא ביה מילתא ת"ש [6] שאלו את ר"א עד היכן כיבוד אב ואם אמר להם [7] כדי שיטול ארנקי ויזרקנו לים בפניו ואינו מכלימו ואי אמרת משל אב מאי נפקא לי' מיניה בראוי ליורשו וכי הא דרבה בר רב הונא דרב הונא קרע שיראי באנפי רבה בריה אמר איזול איחזי אי רתח אי לא רתח ודלמא רתח [8] וקעבר [9] אלפני עור לא תתן מכשול [10] דמחיל ליה ליקריה [11] והא קעבר משום [4] בל תשחית דעבד ליה בפומבייני ודילמא משום הכי לא רתח דעבד ליה בשעת ריתחיה: [1] מתני ליה רב יחזקאל לרמי בריה הנשרפים בנסקלים רבי שמעון אומר ידונו בסקילה שהשריפה חמורה אמר ליה רב יהודה בריה אבא לא תיתנייא הכי מאי אירייא [2] שריפה חמורה תיפוק לי דרובא נסקלים נינהו אלא [3] הכי איתנייא הנסקלים בנשרפים א"ל אי הכי אימא סיפא וחכמים אומרים [4] ידונו בשריפה [5] שהסקילה חמורה מאי אירייא דסקילה חמורה תיפוק לי דרובא נשרפים נינהו א"ל התם רבנן הוא דקאמרו ליה לר"ש דקאמרת שריפה חמורה לא סקילה חמורה א"ל שמואל לרב יהודה [6] שיננא [7] [8] לא תימא ליה לאבוך הכי דתניא הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה אל יאמר לו אבא עברת על דברי תורה אלא אומר לו אבא כך כתוב בתורה כך כתוב בתורה צעורי קא מצער ליה אלא אומר לו [9] אבא מקרא כתוב בתורה כך אלעזר בן מתיא אומר אבא אומר השקיני מים ומצוה לעשות מניח אני כבוד אבא ועושה את המצוה שאני ואבא חייבים במצוה איסי בן יהודה אומר אם אפשר למצוה ליעשות ע"י אחרים תיעשה על ידי אחרים וילך הוא בכבוד אביו אמר רב מתנה [10] הלכה כאיסי בן יהודה א"ר יצחק בר שילא א"ר מתנה אמר רב חסדא [11] האב שמחל על כבודו כבודו מחול הרב שמחל על כבודו אין כבודו מחול ורב יוסף אמר [12] אפי' הרב שמחל על כבודו כבודו מחול שנאמר [5] ויי' הולך לפניהם יומם אמר רבא הכי השתא התם הקדוש ב"ה עלמא דיליה הוא ותורה דיליה היא מחיל ליה ליקריה

הכא

זקן

מוסף רש"י

מאירה. מסרון כמו צרעת ממגלת (דברים כח כ). **הנשרפים בנסקלים.** משמע כגון דהוו נסקלין רובא ואיערבא בהו מיעוטא נשרפין (סנהדרין פ:). **אמר ליה רב יהודה בריה.** רב יהודה רמיה דר' יחזקאל אבוה הוה (לקמן לג:). **תיפוק ליה דרובא נסקלים נינהו.** היכי נקט טעמא משום דאי אתה רשאי למושכו למיתה ממורה, בלאו הכי נדייניהו בסקילה בתר רובא (סנהדרין שם). **הנסקלין בנשרפין.** דאע"ג דנשרפין רובא, מדתני לר' שמעון בסקילה מפני שהשריפה חמורה (שם). אע"ג דרובא דהני נשרפין דקתני נסקלין בנשרפין משמע חד נסקל שנתערב בנשרפין טובא אפ"ה לר' שמעון ידונו כולן בסקילה מפני שהשריפה חמורה (שם עמ:). **התם רבנן הוא דקאמרו.** דקא מסיימי רבנן שהסקילה חמורה, לאו למיתב טעמא למילתייהו מסיימי הכי, אלא הכי קאמרי ידונו בשריפה כדייניהו בתר רובא, ודקאמרת למיזל בתר מיעוטא משום דשריפה חמורה ואין אנו רשאין למשוך את הקלים, לאו חמורה היא אלא קלה היא (שם פ:). **לא תימא ליה לאבוך הכי.** להודיעו בהדיא שהוא טועה משום דמסכיף ומלטער (שם פא.). **כך כתוב בתורה.** קס"ד בתמיה קאמר וכי כך כתוב בתורה, צעורי קא מצער ליה. דמגייסו ואומר וכי יפה אתה עושה (שם). **אלא.** בתיובתא אומר לו מקרא המעור בתורה ואומר לו אבי מקרא כך וכך כתוב בתורה, והוא עצמו ישים על לבו על מה מוכיח, והכי נמי אין לך לומר לאבוך לא תתנייא הכי (שם).

מוסף תוספות

א. כגון שחוט לי בהמתך. תוס' ב"מ לג. **ב.** דאביו נתנה מגזיר הבהמה. **ס.** **ג.** שאינו נתנה מן האבידה שמפסיד הבן אע"פ שהוא נתנה שהיה מכבדו בדבר אחר בשעה שמחזיר האבידה. תוס' הרא"ש. שגם לאב קשה האבידה. תוס' ב"מ לג. **ד.** דעובר בבל תשחית ואין חייב לכבדו בזה. תוס' הרא"ש. **ה.** אפי' הוא מחזר על הפתחים והאי דאמרי אפי' מחזר על הפתחים לא שיתן לו ממונו ויחזור על הפתחים אלא בגופו מכבדו ובטל ממלאכתו ומתוך זה צריך לחזר על הפתחים. תוס' הרא"ש. ועי' מהרש"א.

עין משפט נר מצוה

שמד א מיי' פ"ו מהל' ממרים הל' ג סמג עשין קי טוש"ע י"ד סי' רמ סעיף ה:

שמה ב מיי' פ"ה מהל' מעשר שני הל' יא:

שמו ג מיי' פ"ו מהל' מתנות עניים הלכה יג:

שמז ד טוש"ע י"ד סי' רמ סעי' ה בהג"ה:

שמח ה מיי' פ"ו מהל' ממרים הלכה ז טוש"ע י"ד סי' רמ סעי' ח:

שמט ו ז מיי' פ"ד מהלכות סנהדרין הל' ד וה"ל ו:

שנ ח מיי' פ"ו מהל' ממרים הלכה יא טוש"ע י"ד סימן רמ סעיף יא:

שנא ט מיי' פ"ו מהל' ממרים הלכה יא טוש"ע שם:

שנב י מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעי' יב:

שנג כ מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' יט:

שנד ל מיי' פ"ה מהל' ת"ת הל"א טוש"ע שם סימן רמב סעיף לב:

תורה אור השלם

1. כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִכֻן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ:
שמות כ יא
2. כַּבֵּד אֶת יְיָ מֵהוֹנֶךָ וּמֵרֵאשִׁית כָּל תְּבוּאָתֶךָ:
משלי ג ט
3. לֹא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ:
ויקרא יט יד
4. כִּי תְצוּר אֶל עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתָפְשָׂהּ לֹא תַשְׁחִית אֶת עֵצָהּ לְנִדַּח עָלָיו גַּרְזֶן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכֵל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לָבֹא מִפָּנֶיךָ בַּמָּצוֹר:
דברים כ יט
5. וַיְיָ הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֹתָם הַדָּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לָלֶכֶת יוֹמָם וָלָיְלָה:
שמות יג כא

גליון הש"ס

גמ' משל בן. ע' בר"ש פ"א מ"א דפאה: **שם** דמחיל ליה ליקריה. ע' טורי אבן מגילה כח ע"א ד"ה א"ת משמע:

תוס' ר"י הזקן

לבטול מלאכה. שנתבטל ממלאכתו כשמאכילו. [מעשר שני] בלא חומש. דאחר הוא ולא קרינן כי יגאל איש ממעשרו ויסף חמישיתו [ראה ויקרא כז, לא]. ומאכילים. אם האחד עני. פורע חובו. עליו מוטל לפרנסו. להעדפה. שרשאי להעדיף מזונותיו ממעשר עני ולא הוי פורע חובו, שאם הוא נותן לו די ספקו כמו שמוטל עליו. מאי נפקא לן מינה. הרי הוא נותן לו מה שמוטל עליו ליתן. והלכתא משל אב. [וכתב הרי"ף דשדרו] ממתיבתא

עין משפט נר מצוה

א [מיי׳ פ״ה מהל׳ ת״ת הל׳ יא׳ טוש״ע יי״ד סי׳ רמב סעיף לב]:

שנה ב מיי׳ פ״ו מהל׳ ת״ת הל״ו טוש״ע יי״ד סימן רמד סעיף יד:

שנו ג מיי׳ פ״ב מהל׳ מלכים הל׳ ג:

שנו ד מיי׳ פ״ו מהל׳ ת״ת הלכה ז סמג עשין יג טוש״ע יי״ד סי׳ רמד סעי׳ ז:

שנח ה מיי׳ שם הל׳ ב טוש״ע שם סעי׳ ד:

שנט ו מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ג:

שם ז מיי׳ שם הל׳ ג טוש״ע שם סעי׳ ו:

שסא ח מיי׳ שם הל׳ ט טוש״ע שם סעי׳ ז:

ט מיי׳ שם הל׳ ז טוש״ע שם:

תורה אור השלם

1. כִּי אִם בְּתוֹרַת יְיָ חֶפְצוֹ וּבְתוֹרָתוֹ יֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה: תהלים א ב
2. וַיִּקַּח חֲמָאָה וְחָלָב וּבֶן הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכֵלוּ: בראשית יח ח
3. שׁוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא אָחִיךָ הוּא: דברים יז טו
4. מִפְּנֵי שִׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ:
ויקרא יט לב
5. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אֵסְפָה לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרָיו וְלָקַחְתָּ אֹתָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ: במדבר יא טז
6. יְיָ קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ קֶדֶם מִפְעָלָיו מֵאָז:
משלי ח כב

תוס׳ ר״י הזקן

הלולא. חופה. מדלי. מגביה להם הכוס שישתו. **רבנן רבנן.** כלומר אלו שעמדו מפני אינם גדולים ואתם גדולים ולפיכך לא עמדתם הלא אף הם גדולים. **אשמאי.** בור. לא תשם [בראשית מז, יט] לא תבור. **מזקני ישראל.** וחכמים היו שהרי שרתה עליהם נבואה. **שיש בה הידור.** שניכר שלכבודו עשה והיינו כשהוא קרוב. **בממון.** ליתן לו משלו. **יעצים.** לשון ערגם עיניו מראות ברע [ישעיה לג, טז], כמו סוגר. **ויראת מאלהיך.** כלומר אע״פ שאתה עושה בדרך שלא יחשדוך בני אדם על זה שיחשבו שלא ראיתו ולא ידעתו שלי לך לירא מהשם שיודע לבבך. **יטריח.** שלא ילך תמיד לפניהם שיטרחו לעמוד. **זקן ויראת.** אף לזקן נאמר ויראת.

מסורת הש״ס

ז) ע״ז יט, ב) [בכת״י: ולגי], ג) ס״ל בגי. ד) [בכת״י: בעי ליה למיעבד. ובכי״ף ורא״ש: בעי למיעבד ליה], ה) [בכת״י וע״י: משתה. וכל״ל יעב״ן], ו) [בילקוט רמז רכט בפ׳ בשלח העתיק דרבי], בכת״י אימה, ברבי וכ״ה בדפו״ר, וע״י. והוקף ע״י הרש״ל ע״ש, וברא״ש מדעטוא], ז) ס״ל ג״ג, ח) סנהדרין יט: כתובות יח. סוטה מא:, ט) [סנהדרין כב.], י) מ״כ פ׳ קדושים פרק ז תוספתא דמגילה פ״ג הט״ו, כ) [ב״מ נח:], ל) [לקמן לג:], מ) [עי׳ תוס׳ ד״ה אי], נ) [בראשית יח, ד], ס) [בכת״י שבריר״ף נוסף: שמלא משמות], ע) [לקמן לג ע״ב], פ) [עיין סנהדרין ב ע״ב].

מוסף רש״י

אין תורה דיליה היא. נקראת על שמו של אותו תלמיד שנתן בה לדכתיב ובמותו המשמע של כל אדם (עי״ז יט:). **בי הילולא.** חופה (עירובין נד.). **ודלי ליה כסא.** הגביה להן הכוס להשקותן (רש״י רי״ף). **ברבי.** גדול הדור היה וכל היכא דקרי ליה ברבי לשון חכמה ותריפות הוא (לעיל כא:). **שום תשים עליך מלך.** ישראל החזקו שישימו עליהם שימות הרבה, כלומר שתהא אימתו עליהם הלכך אין כבודו ממון, שלפיכך ריבה הכתוב שימות הרבה (כתובות יז.). **ה׳ קנני ראשית דרכו.** מפני שבעלה בתחלה לפניו לברא את עולמו נתקיים העולם בשביל התורה (אבות פ״ו מ״יא). **דבר המסור ללב.** של אדם, נאמר בו הוי ידע מן היודע מחבלות לתפטר ממלותו (לקמן לג.).

מוסף תוספות

א. מלשון אשם. רמב״ן. ב. לענין מזוזה פתחי שמאי כלומר פתחים ריקים שאין שם משקוף. שם. ג. בלא תורה. תוס׳ רי״ד. אלא שההוא בעל מידות. מאלי. והיינו דממעט אין זקן אלא חכם, ומשום הכי פליג איסי ואמר כל שיבה במשמע. רמב״ן. ד. מתוך פרש״י משמע דדריש ג״ש זקן מזקני וכן פירש בהדיא בשמעתין גבי פירש ס״ד כדאמר ת״ק. תוס׳ הרא״ש. ה. דאשכחן זקן בלשון חכם. ריטב״א. ו. דע״כ איסי בן יהודה סבר דזקן היינו יניק וחכים. תוס׳ הרא״ש. דכיון דס״ל דשיבה משמע אפי׳ אשמאי א״כ זקן לאו פירושא דשיבה הוא אלא באפי נפשיה קאי ולינק וחכים אתי דאי זקן וחכים ל״ל משום חכמה תיפוק

זקן אשמאי. פי׳ בקונטרס אשמאי רשע[א] ועם הארץ וקשה דהיכי קאמר איסי בן יהודה דשיבה משמע אפילו זקן אשמאי והלא מצוה אפילו להכותו לבזותו לזלזלו לכך פר״ת אשמאי לשון שוממין כמו פתחי שמאי דמנחות[ב] (דף לג.) כלומר בור ועם הארץ[ג] כדמתרגמינן והאדמה לא תשם ותרעה לא תבור (בראשית מז): **ואין זקן אלא חכם שנאמר אספה לי שבעים איש כו׳.** לאו גזירה שוה[ד] גמורה היא דאם כן ליבעו מומחין כי התם[ה] אלא לא הוי אלא הוכחה בעלמא דזקן אשמאי אינו[ו]: **מאי שנא דפלגינהו ש״מ דהאי לאו האי.** וה״ק מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן שקנה חכמה ש״מ אפי׳ יניק וחכים ופירש בקונטר׳ מדקפיד קרא אחכמה ש״מ דזקן לאו אשמאי אלא בעינן חכמה בהדיה דליכא למימר ר׳ יוסי נמי אזקן אשמאי פליג וקאמר דלא בעינן חכמה דא״כ היינו איסי בן יהודה[ז] כן פירש הקונטרס ועוד מוסיף ר״י דליכא למימר נמי דודאי פליג ואמר זקן אשמאי מהני ואיסי פליג עליה ואומר אפי׳ סבי דארמאי דהא כל שיבה במשמע קאמר הא לא אשכחן בשום דוכתא דזקן עובד כוכבים צריך לכבדו ועוד דלקמן (דף לג.) קאמר דרבי יוחנן הוה קאי מקמי סבי ארמאי ותלי טעמא בחכמה הרפתקי עדו עלייהו ולא קאמר משום דאיסי[ז] ודא״ת כיון דבהדי שיבה נמי בעי חכמה כדפירש בקונטרס לרבי יוסי הגלילי דמרבה אפי׳ יניק וחכים שיבה דכתב רחמנא למה לי פשיטא כיון דאפי׳ יניק וחכים כ״ש שיבה וחכים דמי גרע אם הוא זקן בהדי חכם וי״ל דאי לא כתב רחמנא שיבה ה״א דניבעי זקן וחכם ממש אבל יניק וחכים לא להכי אתא שיבה לגלויי דלא בעינן זקן וחכים אלא בחד לחוד סגי אפילו יניק וחכים ומיהו קשה דאם כן מאי קאמר אי ס״ד כדקאמר ת״ק לכתוב רחמנא מפני שיבה זקן תקום אדרבה לא לכתוב אלא זקן דהא נמי אמר זקן בלא שיבה זקן במשמעו זקן ממש משמע אלא ודאי זקן יניק וחכים משמע והדרא קושיא לדוכתיה ונראה לר״י דודאי יניק וחכים צריך שיהא מופלג ולכך איצטריך שיבה אע״פ שאינו מופלג דכך לי זקן שאינו מופלג כמו יניק וחכים שהוא מופלג אבל אם היו שוים בחכמה היינו והזקן צריך שיעמוד היינו מפני הזקן דגבי יניק צריך שיבה מופלג בחכמה וגבי זקן אינו צריך: אין

הלא תורה דיליה היא. בתמיה הכבוד תלוי בתורה ואינו יכול למחול על כבוד התורה שהיא של הקב״ה: **ובתורתו יהגה.** כי אם בתורת ה׳ חפצו ובתורתו יהגה בתחילה היא נקראת תורת האדם ומשלמדה וגרסה היא נקראת תורתו: **רבנן.** אתם חכמים וחשובים בעיניכם שלא עמדתם מפני ורבנן חביריכם דקמו מפני לאו רבנן גינהו ובלשון תימה אמר להם: **הידור.** לנוע מעט כאילו רוצה לעמוד מפניו: **לא נדמו לו אלא לערבייס.** שאמר להם ורחלו רגליכם[ט] שהערבייס משתחוים לאדם רגליהם כדאמרן בבבא מציעא (ד׳ פו:) אמרו לו בערבייס משדתנו שמשתחוים לאדם רגליהם: **רבן גמליאל ברבי.** כלומר אדם גדול וכן כל ברבי שבגמ׳: **זקן אשמאי.** אדם רשע ועם הארץ[מ]: **מזקני ישראל.** גמר זקן מזקני מה להלן גדולים וחכמים דכתיב (במדבר יא) אשר ידעת כי הם זקני העם שבגמ׳ (לקמן לג:) [נ] **אין זקן אלא זה שקנה חכמה.** ולשון נוטריקון דבר הכתוב ולקמיה פריך היינו ת״ק: **אלא במקום שיש לו הידור.** בעמידתו דהיינו תוך ד׳ אמות[ע] דמוכחא מילתא שמפניו הוא עומד: **יכול יהדרנו בממון.** יכול יהא הידור זה הידור ממון לכבדו בממון: **יכול יעלים עיניו כמי שלא ראהו.** לקמן (דף לג.) פריך אלו בדשיעי עסקינן: **דבר המסור ללב.** ללבו של עושה הדבר הוא יודע אם ראהו או לאו לפי שיכול להסמיה מעיני הבריות שלא יחזיקוהו כרשע ושידינוהו לכף זכות ואומרו לא ראהו לכך נאמר וירא מאלהיך שכל המחשבות גלויות לו ויודע בך שלסתור ולבטל מצותו נתכוונת: **שלא יטריח.** אם יכול לילך דרך אחרת שלא יעמיד את הציבור: **זקן ויראת.** להכי סמך ויראת לזקן לומר שאף הזקן יירא: **כל שיבה במשמע.** ואפי׳ זקן אשמאי: **ת״ק סבר יניק וחכים לא.** והכי קאמר תנא קמא אין זקן אלא זקן שהוא חכם שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל וגו׳ והתם זקנים וחכמים היו כדכתיב אשר ידעת כי הם וגו׳ אלמא זקנים וידועים הוו: **ור׳ יוסי הגלילי.** דמשני ליה לקרא ממשמעו זקנה ממש ודרש ליה זה שקנה חכמה סבר אפי׳ יניק וחכים: **אי סלקא דעתך כדאמר ת״ק.** דאם הוא דאיירי ביה קרא שיבה והוא חכם נכתוב מפני שיבה זקן תקום והדרת ונגמר ג״ש מאי שנא דפלגינהו ש״מ תרתי מילי אינהו וה״ק מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן שקנה חכמה ואפילו יניק ומדקפיד אחכמה אמרינן נמי שיבה לאו זקן אשמאי קאמר דליכא למימר רבי יוסי אזקן אשמאי נמי פליג אם כן היינו איסי בן יהודה: **משום דבעי למיסמך.** לומר אלא יטריח כדלעיל: **דקאמר רבי יוסי.** דתרי אינהו נכתוב בתרוייהו קימה והידור: יכול

הכא תורה דיליה היא הדר אמר רבא[פ] אין תורה דיליה היא דכתיב[1] ובתורתו יהגה יומם ולילה איני והא רבא משקי בי הלולא דבריה[צ] ודל ליה כסא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע וקמו מקמיה לרב מרי ולרב פנחס[ק] בריה דרב חסדא ולא קמו מקמיה איקפד ואמר הנו רבנן רבנן והנו רבנן לאו רבנן ותו רב פפא הוה משקי בי הלולא דאבא מר בריה ודלי ליה כסא לר׳ יצחק בריה דרב יהודה ולא קם מקמיה ואיקפד אפ״ה[א] הידור[ר] מיעבד ליה בעו אמר רב אשי אפילו למ״ד הרב שמחל על כבודו כבודו מחול נשיא שמחל על כבודו אין כבודו מחול מיתיבי מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק שהיו מסובין בבית המשתה[ש] בנו של רבן גמליאל והיה רבן גמליאל עומד ומשקה עליהם נתן הכוס לר׳ אליעזר ולא נטלו נתנו לר׳ יהושע וקיבלו אמר לו רבי אליעזר מה זה יהושע אנו יושבין ורבן גמליאל[ת] (ברבי) עומד ומשקה עלינו אמר ליה מצינו גדול ממנו ששמש[ת] (אברהם גדול ממנו ושמש) אברהם גדול הדור היה וכתוב בו[2] והוא עומד עליהם ושמא תאמרו כמלאכי השרת נדמו לו לא נדמו לו אלא לערביים ואנו לא יהא רבן גמליאל ברבי עומד ומשקה עלינו אמר להם רבי צדוק עד מתי אתם מניחים כבודו של מקום ואתם עוסקים בכבוד הבריות הקב״ה משיב רוחות ומעלה נשיאים ומוריד מטר ומצמיח אדמה ועורך שולחן לפני כל אחד ואחד ואנו לא יהא רבן גמליאל ברבי עומד ומשקה עלינו אלא אי איתמר הכי איתמר[ת] אמר רב אשי אפילו למ״ד [2]נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול [3]מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול שנאמר [3]שום תשים עליך מלך[ת] שתהא אימתו עליך: [4]ת״ר מפני שיבה תקום יכול אפילו מפני זקן אשמאי ת״ל זקן ואין זקן אלא חכם שנאמר [5]אספה לי שבעים איש מזקני ישראל רבי יוסי הגלילי אומר[ר] אין זקן אלא מי שקנה חכמה שנאמר[6] ה׳ קנני ראשית דרכו יכול יעמוד מפניו ממקום רחוק ת״ל תקום והדרת לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור יכול יהדרנו בממון ת״ל תקום והדרת מה קימה שאין בה חסרון כים אף הידור שאין בו חסרון כים יכול יעמוד מפניו מבית הכסא ומבית המרחץ ת״ל תקום והדרת[ה] לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור[ו] יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו ת״ל תקום ויראת[כ] דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך[ל] רבי שמעון בן אלעזר אומר[ז] מנין לזקן שלא יטריח ת״ל זקן ויראת איסי בן יהודה אומר מפני שיבה תקום[ח] אפילו כל שיבה במשמע רבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא איכא בינייהו יניק וחכים ת״ק סבר יניק וחכים לא רבי יוסי הגלילי סבר[ט] אפילו יניק וחכים מ״ט דרבי יוסי הגלילי אמר לך אי ס״ד כדקאמר ת״ק א״כ נכתוב רחמנא מפני שיבה זקן תקום והדרת מ״ש דפלגינהו רחמנא למימר דהאי לאו האי והאי לאו האי ש״מ אפי׳ יניק וחכים ות״ק משום דבעי למיסמך זקן ויראת[מ] ותנא קמא מ״ט אי ס״ד כדקאמר רבי יוסי הגלילי א״כ נכתוב רחמנא מפני

לי משום זקנה. ר״ן. ז. אלא מפני דרך ארץ היו חולקים להם כבוד ולא בא איסי לרבות אלא זקן אשמאי ולא סבי דארמאי. תוס׳ הרא״ש.

יכול יהדרנו בממון. כדכתיב (ויקרא יט) לא תהדר פני גדול דמשמע בממון וכגון ולא לא תהדר בריבו (שמות כג): **מי לא עסקינן.** כלומר מי לא משמע נמי אפילו נוקב מרגניתא שאומנות יקרה היא ומצריך ליה למיקס ואע"ג דבטל ממלאכתו ואיכא חסרון כיס: **מה הידור שאין בו ביטול מלאכה.** דאין לשון הידור אלא נשיאות פניס או בממון או בכיבוד דברים ואין במשמעו ביטול מלאכה: **מה קימה שאין בה חסרון כיס.** דהא אוקימנא דבשאין בה ביטול מלאכה עסקינן ותו לא שייך בה חסרון כיס: **אף הידור שאין בו חסרון כיס.** ועל כרחיך לא נכתב הידור אלא לדרוש כדאמרן למעוטי עמידה מרחוק ולמעוטי בית המרחץ כדאמרן: **עומדין מפניהם.** במציאי בכורים קאי כשעוברים בתוך ירושלים: **נמצאת מצוה.** שלא יציאו עוד שיאמרו נבזיה אנו בעייניהם ולאו משום חיבוב מצוה הוה ואילו בני אדם הנכרים חשובים בעיר ועסוקים במלות לא הוה למיקס מקמייהו: **מסחותא.** מרחץ כדמתרגמי' (בראשית מג) וירחץ ואסחי: **שני חומשים.** שני חמישיות של ספר שניתי לו מדרש גדולתיו: **שני שלישי שלים.** שני חלקים של שלש הספר: **תורת כהנים.** ספר ויקרא שניתי לו ברייתא של מדרש הספר: **כהן היה מהרהר.** וטרוד היה ולא הבין בעברך לפניו: **בתי גואי.** מקום שבני אדם עומדים ערומים והא דר' שמעון ברבי בבתי בראי מקום שעומדים לבושים דהתם מקום הידור הוא: **ה"נ מסתברא.** דר' שמעון ברבי בבתי בראי מדקאמר ליה בהן יושב ומהרהר: **לאונסיה שאני.** פעמים שהוא טרוד ומעיין ד) בשמועתיה לפני כניסתו למרחץ וע"כ היא שגורה בפיו ולבו ומעיין בה בבית המרחץ: **ברשיעי עסקינן.** בתמיה למה לי קרא אם ראה ועכשו עיניו הרי עבר על תקוס והדרת: **זמן חיוביה.** באתרא אמותיו כדלקמן (עמוד ב ה): **ת"ל וירא.** יש לך לידע מן היולר היודע מחשבותיך שאתה מבקש תחבולות להפטר ממלותו: **שיש בה הידור.** כבוד ונשיאות פניס שדבר הניכר הוא שבשבילו עמד: **באידך גיסא.** הנהר מפסיק ביניהם: **ולאו רב מובהק אנא.** ואף על פי שאתם רחוקים יותר מד' אמות אינני לכו למיקס: **לאו אדעתין.** לא נזכרנו לעמוד שהיינו טרודים: **ואי מקיף.** מסבב דרך אחרת שלא ה) לעבור לפני הנבור: **חיי.** מאריך ימים: **דגיסי בהו ברבנן.** תמיד רגילים אנשים ולבש גם בחכמים כאילו הם מהם: **גיסי.** בלע"ז פריב"ך: **הרפתקי.** ו) מקריאות וצרות ורואו נסים הרבה ומופתים: **עדו עליהן.** עברו עליהם: **אביי יהיב ידא לסבי.** פושט ידו לזקנים כל כמה שעוברים אצלו ונשענין עליו: **רבא.** היה שולח שלוחיו לפשוט להן יד לאבל הוא עצמו לא: **רב נחמן משדר גוזאי.** סריסים שהיו תמיד לפניו לפי שהיה שר חתן הנשיא ואב ב"ד היו רגילין לעמוד לפניו משרתים להכות ולכוף מאן דלא ליית דינא וכשהיו זקנים עובדים לפניו היה שולח הנך סריסים להחזיק בידם אבל הוא עצמו לא שלא לזלזל בתורתו דאמר אי לאו תורה כמה נחמן איכא בשוקא הלכך אין מחיצותי בשביל עצמי אלא בשביל תורה. ואית דמפרשי אביי יהיב ידא לסבי מכבד עצמו בזקנים ופושט להם ידו שישען הוא עליהם רבא משדר שלוחיה רב נחמן לכבודו וכן רב נחמן ולית דכל היכא דגרסי' יהיב ידא להשען אחרים עליו קאמר ולא להשען הוא על אחרים כדאמר בפרק קמא דיומא (דף ט:) ריש לקיש הוה סחי בירדנא אתא רבה בר בר חנה יהיב ליה ידא שישען ר' שמעון בן לקיש עליו ולא נשפת הנהר:

מכבוד

מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן ומדלא כתב הכי ש"מ חד הוא אמר מר יכול יהדרנו בממון ת"ל תקום והדרת מה קימה שאין בה חסרון כיס אף הידור שאין בו חסרון כיס וקימה לית בה חסרון כיס מי לא עסקינן דקא נקיב מרגניתא אדהכי והכי קאים מקמיה ובטיל ממלאכתו אלא אקיש קימה להידור מה הידור שאין בו ג) ביטול אף קימה שאין בה ביטול ואקיש נמי הידור לקימה מה קימה שאין בה חסרון כיס אף הידור שאין בו חסרון כיס מכאן אמרו ג) א אין בעלי אומניות רשאין לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקין במלאכתם ולא ג) והתנן ב כל בעלי אומניות עומדים מפניהם ושואלים בשלומם ואומרים להם אחינו אנשי מקום פלוני בואכם לשלום א"ר יוחנן מפניהם עומדים מפני תלמידי חכמים אין עומדים אמר רבי יוסי בר אבין ד) בוא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי מפניהם עומדים מפני תלמידי חכמים אין עומדים ודלמא שאני התם דא"כ (ה) אתה מכשילן לעתיד לבא אמר מר יכול יעמוד מפניו מבית הכסא ומבית המרחץ ולא והא ר' חייא הוה יתיב בי מסחותא וחליף ואזיל רבי שמעון בר רבי ולא קם מקמיה ואיקפד ואתא אמר ליה לאבוה שני חומשים שניתי לו בספר תהלים ולא עמד מפני ותו בר קפרא ואמרי לה ר' יוסי הוה יתיב בי מסחותא על ואזיל ר' שמעון בר רבי ולא קם מקמיה ואיקפד ואתא א"ל לאבוה שני שלישי שליש שניתי לו בתורת כהנים ולא עמד מפני ואמר לו שמא בהן יושב ומהרהר טעמא דבהן יושב ומהרהר הא לאו הכי לא לא קשיא ג הא בבתי גואי הא בבתי בראי ה"נ מסתברא ו) דאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ד בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא דילמא לאונסיה שאני: יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו ז) אטו ברשיעי עסקינן אלא ה יכול יעצים עיניו מקמי דלימטיה זמן חיובא דכי מטא זמן חיובא הא לא חזי ליה דקאים מקמיה ת"ל תקום ויראת תנא ו איזוהי קימה שיש בה הידור הוי אומר זה ד' אמות אמר אביי לא אמרן אלא ברבו שאינו מובהק אבל ברבו המובהק ז מלא עיניו אביי מכי הוה חזי ליה לאודניה דחמרא דרב יוסף דאתי הוה קאים אביי הוה רכיב חמרא וקא מסגי אגודא דנהר סגיא יתיב רב משרשיא ורבנן באידך גיסא ולא קמו מקמיה אמר להו ולאו רב מובהק אנא אמרו ליה ח) לאו אדעתין: ר' שמעון בן אלעזר אומר מנין לזקן שלא יטריח ת"ל זקן ויראת: אמר אביי נקטינן ט) דאי מקיף חיי אביי מקיף רבי זירא מקיף רבינא הוה יתיב קמיה דר' ירמיה מדיפתי חלף ההוא גברא קמיה ולא מיכסי רישא אמר כמה חציף הא גברא א"ל דלמא ממתא מחסיא ניהו דגיסי בה רבנן: איסי בן יהודה אומר מפני שיבה תקום ואפילו כל שיבה במשמע: י) אמר ר' יוחנן הלכה כאיסי בן יהודה ר' יוחנן הוה קאי מקמי סבי דארמאי אמר כמה הרפתקי עדו עלייהו דהני רבא מיקם לא י) קאי יא היהודר עבד להו אביי יהיב ידא לסבי רבא משדר שלוחיה רב נחמן משדר גוזאי אמר אי לאו תורה כמה נחמן בר אבא איכא בשוקא א"ר אייבו אמר ר' ינאי אין

אין בעלי אומניות רשאין לעמוד בו'. תימה מה לשון רשאי שייך דמשמע דאיכא איסורא ויל"ל דמיירי בעוסקין במלאכת אחריסא) והשתא שייך לשון רשאיא ומיהו י"ל רשאים כמו חייבין כי ההיא דתנן בערכין פרק המקדיש שדהו (דף כח:) כמה רוצה אדם ליתן בשור זה לעולה אע"פ שאינו רשאי פי' אע"פ שאינו חייבב והשתא ניחא דמיירי שפיר בעוסקין במלאכת עצמן ע) : **שני חומשין.** פי' בקונטר' לשון חומש הספר וי"מ ממשה חומשין יש בו כמו בשל תורה אשרי האיש (תהלים א) כאיל תערוג על אפיקי מים (שם מב) אך טוב לישראל (שם עג) תפלה למשה (שם ה) יאמרו גאולי (שם קז) פ) לכל אחד מן הספרים אלו מסייס בחמן לבד מן האחרון שהוא סוף תהלים: [**שמא** בהן יושב ומהרהר בו'. לא היה צריך לומר בהן דה"א בשאר ד"ת אלא הא דקאמר הכי סוד ה) ה' לירא'ו פ) כדאיתא ר) בב"ר ג דאמר ר' חייא יבא עלי אם לא הייתי מסתכל בספר תהלים בו'. ת"י:]

מין

שסב א מיי' פ"ו מהל' ת"ת הל' ג סמג עשין יג טוש"ע י"ד סי' רמד סעיף ה:

שסג ב מיי' פ"ד מהל' בכורים הלכה ח:

שסד ג (מיי' פ"ג מהל' ק"ש הל' ג) טו"ע י"ד סימן רמד סעיף ד בהגה"ס:

שסה ד מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה ד סמג עשין יח טו"ע א"ח סי' פה סעיף ב:

שסו ה ו מיי' פ"ו מהלכות ת"ת הל' ג סמג עשין יג טוש"ע י"ד סי' רמד סעי' ב ג:

שסז ז מיי' שם פ"ה הלכה ז סמג שם טוש"ע שם סעיף ט:

שסח ח מיי' שם פ"ו הלכה ג טוש"ע שם סעיף ו:

שסט ט י מיי' שם פ"ו הלכה ט טוש"ע שם סעיף ז:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דא"כ נמצאת אתה כו':

לעזי רש"י

פריבי"ץ. מכיר קרוב.

מוסף רש"י

אין בעלי אומניות. העוסקים במלאכת אחרים (חולין נד:). **מפניהם עומדים.** לכבדן כדי שיהו רגילים לבא (שם). **חביבה מצוה בשעתה.** גריסים אלו לחבבה (שם). **מכשילן לעתיד לבא.** שאם לא יקום לכם פניס להם יהיו ולכך כבוד, לא יהגילום לבא מפני הטורח (שם). **מסותא.** מרחץ כמו מסחותא וילקוט מתרגמינן ואסחי (סנהדרין סב:). **הא בבתי גואי הא בבתי בראי.** מרחצאות שלהן ג' חדרים היו לו פנימי להזיע ולהשתטף אמצעי שיוכל לחזור מן המרחץ ולובש אלוקו ויוצא לחילון וגומר לבשתו ומה שם מיגיעת המרחץ (שבת י.). **בכל מקום מותר להרהר.** בדברי תורה (שבת מ:). **חוץ מבית המרחץ.** לפי שאדם עומד ערום (ע"ז מד:). **רבו המובהק.** שרוב חכמתו ממנו (ב"מ לג.). **לאו אדעתין.** לא נתתי לבי (ברכות כו.). **נקטינן.** משמע מלאותינו מנהג מרבותינו (עירובין ה.). **הרפתקי.** מקרות (ר"ה סז.). **הדור עבד להו.** לנוע מעט כאילו רוצה לעמוד (לעיל לב:).

מוסף תוספות

א. ומינה ילפינן לעסוקין במלאכתן נמי שאינן חייבין שאם אלו היו חייבין גם אותן היו רשאין. תוס' ר"י. ונראה דאפילו עסוק במלאכתו לא מחייב כדאמרינן מה קימה שאין בה חסרון כיס אף הידור שאין בו חסרון כיס. תוס' חולין נד: ב. חוב מתרגמינן רשו. ריטב"ץ. כדמתרגמינן לא תהיה לו כנושה לא תהא ליה כרשיא. תוס' חולין נד: ג. כששאל רבי לרבי חייא למה לא עמד השיב לו יבא עלי. תוס' הרא"ש.

רוב חכמתו ממנו. **הוה קאי.** דרכוב כמהלך דמי ונתחייב לעמוד כמלא עיניו דרבו מובהק היה. **לאו אדעתין.** כלומר לא ראינוך. **נקטינן.** קבלה היא בידינו שאם מקיף עליו את הדרך והולך בדרך אחר כדי שלא יטריחם מאריך ימים. **דגיסי.** דעתם קרובה אצל החכמים והורגלו בכך ואינם מקפידים כשהולכים לפניהם בגילוי הראש. **הלכה כאיסי.** ומסתברא דאיסי לא פליג אדר' יוסי ותרוייהו פליגי את"ק דבעי זקנה. הלכך אפילו יניק וחכים, וכן דעת הר"ם [פ"ר ה"א]. **הרפתקי.** סבות ועניינים. עדו. עברו. כמו ולא עדה עליו שחל [איוב כח, ח].

תוס' ר"י הזקן

ובטיל ממלאכתו. ויש שוה פרוטה באותה קימה. מה הידור. שיכול להדרו אפילו כשעושה מלאכתו. אף קימה. שאם עושה מלאכה אינו מצווה לקום. ומה קימה [שאין בה חסרון כיס]. שהרי אינו נותן לו ממונו. אינן רשאין. פיר"ש באלו טרפות [חולין נד, ב ד"ה אין] כשעסוקים במלאכת אחרים. ע"כ. ולישנא דעסוקים במלאכתן לא משמע מלאכת אחרים אלא משמע מלאכת עצמן, ופשטיה דעובדא דר' חנינא פתוראה דאלו טרפות נמי משמע שהיה עוסק במלאכת עצמו דקא קרי ליה פתורא כלומר שהיה שולחני, אע"פ שנדחק שם ר"ש לפרש שהיה משתכר בשביל אחרים למחצה. ופי' אינן רשאין, כלומר מצד החיוב והוא כמו אינן חייבין, דלפר"ש קשה אפילו הם במלאכת אחרים אמאי אינן רשאין ישלמו לבעל הבית שכר בטולם. אלא ודאי אינן רשאין מצד החיוב קאמר, שהתורה לא צוותה שיקומו מפני ת"ח בשעה שעסוקים במלאכה הילכך אינן רשאין לעשות כן מפני מצות הידור והוא כמו אינן חייבין. וכן תבין דעת הר"ם בת"ת פ"ו [ה"ב] שכתב ואין בעלי אומניות חייבים לעמוד מפני ת"ח בשעה שעסוקים במלאכתן. **חומשים.** שספר תהלים נחלק לחמשה ספרים. **בתי גוואי.** שעומדים שם ערומים שאין שם הידור. **רבו שאינו מובהק** הוא אם הוא גדול היימנו אעפ"כ שלא למדו כלל או אם הוא פחות היימנו ולימדו קצת, כמו שביארתי בסוף אלו מציאות. ורבו מובהק לא מקרי אלא כשלמדו

אין תלמיד חכם רשאי לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית. תימה למה איקפיד רבא לעיל[ו] שמא קמו מפניו שחרית וערבית ולאו אדעתיה וגרמה לפרש דדין זה אינו נוהג אלא באותם הדרין בבית הרב דמסתמא עמדו שחרית וערבית אבל תלמידים אחרים חייבין לעמוד אפי׳ מאה פעמים ביום שמא ירמה אחר ויחשדם ואפילו אותם שדרין בבית הרב גמי אם באו פנים חדשות צריכין לעמוד: **[אין ת״ח בו׳.** תימה וכי כל הני דלעיל[א] מיירי באלו קמו שחרית וערבית ול״ל אינו רשאי אינו חייב כדפי׳ לעיל[ב] ת״י: **ואימא מורא משקלות.** פירש בקונטרס גבי משקלות כתיב (דברים כה) אבן שלמה ולדק יהיה לך וקשה דלא מצינו בשום מקום דכתיב בהו מורא בהדיא[ב] ויש גורסים מכשולות דכתיב (ויקרא יט) ולפני עור לא תתן מכשול וירא״ת ומ״ש מאי משני פני פני גמר גבי מכשול גמי כתיב לפני עור לא תתן מכשול וי״ל דלא דמי[ג] דעמידה מפני זקן שייך לירא מפני השם כדאמר (ב״ק דף מא:) את ה׳ אלהיך תירא לרבות ת״ח[ג] ור׳ יצחק מפרש דמצינו מורא במשקלות כדאמרי׳ במדרש[ד] זכור את אשר עשה לך עמלק ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים היינו בשביל המשקלות[ד] ועל עון זה בא עמלק דכתיב פרשת משקלות כתיב זכור את אשר עשה לך עמלק בפרשת כי תצא והיינו דכתיב במשלי (יא) מאזני מרמה תועבת ה׳ ואבן שלמה רצונו וסמוך ליה בא זדון ויבא קלון כלומר שעל עון זה בא זדון וקלון של עמלק:

ותפילין

[א] **טמא** [ה] יושב תחת האילן וטהור יושב טהור ואם ישב הטמא הטהור טמא וכן באבן המנוגעת ואמר רב נחמן בר כהן זאת אומרת [ו]רכוב כמהלך דמי ש״מ איבעיא להו מהו לעמוד מפני ספר תורה ר׳ חלקיה ור׳ סימון ור׳ אלעזר אמרי [ז]קל וחומר [ח]מפני לומדיה עומדים מפניה לא כל שכן ר׳ אלעי ור׳ יעקב בר זבדי הוו יתבי חליף ואזיל ר׳ שמעון בר אבא וקמו מקמיה אמר להו חדא דאתון חכימי ואנא חבר ועוד כלום תורה עומדת מפני לומדיה סבר לה כר׳ אלעזר דאמר ר׳ אלעזר אין ת״ח רשאי לעמוד מפני רבו בשעה שעוסק בתורה [ט]לייט עלה אביי: [3]והביטו אחרי משה עד בואו האהלה ר׳ אמי ור׳ יצחק נפחא [י]חד אמר לגנאי וחד אמר לשבח מאן דאמר לגנאי כדאיתא מ״ד לשבח אמר חזקיה אמר לי ר׳ חנינא בריה דר׳ אבהו א״ר אבהו א״ר אבדימי דמן חיפא [כ]חכם עובר עומד מלפניו ד׳ אמות וכיון שעבר ד׳ אמות יושב ׳אב ב״ד עובר עומד מלפניו מלא עיניו וכיון שעבר ד׳ אמות יושב [ב]נשיא עובר עומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב עד שישב במקומו שנאמר והביטו אחרי משה עד בואו האהלה: [ג]לכל מצות עשה שהזמן גרמא וכו׳: ת״ר איזוהי מצות עשה שהזמן גרמא סוכה ולולב שופר וציצית

ותפילין

[א] אין תלמיד חכם רשאי לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית כדי שלא יהיה כבודו מרובה מכבוד שמים מיתיבי [ד]ר׳ שמעון בן אלעזר אומר מנין לזקן שלא יטריח ת״ל זקן ויראת ואי אמרת שחרית וערבית בלבד אמאי לא ניטרח חיובא הוא אלא לאו כולי יומא לא לעולם שחרית וערבית בלבד ואפ״ה כמה דאפשר ליה לא ניטרח אמר ר׳ אלעזר כל ת״ח שאין עומד מפני רבו נקרא רשע ואינו מאריך ימים ותלמודו משתכח שנאמר [1]וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני האלהים מורא זו איני יודע מהו כשהוא אומר[ב] [2]ויראת מאלהיך הרי מורא זו קימה ואימא מוראת רבית ומוראת משקלות ר׳ אלעזר פני פני גמר איבעיא להו בנו והוא רבו מהו לעמוד מפני אביו ת״ש דאמר ליה שמואל לרב יהודה [ג]שיננא [2]קום מקמי אבוך שאני רב יחזקאל [3]דבעל מעשים הוה דאפילו מר שמואל נמי קאים מקמיה אלא מאי קאמר ליה הכי קאמר ליה זימנין דאתי מאחורי קום את מקמיה ולא תיחוש ליקרא דידי איבעיא להו בנו והוא רבו מהו שיעמוד אביו מפניו ת״ש דאמר ר׳ יהושע בן לוי אני איני כדי לעמוד מפני בני אלא משום כבוד בית נשיא טעמא דאנא רביה הא איהו רבאי קאימנא מקמיה [ד]ה״ק אני איני כדי לעמוד מפני בני ואפילו הוא רבאי דהא אנא אבוה אלא משום כבוד בית נשיא איבעיא להו רכוב כמהלך דמי או לא אמר אביי ת״ש

[א] [ה]**טמא** [ו]יושב תחת האילן וטהור עומד טמא טמא עומד תחת האילן וטהור יושב טהור ואם ישב הטמא הטהור טמא וכן באבן המנוגעת ואמר רב נחמן בר כהן זאת אומרת [ו]רכוב כמהלך דמי ש״מ איבעיא להו מהו לעמוד מפני ספר תורה ר׳ חלקיה ור׳ סימון ור׳ אלעזר אמרי [ז]קל וחומר [ח]מפני לומדיה עומדים מפניה לא כל שכן ר׳ אלעי ור׳ יעקב בר זבדי הוו יתבי חליף ואזיל ר׳ שמעון בר אבא וקמו מקמיה אמר להו חדא דאתון חכימי ואנא חבר ועוד כלום תורה עומדת מפני לומדיה סבר לה כר׳ אלעזר דאמר ר׳ אלעזר אין ת״ח רשאי לעמוד מפני רבו בשעה שעוסק בתורה [ט]לייט עלה אביי: [3]והביטו אחרי משה עד בואו האהלה ר׳ אמי ור׳ יצחק נפחא [י]חד אמר לגנאי וחד אמר לשבח מאן דאמר לגנאי כדאיתא מ״ד לשבח אמר חזקיה אמר לי ר׳ חנינא בריה דר׳ אבהו א״ר אבהו א״ר אבדימי דמן חיפא [כ]חכם עובר עומד מלפניו ד׳ אמות וכיון שעבר ד׳ אמות יושב ׳אב ב״ד עובר עומד מלפניו מלא עיניו וכיון שעבר ד׳ אמות יושב [ב]נשיא עובר עומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב עד שישב במקומו שנאמר והביטו אחרי משה עד בואו האהלה: [ג]לכל מצות עשה שהזמן גרמא וכו׳: ת״ר איזוהי מצות עשה שהזמן גרמא סוכה ולולב שופר וציצית

ותפילין

[ו] **מלכות שמים.** שהרי פני יוצרו אינו מקבל אלא שחרית וערבית הלכך מי שעומד מפני רבו שחרית אינו רשאי לעמוד מפניו אלא ערבית: **אמאי לא.** מאי טרחא איכא אורחא דמילתא הוא: **לא ניטרח** גרסינן: **וטוב לא יהיה לרשע.** אין טוב אלא תורה[ט] שנאמר כי לקח טוב אלא למה תלמודו משתכח ולא יאריך ימים אלא כלל מה טעם לפי שאינו ירא מלפני ה׳ ומורא זו קימה היא כדמפרש ואזיל: **מורא רבים.** דגבי רבית גמי כתיב (ויקרא כה) אל תקח מאתו וגו׳ וירא״ת וכן גבי משקלות (דברים כה) [י]אבן שלמה ולדק וכו׳: **פני פני גמר.** כתיב הכא מלפני וכתיב התם (ויקרא יט) מפני שיבה: **והוא רבו.** הכן רבו של אביו: **מקמי אבוך.** ואע״ג דרב יהודה רביה דרב יחזקאל אבוה הוה כדאמרי׳ לעיל (דף לב.) אבא לא תתנייא הכי: **אלא מאי קאמר ליה.** אמאי צריך לאזהורי׳ אי לאו למילף מינה הוראה בעלמא דלא על פי שהוא רבו חייב לעמוד מפניו: **אי איני כדאי לעמוד מפני בני.** קס״ד דה״ק אני רבו של בני ולא הייתי כדי לעמוד מפניו אלא מפני שנתחתן בנשיא ומדקאמר אני איני כדי ש״מ דאילו היה כדי שהיה תלמידו הוה ליה למיקס: **ה״ק.** כלומר איני כדי דקאמר לאו משום גדולת תורה הוא אלא מפני שהוא אביו קאמר דאין אב כדי לעמוד מפני הבן: **רכוב כמהלך דמי.** רבו רכוב כמהלך דמי וצריך לעמוד מפניו: **או לאו.** כמהלך דמי אלא כיושב דבתריה דידיה אזלינן והא קא יתיב: ה״ג להך ברייתא בת״כ **טמא יושב תחת האילן וטהור עומד טמא טמא עומד תחת האילן וטהור יושב טהור ואם ישב הטמא הטהור טמא וכן באבן המנוגעת.** וליף לה מקרא דאין מצורע מטמא טהור הנכנס עמו לאהל אלא מ״כ יושב המצורע. וישב דבריתא הכי איתא מחוץ למחנה מושבו[ט] מושבו טמא מכאן אמרו הטמא יושב תחת האילן כו׳: **טמא עומד תחת האילן וטהור יושב טהור.** דישיבת טהור לא מהני מידי אלא ישיבת טמא: **וכן באבן המנוגעת.** ואדם נושאה תחת האילן וטהור יושב תחת האילן לא נטמא הטהור עד שיבא נושא האבן ואם יבא נושא האבן נטמא הטהור ואפי׳ הוא עומד: **זאת אומרת.** מדקתני וכן באבן המנוגעת: **רכוב כמהלך דמי.** דלאו בתריה דידיה אזלינן אלא בתר בהמה הנושאתו דהא הכא לא בתר אבן אזלינן אלא בתר אדם הנושאה אזלינן דאי בתריה דידה אזלינן אפילו לא יבא נושאה נטמא הטהור דהא איהי מיתב יתבא בחיקו

או בכתיפו של זה הנושאה: **מהו לעמוד.** מי מיחייב למיקס או לא: **תורה עומדת מפני לומדיה.** בתמיה לפי שעסוקים בדבר הלכה היו קרי להו לדידהו תורה עצמה ולדידיה קרי לומדיה: **לייט עלה אביי.** אהך דרבי אלעזר כל מאן דליית ליה: **כדאיתא.** משום דדבר מגונה הוא לא רצה לפרסמה והרי הוא מפורש[כ] במדרש רבי תנחומא[כא] ראו כמה עבים שוקיו כמה נוראו שמן הכל משלנו: **עומד מלפניו.** משמתחיל ליכנס לתוך ארבע אמות ואינו יושב עד שיעבור הימנו ארבע אמות הקניות: **שנאמר והביטו אחרי משה.** ומשה נשיא היה:

ותפילין

עין משפט נר מצוה

שע א מיי׳ פ״ו מהלכות ת״ת הל׳ ח סמג עשין יג טוש״ע י״ד סימן רמב סעיף טז בהג״ה:
שעא ב מיי׳ פ״ו מהל׳ ממרים הלכה ד טוש״ע י״ד סי׳ רמ סעי׳ ז:
ג [טוש״ע י״ד סי׳ רמד סעי׳ יב]:
ד מיי׳ פ״ו מהל׳ ממרים הלכה ד׳ טוש״ע י״ד סי׳ רמ סעי׳ ז:
שעב ה מיי׳ פ״י מהל׳ טומאת צרעת הלכה יב ופ׳ ט״ז הל״ג:
שעג ו מיי׳ פ״ו מהל׳ ת״ת הל׳ ד סמג עשין יג טוש״ע י״ד סי׳ רמב סעיף טז:
שעד ז מיי׳ פ״י מהל׳ ת״ת הלכה ט סמג עשין פה טוש״ע י״ד סימן רפב סעיף ב:
שעה ח טוש״ע שם סי׳ רמד סעיף יא:
שעו ט מיי׳ פ״ו מהל׳ ת״ת הלכה ו סמג עשין יג טוש״ע י״ד סי׳ רמד סעיף ט:
שעז י מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף יג:
שעח כ מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף יד:
שעט ל מיי׳ פי״ב מהל׳ ע״ז הלכה ג סמג לאוין נז טוש״ע ס״ח סימן יז סעיף ב:

תורה אור השלם

1. וְטוֹב לֹא יִהְיֶה לָרָשָׁע וְלֹא יַאֲרִיךְ יָמִים כַּצֵּל אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ יָרֵא מִלִּפְנֵי אֱלֹהִים: קהלת ח יג
2. מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ׳:
ויקרא יט לב
3. וְהָיָה כְּצֵאת מֹשֶׁה אֶל הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָל הָעָם וְנִצְּבוּ אִישׁ פֶּתַח אָהֳלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד בֹּאוֹ הָאֹהֱלָה:
שמות לג ח

תוס׳ ר״י הזקן

אפילו הכי. לא נטרח שחרית וערבית. מקמי אבוך. ורבי יהודה היה רבו שלמדו, כי הוה תני לרמי בריה הנשרפין בנסקלין והוה תני ליה נסקלין בנשרפין, כדאיתא באלו הן הנשרפין [סנהדרין פ, ב] ולעיל [לב, א] מייתי לה בגמרא אגב גררא. כמהלך. וחייב לעמוד. ופסק הר״ם [ממרים פ״ו ה״ד] כפשט המימרא דשמואל דמשמע אפילו בנו רבו עומד מפני אביו ואינו עומד מפניו. שהזמן גרמא. כלומר שזמן קבוע לעשות המצוה והזמן גורם עשייתה.

מסורת הש״ס

[ו] [לעיל לב:], [ז] [בריי״ף וברא״ש ובע״י טוסק״ם תקוס. ועיין גירסת רש״י בחגיגה ה ע״ב ד״ה מבעטן], [ח] [עמ״ש על הגליון חגיגה טו:]. [ט] נגעים פי״ג משנה ז [ע׳ בר״ש שם] [ברכות כה. תוספתא דנגעים פ״ז ה״ה ת״כ פ׳ תזריע פרק יב, [י] מכות כב: ע״ש, [יא] ברכות יג: טו. כב. תענית כט: לקמן עא: [בספרים קד. מ״ק יב: נדה יד. כ:], [יב] קלים פ״ה ה״ב, [יג] עירובין ס. ברכות כ: תוספתא דקדושין פ״ה ה״ח ע״ש [ועי׳ מש״כ לעיל כט.], [יד] [ברכות ה.], [טו] [נראה ט״ס וצ״ל מאזני צדק המאמר בפרשת קדושים [ויקרא יט, לו]. (רש״ש)], [טז] [ויקרא יג, מו], [יז] ירושלמי סוף בכורים הל׳ ג ובשקלים פ״ה הל׳ ב, [יח] [פרשת כי תשא], [יט] [דף לב:], [כ] [בעמוד ב׳ ד״ה אין], [וכ״כ תוס׳ חולין נד:], [כא] [בתוס׳ הרא״ש: דבעמיקה], [כב] [תנחומא פרשת כי תצא סימן ח],

גליון הש״ס

גמ׳ יושב תחת האילן ומהור בו׳. עי׳ יומא דף קג ע״ב תד״ה כיון שנכנס:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ טמא יושב בו׳. עי׳ בנוסח הגמרא דברכות דף כה:

מוסף רש״י

שלא יטריח. אם יכול ליכן דרך אחרת אצא יעמיד את הלבור (לעיל לב:). מורא זו קימה. כבוד מכמיס (חגיגה ה.). **פני פני גמר.** ג״ש גמר (סוכה ה:). **טמא עומד תחת האילן.** ולא בנושא את המת קאי, דמת לא שנא עומד ולא שנא יושב ולא שנא הולך אהל הוא, ובגי מצורע קתני לה בת״כ דגלי ביה רחמנא ישיבה דכתיב בדד יושב מחוץ למחנה מושבו (ברכות כה.). **לייט עלה אביי.** כל שיסמוך על זה (לקמן עא:).

מוסף תוספות

א. שהיו מקפידין אפילו בסעודה. תוס׳ הרא״ש. ב. לא בפרשת קדושים ולא בפרשת כי תצא. תוס׳ רי״ד. ג. ומורא רבך כמורא שמים. תוס׳ הרא״ש. וכן הוא בתוס׳ בדפו״ר. ד. שלא היית הזיר במשקולות. תוס׳ הרא״ש.

ותפילין. וקסבר לילה לאו זמן תפילין אי נמי שבת ויו"ט לאו זמן תפילין הילכך כיון דאיכא שעתא דלא מיחייב בה זמן גרמא הוא: **אבידה.** השבת אבידה: **וגלגל הוא.** בתמיה וכי כלל קלוב הוא דכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות: **והרי אבילה מלה.** ליל ראשון שהוא חובה כדכתיב (שמות יב) בערב תאכלו מצות[1] וזמן גרם לה בט"ו בניסן ונשים חייבות כדאמר בפסחים (דף מג:) נשים חייבות באכילת מצה דבר תורה שנאמר[2] לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות כל שישנו בכל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה ונשים איתנהו בכל תאכל חמץ דמצות לא תעשה היא: **וכן שמחה.** ברגל כדכתיב (דברים טז) ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך[3]: **תלמוד תורה.** דאמרן לעיל (דף כט:) נשים פטורות וכן פדיון הבן כדלעיל בפירקין (שם.): **ופריה ורביה.** אמרינן ביבמות (דף סה:) האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא לא האשה וליף לה מן וכבשוה[4] אין דרכו לכבוש ואין דרכה של אשה לכבוש וכל דלא קרינן ביה וכבשוה לא קרינן ביה פרו ורבו: **אין למדין מן הכללות.** כל היכא דתני כלל כי האי גוונא כל מצות עשה וכו' וכל מצות לא תעשה הכל חייבין בראיה[5] אין למדין מהם דאיכא בהו דלאו דוקא ואפילו מקום שנאמר בו חוץ דאיכא למימר מדאפיק האי דאפיק ש"מ דוקא הוא ולא שייר מידי אפ"ה אין למדין: **כגון מערבין.** עירובי תחומין: **ומשקפין.** שיתופי מבואות: **חוץ מן המים ומן המלח.** דמידי דזיין בעינן והני לא זייני שבמקום מזונותיו של אדם חשובה דירתו ושביתתו: **והאיכא למהין ופטריות.** מיני אוכלין הם וקיים להו לרבנן דלא זייני: **גמירי מפפילין.** במה מצינו בתפילין שהיא מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות אף כל וכו'. ולקמן[6] פריך אדליף מתפילין לפטור נילף ממלה והקהל לחיוב: **גמירי מתלמוד תורה.** דאיתקוש להדדי ושננתם לבניך (דברים ו) וכתיב בתריה וקשרתם לאות: **מה תלמוד תורה נשים פטורות.** דכתיב לבניך ולא לבנותיך[7] אף תפילין נשים פטורות: **ונקיש תפילין למזוזה.** לחייב הנשים דהא כתיב בתריה וכתבתם על מזוזות וגימא מה מזוזה נשים חייבות כדלקמן אף תפילין נשים חייבות. ומשנינן תפילין לת"ת איתקוש בין בפרשה ראשונה כדפרישית לעיל בין בפרשה שניה והיו לטוטפות בין עיניכם וסמיך ליה ולמדתם אותם את בניכם: **תפילין למזוזה לא איתקיש בשניה.** שתלמוד תורה מפסיק ביניהם: **ונקיש מזוזה לתלמוד תורה.** כדאיתקש בפרשה שניה דסמיך ליה וכתבתם וגימא **לא ס"ד.** לפטור נשים מדתלה מתן שכרה בריבוי ימים ונשי נמי בעי חיי: **האורח לוליא את הנשים.** בריית היא במסכת סוכה: איצטריך

ותפילין ואיזוהי מצות עשה שלא הזמן גרמא מזוזה מעקה אבידה ושילוח הקן וכלאים הוא [א]הרי מצה [ב]שמחה [ג]הקהל[8] דמצות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות ותו והרי תלמוד תורה פריה ורביה ופדיון הבן דלאו מצות עשה שהזמן גרמא הוא ונשים פטורות [ד]אמר רבי יוחנן אין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ דתנן [ה]בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומלח ותו ליכא [ו]והאיכא כמהין ופטריות אלא אין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ: ומצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות: מנלן גמר מתפילין מה [ז]תפילין נשים פטורות אף כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות ותפילין גמר לה מתלמוד תורה מה תלמוד תורה נשים פטורות אף תפילין נשים פטורות ונקיש תפילין למזוזה תפילין לתלמוד תורה איתקיש בין בפרשה ראשונה בין בפרשה שניה תפילין למזוזה בפרשה שניה לא איתקיש ונקיש מזוזה לתלמוד תורה לא סלקא דעתך דכתיב [1]למען ירבו ימיכם גברי בעי חיי נשי לא בעי חיי והרי סוכה דמצות עשה שהזמן גרמא דכתיב [2]בסוכות תשבו שבעת ימים טעמא דכתב רחמנא האזרח [ח]להוציא את הנשים הא לאו הכי נשים חייבות אמר אביי איצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל דכתיב בסוכות תשבו [ט]תשבו כעין תדורו [י]מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו ורבא אמר איצטריך

ותפילין וציצית. אע"ג דקיימא לן בהקומץ רבה (מנחות דף לו:) דלילה זמן תפילין והלכה ואין מורין כן מ"מ שפיר הוי מצות עשה שהזמן גרמא שהרי אין נוהגין בשבתות וביו"ט כדדרשינן בפרק המולה תפילין (עירובין דף לו.) לפי שאין צריכין אות לשבת גופא איקרי אות כדכתיב[3] כי אות היא ביני ובינכם דאשבינן הכא מצות עשה שהזמן גרמא אומר ר"י דהיינו כרבי שמעון דבפרק התכלת (מנחות דף מג.) דסבר לילה לאו זמן ציצית הוא ופוטר נשים דלאיתא התם וכן הלכה דהא בפרק במה מדליקין (שבת דף כה:[4]) מפרש טעמא דסדין פטורה מן הציצית גזירה משום כסות לילה והיינו טעמא לרבי שמעון דוקא[5] ועוד קאמר בפ"ב דברכות (דף יד:[6]) דבמערבא אין אומרים פרשת ציצית בלילה ומסיק נמי אביי אנן מתחילינן מדמתחלי במערבא וכיון דמתחילינן גמרינן[7] ותימה היכי חשיב ציצית מ"ע שהזמן גרמא למ"ד (מנחות דף מא.) ציצית חובת טלית היא כיון דכלי קופסא חייבין בציצית והתם ליכא זמן גרמא כלל דבין ביום בין בלילה חייבין[8] ואפילו למ"ד (שם) ציצית חובת גברא הוא קשה דכמו דכסות לילה פטורה כשהוא לובשה ביום[9] ה"נ כסות יום חייבת כשלובש בלילה דהכי אמרינן בירושלמי[10] כסות יום שלבשה בלילה חייבת בציצית ול"כ היכי חשיב לה זמן גרמא כיון שחייבת בין ביום ובין בלילה[11] ואומר ר"י כיון שחיובו[12] תלי במה שהזמן גרם[13] לבישתה ביום יש לה ליחשב זמן גרמא שזמן לבישתה גורם החיוב[14]: **מעקה אבידה ושילוח הקן.** תימה לרבי בכל הני כתיב לאו במעקה כתיב (דברים כב) לא תשים דמים בביתך אע"ג דמוקמינן ליה (בב"ק דף טו:) למגדל כלב רע וסולם רעוע דהיינו שימה בידים מ"מ אתי נמי למעקה דהא דרשי בסיפרי[15] ועשית זו מצות עשה לא תשים דמים זו מצות לא תעשה ובאבידה נמי כתיב (דברים כב) לא תוכל להתעלם ובשלוח הקן כתיב (שם) לא תקח האם על הבנים וא"כ אין יהיו נשים פטורות אפילו הם זמן גרמא והא השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין[16] ואומר ר"י דבכולהו משכחת בהו עשה בלא לאו במעקה אין שייך לא תשים דמים אלא בבונה בית מתחילה על מנת שלא לעשות מעקה[17] אבל אם היה בדעתו לעשות מעקה ולאחר שבנאו נמלך או שעשה ונפל אין שם אלא עשה דועשית מעקה ואז נשים פטורות ובאבידה נמי משכחת לה עשה בלא לאו א]כגון שנטלה על מנת להחזירה וכגון שנטלה [ב] אחר יאוש דהשתא ליתא בה לאו דלא תוכל להתעלם וגם ליכא לאו דלא תגזול נמי [ג] וא"כ נמלך שלא להחזירה דהשתא אינו עובר אלא משום השב תשיבם[18] ושלוח הקן נמי כגון שלקח האם על מנת לשלח ואח"כ נמלך ולא שלחה דהשתא ליכא לאו כי אם עשה דשלח [ד] תשלח[19] וי"מ דמ"מ איכא נפקותא כשיהיה לאשה לקיים מצות עשה דאי הוה אמינא דנשים פטורות מעשה דלאו הזמן גרמא כמו כן יהיו פטורות מן הלאוין דאיכא למימר דאתי עשה ודחי ל"ת אבל כשהן חייבות בעשה דלאו הזמן גרמא אז לא יבא עשה אחר וידחנו דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה אך הקשה הר"ר יוסף מאדני ישראל על פירוש זה א"כ גבי אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט (שבת דף כה.) משום די"ט עשה ולא תעשה ושריפת קדשים אינה אלא עשה אשה שאינה חייבת בעשה די"ט דהוי זמן גרמא וכי תוכל להדליק בשמן שריפה בי"ט וכ"ת אין הכי נמי אמאי לא לישתמיט תנא דלא אמר לך אלא מאי איש לך למימר דעשה איש עמו לאו אף הלאו אלים ולא דחי ליה עשה אף הכא הלאו אלים[20]:

בכל מערבין. פי' בקונטרס[21] בין עירובי חצירות בין עירובי חצירות בעינן פת[22] לכך נראה בכל מערבין עירובי תחומין דוקא: [23]**גברא בעי חיי נשי לא בעי חיי.** אע"ג דהאי קרא דרשינן בפ' במה מדליקין (שבת דף לב:) גבי ביטול תורה בעון ביטול תורה בנים קטנים מתים מ"מ לא הוי כי אם אסמכתא בעלמא והא דכתיב[24] כי הוא חייך דמשמע אשה נמי חייבת בת"ת מהאי טעמא גברא בעי חיי י"ל דקרא לא קאי אתלמוד תורה אלא אקיום מצות כלומר התורה מלמדת לך מצות שהם חייך ועוד יש לומר דאין ה"נ דהאי קרא קאי בין אתלמוד תורה כדאמר התם ובין אמזוזה כדאמר הכא מיהו אין סברא לומר דנחייבו נשים בתלמוד תורה משום סברא דגברי בעי חיי וכו' כיון דאשכחן מיעוטא גבייהו כדאמר לעיל [25] והודעתם לבניך ולא לבנותיך אבל מזוזה דליכא מיעוטא כלל אלא משום דרואה להקיש מזוזה לתלמוד תורה רואה לפטור נשים יש סברא לומר דאתי סברא דגברא בעי חיי ומפקא מהיקשא ומחייבי נשים במזוזה:

דכסות לילה פטורה אפילו כשלובשה ביום. שם. ה. ואין הזמן גורם לחייב האדם ביום יותר מבלילה. שם. ו. כתוס' טוף ליתא מיבת גרם. ז. ולפנין שפיר מתפילין לפטור נשים אע"ג דלא הוו ממש כצין תפילין. תוס' הרא"ש. ח. ונשים חייבות בכל לא תעשה. ריטב"א. ט. דאכי תבנה בית חדש קאי שלא יבנהו לדעת כן לשום דמים בביתו. תוס' הרא"ש ועי' עצמו"ר. י. וא"ת כיון דמחוייב בהשבה איכא לאו דלא תגזול אע"ג דלא אתיא ליידיה באיסורא מידי דהוה אכובש שכר שכיר דבריש איזהו נשך וי"ל דלא שייך לא תגזול מאחר שנתייאש. תוס' הרא"ש. כ. ובכי האי גוונא דליכא לא תעשה ואיכא עשה איצטריך לחיובי נשים בהו משם דהוו מצות עשה שלא הזמן גרמא. ריטב"א.

מן הכללות. כל היכא דתנן כגון לא אמרינן דוקא הוא, דאיכא כגון דלא דק במילתיה ואיכא מילי דליתנהו בהאוא כגון (ערובין כז.) **ואפי' במקום שנאמר בו** חוץ. מדבר פלוני דאיכא למימר מדאפקיה לאלו ודאי דק בכללא אפילו הכי לא לפיגן מיירי דלגמא שייר ולא אפיק כל מאי דבעי (שם). **בכל מערבין.** עירובי חצרות ותחומין, ומשתתפין, ומבוי, חוץ מן המים ומלח. דלאו מידי דמזון הן, וטעמא דעירוב משום דדעתו ודירתו במקום מזונותיו הוא וכיון שנתנו כל בני האחר כדי מזונו בבית אחד, נעשה כאילו כולן דרים בתוכו ונמצאו כולן רשות אחת וכן בעירובי תחומין נעשה כמי שנתנו שם ומשם יש לו אלפים אמה לכל רוח, הלכך דבר מזון בעינן (שם בז:). **תפילין.** נמי מצות עשה שהזמן גרמא דסבר לילה ושבת לאו זמן תפילין ניגמו (ברכות כ.). ונקיש מזוזה לתלמוד תורה. דכתיב ולימדתם אותם את בניכם וסמיך ליה וכתבתם מה תלמוד תורה פטורות ואע"ג דאין הזמן גרמא לתמנא פטרינהו דכתיב את בניכם ולא בנותיכם אף מזוזה נשים פטורות (ברכות כ.). למען ירבו ימיכם. אם עשית כן ירבו ואם לאו לא ירבו שדיבורי תורה נדרשים מכלל לאו הן ומכלל הן לאו (דברים יא בא). **נשי לא בעי חיי.** בתמיה (ברכות כ.). **האזרח.** בני ישראל ישבו בסוכות, מיומן שבאזרחים, להוציא את הנשים (סוכה כח.).

מוסף רש"י

הרי מצה. לילה הראשונה חובת עשה היא, בערב תאכלו מצות, ושאר כל הימים אם רצה להמתפק בבשר בלא לחם אין חובה עליו לאכול (ערובין כז.). שמחה. ושמחת אתה וביתך הרי נשים במשמע, ומצה נמי חובה לנשים במסכת פסחים (מג.) מהיקשא דלא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות, כל שישנו בכל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה, ונשים ישנן בכל תאכל חמץ, דכל מצות לא תעשה נשים מוהכרות כאנשים, דהוקשו נשים לאנשים לכל עונשים שבתורה (שם). לעולם לרגל ולשמוח בחג עם בעלה דעל השמחה נצטוו נשים דכתיב ושמחת אתה וביתך [דברים יד] (חגיגה ו.). הקהל. כמועד שנת השמיטה בחג הסוכות המלך עומד על בימה וקורא לפניהן מצות משנה תורה כדאיתא בסוטה (מא.). וכתיב האנשים והנשים והטף (ערובין שם). והרי תלמוד תורה. נשים פטורות, דכתיב ולמדתם אותם את בניכם, ולא בנותיכם (שם). פריה ורביה דכתיב פרו ורבו ומלאו את הארץ והכבשוה, אים דרכו לכבוש ואין אשה דרכה לכבוש (שם). ופדיון הבן. בנו הבכור, חובה על האב ולא על האם, שאינה לה מדכתיב תפדה קרי ביה תיפדה, כל שאינה ליפדות חייב לפדות את בנו ואשה אינה בכלל פדיון עצמה דכתיב בכור בניך תפדה ולא בנותיך, אינה נמי במצות פדיון בנה הבכור (שם). אין למדין מן הכללות. כל היכא דתנן כגון לא אמרינן דוקא הוא, דאיכא כגון דלא דק במילתיה ואיכא מילי דליתנהו בהאוא כגון (ערובין כז.) **ואפי' במקום שנאמר בו** חוץ. מדבר פלוני דאיכא למימר מדאפקיה לאלו ודאי דק בכללא אפילו הכי לא לפיגן מיירי דלגמא שייר ולא אפיק כל מאי דבעי (שם). **בכל מערבין.** עירובי חצרות ותחומין, ומשתתפין, ומבוי, חוץ מן המים ומלח. דלאו מידי דמזון הן, וטעמא דעירוב משום דדעתו ודירתו במקום מזונותיו הוא וכיון שנתנו כל בני האחר כדי מזונו בבית אחד, נעשה כאילו כולן דרים בתוכו ונמצאו כולן רשות אחת וכן בעירובי תחומין נעשה כמי שנתנו שם ומשם יש לו אלפים אמה לכל רוח, הלכך דבר מזון בעינן (שם בז:). **תפילין.** נמי מצות עשה שהזמן גרמא דסבר לילה ושבת לאו זמן תפילין ניגמו (ברכות כ.). ונקיש מזוזה לתלמוד תורה. דכתיב ולימדתם אותם את בניכם וסמיך ליה וכתבתם מה תלמוד תורה פטורות ואע"ג דאין הזמן גרמא לתמנא פטרינהו דכתיב את בניכם ולא בנותיכם אף מזוזה נשים פטורות (ברכות כ.). למען ירבו ימיכם. אם עשית כן ירבו ואם לאו לא ירבו שדיבורי תורה נדרשים מכלל לאו הן ומכלל הן לאו (דברים יא בא). **נשי לא בעי חיי.** בתמיה (ברכות כ.). **האזרח.** בני ישראל ישבו בסוכות, מיומן שבאזרחים, להוציא את הנשים (סוכה כח.).

עין משפט נר מצוה

שפ א ב ג מיי' פי"ב מהל' ע"ז הלכה ג סמג לאוין מז:

שפא ד ה מיי' פ"א מהל' עירובין הלכה ח סמג עשין ג טוש"ע א"ח סימן שפו סעיף ה:

שפב ו מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה יג סמג עשין כב טוש"ע א"ח סימן לח סעיף ג:

שפג ז מיי' פ"ו מהל' סוכה הלכה א סמג עשין מג טוש"ע א"ח סימן תרמ סעי' א:

שפד ח מיי' שם הל' ה סמג שם טוש"ע א"ח סי' תלט סעי' א:

תורה אור השלם

1. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֶת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ: דברים יא כא
2. בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת: ויקרא כג מב

גליון הש"ם

תוס' ד"ה מעקה בסה"ד הלאו אלים. עיין מוזלן קמא ע"א תד"ה ל"ל:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] תוס' ד"ה מעקה כו' כגון שנטלה ע"מ להחזירה כו'. ר"ל כשנטלה לפני יאוש על מנת להחזירה ואחר יאוש נמלך עליה שלא להחזירה דהשתא ליכא לאו דלא תוכל להתעלם כדאיתא בלאו מציאה (דף כו:) ואיכא משום השב תשיבם ע"ל הריטב"א בגיאור כוונת התוס' ועי' בעצמות יוסף קרוב לזה:

תוס' ר"י הזקן

חוץ. אע"ג דתני חוץ מדבר פלוני אפילו הכי אין למדין דאיכא טפי דתני הכי. ובפרק בכל מערבין [עירובין כז, א] חוץ מן המים ומן המלח, ומותיב ר' יוחנן ותו ליכא והא איכא כמהין ופטריות.

מוסף תוספות

א. וההוה מצי למימר טעמא גזירה שמא יקרע כסותו בתוך שלש ויתפרנו דהוי אליבא דכ"ע אלא לא חשש כיון דהלכתא כר"ש. תוס' הרא"ש. ב. משמע דמודו כולהו דאין מצות ציצית בלילה ולכן נשים פטורות מן הציצית. תוס' שבת כה: ג. וצריך להטיל ציצית לכל כסות יום אפילו יתעטף בו בלילה וכסות לילה פטור אפילו יתעטף בו ביום. תוס' הרא"ש. ד. דאמרינן וראיתם אותו פרט לכסות לילה משמע דכסות לילה פטורה אפילו כשלובשה ביום. שם. ה. ואין הזמן גורם לחייב האדם ביום יותר מבלילה. שם. ו. כתוס' טוף ליתא מיבת גרם. ז. ולפנין שפיר מתפילין לפטור נשים אע"ג דלא הוו ממש כצין תפילין. תוס' הרא"ש. ח. ונשים חייבות בכל לא תעשה. ריטב"א. ט. דאכי תבנה בית חדש קאי שלא יבנהו לדעת כן לשום דמים בביתו. תוס' הרא"ש ועי' עצמו"ר. י. וא"ת כיון דמחוייב בהשבה איכא לאו דלא תגזול אע"ג דלא אתיא ליידיה באיסורא מידי דהוה אכובש שכר שכיר דבריש איזהו נשך וי"ל דלא שייך לא תגזול מאחר שנתייאש. תוס' הרא"ש. כ. ובכי האי גוונא דליכא לא תעשה ואיכא עשה איצטריך לחיובי נשים בהו משם דהוו מצות עשה שלא הזמן גרמא. ריטב"א.

עין משפט נר מצוה

שפה א מיי׳ פ״ב מהל׳ חגיגה הל׳ ח סמג עשין רכו:

שפו ב מיי׳ שם פ״ח הל׳ ח סמג שם:

מוסף תוספות

א. כלומר בשלמי שמחה שאין נאכלין אלא בירושלים. ריטב״ח. ב. בתוס׳ הרא״ש ליתא למיכתב ועוד. ועי׳ בהגהות ומילוסיס כשם בן אריה. ג. בעלה משמחה שהחיוב על בעלה ולא עליה לפיכך לא קרינא בה ובאת שמה והא דקאמר בחגיגה דמחייבה אימיה משום בעלה ולא משום היא. תוס׳ ר״ה ו: וע״ש. ד. נילף הקהל במה מצינו ממצה. תוס׳ הרא״ש. ה. בתוס׳ הרא״ש. דאי לאו ק״ו. ו. אבל השתא דאיכא ק״ו מוקמינן ג״ש למילתא אחריתי וילפינן נמי האי ק״ו. תוס׳ הרא״ש. ז. דמשמע משום דכתיב מצה הוא דלא בעי הקהל מה ענין ק״ו זה אצל מצה. שם. ח. גבי אשת אח ואחות אשה. שם. ט. דאשכחן דגדול מכיבוד אב כדאמרינן (פיאה פ״א מ״א) ות״ת כנגד כולן ומפריה ורביה כדאמרינן לעיל (כט:) ילמוד תורה ואח״כ ישא אשה ומהקרבת תמידין כדאמרינן במגילה (ג.) ואפ״ה פטר ביה נשים דין הוא דנילף מינה לחומרא לאידך דלא חמירא כוותיה. שם. י. וכיון דחמירא כולי האי לא גמרינן מיניה לחומרא לאידך דלא חמירא כוותיה. ריטב״ח. כ. כדאמרינן בסוף אלו מציאות (ב״מ לב.) דאע״ג דבכל התורה כולה קיימא לן דאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה אי לאו דאשמועינן דכולכם חייבים בכבודי הוה אמינא דכיבוד אב ואם דחי עשה ולא תעשה משום שהוקש כבודם לכבוד המקום אלמא לא ילפינן שאר מצות ממורא. תוס׳ הרא״ש.

מסורת הש״ס

סד״א נילף ט״ו ט״ו מחג המצות מה להלן נשים חייבות. פירש בקונטרס[פ] כל שישנו בכל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה ות״ת למאי איצטריך במצה[ע] דכל שישנו בכל תאכל ולומר דנשים חייבות במצה בלאו הכי נמי ידעינן שנשים חייבות במצה דאי פטורות למה לי האזרח להוציא את הנשים דגבי סוכה פשיטא דפטורות דהא מ״ע שהזמן גרמא היא אלא ש״מ דנשים חייבות במצה ולהכי איצטריך האזרח גבי סוכה להוציא את הנשים דלא נילף ט״ו ט״ו מחג המצות ואם כן למה לי טעמא דכל שישנו וי״ל דע״כ איצטריך לטעמא דכל שישנו דאי לא דחזינן מייה דנשים חייבות במצה ה״א האזרח אתא לרבויי נשים דלמעוטי לא איצטריך דהא מ״ע שהזמן גרמא הוא אבל השתא דחזינן דחייבות במצה מכל שישנו בכל תאכל חמץ א״כ ע״כ האזרח למעוטי אתא דלרבות לא איצטריך דמג״ש דט״ו ט״ו נפקא: **אשה בעלה משמחה.** פי׳ בקונטרס אין חובת השמחה בה אלא על בעלה שישמחנה אלמנה מאי איכא למימר פירוש דכתיב בה שמחה דכתיב (דברים טז) והלוי והגר והיתום והאלמנה ומשני בשרויה אצלו כלומר לא נצטוית היא אלא בעניה הכתוב מדבר שנתחייב מי שהיא שרויה אצלו לשמחה משלו במאכל ומשתה וכלי פשתן וכאן לשונו וקשה לר״ת דהיינו בזמן שאין בהמ״ק קיים כדמוכח בערבי פסחים (פסחים דף קט.) דקאמר אנשים ברואו להם ביין ונשים ברואו להם בבגדי צבעונים והרוח מילתא לא מיתוקמא אלא בזמן שאין בהמ״ק קיים כדאמר התם דבזמן הזה אין שמחה אלא ביין אבל בזמן שבהמ״ק קיים אין שמחה אלא בבשר[א] שנאמר[ב] וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת ועוד דמשמע מתוך לשון הקונטרס שאינו חייב להעלותה לירושלים ולהאכילה שלמי שמחה מיהו בפמ׳ חגיגה (דף ו.[ג]) לא משמע הכי דקאמר התם בן שאינו צריך לאמו חייב[ד] להעלות עולת ראיה להר הבית ואם הוא צריך לאמו אינו חייב ופריך עד[ה] האידנא מאן אתייה וקאמר אביי עד הכא דהוה אמיה דמיחייבה בשמחה אתייה ועוד[ו] אי שמחה בכלי פשתן זה יכולה לעשות בביתה ועוד תניא בתוספתא (דחגיגה פ״א)[ז] שלש מצות נצטוו ישראל ראיה חגיגה שמחה יש בראיה שאין בשניהם שכולה לשמים ויש בחגיגה מה שאין בשניהם שכן נוהגת לפני הדבור ויש בשמחה שאין בשניהם שהשמחה נוהגת באיש ובאשה אלמא בגוף הקרבן[ח] קאמר ומפרש ר״ת אשה בעלה משמחה בשלמי שמחה שלו שהחובה מוטלת על בעלה[ג] ובאלמנה על שרויה אצלו אבל היא גופא לא מיחייבא לאתויי שלמי שמחה.[ט] **ואי כתב ראיה ולא כתב תפילין.** אינו ר״ל דלא ליכתוב תפילין כלל דמצות תפילין איצטריך ליכתוב אלא ה״ק לא ליכתוב תפילין היקישא דתפילין לת״ת: **ולא בעי הקהל.** פי׳ לא ליכתוב חיובא דנשים גבי הקהל אבל מצות הקהל[י] בעי למיכתב: **ה״א נילף ראיה ראיה מהקהל.** וא״ת הא אמרינן מלה והקהל הוו שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין וי״ל דמג״ש דראיה ראיה הוה אמינא[כ] דילפינן ראיה מהקהל: **ואנא אמינא טפלים חייבים נשים לא כל שכן.** וא״ת הא כל ק״ו בלאו ק״ו נמי מצי למילף הקהל ממלה[ד] לחייב נשים ואפילו לא כתיב[ה] נשים בהקהל כלל שכן שיטת כל שני כתובים וי״ל דאי לא כתיב נשים בהקהל[ה] ה״א אדרבה נילף ראיה דהקהל מעולת ראיה ולפטור דקאמר לעיל[ו] וא״ת כיון דלא נילף מיוב דהקהל ממלה למה לי דאמר ליכתוב רחמנא מלה ולא בעי הקהל[ז] בלא מלה נמי נפקא לן חיובא בהקהל מטפלים בק״ו טפלים חייבים וכו׳ וי״ל דאי לא כתיב נשים במלה הוה אמינא דמקל וחומר לא אתו נשים לחיובא דטפלים מעלו מנשים לפי שבאים לכלל חיוב אבל נשים[ט] אין סופן לבא לידי חיוב לא אבל השתא שמצינו דנשים חייבות במלה וטפלים פטורים מעתה נוכל לדון מק״ו בהקהל היכא דטפלים חייבים אינו דין שיהו נשים חייבות: **נשים חייבות מנ״ל דילף ממורא.** וא״ת אמאי לא קאמר דילפינן ממזוזה ויש לומר דהוה מצי למימר דיליף ממזוזה וחד מייניה נקט וא״ת אם כן הוי מורא ומזוזה שני כתובין הבאים כאחד ואין מלמדין וי״ל דצריכי תרוייהו דאי כתב מורא ולא כתב מזוזה הוה אמינא דבמזוזה יהיו פטורים דילפינן מת״ת ואי כתב מזוזה ולא כתב מורא הוה אמינא דבמורא יהיו פטורין כלקמן (דף לה.) דאין סיפק בידה לעשות: **ונילף מת״ת.** ואם תאמר אדרבה אית לן למילף ממורא לחיוב דהא אמר פ״ק דיבמות[ח] (דף ח.) כל היכא דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן ואמר הר״ם המסברא דמת״ת איכא טפי למילף כיון דלאשכחן דנשים פטורות ממלוה יקרה וחביבה כת״ת[ט] דין הוא שיהו פטורין בכל השאר שלא הזמן גרמא ע״ל הסברא הוא למילף טפי מת״ת ממורא דשאני אב ואם דהוקש כבודם לכבוד מ[י] המקום[כ] ואין למילף שאר מצות מינה[כא] עי״ל דאין סברא לומר נילף ממורא דמורא נמי לפעמים דאינה חייבת היכא דרשות אחרים עליה כדאמרינן (לעיל דף ל:) אשה אין סיפק בידה לעשות: ולרבי

איצטריך סד״א נילף חמשה עשר מחג המצות מה להלן נשים חייבות אף כאן נשים חייבות צריכא והרי ראיה דמצות עשה שהזמן גרמא וטעמא דכתב רחמנא [1]זכורך[מ] [נ]להוציא הנשים הא לאו הכי נשים חייבות איצטריך סד״א נילף ראיה ראיה מהקהל ואדילפינן מתפילין לפטורא נילף משמחה לחיובא [נא]אמר אביי [נב]אשה בעלה משמחה אלמנה מאי איכא למימר בשרויה אצלו ונילף מהקהל משום דהוה מצה והקהל שני כתובים הבאים כאחד [נג]וכל שני כתובים הבאין כאחד אין מלמדים אי הכי תפילין וראיה נמי שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים צריכי דאי כתב רחמנא תפילין ולא כתב ראיה הוה אמינא נילף ראיה ראיה מהקהל ואי כתב רחמנא ראיה ולא כתב תפילין הוה אמינא אקיש תפילין למזוזה צריכא אי הכי מצה והקהל נמי צריכי למאי צריכי בשלמא אי כתב רחמנא הקהל ולא כתב מצה ה״א נילף חמשה עשר חמשה עשר מחג הסוכות אלא ניכתוב רחמנא מצה ולא בעי הקהל ואנא אמינא טפלים חייבים נשים לא כל שכן הילכך הוה להו ב׳ כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים הניחא למאן דאמר אין מלמדין אלא למאן דאמר מלמדין מאי איכא למימר ותו מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות מנלן דיליף ממורא מה מורא נשים חייבות אף כל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות ונילף מתלמוד תורה משום דהוה ליה תלמוד תורה ופריה ורביה שני כתובים הבאים כאחד וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים ולרבי

מוסף רש״י

סד״א נילף חמשה עשר וכו׳. מה התם נשים חייבות בתלמוד מלה ותע״ג דמלה מצות עשה שהזמן גרמא (סוכה כח:). **ראיה.** גרמא (שם) כל זכורך שצריכין להתראות בעזרה ברגל (חגיגה ב.). **נילף ראיה ראיה מהקהל.** דהוי נמי מצות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות (חגיגה ד.). **אשה בעלה משמחה.** בנבל בנבגדי צבעונין, בת״י בבגדי פשתן המגולגלים (ר״ה ו:). **וכל שני כתובים הבאין כאחד אין מלמדין.** מלא כתיב אחד ונגמור כולו מייה (לעיל כד.). מדהדר כתביה לאידך ולא ילפא מהבריה ש״מ דוקא הני קאמר (פסחים מה.). מתלמוד תורה. נשים פטורות דכתיב ולימדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם (עירובין כז.). **ופריה ורביה.** דכתיב פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשהו איש לרבה לבנות ואין איש לרבה לבנות (שם).

תורה אור השלם

1. שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֶל פְּנֵי הָאָדֹן יְיָ׳: שמות כג יז

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה ה״א כו׳ דילפינן ראיה מהקהל. עי׳ זבחים מ ע״ב רש״י ד״ה אין מלמדים:

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה דאי כתב וכו׳ נילף ראיה ראיה מהקהל: (ב) תוס׳ ד״ה ה״א נילף ואח״כ ל״ל ד״ה ואי כתב ואח״כ ד״ה ולא בעי:

מוסף רש״י

סד״א נילף חמשה עשר וכו׳. מה התם נשים חייבות בתלמוד מלה ותע״ג דמלה מצות עשה שהזמן גרמא ומצינו דנגמר לאיך מלה מלה ופרכינן אב דמלה מצות עשה שהזמן גרמא (חגיגה ח:). **אי כתב ראיה ולא כתב תפילין.** אינו ר״ל דלא ליכתוב תפילין כלל דמצות תפילין איצטריך ליכתוב אלא ה״ק לא ליכתוב תפילין היקישא דתפילין לת״ת: **ולא בעי הקהל.** פי׳ לא ליכתוב חיובא דנשים גבי הקהל אבל מצות הקהל בעי למיכתב: **ה״א נילף ראיה ראיה מהקהל.** וא״ת הא אמרינן מלה והקהל הוו שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין וי״ל דמג״ש דראיה ראיה הוה אמינא דילפינן ראיה מהקהל: **ואנא אמינא טפלים חייבים נשים לא כל שכן.** וא״ת הא כל ק״ו בלאו ק״ו נמי מצי למילף הקהל ממלה לחייב נשים ואפילו לא כתיב נשים בהקהל כלל שכן שיטת כל שני כתובים וי״ל דאי לא כתיב נשים בהקהל ה״א אדרבה נילף ראיה דהקהל מעולת ראיה ולפטור דקאמר לעיל וא״ת כיון דלא נילף מיוב דהקהל ממלה למה לי דאמר ליכתוב רחמנא מלה ולא בעי הקהל בלא מלה נמי נפקא לן חיובא בהקהל מטפלים בק״ו טפלים חייבים וכו׳ וי״ל דאי לא כתיב נשים במלה הוה אמינא דמקל וחומר לא אתו נשים לחיובא דטפלים מעלו מנשים לפי שבאים לכלל חיוב אבל נשים אין סופן לבא לידי חיוב לא אבל השתא שמצינו דנשים חייבות במלה וטפלים פטורים מעתה נוכל לדון מק״ו בהקהל היכא דטפלים חייבים אינו דין שיהו נשים חייבות: **נשים חייבות מנ״ל דילף ממורא.** וא״ת אמאי לא קאמר דילפינן ממזוזה ויש לומר דהוה מצי למימר דיליף ממזוזה וחד מייניה נקט וא״ת אם כן הוי מורא ומזוזה שני כתובין הבאים כאחד ואין מלמדין וי״ל דצריכי תרוייהו דאי כתב מורא ולא כתב מזוזה הוה אמינא דבמזוזה יהיו פטורים דילפינן מת״ת ואי כתב מזוזה ולא כתב מורא הוה אמינא דבמורא יהיו פטורין כלקמן (דף לה.) דאין סיפק בידה לעשות: **ונילף מת״ת.** ואם תאמר אדרבה אית לן למילף ממורא לחיוב דהא אמר פ״ק דיבמות[ח] (דף ח.) כל היכא דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן ואמר הר״ם המסברא דמת״ת איכא טפי למילף כיון דלאשכחן דנשים פטורות ממלוה יקרה וחביבה כת״ת[ט] דין הוא שיהו פטורין בכל השאר שלא הזמן גרמא ע״ל הסברא הוא למילף טפי מת״ת ממורא דשאני אב ואם דהוקש כבודם לכבוד[י] המקום[כ] ואין למילף שאר מצות מינה[כא] עי״ל דאין סברא לומר נילף ממורא דמורא נמי לפעמים דאינה חייבת היכא דרשות אחרים עליה כדאמרינן (לעיל דף ל:) אשה אין סיפק בידה לעשות: ולרבי

מסורת הש״ס

(ח) חגיגה ד. ע״ש, (ט) ר״ה ו:, (י) [לעיל כד. וש״נ], (כ) [שמות כב, יח], (כא) [דברים שם], (כב) [פסחים קט ע״ב ע״ש], (כג) [ויקרא יט, יג], (כד) [לעיל בע״ב בד״ה והרי אכילת], (כה) [בתוס׳ רשב״ש נוסף: לטעמא], (כו) [דברים כז, ז], (כז) [שם ד״ה דמחייבא], (כח) [ל״ל מייב לעלות להר הבית וכו׳. ויעב״ץ ע״ש], (כט) [ל״ל הכא. (רש״ש)], (ל) [כל זה איתא בחגיגה ו:], (לא) [בתוס׳ הרא״ש: בגוף הקרבן מחייבי נשי], (לב) [בתוס׳ רשב״ש: איצטריך למיכתב], (לג) [נדל״ל טפלים, וכן בהמשך. (תפארת למשה)], (לד) [נדל״ל דאין], (לה) [לעיל ל ע״ב],

תורה אור השלם

1. שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֶל פְּנֵי הָאָדֹן יְיָ׳: שמות כג יז

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה ה״א כו׳ דילפינן ראיה מהקהל. עי׳ זבחים מ ע״ב רש״י ד״ה אין מלמדים:

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה דאי כתב וכו׳ נילף ראיה ראיה מהקהל: (ב) תוס׳ ד״ה ה״א נילף ואח״כ ל״ל ד״ה ואי כתב ואח״כ ד״ה ולא בעי:

מוסף רש״י

סד״א נילף חמשה עשר וכו׳. מה התם נשים חייבות בתלמוד מלה ותע״ג דמלה מצות עשה שהזמן גרמא ומצינו דנגמר לאיך מלה מלה ופרכינן אב דמלה מצות עשה שהזמן גרמא (חגיגה ח:). **אי כתב ראיה ולא כתב תפילין.** אינו ר״ל דלא ליכתוב תפילין כלל דמצות תפילין איצטריך ליכתוב אלא ה״ק לא ליכתוב תפילין היקישא דתפילין לת״ת: **ולא בעי הקהל.** פי׳ לא ליכתוב חיובא דנשים גבי הקהל אבל מצות הקהל בעי למיכתב: **ה״א נילף ראיה ראיה מהקהל.** וא״ת הא אמרינן מלה והקהל הוו שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין וי״ל דמג״ש דראיה ראיה הוה אמינא דילפינן ראיה מהקהל: **ואנא אמינא טפלים חייבים נשים לא כל שכן.** וא״ת הא כל ק״ו בלאו ק״ו נמי מצי למילף הקהל ממלה לחייב נשים ואפילו לא כתיב נשים בהקהל כלל שכן שיטת כל שני כתובים וי״ל דאי לא כתיב נשים בהקהל ה״א אדרבה נילף ראיה דהקהל מעולת ראיה ולפטור דקאמר לעיל וא״ת כיון דלא נילף מיוב דהקהל ממלה למה לי דאמר ליכתוב רחמנא מלה ולא בעי הקהל בלא מלה נמי נפקא לן חיובא בהקהל מטפלים בק״ו טפלים חייבים וכו׳ וי״ל דאי לא כתיב נשים במלה הוה אמינא דמקל וחומר לא אתו נשים לחיובא דטפלים מעלו מנשים לפי שבאים לכלל חיוב אבל נשים אין סופן לבא לידי חיוב לא אבל השתא שמצינו דנשים חייבות במלה וטפלים פטורים מעתה נוכל לדון מק״ו בהקהל היכא דטפלים חייבים אינו דין שיהו נשים חייבות: **נשים חייבות מנ״ל דילף ממורא.** וא״ת אמאי לא קאמר דילפינן ממזוזה ויש לומר דהוה מצי למימר דיליף ממזוזה וחד מייניה נקט וא״ת אם כן הוי מורא ומזוזה שני כתובין הבאים כאחד ואין מלמדין וי״ל דצריכי תרוייהו דאי כתב מורא ולא כתב מזוזה הוה אמינא דבמזוזה יהיו פטורים דילפינן מת״ת ואי כתב מזוזה ולא כתב מורא הוה אמינא דבמורא יהיו פטורין כלקמן (דף לה.) דאין סיפק בידה לעשות: **ונילף מת״ת.** ואם תאמר אדרבה אית לן למילף ממורא לחיוב דהא אמר פ״ק דיבמות[ח] (דף ח.) כל היכא דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן ואמר הר״ם המסברא דמת״ת איכא טפי למילף כיון דלאשכחן דנשים פטורות ממלוה יקרה וחביבה כת״ת[ט] דין הוא שיהו פטורין בכל השאר שלא הזמן גרמא ע״ל הסברא הוא למילף טפי מת״ת ממורא דשאני אב ואם דהוקש כבודם לכבוד[י] המקום[כ] ואין למילף שאר מצות מינה[כא] עי״ל דאין סברא לומר נילף ממורא דמורא נמי לפעמים דאינה חייבת היכא דרשות אחרים עליה כדאמרינן (לעיל דף ל:) אשה אין סיפק בידה לעשות: ולרבי

מסורת הש״ס

(ח) חגיגה ד. ע״ש, (ט) ר״ה ו:, (י) [לעיל כד. וש״נ], (כ) [שמות כב, יח], (כא) [דברים שם], (כב) [פסחים קט ע״ב ע״ש], (כג) [ויקרא יט, יג], (כד) [לעיל בע״ב בד״ה והרי אכילת], (כה) [בתוס׳ רשב״ש נוסף: לטעמא], (כו) [דברים כז, ז], (כז) [שם ד״ה דמחייבא], (כח) [ל״ל מייב לעלות להר הבית וכו׳. ויעב״ץ ע״ש], (כט) [ל״ל הכא. (רש״ש)], (ל) [כל זה איתא בחגיגה ו:], (לא) [בתוס׳ הרא״ש: בגוף הקרבן מחייבי נשי], (לב) [בתוס׳ רשב״ש: איצטריך למיכתב], (לג) [נדל״ל טפלים, וכן בהמשך. (תפארת למשה)], (לד) [נדל״ל דאין], (לה) [לעיל ל ע״ב],

ופדיון הבן. דילפינן לעיל בפירקין (דף כט.) נשים פטורות מלפדות בניהם דכתיב (ב) תיפדה תפדה: **ולר' יוחנן בן ברוקא דאמר.** חיובא בפריה ורביה כתיב בנשים היכי יליף תו שאר מצות עשה שלא הזמן גרמא לחיוב ממורא הא הוו מורא ופריה ורביה שני כתובים הבאין כאחד: **לריכי.** כלומר לאו באין כאחד נינהו ולמימרא דאין מלמדין אלא תרוייהו לריכי דאי הוה כתב חד לא גמיר אידך מיניה: **דרכו לכבש.** את הארץ במלחמה ואין דרכה כו' וכיון דלא קרינן בה וכבשוה לא קרינן בה פרו ורבו: **סיפק בידו לעשות.** לכבד את אביו שאין אימת אחרים עליו: **לא תתחייב כלל.** אפילו פנויה: **הניחא לו.** לעיל קאי דאותיבנא גילף מת"ת ושניהן משום דהוי ת"ת ופדיון הבן כו': **מאי.** גילף מת"ת ופדיון הבן שאר מצות עשה שלא הזמן גרמא לפטור: **פפונאי ידעי כו'.** תלמידים שבפפונא ומנו רב אחא בר יעקב שהיה דר בפפונא כדאמר בהשותפין (ב"ב דף טז.) גבי שטן ופניה לש"ש נתכוונו דרשה רב אחא בר יעקב בפפונא אתא שטן ונשקיה אכרעיה: **למען תהיה תורה.** הרי כל התורה הוקשה לתפילין ולא שבקינן הקישא וגמרינן מבנין אב ממלה והקהל לזמן גרמא ולא מתלמוד תורה ופדיון הבן לשלא הזמן גרמא: **ומדמלות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות שלא הזמן גרמא נשים חייבות.** מדאיצטריך למיכתב היקישא למיפטריהו מזמן גרמא מכלל דבשאר מצות חייבות: **הניחא כו'.** פלוגתא היא במסכת שבת (דף סא.) ובפרק בתרא דעירובין (דף לה:): **מא"ל.** א"כ איפכא איכא למילף דשלא הזמן גרמא נשים פטורות: ומשני **מאן שמעת ליה האי סברא ר"מ.** בעירובין ולדידיה לא איצטריך היקישא אלא כדגמרינן בריש מבנין אב וגמר מראיה דהוי מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות ודקשיא לן לעיל ונילף ממלה והקהל לחיובא ר"מ סבר שני כתובין הבאים כאחד אין מלמדין: ופרכינן **ורבי יהודה דאמר מלמדין.** בסנהדרין בפ' ד' מיתות (דף מז:) ואמר נמי בעירובין (דף לו:) תפילין מצות עשה שלא הזמן גרמא מא"ל מהיכא תיתי פטורא למצות עשה שהזמן גרמא: **משום דהוי שמחה כו'.** ולא סבירא לן כאביי דאמר לעיל אשה בעלה משמחה: **לכל עונשין.** ולאוין (ג) עונשין מלקות הן: **דבי ר' אליעזר שנא כו'.** לאו לפרושי מתני' מייתי לה אלא איידי דאייתינא עונשין מייתי נמי אגב מהיכא איתרבו לדיני ממון ומיתה למות על ידן ההורגן: **לכל מיפוק.** שיתחייב ההורגן עליהם מיתה וכן השור כופר: **הך קמייתא.** דמשתעי בקרבן שבועת הפקדון דגזל הגר בפ' נשא: **דחיוסה היא.** דאי ליתא בכולל דיינן אין לה חיים הכל גוזלין אותה והיא גוזלת את אחרים והכל בדילין הימנה: **אבל כופר.** והמית אים או אשה דמשתעי גבי כופר דשור המועד שהרג את האדם: דאיכא

ולרבי יוחנן בן ברוקא ניהוו מורא ופריה ורביה שני כתובין. וא"ת אמאי לא (ע) קאמר לרבנן ליהוו מורא ומזוזה ב' כתובים ולמאי דפריסית לעיל (פ) דתרוייהו לריכי אתי שפיר: **מכלל דמ"ע שלא הזמן גרמא נשים חייבות.** פי' בקונטרס מדאיצטריך קרא להיקישא למיפטר נשים מזמן גרמא מכלל דמ"ע שלא הזמן גרמא נשים חייבות פירוש דאי ה"א פטורות אמאי איצטריך הקישא דתפילין למיפטר נשים מזמן גרמא בלאו הכי נמי הוה ידעינן השתא כשלא הזמן גרמא נשים פטורות כ"ש דזמן גרמא ולא נהירא דהיכי מצי שתיק מהקישא דתפילין אדרבה אי שתיק מיניה הוה יליפנן ממלה והקהל דמ"ע שהזמן גרמא דנשים חייבות לכך פירש ר"י מכלל דמ"ע שלא הזמן גרמא נשים חייבות דאי פטורות הוה ליה למיכתב הקישא דתורת ה' בפיך על ת"ת או על פדיון הבן להקישה אליו ולומר כי היכי דנשים פטורות מתלמוד (ג) או מפדיון דהיינו מ"ע שלא הזמן גרמא ה"נ פטורות מכל מ"ע שלא הזמן גרמא כמו דמקיש לפטור דהזמן גרמא לתפילין אלא ש"מ מדכתב האי היקישא לתפילין דהוי הזמן גרמא מכלל דשאר מצות עשה שלא הזמן גרמא חייבות:

אלא למ"ד תפילין הוי מ"ע שלא הזמן גרמא מאי איכא למימר. פי' הקונטרס לאדרבה איפכא הוה לן למימר דשלא הזמן גרמא נשים פטורות מתפילין ושהזמן גרמא נשים חייבות ממלה והקהל דסבר שני כתובים הבאים כאחד מלמדים ומשני מאן שמעת ליה דתפילין לא הוו זמן גרמא רבי מאיר וסבר לה אין מלמדים ופירש בקונטרס לדלידיה לא איצטריך הקישא אלא כדגמרינן לעיל מבנין אב וגמרינן מראיה דהוי מ"ע שהזמן גרמא ונשים פטורות ודקשיא לן נילף ממלה והקהל לחיובא ר"מ סבר שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין ואיהוי טעמא דמ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות דדוקא במלה והקהל כתב רחמנא לומר דחייבות אבל כל מ"ע שהזמן גרמא בעלמא נשים פטורות דכיון דאין מלמדין הוו כמו מיעוטא דוקא הני חייבות אבל אחריני לא (ב) וא"ת תינח זמן גרמא אבל שלא הזמן גרמא מנא ליה דחייבות וי"ל כיון דת"ת ופדיון הבן הוו שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין הוו כמו מיעוטא דוקא הני פטורות אבל שלא הזמן גרמא בעלמא נשים חייבות:

משום דהוי שמחה מצה והקהל שלשה כתובים הבאים **באחד.** וא"ת תרלת ההיא דמ"ע שהזמן גרמא דפטורות דליכא למילף ממלה והקהל (ג) דאיכא שמחה בהדייהו הוו שלשה כתובים הבאים כאחד (ד) כדפריסית אלא דמ"ע שלא הזמן גרמא מנ"ל דחייבות אימא דפטורות מתלמוד תורה ופדיון הבן וי"ל דלית ליה דר' יוחנן בן ברוקא והוו להו ג' כתובים הבאים כאחד ת"ת ופדיון הבן ופריה ורביה וא"ת ולאביי דאמר לעיל (דף לד:) אשה בעלה משמחה

ולרבי יוחנן בן ברוקא (ה) דאמר על שניהם הוא אומר [1] ויברך אותם אלהים (ו) פרו ורבו מאי איכא למימר משום דהוה ת"ת ופדיון הבן שני כתובים הבאים כאחד (ז) וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין ולרבי יוחנן בן ברוקא נמי ניהוו פריה ורביה ומורא שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין צריכי דאי כתב רחמנא מורא ולא כתב פריה ורביה הוה אמינא וכבשוה אמר רחמנא איש דדרכו לכבש אין אשה דאין דרכה לכבש לא ואי כתב פריה ורביה ולא כתב מורא ה"א (ד) איש דסיפק בידו לעשות אין אשה דאין סיפק בידה לעשות לא וכיון דאין סיפק בידה לעשות לא תתחייב כלל צריכא הניחא למ"ד שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין אלא למ"ד מלמדין מאי איכא למימר אמר רבא (ח) פפונאי ידעי לה לטעמא דהא מילתא ומנו רב אחא בר יעקב אמר קרא [2] והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך (ט) הוקשה כל התורה כולה לתפילין מה תפילין מ"ע שהזמן גרמא ונשים פטורות אף כל מ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות ומדמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות מכלל דמ"ע שלא הזמן גרמא נשים חייבות הניחא למ"ד תפילין מ"ע שהזמן גרמא אלא למ"ד תפילין (ט) מ"ע שלא הזמן גרמא מאי איכא למימר מאן שמעת ליה דאמר תפילין מ"ע שלא הזמן גרמא ר' מאיר וסבר לה שני כתובים הבאים כאחד (ח) וכל (ט) שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין ולר' יהודה דאמר שני כתובים הבאים כאחד מלמדין ותפילין מ"ע שלא הזמן גרמא מא"ל משום דהואי מצה שמחה והקהל שלשה כתובים הבאים כאחד ושלשה כתובים הבאים כאחד אין מלמדין: (א) וכל מצות לא תעשה וכו': מנהני מילי (ב) אמר רב יהודה אמר רב וכן תנא דבי ר' ישמעאל אמר קרא [3] איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם [4] השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה (ג) דבי רבי אליעזר תנא אמר קרא [4] אשר תשים לפניהם השוה הכתוב אשה לאיש לכל דינים שבתורה דבי חזקיה (ד) תנא אמר קרא [5] והמית איש או אשה השוה הכתוב אשה לאיש לכל מיתות שבתורה (ה) וצריכא דאי אשמעינן הך קמייתא משום כפרה חס רחמנא עלה אבל דינין אימא איש דבר משא ומתן אין אשה לא ואי אשמועינן הא משום דחיותה היא אבל כופר אימא איש

ת"כ ליכא אלא ב' כתובים ומאי מתרץ (ו) ר' יהודה דאמר מלמדין ממ"ע שהזמן גרמא אימא דילף לחיוב ממלה והקהל וי"ל דמוקי קידוש היום בהדי מלה והקהל והוו ג' כתובים ואין מלמדין ונשים (ז) חייבות בקידוש היום מן התורה דכתיב (שמות כ) זכור את יום השבת זכרהו על היין וכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו נמי בזכירה: **משום כפרה חס רחמנא עליה.** וא"ת כ"ש דאשה שנכתבה חס עליה טפי דאין עליה לא עונש ולא חטא וי"ל דמכל מקום איצטריך (ח) כפרה היכא דכתיב בה עונש לנשים בהדיא כגון גבי עריות: אים

(א) יבמות סה: גיטין מג: שבת קיח., (ב) [בכת"י נוסף: ויאמר להם אלהים. וכ"ה בפסוק ובגמרות], (ג) [לעיל כד. וש"נ], (ד) [לעיל ל:], (ה) [ב"ק נד:], (ו) [מכות יא.], (ז) עירובין לו:, (ח) [לעיל כד. וש"נ], (ט) [בכת"י ליתא עד כאחד. ולכאורה הוא יתור לשון], (י) פסחים מג. סוכה כח. יבמות פד: ב"ק טו. תמורה ב: נדה מח:, (כ) [ב"ק טו. ע"ש], (ל) [בכ"ד נוסף: ורבי יוסי הגלילי. ובכת"י: בר' יוסי הגלילי], (מ) ב"ק סה, (נ) [במדבר יח], (ס) [נדל"ל עונשן. וכרש"י בפסחים], (ע) [בתוה"ר: לא פריך אפילו לרבנן], (פ) [לד ע"ב ד"ה נשים], (צ) [לא"ל לכיון דאיכא], (ק) [נ"ל כדפירש. ובדפו"ר: כדפיר'], (ר) [כל זה עד סופו ליתא בהדיא בשבועות כ: וכן בברכות כ: ס"ל לרבא כך אבל אביי ס"ל בברכות שם דנשים חייבות מדרבנן והנה תוס' דהכא תליא דאביי קיימי וע"ע ותולי אביי חזר בו מכי שמעיה מרבא דברכות שהשיג עליו שאתי תשובות בדבר], (ש) [בתוה"ר: איצטריך לאשמעינן דיש לחס כפרה וכו'],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מכלל וכו' מתלמוד תורה לו מפדיון הבן הייינו מ"ע: (ב) ד"ה משום דהוי וכו' ומאי מתרץ לר' יהודה:

מוסף תוספות

א. ואומר השר מקוצי דא"צ למיגמר מראי"ה כפרש"י אלא. תוס' יבמות מובא במהרש"א ועי' מהרש"ל ועצמו"י שמפרשים תוס' לשיטת רש"י. ב. וכן כל דוכתא דאמרינן ב' כתובים אין מלמדין הא איפכא מלמדין בלא שום קרא אחרינא. שם.

מוסף רש"י

על שניהם הוא אומר כו'. לאשה נמי מיפקדה אפריה ורביה (גיטין מג:). **דסיפק בידו לעשות.** יכול, שאין מומה בידו (לעיל ל:). **פפונאי.** בני פפונא, שם מקום (ב"ק נד:). **הניחא למ"ד תפילין מצות עשה שהזמן גרמא.** וקסבר גילה לאו זמן תפילין א"נ שבת ויו"ט לאו זמן תפילין הילכך כיון דאיכא שעתא דלא ממיחי בה זמן גרמא הוא (לעיל ל:). **תפילין מצות עשה שלא הזמן גרמא.** מצות תפילין כל שעה גם בשבת דאי מפקת הוי לאו זמן קבוע (עירובין צו.). **לכל עונשין שבתורה.** לאו וכרת, אבל עשה לא הוי עונש, הלכך מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, אבל לא תעשה בין שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא נשים חייבות (יבמות פד:). מכאן שהנשים חייבות על כל לא תעשה שבתורה שהרי עונשן מלקות (פסחים מג:). **אשר תשים לפניהם.** כולן בכולל (ב"ק טו.). **הך קמייתא.** אים או אשה כי יעשו דמשתעי בקרבן (שם). **משום כפרה חס רחמנא.** דמיהו כאים לענין כפרה (שם). **משום דחיותה היא.** אלא לא הוה אלא בכולל דיינן הוי פרשי תגרי מינה (שם).

שפז א מיי' פי"ב מהל' ע"ז הל' ג סמג לאוין נח:

שפח ב מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הל' ה סמג לאוין קכה:

תורה אור השלם

1. וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ וְכִבְשֻׁהָ וּרְדוּ בִּדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיָּה הָרֹמֶשֶׁת עַל הָאָרֶץ:
בראשית א כח
2. וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדֶךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְיָ בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצִאֲךָ יְיָ מִמִּצְרָיִם:
שמות יג ט
3. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטֹּאת הָאָדָם לִמְעֹל מַעַל בַּיְיָ וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא:
במדבר ה ו
4. וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם:
שמות כא א
5. וְאִם שׁוֹר נֹגֵחַ הוּא מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם וְהוּעַד בִּבְעָלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ וְהֵמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת:
שמות כא כט

עין משפט נר מצוה

א [מיי׳ פ״ג מהל׳ אבל הל׳ יא טוש״ע י״ד סי׳ שנג סעי׳ ב]:
שפט ב מיי׳ פי״ב מהל׳ ע״ז הל׳ ג סמג לאוין נא טוש״ע י״ד סי׳ קפא סעיף יב:
שצ ג מיי׳ שם טור שו״ע שם סעיף ו:
ד [מיי׳ שם הל״ז טוש״ע שם סעי׳ יב]:
שצא ה מיי׳ שם הל׳ ז טור שו״ע שם סעיף י:
שצב ו מיי׳ פ״ח מהל׳ טומאת צרעת הלכה ח:

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו:
ויקרא כא א
2. לֹא תַקִּפוּ פֵּאַת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תַשְׁחִית אֶת פְּאַת זְקָנֶךָ: ויקרא יט כז
3. לֹא יִקְרְחוּ קָרְחָה בְּרֹאשָׁם וּפֵאַת זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ וּבְבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת:
ויקרא כא ה
4. וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע בְּרֹאשׁ אוֹ בְזָקָן: ויקרא יג כט
5. בָּנִים אַתֶּם לַיְיָ אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגֹּדְדוּ וְלֹא תָשִׂימוּ קָרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לָמֵת:
דברים יד א

מוסף רש״י

איש דבר מצות. משלם בעל הסור כופר ליורשים משום דבעליה ממלות לא יטמא. בני אהרן. לנפש אהרן. ולא בנות אהרן. בגזירה זו (סוטה כב:). ולא תשחית את פאת זקנך. סוף הזקן והן תמם שתים בכל למי ולמי למעלה אצל הרקש שהוא רחב ויש בו שתי פאות ואחת למטה בסנטרו מקום חבור שני הלחיים יחד (ויקרא יט כז). והני נשי הואיל וליתנהו בהשחתה. דלית להו זקן. ליתנהו בהקפה. כלל שאפילו אשה המקפת את הגדול פטורה (נזיר נז:). לא יגלחו. גבי כהנים כתיב, ולא תשחית את פאת זקנך בישראל כתיב, ולפיכך להו בג״ש הלי מהלי דפאה פאה (מכות כא.). ת״ל לא תשחית. ומספרים אינן משחיתים, שאין חותכין שיער בלד עיקר כתער (שם). גילוח שיש בו השחתה. דרך לגלח בו ומשחית והיינו תער, אבל רגילעי משחיתן ואין דרך לגלח בו, ומספרים מגלחין ואין משחיתים (שם).

מסורת הש״ס

דאילא איבוד נשמה. משום הכי חייביה רחמנא לשלם כופר: **הקפה הראש.** המשוה לדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו[מ] שאחורי האזנים חלקים הם עד סמוך לגובה והלדעים מקום שער הם כולם והמשחית שער הלדעים שיהא ראשו מוקף בשוה לפדחתו ולדעיו ואחרי אזניו עגול סביב היא הקפה: **כל שישנו בהשחתה.** דזקן ישנו בהקפת הראש: **ולא זקן אשתך.** אפילו העלתה זקן והשחיתה: **פאת פאת.** כתיב בישראל פאת זקנך וכתיב בכהנים[נ] ופאת זקנם לא יגלחו וקש״ל דכי כתיב אמור אל הכהנים בני אהרן ולא בנות אהרן אכולא מילתא דכתיב בההוא עניינא קאי: **נשפוך קרא מיניה.** מג״ש דפאת פאת למעוטי נשים ישראליות ותיתי פטורא בק״ו מכהנות: **הפסיק הענין.** ולא קאי בני אהרן אלא אטומאה לחוד שיש הפסק בנתים כגון לה יטמא: **מצעיא ליה לדהניא.** ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה דלא נתחייב אלא בהשחתה שע״י גילוח וכיון דאיכא לאוקמי לג״ש להכי לא תדרשה למעוטי בנות הואיל והפסיק הענין: **מלקט.** פליינ״א של מלאכתי חרבות שמחליקין בם את תיק הסייף: **רהיטני.** פליינ״א של עושי תריסין: **ס״ל לא יגלחו.** האמור בכהנים ואין דרך גילוח בכך ותיתי ג״ש ליתן האמור של כהנים בישראל ושל ישראל בכהנים: **אם כן.** דלהכי הוא דאתא נכתוב את שבזקנך דהוה ליה נמי כמאן דכתיב דאיכא דהא כתיב פאה בהאי קרא גבי ראש ומוכל לומר בנגין אב שחייב בפאת זקן בכהנים כדכתיב ופאת זקנם לא יגלחו וחייב ישראל והדר יליף גילוח דכתיב גבי כהנים דהוי השחתה בפאת פאת דישראל מכהנים מאי פאת ש״מ ג״ש שלימה לימדך הכתוב אף לכל האמור בענין[ס] כגון הקפת הראש ופאת זקן דדרשינן בני אהרן ולא בנות אהרן וכ״ש בישראל מג״ש דפאת פאת: **וכי כתב עם קדוש לשריטה הוא דכתיב.** פירש בקונטרס דסד״א דגדילה ושריטה תרתי ניהו וחד ביד וחד בכלי וא״ת מי הזקיקנו לומר דכי עם קדוש קאי אשריטה אלא הוזכרה באותה פרשה כלל ולא קאי אגדילה ואקרחה דכתיבי בהאי עניינא וי״ל דיאתא ליה טפי למימר דכי עם קדוש קאי אשריטה אע״פ שלא הוזכר באותה פרשה מלכתם המקרא ולומר דבנים אתם לא קאי אלא אתגודדו דסמיך ליה אלא אקרחה שאין סמוך לו שהרי גדילה הפסיק הענין ואפכא לא מצית אמרת כדמפרש גמרא ומה ראית להוציא את הקרחה וכו׳ ועוד דיש גם סירוס אחר דעם קדוש קאי אגדילה שלפני פניו ולא אקרחה שלפניו: אי

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה בנים וכו׳ לה׳ אלהיכם לא תתגודדו: (ב) תוס׳ ד״ה אם כן וכו׳ והפסיק הענין וכו׳ גבי לאם והדר ליליף גילוח דכתיב גבי כהנים דהוי השחתה בפאת פאת ישראל מכהנים אי נמי נוכל ללמוד בבנין אב חייב פאת זקן בכהנים כדכתיב ופאת זקנם לא יגלחו וחייב פאת זקן בישראל מאי פאת ש״מ תרתי ג״ש שלימה לימדך כל״ל:

לעזי רש״י

פליינ״א. מקצרעה. אישגרטיניי״ר. לסרוט.

איש דבר מצות הוא אין אשה לא. ולאו דוקא דהא איתקש עבד לאשה לחייבו במצות כאשה דגמר (בחגיגה דף ד.) לה לה מאשה אלא הכי קאמר אינה חייבת כל כך כמו איש: **הרי הוא בזקן לכל דבריו.** וא״ת ואיך תמצא זקן בסרים והרי מי שאין לו זקן אחד מסימני סרים ואמרינן[ע] בסרים עד שיהיו בו כולן וי״ל כגון שהביא זקן אחר רוב שנותיו דכה״ג סרים הוא כדאמר פ׳ יוצא דופן (נדה דף מז:) דכי לא נולדו בו סימני סרים הוה קטן עד רוב שנותיו ובהגיע לרוב שנותיו הוה גדול והוה סרים[פ]:

להשחתה לא מצית אמרת דיליף פאת וכו׳. וא״ת למה לי ג״ש הא מוכח ליה שפיר מדשני קרא בדיבוריה[ק] וי״ל דה״מ מקמי דשמעינן בברייתא דיש להם חשיבות זקן בשום מקום אבל לבתר דשמעינן[ר] דגלי לית לן למעוטי מדשני כו׳: **אם כן ליכתוב את שבזקנך.** פירוש א״כ דלהכי הוא דאתא[ש] דהפסיק הענין נכתוב את שבזקנך דהוה ליה כמאן דכתיב פאה דהא כתיב פאה בהאי קרא גבי ראש ומוכל לומר בנגין אב שחייב בפאת זקן בכהנים כדכתיב ופאת זקנם לא יגלחו וחייב פאת זקן בישראל והדר יליף גילוח דכתיב גבי כהנים דהוי השחתה בפאת פאת דישראל מכהנים מאי פאת ש״מ ג״ש שלימה לימדך הכתוב אף לכל האמור בענין[ס] כגון הקפת הראש ופאת זקן דדרשינן בני אהרן ולא בנות אהרן וכ״ש בישראל מג״ש דפאת פאת: **וכי כתב עם קדוש לשריטה הוא דכתיב.** פירש בקונטרס דסד״א דגדילה ושריטה תרתי ניהו וחד ביד וחד בכלי וא״ת מי הזקיקנו לומר דכי עם קדוש קאי אשריטה אלא הוזכרה באותה פרשה מלכתם המקרא ולומר דבנים אתם לא קאי אלא אתגודדו דסמיך ליה אלא אקרחה שאין סמוך לו שהרי גדילה הפסיק הענין ואפכא לא מצית אמרת כדמפרש גמרא ומה ראית להוציא את הקרחה וכו׳ ועוד דיש גם סירוס אחר דעם קדוש קאי אגדילה שלפני פניו ולא אקרחה שלפניו: אי

איש דבר מצות אין אשה לא[פ] ואי אשמעינן הא משום דאיכא איבוד נשמה חס רחמנא עלה אבל הנך תרתי אימא לא צריכא: חוץ מבל תקיף ובל תשחית כו׳: בשלמא בל תטמא למתים דכתיב[1] אמור אל הכהנים בני אהרן[ב] בני אהרן[א] ולא בנות אהרן אכולא מילתא דכתיב בההוא עניינא קאי: **נשפוך קרא מיניה.** מג״ש דפאת פאת למעוטי נשים ישראליות ותיתי פטורא בק״ו מכהנות: **הפסיק הענין.** ולא קאי בני אהרן אלא אטומאה לחוד שיש הפסק בנתים כגון לה יטמא: **מצעיא ליה לדהניא.** ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה דלא נתחייב אלא בהשחתה שע״י גילוח וכיון דאיכא לאוקמי לג״ש להכי לא תדרשה למעוטי בנות הואיל והפסיק הענין: **מלקט.** פליינ״א של מלאכתי חרבות שמחליקין בם את תיק הסייף: **רהיטני.** פליינ״א של עושי תריסין: **ס״ל לא יגלחו.** האמור בכהנים ואין דרך גילוח בכך ותיתי ג״ש ליתן האמור של כהנים בישראל ושל ישראל בכהנים: **אם כן.** דלהכי הוא דאתא נכתוב את שבזקנך דהוה ליה נמי כמאן דכתיב דאיכא דהא כתיב פאה בהאי קרא גבי ראש ומדהוי כתיב גבי זקן את שבזקנך ולא כתיב את זקנך ש״מ אפאה קאי וה״ק לא תשחית פאות שבזקנך והדר ליף גילוח דהשחתה בפאת פאת ישראל מכהנים א״נ בנגין אב חייב פאת זקן בכהנים וחייב פאת זקן בישראל: **מאי פאת ש״מ תרתי.** ג״ש שלימה לימדך הכתוב אף לכל האמור בענין: **לטומאת נגעים.** שסימני מקום שיער חלוקים מסימני עור בשר שבנגעי עור בשר כתיב שער לבן ובסימני נתקי ראש וזקן שער להוב וקאמר הכא דאם העלתה אשה שער בזקנה הוו סימני נגעה כדין נתקי זקן: **בהדיא כתיב.** זקן של אשה דכתיב אים או אשה: **לטהרה נגעים.** לכשתטהר תטען דין טהרת מצורע בתגלחת ולפורים: **לאלטריך.** לטומאת נגעים כדאמרן מעיקרא להשוות סימני נתקי זקן אשה לסימני זקן איש ודאמרת בהדיא כתיב סד״א לגדלין כתיב דאשה הכתוב בקרא לא קאי אלא אנתקי הראש ואו בזקן דכתיב בסיפיה אתאן לאיש ולא לאשה קמ״ל תנא דברייתא הרי הן כזקן לכל דבריהם: **בנים ולא בנות.** בנים אתם לה׳[ר] לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בנים ולא בנות לקרחה אבל לגדילה אף הבנות: **או אינו.** אלא אף לגדילה: **כשהוא אומר.** בפסוק שלאחריו כי עם קדוש אתה ואף הנשים בכלל עם: **ה״ג מרבה אני את הגדילה שישנה במקום שער ושלא במקום שער ומוציא אני את הקרחה שאינה אלא במקום שער:** גדילה. אשגרטינ״ר וחוקי האמורי היו על מתיהן: **בשריטה הוא דכתיב.** וקש״ל שריטה וגדילה תרתי ניהו חד ביד וחד בכלי ואע״ג דשריטה בהאי עניינא לא כתיב כיון דדמיא לגדילה כתבה הכא ולא תימא אף היא נשים פטורות כתיב[ס] כי עם קדוש לרבויי והכי אפיר טפי ולאו לסרוסי קרא דהא בנים ולא בנות גבי גדילה כתיב ומייתי סליק:

אחת

מסורת הש״ס

(מ) [בכת״י נוסף: לריבא ואי אשמעינן הני תרתי הכא משום כפרה והכא משום חיותא אבל לענין קטלא אים דבר מצות לשלם כופר אבל אשה לא לריבא ואי אשמעינן כופר משום דאיכא איבוד נשמה וכו׳. וכ״ה כ״ז בנ״ק], (נ) ת״כ ריש פ׳ אמור סוטה כג:, (ס) מזיר מז:, (ע) [בכת״י: ולימנהו, וכן בסמוך דליתנהו], (פ) [ברכות ד: וש״נ], (צ) [ע׳ תוס׳ שבועות כב: ד״ה אב״ח], (ק) [תוספתא דנגעים פ״ד ה״ז], (ר) [לעיל כה: וש״נ], (ש) מכות כח. מזיר מ: נח: מ״כ פ׳ קדושים פרק ו, (ת) [בכת״י: בו], (א) [בכת״י נוסף: קאי אאשה], (ב) [בכת״י איסי בן יהודה אומר אף בבל יקרחו], (ג) [מכות כ ע״ב, וע״ש ברש״י], (ד) [ויקרא כא, ה], (ה) [בדפו״ל כתב], (ו) [יבמות פ. וסז:], (ז) [ע׳ היטב תוס׳ יבמות פ: ד״ה דהכא], (ח) [ל״ל אי מסבראל דלעיל. רש״ל], (ט) [אל״ל דשמעינן בנגעים לית], (י) [״כגון הקפת הראש״ יש לגמתוק. (רש״ש ע״ש, ואל״ל כגון קרחת הראש)],

הגהות הגר״א

(א) [בכת״י נוסף: לריבא ואי אשמעינן הני תרתי הכא משום כפרה והכא משום חיותא אבל לענין קטלא אים דבר מצות לשלם כופר אבל אשה לא לריבא ואי אשמעינן כופר משום דאיכא איבוד נשמה וכו׳. וכ״ה כ״ז בנ״ק], (ב) ת״כ ריש פ׳ אמור סוטה כג:, (ג) מזיר מז:, (ד) [בכת״י: ולימנהו, וכן בסמוך דליתנהו], (ה) [ברכות ד: וש״נ], (ו) [ע׳ תוס׳ שבועות כב: ד״ה אב״ח], (ז) [תוספתא דנגעים פ״ד ה״ז], (ח) [לעיל כה: וש״נ], (ט) מכות כח. מזיר מ: נח: מ״כ פ׳ קדושים פרק ו, (י) [בכת״י: בו], (כ) [בכת״י נוסף: קאי אאשה], (ל) [בכת״י איסי בן יהודה אומר אף בבל יקרחו], (מ) [מכות כ ע״ב, וע״ש ברש״י], (נ) [ויקרא כא, ה], (ס) [בדפו״ל כתב], (ע) [יבמות פ. וסז:], (פ) [ע׳ היטב תוס׳ יבמות פ: ד״ה דהכא], (צ) [ל״ל מסבראל דלעיל. רש״ל], (ק) [אל״ל דשמעינן בנגעים לית], (ר) [״כגון הקפת הראש״ יש לגמתוק. (רש״ש ע״ש, ואל״ל כגון קרחת הראש)],

אחם היא. משמעות שתיהן בין ביד בין בכלי: **מבני אהרן.** דכתיב (ויקרא כא) לא יקרחו קרחה בראשם גבי אמור אל הכהנים: **דלי כתיב קרא.** בני אהרן: **נשמוק קרא.** מהך ג"ש גבי ישראל: **בראשם.** האמור אצל כהנים מה ת"ל דלפי שנאמר בישראל בין עייניכם משמע סמוך לפדחת: **ומה להלן.** בישראל על מת דהתם כתיב למת: **א"כ.** דלהך מילתא לחודה אתא: **נכתוב.** בתרוייהו קרח מאי קרחה הוה ליה כג"ש יתירה למילדש נמי הא: **תפילין גופייהו מהכא גמירי.** כלומר ההיא ג"ש דבין עייניכם מיבעי ליה למגמר מקום תפילין מהכא דלא תימא בין [a] עייניכם ממש דהיינו על פדחתו אצא יליף מבין עייניכם דקרחה דבמקום שער דבלאו מקום שער לא משכחת קרחה והיינו למעלה מפדחתו: **וכין לאחיי וכין לרבא.** דנפקא להו פטורא דנשים מקרא אחרינא בנים אתם מאי דרשי ביה: **וכ"ש סבלי הוא דמקרו בני.** כשאין בהם אצא שטות הוא דמיקרו בנים אבל כשהם רשעים דלית בהו הימנותא לא מקרו בנים: **משחיתים.** דהיינו עבודה זרה כדכתיב (דברים ד) פן תשחיתון ועשיתם [b] פסל וגו': **בני מעליא לא מקרו.** עוד לעולם: **ס"ס.** דהדדי מקרו בני אל חי ע"י תשובה: **מתני' הסמיכות וכו'.** איזה סומכת ואיזה מניפה ואיזה מגשת מנחה ואפילו היא כהנת אין העבודה כשרה בה להגיש מנחה בקרן מערבית דרומית כמשפטה דתניין לה בפ"ב דסוטה (דף יד:) ואיזה קומצת ומקטרת ואיזה מולקת עוף ואיזה מקבלת דם ואיזה מזה דם חטאת העוף חוץ מסוטה ומזירה שהם מניפות מנחתן בעצמן בין כהנות בין ישראליות שמנחתן טעונה תנופה בצבעים וגמ' יליף לה: **גמ' אל בני ישראל.** דויקרא וכתיב בההוא עניינא וסמך ידו: **דבר אל בני ישראל והניף.** בלו את אהרן המקריב את זבח שלמיו וכתיב בההוא עניינא [c] והניף: **הקרב אותם.** מהאי קרא נפקא לן הגשה בפ"ב דסוטה (שם:): **איפקא מליקה להקטרה.** והא מעיטא נשים מוהקטירו אותו בני אהרן: בין כך ובין כך אתם קרוים בנים שנאמר [2]בנים שכלים המה ואומר [3]בנים לא אמון בם ואומר [4]זרע מרעים בנים משחיתים ואומר [5]והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי מאי ואומר וכי תימא שכלי הוא דמקרי בני כי לית בהו הימנותייהו לא מיקרו בני ת"ש ואומר בנים לא אמון בם וכי תימא כי לית בהו הימנותא הוא דמיקרו בנים כי פלחו לעבודת כוכבים לא מיקרו בנים ת"ש ואומר זרע מרעים בנים משחיתים וכ"ת בנים משחיתים הוא דמיקרו בני מעלייא לא מיקרו ת"ש ואומר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי: **מתני'** [h]הסמיכות [i]והתנופות וההגשות והקמיצות [j]והקטרות והמליקות והקבלות והזאות נוהגים באנשים ולא בנשים חוץ ממנחת [k]סוטה [l]ונזירה שהן מניפות: **גמ'** סמיכות דכתיב [6]דבר אל בני ישראל [7]וסמך [m]בני ישראל סומכים ואין בנות ישראל סומכות: תנופות: [18]דבר אל בני ישראל והניף [n]בני ישראל מניפין ואין בנות ישראל מניפות: הגשות: דכתיב [9]וזאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן בני אהרן ולא בנות אהרן: קמיצות: דכתיב [10]והביאה אל בני אהרן וקמץ בני אהרן ולא בנות אהרן: הקטרות: דכתיב [11]והקטירו אותו בני אהרן בני אהרן ולא בנות אהרן: המליקות: דכתיב [12]ומלק [o] והקטיר איתקש מליקה להקטרה: הקבלות: דכתיב [13]והקריבו בני אהרן ואמר מר והקריבו

אי לאו ג"ש ה"א הפסיק הענין. וא"ת היכי תיסק אדעתין למימר הכי הא מפקינן לעיל (דף לה:) מפתא [a] שאינה בגל תשחית ולא אמר דקרחה שכתוב בפרשה ראשונה קודם גל תשחית הפסיק הענין לפתא זקן וכ"ש דקאי אקרחה שהיא ראשונה בפרשה [b] קרובה יותר לבני אהרן דכתיב בפרשה ועוד קשה דת"ק דמתניתין היכי פליג אקרחה דקאמר במתני' חוץ מגל תקיף וגל תשחית ולא קאמר וגל יקרחו והא אפילו [c] מפתא אמר לעיל דקאי אבני אהרן כ"ש דקאי אקרחה דקרובה לבני אהרן וי"ל דסל"ל דגבי קרחה דאע"ג שהיא קרובה לבני אהרן הפסיק הענין משום דכתיב (דברים יד) כי עם קדוש אתה דמרבה נשים ואפילו בישראל ומפרש בגמרא דלא הפסיק הענין: **אם כן ליכתוב קרא קרח.** פי' וליתן את האמור של זה בזה הוה מפקי במה מצינו ואי משום דליבה בהו מצות יתירות אין לנו לחלק מצוה אחת שאנו מוצאין בכהנים ובישראל בהדיא דודאי גוף המצוה לא היינו לומדים אבל פירוש המצוה גמרי שפיר מהדדי: **תפילין גופייהו מהכא** גמרינן להו. וא"ת ומה בכך מ"מ ילף קרחה מתפילין דאין ג"ש למחצה [d] וניחא מה תפילין נשים פטורות ה"נ גבי קרחה וי"ל דשמא לא נגמרה ג"ש [e] אלא לאשמועינן מקום הנחת תפילין וקשה להר"ם אמאי אין מניחין תפילין בכל הראש כי היכי דקאמר קרחה בכל הראש ושמא להכי מהני האי בין עייניכם דהוה מצי למכתב בראשיכם ואע"ג דגבי קרחה כתיב בין עייניכם ואפ"ה קרחה בכל הראש

וי"ל דליגמר ג"ש נכתב:

הסמיכות והתנופות וההגשות. נראה דמהגשות ואילך מיירי [f] בכהנים ואתו קראי דגמ' למעוטי כהנות אבל סמיכות ותנופות מיירי בישראל:

הקבלות והזאות. והולכה וזריקה לא קתני דהולכה בכלל קבלה [g] שהרי מן והקריבו [h] הכהן נפקא כמו קבלה וזריקה בכלל הזאה [i] וא"ת אמאי איצטריך קרא בגמרא למעוטי נשים תיפוק ליה דכולהו מ"ע שהזמן גרמא הוו שהרי אין נוהגות אצא ביום [j] דכתיב (ויקרא ז) ביום צותו להקריב קרבניהם וי"ל דמ"מ איצטריך קרא למעוטינהו ולמיפסל קרבן בנשים דאי לאו קרא לא הוה ידעינן שהעבודה פסולה בהן [k] להכי איצטריך קרא למעוטי למימר דמחללי עבודה ועבודתן פסולה מיהו מסמיכה קשה [l] אמאי איצטריך קרא למעטינהו דהא עבודה לא אתחלל בהכי כלומר אצא סמיכה נמי אין הקרבן פסול בכך [m] ואם נעשה סמיכה בנשים לא מיפסל קרבן [n] בכך [o] וי"ל דמ"מ איצטריך קרא למעוטי דסל"ל משום דכתיב וסמך ושחט אימתקש סמיכה לשחיטה [p] מה שחיטה כשרה בנשים כדתנן בזבחים (דף לא:) ומייתי בשמעתא קמייתא דשחיטת חולין (דף ב:) כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשרה שהשחיטה כשרה בזרים ובנשים וכו' אף סמיכה כשרה בנשים להכי איצטריך למעוטי ותנופה נמי [q] איצטריך למעוטי משום דאשכחן תנופה דכשרה בנשים דכתיב לקמן [r] (שם): מון

[a] [לעיל כא: וש"נ], [b] מכות כ. ספרי פ' ראה ת"כ פ' אמור פרק ג, [c] [מנחות לז:], [d] ספרי פ' ראה, [e] ת"כ פ' אמור [ויקרא פרשה ג] ר"ה לג. עירובין לו: מגיגה טו: חולין פה.], [f] [בכמ"י וטפ: דכתיב], [g] ת"כ פ' לו פרשה יא מנחות סא:, [h] [בכמ"י וטפ: את ראשו והקטיר המזבחה], [i] [בדפו"ר: העניינים], [j] [בדפו"ר: ומוסיף: לכם], [k] [ע"ז כג ע"ב], [l] [ל"ל הניף], [m] [בדפו"ר: וקרובה], [n] [ל"ל אפאת וכו' דקאי בני אהרן. (רש"ש)], [o] [כריתות כב ע"ב], [p] [עיין היטיב תוס' מגילה כ ע"ב ד"ה נקמיצה, ומוס' מנחות ט ע"א ד"ה מקמיצה], [q] [זבחים ד ע"א], [r] [ל"ל והקריבו בני אהרן נפקא. (רש"ש)], [s] [מגילה כ ע"ב, ע"ש], [t] [מנחות לג ע"א], [u] [ע' מגיגה טו ע"ב], [v] [ע' תוס' מנחות לג: ד"ה ידו וכו' אימו דבר זה בקושיא], [w] [מגילה כ ע"ב],

גליון הש"ם

תוס' ד"ה הקבלות וכו' **וא"ת אמאי אצטריך.** ע' בגא"ס פ' אמור ד"ה בני אהרן:

מוסף תוספות

א. הא אביי גופיה אמר לעיל דמפאת פאת וכו'. רמב"ן. ב. וי"ל דקסבר לא נאמרה גד"ש. תוס' הגא"ש. ג. דנהי דנשים פטורות במ"ע שהזמן גרמא מכל מקום משום הכי לא מפסלא עבודה באשה מידי דהוה אמילה דאיכא למ"ד בפ"ב דע"ז (כז.) דכשרה באשה אע"פ שאינה אלא ביום. סס. ד. דהוה מצ"ע שהזמ"ג דאינה אלא ביום דומיא דשחיטה דהא בענין תיכף לסמיכה שחיטה. סס. ה. [ד]אינה אלא ביום כדאיתא בסוף פ"ב דמגילה (כ:). סס.

מוסף רש"י

ת"ל קרחה. דקרא יתיר הוא (מכות כ.). **הפסיק הענין.** ולא קאי בני אהרן אלא אטומאה לחוד שיש הפסק בנמיס כגון לה יטמא (לעיל לה:). **מיבעי ליה לכדתניא.** ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה וכיון דליכא לאוקמי לג"ש לחסי לא מלרשה למעוטי בנות הוא"ל והפסיק הענין (לעיל לה:). **בראשם מה ת"ל.** לאו דוקא קאמר ליה דהא ודאי איצטריך משום דהוה אמינא קרחה כל דהו, אצא מילדש קא דריש ליה בראשם משמע כל הראש שלפי שאמר כו' (שם). **לא תתגודדו.** ביאיאל כתיב, ולא יקרחו בכהנים (שם). **על בין העינים.** בראש סמוך לפדחת (שם). **ואין לי.** דמייך על כל הראש, **אלא כהנים.** דהוה בכהנים כתיב (שם). **מקום שערותיה קרחה.** שיש בו שער ואם מורטו עושה קרחה (מנחות לז:). **בנים לא אימן בם.** לשון ויהי אומן [אסתר ב] ד"א אמון לשון אמונה כתרגומו אמרי בסיני נעשה ונשמע ונשמע ונעשה קלה בעולו אבטחתם ועשו עגל (דברים לב כ). **בנים משחיתים.** בנים היו להקב"ה נהפכו למשחיתים (ישעיה א ד). **דבר אל בני ישראל וסמך.** אלא כי יקריב מכם קרבן לה', וכתיב בההוא עניינא וסמך (חגיגה טז:). **ואין בנות ישראל מניפות.** הן עצמם אצא כהן (מנחות סה:). מניף להו כהן לחוליה (שם).

שצג א מיי' פי"ג מהל' ע"ז הל' טו טור סמג לאוין סב טוש"ע י"ד סי' קפ סעיף י:

שצד ב ג מיי' שם טור ש"ע שם סעי' ט:

ד [מיי' פ"ד מהל' תפילין הל"א טוש"ע או"ח סי' מ סעיף טו]:

שצה ה מיי' פ"ג מהל' מעשה הקרבנות הל' מ סמג עשין קפג:

שצו ו מיי' שם פ"ט הלכה טו:

שצז ז מיי' פ"ט מהל' ביאת מקדש הלכה א:

שצח ח מיי' פ"ג מהל' פוטה הלכה טו ופ"ט הקרבנות הלכה טו:

שצט ט מיי' פ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טו ופ"ח מהל' מזיות הלכה ד:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הקבלות וד"ה מון הד"א:

תורה אור השלם

1. בָּנִים אַתֶּם לַיְיָ אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגֹּדְדוּ וְלֹא תָשִׂימוּ קָרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לָמֵת:
דברים יד א
2. כִּי אֱוִיל עַמִּי אוֹתִי לֹא יָדָעוּ בָּנִים סְכָלִים הֵמָּה וְלֹא בְינוֹת הֵמָּה חֲכָמִים הֵמָּה לְהָרַע וּלְהֵיטִיב לֹא יָדָעוּ: ירמיהו ד כב
3. וַיֹּאמֶר אֶסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֶרְאֶה מָה אַחֲרִיתָם כִּי דוֹר תַּהְפֻּכֹת הֵמָּה בָּנִים לֹא אֱמֻן בָּם:
דברים לב כ
4. הוֹי גּוֹי חֹטֵא עַם כָּבֵד עָוֹן זֶרַע מְרֵעִים בָּנִים מַשְׁחִיתִים עָזְבוּ אֶת יְיָ נִאֲצוּ אֶת קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזְרוּ אָחוֹר: ישעיהו א ד
5. וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִמַּד וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יֵאָמֵר לָהֶם לֹא עַמִּי אַתֶּם יֵאָמֵר לָהֶם בְּנֵי אֵל חָי: הושע ב א
6. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַיְיָ מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם: ויקרא א ב
7. וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְרֻצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו: ויקרא א ד
8. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַמַּקְרִיב אֶת זֶבַח שַׁלְמָיו לַיְיָ יָבִיא אֶת קָרְבָּנוֹ לַיְיָ מִזֶּבַח שַׁלְמָיו: יָדָיו תְּבִיאֶינָה אֶת אִשֵּׁי יְיָ אֶת הַחֵלֶב עַל הַחָזֶה יְבִיאֻנּוּ אֶת הַחָזֶה לְהָנִיף אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְיָ:
ויקרא ז כט-ל
9. וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקְרֵב אֹתָהּ בְּנֵי אַהֲרֹן לִפְנֵי יְיָ אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ:
ויקרא ו ז
10. וְהֵבִיאָהּ אֶל בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ:
ויקרא ב ב
11. וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי אַהֲרֹן הַמִּזְבֵּחָה עַל הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ: ויקרא ג ה 12. וְהִקְרִיבוֹ הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק אֶת רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא א טו 13. וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְיָ וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ויקרא א ה

עין משפט נר מצוה

א [מיי׳ פ״ט מה״ל מעשה הקרבנות הל״ו וס״ג מה״ל סוטה הל׳ טו]:
ת ב מיי׳ פ״ל מה״ל תרומות הלכה ח והלכה ו:

תורה אור השלם

1. וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמִּשְׁתֶּה מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד מִדָּמָהּ שֶׁבַע פְּעָמִים:
במדבר יט ד
2. וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר וְהֵבִיא אֹתוֹ אֶל אֹהֶל מוֹעֵד:
ויקרא ד ה
3. וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקְּנָאֹת וְהֵנִיף אֶת הַמִּנְחָה לִפְנֵי יְיָ וְהִקְרִיב אֹתָהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ:
במדבר ה כה
4. וְיָדִיו תְּבִיאֵנָה אֶת אִשֵּׁי יְיָ אֶת הַחֵלֶב עַל הַחָזֶה יְבִיאֶנּוּ אֶת הַחָזֶה לְהָנִיף אֹתוֹ תְנוּפָה לִפְנֵי יְיָ:
ויקרא ז ל

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה אי דפרה וכו׳ כ״ג דומיא דאלעזר. נ״ב כלומר דומיא דאלעזר דלא הוה כהן הדיוט והוא הדין לדורות מיהו בע״כ לאו דומיא ממש דאלעזר דהא סגן הוה ולא כ״ג וה״ל בפ׳ טרף בקלפי אומה לאלעזר ולא לדורות ס״ד לדורות בכ״ג וא״ל לדורות בכהן הדיוט ע״ש בדף מב: (ב) ד״ה כל וכו׳ לא תני אלה כל״ל ותיבת לה נמחק:

מוסף תוספות

א. למה לי קרא למעט נשים מסמיכות וכל הנך עבודות. תוס׳ הרא״ש. ב. ואפילו בני אהרן בלא בגדי כהונה הוו להו זרים. תוס׳ הרא״ש. ועבודתם פסולה. ריטב״א. ג. כיון דלא כתיב בה בגדי כהונה לאו מחוסרת בגדים היא ואי לאו דמימטא מקרא הייתי מכשירה בלא בגדים כבני אהרן בבגדים. תוס׳ הרא״ש. ד. דלדורות כשרה בכהן הדיוט דדריש אותה לאלעזר ולא לדורות לאלעזר. תוס׳ הרא״ש. ה. דהתם בעי למילף מליקה דבן עוף משחיטה דבן צאן דתיבעי צפון משום הכי פרכינן מה לשחיטת בן צאן שכן קבע לו כלי, אבל הכא ילפינן הזאה דבן עוף ממליקתו דבן עוף שאם מליקתו טעונה כהן כל שכן הזאתו הילכך ליכא למיפרך הכי. תוס׳ רי״ד. ו. בין יד הכהן ובין המנחה. תוס׳ הרא״ש. ז. דחמשה שהביאו קרבן בשתפות אינם טעונים תנופה. שם. ח. [ודקאמר] כהן מניח ידו תחת יד הבעלים היינו למטה מידי הבעלים. שם. דלאו דוקא תחת יד בעלים אלא אצלם וכשהן חמשה אי אפשר אלא א״כ ישימו ידיהן זה על של חבירו אבל באדם אחד אפשר דלא הוי חציצה. תוס׳ רי״ד. ט. מ״ט [דכתיב] (במדבר טו כ׳) ראשית עריסותיכם ולא של גוים. תוס׳ הרא״ש מהירושלמי שם. י. כמו בבל מצרים עמון ומואב השנויים במס׳ ידים (פ״ד מ״ג). תוס׳ הרא״ש. כ. דשייכא בכל אדם חלת עיסתו אע״פ שאין לו קרקע ודמי קצת לחובת הגוף. שם. ל. דמשמע דמיירי בכל מקום אפילו במקום שאין ישראל. שם. מ. כתוס׳ הרא״ש וכתוס׳ רשב״ם כתוב דערלה אסורה בהנאה. והמגיה על תוס׳ רשב״ם מקשה על תוס׳ ממשנה לקמן נו: ועי׳ עלמו״י. נ. ריש כמה שנים שהחורף והקרח עומד עד הפסח ואין זורעים בודאי אלא אחר העומר, מיהו גם בזה יש להקל ולתלות בשעורים של אשתקד ושאר השנים. תוס׳ טוך.

מסורת הש״ס

מגיגה יפ. זבחים יג, ב) [ע׳ תוס׳ כתובות ה. ד״ה שמא], ג) [בכת״י נוסף: כהן. וכ״כ ברש״ל], ד) [ל״ל מלעזר], ה) [עיין נד.] סוטה יט. מכות ג: נדרים נה. מיר כד: זבחים קה: מנחות לח: ע״ב, ו) [ע׳ תוס׳ מיר כד: בד״ה אמר וכו׳ פירוש על זה], ז) סוטה יט. מכות יח: מנחות סח. סוטה מז: ספרי פ׳ נשא, ח) [בדפו״ר: הזאתו. וכל״ל. (רש״ל)], ט) [בדפו״ר: ומאמר. וכ״כ כל״ל], י) [ל״ל בד״ה יהיו שבסמוך], כ) [ע״פ הרש״ל הרש״ש והב״ח אינו דיבור בפ״ע אלא המשך הדיבור שבעמוד א], ל) [יומא מב ע״ב], מ) [ל״ל תנא], נ) רש״ל מ״ז, ס) [ל״ל מליקה. (רש״ש)], ע) [ל״ל מליקתו. (רש״ש)], פ) [ועי׳ תוס׳ זבחים מח: ד״ה מה לבן], צ) [עי׳ מיכורים פ״ג מ״ו. ומהרי״ט כתב דנקל׳ ט״ס בתוס׳ ע״ש ובכרש״ש ומצפ״א], ק) [דפרקין ה״ס], ר) [אלה פ״ל ה״ד], ש) [יש לחוסיף של ירושל. (הר״ש מדעסחו)], ת) [גיטין מז ע״א], א) [ה״ג], ב) [בדפו״ר: ספק, וכ״ה במהרש״א ע״ש ובכרש״ש], ג) [בדפו״ר: לגד הסדן הזקנה וכספוסק עליהן נוטין לגד אחר וסימנין דהאי מאן דאכיל מהבריה בעית [ובכרש״ל בעי] לאיסתכולי. וכ״ל גירסת רש״ל ורש״א. אמנם כהגהה שלפנינו כן משמע בירושלמי שם].

מוסף רש״י

והקריבו. דכתיב בעולה ושחט את בן הבקר והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם, זו קבלת הדם. ולגמד שצריך לקבלו בכלי (זבחים יג.). תע״פ שהוא לשון הולכה, אינה אלא קבלה, שהרי לאחר שחיטה נכתבה ואין הולכה אלא אם כן קיבל הדם (תגיגה יא.). אלעזר כתיב ביה. מלומה כמגן (במדבר יט ד). הכהן המשיח. המשוח בשמן המשחה (הוריות יא.). בן עוף. מורים ובני יונה (זבחים מח:). לדר׳ יאשיה דדריה. שהיה בדורו וכן גולו, לאפוקי רב יאשיה הגדול שהיה תנא (מנחות עא.). אמולא הוא ובדורו של ר״מ בן

חוץ מן הערלה והכלאים. שאע"פ שתלויות בארץ נוהגים אף בח"ל הערלה הלכה והכלאים מדברי סופרים כדלקמן (דף לח:): אף החדש. מלאוכלו לפני העומר: גמ' תניא דתניא בה ביאה. שתלאה הכתוב בביאת הארץ כגון כי תבאו (ויקרא יט) כי יביאך (שמות יג): תפילין ופטר חמור. כתיב בהו והיה כי יביאך בפרשת קדש לי (שם): ונוהגין בין בארץ בין בו'. תפילין אשכחן בכמה דוכתין[1] בדבנן אמורא' דבבל דמנחי תפילין[2] (פטר חמור[3]) בפטר רחם תלה רחמנא): חובת הגוף. היינו אינה תלויה בארץ[4] אינה מוטלת לא על הקרקע ולא על גידוליו אלא על גופו של אדם כגון שבת תפילין עבודת כוכבים פטר חמור מילה עריות וכיולא בהם: חובת קרקע. שמוטלת על הקרקע או[5] גידוליו כגון תרומות ומעשרות חלה לקט שכחה ופאה שביעית אדם ערלה כלאים: מנא ה"מ. דחובת הגוף נוהגת בכל מושבות וחובת הקרקע אינה אלא בארץ: תשמרון זו משנה. שמביאה לידי מעשה דכתיב תשמרון לעשות: אשר אתם חייס. בין בארץ בין בח"ל: לא ולמד. על איזה מהם הכתוב אומר כל הימים אשר אתם חיים על האדמה: ממה שאמור בענין. דסמוך ליה אבד תאבדון וגו' דהיינו עבודת כוכבים[6] ועליהם נתרבו כל מושבות כדכתיב כל הימים אשר אתם חיים ודבר הלמד מענייניו אחד מי"ג מדות היא ולמד מכאן דכל חובת הגוף נוהגת אף בח"ל: אבל אדם. לא נהג ואע"ג דכתיב ביה[7] ממושבותיכם בסיפיה דולחם וקלי וכרמל וגו'[8] לאו למימרא בכ"מ שאתם יושבים אלא לומר שאף בארץ לא נתחייבו כל י"ד שנה שהיו בגלגל שכבשו וחלקו עד שנתישבו בה והכיר כל אחד את שלו: או דלמא לקולא פליג. דקאמר ת"ק חוץ מן הערלה והכלאים מהלכה וכ"ש אדם דכתיב ביה מושבות ומשמע כ"מ שאתם יושבים ואתא ר"א למימר אף האדם הוא מן המצות התלויות בארץ ואין נוהג אלא בארץ דמושב לאחר ירושה וישיבה משמע: אקמייתא. לא קאי אחוץ אלא אכל מצות התלויה בארץ: מאן ת"ק. דמתני' דפליג אדר"א: ר' ישמעאל היא. דשמעינן ליה דאמר מושב לאחר ירושה וישיבה הוא ואין אדם נוהג אלא בארץ ואתא ר"א למימר אף האדם נוהג בערלה וכלאים ונוהג בכל מושבות אלמא לחומרא פליג: ולמדך שכ"מ הוי'. גבי פרשת נסכים קאי בפרשת שלח לך דכתיב[9] כי תבואו אל ארץ מושבותיכם ועשיתם אשה לה' וגו' וליף ר' ישמעאל בשחיטת קדשים[10] (דף קיא.) מקרא דלא בא הכתוב אלא להטעינם נסכים לבמות ליבור ולא לבמות יחיד ונפקא ליה מדכתיב[11] אשר אני נותן לכם בבמה הנוהגת לבולכם הכתוב מדבר הלכך על כרחך האי מושבותיכם לאו כ"מ שאתם יושבים משמע דאין במת ליבור אלא במקום אחד אלא האי מושב דכתיב אתא קרא לאשמועינן דאף בבמת גלגל שהיה שם מזבח הנחשת כל י"ד שנה שכבשו וחלקו והיא במת ליבור לא נתחייבו בנסכים אבל משבאו לשילה דהיינו לאחר ירושה וישיבה נתחייבו בנסכים ושוב לא פסקו נסכים מבמות ליבור ואפילו משחרבה שילה והיתה במת ליבור בנוב וגבעון והיינו דקאמר ולמדך שכ"מ כו' כלומר מדפירש לן קרא במה הנוהגת בכולכם ש"מ דאע"כ הוא לה במת יחיד הנעשית בכ"מ בשעת היתר הבמות: והרי שבת. נאמר בה[12] לא תבערו וגו' ונוהגת בכ"מ אף מושבותיכם דנסכים בכ"מ קאמר ובבמת יחיד הנוהגת בכל מושבות הכתוב מדבר והאי דתלייה בביאת הארץ ה"ק עד עכשיו הייתם במשכן שהבמות נאסרו ועדיין לא הקריבתם נסכים אלא בבמות ליבור ומשבואו לארץ כל י"ד שנה שלא הוקבע משכן שילה והיו שוכנים בגלגל טרודים במלחמה וקי"ל שהותרו הבמות בא כתוב זה ללמדנו כי תבואו אל הארץ ותהא במת יחיד מותרת אף היא תטעון נסכים והכי איתא בזבחים (שם): ביאה

חוץ מן הערלה[1] והכלאים[2] ר"א[3] אומר אף החדש: גמ' מאי תלויה ומאי שאינה תלויה אילימא תלויה דכתיב בה ביאה ושאינה תלויה דלא כתיב בה ביאה והרי תפילין ופטר חמור דכתיב בהן ביאה ונוהגין בין בארץ בין בח"ל אמר רב יהודה ה"ק כל מצוה שהיא חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בח"ל חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ מנה"מ[4] דת"ר[1] אלה החוקים אלו המדרשות והמשפטים אלו הדינים אשר תשמרון זו משנה לעשות זו מעשה בארץ יכול כל המצות כולן לא יהו נוהגים אלא בארץ ת"ל כל הימים אשר אתם חיים על האדמה אי כל הימים יכול יהו נוהגים בין בארץ בין בח"ל ת"ל בארץ אחר שריבה הכתוב ומיעט צא ולמד ממה שאמור בענין[2] אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם וגו' מה עבודת כוכבים מיוחדת שהיא חובת הגוף[3] ונוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ אף כל שהיא חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בח"ל: חוץ מן הערלה והכלאים: איבעיא להו ר"א לקולא פליג או לחומרא פליג לחומרא פליג וה"ק ת"ק חוץ מן הערלה ומן הכלאים דהלכתא גמירי לה[5] אע"ג דאיכא למימר חובת קרקע היא אבל חדש בארץ אין בח"ל לא מ"ט מושב לאחר ירושה וישיבה משמע ואתא ר"א למימר אף חדש נוהג בין בארץ בין בח"ל מ"ט מושב בכל מקום שאתם יושבים או דלמא לקולא פליג וה"ק ת"ק חוץ מן הערלה והכלאים דהלכתא גמירי לה וכ"ש חדש דמושב[6] כ"מ שאתם יושבים משמע ואתא ר"א למימר חדש אינו נוהג אלא בארץ דמושב לאחר ירושה וישיבה משמע ומאי אף אקמייתא ת"ש דאמר אביי מאן תנא דפליג עליה דר"א ר' ישמעאל היא[7] דתניא ללמדך שכל מקום שנאמר בו מושב אינו אלא לאחר ירושה וישיבה דברי רבי ישמעאל אמר לו ר"ע הרי שבת שנאמר בו מושבות ונוהגת בין בארץ בין בח"ל א"ל שבת[8] ק"ו אתיא מה מצות קלות נוהגות בין בארץ בין בח"ל שבת חמירא לא כ"ש מדאמר אביי מאן תנא דפליג עליה דר"א רבי ישמעאל ש"מ רבי אליעזר לחומרא פליג שמע מינה מכדי רבי ישמעאל אהיכא קאי אנסכים בנסכים ביאה

בגיסן שלא יאכל מהם ומספק אין לאסור כל השעורים כיון דרוב השעורים נזרעו קודם ט"ז בניסן ובירושלמי נמי משמע דחדש נוהג אף בשל עובדי כוכבים דפריך עלה דמתני' דקתני אף החדש אמאי לא תני חלה ומשני לפי שאינה בשל עובדי כוכבים משמע דחדש דקתני במתניתין נוהג בשל עובדי כוכבים:

הרי תפילין ופטר חמור. פירש בקונטרס דנוהג בח"ל דהא אשכחן בכמה דוכתין בדבנן אמורא' דבבל דמנחי תפילין וכן מצינו בבכורות (דף יא.) דרמי בר חמא דהיה מבבל היה לו פטר חמור ואי"ת דלמא מדבנן הוו עבדי וי"ל דמ"מ פריך שפיר דכי נמי מדבנן הוו עבדי מ"מ הוה ליה למיתניה במתני' חוץ מתפילין ופטר חמור דהא חשיב ערלה במתני' דמשמע בסמוך דאינו אלא מדבנן דקתני יורד ולוקח וכו' ואי"ת היכי תיסק אדעתיה למימר דמצוה התלויה בארץ אינה אלא א"כ נאמר בה ביאה והרי כלאים דלא כתיב בהו ביאה וקרי ליה במתני' תלויה בארץ וי"ל דלעולם היה יודע דמצוה שהיא חובת הקרקע נקראת תלויה בארץ אע"ג דלא כתיב בה ביאה אלא הוה סלקא דעתיה דאף אותה שאינה חובת קרקע אלא חובת הגוף אי כתב בה ביאה הויא נמי נקראת תלויה בארץ ולהכי פריך הרי תפילין ופטר חמור: ה"נ צא ולמד ממה שכתוב בענין מה עבודת כוכבים מיוחדת. וא"ג עבודת כוכבים בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה שהרי יצאת לומר אבד תאבדון:

ללמדך שכ"מ שנאמר בו מושב. פירש בקונטרס דגבי פרשת נסכים קאי דכתיב כי תבואו אל ארץ מושבותיכם ועשיתם אשה וגו' וליף ר' ישמעאל מקרא דלא בא הכתוב אלא להטעינו נסכים לבמת ליבור ואפילו קרבן יחיד בבמת ליבור כדמשמע לקמן (עמוד ב) אבל לא קרבן יחיד בבמת יחיד ונפקא לן מדכתיב בהאי פרשת נסכים אשר אני נותן לכם משמע בבמה הנוהגת בכולכם הכתוב מדבר הלכך ע"כ האי מושבותיכם לא משמע כל מקום שאתם יושבים דאין במת ליבור אלא במקום אחד א"כ[1] ממושבותיכם דכתיב אתא לאשמועינן דאף במת גלגל שהיה שם מזבח הנחשת כל י"ד שנה שכבשו וחלקו והיא במת ליבור לא נתחייבו בנסכים ושוב לא פסקו נסכים מבמת ליבור אפילו משחרבה שילה[2] היתה במת ליבור בנוב וגבעון[3] והיינו דקאמר ולמדך שכ"מ כו' כלומר מדפירש לן קרא במה הנוהגת בכולכם ש"מ דאע"כ הוא לה במת יחיד הנעשית בכ"מ בשעת היתר הבמות עכ"ל:

והרי שבת שנאמר בה מושבות. פי' בקונטרס דכתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת ולא נהירא דהא איצטריך לדרשא אחרינא כדדרשינן בפ"ק דשבת (דף כ.[4]) בכל מושבותיכם אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר במדורות בית המוקד[5] וע"ק דקאמר בסמוך[6] סד"א הואיל בעניינא דמועדות כתיב והאי קרא לא כתיב בעניינא דמועדות לכך נראה דקרא אחרינא הוא דכתיב שבת היא לה' בכל מושבותיכם בפרשת אמור אל הכהנים[7] גבי מועדות: במאי

תוס' מן הערלה והכלאים. שאע"פ שתלויות בארץ נוהגים אף בח"ל הערלה הלכה והכלאים מדברי סופרים כדלקמן (דף לח:): אף החדש. מלאוכלו לפני העומר: גמ' תניא דתניא בה ביאה. שתלאה הכתוב בביאת הארץ כגון כי תבאו (ויקרא יט) כי יביאך (שמות יג): תפילין ופטר חמור. כתיב בהו והיה כי יביאך בפרשת קדש לי (שם): ונוהגין בין בארץ בין בו'. תפילין אשכחן בכמה דוכתין[1] בדבנן אמורא' דבבל דמנחי תפילין[2] (פטר חמור[3]) בפטר רחם תלה רחמנא): חובת הגוף. היינו אינה תלויה בארץ[4] אינה מוטלת לא על הקרקע ולא על גידוליו אלא על גופו של אדם כגון שבת תפילין עבודת כוכבים פטר חמור מילה עריות וכיולא בהם: חובת קרקע. שמוטלת על הקרקע או[5] גידוליו כגון תרומות ומעשרות חלה לקט שכחה ופאה שביעית אדם ערלה כלאים: מנא ה"מ. דחובת הגוף נוהגת בכל מושבות וחובת הקרקע אינה אלא בארץ: תשמרון זו משנה. שמביאה לידי מעשה דכתיב תשמרון לעשות: אשר אתם חייס. בין בארץ בין בח"ל: לא ולמד. על איזה מהם הכתוב אומר כל הימים אשר אתם חיים על האדמה: ממה שאמור בענין. דסמוך ליה אבד תאבדון וגו' דהיינו עבודת כוכבים[6] ועליהם נתרבו כל מושבות כדכתיב כל הימים אשר אתם חיים ודבר הלמד מענייניו אחד מי"ג מדות היא ולמד מכאן דכל חובת הגוף נוהגת אף בח"ל: אבל אדם. לא נהג ואע"ג דכתיב ביה[7] ממושבותיכם בסיפיה דולחם וקלי וכרמל וגו'[8] לאו למימרא בכ"מ שאתם יושבים אלא לומר שאף בארץ לא נתחייבו כל י"ד שנה שהיו בגלגל שכבשו וחלקו עד שנתישבו בה והכיר כל אחד את שלו: או דלמא לקולא פליג. דקאמר ת"ק חוץ מן הערלה והכלאים מהלכה וכ"ש אדם דכתיב ביה מושבות ומשמע כ"מ שאתם יושבים ואתא ר"א למימר אף האדם הוא מן המצות התלויות בארץ ואין נוהג אלא בארץ דמושב לאחר ירושה וישיבה משמע: אקמייתא. לא קאי אחוץ אלא אכל מצות התלויה בארץ: מאן ת"ק. דמתני' דפליג אדר"א: ר' ישמעאל היא. דשמעינן ליה דאמר מושב לאחר ירושה וישיבה הוא ואין אדם נוהג אלא בארץ ואתא ר"א למימר אף האדם נוהג בערלה וכלאים ונוהג בכל מושבות אלמא לחומרא פליג: ולמדך שכ"מ כו'. גבי פרשת נסכים קאי בפרשת שלח לך דכתיב[9] כי תבואו אל ארץ מושבותיכם ועשיתם אשה לה' וגו' וליף ר' ישמעאל בשחיטת קדשים[10] (דף קיא.) מקרא דלא בא הכתוב אלא להטעינם נסכים לבמות ליבור ולא לבמות יחיד ונפקא ליה מדכתיב[11] אשר אני נותן לכם בבמה הנוהגת לבולכם הכתוב מדבר הלכך על כרחך האי מושבותיכם לאו כ"מ שאתם יושבים משמע דאין במת ליבור אלא במקום אחד אלא האי מושב דכתיב אתא קרא לאשמועינן דאף בבמת גלגל שהיה שם מזבח הנחשת כל י"ד שנה שכבשו וחלקו והיא במת ליבור לא נתחייבו בנסכים אבל משבאו לשילה דהיינו לאחר ירושה וישיבה נתחייבו בנסכים ושוב לא פסקו נסכים מבמות ליבור ואפילו משחרבה שילה והיתה במת ליבור בנוב וגבעון והיינו דקאמר ולמדך שכ"מ כו' כלומר מדפירש לן קרא במה הנוהגת בכולכם ש"מ מושב דכתיב בנסכים לאו כל מקום משמע דא"כ הוי לה במת יחיד הנעשית בכ"מ בשעת היתר הבמות עכ"ל:

והרי שבת שנאמר בה מושבות. פי' בקונטרס דכתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת ולא נהירא דהא איצטריך לדרשא אחרינא כדדרשינן בפ"ק דשבת (דף כ.[4]) בכל מושבותיכם אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר במדורות בית המוקד[5] וע"ק דקאמר בסמוך[6] סד"א הואיל בעניינא דמועדות כתיב והאי קרא לא כתיב בעניינא דמועדות לכך נראה דקרא אחרינא הוא דכתיב שבת היא לה' בכל מושבותיכם בפרשת אמור אל הכהנים[7] גבי מועדות: במאי

מסורת הש"ס

1) [נקמן לט.], 2) [רבי מלוינזה. (רש"ל, וכ"כ בדפו"ל בהמשך העמוד. ולקמן לט ע"א מוכח דהוא רבי אליעזר הגדול)], 3) ספרי פ' ראה, ד) [לקמן לח ע"ב], ה) [מנחות כד.], ו) ספרי פרשה שלח לך, ז) [מכות יא ע"א. מנחות לז ע"ב], ח) רש"א מ"ז, ט) [ש לרוסיף: דהא. (רש"ל. וכ"כ בתש"ר שבר"ף. ועי' מהרש"א)], י) [בתש"ר שבר"ף: שאינה], כ) [בתש"ר שבר"ף: או על גידוליו. וכל"ל. (רש"ל)], ל) [בדפו"ר: ועלי', ול"ל ועליה], מ) [ל"ל מושבותיכם בסופיה. (רש"ס)], נ) [ויקרא כג], ס) [במדבר טו, ב - ג], ע) [זבחים], פ) [במדבר טו, ב], צ) [שמות לה, ג], ק) [נפנינו איתא רב נחמן בריה דרב יוסף], ר) [ל"ל מושבותיכם דכתב. (רש"ס)], ש) [בתש"ר: משבאו. ואל"ל דוקא אחר שבאו], ת) [בתש"ר ומהרש"א: והיתה], א) [ושם סוד"ה למשרי], ב) [בעמוד ב], ג) [ויקרא כב, ג],

תורה אור השלם

1. אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְיָ אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ לְרִשְׁתָּהּ כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל הָאֲדָמָה: דברים יב א

2. אַבֵּד תְּאַבְּדוּן אֶת כָּל הַמְּקֹמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הֶהָרִים הָרָמִים וְעַל הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן: דברים יב ב

הגהות הב"ח

(א) גמ' שבת מק"ר אתיא:

מוסף תוספות

א. אע"ג דרבי ישמעאל אמר להטעינה נסכים לבמה גדולה ודריש מושבות לאחר ירושה וישיבה ואז נאסרו הבמות שבאו לשילה מ"מ אח"כ בנוב וגבעון מודה ר"י דבמות ציבור טעונה נסכים. מוס' זבחים קיא. ועי' מהרש"א. ב. לשכה גדולה היא שהכהנים מתחממין שם במדורת אש הנסקת תמיד מפני שמהלכין על רצפת שיש בעזרה. רש"י שבת יט:

עין משפט נר מצוה

תא א מיי' פ"י מהל' מאכלות אסורות הל' י סמג לאוין קמד טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ח:

תב ב מיי' שם הלכה ח [ופ"ה מהל' כלאים הל' ג ד] טוש"ע שם סי' רלו סעי' [ח] סט:

תג ג מיי' פ"ז מהלכות ע"ז הלכה ו סמג עשין טז:

מוסף רש"י

החוקים אלו המדרשות. שדורשין בפיקוח אים בהן חולאה (כריתות יג:). לאחר ירושה וישיבה משמע. לאחר שקבעו משכן בשילה הוא דנתחייבו (זבחים קיא. וע"ש קיב: ד"ה באו לשילה).

במאי קמיפלגי. פי׳ בקונטרס מה ראה ר״ע לחלוק על ר׳ ישמעאל אבל לא בעי מה ראה רבי ישמעאל לחלוק על ר״ע משום דדריש לכסם[ט] במה הנוהגת בכולכם[ט] כדפי׳ בקונטרס לעיל: **לא** קירבו **נסכים במדבר.** פי׳ עד שנתייאשו בא״י משום דכתיב[מ] בכל מושבותיכם ואע״ג דכתיב גבי מילואים וזה אשר תעשה על המזבח וכתיב בהו נסכים בעולת תמיד בקרבן ליבור הוא דהואי אבל קרבן יחיד לא נתחייב בנסכים אלא מציאת הארץ ואילך ולאחר ירושה וישיבה[נ] ועל כן לא נתחייבו בנסכים במדבר דאי נתחייבו שוב לא הפסיקו אפילו בגלגל ור״ע סבר קירבו נסכים במדבר פי׳ ונסכים דכתיב בפ׳ שלח לך היינו נסכי יחיד אף בזמן יחיד דאי להטעין נסכים לקרבן יחיד בזמה גדולה לא איצטריך קרא שכבר טעונה ועומדת מזמן שהיו במדבר וא״כ מושב דקאמר לא לאחר ירושה וישיבה קאמר שהרי במדבר הקריבום שהיה קודם ולא בא אלא להתיר קרבן יחיד בזמן יחיד בציאתן לגלגל כל י״ד שנה ובא הכתוב להטעינם נסכים: **הואיל ונאמרה ביאה בתורה סתם.** בפ׳ בהעלותך על בחדש הראשון[פ] פי׳ רש״י דפרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אייר למדת שאין מוקדם ומאוחר בתורה ולמה לא פתח בזו מפני שהוא גנותן של ישראל שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד וא״ת ולמה לא הקריבו וי״ל דסבירא להו כתנא דהכא דאמר שכ״מ שנאמר ביאה אינו אלא אחר ירושה וישיבה ובפסח נאמר ביאה[ע] וא״ת א״כ היאך הקריבו גם פסח זה וגם אותו פסח שעשו בימי יהושע קודם שנכנסה ונחלקה הארץ וי״ל שעשו ע״פ הדיבור וא״ת כיון שמן הדין לא היה להם לעשות מה גנות היה להם וי״ל דהיינו גנותם שנשתהו ליכנס לארץ עד מ׳ שנה מפני עון מרגלים ולפיכך לא נלטוו ואם היו זוכים ליכנס לארץ מיד היו מצווים מיד עוד י״ל דס״ל כי האי תנא דאמר דציאה הכתוב גבי תפילין משמע עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ וכן משמע ביאה דכתיב גבי פסח וא״ת א״כ למה לא עשו כי אם פסח אחד וי״ל לפי שהיו רודפים ערלים וכתיב (שמות יב) כל ערל לא יאכל בו והיינו גנותם ומ״מ אינם חוטאים במה שלא עשו אותו דהא ערל אסור באכילת פסח וא״ת למה לא מלו לפי שלא נשבה להם רוח לפוגית כל ארבעים שנה שהיו במדבר לפי שהיו נזופים בעון מרגלים[א] וכן משמע במסכת חגיגה[פ] (דף ו.):

[**בכורים לא כ״ש בו׳.** לית ליה

[1]ביאה ומושב כתיב בהו ה״ק ללמד שכל מקום שנאמר ביאה ומושב אינו אלא לאחר ירושה וישיבה דברי ר׳ ישמעאל אי הכי אמר לו ר״ע הרי שבת שנאמר בו מושבות וא״ל שבת ק״ו היא נימא ליה אנא ביאה ומושב קאמינא חדא ועוד קאמר ליה חדא דאנא ביאה ומושב קאמינא ועוד דקא אמרת הרי שבת שנאמר בו מושבות שבת ק״ו היא במאי קמיפלגי בקירבו נסכים במדבר קא מיפלגי [2]ר׳ ישמעאל סבר לא קירבו נסכים במדבר ור״ע סבר קירבו נסכים במדבר אמר אביי האי תנא דבי ר׳ ישמעאל מפיק מאידך תנא דבי ר׳ ישמעאל דתנא דבי ר׳ ישמעאל הואיל ונאמרו ביאות בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחד מהן לאחר ירושה וישיבה אף כל לאחר ירושה וישיבה ואידך משום דהוה מלך וביכורים שני כתובים הבאים כאחד [3]וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין ואידך צריכי [3]דאי כתב רחמנא מלך ולא כתב ביכורים הוה אמינא ביכורים דקא מיתהני לאלתר ואי כתב ביכורים ולא כתב מלך הוה אמינא מלך דדרכו לכבש לאלתר ואידך נכתוב רחמנא מלך ולא בעי ביכורים ואנא אמינא ומה מלך דלכבש לאחר ירושה וישיבה ביכורים לא כל שכן ואידך אי כתב הכי הוה אמינא מידי דהוה אחלה קמ״ל והשתא דאמרת חובת הגוף נוהגת בין בא״י בין בח״ל מושב דכתב רחמנא גבי שבת ל״ל איצטריך ס״ד אמינא הואיל ובענינא דמועדות כתיבא תיבעי קידוש[7] כי מועדות קמ״ל מושב דכתב רחמנא גבי חלב ודם למה לי איצטריך סד״א הואיל ובענינא דקרבנות כתיבי בזמן דאיכא קרבן ניתסר חלב ודם בזמן דליכא קרבן לא קמ״ל מושב דכתב רחמנא גבי מצה [4]ומרור למה לי איצטריך סד״א הואיל וכתיב [2]על מצות ומרורים יאכלוהו בזמן דאיכא פסח אין בזמן דליכא פסח לא [5]קמ״ל ביאה דכתב רחמנא גבי תפילין ופטר חמור למה לי ההוא מיבעי ליה לכדתנא [6]דבי ר׳ ישמעאל עשה מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ בשלמא למ״ד מושב כל מקום שאתם יושבים משמע היינו דכתיב [3]ויאכלו מעבר הארץ ממחרת הפסח [7]ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול אלמא אקרוב

ביאה ומושב כתיב בהו. והיכי יליף מיניה מושב בלא ביאה דלמא האי דמפרש ביה ביאת הארץ הוא דלא בעי למימר כל מקום שאתם יושבים אבל מושב בלא ביאה אימא לך אפילו ח״ל: **ה״ק.** רבי ישמעאל שכל מקום שנאמר ביאה ומושב. וחדש אתא ר׳ ישמעאל לאשמועינן דכתיב ביה נמי[ב] ביאת הארץ ומושבות: **במאי קמיפלגי.** מה ראה ר״ע שלא למד כר׳ ישמעאל דכיון דכתיב ביאה ומושב בארץ קאמר לאחר ירושה וישיבה: **ר׳ ישמעאל סבר לא קירבו נסכים במדבר.** ואע״ג דכתיב במילואים (שמות כט) וזה אשר תעשה על המזבח וכתיב ביה נסכים בעולת התמיד בקרבן ליבור הוא דהוו אבל היחידים לא נתחייבו בנסכים אלא מציאת הארץ ואילך לאחר ירושה וישיבה[ג]: **ור״ע סבר קירבו נסכים.** ליחיד במדבר משקרבו לרבים הלכך על כרחך אי להטעינה נסכים לבמה גדולה לא איצטריך קרא שכבר טעונה ועומדת וביאה האמורה כאן לא הוזכרה אלא מפני במת יחיד שהותרה בציאתן לגלגל כל י״ד שנה ובא הכתוב להטעינם נסכים: **האי תנא דבי ר׳ ישמעאל.** דלעיל דלית ליה ירושה וישיבה אלא היכא דכתיב מושב עם ביאה מפיק מאידך תנא מוצא מדעתו של תנא אחר דאפילו לא כתיב אלא ביאה לחודה אינו אלא לאחר ירושה וישיבה: **ופרט לך באחת מהן.** גבי מלך כתיב (דברים יז) כי תבא אל הארץ וגו׳ וירשתה וישבתה בה ואמרת אשימה עלי מלך: **וביכורים.** והיה כי תבוא אל הארץ (שם כו) דפריש בה נמי ירושה וישיבה: **מלך דדרכו לכבוש.** ישימו עליהם לאלתר ולא לפניהם: **מידי דהוה אחלה.** דהכל מודים שנתחייבו בה מיד דכתיב בה (במדבר טו) בבואכם ותניא (בספרי פ׳ שלח לך) משונה ביאה זו מכל ביאות שבתורה שנאמר בהן כי יביאך כי תבאו וכאן נאמר בבואכם מכיון שבאו נתחייבו: **למה לי.** כיון דחובת הגוף היא פשיטא דנוהגת בכל מושבות: **תבעי קידוש.** ב״ד ולא נהיג קידוש אלא ביהודה כדאמר בסנהדרין (דף יא.): כל דרישות שאתה דורש יהיו בשכנו של מקום: **גבי חלב ודם.** חקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם כל חלב וכל דם לא תאכלו (ויקרא ג): **גבי מצה.** בכל מושבותיכם תאכלו מצות (שמות יב): **יאכלוהו.** לפסח: **בשלמא למ״ד כו׳.** ומושב דכתיב גבי חדש[ד] לאו לירושה וישיבה אתא היינו כו׳: לא

מעיקרא לא אכול אלמא אקרוב

עין משפט נר מצוה

תד א מיי׳ פ״ו מהל׳ מעה הלכה ח:

תורה אור השלם

1. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם:
במדבר טו ב

2. בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעַרְבַּיִם יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ:
במדבר ט יא

3. וַיֹּאכְלוּ מֵעֲבוּר הָאָרֶץ מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח מַצּוֹת וְקָלוּי בָּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה:
יהושע ה יא

מוסף רש״י

לא קירבו נסכים במדבר. בלהל מועד שבמדבר כל ארבעים שנה (זבחים קיא.). **וביכורים.** והיה כי תבוא וגו׳ וירשתה וישבתה בה מגיד שלא נתחייבו עד שכבשו את הארץ ונלקוח (דברים כ א). **וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין.** מדלא כתיב אחד ונגמור כולהו מיניה (לעיל כד.). מדהכי כתביה לאידך ולא יליף מהכייהו ש״מ דוקא הני קאמר (פסחים מה.). **מידי דהוה אחלה.** שנאמר בה בבואכם משנכנסו בה ואכלו מלאמה נתחייבו בחלה (במדבר טו יח). **תיבעי קידוש כי מועדות קמ״ל.** אין מקדשים אחד בשבת לשיות שביעי שלו בשבת אלא לעולם יום שביעי שבת הוא בלא קידוש ב״ד (רשב״ם ב״ב קנא.). **ביאה דכתב רחמנא גבי תפילין ופטר חמור.** כתיב בהו והיה כי יביאך בפרשת קדש לי (לעיל לז.). **עשה מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ.** מצוה זו של בכורות שבשבילה מיכנס לארץ ולהכי סמכינהו רחמנא להדדי (בכורות ה). **ממחרת הפסח.** הוא יום הקרבת העומר ממחרת יום הראשון של פסח (ר״ה יז.). יום הנפת העומר שהקריבו עומר תחילה (יהושע ה יא).

מסורת הש״ס

ט) [ומיגיה ו: [ע״ש], ג) [לעיל כד. וש״נ], ג) [בתוס׳ הרא״ש כתב דלא גרסינן עד ואי כתב ביבורים, ע״ש ובריטב״א, מהרי״ט, ופני״ן], ד) [בכת״י מוסף: ב״ד. וכ״ה בתוס׳ ב״ב קכא ע״א ד״ה ושבת], ה) [מרש״י ותוס׳ נראה דל״ג ומלוה. ועי׳ ריטב״א, אלג״ל, ורש״ש], ו) [בכורות ה.], ז) ר״ה יג., ח) [ויקרא כג, יד], ט) [ועי׳ תוס׳ זבחים קיא ע״א ד״ה לדברי], י) [ויקרא כג, יד], כ) [במדבר טו, ב], ל) [זבחים קיא ע״א, ע״ש], מ) [לכאורה ליתא בכל מושבותיכם גבי נסכים. ואלא אלרן מושבותיכם [במדבר טו, ב]. ו) ועל כרחך. (רש״ש, ר״ש מדעסאו)] ובדפו״ר: וע״כ.], נ) [במדבר טו, א], ע) [שמות יב, כה. שם יג, ה. וע״ש ברש״י], פ) [שם לא תעלתי וי״ל יבמות עב. והתם מבואר להדיא כך וע״ש שם בתוס׳ ד״ה משוסן], צ) [שם ליתא ועי׳ רש״ל ורש״א], ק) [וע״ע תוס׳ פסחים מה ע״ב ד״ה ואיתן], ר) [ע׳ ביריושלמי דמסכת תלה פ״ב], ש) [במדבר ג, ג.], ת) [ויקרא כג, יד]

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה ממחרת וכו׳ דבעלמא ממחרת הפסח הוי ט״ו אבל הכא:

מוסף תוספות

א. ולא כמו שפי׳ בקונטרס ממעשה העגל שהרי מחל להם הקב״ה ואמר להם סלחתי וכו׳. תוס׳ יבמות עב. ב. משום דקשיא דהרי תרומות ומעשרות דקא מתהני ולא הוי לאלתר אלא לאחר ירושה וישיבה. ריטב״א. ג. שכיון שהתחיל לילה של ט״ו קרי ליה ממחרת הפסח. תוס׳ הרא״ש. ד. דט״ז נמי קרי ממחרת הפסח לפי שהוא יום מחרת אכילתו דנאכל בליל ט״ו. תוס׳ ר״ה יג. ה. דממחרת הפסח מתפרש על שתי דרכים ממחרת שחיטת הפסח כההיא דאלה מסעי, והאי דהכא שא״א ליתן טעם אמאי אכול ממחרת שחיטת הפסח ולא מעיקרא וגם מדכתיב קלוי בעצם היום הזה יש לנו לפרש דממחרת הפסח דקאמר דהיינו ממחרת אכילת הפסח דהוא יום ט״ז. תוס׳ הרא״ש.

לא הוו לריכי. שנסתפקו מן המן שבכליהם: **אל ארץ נושבת.** מעבר הירדן ואילך שהיא תשובה מארץ סיחון ועוג כדאשכחן במשה שהיה מתאוה ליכנס לה וקרי לה טובה[ה]: **קצה ארץ כנען.** בערבות מואב ששם מת משה שהיא ארץ האמורי ועל שפת הירדן שהוא קצה כניסת ארץ כנען: **חסר שלשים.** שנסתפקו מעוגות שהוציאו ממצרים שכתיב (שמות טז) ויסעו מאילים ויבאו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין אשר בין אילים ובין סיני בחמשה עשר יום לחדש השני וכתיב בתריה בשבתנו על סיר הבשר וגו' וכתיב (שם) הנני ממטיר לכם לחם אלמא בששה עשר באייר המן התחיל לירד[ו]: **ויבאו בני ישראל.** שלשים יום עמדו בערבות מואב לבכי ומשנטטוה יהושע להסיען הכינו להם צידה לדרך ג' ימים ובשלישי עברו את הירדן דכתיב בעוד שלשת ימים וכתיב בעשור לחדש הראשון: **לא שלשים ושלשה למפרע.** והן עשרה דניסן ועשריס וג' דאדר למפרע והוא שבעה באדר ו' ימים עברו ממנו ועשריס ושלשה הרי כ"ט שאדר חסר הוא[ז]: **שלש מצות.** חדש וערלה וכלאים: **בכניסתן לארץ.** שהרי במדבר לא זרעו ולא קצרו ולא נטעו: **והוא הדין שינהגו.** החדש מפורש בו ומוסב וקסבר כל מקום שאתם יושבים משמע וערלה וכלאים מק"ו: **שאין איסורו איסור עולם.** אלא כל ששה עשר בניסן דכתיב[ח] עד עכשיו: **ואין איסורו איסור הנאה.** דתנן (מנחות דף עא.) קולר לשחת ומאכיל לבהמה: **ויש היתר לאיסורו.** וביום ששה עשר עצמו איסורו מותר אם יש עומר קרב: **כלאים שאיסורן איסור עולם.** זרע חטה וחרצן אסורים הנפיק לעולם: **ואסורין בהנאה.** דכתיב (דברים כב) תקדש[ט] לשון הקדש[י]: **והוא הדין לערלה בשתים.** אף הערלה בהא בק"ו זה בשני הוכחות אע"פ שהשלישי אין בה שאין איסורו איסור עולם מיהו איסור הנאה הוא ואין לו היתר בתוך ימי איסורו: **רבי אלעזר בר"ש.** פליג אדאמרה וסבר דחדש אינו אלא נוהג בח"ל וערלה וכלאים אינו אלא הלכה או דברי סופרים כדלקמן: כל **לאיסורו נוהג בין בארץ בין בח"ל כלאים שאיסורן איסור עולם ואיסורן איסור הנאה ואין היתר לאיסורן אינו דין שינהגו בין בארץ בין בח"ל והוא הדין לערלה בשתים**[כ] רבי אלעזר ברבי שמעון אומר כל

אקרוב עומר והדר אכול אלא למ"ד לאחר ירושה וישיבה ניכול לאלתר לא הוו צריכי דכתיב [1]ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת את המן אכלו עד בואם אל קצה ארץ כנען[ל]אי אפשר לומר עד בואם אל ארץ נושבת שכבר נאמר אל קצה ארץ כנען וא"א לומר אל קצה ארץ כנען שהרי כבר נאמר עד בואם אל ארץ נושבת הא כיצד בשבעה באדר מת משה ופסק מן מלירד[מ] והיו מסתפקין ממן שבכליהם עד ששה עשר בניסן תניא אידך ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה וכי ארבעים שנה אכלו והלא ארבעים שנה חסר שלשים יום אכלו אלא לומר לך עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן [נ]תניא אידך [7]בשבעה באדר מת משה ובשבעה באדר נולד מנין שבשבעה באדר מת שנאמר [2]וימת שם משה עבד ה' וכתיב [3]ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום וכתיב [4]ויהי אחרי מות משה עבד ה' וכתיב [5]משה עבדי מת ועתה קום עבור וכתיב [6]עברו בקרב המחנה וצוו את העם לאמר הכינו לכם צידה כי בעוד שלשת ימים [ס]תעברו את הירדן וכתיב [7]והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון צא מהן שלשים ושלשה ימים למפרע הא למדת שבשבעה באדר מת משה ומנין שבשבעה באדר נולד משה שנאמר [8]ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבא שאין ת"ל היום מה ת"ל היום [ע]מלמד שהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחדש לחדש שנאמר [9]את מספר ימיך אמלא תניא ר"ש בן יוחי אומר שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ ונוהגות בין בארץ בין בחוצה לארץ והוא הדין שינהגו ומה חדש שאין איסורו איסור עולם ואין איסורו איסור הנאה ויש היתר

ביום השלישי יום הולדת את פרעה וגו' לפיכך יש לישב פירוש ראשון דודאי לא דיבר עמו אלא דוקא ביום ל"א לאבל משה דהיינו ח' ניסן ואמר לו הקב"ה בעוד שלשת ימים עם אותו יום שעמד בו דהיינו יום עשירי תעבורו ומקצה שלשת ימים דקאמר יהושע [פ]להעם היינו סוף יום שני שסמוך ליום ג' וזהו ביום ל"ב בסופו סמוך לתחלת יום ל"ג כמו ההוא דפסחים (דף יא.): במיפק תרתי ועייל תלת וכן מצינו בירמיה (לד) דכתיב מקץ שבע שנים תשלחו איש את עבדו ופריך בערכין (דף לג.) מאי קאמר שבע והלא עבד יולא בשש[פ] ומשני שש לגמכר ושבע לגרלע פי' שאם פגע בו יובל שנת ז' לרציעתו או למכירתו[ד] תשלחהו אלמא אע"ג שהיובל משמט מתחלתו[ב] קורא מקץ שבע שנים הכא נמי קרי תחילת יום ג' מקצה שלשת ימים: **שאין איסורו איסור עולם.** פי' בקונטרס אלא כל ט"ז בלבד ויש היתר לאיסורו שביום ט"ז איסורו ניתר אם עומר קרב ולפי זה אתיא כר' יהודה דאמר במנחות בפרק ר' שמעאל (דף סח.) דכל ט"ז אסור כי ליכא עומר ואיכא למאן דאמר התם האיר המזרח מתיר: **והוא** הדין **לערלה בשתים.** פי' בקונטרס אע"ג דאין איסורו איסור עולם דמותרת בשנה רביעית מיהו איסורו איסור הנאה ואין לו היתר תוך ימי איסורו והקשה ר"ת הרי הפרי שגדל בשני ערלה אסור לעולם ואין לו היתר[ה] ופי' ר"ת דערלה זו בשנה רביעית קאמר[ו] דיש היתר לאיסורו על ידי פדיון[ז] אבל בשתים ר"ל איסורו איסור עולם ואיסור הנאה והר"ר י"ט פירש דבערלה ממש קאמר דיש היתר לאיסורו והכי פירושו יש היתר לגרוס איסור ולנוטעם[ח] וכלאים אסור לגדלם ולזורעם[ט] והקשה לו רבינו תם דקתני בספרי יש היתר לאחר איסורו משמע שהאיסור נפקע[י] וה"ר משה מפונטייז"ל מפרש דערלה יש היתר לאיסורו על ידי ב"ד דפרי ערלה אסורין עד ט"ו בשבט[כ] ואם חיסרו ב"ד חדש בסליו הרי ממהרין יום התירן וכן חדש לחדש אסור עד י"ז בניסן ואם חסרו ב"ד חדש אדר נמצא שממהרין יום התירו מה שאין כן בכלאים שאין ב"ד יכולים להתירן בשום ענין ועוד אומר ר"י דאאילן קלי דיש היתר לאיסורו לפרי שגדל בו דאינו נאסר מה שגדל לאחר ג' שנים וכן קנה שיבולת אין התבואה נאסרת משום חדש מה שגדל בקנה השבולת לאחר העומר הואיל והשריש קודם העומר[פ] ולפי זה אתי אפילו למ"ד האיר המזרח מתיר[ס]:

והוא הדין לערלה בשתים. ואם תאמר טבל ותרומה ומעשר[ב] גילף מק"ו דחדש דנוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ או במה מצינו שהרי איסורו

1. ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת עד בואם אל קצה ארץ כנען: שמות טז לה
2. וימת שם משה עבד יי בארץ מואב על פי יי: דברים לד ה
3. ויבכו בני ישראל את משה בערבת מואב שלשים יום ויתמו ימי בכי אבל משה: דברים לד ח
4. ויהי אחרי מות משה עבד יי ויאמר יי אל יהושע בן נון משרת משה לאמר: יהושע א א
5. משה עבדי מת ועתה קום עבר את הירדן הזה אתה וכל העם הזה אל הארץ אשר אנכי נתן להם לבני ישראל: יהושע א ב
6. עברו בקרב המחנה וצוו את העם לאמר הכינו לכם צידה כי בעוד שלשת ימים אתם עברים את הירדן הזה לבוא לרשת את הארץ אשר יי אלהיכם נתן לכם לרשתה: יהושע א יא
7. והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון וילנו בגלגל בקצה מזרח ירחו: יהושע ד יט
8. ויאמר אלהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא ויי אמר אלי לא תעבר את הירדן הזה: דברים לא ב
9. לא תחיה משבלה ועקרה בארצך את מספר ימיך אמלא: שמות כג כו

גליון הש"ם

גמ' ר"א ב"ר שמעון אומר. פליג על אמוראי וכן שנת מד ע"ב: **רש"י** ד"ה **ואסורין בהנאה וכו' לשון הקדש.** אין זה המקבלת לקמן נו ע"ב וע"ש:

מוסף רש"י

אל ארץ נושבת. לאחר שעברו את הירדן (ס"א שאותה שבעבר הירדן מיושבת וטובה שנאמר אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ותרגום אל נושבת יתבת ר"ל מיושבת) (שמות שם לה). **והיו מסתפקין** ממן שבכליהם. שליקטו בשבעה באדר (יהושע ה יא). **חסר שלושים יום.** שהרי בט"ו באייר ירד להם המן תחילה וכט"ו בניסן פסק שנאמר ושבתו המן ממחרת (שמות שם לה). **הכינו לכם צידה.** בכל דבר שהיה לדרך וכלי זיינם למלחמה אמר להם נתקן שאם אתה אומר במאכל ומשתה הרי היו מתפקים המן שבכליהם עד ט"ז בניסן וכו'. **בעוד שלשת ימים.** בסוף שלשת ימים בעוד שתהיו כאן שלשת ימים ואתה תעבור (יהושע א יא). **בן מאה ועשרים שנה אנכי היום.** היום מלאו ימי ושנותי ביום זה נולדתי ביום זה שמות (דברים לא ב) **שלשים ושלשה ימים למפרע.** ביום השלישי יום הולדת את פרעה וגו' לפיכך יש לישב פירוש ראשון דודאי לא דיבר עמו אלא דוקא ביום ל"א לאבל משה דהיינו ח' ניסן ואמר לו הקב"ה בעוד שלשת ימים עם אותו יום שעמד בו דהיינו יום עשירי תעבורו ומקצה שלשת ימים דקאמר יהושע להעם היינו סוף יום שני שסמוך ליום ג' וזהו ביום ל"ב בסופו סמוך לתחלת יום ל"ג כמו ההוא דפסחים (דף יא.): במיפק תרתי ועייל תלת וכן מצינו בירמיה (לד) דכתיב מקץ שבע שנים תשלחו איש את עבדו ופריך בערכין (דף לג.) מאי קאמר שבע והלא עבד יולא בשש[פ] ומשני שש לגמכר ושבע לגרלע פי' שאם פגע בו יובל שנת ז' לרציעתו או למכירתו[ד] תשלחהו אלמא אע"ג שהיובל משמט מתחלתו[ב] קורא מקץ שבע שנים הכא נמי קרי תחילת יום ג' מקצה שלשת ימים: **שאין איסורו איסור עולם.** פי' בקונטרס אלא כל ט"ז בלבד ויש היתר לאיסורו ואיכא למאן דאמר התם האיר המזרח מתיר: **והוא הדין לערלה בשתים.** פי' בקונטרס אע"ג דאין איסורו איסור עולם דמותרת בשנה רביעית מיהו איסורו איסור הנאה ואין לו היתר תוך ימי איסורו והקשה ר"ת הרי הפרי שגדל בשני ערלה אסור לעולם ואין לו היתר[ה] ופי' ר"ת דערלה זו בשנה רביעית קאמר[ו] דיש היתר לאיסורו על ידי פדיון[ז] אבל בשתים ר"ל איסורו איסור עולם ואיסור הנאה והר"ר י"ט פירש דבערלה ממש קאמר דיש היתר לאיסורו והכי פירושו יש היתר לגרוס איסור ולנוטעם[ח] וכלאים אסור לגדלם ולזורעם[ט] והקשה לו רבינו תם דקתני בספרי יש היתר לאחר איסורו משמע שהאיסור נפקע[י] וה"ר משה מפונטייז"ל מפרש דערלה יש היתר לאיסורו על ידי ב"ד דפרי ערלה אסורין עד ט"ו בשבט[כ] ואם חיסרו ב"ד חדש בסליו הרי ממהרין יום התירן וכן חדש לחדש אסור עד י"ז בניסן ואם חסרו ב"ד חדש אדר נמצא שממהרין יום התירו מה שאין כן בכלאים שאין ב"ד יכולים להתירן בשום ענין ועוד אומר ר"י דאאילן קלי דיש היתר לאיסורו לפרי שגדל בו דאינו נאסר מה שגדל לאחר ג' שנים וכן קנה שיבולת אין התבואה נאסרת משום חדש מה שגדל בקנה השבולת לאחר העומר הואיל והשריש קודם העומר[פ] ולפי זה אתי אפילו למ"ד האיר המזרח מתיר[ס]: **והוא הדין לערלה בשתים.** ואם תאמר טבל ותרומה ומעשר[ב] גילף מק"ו דחדש דנוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ או במה מצינו שהרי איסורו

מוסף תוספות

א. כדאמרינן (יבמות כ.) כה"ג דהוה דחי עשה דיבום לאו דאלמנה מן הארוסין אלא דגזרינן ביאה ראשונה אטו ביאה שניה. תוס' טוף. ב. ומה שאמר יהושע כי בעוד שלשת ימים היינו בסוף שלשת ימים ויהי מקצה שלשת ימים ויעברו השוטרים בקרב המחנה וכתיב בתריה כי מחר יעשה ה' בקרבכם נפלאות היינו כריתת ירדן ומדקאמר מחר משמע דהיינו יום ד' שלאחר ג' ימים דמקצה שלשת ימים היינו בסוף כמו מקץ שבע שנים תעשה שמיטה דשביעית סופה משמטת, וכן פרש"י בפ' יהושע בעוד שלשת ימים, בעוד בסוף, עוד תתעכבו כאן ג' ימים ולאחר מכאן תעברו משמע שרוצה לומר שברביעי עברו, תוס' טוף. ג. ואפילו מאן דלית ליה מקצת היום ככולו לענין שלשים של אבלות (מ"ק יז:) מ"מ קליש ליה אבלות ואין כאן עצבות כל כך. תוס' טוף. ד. כמוס' טוף כתוב. דהיינו כשהשלים שש ונרצע וחל יובל באמצע שנה שביעית, יובל מוציאו ואפי' לא נכנס בשביעית אלא יום אחד כשחל יובל מוציאו מיד. (ועי' מהרש"ל). ה. שהרי ערלה זו מה שנאסר בה איסור עולם דפירות של תוך שלש שנקראים ערלה אינם מותרים לעולם ושלאחר שלש לא נאסרו מעולם ואין דין ערלה בהם. ריטב"ש. והעץ לא נאסר אפילו בתוך ימי ערלה דכתיב את פריו. רמב"ן. מה שאין כן בחדש. תוס' הרא"ש. ו. ובכל עניני ערלה קאמר ולפי שבא איסורו משום ערלה כוללו עם הערלה ורבעי יש היתר לאיסורו ע"י חילול אבל ערלה גופה אתיא אף בשלשה. תוס' הרא"ש. ז. או להביא לירושלים. תוס' פסחים מד: ח. שהאדם זורע קודם לעומר תבואתו אעפ"י שנאסרת בחדש וכן הערלה מותר לנטוע אילן שהוא נעשה ערלה. רמב"ן. ט. דכתיב לא תזרע כלאים. רמב"ן. י. דאלמא בהיתר הנאה הדברים אמורים ולא בהיתר מעשה שהוא קודם האיסור. ריטב"א. כ. וביכורים. תוס' הרא"ש.

שלשים יום בתנו של משה ושלשה ימים שהכינו להם לידה (מגילה יג.). **בן מאה ועשרים שנה אנכי היום.** היום מלאו ימי ושנותי, כלומר הולדה שתכפר על המיתה (שם).

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

עין משפט נר מצוה

תה א ב מיי׳ פ״ט מהל׳ שמיטה הלכה ב׳ סמג עשין קמט:

תו ג מיי׳ פ״א שם הלכה ח:

תז ד מיי׳ פ״י מהלכות מאכלות אסורות הל׳ ב׳ סמג לאוין קמב טוש״ע י״ד סימן רלג סעיף ב:

תח ה מיי׳ שם הלכה י סמג לאוין קמד טוש״ע י״ד סימן רלד סעיף ח:

תט ו מיי׳ שם הלכה ח סמג לאוין קמה טוש״ע שם סימן רלו סעיף סט:

תי ז מיי׳ שם הלכה י סמג לאוין קמד טוש״ע י״ד סימן רלד סעיף ח:

תיא ח מיי׳ שם הלכ׳ יא טוש״ע שם סעיף ט י:

תיב ט מיי׳ שם הלכה [יא] יב ופ״ח מהל׳ כלאים הלכה יד טוש״ע י״ד סי׳ רלו סעיף סט:

מוסף תוספות

א. וכיון דתרומות ומעשרות לא נהיגי אין כאן איסור טבל שאינו בא אלא מכחן. תוס׳ הרא״ש. ב. וראית פני הבית. שנ״ל. וביכורים בקריאת שם. תוס׳ הרא״ש. ג. דהיינו בזמן שבית המקדש קיים וכל יושביה עליה כדכתיב ביובל לכל יושביה. ריטב״א. ד. ונפקא זכות הלוקח. שם. ה. נפקא המלוה מנכסי הלוה וחזרו שעבודו ללוה. שם.

תוס׳ ר״י הזקן

תנן התם. בערלה פ״ג [מ״ט]. **החדש אסור.** לאוכלו בכל מקום עד עבור זמן הקרבת העומר דהיינו ט״ז בניסן כדאיתא במנחות פרק ר׳ ישמעאל [סח, א]. **הלכות מדינה.** מה שנהגו בני המדינה. **סוריא.** ארם צובא, וכבשה דוד, וכבוש יחיד לאו שמיה כבוש. ומתוך שהיא סמוכה לארץ ישראל מחמירים בה טפי מחו״ל. **יורד.** בתוך הכרם ולוקח מן העובד כוכבים מאותן שכבר נלקטו שספק הוא וספקא בחו״ל מותר כדלקמן. ומיירי שהכרם ודאי ערלה, ומשום הכי בעינן שלא יראנו לוקט. רפ״ר ספק ערלה דרישא דמתניתין, כגון שיש לעובד כוכבים כרם של ערלה ומוכר חוצה לה פירות ולא ידוע אי משל כרם של ערלה הם או ממקום אחר באו דומיא דכרם נטוע ירק. **יורד ולוקט.** יורד הישראל בכרם ולוקט העובד כוכבים מן הכלאים בידיו ובלבד שלא יטול הישראל בידיו. מסתברא דקסבר הא דתנן ערלה וכלאי הכרם אסורים דוקא בשל ישראל כדפרישנא, ומשום הכי לא יקלוט ביד, והכי מסתברא, דאלת״ה מאי דעתיה הא ערלה והכלאים אסורים אפילו משל עובד כוכבים אף ע״פ שלא יקלוט ביד אסורים. ומסתברא דרבי יוחנן פליג עליה דמר בריה דרבינא בערלה דקסבר דודאי אסור וספיקא מותר. ובכלאים נמי לאו הלכתא כותיה אלא בתרוייהו תנן יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט, והכי תני בירושלמי [ערלה פ״ג ה״ז].

מסורת הש״ס

(א) מוספתא דקדושין פ״א ה״י, (ב) [נדפו״י: לכלדיני דתניא וכו׳. וכ״ה בתוס׳ ויטב״ש. בכת״י לכתניא רבי אומר וכו׳. ולפנינו כרש״ן], (ג) מ״ק ב: גיטין לו., (ד) ר״ה ט:, (ה) ערלה פ״ג מ״ט, (ו) [נ״ל הלכות (יעב״ץ)], (ז) ערלה שם ברכות לו., (ח) ערלה שם ותוספתא סוף ערלה, (ט) [נעיל לו ע״ב], (י) [גיטין מז ע״א], (כ) [נדריס נט ע״א], (ל) [״ר״ל חריסה חריעה״ ליתא בכש״י, ועיין רש״ז], (מ) [נדפו״י: דמירון], (נ) רש״א מ״ז, (ס) [ותימא נמי. רש״ז], (ע) [שם ד״ה בזמן], (פ) [נ״ל בשביעית וכאמין], (צ) [דגיטין פ״ד ה״ג], (ק) [ויקרא פה, י], (ר) [ערכין לב ע״ב], (ש) [נ״ל ולשמיטה. וכן בסמוך], (ת) [מו״ק ב ע״ב], (א׳) [בתוס׳ טוף: מחדש], (ב׳) [ויקרא יט, יט].

תורה אור השלם

1. וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שָׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשֵּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יַשֶּׁה בְּרֵעֵהוּ לֹא יִגֹּשׂ אֶת רֵעֵהוּ וְאֶת אָחִיו כִּי קָרָא שְׁמִטָּה לַיְיָ׳:
דברים טו ב

2. וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ:
ויקרא כה י

גליון הש״ס

גמ׳ נמכר חוצה לו בארץ אסור. עי׳ מילואי הרמב״ן ב״ב כד ע״ב ד״ה אבל עיינני:

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה ואימא וכו׳ בזמן הבית הס״ד: (ב) ד״ה ונלבד וכו׳ ולוקט מן הערלה. נ״ב כלומר ממה שהוא ספק ערלה: (ג) בא״ד והא דתנן לעיל: (ד) ד״ה כרם וכו׳ בין הגפנים. נ״ב כלומר וספק הוא אם מרעו בגאיסור וה״ל כלאי הכרם: (ה) ד״ה ונלבד וכו׳ למשה מסיני מאי: (ו) תוס׳ ד״ה השמטת וכו׳ הגוף היא נעטוו:

מוסף רש״י

וזה דבר השמיטה שמוט. כתיב בהשמטת כספים, אמאי כתיב תרי זימני שמיטה שמוט (מו״ק ב:). **בזמן שאי אתה משמט קרקע.** כגון עכשיו שבטלה קדושת הארץ, אי אתה משמט כספים. ואף על פי שהשמטת כספים חובת הגוף היא ואינה תלויה בארץ, יליפינן בהיקישא דלא נהגא (גיטין לו.). **בסוריא.** ארם צובה שכבש דוד והוסיפה על גבול ארץ ישראל (ברכות לו.). **ארם** צובה ומכובה לארץ ישראל וכיבשה דוד וחזיבה לארץ ישראל אלא על פי הדיבור ואלא שיש ריבוי ומקרי ליה כיבוש יחיד (גיטין ב:). **בחוצה לארץ.** הלוקח מן המחוד על הערלה ויודע הוא שיש בפרכלו זקנות ונטיעות, יורד ולוקח. היימנו אף על פי שספק הוא אם יביא מן הנטיעות, **ובלבד שלא יראנו.** תחבר כשהוא לוקטן מן הנטיעות (ברכות לו.).

כל מצוה שנצטוו ישראל. להנהיגה קודם שיכנסו לארץ דהיינו חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ: **חוץ מהשמטת כספים.** ולקמיה פריך הא נמי נצטוו עליה קודם לכן דהא חובת הגוף היא ומאי חוץ: **לא נצרכא אלא לדתניא.** דלא נצטוו עליה קודם לכן: **בזמן שאין אתה משמט קרקע.** כגון במדבר ולאחר שנכנסו לארץ: **ואימא במקום זו.** ולמעוטי חוצה לארץ אף בזמן (א) הארץ: **אסור מן הפורה בכ״מ.** קסבר מושב כל מקום שאתה יושבים משמע(ב): **הלכתא מדינה.** הנהיגוהו הם עליהם בחוצה לארץ: **היינו דשני לן.** חמור ספק ערלה מספק כלאים. ספק ערלה ספק עברו עליה שלא שנים לי נמי פרדס שיש בו נטיעות ערלה ושאר נטיעות ולקט עובד כוכבים מן הפירות ואין ידוע מהיכן: **בסוריא.** היא ארם צובה שכבש דוד וסגפה עם ארץ ישראל וקסבר כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש(ג) הלכך ספיקו מותר. ולקמן (דף לט.) פרכינן ואי הלכה למשה מסיני היא בחוצה לארץ היאך מיקל בספיקה ומשיגין אימא כך נאמרה הלכה ספיקה מותר בחוצה לארץ ודאה אסור: **ובחוצה לארץ.** דרחיק טפי ולא מיחליף: **יורד.** ישראל ולוקח מן העובד כוכבים הלוקט מפרדס שיש בו נטיעות ילדות וזקנות ויש״ל יודע שהוא נכנס שם ולוקט לכתחלה: **ונלבד שלא יראנו.** ישראל כשהוא לוקט מן (ד) הערלה והא (ה) דתניא לעיל בסוריא מותר כשנלקט כבר אבל לכתחלה אינו אומר לו לך רד ולקוט: **כרם הנטוע ירק.** שזרע ירק בין הגפנים(ד) דה״ל כלאי הכרם: **וירק נמכר חוצה לו.** ויש לחוש שמא מירק שגדל בכרם הוא וה״ל ספק כלאים: **יורד.** עובד כוכבים ולוקט מן הכלאים ממש ומוכר לחבר: **ונלבד שלא יקוט.** החבר עצמו ביד. ואם אינה הערלה בחוצה לארץ דברי סופרים ולא הלכה למשה(ה) מאי שנא דאחמיר בספק ערלה מספק כלאים:

ניתני

(א) כל מצוה שנצטוו ישראל קודם כניסתן לארץ נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ לאחר כניסתן לארץ אינה נוהגת אלא בארץ חוץ מן [1]השמטת כספים ושילוח עבדים שאע״פ שנצטוו עליהם לאחר כניסתן לארץ נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ השמטת כספים חובת הגוף היא לא נצרכא אלא (ב) לדתניא (ג) דתניא רבי אומר [1]וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים [2]בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים בזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים ואימא במקום שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ובמקום שאין אתה משמט קרקע אין אתה משמט כספים ת״ל כי קרא שמיטה לה׳ מכל מקום: שילוח עבדים חובת הגוף היא סד״א הואיל וכתיב [2]וקראתם דרור בארץ בארץ אין בחוצה לארץ לא תלמוד לומר יובל היא מכל מקום אם כן מה תלמוד לומר בארץ (ד) [3]בזמן שהדרור נוהג בארץ נוהג בחוצה לארץ אין דרור נוהג בארץ אינו נוהג בחוצה לארץ (ה) תנן התם (ו) [4]החדש אסור מן התורה בכל מקום [5]ערלה הלכה [6]והכלאים מדברי סופרים מאי הלכה אמר רב יהודה אמר שמואל (ז) הלכתא מדינה עולא אמר רבי יוחנן (ח) הלכה למשה מסיני א״ל עולא לרב יהודה בשלמא לדידי דאמינא הלכה למשה מסיני היינו דשני לן בין ספק ערלה לספק כלאים (ט) דתנן [7]ספק ערלה בארץ אסור בסוריא מותר בחוצה לארץ יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט ואילו גבי כלאים (י) תנן [8]כרם הנטוע ירק וירק [9]נמכר חוצה לו בארץ אסור בסוריא מותר בחוצה לארץ יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד אלא לדידך

ניתני

לוגא ומכובה לארץ ישראל וכיבשה דוד וחזיבה לארץ ישראל אלא על פי הדיבור ואלא שיש ריבוי ומקרי ליה כיבוש יחיד (גיטין ב:). **בחוצה לארץ.** הלוקח מן המחוד על הערלה ויודע הוא שיש בפרכלו זקנות ונטיעות, יורד ולוקח. היימנו אף על פי שספק הוא אם יביא מן הנטיעות, **ובלבד שלא יראנו.** תחבר כשהוא לוקטן מן הנטיעות (ברכות לו.).

מאיסורו איסור עולם ואין היתר לאיסורו בעודו טבל ותרומה וי״ל דאיכא למיפרך מה לחדש שכן אינו בשאלה תאמר בהני שהן בשאלה פי׳ שיכולין לשאול לחכם כדי לחזור מהפרשת תרומה ומעשר שהפרישם (ב) וטבל אע״ג שאינו בשאלה דלעולם הוי טבל עד שתקנו מ״מ כיון דאיסורו אינו אלא מחמת תרומה ומעשר לא חמירי מיניהו(א) עוד י״ל דאיכא למיפרך דלא דמי לחדש שהרי איסורו בא מאליו ולא ע״י מעשה אדם אבל טבל ותרומה איסורן בא ע״י מירוח(ב) שהוא מעשה אדם ושמא יש לדחות דחדש נמי בא ע״י אדם דהיינו החריסה והזריעה:

השמטת כספים חובת הגוף היא. פי׳ בקונטרס ולמה אתה אומר שהיא מצוה שנצטוו עליה אחר כניסתן לארץ כיון דחובת הגוף (ג) נצטוו עליה אף במדבר ומשני בזמן שאי אתה משמט קרקע כגון במדבר (ד) דליכא חריסה וזריעה אי אתה וכו׳ ופריך ואימא במקום שאתה משמט כלומר אף בזמן שבית המקדש קיים לא תנהג השמטת כספים אלא בארץ ומשני הכא רבייה קרא ת״ל כי קרא שמיטה דמשמע מ״מ וקשה דא״כ לא היה לו לומר ת״ל כי קרא שמיטה כיון (ה) דהתירון של קושיא הוא אלא הוה ליה למימר (ו) (אלא) אמר קרא כי קרא שמיטה ועוד קשה דהיאך נוכל לפרש לעיל שתנהוג שמיטת כספים במדבר והלא דין שמיטות אינו אלא לאחר ירושה וישיבה כדאמרינן בסוף פירקין (לקמן דף מ:) גדול תלמוד תורה שקדם לשמיטה ס״א שנה ונראה לי השמטת כספים חובת הגוף הוא וא״כ פשיטא דנוהג אפילו בחוצה לארץ ומאי אתא ר״א בר׳ שמעון לאשמועינן ומשני לא צריכא לכדרבי כלומר משום הקישא דמקשי כספים לקרקעות אילטריך למימר וגרס׳ מהו דתימא במקום שאתה משמט קרקע דהיינו בארץ ישראל שהרי חובת קרקע היא אתה משמט כספים ובמקום שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים וכיון דאין שמיטת קרקע בחוצה לארץ השמטת כספים לא תנהוג בחוצה לארץ תלמוד לומר כי קרא שמיטה מ״מ וממקרא זה מפיק ליה ר״א בר״ש דנוהג אף בא״ל וא״ל גירסא זו ואימא במקום שאתה משמט כו׳ הוא סיום התירון ולא בלשון קושיא הוא כמו לפירוש הקונטרס ואית ספרים דגרסי נמי(ב) במקום כו׳ וכן בסמוך דפריך שילוח עבדים חובת הגוף היא כו׳ כדפרישית גבי השמטת כספים לריך לפרש גבי שילוח עבדים ולא ניחא לפרש כמו שפירש בקונטרס בהשמטת כספים ורש״י פירש בפרק השולח (גיטין דף לו.ש) גבי הא דאמר אביי בשביעית בזמן הזה דלא משמט מדאורייתא ורבי היא דתניא רבי אומר זה דבר השמיטה שמוט כו׳ דקרקע אינה נשמטת מחריסה וזריעה אלא דוקא בזמן הבית מהאי קרא גופיה ופירש אחד שמיטת קרקע דחריסה וזריעה ואחד שמיטת כספים דהשמטת מלוה אידי ואידי(ג) שביעית כשאין היובל נוהג שמיטין נמי לא היו נוהגין כדדרים בירושלמי(ד) וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת יובל ואחת שמיטת שביעית בזמן שיובל נוהג שביעית נוהג אין היובל נוהג כו׳ ובזמן הזה אין היובל נוהג דגבי יובל כתיב(ה) בארץ לכל יושביה אבל יושביה עליה יובל נוהג כו׳(ו) ובזמן הזה אין יושביה עליה והואיל ויובל אינו נוהג שביעית נמי אינה נוהגת וקשה מה שפירש דשמיטת קרקע היינו מחריסה וזריעה בשביעית והולרך להביא רש״י ההיא דרשה דירושלמי דא״כ היה לו לאביי להביא אותה כיון שהיא עיקר דמשם מוכיח דשמיטה אינה נוהגת שהרי לא ידענן כלום אלא מההוא לכך פירש רבינו תם כי זאת הדרשה דהכא היינו ההיא דירושלמי דהא רבי נמי אמרה התם(ז) ושמיטת קרקע קרי יובל שחוזרת לבעלים ביובל מה שאין כן בשביעית ושמיטת כספים קרי שביעית שאין השמטת כספים ביובל כדרשינן בספרי בפרשת ראה וזה דבר השמיטה שמיטה משמטת כספים ולא יובל וה״פ בזמן שאתה משמט קרקע ביובל שהיא חוזרת לבעלים(ג) אתה משמט כספים היינו שביעית שכספים נוהגים וה״ה דמיירי בשמיטת חריסה וזריעה(ד) דשמיטת שביעית לגמרי יליפינן לה משמיטת יובל והא דנקט שמיטת כספים משום דנקט קרקע לפי שהיה רולה להזכיר מה היא שמיטת יובל נקט נמי שמיטת כספים דדמיא להו שמיטת יובל שביובל חוזרות השדות מלוקח למוכר[ד] ושמיטת כספים כמו כן מופקעים ממלוה ללוה[ה] אי נמי משום דשביעית נוהגת שמיטת כספים מה שאין כן ביובל ומשום הכי נקט לה: **הערלה הלכה והכלאים מדברי סופרים.** ואי״ת אמאי לא יליפינן כלאים מקל וחומר(ו) דחשש נוהג אף בא״ל דאוריתא ומה חשש שאין איסורו עולם כו׳ וי״ל דקסבר האי תנא דכתיב גבי כלאים שדך(ז) למעוטי זרעים שבא״ל כדאמר לקמן (דף לט.) ואין לומר דערלה מיהא נייתי בקל וחומר דחדש דאיכא למימר כלאים יוכיחו:

תני

(א) כל מצוה שנצטוו ישראל קודם כניסתן לארץ נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ אינה נוהגת אלא בארץ חוץ מן השמטת כספים ושילוח עבדים שאע״פ שנצטוו עליהם לאחר כניסתן לארץ נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ השמטת כספים חובת הגוף היא לא נצרכא אלא לדתניא דתניא רבי אומר וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים בזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים ואימא במקום שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ובמקום שאין אתה משמט קרקע אין אתה משמט כספים ת״ל כי קרא שמיטה לה׳ מכל מקום: שילוח עבדים חובת הגוף היא סד״א הואיל וכתיב וקראתם דרור בארץ בארץ אין בחוצה לארץ לא תלמוד לומר יובל היא מכל מקום אם כן מה תלמוד לומר בארץ בזמן שהדרור נוהג בארץ נוהג בחוצה לארץ אין דרור נוהג בארץ אינו נוהג בחוצה לארץ תנן התם החדש אסור מן התורה בכל מקום ערלה הלכה והכלאים מדברי סופרים מאי הלכה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכתא מדינה עולא אמר רבי יוחנן הלכה למשה מסיני א״ל עולא לרב יהודה בשלמא לדידי דאמינא הלכה למשה מסיני היינו דשני לן בין ספק ערלה לספק כלאים דתנן ספק ערלה בארץ אסור בסוריא מותר בחוצה לארץ יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט ואילו גבי כלאים תנן כרם הנטוע ירק וירק נמכר חוצה לו בארץ אסור בסוריא מותר בחוצה לארץ יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד אלא לדידך

ניתני

ניסני או אידי ואידי כו'. דערלה וכלכאים או זה וזה יורד ולוקט דלא אסרו בחוצה לארץ אלא את הזורע או את הלוקט בידים: **ספק י.** לקוט שלא בפני שיהיה ספק אצלי ואינא מיכול ובערלה קאי: **חריפי דפומבדיתא.** עיפא ואבימי בני רחבה דפומבדיתא: **סאוס ספיקא ואכד ודאה.** כלומר ספיקו מותר ודאה אסור. והיתר ספיקא סתמיהו להורות בהנעה ולא לדרשו ברבים הואיל ומקילין בה וכה"ג אמרי' בנדרים (דף כג:) במילתא אחריתי רב הונא בר חיננא סבר למדרשיה בפירקא א"ל רבא תנא סתים לה סתומי ואת דרש לה בפירקא אלמא סתום סתום הדבר קאמר כך השיב רבינו גרשם בר' יהודה ז"ל: **ואכד ודאה.** הואיל והן מקילין אל תתיר להם לספק זה אלא זה אלא אכד אותם הפירות בידים: **והכלו על פירותיהן.** של אלו המקילין בה שטעונין גניזה: **אף אחדש.** אלמא בערלה כת"ק ס"ל דקא מוסיף חדש: **פני חדש.** ולא תתני אף. והכי קאמר ערלה וכלאים הרי הם כשאר התלויין בארץ ואין נוהגין בה"ל אבל חדש נוהג בה"ל דכתיב בו מושב כל מקום שאתם יושבים: **בסוריא מוסר.** ואי ודאה בה"ל הלכה היכי מזלזלינן בספיקא: **לך נאמר.** הלכה למשה: **נוקין על הכלאים בה"ל דבר תורה.** כדליף לקמיה: **בהרכבה האילן.** מין בשאינו מינו: **חקקי שמרו.** מדלא כתיב ושמרתם את חקתי משמע את חקתי אשר מעולם תשמרו מלמד שהזהיר את נח ובניו עליהן ואלו הן החקים בהמתך לא תרביע שדך לא תזרע ואיזו זריעת כלאים שאני אומר שחקקתים לך כבר דומיא דבהמה דבר המסויים והיינו הרכבה ומהכא נפקא לן בסנהדרין (דף ס.) דבני נח הוזהרו עליהן והכא אתה מוסיף ללמוד מהיקש זה דומיא דבהמה אפי' בה"ל דהא חובת הגוף היא אף שדך בה"ל: **והכתיב שדך.** המיוחד לך וה"ל לא הקנו לך מן השמים: **הכוא למעוטי זרעים.** דכלאי הכרם בה"ל דמשום דאפקיה בלשון זריעה כתב שדך: **נשמעיה.** דהא עבר על דברי סופרים: **לא חוריפו.** אין הלכות כלאים מחוורים לכם: **לא לחריפו.** אין הלכות כלאים לזהרות ומאירות לכם: **לא קי"ל כר' יאשיה.** בתמיה. וטעמיה דר' יאשיה לא ידענא מהיכא נפקא ליה דבעינן ב' מיני זרעים וחרנן שניהן. ומפולת יד[6] נפקא ליה[7] (דברים כב) מלא תזרע כרמך כלאים משמע שזריעת הכרם עצמה תהיה בכלאים: **מערב בזרעי וזרע.** ולא בכרם: **והא אנן תנן כו'.** וקס"ד אפי' כלאי זרעים נמי אסרו ביה כי היכי דבא"י אסירי מדאורייתא: **כלאי זרעים.** לא כתיב בהם פן תקדש[8] דמשדך לא תזרע כלאים נפקו: **לאו מילתא היא דאמרי.** דלא גזרו על כלאי זרעים בה"ל: **לגינתא דבי רב.** שהיתה לצורך התלמידים לאכול ירק שבה: **משארי משארי.** ערוגות ערוגות: **מרבע** סבי כרבי יאשיה בכלאים וכרבי אלעאי כו' ומותר לזרוע תחת הכרם וגם מותר לזרוע כלאי זרעים בה"ל כדאמרינן הכא רב יוסף מערב ביזרעי חרע ואף על גב דאמר לאו מילתא היא הא כבר תרצה אביי וגרסה לה"ל שמואל מאיוור"א דטוב ליזהר שלא לזרוע זרעים סמוך שלשה טפחים מעיקרו של אילן דגרסה כמרכיב זרעים בתוך האילן:

תני חדש. וא"ת אמאי צריך למחוק אף לימא דקאי אכלאים[א] וי"ל כיון דאמר רבי אליעזר אין ערלה בה"ל אין סברא לומר שיהא מחמיר[ב] בכלאים יותר מערלה ועוד אומר ר"י כיון דכלאים דרבנן וחדש דאוריתא אין שייך למיתני אף אכלאים ולא פריך אלא אליבא דמ"ד דאוריתא הלכה למשה מסיני[ג]:

ההוא למעוטי זרעים. פירש בקונטרס זרעים שבכרם [ד] דאין לוקין עליו אבל אין לפרש כלאי זרעים דקרקע דבהכם לא אינטריך קרא כיון דחובת קרקע הוא פשיטא דאין נוהגת אלא בארץ אבל כלאי זרעים שבכרם אינטריך קרא אע"ג דחובת קרקע הוא דס"ד למילפינהו בק"ו דחדש כיון דאיסורן איסור עולם ואסורין בהנאה אבל זרעים לא מצי למילף מק"ו דחדש דהא כלאי זרעים דקרקע אינם אסורים בהנאה כדאמר לקמן בשמעתין כלאי זרעים דבארץ לא אסירי בהנאה בחולה לארץ לא גזרו בה רבנן: **לא** קי"ל כרבי יאשיה דאמר עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן **במפולת יד.** פי' בקונט' לא ידעינן מהיכא נפקא ב' מיני זרעים וחרלן שלשי ומפולת יד נפקא ליה מלא תזרע כרמך כלאים משמע שזריעת הכרם עצמה תהא כלאים עכ"ל ונראה דהאי דבעי רבי יאשיה חטה ושעורה וחרלן היינו דוקא להתחייב משום כלאי הכרם אבל מכלאי זרעים מתחייב משני מיני כמו חטה ושעורה אפי' לרבי יאשיה ומדע מדקאמר הא כתיב שדך למעוטי כלאי זרעים שבחוצה לארץ ומי לית ליה לר' יאשיה כלאי זרעים [ה] למה לי שדך דמשמע למעוטי ח"ל אפילו בה"י נמי אינו לוקה אלא משמע דבכלאי זרעים לא פליג וכן מוכח בירושלמי[ו] דקאמר התם על דעתיה דרבי יאשיה נאמר שדך לא תזרע כלאים לאיזה דבר נאמר כרמך לא תזרע כלאים כלומר בלא חרלן מיחייב משום כלאים בחטה ושעורה חבריא אמרין להתראה אם אתרו בו משום שדך ומשום כרמך לוקה שתים כלומר כי איכא כרם בהדי כלאים לוקה שתים ואי איתא דרבי יאשיה לית ליה כלאי זרעים מאי בעי ליה לרבי יאשיה לאיזה דבר נאמר כרמך והא אינו [ז] לוקה כלל על שדך כי אם על כלאי כרם אלא שמע מינה אית ליה שפיר כלאי זרעים בלא כלאי כרם ות"ת אמאי לא בעי רבי יאשיה בכלאי זרעי' אלא שני מיני ובכלאי הכרם בעי שלשה מיני וי"ל דמשמע ליה דקרא ה"ק כרמך[ד] לא תזרע כלאים כלומר בעינן שיהיו כלאים קודם שיבואו בכרם אבל גבי שדך וכלאי זרעים כגון חטה ושעורה קרוים כלאים להתחייב כשזורען בקרקע דגוף הקרקע קרוי שדה[ה] ונראה דהלכה כרבי יאשיה דאף ע"ג דאשכחן כמה משניות דלא כוותיה כגון המעביר עצין נקוב בכרם (כלאים פ"ז משנה ח) והמסכך גפנו כו' (שם משנה ה) מ"מ ק"ל כוותיה דכתיב בפ' מי שמתו (ברכות דף כב.) נהוג עלמא כתלתא

ניתני או זה וזה יורד ולוקח או זה וזה יורד ולוקט האמר ליה שמואל לרב עגן תני או זה וזה יורד ולוקח או זה וזה יורד ולוקט מר בריה דרבנא מתני ליה לקולא זה וזה יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד אמר ליה לוי לשמואל [6]אריוך ספק לי ואנא איכול רב אויא ורבה בר רב חנן מספקו ספוקי להדדי אמרי [3]חריפי דפומבדיתא אין ערלה בחוצה לארץ שלחה רב יהודה לקמיה דרבי יוחנן שלח ליה סתום ספיקא ואבד ודאה והכרז על פירותיהן שטעונים גניזה וכל האומר אין ערלה בח"ל לא יהא לו נין ונכד [1]משליך חבל בגורל בקהל ה' ואינהו כמאן סברוה כי הא דתניא [2]רבי אלעזר בר' יוסי אומר משום ר' יוסי בן דורמסקה שאמר משום רבי יוסי הגלילי שאמר משום רבי יוחנן בן נורי שאמר משום ר' אליעזר הגדול אין ערלה בח"ל ולא והאנן [7]תנן רבי אליעזר אומר אף החדש תני חדש אמר רבי אסי אמר ר' יוחנן ערלה בח"ל הלכה למשה מסיני א"ל [א] ר' זירא לרבי אסי [8]והתניא [9]ספק ערלה בארץ אסור בסוריא מותר [9](בחוצה לארץ יורד ולוקט) [8]אישתומם כשעה חדא א"ל אימא כך נאמר [א]ספיקא מותר ודאה אסור אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן [ב]לוקין על הכלאים[9] דבר תורה [ג] אמר ליה רבי אלעזר [9]בר' יוסי והאנן [9]תנן הכלאים מדברי סופרים [ג]לא קשיא כאן בכלאי הכרם כאן בהרכבת האילן כדשמואל [3]דאמר שמואל [2]את חקתי תשמורו חוקים שחקקתי לך כבר בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע[9] מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה ומה בהמתך נוהג בין בארץ בין בח"ל אף שדך נוהג בין בארץ בין בח"ל ואלא הכתיב שדך ההוא [8]למעוטי [ד]זרעים שבח"ל רב [9]חנן ורב ענן הוו שקלי ואזלי באורחא חזיוהו לההוא גברא דקא זרע זרעים בהדי הדדי א"ל ניתי מר נשמתיה א"ל לא חווריתו ותו חזיוהו לההוא גברא דקא זרע חיטי [9]ושערי בי גופני א"ל ניתי מר נשמתיה א"ל לא צהריתו לא קיימא לן כרבי יאשיה [9]דאמר [ה]עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד רב יוסף [ו]מערב ביזרני וזרע א"ל אביי והאנן תנן הכלאים מדברי סופרים א"ל [ז]לא קשיא כאן בכלאי הכרם כאן בכלאי זרעים כלאי הכרם דבארץ אסורים בהנאה בח"ל נמי גזרו בהו רבנן כלאי זרעים דבארץ לא אסירי בהנאה בח"ל נמי לא גזרו בהו רבנן הדר אמר רב יוסף לאו מלתא היא דאמרי דרב זרע גינתא דבי רב משארי משארי מאי טעמא לאו משום עירוב עירובי כלאים אמר ליה אביי בשלמא אי אשמעינן

ארבע

מרבע

הכרם עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד למאי איצטריך לאו גבי כרם, הרי נתחייב משום כלאי זרעים בחטה ושעורה. ומשני חבריא אמרי להתראה, שאם התרו בו משום שדך לוקה, משום כרמך לוקה. והאי דבעי שני מינים וכרם, דכתיב כלאים וכרמך וכתיב נמי כלאים ושדך, ולא בעי בכלאי זרעים אלא שני מינים, הטעם דקרקע בלא זרעים נקראת שדה, ובלא גפנים לא מקריא כרם. ופי' לא צהריתו, אינכם בקיאים בזה, שכלאי זרעים מותר לזרוע בח"ל. לא קיי"ל וכו', דבארץ אינו חייב [עד] שיזרע(ו) וכו' והואיל ובארץ אינו חייב אם זורע מין אחד או מין ירק בכרם ואינו אסור אלא מדרבנן, בח"ל מותר לזרוע מין אחד או מין ירק בכרם, דהא אפילו בארץ לא אסרה תורה כדאיתא במנחות [טו, ב]. וכ"כ הר"ם בזרעים (ספ"א) [כלאים פ"ח הי"ג-י"ד] שמותר לזרוע ירק בצד הכרם בח"ל ואותו הירק אסור באכילה, והוא שיראה אותו לוקט אבל ספקו מותר. **מערב בזרעונים.** היה מערב מיני זרעים וזורען. ופי' מערב

ספיקא ואכד ודאה. כלומר ספיקו מותר ודאה אסור. והיתר ספיקא סתמיהו להורות בהנעה ולא לדרשו ברבים הואיל ומקילין בה וכה"ג אמרי' בנדרים (דף כג:) במילתא אחריתי רב הונא בר חיננא סבר למדרשיה בפירקא א"ל רבא תנא סתים לה סתומי ואת דרש לה בפירקא אלמא סתום סתום הדבר קאמר כך השיב רבינו גרשם בר' יהודה ז"ל: **ואכד ודאה.** הואיל והן מקילין אל תתיר להם לספק זה אלא זה אלא אכד אותם הפירות בידים: **והכלו על פירותיהן.** של אלו המקילין בה שטעונין גניזה: **אף אחדש.** אלמא בערלה כת"ק ס"ל דקא מוסיף חדש: **פני חדש.** ולא תתני אף. והכי קאמר ערלה וכלאים הרי הם כשאר התלויין בארץ ואין נוהגין בה"ל אבל חדש נוהג בה"ל דכתיב בו מושב כל מקום שאתם יושבים: **בסוריא מוסר.** ואי ודאה בה"ל הלכה היכי מזלזלינן בספיקא: **לך נאמר.** הלכה למשה: **נוקין על הכלאים בה"ל דבר תורה.** כדליף לקמיה: **בהרכבת האילן.** מין בשאינו מינו: **חקקי שמרו.** מדלא כתיב ושמרתם את חקתי משמע את חקתי אשר מעולם תשמרו[6] מלמד שהזהיר את נח ובניו עליהן ואלו הן החקים בהמתך לא תרביע שדך לא תזרע ואיזו זריעת כלאים שאני אומר שחקקתים לך כבר דומיא דבהמה דבר המסויים והיינו הרכבה ומהכא נפקא לן בסנהדרין (דף ס.) דבני נח הוזהרו עליהן והכא אתה מוסיף ללמוד מהיקש זה דומיא דבהמה אפי' בה"ל דהא חובת הגוף היא אף שדך בה"ל: **והכתיב שדך.** המיוחד לך וה"ל לא הקנו לך מן השמים: **הכוא למעוטי זרעים.** דכלאי הכרם בה"ל דמשום דאפקיה בלשון זריעה כתב שדך: **נשמעיה.** דהא עבר על דברי סופרים: **לא חווריפו.** אין הלכות כלאים מחוורים לכם: **לא לחריפו.** אין הלכות כלאים לזהרות ומאירות לכם: **לא קי"ל כר' יאשיה.** בתמיה. וטעמיה דר' יאשיה לא ידענא מהיכא נפקא ליה דבעינן ב' מיני זרעים וחרלן שלשי. ומפולת יד[6] נפקא ליה[7] (דברים כב) מלא תזרע כרמך כלאים משמע שזריעת הכרם עצמה תהיה בכלאים: **מערב בזרעי וזרע.** ולא בכרם: **והא אנן תנן כו'.** וקס"ד אפי' כלאי זרעים נמי אסרו ביה כי היכי דבא"י אסירי מדאורייתא: **כלאי זרעים.** לא כתיב בהם פן תקדש[8] דמשדך לא תזרע כלאים נפקו: **לאו מילתא היא דאמרי.** דלא גזרו על כלאי זרעים בה"ל: **לגינתא דבי רב.** שהיתה לצורך התלמידים לאכול ירק שבה: **משארי משארי.** ערוגות ערוגות:

תנ"ג א מיי' פ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכ' יא סמג לאוין קמד טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ט:

תיד ב ג מיי' פ"ח מהל' כלאים הל' ה טוש"ע י"ד סי' רלה סעי' ח וסי' רלו סעי' ח:

תטו ד [מיי' שם הל' ג טוש"ע י"ד סי' רלז סעי' ב]:

תטז ה מיי' פ"ה מהל' כלאים הלכה ג סמג לאוין רס טוש"ע י"ד סימן רלו סעיף ח:

תטז ו מיי' שם הלכה ו וסמג שם טוש"ע י"ד סימן רלה סעיף ג:

ז מיי' שם הל' ג ד טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף סט:

תורה אור השלם

1. לָכֵן לֹא יִהְיֶה לְךָ מַשְׁלִיךְ חֶבֶל בְּגוֹרָל בִּקְהַל יְיָ׃
מיכה ב ה

2. אֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ בְּהֶמְתְּךָ לֹא תַרְבִּיעַ כִּלְאָיִם שָׂדְךָ לֹא תִזְרַע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאָיִם שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ׃ ויקרא יט יט

מוסף תוספות

א. לחוד שנוהגין בחוץ לארץ דכוותה אמרינן בפרק מקום שנהגו גבי הא דתנן נותנים פאה ללפת ולקפלוט ואמרו עליה אף מן הכרוב ואוקימנא דאלפת בלחוד קאי. ויעט"ש.

ב. מדרבנן. ויעט"ש.

ג. ולשמואל דאמר הלכות מדינה וערלה וכלאים תרווייהו דרבנן אפילו הכי תני אף החדש לדידיה ניתא אי אף החדש אכלאים לחודיה קאי ולא איצטריך לשנויי הכא אלא לר' יוחנן. תוס' הרא"ש ועי' מהרש"ש. ה. שהוא חרצן. תוס' הרא"ש. ה. אבל בשדה לא שייך למימר הכי שיזרע כלאים בהדי שדך דשדה לאו דבר הנזרע הוא. שם.

תוס' ר"י הזקן (המשך)

שאינו אסור בהנאה עד שיזרע ג' מינים אלו, והיינו דקאמר נהוג עלמא. וההיא דעצין נקוב דלא כר' יאשיה היא, ובעל (ה"ה) [ההשלמה] כתב דשני מינים אם זרעם בכרם אסור בהנאה וההיא דהמעביר עצין נקוב מיירי שיש שני מינים בעצין. והיכא שזורע בכרם מין אחד מותר בהנאה והיינו נהוג עלמא כר' יאשיה בכלאים. ואין אלו אלא דברי נביאות. ועוד בהדיא תנן בכלאים פ"ה [ה"ה] הנוטע ירק בכרם או המקיים ה"ז מקדש, אלמא אף בחד מינא אסור בהנאה. והעיקר דהא דר' יאשיה לא נאמרה אלא אם לוקה בזדיעתו אם לאו, דגרסינן בירושלמי [כלאים] פ"ח [ה"א] ז) כתיב לא תזרע כרמך להחמיר עליו אפילו מין אחד. פי' הואיל ואמר שדך לא תזרע כלאים דהיינו שני מינים בשדה שומע אני אם זרע בשדה ועשה כרם בשני מינים, ומשני להחמיר שאם זרע מין זרע אחד עם הקיא הכרם אע"ג דליכא משום כלאי זרעים חייב משום [כלאי] כרם. וזה ראיה שאם זרע חטה וחרצן לדברי הכל ליכא משום כלאי זרעים. על דעתיה דר' יאשיה כתיב שדך לא תזרע לאיזה דבר נאמר לא תזרע כרמך כלאים, כלומר הואיל ואינו חייב בזריעת

גליון הש"ס

גמ' למעוטי זרעים שבחוצה לארץ. עיין שבת פד ע"ב תד"ה מרבע:

הגהות הגר"א

[א] גמ' א"ל רב אבי והתניא כו': [ב] שם א"ל ר"א בר' יוסי נמחק:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוס' ר"י הזקן

אריוך. קרי ליה לשמואל משום דהלכתא כוותיה בדיני, לשון דיינא שדינו דין כמו מלך. ספק לי. כלומר תן לי מספק ערלה ואיכול. ואית דמפרשי תן לי מודאי ערלה דס"ל דלוי ולרבה ולרב אויא כמ"ד אין ערלה בח"ל. ור"ש פירש לקוט שלא בפני כדי שיהא ספק אצלי. חריפי דפומ בדיתא. עיפא ואבימי בני רחבה דפומ בדיתא. סתום. ספק ערלה הניחהו בידך וגנזהו לאוכלו. ור"ש פירש לא תתיר להם כי אם בהנענ וודאי ערלה אבדהו שאסור בהנאה. יורד ולוקח. ואם הלמ"מ היא אמאי ספיקא מותר. אשתומם כשעה חדא. פסוק הוא בדניאל [לד, טז], כלומר עמד בבהלה ומשומם כמו שעה. אימור. ההלכה שנאמרה למשה כך נאמרה. והאי אימור לשון ודאי הוא. והלכתא כר' יוחנן הלכך כל ספק ערלה מותר בח"ל ספק עברו ג' שנים או לא עברו, או ספק לקט מילדה או מזקנה. לוקין. אף בח"ל. הרכבת אילן. אסורה כדשמואל וכלאי הכרם אינן אסורים אלא מדרבנן. שחקקתי לך. היינו הרכבת אילן והרבעת בהמה שאסורה לבני נח כדאיתא פרק (ר' ישמעאל) [ארבע מיתות סנהדרין ס, א]. והלכתא כשמואל ור' יוחנן. שדך. שמשמע שלך דוקא דהיינו בארץ, בח"ל לא הקנו לו מן השמים. כלאי זרעים. דבח"ל אין אסור בזריעתן ולא באכילתן כמו שנבאר לקמן. דהוה זרע. או מין אחר או ירק. נשמעיה. דהא עבר אדברי סופרים. לא שחריתו. כלומר אינכם בקיאין בזה. לא קיי"ל כר' יאשיה. פי' הר"ם [כלאים פ"ה ה"ז] דר' יאשיה לענין מלקות אמר שאינו לוקה הזורע כלאים (בח"ל) אלא כשזורע חטה ושעורה וחרצן יחד אבל מין אחד או ג' שני מינין אסור בהנאה ואינו לוקה, כדתנן פ"ז [דכלאים מ"ח] המעביר עצין נקוב בכרם אם הוסיף במאתים אסור ומיתיתן בפ' כל שעה [פסחים כה, א] ובפ' כל הבשר [חולין קטז, א]. והא דאמרינן במי שמתו [ברכות כב, א] ובראשית הגז [חולין קלו, ב] נהוג עלמא כר' יאשיה בכלאים, ר"ל פי' דלא לקי בארץ אלא כשזורע ג' מינים אלו, הלכך בח"ל ליכא איסורא בזריעתן בפחות מג' מינים אלו. ואיכא מאן דאמר דהא [ד]ר' יאשיה להיתר הנאה נאמרה,

עין משפט נר מצוה

תיג א מיי' פ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכ' יא סמג לאוין קמד טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ט:

תיד ב ג מיי' פ"ח מהל' כלאים הל' ה טוש"ע י"ד סי' רלה סעי' ח וסי' רלו סעי' ח:

תטו ד מיי' שם הל' ג טוש"ע י"ד סי' רלז סעי' ב:

תטז ה מיי' פ"ה מהל' כלאים הלכה ג סמג לאוין רס טוש"ע י"ד סימן רלו סעיף ח:

תטז ו מיי' שם הלכה ו וסמג שם טוש"ע י"ד סימן רלה סעיף ג:

ז מיי' שם הל' ג ד טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף סט:

שאם היתה שקולה מברעת. וא"ת בגלו הכי נמי אמרי' במסכת ר"ה (דף יז.) דרב חסד מטה כלפי חסד כשהן שקולין וי"ל דבשאר מצות כשמעשיו שקולים הוי כזיעוני אבל בהני חשיב לדיק גמור:

מתניתין דעבדין ליה יום טב ויום ביש. פי' בקונטו מי שעושה מצוה יתירה דהוי רובא זכיות מתקנין לו בעולם הזה יום טוב ונפרעים ממנו עונותיו וזהו תיקון י"ט לו לעה"ב וכל שעונותיו מרובים דקתני מריעין לו היינו דעבדין ליה הזמנת יום שמשלמין לו שכר מצותיו בעולם הזה ובאותו יום יהא דומה לו כמו שקיים כל התורה כולה אבל רוב ימיו של רשע שרוי ברעה והיינו שעונותיו מרובין על זכיותיו ומריעין לו היינו פעמים שעושין לו יום רע כדי למרק עונותיו בעולם הזה ובאותו יום יהא דומה לו כמי שסרף כל התורה אבל רוב ימיו של לדיק שרוי בטובה[א] כשזכיותיו מרובין על עונותיו והיינו דלא כר' יעקב דאמר שכר מצוה בהאי עלמא ליכא[ב]:

מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה. ובעובדי עבודת כוכבים איפכא מחשבה רעה[ג] הקב"ה מצרפה למעשה דכתיב (עובדיה ז) מחמס אחיך יעקב תכסך בושה וכלמה לעולם ולא מצינו שעשה עשו ליעקב שום רעה אלא מחשבתו הרעה אשר חשב עליו מצרפה הקב"ה למעשה ומחשבה טובה של עובדי כוכבים אין הקב"ה מצרפה למעשה דכתיב בדניאל (ג) (ודניום) עד מעלי שמשא הוה משתדר[ד] לשיזבותיה פירוש שהיה דניום עושה כל כחו להציל דניאל מגוב אריות אלמא אע"ג שהצילו עד הערב קאמר קרא שלא הצילו אלא מבקש להצילו מדכתיב לשיזבותי ולא כתב ושיזביה[ה]: ויעשה

אמאי לא אגין מצות עליה כי היכי דלא ליתי לידי הרהור[ו] והא א"ר אלעזר שלוחי מצוה אין נזוקין התם בהליכתן שאני והא אמר רבי אלעזר[ז] שלוחי מצוה אינן נזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן סולם רעוע הוה דקביע היזיקא וכל היכא דקביע היזיקא לא סמכינן אניסא דכתיב[ח] ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני אמר רב יוסף[ט] אילמלי דרשיה אחר להאי קרא כרבי יעקב בר ברתיה לא חטא ואחר מאי[י] הוא איכא דאמרי כי האי גוונא חזא ואיכא דאמרי לישנא דחוצפית[יא] המתורגמן חזא דהוה גריר ליה דבר אחר אמר פה שהפיק מרגליות ילחך עפר נפק חטא רמי רב טובי בר רב קיסנא לרבא תנן כל העושה מצוה אחת מטיבין לו עשה אין לא עשה לא ורמינהי ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה[יב] אמר ליה התם[יג] כגון שבא דבר[יד] עבירה לידו וניצול הימנה כי הא דרבי חנינא[טו] בר פפי תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר מלתא ומלי נפשיה שיחנא וכיבא עבדה היא מילתא ואיתסי ערק טשא בההוא בי בני דכי הוו עיילין בתרין אפילו ביממא הוו מיתזקי למחר אמרו ליה רבנן מאן נטרך אמר להו שני נושאי

ארבע מד' רוחות הערוגה. אם היה זורען בערוגה אחת ונשמר להניח ריוח ביניהם אלא אינן ייענו זה מזה כמשפטם השנוים במס' שבת (דף פד:) הוה שמעינן מינה שאסור לזרוע כלאים בת"ל אבל השתא דזרע כל מין בערוגה לבדו לאו משום כלאים הוא אלא שלא להטריח השמש שהולך להביא ירק לבקש מין שהוא צריך לו בין שאר המיינין ויודע באיזה ערוגה הוא: **דשמעת.** שמש: **מתני' העושה מצוה אחת.** מפרש בגמרא: **מטיבין לו.** משמע בהאי עלמא: **ונוחל את הארץ.** חיי העולם הבא: **גמ' אלו דברים הוי.** הוא דאוכל פירות והקרן קיימת אבל מצוה אחרייתי לא ואלו תנן מטיבין לו ונוחל את הארץ: **מכלל דהני אפילו חדא נמי.** ואפילו לא קיים שאר מצות בתמיה והא רובא עונות הוא: **לומר שאם היה שקולה מברעת.** הא דקתני אלו דברים במחצה עונות ומחצה זכיות קאמר ויש במחצה זכיות אחת מאלו מכרעת את הכף כאילו הוי רובא זכיות ואינו צריך למצוה יתירה דמתני' וכי ליתי ליה בה חדא מהני צריך למצוה יתירה: **מריעין לו.** בעונ"ז לנקותו מעונותיו שיטול שכר אלא: **מטיבין לו.** לשלם לו שכר מצותיו בחייו כדי לטורדו: **מאני.** דקתני מטיבין ומריעין דעבדין ליה יום טב ויום ביש מי שעושה מצוה יתירה דהוי רובא זכיות מתקנין לו בעולם הזה י"ט לו לעולם הבא וכל שעונותיו מרובין דקתני מריעין לו היינו דעבדין ליה הזמנת יום שמשלמין לו שכר מצותיו כאן להיות מתוקן לו יום רע: **רבא אמר.** לעולם כדאמרן מעיקרא מטיבין לו בשכר פירות והקרן קיימת והך מתני' דקתני מריעין לו רבי יעקב היא: **אלין אחיים המיים אלויה.** באותו מתן שכר להודיענ אלין מתן שכר אלא לעולם הבא: **ודלמא לא הוה כדי.** לא יארע הדבר הזה לעולם אלא מאריכין ימיו ושנותיו: **ודלמא אוסף שעה מהרהר בעבירה היה.** ולא היה לבו לשמים. ומשני מחשבה רעה ומעשה לא עשה[ט] אין הקב"ה מצרפה למעשה ולא היה לו ללקות: **למען יפחד.** שתפשו בלבם הרהורי עבודת כוכבים דבה משתעי קרא: **והאמר רבי אלעזר הו'.** והיכי אמרי' דרבי יעקב מעשה חזא: **איך אלך.** ואע"ג דבשליחותא דמקום הוה מסתפי מהזיקא דקביעא: **אלמלי דרשיה אחר להאי קרא.** דלמען ייטב לך[י] בעולם הבא לא חטא דאיהו נמי כה"ג חזא אמר אין שכר בעולם ולא לתרבות רעה: **דבר אחר.** חזיר: **הפס שבא דבר עבירה לידו.** ההוא יצר ולא עבר עבירה דקאמר נוטל עליה שכר בעבירה שבא לידו וכפה יצרו ולא עבר אין מצוה יתירה מזו: **מבעפיה.** לזנות: **טשא.** נטמן: **הוו מפוזקי.** שמצויין בו מזיקין: כגון

שבחות זו לזרע שבחות זו ג' עפרים לא מיכפת לן, דלענין כלאים היכר בעלמא הוא דבעינן כדפרישית (שבת פד:). **שמתן שכרה בצדה שאין תחיית המתים תלויה בה.** כגון כנוד אב ואם ושאר הקון, שלא מוכל להניח ממנן שכרה שעתידין המתים לתחיות (חולין קמב.). **לעולם שכולו טוב.** שאין בו לא חיוך ולא יסורין אלא טובה (שם). דכתיב ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני. אם לא הוה אלא בהרהור דלא אלך לשלוחי הקב"ה אלא אם כן אמר לי הקב"ה אלך ולא אלך אלא אם כן אמר לי הקב"ה אלך ולא אלך אלא אם כן אמר לי הקב"ה אלך ולא אלך

כגון רבי צדוק. שלבש כח לכוף ילכו להתגבר בחפצי קונו: **אמר מאי נפקא מינה. דהא** מילתא דלא נזדמן לי אלא מאכל טמא יש לי ללמוד מכאן דעביד האי הבועל ארמית ראוי למאכל טמא: **שגרם תנורא.** אותה ארמית הסיקה את התנור ללות דבר הטמא שם. ואשה גדולה היתה שאין יכול ליפטר ממנה ומסור בידה להורגו: **קא מנחא ליה.** לאותו גלי בתוכו: **נפיל בהא.** בתור של גיהנם: **אי ידעי.** אילו ידעתי שחמור עליכם הדבר כל כך: **דיקולי.** סליס שנשים נותנות שם פלליהן: **אטרחתן.** שהייתי במקום אחר לחזור ד' מאות פרסי: **לאו עניותא.**

בתמיה אם לא העניות לא הוללכתי להיות עסקי במלאכת נשים: **שיפה.** שם כלי: **דינרי.** זהובים: **יאריכון ימיך.** לעולם הבא: **ייטב לך.** בחייך: **ימלא חייס.** לעולם הבא לדקה וכבוד בעולם הזה: **חייך.** בעולם הזה ואורך ימיס לעולם הבא: **בשלוח הקן נמי כו'.** וליתנייה: **רבי אידי אסברא לי.** אינו דומה לאלו דהנך כולהו הברויות נהנין ממנו ונמצא טוב לשמים וטוב לברויות ובההוא כתיב כי פרי מעלליהם יאכלו דבהאי קרא כתיב כי טוב כי פרי מעלליו יאכל כתיב לא תייב גבי אוכל פירותיהן בעולם הזה: **רע לשמים ורע לבריות.** כגון רוצח וגזלן וגנב: **רע לשמים ואינו רע לבריות.** מגלה עריות מבזה מועדים[מ] אוכל חלב: **אין לו פירות.** אין נפרעין ממנו יותר מכדי רשעו: **עבירה שעושה פירות.** כגון חילול השם שאדם חשוב עובר עבירה ואחרים למדין ממנו לעשות[מ] כן: **מחשבה שעושה פירות.** שקייס מחשבתו ועשה: **מצרפה למעשה.** ונפרעים ממנו אף על המחשבה: **עולא אמר.** הא דכתיב פרי מחשבותם בעובר ושוב כתיב כי הדר מהרהר לעשות מצטרפת למעשה ואפי' לא עביד לה אין חזרתו לשם שמים אלא שלא הולכך לה כדרב הונא דאמר נעשית לו כהיתר: **ואם שם קדשי לא תחללו.** היינו פרהסיא שהרואה מזלזל בכבוד המקום: **ילבש שחורים.** שלא יראה עצמו בכבודו אולי ירך לבבו בכך וגם [ג] אם יחטא אין אדם נותן לב לפי שאינו חשוב בעייניהם לכן ילבש שחורים: **אין עושין לו כהנוני.** המקיף לאדם פעמים רבות וגובה כל הקפותיו יחד אין עושין כך מלמעלה למחללי השם אלא נפרעין מיד: **שאם היפה.** כף המאזנים שקולה ויש באחד העונות חילול השם מכריע את הכף לחובה. והאי מקיפין לשון עיוני כמו אין מקיפין בבועי (חולין דף מו:) אקפינהו ואידמו (שם דף נ.) [ד] שמקריב זו אצל זו ומעיין אם דומות: לפי

[מ] נושאי קיסר שמרוני כל הלילה אמרו ליה שמא דבר ערוה בא לידך וניצלת הימנו דתנינא כל הבא דבר ערוה לידו וניצל הימנו עושין לו נס [1]גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו כגון רבי צדוק וחבריו ר' צדוק תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר לה חלש לי ליבאי ולא מצינא איכא מידי למיכל אמרה ליה איכא דבר טמא אמר לה מאי נפקא מינה דעביד הא אכול הא שגרת תנורא קא מנחא ליה סליק ויתיב בגויה אמרה ליה מאי האי אמר לה דעביד הא נפיל בהא אמרה ליה אי ידעי כולי האי לא צערתיך רב כהנא הוה קמזבין דיקולי תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר לה איזיל איקשיט נפשאי סליק וקנפיל מאיגרא לארעא אתא אליהו קבליה אמר ליה אטרחתן ארבע מאה פרסי א"ל מי גרם לי לאו עניותא יהב ליה שיפא דדינרי: רמי ליה רבא לרב נחמן [2]תנן אלו דברים שאדם עושה אותן ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא אלו הן כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום שבין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם בכיבוד אב ואם כתיב [2]למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך בגמילות חסדים כתיב [3]רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד ובהבאת שלום כתיב [4]בקש שלום ורדפהו [ה]וא"ר אבהו אתיא רדיפה רדיפה כתיב הכא בקש שלום ורדפהו וכתיב התם רודף צדקה וחסד בתלמוד תורה כתיב [5]כי הוא חייך ואורך ימיך [ו]בשילוח הקן נמי כתיב [6]למען ייטב לך והארכת ימים ליתני נמי הא [ז]תנא ושייר תני תנא [ח]אלו דברים ואת אמרת תנא ושייר אמר רבא רב אידי אסברא לי [7]אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו וכי יש צדיק טוב ויש צדיק שאינו טוב אלא טוב לשמים ולבריות זהו צדיק טוב טוב לשמים [ט]ורע לבריות זהו צדיק שאינו טוב כיוצא בדבר אתה אומר [8]אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו וכי יש רשע רע ויש שאינו רע אלא רע לשמים ורע לבריות הוא רשע רע רע לשמים ואינו רע לבריות זהו רשע שאינו רע: [י]הזכות יש לה קרן ויש לה פירות שנאמר אמרו צדיק כי טוב וגו' עבירה יש לה קרן ואין לה פירות שנאמר אוי לרשע רע וגו' ואלא מה אני מקיים [9]ויאכלו מפרי דרכם וממועצותיהם ישבעו עבירה שעושה פירות יש לה פירות ושאין עושה פירות אין לה פירות מחשבה טובה[כ] מצרפה למעשה שנאמר [10]אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו [כ]מאי ולחושבי שמו אמר רב אסי אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה [כא]מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה שנאמר [11]און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' ואלא מה אני מקיים [12][כב]הנני מביא אל העם הזה רעה פרי מחשבותם מחשבה שעושה [כג] פרי הקב"ה מצרפה למעשה מחשבה שאין בה פרי אין הקב"ה מצרפה למעשה ואלא הא דכתיב למען [13]תפוש את [בית] ישראל בלבם אמר רב אחא בר יעקב ההוא בעבודת כוכבים הוא דכתיב [כד]דאמר מר [א]חמורה עבודת כוכבים שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה עולא אמר כדרב הונא [כה]דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו סלקא דעתך אלא נעשית לו כהיתר אמר רבי אבהו משום רבי חנינא נוח לו לאדם שיעבור עבירה בסתר ואל יחלל שם שמים בפרהסיא שנאמר [14]ואתם בית ישראל כה אמר ה' איש גילוליו לכו עבדו [ואחר] אם אינכם שומעים אלי ואת שם קדשי לא תחללו [כו]אמר רבי אלעאי הזקן אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתכסה שחורים ויעשה כמו שלבו חפץ ואל יחלל שם שמים בפרהסיא איני [כז]והתניא [כח]כל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם [ט]מה היא רבה אומר [ב]זה המסתכל בקשת רב יוסף אומר זה העובר עבירה בסתר לא קשיא הא דמצי כייף ליצריה והא דלא מצי כייף ליצריה תנן התם [לא]אין מקיפין בחילול השם אחד שוגג ואחד מזיד מאי אין מקיפין אמר מר זוטרא שאין עושים כחנווני מר בריה דרבנא אמר לומר שאם היתה שקולה מכרעת[לב]: [ג]ת"ר לעולם יראה

ויעשה מה שלבו חפץ. פי' ר"ח ז"ו שהותר לו לעבור עבירה אלא כך אמר ר' אלעזר יגיעת דרכים והאכסנאות ולבישת שחורים משברים יצר הרע ומונעים אדם מן העבירה[אא] ד):

אין מקיפין בחילול השם. פר"ח משנה במסכת אבות ושמא היינו הא דתנן (פ"ד מ"ד) כל המחלל שם שמים בסתר נפרעין ממנו בגלוי[ב] אבל לשון מקיפין קשה[ג] ושמא בריית[ת] היא אף על גב דאומר תנן:

תלמוד

לשון הגמרא מוכיח כן שחלקו על פי' מקיפין ותו דתינח למר בריה דרבינא מה ענין זו אצל זו. **סס.**

עין משפט נר מצוה

תכא א מיי' פ"ג מהל' ע"ז הלכה ד סמג לאוין טו:
תכב ב טוש"ע א"ח סי' רכט סעי' ו:
תכג ג סמג לאוין נ:

תורה אור השלם

1. בָּרְכוּ יְיָ מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ:
תהלים קג כ
2. כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יַאֲרִיכֻן יָמֶיךָ וּלְמַעַן יִיטַב לְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: דברים ה טו
3. רֹדֵף צְדָקָה וָחָסֶד יִמְצָא חַיִּים צְדָקָה וְכָבוֹד: משלי כא כא
4. סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב בַּקֵּשׁ שָׁלוֹם וְרָדְפֵהוּ:
תהלים לד טו
5. לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה בוֹ כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאָרֶךְ יָמֶיךָ לָשֶׁבֶת עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: דברים ל כ
6. שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים: דברים כב ז
7. אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב כִּי פְּרִי מַעֲלֵלֵיהֶם יֹאכֵלוּ:
ישעיהו ג י
8. אוֹי לָרָשָׁע רָע כִּי גְמוּל יָדָיו יֵעָשֶׂה לוֹ:
ישעיהו ג יא
9. וְיֹאכְלוּ מִפְּרִי דַרְכָּם וּמִמֹּעֲצֹתֵיהֶם יִשְׂבָּעוּ:
משלי א לא
10. אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יְיָ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב יְיָ וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְיָ וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ: מלאכי ג טז
11. אָוֶן אִם רָאִיתִי בְּלִבִּי לֹא יִשְׁמַע אֲדֹנָי:
תהלים סו יח
12. שְׁמַעֵי הָאָרֶץ הִנֵּה אָנֹכִי מֵבִיא רָעָה אֶל הָעָם הַזֶּה פְּרִי מַחְשְׁבוֹתָם כִּי עַל דְּבָרַי לֹא הִקְשִׁיבוּ וְתוֹרָתִי וַיְמָאֲסוּ בָהּ: ירמיהו ו יט
13. לְמַעַן תְּפֹשׂ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם אֲשֶׁר נָזְרוּ מֵעָלַי בְּגִלּוּלֵיהֶם כֻּלָּם:
יחזקאל יד ה
14. וְאַתֶּם בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְיָ אִישׁ גִּלּוּלָיו לְכוּ עִבְדוּ וְאַחַר אִם אֵינְכֶם שֹׁמְעִים אֵלָי וְאֶת שֵׁם קָדְשִׁי לֹא תְחַלְּלוּ עוֹד בְּמִתְּנוֹתֵיכֶם וּבְגִלּוּלֵיכֶם:
יחזקאל כ לט

מוסף תוספות

א. ויוכל לעשות מעכשיו מה שלבו חפץ דודאי אין יצרו מתגבר עליו. תוס' מגיגה טז ועי' תוס' סנה"ש שמולק. ב. אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם. תוס' הרא"ש. כלומר נפרעים לאלתר ואע"פ שהביאו אותה בכאן שלא כלשונה הכי אורחא דתלמודא בכמה דוכתי. ריטב"א. ג. דאין

הגהות הב"ח

(מ) גמ' מחשבה שעושה (פרי) תו"מ וכ"כ ס"א מעשה וכן בסמוך:

מוסף רש"י

אתיא רדיפה רדיפה. תשלום שכר גדול להבאת שלום שאוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא כגמילות חסדים דכתיב בהו ימצא חיים לדקה בעולם הבא וכתיב בעולם הזה (ובמות קסז:). **תני תנא אלו דברים.** דמשמע דוקא (תענית יד.). **שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה.** דכתיב (במדבר טו) וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה וגו' ולכפיון בהוריות (ח.) דבעבודת כוכבים מיירי (חולין ה. וכתו"ז שבועות כט.). **נעשית לו כהיתר.** דומה בעיניו כהיתר (ערכין ל: וכתו"ז סוטה כב.). **ילך למקום שאין מכירין אותו.** אין דעתו נקפה עליו ושמא יקל כח ילמו וגם אם יחטא אין אדם נותן לב לפי שאינו חשוב בעייניהם, וכן בלבוש שחורים (חגיגה טז.). והואיל ואין מכירין אותו שם, ליכא תלול השם, ואמר לן רבי משום רב אלי גאון ויעשה מה שלבו חפץ, רוצה לומר דולמי כיון שלבוש שחורים וכו' אי ערב בדבר שאינו חפץ מכאן ואילך בעבירה (מו"ק יז.). **ראוי לו שלא בא לעולם.** טוב ויפה היה לו אם לא בא לעולם (חגיגה יא:). **הא דמצי כייף ליצריה.** ומוטב על שהוא נחבא בסתר כאילו דוחק הרגליים. **והא דלא מצי כייף ליצריה.** טוב לו בגיעה מפרהסיא (שם טז.). **בחילול השם.** כגון תלמיד חכם המזלזל בפני בני אדם, דתמתן שהוא תלמיד חכם למדים בני אדם ממנו ממעשיו ומסכים אחריו ונמצא שם שמים מחולל על ידו ומומרים רואו זה שלמד תורה כמה מעשיו מקולקלין ופורשין ואין למדין, וקשה הוא חלול השם מעבודת כוכבים (יחזקאל כ לט) ואתם בית ישראל וגו' איש גלוליו לכו עבדו מאחר שאינם שומעים אלי ואת שם קדשי לא תחללו **עוד** (אבות פ"ד מ"ד). **אחד שוגג ואחד מזיד.** אם עשית בשוגג גובה ממך כעין השגגה, כי האי דאמרינן בעלמא (מגילה יב.) מפני מה נתמיינו ישראל שבאותו הדור כליה מפני שהשתמשו בגלם של נבוכדנצר, וכי משוא פניס יש בדבר, הם השתמשו בגלם ליהיו כלים לגמרי, א"ל הס לא עשו אלא לפניס משום נבוכדנצר, אף הקב"ה לא עשה עמהם אלא לפניס, דבאותו ענין שהטאו פרע מהסס, היינו כעין שוגג, ואם עשה במזיד גובה ממנו בפרעון גמור בגלוי (אבות שם).

תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה. תימה דלמר נספ"ק דב"ק (דף יח.) ר' יוחנן משי ידיה ומנח תפילין והדר אמר לן קייס אמרינן לימד לא אמרי' ופריך והא אמר מר גדול תלמוד תורה שהתלמוד מביא לידי מעשה [6] פירש בקונטרס מי נתלה במי קטן נתלה [ב] בגדול[א] וא"כ כיון דאמר קייס כל שכן לימד שאינו משוב כל כך אלמא מוכח התם מהכא דמעשה גדול וי"ל דהתם הכי פי' והדר אמר לן קייס אמרינן [ג] לימד לא אמרינן[ב] ופריך התם והאמר מר גדול תלמוד שמביא לידי מעשה [ג]כ היאך קייס אם לא לימד[ג] וכיון שאנו אומרים לו קייס הרי [ד] אומרים לו לימד ואת אמרת קייס אמרינן לימד לא אמרי' ומשני הא למיגמר הא לגמורי כלומר למגמר לדידיה ודאי מעשה עדיף אבל לגמורי אחרינא ודאי עדיף טפי ממעשה[ד] והלכך לימד לאחריני לא אמרי' וי"מ דאדם שלא למד עדיין ובא לימלך אם ילמוד תחילה או יעסוק במעשה אומרים לו למוד תחלה לפי שאין עם הארץ חסיד [ה] אבל אדם שלמד כבר המעשה טוב יותר מלימוד [ו]:

אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה. והא דאמר בפרק במה מדליקין (שבת לא.) כשמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה היינו דווקא לענין שאלה ששואלין לו על משא ומתן[ה] אבל מ"מ נפרעים ממנו תחלה על שלא קבע עתים לתורה[ו]: **ויש אומרים אף פסול לעדות.** פירש בקונטרס הואיל ואינו מקפיד על עצמו אינו בוש לזלזל בעצמו [ז] ולפסול וקשה אמאי פסול לעדות הוא הא אמרינן בירושלמי [ח] ר"ש ברבי הוה אכיל בשוקא חזיה ר"מ אמר לו אין שבח לתלמיד לאכול בשוק משמע דלאחר אין קפידא ופי' ר"ת דהכא מיירי שאוכל ואוכל וא"ת אם כן פשיטא דפסול דגזלן הוא[ז] וי"ל שאוכל פחות משוה פרוטה אי נמי שגזל דבר שאינו מקפיד עליו והר"ר אליהו מפרש כגון שהלך אצל המוכרים וטועם משל כולם מעט מעט[ח] כאילו רוצה לקנות מהם ואיתא השתא [ט] שקורין כלב שדומה לכלב [י] אוכל כאן מעט וכאן מעט ור"ת פירש דאוכל בשוק היינו שאוכל סעודה דפת דגנאי יותר [ט]:

הדרן עלך האשה נקנית

[א] יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי עשה מצוה אחת אשריו שהכריע עצמו לכף זכות עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו לכף חובה שנאמר [1] וחוטא אחד יאבד טובה הרבה בשביל חטא יחידי שחטא אובד ממנו טובות הרבה ר' אלעזר בר' שמעון אומר לפי [ב] שהעולם [ג] נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות [א] עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה שנאמר וחוטא אחד כו' בשביל חטא יחידי שעשה זה אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה ר"ש בן יוחי אומר [2] אפילו צדיק [ד] גמור כל ימיו ומרד באחרונה איבד את הראשונות שנאמר [2] צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו [ד] ואפילו רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירים לו [ה] שוב רשעו שנאמר ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו וניהוי כמחצה ומחצה זכיות אמר ריש לקיש [ו] בתוהא על הראשונות: **מתני'** [ז] כל שישנו במקרא ובמשנה ובדרך ארץ לא במהרה הוא חוטא שנאמר [3] והחוט המשולש לא במהרה ינתק [ח] וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן היישוב: **גמ'** [ט] [י] אמר רבי אלעזר ברבי צדוק למה צדיקים נמשלים בעולם הזה לאילן שכולו עומד במקום טהרה ונופו נוטה למקום טומאה נקצץ נופו כולו עומד במקום טהרה כך הקב"ה מביא יסורים על צדיקים בעולם הזה כדי שיירשו העולם הבא שנאמר [4] והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד ולמה רשעים דומים בעולם הזה לאילן שכולו עומד במקום טומאה ונופו נוטה למקום טהרה נקצץ נופו כולו עומד במקום טומאה כך הקב"ה משפיע להן טובה לרשעים בעולם הזה כדי לטורדן [יא] ולהורישן למדריגה התחתונה שנאמר [5] יש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות: [יב] וכבר היה רבי טרפון וזקנים מסובין בעלית בית נתזה בלוד נשאלה שאילה זו בפניהם תלמוד גדול או מעשה גדול נענה רבי טרפון ואמר מעשה גדול נענה ר"ע ואמר [יג] תלמוד גדול נענו כולם ואמרו [יד] תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה תניא רבי יוסי אומר גדול תלמוד שקדם לחלה ארבעים שנה לתרומות ולמעשרות חמשים וארבע לשמיטים ששים ואחת ליובלות מאה ושלש מאה ושלש מאה וארבע הויין קסבר יובל [יב] מתחילתו הוא משמט וכשם [יג] שהלימוד קודם למעשה כך דינו קודם למעשה כדרב המנונא [יד] דאמר רב המנונא [ה] אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה שנאמר [6] פוטר מים ראשית מדון וכשם שדינו קודם למעשה כך שכרו קודם למעשה שנאמר [7] ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו: כל שאינו לא במקרא ולא במשנה: א"ר יוחנן [טו] ופסול לעדות ת"ר [טז] האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב ויש אומרים פסול לעדות אמר רב אידי בר אבין [יז] הלכה כיש אומרים דרש בר קפרא רגזן לא נלפי שהעולם נידון אחר רובו [ו]. תימה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי עשה מצוה אחת אשריו שהכריע עצמו לכף זכות [ז] עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו לכף חובה שנאמר [1] וחוטא אחד יאבד טובה הרבה בשביל חטא יחידי שחטא אובד ממנו טובות הרבה ר' אלעזר בר' שמעון אומר לפי [ב] שהעולם [ג] נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות [א] עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה שנאמר וחוטא אחד כו' בשביל חטא יחידי שעשה זה אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה ר"ש בן יוחי אומר [2] אפילו צדיק [ג] גמור כל ימיו ומרד באחרונה איבד את הראשונות שנאמר [2] צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו [ד] ואפילו רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירים לו [ה] שוב רשעו שנאמר ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו וניהוי כמחצה ומחצה זכיות אמר ריש לקיש [ו] בתוהא על הראשונות: **מתני'** [ז] כל שישנו במקרא ובמשנה ובדרך ארץ לא במהרה הוא חוטא שנאמר [3] והחוט המשולש לא במהרה ינתק [ח] וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן היישוב: **גמ'** [ט] [י] אמר רבי אלעזר ברבי צדוק למה צדיקים נמשלים בעולם הזה לאילן שכולו עומד במקום טהרה ונופו נוטה למקום טומאה נקצץ נופו כולו עומד במקום טהרה כך הקב"ה מביא יסורים על צדיקים בעולם הזה כדי שיירשו העולם הבא שנאמר [4] והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד ולמה רשעים דומים בעולם הזה לאילן שכולו עומד במקום טומאה ונופו נוטה למקום טהרה נקצץ נופו כולו עומד במקום טומאה כך הקב"ה משפיע להן טובה לרשעים בעולם הזה כדי לטורדן [יא] ולהורישן למדריגה התחתונה שנאמר [5] יש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות: [יב] וכבר היה רבי טרפון וזקנים מסובין בעלית בית נתזה בלוד נשאלה שאילה זו בפניהם תלמוד גדול או מעשה גדול נענה רבי טרפון ואמר מעשה גדול נענה ר"ע ואמר [יג] תלמוד גדול נענו כולם ואמרו [יד] תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה תניא רבי יוסי אומר גדול תלמוד שקדם לחלה ארבעים שנה לתרומות ולמעשרות חמשים וארבע לשמיטים ששים ואחת ליובלות מאה ושלש מאה ושלש מאה וארבע הויין קסבר יובל [יב] מתחילתו הוא משמט וכשם [יג] שהלימוד קודם למעשה כך דינו קודם למעשה כדרב המנונא [יד] דאמר רב המנונא [ה] אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה שנאמר [6] פוטר מים ראשית מדון וכשם שדינו קודם למעשה כך שכרו קודם למעשה שנאמר [7] ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו: כל שאינו לא במקרא ולא במשנה: א"ר יוחנן [טו] ופסול לעדות ת"ר [טז] האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב ויש אומרים פסול לעדות אמר רב אידי בר אבין [יז] הלכה כיש אומרים דרש בר קפרא רגזן לא

ירושלמי [פסחים פ"ג ה"ז]. וכבר נמנו התלמוד קודם למעשה. רבנן דקסרי אמרי הדא דתימר (בישישים חכמה) [בשיש שם] מי שיעשה, אבל אין שם מי שיעשה המעשה קודם לתלמוד. ע"כ. פי' זה הירושלמי מיירי במצוה עוברת שמפסיק תלמודו מפני המצוה העוברת הואיל ואין שם מי שיעשנה ואח"ש חזור לתורתו כמו שביארנו במועד קטן פ"ק. וראש הירושלמי, ר' אבהו שלח לבריה למגמר בטבריא שלחו ליה ואמרו ליה גומל חסד הוא, כלומר מניח תורתו לעשות לויה לכל המתים, שלח ליה המבלי אין קברים בקסרי שלחתיך [יא] בטבריא. וכבר נמנו התלמוד קודם למעשה וכו', דמשמע שפי' זה הירושלמי הוא כמו שפירשנו, דהא ר' חגינא היה מניח תלמודו שהיה עוסק בתורה מפני לויית המת שהיא מצוה עוברת וגער בו אביו מפני שהיו שם אחרים שמלוין את המת. ובגמרין פרק בני העיר [מגילה כט, א] מתבאר דין מבטלין ת"ת להוצאת המת כמו שביארנו שם תכלית הביאור. **פוטר מים.** פורק עול תורה, ראשית מדון הוא תחלת דינו. **פסול לעדות.** דהואיל ואינו מן היישוב אינו מקפיד על עצמו ואין לו [בושת] פנים.

עין משפט נר מצוה

תכד א מיי' פ"ג מהל' תשובה הלכה ד:
תכה ב מיי' שם הל' ג:
תכו ג מיי' שם הל' ג:
תכז ד מיי' שם [פ"א הל"ג] ופ"ב הל' ח:
תכח ה מיי' שם פ"ג הלכה ג:
תכט ו מיי' פי"א מהל' עדות הלכה א סמג לאוין ריד טוש"ע מ"מ סימן לד סעיף יח:
תל ז מיי' פ"ג מהל' מ"ת הלכה ג ופ"א שם הלכה ג טוש"ע י"ד סימן רמו סעיף יח:
תלא ח מיי' שם פ"ג הלכה ה טוש"ע שם סעיף יט:
תלב ט מיי' פי"א מהל' עדות הלכ' א סמג לאוין ריד טוש"ע מ"מ סי' לד סעיף יח:
תלג י מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף יח:

תורה אור השלם

1. טוֹבָה חְכֻמָּה מִכְּלֵי קְרָב וְחוֹטֵא אֶחָד יְאַבֵּד טוֹבָה הַרְבֵּה:
קהלת ט יח
2. וְאַתָּה בֶּן אָדָם אֲמֹר אֶל בְּנֵי עַמֶּךָ צִדְקַת הַצַּדִּיק לֹא תַצִּילֶנּוּ בְּיוֹם פִּשְׁעוֹ וְרִשְׁעַת הָרָשָׁע לֹא יִכָּשֵׁל בָּהּ בְּיוֹם שוּבוֹ מֵרִשְׁעוֹ וְצַדִּיק לֹא יוּכַל לִחְיוֹת בָּהּ בְּיוֹם חֶטְאתוֹ:
יחזקאל לג יב
3. וְאִם יִתְקְפוּ הָאֶחָד הַשְּׁנָיִם יַעֲמֹדוּ נֶגְדּוֹ וְהַחוּט הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בִמְהֵרָה יִנָּתֵק:
קהלת ד יב
4. וְהָיָה רֵאשִׁיתְךָ מְצֻעָר וְאַחֲרִיתְךָ יִשְׂגֶּה מְאֹד:
איוב ח ז
5. יֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ וְאַחֲרִיתָהּ דַּרְכֵי מָוֶת:
משלי יד יב
6. פּוֹטֵר מַיִם רֵאשִׁית מָדוֹן וְלִפְנֵי הִתְגַּלֵּע הָרִיב נְטֹשׁ:
משלי יז יד
7. וַיִּתֵּן לָהֶם אַרְצוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל לְאֻמִּים יִרָּשׁוּ:
תהלים קה מד

מוסף רש"י

בתוהא על הראשונות. שמתמרט על הלקוח הראשונות שעשה (יחזקאל ג כ). **תחילת דינו.** לעניין לבוז, **על דברי תורה.** שלא עסק בתורה (סנהדרין ז.). **פוטר מים.** שפוטר התורה מעליו הוא ראשית מדונו, תורה נמשלה למים דכתיב (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים (סנהדרין שם). **הדרן עלך האשה נקנית**

מוסף תוספות

א. על חזקיהו מלך יהודה שכשמת הביאו ספר תורה והושיבוהו על מיטתו אמרו קיים זה מה שכתוב בזה. ריטב"א. ב. וכיון שתולה התלמוד במעשה אלמא מעשה עדיף. ריטב"א. ג. ולא מסיק אדעתיה השתא לחלק בין למד ללימד. תוס' ב"ק יח. ד. שמביא את הרבים לידי מעשה כשמלמדם. שם. ה. ואח"כ קבעת עיתים לתורה. **תוס' סנהדרין ז.** ו. והכי דריש ליה לקרא תחילת גילוי דינו במה שנטשו מדברי תורה. תוס' סנהדרין ז. ז. ואפי' אכלו בבית גזלן הוא. תוס' כלא"ש. ח. ומערים כההיא דאמרינן בשבת פ' מפנין (שבת קכט.) לענין הקזה. שם. ט. כמו אנו לוזין ואוכלין ואוכל אצל חמיו ביהודה (כתובות יב.) דגנאי הוא טפי בפת כשאוכל ומברך בשוק. שם. וההיא דירושלמי בפירות ולתלמיד חכם הוא גנאי ולא לאחר. ריטב"א. **הדרן עלך פרק האשה נקנית**

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' עבר עבירה אחת וכו' נ"ב עיין שו"ת הר"י לבית הלוי סי' לה ודו"ק:

לעזי רש"י

אשולייר"א [אישלייר"א]. מדרגות.

תוס' ר"י הזקן

בית נתזה. שם האיש. שהתלמוד מביא לידי מעשה. כלומר שמי שידע התורה עושה המצות וירא מן החטאים בשלימות, אבל מי שלא ידע התורה לא יעשה זה כראוי, כאמרם [אבות פ"ב מ"ה] אין בור ירא חטא ואין עם הארץ חסיד. מצורף לזה [ראה הקדמת הרמב"ם לפירוש המשנה] שבא לרמוז שהחכם מצד חכמתו יגיע אל המעשה השלם והטוב והוא קנין המדות הטובות והממוצעות, ומי שהוא בעל תכונות טובות לבד לא יגיע אל החכמה מצד התכונות הטובות וגם מעשיו שהוא עושה אינם על דרך נכונה ולא על דרך אמת, כמו שאז"ל [שם] אין בור ירא חטא ולא ע"ה חסיד, שאין לו מדע שידע המעשים שיהיו טובים מצד עצמם ועל כן כתוב בתורה [ראה דברים ה, א] ולמדתם ועשיתם, הוי לימוד החכמה קודם למעשה.

מסורת הש"ס

א) מוספתא דקדושין פ"א הי"ח, ב) שם [ע"ש], ג) [בכמ"י, דפו"ר, וע"י: שוס רשע שגאמר], ד) שם, ה) אמות דר"ע פרק לט [ע"ש], ו) [כל מימרא זו עד וכבר היה שייך לסוגיא שלפני המשנה. ועיין מהרש"א ופנ"י], ז) [בכמ"י: ולהורידן], ח) ספרי פ' עקב, ט) ב"ק יח. מגילה כז., י) [כ"ה מ: ערכין כח.], כ) [בדפו"ר וע"י: שהתלמוד], ל) סנהדרין ז. שבת לא., מ) [מס' ד"א פ"י], נ) [בע"י: מתלה], ס) [שם: מיעוטו], ע) [שם: היא ונדכל"ל (רש"ש)], פ) [במדבר טו, יח], צ) [דברים יד, כב], ק) [כ"ה מ ע"ב], ר) [ערכין כח ע"ב], ש) [שם נוסף: מעשה שמיטה], ת) [תענית ז ע"א], א) [בדפו"ר: ופירש], ב) [תענית ז ע"א], ג) [בע"י: למד, וכן בסמוך כמה פעמים וכן הוא בדפו"ר], ד) [בדפו"ר וע"י נוסף: אמו], ה) [אמות פ"ב מ"ה], ו) [עי' תוס' ב"ק יח. ד"ה והאמר], ז) [וע"ע תוס' סנהדרין ז.], ח) [בדפו"ר: וליפסל. וכ"ה בכ"י, וכל"ל], ט) [דמשמע פ"ג ה"ב], י) [בע"י: שקלאן], כ) [בע"י: האוכל], ל) [לגמרא],

---

תוספות רש"י

בתוהא [ו] **ראשונות.** שמתמרט על הלקוח הראשונות שעשה (יחזקאל ג כ). **תחילת דינו.** לעניין לבוז, **על דברי תורה.** שלא עסק בתורה (סנהדרין ז.). **פוטר מים.** שפוטר התורה מעליו הוא ראשית מדונו, תורה נמשלה למים דכתיב (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים (סנהדרין שם). **הדרן עלך האשה נקנית**

לא עלתה בידו אלא רגזנותא ולאדם טוב מטעימים אותו מפרי מעשיו [ו]וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ דור הנאה ממנו שנאמר [1]ובמושב לצים לא ישב מושבו מושב לצים:

הדרן עלך האשה נקנית

האיש [א]מקדש בו ובשלוחו [ב]האשה מתקדשת בה ובשלוחה [ג]האיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלוחו: **גמ'** השתא בשלוחו מקדש בו מיבעיא אמר רב יוסף מצוה בו יותר מבשלוחו כי הא [ד]דרב ספרא [ד]מחריך רישא רבא [ה]מלח שיבוטא איכא דאמרי בהא איסורא נמי אית בה כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב [ה]אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו [ז]ורחמנא אמר [2]ואהבת לרעך כמוך וכי איתמר דרב יוסף אסיפא איתמר האשה מתקדשת בה ובשלוחה השתא בשלוחה מיקדשא בה מיבעיא אמר רב יוסף [ו]מצוה בה יותר מבשלוחה כי הא דרב ספרא מחריך רישא רבא מלח שיבוטא אבל בהא איסורא לית בה כדר"ל [ח]דאמר ר"ל טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו: האיש מקדש את בתו כשהיא נערה: כשהיא נערה אין כשהיא קטנה לא מסייע ליה לרב [ט]דאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי אלעזר [י]אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה: שליחות מנלן דתניא [3]ושלח מלמד [ח]שהוא עושה שליח ושלחה [כ]מלמד שהיא עושה שליח [4]ושלח ושלחה [מ]מלמד שהשליח עושה שליח אשכחן בגירושין בקידושין מנלן וכ"ת דיליף מגירושין מה לגירושין שכן ישנן בעל כרחה אמר קרא [5]ויצאה

והיתה [נ]מקיש הויה ליציאה מה יציאה משוי שליח אף הויה נמי משוי שליח ואלא הא דתנן [ס]כ[ע]האומר לשלוחו צא תרום תורם כדעת בעל הבית ואם אינו יודע דעת בעל הבית תורם בבינונית אחד מחמשים

פיחת

האיש מקדש. השתא בשלוחו מקדש בו מיבעיא. ואין שייך לתרץ הכא לאו דוקא וכ"ל לא זו אף זו דלא שייך לשנויי הכי אלא בשמי בנות [ס]אבל בשמי תינוקות לא: [ע]**אי איתמר דרב יוסף אסיפא איתמר.** ולהכי לא מוקי אריש וכגון שמכירה משום דהא מנ"ל דלמא מתני' מיירי בין מכירה ובין אין מכירה ואפי' איסורא איכא ומלתא דרב יוסף לא נדע: **אסור לאדם שיקדש אשה בו'.** תע"ג דקתני האיש מקדש לכתחילה לא נקט ליה אלא לאשמועינן דין קידושין[א]:

כשהיא נערה אין כשהיא קטנה לא. וא"ת ודלמא לרבותא נקט נערה[ב] וכל שכן קטנה וי"ל דדייק מדקתני כשהיא נערה ולא קתני האיש מקדש את בתו נערה משמע [ג]דוקא נערה אבל לא קטנה א"נ י"ל דדייק מדלא קתני במתני' האיש מקדש את בתו סתם[ג] כדתנן (כתובות דף מו:) האב זכאי בבתו בקדושיה ולא מפרש נערה כי הכא משמע דהכא דמפרש נערה הוי דוקא ולא קטנה: **אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא** קטנה. ותע"ג דאמר לעיל דאיסורא ליכא משום דטב למיתב טן דו ה"מ בגדולה שהיא מתקדשת ע"י עצמה דכיון שנתרצית ליכא למיחש שמא תחזור אבל קטנה שמתקדשת ע"י אביה[ד] איכא למיחש שמא אם היתה גדולה לא היתה מתרצית ועכשיו שאנו [ה]מהגיס לקדש בנותינו אפי' קטנות היינו משום שבכל יום ויום הגלות מתגבר עלינו ואם יש סיפק ביד אדם עכשיו לתת לבתו גדוניא שמא לאחר זמן לא יהיה סיפק בידו ותשב בתו עגונה לעולם: **ושלח** ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח. פ"ה דתרי ושלחה כתיב בפרשה ות"ת הא איצטריך חד ושלחה למדרש דקטנה ושוטה אינה יכולה להתגרש [ו]דהכי משמע ושלחה מי שמשלחה ואינה חוזרת פרט לזו שמשלחה והיא חוזרת וי"ל דושלחה בתרא יש שתי דרשות דמצי למימר ונתן בידה ולשתוק מדכתב ושלח ש"מ לדרשא ומה"מ דושלחה נפקא דרשא אחרת ור"ח פי' דמושלחה אחרון דריש כולהו ודרש שלח דהוה מצי למימר ונתן בידה וכן וי"ו דושלחה וכן ה' דושלחה ואידך ושלחה איצטריך להך דרשא דמשלחה ואינה חוזרת וזה לשון ר"ח דתניא שלח מלמד שעושה שליח פירוש ושלחה מביתו אחרון הוה ליה למיכתב ונתן בידה ולמה כתב שלח לומר שעושה שליח הוסיף ה' דכתיב שלחה מלמד שהיא עושה שליח ושלחה הוסיף ו' עוד מלמד שהשליח עושה שליח: **תורם כדעת בעל הבית.** פירוש לפי מה שמכיר בבעל הבית עינו יפה או עינו רעה ויש בתרומה שלש מדות לפי שלא נאמר בה שיעור מפורש אלא ראשית דגנך דמשמע כל שהוא ובירושלמי[ו] מפרש להו א"ר לוי ביונית א' מן החמשים ונפקא ליה מתרומת מכס דכתיב (במדבר לא) וממחצית בני ישראל תקח אחד אחוז מן החמשים כל מה שאתה אוחז אחוז א' מחמשים וכמו שמלינו תרומת מכס אחד מחמשים אף כל תרומה תורם אחד מחמשים וזו מדה ביונית ועין רעה אחד מששים ונפקא ליה מקרא דכתיב (יחזקאל מה) ששת האיפה מחומר החטים וששתם האיפה מחומר השעורים וחומר הוי שלשים סאין ואיפה ג' סאין נמצא ששת האיפה עולה חצי סאה וכשתורם ששת האיפה מחומר נמצא דהיינו אחד מששים והיינו עין רעה ועין יפה אחד ממ' נפקא ליה נמי מהאי קרא דכתיב ששת האיפה וכתיב נמי בהאי קרא וששתם כלומר וששתם קאי אחומר חטים וחומר שעורים דבכל חד וחד איכא שתות דהיינו סאה לשני חומרים ותן ששת האיפה דכתיב בהאי קרא על וששתם נמצא דהיינו אחד מארבעים דהוא סאה וחצי לששים סאין דהיינו חומר חטים וחומר שעורים[ה]:

פיחת

לא יקדשנה. אסיפא. דלגבי דידה ליכא איסורא דודאי לא תשנאנו אע"פ שתראה בו דבר מגונה דבכל דהו ניחא לה. כשהיא קטנה לא. כלומר אשמעינן קטנה לא יקדש. אני רוצה. ואע"ג דאמרינן לעיל דבכל דהו ניחא לה, הני מילי כשהיא עצמה עושה, אבל כשאחר עושה לא. והראב"ד תירץ דהני מילי גדולה אבל קטנה לא. ולדבריו קשיא אמאי עד שתאמר בפלוני אני רוצה, בעד שתגדיל סגי דגדולה בכל דהו ניחא לה, אלא לאו כדפרישנא ש"מ, דאפילו גדולה כשאחר עושה לא ניחא לה.

(סוטה כג.). **מחריך רישא.** אם היה שם רגש בטעמה לחרוך מחרכו הוא בעלמו (שבת קיט.). **טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו.** טן דו, גופים שונים כל דהו בעל (יבמות קיח:). בעל ואשתו ואפילו אינו לה אלא לצורת בעלמא (לעיל ז.). משל הדיוט הוא שהגיסים אומרות טוב לשבת עם גוף שנים משבת אלמנה (כתובות עה.). כלומר אשה בכל דהו ניחא לה (ב"ק קיא.). **דו.** לשון יוצאת דיו שתים (סוכה נא:). **עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה.** ומקן לדבר דכתיב [בראשית כד ז] נקרא לנערה ונשאלה את פיה (רש"י רי"ף וכ"ה ברש"י בחומש). **תורם כדעת בעל הבית.** כפי מה שהוא אומר בו, אם עין יפה אחד מארבעים ואם עין רעה אחד מששים (כתובות צט:) שכן שיעור חכמים (בכורות טא. מכת"ר).

נלח (ח) **עלה בידו.** בשכרו אלא כחש בשרו ברגזנותו (ט) לא נשתכר כלום: **דור.** נדור: **שנאמר ובמושב לצים לא ישב.** וזה שאינו באחד מאלו במה יתעסק אם לא בלצונות:

הדרן עלך האשה נקנית

האיש מקדש בו ובשלוחו. בגמ' יליף לה: **כשהיא נערה.** וכ"ש כשהיא קטנה אם קבל (י) קידושין מקודשת. והאי דנקט נערה אורח ארעא אשמועינן דקטנה לכתחלה לא כדמפרש בגמ': **גמ' מצוה בו יותר מבשלוחו.** דכי עסיק גופו במצות (כ) מקבל שכר טפי: **מחריך רישא.** לכבוד שבת: **שיבוטא.** דג: **בהא איסורא נמי איכא.** אם יכול לקדש בעצמו וקידש ע"י שליח דמצוה שילמנה שמא תתגנה עליו: **וכי איתמר דרב יוסף.** דאמר מצוה הוא דאיכא ולאו איסורא אסיפא איתמר: **אבל בהא.** תע"פ שלא ראתהו ליכא איסורא לומר שמא תראה בו דבר מגונה: **דאמר ר"ל טב למיתב טן דו.** משל הוא שהגיסים אומרות על בעל כל דהו שהוא טוב לשבת עם שני גופים משבת אלמנה: **טן.** גוף: **דו.** שנים. ואי קשיא ה"נ גבי דידה ליכא איסורא כי יהיב (ל) קידושין לשלוחה ולא חזי לה אין הכי נמי ומיהו מתני' בדידה קאמר דהיא מיקדשא בה ובשלוחה הלכך הא דתנא בה למצוה אשמועינן אבל איסורא לגבי דידה ליכא אבל רישא דאיירי בדידיה תנא בו משום איסורא: **ושלח.** בגירושין כתיב ושלחה מביתו ומדלא כתב וגירשה נלמדינו בא שהאיש עושה שליח להוליך גט לאשתו: **מלמד שהאשה עושה שליח.** לקבל גיטה קרי ביה ושלחה (מ) לא מפיק ה"א: **ושלח ושלחה.** שני פעמים נאמר בענין: **שכן ישנן בעל כרחה.** הלכך איתנהו נמי על ידי שליחות: **תורם כדעת בעל הבית.** לפי מה שהוא מכיר בעל הבית אם עינו יפה או עינו רעה. עין יפה אחד מארבעים עין רעה אחד מששים (נ) שהתרומה לא נאמר בה שיעור מפורש אלא ראשית דגנך (דברים יח) ואפילו כל שהוא:

פיחת

לשון ר"ח דתניא שלח מלמד שעושה שליח פירוש ושלחה מביתו אחרון הוה ליה למיכתב ונתן בידה ולמה כתב שלח לומר שעושה שליח הוסיף ה' דכתיב שלחה מלמד שהיא עושה שליח ושלחה הוסיף ו' עוד מלמד שהשליח עושה שליח: **תורם כדעת בעל הבית.** פירוש לפי מה שמכיר בבעל הבית עינו יפה או עינו רעה ויש בתרומה שלש מדות לפי שלא נאמר בה שיעור מפורש אלא ראשית דגנך דמשמע כל שהוא ובירושלמי[ו] מפרש להו א"ר לוי ביונית א' מן החמשים ונפקא ליה מתרומת מכס דכתיב (במדבר לא) וממחצית בני ישראל תקח אחד אחוז מן החמשים כל מה שאתה אוחז אחוז א' מחמשים וכמו שמצינו תרומת מכס אחד מחמשים אף כל תרומה תורם אחד מחמשים וזו מדה ביונית ועין רעה אחד מששים ונפקא ליה מקרא דכתיב (יחזקאל מה) ששת האיפה מחומר החטים וששתם האיפה מחומר השעורים וחומר הוי שלשים סאין ואיפה ג' סאין נמצא ששת האיפה עולה חצי סאה וכשתורם ששת האיפה מחומר נמצא דהיינו אחד מששים והיינו עין רעה ועין יפה אחד ממ' נפקא ליה נמי מהאי קרא דכתיב ששת האיפה וכתיב נמי בהאי קרא וששתם כלומר וששתם קאי אחומר חטים וחומר שעורים דבכל חד וחד איכא שתות דהיינו סאה לשני חומרים ותן ששת האיפה דכתיב בהאי קרא על וששתם נמצא דהיינו אחד מארבעים דהוא סאה וחצי לששים סאין דהיינו חומר חטים וחומר שעורים[ה]:

פיחת

א מיי' פ"ג מהל' אישות הלכה יד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לה סעיף ג:
ב מיי' וסמג שם טוש"ע אה"ע סימן לו סעיף ג:
ג מיי' וסמג שם טוש"ע אה"ע סימן לו סעיף ז:
ד מיי' פ"ל מהלכות שכנים הלכה ו סמג עשין ל טוש"ע אח"מ סי' רנ סעיף ג:
ה מיי' פ"ג מהלכות אישות הלכה יט סמג שם טוש"ע אה"ע סימן לה סעיף ג:
ו מיי' וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' לו סעיף ג:
ז מיי' שם סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לו סעיף ג:
ח מיי' פ"ב מהלכות גירושין הלכה ג ופ"ו שם הלכה ג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכ סעיף ג ושימן קמ סעיף ג:
ט מיי' פ"ה שם הלכה ג ופ"ו הלכה ג ד [טן] סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קמ סעיף ג:
י מיי' פ"ו מהלכות גירושין הלכה ד סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קמח סעיף לח:
יא כ מיי' פ"ל מהל' תרומות הלכה ז:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא עלתה בידו בשכרו אלא רגזנותו כחש בשרו לא: (ב) תוס' ד"ה אסור וכו' וגיגים לקדש. נ"ב ע"ל סוף דף פא:

מוסף תוספות

א. אע"ג דאיכא איסורא דחיילי קידושין. תוס' טוך. ב. לאשמועינן אע"ג שהיא גדולה היא ברשות האב להתקדש. תוס' הרא"ש. ג. ומשמע בין נערה בין קטנה. ריטב"א. ד. מדעתו. תוס' הרא"ש. אבל בשוטה לא נודע למי כתוב. אע"ג דאמרה בפלוני אני רוצה שמא תחזור בה לכשתגדיל. וע"ע בתוס' ר"י הזקן. ה. וכולה מילתה אסמכתא דשמואל גופיה קאמר (לקמן נח.) חטה אחת פוטרת את הכרי. תוס' כתובות צט ע"ב.

תום' ר"י הזקן

רגזנותא. כחש בשרו.
סליק פירקא
האיש מקדש

מצוה בו. כל מצוה שמוטלת עליו יעשה בגופו ולא ע"י שליח. מחרך רישא. הוא בעצמו לכבוד שבת היה מהבהב ראש הבהמה באור. שיבוטא. דג. ותתגנה. וישנאנה, ואם הוא ילך

מוסף רש"י

האיש מקדש בו ובשלוחו. והמקדש אשה לחכירו יקדשנה בפני עדים וימכר תהא מקודשת לפלוני כן פלוני בטובעת זו כדת משה וישראל (האורה ח"ב סי' ד'). **האיש מקדש את בתו.** מקבל קידושי כמו קטנה שלא מדעתה

מא: האיש מקדש פרק שני קידושין

פיחת י' או הוסיף י' תרומתו תרומה. פי' בקונטרס פיחת שתרס אחד ממדתיך[ב]: **מגלן.** דשליח תורם: **גם אתם.** כן תרימו גם אתם והאי גם יתירא הוא: **במחשבה.** נותן עיניו בלב זה ואוכל בלב זה[ג] דכתיב (במדבר יח) ונחשב[ד]: **ואמרו לאחד.** מבני חבורתם: **לא ובקש.** פסח האכול: **והן אוכלין עמו.** שהרי עשאוהו שליח לשחוט ושלהן פסול: **מגלן.** דשלוחו של אדם כמותו ושל"ש קדשים: **אלא קדשים.** אפי' תרומה חול הוא אלא: **רוב מעשיהם.** כל עבודת הקרבתם ע"י כהנים שהם שלוחים[ה]: **הי' היתי גרסי': שכן ישנן במחשבה.** קדשים נמי איתנהו במחשבה[ו] (וכן נמי פסול קדשים ופיגול ע"י מחשבה הם בחיים) גמר בלבו לומר שור זה עולה הרי הוא עולה כדתני' בשבועות בפ"ג (דף כו:) מולא שפתיך[ז] אין לי אלא שהוציא בשפתיו גמר בלבו מנין ת"ל[ח] כל נדיב לב עולות: **והיתי מהגך.** מה קדשים שהן קדש ישנן בשליח תרומה שהיא חול לא כל שכן מה לקדשים שכן רוב מעשיהם ע"י שליח גירושין יוכיחו מה לגירושין שכן ישנן חול אצל תרומה קדשים יוכיחו וחזר הדין הלך השוה שבהן שישנן ע"י עצמו ושלוחו כמותו אף אני אביא תרומה: **לגדר' יגאי.** להכי כתב גם לרבויי שליח משום דבעי לאקושי למשלחו למימר דבעובד כוכבים פסול: **לפי שאינו כו'.** אלמא לא בעי קרא דמסברא אית לן למימר דמידי דלא שייך ביה לא מתעביד עליה שליח: **לאו בר היתירא הוא** גרסי'. אינו בשום לד היתר אשת איש שאינו מגרש דהא אין לו קידושין: **ה"ג** אבל עובד כוכבים הואיל ואיתיה בתרומה דנפשיה: **שתרמו.** את שלהן: **תרומתן תרומה.** ליאסר לזרים דקסבר אין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע[ב] ומירוח עובד כוכבים אינו פוטר מן התרומה ובמנחות (דף סז.) יליף לה טעמא מדגנך דגנך תרי זימני[ג] למעוטי דיגון עובד כוכבים ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות: **מדמעת.** אם נפלה לחולין אוסרתה: **וחייבין עליה חומש.** האוכלה בשוגג: **ור' שמעון פוטר.** דקסבר אין מירוח העובד כוכבים חייב בתרומה ויליף לה מדגנך ולא דיגון עובד כוכבים במנחות (שם) ולדידיה ליכא מיעוט אחר מיעוט דמצריך להו לריכי: **אתם גם אתם למה לי.** פשיטא דלא הוי עובד כוכבים שליח דהא ליתיה בתרומה דנפשיה: **איצטריך.** לרבויי שליח לתרומה משום דכתיב אתם למעוטי אריסים מלתרוס חלקו של בעה"ב ואפטרופוס יתומים והתורם את שאינו שלו שלא לכהי איצטריך גם לרבויי: **הניחא לרבי יהושע.** דנפקא ליה שליחות דקדשים מושמטנו אותו: בפסח

פיחת עשרה או הוסיף עשרה תרומתו תרומה מנלן וכי תימא דיליף מגירושין מה לגירושין שכן ישנן חול אמר קרא אתם [1]גם אתם ג) א״ל לרבות את השליח ונכתוב רחמנא בתרומה וניתו הנך ונגמרו מיניה משום דאיכא למפרך ג) שכן [2] ישנה ד) במחשבה והא ד) דתנן [3] חבורה שאבד פסחה ואמרו לאחד צא ובקש ושחוט עלינו והלך ומצא ושחט והן לקחו ושחטו אם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והם אוכלים [א] ושותים עמו מנלן וכי תימא דיליף מהנך מה להנך שכן ישנן חול אצל קדשים נפקא ליה מדרבי יהושע בן קרחה ה) דא"ר יהושע בן קרחה מנין ששלוחו של אדם כמותו שנאמר [2] ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים וכי כל הקהל כולן שוחטין והלא אינו שוחט אלא אחד ו) אלא ז מכאן ח ששלוחו של אדם כמותו נכתוב רחמנא בקדשים וניתי הנך וניגמרו מיניה משום דאיכא למפרך מה לקדשים שכן רוב מעשיהן ע"י שליח חדא מחדא לא אתיא תיתי חדא מתרתי הי תיתי לא נכתוב רחמנא בקדשים ותיתי מהנך מה להנך שכן ישנן חול אצל קדשים לא נכתוב רחמנא בגירושין ותיתי מהנך מה להנך שכן ישנן במחשבה אלא לא לכתוב רחמנא בתרומה ותיתי מהנך ט) ה"נ ואלא אתם גם אתם למה לי מיבעי ליה לכדרבי יגאי י) דא"ר יגאי גם אתם יא מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית הא למה לי קרא מדרבי חייא בר אבא א"ר יוחנן נפקא יב) דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן יג) אין העבד נעשה שליח לקבל גט מיד בעלה של אשה לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין איצטריך ס"ד אמינא עבד דלאו בר היתירא הוא בכלל אבל עובד כוכבים הואיל ואיתיה בתרומה דנפשיה יד) דתנן יה) העובד כוכבים והכותי שתרמו תרומתן תרומה אימא שליח נמי עביד קמשמע לן ולר' שמעון דפטר דתנן יו) תרומת עובד כוכבים מדמעת וחייבין עליה חומש יז) ור"ש פוטר יח) אתם יט) גם אתם למה לי איצטריך סד"א הואיל ואמר מר כ) אתם יא ולא אריסין אתם ולא שותפין אתם יב) ולא אפוטרופוס אתם יג) ולא התורם את שאינו שלו אימא אתם ולא שלוחכם נמי קמ"ל הניחא לרבי יהושע בן קרחה אלא לרבי יונתן דמפיק ליה להאי קרא לדרשא אחרינא מנא לן דתניא יד) רבי יונתן אומר מנין שכל ישראל כולן יוצאים**

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ד מהל' תרומות הלכה ח:
ב מיי' שם הל' טו טוש"ע י"ד סי' שלח סעי' מו:
יג ג מיי' פ"ג מהל' קרבן פסח הלכה ד:
יד ד מיי' פ"ח מהל' שלוחין הלכה ח סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סימן קפב סעיף ח:
טו ה מיי' שם פ"ב הלכ' ח ופ"ד מהלכות תרומות הלכה ח סמג שם טוש"ע שם סי' קפח סעיף ח:
טז ו מיי' פ"ו מהל' גירושין הלכה ו סמג עשין עח טוש"ע אה"ע סימן קמח סעיף לח:
יז ז מיי' פ"ד מהלכות תרומות הלכה טו [טוש"ע י"ד סי' שלח סעי' מד]:
יח ח מיי' שם הלכה י ע"ש בכ"מ [טוש"ע שם סעיף לז]:
ט מיי' שם [ופי"ח מהל' נחלות הל' ט טוש"ע שם סעי' לח]:
יט י מיי' שם הלכה ג [טוש"ע שם סעי' לז]:

הגהות הגר"א

[א] גמ' והם אוכלים עמו כל"ל:

מוסף רש"י

פיחת עשרה. שתרס אחד מארבעים בעין יפה, או הוסיף עשרה. שתרס אחד משמים (בכורות סא. מכת"י). **אתם גם אתם.** כן תרימו גם אתם, מהכא נפקא לן שלוחו של אדם כמותו לתרומה, שהשליח שתרם תרומתו תרומה (ב"מ כב.). **במחשבה.** נותן עיניו בלב זה לשם תרומה ואוכל בלב זה ואע"פ שלא הפרים ונפקי מונחשב (גיטין לא.). שמחשב ואומר שי לוגין יין שאני עתיד להפרים הרי הן תרומה כלאמרינן גבי לוקח יין מגין הכותים ולהכי קרי ליה מחשבה משום דאינו מוכה אומן ח"ל נותן עיניו בלב זה ואוכל בלב אחר (בכורות נט. ועי"ש בכת"י). **אם שלו נשחט ראשון.** הואיל והם אמרו לו שחוט עליו, על אל שלו הם נמנין ושוב אין יכולין להמנות עוד שלהן, ושלהן יכרף דפסח בלא בעלים הוא ואוכלין כולן משלו (פסחים צח:). **מה אתם בני ברית.** מהולים ובאו בברית מצות, אף שלוחכם בני ברית. לאפוקי עובד כוכבים, אבל עבד בן ברית הוא דכתיב (דברים כט) ממחוצב עציך (גיטין כג.). דבעינן דומיא דמשלח שיהיו דיניו מוהגין בו (ב"מ צו.). **העובד כוכבים והכותי שתרמו תרומתן תרומה.** ואסורה לזרים דסבר אין קנין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיע מקדושת מעשר והקדש העכו"ם הקדש כדילפינן [חולין יג.:] מאשם אים לרבות את העכו"ם שנולדין נדרים ונדבות כישראל (גיטין כג.). **ולא אריסין.** על חלקו של בעל הבית (שם נב.). **ולא שותפין.** אין יכול לתרום על חלק חברו אלא מדעתו (שם). **ולא התורם את שאינו שלו.** הך סיפא טעמא דרישא, כלומר אתם ממעטו התורם שאינו שלו, והכי כולהו שאינו שלו מינהו, אי נמי זו ואין לריך לומר זו קתני (שם).

תורה אור השלם

1. כֵּן תָּרִימוּ גַּם אַתֶּם תְּרוּמַת יְיָ מִכֹּל מַעַשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְּחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת תְּרוּמַת יְיָ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן:
במדבר יח כח
2. וְהָיְתָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קְהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבָּיִם:
שמות יב ו

גליון הש"ם

גמ' לרבות את השליח. עי' יומות קא ע"ב תד"ה וקלאו לו ובערכין דף ב ע"ל תד"ה קרבנו: **שם ישנה במחשבה.** עי' גיטין לא ע"ל תד"ה כך תרומת מעשר: **שם מבאן ששלוחו ש"א כמותו.** עי' בפרש"י בחומש ס' ויקרא כ"ד י"ד בפסוק וגמו אותו כל העדה: **שם גם אתם למה לי.** עי' טורי אבן חגיגה י' ע"ב ד"ה מה התם:

מוסף תוספות

א. והוי כמו טעות. תוס' כתובות לט: ודמיא לשליח שתרם א' משלושים. תוס' טוף. ב. כדאיתא בכתובות ק. תוס' הרא"ש כיון דאפשר בהאי אומדנא ושלחו שתם ודאי על דעת כן שלחו דאי לא הוה ליה לפרושיה הלכך שליחותיה עביד. ריטב"א. ג. מכלל דשאר קרבנות אפילו ע"י שליח ובכה"ג אמרינן במנחות [יט.]. תוס' הרא"ש. ד. וקנה ממנו

מסורת הש"ם

ה) ב"מ כב. ספרי פ' קרח, ג) [בכת"י נוסף: מה לתרומה], ג) [ביצה יג.], ד) פסחים לח:, ה) מכילתא פ' בא פרשה ה גדולים עב: מזיר יב: ב"מ לו. [ברכות לד: חגיגה י: מנחות לג: לקמן מג.], ו) [חולין כט ע"ב], ז) [בכת"י: אין הכי נמי], ח) גיטין כג: ב"מ (כב. עא.:, ט) גיטין כג: ע"ש, י) תרומות פ"ג מ"ט גיטין כג.:, כ) תרומות שם, ל) [עי' תוס' מנחות מז. ד"ה גזילה], מ) מיומה, נ) גיטין נב, ס) [פי' על זה תמלא בתוס' כתובות ב: ד"ה הרי זה ובפרש"י דגיטין נב.], ע) פסחים עח: [ושם איתא ר' נתן], פ) [כתובות ק ע"ב], צ) [שבת קמב סוע"ב], ק) [ביצה יג ע"ב], ר) [לעיל כג ע"ב], ש) רש"ל מ"ז, ת) [דברים כג], א) [דה"ב כט], ב) [גיטין מז ע"ב], ג) [דברים יב, ח. ושם יד, כג], ד) [צ"ל מהש. יעב"ן], ה) [צ"ל שתיק], ו) [לעיל ע"ב, ט ע"ב], ז) [מנחות יט ע"ב], ח) [ויקרא ד, כד], ט) [עיין ר"ה ו ע"ב], י) ע' במהרש"א שמהפך הגילה], כ) [גיטין שם], ל) [צ"ל דפטור. רש"ן], מ) [ב"מ פח רע"ב], נ) [בכורות יא ע"ב ד"ה טבלים], ס) [במדבר יח, יט],

הגהות הגר"א

[ב] גמ' ואם אוכלים עמו כל"ל:

מוסף רש"י

פיחת עשרה. שתרס אחד מארבעים בעין יפה, או הוסיף עשרה. שתרס אחד משמים (בכורות סא. מכת"י). **אתם גם אתם.** כן תרימו גם אתם, מהכא נפקא לן שלוחו של אדם כמותו לתרומה, שהשליח שתרם תרומתו תרומה (ב"מ כב.). **במחשבה.** נותן עיניו בלב זה לשם תרומה ואוכל בלב זה ואע"פ שלא הפרים ונפקי מונחשב (גיטין לא.). שמחשב ואומר שי לוגין יין שאני עתיד להפרים הרי הן תרומה כלאמרינן גבי לוקח יין מגין הכותים ולהכי קרי ליה מחשבה משום דאינו מוכה אומן ח"ל נותן עיניו בלב זה ואוכל בלב אחר (בכורות נט. ועי"ש בכת"י). **אם שלו נשחט ראשון.** הואיל והם אמרו לו שחוט עליו, על אל שלו הם נמנין ושוב אין יכולין להמנות עוד שלהן, ושלהן יכרף דפסח בלא בעלים הוא ואוכלין כולן משלו (פסחים צח:). **מה אתם בני ברית.** מהולים ובאו בברית מצות, אף שלוחכם בני ברית. לאפוקי עובד כוכבים, אבל עבד בן ברית הוא דכתיב (דברים כט) ממחוצב עציך (גיטין כג.). דבעינן דומיא דמשלח שיהיו דיניו מוהגין בו (ב"מ צו.). **העובד כוכבים והכותי שתרמו תרומתן תרומה.** ואסורה לזרים דסבר אין קנין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיע מקדושת מעשר והקדש העכו"ם הקדש כדילפינן [חולין יג.:] מאשם אים לרבות את העכו"ם שנולדין נדרים ונדבות כישראל (גיטין כג.). **ולא אריסין.** על חלקו של בעל הבית (שם נב.). **ולא שותפין.** אין יכול לתרום על חלק חברו אלא מדעתו (שם). **ולא התורם את שאינו שלו.** הך סיפא טעמא דרישא, כלומר אתם ממעטו התורם שאינו שלו, והכי כולהו שאינו שלו מינהו, אי נמי זו ואין לריך לומר זו קתני (שם).

מוסף תוספות

ו) ב"מ כב. ספרי פ' קרח, ג) [בכת"י נוסף: מה לתרומה], ג) [ביצה יג.], ד) פסחים לח:, ה) מכילתא פ' בא פרשה ה גדולים עב: מזיר יב: ב"מ לו. [ברכות לד: חגיגה י: מנחות לג: לקמן מג.], ו) [חולין כט ע"ב], ז) [בכת"י: אין הכי נמי], ח) גיטין כג: ב"מ (כב. עא.:, ט) גיטין כג: ע"ש, י) תרומות פ"ג מ"ט גיטין כג.:, כ) תרומות שם, ל) [עי' תוס' מנחות מז. ד"ה גזילה], מ) מיומה, נ) גיטין נב, ס) [פי' על זה תמלא בתוס' כתובות ב: ד"ה הרי זה ובפרש"י דגיטין נב.], ע) פסחים עח: [ושם איתא ר' נתן], פ) [כתובות ק ע"ב], צ) [שבת קמב סוע"ב], ק) [ביצה יג ע"ב], ר) [לעיל כג ע"ב], ש) רש"ל מ"ז, ת) [דברים כג], א) [דה"ב כט], ב) [גיטין מז ע"ב], ג) [דברים יב, ח. ושם יד, כג], ד) [צ"ל מהש. יעב"ן], ה) [צ"ל שתיק], ו) [לעיל ע"ב, ט ע"ב], ז) [מנחות יט ע"ב], ח) [ויקרא ד, כד], ט) [עיין ר"ה ו ע"ב], י) ע' במהרש"א שמהפך הגילה], כ) [גיטין שם], ל) [צ"ל דפטור. רש"ן], מ) [ב"מ פח רע"ב], נ) [בכורות יא ע"ב ד"ה טבלים], ס) [במדבר יח, יט],

העכו"ם. תוס' גיטין כג: שכבר נתחייבה בתרומה ברשות ישראל ואין קנין עכו"ם מפקיעה. ריטב"א. ה. הלכך אין הפרשתו הפרשה והרי מה שתרם כשאר תבואתו שהוא טבל. סס.

בפסח אחד. אע"פ שאין בו כזית לכל אחד דקסבר אכילת פסחים לא מעכבא אלא זריקת דם לחודא[ט]: **מיניה.** מן המקרא עצמו דמכל מקום אחד מהן שוחטו בשליחותם: **דאית ליה שותפות.** הרא של כל הקהל הוא אבל אליה בעלמא לא: **ויקחו להם איש וגו'.** אחד בפסח אחד שנא'[1] ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים וכי כל הקהל כולם שוחטים והלא אינו שוחט אלא אחד אלא מכאן שכל ישראל יוצאים בפסח אחד שליח בקדשים מנא ליה מיניה ודילמא שאני התם [ט]דאית ליה שותפות בגוייהו אלא מהכא [2]ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית ודילמא התם נמי דאית ליה שותפות בגוייהו א"כ תרי קראי למה לי אם אינו ענין להיכא דשייך תניהו ענין להיכא דלא שייך האי מיבעי ליה לכדרבי יצחק [ג]דא"ר יצחק איש זוכה [א]ולא הקטן זוכה ההוא [3]מאיש לפי אכלו נפקא ואכתי מיבעי ליה [ב]דשוחטין את הפסח על היחיד סבר לה כמ"ד [ג]אין שוחטין את הפסח על היחיד ואלא הא דאמר רב גידל אמר רב מנין ששלוחו של אדם כמותו שנאמר [4]ונשיא אחד נשיא אחד ממטה[ד] תיפוק ליה שליחות מהכא ותיסברא דהא שליחות הוא והא קטנים לאו בני שליחות נינהו אלא כי הא דרבא בר רב הונא [ה]דאמר רבא בר רב הונא אמר רב גידל אמר רב מנין [ו]שזכין לאדם שלא בפניו שנאמר ונשיא אחד נשיא אחד ותיסברא זכות היא הא חובה נמי איכא דאיכא דניחא ליה בהר ולא ניחא ליה בבקעה ואיכא דניחא ליה בבקעה ולא ניחא ליה בהר ואלא כדרבא בר רב הונא דאמר רבא בר רב הונא אמר רב גידל א"ר [ד]מנין ליתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן שבית דין מעמידין להם אפוטרופוס לחוב ולזכות לחוב אמאי אלא לחוב ע"מ לזכות ת"ל ונשיא אחד נשיא אחד ממטה תקחו: [ט]א"ר נחמן אמר שמואל [ז]יתומים [א] שבאו לחלוק בנכסי אביהם בית דין מעמידים [ב] להם אפוטרופוס וב[ו]ררין להם חלק יפה ואם הגדילו יכולים למחות ורב נחמן דידיה אמר אם [ח]הגדילו אינם יכולים למחות [ט]דא"כ מה כח בית דין יפה ומי אית ליה לרב נחמן אם כן מה כח בית דין יפה והתנן [ט]שום הדיינים שפיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל רבן שמעון בן גמליאל אומר מכרן קיים [ט](ואמר רבן שמעון בן גמליאל) א"כ מה כח ב"ד יפה ואמר רב הונא בר חיננא אמר רב נחמן [ח]הלכה כדברי חכמים לא קשיא הא **ודילמא** שאני התם דאית ליה שותפות בגוייהו. פי' אבל לשויה שליח היכא דליכא שותפות מנליה ואין לומר דאין הכי נמי היכא דליכא לו שותפות בגוייהו לא מצי שויה שליח דהא תנן בפ' המשה (פסחים דף פח:) הרי שאמר לו רבו לא ושחוט עלי הפסח ושכח מה אמר לו רבו גדי או טלה יקח גדי וטלה ויאמר אם גדי אמר לי רבי טלה שלי וגדי שלו ואם טלה אמר לי רבי גדי שלי וטלה שלו ומדקאמר טלה שלי וגדי שלו משמע שאין לו שותפות בגדי אפ"ה שוחט גדי עבור רבו אלמא דמצי לשויה שליח אפי' היכא דליתא ליה שותפות בגויה וא"ת אמאי לא דחי לעיל נמי[א] דהתם דר' יהושע בן קרחה מיירי דליתא ליה שותפות בגויה כדאמר הכא וי"ל דלרבי יוחנן דמפיק מהאי קרא דכל ישראל יוצאין בפסח אחד דקסבר אכילת פסחים לא מיעכבא א"כ האי דקאמר אחד שוחט לכולן מיירי דאית ליה שותפות בגויה דהא בהכי קרא מיירי אבל לרבי יהושע בן קרחה דאמר דכל ישראל אין יוצאין בפסח אחד לפי שצריך לכל אחד יאכל כזית א"כ האי ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל ר"ל לאחד שוחט פסחים הרבה[ב] דמחד פסח ליכא לכל אחד כזית וא"כ מפיק שפיר דהיכא דליכא שותפות דמצי שחיט:

איש זוכה ואין קטן זוכה. ואם תאמר ולמה לי קרא והא קי"ל (גיטין דף נט.) דאין יד לקטן וי"ל דלגבי פסח אילטריך דס"ד הואיל דשייך באכילת פסחים ולריך להמנות עליו דכתיב (שמות יב) שה לבית אפי' [ו]קטן[ג] אימא אף לאחרים זכה קמ"ל[ד]: **אלא** לחוב ע"מ לזכות. וקשה דאמר בפ' הניזקין (גיטין ד' נב.) דאין האפוטרופין רשאין לחוב וזכות בנכסי יתומים ופריך התם לזכות אמאי לא ומשני לחוב ע"מ לזכות וי"ל דהתם מיירי בתביעת חובות שיש לאחרים עליהם ובהא ודאי אין רשאין[ה] דשמא לא יתבעום כשהן גדולים אבל כשהן תובעין בשביל היתומים כי הכא בחלוקה דקרקעות דכי גדלי נמי צריכין לחלוק [ו]בהם ודאי מעמידין אפוטרופוס לחוב ע"מ לזכות: **יתומים שבאו.** אומר ר"ת דדוקא שבאו אבל אם היה האחד מוחה אין להעמיד אפוטרופוס לחלוק בעל כרחם ומחלוקת הארץ אין להביא ראיה[ז] שהיו שם כמה יונקי שדים דשאין התם שהיה על פי הדיבור ואחרים ותומים[ז] ומיהו קשה מהא דאמר פרק אלמנה לכ"ג (יבמות דף סז.) גבי כהן שמת והניח אשה מעוברת ועבדים וקאמר התם זכרים יאכלו ואי משום חלק העובר פי' דשמא ימצא עובר זכר וקי"ל (שם) יולד מאכיל שאינו יולד אינו מאכיל עבדינן להו תקנתא כרב נחמן דאמר רב נחמן אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק כו' מ"מ שמעינן מהתם דאע"ג שהאחד קטן ביותר ואין בו דעת לישאל אם רוצה לחלוק אם לאו דומיא דעובר דעבדינן ליה תקנתא והכא אמרינן דוקא באו ושמא יש לומר דהתם תקנה היא לעובר שמתעלה חלקו בכך שהעבדים אוכלים בתרומה לפי שהתרומה בזול[ח] ועוד משם לא משמע שאם האחד היה מוחה בפירוש שנוכל להעמיד לו על כרחו אפוטרופוס לחלוק: **וב[ו]ררין להם חלק יפה.** מלשון בוררין היה מדקדק ר"י דהיינו בלא גורל דמה ברירה שייך בגורל[ט] והיה מפרש שאין צריכין גורל ולא שומת ב"ד[י] וכל החלוקה תלויה בדעתו[כ] כמו שהיו עושים יתומים עצמם אם היו גדולים ושהיה כל אחד בורר לעצמו וחוכה בשלו וכן לענין דינא דגוד או איגוד נמי נראה לר"י דהוו יתומים עצמן ויכולין לחלוק שני חפצים אע"ג דתרוייהו צריכי להאי וצריכי להאי ושייך ביה גוד או איגוד[כא] שהעמידו חכמים אלו אפוטרופים שנעשו ע"י ב"ד כמו יתומים עצמן לחלוק בלא שומת ב"ד ובלא גורל[ל] דבסברותם לבד תלויה החלוקה כשני אחים גדולים החולקים בנכסי אביהן שבורר כל אחד לעצמו וה"ה לענין דינא דגוד או איגוד דמהניא חלוקת האפוטרופא לגמרי ולא יוכלו למחות כשיגדלו ור"ת מפרש דהיינו דוקא בגורל וכי טריחותא להטיל גורלות[מ] וגם צריך שומת ב"ד ודוקא בדבר דלא שייך ביה גוד או איגוד[נ] וב[ו]ררין שייך שפיר בגורל כגון אם יש שם שלש שדות שלא יחלוקו כל אחת לג' חלקים אלא בוררין כל אחת לבדה שיהא כל אחד חלקו אחד בבת אחת[ס] וכמה ענייני ברירות יש בחלוטות וסולמות ושייך לומר שפיר חלק יפה[ע] ושוב הודה ר"י לפי' ר"ת[פ]: הא

בבקעה. ואיכא מ"ד שלא יאמר זה אלא לחלוק להם וליטול חלקם ואע"פ שחובה להם שרוצים חלק האחר, אבל לתביעת ממון אין להם רשות לעשות הוצאה לזכותם שמא לא יזכו, דתניא בפרק הניזקין [גיטין נב, א] ואין אפוטרופין רשאין לחוב על מנת לזכות, ומיירי אפילו מינהו ב"ד דתני סיפא אין ממנין לא עבד ולא אשה. ובתוספתא דפ"ק דתרומות [הי"ג] תני אין אפטרופין רשאין לזכות ולחוב אלא ברשות ב"ד. וברושלמי פרק הניזקין [גיטין פ"ה ה"א] גרסינן אמר ר' יוחנן אין מעמידין להם אפוטרופוס לחוב להם אלא לזכות להם, ובסוף ואם חבו חבו, אר"י [בר חנינא] אין מעמידין להם אפוטרופוס בין לזכות בין לחובה. ומסתבר דהלכה כר' יוסי בר' חנינא וכברייתא דהניזקין שאין מעמידין אפוטרופוס לחוב ע"מ לזכות ואפילו ברשות ב"ד, ואין כח לב"ד לעשות אפוטרופוס לזה, דהא ק"ל כר' (יוחנן) [נחמן] דהיכא דטעה [אפוטרופוס] שמינוהו לחולק הגדילו היתומים יכולין למחות, וכ"ש שאין להם לחוב ע"מ לזכות, הילכך העיקר כפירושא בהרא ולית הלכתא כתוספתא דההיא כר' יוחנן שייכא דאמר שיש רשות למנות אפוטרופוס לחוב ע"מ לזכות, ולית הלכתא הכי אלא כר' נחמן. וכן דעת הר"ם שלא הביא אלא הא דרב נחמן וברייתא הדניזקין כמו שתמצא בנחלות [פ"י ה"ד]. חלק יפה. בכל כחם. הגדילו. היתומים. למחות. לבטל חלוקה. שום הדיינים. ששמו נכסי לזה למלוה.

מסורת הש"ס

א) מולין מא. (פסחים פט.), ב) פסחים לא., ג) ג"ז שם. [שם"ן], ד) [בכתב"י נוסף: תקנו לגמול את הארץ], ה) לעיל כג. [וש"נ] יבמות קיח: (נדרים לו.), ו) יבמות סז: כתובות ק. גיטין לד. ז) [יבמות ל: וש"נ], ח) כתובות עט:, ט) [כל זה ליתא במשנה דכתובות עט:], י) [בפסחים עח ע"ב], כ) [בפסחים לא עמ"ב], ל) [בבכורים טז. ה], מ) [בתוס' ר"י הזקן: עשרן], נ) [עי' פסחים פח ע"ב], ס) [וע"ע תוס' סנהדרין סח: ד"ה קטן ותוס' גיטין סד: ד"ה שאין], ע) [בדפו"ר: בהא], פ) [נ"ב יג ע"ב, ע"ש], צ) [וע"ע תוס' ב"ב קו ע"ב ד"ה ושמואל],

תורה אור השלם

1. וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבָּיִם:
שמות יב ו
2. דַּבְּרוּ אֶל כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בָּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבֹת שֶׂה לָבָיִת: שמות יב ג
3. וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיֹת מִשֶּׂה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נְפָשֹׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תָּכֻסּוּ עַל הַשֶּׂה: שמות יב ד
4. וְנָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמַּטֶּה תִּקְחוּ לְנַחֵל אֶת הָאָרֶץ: במדבר לד יח

הגהות הגר"א

[א] גמ' יתומים שבאו לחלוק. פי' הרמב"ם שהיו יתומים גדולים וקטנים ורוצים הגדולים לחלוק: [ב] שם ב"ד מעמידין. פי' להקטנים. (הגר"א בספרו הלכה פסוקה על הרא"ש):

מוסף תוספות

א. דאמרינן ונגמר מיניה לעלמא נימא. ריטב"ש. ב. ודריש אותו לשוחט וה"ק ושחטו אותו האיש שהוא כל קהל עדת ישראל כלומר שהוא שלוחם ואהי דכתיב ושחטו משום דבמקום רבים קאי. רמב"ן. (וע' מהרש"א ורש"ש). ג. דשה לבית אבות דאורייתא והוי לענין פסח כמו גדול. תוס' גיטין סד: ד"ה שלמי. ד. דאין קטן זוכה והיינו דאין ממנה אחרים על פסחו וכו'. תוס' סנהדרין סח: דשה לבית אבות לאו דאורייתא ואין לו לו לזכות בו לא לאחרים ולא לעצמו. תוס' גיטין סט. וע"ע תוס' פסחים לא: ד"ה אלא זוכה. ה. לדון עמהם אע"פ שמתכוונים להפך בזכותם. תוס' רי"ד. ו. [ואע"ג] דמייתי לה אחלוקת הארץ לאו לגמרי מדמי לה. תוס' גיטין לד: אסמכתא בעלמא הוא. תוס' הרא"ש. (וע' מהרש"א). ז. והגדילו ולא יכלו למחות. תוס' הרא"ש. ח. וכתוס' בגיטין כתבו מעטם אחר: ומתעלה חלקו בכך במה שיאכלו עבדים של אלו בתרומה שלא ימותו ברעב. ט. כאשר יפול הגורל כן יהיה. תוס' כתובות ק. י. דבוררים קאי אאפוטרופין. תוס' הרא"ש. כ. ובורר כל אפוטרופוס ליתום שלו חלק הישר בעיניו. תוס' כתובות ק. ל. ואע"ג דמייתי לה אחלוקת הארץ שהיתה בגורל ובשומת ב"ד לא לגמרי מדמינן לה לחלוקת הארץ. תוס' הרא"ש. מ. וכיון דאפשר לחלוק בדרך שאר החלוקות על פי הגורל מפני מה מקילין על אלו כל כך לחלוק בלא גורל ובלא שומת ב"ד. רשב"א גיטין לג ע"ב. נ. דודאי אין לאפוטרופין רשות לחלק בגוד או איגוד מקח וממכר הוא ואין אפוטרופסים רשאין למכור וליקח. ריטב"א. ס. דטוב שיטול כל אחד שדה אחת ויהיה כל חלקו במקום אחד ממה שיטול כל אחד שליש של כל שדה ושדה. תוס' הרא"ש. ע. דאפוטרופוס מעמידין להם לשמור לכל אחד חלקו בפני עצמו דעד עתה היה שומר הכל ביחד. תוס' גיטין לד. ד"ה ד"ל. וע"ע תוס' הרא"ש. פ. אבל הריטב"א אומר: דאע"ה בענין אפוטרופוס דכל מילתא דיתמי הנעשה ע"י ב"ד מנכסיהם צריכא אפוטרופוס שיותר הא ראוי לאפוטרופוס לטעון בשבילם ולהפך בזכותם אחר שמינוהו תחתיו מלב"ד.

עין משפט נר מצוה

כ) א מיי' פ"ב מהל' שלוחין הל"ב:
כא) ב מיי' פ"ב מהל' קרבן פסח הל' ב:
ג) [מיי' פ"ד מהל' זכיה ומתנה הל' ב טוש"ע מ"מ סי' רמג סעי' ח]:
כב) ד מיי' פי"ח מהל' נחלות הל"ד סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' לז סעי' ח [וסעי' ז]:
כג) ה ו מיי' פי"ג מהל' שכירות הל"א סמג עשה ס"ע סי' רפט טוש"ע ח":
כד) ז מיי' פי"ג מהל' מכירה הל"י [והלי"ב] ופי"ב מהל' מלוה ולוה הל"ח סמג עשין נד טוש"ע אה"ע סי' קד סעי' ג וטוש"ע חו"מ סימן קט סעיף ג [וסימן רכז סעי' לה]:

מוסף רש"י

איש זוכה. לאחרים בלקיחתו, אם לקח מקח לעורך אחרים או קיבל מתנה לשם אחרים, כדכתיב ויקחו איש שה לבית אבות, ואין קטן זוכה. דאין נעשה שליח (פסחים צא:). **שוחטין את הפסח על היחיד.** דכתיב איש לפי אכלו תכוסו ובגבר שיוכלה לאכילה (פסחים צא:). ובגלח איש נמי נפקא לן מלשון יחיד דשוחטין פסח על יחיד (שם ע"ב). **ונשיא אחד נשיא אחד.** אשר יוחלו לכם את האדק, בשביליכם, כל נשיא ונשיא אפוטרופוס לשבטו ומחלק נחלה השבט למשפחות ולגברים ובורר לכל אחד ואחד חלק הגון ומה שהן עושין יהיה עשוי כאילו עשאום שוחטים. לנחול את עשאוק שוחטים. לנחול את האדק, שיהא נוחל וחולק אותה ממקומכם (במדבר לד יז-יח). **והא קטנים לאו בני שליחות.** דכי כתיב שליחות בגדול כתיב בראשי למטות שיהא הקדשו הקדש וחיבורו חל דגבי הקדשות ובדרים אינם כתיב וגבי תרומה ומעשר כל אשר אשר ידבנו לבו וכו' (ב"מ נא:). שאין הקטן עושה שליח דכי כתיב שליחות בין בגיטין בין בפסח אינם כתיב בענין (ב"מ י:). **יתומים.** קטנים (יבמות סז: גיטין לד:). **ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס.** לכל אחד ואחד מן הקטנים (כתובות ק:). **ובורר להם חלק יפה.** ובורר כל אפוטרופוס חלק אחד יפה לחלקו (יבמות סז:). כל אפוטרופוס לחיוב שלו (כתובות ק:). כל אפוטרופוס יבחור חלק יפה שלו, שמתוך כך יהיו החלקים שוים (גיטין לד:). **הגדילו.** קטנים (כתובות יא:). **ואם הגדילו יכולים למחות.** ומהניא חלוקה לפירות דעד ממאה (יבמות סז:). **מה כח ב"ד.** שמינו להם אפוטרופוס (שם).

תוס' ר"י הזקן

לחלוק. שיש שם גדולים וקטנים. לחוב אמאי. נעמיד אפוטרופוס לחובתם. לחוב ע"מ לזכות. כתב ר"ש נעמידנו לדון ולערער להנאתם ולזכותם, ואם נתחייבו בדין מה שעשה עשוי. דלגבי חלוקת הארץ זכות וחובה הוא, דאיכא דניחא ליה בהר ולא ניחא ליה בבקעה. ואיכא דניחא ליה בבקעה ולא ניחא ליה בהר. ואלא כדרבא בר רב הונא דאמר רבא בר רב הונא אמר רב גידל אמר רב מנין ליתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן שבית דין מעמידין להם אפוטרופוס לחוב ולזכות לחוב אמאי אלא לחוב ע"מ לזכות ת"ל ונשיא אחד נשיא אחד ממטה תקחו. א"ר נחמן אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם בית דין מעמידים להם אפוטרופוס לחוב וב[ו]ררין להם חלק יפה ואם הגדילו יכולים למחות ורב נחמן דידיה אמר אם הגדילו אינם יכולים למחות דא"כ מה כח בית דין יפה ומי אית ליה לרב נחמן אם כן מה כח בית דין יפה והתנן שום הדיינים שפיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל רבן שמעון בן גמליאל אומר מכרן קיים (ואמר רבן שמעון בן גמליאל) א"כ מה כח ב"ד יפה ואמר רב הונא בר חיננא אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים לא קשיא הא בבקעה. ואיכא מ"ד שלא יאמר זה אלא לחלוק להם וליטול חלקם ואע"פ שחובה להם שרוצים חלק האחר, אבל לתביעת ממון אין להם רשות לעשות הוצאה לזכותם שמא לא יזכו, דתניא בפרק הניזקין [גיטין נב, א] ואין אפוטרופין רשאין לחוב על מנת לזכות, ומיירי אפילו מינהו ב"ד דתני סיפא אין ממנין לא עבד ולא אשה. ובתוספתא דפ"ק דתרומות [הי"ג] תני אין אפטרופין רשאין לזכות ולחוב אלא ברשות ב"ד. וברושלמי פרק הניזקין [גיטין פ"ה ה"א] גרסינן אמר ר' יוחנן אין מעמידין להם אפוטרופוס לחוב להם אלא לזכות להם, ובסוף ואם חבו חבו, אר"י [בר חנינא] אין מעמידין להם אפוטרופוס בין לזכות בין לחובה. ומסתבר דהלכה כר' יוסי בר' חנינא וכברייתא הדניזקין שאין מעמידין אפוטרופוס לחוב ע"מ לזכות ואפילו ברשות ב"ד, ואין כח לב"ד לעשות אפוטרופוס לזה, דהא ק"ל כר' (יוחנן) [נחמן] דהיכא דטעה [אפוטרופוס] שמינוהו לחולק הגדילו היתומים יכולין למחות, וכ"ש שאין להם לחוב ע"מ לזכות, הילכך העיקר כפירושא בהרא ולית הלכתא כתוספתא דההיא כר' יוחנן שייכא דאמר שיש רשות למנות אפוטרופוס לחוב ע"מ לזכות, ולית הלכתא הכי אלא כר' נחמן. וכן דעת הר"ם שלא הביא אלא הא דרב נחמן וברייתא הדניזקין כמו שתמצא בנחלות [פ"י ה"ד]. חלק יפה. בכל כחם. הגדילו. היתומים. למחות. לבטל חלוקה. שום הדיינים. ששמו נכסי לזה למלוה.

הא דטעו הא דלא טעו. ה"ה דמלי למימר הא דטעו בשתות ברוחות[ב]: **אבל שויה שליח מצי אמר ליה לתקוני שדרתיך כו'.** וא"ת הא אמרי' בפ' אלמנה ניזונת (כתובות דף ק. וסס"ד) שליח כמאן דמשמע דפחות משתות המקח קיים כדיינים ורבא גופיה קאמר הכא דאי שויה שליח מצי א"ל לתקוני שדרתיך כו' משמע דהמקח בטל אף בפחות משתות ואומר דשב"ס דהתם רבא משום דרב נחמן קאמר ולית לה ס"ל והכא משמיה דנפשיה[ד] ור"ת מפרש[ה] דהתם מיירי בשליח דדיינין דאלמוהו רבנן להיות כמותם והכא מיירי בשליח דשויה הלוקח בעצמו אי נמי י"ל דנהי דקאמר התם שליח דדיינין והמקח קיים האונאה מיהא צריך להחזיר[ו] והכא נמי ה"ק לתקוני שדרתיך כו' וצריך להחזיר האונאה[ז] ולא כשאר אדם[ח] דפחות משתות הוי מחילה: **ה"ג בקונטרס הא דאמרן יתר משתות בטל מקח לא אמרן אלא דלא אמר נפלוג בשומא דבי דינא אבל אמר נפלוג בשומא דבי דינא לא.** כלומר המקח קיים ולפי גירסא זו מייתי ראיה מרשב"ג דאמר מכרן קיים ולא ס"ל לרבא הא דאמר רב נחמן דזמר אונאה לא אמרן אלא בדבר עבירה[ט] דכתיב בהן אונאה או קנה מיד עמיתך אל תונו דבר הנקנה מיד ליד[י]: **בעינויא.** שלא חלקום בחבל ליטול כל אחד ברעה וביפה אלא העלום בדמים ונטל זה ברעה כפי דמיס וזה ביפה כפי דמיס:[יא] **חוזר.** שאין זה כשאר אונאות דקי"ל בהזהב (ב"מ דף מט:) פחות משתות מחיל אינש דהתם אין כל אדם יכול למלא הדמים אבל טועה במדה טעות הוא ואדעתא דהכי לא עביד[יב]: **נימא שלוחו של אדם כמותו.** יתחייב שולחו ולא השליח: **אין שליח.** חשוב שליח לדבר עבירה שיתחייב שולחו אלא הרי הוא כעושה מאליו: **שליח שלא עשה שליחותו.** גבי הקדש קאי שהיו אלו מעות הקדש וטעה כשבור שהן של חולין ומסרו לשליח ליקח בהן חלוק וקנה בהן טלית שליח מעל ולא השולחו שבדבר זה אינו שלוחו: **אבל אם עשה שליחותו בעל הבית מעל.** ומביא קרבן מעילה: **חטא חטאת מתרומה.** לרוב דברים היא למודה מתרומה במסכת מעילה (דף יח:) כתיב הכא[כ] וחטאה בשגגה מקדשי ה' וכתיב בתרומה באוכלה בשוגג[ג] ולא ישאו עליו חטא: **משוי שליח.** להרמתה: **ונילף מינה.** לכל דבר עבירה דיש שליח: **שליחות יד.** בפקדון: **על כל דבר פשע.** בתר אם לא שלח ידו כתיב: **לחייב על המחשבה**[ד]. או על הליבור שאם אמר אם תשב לשלוח יד בפקדון הרי הוא ברשותו מאותה שעה ואילך להתחייב בכל אונסין שיעלו בו אפילו הוי שומר חנם שלא היה חייב עד עכשיו אלא בפשיעה: **אין לי.** שנתחייב באונסין בשליחות יד אלא בזמן ששלח בה יד הוא עצמו:

הא דטעו הא דלא טעו. ה"ה דמלי למימר הא דטעו בשתות ברוחות[ב]: **אבל שויה שליח מצי אמר ליה לתקוני שדרתיך כו'.** וא"ת הא אמרי' בפ' אלמנה ניזונת (כתובות דף ק. וסס"ד) שליח כמאן דמשמע דפחות משתות המקח קיים כדיינים ורבא גופיה קאמר הכא דאי שויה שליח מצי א"ל לתקוני שדרתיך כו' משמע דהמקח בטל אף בפחות משתות ואומר דשב"ס דהתם רבא משום דרב נחמן קאמר ולית לה ס"ל והכא משמיה דנפשיה[ד] ור"ת מפרש[ה] דהתם מיירי בשליח דדיינין דאלמוהו רבנן להיות כמותם והכא מיירי בשליח דשויה הלוקח בעצמו אי נמי י"ל דנהי דקאמר התם שליח דדיינין והמקח קיים האונאה מיהא צריך להחזיר[ו] והכא נמי ה"ק לתקוני שדרתיך כו' וצריך להחזיר האונאה[ז] ולא כשאר אדם[ח] דפחות משתות הוי מחילה: **ה"ג בקונטרס הא דאמרן יתר משתות בטל מקח לא אמרן אלא דלא אמר נפלוג בשומא דבי דינא אבל אמר נפלוג בשומא דבי דינא לא.** כלומר המקח קיים ולפי גירסא זו מייתי ראיה מרשב"ג דאמר מכרן קיים ולא ס"ל לרבא הא דאמר רב נחמן דזמר אונאה לא אמרן אלא בדבר עבירה[ט] דכתיב בהן אונאה או קנה מיד עמיתך אל תונו דבר הנקנה מיד ליד[י]: **בעינויא.** שלא חלקום בחבל ליטול כל אחד ברעה וביפה אלא העלום בדמים ונטל זה ברעה כפי דמיס וזה ביפה כפי דמיס:[יא] **חוזר.** שאין זה כשאר אונאות דקי"ל בהזהב (ב"מ דף מט:) פחות משתות מחיל אינש דהתם אין כל אדם יכול למלא הדמים אבל טועה במדה טעות הוא ואדעתא דהכי לא עביד[יב]: **נימא שלוחו של אדם כמותו.** יתחייב שולחו ולא השליח: **אין שליח.** חשוב שליח לדבר עבירה שיתחייב שולחו אלא הרי הוא כעושה מאליו: **שליח שלא עשה שליחותו.** גבי הקדש קאי שהיו אלו מעות הקדש וטעה כשבור שהן של חולין ומסרו לשליח ליקח בהן חלוק וקנה בהן טלית שליח מעל ולא השולחו שבדבר זה אינו שלוחו: **אבל אם עשה שליחותו בעל הבית מעל.** ומביא קרבן מעילה: **חטא חטאת מתרומה.** לרוב דברים היא למודה מתרומה במסכת מעילה (דף יח:) כתיב הכא[כ] וחטאה בשגגה מקדשי ה' וכתיב בתרומה באוכלה בשוגג[ג] ולא ישאו עליו חטא: **משוי שליח.** להרמתה: **ונילף מינה.** לכל דבר עבירה דיש שליח: **שליחות יד.** בפקדון: **על כל דבר פשע.** בתר אם לא שלח ידו כתיב: **לחייב על המחשבה**[ד]. או על הליבור שאם אמר אם תשב לשלוח יד בפקדון הרי הוא ברשותו מאותה שעה ואילך להתחייב בכל אונסין שיעלו בו אפילו הוי שומר חנם שלא היה חייב עד עכשיו אלא בפשיעה: **אין לי.** שנתחייב באונסין בשליחות יד אלא בזמן ששלח בה יד הוא עצמו:

מקח לא אמרן אלא דלא אמר נפלוג בשומא דבי דינא. הא דאמר יתר על שתות בטלה חלוקה לגמרי לא אמרן אלא שלא התנו מתחילה להיות שומת הנכסים[ו] בשלשה שהן ב"ד אבל קבלו עליהם להיות חלוקתם כדין שום הדיינין אפי' יותר על שתות מכרן קיים דקי"ל כרשב"ג דאמר מכרן קיים במסכת כתובות פרק אלמנה ניזונת (ד' נט:) ולא ס"ל לרבא הא דאמר רב נחמן לעיל[ז] הלכה כדברי חכמים: **והא דאמרן שתות צריך להחזיר אונאה לא אמרן אלא דמטלטלי.** דאונאה כתיבה בהן או קנה מיד עמיתך אל תונו[ח] דבר הנקנה מיד ליד[ט]: **בעינויא.** שלא חלקום בחבל ליטול כל אחד ברעה וביפה אלא העלום בדמים ונטל זה ברעה כפי דמיס וזה ביפה כפי דמיס:[יא] **חוזר.** שאין זה כשאר אונאות דקי"ל בהזהב (ב"מ דף מט:) פחות משתות מחיל אינש דהתם אין כל אדם יכול למלא הדמים אבל טועה במדה טעות הוא ואדעתא דהכי לא עביד[יב]: **נימא שלוחו של אדם כמותו.** יתחייב שולחו ולא השליח: **אין שליח.** חשוב שליח לדבר עבירה שיתחייב שולחו אלא הרי הוא כעושה מאליו: **שליח שלא עשה שליחותו.** גבי הקדש קאי שהיו אלו מעות הקדש וטעה כשבור שהן של חולין ומסרו לשליח ליקח בהן חלוק וקנה בהן טלית שליח מעל ולא השולחו שבדבר זה אינו שלוחו: **אבל אם עשה שליחותו בעל הבית מעל.** ומביא קרבן מעילה: **חטא חטאת מתרומה.** לרוב דברים היא למודה מתרומה במסכת מעילה (דף יח:) כתיב הכא[כ] וחטאה בשגגה מקדשי ה' וכתיב בתרומה באוכלה בשוגג[ג] ולא ישאו עליו חטא: **משוי שליח.** להרמתה: **ונילף מינה.** לכל דבר עבירה דיש שליח: **שליחות יד.** בפקדון: **על כל דבר פשע.** בתר אם לא שלח ידו כתיב: **לחייב על המחשבה**[ד]. או על הליבור שאם אמר אם תשב לשלוח יד בפקדון הרי הוא ברשותו מאותה שעה ואילך להתחייב בכל אונסין שיעלו בו אפילו הוי שומר חנם שלא היה חייב עד עכשיו אלא בפשיעה: **אין לי.** שנתחייב באונסין בשליחות יד אלא בזמן ששלח בה יד הוא עצמו:

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פי"ג מהל' מכירה הל"ב סמג לאוין קפ טוש"ע חו"מ סי' רכז סעי' ג:
כו ב מיי' שם הל"ט ופ"ק מהל' שלוחין הל"ב סמג לאוין שם טוש"ע שם סי' קפב סעי' ג וסי' רכז סעיף ל [וסעי' לא]:
כז ג מיי' פי"ג מהל' מכירה הל"י סמג שם טוש"ע שם סי' רכז סעי' לא [ולגופי גרסאות יש כאן וגי' הרמב"ם וש"ע אינו כגירסת רש"י אלא כגירסת הרי"ף ז"ל ע"ש]:
כח ד מיי' שם הל"ח ופ"ח מהל' שלוחין הל"ב סמג שם טוש"ע שם סעי' כט:
כט ה מיי' פט"ו מהל' מכירה הל"ח סמג שם טוש"ע שם סי' רכז סעי' לח [ולגופי ג"ר]:
ל ו מיי' פי"ד מהל' גזלה ואבידה הל"ב סמג עשין סט טוש"ע שם סי' תיח סעי' ז:
לא ז מיי' שם הל"ו טוש"ע שם סעי' ח:
לב ח מיי' פ"ז מהל' מעילה הל"ב סמג עשין רי:
לג ט מיי' שם הל"ח:
לד י מיי' פ"ג מהל' גזילה הל"ח סמג שם טוש"ע שם סי' רלב סעי' ד:
לה כ מיי' שם טוש"ע שם סעי' ה:

תורה אור השלם

1. עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שָׂה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים יְשַׁלֵּם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: שמות כב ח
2. אִם לֹא יִמָּצֵא הַגַּנָּב וְנִקְרַב בַּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ: שמות כב ז

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוס' ר"י הזקן

ברוחות. שנויא הוא שהיתומים ניחא להו ברוח צפוני מרוח דרומי שבא לחלק הגדול אע"פ שרוח צפוני שוה לרוח דרומי. והלכה כרב נחמן והביא זה הר"ם פרק עשירי בנחלות פרק [ה"ד]. בלקוחות. כדמפרש, ואין להם דין יורשין שאין לאחד לירש יותר מחברו אפילו פרוטה. נקנה מקח. דמחילה הוי. שויה שליח. שעשה האחד שליח. [לעוותן]. לקלקלני. אלא שתתקני, שאין דרך בני אדם לעשות שליח לקלקלם, והמקח בטל. ואי קשיא והא אמרינן בפרק אלמנה נזונת [כתובות ק, א] שליח כמאן אמר רבא א"ר נחמן שליח כדיינים, כלומר ואם טעה בשתות בטל מקח פחות משתות קנה ומחזיר אונאה. ואיכא למימר דפסקינן התם בגמ' שליח כאלמנה. ואית דמתרצי דהכא איירי במטלטלי דהואיל ואיכא ביטול מקח אם הוא קנה ביותר משתות כשקנה שלוחו אפילו פחות משתות ביטול מקח איכא (אם הוא קנה ביותר משתות). ולא נהירא דא"כ אפילו חזרת אונאה נימא דלא יחזיר דהא אין אונאה לקרקעות. ואסיקנא תמן הלכתא דשליח כאלמנה ואפילו בכל שהוא חוזר המקח. ומסתברא דהני מילי היכא דנתאנה לוקח שלקח ביותר משווירו, אבל אם קנה בשווירו ולא לקח ביותר אין המקח חוזר אלא נסתלק המוכר והדין עם השליח לשלם, דאמרינן פרק גט פשוט [ב"ב קסט, ב] ההיא אתתא דיהבא זוזי להההוא גברא למזבן ארגא אזל זבנה שלא באחריות אתא לקמיה דרב נחמן א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי א"ל רב נחמן אי תבוא מיניה אלא באחריות והדר זבין לה ניהליה באחריות. ואיכא מאן דמוקים שלא ידע המוכר שהוא קונה לאחר, אבל אם ידע המוכר שהוא קונה לאחר בטל מקח כמ"ש פרק גט פשוט. **בשומא דבי דינא.** כדין שומת ב"ד דשתות בטל מקח. בעלויא. שזה נטל הקרקע וזה נטל קרקע אחר ועלו אותם בדמים וטעו באותם דמים. **במשחתא.** שחלקו במדה וטעו במדידה. חוזר. אית דמפרשי חוזר האונאה ולא הוי בטול מקח, ואית דמפרשי חוזר המקח כמו שביארנו בפרק המוכר את הספינה[ט]. שליח. גבי הקדש הוא שאם נתן מעות לשליח להוציאן וכסבור חולין הם אם עשה השליח מה שאמר לו בעל הבית [בעל הבית] מעל, ואם שנה שליח מעל. חטא. במעילה כתיב [ויקרא ה, טו] וחטאה בשגגה, ובתרומה כתיב [ויקרא כב, ט] ולא ישאו עליו חטא. מנין. שחייב הנפקד באונסין.

מסורת הש"ס

א) גיטין כה. מת. ביצה לז: ב"ק ק. סנ. בכורות מח. ב"מ קז., ב) כתובות פה. לט: ב"מ קמ. בכורות קמ. עיין יוסף עה: [דוגמתו נדרים לו.] (פסחים פט תמורה כז.), ג) כתובות לט:, ד) [כתובות לט:] ב"מ נז. קמ. תמורה כז., ה) ב"מ נו: ב"ב ל. מנחות סט. עז., ו) [בב"מ וב"ב ומנחות איתא רבא] [וכ"כ כאן בכמ"ש ובריש"ן], ז) ב"ק נט:, ח) [ב"ק נח. עט.], ט) נדה יד: סנהדרין כט. [תמורה כה. ב"ק נז.], י) חגיגה י: מעילה כ. ע"ז נדרים נד. כתובות לח:, כ) [בכמ"ש: דילפינן], ל) [פסחים לג. סנהדרין פד. זבחים מה. תמורה ג. מעילה יח:], מ) לעיל כד. וש"נ, נ) ב"מ מד. (זבחים כג.), ס) [בכמ"ש: למתחבבן], ע) [בכש"י כתובות לט: מבית אבי אמון], פ) [וע"ש עוד בדף נ ע"ב], צ) [מולי ל"ל כשלשה, רש"ש], ק) [ע"ש], ר) [ויקרא כה, יד], ש) [ב"מ מז ע"ב], ת) [בכש"י שבכ"ף נוסף ד"ה במשחתא. במדה:], א) [בכש"י שבכ"ף נוסף: ולא מחיל], ב) [ויקרא ה, טו], ג) [שם כב, ט], ד) [וע' היטב בתוס' כתובות ק. ותוס' גיטין לד. ד"ה ב"ד], ה) [ד"ה רבא], ו) [ל"ל דגרסינן. וכדפר"ר דגר'], ז) [בדפו"י כתוב: והכי גרסינן. במקום וה"ג], ח) ל"ל חסף, ט) [כתובות פי"ח ה"ד], י) [נדל"ל בפלג], כ) [וע' תוס' כתובות לח. בד"ה אלמנה ועוד שם ק. ד"ה אמר ר"ג], ל) [סנהדרין פג ע"ח, וע"ע רש"י מעילה כא ע"א ד"ה החטוי מעלן], מ) [ע"ש וגם בתוס' שם ד"ה נתנו], נ) [ב"ב ל ע"ח],

גליון הש"ס

גמ' הרי הן בלקוחות. עיין גגיון דף מח ע"א תד"ה אי לאו דאמר"י:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא הא דאמרת: (ב) שם והא דאמרת יתר: (ג) שם והדתנן שליח אלא. נ"ב משנה היא במעילה: (ד) רש"י ד"ה לחייב על המתמצה. נ"ב וכנ"מ סוף דף מג פרש"י דוקא אמר ועיין שם בתוס': (ה) תוס' ד"ה אמלא וכו' מן העבד ואמר לבעל חובו טול טלה זה:

מוסף תוספות

א. יכולים למחות. תוס' כתובות ק. ב. אלא דבוהא נקט דאפילו ברוחות יכולין למחות. שם. דהדא מייניהו נקט. תוס' גיטין לד. ג. פירוש בקונטרס שליח סתם משמע דאפילו שליח בעלמא. תוס' כתובות ק. וע"ש שהעמידו הקושיא בדוקא על פי' הקונטרס. ד. סברא דנפשיה קאמר ולא משמיה דרב נחמן. תוס' הרא"ש. ה. ואמתניתין קיימינן דתנן בב"ד ועלה קאמרינן שליח ב"ד כמאן ואמר ר"נ ששלוחם כמותם. ריטב"א. ו. ובדיינים גופייהו מחזיר האונאה בפחות משתות. תוס' הרא"ש. דאין כח ב"ד יפה כלל טפי מבשליח דעלמא. תוס' כתובות ק. ז. ואפילו טעה בכל שהוא. רשב"ם. ח. המשלח עצמו. תוס' הרא"ש. ט. לא היה יכול לחלק בין מקרקעי למטלטלי דאפי' במקרקעי יש אונאה ביותר משתות. שם. י. ועד כאן לא קאמר רשב"ג מכרן קיים אלא בשתות אבל ביותר משתות לא קאמר. שם. כ. פ' אין אונאה כלל ואפילו ביותר משתות המקח קיים ואין לו להחזיר אונאה. ריטב"א. ל. דבמאתים הוי ביטול מקח. תוס' כתובות לא: מ. מעט פחות ממאתן זבן א"נ שוה מאה ומעט יותר. תוס' הרא"ש. נ. דיודע התלמוד דאפי' דנזכר השליח דהוי מזיד דמחייבין ליה לבעה"ב כשעשה שליח שליחותו. שם. ס. דמשמע דוקא נזכרו שניהם הוא דאיכא מעילה גבי חנוני אבל נזכר בעה"ב לא מעל חנוני דיצא לחולין במעילת בעה"ב. שם.

נילף מיניה. ממעילה: **מה מכירה.** מינה מתקיימת אלא ע"י אחר הגנב מוכר והלוקח לוקח: **אף טביחה.** אפילו טבחה שליח נתחייב הגנב בתשלומי ד' וה': **או.** מכרו לרבות אפילו שליח: **תחת השור תחת השה.** דחד מיניהו יתירה הוא ודרוש לרבות שאם מינה שליח תמתיו לנכוח חייב הגנב: **מאי איכא למימר.** נילף מיניה דיש שליח לדבר עבירה: **הוא ולא שלוחו** גרסינן: **ומ"ד אין מלמדין.** ולית לן למילף ממעילה וטביחה דיש שליח לדבר עבירה ומסברא אין שליח לחיות לן למימר דיש לו לשמוע דברי הרב והני ההוא ההוא מאי דריש בהו: **למעוטי שניס אוחזין וכו'.** שפטורין מחטאת דשחוטי חוץ: **הוא ולא אנוס.** דההוא משמע שיהא בהוייתו ובישוב דעתו: **קסבר שני לחוכים הבאים כאחד מלמדים.** ונילף ממעילה וטביחה דיש שליח לדבר עבירה והני ההוא דריש להו חד למעוטי שניס אוחזים וחד למעוטי אנוס ולית ליה דרשה דהוא ההוא: **מכלל דס"ק כו'.** בתמיה: **דינא רבה ודינא זוטא איכא ביניייהו.** לשמאי מיחייב בדינא רבה בעונש גדול ולת"ק לא מיענש כולי האי כהורג עצמו אלא כגורם: **ואדוני יואב.** זהו מדר שקראו אדון בפני המלך: **אם ס"ל.** דהאי חייב דקאמר שמאי בדיני אדם קאמר ונילף ממעילה וטביחה וקסבר שני כתובים הבאים כאחד כו' אפ"ה מודה הוא בשומר כו' הואיל ונהנה שליח זה: **שליח נעשה עד.** בין לקידושין בין שאלה ממון לנעל חובו מצוטרף שליח עם עד להיות שניס או אם שניהם שלוחים היו ביחד שניהם מעידים בדבר: **ס"ל דלא הוו קידושי.** הרי ראו. וכי אמרינן בסנהדרין (דף כט.) גריך שיאמר אתם עדיי ה"מ בעדי הודאה שפעמים שאדם מודה לתובעו מנה ואומר הדין עמך מפני שרואה להשתיקו מעליו עד לאחר זמן ואע"פ שאינו חייב לו כלום לפיכך אין השומע יכול להעיד בפני הודה עד שיאמר אתם עדי אבל בעלמא לא: **אלומי אלומה למילתא.** דעדות כשעשה הדבר ע"י השליח: **הוא דאמר.** רב: **שליח ועד אחד.** יכולין להעיד על הדבר: **איפוך.** דב"ה לב"ש: **מתני איפכא.** לפלוגתא דאמוראי: **והילכתא שליח נעשה עד** גרסי': **הן הן עדיו.** דשליח נעשה עד: **וכן בגרושין.** אם שלח גט לאשתו ע"י שניס:

מורד במלכות הוה דקאמר ליה ואדוני יואב כו'. פי' בקונטרס דמורד היה מהא דקאמר אדוני יואב בפני המלך דוד[א] ולא נהירא[ב] שהרי יואב לא היה מורד במלכות[ב] ואומר רבינו מאיר אביו של ר"ת מה שאמר לו דוד שילך לביתו לאכול ולשתות[ג] והוא מיאן בדבר כדכתיב כל עבדי אדוני על פני השדה חונים ואני אבא אל ביתי לאכול וגו' בתמיה ולא היה לו לסרב וי"מ דהמרד היה שהקדיש לומר אדוני יואב קודם המלך דוד[ד]:

שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מתחייב. וא"ת והא איכא מעילה שאם אמר הגזבר לשליח אכול ככר זה של הקדש והשליח לא ידע שהוא של הקדש דחייב המשלח ואמאי זה נהנה וזה מתחייב הוא וי"ל דמעילה לא מתחייב המשלח ע"י הנאת השליח אלא ע"י הגבהה דשליח דמיד דאגבהיה שליח קייים והיא שעתא חייב משלח אמנס מסופק היה ר"י באומר לשליח הוסט ידך לכך של שמן ותהנה מן הסיכה או שב על עורות של הקדש או התחמם בגיזי עולה[ג] והשליח לא ידע דהם של הקדש דהשתא לא עשאו שליח אלא מן ההנאה אם יתחייב המשלח כדאמרינן גבי מעילה[ד] או דילמא זה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן[ה]: **ולא אמר להם אתם עדי ה"נ דלא הוו קידושי.** ופשיטא דהוו קידושין משמע דלא מצרכי לומר אתם עדיי כי אם בהודאה כדאמר בסנהדרין (דף כט.) שאם אמר לחבירו אתה חייב לי מנה והודה בפני שניס אם לא אמר אחד מהם אתם עדיי יכול לומר לו היום או למחר משטה אני בך מיהו אי לא טעין לא טעינן ליה אבל עשוי אדם שלא להשביע עצמו כגון אם הודה הלוה בפני שניס חייב אני לך בלא תביעת המלוה טעינן ליה אפי' כי לא[ו] טען[ו]: **עד כאן לא פליגי אלא כו'.** תימה אמאי קאמר עד כאן לא פליגי כי נמי פליגי מי לא פריך שפיר ממילתיה דב"ה וי"ל היינו טעמא דלא רצה למיפרך מב"ה דהוה מצי לשנויי איפוך כדמשני בסמוך:

וכן

קידושי אלא רב אמר[ז] שליח נעשה עד אלומי קא מאלימנא למילתיה דבי רבי שילא אמרי אין שליח נעשה עד כיון דאמר מר[מ] שלוחו של אדם כמותו הוה ליה כגופיה מיתיבי אמר לשלשה צאו וקדשו לי האשה אחד שליח ושנים עדים דברי ב"ש וב"ה אומרים כולם שלוחין הן ואין שליח נעשה עד עד כאן לא פליגי אלא בשלשה אבל בשנים דברי הכל לא הוא דאמר כי האי תנא דתניא רבי נתן אומר בית שמאי אומרים שליח ועד אחד וב"ה אומרים שליח ושני עדים ורב כבית שמאי איפוך ורב אחא בריה דרבא מתני איפכא רב אמר אין שליח נעשה עד דבי ר' שילא אמרי שליח נעשה עד[ח] והילכתא שליח נעשה עד אמר רבא אמר רב נחמן[ט] אמר לשנים צאו וקדשו לי את האשה הן הן שלוחיו הן הן עדיו[י] וכן בגרושין

וכן

מוסר רש"ם

א) כתובות לג: ב"ק עא. עמ, ב) [לעיל כד. וש"נ], ג) עיין שליח לדבר עבירה בפ"ק דב"מ י: ב"ק עא. [נא.] עמ, ד) זבחים קח, ה) [זבחים קח:], ו) [ע' תוס' זבחים קח: ד"ה שוגג], ז) [לפלורה יפלא שהרי שמאי בעצמו קאמר הטעם משום שנאמר ואותו הרגת וכו' ומלאתי בפ"י נדפס קלא בזה לייפב ע"ש], ח) ב"ק נו, ט) שבת נו, י) ל"ל ועבדי אדוני, כ) [בכמ"י טופ: שמאי], ל) גיטין ה:, מ) [לעיל מא: וש"נ], נ) [בכמ"י שבריי"ף: מלמרף השליח לחיות עד עם אחר אי אם שני שלומים היו וכו'], ס) [ע' מהרש"ל], ע) [ש"ב יא, ח], פ) [וע"ע תוס' שבת נו. ד"ה דאמר ליה], צ) [סנהדרין כט ע"ב וע"ש תוד"ה כך, ובב"ב קעד ע"ב תוד"ה אלא עמי].

תורה אור השלם

1. כִּי יִגְנֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ שֶׂה וּטְבָחוֹ אוֹ מְכָרוֹ חֲמִשָּׁה בָקָר יְשַׁלֵּם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה: שמות כא לז
2. וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֲבִיאוֹ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַיְיָ לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְיָ דָּם יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ: ויקרא יז ד
3. מַדּוּעַ בָּזִיתָ אֶת דְּבַר יְיָ לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינָו אֶת אוּרִיָּה הַחִתִּי הִכִּיתָ בַחֶרֶב וְאֶת אִשְׁתּוֹ לָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה וְאֹתוֹ הָרַגְתָּ בְּחֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן:
שמואל ב יב ט
4. וַיֹּאמֶר אוּרִיָּה אֶל דָּוִד הָאָרוֹן וְיִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה יֹשְׁבִים בַּסֻּכּוֹת וַאדֹנִי יוֹאָב וְעַבְדֵי אֲדֹנִי עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה חֹנִים וַאֲנִי אָבוֹא אֶל בֵּיתִי לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׁכַּב עִם אִשְׁתִּי חַיֶּךָ וְחַי נַפְשֶׁךָ אִם אֶעֱשֶׂה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה:
שמואל ב יא יא

תוס' ר"י הזקן

טביחה ומכירה. שאם גנב וצוה לשוחטו או למכרו נתחייב בארבעה וחמשה. **שליח.** המקדש אשה לאחר מצטרף (עמו) [עם עד אחר] לעדות הקדושין. **הכי נמי דלא הוו קדושי.** מה ענין אתם עדי [לכאן] דכי בעינן אתם עדי הני מילי שתבע לו מנה לי בידך והלה אומר הן, שפעמים משיב כך להשתיקו ומשטה הוא בו, אבל כי אמר אתם עדי לא מצי טעין הכי, אבל הכא הואיל וראה המעשה שנתן לה הקדושין מה תועלת באמרו אתם עדי. אלומי למילתיה. דעדות כשנעשה הדבר על ידי העדים.

מוסף רש"י

מה מכירה על ידי אחר. מכירה לא אפשר אלא ע"י אחר, שהלוקח לוקחו ממנו (כתובות לג:). **אין מכירה אלא בשניס,** מוכר ולוקח (ב"ק עא.). **תחת.** תחת השור, מלי למכתב ישלם בשור (כתובות לג:). **הוא ולא אנוס.** דהכי דריש ליה בת"כ כל הוא דגני ומכלת, כשיטו בהוייתו ובדעתו ולא אנוס ולא שוגג מאליו או מוטעה ע"י אחרים (זבחים קח:). **הוא ההוא לא דריש.** דאומאת דקרא לאשמעי הכי (לעיל טו.). **כחרב בני עמון.** כאומן שהורגים בני עמון אלא מדעתן (שבת נו.). **ואדוני יואב.** לאו אורח ארעא לקבל עליו מרות אחרים בפני המלך (שם).

מוסף תוספות

א. דהוה ליה למימר ועבדך יואב אדוני. ריטב"א. ב. בנ"א מה מרד הוא זה כיון דיואב עצמו לא היה מורד להחזיק עצמו מלך. תוס' הרא"ש. המהרש"א מביא מת"י נ"א. ואין נראה דאין זה מורד דלא בא להמליכו לקרותו מלך. (וע' תוס' הרא"ש ועלאה שזה קושיא הראשונה שלו). ג. או לירד בתוך מים של הקדש לרחוץ בהם. תוס' הרא"ש. ד. דהחיוב הוי בשביל שנתן לו רשות להפסיד הקדש ומעל בכך המשלח אפי' אין באותו רחיצה וסיכה עדיין הנאה לשליח ושוב אין מעילה בהנאת השליח שכבר יצא לחולין במעילת המשלח. תוס' טוך. ה. דלא מרבינן שליחות במעילה אלא כעין שליחות דתרומה שאין לתורם שום הנאה אבל היכא דנהנה השליח כה"ג לא נתרבה שליחות למעילה. תוס' הרא"ש. ו. וכר"ן כמוב: אבל אלו שראו עיקר המעשה למה להם למימר אתם עדיי.

עין משפט נר מצוה

לו א מי' פ"ב מהל' גניבה הל"י:
לז ב מי' פי"ח מהל' מעשה קרבנות הלט"ז:
לח ג מי' פ"ב מהל' רוצח הלכה ב ג:
לט ד מי' פ"ג מהל' איסורי הלט"ו:
מ ה ו מי' שם הלט"ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לה סעי' ב:
מא ז מי' פ"ז מהל' גירושין הל"ל ופ"ב שם הל"ב סמג עשין מח טוש"ע שם סי' קמב סעי' יח:

וכן בדיני ממונות. תימה דאמר בירושלמי [ב] וכן בקדושין הלא דתימא בשטר אבל בכסף לא וי"ל דהכא בתר דתקון רבנן שבועת היסת[א]: **לעולם קסבר המלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים כו'.** תימה דמשמע דאי הוה אמרינן דצריך לפורעו בעדים לא ניחא שפיר וליתא דאפי' למ"ד דצריך לפורעו בעדים ניחא שפיר דמסתמי [ג] דהא קי"ל (שבועות דף מה:) **דאפי' למ"ד המלוה לחבירו בעדים צריך לפורעו בעדים אין צריך להחזירו בעדים דנאמן הוא לומר החזרתיו לך במיגו דאי בעי אמר נאנסו והכא איירי בפקדון דהא פקדון ניתנו אצל העדים שהלוה מסר להמי כדי להוליכו וא"כ נאמנים לומר פרעונוס מגו דיכולים לומר החזרנוס לגוה וי"ל דמ"מ אפי' גבי פקדון אין נאמנים אלא בשבועה כדאמר התם (ב"ב ד' ע:) אטו כי אמר נאנסו מי לא שבועה בעי וכל עד שאינו נאמן בלא שבועה אין ממש בעדותו כמו שאפרש בסמוך:**

והשתא דתקון רבנן שבועת היסת כו'. וא"ת מ"מ למה לא יהיו העדים נאמנים לאחר שנשבעו לומר פרעונוס שהרי שוב אינם נוגעים בעדות ואומר ר"י דלכך אין נאמנים לאחר שנשבעו משום דרחמנא אמר (דברים יט) על פי שנים עדים יקום דבר דמשמע הנאמנים [ד] בדיבור בלבד אבל העדים הטעונים לישבע קודם שיאמנו דבריהם אין ממש בעדותם ויש מקשים היאך אמרינן מגו דיכלי למימר אהדרי' לגוה כיון דשנים הם הא אמר [ה] בפרק האשה שנתארמלה (כתובות דף יח:) לא שנו אלא דאמרי אנסים היינו מחמת נפשות אבל אמרו אנוסים מחמת ממון אין נאמנים ומקשה התם ר"י אמאי לא יהו נאמנים לומר אנוסים היינו מחמת ממון במיגו דאי בעי אמרו אנוסים היינו מחמת נפשות ומתרץ ר"י דבשני עדים לא שייך לומר מגו שיהו נאמנים במגו לפי שאין האחד יודע מה בדעת חבירו לטעון[ב] א"כ הכא אמאי נאמנים במגו ואומר הר"ר יעקב מקולי דבטענה שנפטרים בה מממון כי הכא בטוחים הם זה על זה שיאמרו דבר אחד ולכך אמרינן הכא דנאמנים במגו אבל בהכא דפ' האשה שנתארמלה (שם) דליכא דרכא דממונא לגבי העדים התם ודאי אין נאמנים במגו כי אין עד אחד יודע מה בדעת חבירו לטעון: **תנן התם נערה המאורסה היא ואביה מקבלין גיטה.** פי' הקונטרס דוקא נערה אבל קטנה[ג] דברי הכל אביה ולא היא ואע"ג דאמרינן בפרק התקבל (גיטין דף סה.) ג' מדות בקטן וקאמר וכנגדו בקטנה מתגרשת בקידושי אביה פי' שמקבלת גיטה ל"ל דמיירי ביתומה או בנשואה ואפי' יש לה אב[ד] אבל מן האירוסין אביה ולא היא ומיהו קשה דלקמן בשמעתין [ה] קאמר קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גיטה לידה משמע אבל כשהגיע גט לידה מגורשת[ו] ואע"ג דמוקי כשאין לה אב היינו משום דקשיא ליה דיוקא דהא נערה ה"ז גט אבל מ"מ מתחלה הוה ס"ד דמיירי בשיש לה אב ואפ"ה משמע שיגיע גט לידה מגורשת ש"מ קטנה יש לה יד לקבל גיטה לכך פי' ר"י בר"מ דנקט נערה וה"ה קטנה[ז] והא דנקט נערה להודיעך כחו דר' יהודה דאפי' בנערה אביה ולא היא ושוב חזר בו רש"י והגיה בפירושו דנקט נערה וה"ה קטנה. [וע"ע תוס' גיטין סד: ד"ה נערה]:

וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש. פי' בקונטרס לא ע"י עצמה ולא ע"י אביה כפי שהיא כשוטה ושוטה ממעטינן בפ' חרש (יבמות דף קיג:) ממשלחה ואינה חוזרת וא"כ בפ"ז קטנה שאינה יודעת לשמור גיטה אינה מתגרשת לא ע"י אביה ולא על ידיה[ח] ור"מ פי' דקטנה מתגרשת ע"י אביה[ה] ומביא ראיה מירושלמי[ט] דקאמר התם מה טעם שוטה אינה מתגרשת פליגי בה אמוראי חד אמר [ו]משום גרירה פירוש שלא יהו נמשכים אחריה להפקירה וחד אמר משום שאינה יכולה לשמור את גיטה פי' שחוזרת ובעי מאי ביניהו איכא ביניהו תלת מילי עבר וגירש יש לה אב ויכול לשמור גיטה עתיד שוטה וחלומה ופר"ת עבר וגירש למ"ד משום גרירה מגורשת דכיון דלא הוי האי איסורא דנגרת אלא מדרבנן שרי בדיעבד[י] למ"ד משום דמשלחה וחוזרת אינה מגורשת דכיון דהוי האי איסורא דאורייתא אסור אפי' בדיעבד[ז] יש לה אב ויכול לשמור גיטה למ"ד משום גרירה אסור לגרשה לכתחילה ולמ"ד משום דמשלחה וחוזרת אפי' לכתחילה מתגרשת[ח] דזו אינה חוזרת לפי שאביה משמרה שלא תחזור עתיד שוטה ועתיד חלומה למ"ד משום גרירה אסור לגרשה לכתחילה דילמא יהגוו בה מנהג הפקר למ"ד משום דמשלחה וחוזרת זו אינה חוזרת כשמגרשה כשהיא חלומה ויכול לגרשה כשהיא מכמה א"כ משמע מתוך הירושלמי דקטנה כשיש לה אב יכולה להתגרש כדפרישית יש לה אב לשמור את גיטה למ"ד משום דמשלחה וחוזרת מתגרשת דזו אינה חוזרת שאביה משמרה אינה חוזרת אע"ג דקאמר התם דמשום גרירה אסור לה שוטה לפי שיש לה תאוה ובני אדם להוטים אחריה דנהי נמי שאינה חוזרת מ"מ איכא למיחש משום גרירה אבל בקטנה דלאו בת תאוה ליכא למיחש כלל ומתגרשת[ט]:

ממאמר

*גירסת רבינו היה כגירסת הס"א שהביא הב"ח בהגהותיו כאן (ד"ו). **אולי צ"ל ולא מחמת דשעון ליה לזה דשעונתו שנמא שמא היא וכו' (ד"ו). [ובכת"י הניח הסופר בין 'ולא' ל'דשעון' מקום חלק כשתי תיבות). ***המעיין בירושלמי כאן משמע דלר"י אפילו לאחר שתקנו שבועת היסת נעשה עד לענין קדושין (ד"ו).

עין משפט נר מצוה

מב א מיי' פ"א מהל' שלוחין הל"ז סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' קכא סעי' ט:

מג ב מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הל"א סמג עשין לה טוש"ע חו"מ סי' ע סעי' מ:

מד ג מיי' פ"א מהל' שלוחין הל"ז סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' קכא סעי' ט:

מה ד מיי' פ"ב מהל' גירושין הל' יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' ב:

מו ה מיי' שם הל"יט טוש"ע שם סעי' ו:

מז ו מיי' פ"ג מהל' אישות הל"ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ל סעי' ד:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה היא ואביה וכו' אבל מן הנשואין. עיין בינמות קט ע"א רש"י ד"ה קטנה שהשיאה. ובסנהדרין סט ע"א רש"י ד"ה קנאה. ולעיל י' ע"א תד"ה ומקבל: תוס' ד"ה והשתא כו' בפ' האשה שנתארמלה ל"ש וכו'. לא שנו אלא דאמרו אנוסים היינו מחמת ממון אבל מחמת נפשות הרי אלו נאמנים כנ"ל:

תוס' ר"י הזקן

בדיני ממונות. אם אומר לשנים הוליכו לפלוני שאני חייב לו הם השלוחים והם עדי הפרעון. **עדים למה ליי.** אע"ג דהלוה לו בעדים כי אמר פרעתי מהימן. צריך לפרעו. ונמצא לוה צריך לעדים כשיפרענו. אלא אמאי נאמנים נוגעים בעדות נינהו. דאי אמר מלוה לא נפרעתי אמר להם לוה פרעוני מה ששלחתי בידכם והם אינם נאמנים לומר החזרנו לך המנה אם נתן להם בעדים ושמא עכבו המנה בידם וטוענין שנתנוהו למלוה. **אגא פרעתיך.** אם הלוה טוען שהוא פרע המלוה היה נאמן אבל הוא טוען ששלח לו מעותיו על ידי אלו ונמצא שהוא אינו יודע וצריך עדים לפרעון אלו. **הני.** שלוחיו הם כשרים לעדות זו שאינם נוגעים בעדותן שהרי הם פטורים מן הלוה שבכל טענה שיטענו לפטור את עצמם הם נאמנים, ואע"ג דאיכא סהדי דאמרי להו באפייהו הוליכו זה לו, מיגו דאי בעי אמרי החזרנו לך, דהא אין צריך להחזיר לו בעדים, וזה כשמואל דאמר פ"ק דגיטין [יד, א] שאם בא לחזור חוזר, כמו שביארנו שם. **6** הילכך הואיל והם פטורים מן הלוה כשטוענים שנתנו המנה למלוה אע"ג דמלוה לא מודה מהמני נמי לעדות שלמה, דהיינו גבי מלוה, שהרי אין נוגעים בעדותם כדפרישנא. **אבל השתא דתקון רבנן שבועת היסת.** בכל טענה, ואפילו כופר בכל דאי אמרי מהדרינן ללוה לא מהמני בדבורא בלחוד, ליכא מגו ונוגעים בעדותן הם שאם לא יודה המלוה הפרעון אינם נפטרים מן הלוה אלא בשבועה אינם נאמנים לגבי לוה כמו עדים. **הילכך משתבעי אינהו דיהבו למלוה.** שבועת היסת, דהוי להו כמאן דאמר ק' מנה לי בידכם שהרי נתתיו לכם לפרעו לפלוני ולא עשיתם, והם טוענים אין לך בידינו כלום שהרי פרענוהו לפלוני כמו שאמרת לנו ונשבעינן היסת ונפטרו מן הלוה והמלוה נשבע שבועת המשנה שלא נטל, דומיא דחנוני על פנקסו שנשבע כעין שבועת התורה שנתן לפועלים שכרן כמו שאמר לו בעל הבית ופרעו בעל הבית. כך פי' הרי"ף. הר"ם נראה שפירש שהמלוה נשבע שבועת היסת ג"כ, שהשליח נשבע על טענת המלוה והמלוה על טענת השליח כמו שכתוב בשלוחין [פ"א ה"ז, עכ"מ]. ודוקא דשלשתן שם והשליח מכחיש בעל החוב שאומר שלא פרעו והשליח אומר שפרעו, אבל אם אינו זה בפני זה אין המשלח יכול להשביע היסת לא השליח ולא המלוה, שאין כאן מי שטוען עליו ודאי כדי שישבע היסת, אלא מחרים חרם סתם ומשלם חובו [רמב"ם שם]. וכן עיקר, דלא [דמי] לחנוני דהתם אין בעל הבית יודע שהוא חייב לו כלום, אבל הלוה [יודע] שהוא חייב לו ואינו יודע אם פרעו אם לאו. (וכ"ש) [ור"ש] נראה דלא גריס ועדים מיפטר פטירי, ופירש דעדים נאמנים לגבי מלוה מגו דאי בעי אמרי אהדרינה ללוה.

הגהות הב"ח

(א) גב' אמר להו פרעוני (אלא לעולם קסבר המלוה וכו' ומגו דיכלי) תא"מ וי"ב ס"א ואי קסבר המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים הני עדים למה לי אלא לעולם קסבר המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים ואי אמר אנא פרעתיך הכי נמי הב"ע דא"ל פרעתיך על ידי שליח ואמטו להכי צריך לעדים ועדים נמי מגו דיכלי כו': (ב) רש"י ד"ה היא ואביה וכו' יליפה לזהיר (ודוקא נערה אבל קטנה אביה ולא היא) תא"מ וי"ב זהו מה שפרש"י קודם חזרה וכדאמרן הוא לאחר חזרה: (ג) תוס' ד"ה לעולם וכו' דהא קיימא לן. נ"ב בפ' חזקת הבתים דף מה ע"ב: (ד) ד"ה תנן וכו' דלקמן בשמעתין. נ"ב דף מד ע"ב:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

מוסף תוספות

הובא בעמוד הבא.

תוס' ר"י הזקן (המשך)

יהיו נאמנים כנגד המלוה מגו דאי בעי אמרי החזרנו ללוה, אי לאו משום טעמא דפרישנא. ופיר"ש והשתא דתקון רבנן שבועת היסת ליכא מגו דהאי דאמרי פרענו למלוה שלא רצו לישבע, ואי אמרי אהדרינה ללוה נשבעין שבועת היסת. [וקשה] וכי אמרי פרענו למלוה אם המלוה מכחישם אמאי לא מחייבי שבועת היסת. (ופירש) [וגם מה שפירש] שם עדים נשבעין שבועת המשנה דומיא דפועלים, מי דמי, התם חנוני שליח לתת להם שכרם וחזקתו שעשה, הכא הם שלוחים לתת למלוה וחזקתם שעשו. ועוד התם פועלים נשבעים ונוטלים והכא נשבעים ונפטרים והוי כמנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי שאינו נשבע אלא היסת. והעיקר, דעדים נשבעים היסת, והואיל והם נשבעים היסת מלוה נמי ישבע היסת, דמלוה דמכחישי ליה סהדי מישתבע ולא דטעין ליה ללוה דתניא טענה טענת שמא היא** כמו שביארנו בכל הנשבעין. אית דמקשו דהכא אמרינן דיכלי למימר דהכא נמי דר' יהודה: **היא ואביה.** לו היא לו אביה היא שהרי גדולה היא ויש לה יד ואמרה תורה (דברים כד) ונתן בידה ואביה שהתורה זיכתה לו לקבל קידושיה ואיתקש ליאלה להוייה (ג) ודוקא נערה אבל קטנה אביה ולא היא. ודוקא מן האירוסין[ט] אבל מן הנישואין היא ולא אביה דמשנשאת אין לאביה רשות בה: **אין שתי ידים זוכות לאחד.** בגוף אחד: **וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש.** אפילו על ידי אביה דהא שוטה היא וא"ר [י] ילחק ושלחה מביתו (שם) מי שמשלחה ואינה חוזרת יצתה זו שמשלחה וחוזרת במסכת יבמות פ' חרש שנאמר (דף קיג:): **לך מחלוקת בקידושין.** מגירושין נשמע לקידושין דלרבנן אם קדשה עצמה מקודשת ולר' יהודה אינה מקודשת: **מ"ט דר' יוחנן אליבא דרבנן.** דשני ליה בין קידושין לגירושין: **גירושין דמכנסת עצמה.** בקבלת גיטה לרשות אביה אמרינן דאביה נמי ניחא ליה שתקבל היא והוי גיטא: **מאמר.** קידושי יבמתו קרויין מאמר:

קטנה

וכן בדיני ממונות. אם שלח חוב למלוה ע"י שנים: **דלמיסרה קאתי.** הלכך מה להם לאוסרה עליהם ועל כל העולם בשקר: **דאיתתא לבי תרי לא חזיא.** וכיון דתרי מינהו לא משקרי: **מאי קסבר.** ר"ל דאמר וכן בדיני ממונות: **אי קסבר המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים.** ואין נאמן לומר פרעתי היכי מהימני לומר נתנום למלוה הרי נוגעים בעדותם הן: **דאי לא.** שאם לא יאמרו מעידין אנו שקבלם המלוה אמר להן לוה פרעוני מה שמסרתי לכם דפעמים שמסרו להם בעדים: **אהדרינהו לגוה.** למשלח ואין עליהם אפי' שבועה שהרי אין הודאה במקצת כאן: **יכלי למימר.** נמי יהיב יהבינא למלוה ודבריהן קיימין ובתורת עדות שאינם נוגעין בעדותן: **והשתא דתקון רבנן שבועת היסת.** שאפילו מי שאינו מודה במקצת הטילו עליו שבועה מהשתא אפי' סברא לן המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים אפ"ה נוגעין בעדותן דאי אמרי אהדרינהו ניהלך בעי אשתבועי לפיכך הן מעידין שקבל מלוה מידם כדי שיפטרו מן השבועה ונוח הוא להם להפסיד הממון למלוה מלהשבע בשקר דאע"ג דאשידי אממונא לא אשידי אשבועתא[ט] הילכך בממון לא אמרינן הן הן עדיו וכיון דעדים לא הוו הרי הדין הזה כדין הקלוב בשבועות (דף מד:) גבי חנוני על פנקסו משתבעי אינהו דיהבו להו למלוה ונפטרין מן השולם דהוא האמינן בשבועה [ט] שמסר להן מעותיו אבל מלוה אומר שאין נאמנין לו בשבועה ומשתבע דלא שקיל מידייהו ופרע לוה למלוה: **נערה המאורסה.** ה"ה לקטנה והאי דפליגי בנערה להודיעך כחו דר' יהודה: **היא ואביה.** לו היא לו אביה היא שהרי גדולה היא ויש לה יד ואמרה תורה (דברים כד) ונתן בידה ואביה שהתורה זיכתה לו לקבל קידושיה ואיתקש ליאלה להוייה (ג) ודוקא נערה אבל קטנה אביה ולא היא. ודוקא מן האירוסין[ט] אבל מן הנישואין היא ולא אביה דמשנשאת אין לאביה רשות בה: **אין שתי ידים זוכות לאחד.** בגוף אחד: **וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש.** אפילו על ידי אביה דהא שוטה היא וא"ר [י] ילחק ושלחה מביתו (שם) מי שמשלחה ואינה חוזרת יצתה זו שמשלחה וחוזרת במסכת יבמות פ' חרש שנאמר (דף קיג:): **לך מחלוקת בקידושין.** מגירושין נשמע לקידושין דלרבנן אם קדשה עצמה מקודשת ולר' יהודה אינה מקודשת: **מ"ט דר' יוחנן אליבא דרבנן.** דשני ליה בין קידושין לגירושין: **גירושין דמכנסת עצמה.** בקבלת גיטה לרשות אביה אמרינן דאביה נמי ניחא ליה שתקבל היא והוי גיטא: **מאמר.** קידושי יבמתו קרויין מאמר:

[א] וכן בדיני ממונות וצריכא דאי אשמעינן בקידושין משום דלמיסרה קאתי אבל גירושין ניחוש שמא עיניו נתן בה ואי אשמעינן גירושין משום [ב] דאיתתא לבי תרי לא חזיא אבל ממונא אימא הני מיפלג פלגי צריכי מאי קסבר [ג] אי קסבר [ד] המלוה חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים [ה] הני נוגעים בעדות נינהו דאי אמרי לא פרעניה אמר להו פרעוני [ו] אלא לעולם קסבר [ז] המלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים ומגו דיכלי למימר אהדרינהו ללוה יכולין למימר פרעניה למלוה [ח] והשתא דתקון רבנן שבועת היסת [ט] משתבעי הני עדים דיהיבנא ליה ומשתבע מלוה דלא שקיל ליה ופרע ליה לוה למלוה: האיש מקדש את בתו: [י] תנן התם [יא] נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה אמר רבי יהודה אין שתי ידים זוכות כאחד אלא אביה מקבל את גיטה [יב] וכל שאין יכולה לשמור את גיטה אין יכולה להתגרש אמר ר"ל כמחלוקת לגירושין כך מחלוקת לקידושין ורבי יוחנן אמר מחלוקת לגירושין אבל לקידושין [יג] דברי הכל אביה ולא היא [יד] ואמר ר' יוסי בר' חנינא מאי טעמיה דר' יוחנן אליבא דרבנן גירושין דמכנסת עצמה לרשות אביה בין היא ובין אביה קידושין דמפקעת עצמה מרשות אביה אביה ולא היא והרי מאמר דמפקעת עצמה מרשות אביה ותנן

[א] לעיל ז., ב. [ב] [ע' הטוס' בהסבב"ל וכנ"ל], [ג] ב"ב קט. כתובות יח. שבועות מא:. [ד] ב"ב כט., [ה] [ב"מ ה ע"ב]. שבועות מ מ ע"ב], [ו] גיטין סד:. [ז] [בכמ"ר: אמר. וכנלע"ל], [ח] [ב"מ ו ע"א, ע"ב], [ט] [כרש"י שכרי"ף: כשמסר לאן וכו' מלוה יאמר שאין וכו'], [י] [ל"ל וא"ר ישמעאל. [מהלה כהן, ועיין רש"ש], [כ] [דפרקין], [ל] [בדפו': בדיבורם], [מ] [ע' לעיל ע"א תוד"ה ומקבל], [נ] [גיטין סג ע"א], [ס] ס"א וד"ה, [ע] [דיבמות פי"ד ה"א], [פ] [ל"ל ומ"ד. (רש"ל)], [צ] [וע"ע בסו"ד רבינו כאן ד"ה הילכך אית דמקשו וכו', ובריטב"א], [ק] [נלאה דיש להוסיף לזה],

---

[ט] נמ' אמר להו פרעוני (אלא לעולם קסבר המלוה וכו' ומגו דיכלי) תא"מ וי"ב ס"א ואי קסבר המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים הני עדים למה לי אלא לעולם קסבר המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים ואי אמר אנא פרעתיך הכי נמי הב"ע דא"ל פרעתיך על ידי שליח ואמטו להכי צריך לעדים ועדים נמי מגו דיכלי כו': (ב) רש"י ד"ה היא ואביה וכו' יליפה לזהיר (ודוקא נערה אבל קטנה אביה ולא היא) תא"מ וי"ב זהו מה שפרש"י קודם חזרה וכדאמרן הוא לאחר חזרה: (ג) תוס' ד"ה לעולם וכו' דהא קיימא לן. נ"ב בפ' חזקת הבתים דף מה ע"ב: (ד) ד"ה תנן וכו' דלקמן בשמעתין. נ"ב דף מד ע"ב:

קטנה. שהיא שומרת יבם מן האירוסין דעדיין רשות אביה עליה כל זמן שלא השיאה: **והנערה בין מדעת אביה וכו'.** אלמא היכא דמפקעת עצמה מרשות אב קיימי נמי רבנן במילתייהו: **קידושין דמדעתה.** דבעינן דעת ג המקנה: **אביה ולא היא.** שהתורה זיכתה לו אבל גירושין שישנה בעל כרחה בין היא בין אביה דמה לנו לדעתו כי מקבל ליה איהו נמי על כרחיה הוא: **ורבי היא.** דאמר מאמר תופס ביבמה בעל כרחה אם זרק לה כסף ואמר לה הרי את מקודשת לי: **רבי אמר קנה.** כשאר מאמר להיות צריכה גט למאמר זה אם בא לחלוץ לה מ: **ביאה דיבמה.** קניא לה בעל כרחה דנפקא לן מויבמה נ בפ"ק דיבמות (דף ח:): **וה"נ מפסבלא.** דהא דקתני גבי מאמר בין היא בין אביה במאמר על כרחה קאי אבל בשאר קידושין אביה ולא היא כו' יוחנן: **מדקתני סיפא.** בהיא והנערה בין מדעת אביה בין מדעת עצמה מה שאין כן בקידושין: **הא' יהודה היא.** ולא"ת במאמר מ"ט מודה ומ"ש מאמר מגירושין הרי שנישס על כרחה לקמיה פריך לה ומשני שכן זקוקה ועומדת: **מה שאין כן בגירושין מיבעי ליה.** ס ואפילו בגירושין דאיתנהו בעל כרחה פליג ר' יהודה נמי ואמר אין שתי ידיס זוכות כאחת: **מ"ש מאמר.** כיון דבגירושין פליג דאיתנייהו בעל כרחה ומ"ש מאמר דמודה בה: **הואיל וזקוקה ועומדת.** לפיכך תופס בה בכל דהו: **השתא דאתית לכי.** דתלית טעמא משום דזקוקה ועומדת לרבי יוחנן נמי לטעמיה קמא דיהיב רבי ע יוחנן למלתייהו דרבנן דגירושין מכנסת עצמה לרשות אביה וקידושין מפקעת עצמה ואותיבנא ממאמר דמפקעת עצמה לא תיקשי דאיכא לשנויי נמי שאני מאמר הואיל וזקוקה ועומדת: **כה וכשלוחה לא.** אלמא נערה שיש לה אב לא מקדשה עצמה וקס"ל דברי הכל היא: **הפקדשי לי בו.** אם יש באחת מהן שום פרוטה מקודשת ואם לאו אין מצטרפין לס"פ דכיון דאמר בכל חדא התקדשי כל חדא הוו קידושין באפי נפשייהו: **מאן תנא.** דבעינן התקדשי התקדשי ואי לא אמר התקדשי לכל חדא אלא התקדשי לי בזו ובזו הוו מצטרפי לפרוטה: **ר"ש היא דאמר.** גבי חמשה תובעין אותו תן לנו פקדון שיש בידך ואמר שבועה שאין לך בידי לא לך פ ולא לך אינו חייב אלא אחת עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד: **ובפרטי סבר לה כר"ש.** דלא משיב פרטא עד שיאמר לכל אחד ואחד שבועה: **כלל אינו חייב אלא אחת.** ובשבועות מפרש איזהו כללו של ר"מ ג ופרטו: **שבועה.** שאין לך בידי ולא לך ולא לך: **חייב.** אפס גזילות: **לא לך לא לך.** דוקא בלא וי"ו אבל ולא לך ולא לך כללא הוי: **לא לך ולא לך שבועה.** דבעינן שבועה באחרונה אבל אם הזכיר שבועה תחלה לא שדינן אכולהו וכללא הוי: **אלא.** מתני' דהתקדשי התקדשי ר"ש היא: **ובשליחות סבר לה כרבי יהודה.** דאביה ולא היא: **אלא נמי לא הואי בי מדרשא אבל רבי אבין הוה בבי מדרשא.** והוא אמר לי לאחר שיצא שחברו כל חבורות של בית המדרש ונמנו וגמרו כרבי יוחנן דבקידושין אביה ולא היא: **בי כרוכיא.** מרגוס של עגור ף. גרוא"ה בלע"ז: **ויצאה והיתה.** כך היה לועק הא כתיב ויצאה והיתה הויה כיליאה מה גירושין בין היא בין אביה אף קידושין בין היא בין אביה: **אמר ליה ואכין בר סמכא הוא.** בלשון שאילה קאמר ליה ובקי אתה ברבי אבין זה שיש לסמוך על דבריו שמדקדק בשמועתא שאינו משכח: **כמין ימא לטיגני.** לא היתה לו שהות שכחה בנתיס שכשיצא מבית המדרש אמרה לי מיד כשולה דג מן היס והמחבת נתונה על האור לתתו בתוכו בשמן לטיגנו. טוגני פריזר"א בלע"ז: **אנא לא ר' אבין ברבי חייא.** בשמועה זו של ר' אבין לא שמעתי איזה אבין הוא: **נערה**

במאמר דבע"כ ורבי היא. ולא"ת א"כ מאי קאמר קטנה אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה והנערה בין מדעת עצמה ומדעת אביה ואי כרבי הא לא בעינן לא דעתה ולא דעת אביה וי"ל דהכי קאמר צריך להודיע לה אז לאביה ואח"כ יקדשנה בעל כרחה א: **מאי שנא מאמר.** פירו' אמאי מחלק מאמר מגירושין אי משום דמאמר בע"כ גירושין נמי בע"כ מינהו: **רבי יהודה אומר שבועה לא לך לא לך חייב על כל אחת.** כך גירסת הקונטר ופי' דבעינן זה הוי פרטא ב אבל אמר שבועה לא לך ולא לך כללא הוי ואינו חייב אלא אחת דוי"ו מוסיף על ענין ראשון ג) ור"ת גורס איפכא דאדרבה כשאומר ולא לך ולא לך משמע שהוא נשבע לכל אחד אבל כשאומר לא לך לא לך אינו חייב אלא אחת:

צווח ר"ל ויצאה והיתה. ולא"ג דאפילו ר"ל לא מקיס הויה ליליאה שהרי בקטנה היא מתגרשת אף ע"י עצמה לרבנן אם יש לה דעת לשמור גיטה ואינה מתקדשת על ידי עצמה ד מ"מ יש לנו להשוותם בכל מה שנוכל מלשון ויצאה והיתה א"כ אין לנו לחלק בין קידושין לגירושין בנערה דנהי נמי דמחלקין גבי קטנה היינו משום שאין לה יד לקבל קידושין אבל לקבל גיטה יש לה יד כיון שנשאת:

כמין ימא לטיגני. פי' בקונטרס לא היתה שהות שכחה בנתיס כמו שולה דגיס מן היס והמחבת נתונה על האור לתתן בתוכה בשמן לטוגנן ור"ת פירש דשני מקומות הס וקרובים זה לזה כלומר אין אדם משקר כה"ג דכיון דמקום קרוב הוא סבר אי משקרנא אתי אינש אחרינא ומכחישני הילכך לא משקר: קטנה

מאמר דר' יוחנן. דמשוי חלוק לרבנן בין קדושין לגיטין. דמדעתה. דדעת האשה בעינן. אביה ולא היא. שנערה שיש לה אב תלויה מכל וכל בדעת אביה. בעל כרחה. בעל מגרשה מה צורך לדעת האב אע"פ שיש לה אב. מאמר. חכמים תקנו שיקדש אדם יבמתו בכסף ואותן קדושין נקראין מאמר, וקס"ד דרבנן דרבי תנו לה בבעו מדעתה. ושאני דרבי היא דאמר בעל כרחה מצי למעבד מאמר. כדקא מתרץ ר' יוחנן. דרבנן מודו בקדושין אביה ולא היא. מאי שנא מאמר. בין היא בין אביה מקדושין דעלמא. זקוקה. מחמת קדושי אחיו. לר' יוחנן. לעיל לא תקשי והרי מאמר דמדעתה, דאה"נ דרבנן תנו לה ואמרי דמאמר ליתיה בעל כרחה ואפילו הכי אמרי בין היא בין אביה, דשאני מאמר משאר קדושין הואיל וזקוקה ועומדת. חבורתא. נאספו כל בני הישיבה ואמרו כר' יוחנן דאמר דלרבנן מודו דקדושין אביה ולא היא. כרוכיא. גרוא"ה בלע"ז. ויצאה והיתה. ודינם שוה ולא השגיחו בדברו, דעל כרחיך לא (השגיחו) איתקוש לגבי האי מילתא דהא גרושיה בעל כרחה, ומשום הכי אמור רבנן בין היא בין אביה דמה לנו בזה לדעת האב הרי בעל כרחו מגרשה, אבל קדושיה אינם אלא מדעתה הילכך אביה ולא היא, שהרי מה שצריך דעתה כל זמן שהיא נערה

מאי א ב מיי' פ"ב מהל' יבום הל"א סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קסו סעיף ג:

מב ג מיי' פ"ז מהל' שבועות הל"י סמג לאוין רמח:

לעזי רש"י

גרוא"ה. ענגור.

פריזר"א [פריי"ט]. מטוגן.

מוסף רש"י

מה ביאה דיבמה בעל כרחה. אמרינן (יבמות ח:). ויבמה בעל כרחה, דאם כן עליה אפילו בשוגם קנאה (שם יט:). מה קידושין דמדעתה. והלכה והיתה לאיש אחר מדעתה משמע (שם). כשהיא נערה. וכ"ש כשהיא קטנה אם קבל קדושין מקודשת (לעיל מא.). מאן תנא התקדשי התקדשי. הוא דהוי פרטא אבל בזו וכזו לאו פרטא הוא (לקמן מו.). עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד. עד שיאמר לכל אחד ואחד שבועה לא לך ומצא כמוהו לשקר, אבל אמר שבועה לא לך ולא לך אינו חייב אלא אחת (נדרים סז. וכעי"ז שם פז:).

תוס' ר"י הזקן

מאי טעמא דר' יוחנן. דמשוי חלוק לרבנן בין קדושין לגיטין. דמדעתה. דדעת האשה בעינן. אביה ולא היא. שנערה שיש לה אב תלויה מכל וכל בדעת אביה. בעל כרחה. בעל מגרשה מה צורך לדעת האב אע"פ שיש לה אב. מאמר. חכמים תקנו שיקדש אדם יבמתו בכסף ואותן קדושין נקראין מאמר, וקס"ד דרבנן דרבי תנו לה בבעו מדעתה. ושאני דרבי היא דאמר בעל כרחה מצי למעבד מאמר. כדקא מתרץ ר' יוחנן. דרבנן מודו בקדושין אביה ולא היא. מאי שנא מאמר. בין היא בין אביה מקדושין דעלמא. זקוקה. מחמת קדושי אחיו. לר' יוחנן. לעיל לא תקשי והרי מאמר דמדעתה, דאה"נ דרבנן תנו לה ואמרי דמאמר ליתיה בעל כרחה ואפילו הכי אמרי בין היא בין אביה, דשאני מאמר משאר קדושין הואיל וזקוקה ועומדת. חבורתא. נאספו כל בני הישיבה ואמרו כר' יוחנן דאמר דלרבנן מודו דקדושין אביה ולא היא. כרוכיא. גרוא"ה בלע"ז. ויצאה והיתה. ודינם שוה ולא השגיחו בדברו, דעל כרחיך לא (השגיחו) איתקוש לגבי האי מילתא דהא גרושיה בעל כרחה, ומשום הכי אמור רבנן בין היא בין אביה דמה לנו בזה לדעת האב הרי בעל כרחו מגרשה, אבל קדושיה אינם אלא מדעתה הילכך אביה ולא היא, שהרי מה שצריך דעתה כל זמן שהיא נערה

תורה אור השלם

1. וְרָצָאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר:

דברים כד ב

מוסף תוספות

שיך לעמוד קודם א. [ד]נוגעין בעדותן הן ואינן עדים ואין האשה מקודשת על פיהם ואינה צריכה גט דההו להו קדושין בלא עדים ואפילו שניהם מודים אינן קדושין כלל וכו'. תוס' ריב. ב. דלמא בטענה זו הושוו שניהם בטענה אחרת לא יהיו שניהם משווין לדעת אחת. שטמ"ק כתובות יט ע"ב. ג. דלית לה יד בעלמא ולא שליחות. ריטב"א וע"ש. ד. וטעמא דמילתא דכיון דנערה נמי ברשות אביה היא ואעפ"כ היא עצמה מקבלת גיטה אף קטנה י"ל כל שיש בה דעת דמציא זכיא לנפשה. ר"ן וע"ע בתוס' רי"ב. והא דאמר ר"ל כמחלוקת בגרושין כך מחלוקת בקדושין לענין נערה ששנויה במשנתינו בפירוש קאמר דאילו בקטנה מודו כולהו דקדושין אביה ולא היא. רמב"ן ועי' תוס' לקמן מד. ד"ה לוזם. ה. והורה כך הלכה למעשה. תוס' גיטין סד: ד"ה וכל. ו. שנגררת אחר כל אחד ונוהגים בה מנהג הפקר. תוס' יבמות קיג ע"ב. ז. כלומר אינה מגורשת ואסורה אפי' בדיעבד. רמב"ן. ח. וכגון שהיא קטנה או נערה. תוס' כלל"ש. ט. ולפי"ז לא מתוקמא הך סיפא דכל שאינה יודעת וכו' ביש לה אב כר' יהודה אלא כרבנן דלר' יהודה מאי איריא אינה יודעת לשמור את גיטה דאינה מתגרשת ע"י עצמה אפי' יודעת לשמור אינה מתגרשת ע"י עצמה אבל באין לה אב מיתוקמא שפיר כר' יהודה. תוס' גיטין סד: ד"ה וכל ועי' מהרש"ל ותוס' כלל"ש. ע"כ מעמוד קודם.

א. וכעין זה בפ"ק (יט.) אין יעוד אלא מדעת דמפרש שצריך להודיעה. תוס' טוק. עי' לעיל דף ה. תוס' ד"ה שכן. ב. שאע"פ שלא הזכיר אלא שבועה אחת כיון דאמר לא לך לא לך שבועות חלוקות הן דשבועה דאמר מעיקרא קיימא אכל חד מינייהו כאילו פירש. ריטב"ן. ג. דלא עדיפא משאין לה אב דלאו בת קדושין היא אלא מדרבנן. תוס' טוק לעיל מנ:

הכל תלוי בדעת האב ודעתה אינו כלום. אי נמי לא ס"ל שיהא כלל בכל מקום דאיתקש יציאה להוייה אלא היכא דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר.

עין משפט נר מצוה

[1] קטנה מן האירוסין אין עושים בה מאמר אלא מדעת אביה והנערה בין מדעת עצמה בין מדעת אביה ס(מה שאין כן בקידושין) אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רבי יוסי בר' חנינא מאי טעמיה דר' יוחנן אליבא דרבנן קידושין דמדעתה אביה ולא היא גירושין דבעל כרחה בין היא בין אביה ס הרי מאמר דמדעתה וקתני בין היא ובין אביה התם במאמר דבעל כרחה ורבי היא דתניא ס העושה מאמר ביבמתו שלא מדעתה רבי אומר קנה וחכ"א ס לא קנה מאי טעמיה דרבי גמר מביאה דיבמה מה ביאה דיבמה בעל כרחה אף הכא נמי בע"כ ורבנן סברי ילפינן מקידושין מה קידושין דמדעתה אף ה"נ דמדעתה במאי קמיפלגי רבי סבר מילי דיבמה מיבמה הוה ליה למילף ורבנן סברי קידושין מקידושין הוה ליה למילף ה"נ מסתברא כדקא מתרץ רבי יוחנן מדקתני סיפא מה שאין כן בקידושין אלא נימא תיהוי תיובתא דר"ל אמר לך ר"ל הא מני רבי יהודה היא דאמר אין שתי ידים זוכות כאחת אי רבי יהודה מה שאין כן בקידושין מה שאין כן בגירושין מיבעי ליה אין ה"נ איידי דתנא מאמר דדמי לקידושין תנא נמי מה שאין כן בקידושין ורבי יהודה מאי שנא מאמר הואיל וזקוקה ועומדת השתא דאתית להכי ר' יוחנן נמי לא תיקשי לך מעיקרא שאני מאמר הואיל וזקוקה ועומדת תנן [7]האיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלוחו בו ובשלוחו אין בה ובשלוחה לא תיובתא דר"ל אמר לך ר"ל הא נמי רבי יהודה היא ומי מצית מוקמת לה כרבי יהודה והקתני סיפא [8]האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו ואמרינן מאן תנא התקדשי התקדשי ואמר רבה ר"ש היא [9]דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד וכי תימא כולה ר' יהודה ובפרטי סבר לה כר"ש ומי סבר לה והתניא [10]זה הכלל כלל אינו חייב אלא אחת פרט חייב על כל אחת ואחת דברי ר"מ רבי יהודה אומר [3]שבועה לא לך לא לך לא לך חייב על כל אחת ואחת [8]רא"א לא לך לא לך לא לך ולא לך שבועה חייב על כל אחת ואחת ר' שמעון אומר לעולם אינו חייב עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד אלא כולה ר' שמעון היא ובשליחות סבר לה כרבי יהודה ר' אסי לא על לבי מדרשא אשכחיה לרבי זירא אמר ליה מאי אמור האידנא בי מדרשא אמר ליה אף אנא לא עייל ר' אבין הוא דעייל ואמר [11]חברותא כולה כר' יוחנן וצווח ריש לקיש כי כרוכיא [1]ויצאה והיתה[2] וליכא דאשגח ביה אמר ליה רבי אבין בר סמכא הוא אמר ליה אין כמין ימא לטיגני [3]הוא אמר רב נחמן בר יצחק אנא לא רבי אבין ברבי חייא ולא רבי אבין בר כהנא אלא רבי אבין סתם למאי נפקא מינה למירמא דידיה אדידיה: בעא מיניה רבא מרב נחמן

קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה. וגרסה דה"ה בנערה מיכה מידוש לר"ל מליבא דר' יהודה ולר' יוחנן מליבא דב"ע[א] והא דנקיט קטנה משום דבנערה לא שייך למימר לריכה מיאון דאין מיאון בנערה כדאמר (נדה ד' נב.) עד מתי הבת ממאנת עד שתביא ג' שערות[ב]:

מאן דמתני הא. פי' בקונטרס מאן דמתני דלוגתא דעולא דאשמואל לא מתני דאשמואל אלא פי' דפרים בה ר"נ והוא ששידכו אלא סבר דאמר שמואל בלא שידכו ומש"ה פליג עליה: (ג) מיכה דאמרי אמר עולא אפי' מיאון אינה לריכה פירש בקונטרס ואפי' שידכו[ג] וזה דאמקו לפרש כן דאי בלא שידכו דוקא מאי מיכה בין מיכה דאמרי לגישנא קמא וקשה דאין זו סברא לומר שתהא חלוקה כל כך דהא לעיל פריך גמרא אע"ג דשידכו אלמא סבירא לגמרא שהדבר פשוט הוא דבשידכו לריך מיאון והכא לגישנא דאיכא דאמרי אמרי' דלא לריך לכך נראה (ג) לפרש דלעולא לא מייתי אלא דוקא בלא שידכו ויש חילוק בין מיכה דאמרי לגישנא קמא לגישנא קמא פליג אדרב ושמואל כדפירש בקונטרס דמאן דמתני פלוגתא דעולא אדרב ושמואל כו' ד) ולכך איכא דאמרי דב"ע סבירא דלא פליג אדשמואל ומילתא באפי נפשיה איתמר בלא שידכו ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: **אלא** דקידשה נפשה וקתני **דבעיא מיאון.** ותיובתא ה) דעולא דאמר אפילו מיאון אינה לריכה וא"ת לשמואל מי ניחא והא איהו דאמר דבעיא גט בהדי מיאון והכא קאמר אי מיאון דמשמע דלא בעיא גט וי"ל בשלמא לשמואל לא ק"ל מידי דאיכא למימר דלעיל מייתי בשידך והכא מייתי בדלא שידך ולהכי לא מצריך אלא מיאון אלא לעולא קשה דאי מייתי בשידך גט ומיאון בעי לפי' ר"י לגישנא דאיכא דאמרי ולפי' הקונטרס אפי' מיאון לא לריך ואי מייתי בדלא שידך אפי' מיאון לא לריך בין לפירוש הקונטרס בין לפי' ר"י: אלא

נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה כיד אביה דמיא או כחצר אביה דמיא כיד אביה דמיא מה אביה משוי שליח אף היא נמי[ו] משוי שליח או דילמא כחצר אביה דמיא ועד דמטיא גיטא לידה לא מיגרשה ומי מספקא ליה לרבא הא [ז]והאמר רבא [א]כתב גט ונתנו ביד עבדה ישן ומשמרתו ה"ז גט ניעור אינו גט ניעור אמאי אינו גט דהויא לה חצר משתמרת שלא לדעתה ואי ס"ד כחצר אביה דמיא כי מטא גיטה לידה נמי לא תיגרש דהויא לה חצר המשתמרת שלא לדעת אביה אלא לעולם פשיטא ליה דכי יד אביה דמיא והכי קמיבעיא ליה מי אלימא כיד אביה לשויה איהי שליח או לא א"ל [ב]אין[ג] עושה שליח איתיביה [ד]קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה הא נערה ה"ז גט הכא במאי עסקינן בשאין לה אב הא מדקתני סיפא [ה]אם אמר [ו] אביה צא וקבל גט לבתי אם רצה בעל לחזור בו לא יחזור מכלל דרישא בדיש לה אב עסקינן חסורי מיחסרא והכי קתני קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה הא נערה ה"ז גט במה דברים אמורים כשאין לה אב אבל יש לה אב ואמר אביה צא וקבל לבתי גיטה ורוצה בעל לחזור לא יחזור: איתמר קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אמר שמואל לריכה גט וצריכה מיאון אמר קרנא דברים בגו אם גט למה מיאון אם מיאון למה גט אמרו ליה הא מר עוקבא ובי דיניה בכפרי אפכוה שדרוה לקמיה דרב אמר להו האלהים צריכה גט וצריכה מיאון [ח]וחס ליה לזרעיה דאבא בר אבא דנימא הכי וטעמא מאי אמר רב אחא בריה דרב איקא צריכה גט שמא נתרצה האב [ט]בקידושין צריכה מיאון שמא לא נתרצה האב בקידושין ויאמרו אין קידושין תופסין באחותה אמר ר"נ והוא ששדכו עולא אמר [ה]אפילו מיאון אינה צריכה [יא]עז"ג דשידכו מאן דמתני הא לא מתני הא איכא דאמרי אמר עולא קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אפילו מיאון אינה צריכה מתיב רב כהנא [יב]וכולן אם מתו או מיאנו או נתגרשו או שנמצאו איילונית צרותיהן מותרות דקדשה מאן אילימא דקדשה אביה במיאון סגי לה בגט מעליא בעיא אלא לאו דקדשה איהי נפשה וקתני דבעיא מיאון הוא מותיב לה והוא מפרק לה כגון שנעשה לה מעשה יתומה בחיי האב מתיב רב המנונא [יג]אין מוכרה לקרובים משום ר' [יד]אלעזר אמרו מוכרה לקרובים ושוין

נערה. לרבנן דאמרי מקבלת את גיטה מהו שתעשה אחר שליח לקבל את גיטה בחיי אביה: **כיד אביה דו'.** הא דאמרי רבנן דהיא עצמה מקבלת[ט] מאי סבירא להו ליד אביה מדמו לה או לחצר אביה מדמו לה: **ומי מספקא ליה לרבא.** שיהא על אדם בן דעת תורת חצר כשהוא ניעור: **ישן והיא משמרתו הרי זה גט.** דהויא לה חצר המשתמרת לדעתה על ידה: **ניעור אינו גט.** דהויא חצר המשתמרת לדעת העבד עצמו ואינו דומה לחצר גמורה דכי אתרבאי חצירה משום דסתם חצר משתמרת על פי הבעלים שגדרה סביב ופותח ונועל: **אינו גט עד שיגיע גט לידה.** דאין שליחות לקטן[כ] הילכך המביאו לה יהא שלוחו של בעל להולכה ויתננו לה: **אם אמר לו אביה.** של קטנה: **אם רלה הבעל לחזור בו.** משגמסרו לו: **לא יחזור.** דשליח לקבלה הויא הוא ומשגא גט לידו נתגרשה ואפילו נשרף הגט מיד: **במה דברים אמורים.** דקטנה לא שייך בה שליחות כשאין לה אב אבל יש לה אב ואמר ליה אביה כו' כלומר אבל יש לה אב שייך בה שליחות ע"פ אביה אפי' נערה שאם אמר לו אביה צא וקבל גט של קטנה בין של נערה התקבל לבתי כו'. ומהשתא לא תקשי דיוקא דרישא דהא בשאין לה אב קאי: **קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה.** לא אמר לה אביה לקבלה ולא ידע ובקטנה הכל מודים שאין קידושיה קידושין שלא לדעתו: **לריכה גט ולריכה מיאון.** כדאמר טעמא לקמיה: **אמר קרנא דברים בגו.** כך אמר קרנא יש דברים בתוך דבר זה כלומר יש תשובה ותימה בדברי שמואל: **אמרו ליה.** בני בית המדרש לקרנא: **הא מר עוקבא ובי דינו בכפרי.** שם מקום סמוך לנו אם נהרדעא ששמואל שם רחוק ממנו בא ושמואל למר עוקבא והוא היה אב ב"ד בימי שמואל כדאמר במו"ק (דף טז:): **אפכוה ושדרוה לקמיה דרב.** בשם קרנא לריכה גט ומיאון ובשם שמואל דברים בגו ושדרוה לקמיה דרב לידע אם יודה לדברי שמואל שהיה חלוק על הדבר ומשום דרב אוהבו של שמואל היה אפכוה אולי יודה לדברי קרנא שאמרו בשם שמואל: **אנא בר אנא.** אבוה דשמואל הוה: **ולריכה מיאון שמא לא נתרלה האב בקידושיה ויאמרו לו.** הרואה שהלרכוה גט סבור שנתרלה האב בקידושיה והוה ליה גרושתו מעליא ושוב אין קידושין תופסין לו באחותה שאחות גרושתו

בכרת דכתיב (ויקרא יח) בחייה כל שבחייה[ט] ואי קדיש אחותה אתי לאפוקה בלא מ) גט: **והוא ששידכו.** הא דאמר לריכה גט כששידך[ט] בה לאביה קודם קידושין דאיכא לספוקי שמא נתרלה כששמע והוו להו קידושין למפרע: **אפי' מיאון אינה לריכה.** שאין מעשה קטנה כלום בחיי אביה: ומתמה גמרא **אפילו שידכו.** אמר עולא דאף מיאון אינה לריכה: ומשני **דמתני הא לא מתני הא.** מלתא דעולא דאשמואל לא מתני דאשמואל הא פירושא דפרים בה ר"נ והוא ששידכו: **איכא דאמרי אמר עולא.** מילתא באפי נפשיה הוא מתני לה ולא אדרב ושמואל ותמה קאמר ליה ולא שנא שידכו ולא שנא לא שידכו: **וכולן.** ט"ו ערירות ששניו ביבמות שפוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום ויליף לה מקרא שהערוה הנופלת ליבום לפני קרוב שהיא עליו בכרת פטורה ופוטרת לרתה וכולן הערירות אם מתו קודם שמת הבעל או מיאנו בבעל או נתגרשו מ) (קודם מיאון) ע) דכשמתה ונפלה הלרה לפני היבם לא לרת ערוה היתה ולא פטרה ערוה לרותיה ומותרות ליבם וקתני בתו באותן ט"ו וקאמר דאם מיאנה בחיי אביה שהוא בעלה ומת לאחר מיאון לרתה מתיבמת לאביה אלמא יש לנו בתו ממאנת בחיי אביה והיכי דמי: **אי דקדשה אביה לאחיו במיאון סגי לה.** בתמיה והלא זיכתה תורה לאב בקידושי בתו: **דקדשה איהי נפשה.** שלא לדעת אביה: **מעשה יתומה בחיי האב.** כגון שהשיאה אביה לאחר ונתאלמנה או נתגרשה בקטנותה שהרי היא בחיי אביה כיתומה דכיון שהשיאה אין לאביה רשות בה ואחרי כן קדשה היא את עצמה לאחי אביה דהני קידושין בעו מיאון שלא היה לה להמתין את דעת אביה ובמיאון סגי להו דאין מעשה קטנה כלום אלא מדרבנן דתקון דישואין לקטנה שאין לה אב שלא יהגוו בה מנהג הפקר פ): **אין מוכרה.** לבתו לקרובים שאין להם קידושין בה דבעינן דאויה לייעוד: **מוכרה לקרובים.** כדלפינן בפ"ק (לעיל דף יט:) בתו לאמה[ט] פעמים שאינה נמכרת אלא לאמהות: ושוין

בפני האב. הואיל ולא אמר לה קבלי קדושיך כדלקמן.

עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פ"ה מהל' גירושין הל"ז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' יח:

נא ב מיי' שם פ"ב הל"ח סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' ב:

נב ג מיי' פ"ו מהל' גירושין הל"ט סמג שם טוש"ע שם סעי' ג:

נג ד מיי' פ"ב שם הל"ח סמג וטוש"ע שם:

נד ה ו מיי' פ"ג מהל' אישות הל"ג סמג עשין כח טוש"ע אה"ע סי' לז סעי' יא:

נה ז מיי' פ"ו מהל' יבום הל' כא סמג עשין לא לב טוש"ע אה"ע סי' קעג סעי' ז:

מוסף רש"י

ישן ומשמרתו הרי זה גט. דהוי חצרה המשתמרת לדעתה הואיל והוא ישן אינו משתמר אלא על ידה, ניעור אינו גט, שהעבד משמר את עצמו ואת מה שבידו והוא לה חצרה המשתמרת שלא לדעתה (גיטין עח:). **דברים בגו.** יש כאן דברים מוסתרים בדבר זה ולריך לתת לב (כתובות קיא:). **האלהים.** בשבועה (ב"מ טז:). **אבא בר אבא.** אבוה דשמואל הוה וחסיד גדול היה (חולין קיא:). **או שנמצאו אילונית.** שמקחו מקח טעות ולא הוא אשת אחיו וכשמת אחיו הרי היא כמו שאינו אשתו ומתיימת לרתה (יבמות ב:). **אין מוכרה.** לבתו, לקרובים. שהיא אסורה עליהם לייעד דבעינן אשר לו יעדה (לעיל יח:). מוכרה לקרובים. אף על גב שאין כאן יעוד שאין קדושין תופסין בה (לעיל כ.). ולא בעינן יעוד והיכא דאיתיה אמר קרא דתפיס (לעיל יח:).

מוסף תוספות

א. דבנערה נמי איכא לספוקי שמא נתרצה או שמא לא נתרצה ולמ"ד לקמן אפי' מיאון אינה לריכה הוא הדין בנערה. תוס' הרא"ש. **ב.** ואם היתה נערה יוצאה בגט לחוד דלא שייך לתקן בה מיאון וכן מצינו בכ"מ גט בבדולה מדרבנן ולא חששו שמא יאמרו אין קדושין תופסים באחותה, ובקטנה דשייך בה מיאון תקנו שתמאן, ושמא בנערה לריכה הכרחה שלא היו קדושין דאורייתא. תוס' הרא"ש. ועי' רמב"ן תוס' רי"ד ומהרש"א. **ג.** נראה לי דבהא פליגי דרב ושמואל סברי כיון דשידכו יש לחוש שמא נתרצה האב כששמע אמרינן הוברר הדבר דבשעת הקדושין נמי כאילו נתרצה האב בפירוש דמי והוו קידושין למפרע וכן פי' המורה והוו להו קדושין למפרע ועולא סבר אע"פ שנתרצה אביה עכשיו כששמע מה מועיל זה הרצון כיון שבשעת קבלת הקדושין לא ידע ולא היה רצונו שם וכו' אפי' מיאון אינה לריכה. תוס' רי"ד.

מסורת הש"ס

ו) [בדפו"ר: משו', ונדל"ל משויא], **ז)** גיטין עח, **ג)** [ל"ל אינה. יעב"ץ], **ד)** גיטין סה, **ה)** [חולין קיא:], **ו)** [בכת"י: בקידושיה, וכן בסמוך], **ז)** יבמות ב:, **ח)** לעיל יח: כ., **ט)** [ל"ל אלישזר], **י)** [בכת"י שבריי"ף נוסף: גיטה], **כ)** [ב"מ עא קוע"ב], **ל)** [יבמות מ ע"ב], **מ)** [בכת"י שבריי"ף נוסף: ולכך הלריכה מיאון לאו רואים שמספק הלריכה גט], **נ)** [בכת"י שבריי"ף: כששידך אותה אביה לזה קודם שקיבלה קידושיה דאיכא דאמרי וכו'], **ס)** רש"ל מ"ז, **ע)** [ל"ל דכשמת ונפלה וכו' היתה לא פטרה וכו'. רש"ש, ועי' רש"ל], **פ)** [יבמות קיב קוע"ב], **צ)** [שמות כא, ז], **ק)** [בדפו"ר: ולהך. וכל"ל], **ר)** [עיין מהרש"אן], **ש)** [נדל"ל ומש"ה מני הכא],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מיפא אם אמר לו אביה: **(ב)** תוס' ד"ה מאן הד"א עם ד"ה איכא וכו': **(ג)** בא"ד לכך נראה לר"י לפרש:

תוס' ר"י הזקן

נערה. שיש לה אב. לרבנן קא בעי דאמרי בין היא בין אביה מקבלין גיטה. איתיביה קטנה וכו' עד שיגיע גט לידה. בתורת שליחות הבעל, וקסבר האי מקשה דמיירי בשיש לה אב ואפילו בקטנה סברי רבנן דבין היא בין אביה מקבלין גיטה, והאי דקא מפלגי בנערה להודיעך כחו דר' יהודה דאפילו בנערה אביה ולא היא. בשאין לה אב. דקטנה שיש לה אב דברי הכל אביה ולא היא, והיינו דקא מפלגי בנערה ולא קטנה, ומשום הכי **ב)** הכא טעמא דקטנה שאינה ראויה לעשות שליח הא נערה ה"ז גט דבת שליחות היא דנערה היא ואין לה אב. לא יחזור. דמגורשת היא תכף שהגיע הגט ביד השליח. כפרי. שם מקום והיה קרוב להם ונהרדעא שהוא מקום שמואל היה רחוק מהם. אפכוה. ששמואל אמר דברים בגו וקרנא אמר צריכה גט ומיאון, מפני שרב אוהב שמואל אולי יודה לדברי קרנא שאמרו [בשם שמואל. שמא] נתרצה. והוו קדושין. אין קדושין תופסין. אם חזר וקדש זה האיש אחותה יאמרו שאינן קדושין כלל שהרי אחותה גירש בגט ונמצא שהיא אחות אשתו, משום הכי צריכה למאן להודיע שהקדושין אינן קדושין בודאי ואם יקדש אחותה אינו רשאי לקיימה אלא מוציאה בגט דספק הוא אם אחותה היתה אשתו אם לאו. דשדיך. דבר עם האב כבר מענין הזיווג ונתרצה, משום הכי חיישינן כשקדש אחר זמן מרובה שמא נתרצה עתה דהא נתרצה כבר. ואפילו שדכו. דלא חיישינן שמא נתרצה. ואפילו קדשה

ושוין שמוכרה אלמנה כו'. הואיל ויש לו בה קידושין אע"פ שהן בעבירה דקידושין תופסין בחייבי לאוין: **אילימא דקדשה אביה.** לאותו שנתאלמנה הימנו לפני מכירה זו: **בקידושי יעוד.** שנתאלמנה מקידושי יעוד. וא"ת הלא ע"י אביה בלו לה והוה ליה מוכר לאישות ושוב אינו מוכרה לשפחות הא מתני' אליבא דרבי יוסי דאמר מעות הראשונות שמקבל על המכירה לאו לקידושין ניתנו אלא לשפחות ויעוד שתופס בה מחמת שפחת פרוטות פעולה שיש לו עליה הוא בא ולא ע"י אביה בלו לה דלהוי הך מכירה בתרייתא שפחות בתר אישות: **איתמר מת.** זה שקדשה שלא לדעת אביה: **ממאנת ומאמרו.** לריכה מיאון עם גט המוטל עליה אם עשה בה מאמר אותו הגט מלריכה להיות עמו מיאון: **ואינה ממאנת וזיקתו.** אבל אם לא עשה בה מאמר דאין עליה גט אלא חליצה לזיקתו אותה חליצה אינה זוקקתה להיות ממאנת עם החליצה והשתא מפרש למילתא ואזיל: **כילד עשה בה מאמר.** דקי"ל ביבמות (דף ב.) דהעושה מאמר ביבמתו ובא לפוטרה בלא כניסה לריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו. וזו שקדשה שלא לדעת אביה ט) אף לריכה מיאון עמהם שמא לא נתרלה האב לא בשל ראשון ולא בשל שני ולא היתה לריכה לא גט ולא חליצה והרואה שהלריכוה גט אומר שהקידושין קידושין גמורים הן ואין קידושין תופסין לו באחותה. וקשיא לי למה לי שמא לא נתרלה האב בקידושי ראשון אפילו נתרלה בשל ראשון ובשל שני לא נתרלה אין זה גט וכיון דאין כאן גט תפסי קידושין באחותה דקידושין תופסין באחות חלולה כדלקמיה והרואה שהלריכוה גט אומר דגט גמור הוא וקידושין אין תופסין באחותה י) ולריכה מיאון ואומר אני שמא לא נתרלה בקידושי ראשון כדי י) נסבה: **הכל יודעים.** שאפילו אם חליצה זו חליצה גמורה קידושין תופסין באחותה שאחות חלולה אינה אסורה אלא מדברי סופרים: **לאן שנה רבי.** ביבמות שניהו המולך ליבמתו ובא אחיו את אחותה ומת חולצת ולא מתייבמת המגרש אשתו ובא אחיו את אחותה הרי זו פטורה דהויא לה אחות גרושתו שהיא ערוה לו בחייה ועל משנה זו אמר ריש לקיש כאן שנה לנו רבי ממשנה זו אנו למדים דאחות גרושה הויא ערוה מן התורה אבל אחות חלולה אינה אלא מדברי סופרים: **תוספי ליפי.** תחת אילני לפלפה שהוא מין ערבה. לשון אחר מחללות נתונות ע"ג זיזין הבולטין ברה"ר לשבת תחתיהן מפני החמה: **ברתך לברי.** בתך לבני: **אפילו למ"ד.** דבת שנתקדשה שלא לדעת אביה ט) שמא נתרלה האב אמרינן: שמא

ושוין שמוכרה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט האי אלמנה היכי דמי אילימא דקדשה אביה מי מצי מזבין לה הא אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות[ו] אלא לאו [ז]דקדיש איהי נפשה וקא קרי לה אלמנה [ח]אמר רב עמרם אמר ר' יצחק הכא בקידושי יעוד ואליבא דר' יוסי בר' יהודה [ט]דאמר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו: איתמר מת ופלה לפני אחיו ליבום אמר רב הונא אמר רב [י]ממאנת למאמרו ואינה ממאנת לזיקתו כיצד עשה בה מאמר לריכה גט וצריכה חליצה וצריכה מיאון לריכה גט שמא נתרצה האב בקידושי שני לריכה חליצה שמא נתרצה האב בקידושי ראשון לריכה מיאון שמא לא נתרצה האב לא בקידושי ראשון ולא בקידושי שני ויאמרו אין קידושין תופסין באחותה לא עשה בה מאמר אינה לריכה אלא חליצה בלבד מאי אמרת תיבעי נמי מיאון שמא יאמרו אין קידושין תופסין באחותה הכל יודעים אחות חלוצה דרבנן [יא]דאמר ריש לקיש כאן שנה רבי [יב]אחות גרושה מדאורייתא [יג]אחות חלוצה מדברי סופרים [יד]הנהו בי תרי דהוו קא שתו חמרא תותי ציפי בבבל שקל חד מינייהו כסא דחמרא יהב ליה לחבריה אמר מיקדשא [טו]לי ברתיך לברי אמר רבינא אפילו למאן דאמר חיישינן שמא נתרצה האב שמא

אלא לאו דקדישה איהי **נפשה** וקרי לה **אלמנה.** אלמנת בעי גט או מיאון דאי לאו הכי לא קרי לה אלמנה וקשה לעולא דאמר אפי' מיאון לא בלריכה וא"ת אמאי לא משני דמיירי כששידכו להכי קרי לה אלמנה וי"ל כיון דשידך היינו כמו שקידשה אביה[א] וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה ומי מלי מזבין לה והא אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות אבל אליבא דשמואל ניחא דמוקי לה בלא שידכו וקרי לה אלמנה משום דבעי מיאון אלא לעולא קשיא וא"ת ומגרושה לכהן הדיוט נמי תיקשי אפי' לרב ושמואל דהיכי משכחת לה גרושה לכהן הדיוט אי מיירי בשידכו מי מלי מזבן לה הא אין אדם מזבן כו' ואי מיירי בלא שידכו הא לא בעיא אלא מיאון והיכי קרי לה גרושה הא אינה אסורה לכהן וי"ל דלעולם מיירי בלא שידכו ומיירי שכך אירע שלא מיאנה אלא גירשה דאמת הוא שנפסלת לכהן באותו גט כיתומה שהשיאוה אחיה ואמה דאם מיאנה לא נפסלה לכהן ואם גרשה פסלה מן הכהונה[ב] אבל ודאי פשיטא דלא בעי אלא מיאון[ג]: **צריכה מיאון שמא לא נתרצה לא לראשון ולא לשני.** פירש הקונטרס שמא לא נתרלה לראשון כדי נסבה דאפילו נתרלה לראשון ולא נתרלה לשני[ד] קידושין תופסין באחותה דאחות חלולתו דרבנן כדאמרינן בסמוך והם יאמרו דלא תפסי בה קידושין ויתירו אשת איש לעולמא בלא גט ורבינו שמשון מקולי אומר דהא נמי כדי נסבה דאפילו נתרלה לראשון ולשני אינה למיחש להא שמא יאמרו אין קידושין תופסין באחותה והרי הן תופסין באחותה מן התורה דאי משום נתרלה בקידושי ראשון אחות חלולה אינה אלא מדרבנן ואי משום מאמר של שני הא נמי אינו אלא מדרבנן דמאמר ביבמה אינו דאורייתא וא"כ אינה למיחש לשמא יאמרו דאין קידושין תופסין באחותה משום הגט ולכך הלריכו מיאון[ה] וא"ת א"כ אמאי נקט לא נתרלה כלל ופר"י דלא מיבעיא קאמר לא מיבעיא נתרלה לראשון דבעי מיאון לפי דכיון דנתרלה לראשון מעתה בין נתרלה לשני בין לא נתרלה אינה למיחש לשמא יאמרו אין קידושין תופסין משום הגט ופשיטא דתופסין דאי לא נתרלה לשני נמי אינה אלא אחות אחותו ואחות אחותו דרבנן ואפי' נתרלה לשני נמי אין המאמר שעשה השני אלא מדרבנן אלא אפי' אמרת לא נתרלה לראשון דאז אם נתרלה לשני אין קידושין תופסין באחותה שהרי קידושי שני הוו קידושין גמורין אפ"ה אינה למיחש דשמא לא נתרלה אף לשני ואז קידושין תופסין באחותה ויאמרו דאין כו' ולהכי נקט לא נתרלה בשניהם וא"ת למה לי מיאון כיון דלריכה חליצה א"כ חיישינן שמא נתרלה לראשון וא"כ אפילו נתרלה נמי לשני קידושין תופסין באחותה כדפרישית דאחות חלולתו דרבנן ואי משום מאמר של שני הא נמי אינו אלא מדרבנן ובא"כ איך יטעו לומר אין קידושין תופסין באחותה ומיאון למה לי וי"ל דאי לא בעינן מיאון אינה למיחש שמא יאמרו חליצה אינה הוכחה כי יעלה על דעת בני אדם לומר שכך האמת שנתרלה לשני ולא לראשון שהרי הראשון עשה שלא כהוגן שקדשה שלא לדעת אביה והילכך אינה למימר דלא נתרלה לו אבל השני שלא עשה כל כך שלא כהוגן כמו הראשון שהשני היה סבור שהיתה זקוקה לו והילכך אינה למימר שנתרלה לשני ומה שהלריכוה חליצה אינו אלא לרווחא דמילתא משום בני אדם שאינם בעלי סברא ויעלה על דעתם שנתרלה לראשון לכך הלריכוה מיאון להודיעם שאינו מסופקים דשמא אינה אשתו של שני וקידושין תופסין באחותה[ה]:

הכל יודעים אחות חלוצה דרבנן דאמר ריש לקיש כאן שנה רבי אחות חלוצה דרבנן. שאינו ביבמות (דף מא.) החולץ ליבמתו ובא אחיו את אחותה ומת חולצת ולא מתייבמת המגרש את אשתו ובא אחיו את אחותה ומת פטורה מן החליצה ומן היבום דהוה ליה אחות גרושתו שהיא ערוה לו בחייה ועל משנה זו קאמר ריש לקיש כאן שנה רבי כו' וא"ת כי לא עשה בה מאמר נמי תבעי מיאון דיחוש שמא יאמרו אין קידושין תופסין באביו או בבן אחיו כי יאמרו שנתרלה לראשון והויא כלתו של אב או דודתו של בן והיה לנו להלריכה מיאון להודיע שלא נתרלה אף לראשון וקידושי לאב או קידושין דבן תופסין בה וי"ל דמילתא דלא שכיחא היא שיקדשנה האב מאחר שהיה לה אוסק עם בנו שאין אדם רגיל אצל כלתו להיות לבו עליה לקדשה אפי' היתה מותרת לו כי האי דלא נתרלה לא לזה ולא לזה אפי' כשכלתו אסורה לו אפי' אחר מיתה אבל אחות אשתו המותרת לאחר מיתה דעתו עליה ורגיל אצלה ולכך עשו חכמים תקנה בדבר שמא יארע שיקדשנה:

נפילות

מוסף תוספות

א. דכיון דצריכה גט שמא נתרצה האב הוי כאילו קידשה ושוב אינו מוכרה לשפחות אחר אישות. תוס' הרא"ש. ב. ומשו"ה יכול האב למכרה דכיון דהוה סגי לה במיאון לא קרינא בה לשפחות אחר אישות. שם. ג. דקטנה מן האירוסין אין עושין בה מאמר שלא מדעת אביה כדאיתא לעיל [מד.]. רשב"ש. ד. אלא להכי נקט [רש"י] נתרצה בראשון ולא בשני דבכה"ג אפי' גט מדרבנן לא הוה. תוס' הרא"ש. ה. והשתא נ"ל דדוקא נקט שמא לא נתרצה בקדושי ראשון ומשום הכי בעיא מיאון דאי ודאי נתרצה בקדושי ראשון סגי בחליצה להוכיח דלאו גט גמור הוא אלא משום דאיכא למימר שמא לא נתרצה בקדושי ראשון ויטעו לומר שנתרצה בקדושי שני וגט [עיקר] וחליצה דרבנן לכך בעיא מיאון. גליון תוס' טוך. וכע"ז בשנ"ל. א"נ משום דקא חייש דלימרו אינשי לא נתרצה בקדושי שני נתרצה וכו'.

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פ"ב מהל' מיאורי ביאה הל"ט סמג לאוין קח טוש"ע אה"ע סי' טו סעי' כו:

נז ב מיי' פ"ז מהל' יבום הל"ג סמג עשין נב ולאוין קי טוש"ע אה"ע סי' קעד סעי' ג:

נח ג מיי' פ"ג מהל' מיאות הל"ו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן לה סעי' ג ה:

מוסף רש"י

ושוין שמוכרה אלמנה. כשהיא אלמנה לכהן גדול. וקידושין תופסין לו בה דקידושין תופסין בחייבי לאוין. [לעיל יח:]. אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות. קיבל קידושין ומזה אליו שנתאלמנה אין מחר ומוכרה לשפחות (לעיל יח:). דקדיש איהי נפשה. שלא ע"י אביה ונתאלמנה הימנו (לעיל יח:). הכא בקידושי יעוד. שנתאלמנה מקידושי יעוד, והאי דהכל מלי לזבוה ולא קרי ליה לשפחות אחר אישות, אליבא דר' יוסי בר' יהודה היא דאמר מעות הראשונות של מקנתה לאו לקידושין ניתנו. וכי מייעד לה, בעבדות שיש לו עליה מייעד לה, ואין קידושין אלו ע"י האב, וגזירת הכתוב היא שיהיו קידושין, הילכך הדר מלי לזבוה (שם). כאן שנה רבי. במשנה זו למדנו רבי (יבמות נו: מד.).

תוס' ר"י הזקן

מת. זה שקדש קטנה שיש לה אב שלא לדעת האב. בקדושי שני. ולא בקדושי ראשון ונמצא שקדושי ראשון אינן כלום וקדושי שני קדושין ומשום הכי צריך גט. בקדושי ראשון. והויא זקוקה ולא אכפת לן אם נתרצה במאמר שני אם לאו. אין קדושין תופסין. שהרי אחותה גירש בגט ונמצא שזאת אחות גרושתו והויא ערוה עליו מן התורה. אחות חלוצתו שאסורה עליו אינו אלא מדרבנן ומדאורייתא שריא ליה הילכך כ"ע מודו שאם קדשה צריכה גט. כאן שנה רבי. ביבמות פרק החולץ [מא, א] החולץ יבמתו ונשא אחיו את אחותה ומת חולצת ולא מתייבמת המגרש אשתו ונשא ו) אחיו ומת פטורה מן החליצה ומן היבום ועליה אמר רבי שמעון בן לקיש כאן שנה רבי וכו'. ציפי. זיזין היוצאין מן הכותל. ברתיך. וקטנה או נערה היתה. נתרצה. גבי קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה.

בפירוש אמר מר לא סבירא ליה להא דשמואל. דקאמר לעיל חיישינן שמא נתרצה[ב] לראשון ופירש בקונטרס דהיינו רבינא דלא סבר לדשמואל ואע"ג דקאמר רבינא אפי' למ"ד דחיישינן שמא נתרצה האב לאו משום דס"ל דכי אלא לרווחא דמילתא נקטיה ופסק רב אלפס ובשאלתות[ג] דרב אחאי דהילכתא כרבינא דהוא בתראא[א] וסוף הוראה היה[ד] ורבה בר שימי נמי סבר כוותיה ולא חיישינן שמא נתרצה האב ואין צריך לא גט ולא מיאון[ב] ואפי' שידכו ואע"ג דמתמה גמרא לעיל (דף מד:) ואע"ג דשידכו מיהו איכא דאמרי אינו סובר כן ומ"כ אין צריך לחוק ולפרש מה שפי' ר"י לעילה[ה] אפילו מיאון אינה צריכה דוקא היכא דלא שידכו דאיכא למימר כמו שפי' בקונטרס ומיירי אפילו שידכו ואי משום דמתמה גמרא ואע"ג דשידכו איכא למימר דמאיכא דאמרי ואילך אית ליה סברא אחרת ומסתמא זו היא דאפילו בשידכו אינה צריכה מיאון שהרי כמו כן קאמר רבינא ועוד פסק בשאלתות דרב אחאי בקטנה שהלך אביה למדינת הים שהיא יכולה להתקדש מדרבנן[ג] כדין יתומה דאין לה אב דתקנו רבנן קידושין משום הפקר[ו] וזו שהלך אביה למד"ה הרי היא כיתומה משום הפקר וה"ר מנחם מיונ"י אינו מודה בדבר ומעשה אירע באחד שהלך לארץ רחוקה ולו בת קטנה ונתקדשה הבת ואסר ה"ר מנחם מיונ"י לקיימה ואמר חיישינן שמא יקדשנה אביה לאיש אחר במקום שהוא ונמצא בא זה עליה באיסור אשת איש ושלח לו רבינו תם לדבריך[ז] אם מת האב במד"ה היא תאסר לכל אדם לעולם שמא קידשה אביה במדינת הים ואין אנו יודעים למי והשיב רבינו מנחם דלהא לא חיישינן שמא יקדש אמרי'[ד] שמא קידש לא אמרינן דכי האי גוונא אמר פרק כל הגט (גיטין דף כח:) לשמא מת לא חיישי' לשמא ימות תנאי היא וקי"ל כרבי יוסי דפליג עליה דר"מ דאמר חיישינן לשמא ימות דר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי[ז] ועוד זה אמר ר"ת דהשתא דאתית להכי אף כשהיא קטנה מותרת דכיון דלא חיישי' שמא קידש מ"מ היא מותרת לעולם דכל שעה ושעה יש לנו לומר דעדיין לא קידש ואפי' חיישת שמא יקדש הואיל וכל שעה יש לומר עדיין לא קידש מותרת היא אלא ולא דמי לשמא ימות דהתם מיירי שאסר את אשתו בתרומה כשהגבו חל שעה אחת לפני מיתתו[ח] ואיכא למימר דמיד ימות נמצא דכל שעה אסורה לאכול בתרומה דאיכא למימר דמיד ימות אבל הכא דאינה אסורה עד שיחולו הקידושין שקידש אביה שם כל שעה איכא למימר עדיין לא חלו הקידושין כדפי' והביא ר"ת ראיה מהלכות גדולות שפירש בהלכות קידושין קטנה דאיתא לאבוה במדינת הים ואנסיבתא אמה שאלתא הדא מלתא קמיה דרבנן ואמרו שפיר עבדת אמה דנישואין תקינו לקטנה אם איתיה לאב מקדשה קידושין מן התורה ואי ליתיה מינסבא בתיקון חכמים ולכי גדלה גדלי נישואין בהדה ולכי אתי אב לא צריך לקדשה: **ונמצאת** זרה **למפרע**. נראה דזרה דנקט לא קאמר שתהא זרה דאורייתא שהרי מן התורה אינה אוסרה אוסרה אלא זרה דרבנן קאמר ואע"ג דלא שייך הכא לא משום שמא ימצגו[ט] ולא משום שמא ימצאו[י] דכיון דנכנסה לחופה דוקא מייחד לה[ו] ומבדק בדיק לה[ז] אפ"ה לא חילקו חכמים בין ארוסה לארוסה כלומר כיון שאין חופתה חופה גמורה שהאב יכול למחות לא פלוג רבנן בין זו ללא נכנסה לחופה כלל: **הוה עובדא** וחש לה **רב להא דרב אסי**. נראה דהלכה כרב אסי דהא הדר ביה רב אף רב אסי מכאן ואילך פסקינן כבתראי לפי שדקדקו יותר מן הראשונים להעמיד הלכה על בוריה ואע"ג דחש לה רב להא דרב אסי מש"ה לא חזר בו אלא חומרא בעלמא שהחמיר אנפשיה כמו שמצינו בפ"ק דמגילה (דף ה.) אמר רב מגילה בזמנה ביחיד שלא בזמנה בעשרה רב אסי אמר אחד זה ואחד זה בעשרה הוה עובדא וחש לה רב להא דרב אסי ואפ"ה קי"ל כרב דהא ר' יוחנן קאי כוותיה בפ"ב דמגילה (דף יט:) דאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא ומתוך לא אמרו אלא בנבור מפני כבוד נבור אבל יחיד לא אלמא משמע דפעמים קורין אותה ביחיד והיינו בזמנה כרב[ד]:

אוקי ממונא בחזקת מריה. ואפי' הוא מוחזק בנכסי מלוג שלה אינו בחזקתו אלא בחזקת יורשי האשה דתפיסתו שלא כדין היתה ואע"ג דשרי לה רב לאכול בתרומה היינו משום דמן התורה אוכלת בתרומה כדפירש בקונטרס[ח]: נראין

שמא נתרצה הבן לא אמרינן אמרי ליה רבנן לרבינא ודילמא שליח שויה לא חציף אינישׁ לשוויי לאבוה שליח ודילמא ארצוויי ארצייה קמיה[ב] אמר (א) ליה רבה בר שימי בפירוש אמר מר דלא סבר להא דרב ושמואל ההוא גברא דקדיש בכישא דירקא בשוקא אמר רבינא אפילו למאן דאמר חוששין שמא נתרצה האב הני מילי[ג] דרך כבוד אבל דרך בזיון לא א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא בזיון דמאי[ד] אי בזיון דירקא אי בזיון דשוקא נפקא מינה דקדיש[ה] בכספא בשוקא או בכישא דירקא בביתא מאי א"ל אידי ואידי דרך בזיון הוא[ו] ההוא דאמר לקריבאי והיא אמרה לקריבה כפתיה עד דאמר לה תיהוי[ז] לקריבה אדאכלי ושתי אתא קריבה באיגרא וקדשה אמר אביי[ח] כתיב[ט] שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב[י] רבא אמר חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה מאי ביניייהו איכא ביניייהו דלא טרח: נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדינת הים ועמדה ונישאת אמר רב אוכלת בתרומה עד שיבא אביה וימחה רב אסי אמר[יא] אינה אוכלת שמא יבוא אביה וימחה ונמצאת זרה אוכלת בתרומה למפרע[יב] הוה עובדא וחש לה רב להא דרב אסי אמר רב שמואל בר רב יצחק ומודה רב[יג] שאם מתה אינו יורשה[יד] אוקי ממונא בחזקת מריה נתקדשה לדעת ואביה כאן רב הונא אמר[טו] אינה אוכלת רב ירמיה בר אבא אמר אוכלת רב הונא אמר אינה אוכלת ואפי' לרב דאמר אוכלת התם הוא דלא איתיה לאב אבל הכא דאיתיה לאב האי דאישתיק מירתה רתח רב ירמיה בר אבא אמר אוכלת ואפי' לרב אסי דאמר אינה אוכלת התם הוא דשמא יבוא אביה וימחה אבל הכא מדשתיק איתנוחי איתנחא ליה נתקדשה שלא לדעת אביה ונישת שלא לדעת ואביה כאן רב הונא אמר אוכלת רב ירמיה בר אבא אמר[טז] אינה אוכלת אמר עולא הא דרב הונא[יז] כחומץ לשנים וכעשן לעינים השתא ומה התם דקידושי דאורייתא אמרת לא אכלה הכא לא כל שכן נראין

שמא נתרצה הבן. בקידושין שקידש לו האב שלא מדעתו לא אמרינן דאב בקידושי בתו בכל דהו ניחא ליה דטב למיתב טן דו[ט] אבל גברא דייק ונסיב וכן אינו ברשות אביו לקדש לו אשה שלא בשליחותו: **ודילמא שליח ארצוויי ארצי.** בן קמיה אביו וגילה לו דעתו שהוא חפץ בה והאב נעשה לו שליח מאליו וזכין לאדם שלא בפניו[י]: **מר.** רבינא: **בפירוש.** שמעתי ממנו דלא סבר ליה לדרב ושמואל (דאין)[כ] חוששין שמא נתרצה האב וכ"ש[כא] לשמא עשאו הבן שליח אא"כ שמענו ודקאמר אפילו למ"ד כו' לרווחא דמילתא כי היכי דלקבליה מייניה קאמר הכי: **בכישא.** מגודה וקטנה שלא לדעת אביה הוא: **אידי ואידי.** בחלא מייניהו הוי בזיון: **הוא אמר לקריבי.** מעשה היה שהאיש אמר לתת בתו קטנה לקרובו ואשתו אמרה שיתנה לקרובה: **כפתיה.** [כא] הכריחתו והולה לה לתתה לקרובה ועשו סעודה לחיבה מיתון וזימנו את קרוביהן: **באיגרא.** בעליה: **וקדשה.** בסתר ועדיין לא קבל האב קידושין מקרוב של אשתו: **לא יעשו עולה.** ולא חיישינן בהא שמא נתרצה האב דלא הדר ביה מדבריה: **רבא אמר.** טעמא אחרינא דולאי לא נתרצה דכיון דטרח האי אבי הבא לעשות סעודה אינו מפסידה: **דלא טרח.** לעשות סעודה. לאבי מכיון דאולי לה תו לא הדר ולא חיישינן לשמא נתרצה: **אוכלת בתרומה.** אם כהן הוא זה ואע"פ שלא היתה חופה זו לדעת האב ואמרו רבנן (כתובות דף מ:) אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה [כ] זו הואיל וקידושיה לדעתו היו חופה נמי ניחא ליה עד שנשמע שיבא ויאמר: **ומודה רב.** אע"ג דגבי תרומה [כב] ממחקינן ליה בחזקה שנתרצה בחופה התם הוא דאי נימא[כג] לא נתרצה אכלה מדאורייתא דאורוסה אוכלת בתרומה דבר תורה[כד] אבל לענין ירושה דבעינן שאמרו[כה] מודה דאינו אלא כארוס[כו] ואם מתה אינו יורשה דכיון דמספקא לן אם מתרצה בחופה או לאו אוקימנא ממונא בחזקת מריה: **ונשאת שלא לדעת.** לא הודיעתו: **ומה האם דקידושיה דאורייתא.** שנתקדשה לדעת: נראין

מסורת הש"ס

(א) [בכמ"י טוסף: ושמיק. ועיין שלט"ן, ג) כתובות עט:, ג) [ר"ל ליתא בכמ"י, ושם בזיון דירקא או בזיון דשוקא], ד) [בכמ"י ודפו"ר: בכספא דכספא], ה) נדרים כב. בכרכות נו., ו) [בכמ"י: לקריבן], ז) פסחים לא. ב"מ קו:, ח) כתובות י. יבמות קז:, ט) סנהדרין כט: מגילה ה., י) כתובות יב: ב"ק קיא. [ב"מ נ:. ב"ב קנד.], כ) [וע' תוס' פסחים קו: ד"ה שנקיה וכו' גרסו הכא רבי ירמיה], ל) תענית ד:, מ) [לעיל ז ע"א ע"ב], נ) [לעיל מב ע"א], ס) ס"א דאמרי. רש"ל, ע) [ברש"י שבריר"ף: וכ"ש שלין לחוס שמא וכו'], פ) ר"ל בדברים, צ) [ברש"י שבריר"ף טוסף: מכל מקומ], ק) [ברש"י שבריר"ף: תרומה מסתמא מחזקינן ליה בחזקת שנתרצה], ר) [בדפו"ר: נמי, וכל"ל. (רש"ס)], ש) [לעיל י ע"ב], ת) [במדבר כז. וע"י ב"ב קיא ע"ב], א) [עי' כתובות נג ע"א], ב) [ל"ל נתרצה האב. (רש"ס)], ג) [פ' משפטים ס' נמן], ד) [ב"מ פו ע"א], ה) [שם בד"ה מאן], ו) [יבמות קיב סוע"ב], ז) [עיוכין מו ע"ב], ח) [לעיל י ע"ב], ט) [לעיל ה ע"א], י) [כתובות מ ע"ב], כ) [נדל"ל: למקבל], ל) [נדל"ל זכה המקבל במתנה דזכין],

תורה אור השלם

1. שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עָוְלָה וְלֹא יְדַבְּרוּ כָזָב וְלֹא יִמָּצֵא בְּפִיהֶם לְשׁוֹן תַּרְמִית כִּי הֵמָּה יִרְעוּ וְרָבָצוּ וְאֵין מַחֲרִיד: צפניה ג יג
2. בְּחֹמֶץ לַשִּׁנַּיִם וְכָעָשָׁן לָעֵינָיִם כֵּן הָעָצֵל לְשֹׁלְחָיו: משלי י כו

גליון הש"ס

תוס' ד"ה בפירוש וכו' אם מת האב במדינת הים היא תאסר לכל אדם. עיין סוטה י' ע"א ומהרש"ל בח"ל שם: **בא"ד** וע"ז אמר ר"ת וכו'. ע' יומא נה ע"ב תד"ה אלא בחטאת:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר להו רבה בר שימי:

מוסף תוספות

א. פסקינן כבתראי לפי שדקדקו יותר מן הראשונים להעמיד הלכה על בוריה. תוס' נקמן ד"ה הוה עובדא. ב. דלא הצריכו רב ושמואל מיאון אלא משום שהצריכו גט דמחמת הגט חיישינן שמא יאמרו אין קדושין תופסין באחותה. תוס' הרא"ש. ג. התוס' הרא"ש ועוד לתוס' מביאים את השאלתות בג"א וכן כתוב אצלינו בשאלתות. וכן כתב בשאילתות דר"א הלכתא כרבינא אפי' היכא דשדיך ועוד כתב בשאלתות הא דאמרינן דיכולה אמה לקדושי לבתיה או אחיה היינו היכא דשכיב אב אבל אביה קיים לא יכולה. (וע"ש לגבי הלך למדה"י ועי' כ"ס). ד. דכי מת אוקמה אחזקתה ואין חוששין שמא קידש אבל הכא חוששין שמא יקדשנה ואין מתירין אותה לזה ואע"פ שיש לומר כל שעתא ושעתא נימא עדיין לא קידש כיון שהיא ברשות אביה אינה עומדת בחזקתו של זה כדי שנאמר כן. רמב"ן. ה. דתניא התם הר"ז גיטך שעה אחת קודם למיתתי אסורה לאכול בתרומה מיד. רשב"ם. ו. מאחר שהוא זן אותה תמיד מוציאה מבית אביה ומיחד לה מקום שלא תפסיד מזונותיה לחלקם לקרוביה. כ"ס כתובות מ ע"ב. ז. נראה לי דלאו ראיה מההיא דמגילה דכיון דחש לה רב לדרב אסי אגן נמי יש לן למיחש והא דקי"ל דמגילה ביחיד לא מדברי ר' יוחנן. תוס' הרא"ש [ועי' מהרש"ל]. ח. ולפי טעם זה אין מטמא לה. תוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

נט א מיי' פ"ח מהל' תרומות הלכה י"ד:

ס ב מיי' פכ"ב מהל' אישות הל"ה סמג עשין מט ולאוין פא טוש"ע אה"ע נמ' לו סעי' ג) וסי' ל סעי' ד:

סא ג ד מיי' פ"ח מהל' תרומות הלכה י"ד:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוס' ר"י הזקן

הבן. כשקדש אביו לו אשה בלא ידיעתו ולא הודיעו. שוויה שליח. הבן שוי לאביו [שליח] לקדש לו אשה. וזה השליחות אינו צריך לעדים שאין זה אלא להודיע אמתת הדבר והואיל ושניהם מודים אין כאן מקום לעדות. וכן נראה מהתוספתא* כמו שכתבנו בפרק האומר** וכ"כ הר"ם פ"ג [מאישות הט"ו] ובה"ג. וכ"נ מפיר"ש שפי' ארצוויי ארצי קמיה פי' גילה דעתו לפני אביו שהוא חפץ באשה והאב נעשה שליח מאליו דוכין לאדם שלא בפניו. ועיקר הגירסה היא דילמא ארצויי ארצי קמיה ושתיק כלומר האב הודיעו אחר מעשה וספר לו מה שעשה ושתק והואיל ושתק ודאי נתרצה. מר. רבינא. לא **סבירא ליה להא דרב ושמואל.** דאמרי שאע"פ שלא ידע האב שקבלה בתו קדושיה אם נתרצה כששמע הוו קדושין, דלדידהו ה"נ אם נתרצה הבן כששמע הוו קדושין, ס"ל דהואיל ובשעת קדושין לא ידעי הנך תרי שהם בעלי דבר, רצוי דאחר מעשה לאו כלום הוא. ור"ש פירש מר דלא סבר לה וכו' וכ"ש דלא חיישינן שמא עשאו שליח אא"כ שמענו. ופירוש ר"ש וגרסתו אינו מקובל, וכי מה הועיל ברצויו אם לא עשאו שליח בביאור, דבשלמא גבי ממון הכל תלוי בדעת הנותן ואין כ) במקבל אלא לזכות במתנה ואם יזכה לו אחר זכה ל) במתנה המקבל דזכין לאדם שלא בפניו, אבל גבי קדושין הוא צריך שיאמר דברים שיקנה בהם האשה, וטעמא דאחד מקדש אשה לאחר הוא דשלוחו של אדם כמותו ואם לא עשאו שליח מה יועיל. והראב"ד פירש שליח שוויה בעדים. ודחק עצמו לפרש לשון התוספתא כמו שנפרש בפרק האומר. **בכישא.** אגודה של ירק. **הני מילי.** שקידשה דרך כבוד. **אידי ואידי.** או בשוקא או בירקא בזיון הוא. ומדקאמר (רבה) [רבינא אפילו] למאן דאמר חיישינן שמא נתרצה האב, שמע מינה דלית ליה האי סברא. **ההוא.** שאיתיה לו בת נערה או בת קטנה והוא היה רוצה להשיאה לקרובו ואשתו היתה רוצה להשיאה לקרובה, והיא כפתתו עד שהודה לדבריה שתנשא בתו לקרוב שלה. **אדאכלו ושתו.** ועושים סעודה שיקדשנה קרוב שלה, בא קרוב שלו דרך הגג וקדשה. **שארית ישראל.** אית דמפרשי דאביי ורבא ס"ל כרב ושמואל דבעלמא אם נתרצה האב (דמשמע) מקודשת, והכא ליכא למיחש שמא נתרצה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. והעיקר כמ"ש למעלה דלא ס"ל כרב ושמואל, והכי קאמרי אע"פ שאמר בתחלה להשיאה לקרובו ליכא למיחש שאמר לבתו בחשאי צאי וקבלי קדושיך מן פלוני קרובי ונמצא שנתקדשה על דעת אביה. **ולא ידברו כזב.** וזה הודה לדבריה שתנשא לקרוב שלה. **אין אדם טורח.** והם הכינו הסעודה מפני קרוב שלה. ומסתברא דהלכתא (כרבה) [כרבא] ואם לא טרח בסעודה חיישינן שנתקדשה לדעתו הואיל והיה דעתו להשיאה לקרובו. ר"ח ז"ל חשש להא דרב ושמואל וכל הגאונים ז"ל והרי"ף והר"ם [אישות פ"ג הי"ג] לא חששו לדרב ושמואל ופסקו כרבינא. **אינה אוכלת.** כל זמן שהיא נערה או קטנה אבל אחר שבגרה אוכלת אם יבא אביה לא יכול למחות, ואע"פ שנשאת כשהיא קטנה. **וחש לה.** בקטנה שנשאת שלא לדעת אביה ולא התירה לאכול בתרומה עד שתבגר. ר"ח פסק כרב מדלא אשכחן דהדר ביה רב. והרי"ף והר"ם פסקו כרב אסי דהא רב גופיה חייש לה, בתרומות פ"ח [הט"ו]. **אינו יורשה.** הבעל לא מנדוניתא ולא מנכסי מלוג שלה אבל מאתים שכתב לה הוא יורשה דבחזקתו הם, ועוד שאם אביה רוצה בנשואין הכל של בעל, ואם אינו רוצה אין כאן נשואין והוא לא כתב לה אלא מחמת הנשואין. **כאן.** בעיר ומראה עצמו כנכרי שאינו מדבר ומתעסק כלל בנשואין. **[איתנוחי איתנחא ליה].** והיה דעתו נוחה בנשואין. והלכתא כרב הונא (שנעשית כיתומה בחיי האב לומר) דרבינא דר' ירמיה הוה וכן פסק הר"ם [תרומות שם]. **ואביה כאן.** כשקדשה ונשאת. **כחומץ לשינים וכעשן לעינים.** שהוא קשה כך ממירא דרב הונא קשיא עם מימריה דלעיל. **דאיכא קדושין דאורייתא.** דהא נתקדשה לדעת אביה.

*ליתא לפנינו בתוספתא, והוא בירושלמי קידושין פ"ג ה"א. **ליתא לפנינו שם.

נראין דברי תלמיד. עולא קמסייס למילתיה וחזיל וקאמר נראין דברי ר' ירמיה שהוא תלמידו של רב הונא: **הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בחיי האב.** בחייו קידשה והשיאה עצמה שלא לדעתו כאילו היא יתומה והוא רואה ושתק או הפקיר זכות שיש לו בה אוּ) שתיקתו דומה דבשלמא נתקדשה לדעתו וניסת שלא לדעתו איכא למימר בחדא שתיקה מרתח רתח אבל כולי האי לא שתיק: **יכולין לעכב.** הואיל ובשעת קבלה לא נתרצה האב אם בתתה לחזור קודם שיתרצה האב חוזרת ולא מהניא תו ריצוי האב: **אין לי.** דיכול למאן דאמר אביה: **יש לי.** וקס"ד בפיתה בשם קידושין דשמועינן קרא ולמימר דמלי הדרה בה: **לא יזיקו כסר איפכא.** דבר שאינו: **יכול נשנויי נמי.** קרא בפיתוי שלא בשם קידושין משמעי: **קרא בעי.** למימר דאביה יכול לעכב וכן היא ומהיכא תיתי לן לאוסרה בההיא בעילה למימר קידושין הן: **אמר ר"נ לומר שמשלם קנס כמפותה.** קרא לאו דאשמועינן דכי מעכבא איהי נמי משלם קנס כדין מפותה שתלה הכתוב קנסא במיאון האב הכי נמי תלי במיאון דידה: **אי הכי.** סייעתא היא: **היינו.** ודאי דתניא מהר ימהרנה לו כו': **אמר ליה.** מהא לא תסייעו דאיכא למימר דמצריך לה [ז] בקידושי אחריני לדעת אביה: **מתני' ואם לאו אינה מקודשת.** דכיון דאמר התקדשי התקדשי כל חדא וחדא הוו קידושין בלא נפשייהו: **היכי אוכלא ראשונה ראשונה.** בגמרא מפרש לה אהייא קאי וטעמא מאי: **גמ' מאן תנא הסקדשי הסקדשי.** הוא דהוי פרטא אבל בזו וכזו לאו פרטא הוא: **אמר רבה ר"ש הוא.** בשבועות (דף לו:) גבי חמשה תובעין אותו: **אהייא.** קאי היתה אוכלת: **אילימא אריסא.** כי אמר התקדשי התקדשי: **אלא אסיפא.** דחשיבא ליה כללא קאמר דאם היתה אוכלת ראשונה ראשונה כו' וכי איכא בחדא שום פרוטה מיהא מיקדשא: **ואפילו בקמייתא.** ואפילו הראשונה או השניה שום פרוטה אע"פ שאין באחרונה שום פרוטה מקודשת: **והא מלוה היא.** כיון דקידושין לא נגמרו עד שתקבלם כולם והיא כבר אכלה את הראשונה קודם [ח] שתקנה אותה בקידושיה הוא זו הראשונה מלוה גבה: **הרי שלחן כו'.** כלומר הרי לנו משנה שנויה ואין אנו יודעים לפרשה: **ומיקרבא הנייתא.** מוכנת היתה הנייתה וגלתה את לבה שהיתה חפילה בהן: **ש"מ מדר' אמי.** דשני הא מילתא תלתא: **ש"מ המקדש במלוה אינה מקודשת.** מדקביל הך אתקפתא דפרכינן לעיל והא מלוה היא ואיחדקיך לשנויי עלה מאי בחדא בחאחרונה קאמר אלמא ס"ל שאינה מקודשת: **ושמע מינה פרוטה ומלוה דעבדי אפרוטה.** מדשנייה למתני' הכי דכי יש באחרונה ש"פ מקודשת ואע"ג דקמייתא מלוה הויא בהדה ובכולהו קדשה דהא כללא חשיב ליה גבי מנחת וקאמר דאם יש בכולן שום פרוטה מקודשת אלמא קידושי אכולהו קיימי אפ"ה גבי אוכלת דהוו להו מלוה ופרוטה מקודשת באחרונה: ושמע

נראין דברי תלמיד אמר רבא מאי טעמא דרב הונא הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בחיי האב: איתמר קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אמר רב [א]**בין היא ובין אביה יכולין לעכב ורב אסי אמר אביה ולא היא איתיביה רב הונא לרב אסי ואמרי לה** [ב]**חייא בר רב לרב אסי** [1]**אם מאן ימאן אביה** [ג]**בי אין לי אלא אביה היא עצמה מנין ת"ל אם מאן ימאן מ"מ אמר להו רב** [ג]**לא תיזלו בתר איפכא יכול לשנויי לכו כגון שפיתה שלא לשום אישות פיתה שלא לשום אישות קרא בעי אמר ר"נ** [ד]**בר יצחק** [ה]**לומר** [2]**שמשלם קנס כמפותה א"ל רב יוסף אי הכי היינו דתנינא** [2]**מהר ימהרנה לו לאשה שצריכה הימנו קידושין ואם פיתה לשום אישות קידושין למה לי א"ל אביי צריכה קידושין לדעת אביה: מתני'** [ו]**ד האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו אם יש באחת מהן שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת בזו ובזו אם יש שוה פרוטה בכולן מקודשת ואם לאו אינה מקודשת היתה אוכלת ראשונה ראשונה אינה מקודשת עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה: גמ' מאן תנא התקדשי התקדשי** [ז]**אמר רבה ר"ש היא דאמר** [ח]**ד עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד:** [ט]**בזו ובזו ובזו אם יש בכולן ש"פ כו': אהייא אילימא אריסא מאי איריא אוכלת אפי' מנחת נמי דהא התקדשי לי בזו קאמר אלא אסיפא ואפילו בקמייתא והא מלוה היא אמר רבי יוחנן הרי שלחן והרי בשר והרי סכין ואין לנו** [ט] **לאכול רב ושמואל אמרי תרוייהו לעולם אריסא ולא מיבעיא קאמר לא מיבעיא מנחת דאי איכא שוה פרוטה אין אי לא לא אבל אוכלת הואיל** [י]**ומיקרבא הנייתה אימא גמרה ומקניא נפשה קמ"ל רבי אמי אמר לעולם אסיפא ומאי עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה** [י]**עד שיהא באחרונה שוה פרוטה אמר רבא שמע מינה מדרבי אמי תלת שמע מינה** [יא]**המקדש במלוה אינה מקודשת ושמע מינה** [יב]**המקדש במלוה ופרוטה** [יג]**דעתה אפרוטה ושמע**

נראין דברי תלמיד. משמע הכא דרב ירמיה תלמידיה דרב הונא הוה וקשה דבפרק תפלת השחר (ברכות דף מז:) [יד] משמע דתלמיד חבר דרב הוה דקאמר התם רב גלי של שבת בע"ש א"ל רב ירמיה בר אבא מי בדלת א"ל אין בדילנא ומדלא קאמר ליה רב ירמיה מי בדיל מר שמע מינה שהיה לו תלמיד חבר ונראה דתרי רב ירמיה הוו [טו]:

בין היא בין אביה יכולין לעכב.

ואע"ג דאמר רב לעיל (דף מד:) חיישינן שמא נתרצה האב היינו בשמתמה שמעו ושתק אבל היכא דמיתה גילה בדעתו ולא מיבעיא אם לא נתרצה האב שיכולה היא לעכב אלא אפי' נתרצה האב יכולה לעכב ומ"ת מה יועיל שתעכב אחרי שיתרצה האב הא בידו לקדשה בעל כרחה וי"ל היינו דוקא בתחילת הקידוש אבל היכא דנתקדשה שלא לדעת אביה ואח"כ נתרצה האב ואתה רוצה לומר דמקודשת מטעם דזכות הוא לו אמרינן כיון דבתו מעכבת דחוב הוא לו ולא היה מתרצה אם היה יודע דמעכבה ומיהו לפירוש הקונטרס לא קשיא מידי דפי' הואיל ובשעת קבלת הקידושין לא נתרצה האב אם בתתה לחזור קודם שיתרצה האב חוזרת ולא מהני תו רצוי האב:

קרא בעיא. פי' שלא תהא אשתו נאותה ביאה פשיטא דהא אפילו לא יאמנו אינה אשתו בהך ביאה כיון שפיתה שלא לשם אישות בשלמא אם פיתה לשם אישות אשמועינן חידוש דבין היא ובין אביה יכולין לעכב אבל השתא מאי חידוש אשמועינן וליכא למימר דקרא ס"ק שאם יבא אביה לקדשה לאותו מפתה שתוכל בתו למאן דפשיטא שיכול לקדשה בע"כ ומשני לומר שמשלם קנס כמפותה פי' לעולם מיירי שפיתה שלא לשם אישות ואפ"ה אשמועינן רבותא דכי מעכבא איהי שמשלם קנס דכמו דתלה הכתוב קנס דמפותה במיאון האב כך תלו במיאון דידה והאי מיאון דידה ודאי אינו מועיל לענין שלא תיהא לו דכיון דאביה רוצה שתהא אשתו אינה יכולה לעכב אלא מהני שמשלם קנס כאילו הא ממאן א"נ[א] נפקא מינה היכא דבא עליה ואח"כ נתייתמה[ב] דהשתא מהני מיאון דידה לעכב שלא תהא[ג] אשתו[ג]: [ד] **אמר רב יוסף אי הכי.** בגיחותא וסייעתא היא וכן היה רב יוסף רגיל לומר דלתמרינן בפרק במה מדליקין (שבת דף כח.) א"ה היינו דמתרגמינן סקגונא ס"ל אביי לריכה קידושין כו' ולא תסייעיה מהא וי"מ דר"נ בא לייסד לעולם אימא לך שפיתה לשם אישות וגרסי' אלא אמר ר"נ ולא תימא דתיקשי לרב אסי דאמר אביה ולא היא דהא דקאמר הכא דיכולה למאן אינו ר"ל דלא תהא אשתו כיון דרוצה אביה אינה יכולה לעכב אלא ר"ל שמשלם קנס כמפותה כלומר כדין אחר מפותות שהאב ממאן כדפי' בקונטרס ופריך רב יוסף בתמיה אי הכי כו':

ואפילו בקמייתא. פי' בקונטרס אפילו הראשונה או השניה שום פרוטה אע"ג דלא באחרונה שום פרוטה מקודשת והא מלוה היא כיון דהקידושין לא נגמרו עד שתקבלם כולם והיא אכלה הראשונה כבר קודם [ה] שתקנה אותה בקידושין הויין מלוה גבה וא"ת כיון דבתורת קידושין אתו לידה היכי הוה מלוה הא אמרינן לקמן בפרק האומר (דף נט.) האומר לאשה התקדשי לי לאחר ל' יום אפי' נתאכלו המעות מקודשת אלמא לאו מלוה נינהו היכא דבתורת קידושין אתו לידה וי"ל דיש לחלק דהתם הרי הדיבור נגמר קודם שנתאכלו[ד] אבל הכא דלא נגמרו הקידושין עד אחר מסירה אחרונה ובתוך כך אכלה הראשונה והשניה איכא למימר דמלוה הן אלה:

[אימא גמרה ומקניא כו'. אע"ג דלא תלו בדילה להתקדש בפחות משוה פרוטה כדאמרינן בפ"ק[ה] מיהו בקל עושה לריכותא ת"י: ושמע

דעתה אפרוטה. דהא קאמר שאם ראשונה שוה פרוטה ולא האחרונה אינה מקודשת דמלוה היא.

דעתה אפרוטה. כדפרישנא.

מוסף תוספות

א. הא דמשלם קנס במיאון דידה. תוס' טוק. ב. או שבגרה. ריטב"ם. (וט"ס ומקנה). ג. דאין שייך לומר שמחלה הקנס אע"ג דעכשיו היא לעצמה כיון דבשעת פיתוי עדיין היא לאב. תוס' טוק. ד. דהתם הוא דיהב לה בדיבור אחד וכיון דגמר דיבורו קודם שנתאכלו המעות אלא שקבע זמן לחול בו הקדושין כי מתאכלי ברשותה מתאכלי אבל הכא שהוא מחלק דיבורו ולא אמר לה התקדשי לי באלו ודאי גלה דעתו שאינו רוצה שיחולו הקדושין כלל עד גמר כולן ועד שתקבל את כולן אינן בידה אלא פקדון כשהיא אוכלת ראשונה הויא לה שלחה יד בפקדון וחזרה שם מלוה עלה. רשב"ם.

תוס' ר"י הזקן (המשך)

כמאן דאמר שבועה שאין לכם בידי כלום. ה"נ לר' יהודה התקדשי לי בזו ובזו הוי פרט ואם אין באחת שוה פרוטה אינה מקודשת קדושי ודאי, התקדשי לי בזו בזו הוי כלל ואם יש בשתיהן ש"פ מקודשת. ובמימרא דר' מאיר איפליגו אמוראי. שמואל אמר דלר' מאיר הוי אפכא בלא וי"ו הוי פרטא דהואיל ולא ערבינהו שבועה אכל חד וחד קאי והוי כמ"ד שבועה לא לך אבל ולא לך ולא לך הואיל וערבינהו כללא הוי. ה"נ התקדשי לי בזו ובזו כללא הוי ואם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת. התקדשי לי בזו בזו פרט הוו ואם יש באחת מהן שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. ור' יוחנן אמר דלר' מאיר לא שנא שבועה לא לך ולא לך או שבועה לא לך לא לך פרטא הוי שלא תמצא כלל לר' מאיר אלא שבועה שאין לכם בידי כלום. ה"נ התקדשי לי בזו ובזו או בזו בזו אם יש באחת מהן שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. הר"ם הביא המשנה ס"ה [מאישות הכ"ו] כמו שהיא ואוקימנא לרישא דתני התקדשי התקדשי כר' שמעון, וגבי שבועת הפקדון (פ"א) [שבועות פ"ז ה"י] כתב שבועה לא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת, ובנדרים פ"ד [הי"א] פסק כר' מאיר ואליבא דשמואל כמו שכתבנו בנדרים פרק רבי אליעזר [סו, א ד"ה לזה קרבן]. ולא ידחתי לסוף דעתו שדבריו נראים כסותרים. ולכאורה משמע דסיפא דמתני' דהכא כשמואל אליבא דר' מאיר שייכא דתני בזו ובזו הוי כלל, מדתני בזו ובזו משמע הא בזו בזו פרט, ולר' שמעון ל"ש הכי ול"ש הכי כללא הוי. ולר' יהודה אפכא הו"ל למתני במתני' בזו בזו בלא וי"ו, ולר' יוחנן אליבא דר' מאיר לא מצינן לאוקומא דהא אמר ל"ש הכי ול"ש הכי פרטא הוי. ואיכא מאן דפסק כר' שמעון. אחרשא. דקאמר התקדשי התקדשי. אלא אסיפא. דקאמר התקדשי לי בזו. ואפילו בקמייתא. אם יש בתמרה ראשונה שאכלה שוה פרוטה אע"פ שאין באחרונה ש"פ מקודשת הואיל ודעתה אתמרה אחרונה הויא לה קמייתא דמלוה ואינה מקודשת. באחרונה. ואע"ג דקדשה נמי בקמייתא, דהו"ל מלוה, ב) ומלוה ופרוטה אינה מקודשת. דהא קאמר שאם ראשונה שוה פרוטה ולא האחרונה אינה מקודשת דמלוה היא.

עין משפט נר מצוה

סב א ממי' פ"ג מהל' אישות הל"ג סמג עשין מה טוש"ע אה"ע סי' לז סעי' יח:

סג ב ג ממי' פ"א מהל' נערה הל"ג ש"ע אה"ע סי' קעז סעיף ג:

סד ד ממי' פ"ה מהל' אישות הלכה כו כז טוש"ע אה"ע סי' לא סעי' ה:

סה ה עיין בכ"מ פ"ד מהל' גרושין הלכה יח:

סו ו ממי' פ"ה מהל' אישות הלכ"ז טוש"ע שם:

סז ז ממי' שם הל"ג סמג עשין מה טוש"ע אה"ע סי' כח סעי' ז:

סח ח ממי' שם הלט"ז טוש"ע שם סעי' יד:

ושמע מינה מעות בעלמא חוזרין. פי׳ אם אמר לה התקדשי בפרוטה זו וזו וזו ובעוד שלא נגמרו הקידושין חזר בו מלקדשה לא אמרי׳ דליהוו המעות שמסר לה קודם החזרה מתנה אלא פקדון הוא אצלה וחוזרין לו[א] וה״נ אמרינן כשאמר לה התקדשי בזו וזו וזו ובעוד שלא גמר דיבורו אכלה הראשונה ושניה מה שאכלה מלוה הן אצלה ולא יחזור אלא[ב] מה שהוא בעין ולכך צריך פרוטה באחרונה דאי אמרת מעות בעלמא מתנה והיכא דלא נגמרו הקידושין הוו המעות הראשונים מתנה אצלה ולא בעיא להדורינהו היכא דגמר דבריו לשם קידושין כי הכא נימא דיחולו הקידושין אף על אותן תמרים שאינם בעולם וכי אכלה מדידה אכלה דבשלמא בעלמא לא הוו קידושין שהרי מתנה הן אצלה כי הדר ביה מקידושין אבל הכא שלא חזר מלקדשה נהי נמי דכי אכלה הראשונה עדיין לא גמר כל הקידושין[ג] ומקדשה נמי אף בקמייתא כיון דבתורת קידושין אתו לידה דהוו כמו נתאכלו המעות דלקמן (דף נט.) דאמרינן דמקודשת כיון דבתורת קידושין אתי לידה אפילו אין שוה פרוטה אלא בקמייתא או בכולן מקודשת[ד] ויוכל להיות דבהא פליגי רב ושמואל ורבי אמי דרב ושמואל סברי מעות בעלמא מתנה ולא מיבעיא דלא בעינן שוה פרוטה באחרונה אלא אפילו כולן מצטרפות וא״כ היכי מצי קאי אסיפא והא קתני עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה אלא קאי אריש כדפרישית ורבי אמי סבר מעות בעלמא חוזרים כדפרישית:

ו) [**וקסבר** בעה״ב נתקנה עיסתו כו׳. מעיקרא אוקמא משום חורבא דכהן ולא אוקמא משום בעה״ב משום דכהן גופיה ידע אי מחיל אבל בעה״ב לא ידע דמחיל כהן]. ת״י: **דאיתמר** אית דגרס איתמר בגלא דל״ת והדין עמהם דלא שייך המחלוקת לכאן כלל ב[דאפילו למ״ד דבאחותו מעות חוזרין היינו משום דאדם יודע כו׳ וגמר ונתן לשם פקדון אבל היכא דאינו יודע אם יחולו אם לא שמא נתן לשם מתנה ועוד דאי גרסי׳ דאיתמר קשה רב אדרב דלעיל[ד] פירש שלא רצה להעמידה כר׳ אמי דמוקי לה אסיפא משום דסבר מעות מתנה והכא קאמר דחוזרין לכך נראה דגרסינן איתמר דמילתא באפיה נפשיה היא: [**מן הנקוב על שאינו נקוב תרומה**. לענין שאין הכהן חייב להחזירה וגם אין הבעה״ב חייב להפרישם עוד משאינו נקוב דכיון דאין עליו חיוב תרומה אלא מדרבנן הס אמרו דאין צריך תיקון אחר לשאינו נקוב]. ת״י: **אם אינו קדוש נשיאות חטא למה**. למ״ד התם (תמורה דף ד:) כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני דאי לא מהני אמאי לקי ניחא מאי דקאמר דהתורם מן הרעה על היפה תרומתו תרומה דאי אינו קדוש נשיאות חטא למה אבל למ״ד התם דאי עביד לא מהני והא דלקי משום דעבר אמילתא דקאמר רחמנא א״כ קשה מאי קאמר הכא גמרא אם אינו קדוש נשיאות חטא למה דילמא לעולם אימא לך דאינו קדוש ואפ״ה איכא נשיאות חטא דעבר אמילתא דקאמר רחמנא ויש לומר דודאי בעלמא לא מהני

ונתן לשם מתנה ויחזור ויתרום: **מי לא תנן**. כה״ג ולא אצריכיתה לאהדורי: **ויחזור ויתרום**. מן הנקוב שלא נפטר בראשונה ולא אמרי׳ נהדריה כהן שמא יאמר בעל הבית נתקנו פירותיו: **אצנית**. בזיקל״ש: **שאני התם דמדאורייתא תרומה מעליא היא**. הילכך לא מצי למימר ליהדרה להיות טבל דיערביניה עם פירותיו וגזירה דחורבה נמי ליכא דא״נ לא נתרה ליכא איסורא דאורייתא דהא איפטרו: **בהרימכם אם חלבו**. לא תשאו חטא הא אם תרימו את הרעה שבו תשאו חטא אם אינו קדוש נשיאות חטא למה:

לא

ושמע מינה מעות בעלמא חוזרין. כל קידושין שאינן קידושין לא אמרי׳ מעות מתנה אלא פקדון וחוזרין והיינו דקרי לה להך אוכלא דראשונה מלוה דכיון דאכלתו וליתנהו בשעת גמר קידושין לא מקדשה בהן והוה להו כפקדון שאכלתו ואיתעביד מלוה באכילתה דאי אמרת מעות בעלמא מתנה אלא דלא אמרי׳ מעות בעלמא מתנה והיכא דלא נגמרו הקידושין הוו המעות הראשונים מתנה אצלה ולא בעיא להדורינהו היכא דגמר דבריו לשם קידושין כי הכא נימא דיחולו הקידושין אף על אותן תמרים שאינם בעולם וכי אכלה מדידה אכלה דבשלמא בעלמא לא הוו קידושין שהרי מתנה הן אצלה כי הדר ביה מקידושין אבל הכא שלא חזר מלקדשה נהי נמי דכי אכלה הראשונה עדיין לא גמר כל הקידושין[ג] ומקדשה נמי אף בקמייתא כיון דבתורת קידושין אתו לידה דהוו כמו נתאכלו המעות דלקמן (דף נט.) דאמרינן דמקודשת כיון דבתורת קידושין אתי לידה אפילו אין שוה פרוטה אלא בקמייתא או בכולן מקודשת[ד] ויוכל להיות דבהא פליגי רב ושמואל ורבי אמי דרב ושמואל סברי מעות בעלמא מתנה ולא מיבעיא דלא בעינן שוה פרוטה באחרונה אלא אפילו כולן מצטרפות וא״כ היכי מצי קאי אסיפא והא קתני עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה אלא קאי אריש כדפרישית ורבי אמי סבר מעות בעלמא חוזרים כדפרישית:

ו) [**וקסבר** בעה״ב נתקנה עיסתו כו׳. מעיקרא אוקמא משום חורבא דכהן ולא אוקמא משום בעה״ב משום דכהן גופיה ידע אי מחיל אבל בעה״ב לא ידע דמחיל כהן]. ת״י: **דאיתמר** אית דגרס איתמר בגלא דל״ת והדין עמהם דלא שייך המחלוקת לכאן כלל ב[דאפילו למ״ד דבאחותו מעות חוזרין היינו משום דאדם יודע כו׳ וגמר ונתן לשם פקדון אבל היכא דאינו יודע אם יחולו אם לא שמא נתן לשם מתנה ועוד דאי גרסי׳ דאיתמר קשה רב אדרב דלעיל[ד] פירש שלא רצה להעמידה כר׳ אמי דמוקי לה אסיפא משום דסבר מעות מתנה והכא קאמר דחוזרין לכך נראה דגרסינן איתמר דמילתא באפיה נפשיה היא: [**מן הנקוב על שאינו נקוב תרומה**. לענין שאין הכהן חייב להחזירה וגם אין הבעה״ב חייב להפרישם עוד משאינו נקוב דכיון דאין עליו חיוב תרומה אלא מדרבנן הס אמרו דאין צריך תיקון אחר לשאינו נקוב]. ת״י: **אם אינו קדוש נשיאות חטא למה**. למ״ד התם (תמורה דף ד:) כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני דאי לא מהני אמאי לקי ניחא מאי דקאמר דהתורם מן הרעה על היפה תרומתו תרומה דאי אינו קדוש נשיאות חטא למה אבל למ״ד התם דאי עביד לא מהני והא דלקי משום דעבר אמילתא דקאמר רחמנא א״כ קשה מאי קאמר הכא גמרא אם אינו קדוש נשיאות חטא למה דילמא לעולם אימא לך דאינו קדוש ואפ״ה איכא נשיאות חטא דעבר אמילתא דקאמר רחמנא ויש לומר דודאי בעלמא לא מהני

ונתן לשם מתנה ויחזור ויתרום: **מי לא תנן**. כה״ג ולא אצריכיתה לאהדורי: **ויחזור ויתרום**. מן הנקוב שלא נפטר בראשונה ולא אמרי׳ נהדריה כהן שמא יאמר בעל הבית נתקנו פירותיו: **אצנית**. בזיקל״ש: **שאני התם דמדאורייתא תרומה מעליא היא**. הילכך לא מצי למימר ליהדרה להיות טבל דיערביניה עם פירותיו וגזירה דחורבה נמי ליכא דא״נ לא נתרה ליכא איסורא דאורייתא דהא איפטרו: **בהרימכם אם חלבו**. לא תשאו חטא הא אם תרימו את הרעה שבו תשאו חטא אם אינו קדוש נשיאות חטא למה:

לא

ושמע מינה[א] מעות בעלמא חוזרים: איתמר[ב] המקדש אחותו רב אמר מעות חוזרים ושמואל אמר[ב] מעות מתנה רב אמר מעות חוזרים אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשום פקדון ולימא לה לשום פקדון סבר לא מקבלה ושמואל סבר מעות מתנה אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשום מתנה ונימא לה לשום מתנה סבר כסיפא לה מילתא מתיב רבינא[ג] המפריש חלתו קמח אינו חלה וגזל ביד כהן ואמאי גזל ביד כהן נימא אדם יודע שאין מפרישים חלה קמח[ד] ונתן לשם מתנה שאני התם דנפיק חורבה מינה זימנין דאית ליה לכהן פחות מחמש רבעים קמח והאי[ה] אליש ליה בהדי הדדי וקסבר נתקנה עיסתו ואתי למיכלה בטיבלה והאמרת אדם יודע שאין מפרישים חלה קמח יודע ואינו יודע יודע שאין[ו] מפריש חלה קמח ואינו יודע דסבר טעמייהו מאי משום טירחא דכהן וטירחא דכהן אחילתיה ותיהוי תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליה חלה ממקום אחר מי לא תנן[ז] המן הנקוב על שאינו נקוב תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשר ממקום אחר בתרי מני צאית בחד מנא לא צאית ואיבעית אימא לעולם כהן מיצת ציית וקסבר בעל הבית נתקנה עיסתו ואתי למיכל בטיבלא והאמרת אדם יודע שאין מפרישין חלה קמח יודע ואינו יודע יודע שאין מפרישין חלה קמח ואינו יודע[ח] דסבר טעמא מאי משום טירחא דכהן טירחא דכהן קבלה עליה ותיהוי תרומה ויחזור ויתרום מי לא תנן[ט] משאינו נקוב על הנקוב תרומה ויחזור ויתרום הא אוקימנא בתרי מאני צאית בחד מנא לא צאית ולא צאית[י] והתנן[יא] התורם קישות ונמצא מרה אבטיח ונמצאת סרוח תרומה ויחזור ויתרום שאני התם דמדאורייתא תרומה מעליא היא מדרבי אלעאי[יב] דא״ר אלעאי מנין[יג] לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה שנאמר[יד] ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו אם אינו קדוש נשיאות חטא למה מכאן לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה אמר רבא

להחזירה: **ולא תאכל**. לכהן דהא טבל גמור הוא שלא חל שם תרומה עליה שהרי בשביל דבר פטור הפרישה וטבל אסור אף לכהן: **עד שיפרש עליה תרומה ממקום אחר**. והאי ממקום אחר לאו דוקא דה״ק אם מפרש עליה מייני׳ ובי׳[טו] : **בשני מאני ליים**. נקוב ושאינו נקוב שני כלים הם וכי אמרת לכהן חזור והפרש עליה שטבל הוא שלא חל שם תרומה עליה ליים לך: **בחד מנא**. כגון חלת קמח שניטלה על קמח העותר שם כי אמרת ליה לכהן אינה חלה חזור והפרש עליה לא ליים לך לפיכך הצריכוהו להחזירה: **כהן מילא ליים**. דכהנים זריזים[טז] וכשריס הם דאין נותנין תרומה אלא לכהן חבר[יז] ולמה הצריכוהו להחזירה משום בעל הבית דאי מעכב לה כהן סבור נתקנה עיסתו: **וניהוי תרומה ויחזור ויתרום**. ולמה הזקיקוהו להחזיר מילתא זו יאמרו המפרישים חלתו קמח הרי זו תרומה[יח] וגמר

[א]) גיטין מה. ב״מ טו: ערכין ל, [ב]) חלה פ״ב מ״ה, [ג]) [בכמ״י נוסף: וגמר], [ד]) [בכמ״י ובדפו״ר: ואלים, וכ״ג הרש״ם. וכ״ה ברש״י ד״ה ואלים], [ה]) [בכמ״י: מפרישים חלה וכו׳ דסבר טעמא מאי], [ו]) יבמות פט: דמאי פ״ה מ״י, [ז]) [בכמ״י נוסף: תרומות פ״ב מ״ח, [ח]) [דמאי פ״ה מ״י יבמות פט. מנחות ע.], [ט]) יבמות פט. תרומות פ״ב מ״ח, [י]) ב״מ נו. ב״ב פד: קמנ.. יבמות פט: תמורה ה, [יא]) [במדבר טו], [יב]) [ערוכין פג ע״ב, ע״ש], [יג]) [עי׳ תוס׳ יבמות פט ע״ב ד״ה ממקום], [יד]) [שבת כ ע״ב], [טו]) [סנהדרין ל ע״ב], [טז]) [ל״ל דגמר (רש״ל)], [יח]) [בדפו״ר נוסף עב. וכל״ל. (רש״ש)], [יט]) [בדפו״ר: מקדשה, וכל״ל. (רש״ש)], [כ]) [ל״ל ויכו׳. (רש״ל)], [כא]) ל״ל אחר ד״ה מן הנקוב, [כב]) [בדפו״ר: פירסמי. וכל״ל], [כג]) [נל״ל קרי לה מלוה], [כד]) [שם עו ע״ב],

תורה אור השלם

1. וְלֹא תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא בְּהָרִימְכֶם אֶת חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תְחַלְּלוּ וְלֹא תָמוּתוּ: במדבר יח לב

לעזי רש״י

בזיקל״ש [בודיק״א]. אבטיח.

מוסף תוספות

א. כיון שלא באו לידה בתורת קדושין. תוס׳ הרא״ש. ב. וב׳ראשונים נקטו איפכא. דאפשר דרב אמי בההיא כשמואל ס״ל דתליא מילתא באדם יודע. תוס׳ טוך ועו״ר (ועי׳ מהר״ם).

מסורת הש״ס

סט א ב מיי׳ פ״ו מהל׳ זכיה ומתנה [הל״מ] והל״כ טוש״ע אה״ע סי׳ נ סעי׳ ח ג:

ע ג מיי׳ פ״ח מהל׳ כלאים הלכה ח סמג עשין קמח טוש״ע יו״ד סי׳ שמז סעי׳ ח:

עא ד מיי׳ פ״ה מהל׳ תרומות הלט״ו:

ה [מיי׳ שם]

עב ו מיי׳ שם הל׳ כב טו״ע יו״ד סי׳ שלח סעי׳ סה:

עג ז מיי׳ שם הל״ג [שו״ע שם סעי׳ נג]:

מוסף רש״י

מעות חוזרים. הקידושין מחזרין לו (ב״מ טו:). מעות של קידושין מחזרין (גיטין מה.). ולא תאכל. לכהן עד שיחן על פלה זו תרומה ומעשר ממקום אחר, דממחקינן ליה בטבל גמור (יבמות פט:). מאינו נקוב על הנקוב תרומה. ומותר לכהן דהוי ליה מן הפסוד על המיוב הלכך אע״ג דהא דאפרים עלה לא מיפטר כהך תרומה ולא חיל עלה שם תרומה אפ״ה לא אמרינן לא תאכל וכו׳ דהא לא איכפת לן אי אכל לה כהן בטבל דאין עליה דין טבל ותרומה (יבמות פט:). ולא תשאו עליו חטא. הא אם לא תרימו מן המוכחר תשאו חטא (יבמות פט:). שהתרומה תקדש כמו שהיא רע ואין תקנה להמליפה ולא למזור ולמרוס (רשב״ם ב״ב פד:). שלא עשית מצוה מן המוכחר (שם קמג.). נשיאות חטא למה. הא לא עבד ולא מידי ויחזור ויתרום מן היפה (שם ושם).

תוס׳ ר״י הזקן

מעות בעלמא. שנתנו שלא לשם קדושין, והם אינם יכולים להיות אלא מעות בעלמא ולא קדושין. חוזרים. דהא הכא אם יש בראשונה שוה פרוטה ולא באחרונה אינם קדושין וקא קרי[ב]) מלוה אלמא חייב להחזירן דאי הוו מתנה הויא מקודשת. ומסתברא דל״ג דאיתמר, אלא איתמר דמילתא באפי נפשה היא דכי אמרינן הכא מעות בעלמא דומיא דהכא שחשב לקדשה במלוה והוו קדושי טעות, ודכוותה תניא בפ׳ המדיר [כתובות עג, ב] קדשה בטעות כיצד כגון שקדשה בפחות משוה פרוטה וקדושי טעות הם, ואסיקנא בפרק המדיר[ג]) דמעות חוזרין, ואפילו לרבי דאמר בפרק מי שמת [ב״ב קמה, א] (לקידושין בטבועין) [דקדושין לטבועין] ניתנו כלומר דלא הדרי, ואסיק דרב אשי כוותיה. אבל לענין פלוגתא דרב ושמואל הא קי״ל הלכתא כשמואל בדיני והוו מעות מתנה. וכן פסק הר״ם בזכייה פרק ששי [ה״כ].

לא שנו. היכא דאוכלת ראשונה ראשונה דאין מצטרפת לפרוטה: **אלא דאמר לה בזו וכזו וכזו.** דלא גמרי קידושין ולא [ט] נקנה לה עד נתינה אחרונה שהיא גמר דבורו וכבר היו הראשונות מלוה: **אבל באלו.** [י] מקבלת הראשונה לא באתה לידה בתורת מלוה דמשגגמר הדיבור [כ] הקנה לה בתורת קידושין וכי אכלה מדידה קא אכלה ואפילו אכלה ראשונה ראשונה מקודשת אם יש בכולן שוה פרוטה: ה"ג **אבל אמר לה באלו אפי' אוכלת נמי מקודשת: באלון ברמון באגוז.** אלון אגלנ"ט בלע"ז והוא מאכל חזיר יער ובלשון אשכנז אייכל"ן וגם בני אדם אוכלין ואולין אותם באש כמו ערמונים: ה"ג **בזו וכזו אם יש בכולן כו' בזו נטלתו ואכלתו ועוד בזו ועוד בזו וכו'.** והאי דפלגינהו לתרי בני דרישא ומציעתא ותנא בתרוייהו אם יש בכולן משום דבעי איפלוגי במציעתא בין אוכלת למנחת כדמפרש ואזיל: **הניחא כו'.** נראה לרבא פרכינן אלא לעיל קאי דמתרלינן היתה אוכלת דמתני' לרב ושמואל אריש ולרבי אמי אסיפא הניחא לר' אמי דאוקמה להיתה אוכלת דמתניתין אסיפא דהוי כללא ומאי באחת באחרונה הכא נמי היתה אוכלת דבריתא קאי נמי אכללא כדתני בה בזו וכזו אם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת ותנא פלוגתא גבי נטלתו ואכלתו למימר עד שיהא באחת מהן מצינו נמי לתרוצי עד שיהא באחרונה אלא לרב ושמואל דאמרי באחת אפילו אחדא מקמייתא נמי אמר ואפרטא דהתקדשי התקדשי קאי ואוכלת איצטריכא ליה האי באחת דבריתא היכי מיתרלי הא בהך בריתא לא תנא שום פרטא דהא בזו וכזו וכזו כללא חשיב לה וכ"ש היכא דקתני ועוד בזו ועוד בזו ועוד בזו וקתני גבי אוכלת עד שיהא באחת מהן ומאי אקמייתא דאכלתנהו מיד נמי קאמר דאי איכא באחדא שום פרוטה מקודשת קשיא הא הוה ליה מלוה: ה"ג **הא מני רבי היא דאמר ל"ש כזית וכזית ול"ש כזית וכזית פרטא הוי.** והך סיפא דקתני בזו נטלתו ואכלתו ועוד בזו ועוד בזו תנא אחרינא הוא ולאו היינו תנא דרישא ומציעתא וס"ל כרבי ותנא אוכלת והוא הדין למנחת ואוכלת איצטריכא ליה לאשמועינן דאע"ג דמקרבה הייתה לא מקדשה בפחות מש"פ ולרבי תנא בזו בזו תרי זימני גבי נטלתו ואכלתו ועוד בזו ועוד בזו ותנא אם יש באחת מכולן שוה פרוטה מקודשת משום דס"ל התקדשי אכל חדא קאי התקדשי בזו התקדשי בזו ועוד בזו התקדשי. והך דרבי בזבחים בפ"ב במחשב בשחיטת הזבח בין ששחט ע"מ לאכול כזית למחר כזית בחוץ בין שאמר כזית למחר וכזית בחוץ הוו להו שתי מחשבות ולרבי יהודה דאזיל בתר לשון ראשון הוי פיגול וחייבין עליו כרת: **אינה מקודשת.** אפילו ישנה בעין: **להולאה ניתנה.** הלוה רשאי להוציאה בהולאה ואינו חייב להעמידה בעיסקא שתהא מצויה בכל עת שיתבענו וכיון דלהולאה ניתנה הויא לה כי דידה ולא יהיב לה מידי: **ושוין במכר.** אם מכר לו קרקע שנקנה בכסף [ט] אם אמר ליה מלוה שיש לי עליך יהא לך בשביל המכר ותתרצה לו קנה הלוקח אם ישנה בעין: **במילי אוחרי.** בדבר אחר דהך מלוה לא במלוה שיש לו עליה קאמר אלא שאמר לה התקדשי לי במנה ונמצא מנה חסר דינר ואמר לה הרי הוא עלי מלוה: **כספיפא לה מילתא למיתבעיה.** ולא סמכה דעתה הילכך אינה מקודשת: **כספיפא לה מילתא.** דדבר מועט הוא דינר ממנה: דר"א אלא קבלה מכל המנה אלא דינר לא כסיפא לה מילתא למיתבעיה את המנה: **אפילו לא נשתייר כו'.** מקודשת בהשיא הנאה דמחיל לה גבה: הרי

לא שנו אלא דאמר לה בזו ובזו ובזו [א]אבל אמר לה באלו אפילו אוכלת נמי מקודשת כי קא אכלה מדנפשה קאכלה תניא כותיה דרבא התקדשי לי באלון ברמון ובאגוז או שאמר לה התקדשי לי באלו אם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת בזו ובזו ובזו אם יש בכולם שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת בזו נטלתו ואכלתו בזו נטלתו ואכלתו ועוד בזו ועוד בזו אינה מקודשת עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה האי באלון ברמון באגוז היכי דמי אילימא דאמר לה או באלון או ברמון או באגוז אם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת והא או קאמר ואלא באלון וברמון ובאגוז היינו בזו ובזו ובזו אלא לאו דאמר לה באלו הא מדקתני סיפא או שאמר לה התקדשי לי באלו מכלל דרישא לאו באלו עסקינן פירושי קא מפרש התקדשי לי באלון ברמון באגוז כיצד כגון דאמר לה התקדשי לי באלו וקתני סיפא בזו נטלתו ואכלתו אם יש באחת מהם שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ואילו רישא לא קא מפליג בין אוכלת למנחת שמע מינה כל היכא דאמר לה באלו כי קא אכלה [ב]מנפשה קא אכלה שמע מינה הניחא למאן דאמר אסיפא קאי ומאי עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה עד שיהא באחרונה שוה פרוטה הכי נמי עד שיהא באחרונה שוה פרוטה אלא לרב ושמואל דאמרי תרוייהו ארישא קאי ואוכלת איצטריכא ליה הכא כללי קחשיב פרטי לא קא חשיב הא מני רבי היא דאמר [ג]לא שנא כזית כזית ולא שנא כזית וכזית פרטא הוי: אמר רב [ג]המקדש במלוה אינה מקודשת מלוה להוצאה ניתנה נימא כתנאי המקדש במלוה אינה מקודשת ויש אומרים מקודשת מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר מלוה להוצאה ניתנה ומר סבר מלוה לאו להוצאה ניתנה ותסברא אימא סיפא [ד]ושוים במכר שזה קנה אי אמרת מלוה להוצאה ניתנה במאי קני אמר רב נחמן הונא חברין מוקים לה במילי אוחרי [ה]והכא במאי עסקינן כגון שאמר לה התקדשי לי במנה ונמצא מנה חסר דינר מר סבר [ו]כסיפא לה מילתא למיתבעיה ומר סבר לא כסיפא לה מילתא למיתבעיה ואלא הא [ז]דאמר רבי אלעזר התקדשי לי במנה ונתן לה דינר הרי זו מקודשת וישלים לימא כתנאי אמרה לשמעתיה אמרי מנה חסר דינר כסיפא לה מילתא למיתבעיה מנה חסר תשעים ותשע לא כסיפא לה מילתא למיתבעיה מיתיבי [ח]האומר לאשה התקדשי לי בפקדון שיש לי בידך והלכה ומצאתו שנגנב או שאבד אם נשתייר הימנו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ובמלוה אף על פי שלא נשתייר הימנו שוה פרוטה מקודשת רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר מלוה הרי

מהני והכא מהני והיינו דקאמר גמרא אם אינו קדוש נשיאות חטא למה כתוב כלומר אי משום דעבר אמילתא דקאמר רחמנא כיון דבקרא כתיב [ט] בהרימכם את חלבו[א] ממנו כל חלב [י] דגן תירוש ויצהר דמשמע שיש לו לאדם לתרוס מן היפה ואם לא הביא מחלבו פשיטא דעבר א"כ למה כתיב אי קרא [ט] ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו פשיטא אלא ש"מ דלהכי כתביה לומר לך דהתורם מן הרעה על היפה דאיכא שני חטאות חטא שעבר על מה דקאמר רחמנא דיתרום מן היפה וחטא על תרומתו דהויא תרומה מן הרעה[ב] והיינו דקאמר מכאן לתורם מן הרעה על היפה כו' [ט]: לשון רש"י ה"ג **בזו ובזו אם יש בכולן ש"פ כו'.** והאי דפלגינהו לתרי בני דישא דקתני באלו ומציעתא דקתני בזו ובזו אע"ג דתנא בתרוייהו אם יש בכולן כו' משום דקבעי לפלוגי במציעתא בין אוכלת למנחת כדמפרש ואזיל: לשון רש"י **הניחא** נראה לרבא פרכינן אלא לעיל קאי דמתרלינן דהיתה אוכלת דמתניתין לרב ושמואל קאי אריש ולר' אמי אסיפא: **הא מני רבי היא דאמר ל"ש כזית כזית לא שנא כזית וכזית פרטא הוי.** והך סיפא דקתני בזו נטלתו ואכלתו ועוד בזו ועוד בזו הוה פרטא כמו התקדשי התקדשי ותנא אוכלת דבעינן ש"פ וה"ה מנחת ואוכלת איצטריכא ליה לאשמועינן דאע"ג דמקרבה הייתה לא מקדשה בפחות משוה פרוטה ואלו היינו ת"ק דמציעתא דתנא בזו ובזו אם יש [ה] לו בכולן שוה פרוטה מקודשת דלרבי פרטא הוה ובעינן ש"פ באחת מהן אלא תרי תנאי הוו ומי ששנה זו לא שנה זו מילתא דרבי בפ"ב דזבחים (דף ל:): אלא

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פ"ה מהל' מאיסורי ביאה הל' כח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעי' ו:

עה ב מיי' שם הלי"ג וסלכה מ' סמג שם טוש"ע אה"ע סי' כח סעי' ז:

עו ג מיי' שם הלי"ח טוש"ע שם סעי' ו:

הגהות הב"ח

(**א**) תוס' ד"ה הא מני וכו' אם יש בכולן כל"ל ותיבת לו נמחק:

לעזי רש"י

אגלנ"ט [גלנ"ט]. בלוט. אייכל"ן [אייכ"ל]. אצטורבל.

תוס' ר"י הזקן

לא שנו. דהיתה אוכלת ראשונה בעינן שיהא **ב** באחרונה שוה פרוטה. באלו. נגמרו קדושין בבת אחת תכף שאמר באלו וכי שקלה ואכלה דידה אכלה, ואם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת. **במלוה.** אע"פ שהיא בעין. מאי **לאו בהא פליגי.** שהלוה אותה ובעוד שהמעות בעין ולא הוציאם אם אמר לה התקדשי במלוה שיש לי אצליך אינה מקודשת דלא מטי הנאה לידה שהרי בידה להוציאם ואינו יכול לחזור בו. **ומר סבר לאו להוצאה ניתנה.** דכל זמן שלא הוציאה הלוה, יכול מלוה לחזור בו, **ג** אם קדש בו האשה ודאי מטיא לה הנאה שעתה יכולה להוציאו בתורת שלה. ור"ש פירש להוצאה ניתנה שהלוה רשאי להוציאה בהוצאה ואינו חייב להעמידה בעסק שתהא מצויה תמיד. ומסתברא דבכה"ג איירי פלוגתייהו. **במכר.** שקנה קרקע בכסף מלוה שהוא חייב לו או מטלטלין לקבולי מי שפרע, **ד** ואפילו המלוה בעין. אשתכח השתא דקי"ל מלוה להוצאה ניתנה שאם קנה קרקע במלוה לא קנה כלל ובמטלטלין אינו מקבל עליו מי שפרע. והר"ם ז"ל כתב בקנין פ"ז [ה"ד] דקנה קרקע במלוה הוי קנין גמור ומטלטלין לקבולי עלייהו מי שפרע. ודעתו דהא א"ר יוחנן דבר תורה מעות קונות ל"ש מעות בעין ול"ש מעות הלואה, והיינו דאקשי ליה בפ' הזהב [ב"מ מח, א] מייחד כלי להלואתו דלאחר שהלוה אותו משמע. והאי שיטה דהכא דלא כר' יוחנן היא וליתא, ואפשר דאליבא דרשב"ל היא דאמר משיכה מפורשת מן התורה ולא מעות, ולדידיה קרקע שנקנה בכסף וחזינן לה משדות בכסף יקנו, **ה** דוקא במעות שהן בעין. **במילי אוחרי.** בדבר אחר. [**ומר סבר לא כסיפא ליה מלתא**

מוסף רש"י

הא מני רבי היא דאמר. בממכת זמחים בפ' שני (ל:). **לא שנא כזית וכזית.** לא שנא שומט את הזבח על מנת לאכול כזית למחר כזית בחוץ, פרטא הוי. ב' מחשבות הן ותפוס את הראשונה והוי פיגול ושוב אין מחשבה שניה מוציאתו מידי פיגול אלינא דר' יהודה דאמר התם זה הכלל כל מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום פיגול ומיירי על אכילתו כדת (שבועות לח.). **המקדש במלוה.** דאמר התקדשי לי במלוה שלויתך (לעיל ה:). שמחל לה מלוה שחייבת לו (כתובות עד.). אינה מקודשת מלוה להוצאה ניתנה. דמשום דמשעה שלוותה ניתנה לוולאה וכרשותה קיימא ושבחא לאו מידי יהיב לה (שם). דקיחה מדה עפרון ממרינן דיהיב מידי בשעת קידושין ומלוה לוולאה ניתנה וכבר הן שלה ומעות אחרים הם מיתת לו (לעיל ה:). **ונתן לה דינר.** מיד מקודשת דקיבלה ליה לשוס קידושין ועל מנת שיגלים תנאו (לעיל ח:).

מוסף תוספות

א. ואמר רבינו שמשון משאנץ דהכי פירושו אם אינו קדוש נשיאות חטא למה כתוב בלאו הכי נמי ידענן דיש בו נשיאות חטא מדכתיב מכל חלבו [במדבר יח] דמשמע חלבו אין גירעון לא. תוס' תמורה ה. (וע"ש בגמ' דילפינן מקרא שהביא התוס' שם). **ב.** משום דאהני מעשיו. שטמ"ק בתמורה על תוס' שם (ועי' מהרש"ל וחי' רע"א).

ג) [בכת"י: מדנפשה], **ד)** שבועות לא. זבחים ל:, **ה)** [לעיל ו: וש"נ], **ו)** [ע' תוס' ב"מ טו. בד"ה אלא שטרא] [ומהרש"א שם], **ז)** [בכת"י: הכא], וכל"ל. (רש"ס), **ח)** [לקמן ס:], **ט)** [לעיל ח], **י)** תוספתא דקידושין **א)** [בכת"י: דמגיא התם כמו דמסיק בעמוד ב' ומעלות אע"פ שנשתייר בידה ש"פ אינה מקודשת], **ב)** [בדפו"ר: נקנו, וכ"ה בר"ן], **ג)** [בר"ן: דקבלתא], **ד)** [בדפו"ר ודפו"ז: הקנס], **ה)** [לעיל כו ע"א], **ו)** [במדבר יח פסוק ל], **ז)** [ל"ל יהר וכל מלב תירוש ודגן דמשמע כו'], **ח)** [בדפו"ר: דלא, ולא"ל דולא], **ט)** [וע"ע תוס' ב"מ טו. ד"ה נשיאות ותוס' תמורה ה. ד"ה אם אינו], **י)** [יתכן דבאחרונה ט"ס וצ"ל באחת מהן], **כ)** [נדל"ל ואסן], **ל)** [ב"מ מד ע"א], **מ)** [לעיל כו ע"א],

אלא מלוה ברשות בעלים לחזרה איכא בינייהו. פי' דלמ"ק דר"ש אינה מקודשת משום דמלוה ברשות לוה קיימא ור"ש בן אלעזר דאמר מקודשת משום דמלוה ברשות מלוה קיימא ות"ת אכתי נימא רב כתנאי אמרה לשמעתיה דהא איהו דאמר המקדש במלוה אינה מקודשת לא מצי סבר כר"ש בן אלעזר וי"ל דרב נמי סבר כוותיה ולא תיקשי מידי דהא דאמר רב אינה מקודשת מיירי במלוה שהתחיל להוציאה[א] ובהא קאמר דאינה מקודשת אפילו נשתייר שוה פרוטה ור"ש בן אלעזר לא איירי אלא במלוה שהיא עדיין בעין ואע"ג דאמר במילתיה דר"ש אם נשתייר ש"פ מקודשת דמשמע אע"פ שהתחיל להוציאה י"ל דר"ש בן אלעזר מיירי שנגנבו או שאבדו שלא שלח בהן יד אבל אם התחיל להוציאה אינה מקודשת:

אלא הא דאמר רב הונא השואל קורדום מחבירו ביקע בו קנאו. לענין שלא יוכל המשאיל לחזור בו קאמר אבל לענין להתחייב באונסין כי לא ביקע בו נמי חייב באונסין כדאמר בפרק השואל (ב"מ דף לט.) דמשעת משיכה חייב באונסין: **לעולם** שטר חוב **דאחרים.** אבל שטר חוב דידה אינה מקודשת ות"ת ומאי שנא והא לידי ולידי מלוה היא[ב] וי"ל דודאי מלוה דידה שקנאתו כבר ואינו נותן לה שום דבר חדש שהרי אותם המעות היו שלה קודם הקידושין דין הוא דאינה מקודשת אבל כשנתן לה המלוה דאחרים נותן לה דבר חדש שלא היה בידה קודם אמר דמקודשת דנהי דאין המלוה בעין מ"מ זכות הוא לו כאילו היה בעין:

דב"ע לית להו דרבי. מכאן יש להוכיח דאין הלכה כרבי מדהוה מצי למימר דב"ע אית להו דרבי דמסירת אותיות לחודה מהני והכא גבי אשה נמי מיירי שמסר לה את השטר והיינו טעמא דחכמים דאמרי אינה מקודשת משום דקסברי דצריך לומר בפה כשמוסר לו השטר קני לך איהו וכל שיעבודיה והוא לא אמר לה כך ופליגי בדרב פפא דכי היכי דאמר רב פפא דצבי למיכתב ליה קני לך איהו וכל שיעבודיה כמו כן צריך לומר הכי בפה למ"ד אותיות במסירה נקנות ומדקאמר גמרא דב"ע לית להו דרבי שמע מינה דלית הלכתא כוותיה דרבי ובפרק המוכר את הספינה (ב"ב דף עז.) יש ספרים חלוקין אית דגרסי דהלכה לאותיות נקנות במסירה ואית דגרסי דהלכה דאין אותיות נקנות במסירה ומשמע הכא כהיא גירסא דאין אותיות נקנות במסירה[ג]:

המוכר

הרי היא כפקדון עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר מלוה אע"ג דלא נשתייר הימנה שוה פרוטה ומר סבר נשתייר הימנה שוה פרוטה אין ואי לא נשתייר הימנה שוה פרוטה לא אבל דכולי עלמא מקדש במלוה מקודשת אמר [ד](ליה) רבא ותסברא הא מתרצתא הא משבשתא היא האי פקדון היכי דמי אי דקביל עליה אחריות היינו מלוה אי דלא קביל עליה אחריות אי הכי אדתני סיפא ובמלוה אע"פ שלא נשתייר הימנה שוה פרוטה מקודשת ניפלוג וניתני בדידה במה דברים אמורים שלא קבלה עליה אחריות אבל קבלה עליה אחריות אע"ג דלא נשתייר הימנה שוה פרוטה מקודשת אלא תריץ הכי ובמלוה אע"פ שנשתייר הימנה שוה פרוטה אינה מקודשת ר' שמעון בן אלעזר אומר משום ר"מ מלוה הרי היא כפקדון במאי קמיפלגי אמר רבה אשכחתינהו לרבנן בבי רב דיתבי וקאמרי במלוה ברשות בעלים לחזרה והוא הדין לאונסין קמיפלגי דמר סבר מלוה [א]ברשות לוה קיימא[ב] והוא הדין לאונסים ומר סבר מלוה ברשות בעלים קיימא והוא הדין לאונסים ואמינא להו לאונסים כולי עלמא לא פליגי [ג]דברשות לוה קיימי מאי טעמא לא גרעא משאלה מה [ד]שאלה דהדרה בעינא חייב באונסים מלוה לא כל שכן אלא הכא מלוה ברשות בעלים לחזרה איכא ביניייהו ואלא הא [ה]דאמר רב הונא השואל קורדום מחבירו ביקע בו קנאו לא ביקע בו לא קנאו לימא כתנאי אמרה לשמעתיה לא עד כאן לא פליגי אלא במלוה דלא הדרה בעינא אבל בשאלה דהדרה בעינא דברי הכל ביקע בו אין לא ביקע בו לא קנאו נימא כתנאי התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה ביד אחרים והירשה עליהם ר"מ אומר מקודשת וחכ"א [ו]אינה מקודשת האי שטר חוב היכי דמי אילימא שטר חוב דאחרים היינו מלוה ביד אחרים אלא לאו שטר חוב דידה ובמקדש במלוה קמיפלגי לעולם שטר חוב דאחרים והכא [ז]במלוה בשטר ובמלוה על פה קא מיפלגי במלוה בשטר במאי פליגי בפלוגתא דרבי ורבנן קמיפלגי [ח]דתניא אותיות נקנות במסירה דברי רבי וחכ"א בין שכתב ולא מסר בין שמסר ולא כתב לא קנה [ט]עד שיכתוב וימסור מר אית ליה דרבי ומר לית ליה דרבי ואיבעית אימא דכ"ע לית להו דרבי והכא בדרב פפא קמיפלגי [י]דאמר רב פפא [יא]האי מאן דזבין שטרא לחבריה צריך למיכתב ליה קני לך הוא וכל שעבודיה מר אית ליה דרב פפא ומר לית ליה דרב פפא ואיבעית אימא דכולי עלמא אית להו דרב פפא והכא בדשמואל קמיפלגי דאמר שמואל המוכר

אימא דכ"ע לית להו דרבי. והכא בשמסר וכתב מיירי אלא שכתב לה קני לך האי שטר ולא כתב לה קני לך כל שעבודא דאית ביה מאן דאמר אינה מקודשת כרב פפא: **דכולי עלמא אית להו דרב פפא.** וכי אמר ר"מ מקודשת בשכתב לה כו' והכא בדשמואל קא מיפלגי: ואפילו

הרי היא כפקדון. דאם נשתייר אין לא נשתייר לא: **אבל דכ"ע המקדש במלוה.** שישנה בעין מקודשת: **ופסברא מפרלפא היא.** דקתני במלוה אע"פ שלא נשתייר מקודשת: **אי דקביל עליה אחריות.** שאם יגנב תשלמנו לו: **היינו מלוה.** כיון שנגנב ונתחייבה בו נמצא מלוה אצלה וכיון דתנא במלוה אע"פ שלא נשתייר מקודשת פקדון נמי שלא נשתייר תתקדש ביה: **אלא דלא קביל עליה אחריות.** ליגנוב לא אחייבא ביה אבל קבלה עליה אחריות מקודשת: **אדתני.** במלוה נפלוג בפקדון גופיה דיש פקדון שאפי' לא נשתייר כלום מקודשת: **אלא.** על כרחך בדקבלה עליה אחריות קתני דאם לא נשתייר אינה מקודשת דמלוה היא והמקדש במלוה אינה מקודשת וכי נשתייר מקודשת בהיא שיור וגבי מלוה תריץ הכי אע"פ שנשתייר אינה מקודשת משום דלהוצאה ניתנה: **במאי קמיפלגי.** אי בלהוצאה ניתנה פליגי סוף סוף כתנאי אמרה רב לשמעתיה: **אשכחתינהו לרבנן בבי רב.** מצאתי התלמידים בבית המדרש דכל היכא דמיירי בבי רב לאו רב ממש הוא אלא בבית המדרש הוא: **וקאמרי.** לעולם להוצאה ניתנה דברי הכל ואם שלח בה יד להוציא ממנה שוה פרוטה הרי החזיק בהם ואין הבעלים יכולין לחזור והיא מלוה ואינה מקודשת ואפילו רובה בעין והכא בשלא הוציא ממנה כלום ולהכי אמר ר"ש בן אלעזר מקודשת דקסבר מלוה שהיא כולה בעין ברשות בעלים היא לחזרה אם בא מלוה לחזור בו ולתובעה חוזר הילכך השתא הוא דיהבה ניהליה והוא הדין לאונסין קיימא נמי ברשותיה דאי מתאנסי פטור הלוה: **השואל קורדום.** לעשרה ימים: **ביקע בו.** הוא חזקה להשתמש בו ימי שאילתו ואין המשאיל יכול לחזור בו: **לימא כתנאי אמרה.** דלר' מאיר אם ביקע בו קנאו לא ביקע בו לא קנאו ולת"ק אפילו לא ביקע בו נמי דמלוה אינו ברשות בעלים לחזרה: **דלא הדרה בעינא.** הילכך כיון דרשאי הלוה ליקח בהן סחורה מיד הוא ליה ברשותיה ואין המלוה יכול לחזור שהרי לא לכך הלוהו לקבל מעות הללו עצמן אלא מעות אחרים: **לימא כתנאי.** הא דרב דאמר המקדש במלוה אינה מקודשת: **והירשה עליהן.** כתב לה הרשאה עליהן: **נקנות במסירה.** אינו צריך לכתוב שטר מכירה על השטר שהוא מוכר לו אלא משמסר לו שטר שיש לו על אחרים לזכות בו ונתחייב הלוה לפורעם לזה: **בין שכתב.** לו שטר מכירה עליו ולא מסר לו שטר החוב ובין שמסר לו שטר החוב ולא כתב לו שטר מכירה עליו לא קנה. וה"נ שמסר לה שטר החוב אע"פ שלא כתב לה שטר מכירה עליו מ"ד מקודשת אית ליה דרבי ומר לית ליה דרבי: **ואיבעיא לימא דכ"ע לית להו דרבי.** והכא בשמסר וכתב מיירי אלא שכתב לה קני לך האי שטר ולא כתב לה קני לך כל שעבודא דאית ביה מאן דאמר אינה מקודשת כרב פפא: **דכולי עלמא אית להו דרב פפא.** וכי אמר ר"מ מקודשת בשכתב לה כו' והכא בדשמואל קא מיפלגי: ואפילו

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פי"ג מהל' מלוה ולוה הלכה ח סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סי' עד סעי' ח:

עח ב מיי' פט"ז מהל' מלוה ולוה הלכה ח סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סי' קז סעי' ח:

ג [מיי' פ"ח מהל' שאלה הל"ח טוש"ע חו"מ סי' שמ סעי' ח]:

עט ד ה מיי' פ"ה מהל' אישות הל"ב יג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' כח סעי' ז ח:

ו [מיי' פ"ו מהל' מכירה הל' י יח טוש"ע חו"מ סי' סו סעי' ח]:

פ ז מיי' פ"ו מהל' מכירה הל"ח סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' סו סעי' ח:

תוס' ר"י הזקן

כפקדון. ואם יש במלוה בעין שוה פרוטה מקודשת דיכול לחזור בו המלוה כדמפרש. במאי קמיפלגי. [ד] בלהוצאה ניתנה סוף סוף כתנאי אמר רב לשמעתיה. אשכחתינהו. כלומר לעולם להוצאה ניתנה דברי הכל כששלח בו יד דהואיל והוציא ממנה פרוטה הרי החזיק בה ואין הבעלים יכולים לחזור בה, והכא שלא הוציא ממנה כלום הלוה עדיין פליגי אם היו ביד המלוה* כל זמן שלא הוציא הלוה כלום ממנה ואע"פ שהוא בידו או לא. לאונסים. אם המלוה היא עדיין בעין ביד הלוה ונאנסה שנגנבה או אבדה מחייב באחריותה. לחזרה. אם יכול לחזור בו המלוה כל זמן שהוא בעין ביד (המלוה) [הלוה]. השואל קרדום מחברו. פי' לזמן קצוב. ולית הלכתא כרב הונא כמו שבארנו בהשואל. ביקע בו. שנשתמש בו קנאו לאותן ימים ששאלו. והלכה כת"ק דברשות לוה קיימא ואינו יכול לחזור בו. לית להו דרבי. ומיירי כשכתב לה שטר לקנות בו החוב ומסר לה שטר החוב.

*נראה דצ"ל אם הם ברשות המלוה לחזרה כל זמן וכו' (ד"ו).

מוסף רש"י

ביקע בו קנאו. עד שיכלו ימי שאילתו, לא ביקע בו לא קנאו. דקסבר אין משיכה קונה בטומרים (ב"מ צט.). אותיות נקנות במסירה. המוכר שטר חוב לחבירו קנה המוב במסירת אותיות (סנהדרין לא.). לגבות הלוקח את החוב מן הלוה במסירה שמסר לו המלוה את השטר, ולא מלי טענין לוה לגזר ע"פ לגומיכך מסרו לך (רשב"ם ב"ב עו.). דאותיות כגון שטר נקנות במסירה בלא קנין ואין יכול לחזור בו (יבמות קטז.). ונשתעבד לו לוה לזה הקונה כמו שהיה משועבד למלוה כל זמן שלא חזר ומחלו (רשב"ם ב"ב קסט:). ולא צריך למכתב קני לך וכל שעבודיה ולא שום שטר (שם עז.). בין שכתב ולא מסר. כתב לו מוכר לגוקח שטר מכירה על שטר זה ומסר לו אותו שטר מכירה, אבל לא מסר לו עדיין שטר המלוה, לא קנה עד שיכתוב וימסור. דמלי למימר ליה צייר בעלמא זמיני לך, ובשטר מכירה לחוד לא קני דאין נקנין בשטר אלא קרקע ועבדים (רשב"ם ב"ב עו.). צריך למיכתב ליה. שטר אחר, קני לך הוא וכל שעבודיה. ולפרושי אתא דהלכתא כרבנן דפליגי עליה דרבי ואמרי עד שיכתוב וימסור, וגם בא לפרש היאך יכתוב ליה ההוא שטרא (שם עו.).

מוסף תוספות

א. תו לא מצי מלוה למיהדר כמו בשואל קרדום מחבירו דאם בקש בו קנהו ולא מצי משאיל הדר ביה. תוס' הרא"ש. ב. דאף היא נתנה להוציאה אצל אחרים. רשב"א.

מסורת הש"ס

א) רש"ל מ"ז, ג) [בכתב"י נוסף: ואי בעי למיהדר לא הדר], ג) ב"מ צט, ד) ב"ב עו. קנו. יבמות קטז. סנהדרין לא, ה) ב"ב דף עו:, ו) וע"י תוס' ב"ב דף עו: ד"ה אמר ר"פ ותוס' שם עז. ד"ה אמר אמימר, ז) [נדל"ל אי בלהוצאה],

---

ב) רש"ל מ"ז, ג) [בכתב"י נוסף: ואי בעי למיהדר לא הדר], ג) ב"מ צט, ד) ב"ב עו. קנו. יבמות קטז. סנהדרין לא, ה) ב"ב דף עו:, ו) וע"י תוס' ב"ב דף עו: ד"ה אמר ר"פ ותוס' שם עז. ד"ה אמר אמימר, ז) [נדל"ל אי בלהוצאה],

ואפילו יורש. של מלוה: **מוחל.** שהלוה לא נתחייב לעוקר כלום אלא מחמת המוכר והרי מחלו אלו. ר"מ לית ליה דשמואל הלכך סמכה דעתה ולא [ז] מייתינן דלמא אזיל ומחיל ליה ורבנן אית להו דשמואל הלכך לא סמכה דעתה דסברה אזיל ומחיל ליה: **אית להו דשמואל.**

ו)א המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל דמר אית ליה דשמואל ומר לית ליה דשמואל ואיבעית אימא דס"ע אית להו דשמואל והכא באשה קמיפלגי מר סבר אשה סמכה דעתה מימר אמרה לא שביק ליה לדידי ומחל ליה לאחריני ומר סבר אשה נמי לא סמכה דעתה במלוה על פה במאי פליגי בדרב הונא אמר רב ב) דאמר רב הונא אמר רב ג) מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה מר סבר כי קאמר רב ה"מ בפקדון אבל מלוה לא ומר סבר ד) לא שנא מלוה ולא שנא פקדון נימא כתנאי התקדשי לי בשטר ר"מ אומר אינה מקודשת ור' אלעזר אומר מקודשת וחכ"א ה) רשמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת האי שטר ה"ד אילימא שט"ח דאחרים קשיא דר"מ אדר"מ אלא בשט"ח דידה ובמקדש במלוה קא מיפלגי א"ר נחמן בר יצחק הכא במאי עסקינן כגון שקדשה בשטר שאין עליו עדים ור"מ לטעמיה דאמר ו) עדי חתימה כרתי ור' אלעזר לטעמי' דאמר ז) ח) עדי מסירה כרתי ורבנן מספקא להו אי כר"מ אי כרבי אלעזר הלכך שמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ואיבעית אימא כגון שכתבו שלא לשמה ובדר"ל קמיפלגי דבעי ר"ל ט) שטר אירוסין שכתבו שלא לשמה מהו הויה ליציאה מקשינן מה יציאה בעינן לשמה אף הויה נמי בעינן לשמה או דלמא הויות להדדי מקשינן מה הויה דכסף לא בעינן לשמה אף הויה דשטר לא בעינן לשמה בתר דבעיא הדר פשטה [1] ויצאה והיתה י) מקיש הויה ליציאה מר אית ליה דר"ל ומר לית ליה דר"ל ואי בעית אימא דס"ע אית להו דר"ל והכא במאי עסקינן שכתבו לשמה ושלא מדעתה ובפלוגתא דרבא ורבינא ורב פפא ורב שרביא קמיפלגי י) דאיתמר כתבו לשמה ושלא מדעתה רבא ורבינא אמרי מקודשת רב פפא ורב שרביא אמרי אינה מקודשת נימא כהני תנאי דתניא י) עשה לי שירים נזמים וטבעות ואקדש אני לך כיון שעשאן מקודשת דברי רבי מאיר וחכ"א אינה מקודשת עד שיגיע ממון לידה האי ממון ה"ד אילימא אותו ממון מכלל דת"ק סבר אפי' אותו ממון נמי לא אלא במאי י) בו מקדשא אלא לאו בממון אחר ושמע מינה במקדש במלוה קמיפלגי וסברי דס"ע י) ישנה לשכירות מתחלה [ועד] סוף והוה מלוה מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר המקדש במלוה מקודשת ומר סבר המקדש במלוה י) אינה מקודשת לא דכולי עלמא מקדש במלוה אינה מקודשת והכא בישנה לשכירות מתחלה ועד סוף קמיפלגי מר סבר אינה מקודשת דרבי רבי מאיר וחכ"א אינה מקודשת עד שיגיע ממון לידה האי ממון ה"ד אילימא אותו ממון מכלל דת"ק סבר אפי' אותו ממון נמי לא אלא במאי י) בו מקדשא אלא לאו בממון אחר ושמע מינה במקדש במלוה קמיפלגי וסברי דס"ע י) ישנה לשכירות מתחלה [ועד] סוף והוה מלוה מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר המקדש במלוה מקודשת ומר סבר המקדש במלוה י) אינה מקודשת לא דכולי עלמא מקדש במלוה אינה מקודשת והכא בישנה לשכירות מתחלה ועד סוף קמיפלגי מר סבר אינה

המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול. י"מ היינו טעמא דמחלו מחול משום דקנין שטר אינו אלא מדרבנן ולא אלים להפקיע כח הראשון אלא יוכל למחול אותו וכן משמע בפרק מי שמת (ב"ב דף קמז:) דקנין שטרות אינן אלא מדרבנן [א] ז):

כי קאמר רב בפקדון אבל במלוה לא. וא"ת אמאי לא קאמר דכ"ע כי קאמר רב אפילו במלוה והכא מיירי במעמד שלשתן וקמיפלגי בדשמואל דאמר אפי' יורש מוחל א"נ סברי כשמואל ובסמכה דעתה קא מיפלגי וכדאמר לעיל אלא מדלא קאמר הכי שמע מינה דאפי' שמואל מודה דהמקנה לחבירו במעמד שלשתן ומחלו אינו מחול והא דקאמר לעיל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחלו היינו דוקא כשאין הלוה בפנינו בשעה שמכר לו את השטר ח): **אילימא בשטר חוב דאחרים קשיא דר"מ אדר"מ.** ואם תאמר ומאי קושיא לישני דלעיל מיירי דאמר ט) ליה קני לך שטר וכל שיעבודיה והכא מיירי דלא אמר ליה וי"ל שהיה תופס לדוחק מאחר שהלשונות שויס לומר שאינם בסיגנון אחד:

ורבנן מספקא להו כו'. י) לפירוש זה לא גרס במילתייהו ואם לאו אינה מקודשת דהא אפילו ליכא בנייר שוה פרוטה צריכה גט מספק דשמא עדי מסירה כרתי כר"מ דאי אמרת דאין צריכה גט א"כ מכל כר"מ דאמר עדי חתימה כרתי מכל וכל וא"כ מאי אמי י) דקאמר מספקא להו אי כר"מ אי כר' אלעזר:

שמין את הנייר. ודוקא אליבא דרבנן אמרי' דשמין את הנייר אבל לר"מ אפי' אליבא בנייר שוה פרוטה אינה מקודשת דאמר עדי חתימה כרתי מקודשין ב) וא"ת לרבנן אמאי שמין את הנייר אפילו כי ליכא בנייר שוה פרוטה מקודשת מספק כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי וי"ל דלזה מהני אם היה בו שוה פרוטה מקודשת קידושין גמורין אבל אם אינו שוה פרוטה אינה מקודשת כי אם מספק להצריכה גט אם נשאת לאחר: ו) **דס"ע ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף.** אין לדקדק מכאן דהלכה דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף דהא לא הוה מצי למימר דס"ע אינה לשכירות ג) דא"כ מ"ט דמ"ד אינה מקודשת ד) אין יש להביא ראיה דהלכה דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף מהיא דפ"ק דמסכת ע"ז (דף יט:) תנן הגיע לכיפה

ראיה. ראיה לדבר: **ולא אמר לה.** לאשה: **הרי את מקודשת לי.** אלא אמר לה הרי את מקודשת לי

לכיפה שמעמידים בה עבודת כוכבים אסור לבנותה וקאמר ר"א בגמ' דאם בנה שכרו מותר ומפרש התם טעמא משום דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ואימת קמיתסר במכוש אחרון ובמכוש אחרון לית בה שוה פרוטה ש"מ דהכי הילכתא דליכא מאן דפליג ואין נפקותא לענין חזרה דהא דאמר רב (ב"מ דף עז.) פועל יכול לחזור בו אפי' בחצי היום היינו אפי' למ"ד אינה לשכירות אלא לנסוף אבל איכא נפקותא לענין קידושין דאי ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף חשיב האי שכירות מלוה ואינה מקודשת ולענין עבודת כוכבים אם בנה שכרו מותר ואע"ג דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף מ"מ אינה משתלמת אלא לנסוף כדאמרי' בפרק איזהו נשך (ב"מ דף סה.) כשכיר שנה בשנה[6] שכירות של שנה זו אינה משתלמת אלא בשנה אחרת: **הא במיא.** פי' הקונטרס במיא שאינם חשובים אמרי' בו ולא במה שבתוכו בחמרא דחשוב במה שבתוכו ולא בו ובליהרא פירש ליר דגיס שעשוי לימים רבים לטבל וחכוס צריך לו לשומרו לשון אחר ליהרא שמן כמו יצהר שצריך לכלי שמשתין אותו לזמן גדול בו ובמה שבתוכו וקשה לר"ת דאין זה סדר הברייתא שהביא לכן פר"ת במיא בו ובמה שבתוכו שהמים בטלים לגבי הכוס בחמרא בו ולא במה שבתוכו שהיין חשוב ואינו בטל לגבי הכוס ומ"מ אינו חשוב כ"כ שנאמר דדעתה תהא על היין אבל בליהרא במה שבתוכו דחשוב יותר מן הכוס אבל לא בו דהכוס אינו בטל לגבי ליהרא ומיהו קושיא דר"ת לאו קושיא היא שהרי מצינו בגמרא דאינו חושש לסדר הברייתא כדאמר בפ' היין (סוכה כו.) גבי לא ייקן אדם בתפילין לא שיעת קבע ולא ערמי כו' ודוק ותשכח:

איכא דניחא ליה בכספא ולא ניחא ליה בדהבא. פי' כגון שצריכה כסף להצלים תכשיט של כסף שעושה ומיהו היכא שהטעה האשה בממון לא פליג[7] רבי שמעון:

דהוה צייר בבליתא. פי' בקונט' כשנתנו לשליח היה צרור בסמרטוט וכשהגיע ליד האשה מצאתו של זהב ולעיל כי פריך נמצא מעיקרא נמי זהב היה לא מצי לשנויי מאי נמצא דהוה צייר בבליתא דהא האשה עצמה מקבלת קידושין מ"כ יודעת היא שהוא של זהב שאם היא סבורה שהוא של כסף הוי קשיא ליה אמאי מקודשת והא איכא דניחא ליה בכספא ולא ניחא ליה בדהבא וכ"ש שהשליח יודע כך דאל"כ טועה הוא[8] ואין הקידושין כלום ולא שייך התם טעמא דמראה מקום היא לו אבל הכא שעשאתו שליח לקבל קידושין שייך טעמא דמראה מקום היא לו:

שיכול

[6] אינה לשכירות אלא בסוף ומר סבר ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ואיבעית אימא דכ"ע ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ומקדש במלוה אינה מקודשת והכא באומן קונה בשבח כלי קמיפלגי מר סבר [7] אומן קונה בשבח כלי ומר סבר [8] אין אומן קונה בשבח כלי [9] ואי בעית אימא דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי וישנה לשכירות מתחלה ועד סוף ומקדש במלוה אינה מקודשת והכא במאי עסקינן [10] כגון שהוסיף לה [11] נופך משלו דמר סבר מלוה ופרוטה [12] דעתיה אפרוטה ומר סבר דעתיה אמלוה ובפלוגתא דהני תנאי [13] דתניא בשכר שעשיתי עמך אינה מקודשת בשכר שאעשה עמך מקודשת ר' נתן אומר בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת וכל שכן בשכר שעשיתי עמך רבי יהודה הנשיא אומר באמת אמרו [14] בין בשכר שעשיתי בין בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת ואם הוסיף לה נופך משלו מקודשת בין ת"ק לרבי נתן איכא בינייהו שכירות בין רבי נתן לר' יהודה הנשיא איכא בינייהו מלוה ופרוטה מר סבר מלוה ופרוטה דעתיה אמלוה ומר סבר דעתיה [15] אפרוטה:

מתני' [16] התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש של דבש ונמצא של יין בדינר זה של כסף ונמצא של זהב של זהב ונמצא של כסף על מנת שאני עשיר ונמצא עני עני ונמצא עשיר אינה מקודשת ר"ש אומר אם הטעה לשבח מקודשת: **גמ'** [17] ת"ר [18] התקדשי לי בכוס זה תני חדא בו ובמה שבתוכו ותניא אידך בו ולא במה שבתוכו ותניא אידך במה שבתוכו ולא בו ולא קשיא [19] הא במיא הא בחמרא הא בציהרא: אם הטעה לשבח הרי זו מקודשת: ולית ליה לר"ש [20] היין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין שניהם יכולין לחזור בהם אלמא איכא דניחא ליה [21] בחלא ואיכא דניחא ליה בחמרא הכא נמי איכא [22] ניחא ליה בכספא ולא ניחא ליה בדהבא אמר רב שימי בר אשי אשכחתיה לאביי דיתיב וקמסבר ליה לבריה הכא במאי עסקינן כגון שאמר לשלוחו הלויני דינר של כסף ולך וקדש לי אשה פלונית והלך והלוה של זהב מר סבר קפידא ומר סבר [23] מראה מקום הוא לו אי הכי התקדשי לי התקדשי לו מיבעי ליה הטעה לשבח הטעהו לשבח מיבעי ליה נמצא מעיקרא נמי דזהב הוה אלא אמר רבא [24] אני וארי שבחבורה תרגימנא ומנו ר' חייא בר אבין הכא במאי עסקינן כגון שאמרה היא לשלוחה צא וקבל לי קדושי מפלוני שאמר לי התקדשי לי בדינר של כסף והלך ונתן לו דינר של זהב מר סבר קפידא ומר סבר מראה מקום היא לו ומאי נמצא דקא צייר בבליתא [25] אמר אביי ר"ש ורשב"ג ור"א כולהו סבירא להו מראה מקום הוא לו ר"ש הא דאמרן רשב"ג דתנן

גט

לעשות לו בדבר הקל ועשה לו בדבר כבד דאין זו שינוי ולא מ"ל דבר הקל אלא להראות לו מקום להקל בשלימותו אם כבד עליו בענין אחר:

גט

אינה לשכירות אלא לנסוף. כשמחזירן לה והרי לשם קידושין הוא מוחלו אלא כאן מלוה כשמחזירן לה: **ואיבעית אימא דכ"ע ישנה כו'.** ודכ"ע המקדש במלוה אינה מקודשת: **והכא באומן קונה כו'.** כלומר הכא בשלא התנה להיות שכיר ימים אלא לקבלן שקבל עליו לגמור המלאכה בכך וכך. ובאומן קבלן כשמשביחו ועשה מן הזהב כלי קונה לזכות בכלי כשהוא משביחו קמיפלגי ר"מ סבר אומן קונה בשבח כלי ואין בזו לומר ישנה לשכירות כו' דכל מה שמשביח אינו מלוה על הבעלים אלא בכלי הוא זוכה וכשמחזירו לו בשכר הקלוב ההיא שעתא הרי הוא כמוכרו לו: **אין אומן קונה כו'.** והרי הוא כשאר שכירות: **בשכר שעשיתי עמך.** התקדשי לי אינה מקודשת דהויא ליה כמלוה: **בשכר שאעשה עמך מקודשת.** לכשיגמור ויתננו לה דקא סבר אינה לשכירות אלא לנסוף: **ר' נתן אומר בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת.** דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף: **וכ"ש וכו'.** [18] וכיון דגמרו והחזירו לה כבר היא מלוה גמורה: **ואם הוסיף לה כו'.** מכלל דרבי נתן סבר אפילו הוסיף לה אינה מקודשת דקסבר מלוה ופרוטה דעתה אמלוה: **איכא בינייהו שכירות.** אם ישנה מתחילה ועד סוף או לאו כדפרישית: **בו ובמה שבתוכו.** [19] בשניהם זכתה [20] (דמצטרפי) לשוה פרוטה: **בו.** קדשה ולא במה שבתוכו אינה זוכה בו ואינו מצטרף לש"פ: **במיא.** [21] אלא חשיבא (היא) ולא היתה דעתה אלא בכלי: **בחמרא.** במה שבתוכו ולא בו דעבידי למשתייא ומהדרי כוס למריה: **בליהרא.** ליר דגיס שעשוי לימים רבים לטבל בו וחכוס צריך[22] לשמרו בו ובמה שבתוכו. וי"א ליהרא שמן לשון יצהר (במדבר יח): **שניהם.** הלוקח ומוכר ומשנה בבגא בתרא היא: **אילא דניחא ליה בחלא.** ואף על גב דחמרא עדיף פעמים שזה צריך לחומץ: **הכא במאי עסקינן כו'.** כלומר מי טעות גבי דידה הוי לא הוה פליג ר"ש אלא כגון דהוה טעות גבי דידיה דאמר לשליח כו': **ר"ק סבר קפידא היא.** ולא ניחא ליה לתת לה זהב ואין זה שלוחו בזאת ורבי שמעון סבר מינח ניחא ליה דחשיבותא היא גביה והאי דקאמר ליה דינר כסף מראה מקום הוא לו להקל עליו ולומר אם אינך יכול להלוות לי דינר זהב תלוה לי דינר כסף: **אי הכי.** דשליח קדשה לו התקדשי לו מיבעי ליה ועוד אם טעות גביה הוא אם הטעהו מבעי ליה ועוד נמצא של זהב דקתני מאי היא מעיקרא כי יהביה בחזקת זהב יהביה: **קפידא.** לא היתה חפילה אלא בשל כסף דאיכא דניחא ליה בכספא: **ומר סבר מראה מקום היא לו.** אף אם לא יתן אלא כסף קבלהו ומיהו היכא דטעאי איהי גופה לא פליג ר"ש: **ומאי נמצא.** הא מעיקרא הכי הוה: **דהוה צייר בבליתא.** כשנתנו לשליח היה צרור בסמרטוט ומצאתו של זהב: **הוא סבירא להו מראה מקום הוא לו.** האומר לשלוחו

עין משפט נר מצוה

פז א מיי' פ"י מהל' שכירות הל' ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סימן שו סעיף ב:

פח ב ג ד מיי' פ"ה מהלכות אישות הל' כ סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' כח סעיף טו וכהג"ה:

פט ה מיי' שם פ"ח הל' ו סמג שם טוש"ע אה"ע סימן לח סעיף כד:

צ ו ז מיי' פ"ה שם הלכה כט סמג שם טוש"ע אה"ע סימן כט סעיף ט:

צא ח מיי' פי"ז מהל' מכירה הלכה ג סמג לאוין קג טוש"ע ח"מ סימן לג סעיף א:

תוס' ר"י הזקן

אין אומן [קונה]. אינו קונה חלק בכלי במה שהוא משבחו שאם קונה ליכא מלוה שהרי נותן לה חלקו. וישנה לשכירות מתחלה ועד סוף. דאי אינה אלא בסוף אין כאן מלוה שהשכירות הוא במכוש אחרון וחיילי הקדושין. נופך. אבן טובה ואמר לה הרי את מקודשת בזה השכירות ובנופך. וא"ת בלא נופך נמי הוי כמלוה שיש עליה משכון וליהוי מקודשת. ר"ל דהכא ליכא משכון שלא נתנה לו בתורת משכון אלא להשביחו. ואיתא להך שיטה נמי בהגדול קמא [ב"ק צט, א]. **מתני'*.** בן עיר. יש מזונות בזול טפי מכרך. מגודלת. ולשון הגמ' מי סברת מגודלת גדולה ממש והוי שבח ממון שראויה לשמשך, אלא מאי מגודלת ליחוס כלומר חשובה דאמרה לא ניחא לי דשקלה מילי מינאי ואזלא (וכדאוקמי' [נדריא קמ'] שבבותאי. פי' מתוך חשיבותה תהיה מצויה לספר עם שכנותי ותתן אותי לבנו ולקלס. ואית דגרסי מי סברת גדולת גדולת ממש כלומר גודלת שער הנשים והאי שבח ממון, לא מאי גדולת ליחוס. ולשון הר"ם בפי' המשנה גודלת מקשטת הנשים. **ובכולן** אע"פ וכו'. הטעם דדברים שבלב אינן דברים. **שהטעתו.** אפילו לשבח אינה מקודשת. **גמ'.** בו. דעתה ולא במה שבתוכו וצריך שיהא בכלי שוה פרוטה. **[הא במיא הא בחמרא הא בציהרא].** ר"ש פירש במיא בו ולא במה שבתוכו שהמים אינן שוין כלום ואין דעתה על המים. בחמרא, במה שבתוכו ולא בו שדרכו לשתות וחוזרים הכוס. ביצהרא, בו ובמה שבתוכו שמסתפקים מהשמן מעט מעט. והר"ם [אישות פ"ה הכ"ט] פי' במיא שהוא משקה הצריך לכל ואינו ביוקר בו ובמה שבתוכו דדעתה על הכל, הכלי מפני שהוא [נצרך להמים] והמים שהם צריכים לה, בחמרא, שאינו צריך לכל אין דעתה אלא על הכלי, יצהרא שהוא משקה חשוב וביוקר במה שבתוכו ולא בו ואין דעתה אלא על השמן. ואית דגרסי ציהרא ציר של דגים. ומאי נמצא. דהא מעיקרא הכי הוי. צייר בבליאתה. כרוך בסדין. ואמר לשליח הנה פלונית מקודשת לי בזה. ואי קפידא הוי אינו שלוחה אלא לקבל לה קדושין של כסף, אבל אם היא עצמה קבלה קדושיה הואיל ואמר לה בזה והויא מקודשת** ואע"פ שהיא חושבת לה שהוא מתנה אחר שדברים שבלב אינן דברים. והלכתא כת"ק דקפידא הוי דקם ליה ר' שמעון בשטה.

*להלן מט, ב. **אינו מובן דאדרבא בגמ' משמע דאינה מקודשת משום דאיכא דניחא ליה בכספא (כו', וצ"ע (ד"ן).

מסורת הש"ס

[6] [נקמן סב. ב"מ סה. עב. קי: ערכין יח.], [7] [ב"ק צט. ב"מ קיב, ג], [8] [בב"ק צט ע"ב הגירסא: רבא אמר דכו"ע], [9] [ע' תוס' לעיל ט. ד"ה והילכתא], [10] מוספתא דקידושין פ"ג ה"ב (ע"ש), [11] לעיל מו. וש"נ, [12] מוספתא דקידושין פ"ב ה"ג, [13] ב"ב פג.; [14] [בכת"י נוסף: ולא יתא ליה בחמרא ולא יתא ליה בחלא], [15] [בכת"י: דעתא], [16] [נקמן מט. עט: קסה.], [17] [שבת קיז: וש"נ], [18] [בר"ש שבכי"ק: שייסם מצטרפין לשו"פ וכשייסם היא זוכה], [19] [ומצטרפין], [20] [בר"ש שבכי"ק: במיא. בו ולא במה שבתוכו ולא יתא מזיגא מיא ולא וכו'. וביעב"ן הגיה גירסא שלפנינו במיא ולא מזיגי אמרינן ולא היתה וכו'], [21] [בר"ש שבכי"ק וכתוס' בשם רש"י נוסף: לו], [22] [ויקצף כה, נג], [23] ס"ג רבנן, [24] [לעיל יט ע"ג, ע"ש],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וכ"ש וכו' דכיון:

מוסף רש"י

אינה לשכירות אלא לבסוף. כי מהדר להו ניהלה הלכך לאו מלוה הוא (ב"ק צט:). כדאמר באחיזה נשך (ב"מ סה.) כשכיר שנה בשנה, שכירות זו משתלמת בתחילת שנה אחרת (ב"מ קי:). **מר סבר אומן קונה בשבח כלי.** וכי יהיו לה ניהליה מקדשה בשבח דאיתי ליה בגווייה אע"פ אלא נתן לה ממון אחר, ורבנן סברי לא קני ואינה מקודשת עד שיגיע ממון אחר ליה (ב"ק צט:). **מלוה ופרוטה.** כי יהיב לה פרוטה מדידיה, דעתיה אפרוטה. ומיקדשה, לחכי נקטו פרוטה, דקדושי אשה ליו להו בכך (שם צט:). **בשכר שעשיתי עמך.** התקדשי לי, אינה מקודשת. הואיל וכבר אחזירו לה והוא מלוה גמה (שם). **בשכר שאעשה עמך מקודשת.** לאינה לשכירות אלא לנסוף מהכל לאו ניהליה מיקדשא ליה בשכרו (שם). **ר' נתן אומר בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת.** דקסבר ר' נתן ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף וכל פרוטה ופרוטה הוא לה מלוה, וכל שכן **בשכר שעשיתי עמך.** דמיום שהחזירו לה נזקף שכרו עליה במלוה (שם). **ואם הוסיף לה נופך משלו מקודשת.** דקסבר מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה, ואילו לר' נתן אע"ג דהוסיף לה אינה מקודשת, דדעתה אמלוה (שם).

מוסף תוספות

א. [ש]לא נתכוון להקנות לה אלא של כסף. תוס' הרא"ש.

גט פשוט. העשוי כעין שלנו: **עדיו מקושר.** תחת הכתב: **מקושר.** התם מפרש לה בגמרא בתרא שתקנוהו לכהנים שאין יכולין להחזיר גרושותיהן וכשהיו כועסין הולכין אל הסופר דממהר לכתוב גט ונותנו לה ומתחרט לאחר זמן תקנו להו מקושר שיש בו טורח לעשותו ואדהכי והכי מייתבא דעתיה. מניח בראשו שיטה חלק וכותב שיטה ושיטה חלק וכותב שיטה וכן עד שלשה או ארבעה או יותר שיטין חלק וכופל חלק הראשון על הכתב ותופר וחוזר וכופל חלק השני על שיטת הכתב שתחתיו ותופר וכן שלישי והעליון חותמין מבחוץ בין קשר לקשר וילפינן התם דגט פשוט עדיו שניים מקושר עדיו שלשה וכל כפל וכפל קרוי קשר ושלשה קשרין יש בו ואם בא להרבות קשרים מרבה בעדים ושאר טופס השטר כתוב כדרכו: **שניהם פסולין.** שלא נעשו כתקון חכמים: **שיכול לעשותו פשוט.** שלא לתפור הקשרים ואם מפסיק אויר בין שיטות העליונות מה בכך וטעמא דתי"ק מפרש התם (דף קסד:) דקסבר אין יכול לעשותו פשוט מפני שהמקושר והפשוט אין זמנו שוה שאין כותבין זמן למקושר מאותה שנה אלא משנה של אחריה: **הכל כמנהג המדינה.** מקום שנהגו בפשוט ועשאו מקושר ועשאו פשוט פסול דכי עבדיה בעל שליח לכתוב על מנהג המדינה הוא דשויה ודהאי לא אייתי תנאי קמאי אלא מ) כשאינה במקום עדים והיינו דהוינן בה ות"ק לית ליה מנהג המדינה ומאן פליג עליה בהאי: ומשני ודאי פלוגתא אחרינא היא ומיהו באתרא דנהיגי כו': **עביד לי פשוט.** שליחות כדילה דשב"ג סבר מראה מקום הוא לו דאמר די לך בפשוט וכי עביד מקושר הואיל ומנהג מדינה אף במקושר כשר ותנאי קמאי פליגי עליה ואמרי קפידא הוא ודווקא אמר ליה לעשותו פשוט: **מראה מקום היא לו.** שם תמצאנו ולתנא קמא הוי קפידא אי איפשי שתקבלנו אלא שם ואין זה שלוחה במקום אחר: **בשבח ממון.** הוא דאמר ר"ש נ) דאע"פ שהטעה מקודשת דמסתמא ניחא לה: **אבל בשבח יוחסין.** פ) על מנת שאני ממזר ונמצא שהוא שתין לא ניחא לה בשבחו מפני שהוא מתגאה עליה: **מסאנא דרב מכרעאי.** מנעל גדול ממדת רגלי איני חפיצה. שיקרא. כל התורה. **כצורתו.** שבא לחסר תרגום אונקלוס, כגון לא תענה על ריב [שמות כג, ב] (תהרהר) [תסהיד] על דינא. מחרף. מבזה המקום ומשנה את דבריו שמוסיף מדעתו. **תרגום דידן.** של אונקלוס שהוא מסיני כדאיתא במגילה [ג, א] ושום שכל זה תרגום ששכחוהו וחזר הוא ויסדו. קרא. משמע יודע עשרים וארבעה בדקדוק. הלכות. משנה. מדרש. ור' יוחנן דאמר כמאן. והלכתא כחזקיה דהוא רביה דר' יוחנן. ועוד דהא איפסקא פ) הלכתא כתנא שהוא משנה ולא חשבינן תורה, אלמא תנינא משמע הלכתא ולא תורה.

שיכול לעשותו פשוט. פי' בקונטרס אי משום שיש אויר בין שיטה לשיטה כשפושטו אין לחוש שיש סופרים הרבה שאינם אומנים לסדר כתיבתן ומניחין אויר בין השיטות ונראה דאפי' יש חלק הרבה אין לחוש ואע"ג דגט קרח פסול ע) לא מיקרי קרח אלא כשיש שיטות של חלק טפי מן העליון המתומים בו אבל אם יש עליון המתומים בו כשיטות של חלק לא מיקרי קרח: **מאי מגודלת גדלת.** פי' הקונטרס חשובה ומתוך שהיא חשובה בעיני האנשים דבריה מקובלים ורגילו חנגאל פי' מגדלת שער כמו מגדלא שער נשייא א) (חגיגה דף ד:) ומתוך שהולכת מבית לבית לקלוע מספרת כל הדברים ממנה:

המתרגם פסוק בצורתו. פירוש כמשמעותו כגון לא תענה על ריב מתרגם לא תסיה על דינא הרי זה בדאי דאפילו הכי מתרגם לא תענה הוא להוציא הדין לאורה אלא הכי מתרגם לא תתמנע מלאלפא למאן דמתבעי מינך בדינא והמוסיף עליו פי' בקונטרס שבא לומר הואיל וניתן רשות להוסיף אוסיף אני בכל מקום שאראה הרי זה מחרף פירוש מבזה את הסם משנה את דבריו ואונקלוס שהוסיף לא מדעתו הוסיף שהרי בסיני ניתן התרגום ב) שנשתכח וחזר ויסדו כדאמר במגילה (דף ג.) ורבינו חנגאל פירש פ) המתרגם פסוק כצורתו כגון וירא את אלהי ישראל (שמות כד) דמתרגם וחזו ית אלהא דישראל הרי זה בדאי דשכינה ממש לא ראו דכתיב (שם לג) כי לא יראני האדם וחי והמוסיף עליו (ק) דאמר וחזו ית מלאכא דאלהא הרי זה מחרף שתולה שבח המקום במלאך אלא הכי מתרגמי' וחזו ית יקרא דאלהא דישראל:

לבנות

ג) גט פשוט עדיו מתוכו מקושר עדיו מאחוריו
א) פשוט שכתבו עדיו מאחוריו ומקושר שכתבו
עדיו מתוכו שניהם פסולים ר' חנינא בן
גמליאל אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו
כשר שיכול לעשותו פשוט רבן שמעון בן
גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה והוינן
בה ותנא קמא לית ליה מנהג המדינה
ואמר ב) רב אשי באתרא דנהיגי בפשוט
ועבד ליה מקושר א"נ באתרא דנהיגי
במקושר ועבד ליה פשוט כולי עלמא לא
פליגי דודאי קפידא כי פליגי באתרא דנהיגי
בין בפשוט בין במקושר ואמר ליה עביד לי
פשוט ואזל ועבד ליה מקושר מר סבר
קפידא ומר סבר ג) מראה מקום הוא לו ר'
אלעזר ד) דתנן ה) האשה שאמרה התקבל לי
גיטי ממקום פלוני וקבל לה גיטה ממקום
אחר פסול ורבי אלעזר מכשיר אלמא קסבר
מראה מקום היא לו אמר עולא מחלוקת
בשבח ממון אבל בשבח יוחסין דברי הכל
אינה מקודשת מאי טעמא ו) מסאנא דרב
מכרעאי לא בעינא תניא נמי הכי מודה
ז) ר' שמעון אם הטעה לשבח יוחסים אינה
מקודשת אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא
דקתני ח) ע"מ שאני כהן ונמצא לוי לוי ונמצא
כהן נתין ונמצא ממזר ממזר ונמצא נתין ולא
פליג ר"ש מתקיף לה מר בר רב אשי אלא
דקתני ט) ע"מ שיש לי בת או שפחה מגודלת
ואין לו על מנת שאין לו ויש לו דשבח ממון
הוא הכי נמי דלא פליג אלא פליג ברישא
וה"ה לסיפא הכא נמי פליג ברישא וה"ה לסיפא הכי השתא התם אידי
ואידי דשבח ממון י) פליג ברישא והוא הדין בסיפא הכא דשבח יוחסים
הוא אם איתא דפליג נתני איבעית אימא הכא נמי שבח יוחסים כ) מי סברת
מאי מגודלת גדולה ממש מאי מגודלת גדלת דאמרה היא לא ניחא
לי דשקלה מילי מינאי ואזלא נדיא קמי שיבבותיי תנו רבנן על מנת שאני
קריינא כיון שקרא שלשה פסוקים בבית הכנסת הרי זו מקודשת כ) ר' יהודה אומר
ל) עד שיקרא ויתרגם יתרגם מדעתיה והתניא מ) ר' יהודה אומר המתרגם פסוק
כצורתו הרי זה בדאי והמוסיף עליו הרי זה מחרף ומגדף אלא מאי תרגום
נ) תרגום דידן והני מילי דא"ל קריינ' ס) אבל אמר לה קרא אנא עד דקרי אורייתא
נביאי וכתובי בדיוקא על מנת שאני שונה חזקיה אמר ע) הלכות ור' יוחנן אמר
תורה מיתיבי איזו היא משנה ר' מאיר אומר הלכות ר' יהודה אומר מדרש
מאי

ומשל הוא: **נתין.** זה גבעוני על שם ויתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים פ) ואמרי' ביבמות (דף עח:) דוד גזר עליהם: **מגודלת.** גדולה וראויה לשמשני: **אלא פליג ברישא.** בבבא קמייתא גבי עני ומצא עשיר: **וה"ה.** דפליג בבבא בתרייתא גבי שפחה וכיון דפליג ברישא דאם הטעה לשבח לאו טעותא היא לא אינטריך למהדר אפלוגי בסיפא הכי נמי גבי שבח יוחסין לא אינטריך אפלוגי דפליג ברישא בשבח ממון וה"ה דפליג בסיפא לשבח יוחסין: **האם.** גבי בת או שפחה מגודלת: **אידי ואידי.** רישא דעני ומצא עשיר וסיפא דאין לו שפחה ויש לו תרוייהו לשבח ממון הוא כיון דגלי ר"ש פלוגתא ברישא לא אינטריך למהדר אפלוגי בסיפא: **הכא.** גבי לוי ומצא כהן: **דשבח יוחסין הוא.** אם הא משום דמסתמא דרב מכרעאי הוא אם איתא דפליג ר' שמעון עליה נתנייה: **גדלת.** חשובה: **לא ניחא לי.** שתהא שפחה חשובה לי דשקלה מילי מינאי ואזלא נדיא שבבתאי משום שהיא חשובה מצויה לספר עם שכיותיה ותשמע ממני דברים ותסדר אותם לפני שכיותי ותתן אותי בפיהם לנענ וקלס: **יפרגם אפי' מדעתיה.** בתמיה אלא כתרגום אלו: **המתרגם פסוק לצורתו.** שבא לחסר מוספת התרגום שלנו לומר לא תתרגם פסוק זה אלא כצורתו כגון לא תענה על ריב (שמות כג) לא תסיה על דינא הרי זה בדאי: **והמוסיף עליו.** שבא לומר הואיל וניתן רשות להוסיף אוסיף גם אני בכל מקום שאראה: **הרי זה מחרף.** מבזה את המקום משנה את דבריו. ואונקלוס כשהוסיף לא מדעתו הוסיף שהרי בסיני ניתן אלא שנשתכח וחזר ויסדו כדאמרי' במגילה (דף ג.) פ) ושום שכל זה תרגום: **והני מילי.** דקני בשלשה פסוקים דאמר לה קריינא: **הלכות.** הלכה למשה מסיני: **תורה.** קס"ד תורה שבכתב: **מדרש.** ספרא וספרי שהן הלכות של [מדרש] מקראות ק) (ספר ויקרא) ק):

ה"ג

שהיא אינה רוצה להתגייס במקום אחר (שם). ור"א מכשיר. דסבר מראה מקום היא לו לטרוח וללכת בשבילה עד אותו מקום, ואם יתפוץ ללכת יותר מבוא עליו ברכה (שם).

מוסר רש"י

גט פשוט. שטר פשוט כעין שלנו שאינו תפור ומקושר כדלקמן, וכל שטרות קרוין גט כדאמרינן בעלמא וגט מוב שאין בו אחריות, ובין בגיטין ובין בשטרות מייר כדאמרינן בגמרא כדי שלא תחלוק בין גיטין לשטרות (רשב"ם ב"ב קס.). **עדיו** מתוכו. בפוף השטר כמו שאנו מוהגין לחתום בתוכו (שם). **מקושר עדיו** מאחוריו. כותב שיטה ומניח חלק כשיעור שיטה הכתובה וכופלה על החלק ותופר ואח"כ כותב שיטה ומניח שיטה חלק וכופלה על החלק ותופר וכן הרבה כדי מקום תורף השטר, והעדים חתומין מבחוץ בעין שפיכאו אמוראי בגמרא ובלבד שלא יהיו קשרין מרובין מעליו, כדתנן במס' גיטין (פא:) דהוה ליה קרח, וטופס של שטר כתוב כולו כעין פשוט חבו הנקרא אלנו הפשוט שבמקושר ואלו הכפילות כל כפל וכפל בפני עצמו ונראה מבחוץ בין כפל לכפל כעין קפח הסופר, וכן מוכח בגמרא שהעדים החתומין על כל קשר וקשר נקראין וגרלין מבחוץ (שם ועי"ש הציור). **שניהם פסולים.** שלא נעשו כתיקון חכמים, ואם שטר מוב הוא אינו נופה בו מן הלקוחות, ואם גט אשה אינה מתגרשת (שם). **שיכול לעשותו פשוט.** לפשוט ולעשותו פשוט, שיקרע התפירות ויפתח השטר ויהיה פשוט (שם). ות"ק לית ליה מנהג המדינה. בתמיה, אם רשב"ג בא לומר שדיני פשוט ומקושר המפורשין לת"ק אם יש מדינה שנהגו לעשות דינם כעין אחר הכל כמנהג המדינה, והלא ת"ק נמי מודה בהא (שם קסה.). **באתרא דנהיגי בפשוט כו'.** אתא לפרש בתיקה מנהג המדינה מלו לפלוגי ת"ק ור"ש (שם). **דודאי קפידא.** ואם גט אשה פסול לגרש בו (שם). **מר סבר קפידא.** ואע"ג דמנהג המדינה בין בפשוט בין במקושר, מיון דאמר ליה בפשוט קפידא הוא ויפסל המקושר, ורשב"ג סבר הכל כמנהג המדינה, דלומר מראה מקום הוא לו אם אשה טורח לו לכתוב המקושר יכתוב פשוט, ומיהו אם יכתוב מקושר טפי ניחא ליה שהרי מנהג המדינה בשניהם (שם). **ממקום אחר פסול.** שהרי בסיני ניתן אלא שנשתכח וחזר ויסדו כדאמרי' במגילה (דף ג.) ב) ושום שכל זה תרגום: **והני מילי.** דקני בשלשה פסוקים דאמר לה קריינא: **הלכות.** הלכה למשה מסיני: **תורה.** ספרא וספרי שהן הלכות של [מדרש] מקראות ק) (ספר ויקרא) ק):

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה המתרגם וכו' והמוסיף עליו דמתרגם וחזו:

מוסף תוספות

א. מקלעת שער הנשים. רש"י חגיגה ד ע"ב.

תוס' ר"י הזקן

מחלוקת בשבח ממון. אי קפידא הוי או מראה מקום הוא לו. **אבל בשבח יוחסין.** שאמרה לשלוחה צא וקבל לי קדושין מפלוני שאמר לי שהוא לוי ונמצא כהן, אפילו ר"ש מודה דקפידא הוי שזה דעת קצת בני אדם שאין רוצין להתחבר עם גדול מהם שמתגאה עליהם. **מסנא.** מנעל גדול ממדת רגלי איני חפיצה. שיקרא. כל התורה. **כצורתו.** שבא לחסר תרגום אונקלוס, כגון לא תענה על ריב [שמות כג, ב] (תהרהר) [תסהיד] על דינא. מחרף. מבזה המקום ומשנה את דבריו שמוסיף מדעתו. **תרגום דידן.** של אונקלוס שהוא מסיני כדאיתא במגילה [ג, א] ושום שכל זה תרגום ששכחוהו וחזר הוא ויסדו. קרא. משמע יודע עשרים וארבעה בדקדוק. הלכות. משנה. מדרש. ור' יוחנן דאמר כמאן. והלכתא כחזקיה דהוא רביה דר' יוחנן. ועוד דהא איפסקא פ) הלכתא כתנא שהוא משנה ולא חשבינן תורה, אלמא תנינא משמע הלכתא ולא תורה.

עין משפט
נר מצוה

א [מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה כב טוש"ע אה"ע סימן קל סעיף ד]:
צב ב מיי' פ"ע מהל' גירושין הלכה לד סמג עשין ג טוש"ע אה"ע סימן קמא סעיף מט:
צג ג ד ה מיי' פ"ח מהל' אישות הלי ד טוש"ע אה"ע סימן לח סעיף כה:
צד ו מיי' שם טור שו"ע שם סעיף כו:

לבנות לה בית. פי׳ בקונטרס לבנות לה ולא בנו כמו אז יבנה שלמה במה לכמוש (ומהרי׳ (שבת דף יז:) ביקש לבנות ולא בנה וי״מ מדכתיב לה ולא כתיב להן משמע דליכא אלא אחת והיינו חנופה ולא נהירא דהא בכל הפרשה קורא איפה לשון יחיד ועל זה שייך שפיר לבנות לה וי״מ מדכתיב לה בלא מפיק ה״א דכל לה שבמקרא מפיק ה״א בר משלשה וזה אחד מהם הוי כמו לא באל״ף ואשמועינן דלא נתקייס לה (ר״ש זה וכן פירש רש״י גבי ויקרא לה נוחם בשמו (במדבר לב) שהוא רפה לפי שלא נתקייס לה שם זה: **דברים שבלב אינם דברים.** משמע דוקא משום שלא פירש דבריו אבל אם פירש דבריו להדיא ואמר בשעת המכר שהוא מוכרם לפי שהוא רוצה ללכת לארץ ישראל הוה המכר בטל וקשה אמאי הא בעינן תנאי (כ) כפול והרי לא התנה שאם לא ילך לא יתקייס המקח ורשב״ם פירש (ב״ב דף קלז:) גבי אתרוג על מנת להחזיר אם החזירו יצא לא החזירו לא יצא ואע״ג דבעינן תנאי כפול הני מילי באיסור כגון התקדשי לי על מנת שתתני לי מאתים זוז וכן בגט (ל) אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע (מ) אבל בממון לא בעינן תנאי כפול ולא נהירא דהא כל תנאי ילפינן מבני גד ובני ראובן והתם דבר שבממון ואומר ר״י דצריך לחלק ולומר דיש דברים שאינם צריכין תנאי כפול אלא גלוי מילתא לאנן סהדי דאדעתא דהכי עביד וגם יש דברים דאפילו גילוי מילתא לא בעי (א) כגון הניא (מ) דהכותב כל נכסיו לאחרים ושמע שיש לו בן שהמתנה בטלה וכן הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא (נ) לפי שאנו אומדין שלכך היה בדעתו וכמו כן אנן סהדי דלא זבן אלא אדעתא למיסק לארעא דישראל (ג) :

היה מאי תורה מדרש תורה והני מילי דאמר לה תנינא (א)אבל אמר לה תנא אנא עד דתני הילכתא ספרא וסיפרי ותוספתא (ב)ע״מ שאני תלמיד (ג) אין אומרים כשמעון בן עזאי וכשמעון בן זומא (ד)אלא (ה)כל ששואלין אותו בכ״מ דבר אחד בלימודו ואומרו ואפילו במסכתא דכלה (ו)על מנת שאני חכם אין אומרים כחכמי יבנה כר׳ עקיבא וחביריו אלא כל ששואלים אותו דבר חכמה בכל מקום ואומרה (ז)על מנת שאני גבור אין אומרים כאבנר בן נר וכיואב בן צרויה אלא כל (ח)שחביריו מתיראים ממנו מפני גבורתו (ט)על מנת (י)שאני עשיר אין אומרים כרבי אלעזר בן חרסום וכרבי אלעזר בן עזריה אלא כל שבני עירו מכבדים אותו מפני עושרו (כ)על מנת שאני צדיק אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו (ל)על מנת שאני רשע אפילו צדיק גמור מקודשת שמא הרהר דבר עבודת כוכבים בדעתו עשרה קבים חכמה ירדו לעולם תשעה נטלה ארץ ישראל ואחד כל העולם כולו עשרה קבים יופי ירדו לעולם תשעה נטלה ירושלים ואחד כל העולם כולו עשרה קבים עשירות ירדו לעולם תשעה נטלו רומיים (מ)קדמונים ואחד כל העולם כולו (נ) קבים עניות ירדו לעולם תשעה נטלה בבל ואחד כל העולם כולו (ס)עשרה קבים גסות ירדו לעולם תשעה נטלה עילם ואחד כל העולם כולו וגסות לבבל לא נחית והכתי׳ [1]ואשא עיני וארא והנה שתים נשים יוצאות ורוח בכנפיהם ולהנה כנפים בכנפי החסידה ותשאנה את האיפה בין הארץ ובין השמים ואומר אל המלאך הדובר בי אנה המה מוליכות את האיפה ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער וא״ר יוחנן זו חנופה וגסות הרוח שירדו לבבל אין להכא נחית ואשתרבובי הוא דאשתרבובי להתם דיקא נמי (פ)דקתני לבנות לה בית ש״מ איני והאמר מר(צ) סימן לגסות עניות ועניות בבבל הוא דאיכא מאי עניות עניות דתורה דכתיב [2]אחות לנו קטנה ושדים אין לה (ק)וא״ר יוחנן זו עילם שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמד עשרה קבים גבורה ירדו לעולם תשעה נטלו פרסיים וכו׳ עשרה קבים כנים ירדו לעולם תשעה נטלה מדי כו׳ עשרה קבים כשפים ירדו לעולם תשעה נטלה מצרים כו׳ עשרה קבים נגעים ירדו לעולם ט׳ נטלו חזירים כו׳ י׳ קבים זנות ירדו לעולם תשעה נטלה ערביא כו׳ עשרה קבים עזות ירדו לעולם תשעה נטלה מישן כו׳ עשרה קבים שיחה ירדו לעולם תשעה נטלו נשים כו׳ עשרה קבים (ר)שכרות ירדו לעולם תשעה נטלו כושים כו׳ עשרה קבים שינה ירדו לעולם תשעה נטלו עבדים ואחד נטלו כל העולם כולו: **מתני׳** (ש)ע״מ שאני כהן ונמצא לוי לוי ונמצא כהן נתין ונמצא ממזר ממזר ונמצא נתין בן עיר ונמצא בן כרך בן כרך ונמצא בן עיר על מנת שביתי קרוב למרחץ ונמצא רחוק רחוק ונמצא קרוב (ת)על מנת שיש לו בת או שפחה מגודלת ואין לו או על מנת שאין לו ויש לו על מנת שאין לו בנים ויש לו או על מנת שיש לו ואין לו ובכולם אע״פ (א)שאמרה בלבי היה להתקדש לו אעפ״כ אינה מקודשת וכן היא שהטעתו: **גמ׳** ההוא גברא דזבין לנכסיה אדעתא למיסק לארץ ישראל ובעידנא דזבין לא אמר ולא מידי אמר רבא (ב)הוי דברים שבלב (ג)ודברים שבלב אינם דברים מנא ליה לרבא הא אילימא מהא דתנן יקריב

ה״ג **מאי תורה מדרש תורה: בן עזאי ובן זומא.** תלמידים היו ובחורים (ו) ולא באו לכלל סמיכה ולא היו בימיהם כמותם בתורה כדתנן (סוטה דף מט.) משמת בן עזאי בטלו השקדנים: **בכל מקום.** מאחד מן המקומות: **ואפילו במסכת כלה.** שאין עומק בה ובריתא היא וכך היא שנויה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה. דבר חכמה. מילתא דתליא בסברא: **רבי אלעזר בן חרסום.** אמרינן במסכת יומא (דף לה:) שהניח לו אביו אלף ספינות ביס וכנגדן אלף עיירות ביבשה: **ר׳ אלעזר בן עזריה.** תריסר אלפי עגלים היה מעשר מעדרו כל שתא (שבת דף נד:): **חכמה.** תורה ודרך ארץ: **האיפה.** לעיל מיניה כתיב זאת הרשעה ושלך אותה אל תוך האיפה יצר הרע שנמסר בידם השליכו בתוכה כדאמרינן בסנהדרין (דף סד.) שדיה בדולח לאבנה. ואלו שתי נשים נשאו יצר הרע של חנופה וגסות הרוח כדכתיב ורוח בכנפיהם היא גסות הרוח וחנופה נראה בעיני דדייק ליה מכנפי החסידה שעושה חסידות עם חברותיה כדאמר בתלו טריפות (חולין סג.): **להבל.** לבבל: **להסס.** לעילם: **דיקא נמי דכתיב לבנות לה בית.** גבי הולכה כתיב (ס) להן שתי נשים וגבי קביעותא כשבאו לבנות בית לקבוע בבבל כתב לה דהיינו חנופה לאודה. לשון אחר לבנות ולא בנו: **מאי עניות.** דהוה ליה סימנא לגסות: **עניות דתורה.** דאינה נוחה על גסי הרוח דמתוך גסותו אין משמש כל צרכו ואין מחזר על שמועתו: **דכתיב אחות לנו קטנה.** אלמא עניות דתורה בעילם הוא שהיה בה דעילא כדכתיב (דעילא ח) ואני (הייתי) בשושן הבירה אשר בעילם המדינה וכן מרדכי ולא היו דורס עוסקים בתורה ולא זכו אלו החכמים ללמד כאילו לא היה להם שדים להניק אבל בבל זכתה ללמד כדכתיב בעזרא (ז) כי הכין בלבבו (ע) להבין בתורת ה׳ וללמד לישראל חק ומשפט: **עזות.** ממזרות: **תשעה נטלה מישן.** רובן ממזרים כדאמר לקמן (דף עא:) גבי יוחסין מישן מיתה וביבמות אמרי׳ נמי פסולי דהרפניא משום פסולי דמישן בשילהי פ״ק (דף יח.) (פ): **מתני׳ כן עיר ונמצא כן כרך.** (ק) ישיבת כרכים קשה שהכרך הוא מקום שווקים והיוקר מצוי בו ולוחק עובדים ושביס: **כן כרך ונמצא כן עיר.** אע״פ שהטעה לשבח טעות הוא: **להתקדש לו.** אע״פ שהדבר כן כמו שהוא עכשיו שאין תנאו אמת: **גמ׳ לנכסיה.** מקרקעי: **אדעתא למיסק.** ונאנס ולא עלה: **ובעידנא דזבין לא אמר.** דאדעתא למיסק מזבינא דאילו פרים בשעת מכירה דאדעתא למיסק מזבינא לא הוה זבינא דאדעתא דהכי לא זבין שיהא דר כאן בלא קרקע: יקריב

מסורת הש״ס

(א) תוספתא דקידושין ספ״ג [ע״ס], (ב) [בתוספתא אית׳ במלמיד חכם], (ג) שבת קיד. תענית י:, (ד) [בכת״י: שבני עירו, וכבסמוך לענין עשיר], (ה) תוספתא דקידושין ספ״ג [ע״ס], (ו) [״קדמונים״ ליתא בכת״י ודפו״כ. ויתכן שנוסף ע״פ הלמזור], (ז) סנהדרין כד., (ח) ל״ל דכתיב, (ט) [שבת לג סוע״ב], (י) פסחים פז. [וש״נ], (כ) ל״ל שהרוח, (ל) [לעיל ע״א ע״ס ברש״י ותוס׳], (מ) נדרים כח. מעילה כא., (נ) [עי׳ יבמות סג. ע״ב ובתוס׳ שם ד״ה שיתקיים], (ס) [ל״ל ולהגה. (רש״ס)], (ע) [ל״ל לדרוש את תורת ה׳ ולעשות וללמד בישראל וגו׳], (פ) [ע״ס תד״ה פסולין], (צ) [כתוספות קי: ע״ס ברש״י], (ק) [מלכים ב יח, ז], (ר) [ל״ל מקום זה. (רש״ס)], (ש) [לקמן סא ע״ב], (ת) [גיטין עה:], (א) [ב״ב קלב. קמו: ע״ס], (ב) [ב״ב קלא ע״ב], (ג) [וע״ע תוס׳ לעיל ו: ד״ה לא ותוס׳ סוכה מא: ד״ה שילך ותו׳ ב״ב קלו: ד״ה לא ותוס׳ כתובות עד: ד״ה משום ועוד תוס׳ כתובות לז. ד״ה זבין],

מוסף רש״י

כל ששואלין אותו בכל מקום. בכל הס״ם, **ואפילו במסכתא דכלה.** דלא רגילי בה אינשי וחס נתן לבו וגרסה, מסכת כלה בריית׳ היא כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה (שבת קיד. בת״ח שממנין אותו פרנס על הצבור). **ככנפי החסידה.** זו חנופה, שמרמין עצמם חסידים (סנהדרין כד.). **דקתני לבנות לה בית.** ולא כתיב להן, אלמא האחת לבדה נתייבנה שם (שם). **עניות דתורה.** בעילם היא, דעילא בעילם הוה דכתיב (דעילא ח) ואני בשושן הבירה אשר בעילם המדינה, ולא רבן תורה, עזרא הוה בבבל ולמד חק ומשפט בישראל (שם). **ושדים.** להניק אחרים, אין לה. שאין הגאה ממנה (פסחים פז.). זו עילם. שהיה בה דעילא שנאמר ואני כו׳ וחכה בבבל ולא רבן תורה בישראל, אבל בבל גילה עזרא הסופר, דכתיב הכין לבבו לדרוש את תורת ה׳ ולעשות וללמד בישראל חק ומשפט (שם).

מוסף תוספות

א. דאין לדמות אומדן דעתא לתנאי דלא גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן אלא בדברים שאין הענין מוכיח אלא מחמת תנאי שהתנה התם בענין תנאי כפול לר״מ ולרבנן תנאי, אבל היכא דאיכא אומדן דעתא שהדבר מוכיח שכך היתה דעתו התם לא בענין לא תנאי ולא גילוי דעת וכו׳ ויש עוד דין שלישי שאין הענין מוכיח כך אלא מחמת גילוי דעתו שגילה לנו תחילה כי הך דהכא ה״נ לא בענין תנאי אלא בגילוי דעתו סגי שגילה דעתו תחילה וגם אמר בשעת מעשה. תוס׳ הרא״ש.

עין משפט נר מצוה

צה א מיי׳ פ״ח מהל׳ אישות הל׳ ד טור״ע אה״ע סימן לח סעיף כו:
צו ב מיי׳ שם הלכה ה טור״ע שם סעי׳ כז:
צז ג מיי׳ שם טור״ע שם סעי׳ כח:
צח ד מיי׳ שם טור״ע שם סעי׳ כט:
צט ה מיי׳ שם טור״ע שם סעי׳ ל:
ק ו מיי׳ שם טור״ע שם סעי׳ לא:
קא ז מיי׳ שם טור״ע שם סעי׳ לב:
קב ח מיי׳ שם הל׳ ו טור״ע שם סעי׳ כד:
ט [מיי׳ שם הלכה ב טור״ע שם סס]:
קג י מיי׳ פי״ח מהל׳ מכירה הל׳ ט סמג עשין פב טור״ע ח״מ סימן רז סעיף ד:

תורה אור השלם

1. וָאֶשָּׂא עֵינַי וָאֶרְאֶה וְהִנֵּה שְׁתַּיִם נָשִׁים יוֹצְאוֹת וְרוּחַ בְּכַנְפֵיהֶם וְלָהֵנָּה כְנָפַיִם כִּכְנַפֵּי הַחֲסִידָה וַתִּשֶּׂאנָה אֶת הָאֵיפָה בֵּין הָאָרֶץ וּבֵין הַשָּׁמָיִם: וָאֹמַר אֶל הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי אָנָה הֵמָּה מוֹלִכוֹת אֶת הָאֵיפָה: וַיֹּאמֶר אֵלַי לִבְנוֹת לָהּ בַּיִת בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר וְהוּכַן וְהֻנִּיחָה שָׁם עַל מְכֻנָתָהּ: זכריה ה ט - יא
2. אָחוֹת לָנוּ קְטַנָּה וְשָׁדַיִם אֵין לָהּ מַה נַּעֲשֶׂה לַאֲחֹתֵנוּ בַּיּוֹם שֶׁיְּדֻבַּר בָּהּ: שיר השירים ח ח

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה דברים וכו׳ דסכיב מרע אם לא מתי לא יהא גט אם מתי יהא גט כו׳ אבל בממון לא בעינן:

תוס׳ ר״י הזקן

בן עזאי ובן זומא. תלמידים ובחורים היו ולא באו לכלל סמיכה כמותם, כדתנן [סוטה מט, א] משמת בן עזאי בטלו השקדנים. **בכל מקום.** באיזה מקום מן המקומות שיהיה. **כלה.** דרשה, כמו אגרא דכלה דוחקא [ברכות ו, ב]. ור״ש פירש אפילו במסכת כלה שאין בה עומק ובריתא היא כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה. ע״כ. והעיקר מה שפירשנו שכלו[ה] מה שדורשין בהלכות מועדות שהכל בקיאים בה. ומשני אלו השמועות מהא דתלמיד ומהא דחכם, יוצא ששם תלמיד מונח אפילו במי שלא למד אלא ענין אחד, ושם חכם מונח למי שיודע לסבור בו סברא כמו שכתבנו בסוף הוריות. **דבר חכמה.** מילתא דתליא בסברא. **ר׳ אליעזר.** עשיר היה דהוה מעשר בכל שתא תריסר אלפי עגלי [שבת נד, ב]. **בע״ז.** דוקא שהקב״ה מצרפה למעשה דכתיב [יחזקאל יד, ה] למען תפוש את בני ישראל בלבם [לעיל לט, ב], אבל בעבירה אחרת לא מקרי רשע במחשבה. **ובהני תרתי מקודשת מספק דשמא הוא.** לא אמר. לא הזכיר ולא הודיע מפני זה אני מוכר. **שלבב.** נואנס ולא הודיע (ולא) [אלא היה] במחשבתו כך אע״פ שאמת הוא שלכך כיון דהא שמעינן ליה מעיקרא שמפני זה היה רוצה למכור נכסיו, הואיל ובשעת המכר לא פרסם והודיע מחשבתו אלא נשאה בתוך לבו, אינן כלום. **שלא הטעתו** ואיהו אטעי אנפשיה ודברים שבלב אינן דברים.

יקריב אותו. קרא יתירא הוא דהא כתיב ברישא דקרא זכר תמים יקריבנו: **שכופין אותו.** לקיים דברי נדרו: **דמצוה לשמוע דברי חכמים.** ואית לן למחזיקים בחזקת מקיים מצוה וגמר בלבו לקיים דברי בית דין: **שאני הכא דלחומרא.** כלומר איכא למימר דהא דתני מקודשת לחומרא קאמר שאינה מותרת לאחר בלא גט אבל קידושין גמורים לא הוו לבטל קידושין אחריס שלא כ) יתפסם בה שאם בא אחר וקדשה לריכה גט אף משני: **איכא מקודשת.** והיינו קולא: **כיון דאחסיה.** שפירש תנאו בפיו לאו כל כמינה למיעקר תנאו בדברים שבלב הואיל ושמעה ולא מיחתה לומר אעפ"כ אני חפילה בך קדש אותי בלא תנאי: **ורב חסדא הוה בי רב הונא.** כלומר הלך לבי מדרשו של רב הונא לעיין בדבר: **הבא לי מן החלון.** מעות והיו שם מעות של הקדש ושגג בעל הבית בסבור שהן חולין: **דלוסקמא.** טסק"א: **והביא לו.** מאותו חלון: **לא היה בלבי.** מכיס זה אלא מכיס זה: **בעה"כ מעל.** שהרי עשה שליח שליחותו ותנן (מעילה דף כ.) השליח שעשה שליחותו הבעה"ב מעל: **והא לא היה בלבי קאמר.** והוה ליה לא עשה שליחותו: **למיפטר נפשיה מקרבן קאמר.** ושקולי קא משקר אבל אמי גברא חזינן דטרח לעלות לארך ישראל ונאנס: **לא עביד איניש הו'.** קושיא היא כלומר דילמא אמי דלא מיפטר משום דלא מהימן הוא ודקאמרת היה לו לפטור עצמו בענין אחר ולומר מזיד הייתי הא לא ניחא ליה למימר דמשוי נפשיה רשע: **מזכרתי.** לאחר ב) (שהלכתי להוציאה בשוק בשליחותי מזכרתי שהם של הקדש קודם ג) שהוצאת: **שליח מעל.** ובעל הבית פטור דכיון שמזכר לא שגגה היא גביה ושליח חייב שהוצא מעות הקדש לחולין ואילו לא מזכר בעל הבית הוה רמיא מעילה עליה דאיתרבי שליח למעול שולחו על ידו ברישא פירקין (לעיל דף מב:) אבל השתא דאיפטר בע"ה רמיא מעילה אשליח ככל התורה כולה דאין שליח לדבר עבירה והעושה הוא מתחייב: **דזבין לניכסיה אדעתא למיסק.** ופרישליה דאדעתא דהכי עביד: **ולא איסדר.** ולא יכול לדור לו משום חיסור מזונות או לא מצא דירה: **והא לא מיסדר ליה.** והוה ליה כמאן דלא מלי למיסק והדר זביני: **אי בעי הוה סליק.** ודדיליה קיימא מילתא ולא בטלה זביניה: **אי בעי לא סליק.** בתמיה מי אנסו: **דאיתיליד ליה אונסא באורחא.** שמע שהיו ליסטים בדרך לגישנא קמא לא ג) הדרינן זביני דהכי קאמר דאי בעי למטרח ולאהדורי בתר שיירתא הוה סליק ולגישנא בתרא דקא מתמה אתמוהי ומשמע שלא היה לו שום עיכוב אבל אם היה לו לד עיכוב הדרי זביני: **מתני' איכא מקודשת.** דדוקא קאמר ליה מקום פלוני שיש לי שם אוהבים ואם בא אדם לומר דברים עלי (ד) בפניהם ימחו בידו: **הרי היא.** שם תמצאנה ואין זו קפידא: **גמ' לא ממלי מילי עלי.** לא יאמרו לה דבר גנאי עלי: לא ניחא ליה דליבזי. שהמגרש את אשתו גנאי הוא לו: **מתני' אלא שלא בכוונה.** דאמר אי אפשי באשה נדרית אבל גיטא בעיא מדבריהם ד) מספיקא כיון דלא פרים דלמא דעתיה נמי אנדרית: **הפוסלין בכהנים.** מפורשים בבכורות (פרק מומין אלו): **גמ' דהאי גוונא.** משנה שויה שם בהמדיר: **הכא לאשמועינן קידושין איצטריכא ליה.** תנא דין כתובה אטו דין קידושין: **והתם.** דקאי בדיני כתובות איצטריכא ליה משום כתובה ותנא המקדש איכא מקודשת אטו כתובה דבעי למיתני בסיפא כנסה סתם תנא בלא כתובה: **מתני' סבלונות.** דורונות חתן לשלוח לאחר מכאן אינה

[1] יקריב אותו ו) מלמד שכופין אותו יכול בעל כרחו תלמוד לומר לרצונו הא כיצד ז) כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ואמאי הא בלביה לא ניחא ליה אלא לאו משום דאמרינן דברים שבלב אינן דברים ודילמא שאני התם דאגן סהדי דניחא ליה בכפרה אלא מסיפא ח) וכן אתה מוצא ט) בגיטי נשים י) ושחררוני יא) עבדים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ואמאי הא בלביה לא ניחא ליה אלא לאו משום דאמרינן דברים שבלב אינן דברים ודלמא שאני התם משום יב) דמצוה לשמוע דברי חכמים אלא אמר רב יוסף מהכא יג) המקדש את האשה ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לויה לויה ונמצאת כהנת ענייה והרי היא עשירה עשירה והרי היא ענייה מקודשת מפני שלא הטעתו יד) ואמאי הא קאמר כסבור הייתי אלא משום דאמרינן דברים שבלב אינן דברים אמר ליה אביי דלמא שאני התם דלחומרא אלא אמר אביי מהכא בכולם אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש לו אעפ"כ אינה מקודשת ואמאי הא קאמרה בלבי טו) היה ודלמא שאני התם דכיון דאתניה לאו כל כמינה דעקרא לה לתנאיה אלא אמר רב חייא בר אבין עובדא הוה בי רב חסדא ורב חסדא בי רב הונא ופשטוה מהא טז) האומר לשלוחו הבא לי מן החלון או מן הדלוסקמא והביא לו אע"פ שאמר בעל הבית לא היה לי בלבי אלא על זה כיון שהביא לו מזה בעל הבית מעל ואמאי הא יז) קאמר בלבי אלא לאו משום דאמרינן דברים שבלב אינן דברים ודלמא שאני התם דלמיפטר נפשיה מקרבן קאתי (יא) הוה ליה יב) למימר מזיד יג) הוה לא עביד איניש דמשוי נפשיה רשיעא הוה ליה לומר נזכרתי יד) (דתנן) טו) נזכר בעל הבית ולא נזכר שליח שליח מעל יז) ההוא גברא דזבנינהו לניכסיה אדעתא למיסק לארעא דישראל סליק ולא איתדר ליה אמר רבא כל דסליק אדעתא למידר הוא והא לא איתדר ליה איכא דאמרי אדעתא למיסק והא סליק ליה ההוא גברא דזבנינהו לניכסיה אדעתא למיסק לארץ ישראל לסוף לא סליק אמר רב אשי אי בעי סליק איכא דאמרי אי בעי לא סליק מאי בינייהו איכא בינייהו דאיתיליד אונסא באורחא: **מתני'** יח) האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר אינה מקודשת יט) הרי היא במקום פלוני וקדשה במקום אחר הרי זו מקודשת: **גמ'** כ) ותנן נמי גבי גיטין כא) האומר תנו גט זה לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר פסול יב) הרי היא במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר כשר וצריכא דאי אשמעינן גבי קידושין כג) במקום דלקורבה קאתי בהאי אתרא רחמנו לי ולא ממלי מילי עלוי בהאי אתרא סנו לי ממלי מילי עלוי אבל גבי גיטין דלרחוקה קאתי אימר לא איכפת ליה ואי אשמועינן גבי גירושין בהאי אתרא ניחא ליה כד) דניבזי בהאי אתרא לא ניחא ליה אבל גבי קידושין אימא לא איכפת ליה צריכא: **מתני'** כה) המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת כו) כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה כז) על מנת שאין עליה מומין ונמצאו בה מומין אינה מקודשת כח) כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא בכתובה כט) שכל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים: **גמ'** ל) ותנן נמי גבי כתובות כי האי גוונא הכא קידושין איצטריכא ליה תנא כתובות אטו קידושין התם כתובות איצטריכא ליה תנא קידושין אטו כתובות: **מתני'** לא) המקדש שתי נשים בשוה פרוטה או אשה אחת בפחות משוה פרוטה לב) אף על פי ששלח סבלונות לאחר מכאן אינה

היה לו לומר מזיד הייתי. דנהי דאין אנו מאמינים אותו לומר בלבי היה כך מכל מקום מזיד הייתי הוי טענה מקובלת יותר ואין נראה כל כך רמאות והכר"ס פי' ודאי מזיד הייתי אנו מאמינים לו יותר כי הא דאמרי' בפ"ק דב"מ (דף ג:) גבי אמרו לו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי דאכמים פוטרים מטעם דאם ירצה לומר מזיד הייתי: **דאיתיליד ליה אונסא באורחא.** ולעיל שהוצרך לומר דברים שבלב אינן דברים צריך לומר דלגישנא דאי בעי לא סליק אתיליד ליה אונסא באורחא ולגישנא דאי בעי סליק צריך לומר דאיתיליד אונס שאפילו ע"י תיור לא היה יכול לעלות:

מוסשין

כ) ר"ה ו. יבמות קו. ב"ב מח. [ערכין כח.], ב) מ"כ פ' ויקרא פרשה ג ב"ב מח. ע"ש ערכין כא. ע"ש [יבמות קו. בנדרים ע"ש], ג) [ושמרוני עבדים" ליתא בכמ"ר, וגם ליתא בשום דוכתא בש"ס שמכל זה המאמר], ד) [יבמות כ. וש"נ], ה) לקמן קב., ו) [בכמ"י נוסף: אלא לאו משום דאמרינן דברים שבלב אינם דברים], ז) מעילה כא., ח) [בכמ"י: הא קאמר לא היה לי בלבי אלא על זה אלא וכו'], ט) יבמות פז: ב"מ ג: כריתות יב., י) [אל"ל הייתי. וכ"ה בנוס'. ובנוס' הרא"ש], יא) מגיגה י: מעילה כא. [וא"ל דמגיגה וכ"ל במגיגה שם וע"ש בכ"ש"], יב) לקמן מג., יג) גיטין סה., יד) [בכמ"י נוסף: כי אלי מדרשו של רב הונא לעיין בדבר: הבא לי מן החלון. מעות והיו שם מעות של הקדש ושגג בעל הבית בסבור שהן חולין: דלוסקמא. טסק"א: והביא לו. מאותו חלון: לא היה בלבי. מכיס זה אלא מכיס זה: בעה"כ מעל. שהרי עשה שליח שליחותו ותנן (מעילה דף כ.) השליח שעשה שליחותו הבעה"ב מעל: והא לא היה בלבי קאמר. והוה ליה לא עשה שליחותו: למיפטר נפשיה מקרבן קאמר. ושקולי קא משקר אבל אמי גברא חזינן דטרח לעלות לארך ישראל ונאנס: לא עביד איניש הו'. קושיא היא כלומר דילמא אמי דלא מיפטר משום דלא מהימן הוא ודקאמרת היה לו לפטור עצמו בענין אחר ולומר מזיד הייתי הא לא ניחא ליה למימר דמשוי נפשיה רשע: מזכרתי. לאחר ב) (שהלכתי להוציאה בשוק בשליחותי מזכרתי שהם של הקדש קודם ג) שהוצאת: שליח מעל. ובעל הבית פטור דכיון שמזכר לא שגגה היא גביה ושליח חייב שהוצא מעות הקדש לחולין ואילו לא מזכר בעל הבית הוה רמיא מעילה עליה דאיתרבי שליח למעול שולחו על ידו ברישא פירקין (לעיל דף מב:) אבל השתא דאיפטר בע"ה רמיא מעילה אשליח ככל התורה כולה דאין שליח לדבר עבירה והעושה הוא מתחייב: דזבין לניכסיה אדעתא למיסק. ופרישליה דאדעתא דהכי עביד: ולא איסדר. ולא יכול לדור לו משום חיסור מזונות או לא מצא דירה: והא לא מיסדר ליה. והוה ליה כמאן דלא מלי למיסק והדר זביני: אי בעי הוה סליק. ודדיליה קיימא מילתא ולא בטלה זביניה: אי בעי לא סליק. בתמיה מי אנסו: דאיתיליד ליה אונסא באורחא. שמע שהיו ליסטים בדרך לגישנא קמא לא ג) הדרינן זביני דהכי קאמר דאי בעי למטרח ולאהדורי בתר שיירתא הוה סליק ולגישנא בתרא דקא מתמה אתמוהי ומשמע שלא היה לו שום עיכוב אבל אם היה לו לד עיכוב הדרי זביני: מתני' איכא מקודשת. דדוקא קאמר ליה מקום פלוני שיש לי שם אוהבים ואם בא אדם לומר דברים עלי (ד) בפניהם ימחו בידו: הרי היא. שם תמצאנה ואין זו קפידא: גמ' לא ממלי מילי עלי. לא יאמרו לה דבר גנאי עלי: לא ניחא ליה דליבזי. שהמגרש את אשתו גנאי הוא לו: מתני' אלא שלא בכוונה. דאמר אי אפשי באשה נדרית אבל גיטא בעיא מדבריהם ד) מספיקא כיון דלא פרים דלמא דעתיה נמי אנדרית: הפוסלין בכהנים. מפורשים בבכורות (פרק מומין אלו): גמ' דהאי גוונא. משנה שויה שם בהמדיר: הכא לאשמועינן קידושין איצטריכא ליה. תנא דין כתובה אטו דין קידושין: והתם. דקאי בדיני כתובות איצטריכא ליה משום כתובה ותנא המקדש איכא מקודשת אטו כתובה דבעי למיתני בסיפא כנסה סתם תנא בלא כתובה: מתני' סבלונות. דורונות שדרך חתן לשלוח לארוסתו: איכא

קד א מיי' פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הל' טו:

קה ב מיי' פ"ב מהל' גירושין הלכה כ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלד סעי' ו:

קו ג מיי' פ"ו מהל' עבדים הלכה ז [טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סכ]:

קז ד מיי' פ"ו מהל' מעילה הלכה ח:

קח ה מיי' שם הל' ה:

קט ו מיי' פי"ח מהל' מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רז סעיף ג:

קי ז מיי' פ"ז מהל' אישות הל' כא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לה סעיף ז: ח [מיי' שם טוש"ע שם סעי' מ]:

קיא ט מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה ג ג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמ"ו סעי' מה:

קיב י מיי' שם טוש"ע שם סעיף מז:

קיג כ מיי' פ"ז מהל' אישות הל' ו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן לט סעי' ח:

קיד ל מיי' שם פכ"ה הל' ח סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קח סעי' ג:

קטו מ מיי' שם פ"ז הל' ז סמג שם טוש"ע אה"ע סי' לט סעיף ג:

נ [מיי' פכ"ה שם הלכה ב טוש"ע אה"ע סי' קח סעיף ד:]

קטז ס מיי' שם פ"ז הלכה ז סמג שם טוש"ע אה"ע סי' לט סעי' ד:

קיז ע מיי' פ"ד מהל' אישות הל' כ סמג שם טוש"ע אה"ע סי' לג סעיף ח:

קיח פ מיי' שם טוש"ע אה"ע שם סעי' ט:

לעזי רש"י

טסק"א [טשק"א]. שק.

תוס' ר"י הזקן

אדעתא [למיסק]. שהודיע זה בשעת המכר. ולא אחדר. לא מצא מקום לדור שם או מחמת חוסר מזונות. אדעתא שידור. והואיל והזכיר אדעתא למיסק הו"ל כאילו אמר בביאור לדור. ומסתברא דק"ל דהלכתא כליישנא בתרא והואיל וסליק המקח קיים. איבעי סליק. בינתותא. לא סליק. בתמיהא. אונסא. שנשתבשו הדרכים מפני ליסטים. לליישנא קמא המקח קיים דאי בעי סליק ויחזור אחר שיירא, לליישנא בתרא דקא מתמה איבעי לא סליק כלומר מי עכבו ואיזה אונס מנעו מלעלות, הא איכא אונס חוזר מקח. וקי"ל דהלכתא כליישנא בתרא. והביא זה הר"ם במכירה פי"א [ה"ט]. והא דאמרינן בפרק אלמנה ניזונות [כתובות צז, א] דבין ולא איצטריכו ליה זוזי הדר זבינה, התם שנולד לו דבר מחודש שלא [לצורך מעות] [הוצרך למעות] כי הנהו עובדי דהתם, אבל הכא שמוכר לעלות ונתהפכה דעתו שלא רצה לעלות לא"י לאו כל כמינה שאין זה אלא שמתחרט מן המכר. מתני'. במקום פלוני. קפידא הוי, כלומר לא יקדשנה במקום אחר. הרי היא. מראה מקום הוא לו, כלומר אינו רחוק יותר מדאי. שאין עליה נדרים.

אוקימנא (בפרקין) [בפרק המדיר, כתובות עב, ב] דהא דאמרינן אינה מקודשת באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר ולא תשתה יין ולא תתקשט בבגדי צבעונים, דוקא במילתא דלא קפדי אינשי, ואם יש עליה נדרים אחרים מקודשת*. ובירושלמי א"ר יוסי מתני' בשאמר לה על מנת שאין עליך נדר אבל אמר על מנת שאין עליך כל נדר אפילו נדרה שלא תאכל חרובין נדר הוא. ירושלמי. כלי פשתן הדקים הבאים מבית שאן ככלי צבעונים הן. שכל המומין. אבל מום אחר אע"ג דאמר מקפיד אני לאו כלום הוא ומקודשת, והטעם דלא מקרי מום. ומסתברא אפילו אמר כל מום, הוא אבל לא, כלומר אינו רחוק יותר מדאי. שאין עליה נדרים.

תורה אור השלם

1. אִם עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְיָ׃ ויקרא א ג

גליון הש"ם

גמ' ואמאי הא קאמר בסבור הייתי. עי' תשובת מיימוני סדר נשים סי' ג' ודו"ק:

הגהות הב"ח

(א) גמ' הל"ל. נ"ב עיין בכריתות ד' יב ע"ב: (ב) רש"י ד"ה אינה כו' בפניה ימחו:

מוסף רש"י

יקריבנו אותו. אל פתח אהל מועד יקריב אותו, קרא יתירא הוא דהא כתיב ברישא יקריבנו (ר"ה ו.). ומלי למיכתב יקריבנו אל פתח אהל מועד לרצונו לפני ה' (רשב"ם ב"ב מח.). מלמד שכופין אותו. להקריב מה שנדר (שם). וכן אתה מוצא בגיטי נשים. בהגך תמנן (כתובות עז.) ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין וכעל פוליפוס, דכופין ומכין אותו עד שיאמר רוצה אני, דומתן מדעתו משמע (ב"ב מח.). ודלמא שאני התם. התם נמי כי אמר רוצה אני מצוה בלבו לגרשה דמצוה קעביד, מאחר שחייביהו חכמים להוציא (שם). מפני שלא הטעתו. אלא הוא הטעה את עצמו, וכיון דלא פירש לאו כל כמינה, דהוו להו דברים שבלב (לקמן סב.). מן הדלוסקמא. טליקא דסני שקורין טסק"א בלע"ז (מעילה כא.). אע"פ שאמר בעל הבית לא היה לי בלבי. שהבית לי אותו ממקום שהבאת לי אלא מזה האחר, בעל הבית מעל, שהרי נעשית שליחותו, ודברים שבלב שהוא אומר לא היה בלבי על זה אין דברים (מעילה כא.). נזכר בעל הבית. שהן של הקדש, עד שלא יגיע שליח אצל חנוני, ולא נזכר שליחו. והוציאן, שליח מעל. השליח חייב (חגיגה י:). לכיון שמזכר בעה"כ דהוה ליה מזיד פטור ממעילה, אבל השליח דשוגג הוא מעל, והיינו דאמרינן במסכת חגיגה (שם) האי דאמעל השליח היינו הכרכין הנתונין בשערה, דשליח עניית מאי קא עביד, הא לא עביד אלא שליחותיה דבעה"ב (מעילה כא.). ונתנו לה במקום אחר פסול. דאין לנוח שיעליחו עליו שם וקפידא היא (גיטין סה.). הרי היא במקום פלוני. אינו אלא ממילא מקום שם תמצאנה (שם). ותנן נמי בכתובות כי האי גוונא. ומאי שנא דסתמה רבי זימני (כתובות עב:).

לשלוח ארוס לארוסתו סבלונות.

*נראה דצ"ל בבגדי צבעונים דווקא דמילתא דקפדי אינשי לא הוי קפידא קפידא עיי"ש היטיב (ד"ו).

חוששין לסבלונות. פי' בקונטרס שמידך האשה ומתרלית וקדש קודם הקידושין ושלח סבלונות בעדים חוששין שמא לשם קידושין שלח משמע מתוך פירושו דחיישינן שמא מחמת קידושין הם ולכך נקט בלשונו שידך דאל"כ לא הוו קידושין דמנא ידעה כדאמר בפ"ק (לעיל דף ו.) גבי נתן לה קידושין ולא פירש וקשה להר"ם וכי שידך מאי הוי והא בעינן שידבר מעניין לעניין ובאותו ענין לכך נראה לפרש חוששין כלומר כיון ששלח לה סבלונות חיישינן שמא קידשה כבר וכן משמע בסמוך דקאמר באתרא דמקדשי והדר כתבי כתובה חיישינן והתם על כרחך צריך לומר דחיישינן שמא קידש כבר דלשון חיישינן שמא לשם קידושין שלח לא שייך דהא פשיטא דלא שילח לה הכתובה לשם קידושין: **ה"ג מקדשי והדר מסבלי פשיטא.** דמקודשת כלומר היכא דשלח סבלונות קודם הקידושין דמקודשת דללמא לשם קידושין שלח וי"מ פשיטא דמקודשת דלמרי' דקידשה כבר והוי כמו שפירשתי ומשני לא צריכא דרובא מקדשי והדר מסבלי ומיעוטא מסבלי והדר מקדשי מהו דתימא ניחוש למיעוטא פי' ולא תהא מקודשת קמ"ל דאזלינן בתר רובא ותהא מקודשת וקשה דהיכי קאמר ניחוש למיעוטא והוי להקל מיהו אין זו קושיא דה"ל אשכחן בכמה דוכתין (גיטין דף יט:) חיישינן שמא במי מילין כתבו והוי חששא להקל והוי גיטא מכל וכל וכן בריש פ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לב.) שטר שכתוב בו זמנו בשבת או בעשרה בתשרי כשר חיישי' שמא אחרוהו וכתבוהו[א] ב) וי"ח גרס איפכא לא צריכא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוטו מקדשי והדר מסבלי מהו דתימא לא ניחוש למיעוטא פירוש אלא תהא מקודשת קמ"ל דחיישי' למיעוטא ותהא מקודשת [ג] והשתא ניחא דחיישינן למיעוטא משום חומר דאיסור אשת איש [ד] והשתא הא דקאמר רב פפא באתרא דמקדשי והדר מסבלי דמקדשי והדר מסבלי היינו שמיעוטם מקדשי והדר מסבלי ואפ"ה חיישי' למיעוטא מסבלי והדר מקדשי היינו שכולם מסבלי והדר מקדשי אך ר"י מלא כתוב גירסא אחרת מסבלי והדר מקדשי פשיטא דלא חיישינן ואינה מקודשת לא צריכא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוט מקדשי והדר מסבלי מהו דתימא ניחוש למיעוטא ותהא מקודשת קמ"ל: **לא** תקח. פי' לא יהא לך ליקוחין כה תימה אם לא תקח משמע שאין ליקוחים תופסים כה ג"כ אמאי תפסי קידושין בחייבי לאוין[ה] כגון אלמנה לכ"ג וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט הא כתיב בהן לא תקח[ו] וי"ל דלא ממשמעות דלא תקח דרשי' אלא משמע ליה דה"פ דקרא ואשה אל אחותה לא תקח בעת אחת פירוש לכל אחת ואחת יש דין אחות אשה ואסורה ואחות אשה נפקא לן בפרק האומר ז) (קדושין דף סז:) לאין קידושין תופסין בה בחייבי כריתות היא: **אי הכי היינו דכתיב ונברתו הנפשות העושות ואי קידושין לא תפסי** (ג) ברת מי מחייב. וקשה דאמרינן ביבמות פרק ארבעה אחין (דף כח:) גבי שלשה אחים שניים מהם נשואים לב' אחיות דרבי שמעון פוטר בשאיתן מן החליצה ומן הייבום שנאמר אשה אל אחותה לא תקח לצרור בשעה שנעשו צרות זו לזו (ד) אלמא משמע אע"ג דקידושין לא תפסי יש בהם כרת כיון שפוטר אותם מן החליצה ומן הייבום וי"ל דשאני התם דליכא למיפרך כדפריך הכא כרת מי מחייב דבלא הקידושין נמי איכא כרת דקא בעשה אחיו שלא במקום מצוה:

אינה מקודשת שמחמת קידושין הראשונים שלח [א]**וכן קטן שקידש: גמ' וצריכא דאי אשמעינן שוה פרוטה איידי דקא נפיק ממונא מיניה טעי אבל פחות משוה פרוטה אימא** [ב]**יודע שאין קידושין תופסין בפחות משוה פרוטה וכי קא משדר סבלונות אדעתא דקידושין קא משדר ואי אשמעינן הני תרתי משום דבין פרוטה לפחות משוה פרוטה לא קים להו לאינשי אבל קטן שקידש הכל יודעין שאין קידושי קטן כלום אימא כי קא משדר סבלונות אדעתא דקידושי קא משדר קא משמע לן איתמר רב הונא אמר חוששין לסבלונות וכן אמר** [ג]**רבה חוששין לסבלונות אמר רבה** [ד]**ומותבינן אשמעתין אף על פי ששלח סבלונות לאחר מכאן אינה מקודשת אמר ליה אביי התם כדקתני טעמא שמחמת קידושין הראשונים שלח איכא דאמרי אמר רבה מנא אמינא להך** [ה] **כדקתני טעמא שמחמת קידושין הראשונים שלח הכא הוא דטעי הא בעלמא הוו קידושין ואביי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא בעלמא דלא נחית לתורת קידושין כלל אלא אפילו הכא דנחית לתורת קידושין אימא הוו קידושין קא משמע לן מאי הוי עלה אמר רב פפא** [ו]**באתרא דמקדשי והדר מסבלי חיישינן מסבלי והדר מקדשי לא חיישינן מקדשי והדר מסבלי פשיטא** [ז]**לא צריכא דרובא מקדשי והדר מסבלי ומיעוטא מסבלי והדר מקדשי מהו דתימא ניחוש למיעוטא קא משמע לן בעא מיניה רב אחא בר רב הונא מרבא הוחזק שטר כתובה בשוק מהו אמר ליה וכי מפני** [ח]**שמחזיק שטר כתובה בשוק נחזיק בה כאשת איש מאי הוי עלה אמר רב אשי** [ט]**באתרא דמקדשי והדר כתבי כתובה חיישינן כתבי והדר מקדשי לא חיישינן מקדשי והדר כתבי פשיטא** [י]**לא צריכא דלא שכיח ספרא מהו דתימא ספרא הוא דאתרמי קא משמע לן: מתני'** [יא]**המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינן מקודשות** [יב]**ומעשה** [יג]**בחמש נשים ובהן שתי אחיות וליקט אדם אחד בלכלה של תאנים ושלהן היתה ושל שביעית היתה ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקיבלה אחת מהן ע"י כולן ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות: גמ'** מנהני מילי אמר רמי בר חמא דאמר קרא [1]אשה אל אחותה לא תקח לצרור [2]התורה אמרה בשעה שנעשו צרות זו לזו לא יהא [3]לו ליקוחים אפי' באחת מהם אמר ליה רבא אי הכי היינו דכתיב [2]ונברתו הנפשות העושות מקרב עמם אי קידושין לא תפסי בה כרת מי מחייב אלא אמר רבא [4]קרא בזה אחר זה ומתניתין כדרבה דאמר רבה [5]כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו גופא אמר רבה כל [6]שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו איתיביה אביי המרבה

אינה מקודשת. ולא אמרינן יודע היה שאין קידושין וגמר ושלח סבלונות לשם קידושין אלא אמרינן מחמת קידושין הראשונים שלח: **וכן קטן שקידש.** ושלח סבלונות משהגדיל: **גמ' וצריכא.** למיתני שתי נשים בפרוטה ולמיתני אי אחת בפחות משוה פרוטה וקטן שקידש לאשמועינן בכולהו דסבלונות דבתר הכי לאו לקידושין ניתנו: **טעי.** וסבר דקידושין נינהו ולא מסיק אדעתיה דסבלונות לשם קידושין: **חוששין לסבלונות.** מי ששידך בחשה [ה] ונתרלה וקדש ושלח סבלונות בעדים חוששין שמא קידש כבר דלשון חיישינן שמא לשם קידושין שלח לא שייך דהא פשיטא דלא שילח לה הכתובה לשם קידושין: **ה"ג מקדשי והדר מסבלי פשיטא.** דמקודשת כלומר היכא דשלח סבלונות קודם הקידושין דמקודשת דללמא לשם קידושין שלח וי"מ פשיטא דמקודשת דלמרי' דקידשה כבר והוי כמו שפירשתי ומשני לא צריכא דרובא מקדשי והדר מסבלי ומיעוטא מסבלי והדר מקדשי מהו דתימא ניחוש למיעוטא פי' ולא תהא מקודשת קמ"ל דאזלינן בתר רובא ותהא מקודשת וקשה דהיכי קאמר ניחוש למיעוטא והוי להקל מיהו אין זו קושיא דה"ל אשכחן בכמה דוכתין (גיטין דף יט:) חיישינן שמא במי מילין כתבו והוי חששא להקל והוי גיטא מכל וכל וכן בריש פ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לב.) שטר שכתוב בו זמנו בשבת או בעשרה בתשרי כשר חיישי' שמא אחרוהו וכתבוהו[א] ב) וי"ח גרס איפכא לא צריכא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוטא מקדשי והדר מסבלי מהו דתימא ניחוש למיעוטא פירוש אלא תהא מקודשת קמ"ל דחיישי' למיעוטא ותהא מקודשת [ג] והשתא ניחא דחיישינן למיעוטא משום חומר דאיסור אשת איש [ד] והשתא הא דקאמר רב פפא באתרא דמקדשי והדר מסבלי דמקדשי והדר מסבלי היינו שמיעוטם מקדשי והדר מסבלי ואפ"ה חיישי' למיעוטא מסבלי והדר מקדשי היינו שכולם מסבלי והדר מקדשי אך ר"י מלא כתוב גירסא אחרת מסבלי והדר מקדשי פשיטא דלא חיישינן ואינה מקודשת לא צריכא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוט מקדשי והדר מסבלי מהו דתימא ניחוש למיעוטא ותהא מקודשת קמ"ל: **לא** תקח. פי' לא יהא לך ליקוחין כה תימה אם לא תקח משמע שאין ליקוחים תופסים כה ג"כ אמאי תפסי קידושין בחייבי לאוין[ה] כגון אלמנה לכ"ג וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט הא כתיב בהן לא תקח[ו] וי"ל דלא ממשמעות דלא תקח דרשי' אלא משמע ליה דה"פ דקרא ואשה אל אחותה לא תקח בעת אחת פירוש לכל אחת ואחת יש דין אחות אשה ואסורה ואחות אשה נפקא לן בפרק האומר ז) (קדושין דף סז:) לאין קידושין תופסין בה בחייבי כריתות היא: **אי הכי היינו דכתיב ונברתו הנפשות העושות ואי קידושין לא תפסי** (ג) ברת מי מחייב. וקשה דאמרינן ביבמות פרק ארבעה אחין (דף כח:) גבי שלשה אחים שניים מהם נשואים לב' אחיות דרבי שמעון פוטר בשאיתן מן החליצה ומן הייבום שנאמר אשה אל אחותה לא תקח לצרור בשעה שנעשו צרות זו לזו (ד) אלמא משמע אע"ג דקידושין לא תפסי יש בהם כרת כיון שפוטר אותם מן החליצה ומן הייבום וי"ל דשאני התם דליכא למיפרך כדפריך הכא כרת מי מחייב דבלא הקידושין נמי איכא כרת דקא בעשה אחיו שלא במקום מצוה:

המרבה

עין משפט נר מצוה

קיט א מיי' פ"ד מהל' אישות הל' כ סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מג סעי' ח:
קכ ב ג מיי' שם פ"ט מהלכה כח סמג שם טוש"ע אה"ע סימן מה סעיף ח:
קכא ד ה מיי' שם הל' כט טוש"ע שם סעיף ג:
קכב ו ז מיי' שם הל' ח ב סמג שם טוש"ע אה"ע סי' מא סעי' ב ג:

תוס' ר"י הזקן

מחמת קדושין הראשונים שלח. ולא לשם קדושין דנימא אדם יודע שאין אשה מתקדשת בפחות מפרוטה וגמר ושלח לשם קדושין. שקדש. ושלח סבלונות משהגדיל אינה מקודשת שמחמת קדושין הראשונים שלח וקדושי קטן אינן כלום. **גמ'.** חוששין לסבלונות. פיר"ש מי ששידך אשה ונתרצית וקדם ושלח לה סבלונות בעדים חוששין שמא קדושין הם ואם קדשה אחר צריכה גט מראשון. והאי פירושא לא דייק שאם נתן לה כשהוא מדבר עמה על עסקי קדושיה ולא פירש, דיו ומקודשת ודאי היא, ואם שהה כל שהוא אע"פ שהיו עסוקין מענין לענין ובאותו ענין הואיל ולא פירש אינה מקודשת כלל כדאיתא פ"ק [לעיל ו. אן], וכ"ש אם שלח לה סתם. עיקר הפירוש הוא כך אם שלח לאשה סבלונות ו) וקבלם חוששין שנתקדשה. ומיהו דוקא שיש עדים כך בסבלונות, אבל אי ליכא עדים אפילו שניהם מודים לאו כלום הוא דלא עדיפי סבלונות דיהבי אמתלא דמקדשה כלל מקדושין גופייהו. וכ"כ הר"ם פ"ט [הכ"ח]. חיישינן. לפירוש ר"ש דסבלונות גופייהו קדושין נינהו. ולפי' הר"ם דנתקדשה קודם לכן. מקדשי והדר מסבלי פשיטא. דחוששין הואיל וכולם נהגו לקדש קודם הסבלונות. ה"ג ר"ש לא צריכא דרובא מקדשי והדר מסבלי ומיעוטא מסבלי והדר מקדשי מהו דתימא נחוש למיעוטא קמ"ל. כלומר אם כולם נהגו כן פשיטא לא היה צריך להשמיענו זה, אלא מיירי שלא נהגו לקדש תחלה אלא הרוב מהו דתימא ניחוש למיעוטא דנימא סמוך מיעוטא אחזקתה ואתרע ליה רובא ואשה זו בחזקת פנויה עומדת, קמ"ל דרובא וחזקה רובא עדיף והואיל ורובן מקדשין תחלה, לשם קדושין נתנם אע"פ שלא פירש. והרי"ף והר"ם [שם] גרסי דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוטא מקדשי והדר מסבלי מהו דתימא לא ניחוש למיעוטא, קמ"ל*. וטעמא דחיישינן למיעוטא אע"ג דאיכא רובא וחזקה דליוחסין בעינן תרי רובי וחזקה לא עדיף כרובא. ולא נהירא דמאי יוחסין איכא הכא, איסורא הוא דאיכא. ועוד כתב שמא יתפשט מנהג המיעוט ויעשו הרוב כמותן ויתירוה כמו שהיו עושים תחלה. והעיקר דמשום הכי חיישינן למיעוט שהמיעוט הוא קבוע, ולא תימא שלפעמים אזלא היא לגבייהו להתקדש אלא שהנשים גם כן יש מיעוט שמתקדשות תחלה והוו להו כל נשי העיר כמחצה על מחצה דאתתא קביעא וקיימא לקביעותיה והאיסור ג"כ דבק בה. ודכוותה אשכחן פרק הרינו נזיר מן הגרוגרות [נזיר יב, א]. הוחזק. שראו שטר כתובתה וקדשה אחר, מהו להחזיקה כאשת איש לראשון. [באתרא דמקדשי והדר כתבי חיישינן]. לפיר"ש דוקא הרוב, ולפי' הר"ם והרי"ף אפילו המיעוט. כתבי והדר מקדשי. כולם. פשיטא. דאי לאשמועינן (ד) דלא חיישינן] למיעוטא הא אשמועינן ליה לעיל. דלא שכיח ספרא. שאינו דר בעיר. מתני'. אינן מקודשות. אין אחת מהן צריכה גט. גמ'. זו לזו. קס"ד כגון שקדשן. אי הכי. דקרא בבת אחת איירי היכי איכא כרת אם בא עליהן הלא אין בה איסור אחות אשה. בזה אחר זה. שקדש אחת תחלה ואין קדושין תופסין באחותה דכתיב לא תקח, ואם בא עליה ענוש כרת, ומתניתין סברא בעלמא היא כדרבה.

*נראה שחסר כאן דעת בעל הדברים דלהלן [שאינם ברי"ף ור"מ, וגם ל"מ בשאר הראשונים, ועי' מאירי].

תורה אור השלם

1. וְאִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ: ויקרא יח יח
2. כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם: ויקרא יח כט

גליון הש"ם

גמ' כל שאינו בזה א"ה. ע' גיטין דף מט עא מתד"ס כגון וזנסתים ד' ל ע"א מתד"ס דבריו ובכורות דף ט ע"א תד"ס אמר: תוס' ד"ה ה"נ וכו' והשתא ניחא דחיישינן למיעוט. ע' בכורות ד' כ ע"ב תד"ס מלב:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה אלא קרא בזה אחר: (ב) תוס' ד"ה אי הכי וכו' לא תפסי בה כרת וכו': (ג) בא"ד בשעה שנעשו צרות זו לזו לא יהא לך ליקוחין אפילו באחת מהן אלמא משמע:

מוסף רש"י

ומותבינן אשמעתין. אשמעתין עצמנו (גיטין לח:). אדיהיב גופיה קא מותיב (מנחות מט.).

מוסף תוספות

א. והאי דס"ד דמבעי לן למיחש למיעוטא לקולא משום דאיכא למימר כיון דשלח סבלונות סתם ולא פירש מסתמא לא לשם קדושין שלחם. תוס' הרא"ש.

ה) [כתובות עג:], ו) [בכא"מ כתן וכמסוך רבא. וכ"ה בריי"ף], ז) [בכרכות לב. שבת קכה: עירובין ט: גיטין לח: מנחות מט.], ח) [בכא"מ וטפ: דתנן תע"פ שלא סבלונות לאחר מכאן אינה מקודשת והתם כדקתני], ט) [בכא"מ: סהומקן], י) ב"ב קמג., יא) יבמות יט. כח.:, יב) [בכא"מ: לך], יג) [בכא"מ: קרמי], יד) עירובין נ. נדרים סט:, טו) [ל"ל ומתרלית. (רש"ש, וכ"ה בריי"ף. ובכא"מ שבריי"ף: ומתלתה)], טז) [בכא"מ שבריי"ף: שמתר], יז) [לקמן נב ע"ב], יח) [בכא"מ שבריי"ף וטפ ד"ה: על ידי טוכן. בשביל טוכן:], יט) [וע"ע תוס' בכורות לה. ד"ה ת"ד], כ) [דאמכתן דחיישינן למיעוט משום חומר דא"ש גבי מיס שאין לאסה סוף (יבמות רכא. מ"א וכ"כ הרא"ש], כא) [לקמן סח ע"א], כב) [וקלא כא], כג) עי' תוי"ט,(ל) [נל"ל וקבלתם], כד) [בוילנא הוגה כמוגריס [דחיישינן] ולכ' זה תלוי בפירושים לגעיל, ותוי' ל"ל דלא חיישינן למיעוטא לפר"ש אי דחיישינן למיעוטא לפירוש הר"מ הא הא וכו'],

האיש מקדש פרק שני קידושין נא.

המרבה במעשרות. המפרישׁ אחד מחמשה שמנה ארבעה לחולין בגד זה ומדד חמישׁית למעשר: **מעשרותיו מקולקלין.** דטבל ומעשר מעורבין זה בזה שהכרי כולו טבל הוה וכשמנה ארבעה לחולין לא היה לו לבטול מן הכרי למעשר אלא חצי מדה חמישׁית והוא הפרישׁ מדה שלמה ושם מעשר לא חל עליו אלא כפי חשבון ומצא השאר טבל ואסור לכל אדם עד [מ] שיתקנה ואם איתא דכל שאינו בזה אחר זה אינו בטל אחת כלל אמאי פירותיו מתוקנין ולמה חל שם מעשר אפי' לפי חשבון הרי אינו בזה אחר זה שאם הפרישׁ פעם אחת וחזר והפרישׁ לא היה שם מעשר חל על האחרון: **דאם אמר תתקדש פלגא פלגא דחיטתא קדשה.** הלכך כשהפרישׁ בבת אחת יותר מכשיעור יש לו למעשר לחול על כל חטה וחטה לפי חשבון ואיכא למימר דנתפשו כולהו לפי חשבון אבל גבי אחיות ליכא למימר נתפשו קצת קידושין אכל חדא וחדא: **דליכא לאחלוקי.** כשמנה תשעה אינו יכול להוציא שנים ולומר חצי כל אחד יהא מעשר ויקרב לאחלוקי וליתא נמי בזה אחר זה שאחר שקרא לאחד עשרי עשירי [נ] וחזר וקרא לאחד עשר עשירי אינו קדוש: **ואחד עשר מעורבין.** אחד מהן מעשר גמור אבל אינו ידוע איזה הוא והשני שם שלמים עליו כדין אחד עשר שקרא עשירי אחר שטעה וקרא לעשירי תשיעי דקי"ל שהוא שלמים כדלקמן האי הוי נמי שלמים שהרי אחד עשר זה אף הוא אחר קריאת תשיעי נקרא עשירי והרי הן מעורבים וירעו עד שיסתאב [ס] ויבא בהמת חולין ויאמר כ"מ שהן שלמים יהא מחולל על בהמה זו ויקרב זו שלמים והשנים נאכלין לבעלים שנפסדו ספק מעשר ומעשר בהמה נאכל במומו לבעלים והא הכא דאינו בזה אחר זה דאינו קרא לעשירי עשירי לא קדש אחד עשר כלל וכי [ע] קרא להו בהדדי חשיב חד מיניהו מעשר לפטור את התשעה: **שאני מעשר דאיכא בטעות.** אם טעה מלקרות העשירי בשמו הוי מעשר דתנן [קרא] לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר שבא אחריו שלא זה קרא עשירי (עד) שלשתן מקודשין וסוף המשנה תשיעי נאכל במומו והעשירי מעשר ואחד עשר קרב שלמים ויליף לה מקראי הלכך כי היכי דאם שמו על הטעות חל נמי כי נפיק אחד עשר בהדיה ולא הפסיד העשירי את שמו בכך אבל קידושין דליתנהו בטעות אינו [פ] בזה אחר זה בכל מקום שאינו [צ] בבת אחת: **והרי פודה.** לחמי תודה: **דליתנהו בטעות.** שאם שחט תודה על ארבעים חלות ונתכוון לשחורות ונמצאו לבנות אינו אותן שבדעתו לא קדשו דתנן (מיר דף לא.) הקדש טעות ב"ש אומרים הקדש וב"ה אומרים אינו הקדש: **וליתנהו בזה אחר זה.** שאם שחטה על ארבעים חלות וחזר ואמר על ארבעים אחרות יקדשו גם אלו עם אלו לא קדשו שהתודה טעונה ארבעים חלות כדאמרינן במנחות (דף עו.) ושחיטת הזבח מקדשתן קדושת הגוף כדאמרינן התם (דף עח:) קרבנו על זבח מלמד שאין הלחם קדוש אלא בזביחה דהאי קרבנו בלחם משמעי דכתיב על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו וגו': **על שמונים חלות.** הבית אלא לעזרה שמונים: **קדשו ארבעים מפוך שמונים.** ויוצא ידי תודתו והתם מפרש היכי [ק] מתאכלים: **לא קדשו.** קא סלקא דעתך בדרבה פליגי דאמר כל שאינו בזה אחר זה אינו בבת אחת ומקשי לה מדחזקיה שהיה רגו של ר' יוחנן כדאמרינן [ר] בעירובין (דף כד.) גבי סנדל שנפסקה אחת מתרסיותיו: **היכא דאמר וכו'.** כלומר היכא דלא נתכוון שיקדשו אלא ארבעים ואת השאר הבית לאחריות שאם יאבדו או יטמאו אלו יהו אלו תחתיהן: **לא יקדשו.** כלומר לא נתכוון שיקדשו ארבעים בלא שמנים שבדקנוהו ואמר [ר] (לכולכם) נתכוונתי: **לא קדשו.** כדרבה דכל שאינו בזה אחר זה אינו בבת אחת: **בספק.** ששחט תחתם והלך לו: **לאחריות מפכון.** ולא היה בלבו אלא על ארבעים: **קרבן גדול.** ועל כולם היה לבו: **ורבא נמי ליה לשנויי.** לעיל בטעמא דמתני' דקתני אינה מקודשת כדרבה: **תיפוק ליה.** דאפי' לא קידש אלא אחת מהן אלא שלא פירש איזו היא אית ליה לרבא דאינה מקודשת דקידושין שאין מסורין לביאה הן שאין יודע איזה מהן אחות אשה ושמעינן ליה לרבא דאמר לקמן קידושין שאין רואין לביאה אינן קידושין: **לדבריו דרמי בר חמא דאמר נה.** לדידך דילפת ליה מהאי קרא לא תוקמא לקרא בבת אחת דקשיא ונכתבו אלא אוקמי בזה אחר זה והדר תיפוק לך בבת אחת דמתני' מייתי ובית משום דרבה: **איתמר.** גרס: **קידושין שאין מסורין לביאה.** קידש אחת משתי אחיות ולא פירש [ב] איזוהי מהם דאין יכול ליעשׂ אחת מהן דשמא זו היא אחות אשתו: **בר אחיה אסברא לי.** הביני דבר זה שיכולני להבין לו ראיה מן התורה: **כי יקח איש.** דהיינו קידושי כסף דגמרינן להו (לעיל דף ב.) קיחה קיחה וכתיב ובעלה דבעינן ראויה לביאה: **לאחת.** הוא דאינן מקודשות משום דכל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו: **הא אחת מאשה ובפה.** ולא פירש מקודשת: **הא נכריות.** שעמהם מקודשות: **קני את וחמור הוא.** נותן מתנות לגולד ולעובר שבמעי אמו שאינו קונה כלום גם הגולד אינו קונה שהרי לא הקנה לזה בלא זה והכא נמי איכא חדא דלא חזיא ליה כלל: אלא

המרבה במעשרותיו מקולקלין ואמאי נימא כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו אמר ליה שאני מעשר דאיתיה לחצאים דאי אמר [ג] תתקדש פלגא [ד] דחיטתא קדשה והרי מעשר בהמה דליכא לחצאין וליכא בזה אחר זה [ה] ואמר [ו] רבא [ז] יצאו שנים בעשירי וקראן עשירי עשירי ואחד עשר מעורבים זה בזה [ח] שאני מעשר בהמה דאיתיה בטעות [ט] דתנן [י] קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין הרי תודה דליתא בטעות וליתא נמי בזה אחר זה ואיתמר [כ] תודה שנשחטה על שמונים חלות חזקיה אמר קדשי לה ארבעים מתוך שמונים ור' יוחנן אמר [ל] לא קדשי לה ארבעים מתוך שמונים לאו איתמר עלה אמר [מ] ר' יהושע בן לוי [נ] הכל מודים כל היכא דאמר קדשי לה ארבעים מתוך שמונים קדשי לא יקדשו ארבעים אלא אם כן קדשי שמונים לא קדשי לא נחלקו אלא בסתם מר סבר לאחריות קא מיכוון ומר סבר לקרבן גדול קא מיכוון ורבא למה ליה לשנויי כרבה תיפוק ליה קידושין שאין מסורין לביאה נינהו לדבריו דרמי בר חמא קאמר: [ס] איתמר קידושין שאין מסורין לביאה אביי אמר [ע] הוו קידושין רבא אמר לא הוו קידושין אמר [פ] רבא בר אהינא אסברא לי [צ] כי יקח איש אשה ובעלה קידושין המסורין לביאה הוו קידושין קידושין שאין מסורין לביאה לא הוו קידושין תנן המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינן מקודשות הא אחת מאשה ובתה או מאשה ואחותה מקודשת ואמאי קידושין שאין מסורין לביאה נינהו תיובתא דרבא אמר לך רבא ולטעמיך אימא סיפא מעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות וליקט אחד כלכלה של תאנים ושלהן היתה ושל שביעית היתה ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות אחיות הוא דאינן מקודשות הא נכריות מקודשות ה"ד אילימא דאמר [ק] כולכם קני [ר] את וחמור הוא ואת וחמור לא קנה אלא

קידושין שאין מסורין לביאה רבא אמר לא הוו קידושין. פי' בקונטרס דכתיב ובעלה דבעינן ראויין לביאה וקשה דהא חייבי לאוין אינם ראוין לביאה ותפסי בהו קידושין [ש] לכך נראה לפרש קידושין שאין מסורין לביאה כלומר שאיסור הביאה ע"י קידושין והיינו היכא דקידש אחת משתי אחיות בסתם שמקודש הקידושין היתה כל אחת מהן מותרת ועכשיו ע"י הקידושין נאסרו שתיהן אבל חייבי לאוין איסור הביאה לא באה ע"י הקידושין שהרי מקודש לכן נאסרו בביאה כמו אחר הקידושין: האחד

קכג א מיי' פ"ט מ' מהל' מעשר הלכה יד סמג עשין קלח טו"ע יו"ד ס' שלא סעיף עו:
קכד ב מיי' פ"ט מ' מהל' בכורות הלכה ד:
קכה ג מיי' שם הל' ח:
קכו ד ה מיי' פי"ב מהלכות פסולי מוקדשין הלכה טו:
קכז ו מיי' פ"ט מ' מהל' איסורי המ' ב ג סמג עשין מח טוש"ע יו"ד סי' מא סעיף ב:

מוסף רש"י

המרבה במעשרות. אחד ממחמש או משמונה, פירותיו. שסולק לגד אחד, מולין מתוקנין, אבל המעשרות שנתן לגוי מקולקלין, שהרי נטל מעורב בהן כשנתן קב השמיני לא חל שם המעשר אלא על הראוי למעשר והשאר נטל הוא, דמעשר בהליך אמר דממנה שיעור אחד מעשרה, ולא דמי לתרומה שיטלת בעין יפה ובעין רעה ובמיטומים, דבתרומה לא כתיב בה שיעור (ערובין נ. וכעי"ז מנחות נד:). ואמאי. פירותיו מתוקנין, נימא כל שאינו בזה אחר זה. דאילו הוה מפרישׁ מעשר כהלכתו והדר שקל תו וקרייה עליה שם מעשר על מולין שניתקנו כבר לא חיל עליה שם מעשר, והשתא נמי כי אפרישׁ הא טופיינא עם מעשר לא ליחול שם מעשר אפילו על הראוי למעשר (ערובין נ.). שאני מעשר. דלהכי פירותיו מתוקנין דעל כל גרגר וגרגר שבו חל השם עליו לפי חשבון הראוי למעשר, כגון הפרישׁ אחד ממשה קדש כל גרגר אליו, דאי אמר תתקדש פלגא פלגא דחיטתא קדשה. והאי כיון דאפרישׁ כפלים וקרא עליה שם מעשר כמאן דאמר מיקדוש כל חיטתא לפלגא (שם). והרי מעשר בהמה דליכא לחצאין. דאי אמר אלי טלה זה מולין והאלי מעשר לא אמר כלום ליקדש לחלאין, דכל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קודש אמר רחמנא, יהיה כולו קדוש לשם מעשר, וליתא נמי בזה אחר זה. שאם קרא לעשירי עשירי ולאחד עשר עשירי אינו קדוש, וכי קרא לשנים עשירי בבת אחת אמרינן דחד מינייהו מעשר גמור, דאמר רבה עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה, דחד מינייהו מעשר ואידך הוי אחד עשר שקרא עשירי, ואילו הוה ידע ביה כגון שטעה וקרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי קיימא לן דעשירי מעשר ואחד עשר קרב שלמים, ומה בין שלמים למעשר, השלמים טעונין סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק ונפדין במומן ותמורתן קריבה, מה שאין כן במעשר, והשתא דקרא בבת אחת ולא ידע הי עשירי גמור והי אחד עשר שנקרא עשירי, בעו מרוייהו תנופת חזה ושוק וסמיכה, ולבי אומר דאינו מברך על התנופה ועל הסמיכה דלא ליהוי ברכה לבטלה, ונסכים יביא נסכי קרבן אחד על תנאי דאימור אם זה שלמים יהיו עם זה ואם לא יהיו על הבהרו, אלמא מדחל שם מעשר אחד מינייהו שתא מינה אע"ג דלא קדיש אחד עשר אם קרא לעשירי עשירי דהוי עשירי עשירי וקרא לאחד עשר עשירי, אפילו הכי כי קרא בבת אחת קדיש חד מינייהו (שם וכעי"ז בקצרה בבכורות ט:). שאני מעשר בהמה דאיתיה בטעות. כגון אם טעה בעשירי וקראו תשיעי ולאחד עשר עשירי, קדוש אחד עשר משום קריאת השם וקרב שלמים, דתנן קרא לתשיעי כו'. ובפרק בתרא דבכורות (שם) יליפינן מקראי, הלכך כי קרא לאחד לא מעכב י"א על העשירי מלאול עליו שם גמור, דהא י"א גופיה זמנין דקדוש בקריאת שם מעשר כגון היכא דקריה לעשירי שלפניו תשיעי (ערובין נ.). והרי תודה. דלמאי תודה מ' חלות כדאמר במנחות (עז.). דליתא בטעות. אם הפרישׁ לחמי תודתו וטעה וסבור שלא הפרישׁ וחזר וקרא שם על מ' חלות אחרות לא קדש, דהא טעה, ותנן הקדש טעות אינו הקדש כדמפרש גזיר (לא.). שאם הפרישׁ מ' לתודתו וחזר והפרישׁ לה מ' אחרות לא קדש, וכי שחטה על שמונים בבת אחת אמר חזקיה דקדשי מ' מתוך שמונים, שחיטת התודה מקדשת הלחם כדתניא במנחות (עח:) קרבנו על זבח מלמד שאין הלחם קדוש אלא על הזביחה (ערובין נ.). קדשי לה ארבעים מתוך שמונים קדשי. הא מ' קאמר (שם). קדשו לה ארבעים מתוך שמונים ואכלן בקדושה ליום ולילה אחד לא יהיו אי ארבעים קדשי (מנחות עח. מכת"י). דלאחריות נתכוון דאי אחד הא ליפוק באחריני (מנחות שם). לא יקדשו כו' לא קדשי. שהרי אין מביאין לתודה אלא מ' חלות (שם). דהא לא אפשר דיקדשו שמונים דלא בעי אלא ארבעים ולא יצא ידי נדרו דלא תפסי בה קדושה (שם מכת"י). מר סבר לאחריות קא מיכוון. מ"ד קדשו אבר אחי דשחטה סתם אין דעתו אלא על מ', והאי דהביא פ' לאחריות מכוון דאי אינו יפקוד באחריני (מנחות שם). אלא יאבדו או יטמאו חציין יפקוד באחריני והוה ליה כאומר יקדשו ארבעים מתוך שמונים (ערובין נ.). ומר סבר לקרבן גדול קא מיכוון. מ"ד לא קדשו אבר הא דהביא שמונים דעתו אכולה ותכוין להביא קרבן גדול ופסול (מנחות שם). והא לא אפשר, וארבעים ממילא לא אמרינן דלקדשו (ערובין נ.). קידושין שאין מסורין לביאה. שאין פופן לבא לידי ביאה (יבמות כג.). שאינו יודע איזו אשתו ואיזו אחות אשתו שהיא בכבא (לעיל ט:). בר אהינא אסברא לי. מכם אחד שאמרו בר אהינא לימדני טעם זה מן המקרא, כי יקח ובעלה, קיימת כפף הראויה לבעילה הוא דהויא קיחה (שם). קני את וחמור. את ובהמה זו תקנו נכסי (רשב"ם ב"ב קמג.).

תורה אור השלם

1. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:

דברים כד א

הגהות הב"ח

(א) גמ' פלגא פלגא דחיטתא: (ב) רש"י ד"ה לא קדשו וכו' בעירובין. נ"ב פ' שני דף כ"ז ואיתא נמי בפ' אלו קשרים דף קיב:

תוס' ר"י הזקן

תיפוק לי. דאפילו לא קידש אלא אחת מהן הוראיל ולא פירש איזו אינה מקודשת לדידיה דהא לא ידעינן איזו היא אחות אשה. לדבריו דרמי. דמוקי לקרא לקדשן שתיהן כאחת. קדושין שאין מסורין לביאה. כגון שאמר אחת מבנותיך מקודשת דהא לא ידעינן [איזו], או אמר לאחיות אחת מכם מקודשת וקבלה האחת בשליחות חברתה שאינו יכול לישא אחת מהן שמא אחות אשתו היא. את וחמור. נותן מתנה לגולד ולעובר שבמעי אמו או לחמור שאמר קני את וחמור, לרב המנונא אינו קונה הקנה לזה בלא זה, וחמור או (עבד) [עובר] לאו בני קנין נינהו, הכא נמי לא קדש האחרות אלא כמו שקדש האחרות והאחיות אינן מקודשות דכל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו.

עין משפט נר מצוה

קכח א מיי' פ"ט מהל' אישות הלכה ג טור"ע אה"ע סימן מא סעיף ג: ב [מיי' שם הלכה ח טור"ע אה"ע סי' לז סעיף טו]: קכט ג מיי' שם הלכה ג טור"ע אה"ע סימן מא סעיף ג: קל ד מיי' פ"ח מהל' יבום וחל"צ ה"ג סמג עשין נב טור"ע שם סי' קנו סעי' ח: קלא ה מיי' שם הל' ג טור שו"ע שם סעיף ג:

תוס' ר"י הזקן

אחת מכם. לאו אח וחמור הוא שאם קדש זו לא קדש זו, וקאמר שאין האחיות מקודשות אלמא דקדושין שאינן מסורין לביאה לא הוו קדושין. **ואם אמר הראויה.** שלא קדש האחיות כלל שהרי אין אחת מהן מסורה לביאה ולא הוי את וחמור, ומשום הכי נכריות מקודשות. והכי נמי אותיבנא במי שמת [ב"ב קמג, א] לרב המנונא דאמר את וחמור לא קנה כלום הא נכריות מקודשות אמאי את וחמור הוא. ומשני, ולאו מי אוקימנא דאמר הראויה לביאה מכם תתקדש לי. הילכך למ"ד את וחמור לא קנה אם אמר כולכם אין נכריות מקודשות ומתניתין דאמר נכריות מקודשות מיירי [דאמר] הראויה לביאה שלא קדש כלל האחיות, אבל לרב נחמן דאמר קנה מחצה, מתני' מתוקמא כלישנא דמתני' דאמר כולכם ואעפ"כ נכריות מקודשות. והיינו שהרי"ף הביא לשון המשנה כפשוטה, וכן האמת. ובזה נמצא חדוש גדול בספרי הר"ם שהוא הביא הדין כשינויא דאביי בנשים פ"ט [ה"ב], וכתב שאם אמר כולכם אין אחת מהן מקודשת, ובמכירה פכ"ב [הי"ב] פסק כרב נחמן דקנה מחצה. וזה ודאי א"א מבלי טעות סופר. **כולכם ואחת.** ק) לא הוי את וחמור דהא אין האחיות מקודשות משום ספיקא הוא דלא ידענן הי קידש, הא ידענן בת זכייה וקדושין היא, הילכך נכריות מקודשות. והאי דלא אוקמא דאמר אחת מכם משום דתני במתני' כולכם. אין הבוגרות **בכלל.** ואינן צריכות גט שהרי אינן בידו לקדשה הא קטנות או נערות בכלל אפילו היו רבות כולן צריכות גט דקדושין שאינן מסורין לביאה הוו קדושי. **גדולה וקטנה.** וקדושין מסורין לביאה נינהו שהרי ידוע מי קידש שהרי אין שם אלא אחת. ומאי **בוגרות.** דמשמע רבות. **בוגרות דעלמא.** כל איש ואיש שיש לו בוגרות אין הבוגרות בכלל הקדושין. ומשום הכי אוקמא בבוגרת אחת דמינה דייקינן הא קטנה בכלל קדושין, ואי הוו רבות דייקינן הא קטנות ושמעינן מינה דקדושין שאין מסורין לביאה הוו קדושי. **אי הכי.** דמיירי שאין שם אלא גדולה וקטנה ומאי בוגרת ר) דעלמא מאי אתא לאשמועינן פשיטא, שהרי אין הבוגרת בידו לקדשה, וכ"ת דדייקא אתא לאשמועינן הא קטנה בכלל, פשיטא שהרי אין שם אלא קטנה אחת והוי כמי שאין לו אלא בת אחת דאי אמרת בשלמא דמיירי דאיכא בוגרות טובא אע"ג דלגופייהו לא אשמועינן מידי דפשיטא שהרי אינן בידו לקדשן, דיוקא אתא לאשמועינן הא קטנות בכלל לאשמועינן דאף שאין מסורין לביאה הוו קדושין. **שליח.** עשתה אביה שליח לקדשה לכל מי שירצה. **דיחה.** דבוגרת. **הנאה.** דכסף קדושיה שלו מקטנה ולא מבוגרת. **מי לא עסקינן.** קושיא הוא כלומר וכי לא שמענן ממתני' דקאמר במוחלט שאין הבוגרת בכלל בשום ענין, משמע דאפילו אמרה ליה כסף קדושין שלך וקבל לי קדושין וקדש בתו סתם, דאפילו הכי אין הבוגרת בכלל. ומשני **אפילו הכי.** כלומר אין הכי נמי כדקאמרת והטעם דלא שביק אינישי מצוה דרמיא עליה [דכתיב] בנותיכם תנו לאנשים [ירמיה כט, ה]. ומסתברא אע"ג דהאי שיטה אליבא דרבא הוא ולא ק"ל כוותיה ביע"ל קג"ם ומצינו לאוקמא מתני' בבוגרות רבות, [ומ"מ] קטנות בכלל, אפילו הכי הלכתא בכל האי שיטה כרבא דסברא מעליותא היא ולית בה פלוגתא. וכ"כ הר"ם פ"ט [ה"ח].

נא: האיש מקדש פרק שני קידושין

פ) **האחד** חולץ לשתיהן. פי' האחד יחידי והשנים אחד חולץ ואחד מייבם ודווקא מיחלץ והדר יבומי פירוש שחלץ היחידי תחילה והדר יבומי ג' מן השנים אחר חליצת אחיו דממה נפשך מותר דאי חלץ אחיו לזקוקתו א"כ מותר זה ליקח אחותה כיון דחלץ אחיו פקע הזיקה ואי לא חלץ לזקוקתו א"כ זה ייבם זקוקתו אבל יבומי אחד מן השנים אפי' לאחר חליצת אחיו שאין כאן אחות זקוקתו כדפירשתי לא מישתרי דכיון דלא חלץ היחידי לשתיהן איכא למיחש דזו שמתייבמת שמא זו יבמתו של יחיד ומצא כוסה ב) כפגע ביבמה לשוק בלא חליצה ולא מצינו לפרש דדווקא מיחלץ והדר יבומי קאי אשנים אבל איפכא לא משום דשמא פגע באחות זקוקתו

דהא מריש שמעינן:

והילכתא

אלא לאו דאמר להו אחת מכם וקתני אין אחיות מקודשות לרבא קשיא רישא לאביי קשיא סיפא אביי מתרץ לטעמיה רבא מתרץ לטעמיה אביי מתרץ לטעמיה המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינו מקודשות הא אחת מאשה ובתה (ג) מאשה ואחותה מקודשת ואם אמר (ד) הראויה לביאה תתקדש לי אינה מקודשת ומעשה נמי בחמש נשים ובהן שתי אחיות וליקט אחד כלכלה של תאנים ואמר הראויה לי מכם תתקדש לי ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות ורבא מתרץ לטעמיה המקדש אחת מאשה ובתה או אחת מאשה ואחותה נעשה כמי שקידש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת ואינן מקודשות ומעשה נמי בחמש נשים ובהם שתי אחיות וליקט אחד בכלכלה של תאנים ואמר הרי כולכם ואחת משתי אחיות מקודשות לי בכלכלה זו ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות ת"ש (ה) המקדש את בתו סתם אין הבוגרות בכלל הא קטנות בכלל ואמאי קידושין שאין מסורין לביאה נינהו ותיובתא דרבא אמר לך רבא (ו) הכא במאי עסקינן כשאין שם אלא גדולה וקטנה הא בוגרות קתני מאי בוגרות דעלמא אי הכי מאי למימרא הכא במאי עסקינן (ז) דשויתיה שליח מהו דתימא כי מקבל קידושי אדעתה דידה קא מקבל קמ"ל דלא שביק אינש מידי דאית ליה הנאה מיניה מי לא עסקינן דאמרה ליה קידושי לדידך אפ"ה (ח) לא שביק אינש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה ת"ש (ט) מי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים ואמר קידשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות ואם גדולה שבקטנות אם קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות כולן אסורות חוץ מקטנה שבקטנות דברי ר"מ הכא במאי עסקינן (י) כשהוכרו ולבסוף נתערבו דיקא נמי דקתני איני יודע ולא קתני אין ידוע ש"מ (יא) אי הכי מאי למימרא לאפוקי מדר' יוסי דאמר לא מחית איניש (יב) נפשיה לספיקא קמ"ל דמחית איניש נפשיה לספיקא ת"ש (יג) מי שקידש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו קידש נותן גט לזו וגט לזו הכא במאי עסקינן כשהוכרו ולבסוף נתערבו דיקא נמי דקתני אינו יודע ולא קתני אינו ידוע (יד) אי הכי מאי למימרא סיפא איצטריכא ליה דמת ולו אח אחד חולץ לשתיהן היו לו שנים אחד חולץ ואחד מייבם אם קדמו וכנסו אין מוציאין אותם מידם דוקא מיחליץ והדר יבומי אבל יבומי והדר מיחליץ לא דקא פגע באחות זקוקתו ת"ש (טו) שנים שקדשו שתי אחיות זה אינו יודע איזו קידש וזה אינו יודע איזו קידש זה נותן שני גטין וזה נותן שני גטין ה"נ שהוכרו ולבסוף נתערבו דיקא נמי דקתני אינו יודע ולא קתני אין ידוע שמע מינה אי הכי מאי למימרא סיפא איצטריכא ליה מת ולזה אח ולזה אח זה חולץ לשתיהן וזה חולץ לשתיהן לזה אחד ולזה שנים

האחד

גלא לאו אחת מכם. דלאו אח וחמור הוא דאם קידש זו לא קידש זו: **רבא מתרץ.** מתני' לטעמיה הא דקתני כאחת לאו למידק הא אחת מאשה ובתה מקודשת אלא ה"ק המקדש אחת מאשה ובתה הרי הוא כמו שקדשן כאחת ואינן מקודשות דקידושין שאין מסורין לביאה הן: **הרי כולכם ואחת משתי אחיות כו'.** דהשתא לאו אח וחמור הוא דהא דאין אחיות מקודשות משום ספיקא הוא דלא ידע הי אי זכייה הילכך אינו מקודשות. והא דלא אוקמא כגון דאמר אחת מכם משום דקתני דאמר ואין לשנס הספרים ולומר דאחת מכלכם גרס וכגון שלא קידש אלא חדא דא"כ לא מתרצא הא (ט) דאשמועינן לקמן (דף נב.) ממתני' אשה נעשית שליח לאבדתה במקום שנעשית לה לרה: **המקדש את בתו סתם.** מ) אחת מבנותיך מקודשת לי: **אין הבוגרות בכלל.** אם יש בוגרות הרבה אין אחת מהן בספק קידושין הללו להלטרך גט לפי שאינן ברשותו לקבל להו קידושין: **הא קטנות בכלל.** ולריכות גט ואפי' הרבה: **כשאין שם אלא בוגרת אחת וקטנה אחת.** וכיון שאין הגדולה בספק אין קידושין אלא בקטנה וקידושי ודאי הן וה"ה אם היו שם גדולות הרבה כיון דאינן בכלל הוו להו קידושין בקטנה ולהכי איצטריך לשנויי כשאין שם אלא גדולה אחת דעל כרחך קטנו' דומיא דגדולות דייקינן ומהשתא דייק הכי הא קטנה בכלל: **והא בוגרות קאני.** טובא ודכוותה דייקינן על כרחין הא קטנות בכלל ולאיכא תרתי: **בוגרות דעלמא.** כל איש שיש לו בת בוגרת אין אותן הבוגרות בכלל קידושין שקבל אביה: **אי הכי מאי למימרא.** אי אמרת בשלמא בדאיכא טובא איצטריך למתני משום דיוקא דידה למידק הא קטנות בכלל לאשמועי' דקידושין שאין מסורין לביאה הוי קידושין אלא השתא לא איהו איצטריך ולא דיוקא דידה איצטריך דפשיטא דבבוגרת אין לו רשות ואין כאן עוד אלא קטנה וקידושין מסורין לביאה הן ופשיטא דהוו קידושין: **דשויתיה שליח.** לקדשה לכל הבא: **דאיה ליה הנאה מייניה.** דכסף קידושיה שלו: **מי לא עסקינן.** קושיא היא וכי לא שמעינן מינה ממתני' דאפי' אמרה לאביה קידושי לדידך קתני נמי דאינה בכלל: **דרמיא עליה.** דכתיב (ירמיה כט) ואת בנותיכם תנו לאנשים: **גדולות.** בנות הרגשנה: **קטנות.** בנות הסנייה: **אם קטנה שבגדולות.** וכ"ש אמצעית שבגדולות בספק זה ולגבי בנות סנייה מקרי כולהו בנות גדולות: **כולן אסורות.** לאחרים עד שיתן גט ואפי' אמצעית שבקטנות לגבי ו) קטנות אותה הבת גדולה היא ושמעינן דהמקדש אחת משתי אחיות סתם שתיהן לריכות גט: **שהוכרו.** בשעת קידושין פירש לו: **ונכסוף נתערבו.** שכח איזו גדולה פירש לו: **לאפוקי מדר' יוסי.** דפליג באידך פירקא (לקמן דף סד:) ואמר כולן מותרות להנשא לאחרים בלא גט חוץ מן הגדולה שבגדולות: **דלא מחית איניש נפשיה לספיקא.** להזכיר שם גדולה אם לא גדולה שבכולן אשה יאסרנה הדבר שלא יהא בספק: **אין מוציאין אותם מידם.** אפי' לא כנס הראשון את יבמתו ופגע באחות זקוקתו מאחר שכנסה השני פקע זיקה והותרה לראשון לקיימה לאחות זקוקה דרבנן היא ולא קנסי ליה להוציא: **אין ידוע.** משמע לעולם: **סיפא איצטריכא ליה.** דקתני היו שנים אחד חולץ ואחד מייבם ולא שמעינן דוקא דכי מיחלץ חד מייניהו לחדא ברישא והדר מייבם שני לשניה ממה נפשך אם זו ארוסת אחיו שפיר מייבם ואם לאו נכרית בעלמא היא ואינה אחות יבמתו הזקוקה לו דתיהוי דמיא לאחות אשתו שהרי נפטרה זיקת אחותה הימנה בחליצת אחיו ולא גזרו על אחות חלוצה משהלצה ז) אלא על החלוץ לבדו ח) דקא פגע באחות זקוקה וכל זמן שלא חלץ ג' מן האחין אסורה אחותה על כולן מדבריהם משום דדמיא לאחות אשתו: **הכי גרסינן דיקא נמי דקתני ואין יודע ולא קתני ואין ידוע:**

האחד

ח) לקמן סד:, ט) [שם כל הענין], ג) שם, ד) לקמן סד: בדברים סא:, ה) ב"ב קכו. בכורות מ: חולין ל:, ו) [עי' תוס' יבמות כג ע"ב ד"ה דיקא נמי], ז) נדרים יט. סא, ח) יבמות כג:, ט) [בכת"י נוסף: ש"מ], י) גם זה שם, כ) [בדפו"ר: ידעי, וכן בסמוך. ונל"ל בב' המקומות ידעינן], ל) [בדפו"ר: דשמעינן], מ) [רש"ש מוחק כל הדיבור וגורס סתם אין הבוגרות וכו'. (ולכאורה כפי שלפנינו נראה מחוסר הבנה)], נ) [בכת"י בשם רש"י קטנה, וע"ש], ס) [נעיל מה ע"א], ע) [כאן הס"ד, ומתה"ד דקא פגע. רש"ש], פ) [שיך לחלן נב בראש הדף], צ) [בדפו"ר: וקפגע], ק) [נל"ל ואחת מב' אחיות לא וכו' דהא לאין האחיות], ר) [בוגרת] דעלמא. כנל"ן],

גליון הש"ם

גמ' א"ה מאי למימרא. כעין זה בכתובות ד' פט ע"ב וע"ג בשיטה מקומלת שם בשם הרמב"ן וכלן ישאר הקושיא: רש"י ד"ה דרמיא עליה דבתי' ואת בנותיכם. כתובות ד' נב ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' הא אחת מאשה ובתה או אחת מאשה ואחותה מקודשת ואם אמר הראויה לי מכם לביאה תתקדשי לי אין אחיות מקודשות וכו' וליקט אדם אחד כל"ל וכן בסמוך:

מוסף רש"י

המקדש את בתו סתם. בתי מקודשת לך ולא פירש אחו מסס, אין הבוגרות בכלל. ומותרת לכל אדם ואינה לריכה גט מזה, לפי שאינה בראש האב לקדשה (לקמן סד:). **הא קטנות בכלל.** ואפילו יש שם שתי קטנות, לאיכא לספוקי הי מנייהו והוו להו קדושין שאין מסורין לביאה, דכל אחת ספק אחות אשה, ואפילו הכי הוו בכלל ספק קדושין ולריכות גט (שם). **כשאין שם אלא גדולה וקטנה.** בוגרת וקטנה, דכיון דבוגרת לא קידש אוב אין כאן ספק ומותר בקטנה (שם). **הא בוגרות קתני.** דמשמע טובא ולכותיה מיקוק הא קטנות טובא בכלל (שם). **בוגרות דעלמא.** כל אים ואים המקדשים את בנותיהן סתם אין הבוגרות בכלל, הא קטנות בכלל, וכגון דאיכא אלא חדא קטנה, והאי דאמרת בשאין שם אלא גדולה וקטנה, ה"ה דאי הוו בוגרות טובא כיון דאינן בכלל דקטנה הוו להו קידושין, אלא להכי נקט אחת גבי בוגרת, משום דמיבעי ליה למידק קטנות דומיא דגדולות (שם). **אי הכי מאי למימרא.** פשיטא דכיון דאין שם אלא גדולה וקטנה, דגדולה אינה מקודשת וקטנה מקודשת, אי אמרת בשלמא בדאיכא טובא אלטריך לאשמועינן משום דיוקא דידיה הא קטנות בכלל למימרא דקדושין שאין מסורין לביאה הוו קידושין, אלא השתא לא איהו אלטריך ולא דיוקא דידה דקא מקבל. ולפ"ז היא בספק והוו להו קידושין שאין מסורים לביאה, קמ"ל (שם). **לא שביק אינישי.** בתו קטנה דרמיא עליה להשאה ומצוה היא עליו דכתיב ואת בנותיכם תנו לאנשים, ועביד מצוה דלא רמיא עליה. אלא שאינ בעלמא הוא והיא יש לה דעת להשיא את עלמה (שם). **משתי נשים.** שנשא אחד מיתת הראשונה (לקמן סד:). **גדולות.** כת הראשונה. **קטנות.** כת השניה (שם). **כולן אסורות.** קס"ד אפילו הן מאה, שכל אחת קרויה גדולה אלא קטנה הימנה, ובגמרא פריך אמאי לא תני ספיקא אמצעית שבשתי הבנות שהן גדולות לגבי קטנות שבכולן (שם). **דמחית איניש נפשיה לספיקא.** דקסבר ר"מ מעייל אינש נפשיה לספיקא דלא חזיהר האחות בשעת קידושין דלא ליתי לידי קלקול, והואיל דלא ידעינן הי מנייהו קדיש כולן אסורות (נדרים סא:). **ואינו יודע איזו קידש.** אסור בשתיהן דכל אחת ואחת איכא למימר זו אחות אשה (יבמות כג:).

האחד חולץ לשתיהן. שהרי אינו יכול לכנוס דילמא פגע באחות זקוקה: **דוקא קפני.** האחד חולץ לשתיהן תחילה והדר יבומי [1] אחת מהשתיים אחר חליצת אחיו אבל יבומי אחת מן השתיים תחילה אפי' לאחר חליצת אחיו שאין כאן אחות זקוקה לא לישתרי דכיון דלא חלץ היחיד לשתיהן איכא למיחש בזו שמתייבמת שמא זו היא יבמתו של יחידי נמצא כונסה נושא יבמה לשוק כלומר למי שאין ליבמה ונושא אותה בלא חליצה ומשום הקדמת חליצת אחד מן השניים ליבום של שני לא איטריך למיתניא דהא דפגיעת אחות זקוקתו מרישא שמעינן: **אחת מבנותיך מקודשת לאחד מבני.** וכגון שעשאוהו שליח: **כל אחת צריכה ג' גיטין.** שאין ידוע איזו נתקדשה ומאיזה מהם נתקדשה לפיכך צריכות גט מכולן: **והחליצה מאחד מהם.** שמא ארוסת המת היא וכל אחת עומדת בספק זה: **יע"ל קג"ם.** שימני הלכות הן שנחלקו בהם אביי ורבא ובכל מקום הלכה כרבא חוץ מאלו. יאוש שלא מדעת באלו מציאות (ב"מ דף כא.). **ועד זומם** אביי אמר למפרע הוא נפסל בפרק [זה בורר] (סנהדרין דף כז.). לחי העומד מאליו בפ"ק דעירובין (דף טו.). קדושין שלא נמסרו לציאה בשמעתין. גילוי דעתא בגיטא בהשולח (גיטין דף לז.). מומר אוכל נבילות [6] לתיאבון בפ' [זה בורר] (דף מז.): **ונקיט רב בידיה שלש.** [7] לשלש מהן היה אוחזן בידו לסדרן בסדר גירסתו אבל הרביעית לא היתה מוחזקת בידו לסדרה בגרסת הגמרא: **המקדש בפירות שביעית מקודשת.** ולא אמרינן לאו ממונו דזוכה בהן [8] מינהו אלא כיון דזכה בהן ממונו הוא לכל דבר אי נמי דלא תימא לאכלה אמר רחמנא (ויקרא כה) ולא לדבר אחר [9]: **ואפילו בגזל דידה.** ולא אמרינן מדקבילתיה אחילתיה: **ואפילו במקום שנעשית לה צרה.** ואע"פ שבכל עדות שהאשה נאמנת [10] שליחותה מיהא כיון דעבדא עבדא דהא הכא בקידושין הללו הן נעשות צרות ע"י זו שקבלה וקתני [11] (היו) נכריות מקודשות: **ונחשביה.** רב נמי להא ואמאי לא נקט בידיה אלא תנא הא נמי ס"מ דקידושין שאין מסורין לציאה [12] לא הוו קידושין: **מספקא ליה אי לאכיי.** דמוקי לה בבת אחת שקידש שתיהן הא קידש אחת מהן מקודשת ואע"ג דלא פירש ושמע מינה הוו קידושין ואי כרבא דמוקי בשלא קידש אלא אחת ולהכי אמר רב שמע מינה ממתניתין אדבע דודאי קידושין שלא נמסרו לציאה נמי שמעינן מינה אבל לא היה לו לפרש הי מייתיה שמעת מינה אי הוו קידושין אי לא הוו קידושין: **אמרה נשמעה.** הא דקא אמרינן לעיל קדשה בגזל אינה מקודשת: **אמר רב הכי.** קא סלקא דעתך אתמוהי אתמה משום דלא סבירא ליה: ופרכינן ואילו רבי יוחנן גופיה מי לא אמר הכי דגזל שבידו אינו ממונו: חמסן יהיב דמי על כרחו של בעל חפץ: **בגזל דידה.** כיון דקבילתיה אחילתיה ולקמן פריך הא רב נמי בגזל דידה קאמר: והא

והילכתא כוותיה דאביי ביע"ל קג"ם. מעשה בא לפני ר"ת בבנו של הר"ר אושעיא הלוי שקידש בת עשיר אחד ואמר בתך מקודשת לי סתמא ולא פירש פלונית בתך ואמר ר"ת דמקודשת ולא מיבעיא אם שידך באחת מהם בשם ואח"כ קידשה סתם דאדעתא דהכי קידשה אלא אפי' לא שידך בשם אלא שנתרצו בפה ואמר פלוניתא אתן לך יש לנו לומר דאדעתא דהכי קדיש דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב [13] ועוד אפי' לא פירש נמי אפי' בפה יש לנו לומר דקידש הגדולה משום דלא יעשה כן במקומנו לתת הצעירה לפני [14] הבכירה [15] והר"ר מנחם מיוני נחלק עליו ואמר דהא הוי נמי כמי שקידש אחת משתי אחיות ואי כדברי ר"ת דהגדולה מקודשת משום דלא יעשה כן במקומנו זה אינו לא לרבא ולא לאביי דהא אפילו לאביי דאמר הוו קידושין לא אמרינן אלא להצריכה גט אם כן זה נמי צריך ליתן גט ואף ר"ת חזר בו ולא עבד עובדא:

ביע"ל קג"ם. למ"ד פירש הקונטרס לחי העומד מאליו ור"ת מפרש דהלמ"ד היינו [16] ימי לידה שאינה רואה בהן שאין עולים לספירת זיבתה ובני נרבונא מפרשים דהלמ"ד היינו פלוגתא דפ' כל שעה (פסחים דף כה:) [17] לא אפשר ולא קמכוין דהלכה כאביי ומכל מקום לא הוזכר יע"ל קג"ם אלא על יאוש שלא מדעת ועד זומם ור"ת אמאי לא חשיב נמי פשע בה וילאת לאגם ומתה כדרכה אביי משמיה דרבה אמר חייב ורבא משמיה דרבה אמר פטור (ב"מ דף לו:) והלכה כאביי דהא מסקינן (שם דף מב.) והלכתא תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב כדפר"ח ובספרים לא כתוב והלכתא בהן שמעתא אבל כתב בה"ג וגם כתוב בספרים גבי המפקיד מעות אצל חבירו [18] בעובדא דצריפא דאורבני ונראה לפרש דלכך לא נכתבה בבלא דיע"ל קג"ם לגאחר כך נפסקה הך [19] הילכתא [20] כרבנן סבוראי: **המקדש בפירות שביעית מקודשת.** פירש בקונטרס ולא אמרינן לאו ממונו הוא לקדש בו את האשה כיון דלא בא אלא מטעם זכיה כיון דזכה בו ממונו הוא לכל דבר אי נמי יש לפרש דאע"ג דאסור לקנות מהם חפץ דכתיב [21] לאכלה ולא לסחורה [22] ה"מ לכתחילה אבל בדיעבד המקח קיים וכן גבי אשה בדיעבד מקודשת וכן משמע לקמן במתניתין (דף טו:) דקתני מכרן וקידש בדמיהן מקודשת:

ואפילו במקום שנעשית לה צרה. דנהי נמי דצרתה אינה נאמנת לומר מת בעלה דילמא מקלקלא לה [23] הני מילי עדות בלא מעשה אבל [24] עדות במעשה נאמנת אי נמי י"ל דהחידוש הוי מהא דאמר אשה נעשית שליח לחבירתה אפי' היכא דקבילה הקידושין מסתמא [25]:

והוא לא אמר והא אמר רבי יוחנן גזל כו'. תימה מאי מתמה גמרא דלמא לא אמר ר' יוחנן מילתיה אלא בגזל דאחריס אבל בגזל דידה פליג עליה דרב דאמר דאינה מקודשת דהא שמעינן דאינו יכול להקדיש פשיטא דהא אמרינן בכמה מתניות ובריתות דגזל אינו נקנה אלא בייאוש כגון הסיא דאילו מציאות (ב"מ ד' כב.) שקף נהר קוריו עליו ואבניו אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו משמע הא לא נתייאשו לא וי"ל דמילתיה דרבי יוחנן קא משמע לן דאין הגזל יכול להקדישן לפי שאינן ברשותו [1] אבל בגזלן ליכא שום חידוש כדפרישית ור"ת דרב נמי דקאמר לעיל דקידשה בגזל אינה מקודשת מאי אתא לאשמועינן הא מכח משנה שלימה היא דהיכא דלא נתייאשו הבעלים אינו שלו ויש לומר מכל מקום אצטריך מילתיה דרב דאי מכח המשנה הוה אמינא דוקא בממונא הוא דלא קנה אלא בייאוש ליחייבוהו בית דין לשלם אבל לחומרא אע"ג דלא נתייאשו אמרינן אשה קידש אשה מקודשת להצריכה גט [2] לכך אצטריך מילתיה דרב לומר דאינה מקודשת והשתא ניחא שפיר דמתמה גמרא ממילתא דרבי יוחנן והוא

מהם כסחורה דמי. אי נמי דלא אמרינן [דלא הוי] קדושין דלאו ממונו הוא אלא כיון שזכה בו ממונו הוא לכל דבר. ומיירי קודם זמן הביעור. **מקודשת.** דהא אמרינן נכריות מקודשות. **בגזל דידה.** ולא אמרינן מדקבילתיה אחלתיה. **צרה.** ואע"ג דאינה נאמנת צרה בחברתה לעדות שהאשה נאמנת, שליחותה מיהא כיון דעבדא עבדא. **שבוע.** שמיטה. **מספקא ליה.** אי כאוקימתא דרבא או כאוקימתא דאביי. **שאינו שלו.** שלא קנה עד שנתיאשו הבעלים. **שאינו ברשותו.** דכתיב [ויקרא כז, יד] כי יקדיש איש את ביתו, מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו. **והא מדקתני סיפא.** מגופא דברייתא מקשי ליה ברישא והדר מקשי ליה ממתניתין.

*לעיל נ, ב. **נראה דגריס בגמ' ונקיט רב בפומיה תלת (ד"ן).

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ביע"ל וכו' בסה"ד הילכתא ברבנן סבוראי. ע' יבמות לט ע"א תד"ה אע"ג: ד"ה המקדש וכו' ה"מ לבתחלה. ע' ע"ז ד' סב ע"א תוס' ד"ה נמצא:

תוס' ר"י הזקן

חמש בנות. נערות או קטנות. **אחת מבנותיך לאחד מבני.** וכגון שעשאוהו שליח. חמשה גיטין. שהרי אינו ידוע איזו נתקדשה למי, לפיכך כל אחת ואחת צריכה גט מכולם ואם מת אחד מהן צריכה כל אחת ואחת גט וצריכה חליצה מאחד מהן דכיון שחלץ לה אחד נפטרה משאר אחין. שהוכרו. בשעת קדושין ומסורין לביאה ולבסוף שכחו איזו קדשה לכל אחד ואחד. יע"ל קג"ם. סימני הלכות הם שנחלקו בהם אביי ורבא, יאוש שלא מדעת באלו מציאות [ב"מ כא, ב], עד זומם פרק (דיני ממונות) [זה בורר סנהדרין כז, א], לחי העומד מאליו פ"ק דעירובין [טו, א], קדושין שאין מסורין לביאה כאן, גילוי דעתא בגיטא בהשולח [גיטין לד, א], מומר אוכל נבלות לתיאבון פרק זה בורר [סנהדרין שם]. **מתני'*. בחמש נשים.** והיה בכלכלה שוה פרוטה לכל אחת ואחת. **על ידי כולן.** בשליחות כולן. **גמ'. (איתיה) בפומיה**.** כלומר השלשה היה מפרש ואומר, והרביעית משום דמספקא ליה לא היה מפרשה, ד[מ]מתניתין [לא] שמעינן קדושין המסורין לביאה אי הוו קדושין או לא. **בפירות שביעית.** ואע"ג דאמר רחמנא [ויקרא כה, ו] לאכלה ולא לסחורה, [6] לא אמרינן קדושין שהאשה נקנית

עין משפט נר מצוה

קלב א מיי' פ"ט מהל' מאכלות אסורות הל"ז טוש"ע יו"ד סי' לז סעי' יט:

קלג ב מיי' שם פי"ב הלכה ג:

קלד ג מיי' שם פי"ד [הל"ו] והל"ג טוש"ע אה"ע סי' לו סעי' ח:

קלה ד מיי' פי"ז מהל' ערכין הל' כד סמג עשין קנב [טוש"ע יו"ד סי' רנח סעי' ז חו"מ סי' שנד סעי' ו]:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה יע"ל קג"ם וכו' אוכל נבלות להכעיס כפ' זה בורר ב):

מוסף תוספות

א. ועוד אומר ר"ת אפשר להיות דלא חשיב אין מסורין לביאה אלא דוקא אחת מבנותיך כדקתני בסמוך אחת מבנותיך לאחד מבני אבל אמר בתך מקודשת לי משמע שפיר גדולה אפי' בלא שידוכין. תוס' הרא"ש. ולכאורה לפ"ז ממוקן קושית הר"ר מנחם. ב. ואע"פ שבכל עדות שהאשה כשירה אין הצרה נאמנת שליחות מיהא כיון דעבדא עבדא כך פרש"י ואין זה שום חידוש כיון שעשאתה שליח והיא נתרצית להיות שלוחה למה לא תהיה שלוחה אע"פ שנעשית לה צרה. רא"ש. ג. ואני אומר פי' דלא בעי למימר כשקיבלה סתם שלא אמרו לה קבלי בשבילנו דפשיטא דלא מהני כלום דאטו אם אמר אדם לאשה התקדשי לי בחפץ זה וקיבלה אשה אחרת החפץ בלא צוויה תהיה מקודשת וכו' אלא הכי פי' כשקיבלה סתם אמרו לה קבלי בשביל כולנו והיא לא אמרה כן אקבל גם בשבילכם אלא שתקה וקבלה סתם וקמ"ל דכיון שקיבלה בסתם ולא אמרה בפירוש איני רוצה לעשות שליחותכם מסתמא בשביל כולם קיבלה ואע"פ שנעשו לה צרות. רא"ש. ד. דגמרה ומקניא ליה כדי שתתקדש. רשב"ם. ה. והא דנקט רב אפי' בגזל דידה משום דבשדיך מיקדשא טפי בגזל דידה דאיכא למימר מדקיבלה מחלה ליה נקט אפילו. תוס' הרא"ש. ו. אע"פ שהוא שלו דלא קנייה גזלן. ריטב"ם. ז[בגזל אשכחן פלוגתא דתנאי במרובה בשמעתין דצנועין. תוס' הרא"ש. ז. דמשום חומר דעריות היה ראוי להחמיר ולומר מקודשת בגזל מקודשת דעשאוהו כשלו לקדושין. רשב"ם. נ. ניחוש לר"ש דאמר סתם גזילה יאוש בעלים. ריטב"ם. לפי שהיה ראוי להחמיר ולומר דקדשה בגזל מקודשת אע"ג דלא קני משום גזירה דלאחר יאוש. תוס' הרא"ש.

והוא לא אמר כלומר וכי ר' יוחנן לא אמר כך והא איכו דאמר איכו יכול להקדיש לפי שאינו שלו ואפילו איסורא דרבנן לית ביה[א] וכמו כן בקידושין נמי לא נחמיר להלריכה גט[ב] והשתא מייתי שפיר גמרא מר' יוחנן[ב]: **אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה.** תתם (בב"מ דף כב.) מוקי לה דשויה שליח וא"ת אם כן מאי קאמר שלא ברשות וי"ל דה"ק מה שתורם מן היפה שלא ברשות היה[ג] וא"כ צריך לומר גבי פרזומת דשויה שליח דאי לאו הכי מאי מייתי: **המקדש בחלקו אינה מקודשת.** ואם תאמר מי גרע מהמקדש על מנת שאדבר עליך לשלטון (לקמן דף סג.) דמקודשת אף על פי שלא נתן לה כלום אלא שעשה לה הנאה[ד] ויש לומר דלא דמי דהתם יכול ליטול שכר מדיבורו והוי כאילו נתן לה פרוטה[ה] אבל הכא הטובת הנאה אינה משלו דהא ממון גבוה הוא ואינו יכול ליקח ממון מהנאה שעשה לה[ו] (אע"ג דאית ביה שום פרוטה שיכול למוכרה לכהן מ"מ כיון שהוא ממון גבוה אינה מקודשת ולא דמי לע"מ שאדבר עליך לשלטון. ת"ר):

וכי אשה בעזרה מנין. פי' הקונטרס לאין אשה נכנסת בעזרה כלתנן פ"ק דכלים ולא דק דלא אשכחן בשום דוכתא דנשים אסורות לינכס בעזרה שהרי בפרק קמא דכלים תנן החיל מקודש הימנו שאין טומא מת נכנס לשם[ז] (למעלה הימנו עזרת ישראל שאין מחוסר כפורים נכנס לשם וחייבים עליה חטאת למעלה הימנו עזרת כהנים שאין ישראלים נכנסים לשם אלא בשעת צרכיהם לסמיכה שחיטה תנופה ולא קתני נשים שאין נכנסות שם[ח] ועוד תנן בפרק כל הפסולין (זבחים דף לא.): שהשחיטה כשרה בנשים א"כ יכולה ליכנס בעזרה ועוד הרי סוטה וזקירה נכנסות בעזרה להניף[ט] לכך נראה לי וכי אשה בעזרה להתקדש מנין הרי אין רגילות שתכנס לשם כדי להתקדש שהרי בזיון הוא ומילתא דלא שכיחא היא ולא מיירי תנא מזה[י]:

[וזה יהיה לך מקדש כו'[יא]. קשה לשמוק מלך דמשמע כל צרכיך ולא אלטריך לכתוב אשה[יב]. ת"ר]:

וסמיך

והא מתניתין דגזל דידה. דקתני שלהן היתה ולייק רב מינה דאינה מקודשת אי לאו דשביעית הוא: **הא.** דקתני מקודשת: **בדשדיך.** מקמי הכי[יג] (ונתרלה) להתקדש לו דכי קבילתיה לגזל דידה[יד] כשם קידושין אחילתיה: **משילנא.** ספל: **דרבי שמעון.** בסדר טהרות (כלים פרק כו משנה ח) ומייתינן לה בגמ' דהגוזל (ב"ק דף קיד.) עורות של גנב אין מחשבה מטמאתן ושל גזלן מחשבה מטמאתן דקסבר כיון דילדע מאן גזליה ולא מלי לאגבויי מיניה אייתוהי מייאש: **ה"ג הכוח אריסא דקדיש במוזא דשמכי.** מלא יד של בעלים: **מאן אחלך.** מי מחל לך חלקו של בעל הבית: **אבל כישא.** אגודה שדרך הירק להיות מתחלק ב) באגודות וכל האגודות הן שוות אם נטלתי אחת טול אתה אחת: **הכוח סרסיא.** עושה שכר מתמרים של בעל הבית למחצית שכר וחבירו בב"מ בפרק המפקיד (דף מב:): **בפרזומא דשכרא.** לאחר שהוציא ממנו המשקה: **מהאי חריפא.** יש שהוא טוב מחבירו שלא נתנו בו מים ג) פעמים הרבה ויש לו לחלוקת לתת עוד טעם במים ד) אחרים: **לא אמרו לך אלא יפות.** שיועיל למי שנטל את של בעל הבית שלא ברשות דיימא גלי דעתיה דיימא ליה אלא לענין תרומה בלבד דהא לתרוס הן עומדות אבל לענין מי שנטל לעצמו משום כיסופא הוא דקאמר ליה דלא נכסוף אבל למפרע לא ניחא ליה: **אם חושש משום גזל.** אם מקפיד בעל הבית על מה שעשה דומה לו שגזלה: **אין תרומתו תרומה.** דהשתא ולאי הכי קאמר ליה אם מצאת עוד יפות מאלו היית גוחלן: **אין לך וכיון לך.** אין שיש יפות אין שאין יפות מהן: **מתני' בחלקו.** שחלק עם אחיו הכהנים: **במעשר שני כו'.** דקסבר ר' מאיר מעשר ממון גבוה הוא: **ר' יהודה אומר במזיד קידש.** דמעשר ממון הדיוט הוא: **בשוגג לא קידש.** בגמ' מפרש לה: **ובהקדש כו'.** וטעמייהו מפרש בגמרא: **גמ' בה' לרבות קדשים קלים.** להתחייב עליהם קרבן שבועה אע"ג דאין נשבעין על ההקדשות ה) והנשבע עליהם והודה אינו מביא אשם של שבועת הפקדון דוכתא בעמיתו כתיב ו) הני אתרבו להו מבה' וכתב בעמיתו נמי קרינא בהו לפי שהן ממונו: **לי קא זכו.** בין הכהנים בחזה ושוק בין בעליהם בנכסי: **משלחן גבוה.** הקרבת אימורים וזריקת הדם מתיר הנאה ז): **המקדש בחלקו.** לאחר שחלקוהו ולא קתני המקדש בקדשים קלים: **קנטרנים.** מקניטים: **לקפחני.** כמו לקפח את שוקיו (סוטה דף מד.) לקנץ רגליו בהלכות להודיע שהם חריפים ואין עומד כנגדם: **ואי אשה בעזרה מנין.** דקתני קדשי קדשים והרי אם יוליאום חוץ לעזרה אפילו לעזרת נשים הם נפסלים ביוצא ח) ונשים אין נכנסות לה כדתנן בהלות הטומאות בפ"ק דמסכת כלים: **לבתו.** קטנה או נערה: **דחקה ונכנסה מהו.** וכי לא הוצרכנו לשאול בבית המדרש מה יאמרו אם קדשה אם קדושין הם אם לאו: **לא לרבך.** ואפילו לקדש בו אשה: **לאש.** חלקו של אהרן הושוה לחלקו של מזבח מה מזבח לאכילה אף כהן לאכילה ולא לדבר אחר:

והא מתניתין דגזל דידה וקאמר רב אינה מקודשת לא קשיא [א]הא דשדיך הא דלא שדיך ההיא איתתא דהוה קא משיא כרעא [ב]במשיכלא דמיא אתא ההוא גברא חטף זוזי מחבריה ושדא לה אמר לה מיקדשת לי אתא ההוא גברא לקמיה דרבא [ג]אמר לית דחש להא [ד]דר' שמעון דאמר סתם גזילה יאוש בעלים הוי [ה]ההוא אריסא דקדיש [ו]במוזא דשמכי אתא לקמיה דרבא אמר ליה מאן אחלך והני מילי במוזא אבל כישא מצי אמר ליה אנא שקלי כישא שקיל את כישא כישא כי כישא ההוא סרסיא דקדיש [ז]בפרומא דשיכרא אתא מריה דשיכרא אשכחיה אמר ליה אמאי לא תיתיב מהאי חריפא אתא לקמיה דרבא [ח]אמר לא אמרו כלך אצל יפות אלא לענין תרומה בלבד דתניא [ט]כיצד [י]אמרו [כ]תורם שלא מדעת תרומתו תרומה הרי שירד לתוך שדה חבירו וליקט ותרם שלא ברשות אם חושש משום גזל אין תרומתו תרומה ואם לאו תרומתו תרומה ומנין היה יודע אם חושש משום גזל אם לאו הרי שבא בעל הבית ומצאו ואמר לו כלך אצל יפות אם נמצאו יפות מהם תרומתו תרומה ואם לאו אין תרומתו תרומה היו הבעלים מלקטים ומוסיפים בין כך ובין כך תרומתו תרומה אבל הכא משום כיסופא הוא דעבד ואינה מקודשת: **מתני'** [ל]המקדש בחלקו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים אינה מקודשת [מ]במעשר שני בין שוגג בין מזיד לא קידש דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר [נ]בשוגג לא קידש במזיד קידש ובהקדש במזיד קידש ובשוגג לא קידש דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר [ס]בשוגג קידש במזיד לא קידש: **גמ'** נימא מתניתין דלא כרבי יוסי הגלילי [ע]דתניא [1]ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי ר' יוסי הגלילי אפי' תימא ר' יוסי הגלילי כי קאמר ר' יוסי הגלילי מחיים אבל לאחר שחיטה לא מאי טעמא כי קא זכו [פ]משלחן גבוה קא זכו דיקא נמי דקתני המקדש בחלקו בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים לא קידש ש"מ: [צ]תנו רבנן לאחר פטירתו של ר' מאיר אמר להם רבי יהודה לתלמידיו אל יכנסו תלמידי רבי מאיר לכאן מפני שקנתרנים הם ולא ללמוד תורה הם באים אלא לקפחני בהלכות הם באים דחק סומכוס ונכנס אמר להם כך שנה לי ר' מאיר המקדש בחלקו בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים לא קידש כעם ר' יהודה [ק]עליהם אמר להם לא כך אמרתי לכם אל יכנסו מתלמידי ר"מ לכאן מפני שקנתרנים הם ולא ללמוד תורה הם באים אלא לקפחני בהלכות הם באים וכי אשה בעזרה מנין [ר]אמר ר' יוסי יאמרו מאיר שכב יהודה כעם יוסי שתק דברי תורה מה תהא עליה וכי אין אדם עשוי לקבל קידושין לבתו בעזרה ואין אשה עשויה לעשות לה שליח לקבל קידושיה בעזרה ועוד דחקה ונכנסה מאי תניא ר' יהודה אומר מקודשת ר' יוסי אומר אינה מקודשת אמר ר' יוחנן שניהם מקרא אחד דרשו [2]וזה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש ר' יהודה סבר לך ולכל צרכיך ור' יוסי סבר כאש מה אש לאכילה אף הוא נמי לאכילה אמר ר' יוחנן נמנו

דקאמר ואכתי הוי קדשה בגזל עד שיאמר בפירוש דניחא ליה קודם שקידש, אבל אחר שקידש אפילו אמר בפירוש דניחא ליה לאו כלום הוא ואינה מקודשת דאע"ג דהשתא ניחא ליה הואיל ובשעה שקדשה לא היה שלה דיאוש שלא מדעת לא קני הרי קדשה בגזל ואינה מקודשת. ומסתברא שאם אמר לו אקדש אשה בדבר זה ובא הוא והוסיף דבר על הדבר ההוא שאינה מקודשת, ואע"ג דבתרומה הויא תרומתו תרומה, שאני תרומה שנטלה במחשבה דכתיב [במדבר יח, כז] ונחשב לכם תרומתכם, אבל מתנה אינה קונה במחשבה. וכתב הר"ם [שם] שאם קדשה בתמרה של בעל הבית בלא ידיעתו שאינו מקפיד, שמקודשת קדושי ספק. **מתני'. בחלקו.** שחלק עם אחיו הכהנים. **קדש.** בגמ' מפרש. ר' יהודה סבר דמעשר שני ממון הדיוט וקסבר דהקדש בשוגג מתחלל במזיד אין מתחלל. **גמ'.** ומעלה מעל. גבי שבועת הפקדון כתיב, ואע"ג דאין נשבעין על ההקדשות,ו) אם הפקיד קדשים [קלים] חייב שבועה ואם כפר ונשבע ואח"כ הודה משלם קרן וחומש ואשם דכתיב [ויקרא ה, כא] וכחש בעמיתו. כי קא זכו. בין כהנים בחזה ושוק בין בעלים בבשר. **משולחן גבוה [קזכו].** כלומר לא ניתנו אלא לאכילה.

*נראה דצ"ל אם ידוע שנתייאשו הבעלים מקבלים סומא השגזלן קנה ביאוש ומחשבת הבעלים מורידה וכו' (ד"ו). **נראה דצ"ל ומיהו דוקא בידוע שנתייאשו הבעלים אבל סתם גזילה וכו' (ד"ו). [ואולי צ"ל: [ות"ק] דר' [שמעון סבר] דסתם וכו'].

עין משפט נר מצוה

קלו א מיי' פ"ה מהל' אישות הל"א סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' כח סעי' ג:
קלז ב מיי' שם הל"ז טור שו"ע שם סעי' ח.
קלח ג מיי' שם הל"ט טור ש"ע שם סעי' יח:
ד מיי' שם הל' ח סמג שם טוש"ע שם סעי' ח:
קלט ה מיי' פ"ד מהל' תרומות הל"ג [טוש"ע י"ד סי' שלח סעיף לא]:
קמ ו מיי' פ"ה מהל' אישות הל"ה:
קמא ז מיי' שם הל"ד ופ"ג מהל' מעשר שני הל"יח:
קמב ח מיי' פ"ה מהל' אישות הל"ג:

מוסף תוספות

א. דשניהם אינם יכולים להקדישו ולא חל עליה הקדש כלל ואפילו מדרבנן. רשב"ם. ב. והקדש וקדושין ענין אחד הן כדאמרינן בפ"ק דאסור לה אב"ע בהקדש. תוס' הרא"ש. ג. שמתחילה לא נעשה שליח מסתמא אלא לבינונית. המג"ן. ד. כיון דאינה יכולה לאכול אלא א"כ נותן לה א"כ יש בהנאה זו שוה פרוטה ותהיה מקודשת אפילו לא יהיב לה מידי. תוס' הרא"ש. ה. שכר הפעולה. תוס' הרא"ש. כמו פועל שראוי ליתן עליה שכר. תוס' רשב"ש. ו. דאין מכר חל עליו ולא מחייבא ליתן לו כלום. תוס' הרא"ש. (ועי' חזו"א נזיקים סי' קמחן). ז. ולא קתני עזרת ישראל מקודשת מעזרת נשים שאין נשים נכנסות שם אלא לצורך אלמא דליכא איסורא. תוס' הרא"ש. ח. ומשום דנקט מילתא דלא שכיח כעס ר' יהודה ולא השיבו. שיטה לא נודע למי. ועי' תוס' הרא"ש שמעמ פ"ס. ט. ור' יוסי סבר כאש ולא איצטריך כאש אלא לאפוקי מן לך שלא תדרוש לך לכל צרכיך. תוס' הרא"ש. י. וי"ל דאצטריך לך לשום דרשא. תוס' הרא"ש.

תוס' ר"י הזקן

הא דשדיך. נתרצית להתקדש לו, כי קבילתיה לגזל דידה בתורת קידושין אחילתיה, אבל היכא דלא שדיך וקאמר לה הרי את מקודשת לי בזה וקבלה ושתקה יכלה למימר אין שקלי ודידי שקלי ולא בתורת קדושין לקחתים שלא מחלתי לו הגזלה, אבל כי שדיך לא יכלה למימר הכי. אבל אי אמרה אין כשקבלה אפילו לא שדיך מעיקרא מקודשת. משכלא. ספל מים. **להא דר' שמעון.** בטהרות היא [כלים פכ"ו מ"ח] ומייתינן [לה] במרובה [ב"ק סו, ב] עורות של גזלן אין מחשבה מטמאן. פי' אם חשב לעשות מהם כלים מקבלים טומאה שהגזלן קנה ומחשבת בעלים מורידים העור לידי טומאה* ואע"ג דיאוש כדי לא קני, הא אסיקנא במרובה [שם] דהכא איכא יאוש ושינוי השם, והני דר' דסתם גזלה** מסתמא לא מתיאשי בעלים מינה דכיון דידע מי גזלו אמר אע"ג דלא מצי למגבא מיניה [השתא] גבינא מיניה דזמנא אחרינא. ושל גנב מחשבה מטמאן. פי' דסתם גנבה מייאש מינה דלא ידע מי גנבו. ור' שמעון אומר חלוף הדברים. פי' דכיון דידע מי גזלו ולא מצי למגבא מיניה מייאש מינה, אבל מגנבה לא מייאש דסבר בכל יומא, יום יום אחקור מי גנב ואתבענו. והלכתא כרבנן דבסתם גזלה אינה מקודשת. והא אסיקנא פרק הגוזל ומאכיל [ב"ק קיד, א] לא שנא אלא בליסטים עובד כוכבים, אבל בליסטים ישראל סתמא נמי יאושי מייאש, פירושו דוקא לסטים שאינו מזוין דכיון דמטמר מאינשי גנב הוא. בסתם גנבה מקודשת. פי' סתם דלא ידעינן אי נתייאשו בעלים או לא. מוהא דסמכי. מלא היד של ראשי בצלים, ולפי שיש בהם גדולים וקטנים אמר ליה מאן פלג לך שהרי יש בזה חלק לבעל הגינה. **כישא.** אגודה שדרך הבצלים לחלקן באגודה ואין צריך אדם לחלוק שחלקים שוים הן. פי' סמכי אשקלונ"ש. **גינא או [אריתא] [אריסא]** גרסינן. **ההוא גברא** [גרסינן]. פי' שהשכר והכלי היה מבעל הבית ולא היה מהמקדש. ור"ש גריס ההוא סרסיא והוא האיש העושה שכר לבעלי בתים. פרזומא. כלי קטן שנותנים בו שכר. ור"ש פירש לאחר שהוציאו השכר הראשון מהתמרים עושים מפסולת התמרים שכר ונקרא פרזומא. ויש שפירשו שכר מתוק. **חריפא.** משכר זה שהוא טוב ומשובח מהאחר. **לא אמרו כלך אצל יפות.** שמועיל למי שנטל מבעל [הבית] שלא ברשות דנימא דגלי אדעתיה דניחא ליה אלא לענין תרומה בלבד דאמרינן מדקאמר הכי ניחא ליה, דהא לתרום הוא עומד ורמיא עליה ההוא מצוה, אבל בדבר אחר שנוטל משלו והוא אינו חייב ליתן לו, האי דקאמר הכי משום דלא

מסורת הש"ס

ג) [שבת עז:]. ב) ב"ק קיד., ג) [ובערוך ערך מחא פי' מחא דשמעי לאבי בללים וכן פי' רב אלפס], ד) [כתב רב אלפס פי' גאון פרוש דשכיח כלי קטן וכו' ומסתברא כדפי' גאון וכו' ע"ש], ה) ב"מ כב., ו) תוספתא פ"ק דתרומות ה"ה, ז) [בכמ"י: תוכס], ח) ב"ק יב:, ט) בכורות ט: [לקמן מו.], י) ב"ק יב: תמורה ח. בכורות נג: ב"מ קכג: זבחים קיד:, כ) [ביצה כא. ע"ש], ל) מיר מט., מ) [ע"עליהם" ליתא בכמ"י ודפו"ל, וכמ"י ומ"מר], נ) [מיר נ.], ס) [ומתלמים], ע) [בב"ק נ:], פ) [בכ"י שבכ"ר ב"ק], צ) [בכ"ש ומתלמים הם"ד, ומתה"ל כישא מגבורות הם"ד, ומתה"ל כישא מי כישא. כל האגודות וכו'], ק) [בכ"י שבכ"ר: כי אם פעם אחת], ר) [שם נוסף: ותן לה מן המיטבו], ר) [נ"מ מ ע"ש], ש) [ויקרא ה, כא], ת) [בפמ"ר עז ע"ש], א) [שם פב ע"ש], ב) [בדפו"ל נוסף: דהא הוי דמו בדמון], ג) [יש לנוסף: עזרת נשים מקודשת ממנו שאין טבול יום נכנס לשם. (הכ"ש מדעמ"ו)], ד) [נעיל לו ע"ש], ה) [נדל"ל: הכי פירוש אילו מלאת יפות מהם היית גוחלם], ו) [נ"מ מ ע"ש],

תורה אור השלם

1. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיְיָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקּדוֹן אוֹ בְתִשּׂוּמֹת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשֹׁק אֶת עֲמִיתוֹ:
ויקרא ה כא

2. זֶה יִהְיֶה לְךָ מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים מִן הָאִשֶּׁה כָּל קָרְבָּנָם לְכָל מִנְחָתָם וּלְכָל חַטָּאתָם וּלְכָל אֲשָׁמָם אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים לְךָ הוּא וּלְבָנֶיךָ:
במדבר יח ט

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוס' ר"י הזקן (המשך)

לכסיף הוא דקאמר ולעולם לא ניחא ליה אלא אומר כך שלא יתבייש חברו. וליקט. לצורך בעל הבית. **אם** חושש **משום גזל.** אם מקפיד בעל הבית על מה שעשה דומה לו שגזלו, והאי דקאמר כלך אצל יפות,ח) אילו מצאת יפות היית גוחלם. **משום כסופא.** כדפרישנא ואינו מוחל לו שלקח. ואע"ג דמשמע מהאי טעמא דיאוש שלא מדעת קני אבל לאביי דאמר יאוש שלא מדעת לא קני [קשה] מהאי בריתא כי נמצאו יפות מהם תרומתו תרומה, ואמאי הא בעידנא דתרם לא הוה ידע, תרגומא רבא אליבא דאביי בשעשאו שליח כדאיתא התם [ב"מ כב, א], אלמא לאביי דהלכתא כוותיה אם לא עשאו שליח כי אמר כלך אצל יפות אפילו בתרומה לא מהני הואיל ולא ידע בעת שתרם וכ"ש בשאר דברים. ואפילו הכי הוצרכו לכתוב הרי"ף והר"ם [אישות פ"ה ה"ח] האי טעמא דמשום כסופא הוא דקאמר, להודיע שאם אמר לו כזה הלשון אפילו קודם שקדשה כגון שאמר לבעלים אקדש אשה בדבר זה והשיבו הבעלים אמאי לא תיתיב ליה דבר זה שהוא טוב והלך זה וקדשה שלא בפניו ושלא בידיעתו שאינה מקודשת, דמשום כיסופא הוא

נמנו וגמרו המקדש בחלקו בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים לא קידש ורב אמר עדיין היא מחלוקת אמר אביי כוותיה דר' יוחנן מסתברא [6]דתניא [א]מנין שאין חולקים מנחות כנגד זבחים ת"ל [1]וכל מנחה אשר תאפה בתנור [2]לכל בני אהרן תהיה יכול לא יחלקו מנחות כנגד זבחים שלא קמו תחתיהם בדלות אבל יחלקו מנחות כנגד עופות שהרי קמו תחתיהן בדלות ת"ל [1]וכל נעשה במרחשת לכל בני אהרן תהיה [3]יכול לא יחלקו מנחות כנגד עופות שהללו מיני דמים והללו מיני קמחים אבל יחלקו עופות כנגד זבחים שהללו והללו מיני דמים ת"ל [1]על מחבת יכול לא יחלקו עופות כנגד זבחים שהללו מעשיהם ביד והללו מעשיהם בכלי אבל יחלקו מנחות כנגד מנחות שהללו והללו מעשיהם ביד ת"ל [2]וכל מנחה בלולה בשמן לכל בני אהרן יכול לא יחלקו מחבת כנגד מרחשת ומרחשת כנגד מחבת שזו [3]מעשיהם רכים וזו מעשיהם קשים אבל יחלקו מחבת כנגד מחבת ומרחשת כנגד מרחשת שהללו והללו מעשיהם קשים אי נמי מעשיהם רכים ת"ל [2]וחרבה לכל בני אהרן תהיה יכול לא יחלקו [7]בקדש הקדשים אבל יחלקו בקדשים קלים ת"ל [2]איש כאחיו וסמיך ליה [3]אם על תודה כשם שאין חולקין בקדשי קדשים כך אין חולקים בקדשים קלים איש [3]איש חולק אפי' בעל מום ואין הקטן חולק ואפי' תם [ד]סתם ספרא מני ר' יהודה והוא קאמר דלית בה דין חלוקה כלל ש"מ אמר רבא וכרב מי לא תניא [ו]והתניא הצנועים מושכין את ידיהם והגרגרנים חולקים מאי חולקים חוטפים כדקתני סיפא מעשה באחד שחטף חלקו וחלק חברו והיו קוראין אותו בן חמצן עד יום מותו אמר רבה בר רב שילא מאי קראה [4]אלהי פלטני מיד רשע מכף מעול וחומץ [ז]רבה אמר מהכא [5]למדו היטב דרשו משפט אשרו חמוץ: מעשר שני בין בשוגג בין במזיד לא קידש דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר שוגג לא קידש מזיד קידש [ח]וכו': מנא הני מילי אמר רב אחא בריה דרבא משמיה דגמרא [6]וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' קדש לה' לה' הוא ולא לקדש בו אשה הרי תרומת מעשר דכתיב [7]כן תרימו גם אתם תרומת ה' ותנן [ט]המקדש [י]בתרומה מקודשת דלא כתיב ביה לה' והרי חלה דכתיב בה [8]תתנו לה' ותנן [כ]המקדש בתרומות מקודשת דלא כתיב ביה קדש והרי [ל]שביעית דכתיב בה [9]יובל הוא קדש תהיה לכם ותנן המקדש בפירות שביעית מקודשת דלא כתיב ביה לה' והרי תרומה דכתיב [10]קדש ישראל לה' ראשית תבואתו ותנן המקדש [מ]בתרומה מקודשת ההוא בישראל כתיב ולאו

וסמיך ליה אם על תודה. וא"ת והא מוקמינן לה כר' יהודה ור' יהודה לא דריש סמוכים אלא במשנה תורה כדאיתא בריש יבמות (דף ד.[פ]) וי"ל דלאו סמוכים ממש דריש אלא וי"ו מוסיף על ענין ראשון דכתיב (ויקרא ז) וזאת תורת זבח השלמים[א ח]:

איש חולק **ואפי' בעל מום.** ולא מהכא נפקא אלא מקרא אחרינא דכתיב (ויקרא ו) כל זכר לרבות בעל מום[ב] ולא אצטריך להך דרשא דהכא אלא לומר לך שאין כהן קטן חולק ואפי' תם:

וקאמר דלית בה דין חלוקה כלל. פירוש שאינו יכול ליטול ממון אחר של חבירו כדמפרש בגבריתא אבל אין לפרש אין דין חלוקה כלל אפי' מייה ובזה דהא אשכחן בכמה דוכתין חלוקה גבי קדשים כדתנן פרק שואל (שבת דף קמח:[ג]) מטילין חלשים בקדשים ובפ"ק דפסחים (דף ג:) נמי הגיעני כפול וכיון דלית בה דין חלוקה אינו יכול לקדש בו אשה דהא בהא תליא:

מאי חולקין חוטפין. כלומר לעולם אין בו דין חלוקה והאי חולקין חלקו המגיעו קאמר וכשאינו מגיע לו כי אם מעט חוטף חלק חבירו ואוכלו כדקתני סיפא מעשה באחד שחטף חלק חבירו וא"ת כיון שדרכן לחטוף אמאי קרו לההוא חמצן טפי מאחרים וי"ל לפי שחטף חלק הגרגרן כמותו אבל האחרים לא היו חוטפין אלא מחלק הצנועין כשמושכין ידיהם איהו

נמנו וגמרו. [ה]למנין ורבו האומריס אינה מקודשת ובטלו המועטים וחזרו בהם וגמרו לומר אינה מקודשת: **עדיין היא מחלוקת.** לא עמדו למנין ולא חזר בו ר' יהודה: **כוותיה דר' יוחנן מסתברא.** דחזר בו ר' יהודה: **שאין חולקין מנחות כנגד זבחים.** כפי דמיס לומר טול אתה מנחה ואני חזה ושוק לו בשר חטאת ואשם: **כל מנחה.** משמע שבמנחה עצמה יחלקו כל בני אהרן: **יכול.** לא הוצרך הכתוב אלא שלא יחלקו מנחות כנגד זבחים והדין נותן שהרי לא קמו בכל מקום מנחות תחת זבחים בדלות דבקרבן עולה ויורד מביא עני עופות תחת בהמה: **זבחים.** היינו בהמה הטעונה זביחה בסכין: **אבל יחלקו מנחות.** כנגד חטאת העוף: **שהרי קמו תחתיהן בדלות.** דכתיב במטמא מקדש ובשמיעת קול (ויקרא ה) ואם לא תשיג ידו לשתי תורים והביא את קרבנו אשר חטא עשירית האיפה: **ולא נעשה במרחשת לכל בני אהרן תהיה.** דכולהו קראי יתירי הינהו דמלי למיכתב כל מנחה לכל בני אהרן תהיה למה ליה לפרושי כל מיני מנחות: **ת"ל ועל מחבת וגו'.** אם אינו ענין למנחות כנגד [ו]זבחים שאינן מינן תניהו ענין לזבחים ועופות: **יכול.** לא מייעט הכתוב אלא שלא יחלקו עופות כנגד זבחים והדין נותן שהעופות מעשיהן ביד מליקה בצפורן והזבחים מעשיהן בכלי בסכין: **מחבת ומרחשת.** כליס היו במקדש וכל המנחות הנקמצות טעונות לוג שמן. ומחבת נפה ואינה עמוקה[ב] ומתוך שהיא רחבה ונפה הסולת מתפשט [ג]בכולו והאור שורף את שמנה לפיכך מעשיהן קשים ומרחשת עמוקה ואין האור שורף את השמן לפי שנבלע בעודי החלות לפיכך מעשיהן רכין: **אבל יחלקו מחבת כנגד מחבת.** טול אתה חלקי במנחת[ד] ראובן ואני אטול חלקך במנחת שמעון: **יכול לא יחלקו.** קרבן כנגד חבירו בקדשי קדשים כמו מנחה אבל יחלקו קרבן כנגד חבירו בקדשים קלים דאית להו זכייה בגוייהו ויכול למכור חלקו בקרבן זה בשביל זה: **איש לאחיו.** למעוטי קטן: **אפי' בעל מום.** שאף הם היו מתליעים בעציס[ה] ומפשיטים ומנתחים ושוחטים: **ספרא.** תורת כהנים והא בתורת כהנים איתא אלמא לית בה דין שאר חלוקות בעילוי דמיס ושמעינן מיניה דלאו ממונו הוא אלא משלחן גבוה הוא דזכו: **הצנועין מושכין ידיהם ממנו.** גבי לחם הפנים תניא[ו] ארבעים שנה ששימש שמעון הצדיק נשתלחה ברכה בלחם הפנים וכל כהן המגיעו כפול הצנועין מושכין ידיהם ממנו דלא מהני להו מידי והגרגרנין חולקין. וקס"ד דהאי חולקין לאו ליטול חלקו המגיעו קאמר כיון דנשתלחה בו מאירה כפול למאי חזי אלא חולקין דרך עילוי מייה חלקו לחבירו ונוטל כנגדו במקום אחר אלמא אית בהו דין חלוקה ועל כרחך הא ר' יהודה היא דאמר ממונו הוא. ומשני לעולם אין בו דין חלוקה ומאי חולקין חלקו המגיעו קאמר וכשאינו שוה לו חוטף חלק חבירו ואוכלו. והא דתנן במסכת סוכה (דף מו.) הנכנסים חולקין בצפון חלקו המגיעו קאמר ובעוד שהיתה בו ברכה: **מאי קרא.** דאמצן לשון חמסן: **אשרו חמוץ.** החזיקו יד הגזל להאילו מיד עושקו: **ולא אשרו חומץ** לא גרסינן הכא אלא בגבא קמא (דף מו:[ב]) גבי מנין שמזקקין לתובע תחלה: **משמיה דגמרא.** כך נקבעה בגמרא ושגורה בפי בני בית המדרש: **דלא כתיב לה'.** מלמד שהא שלו אבל תרומת ה' שלוה עליה הוא: **והרי הלה כו' ותנן המקדש בתרומות.** כל תרומות במשמע וחלה נמי תרומה היא דכתיב (במדבר טו) מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה: **ותנן המקדש בפירות שביעית מקודשת.** דקתני (לעיל דף נ:) ושל שביעית היתה ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות הא נכריות מקודשות: **ההוא בישראל כתיב.** והם קרויס קדש לה': ולאו

וסמיך ליה אם על תודה. וא"ת והא מוקמינן לה כר' יהודה ור' יהודה לא דריש סמוכים אלא במשנה תורה כדאיתא בריש יבמות (דף ד.[פ]) וי"ל דלאו סמוכים ממש דריש אלא וי"ו מוסיף על ענין ראשון דכתיב (ויקרא ז) וזאת תורת זבח השלמים[א ח]:

איש חולק **ואפי' בעל מום.** ולא מהכא נפקא אלא מקרא אחרינא דכתיב (ויקרא ו) כל זכר לרבות בעל מום[ב] ולא אצטריך להך דרשא דהכא אלא לומר לך שאין כהן קטן חולק ואפי' תם:

וקאמר דלית בה דין חלוקה כלל. פירוש שאינו יכול ליטול ממון אחר של חבירו כדמפרש בגבריתא אבל אין לפרש אין דין חלוקה כלל אפי' מייה ובזה דהא אשכחן בכמה דוכתין חלוקה גבי קדשים כדתנן פרק שואל (שבת דף קמח:[ג]) מטילין חלשים בקדשים ובפ"ק דפסחים (דף ג:) נמי הגיעני כפול וכיון דלית בה דין חלוקה אינו יכול לקדש בו אשה דהא בהא תליא:

מאי חולקין חוטפין. כלומר לעולם אין בו דין חלוקה והאי חולקין חלקו המגיעו קאמר וכשאינו מגיע לו כי אם מעט חוטף חלק חבירו ואוכלו כדקתני סיפא מעשה באחד שחטף חלק חבירו וא"ת כיון שדרכן לחטוף אמאי קרו לההוא חמצן טפי מאחרים וי"ל לפי שחטף חלק הגרגרן כמותו אבל האחרים לא היו חוטפין אלא מחלק הצנועין כשמושכין ידיהם איהו

מסורת הש"ס

א) מנחות עב:, ב) שם עג., ג) [בכת"י: מעשיה, וכן בסמוך], ד) [בכת"י: בקדשי קדשים], ה) [בכת"י: קלו. ערוכין לו: וש"נ], ו) יומא לט. [חולין קלג.], ז) [בכת"י ודפו"ר: רבא, וכ"ה ביומא], ח) [ר"וכו" ליתא בדפו"ל ולכאורה הוא מיותר], ט) [לקמן מח.], י) ל"ל בתרומות, כ) בכורות כט. לקמן מח., ל) [בכת"י: והרי יובל, ועיין פורת יוסף], מ) ל"ל בתרומות, נ) [נדל"ל כנגד מיני דמים שאינן. (רש"ש.)], ס) [עי' מנחות סג ע"א]], ע) [בדפו"ר: בכולה], פ) [בדפו"ר נוסף: מחבת], צ) [מידות פ"ב מ"ה], ק) [יומא לט ע"א]], ר) [נדל"ל מגיעו], ש) [עי' סנהדרין לה.], ת) [שם ד"ה וכו'], א) [וע"ע בתוס' יבמות ד. ד"ה וכי כו' ובתוס' מנחות עב. ד"ה תלמוד לומר], ב) [זבחים לט ע"א]], ג) [שם [קמט ע"ב] ד"ה מטילין],

תורה אור השלם

1. וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תֵּאָפֶה בַּתַּנּוּר וְכָל נַעֲשָׂה בַּמַּרְחֶשֶׁת וְעַל מַחֲבַת לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ תִּהְיֶה: ויקרא ז ט
2. וְכָל מִנְחָה בְלוּלָה בַשָּׁמֶן וַחֲרֵבָה לְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן תִּהְיֶה אִישׁ כְּאָחִיו: ויקרא ז י
3. אם עַל תּוֹדָה יַקְרִיבֶנּוּ וְהִקְרִיב עַל זֶבַח הַתּוֹדָה חַלּוֹת מַצּוֹת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן וְסֹלֶת מְרֻבֶּכֶת חַלֹּת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן: ויקרא ז יב
4. אֱלֹהֵי פַּלְטֵנִי מִיַּד רָשָׁע מִכַּף מְעַוֵּל וְחוֹמֵץ: תהלים עא ד
5. לְמָדוּ הֵיטֵב דְּרְשׁוּ מִשְׁפָּט אַשְּׁרוּ חָמוֹץ שִׁפְטוּ יָתוֹם רִיבוּ אַלְמָנָה: ישעיהו א יז
6. וְכָל מַעְשַׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לַיְיָ הוּא קֹדֶשׁ לַיְיָ: ויקרא כז ל
7. כֵּן תָּרִימוּ גַּם אַתֶּם תְּרוּמַת יְיָ מִכֹּל מַעְשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְּחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת תְּרוּמַת יְיָ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן: במדבר יח כח
8. מֵרֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַיְיָ תְּרוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם: במדבר טו כא
9. כִּי יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת תְּבוּאָתָהּ: ויקרא כה יב
10. קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַיְיָ רֵאשִׁית תְּבוּאָתוֹ כָּל אֹכְלָיו יֶאְשָׁמוּ רָעָה תָּבֹא אֲלֵיהֶם נְאֻם יְיָ: ירמיהו ב ג

עין משפט נר מצוה

קמג א מיי' פ"י מהל' מעשה הקרבנות הלכה טו:
קמד ב מיי' שם הל"ז [וס"ו מהל' ביאת מקדש הל' יב]:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נמנו וגמרו עמדו למנין:

מוסף רש"י

שאין חולקין מנחות כנגד זבחים. אלא יאמר הכהן לחבירו טול אתה זבחים ואני מנחות (מנחות עב:). **לכל בני אהרן.** משמע כולם יאכלו ממנה (שם עג. מכת"י). אלא יחלקו זה כנגד זה אלא בין כולם יחלקו המנחות (מנחות שם). **שלא קמו.** מנחות תחת זבחים, בדלות. דמי שנתחייב עולה לו חטאת אין מביא תחתיה מנחה, אבל מביא תחתיה תורים (שם מכת"י). שאין מביא מנחה אלא בדלי לוגה, שנאמר אם לא תמצא ידו וגו' עד ולקח שתי תורים (מנחות שם). **שהרי קמו תחתיהן בדלות.** מנחות קמו תחת עופות דכתיב ויקרא ו וחסר לא תשיג ידו לשתי תורים (שם מכת"י). שהמחוייב קינון ואין לו יכול להביא מנחה (מנחות שם). **לכל בני אהרן תהיה.** אכולה קרא קאי (שם מכת"י). **ת"ל על מחבת.** מרבויא דקרא דהא ממילא ידענא דמחבת כשאר מנחות ואם אינו ענין לה תניהו לזבחים ועופות (שם). **מעשיהם ביד.** מליקה בצפורן, **מעשיהם בכלי.** בסכין (מנחות שם). **יכול לא יחלקו** (שם). אבל **לא יחלקו בקדשים קלים.** כגון שלמים כנגד תודה (שם). שלמים כנגד שלמים דהא לא גלי קרא אלא גבי מנחה הקדשי קדשים היא (שם מכת"י). **וסמיך ליה אם על תודה.** דמקרא נדרש לפניו ואיתקוש קדשים קלים לקדשי קדשים למנחות לענין חלוקה (מנחות שם). ואין קטן חולק. אבל אוכל כחלק אביו (שם).

מוסף תוספות

א. וגומ' (ו)אם על תודה יקריבנו. מוס' טוק. (ועי' מהרש"ל).

תוס' ר"י הזקן

דגמרא. כך נקבעה בבית המדרש ושגורה בפי התלמידים.

עין משפט נר מצוה

קמה א מיי׳ פ״ז מהל׳ מעילה הל״י:

מוסף תוספות

א. ולפירוש זה משמע שאין בו אלא שו״פ מצומצם בירושלים וכי מדלת מיניה טרחא ואונסא דאורחא אינו שוה כאן פרוטה שאם היה כ״כ מן המעשר שהיה שוה בכאן פרוטה היתה מתקדשת. תוס׳ הלא״ש.

ב. גבי הא דאסר ר׳ יהודה פטר חמור בהנאה מחיים ומפרש משום דלא מצינו דבר שהקפידה עליו תורה לפדותו בשה ומותר בהנאה ופריך. סס.

ג. כלומר שמותר בהנאה בבבלין אע״פ שהקפידה עליו תורה שאינה מותר בבבלין אלא בכסף צורה. סס. ד. ומיהו קשה לפי׳ זה דהו״ל למימר תרוייהו לא ניחא להו משום אונסא דאורחא וי״ל דניחא ליה לפרושי טעמא אחרינא גבי דידה דאפי׳ קיבל עליו אחריות מ״מ לא ניחא לה משום טירחא דאורחא. סס. (ועי׳ מהרש״ל על רש״י ד״ה משום אונסא). ה. דבירושלים לא שייך טירחא דאורחא. תוס׳ הלא״ש. ו. דלא קרינן ביה עריסותיכם בגבולין. תוס׳ הלא״ש.

תוס׳ ר״י הזקן

בהויתו יהא. קודש לה׳. **תרתי.** טעמא דתרתי בבי דמתניתין דתני לר׳ יהודה בשוגג לא קדש, אמאי הא אית ליה לר׳ יהודה מעשר ממון הדיוט הוא, ובהקדש לר׳ מאיר. (הכא) [בחדא] יהיב טעמא שהיא אינה רוצה, ונפקא מינה שאם בדקנוה ואומרת רוצה אני אין צריך לבדוק אותו דמסתמא ניחא ליה. טרחא דאורחא. צריכה להעלותו לירושלם. **דנתחל.** שאם הם קדושין הרי מתחלל שזו היא הוצאתו והוא דבר אסור. ור׳ יעקב. דלא ידע הי מינייהו. **אנסא דאורחא.** עליה רמי שהמעשר אין בו כאן ש״פ שלא ניתן להוציאו [חוץ] לירושלם, ואפילו נמכרו דמיו נתפסין בקדושתו. ואתתא שכיחא לאתנוסי טפי מגברא. ממילא. ואע״פ שעליו לשלם ההקדש השתא ניחא ליה שמא אין לו עתה כלום. **שיצאו לחולין.** להנות בהן מעתה, ושגגת הקדש לר׳ מאיר בעי. **היאך יצאו.** במאי יצאו מרשות הקדש אחרי שאין דבריהם קיימים. **במכר מאי.** אם קונה חפץ במעות הקדש לר׳ מאיר בשוגג קנה או לא קנה.

מסורת הש״ס

ו) [בכת״י: תרגמה רב ייגא סבא קמיה דרב פפא], ז) [בכת״י: דניתמל, וכן לקמן], ח) מעילה כא: ב״מ מג. תוספתא דמעילה פפ״ב, ד) [בס״ת: דתרתי], ט) [ויקרא ה, טו], י) [בדפו״ר: וקידושין לריכין שיהיו שוה], יא) [במהרש״א נוסף אפילו, וכ״כ מהתוס׳], יב) [כא:], יג) [וע״ע תוס׳ בכורות ט: ד״ה ותנן וע׳ היטב תוס׳ סוכה לה. תד״ה לפי], יד) [חולין קלט.], טו) [ל״ל דתמעל מעל. רש״א], יז) [מעילה יח. ע״ש], יח) [ל״ל דתמעל מעל],

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה איהו בבה״ד הואיל ואין ראויה שם לאבול. עיין ב״מ ד׳ ל ע״א תד״ה כלן:

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה לידיו וכו׳ בחולין אלא לדיך:

הגהות מהר״ב רנשבורג

א) תוס׳ ד״ה איהו וכו׳ והסיא ע״כ בגבולין אייתי. עי׳ שו״ת שאגת אריי סימן ל״ז דף פ״ו ע״א וע״ב:

מוסף רש״י

חנוני כבעל הבית. הפקידן אצל חנוני הרי הוא כבעל הבית, שאינו רגיל במילופין כשולחני וכן כך וכן כך לא יגע בהן (מעילה כא:). **כשולחני.** דלפעמים נמי הוא רגיל להחליף כשולחני לפיכך דינו כשולחני (שם).

איהו לא ניחא ליה משום אונסא דאורחא. פי׳ בקונטרס דעל כרחך אונסא דאורחא עליה דידיה רמיא שהמעשר אין כאן בו שוה פרוטה שלא ניתן להוציאו אלא בירושלים שאפי׳ יתכרנו דמיו נתפסין בקדושתו וקידושין לריכין שיהו שוה פרוטה[א] הילכך אי הוה ידע מעיקרא דמעשר הוי כיון דבעי לקבולי עליה אונסא דאורחא לא הוה מקדש לה ביה דשכיח לאתנוסי גבי איתתא טפי מגברא משמע מתוך פירושו שלא יחולו הקידושין במזיד על שיהו בירושלים וקשה דפריך בבכורות[ב] (דף ט:) והרי מעשר שהקפידה תורה בכסף צורה פי׳ כשפודה אותו לריך לפדותו בכסף שיש בו צורה וקאמר ר׳ יהודה במזיד קידש[ג] ומאי פריך והא איהו לא אמר שיגמרו עד שיהיה המעשר בירושלים ואירושלים לא הקפידה תורה בכסף צורה דכתיב (דברים יד) ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך אלא ש״מ מקודשת אפי׳ בגבולין אם קבלה את המעשר לכן נ״ל כפירוש הקונטרס שני דפירש אי נמי אפי׳ דאין אחריות מוטל עליו לא ניחא ליה דתיהוי לה תרעומת עליה לומר לו קדשתני בדבר שלא הועיל לי[ד] מיהו קשה דמשמע הכא דמתני׳ איירי בגבולין[ה] ואפ״ה קאמר ר׳ יהודה דבמזיד קידש דמעשר ממון הדיוט הוא וכן משמע לקמן (דף נד:) דקאמר הפודה מעשר שני שלו מוסיף חומש ומוקי לה כר׳ יהודה[א] וההיא ע״כ בגבולין איירי דאי בירושלים אין פודין בו מעשר שני אלמא משמע דמעשר שני ממון הדיוט הוא לר׳ יהודה אפי׳ בגבולין וקשה מפרק חלק (סנהדרין דף קיב:) דמשמע התם דבגבולין כ״ע לא פליגי דממון גבוה גבי עיסת מעשר שני ר״מ פוטר מן החלה וחכמים מחייבין ואמר רב חסדא מחלוקת במעשר שני בירושלים דר״מ סבר ממון גבוה הוא ורבנן סברי ממון הדיוט הוא אבל בגבולין דברי הכל פטורים וי״ל דאע״ג דלר׳ יהודה ממון הדיוט הוא אפי׳ בגבולין מ״מ קאמר רב חסדא דאם עיסה היא להתחייב בחלה[ו] הואיל ואין ראויה שם לאכול[ז]:

אף במכר לא קנה. ולא יצאו מעות לחולין ואין מעילה לר״מ אלא באוכל הקדש אבל במוציא הקדש אין לו מעילה דכל מקום שהוא שם הקדש חל עליו דכל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתיה[ח] כיון דאי הוה ידע לא הוה מפיק אבל במזיד קידש דר״מ לטעמיה דאמר הקדש במזיד מתחלל ומפיק לה מקרא[ט] (או מעלה מעל) ואין מעילה אלא בשינוי[י] כלומר במזיד דאם ילקה לגזולו יקנהו מיד וזה שינה היכא דקידש במזיד ורמיה[יא] דמעלה מעל הוי במזיד דכתיב (במדבר ה) גדי סוטה גדי אים כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל והתם על כרחך במזיד קאמר דודאי כשמזנה מזידה היא וקרא דונתן הכסף וקם לו למלוה בעלמא דבגלגו כסף הוא מתחלל אם ילקה לגזולו ומיהו במעשר קאמר רבי מאיר דבין בשוגג ובין במזיד לא קידש דבמעילה הוא דגלי קרא דבמזיד מתחלל אבל מעשר דכל היכא דאיתא שם מעשר עליו ורבי יהודה סבר ממון בעלים הוא ולכך במזיד קידש דממונא הוא אבל בשוגג לא משום טירחא דאורחא:

ולאו ממילא שמעת מינה. בתמיה מדכתיב קדש ישראל לה׳ לאשת תבואתו כתרומה הם לו וש״מ תרומה ממון הוא קדש לה׳: **אמר קרא.** גבי מעשר לה׳ הוא בהווייתו יהא לה׳: **שמעית מיניה דר׳ יוחנן דרבי.** טעמא דמתרתי[יב] בבי דמתני׳ דקתני בה בשוגג לא קידש שגגת מעשר לר׳ יהודה הואיל ואית ליה מעשר ממון הדיוט הוא אמאי בשוגג לא קידש ושגגת הקדש לר״מ כיון דאית ליה במזיד קידש שוגג מאי שנא: **ושניהם אין אשה מקדשת בהן.** כלומר שמעית מר׳ יוחנן טעמא דתרתי בבי דמתני׳ דאיירי בשגגות ותני תנא דידן בתרוייהו אין אשה מתקדשת בהן: **חדא לפי שאין אשה רוצה.** בחדא מיניייהו פירש לפי שאין אשה רוצה אם היתה יודעת שהוא כן לא קבלתו לשם קידושין והוו להו קידושי טעות: **וחדא לפי שאין שניהם רוצים.** דנפקא מינה דבההיא דפרש בה ר׳ יוחנן לפי שאין אשה רוצה אי ואינה בדקנוה ואמרה רוצה אני ואינה מקפדת אין אנו לריכין לבדוק אותו דמסתמא מינה ניחא ליה: **ולא ידענא הי מיניייהו.** בשאיזה מהן תלה באשה ואיזו תלה בשניהם: **משום טירחא דאורחא.** להלריכה להעלותו לירושלים: **ממילא.** בחנם בלא טורח: **דניחיל הקדש על ידייהו.** שהוא דבר איסור וקרקן הכתוב[יג] מועלי מעל ואם קידושין הן הרי נתחלל שזו היא הוצאתו כשהוציאו מרשות גבוה ונתנו לה: **ור׳ יעקב.** דאמר לא ידעינן הי מיניייהו אמר לך אטו איפכא נמי מי ליכא לפרושי ולימיר במעשר לפי שאין שניהן רוצים ובהקדש לפי שאין אשה רוצה: **משום אונסא דאורחא.** דעל כרחך אונסא דאורחא עליה רמיא שהמעשר אין בו כאן שוה פרוטה שלא ניתן להוציאו אלא בירושלים אפי׳ תמכרנו דמיו נתפסין בקדושתו[יד] וקידושיה לריכין שיהו שוה פרוטה הילכך אי הוה ידע מעיקרא דמעשר הוא כיון דבעי לקבולי עליה אונסא דאורחא לא הוה מקדשה לה ביה דשכיח לאתנוסי טפי גבי איתתא מגברא. א״נ[טו] לא רמי אחריות עליה לא ניחא ליה דליתיים מינה פן תיעצב ותאמר לו קידשתני בדבר שלא נהנית בו: **בשלמא איהי לא ניחא לה דניחא הקדש על ידה.** דמה הנאה יש לה בחילולו אם לא תקבלנו יצטרך זה לקדשה בהיתר משלו: **דיקני איתתא ממילא.** ואע״פ שעליו לשלם להקדש השתא מיהא ניחא ליה שמא אין לו עכשיו כלום: **אשה.** הא קאמרינן דאינה מקודשת בשגגת הקדש לרבי מאיר: **מעות מהו שיצאו לחולין.** להנות מהן עתה וזה יתחייב בהן קרבן מעילה: **היאך יצאו לחולין.** במה יצאו מרשות הקדש אחרי שאין דבריהם קיימין: **במכר מאי.** לקח החפץ במעות הקדש בשוגג לרבי מאיר קנה או לא קנה: **לא קנה.** ולא יצאו מעות לחולין ואין מעילה לרבי מאיר בהקדשות אלא באוכל אוכלי הקדש אבל המוציא מעות הקדש אין לו מעילה בכל מקום שהן שם הקדש עליהם: **חנוני כבעל הבית.** משנה היא במעילה[טז] גזבר המפקיד מעות אצל שולחני אם צרורין לא ישתמש בהם לפיכך אם הוציא לא מעל הגזבר אלא שולחני ואם מותרים ישתמש בהם לפיכך אם הוציא מעל הגזבר דברשותיה עבד דמידע ידע דשולחני לריך למעות תדיר אבל בעה״ב בין כך ובין כך לא ישתמש בהן דלאו אדעתא דהכי אפקדינהו גביה דסתם בעה״ב אינו משתמש תמיד במעות לפיכך אם הוציא מעל בעה״ב ולא הגזבר שהפקידו: **חנוני כבעה״ב.** שאינו לריך תמיד למעות שנותנים לו פירות וכל מכר חנותם באשראי ודי לו במיעוט מעות שבידו ר׳ יהודה אומר חנוני כשולחני: **אבל דל״ע.** המוציא מעות הקדש מעל אחד מהם אלמא במכר לר׳ מאיר קנה דאם לא קנה היאך יצאו מעות לחולין: **לדידי.** אם הוציא לא מעל לא זה ולא זה שאין מעילה במעות אלא באוכלין: (יא) **לדידך.** דיש מעילה במעות: **אודי לי מיהא דחנוני כבעה״ב.** והוא מעל ולא גזבר דלאו ברשותיה עבד וא״ל ר׳ יהודה לא מודינא לך בהא אלא כשולחני הוא ומעל גזבר דמידע ידע דלריך תמיד למעות לקנות סחורה:

מזרנו

מזרנו

כתנות

חזרנו על כל גדדין של ר"מ כו'. כלומר אע"פ שסגינו לר"מ בשוגג לא קידש אלו משום דס"ל הקדש בשוגג אין מתחלל שחזרנו בר"מ ששנה ר"מ בהלכות הקדש ולא מצינו מקום שאמר בו הקדש מתחלל במזיד ואין מתחלל בשוגג אלא בין בשוגג בין במזיד מתחלל וליתנהו להני טעמא דר' יוחנן דלר"מ יש מעילה במעות הקדש וכיון דמעל נפק לחולין: **ומאי'.** דקתני בשוגג לא קידש אלמא לא מתחלל: [ט] **בכתנות כהונה שלא בלו.** ולאוין לעבודה וכל זמן שראוין לעבודה אין מעילה בשגגתן שלכך הוקדשו מתחלה ליהנות בהן שוגגין רק שלא יתכוין לחלון שלא נתנה תורה למלאכי השרת שיהו הכהנים זריזים כמלאכים להפשיטן בגמר עבודה ולא ישהוס עליהם אחר העבודה כהרף עין: **בלו דווקא.** דכיון דאין ראוין לעבודה הרי הן כשאר הקדש ולא ניתנו ליהנות בהן: **מועלין בחדתין דו'.** שופרות היו במקדש ובהם נותנים שקלים באחד כתוב עליו תקלין חדתין ומי שלא שקל שקלו באדר שמביאו בתוך שנתו נותנו לתוכה [י] והגזברין נותנים אותו בלשכה כשמגיע אחד מפרקי התרומה שבשלשה פרקים תורמין אותה [יא] ובשני כתוב תקלין עתיקין ומי שלא שקל שקל אשתקד מביאו לשנה הבאה ונותנו לתוך שופר זה [יב] והגזברים מפנין אותן מעות לשירי לשכה משנה שעברה: **מועלין בתקלין חדתין.** שהרי לקרבנות צבור הן עומדין: **ואין מועלין בתקלין עתיקין.** שתורת שירי לשכה עליהם ונתנים לחומת העיר ומגדלותיה וכל צרכי תקון העיר כדלקמן וקסבר ר' יהודה אין מעילה בשירי לשכה שנשאר עודף על הקופות לאחר ג' תרומות: ה"ג **שהיה ר"מ אומר מועלין בשירי לשכה: והא חומת העיר ומגדלותיה דו'.** ואמאי מועלין בהן נימא לא נתנו שגגות אותן מעות למעילה מאחר שעומדין לחומת העיר שלא ניתנה תורה למלאכי השרת שיהיו זריזים מליהנות מן החומה לישב בצילה ועליה אלא על כרחך אע"פ שהותרה הנאת החומה לענין שאר הנאות מיהא בקדושתייהו קיימי: **אימא ר' יהודה אומר מועלין בעתיקים.** כדאמרינן במתני' נמי בשוגג קידש דקסבר אע"פ שניתנו כתנות כהונה ליהנות לכהנים לאחר עבודה לענין שאר הנאות בקדושתייהו קיימי ומעל זה בקדושין וילאו לחולין אבל מזיד שאין בו מעילה לא נתחלל ולא קידש: **לאימרא.** הרי עלי ככר זה כאימרא כשה התמיד: **לדירים.** דיר בהמות הקדש ודיר העצים: **וי"ו דימא.** הא דאמר ר' יהודה לא אמר כלום משום דלא אמר כירושלים אלא הרי זה עלי ירושלים:

בכתנות כהונה. פ"ה משנתינו דקתני לא קידש אלמא לא מתחלל במקדש בכתנות כהונה שלא בלו וראוין לעבודה וכל זמן שראוין לעבודה אין מעילה בשגגתן שלכך הוקדשו בתחילה ליהנות בשוגגתן בכל עת שלא יתכוין לחלוץ שלא ניתנה תורה למלאכי השרת שיהו הכהנים זריזים כמלאכי השרת להפשיטן בגמר העבודה ולא ישהוס עליהם אחר עבודה כהרף עין וא"ת א"כ היכי קאמר ר' יהודה דבשוגג קידש וגם במזיד אליבא דר"מ הרי לא נתחללו דהא כלי שרת הן וכלי שרת (יא) אמרי' דיש מועל אחר מועל ואין יוצאין לחולין וי"ל דאיירי דאותן כתנות לא נתחנכו עדיין לעבודה דאז אין קדושת כלי שרת עליהם אלא קדושת בדק הבית כדאמר פ"ק דסנהדרין (ד' טז:) עבודתן מחנכתן: **מועלין בחדתין ואין מועלין בעתיקין דו'.** כך היה הענין של הבאת שקלים בא' באדר משמיעין על השקלים להביא (יב) וכל אותו חדש היו מביאין שקליהם בלשכה עד פרוס חג הפסח היינו אחד בניסן ותורמין מהן תרומה ראשונה שבג' פרקים בשנה תורמין בפרוס הפסח ובפרוס עצרת ובפרוס החג (יג) כלומר כל השקלים הבאים מאחד באדר עד אחד בניסן נותנין אותן תוך הלשכה ותורמין מהן תרומה ראשונה בשלש קופות של שלש (יד) סאין (טו) ומהן היו לוקחין כל קרבנות צבור (טז) עד פרוס עצרת לפי הצורך ומן המותר של אותן קופות (יז) פליגי [תנאי] התם (בשקלים פ"ד מ"ד) חד אומר שעושין מהן רקועי פחין (יח) לפוי למזבח וחד אומר שעושין מהן קין למזבח (יט) והנשאר מן הלשכה לאחר שנתמלאו הקופות נעשו שייריה לחומת העיר ומגדלותיה ומניסן ואילך המביא שקלו נותנו בתקלין חדתין פירוש שופרות הנקראים כך רחבים למטה וקצרים למעלה ועל שם שנותנין לתוכן שקלים חדשים משנה זו נקראים תקלין חדתין ומשמגיע אחד בסיון דהיינו פרוס עצרת תורמין תרומה שניה שנותנין שקלים שהובאו בתקלין חדתין לתוך אותן שלש קופות כדי להקריב קרבנות ציבור עד פרוס החג ומפרוס עצרת המביא שקלו כמו כן נותנו עוד בתקלין חדתין עד אחד בתשרי דהיינו עד פרוס החג וזו תורמין תרומה ג' להקריב קרבנות צבור עד א' בניסן ואם לא מספקא תרומה שלישית עד ניסן בהא פליגי התם (שם ו.) (כ) ת"ק סבר יחזור ויתרום פי' מחדתין שבאו בין סוכות לפסח אבל מן השייריה שנתיירו לאחר שנתמלאו הקופות אין תורמין לעולם ור"מ סבר יקח מן השייריה ומאותן שבאו אחר שכלו שלשה פרקי התרומה דהיינו בין סוכות לניסן (כא) ולא משמע מתוך פירוש רש"י אם מועלין בהן או לא אמנם ר' יצחק בן אברהם פירש דמועלין בחדתי לר' יהודה אף לאחר כל התרומה שמא יצטרכו להן לנסוף להקריב קרבנות (כב) והכי נמי תני במסכת שקלים (שם) גבי קופות דקאמר התם שלמה שלישית כלומר (כג) שכלתה כל הקופה השלישית חוזר לשניה שלמה שניה חוזר לראשונה שלמו שלשתן יחזור ויתרום פירוש מתקלין חדתין שהובאו אחר החג ואל יתרום משירי הלשכה ר"מ אומר יחזור לשייריה שהיה ר"מ אומר מועלין בשייריה שמא יצטרכו להם לנסוף והשתא סבר כמאן דאמר יחזור ויתרום ולכך מועלין בחדתין שמא יצטרכו להם אבל לא בעתיקין פירוש דהיינו שופרות אחרים וכתוב עליהם תקלין עתיקין דמי שלא שקל אשתקד מביאו לשנה הבאה ונותנו לתוך שופר זה ואין מועלין בהן לפי שתורת שירי הלשכה עליהן ועושין מהן חומות העיר ומגדלותיה ר"מ אומר מועלין אף בעתיקין שהיה ר"מ אומר מועלין בשירי הלשכה ור"מ לטעמיה דאמר התם שלמו כולם חוזר לשייריה ודומין זה לזה דכי היכי דחוזרים לשייריה ה"נ חוזרים לעתיקין אם יצטרכו ואי"ת והיכי מצי לתרוס מעתיקין לקרבנות ליבור הא בענין תרומה חדשה כדדרשי' בר"ה (דף ז.) הבא מתרומה חדשה מעולת חדש בחדשו (כד) וי"ל דהיינו למצוה אבל היכא דלא אפשר עבדינן (כה) א"נ י"ל כיון שבאו בשנה זו כלומר שלא היה שנה תמימה מן ההבאה שפיר קרינא ביה תרומה חדשה ומתוך כך ניחא קושיא אחרת שמקשין העולם דבמסכת שקלים (דף ז.) (כו) אמר אבני מזבח ועזרות וההיכל מועלים בהם ופריך התם וכי יש מעילה בשייריה הרי משייריה נעשין וכי תימא ר"מ היא דאמר מועלין בשייריה כלום אמר ר"מ אלא בתוך שנתו ואנו תוך לשנתו קיימינן שהרי מזבח והיכל כמה שנים יש שנעשו וקשה דהא ר"מ אמר הכא מועלין בעתיקין אע"ג דעברו שנתן וא"כ מצינו לאוקמי כוותיה דהיא דמסכת שקלים ומאי פריך התם כלום אמר ר"מ ולפי מה דמתרצינן הכא דקרינן ביה תרומה חדשה מאחר שהובא בשנה זו ניחא שפיר הא דלא מצינו לאוקמי דהיא דהתם כר"מ: **אימא ר' יהודה.** מכאן משמע דל"ג לעיל גבי אין מועלין בעתיקין דברי רבי יהודה דאי גרס ליה הל"ל איפוך אלא ואמאי נשנית וגם ר"ת מחק מספרו [ד]:

חזרנו על כל צדדים של ר"מ ולא מצינו הקדש בשוגג אין מתחלל במזיד מתחלל ומשנתינו בכתנות כהונה שלא בלו הואיל וניתנו ליהנות בהן [ט] לפי [י] שלא ניתנה תורה למלאכי השרת ת"ש [א] כתנות כהונה שבלו מועלין בהם דברי ר"מ מאי לאו אפי' לא בלו [ב] לא בלו דוקא ת"ש מועלים בחדתין [ג] ואין מועלים בעתיקים [ד] (דברי ר' יהודה) ר' מאיר אומר מועלין אף בעתיקים [ה] שהיה ר"מ אומר מועלין בשירי הלשכה ואמאי נימא הואיל וניתנו ליהנות [ו] לפי שלא ניתנה תורה למלאכי השרת דהא חומת העיר ומגדלותיה משירי הלשכה אתו [ז] דתנן חומת העיר [ח] ומגדלותיה וכל צרכי העיר באין משירי הלשכה לא תימא ר"מ אלא אימא ר' יהודה ת"ש [ט] דתניא אמר ר' ישמעאל בר רבי יצחק אבני ירושלים שנשרו מועלים בהם דברי ר"מ לא תימא ר"מ אלא אימא ר' יהודה אי ר' יהודה ירושלים מי מיקדשא [י] והתנן [יא] כאימרא כדירים כעצים כאישים כהיכל כמזבח כירושלים ר' יהודה אומר כל האומר ירושלים לא אמר כלום וכי תימא משום דלא אמר כירושלים והתניא [יב] ר' יהודה אומר כל האומר כירושלים לא אמר כלום עד שידור בדבר הקרב בירושלי'

עין משפט נר מצוה

קמו א ב מיי' פ"ה מהל' מעילה הל"י"ד:

קמז ג מיי' שם פ"ו הלכה יג:

קמח ד מיי' פ"ד מהל' שקלים הל"ח:

קמט ה מיי' פ"ז מהל' נדרים הל"י"ד טוש"ע יו"ד סימן רד סעיף ב:

מוסף תוספות

א. הנשאר בקופות בר"ח ניסן שמכאן ואילך אין לוקחין קרבנות ציבור אלא מתרומה חדשה כדאמרינן בר"ה (ז.) קרבנות ציבור הבאין באחד בניסן מצוה להביא מן החדש. רש"י כתובות קו ע"ב. ב. כשהוא בטל מנדרים ונדבות לוקחין מהן עולות ומקריבין בשר למזבח ועורות לכהנים. רש"י שם. ג. כגון שנתיקרו הטלאין או שאם היה המזבח בטל והוצרכו להביא עולות לקין המזבח. תוס' הרא"ש. ד. ועוד דהוה ליה לאקשויי נמי מדר' יהודה לדר' יהודה דהכא קאמר אין מועלין בעתיקין משום דניתנו ליהנות בהן ובמתניתין ס"ל דמועלין בכתנות כהונה אע"ג דניתנו ליהנות בהם. תוס' הרא"ש.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בכתנות וכו' אמרינן דיש מועל. נ"ב לקמן ד' נה ע"א:

מוסף רש"י

כאישים. כאשו של מזבח (נדרים י.). כל האומר כירושלים לא אמר כלום. אלא מיקדשא ירושלים (שם יא.).

(ב) מעילה יד: ברכות כה:, ג) [עמ"ש תוספות לקמן סו. ד"ה הקם] [וע"ע תוס' יומא סט. ד"ה בגדי כהונה], ג) רש"ל מ"ז, ד) ירוש' שקלים פ"ג ה"ג, ה) [בכ"י נוסף: בהן], ו) שקלים פ"ד מ"ב, ז) [בכת"י: דתני תנוה דר' ישמעאל בר רב יצחק], ח) נדרים י., ט) [שם יא.], י) [בדפו"ר נוסף: במקדש והר"מ], יא) ה"ה בתוס', ועי' רש"ש], יב) [יומא נה:], יג) [שקלים פ"ג מ"ח], יד) [יומא נה:], טו) [גם ביומא יב:], טז) [שקלים פ"ח מ"ב], יח) [שם פ"ד מ"ב], יט) [ירקועי זהב ציפוי לבית קדשי הקדשים וחד אמר לכלי שרת וחד אמר שעושין מהן קין מזבח. רש"ש], כ) [בירושלמי פ"ג ה"ג], כא) [שם פ"ד מ"ב], כב) [ל"ל לא. רש"ש. אמנם עיין רש"לן], כג) [ל"ל שכלו כל השלשה קופות מחוד לשניה שלמה כו'. רש"ן] [וכ"ה בדפ"ר, ולפנינו ע"פ הגהות מהרש"ל], כד) [במדבר כח, יד], כה) [ר"ה שם, יומא סה: ע"ש], כו) [בירושלמי פ"ד ה"ב],

תרי תנאי ואליבא דר' יהודה. פ"ה איכא למ"ד ירושלים מקדשת שאם יטול מאבני החומה לבנותם בביתו מעל ואיכא למ"ד לא מקדשת מיהו קשה דבפ' שני דייני גזירות (כתובות דף קו:) תני אבני מזבח וההיכל והעזרה באין מבדק הבית חוץ לחומת העזרה כגון חומת העיר באין משירי לשכה ובמסכת שקלים (דף ז.) תניא אבני מזבח וההיכל והעזרות משירי הלשכה חוץ לחומת העזרה כגון חומת העיר באים מלשכת בדק הבית וי"ל דהתם פליגי דההיא דשני דייני גזירות ס"ל אין מועלין בשיריס וכמאן דאמר ירושלים אינה קדושה והכי קאמר דאבני מזבח וההיכל והעזרות דקדושים באין מבדק הבית דקדוש כמו כן וחומת העיר דאינו קדוש גם משירי הלשכה והיא דמסכת שקלים דקאמר אבני מזבח וההיכל והעזרה באין משירי לשכה סבר דמועלין בשירי הלשכה ולכך עושין מהן דבר קדושה וכ"ש מבדק הבית דקדיש טפי חוץ לחומת העזרה כגון חומות העיר ומגדלותיה באין מבדק הבית כלומר אף מבדק הבית דקדוש קדושה גדולה דקסבר ירושלים קדשה:

קרבן מי מחייב. דלא היה חייב בהוצאה אלא באכילה או בהנאת הגוף: **גמר** קדש קדש **ממעשר.** וא"ת א"כ ל"ל הלוים דדריש מייתי בפ' כילד מברכין (ברכות דף לה.) אחליה והדר אכליה[א] תיפוק ליה מהך ג"ש וי"ל דאי מג"ש לא הוה ידעינן דפדיון רבעי נוהג אלא בזמן שמעשר שני נוהג[ב] ולא בשנה שלישית אי נמי ה"א מאי חזית [ג] דגמר ממעשר גילף[ג] משביעית שתופס דמיו[ד] ואינו יוצא לחולין[ה] [ו] (אבל מאחר דגמרי מהלוים שאינו תופס דמיו גמר ממעשר)[ה] [ז]: נעיל **לא אמרו אלא לענין אכילה.** הא דנקט אכילה לאו דוקא דה"ה אם היה שמן דהקדש והדליק בו הנר דמעל שהרי כילה אותם מן העולם וא"ת א"כ אמאי מועלין בחדתין וי"ל דהתם נמי איירי שאבל כנגדן משקולות שנהנה מגוף השקלים והוי כמו אכילה ולא אתא אלא למעוטי הוצאה[ד]:

שילח ביד פיקח ונזכר כו'. וא"ת אמאי לא מייתי מריש דקאמר שלח ביד חרש שוטה וקטן עשו שליחותו גזבר מעל אלמא היכא דהוי שוגג חייב קרבן מעילה וי"ל דמהיא לא מוכח אלא דבשוגג מתחלל אבל דבמזיד לא מתחלל לא שמעינן ומהך דהכא שמעינן תרי מדקאמר נזכר עד שלא הגיע אל חנוני חנוני מעל ולא בעל הבית אלמא משמע דבמזיד אינו מתחלל ומדקאמר חנוני מעל לכשיוציא מכלל דבשוגג מתחלל:

אמר

תרי תנאי ואליבא דר' יהודה. איכא למ"ד ירושלים מיקדשת כהקדש בשאם יטול מאבני החומה[ב] לבנות בביתו מעל ואיכא למ"ד לא מיקדשת: **בר פדא** פליג אדרב וס"ל כר' יוחנן דטעמא דר"מ במתני' משום דקסבר אין הקדש מתחלל בשוגג דמקח טעות הוא דלא ניחא ליה דנתחלל הקדש על ידיה: **ולא אמרו בשוגג מתחלל.** [ג] כלומר לא כתיב בתורה מתחלל אלא שצריך קרבן מעילה אבל המעות כל מקום שהולכות הקדש הם: **לענין אכילה.** האוכל ככר של הקדש דאזל ליה הקדש וה"ה להדלקת נר ולכל הנאה אבל הוצאת מעות הקדש אין בהם מעילה דלא נפקי מרשות הקדש: **במעשר.** דממון גבוה הוא: **כר' יהודה בהקדש.** דשוגג מתחלל ולא מזיד: **אין לו חומש.** המחלל פירותיו להעלות הדמים לירושלים אין צריך להוסיף חומש ואפי' בעליו: **אין לו ביעור.** בשנה שלישית ושביעית של שמיטה שהמעשרות מתבערים מן הבית שאסור להשהותן יותר דכתיב[ד] כי תכלה לעשר וגו': **יש לו.** כדיליף לקמן: **יש לו דין פרט ויש לו דין עולות.** דכרמך[ה] קרינא ביה והעבייס אוכלין אותן בירושלים או פודין אותן ומעלין למיהן[ו]: **כולו נגמ.** דקסברי כולו ממון גבוה הוא כמעשר שני דיליף מייתי כדמפרש ואזיל ולא קרינא ביה כרמך: **פרט.** הנוסר בשעת בציירה[ז] וכתיב (ויקרא יט) ופרט כרמך לא תלקט: **עוללות.** אשכול שאין לו פסיגין אלא אחת היא כולה[ח]: **וכ"ה.** דמדמו כרם רבעי למעשר כמאן סבירא להו במעשר לענין ממון גבוה או ממון הדיוט: **אלא נאו כר"מ.** וכ"ה כספתא משנה חשיב להו דהלכה כמותן[ט]: **וכר' יהודה בהקדש מאי היא.** היכן תנן בשוגג מתחלל במזיד אין מתחלל: **שילח ביד פיקח.** רישא הכי תנן שלח ביד חרש שוטה וקטן עשו שליחותן גזבר מעל לא עשו שליחותן לא מעל שלח ביד פיקח ומזכר עד שלא הגיע אל חנוני ואוקמינן התם[ט] כשהוזכרו שניהם גיזבר ושליח: **חנוני מעל לכשיוציא.** דשגגה גביה איתיה אבל הני מזידין נינהו ולא מחייבי מעילה אלמא שוגג מתחלל מזיד אין מתחלל: **משנו.** שהפרים מכרין: **בין שניתן לו במשנה.** קס"ד לאחר שהפרים ניתן לו וקתני מוסיף חומש דשלו הוא וקרינן ביה אם גאל יגאל איש ממעשרו (ויקרא כז): **ממון גבוה הוא.** ולא מצי יהיב ליה והוה ליה זה שניתן לו כאילו אינו שלו ואין מוסיף חומש אלא בעליה[ט] דלא קרינא ביה ממעשרו: **וקסבר כו'.** דאיכא למ"ד בעלמא כמי שהורמו דמיין ואיהו ס"ל כל זמן שלא הורם לאו ממון גבוה הוא דאין שם מעשר עליו לגלוס: **והא גמר קדש קדש.** האי תנא גמר ממעשר דאי לא דשקל דלא זרעים (מעשר שני פ"ה מ"ג) וחדא בעדיות (פ"ד מ"ה): **מפני שמעשר שני שלו.** שהמעשר ממון הדיוט ונקנה במשיכה: **ונמן הכסף וקם לו.** אין הקדש נקנה במשיכה[ט] דכתיב ביה ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו ואין שטר וחזקה קונין קרקעותיו ולא משיכה את מטלטלין: הכי גרסינן **לעולם ר' יהודה והא חד סתמא והתם תרי סתמי.** כר"מ סתם לן תרי זמני. בשתי מקומות תנא רבי משנה זו דכרם רבעי חדא בסדר זרעים (מעשר שני פ"ה מ"ג) וחדא בעדיות (פ"ד מ"ה): הכי גרסינן **ואי סתמא דוקא מה לי חד סתמא לו': הואיל ותנן בבחירתא כוותיה.** מסכת עדיות קרי בחירתא שכל דבריהם העידו מפי הגדולים והלכה כמותן: הכי

תרי תנאי נינהו ואליבא דר' יהודה אמר עולא משמיה[ג] דבר פדא אומר היה ר"מ הקדש במזיד מתחלל בשוגג אין מתחלל ולא אמרו בשוגג מתחלל אלא לענין קרבן בלבד וכי מאחר דאין מתחלל קרבן במאי מחייב אלא כי אתא רבין פריש משמיה דבר פדא אומר היה ר"מ הקדש במזיד מתחלל בשוגג אין מתחלל ולא אמרו בשוגג מתחלל אלא לענין אכילה בלבד אמר רב נחמן אמר רב אדא בר אהבה [א]הלכה כר"מ במעשר הואיל וסתם לן תנא כותיה [ב]והלכה כר' יהודה בהקדש הואיל וסתם לן תנא כותיה כר"מ במעשר מאי היא דתנן [ג]כרם רבעי ב"ש אומרים אין לו חומש ואין לו ביעור וב"ה אומרים [ד]יש לו ב"ש אומרים יש לו פרט ויש לו עוללות וב"ה אומרים [ה]כולו לגת מ"ט דב"ה גמרי [1]קודש [2]קודש ממעשר[ו] מה מעשר יש לו חומש ויש לו ביעור אף כרם רבעי יש לו חומש ויש לו ביעור וב"ש לא גמרי קודש קודש ממעשר וב"ה [ז]אומרים במעשר כמאן סבירא להו אי כר' יהודה אמאי כולו לגת האמר [ח]מעשר ממון הדיוט הוא אלא לאו כר"מ כר' יהודה בהקדש מאי היא [ט]דתנן [י]שילח ביד פיקח ונזכר עד שלא הגיע אצל חנווני חנווני מעל לכשיוציא וכר' יהודה במעשר מי לא תנן [כ]והתנן [ל]הפודה מעשר שני שלו מוסיף עליו חמישיתו בין משלו בין שניתן לו במתנה מני אילימא ר"מ היא מי מצי יהיב ליה במתנה [מ]והאמר מעשר ממון גבוה הוא אלא לאו ר' יהודה לא לעולם ר"מ והכא במאי עסקינן [נ]כגון דיהיב ניהליה בטיבליה וקסבר [ס]מתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין ת"ש [ע][ה]הפודה נטע רבעי שלו מוסיף עליו חמישיתו בין משלו בין שניתן לו במתנה מני אילימא ר"מ מי מצי יהיב ליה[פ] והא גמרי קודש קודש ממעשר אלא לאו ר' יהודה לעולם ר"מ והכא במאי עסקינן [צ]כגון דיהיב כשהוא סמדר [ק]ודלא כר' יוסי [ר]דאמר סמדר אסור מפני שהוא פרי ת"ש [ש]כמשך הימנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים נותן סלע ומשתכר בסלע [ת]ומעשר שני שלו מני אילימא ר"מ אמאי משתכר בסלע[א] [3]ונתן את הכסף וקם לו אמר רחמנא אלא לאו ר' יהודה לעולם ר' יהודה [ב]והכא חד סתמא והכא תרי סתמי [ג]ואי סתמא דוקא [ד]מה לי חד סתמא מה לי תרי סתמי [ה]אמר רב נחמן בר יצחק הלכה כר' מאיר [ו]הואיל ותנן בבחירתא כוותיה תנן

חומש בנטע רבעי מנ"ל אלמא מעשר נמי ניתן במתנה ור' יהודה היא: **כשהוא סמדר.** כשהענבים ניכרים לאחר שנפל הפרח וקמ"ל דכל זמן שהוא סמדר יכול לתתן במתנה שאין שם רבעי עליו ולא כר' יוסי דאמר במסכת ערלה סמדר ערלה אסור מפני שהוא פרי וקרינא ביה ערלתו את פריו[ז]: **משך הימנו.** אים מחבירו: **נותן סלע.** וקנה את המעשר שמשכו קנאו ולא אמרינן ברשות בעליו מעשר אייקר ולריך לחללו בשניים: **מפני שמעשר שני שלו.** שהמעשר ממון הדיוט ונקנה במשיכה: **ונמן הכסף וקם לו.** אין הקדש נקנה במשיכה[ט] דכתיב ביה ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו ואין שטר וחזקה קונין קרקעותיו ולא משיכה את מטלטלין: הכי גרסינן **לעולם ר' יהודה והא חד סתמא והתם תרי סתמי.** כר"מ סתם לן תרי זמני. בשתי מקומות תנא רבי משנה זו דכרם רבעי חדא בסדר זרעים (מעשר שני פ"ה מ"ג) וחדא בעדיות (פ"ד מ"ה): הכי גרסינן **ואי סתמא דוקא מה לי חד סתמא לו': הואיל ותנן בבחירתא כוותיה.** מסכת עדיות קרי בחירתא שכל דבריהם העידו מפי הגדולים והלכה כמותן: הכי

עין משפט נר מצוה

קנ א מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל"י:
קנא ב מיי' פ"י מהל' מעילה הל"ג:
קנב ג מיי' פ"ט מהל' מעשר שני הל"ב:
קנג ד מיי' שם הל"ד טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' ו:
קנד ה מיי' פ"ז מהל' מעילה הל"ה:
קנה ו ז מיי' פ"ה מהל' מעשר שני הל"ח (ופ"ב הל' ג טוש"ע יו"ד סי' שלח סעי' קלג):
קנו ח ט מיי' פ"י מהל' מאכלות אסורות הל"ז ופ"ט מהל' מעשר שני הל"ב סמג עשין קלז טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' ו:
י [מיי' פ"ט מהל' מעשר שני הל"ג טוש"ע שם סעי' ח]:
קנז כ מיי' פ"ח מהל' מעשר שני הל"ז:

תורה אור השלם

1. וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַיהוָה:
ויקרא יט כד
2. וְכָל מַעֲשַׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לַיהוָה הוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה: ויקרא כז ל
3. וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה הַמְּקֻדָּישׁ אֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ: ויקרא כז יט

מוסף תוספות

א. פירוש שכרם רבעי טעון חילול. תוס' ב"ק סט: ב. כמו בשנה ראשונה ושניה ורביעית וחמישית לשמיטה נוהג חילול. תוס' נדרים לה ע"ש: קמ"ל אם אינו ענין לשאר שנים דגמרי קדש קדש ממעשר תנהו ענין לשנה שלישית ושביעית. ריטב"א.
ג. לחומרא קדש קדש משביעית. תוס' נדרים לה. ד. שאין לו פדיון כלל. תוס' ב"ק סט: ה. ואין להקשות כלל למה לי קדש תיפוק ליה מהילולים דג"ש הקדש איצטריך למימר דיש לו חומש כדאמר בפ"ב דקדושין. תוס' ב"ק שם. ו. הוצאת מעות הקדש. תוס' רשב"א. דאין מתחלל בהוצאת שוגג משום דלא ניחא להו דמתחיל הקדש על ידייהו. תוס' הרא"ש.

תוס' ר"י הזקן

כר' מאיר במעשר וכו'. כרם רבעי. במעשר שני פ"ה [מ"ג] היא שנויה. הפודה מעשר שני. במעשר שני פ"ד [מ"ג] היא שנויה. **בטיבליה וקסבר וכו'.** אע"ג דקי"ל מתנות שלא הורמו כמי שהורמו כמו שנבאר בסוף פרקין, אפילו הכי הלכתא כהך מתניתין שאם נתנו לו טבל שלא הורם ממנו מעשר שני שאם בא לפדותו מוסיף בו חומש דהא דפסקינן הלכה כר"מ דאמר ממון גבוה הוא הטעם הוא משום דב"ה דאמרי בכרם רבעי כולו לגת, דילפי קדש קדש ממעשר, ובמעשר כתיב [ויקרא כז, ל] כל מעשר הארץ לה' הוא ולא קרי לה' אלא כשהוא יקרא מעשר, דכתיב כל מעשר ולא קרי רחמנא לה' עד שיהא שם מעשר עליו. ואע"ג דהכא מסיק דטעמא דהך מתני' דתני בין שניתן לו במתנה בטבלו שמוסיף חומש משום דקסבר מתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמיין, אוקימתא בעלמא היא ולא סמכינן עלה אלא טעמא דמתני' הוא כדכתיבנא. א"נ נוכל לפרש דקסבר גבי מעשר למשוייה ממון גבוה דמתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמיין וטעמא דמילתא כדכתיבנא דלא קרייה רחמנא לה' עד שנקרא מעשר. ודעת הר"ם תבין כמו שכתבנו שנפלו לו טבלים וכו'. **בבחירתא.** עדיות, העידו כל דבריה מפי גדולים וחשובים. וממתני' דכרם רבעי יש לו חומש קאמר דטעמא דב"ה דגמרי קדש קדש ממעשר אלמא ממון גבוה הוא.

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' תמורה י. ד"ה אתמר], ב) מעשר שני פ"ה מ"ג פאה פ"ז מ"ו עדיות פ"ד מ"ה [תוספתא דמע"ש פ"ה ה"ח], ג) [ב"ק סט: ע"ש], ד) [שומרים ל' ליתא בכת"י, ושם ה"ה במעשר כמאן, וכנדל"ל, וכ"מ מרכ"ן], ה) [ב"מ 5. מנחות פב.], ו) מעילה כא., ז) מעשר שני פ"ד מ"ג [ב"מ נה:], ח) ב"ק סט: [לעיל כד. וש"נ], ט) חולין קל: [לקמן נח: וש"נ], י) מעשר שני פ"ה מתנה ה ב"מ נה:, כ) [בכת"י טופ: במתנה], ל) עלה פ"ג מ"ז [ספחים נב:] ברכות לו:, מ) מעשר שני פ"ד מ"ו, נ) [בכת"י ודפו"ר: מפני שמעשר שני שלו, וכ"ה ברש"י ולפנינו ע"פ הרש"ל, ע"ש], ס) [ע' תוספות שבת קכח. ד"ה ונתן], ע) יבמות קא:, פ) [בכת"י טופ: מכדי הא סתמא והא סתמא, וכ"ה ביבמות], צ) שם, ק) [בכת"י טופ: אלא], ר) ברכות כו. [בכורות כו.], ש) [בדפו"ר לבנותם], ת) [מתיבתא כלומר עד אלא ליתא בדפו"ר ול"ה ברש"ל], א) [דברים כו, יב], ב) [ויקרא יט], ג) [פאה פ"ז מ"ו], ד) [פאה פ"ז מ"ג], ה) [עי' פאה פ"ז מ"ד], ו) [עי' ברכות לו ועי"ש וברש"י שם], ז) [מעילה כא.], ח) [ירושלמי מע"ש פ"ד ה"ג, וש"ש במשנה ד], ט) [ויקרא יט], י) [לעיל כח: - כט.], כ) [ירושלמי פ"ד ה"ב], ל) [בדפו"ר דגמרת], מ) [לקמן נח ע"ב], נ) [כל המוקף מופיע בדפו"ר, ול"ה ברש"ל וע"ע מדוע הוקף], ס) [ועי' תוס' ברכות לה. ד"ה אחליה ותוס' ב"ק סט: ד"ה קודם],

---

מוסף רש"י

גמרי קודש קודש ממעשר. גבי נטע רבעי כתיב קדש הלולים, וגבי מעשר כתיב כל מעשר מארץ מזרע הארץ וגו' קדש לה' (ב"מ נה:).
שילח. פרוטה של הקדש, ביד פיקח ונזכר. בעל הבית שהיה של הקדש קודם שהגיעה ליד חנוני, חנוני מעל. ולא בעל הבית ולא שליח, דכיון דבעל הבית מזכר שהיא של הקדש קודם שנעשה שליחותו איפטר ליה ממעילה דהוה ליה מזיד ומעילה איתיה נוהגת אלא בשגגה, דכתיב ומטאה בשגגה מקדשי ה', ושליח נמי לא מעל שהרי עשה שליחותו, אבל חנוני מעל לכשיוציא. דהוה ליה שגגה גביה (מעילה כא.). **סמדר אסור מפני שהוא פרי.** ענביס כיון שנפל הפרח וכל גרגיר נראה לעצמו קרוי סמדר, וקאמר ר' יוסי כיון שבא לכלל סמדר קרוי פרי ואסור משום ערלה (ברכות לו: וכנ"ל פסחים נב:). **בבחירתא.** עדיות קרי בחירתא שהלכה כאותן עדיות (ברכות כז.).

תוס' ר"י הזקן (המשך)

[שכתב] פ"ג דמעשר שני [הי"ז] מעשר שני ממון גבוה הוא שנאמר לה' הוא, לפיכך אינו נקנה במתנה אא"כ נתן לו את הטבל ומקבל מפריש מעשר וכו'. וכתב הר"ם פ"ה [ה"א] הפודה מעשר לעצמו בין שהיה שלו בין שנפל לו בירושה בין שניתן לו במתנה הרי זה מוסיף עליו חומש וכו'. ושם [אישות] פ"ה [ה"ז] כתב מתנות שלא הורמו הרי הן כמו שהורמו לפיכך ישראל

הכי גרסינן **תנן התם בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר וכו' וזריס עולות.** משום דחיישינן שמא מירושלים יצאת ורוב בהמות היוצאות ממנה זבחים הם ואיכא לספוקי בכל זבחים שהיא ראויה להם הילכך זכר דחזי לעולה מספקא לעולה ולקמן פריך עלה: **נקבות וזבחי שלמים.** דאילו בעולה ליכא לספוקי: **שלמים לא הוו.** בתמיה דילמא שלמים היא והיכי מקריב לה עולה: **אמר רבי אושעיא בבא לחוב בדמיהן עסקינן.** כלומר איכי ודאי לא קרבה והא"ק אם בא אדם זה לעשות לה תקנה ובא לקבל על עצמו חוב כל [1] דמיה שהוא בספק ולהוציאה לחולין [2] ולהקדיש את דמיה אם זכר הוא נתחייב לף בדמי עולה דחיישינן שמא עולות הן: **ורבי מאיר היא דאמר.** במתניתין (לעיל דף נב:) הקדש במזיד מתחלל ויכול זה להוציאן לחולין מזיד ויתפסו הדמים בקדושתם ועל ידי תנאי יביא שני דמים אחד לעולה ואחד לשלמים ויאמר אם עולה היא הרי היא מתחללת על זו והשני יהא שלמי נדבה ואם שלמים היא הרי היא מחוללת על של שלמים והשני לנדבת עולה: **וקדושת הגוף.** דקדשי מזבח מי מתחללת בלא מום: **אין מועל אחר מועל.** אין שתי מעילות זו אחר זו בקרן אחד של הקדש דכיון שמועל בו הראשון יצא לחולין: **אלא בהמה.** של קדשי מזבח הראויה לקרבן לפי שאין יולאה לחולין כשהיא תמימה וכן כלי שרת: **הרי ר' יהודה היא.** מדקתני אין מועל אחר מועל אלמא מקמא הוא דנפיק לחולין אע"ג דשוגג הוא דאי מזיד ליכא מעילה והאי סברא לרבי יהודה הוא דשמעת ליה דאמר במתניתין (שם) הקדש בשוגג מתחלל: **הא רבי מאיר היא.** הך מתניתין דשקלים דבהמה שנמצאת כרבי מאיר [3] מוקמינן לה דאמר הקדש מתחלל במזיד ואפי' קדושת הגוף נמי מתחלל: ופרכינן **מדר"י נשמע לרבי מאיר.** בחילול מזיד דהא פלוגתייהו ליתא אלא במזיד ושוגג אבל בקדושת הגוף וקדושת דמים אין מחלוקת ביניהם באותו [4] הקדש שאין מתחלל לר' יהודה בשוגג אין מתחלל במזיד לר' מאיר: **ואו א"ר יהודה הקדש בשוגג מתחלל.** והוא עיקר חילול וקאמר דקדושת הגוף לא מתחללין שוגג: **לר' מאיר נמי.** דקאמר עיקר חילול הקדש במזיד קדושת גוף לא אמר דנתחיל: ומשני **הכא לא מכוין לאפוקינהו לחולין כו'.** כלומר חילול דמזיד לר' מאיר עדיפא מחילול דשוגג לר' יהודה דאילו שוגג לא מכוין לאפוקינהו לחולין וגזירת הכתוב הוא מדמתחייביה רחמנא קרבן מעילה הילכך קדושת הגוף לא מיתחיל אבל חילול מזיד לר' מאיר מכוין לאפוקינהו לחולין הילכך קדושת הגוף נמי מיתחלא: **אימר דשמעת ליה לר' מאיר כו'.** אדרבי אושעיא פריך דאוקמא הכיא דשקלים כר"מ אימר דשמעת ליה לר"מ דאמר הקדש במזיד מתחלל בקדשי קדשים כגון קדשי [5] הבית דהיינו סתם הקדש והוא הדין לקדשי קדשים דכולהו הוי לגבוה כקדשי בדק הבית: **בקדשים קלים מי שמעת ליה.** והכיא דבהמה איכא לספוקי נמי בקדשים קלים והיכא שמעת ליה לרבי מאיר דמתחללין במזיד:

תהי

אמר רב אושעיא בבא לחוב בדמיהן. פירש בקונטרס איכי ודאי לא מקרבה ומיירי בבא להתחייב בדמיהם פירוש אדם זה המוצאה קבל עליו לתקן כל הספק שעליה ורוצה להוציאה לחולין והכי קאמר חיישינן שמא עולות ויביא ג' בהמות או ב' דמים ויאמר אם זו עולה תהא מחוללת על זו והאחרת תהא שלמי נדבה ואם היתה זו שלמים תהא מחוללת על זו והאחרת תהא נדבת עולה ורבי מאיר היא דאמר הקדש במזיד מתחלל וקדושת הגוף מי מתחלל [6] והתנן [7] אין מועל אחר מועל במוקדשין אלא בבהמה ובכלי שרת בלבד כיצד היה רוכב על גבי בהמה בא חבירו ורכב בא חבירו ורכב כולם מעלו אחר שותה בכוס של זהב בא חבירו ושתה בא חבירו ושתה כולם מעלו ההיא ר' יהודה היא הא ר' מאיר מדרבי יהודה נשמע לרבי מאיר לאו אמר רבי יהודה הקדש בשוגג מתחלל וקדושת הגוף לא מתחלא לר"מ נמי אע"ג דהקדש במזיד מתחלל קדושת הגוף לא מתחלא התם לא קא מכוין לאפוקינהו לחולין הכא קא מכוין לאפוקינהו לחולין אימר דשמעת ליה לרבי מאיר בקדשי קדשים בקדשים קלים מי שמעת ליה א"ל ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה קל וחומר קדשי קדשים מתחללים קדשים קלים לא כל שכן איתמר נמי אמר ר' [8] חמא [9] בר' עקיבא אמר רבי יוסי בר' חנינא אומר היה ר"מ הקדש במזיד מתחלל בשוגג אין מתחלל אחד קדשי קדשים ואחד קדשים קלים קל וחומר קדשי קדשים מתחללים קדשים קלים לא כל שכן

[6] [1] תנן התם [2] בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר וכמדתה לכל רוח זכרים עולות נקבות זבחי שלמים אלא זכרים עולות הוא דהוו זבחי שלמים לא הוו אמר ר' אושעיא הכא בבא לחוב בדמיהן עסקינן והכי קאמר חיישינן שמא עולות [3] ורבי מאיר היא דאמר הקדש במזיד מתחלל וקדושת הגוף מי מתחלל [4] והתנן [5] אין מועל אחר מועל במוקדשין אלא בבהמה ובכלי שרת בלבד כיצד היה רוכב על גבי בהמה בא חבירו ורכב בא חבירו ורכב כולם מעלו אחר שותה בכוס של זהב בא חבירו ושתה בא חבירו ושתה כולם מעלו ההיא ר' יהודה היא הא ר' מאיר מדרבי יהודה נשמע לרבי מאיר לאו אמר רבי יהודה הקדש בשוגג מתחלל וקדושת הגוף לא מתחלא לר"מ נמי אע"ג דהקדש במזיד מתחלל קדושת הגוף לא מתחלא התם לא קא מכוין לאפוקינהו לחולין הכא קא מכוין לאפוקינהו לחולין אימר דשמעת ליה לרבי מאיר בקדשי קדשים בקדשים קלים מי שמעת ליה א"ל ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה קל וחומר קדשי קדשים מתחללים קדשים קלים לא כל שכן איתמר נמי אמר ר' [7] חמא [8] בר' עקיבא אמר רבי יוסי בר' חנינא אומר היה ר"מ הקדש במזיד מתחלל בשוגג אין מתחלל אחד קדשי קדשים ואחד קדשים קלים קל וחומר קדשי קדשים מתחללים קדשים קלים לא כל שכן

מיירי בקרדום שאינה כלי שרת ולא קשה מידי דהא דאמרי' הכא דאין מועל אחר מועל היינו [9] כשהוא סבור שהכלי של חבירו ואז הוא מתכוין לגזולה היכא דנתנו לחבירו כדין שליחות יד בפקדון דהיכא דמתכוין להוציאו מרשות לרשות נקרא גזלן על כל הפקדון אפילו לא הוציאן אלא מקצתן אבל האי דתוספתא דקאמר בא חבירו וביקע בו ובא חבירו וביקע בו דכולן מעלו מיירי בכל חד וחד יסבור שהוא שלו [10] ואינו מתכוין להוציאו מרשות לרשות אלא ליהנות ולהניחו אחר ההגלה ואז כשיהנה לא יטעול אלא כפי טובת הנאה שיש לו במלאכה ומשום הכי אמרינן שלא יצא לחולין ומעלו כולן אבל נתנו לחבירו וחבירו לחבירו לא מעל אלא הראשון שהוציאו מרשות לרשות [11] ונהי נמי דסבר שהיא שלו מ"מ מתכוין הוא להוציאו מרשותו לרשות חבירו ולפיכך ל"ל בא חבירו ורכב עליו ובא חבירו ורכב עליו כולן מעלו ואע"ג שנתכוין לגזולו ולהוציאו מרשות לרשות דאם לא כן מאי איריא בהמה וכלי שרת אפילו בקדשי בדק הבית יש מועל אחר מועל היכא דאינו מתכוין להוציאו מרשות לרשות אלא ליהנות ממנו ולהניח כדפרישית אלא לעולם מיירי שמתכוין לגזולה ואפ"ה אמרינן דכולן מעלו כדפרישית ואיה לחלק בין נהנה מדבר שסבור שהוא שלו לדבר שהיה סבור שהוא של אחרים מההיא דאמרינן (מעילה דף כ.) גבי נטל אבן או קורה של הקדש לא מעל נתנה לחבירו

הוא מעל וחבירו לא מעל ופריך [12] מכדי משקל שקלה מה לי שקלה חבירו ומוקי ריש לקיש דלא מעל באבנים מסורות לגזבר שאינם יוצאים מרשות הקדש וגם הגזבר לא נתכוון לגזולה אלא ליהנות מהם דסבור שהם שלו וסיפא דקתני הוא מעל מיירי שנתכוון להוציאם מרשות לרשות דלקתני נתנם לחבירו הוא מעל ועוד ראיה מההיא דפרק אלו נערות (כתובות לד:) דקאמר התם הניח להם אביהם פרה שאולה כסבורים הם דשל אביהם היא טבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול אבל כסבורים היא דפקדון וטבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר שלם אם כן מלינו חילוק בין סבור שהוא שלו לסבור שהוא של אחרים [13]: **קדשים** קלים מי שמעת ליה. אם היא של קדשים קלים מה תקנה נעשה לה אפילו נתכוון לגזולה לא תצא לחולין כיון דליכא מעילה בהן [2] דבשלמא קדשי קדשים כגון בדק הבית וחטאת דין הוא שיצאו לחולין על ידי מעילה שמועל בהן ואם תאמר מאי קשה ליה ולא יוציאנה לחולין אלא יביא בהמה אחרת ויאמר אם זו עולה הרי אני גוזלה וזו תהא עולה תחתיה ואם היא קדשים קלים כגון שלמים היא עצמה תהא שלמים ולא יקריב אלא היא ואחרת לעולת נדבה ויש לומר דאי אפשר למיעבד הכי שהרי יש לספק בבהמה זאת הנמצאת משום חששת בכור ומעשר דלא הושוו

מתנותיהם

מסורת הש"ס

[1] שקלים פ"ז מ"ד, [2] [בכמ"י וטסף: ניתנו], [3] מעילה יט:, [4] [בכמ"י: אמר ר' מניא אמר מר עוקבא אומר היה וכו'], [5] [אפשר דל"ל בר עוקבא], [6] [בדפו"ר: דמים], [7] [בדפו"ר: ולהקריבן], [8] [בדפו"ר: אומר], [9] [בדפו"ר: ואומר], [10] [בטוס' הרא"ש ועו"כ: ההקדש], [11] [תיבות ובכה"ג שרי. נראה דאין כאן מקומם אלא בטוס"ד, רש"ש ע"ש], [12] [ל"ל מו מינו. רש"ש], [13] עיין בח"ש, [1] [עי' מוגיגה י ע"ב], [2] [עי' תוס' מנחות קא ע"א ד"ה אע"ג. ותוס' ב"מ נט ע"א ד"ה ומכירו. ותוס' מוגיגה יא ע"א ד"ה עד], [3] [ועיין הגהת המהרש"א, וברש"ש],

מוסף רש"י

אלא בבהמה ובכלי שרת בלבד. דהני לאו לדמי קיימי ולא בני איפגומי נינהו, שאפילו רכב על גבי בהמה והבהמה מת אינם מצטרפים, עדיין ראויה היא לקרבן ולא פסלה בכך למזבח, דבין שמנה ובין כחומה ראויה להקרבה ואין בה תורת פגימה, הלכך אכתי בקדושתה קיימא, הלכך יש בה מועל אחר מועל, וכן שתה אחד בכוס של זהב, אפילו איפחתו ופגמו, כיון דקדושת הגוף היא ולא קדושת דמים דלאו לפדייה קיימא עדיין קאי לשיורות ויש בו מועל אחר מועל (מעילה יט:). אבל כל מידי אחריתא ממעילה דאשוה נפקא לחולין, דקי"ל אין מעילה בכל מקום אלא שיעור, שנאמנה מקדושתו (פסחים כז:).

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אימר וכו' כגון קדשי בדק הבית: (ב) תוס' ד"ה אין וכו' דאמרינן הכא דאין מועל אחר מועל היינו היכא דנותנו לחבירו אי נמי כשהוא סבור שהכלי וכו' לגזלה כדין שליחות כל"ל ע):

מוסף תוספות

א. אלא בבא לגזלן ולהוציאן מרשות הקדש כדי לחזור ולהתחייב בכל מה שאפשר לספק שגזל מן ההקדש והשתא הוי כעין פלוגתא דר"מ ור"י וכעין מועל אחר מועל שנתכוון לגזול מן ההקדש ולהוציאו מרשותו לגמרי. רשב"א. (ועי' מהרש"א). ב. דאילו קדשים קלים רובו להדיוט דלא שייכא בהו מעילה והשתא קס"ד דכיון שיש לו חלק בקדשים קלים כשמתכוין לגזול לא חשיב כמוציאו מרשות הקדש ומוליכו לרשות בעלים. ריטב"א. ועי' שלמ"ל.

עין משפט נר מצוה

קנח א מיי' פ"ו מהל' פסולי המוקדשין הל"י ופ"ד מהל' שקלים הלכה ג:

קנט ב מיי' פ"ו מהל' מעילה הל"ד:

מתנותיהם ומתנות של שלמים דשלמים טעונין שתי מתנות[ע] וכבור ומעשר מתנה אחת[פ] ולא [צ]יכול להקריבה אלא צריך להמתין עד שיתמומם ולא רצה לתרץ שיתמין לה עד שיתמומם ואז יאמר אם שלמים תהא מחולל על מעות הללו דהני דקדשים קלים אינם מחוללים

היינו כל זמן שהם תמימים משום דמשמע ליה לרבי אושעיא הא דקתני זכרים עולות ונקבות זבחי שלמים הוי מיד שמצא הבהמה מצי למיעבד הכי בלא המתנה עד שיתמומם:

דמייתי נמי תודה. וא"ת ואמאי צריך להביא בהמה אחרת לתודה בשותה עצמה שיעשה זבחי שלמים יתנה ויאמר אם אינה שלמים תהא תודה ואי משום המתנות הוו שוין ואי משום דלא שוו בשכילתן דשלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד[ק] ותודה ליום ולילה[ר] ואין מביאין קדשים לבית הפסול[ש] ע"כ האי תנא קסבר דמביאין מדקתני בסמוך פסח שלא בזמנו שלמים ואע"ג דפסח[א] אינו נאכל אלא ליום ולילה[ב] ושלמים נאכלים לב' ימים ולילה אלמא לא חיים מן האכילה[ג] וי"ל משום דתודה בעי לחם וא"ת לייתי לחם ויתנה אם היא תודה הרי לחמה ואם היא שלמים תהא הלחם נדבה הא אין לחם בא נדבה וחולין בעזרה הוא כדאמרינן בפרק התודה (מנחות דף פ:):

ודילמא אשם הוא. ואם תאמר ויתנה באותן של שלמים דהא שוו במתנות ואי משום סמיכה דשלמים טעונין סמיכה ואשם אין טעון סמיכה[ד] הא סמיכה לא מעכבא[ה] ואי משום אכילה הא קסבר דמביאים קדשים לבית הפסול ויש לומר דאין להתנות אשם בשלמים שהרי שלמים טעונין נסכים ואשם אין טעון נסכים[ו] ואין לומר שיתנה לנסכים ויאמר אם היא שלמים מוטב ואם לאו יהו נסכי נדבה שהרי אין נסכי חובה ונסכי נדבה שוין שנסכי חובה לספלים ונסכי נדבה מזלפן על גבי אישים[ז] **ודילמא אשם נזיר ואשם מצורע הוא.** ואם תאמר אשם מצורע מיהא יתנה בשלמים שהרי שוין הן בנסכים ויש לומר דעיקר קושיא מאשם נזיר ואשם מצורע נקט לגב אשם נזיר עוד י"ל דבאשם מצורע איכא תששא אחרינא שצריך ליתן מדמו על בהונות מצורע והכא ליכא מצורע עוד אמר ה"ר שמשון מקולי דאין לומר שיתנה אשם בשלמים דשמא היום או למחר ידע בעל האשם שנאבד האשם ויביא אחר תחתיו ולא ידע שנמצא ויהיה אותו שיביא חולין לעזרה משום דהוי אשם שנתכפרו בעליו באחר (ולמיתה) [ולרעייה][ד] אלא והשתא ניחא דלא מצי להקשות מידי אבל בעולה ליכא למיחש להא אם יביא עולה אחרת שהרי עולה בא נדבה: **שלא** בזמנו הוי שלמים. וא"ת כיון דמזהר זהירי בפסח אין יצא לידי פסח שלא בזמנו[ה] וי"ל דלפעמים הפסח חולה ומפרים אחר[ו] או שמא מיירי בפסח שנטמאו בעליו אי נמי כגון שהפרים שני פסחים לאחריות שעכשיו לא נקרב אלא אחד מהן ונשאר אחר זמנו: **אשתכח בת שנתה מאי.** אבל לעיל גבי אשם לא מצי למיבעי אשתכח בת שתי שנים מאי לפי שנוכל לומר שיהיה תקנה בדעייה דכל שבחטאת מתה באשם רועה[ח] ואם כן תרעה עד שתסתאב והדמים יהיו לקיין המזבח אבל בחטאת אין בה תקנה כלל ומשום הכי בעי גמרא ומאי תקנתיה וא"ת לעיל דקאמר זכרים עולות ליחוש דילמא שעירי רגלים ורשאי חדשים שהם חטאות לבור והם זכרים וא"כ אמאי לא בעי גמרא לעיל כי הכא דילמא חטאות ל"ל דלהא ליכא למיחש דהא לב ב"ד מתנה עליהם שאם נאבדו יהיו חולין: **אין לוקחין בהמה במעשר שני.** פירש בקונטרס חוץ לירושלים משום דכתיב (דברים יד) ונתת הכסף בידך וענד שמא תכחיש בטורח הדרך: בשוגג שמא תכחיש בטורח הדרך ולא הזירה דהא דבעינן כסף צורה היינו דוקא דרך חילול כגון לקנות דבר שאינו אוכל שאז צריך לחזור ולמכור אבל במקח להוליך בהמה ולאוכלה בירושלים שרי ולא בעינא כסף צורה והכי נמי אמר בהגוזל קמא (ב"ק דף מז:[ט]) מי שיש לו מעות בבבל שאינם יוצאין בירושלים זבין בהמה בבבל וממטי לה בירושלים אלמא לא בעינן כסף צורה מיהו לישנא דשמא תכחיש לא קשה כולי האי דאיכא למימר דיותר טוב לקנות בהמה ולהעלותה לירושלים ואע"ג שמתכחשת מטורח הדרך מלהביא המעות של בבל שאינם יוצאים בירושלים אבל לישנא דכסף צורה קשה טובא כדפרישית לכך נראה לר"י לפרש דהיינו טעמא דאין לוקחין בהמות כו' גזירה שמא יגדל עדרים עדרים והכי נמי אמרינן בפרק לוקח הגזול (סוכה דף מ:[י]) דקאמר התם מעות מעשר שני מתחללין על בהמה חיה ועוף בין חיים בין שחוטים דברי ר' מאיר וחכמים אומרים על שחוטים מתחללין על חיין אין מתחללין ומסיק מחלוקת בזכרים אבל בנקבות דברי הכל אין מתחללין על חיין שמא יגדל מהם עדרים[ז] ובזכרים פליגי אי גזרינן זכרים אטו נקבות אי לא[ח] דרבי מאיר לא גזר ורבנן גזרי והכא דקאמר אין לוקחין גזירה זכרים אטו נקבות[ח] ואם תאמר כיון דטעמא הוי משום גזירה אמאי קאמר התם[ט] לשון מתחללין דמשמע אפילו דיעבד לא מהני והא אמר בכל דוכתי דכל דבר שהוא דרבנן בדיעבד מהני ואם כן מחללין מיבעי ליה דכוותיה אמרינן בפרק הזהב (ב"מ דף מה:) דקאמר התם אלא מאי דרבנן [ט] אין מתחללין אין מחללין מיבעי ליה ויש לומר כיון דבהיא דלולב הגזול יש תקנה לעשות לומר יחזרו דמיס למקומן כדקאמר הכא משום הכי קאמר דאפילו דיעבד לא מהני אמרינן מהני כך לי דיעבד כמו שהיה עושה אותו בתחלה:

ואם

תהי בה ר' יוחנן [ע]וכי אומרים לו לאדם עמוד וחטא בשביל שתזכה אלא א"ר יוחנן [א]ממתין לה עד שתומם ומייתי שתי בהמות ומתנה [ב]אמר מר זכרים עולות דילמא תודה היא [ג]דמייתי נמי תודה והא בעיא לחם [ד]דמייתי נמי לחם ודילמא אשם הוא אשם בן שתי שנים [ה]ואישתכח[ו] בן שנה ודילמא אשם מצורע הוא אשם נזיר הוא לא שביחי ודילמא פסח הוא פסח בזמנו מזהר זהירי ביה [א] ושלא בזמנו שלמים הוא ודילמא בכור ומעשר נינהו [ח] למאי הילכתא למיכלינהו במומן [ה]הני נמי במומן מתאכלי אמר מר נקבות זבחי שלמים דילמא תודה היא [ו]דמייתי תודה והא בעינן לחם [ז]דמייתי נמי לחם ודילמא חטאת היא חטאת בת שנתה [ח]ואישתכח [ד]בת שתי שנים ודילמא חטאת שעברה שנתה לא שכיח אשתכח בת שנתה מאי תניא חנניא בן חכינאי אומר עז בת שנתה לחטאת לחטאת סלקא דעתך אלא אמר אבי כחטאת [ט]כונסה לכיפה והיא מתה מאליה [י]תנו רבנן [יא]אין לוקחים בהמה במעות מעשר שני ואם

פסי בה ר' יוחנן. בהא דרבי אושעיא: וכי אומרים לו לאדם עמוד. דכל בהמות מזבח אסור לחללה תמימה שנאמר[ו] אם בבהמה הטמאה ופדה בערכך ואמר מר (מנחות דף קא.) בבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר יכול יופדו על מום עובר כו' וחז שבא לימלך ולחוב בדמיה נאמר לו עמוד וחטא לחללה מזיד בשביל שתזכה לתקן הקרבתה של בהמה זו: **אלא אמר רבי יוחנן.** הא דקתני זכרים עולות לא היא ולא דמיה קריבין בעודה תמימה אלא ממתין לה עד שתומם מום קבוע ויהא מותר לחללה ומייתי שתי בהמות חדא לעולה וחדא לשלמים ומתנה אם זו עולה תהא זו עולה תחתיה וחבירתה שלמי נדבה ואם זו שלמים תהא זו שלמים תחתיה וחבירתה עולת נדבה: **דמייתי נמי תודה.** ומתנה: **ודילמא אשם הוא.** וליכא למימר דייתי נמי אשם דאין אשם בא נדבה: **ומשני אשם בן שתי שנים.** דאשם גזילות[ז] ומעילות[ח] ושפחה חרופה[ט] כתיב בהן איל והאי מתני' דאשתכח בן שנה וליכא לספוקי באשם: **ודילמא אשם נזיר או אשם מצורע.** דכתיב בהו כבש[י]: **בזמנו.** כל זמן שהוא ראוי לפסח: **אלא בזמנו.** עבר זמנו: **שלמים הוא.** והא מייתי שלמים: **למאי הילכתא.** תירוצא הוא כלומר למאי הילכתא אתית לספוקינהו בבכור ומעשר למיכלינהו במומו שפסק בכור וספק מעשר נאכלין במומן לבעלים שהרי אין להם פדיון והני נמי לכשנפדו נאכלין במומן ואוכלן בתורת בכור ומעשר שאין נשחטין באיטליז ואין נשקלין בליטרא[כ]: **חטאת בת שנתה.** היא דכתיב (ויקרא ה) נקבה מן הצאן כשבה וכל[ל] כשבה (בן שנה) [בת שנתה] היא: **ואישתכח בת שתי שנים.** ובהמה דמתניתין בבת שתי שנים עסקינן: **עז בת שנתה לחטאת.** לישנא דקרא (במדבר טו) לסימנא בעלמא נקט כלומר אם בת שנתה היא מקריבה חטאת: **חטאת סלקא דעתך.** דילמא לאו חטאת היא והיכי קריבה[מ] ותנאי נמי ליכא דחטאת לא קריבה נדבה: **לחטאת כונסה לכיפה והיא מתה מאליה.** כדין חטאת שאינה ראויה ליקרב כגון חמש חטאות דאזלי למיתה (תמורה דף טז.): **לכיפה.** לאו דוקא אם שמא כיפה היתה מתוקנת לכך: **והיא מתה.** שאין נותנין לה מזונות[נ]: **אין לוקחין[ס] בהמה במעות מעשר שני.** חוץ לירושלים דכתיב (דברים יד) ונתת הכסף בידך ועוד שמא תכחיש בטורח הדרך:

מסורת הש"ס

(ע) תוספתא דחלה פ"ק ה"ח מנחות מח. שבת ד. וע"ע כי בעירובין לב: אמר מתא ליה לאבר דלעיבד מיסורא זוטא ולא ליעבד עם האמרי מיסורא רבה, (פ) [אמר מר ליתא בכת"י והפו"ר, וא"ה בכש"ל. וכן בהמשך], (צ) [בכת"י: והאי מיתתכון], (ק) [ע' תוס' זבחים עה: ד"ה מיכא בן שנה], (ר) תוספתא דמעשר שני פ"ש הט"ו [ע"ש], (ש) [ויקרא מ, מז], (ת) [שם ה, כח], (א) [שם שם, טוז], (ב) [שם יט, כא], (ג) [מיר: בבמדבר ו, יט. מצורע: בויקרא יד, יב], (ד) [בכורות לא ע"א], (ה) [בדפו"ר: וכל כבש בן שנה הוא], (ו) [בדפו"ר: ותנאה], (ז) [ע' תמורה ח, ע"א], (ח) [בדפו"ר: בהמה], (ט) [זבחים נה ע"א], (י) [שם נו ע"ב], (כ) [בדפו"ר: יוכל], (ל) [שם נה ע"א], (מ) [שם], (נ) [שם עה ע"ב], (ס) [ע' תוס' נדה ע: ד"ה וסמיכה], (ע) [ע' זבחים ו ע"א. וע"ע תוס' גיטין כח ע"ב ד"ה והא והתוס' זבחים עד: ד"ה והא], (פ) [מנחות ל ע"ב], (צ) [וע' היטיב תוס' מנחות לא: ד"ה למייתי וכו' ותוס' חולין כג: ד"ה דאמר ומלוה ליטב], (ק) [הוגה ע"פ פסחים עג ע"ב. ועיין מלאה כהן], (ר) [ב"ק קי ע"ב], (ש) [ושם ד"ה דזבין], (ת) [ושם ד"ה שמא], (א) [כ"ה בירושלמי מע"ש פ"א ה"ב], (ב) [נדל"ל דרבנן מחללין ואין מחללין. רש"ש, ועי' עצמו"ן],

הגהות הב"ח

(א) גב' למאי הילכתא. נ"ב עיין בזבחים דף ט ע"א וע"ש:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גב' ושלא בזמנו שלמים הוא. נ"ב עי' חדושי הרשב"א והריטב"א:

עין משפט נר מצוה

קס א ב ג ד ה ו ז ח ט מיי' פ"ו מהל' פסולי המוקדשין הל"ח: **קסא** י מיי' פ"ז מהל' מעשר שני הל"ז:

מוסף רש"י

תהי בה. לשון מריא כמו בת תיהא דמס' ע"ז (סו:) כלומר מעיין ומתקנ לדעת טעמו של דבר (ערובין סו.).

מוסף תוספות

א. שלא בזמנו הקרב שלמים. תוס' הרא"ש. ב. כדאיתא בפסחים פ' האשה גבי שכח רבו מה אמר לו (דף פט.). אם. ג. דהוה ספיקא ומשום תקוני גברא וכו' שמעון דאית ליה בפ' התערובות (זבחים עה.). ריטב"א. ד. כדאיתא בזבחים בשלהי כל התדיר (דף צא:). תוס' הרא"ש. והיה צריך לדחוק לאוקמי כמ"ד לספלין דפלוגתא דתנאי היא. תוס' רשב"י. ה. דכיון דלא נאבד בזמנו הא אקרבוה דמתני' בתמימים עסקינן. ריטב"א. ו. ואח"כ הבריא וחזי להקרבה. ריטב"א. ז. ומפרש בירושלמי דבזכרים וכו'. תוס' הרא"ש. ח. והך ברייתא דהכא ע"כ רבנן היא. תוס' הרא"ש. ט. בפלוגתייהו דר"מ ורבנן. תוס' הרא"ש.

בשוגג. שלא ידע שהן מעות מעשר שני יחזרו דמיו למקומם כופין המוכר להחזיר הדמים דמקח טעות הוא שאילו ידע שהן מעות מעשר לא היה לוקחה דטריחא ליה מילתא להוליכה לירושלים ובמעות הוה ניחא ליה לאמטויינהו: **במקום.** בירושלים דכתיב (דברים יב) אל המקום אשר יבחר וגו׳: **בד״א.** אמזיד קאי: **נשם שלמים.** שכן דרך כל בהמות שנקחות בכסף מעשר ליקרב שלמים כדילפינן לה במנחות (דף פב.) שם שם וזבחת שלמים ואכלת שם[1] ובמעשר כתיב ואכלת שם:[1] **לחולין.** שלקחה לאוכלה חוץ למקום: **בין שוגג.** לאו אמתכוין להוליא לחולין קאי דא״כ לאו שוגג הוא והאי מתכוין דקתני אמזיד קאי והכי קאמר אבל לקחה לשם חולין דמזיד דידיה מתכוין להוליא מעשר לחולין הוא בין שוגג בין מזיד יחזרו דמיס למקומס שוגג משום דמקח טעות הוא ומזיד דקנסי׳ ליה למוכר כדאמר לקמן[ה] דלאו עכברא גנב אלא חורא גנב: **במזיד קידש.** דכיון דליכא טעות משום קנסא לא אמרי רבנן דליבטול: **אמר ר׳ אלעזר.** מתניתין ליכא למיקנסיה כלל דאשה יודעת כו׳ ולא נתכוונה להוליאו לחולין אבל מוכר זה יודע שהמעות מתחללות על הבהמה וחולין הן בידו ועבר על לפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט) דיודע שהלוקח מתכוין לאוכלה בעירו: **והרי בהמה טמאה דאדם יודע כו׳.** דאיכא למימר כי שקיל להו למעות אדעתא לאסוקינהו לירושלים שקיל להו ותנן יאכל כנגדן הלוקח יקח מעות משלו ויאמר כל מקום שהמעות ביד מוכר יהו מחוללות על אלו ויעלם ויאכלם בירושלים: **אלא מאי׳ נאשה חבירה עסקינן דידעה.** שאין מעשר שני מתחלל ע״י קידושיה ועולה ואוכלתן אבל סתם מוכר לא ידע שאין מעשר מתחלל על בהמה טמאה: **כי הסם.** כדאמרן גבי לוקח בהמה טהורה מזיד[ו]: כשברח

ואם לקח בשוגג יחזרו דמים למקומם. פי׳ בקונט׳ דכופין המוכר להחזיר הדמים דמקח טעות הוא שאילו ידע שהן מעות מעשר לא היה לוקחה דטריחא ליה מילתא להוליכה לירושלים ובמעות הוה ניחא ליה לאמטויינהו וא״ת מה קנס הוא למוכר בהך אדרבה ריוח הוא לו שיפטר לעלות לירושלים כי המעות של מעשר שני אינן בידו כיון דאמרינן יחזרו למקומם וי״ל דודאי קנס הוא לו מה שאנו אומרים יחזרו דמיס למקומס דבלאו חזרת המקח יכולים לפוטרו מלהעלות המעות לירושלים שהיינו מצריכים הלוקח לחלל קדושת מעות המעשר שביד המוכר מאחר שהמוכר לפיננו והיה הלוקח מעכן לירושלים והיינו דפריך ליקנסיה ללוקח שיאכל כנגדן בירושלים ויחלל עליהם קדושת מעות המעשר שביד המוכר:

ואם לקח בשוגג יחזרו דמים למקומם במזיד תעלה ותאכל במקום אמר רבי יהודה במה דברים אמורים במתכוין ולקח תחילה לשם שלמים אבל במתכוין להוציא מעות מעשר שני לחולין בין שוגג בין מזיד יחזרו דמים למקומם והאנן תנן [ז]רבי יהודה אומר במזיד קידש [ח]אמר רבי אלעזר אשה יודעת שאין מעות מעשר שני מתחללין על ידה ועולה ואוכלתו בירושלים מתקיף לה ר׳ ירמיה והרי בהמה טמאה עבדים וקרקעות דאדם יודע שאין מעות מעשר שני מתחללין עליהן [ט]ותנן [א]אין לוקחים בהמה טמאה עבדים וקרקעות במעות מעשר שני [י]אפי׳ בירושלים ואם לקח יאכל כנגדן[כ] אלא הכא באשה חבירה עסקינן דידעה אמר מר אם לקח יאכל כנגדן [א] ואמאי יחזרו דמיו למקומם כי התם [ב]אמר שמואל כשברח

במזיד תעלה ותאכל במקום. וקשה כמאן אתיא הך ברייתא אי כרבנן הא אמרי[ל] אין מתחללין אפי׳ דיעבד ואי כר׳ מאיר אפי׳ לכתחילה מחללין דהכי איתא בתוספתא דמסכת שביעית (פ״ו) דקתני אחד שביעית ואחד מעשר שני מחללין על חיה ועוף ועל הבהמה בעלת מום והא דנקט לעיל מתחללין במלתיה דר״מ דמשמע דיעבד משום רבותא דרבנן נקטה לאשמועינן דאפי׳ דיעבד אין מתחללין ואומר ר״י דאתיא כרבנן ולכך מתחלל הכא על בהמה דמיירי בתמימה דחזיא לשלמים ויביא אותה לירושלים ויאכלה בתורת שלמים[א] והתם מיירי בבעלת מום דלא חזיא לשלמים ולכך אין מתחלל בדיעבד גזירה שמא יגדל עדרים עדרים והכי נמי איתא בתוספתא דמעשר שני[מ] בהך ברייתא דקתני במילתיה דרבי יהודה אם היתה בעלת מום או שהיו פירותיו טמאין בין בשוגג בין במזיד יחזרו דמיס למקומס ומהיא דהגוזל קמא (ב״ק דף נ״:) דקאמר זבין בהמה וממטי לה התם שמא אתיא כר׳ מאיר דאמר מותר לחלל לכתחילה אי נמי כרבנן ואפילו לכתחילה ומשום תקנת מעות בבל שאינם יוצאים להליה בירושלים[ס]: **אבל במתכוין להוציא מעות מעשר שני לחולין.** פי׳ בקונטרס שלקחה לאוכלה חוץ לירושלים בין שוגג לאו אמתכוין להוליא לחולין קאי דאם כן לאו שוגג הוא והאי מתכוין דקתני אמזיד קאי וה״ק אבל לקחה לשם חולין דמזיד דידיה מכוין להוליא מעשר לחולין הוא בין שוגג בין מזיד יחזרו דמיס למקומס שוגג משום דמקח טעות הוא ומזיד דקנסינן ליה למוכר כדאמרינן לקמן לאו עכברא גנב אלא חורא גנב ופריך והאנן תנן ר׳ יהודה אומר במזיד קידש פירוש כיון דטעות ליכא משום קנסא לא אמרו רבנן דליבטול כי הכא דאמרינן יחזרו דמיס למקומס אמר ר׳ אלעזר אתי׳ ליכא למיקנסיה כלל דאשה יודעת כו׳ ולא נתכוונה להוליאו לחולין אבל מוכר זה יודע שהמעות מתחללות על הבהמה וחולין הן בידו ועובר על לפני עור לא תתן מכשול שהרי יודע הוא שהלוקח מתכוין לאוכלה בעירו כך פירש הקונטרס וקשה טובא חדא דאמרו בריש עסקינן אפי׳ שהלוקח מתכוין לאכלה חוץ לירושלים ועוד קשה מאי לפני עור לא תתן מכשול איכא הכא אם לא יקח ממנו יקח מאדם אחר ולא שייך לפני עור אלא דוקא דקאי בתרי עברי דנהרא כגון מושיט כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח כדאמרינן פ״ק דמסכת ע״ז (דף ו:) ועוד קשה דמשמע מתוך פירושו שהבהמה נתפסת בקדושה והמעות נתחללו וכי משום קנס נאמר יחזרו דמיס למקומס והמוכר יאכל הבהמה חוץ לירושלים וליכא למימר שיחזור ויחלל לוקח קדושת הבהמה על מעותיו דהא אדרבי יהודה קיימא דסבר לקוח בכסף מעשר אינו נפדה[ע] דלא אליס למתפס פדיונו ועוד קשה מאי פריך והאנן תנן רבי יהודה אומר קידש הא לא דמיא כלל דהכא לוקח אמר בפירוש שלא יוליכנה לירושלים אבל הכא האשה אומרת שתוליכנו לירושלים לכך פר״י אבל במתכוין להוליא מעות מעשר שני לחולין כלומר שהתנה עם המוכר שלא תחול קדושת המעות על הבהמה אלא המעות יהו[פ] בקדושה ועל המוכר להעלותן לירושלים והיינו מתכוין להוליא מעות מעשר שני לחולין שהקדושה לא תחול על בהמתו יחזרו דמיס למקומס דחייסינן שמא יאכלם המוכר חוץ לירושלים שהוא סבור המוכר דפקע מיניייהו קדושת מעשר שני ואע״ג שפירש לו הלוקח קסבר שאין לוקח להפקיע קדושת המעות כיון שמכר לו דבר הראוי להתחלל והשתא פריך שפיר והא תנן במזיד קידש ומעות לא נתחללו ושבקינן להו ביד האשה וסמכינן עלה שתעלם לירושלים הכא נמי למה המכר בטל יעלם המוכר לירושלים ויאכלם בקדושת מעשר ומשני אשה יודעת כו׳ אבל הכא המוכר אינו יודע לפי שמוכר לו דבר הראוי להתחלל עליו וקסבר שלא הועיל תנאי של לוקח ויצאו לחולין ואם נאמר לו שיוליכם לא יאמין לנו: **מתקיף** לה ר׳ ירמיה **והלא בהמה טמאה.** שאינה ראויה להתחלל עליה מעות ואפילו הכי קאמר יאכל כנגדן ולא אמרינן אדם יודע ואם כן גבי אשה נמי הוה ליה למימר דבעל יאכל כנגדן בירושלים ופירש בקונטרס דיאכל כנגדן רולה לומר[ק] והלוקח יקח מעות משלו ויאמר כ״מ שהמעות ביד המוכר יהו מחוללים על מעות אלו ויעלם ויאכלם בירושלים והקשה רבי יצחק בן אברהם הא מוקמא לה בסמוך כשברח המוכר וא״כ היאך הוא יכול לאכלם והרי אין אדם מחלל דבר שאין ברשותו דאמר בפרק מרובה (ב״ק דף סט.) בשמעתא דלנועין דפריך לר׳ יוחנן דאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ופריך מהאי דלנועין שהיו אומרים כל הנלקט מזה יהו מחוללין על מעות אלו[ר] אלמא דמשוה חלול להקדש[ב] ומשני כל המתלקט ופירש ריב״א דאין זה אלא קנסא דקנסוהו לוקח אבל לעולם המעות קדושים ביד המוכר והר״ר מאיר מפרש שאני הכא שהלוקח יכול לחלל המעשר ביד המוכר משום דזכות הוא לו למוכר וחכין לו לאדם שלא בפניו דהא זכייה מטעם שליחות והוי כמו שליח והכי נמי אמרינן בנדרים (דף לו:) דבעי התם התורם משלו על חבירו צריך דעת בעליו או לא מי אמרינן זכות הוא לו וחכין לאדם שלא בפניו או דילמא ניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה[ש] ועד כאן לא מיבעיא ליה התם אלא משום[ת] דאמר ניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה אבל היכא דלא שייך כי אם זכות כי הכא עבדינן זכותיה אבל בהיא דלנועים ליכא למימר הכי שהרי הגזלנים עצמם אינם יכולים לתקן כלום מה שבידם שהרי אינו שלהם והוי גזל ולא נתייאשו וכיון דאינהו לא מצי עבדי שלוחייהו נמי לא מצי עבדי[ט] והשתא ניחא שכשהמעות ביד המוכר יצא לחולין אם יאכל הלוקח כנגדו אע״פ שאין בידו דכיון שהוא זכות למוכר יעשה לוקח שלוחו ויחללנו[י]:

כשברח

א) נעיל נב: [בכורות ט:], ב) [בכורות שם], ג) מעשר שני פ״א מ״ז, ד) [בדפו״ר ליתא אפי׳, וכרש״ל מוחק בירושלים. וכן ליתא במשנה דמע״ש], ה) [בכמ״י נוסף: בירושלים, וכ״ה ברא״שוניים], ו) [דברים כג, ז], ז) [שם יד, כו], ח) [ע״ב], ט) [גרא״ה דיש להוסיף: במתכוין להוציא מעשר לחולין. הר״ש מדעשויא, ע״ש], י) [שוכה מ:], כ) [פרק ג הלכה ט״ו], ל) [וע״ע היטב תוס׳ שוכה מ: ד״ה שמא יגדל], מ) [מע״ש פ״ג מ״ו, ע״ש], נ) [בדפו״ר: בקדוש׳, ונדל״ל בקדושתן], ס) [בדפו״ר: ועל כרחך, ול״ה ברש״ן], ע) [בדפו״ר: דאמר׳, ונדל״ל דאמרינן], פ) [עיין לעיל כג ע״ב], צ) [וע״ע תוס׳ ב״ק שם: ד״ה הוא דאמר ותוס׳ שוכה לט. ד״ה משום], ק) [יתכן של״ל ומשני דשאני הכא], ר) [תיפת נאו ב״ב ויתכן שהיא ט״ס, או של״ל ומיהו נאו [בללא הוא דהא] בדם], ש) [ברש״י טהורה, אמנם ע״ר הגהות הגר״א ולא״ב],

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה מתקף וכו׳ רולה לומר דהלוקח וכו׳: (ב) בא״ד על מעות אלו ומשני כל המתלקט אלמא דמשוה חלול להקדש ופי׳ ריב״א כל״ל:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ ואמאי יחזרו דמיו למקומם. נ״ב פי׳ דהא בבהמה טמאה בין שוגג בין מזיד אלמא דמשוה ד״ה במזיד בשם התוספתא:

מוסף רש״י

במזיד. שמתכוין לחללו, קידש. אם קידש בו את האשה מקודשת (בכורות ט:). למעשר ממון הדיוט הוא (לעיל נב:).

מוסף תוספות

א. וכמו שמפרש ר׳ יהודה שלקחן מתחילה לשם שלמים דאז לא גזרו בדיעבד שמא יגדל וכו׳. תוס׳ הרא״ש. ב. אע״ג דצנועים פליגי התם קיי״ל כר׳ יוחנן דלית ליה כצנועים. תוס׳ הרא״ש.

עין משפט נר מצוה

קסב א ב מיי׳ פ״ז מהל׳ מעשר שני הל׳ י:

תוס׳ ר״י הזקן

יאכל כנגדן. הלוקח יקח מעות משלו ויאכלם בירושלים ויאמר כל מקום שהמעות ביד המוכר הרי הם מחוללים על אלו. אשה יודעת. פי׳ קסבר הואיל ואשה שייכא נמי במעשר שני יודעת כל הדינין. ואותביה והרי בהמה טמאה דאדם יודע וכו׳. כלומר כולהו שייכי במעשר ולדידך כל בני אדם יודעים כל הדינים. ק) ושאני הכא באשה חברה. כלומר סתמא דאינשי ונשי אע״ג דשייכי בעניינא לא בקיאי בכולהו דינין דההוא עלמא, ומתני׳ איירי באשה שלמדה מעשר שני כל דיניו. ומיהו ר) לאו בדם טומאתה וטהרתה שהיא סופרת לעצמה ובעלה נשען עליה, כל אשה היא חברה לגבי הא מילתא, ואם טמאה את עצמה מדם שראתה שוב אינה יכולה לומר שאותו דם הוא ממכה שיש לה במקור כמו שבארנו פרק תינוקת. ומהכא חזינן בהדיא דבמאי דשייכי חדא דינא אית להו עם שאר אינשי דלא גמירי דהא דשאינה חברה דינה שוה עם סתם מוכר שמכר לו בהמה טמאה, והכי משמע הך שיטה, ומשום הכי איצטריך לאוקומי באשה חברה. [כי התם]. דה״נ אמרינן גבי לוקח בהמה ש) טמאה מזיד ברייתא. שברח. המוכר שהדמים בידו.

כשברה. פי׳ הרמ״ן לוקחין עבדים: **הא לא ברח** קנסינן **למוכר.** כמו הרוח דלעיל דאמר יחזרו דמיס למקומס שהוא קנסא למוכר שרוצה למכור בהמתו חוץ לירושלים דקנס הוא כשתחזור לו:

ונקנסיה ללוקח. פירוש שיאכל כנגדו בירושלים ולא יתבטל ולפירוש ר״מ פריך שפיר שהמעות שביד המוכר יוצאין לחולין על ידי הלוקח אבל לפי׳ ריב״ץ קשה מאי פריך אדרבה מוטב לקנוס המוכר להוציא איסור מידו מלקנוס הלוקח וישאר האיסור ביד המוכר כלומר המעות שלא נתחללו ושמא יאכלם חוץ לירושלים דכסבור נתחללו וי״ל דלדידיה הכי פריך וליקנסיה ללוקח שילך לבית המוכר[א] ויאמר לו המעות שהן קדושין בידך תהא קדושתן על אלו ואז יצאו לחולין:

מסתברא כל היכא דאיכא איסור קנסינן ליה. פירוש והיינו המוכר שהרי המעות דמעשר ברשותו הוי קיימא ולפיכך קנסו ליה שיחזרו דמיס למקומס והיינו שלא מכר בהמתו וזה דוחק לפירוש ריב״ץ דפירש דלעולם המעות שביד המוכר קדושים מקדושת מעשר וצריך להעלותן לירושלים א״כ אדרבה זכות הוא לו[ב] מהא[ג] דאמרן יחזרו דמיס למקומס דטוב לו שיחזור לו בהמתו מלהעלות דמיו בירושלים אבל לפירוש הר״ס ניחא אך זה קשה לפירוש הקונטרס לעיל דפי׳ גבי אבל מתכוין להוציא מעות מעשר שני לחולין דהמעות יצאו לחולין והבהמה קדושה ועלה קאמר יחזרו דמיס למקומס ואם כן לפי סברא זו הוי ליה למקנסיה ללוקח למימר דיאכל כנגדו בירושלים שהרי האיסור הוא בידו דהיינו בהמה אבל לפירוש[ד] [ריב״ץ] ניחא שהרי האיסור הוא ביד המוכר ואם תאמר לעיל דקאמר גמרא[ה] דקנסוהו ללוקח ויאכל כנגדן מאי קנס הוא זה[ג] כי נמי אמר יחזרו דמיס למקומס צריך הלוקח להעלות המעות לירושלים וי״ל דהקנס הוי מזה דמסתמא לקח הבהמה ביוקר ממעות מעשר שני ליפטר עצמו מלעלות לירושלים[ו] וכשנאמר לו שיאכל כנגדו בירושלים והמקח יהיה שלו יהיה לו הפסד גדול בלקיחת הבהמה שלקח:

המקדש בערלה כו׳ אינה מקודשת. פירוש לפי שאיסור הנאה[ז] וא״ת אמאי אינה מקודשת הא שרי ליהנות ממנו שלא כדרך הנאתו כדאמר בפ׳ כל שעה (פסחים דף כד:) ויש לומר בכאן מיירי דליכא שום פרוטה אלא כדרך הנאתו אי נמי יש לומר דמיירי שפיר דאיכא שום פרוטה אף שלא כדרך הנאתו מ״מ כיון שהאשה סבורה שיש לה ליהנות דרך הנאתן ואינו כן לא סמכה דעתה והוי[ח] מקח טעות ואם תאמר ואמאי לא משיב בהך מתני׳ פיגול ונותר וטמא ויש לומר דבקדשים לא קא מיירי והא דלא משיב חמץ בפסח משום דקסבר כרבי יוסי הגלילי דשרי בהנאה בפרק כל שעה (שם דף כג.) והא דלא משיב עבודת כוכבים משום דלא שייך למיתני ביה מכרן וקידש בדמיהן מקודשת שהרי עבודת כוכבים תופסת דמיה[ט] ושביעית אחר הביעור: **מנין שלא יצבע בו.** אע״ג דאמרינן לא יהנה אלעזר[י] להשמועינן שלא יצבע דס״ד דשרי משום דחזותא לאו מילתא היא[כ] ואינטריך להשמועינן שלא ידליק דשתך דשרי משום דמכלה אותו קמ״ל דאסור בכל עניין וכדרך הנאתו אבל שלא כדרך הנאתו שרי. [וע״ע היטב תוס׳ ב״ק קא. ד״ה ולא יצבע] [מ]: כפרה

כשברח. המוכר שהדמים בידו: ומתמהינן **הא לא ברח קנסינן למוכר: אלא חורא גנב.** אלמלא חור שהעכבר מלגיע גניבתו שם לא היה גונב: **מתני׳ המקדש בערלה יו׳.** דכולהו איסורי הנאה ניהו כדליף לה בגמרא: **מכרן וקידש בדמיהם מקודשת.** דאין הדמים נתפסין באיסור כדליף לקמן[ם]: **גמ׳ מנלן.** שאסורה בהנאה: **מנין שלא יהנה ממנו.** כגון שלא יצטבע בו בפירי הראוי ליצטבע בו כגון קליפי אגוזין ושומר לפירי אסור כפירי[נ]: **ולא ידליק בו אש הגר.** כגון מן השמן: **אף גלאי הכרם תופס את דמיו.** אלמה תנן במתני׳ מכרן וקידש בדמיהם מקודשת אלמא אין אוסרים את דמיהם: **שהוא נבלה.** הואיל וסקלו ונבלה כבר למדנו מלא תאכלו כל נבלה (דברים יד) שאסורה באכילה: **מגיד דאם שחטו כו׳.** ותרתי אשמועינן קרא סקול יסקל השור ואם נשחט לא יאכל: **להיכא דסקליה מסקל.** ולאסריה בהנאה אתא דלא יאכל משמע איסורי הנאה כדרבי אבהו דמנבילה [לא] נפקא לן בה איסור הנאה שהנבלה פרט בה הכתוב היתר הנאה ולהכי כתיב בדליה בהדיא לא יאכל ולא פרט אחריו היתר ובעל השור נקי לדרשא אחרינא אתא לאי כופר ודמי ולדות כדלקמן: **עד שיפרט לך הכתוב.** דמדליגטריך לפרש בנבילה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה[ס] למשרייה בהנאה ולא נכתב בו אלא לא תאכלו ש״מ לא תאכלו איסור הנאה הוא ובפסחים (דף כב.) פרכינן עלה טובא: לגר בנתינה ולעובד כוכבים במכירה ל״ג במילתיה דרבי אבהו דאי הוה סבירא ליה דבריס ככתבן דוקא תו לא מצי ליף מיניה דהיכא דלא פרט היתר ליתסר דהאי דנבלה לאו אתא להיתר הנאה אלא לאשמועינן דחילופא אסור[ע]: **ה״מ.** דשמעינן איסור הנאה מלשון אכילה דיכול דמבעי ליה נמי לאזהורי אאכילה כלל כל הנאות בלשון אכילה דילפינן מנבילה[פ] **התם** דלא יאכל איסור הנאה נמי משמע אבל הכא דאיסור אכילה מקרא אחרינא נפיק ולא הוצרך זה אלא להנאה למה לי לאפוקי הנאה בלשון אכילה ליכתוב לא יהנה אלא ודאי לאכילה גופיה אינטריך ולהיכא דשתייה: **אי נמי לכתוב לא יאכל.** ולשתוק את בשרו למה לי: **רעין בשר.** ששחטו: **ואימא ה״מ.** דאשמעינן קרא דאפילו שחטו אסור היכא דבדק זור ושחט בה דסקילה היא דמנבלה לא מצי נפיק דלאו נבלה הוא אבל שחיטת סכין לא: **מידי סכין דחיבא באורייתא.** אבל שחיטה וכיון דהכי הוא כי שחטה נמי בזור לאו סקילה היא אלא שחיטה ואסר לך הכתוב בשרו והוא הדין סכין: **ולהך סנאי דמפקי ליה להאי ונעל השור נקי.** בב״ק (ד׳ מא.): **לאי כופר.** שאם הרג את האדם נקי מאבי כופר ואע״ג דמועד משלם כופר שלם לא אמרינן תם ישלם אלא כופר כי היכי דגבי נזקין משלם אלא נזק: **ודמי ולדות.** אם נגף אשה הרה ויצאו ילדיה אינו משלם דמי ולדות לבעל כמו שהאדם הנוגף משלם דכתיב (שמות כא) ענוש יענש וגו׳: את

עין משפט נר מצוה

קסג א מיי׳ פ״ה מהל׳ אישות הל״א [והל״ב] סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ כח סעי׳ כא כב:

קסד ב מיי׳ פ״י מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ ט סמג לאוין קמד טוש״ע יו״ד סי׳ רלד ס״ק:

קסה ג מיי׳ שם הל״ו סמג לאוין קמה טוש״ע יו״ד סי׳ רלו ס״ג:

קסו ד מיי׳ שם פ״ד הל׳ כב סמג לאוין קמה:

קסז ה מיי׳ שם פ״ח הלט״ו סמג לאוין קלט:

קסח ו מיי׳ פ״ח מהל׳ שחיטה הל״ד סמג עשין סג טוש״ע יו״ד סי׳ ו סעי׳ ח:

תורה אור השלם

1. וְכִי תִבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל:
ויקרא יט כג

2. לֹא תִזְרַע כַּרְמְךָ כִּלְאָיִם פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְּלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרָע וּתְבוּאַת הַכָּרֶם:
דברים כב ט

3. וְכִי יִגַּח שׁוֹר אֶת אִישׁ אוֹ אֶת אִשָּׁה וָמֵת סָקוֹל יִסָּקֵל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ וּבַעַל הַשּׁוֹר נָקִי:
שמות כא כח

מוסף רש״י

לאו עכברא גנב אלא חורא גנב. עכבר הגונב ומניח בחור, אם לא היה לו חור להניח בו לא היה גונב, הלכך חורא קא גניב ליה (ערכין ל.). חור הכותל שהעכבר נכנס לתוכו ויצאו מפני רודפיו (גיטין מה.). **מכרן וקידש בדמיהן מקודשת.** דלא מיתפסי באיסורא וממונא הוא אע״ג דאיסור אסור לאתהניי מינייהו מיהו הכא הנאה מטיא ליה ע״י עבלה אבל איהי (האשה) לא מעבלה קא מטיא לה, ודוקא קידושי אשה אבל איתהניי מינייהו מדרבנן אסור (ע״ז נד:). **ולא יצבע בו.** כגון בקליפי אגוזים שהשומר אסור משום עבלה כפרי עצמו (פסחים כב:). **ולא ידליק בו את הנר.** כגון בשמן של עבלה (שם). **שאם שחטו לאחר שנגמר דינו.** והכי אמר קרא סקול יסקל השור ואי לא סקלו אף על פי כן לא יאכל את בשרו (פסחים כב:). דהכי משמע קרא משפת שור לידי סקילה יסקל ושוב לא יאכל את בשרו (ב״ק מא.). **נקי מנכסיו.** חסר (נדה לא:). **היכא דסקליה מיסקל.** ואתא לא יאכל לאוקמו בהנאה וכדר׳ אבהו, ונקי מבעיא ליה לדרשה אחרינא, לאי כופר ודמי ולדות כדלקמן (ב״ק מא). **עד שיפרט לך הכתוב.** שהוא מותר בהנאה, כדרך שפרט לך בנבלה. אף על פי שלא כתב לך אלא לא תאכל הוצרך לפרש בה היתר הנאה, הא כל מקום שלא פירש לך בו היתר הנאה, הוי בכלל איסור הנאה מלא תאכל (חולין קיד: וכעי״ז פסחים כא: וב״ק מא.). **הני מילי.** דמפיק קרא לאיסור הנאה בלשון אכילה, **היכא דנפקא לן איסור אכילה מלא יאכל.** אבל דמורי לן נמי אאכילה מפיק ליה בלשון אכילה, אבל הכא דאכילה נפקא לן מפקוד יסקל, אי להנאה גרידתא אתא לכתוב לא יהנה, אי נמי. אפילו לדידך לכתוב לא יאכל. ומו לא, את בשרו למה לי. אלא לאו להשמועינן אע״ג דעבדיה בעין אסור בכל עניין וכדרך הנאתו אבל שלא כדרך הנאתו שרי. אמינא הני מילי. דאסור אם שחטו, היכא דבדק צור. דהיינו כעין סקילה בחנינא (שם מא:). **מידי סכין באורייתא כתיב.** שהרא שחיטה בסכין אסור בחולין (שם). **בקרומית.** לגב של קנה (חולין טו:). **תרוייהו מלא יאכל.** כי׳ אבהו לריכא דאשתיה וכל שכן לריכא דסקליה (ב״ק מא:). **ולהך תנאי.** דבב״ק פרק שור שנגח (מא:). **דמפקי ליה.** להאי נקי לדרשא אחרינא, להשמועינן דאם פטור מחבי כופר, דקאמר נקי מחבי כופר, אם המית אדם, דאינו מועד משלם כופר אלא אם שחטו חבי כופר לא משלם, ואיכא דמפיק ליה לדמי ולדות, אם נגח אשה הרה ויצאו ילדיה (פסחים כב:).

מסורת הש״ס

א) גיטין מה. ע״ש ערכין ל. ע״ש, ב) גדרים מז:, ג) ע״ז נד: סב., ד) מ״כ פרשת קדושים פרשה ג פסחים כב: ע״ש ב״ק קא. ע״ש, ה) [״הגאה״ ליתא בכת״י. וכ״ל בפסחים ובב״ק], ו) חולין קטו., ז) [ל״ל מנלן], ח) מכילתא פ׳ משפטים יתרו פרשה י פסחים כב: ב״ק מא., ט) [בכת״י נוסף: הכתוב, וכ״ה בפסחים ובב״ק], י) [בכת״י: וממאין], כ) [ל״ל והלן], ל) [בכת״י נוסף: דאסור בהנאה. וכ״ה בב״ק], מ) פסחים כח: ע״ש ב״ק מא. חולין קיד:, נ) [ל״ל איסור הנאה במשמע עד כו׳ וכ״ל בשאר המקומות], ס) ע״ז כ., ע) [בכת״י: אע״ג דעבדיה כעין בשר דשחטיה אסור, וכ״ה בב״ק], פ) חולין טו: ע״ש ב״ק מא: ע״ש, צ) [בכת״י נוסף: קמ״ל, וכ״ה בב״ק], ק) מכילתא פ׳ משפטים פרשה ל׳, ר) [״אפי״ ליתא בדפו״ר, וכ״ל בכת״י], ש) [בכת״י נוסף: נפקא לה], וכ״ה בב״ק], ת) [דף ס.], א) [עי׳ ברכות לו ע״ב], ב) [דבריס יד, כא], ג) [עי׳ פסחים כח סוע״ב], ד) [״אתה״ יש למחוק. רש״ש], ה) [גל״ל אא], ו) [כ״ה בדפו״ר, וכ״ל הגיה לפירוש ר״י], ז) [בדפו״ר: דקנסי׳, וכ״ל דקנסינן], ח) [בדפו״ר: וכשאמ׳, וכ״ל וכשאומרים], ט) [בדפו״ר נוסף: הן. וכ״ל שאיסורי הנאה הן], י) [ל״ל קידושי טעות], כ) [לקמן נח ע״א], ל) [עי׳ ב״ק קא ע״א], מ) [וכתוס׳ פסחים כב ע״ב ד״ה מנין], נ) [גל״ל בעבלה], ס) [גל״ל לאוכומי], ע) [ועי׳ תוס׳ חולין ד ע״ב ד״ה מותר מיד].

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ תורא (מאי קעביד) תא״מ וכ״כ מ״א מנא ליה:

מוסף תוספות

א. מאחר שהמוכר בפנינו. תוס׳ הרא״ש. ב. טיבותא היא לגבי משום טירחא דאורחיא. תוס׳ רשב״ם. ג. טפי משיחזרו דמים למקומן. תוס׳ רשב״ם.

תוס׳ ר״י הזקן

הא לא ברח. בתמיה. **חורא.** חור שהעכבר מצניע שם גנבתו. **מנא ליה.** מאין לו הגנבה. **מתני׳.** ו) בעבלה. כל הני אסורין נינהו. מכרן. עבר ומכרן מותרין שהדמים מותרים שאינן תופסין דמיהם. ולפום מסקנא דגדרים פרק השותפים (מז, ב) אע״פ שאין תופסין דמיהן אסור לכתחלה לקדש בהם את האשה, דבעינן התם אי חלופין כגדולים דמי או לא, ובעי ם) לאודוהי ממתני׳ דתנא מכרן וקדש בדמיהן מקודשת, אלמא לאו כגדולין דמי, ודחי הכא נמי לכתחלה הוא דלא הא דיעבד עבד, ולא איפשיטא ולחומרא, ואין הפרש בין קדושין ושאר הנאות כדמשמע הך שטה דגדרים כמו שבארנו בע״ז פרק ר׳ ישמעאל, ובריש השוכר שלא כדברי (רש״ג) [ר״ש] שכתב בפרק ר׳ ישמעאל [ע״ז נד, ב ד״ה למעוטי ע)]. **גמ׳.** לא יהנה. כגון שלא יצבע מהפירות שעושים מהם צבע. ולא ידליק. מאותן פירות שמדליקין בהן.

אם לא דריש. לריבויא: **כי האי תנא.** שפירש מלדורשן: **היה דורש כל אתין שבתורה.** לריבויא: **פירש.** שירא לרבות שום דבר להשוותו למורא המקום: **כפרה כתיב בה.** כפר לעמך ישראל (דברים כא). **לקדשים.** וקדשים אסורין בהנאה שהרי מועלין בהן (ב) ולא פרכינן אי מה קדש כו' (ג) דאין משגיחין על ההיקש): **לפורי מצורע.** מכשירי בחוץ הן שהרי חוץ לעיר נעשית מצותן ולהכשיר את המצורע לבא במחנה: **מכשיר בפנים.** אשם מצורע: **מכפר בפנים.** כל הקרבנות: **מכפר בחוץ.** עגלה ערופה: **מה בפנים עשה מכשיר ומכפר.** לא חלק בין אשם מצורע לשאר אשמות: **משעת שחיטה.** נאסרת השחוטה והמשולחת מותרת כלקמן: **משעת לקיחה.** נאסרות שתיהן על שיטת המשולחת וניתרת בשילוחה: **מעגלה ערופה.** מה התם מיתסרא מחיים בקדשים אף כאן מחיים: ה"ג **ועגלה ערופה מאימתי אמר רבי יוחנן כו'.** מאימתי נאסרת הוא ואין דמיה (ד) קדושין לא קדושת מזבח ולא קדושת בדק הבית אלא היא עצמה לעריפה: **גבול שמעתי בה ושכחתי.** מאימת נאסרת: **ירידתה לנחל איתן.** היא הגורמת לה שם עריפה ואוסרתה: **הכא מי איכא לה גבול אחרינא.** וכיון דילפינן לה איסור מחיים ע"כ קיחה היא דגרמה: **כל.** רבוא הוא: **אשר.** רבוא הוא: **לאחר שחיטה מיבעיא.** ולמה לי קרא למיסרה בשלמא להיתרא דמשולחת אצטריך קרא אלא איסורא דשחוטה למה לי: **ואפילו שחיטה ומכשרה נמי.** עם שאר עבודות והא נמי מתכשר לאחר גמר מצותה: **טריפה.** פסולה לטהרת מצורע דכתיב חיות (ויקרא יד): **ונמצאת טריפה.** קס"ד כשבדק בסימניה נמצאת שנטרפה בשחיטתה דאי נטרפה מעיקרא כגון ניקב קרום של מוח (ה) או שנחתכו רגליה (ו) לא שייך למיתני (ז) ונמצאת: **יקח זוג נשיני.** אין צריך להביא שתים אחרות: **והראשונה מותרת בהנאה.** דקס"ד שחיטה היא דאסרה לה והא לאו שחיטה היא: **אמאי מותרת בהנאה.** דילמא בשעת קיחה ראויה היתה והיכן הותר איסורה: **שנמצאת טריפה בבני מעים.** דבשעת קיחה לא הויא חזיא ולא חל עלה איסור: **ר' יעקב סבר שחיטה שאינה ראויה.** למצותה שמה שחיטה לאוסרה: **מחיים לא מיתסרא.** דאי איתסרא במאי פקע איסורה: **תנאי היא.** הני תנאי סבירא להו דקאמרת דלא מיתסרא ותנא דבי רבי ישמעאל דיליף מכשיר ממכפר סבירא ליה דמיתסרא מחיים כמכפר: **ואיפוך אנא.** וזה אשר לא תאכלו לרבות את המשולחת: **לא מצינו בעלי חיים שאסורים.** איסור עולם: מוקצה

כפרה כתיב בה בקדשים. דכתיב (דברים כא) כפר לעמך ישראל וקדשים אסורין בהנאה שהרי מועלין בהן תימה דבכריתות (דף ו.) מפיק ליה מוערפו שם (ז) שם תהא קבורתה וי"ל דתרוייהו לריכי דאי משום כפרה ה"א דוקא מחיים אסורה בהנאה כמו קדשים אבל לאחר עריפה מותרת כיון שנעשית מצותה (ח) להכי אצטריך ועדפו שם ואי מוערפו שם לאוד ה"א דוקא לאחר עריפה אסורה בהנאה אבל מחיים לא להכי אצטריך כפרה (ב) אי נמי יש לומר דהא דקאמר הכא כפרה כתיב בה לא עיקר דרשא היא דהא איצטריך לדרשא אחריתי דלאמרינן בפ' קמא דחולין (דף יא.) דילמא טריפה היא וכי תימא מאי נפקא לן מינה כפרה כתיב בה בקדשים אלא עיקר דרשה דהכא הוי מוערפו שם (ט):

משעת שחיטה. פי' ומשולחת נמי תיאסר משחיטת חבירתה עד השילוח ואין לפרש משעת שחיטה בשחוטה ובמשולחת ליכא איסור כלל דהא תנא לפורי מצורע דמשמע תרוייהו (ג): **מי אית ליה גבול אחרינא.** דאין לומר הבאת ליפורים כמו הורדת עגלה ערופה דהא הורדת עגלה ערופה כתיב בפרשה (דברים כא) והורידו זקני העיר את העגלה (ד) אבל הבאת ליפורים לא כתיב (ה) אבל לקיחה כתיבה דכתיב (ויקרא יד) ולקח למטהרו: **וזה אשר לא תאכלו לרבות השחוטה.** וא"ת להך תנא איסור הנאה מנא ליה אליבא דחזקיה דאמרי (ו) לא תאכלו לא משמע איסור הנאה וי"ל דגמרי איסור משולחת משחוטה (ז) מה שחוטה אסורה אף משולחת אסורה ואיסור דמשולחת הנאה הוא דמחיים לא שייך אכילה (ח):

שחטה ונמצאת טריפה. פירש בקונטרס דקס"ד כשבדק בסימניו נמצאת שנטרפה בשחיטה כגון שנקב הוושט דאי נטרפה מעיקרא כגון ניקב קרום (ט) או נחתכו רגליה לא שייך למיתני נמצאת והיינו דקאמר גמרא אמאי מותרת בהנאה כלומר איסור שבה איכן הלך ומשני שנמצאת טריפה בבני מעים ולא חל בשעת שחיטה (י) אלא מקודם שחיטה ולהכי מוקי לה בטרפות דבני מעייס דאי הוה מוקי לה בטרפות שבחוץ וקודם שחיטה לא הוה קרי ליה נמצאת אלא השוחט טריפה אבל בטרפות דבני מעייס נקרא שפיר נמצאת שהרי אינו נראה וקשה כי נמי נמצאת טריפה שנקבו הדקין (כ) שמא הטרפות בא אחר הלקיחה וא"כ אמאי מותרת תאסר מספק לכו"ל דמעיקרא ס"ד שוחט ונמצאת טריפה כגון שנקבו הדקין ופריך אמאי מותרת שמא אחר לקיחה היה ומשני שנמצאת טריפה בבני מעייס כגון שניטל הכבד (ל) או טרפות אחרת שודאי היה משנולד:

תנאי היא נאמר מכשיר כו' אף מכשיר האמור בחוץ עשה בו מכשיר כמכפר. פי' בקונטרס מכשיר היינו ליפורי מצורע ומכפר עגלה ערופה תימה דהכא משמע דילפינן ליפורים לאסורים בהנאה מעגלה ערופה ובכריתות (ד"ה כה.) משמע דילפינן עגלה ערופה מליפורים ויש לומר דמעיקרא צריך למילף ליפורים מעגלה ערופה דמה עגלה ערופה אסורה לכל הפחות משעת עריפה אף ליפור דמשולחת אסורה לשייך בה והיינו על כרחך מחיים קודם שנשתלחה (כ) וכיון דאסכמן איסור מחיים במשולחת אם כן שפיר יליף התם עגלה ערופה דנאסרת מחיים מליפור המשולחת ואחר כך ילפינן ליפור השחוטה דנאסרה אף מחיים דהיינו משעת לקיחה מעגלה ערופה (ל):

הרי

(ב) [פסחים כב: וש"נ], בכורות ו: ב"ק מא: פסחים כב: [מגיגה יב. ע"ש], ג) [בכמ"ש נוסף: שבת, וכ"ה בב"ק ופסחים], ד) ע"ז כט: חולין יא. ד) [בכמ"ש בפסים], ו) [בכמ"ש: בחוץ], ז) חולין פב., ט) [ע' חולין שם], י) ג"ז שם [מחיים ע: כריתות כה., כ) [ע' תוס' חולין פב ע"א ד"ה אמר רבי יוחנן], ל) [ספי' פרשת ראה [חולין קמ.], מ) נגעים פי"ד מ"ה, נ) מוספתא דנגעים פ"ח ה"א ע"ש, ס) [בכמ"ש: עקיבא], ע) כתובות לד. ב"ק עא. חולין פ. פל., פ) [בכמ"ש נוסף: אבל], צ) [חולין קמ. כריתות כה.], ק) [בכ"ש בפסים], ר) ע"ז נד:, ש) עיין בס"ז ורש"ש, ת) [ב"ק סג ע"ב], א) [בדפו"ר: קדושי", ויתכן דל"ל קדושים], ב) [ע' חולין קמ ע"א], ג) [שם מג ע"א], ד) [שם עו ע"א], ה) [ע' תוס' הרא"ש דרש"י חזר בו], ו) [דברים כא, ל], ז) [וע"ע תוס' ע"ז כט: ד"ה כפרה וכמולין פב. ד"ה א"ל יגאן], ח) [פסחים כא:], ט) ל"ל ולא. רש"ל, י) [חולין מב ע"א], כ) [שם], ל) [וע"ע תוס' כריתות כה ע"א ד"ה תנאי, ותוס' חולין פב ע"א ד"ה גמר],

הגהות הב"ח

(א) גמ' משעת לקיחה קיחה קיחה מעגלה ערופה. נ"ב ב"ס בס"א [ע' מהרש"ל]: (ב) תוס' ד"ה שחטה וכו' קרום של מוח או נחתכו וכו' שחיטה ולא מקודם:

מוסף תוספות

א. דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו [יומא נט:]. תוס' ע"ז כט: דומיא דשחיטה בקדשים כדאמר בסמוך. ריטב"א. ב. כתיב בקדשים דמיתסרי אף מחיים. תוס' ע"ז כט: ג. ואין לומר ציפורי דעלמא דאם כן ליתני נמי שורים הנסקלים. תוס' טוק. ד. ויש בה מצות הורדה. תוס' הרא"ש. ה. ומי לא עסקינן שהם כבר אצלו. שם. ו. היינו הפרשה כדאמרינן אין הקינין מתפרשין אלא בלקיחת בעלים או בעשית כהן. שם. ז. דכיון דגלי לן קרא דשחוטה מיתסרא סברא הוא דגם המשולחת שתאסר עד השילוח שסברא הוא ששתיהן שוות עד גמר מצוותן. תוס' כריתות כה. ח. הלכך שחוטה נמי תיאסר בהנאה. תוס' שם. ט. גבי פלוגתא דעגלה ערופה מתי נאסרת רב המנונא אמר מחיים רבה אמר לאחר מיתה ודחיק לאשכוחי תנא כרב המנונא ומייתי לה מהכא דגמיר מכשיר ממכפר. תוס' הרא"ש. י. דשני ציפורים גמר ממכפר אפילו המשולחת. שם. כ. דלאחר שילוח שריא כדאמרינן בשמעתין. שם.

עין משפט נר מצוה

קסט א מיי' פי"א מהל' טומאת צרעת הל"ז:
קע ב מיי' פ"י מהל' רוצח הל"ו:
קעא ג מיי' פי"א מהל' טומאת צרעת הל"ט:
קעב ד ה ו מיי' שם הלכה ז:

תורה אור השלם

1. אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאֹתוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ: דברים ו יג
2. כָּל צִפּוֹר טְהֹרָה תֹּאכֵלוּ: דברים יד יא

תוס' ר"י הזקן

כפרה. כפר לעמך ישראל [דברים כא, ח], וקדשים אסירי בהנאה. צפורי מצורע. מכשיר בחוץ הם שהרי חוץ לעיר נעשית מצותה להכשיר המצורע לבא אל המחנה. מכשיר בפנים. אשם מצורע. מכפר בפנים. כל הקרבנות. מכפר בחוץ. עגלה ערופה. המשולחת. אחת מהצפרים שהיה משלח שמותרת דכל ריבויא הוא. השחוטה. שאסורה.

מוסף רש"י

את לא דריש. לריבויא דסבר לה כשמעון העמסוני שפירש כל אתים שבתורה לרבות, כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא, אמר מה אלהים לירא עמו, פירש מכולן וחזר בו מכל ריבויין שדרש, דמדהא לאו לרבויי אתא, טולהו נמי לאו לרבויי אתו (פסחים כב:). פירש מכל דרשות שדרש, דכל אתין בתין לרבות חד אין מה לרבות בו (בכורות ו:). לרבות תלמידי חכמים. שיהא מורא רבן כמורא שמים (פסחים כב:). כפרה כתיב בה בקדשים. כפר לעמך ישראל, מה קדשים אסורין בהנאה אף היא אסורה בהנאה (חולין יא. ובני"ז ע"ז כט:). נאמר מכשיר ומכפר מבפנים ונאמר מכשיר ומכפר מבחוץ. מכשיר בפנים, אשם מצורע וחטאות ממוסרי כפרה דזכין ויולדות שאין בתין אלא להכשירן בקדשים: מכפר בפנים, כל חטאות ואשמות, מכשיר בחוץ, לפורי מצורע שהן לטהר, מכפר בחוץ, שעיר המשתלח (חולין קנ.). ועגלה ערופה (כריתות כה.). עשה בו מכשיר כמכפר. אשם מצורע כשאר חטאות ואשמות (כריתות כה.). אף מכשיר ומכפר האמור בחוץ עשה בו מכשיר. לפורי מצורע דאסורין בהנייה מחיים, כמכפר. כשעיר המשתלח ועגלה ערופה (שם). משעת שחיטה. ונאסרת שחוטה אבל המשולחת מותרת בכתיב (ויקרא יד) ושלח את הצפור החיה וגו', ולא אמרה תורה שלח לתקלה (חולין פב.). משעת לקיחה. ושמיהן נאסרות עד שישלח (שם). מה עגלה ערופה. שנאמר בה קיחה, ולקחו שנאמר בה קיחה, ולקחו זקני העיר היא עגלת בקר, אסורה מחיים, אף ולקח למטהר שתי צפרים חיות, אסורות מחיים, ומיהו עגלה ערופה יש לה גזול לאסר בירידתה לנחל

מעגלה ערופה ובכריתות (ד"ה כה.) משמע דילפינן עגלה ערופה מליפורים ויש לומר דמעיקרא צריך למילף ליפורים מעגלה ערופה דמה עגלה ערופה אסורה לכל הפחות משעת עריפה אף ליפור דמשולחת אסורה לשייך בה והיינו על כרחך מחיים קודם שנשתלחה (כ) וכיון דאסכמן איסור מחיים במשולחת אם כן שפיר יליף התם עגלה ערופה דנאסרת מחיים מליפור המשולחת ואחר כך ילפינן ליפור השחוטה דנאסרה אף מחיים דהיינו משעת לקיחה מעגלה ערופה (ל):

(ג) ולא פרכינן אי מה קדש כו' (ד) דאין משגיחין על ההיקש): **לפורי מצורע.** מכשירי בחוץ הן שהרי חוץ לעיר נעשית מצותן ולהכשיר את המצורע לבא במחנה: **מכשיר בפנים.** אשם מצורע: **מכפר בפנים.** כל הקרבנות: **מכפר בחוץ.** עגלה ערופה: **מה בפנים עשה מכשיר ומכפר.** לא חלק בין אשם מצורע לשאר אשמות: **משעת שחיטה.** נאסרת השחוטה והמשולחת מותרת כלקמן: **משעת לקיחה.** נאסרות שתיהן עד שישלח המשולחת וניתרת בשילוחה: **מעגלה ערופה.** מה התם מיתסרא מחיים בקדשים אף כאן מחיים: ה"ג **ועגלה ערופה מאימתי אמר רבי יוחנן כו'.** מאימתי נאסרת הוא ואין דמיה (ד) קדושין לא קדושת מזבח ולא קדושת בדק הבית אלא היא עצמה לעריפה: **גבול שמעתי בה ושכחתי.** מאימת נאסרת: **ירידתה לנחל איתן.** היא הגורמת לה שם עריפה ואוסרתה: **הכא מי איכא לה גבול אחרינא.** וכיון דילפינן לה איסור מחיים ע"כ קיחה היא דגרמה: **כל.** רבוא הוא: **אשר.** רבוא הוא: **לאחר שחיטה מיבעיא.** ולמה לי קרא למיסרה בשלמא להיתרא דמשולחת אצטריך קרא אלא איסורא דשחוטה למה לי: **ואפילו שחיטה ומכשרה נמי.** עם שאר עבודות והא נמי מתכשר לאחר גמר מצותה: **טריפה.** פסולה לטהרת מצורע דכתיב חיות (ויקרא יד): **ונמצאת טריפה.** קס"ד כשבדק בסימניה נמצאת שנטרפה בשחיטתה דאי נטרפה מעיקרא כגון ניקב קרום של מוח (ה) או שנחתכו רגליה (ו) לא שייך למיתני (ז) ונמצאת: **יקח זוג נשיני.** אין צריך להביא שתים אחרות: **והראשונה מותרת בהנאה.** דקס"ד שחיטה היא דאסרה לה והא לאו שחיטה היא: **אמאי מותרת בהנאה.** דילמא בשעת קיחה ראויה היתה והיכן הותר איסורה: **שנמצאת טריפה בבני מעים.** דבשעת קיחה לא הויא חזיא ולא חל עלה איסור: **ר' יעקב סבר שחיטה שאינה ראויה.** למצותה שמה שחיטה לאוסרה: **מחיים לא מיתסרא.** דאי איתסרא במאי פקע איסורה: **תנאי היא.** הני תנאי סבירא להו דקאמרת דלא מיתסרא ותנא דבי רבי ישמעאל דיליף מכשיר ממכפר סבירא ליה דמיתסרא מחיים כמכפר: **ואיפוך אנא.** וזה אשר לא תאכלו לרבות את המשולחת: **לא מצינו בעלי חיים שאסורין.** איסור עולם: מוקצה

אם לא דריש (ג) לריבויא: **כי האי תנא.** שפירש מלדורשן: **היה דורש כל אתין שבתורה.** לריבויא: **פירש.** שירא לרבות שום דבר להשוותו למורא המקום: **כפרה כתיב בה.** כפר לעמך ישראל (דברים כא). **לקדשים.** וקדשים אסורין בהנאה שהרי מועלין בהן (ב) דבכריתות (דף ו.) מפיק ליה מוערפו שם (ז) שם תהא קבורתה וי"ל דתרוייהו לריכי דאי משום כפרה ה"א דוקא מחיים אסורה בהנאה כמו קדשים אבל לאחר עריפה אסורה בהנאה אבל מחיים לא להכי אצטריך כפרה (ב) אי נמי יש לומר דהא דקאמר הכא כפרה כתיב בה לא עיקר דרשא היא דהא איצטריך לדרשא אחריתי דלאמרינן בפ' קמא דחולין (דף יא.) דילמא טריפה היא וכי תימא מאי נפקא לן מינה כפרה כתיב בה בקדשים אלא עיקר דרשה דהכא הוי מוערפו שם (ט):

משעת שחיטה. פי' ומשולחת נמי תיאסר משחיטת חבירתה עד השילוח ואין לפרש משעת שחיטה בשחוטה ובמשולחת ליכא איסור כלל דהא תנא לפורי מצורע דמשמע תרוייהו (ג): **מי אית ליה גבול אחרינא.** דאין לומר הבאת ליפורים כמו הורדת עגלה ערופה דהא הורדת עגלה ערופה כתיב בפרשה (דברים כא) והורידו זקני העיר את העגלה (ד) אבל הבאת ליפורים לא כתיב (ה) אבל לקיחה כתיבה דכתיב (ויקרא יד) ולקח למטהרו: **וזה אשר לא תאכלו לרבות השחוטה.** וא"ת להך תנא איסור הנאה מנא ליה אליבא דחזקיה דאמרי (ו) לא תאכלו לא משמע איסור הנאה וי"ל דגמרי איסור משולחת משחוטה (ז) מה שחוטה אסורה אף משולחת אסורה ואיסור דמשולחת הנאה הוא דמחיים לא שייך אכילה (ח):

שחטה ונמצאת טריפה. פירש בקונטרס דקס"ד כשבדק בסימניו נמצאת שנטרפה בשחיטה כגון שנקב הוושט דאי נטרפה מעיקרא כגון ניקב קרום (ט) או נחתכו רגליה לא שייך למיתני נמצאת והיינו דקאמר גמרא אמאי מותרת בהנאה כלומר איסור שבה איכן הלך ומשני שנמצאת טריפה בבני מעים ולא חל בשעת שחיטה (י) אלא מקודם שחיטה ולהכי מוקי לה בטרפות דבני מעייס דאי הוה מוקי לה בטרפות שבחוץ וקודם שחיטה לא הוה קרי ליה נמצאת אלא השוחט טריפה אבל בטרפות דבני מעייס נקרא שפיר נמצאת שהרי אינו נראה וקשה כי נמי נמצאת טריפה שנקבו הדקין (כ) שמא הטרפות בא אחר הלקיחה וא"כ אמאי מותרת תאסר מספק לכו"ל דמעיקרא ס"ד שוחט ונמצאת טריפה כגון שנקבו הדקין ופריך אמאי מותרת שמא אחר לקיחה היה ומשני שנמצאת טריפה בבני מעייס כגון שניטל הכבד (ל) או טרפות אחרת שודאי היה משנולד: **תנאי היא נאמר מכשיר כו' אף מכשיר האמור בחוץ עשה בו מכשיר כמכפר.** פי' בקונטרס מכשיר היינו ליפורי מצורע ומכפר עגלה ערופה תימה דהכא משמע דילפינן ליפורים לאסורים בהנאה מעגלה ערופה ובכריתות (ד"ה כה.) משמע דילפינן עגלה ערופה מליפורים ויש לומר דמעיקרא צריך למילף ליפורים מעגלה ערופה דמה עגלה ערופה אסורה לכל הפחות משעת עריפה אף ליפור דמשולחת אסורה לשייך בה והיינו על כרחך מחיים קודם שנשתלחה (כ) וכיון דאסכמן איסור מחיים במשולחת אם כן שפיר יליף התם עגלה ערופה דנאסרת מחיים מליפור המשולחת ואחר כך ילפינן ליפור השחוטה דנאסרה אף מחיים דהיינו משעת לקיחה מעגלה ערופה (ל):

(ד) [פסחים כב: וש"נ], בכורות ו: ב"ק מא: פסחים כב: [מגיגה יב. ע"ש], ג) [בכמ"ש נוסף: שבת, וכ"ה בב"ק ופסחים], ד) ע"ז כט: חולין יא. ד) [בכמ"ש בפסים], ו) [בכמ"ש: בחוץ], ז) חולין פב., ט) [ע' חולין שם], י) ג"ז שם [מחיים ע: כריתות כה., כ) [ע' תוס' חולין פב ע"א ד"ה אמר רבי יוחנן], ל) [ספי' פרשת ראה [חולין קמ.], מ) נגעים פי"ד מ"ה, נ) מוספתא דנגעים פ"ח ה"א ע"ש, ס) [בכמ"ש: עקיבא], ע) כתובות לד. ב"ק עא. חולין פ. פל., פ) [בכמ"ש נוסף: אבל], צ) [חולין קמ. כריתות כה.], ק) [בכ"ש בפסים], ר) ע"ז נד:, ש) עיין בס"ז ורש"ש, ת) [ב"ק סג ע"ב], א) [בדפו"ר: קדושי", ויתכן דל"ל קדושים], ב) [ע' חולין קמ ע"א], ג) [שם מג ע"א], ד) [שם עו ע"א], ה) [ע' תוס' הרא"ש דרש"י חזר בו], ו) [דברים כא, ל], ז) [וע"ע תוס' ע"ז כט: ד"ה כפרה וכמולין פב. ד"ה א"ל יגאן], ח) [פסחים כא:], ט) ל"ל ולא. רש"ל, י) [חולין מב ע"א], כ) [שם], ל) [וע"ע תוס' כריתות כה ע"א ד"ה תנאי, ותוס' חולין פב ע"א ד"ה גמר],

הגהות הב"ח

(ה) גמ' משעת לקיחה קיחה קיחה מעגלה ערופה. נ"ב ב"ס בס"א [ע' מהרש"ל]: (ב) תוס' ד"ה שחטה וכו' קרום של מוח או נחתכו וכו' שחיטה ולא מקודם:

מוסף תוספות

א. דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו [יומא נט:]. תוס' ע"ז כט: דומיא דשחיטה בקדשים כדאמר בסמוך. ריטב"א. ב. כתיב בקדשים דמיתסרי אף מחיים. תוס' ע"ז כט: ג. ואין לומר ציפורי דעלמא דאם כן ליתני נמי שורים הנסקלים. תוס' טוק. ד. ויש בה מצות הורדה. תוס' הרא"ש. ה. ומי לא עסקינן שהם כבר אצלו. שם. ו. היינו הפרשה כדאמרינן אין הקינין מתפרשין אלא בלקיחת בעלים או בעשית כהן. שם. ז. דכיון דגלי לן קרא דשחוטה מיתסרא סברא הוא דגם המשולחת שתאסר עד השילוח שסברא הוא ששתיהן שוות עד גמר מצוותן. תוס' כריתות כה. ח. הלכך שחוטה נמי תיאסר בהנאה. תוס' שם. ט. גבי פלוגתא דעגלה ערופה מתי נאסרת רב המנונא אמר מחיים רבה אמר לאחר מיתה ודחיק לאשכוחי תנא כרב המנונא ומייתי לה מהכא דגמיר מכשיר ממכפר. תוס' הרא"ש. י. דשני ציפורים גמר ממכפר אפילו המשולחת. שם. כ. דלאחר שילוח שריא כדאמרינן בשמעתין. שם.

עין משפט נר מצוה

קסט א מיי' פי"א מהל' טומאת צרעת הל"ז:
קע ב מיי' פ"י מהל' רוצח הל"ו:
קעא ג מיי' פי"א מהל' טומאת צרעת הל"ט:
קעב ד ה ו מיי' שם הלכה ז:

תורה אור השלם

1. אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאֹתוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ: דברים ו יג
2. כָּל צִפּוֹר טְהֹרָה תֹּאכֵלוּ: דברים יד יא

תוס' ר"י הזקן

כפרה. כפר לעמך ישראל [דברים כא, ח], וקדשים אסירי בהנאה. צפורי מצורע. מכשיר בחוץ הם שהרי חוץ לעיר נעשית מצותה להכשיר המצורע לבא אל המחנה. מכשיר בפנים. אשם מצורע. מכפר בפנים. כל הקרבנות. מכפר בחוץ. עגלה ערופה. המשולחת. אחת מהצפרים שהיה משלח שמותרת דכל ריבויא הוא. השחוטה. שאסורה.

מוסף רש"י

את לא דריש. לריבויא דסבר לה כשמעון העמסוני שפירש כל אתים שבתורה לרבות, כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא, אמר מה אלהים לירא עמו, פירש מכולן וחזר בו מכל ריבויין שדרש, דמדהא לאו לרבויי אתא, טולהו נמי לאו לרבויי אתו (פסחים כב:). פירש מכל דרשות שדרש, דכל אתין בתין לרבות חד אין מה לרבות בו (בכורות ו:). לרבות תלמידי חכמים. שיהא מורא רבן כמורא שמים (פסחים כב:). כפרה כתיב בה בקדשים. כפר לעמך ישראל, מה קדשים אסורין בהנאה אף היא אסורה בהנאה (חולין יא. ובני"ז ע"ז כט:). נאמר מכשיר ומכפר מבפנים ונאמר מכשיר ומכפר מבחוץ. מכשיר בפנים, אשם מצורע וחטאות ממוסרי כפרה דזכין ויולדות שאין בתין אלא להכשירן בקדשים: מכפר בפנים, כל חטאות ואשמות, מכשיר בחוץ, לפורי מצורע שהן לטהר, מכפר בחוץ, שעיר המשתלח (חולין קנ.). ועגלה ערופה (כריתות כה.). עשה בו מכשיר כמכפר. אשם מצורע כשאר חטאות ואשמות (כריתות כה.). אף מכשיר ומכפר האמור בחוץ עשה בו מכשיר. לפורי מצורע דאסורין בהנייה מחיים, כמכפר. כשעיר המשתלח ועגלה ערופה (שם). משעת שחיטה. ונאסרת שחוטה אבל המשולחת מותרת בכתיב (ויקרא יד) ושלח את הצפור החיה וגו', ולא אמרה תורה שלח לתקלה (חולין פב.). משעת לקיחה. ושמיהן נאסרות עד שישלח (שם). מה עגלה ערופה. שנאמר בה קיחה, ולקחו שנאמר בה קיחה, ולקחו זקני העיר היא עגלת בקר, אסורה מחיים, אף ולקח למטהר שתי צפרים חיות, אסורות מחיים, ומיהו עגלה ערופה יש לה גזול לאסר בירידתה לנחל

איתן, אבל אלו אין בהן מעשה מלקיחה ועד שחיטה, וכיון דנאסרות מחיים על כרחך משעת לקיחה (שם). **גבול שמעתי.** מאימתי נאסרת (שם. חבחים ע: וכריתות כה.). **ונסבין חבריא.** וקבורין התלמידים מדעתם (חבחים ע:). **וזה אשר לא תאכלו מהם.** ימיהא הוא, מהם מן הטהורין, דהא אטהורין דלעיל מיירי קא, **לרבות את השחוטה.** אבל המשולחת מותרת דלא אמרה תורה שלחה כדי שיכשלו בה אחריני, שיהו נדין ואוכלין אותה בני אדם, אלא ודאי מותר (חולין קנ.).

הרי רובע ונרבע בעדים דבעלי חיים נינהו ואסירי. להכי נקט עדים דאי על פי עד אחד או על פי בעלים אינם אסורין להדיוט ואם תאמר לפי ר"ת דמפרש[ד] דשור הנסקל שרי בהנאה כל זמן שהוא חי אלא עד אחר הסקילה וכן נמי קאמר ברובע ונרבע אם כן קשה מהכא דמאי קאמר דבעלי חיים אסירי דמשמע אסורין בהנאה אף מחיים ולפי שיטתו לא נזכר כאן הנאה[ה] כלל אלא ה"פ לא מצינו בעלי חיים דאסירי כלומר שהזהיר הכתוב שלא לשוחטו כדי לאכול הבשר ופריך הרי רובע ונרבע דבעלי חיים נינהו ולא הזהיר הכתוב אלא לשוחטן כדי לאכול הבשר אבל ליהנות מהם כל זמן שהם חיים ודאי מותר[ו]:

כל שעומד תוך העיר ויזרקנה חוץ לחומה. פי' הקונטרס דבשדה לא מהני שילוח דבעינן ושלח על פני השדה וקשה שהרי מצורע היה ונטהר חוץ לעיר שהרי אסור ליכנס לפנים מן החומה וי"ל דשמע אחר כפרה היה הכהן נושאה או הוא או שלוחו לעיר ומשלחה חוץ לעיר: **מה שלי בשלך אסור.** פי' בקונטרס אסור בהנאה לפי שאין להם מי יתירם דכיון דהוקדשו אינן יכולין להיות מותרים אלא ע"י זריקה מתרת בקדשים ואלו שנשחטו בחוץ אין מזרקין והקשה הר"מ דכמו כן מצינו שזריקה מוציאה מידי מעילה ואפילו הכי אמרינן (מעילה דף יב.) קדשים שמתו יצאו מידי מעילה ואע"ג שלא מזרק הדם וכמו כן נאמר שהשחיטה מוציא מידי איסור אבר מן החי ויהיו מותרים באכילה לפיכך פירש הר"ם מה שלי בשלך אסור ואין להם תורת קדשים לעלות למזבח לפטור הבעלים אף שלך בשלי לא היה להם תורת חולין ולא חזו להתרה דשייך בהו דהיינו אכילה:

תלמוד לומר ושחטו ושחט אותו ושחט אותו. פי' בקונטרס דתלתי קראי כריכי חד לחיה וחד לעופות וחד לאיסור אכילה בדיעבד כדמפרש גמרא[ז] אם אינו ענין לשחיטה תניהו לאכילה דלבעלי מומין לא איצטריך קרא אף לשחיטה כדמפרש טעמא שהרי הוא מין הבשר והספר רואה להניאו מסברא ולא צריך קרא אע"ג דבחיה נמי קאמר מרבה אני את החיה שישנה בשחיטה כבהמה משמע דבלאו קרא מייתי לה ויש לומר דה"ק מרבה אני את החיה בדוחק אי לאו קרא אבל כיון דאיכא קרא נוקי בה קרא אבל בעלי מומין יותר שוין שהן מין הבשר וישנו בשחיטה עוד י"ל ת"ל ושחטו ושחט אותו ושחט אותו דמשמע דמצריך ג' קראי חד לבעלי מומין וחד לחיה וחד לעופות ואיסור אכילה בדיעבד נפקי לה מקרא דתמימים דכי היכי דנפקא לן דאסירי לאכול תמימים מוזבחת ואכלת כמו כן נמי אסור הני מאחר דנפקא לן דאסור לשוחטן בעזרה דנאמר דקרא דמה שאתה זובח קאי אכולהו: אלמא

מוקצה ונעבד דבעלי חיים נינהו ואסירי אבי אסירי לגבוה להדיוט מישרא שרי מתקיף לה רבי ירמיה הרי[ב] רובע ונרבע בעדים דבעלי חיים נינהו ואסירי אלא אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי לא מצינו רוב בעלי חיים שאסורים דבי ר' ישמעאל תנא דאמר קרא [1]ושלח[ג] על פני השדה כשדה מה שדה מותרת אף האי נמי מותרת האי שדה להכי הוא דאתא ההוא מיבעי ליה לכדתניא [ג]שדה שלא יעמוד ביפו ויזרקנה לים בגבת ויזרקנה למדבר ושלא יעמוד חוץ לעיר ויזרקנה בתוך העיר אלא כל שעומד בעיר ויזרקנה חוץ לחומה ואידך א"כ ניכתוב קרא שדה מאי השדה שמע מינה תרתי [ג]רבא אמר [ד]לא אמרה תורה שלח לתקלה: בשער נזיר: מנלן דאמר קרא [2]קדש יהיה גדל פרע שער ראשו [ה]דגידולו יהיה קדוש אי מה קדש תופס את דמיו ויוצא לחולין אף שער נזיר תופס את דמיו ויוצא לחולין מי קרינן קודש קדוש קרינן: בפטר חמור: נימא מתניתין דלא כר' שמעון דתניא [ה]פטר חמור [ו]אסור בהנאה דברי ר' יהודה ור' שמעון מתיר אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לאחר עריפה ודברי הכל: בשר בחלב: מנלן [ז]דתנא דבי ר' ישמעאל [3]לא תבשל גדי בחלב אמו ג"פ אחד [ח]איסור אכילה ואחד איסור הנאה ואחד איסור בישול מתניתין דלא כי האי תנא [ט]דתניא [4]ר"ש בן [ט]יהודה אומר בשר בחלב אסור באכילה ומותר בהנאה שנאמר כי עם קדוש אתה לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו ולהלן הוא אומר [4]ואנשי קודש תהיון לי מה להלן אסור באכילה ומותר בהנאה אף כאן אסור באכילה ומותר בהנאה: וחולין שנשחטו בעזרה: מנא הני מילי אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר אמרה תורה שחוט [ט] לי בשלי ושלך בשלך מה [ח]שלי בשלך אסור [ח]אף שלך בשלי אסור אי מה שלי בשלך ענוש כרת אף שלך בשלי ענוש כרת אמר קרא [5]ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' ונכרת על קרבן ענוש כרת על חולין שנשחטו בעזרה אין ענוש כרת איכא למיפרך מה לשלי בשלך שכן ענוש כרת אלא אמר אביי מהכא[ט] [6]ושחטו [7]ושחטו אותו [8]ושחט אותו תלתא קראי יתירי מה תלמוד לומר לפי שנאמר [9]כי ירחק ממך המקום וזבחת ברחוק מקום [ט]אתה זובח ואי אתה זובח במקום קרוב פרט לחולין שלא ישחטו בעזרה ואין לי אלא תמימים הראוים ליקרב מנין לרבות בעלי מומין מרבה אני את בעלי מומים שכן מין [ט]המכשיר מנין לרבות את [ט]החיה מרבה אני את החיה שהיא בשחיטה כבהמה מנין [ו]לרבות את העופות תלמוד לומר ושחטו ושחט אותו [ט]ושחט אותו יכול לא ישחוט ואם שחט יהא מותר תלמוד לומר כי ירחק ממך המקום וזבחת ואכלת מה שאתה זובח ברחוק מקום אתה אוכל ואי אתה אוכל מה שאתה זובח במקום קרוב פרט לחולין שנשחטו בעזרה ואין לי אלא תמימים הראוים

מוקצה. בהמה [ט] שהוקצה לתקרובת ע"ז אסורה לגבוה כדאמר בתמורה (דף כח.) מן הבהמה[ט] להוציא את הרובע ונרבע מן הבקר להוציא את הנעבד מן הצאן להוציא את המוקצה. **נעבד שהשתחוה לה: רובע ונרבע בעדים.** דבני סקילה נינהו דכתיב (ויקרא כ) והרגת את האשה ואת הבהמה ונרבע דכתיב (שם) ואת הבהמה תהרגו וילפינן לעיל (דף נו:) [ט] משנגמר דינו נאסר ואפילו שחטו ולהכי נקט בעדים דאינו נסקל בעד אחד דאמר מר (בב"ק דף מד:) כמיתת הבעלים כך מיתת השור: **יפו.** חומתה על היסוד: **בגבת.** חומתה על המדבר ורחמנא אמר שדה: **שעומד בתוך העיר ויזרקנה חוץ לחומה.** מדכתיב[ט] ושלח את הצפור החיה אל מחוץ לעיר מכלל דעומד בעיר ומשלחה אל החוץ דאי בעומד חוץ לעיר מאי ושלח אל מחוץ לעיר איכא הא מעיקרא קודם שילוח נמי התם קיימת: **רבא אמר.** סברא הוא שהמשלחת מותרת דלא אמרה התורה שלח לתקלה שתהא למכשול עון וילכדנה אדם ויאכלנה. וקרא דאמרן לעיל[ט] לרבות את המשולחת אסמכתא בעלמא היא: **אמר קרא קדש יהיה.** חסר וי"ו כתיב[ט] למידרש ביה קודש הוא וזה א' מן השלשה עשר במסורת חסרים: **קדוש קרינן.** להכי קרינן קדוש למעוטי דמיו שאין דין קדושה עליו. קודש משמע שם קדושה קדוש משמע הוא קדוש: פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון בבכורות[ט]: **לאחר עריפה ודברי הכל.** דאמר התם ומודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור וגמר עריפה עריפה מעגלה ערופה: **ומופר בהנאה.** דכתיב (שמות כב) לכלב תשליכון אותו: **שחוט שלי בשלי.** שחוט זבחי בחלרי כדכתיב (ויקרא ו) ושחט את בן הבקר וגו': **ושלך בשלך.** כדכתיב (דברים יב) וזבחת מבקרך ומצאנך וסיפיה דקרא בשעריך: **מה שלי בשלך אסור.** בהנאה דמי יתיר הנאה שנאסר בה מחיים אחרי שאין דמו מזרק: **ושחטו ושחט אותו ושחט אותו מה ת"ל.** שלש פרשיות סמוכות זו לזו בשלמים בראשונה כתיב ושחטו פתח אהל מועד ובשתים כתיב ושחט אותו מת"ל אלו שלשה מיעוטין דמשמע מכולהו זה נשחט בעזרה ולא אחר: **לפי שנאמר כי ירחק וזבחת.** הכתוב להתיר להם בשר תאוה משיבאו לארץ והם יתרחקו מן המשכן לפי שנמצדר לא הותרו לאכול שום בהמה הראויה להקריבה אלא על ידי הקרבה[ט]: **בריחוק מקום.** חוץ למקדש: **אתה זובח.** חולין שלך ואי אתה זובח בעזרה שהוא מקום הקרוב לו: ה"ג **פרט לחולין שלא ישחטו בעזרה: אלא תמימים.** [ט] וכראויה להקרבה הכתוב מדבר דאילו בשאין ראויה להקרבה לא איתסר בשר תאוה דילהו במדבר: **שכן מין הבשר.** להקריב[ט] כיון דדמי להו בהכי אתי[ט] למיגמר ליה במה מצינו להחמיר ולאסור: **שהיא בשחיטה כבהמה.** ואיתקש לפסולי המוקדשין בפרשה זאת אך כאשר יאכל את הצבי וגו' ודרשינן ליה בשחיטת חולין (דף כח.) מה פסולי המוקדשין בשחיטה אף צבי ואיל בשחיטה וכיון דבשחיטה איתקש להו איכא למיגמר נמי מינה שלא תהא שחיטה בעזרה דכל דבר שביאה אסר רחמנא: **מנין לרבות את העופות.** שאין שחיטתן מפורשת בתורה[ג]: הכי גרסינן בתורת כהנים **תלמוד לומר ושחטו ושחט אותו ושחט אותו.** והכי נמי גרסינן בספרי ופירושא[ג] חד לחיה וחד לעופות וחד לאיסור אכילה בדיעבד. ודקתני מרבה אני את החיה הכי קאמר אי לא כתב קרא איכא למימר אתא לריבויא בדוחקא:

ת"ל

עין משפט נר מצוה

קעג א מיי' פ"ג מה' איסורי מזבח הל"ו והל' יא:
ב [מיי' שם פ"ד הל"ב]:
קעד ג מיי' פי"א מהל' טומאת צרעת הל' ח:
ד [מיי' פ"ו מהל' מירות הל"ד]:
קעה ה מיי' פי"ב מהל' כלאים הל"ד סמג עשין קמא טוש"ע יו"ד סי' שכא סעי' ח:
קעו ו מיי' פ"ט מהל' מאכלות אסורות הל"א סמג לאוין קמ טוש"ע יו"ד סי' פז סעיף א:
ז [מיי' פי"ח מהל' מעשה הקרבנות]:
קעז ח ט י מיי' פ"ב מהל' שחיטה הל' ז סמג עשין סג:

תורה אור השלם

1. וְהִזָּה עַל הַמִּטַּהֵר מִן הַצָּרַעַת שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְשִׁלַּח אֶת הַצִּפֹּר הַחַיָּה עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה:
ויקרא יד ז
2. כָּל יְמֵי נִדֶּר נִזְרוֹ תַּעַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ עַד מְלֹאת הַיָּמִם אֲשֶׁר יַזִּיר לַיְיָ קָדֹשׁ יִהְיֶה גַּדֵּל פֶּרַע שְׂעַר רֹאשׁוֹ:
במדבר ו ה
3. רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ:
שמות כג יט
רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ:
שמות לד כו
לֹא תֹאכְלוּ כָּל נְבֵלָה לַגֵּר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ אוֹ מָכֹר לְנָכְרִי כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ:
דברים יד כא
4. וַאֲנָשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיֻן לִי וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ לַכֶּלֶב תַּשְׁלִכוּן אֹתוֹ:
שמות כב ל
5. וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַיְיָ לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְיָ דָּם יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ:
ויקרא יז ד
6. וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחַט פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
ויקרא ג ב
7. וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
ויקרא ג ח
8. וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
ויקרא ג יג
9. כִּי יִרְחַק מִמְּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְיָ לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ וְאָכַלְתָּ בִּשְׁעָרֶיךָ בְּכָל אַוַּת נַפְשֶׁךָ:
דברים יב כא

גליון הש"ס

גמ' רשב"י אומר משום ר"ש (בן יוחאי). כן הוא בחולין קנז:

מסורת הש"ס

א) תוספתא דב"ק פפ"ד, ב) מ"כ פ' מצורע פרשה ב, ג) [ע' תוס' חולין קטו. ד"ה לא אמרה וכו' קושיא ופרוקה ולא הזכירו מ"ש רש"י הכא בד"ה רבא אמר וכו' וקרא דאמרן כו' אסמכתא בעלמא היא], ד) יומא סז: חולין קטו. ה) פסחים כג., קנ., ו) בכורות טו., ז) ממילתא סוף פ' משפטים חולין קטו:, ח) חולין קטו. בכורות י. מנחות קא:, ט) [מרש"י לקמן נח. שכתב בד"ה בנשר בחלב ר' שמעון לטעמיה דאמר לעיל מותר בהנאה עכ"ל משמע דגרים כאן יומתי אמנם בבכורות ובמנחות ובחולין איתא ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש], י) [תו"כ פרשת ויקרא פיסקא קסג], כ) ספרי פ' ראה, ל) פ"א הבשר, מ) [ושחט אותו (הסמי) ליתא בכת"י ובדפו"ר, וגם לא הובא בכש"ל. ונראה שנוסף בדפוסים מאחרים ע"פ רש"י. אמנם עי' ריטב"א], נ) [בדפו"ר: שהוקלמ], ס) [ויקרא ה, ב], ע) [בדפו"ר: דמשנגמר], פ) [ויקרא יד, נג. בנגעי בתים], צ) [בעמוד ה], ק) ל"ל הוא קדש כתיב למידרש ביה קדוש הוא כי'. רש"ל, ר) [ע ע"ב], ש) [ע"י חולין נח: - ח. פלוגתת רבי ישמעאל ורבי עקיבא בזה], ת) [בדפו"ר: ובכלאים, וכן בהמשך הדיבור ויסין], ב) [בדפו"ר: לימיר]. ומהרש"ל מוחק לגמרי מינה זו. ובדפו"מ הדפיסו למיגמר], ג) [חולין ד ע"ח, וע"ש מ:], ד) [בב"ק מה. תוד"ה מכור, בסנהדרין עט: ד"ה בשור, ובזבחים ע: ד"ה לפיכך], ה) [ע"ש לשופץ מחיים. (הר"ש מלעבסוי)], ו) [וע"ע תוס' סנהדרין עט: פ. בד"ה בשור שלא נגמר ותוס' זבחים נ: עפ. בד"ה אפי' אחמ], ז) [בתוס' הרא"ש דאסר], ח) [וכ"כ ברש"י דפו"ר, ועיין רש"ל, ומהרש"ל],

---

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר קרא ושלח את הצפור החיה על פני: (ב) שם שחוט שלי: (ג) רש"י ד"ה ר"ג בת"כ וכו' ופירושא (חד לחיה וכו' בדיעבד) תא"מ וכ"ג ס"א חד לבעלי מומין וחד לחיה וחד לעופות):

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוס' ר"י הזקן

מוקצה. בהמה שהוקצה לתקרובת ע"ז. נעבד. שהשתחוה לה ואסירי לגבוה כדאיתא בתמורה [כח, א]. רובע ונרבע בעדים. דבני סקילה נינהו ואסורים לאחר שנגמר דינם. לתקלה. שאם ילכדנה אדם יאכלנה הילכך הואיל ואמרה ושלח ודאי מותרת היא. פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון מפרש בבכורות [ט, א], וקאמר התם דמודה ר' שמעון לאחר עריפה שהוא אסור בהנאה.

פ"ל כו'. כיון דאיתרבו הכי מיניהו לענין איסור שחיטה איתרבו נמי לענין אכילה כתמימים: **ואי אמר משליך ללב וכו'.** והכי משתמעי חולין מיניה דאילו האי קרא מיירי בבשר היולא חוץ ממחיצתו כגון עובר שהוציא את ידו בשחיטת אמו יכולים לה (חולין דף סח.) מהאי קרא לאיסורא ובשר בשדה כגון שילא בשר חוץ לחמיצתו בגלוי כשדה שאין לו מחיצה הרי הוא כטרפה ולא תאכלו ומיעטו בסיפיה לכלב תשליכון אותו למעוטי חולין שנשחטו בעזרה ודריש הכי אותו הוא דנאסר ביציאת מחיצה ולכלב תשליכון אותו דמותר בהנאה ולא חולין שנשחטו בעזרה הנאסרין ע"י כניסת מחיצה לאסורין אף בהנאה: **תניא המקדש בפטר חמור וכו'.** בריית' היא: **רבי שמעון אומר מקודשת.** בפטר חמור מחייב ר' שמעון לטעמיה דאמר לעיל (דף מז:) מותר בהנאה: **ובשר בחלב.** רבי שמעון לטעמיה דאמר לעיל (שם) ומותר בהנאה: **וכחולין בעזרה.** קסבר איסורו לאו דאוריית' לא איסור שחיטתו ולא איסור הנאתו ולא דריש בריחוק מקום הכי אלא מדרבנן דילמא אתי למימר קדשים שנפסלו לאחר שחיטה הן שלא נזרק דמן וקא מתהני מיניהו ואתי ליהנות מקדשים שלא נזרק דמן (א): **ישרפו.** ולא סגי להו בקבורה אלמא איסורו מן התורה דאי מדרבנן מי מחמרינן כולי האי נהי דבבהמה גזור אטו פסולי המוקדשין דלא ניתרו קדשים פסולין נקבריס אלא היא עיקר איסור דידה לאו דאוריית' מהיכא תיתי הא ליכא למיגזר אטו קדשים ולמה היא בשריפה (ב) ואפילו בקבורה אלא ודאי איסורן מן התורה ושריפתן מדברי סופרים בבהמה גזור דילמא אתי למימר קדשים פסולין לקבורה והתורה אמרה ישרפו (ג) ובחיה נמי גזרו שלא תחלוק בדין חולין שנשחטו בעזרה שהשוו חכמים דבריהן בכל מקום שלא יפקפקו בהם (ד): **פגלא.** קנטרן רגיל לחלוק על חבריו: **הכא במאי עסקינן.** דאמר רבי שמעון מקודשת שנמצאת טריפה ור' שמעון לטעמיה דאמר לענין כיסוי הדם (חולין דף פה.) ואותו ואת בנו (שם דף פח.) ותשלומי ארבעה וחמשה (ב"ק דף עא.) שחיטה שאינה ראויה לאכילה לא שמיה שחיטה וכל חיוב ואיסור הבא ע"י שחיטה אינו חל עליה הילכך איסור חולין הללו ע"י שחיטה בא עליה והא לאו שחיטה היא: **אם טריפה.** טריפה הייכרת: **מנלן.** דלא תפסי דמייהו: **שאסה מהייב** גרסינן: **יצא בשר.** מקדושת שביעית דבפירות גופייהו כתיב בו תהיה בהווייתו תהא אבל חילופיהם הן יוצאין לחולין: **ופירי עצמו.** הפירי הראשון אסור לאחר הביעור שלא יצא מקדושתו: **מתני' ומתנינן.** הזרוע והלחיים והקיבה: **ואפילו הוא ישראל.** וקא ס"ד אע"פ שאין לו בכל אלו אלא טובת הנאה שבידו לתתם לכל מי שירצה וגם היא לא זכתה אלא בטובת הנאה זו שהיא צריכה ליתנם לכהן והמעשר ללוי ומיקדשא בטובת הנאה זו דקסבר טובת הנאה ממון: **גמ' אינה ממון.** לקדש בו האשה: **כמי שהורמו דמיין.** הואיל ועומדת לתרום וגמרה מלאכתו לכך וחכה הכהן בחיוי בתרומה שבו שלא הוטל עליו אלא להפרישה ולקיימה לעצמו אף יורש זה יפרישנה וימכרנה לכהנים וכן היא תמכרנה. והוא הדין דהוה מצי בטבל כישראל ומעכבה לעצמו, ואף יורש זה יפרישנה וימכרנה, וכן היא תמכרנה וממון נתן לה. והוא הדין דהוה מצי לאוקומא בשנפלה לו תרומה מבית אבי אמו כהן, אלא לא רוצה לאוקומה הכי, דאם כן קשיא ליה מאי קמ"ל פשיטא, ואוקומה בטבלין, ואשמעינן מתני' דכמי ו) שהורם המוריש התרומה דמי, דאי לאו כמו שהורישו במתנות וחייב היורש ליתנם לכהן. ומסתברא דהלכתא כעולא, ואע"ג דאמר רבא פרק בתרא דנדרים (פד., ב) לגבי מודר דטובת הנאה ממון, לא פליג אדעולא, דהתם איירי במודר דאפילו ויתור אבו [כל שכן] באלו (הוריתות הוא) [דהור] ממון גמור, אבל עולא מיירי בדבר שצריך ממון כגון קדושי אשה דטובת הנאה אינה ממון. אבל כהן שקדש בתרומה מקודשת ואפילו היא ישראלית שהרי היא מוכרת אותם להכהן. (ובכתובות פ"ה) [ובבכורות פ"א יא, א] נמי א"ר נחמן דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין ובמכות פרק אלו הן הלוקין [כ, א] נמי אסיק רבא דכמי שהורמו דמי לכל דבר שהוא מן התורה, דקאמר מחיצה לאכול הבאים כאחד.

אלמא חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא. ול"ת הא משמע לאיכא איסורא דרבנן דהכי משמע ליטנא ול"כ היאך מקדש בהן והאמר רב בפ"ק דפסחים (דף ז.) דהמקדש מו' שעות ולמעלה ואפילו בחיטי קרדייתא דאינם אסורים אלא מדרבנן אין מוסשין לקדושין וי"ל דהתם איכא מיהא שעות דאורייתא לפי מה שפי' ר"ת ז) התם א אבל הכא ליכא אלא איסורא דרבנן ולפי' הקונטרס נמי לא קשה מידי למסקנא דהא אפילו לר"ש אינה מקודשת ט): **וכן חיה שנשחטה בעזרה.** וע"כ דאורייתא נשרפים כדמוכח פרק כיסוי הדם ב (חולין דף פה:) דקאמר התם אמ"ב דחולין שנשחטו בעזרה דאורייתא היינו דגזרינן חיה אטו בהמה וימחו מה דקאמר וכן חיה אלא אי אמרת לאו דאורייתא מאי וכן חיה היא גופה אינה אלא דרבנן ואנן נגזור: **ושני כתובים הבאים באחד אין מלמדין.** תימה היכי הוו ב' כתובים הבאים כאחד הא לא אתי שביעית מעבודת כוכבים דאיכא למיפרך מה לעבודת כוכבים שכן אסורה בהנאה וי"ל מ"מ נכתוב שביעית ויתי עבודת כוכבים מינה וכהאי גוונא מיקרי שפיר ב' כתובים הבאין כאחד בכמה דוכתי ג) ולא בעינן שיהא כל אחד בכמה דוכתי ד) ולא אכתי אי לא כתיב עבודת כוכבים לא הוה ידעינן דינא דעבודת כוכבים משביעית שהרי אינם שוים דשביעית אחרון אחרון נתפס והראשונים יוצאים לחולין ובעבודת כוכבים (ע"ז דף נד:ה) איכא למאן דאמר חליפין וחליפי חליפין אסורין ואפילו למאן דאמר חליפי חליפין מותרים אכתי לא הוי כשביעית שהאחרון נתפס וי"ל מדכתיב (דברים ז) ו) כי חרם הוא דמשמע מינה דלדרשא אתא לומר דעבודת כוכבים ושביעית הוו ב' כתובים הבאים כאחד דליכא למימר דאיצטריך לגופיה לאשמועינן דחליפי חליפין מותרים דהא ידעינן מדכתיב (שם) ז) כמוהו דמשמע שאינו עושה כיולא בו אלא פעם אחת ח): מיימי

בשר אלו ואלו מתבערים בשביעית בבשר דגים יצא בשר נכנסו דגים בדגים יין יצאו דגים נכנס יין ביין שמן יצא יין נכנס שמן הא כיצד ט) אחרון אחרון נתפס בשביעית ופירי עצמו אסור הניחא למאן דאמר אין מלמדין אלא למאן דאמר מלמדין מאי איכא למימר מיעוטי כתיבי כתיב הכא ט) כי חרם הוא וכתיב התם יובל היא היא אין מידי אחרינא לא: **מתני'** ט) המקדש בתרומות ובמעשרות ובמתנות יובמי חטאת ובאפר (ט) חטאת הרי זו מקודשת ואפילו ישראל: **גמ'** אמר עולא הטובת הנאה אינה ממון איתיביה רבי אבא לעולא המקדש בתרומות ובמעשרות ובמתנות במי חטאת ובאפר פרה הרי זו מקודשת ואפילו ישראל א"ל ט הכא בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן וקא סבר יומתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין בעא מיניה ר' חייא בר אבין מרב הונא מ טובת הנאה ממון או אינה ממון אמר ליה תניתוה המקדש בתרומות ובמעשרות ובמתנות במי חטאת ובאפר פרה הרי זו מקודשת ואפילו ישראל א"ל ולאו אוקימנא בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן א"ל

הראוים ליקרב מנין לרבות בעלי מומין מרבה אני בעלי מומין שכן מין (ח) המכשיר ומנין לרבות את החיה מרבה אני את החיה שהיא בשחיטה כבהמה מנין לרבות את העופות ת"ל ושחטו ושחט אותו ושחט אותו יכול לא ישחוט ואם שחט ישליכנו לפני כלבים תלמוד לומר [1]לכלב תשליכון אותו אותו אתה משליך לכלב [2]ואי אתה (ח) משליך חולין שנשחטו בעזרה אשכחינהו מר יהודה לרב יוסף ולרב שמואל בריה דרבה בר בר חנה דהוו קיימי אפיתחא דבי רבה אמר להו תניא המקדש בפטר חמור בבשר בחלב ובחולין שנשחטו בעזרה ר' שמעון אומר מקודשת וחכ"א אינה מקודשת אלמא [3]חולין שנשחטו בעזרה לר' שמעון לאו דאורייתא [4]ורמינהו ר"ש אומר חולין שנשחטו בעזרה ישרפו וכן חיה שנשחטה בעזרה אישתיקו אתו לקמיה דרבה אמר להו [7]פלגא אוקמינהו הב"ע כגון שנשחטה ונמצאת טריפה ור"ש לטעמיה [6]דתניא השוחט את הטריפה וכן השוחט ונמצאת טריפה זה וזה חולין בעזרה ר"ש מתיר [2]בהנאה וחכמים אוסרים: מכרן וקידש בדמיהן מקודשת: מנלן מדגלי רחמנא בעבודת כוכבים [2]והיית חרם כמוהו [1]כל [3]שאתה מהייה הימנה הרי הוא כמוהו מכלל דכל איסורים שבתורה שרו ונילף מינה משום דהוה עבודת כוכבים ושביעית שני כתובים הבאים כאחד (ח) וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין עבודת כוכבים הא דאמרן שביעית מאי היא [3]יובל היא קודש תהיה לכם (ט) מה קודש תופס את דמיו [4]אף שביעית תופסת דמיה אי מה קודש תופס את דמיו ויוצא לחולין אף שביעית תופסת דמיה ויוצאה לחולין תלמוד לומר תהיה בהווייתה תהא [5]כיצד לקח בפירות שביעית

אם אינה מקודשת אינה אלא בטובת הנאה זו שהיא לריכה ליתנם לכהן והמעשר ללוי ומיקדשא בטובת הנאה זו דקסבר טובת הנאה ממון: **גמ' אינה ממון.** לקדש בו האשה: **כמי שהורמו דמיין.** הואיל ועומדת לתרום וגמרה מלאכתו לכך וחכה הכהן בחיוי בתרומה שבו שלא הוטל עליו אלא להפרישה ולקיימה לעצמו אף יורש זה יפרישנה וימכרנה לכהנים וכן היא תמכרנה. והוא הדין דהוה מצי בטבל כישראל ומעכבה לעצמו, ואף יורש זה יפרישנה וימכרנה, וכן היא תמכרנה וממון נתן לה. והוא הדין דהוה מצי לאוקומא בשנפלה לו תרומה מבית אבי אמו כהן, אלא לא רוצה לאוקומה הכי, דאם כן קשיא ליה מאי קמ"ל פשיטא, ואוקומה בטבלין, ואשמעינן מתני' דכמי ו) שהורם המוריש התרומה דמי, דאי לאו כמו שהורישו במתנות וחייב היורש ליתנם לכהן. ומסתברא דהלכתא כעולא, ואע"ג דאמר רבא פרק בתרא דנדרים (פד., ב) לגבי מודר דטובת הנאה ממון, לא פליג אדעולא, דהתם איירי במודר דאפילו ויתור אבו [כל שכן] באלו (הוריתות הוא) [דהור] ממון גמור, אבל עולא מיירי בדבר שצריך ממון כגון קדושי אשה דטובת הנאה אינה ממון. אבל כהן שקדש בתרומה מקודשת ואפילו היא ישראלית שהרי היא מוכרת אותם להכהן. (ובכתובות פ"ה) [ובבכורות פ"א יא, א] נמי א"ר נחמן דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין ובמכות פרק אלו הן הלוקין [כ, א] נמי אסיק רבא דכמי שהורמו דמי לכל דבר שהוא מן התורה, דקאמר מחיצה לאכול הבאים כאחד.

הנאה הנאה זו שהאשה יש לה אותה טובת הנאה, אינה מקודשת שלא נתן לה מעות. מקודשת. וקס"ד בתרומה שהפרישה תרומה לכהן. כמו שהורמו. ושלו הם ומוכרה לכהן שהרי זכה בהן מוריש כאילו הורמו, הואיל ונגמרה מלאכתן ועומדת לתרום הרי הוא כאילו הפרישה אבי אמו בחיי אביו ומעכבה לעצמו שכל כהן חייב להפריש תרומה מגרנו שהרי אסור הוא

מימין מי מערה. פי' בקונטרס מיס סרוחים ובחנם דחק לפרש כן דמלי לפרש מי מערה ממש כלומר מכונסים ואינן מיס חיים ואנן מיס חיים בעינן ואפרו אפר מקלה פירוש שעבר על דברי תורה דכתיב (דברים ד) ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים מה אני בחנם אף אתם בחנם וזה שעשה בשכר עבר על דברי תורה ומקלה ממש לא ק) נפק ליה דהא לא שמעינן מיניה היכא דעבד בשכר דלא מהני אלא אסמכתא בעלמא הוא דלא מהני אפילו דיעבד[א]:

הדרן עלך האיש מקדש

האומר. והלך וקידשה לעצמו מקודשת. וא"ת מה חידוש יש כאן פשיטא[ב] ויש לומר דמיירי כגון דאמר השליח לאשה בשעת קדושין פלוני שלחני לקדשך לו ובתוך כך אמר לה הרי את מקודשת לי והיא ידעה דקידשה לנפשה[ג] דאל"כ לא היתה מקודשת לו ואשמועינן חידוש דמהו דתימא הא דקאמר לי לגורך משלחו קאמר[ד] קמ"ל דלא: לקדושי

הולאה אם הוא סבר משמעתא קאמר ליה. מולא את משמועה זו גרלה שאין אתה חכם בה. אי נמי קטיל קני בחגמא[מ] את לשון הולא ודפנא (סוכה דף כג.): **לימא כתנאי.** טובת הנאה ממון או אינה ממון: **משלם לו דמי טיבלו.** אף דמי תרומה ומעשר שבו: **אלא דמי חולין שבו.** אבל בתרומה ומעשר אמר ליה לאו בעל דבריה דידי את וכשיבא כהן גם הוא לתובעו ידהבו וימאר לא לך אתנה כי אם לכהן אחר: ה"ג **לא דל"ע טובת הנאה אינה ממון והכא במתנות אלא הורמו קמיפלגי.** וכגון שנפל לו טבל זה מבית אבי אמו בן כהן רבי סבר כמי שהורמו דמיין וזכה אבי אמו בתרומה ומעשרות שבו אף מעשר ראשון להכהנים מדקנסינהו עזרא לגויים[ס]: **ורבי יוסי סבר לאו כמי שהורמו דמיין.** ולריך היורש הזה לתתן לכהן ואין לו בהן אלא טובת הנאה והיא אינה ממון: **ואיבעיא אימא דל"ע כמי שהורמו דמיין וטובת הנאה אינה ממון.** והכא לאו דנפלו לו מבית אבי אמו בן כהן עסקינן אלא שגדלו באדלו וטעמא דרבי משום דאית ליה דשמואל דאמר חטה אחת פוטרת את הכרי דמר אית ליה דשמואל ומר לית ליה דשמואל ואיבעיא אימא דכולי עלמא לית להו דשמואל והכא[ו] היינו טעמא דרבי דקנסוהו רבנן לגנב ואיבעיא אימא דכולי עלמא אית להו דשמואל והכא היינו טעמא דרבי יוסי בר' יהודה דקנסוהו רבנן לבעל הבית דלא איבעי ליה לשהויה לטיבליה[ו] תנן המקדש בתרומות ובמעשרות ובמתנות במי חטאת ובאפר פרה הרי זו מקודשת[מ] ואף על פי ישראל[ט] ורמינהו[י] הנוטל שכר לדון דיניו בטלים[כ] להעיד עדותו בטלה[ה] להזות ולקדש מימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה אמר אביי לא קשיא כאן[ו] בשכר הבאה ומילוי כאן בשכר הזאה וקידוש דיקא נמי דקתני הכא במי חטאת ובאפר פרה וקתני התם להזות ולקדש שמע מינה:

הדרן עלך האיש מקדש

האומר [י]לחבירו צא וקדש לי אשה פלונית והלך וקדשה לעצמו מקודשת לשני[ה] וכן[ו] האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום מקודשת לשני בת ישראל לכהן תאכל בתרומה[ז] מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום מקודשת ואינה מקודשת בת ישראל לכהן או בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה: **גמ'** האומר לחבירו צא וקדש[ח] תנא מה שעשה עשוי אלא שנהג בו מנהג רמאות ותנא דידן הלך נמי דקתני הלך ברמאות מאי שנא הכא דקתני האומר לחבירו ומאי

שאין לו תובעים ומצא חוטא נשכר: **להזות ולקדש.** משנה היא בבכורות הנוטל שכרו לדון דיניו בטלים להזות ולקדש מימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה: **להזות.** על הטמא. ולקדש מי חטאת. כשנותן האפר במים קרי קדושה: **מי מערה.** סרוחים הם: **אפר מקלה.** כלומר סתם אפר שבא מן הקלוי באש: **בשכר** [מ] **הבאה.** האפר ממקום למקום ושכר מילוי המים דמילתא דטירחא היא ורחמנא לא רמיא עליה ושרי למשקל אגרא ומקודשת ומתניתין דבכורות בשכר הזאה וקידוש דליכא טירחא ושכר לימוד מצוה הוא נוטל והתורה אמרה (דברים ד) ראה למדתי אתכם וגו' כאשר צוני וגו' מה אני בחנם אף אתם בחנם (נדרים דף נז.) [ע]: **דיקא נמי.** דמתניתין לאו אהזאה וקידוש קאי דקתני מי חטאת ואפר חטאת שעדיין אינן מעורבין:

הדרן עלך האיש מקדש

האומר. **מקודשת ואינה מקודשת.** לשניהם דאסורה לשניהם אלא אם כן נתן האחד גט ולאדם אחר אסורה עד שיתנו שניהם גט ובגמרא[פ] פליגי בה ומפרש טעמא: **בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה.** שמא אינן קדושין ובת כהן לישראל נמי לא תאכל בתרומת בית אביה שמא הוו קידושין וחזר פוסל בקדושין את בת כהן מן התרומה[ס]:

גמ'

מקודשת. אלמא יכול ליטול שכר, דאי לא בעלי מקדש לה, ואף על פי ישראל. ואפילו יש ישראל, דכהנים רגילין בהזאה ובקידוש (בכורות כט.). **להזות.** מי חטאת, ולקדש. לערב אפר חטאת במים חיים אל כלי (שם). **אפר מקלה.** כלומר אפר בעלמא, כל אפר קרוי אפר מקלה (שם). **כאן בשכר הבאה** ומילוי. שכר הנאת האפר שאין ממקום למקום מירוצלים להביא האפר, ושכר מילוי המים, מלי למשקל, דאגר טירחא שקיל ולא הכשר המצוה, **כאן בשכר הזאה** וקידוש. שהיא הכשר מצוה לא שקיל (שם). **דקתני הכא במי חטאת.** דמשמע מילוי המים, **ובאפר פרה.** מיהא לאחוקמא בהנאת אפר (שם).

עין משפט נר מצוה

קפה א מיי' פ"ב מהל' גזילה הלכה ד:
קפו ב מיי' פ"ג מהל' תרומות הל' ח:
קפז ג מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הל' ה סמג לאוין רס טוש"ע מ"מ סימן ט סעיף ה:
קפח ד טוש"ע מ"מ סימן לד סעיף יח בהג"ה:
קפט ה ו מיי' פ"ז מהל' פרה אדומה הל' ב סמג עשין רלו:
א ז מיי' פ"ע מהלכות אישות הלכה ח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן לה סעיף ט:
ב ח מיי' פ"ז שם הלכה יא סמג שם טוש"ע אה"ע סימן מ סעיף ב:
ג ט מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף ג:
ד י מיי' פ"ט מהל' אישות הלכה ח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן לה סעיף ט:

מוסף תוספות

א. דקנסוה רבנן משום דעבר על מה אני בחינם. ריטב"ש. ב. וכי בשביל שנהג בה מנהג רמאות לא תהיה מקודשת לו. תוס' הרא"ש. ג. שהאשה שמעה והבינה יפה קודם קבלת הקידושין שאמר הרי את מקודשת לי. רא"ש סי' ג'. ד. כלומר לעשות שליחותי לקדשך למי ששלחני לקדשך ותתקדש לראשון. שם.

תוס' ר"י הזקן

הנוטל שכרו. משנה בבכורות פרק עד כמה [כט, א]. להזות. על הטמא. ולקדש. כשנותן אפר פרה במי חטאת הרי קדוש. מי מערה. סרוחים שאינן שוים. אפר מקלה. [שאינו] אפר פרה [אלא סתם] אפר הבא מן הקלוי באש. וא"כ היאך מקודשת. בשכר הבאת. האפר או המים ממקום למקום או מילוי המים יכול ליטול שכרו, דמילתא דטרחא היא ולא רמא עליה רחמנא ושרי למשקל אגרא. כן פיר"ש. ואיכא מ"ד הטעם ב) אין זה עיקר המצוה. כאן בשכר הזאה וקדוש. שאין בו טורח ושכר לימוד המצוה הוא נוטל, ומה אני בחנם אף אתה בחנם. א"נ שהוא עיקר המצוה לאידך פירושא אסור ליקח שכר. איכא מאן דמפרש דמתני' מתוקמא שקדשה בשכר שהביא לה המים והאפר, והעיקר שקדשה במי חטאת שהיו לו שלא הסיח דעתו מהם, וכן שהיה לו אפר פרה שאם יכול ליקח שכר הבאה ומילוי כ"ש שיכול למוכרן ואינו מחוייב ליתנו לה [בחנם]. וכן נראה דעת הר"ם שהביא לשון המשנה [אישות פ"ה ה"ג]. ושמעינן מיהא שאין לאדם ליקח שכר ממצוה, ואם יש לו טורח בה מותר כפירוש ר"ש. סליק פירקא האומר.

מתני'. מקודשת לשני. שתלו קדושי ראשון והרי היא אשת איש. **תאכל בתרומה.** אם נשאה. [אי נמי] לדין תורה שארוסה אוכלת בתרומה דבר תורה. **ב)** מקודשת ואינה מקודשת. וצריכה גט משניהם. **לא תאכל.** שמא לאו קדושין הן. ובת כהן לישראל לא תאכל שמא קדושין הן ואירוסין פוסלים ולא מאכילין.

א"ל הוצאה את איכסיף הוא סבר משמעתא קאמר ליה א"ל הכי קאמינא רב אסי דהוצל[ל] קאי כותיך נימא [נ]כתנאי [א]הגונב טבלו של חבירו[ג] משלם לו דמי טבלו של חבירו דברי רבי ר' יוסי בר' יהודה אומר אינו משלם אלא דמי חולין שבו מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר טובת הנאה ממון ומר סבר טובת הנאה אינה ממון לא דכולי עלמא טובת הנאה אינה ממון והכא בטבלים שנפלו לו מבית אבי אמו בכהן ובמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין קמיפלגי [ס]מר סבר[ד] כמי שהורמו דמיין ומ"ס לאו כמי שהורמו דמיין ואיבעיא אימא דכולי עלמא כמי שהורמו דמיין וטובת הנאה אינה ממון והכא בדשמואל קמיפלגי דאמר שמואל [ס]חיטה אחת פוטרת את הכרי דמר אית ליה דשמואל ומר לית ליה דשמואל ואיבעיא אימא דכולי עלמא לית להו דשמואל והכא [ו]היינו טעמא דרבי דקנסוהו רבנן לגנב ואיבעיא אימא דכולי עלמא אית להו דשמואל והכא היינו טעמא דרבי יוסי בר' יהודה דקנסוהו רבנן לבעל הבית דלא איבעי ליה לשהויה לטיבליה [ו]תנן המקדש בתרומות ובמעשרות ובמתנות במי חטאת ובאפר פרה הרי זו מקודשת [מ]ואף על פי ישראל [ט]ורמינהו [י]הנוטל שכר לדון דיניו בטלים [כ]להעיד עדותו בטלה [ה]להזות ולקדש מימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה אמר אביי לא קשיא כאן [ו]בשכר הבאה ומילוי כאן בשכר הזאה וקידוש דיקא נמי דקתני הכא במי חטאת ובאפר פרה וקתני התם להזות ולקדש שמע מינה:

גליון הש"ס

גמ' מר סבר כמי שהורמו. ע' תוס' בבא בתרא דף קכג ע"ב ד"ה וקסבר וכ"ע:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וכ' יוסי וכו' ומתנות שלא הורמו לאו כהורמו דמיין:

מוסף רש"י

דמר סבר טובת הנאה ממון. דכי דאמר משלם לו דמי טבלו סבר דטובת הנאה שהיה שלו בשומס מתנות בהאי טבל שהיה נותן לכהן שילכה, הוי ממון ולהכי משלם לו דמי כולו, ור' יוסי סובר אינו ממון, ואינו משלם לו אלא דמי חולין שבו (נדרים פה.). ובמתנות שלא הורמו כו' קמיפלגי. דרבי סבר כמי שלא הורמו דמיין ולהכי משלם לו דמי כולו, ור' יוסי סבר כמי שהורמו דמיין ואינו משלם אלא דמי חולין (שם). חטאת אחת פוטרת את הכרי. מתרומה, דהא לא אתפרש שיעורא דיהא אלא לאסיפת דגנך כתיב, ואפילו כל דהו, וכגון הוא דאמרי עין יפה אחד מארבעים עין רעה אחד משמים, ביעוית אחד מחמישים (ע"ז עג.). ולא יהיב ביה קרא שיעור (חולין קלח.). **הרי זו** מקודשת. אלמא יכול ליטול שכר, דאי לא בעלי מקדש לה, ואף על פי ישראל. ואפילו יש ישראל, דכהנים רגילין בהזאה ובקידוש (בכורות כט.). **להזות.** מי חטאת, ולקדש. לערב אפר חטאת במים חיים אל כלי (שם). **אפר מקלה.** כלומר אפר בעלמא, כל אפר קרוי אפר מקלה (שם). **כאן בשכר הבאה** ומילוי. שכר הנאת האפר שאין ממקום למקום מירוצלים להביא האפר, ושכר מילוי המים, מלי למשקל, דאגר טירחא שקיל ולא הכשר המצוה, **כאן בשכר הזאה** וקידוש. שהיא הכשר מצוה לא שקיל (שם). **דקתני הכא במי חטאת.** דמשמע מילוי המים, **ובאפר פרה.** מיהא לאחוקמא בהנאת אפר (שם).

מסורת הש"ס

(מ) [עי' מגילה ה סוע"ב], נדרים פד: [ע"ש פרש"י והר"ן וע"ע שם בפי' הרמ"ב] תוספתא דמעשר שני פ"ג ה"ט, (ג) [בכה"י נוסף: ואכלו. וכ"ה בנדרים], (ד) [בעל נד: נדרים פה. חולין קל: מכות כ. בכורות יא. ב"ב קכג: ע"ש תוס' ד"ה וקסבר], (ה) ע"ז עג: חולין קלז: [שבת יז:], (ו) נדרים פה. ע"ש, (ז) מלת תנן משולש הכנה אלא פיקפק היא [ובכה"י ליתא], (ח) [ל"ל ואפילו], (ט) בכורות כט. כתובות קה., (י) [בעל יט:], (כ) [שם ע"ש], (ל) תוספתא דיבמות פ"ד ה"ג, (מ) [עי' שבת לה ע"א ורש"י שם ד"ה קטיל], (נ) [בכורות פו ע"א], (ס) [בדפו"ר: הנאתן], (ע) [בכורות כט.], (פ) [לקמן נט ע"ב], (צ) [בכה"י שבה"ף נוסף ד"ה מה שעשה עשוי. ומקודשת לשני כדקתני מתניתין:], (ק) [בדפו"ר: נפקא], (ר) [נדל"ל לתין], (ש) [בעל ה ע"א],

גמ' ומאי שנא התם. כפ' המים מקדש: **דקסבר האומר לשלוחו.** לא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר אינה מקודשת מאי שנא התם דנקט לשון שליחות ששלחו לשם כך והכא חברו שלא שלחו לשם כך אלא אם יזדמן לו במקום פלוני דרך אגלה: **דסבר.** האי משלח לא טרח האי שליח לבקשה לי במקום אחר ולא סמכה דעתיה לשוויה שליח אלא באותו מקום: **מראה מקום הוא לו.** אם תמצאנה שם קדשנה לי שם ואיני מטריחך למקום אחר ומיהו אם עבד עבד: **לא יהבוה ניהליה.** [ה] לא רצו ליתנה לאורך בנו: ומקשינן **איבעי ליה לאודועיה.** להודיע עצמו מן מנהג רמאות: **בגאגא דאלימי.** בקעה של בעלי זרוע היתה ולא יניחו לכל אדם לקנות קרקע אצלם: **מספק בהכיא ארעא.** מחזר עליה לקנותה: **קבליה.** קבל [ו] עליה סיפר דברי לעקבו לר' זירא: **לרגל.** כשדורשין בהלכות הרגל [ז] היו מקבלין פני הרב [ח]: **עני המספק בחברה.** מחזר אחריה לזכות בה מן הספקר או שיתנה לו בעל הבית: **נקרא רשע.** שיורד לחיי חבירו: **לא הוה ידענא.** שרב גידל מתעסק בה: **דארעא קמייתא.** זו היא לי ראשונה שלקחתי מעולם: **ולא מסמנא מילתא.** [ט] אינה סימן טוב שימכור אדם מקחו הראשון: **ארעא דרבנן.** הספקר לתלמידים: **ואע"פ שנתאכלו המעות.** בתוך ל' יום דכי בעו קידושין למיחל ליתנייהו למעות אפ"ה חיילי: **נאו למלוה דמו.** דנימא המקדש במלוה אינה מקודשת [י] **ונאו לפקדון דמו.** דנימא אם לא נשתייר בה שום פרוטה אינה מקודשת כדאמר בהאיש מקדש (לעיל דף מז.) התקדשי לי בפקדון והלכה ומצאתו שגנב או שנאבד אם נשתייר בו שום פרוטה מקודשת כו': **לרוצאה ניתנה.** מקמי דניתחלי קידושין וכי אמר לה התקדשי לי בה לאו דידיה היא ולאו מידי יהיב לה אבל אלו לא ניתנו לה להוציאן אלא ע"מ שתתקדש בהן ולהכי כי אכלה דידה אכלה ולכי מטא זמנא [יא] מקדש: **וחזרה בה.** בתוך ל' אמרה אי אפשי בהן: **ניטל אם עד שלא פרס ניטל.** האומר לשלוחו לא תרוס וחזר ובטלו מלהיות שלוחו או בפניו או שלא בפניו: **דכי מעשה דמו.** ואע"פ שלא חלו מיד הוי מעשה מיהא לחול אחר שלשים והא דקרי ליה דיבור משום דלאו מעשה ממש הוא: **והגיע בשליח.** רבותא אשמועינן אע"פ שלא יצא אחריו לשם כך אלא שפגע בו ואמר לו הרי בטל ולא אמרינן לגעורי בעלמא קא מכוין והכי מפורשת בפ' השולח [יב]: **כל כמה דלא מטא גיטא.** ליד האשה לאו מידי הוא: **יורדין לידי טומאה במחשבה.** כגון גולמי כלים דאמר בהכל שוחטין (חולין דף כה.) כל שעתיד לשוף לשבך ולגרר ואמר התם דאכתי חסרון מלאכה הוא וטהורים ואם חישב [יג] עליה שלא לשוף ושלא לשבך הציאתו מחשבה זו לידי גמר מלאכה מכאן ולהבא: **ואין עולין מטומאתן.** משקבלוה: **אלא בשינוי מעשה.** שיעשה בה מעשה לקלקלם שישברם או ינקבם וכן עד שלא יקבלו טומאה אין עולין מתורת קבלת טומאה שירדו במחשבה זו אלא בשינוי מעשה עד שיתחיל לשוף לשבך ולגרר: מעשה

ומאי שנא התם [ט] דקתני האומר לשלוחו הכא רבותא קמ"ל והתם רבותא קמ"ל הכא רבותא קמ"ל דאי תנא שלוחו הוה אמינא שלוחו הוא דהוי רמאי דסמכה דעתיה סבר עבד לי שליחותי אבל חבירו דלא סמכה דעתיה אימא לא ליהוי רמאי [כ] התם רבותא קמ"ל דאי תנא האומר לחבירו הוה אמינא חבירו הוא דכי קדשה במקום אחר אינה מקודשת דסבר לא טרח אבל שלוחו דטרח אימא [כא] מראה מקום הוא לו קמ"ל [כב] רבין חסידא אזיל לקדושי ליה איתתא לבריה קידשה לנפשיה והתניא מה שעשה עשוי אלא שנהג בו מנהג רמאות [כג] לא יהבוה ניהליה איבעי ליה לאודועי סבר אדהכי והכי אתא איניש אחרינא מקדש לה רבה [כד] בר בר חנה יהיב ליה זוזי לרב אמר [כה] זבנה ניהלי לתאי ארעא אזל זבנה לנפשיה והתניא [כו] מה שעשה עשוי אלא שנהג בו מנהג רמאות [כז] בבאגא דאלימי הוה [כח] ליה לרב נהגי ביה כבוד לרבה בר בר חנה לא נהגי ביה כבוד איבעי ליה לאודועי סבר אדהכי והכי אתא איניש אחרינא זבין לה רב גידל הוה מהפיך בההיא ארעא אזל רבי אבא זבנה אזל רב גידל קבליה לרבי זירא אזל רבי זירא וקבליה לרב יצחק נפחא אמר ליה המתן עד שיעלה אצלנו לרגל כי סליק אשכחיה אמר ליה עני מהפך בחברה ובא אחר ונטלה הימנו מאי אמר ליה [כט] נקרא רשע [ל] ואלא מר מאי טעמא עבד הכי א"ל לא הוה ידענא השתא נמי ניתבה ניהליה מר א"ל זבוני לא מזבנינא לה דארעא קמייתא היא ולא מסמנא מילתא [לא] אי בעי במתנה נישקליה [לב] רב גידל לא נחית לה [לג] דכתיב [לד] ושונא מתנות יחיה רבי אבא לא נחית לה משום דהפיך בה רב גידל לא מר נחית לה ולא מר נחית לה ומיתקריא ארעא דרבנן: וכן האומר לאשה התקדשי לי כו': לא בא אחר וקידשה בתוך שלשים מהו רב ושמואל דאמרי תרוייהו [לה] מקודשת [לו] ואע"פ [לז] שנתאכלו המעות מאי טעמא הני זוזי לא למלוה דמו ולא לפקדון דמו לפקדון לא דמו פקדון ברשותא דמרא קא מתאכלי והני ברשותא דידה קא מתאכלי למלוה נמי לא דמו מלוה להוצאה ניתנה הני בתורת קידושין יהבינהו ניהלה לא בא אחר וקידשה וחזרה בה מהו ר' יוחנן [לח] אמר חוזרת אתי דיבור ומבטל דיבור ריש לקיש אמר אינה חוזרת לא אתי דיבור ומבטל דיבור איתיביה ר' יוחנן לריש לקיש [לט] ביטל [מ] אם עד שלא תרם ביטל אין תרומתו תרומה והא הכא דדיבור ודיבור הוא וקאתי דיבור ומבטל דיבור שאני נתינת מעות ליד אשה דכי מעשה דמו ולא אתי דיבור ומבטל מעשה [מא] איתיביה [מב] השולח גט לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא הרי זה בטל והא נתינת גט ליד שליח דכי נתינת מעות ליד אשה דמי וקתני הרי זה בטל התם נמי כל כמה דלא מטא גיטא לידה דיבור ודיבור הוא אתי דיבור ומבטל דיבור איתיביה ר"ל לר' יוחנן [מג] כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה ואין עולים מידי טומאתן אלא בשינוי מעשה מעשה

לקדושי איתתא לבריה. ומיירי דאלרווי ארלי קמיה [א] ושתיק דלשוייה שליח אמר לעיל (דף מה:) דלא חליף ליכם דמשוי אדיו שליח אבל הכא דאלרווי ארלי ושתיק [ב] איכא למימר דסמיך עליו: **עני המהפך בחברה ובא אחר ונטלה כו'.** [ג] פי' בקונטרס דמיירי בחברה של הפקר וקשה מהא דתנן בשנים אוחזין (ב"מ דף י.) [ד] ראה את המציאה ונפל לו עליה או שפירש עליו עליה ובא אחר ונטלה הרי היא שלו וכן הא דקאמר התם (שם) מי שליקט מקצת הפאה ופירש עליו עליה מעבירים אותו הימנה [ה] ואמאי עני מהפך בחברה הוא ואומר ר"ת דאיסור דמהפך דנקט הכא לא שייך אלא דוקא כשרוצה העני להרויח בשכירות או כשרוצה לקנות דבר אחד וחבירו מקדים וקונה והוי דומיא דרב גידל ומש"ה קאמר דנקרא רשע כי למה מחזר על זאת שטרח בה חבירו ילך וישתכר במקום אחר [ו] אבל אם היתה המרה דהפקר [ז] ליכא איסור שאם לא [ח] זכה בזאת לא ימצא אחרת [ט] ומיהו קשה מההיא דפרק לא יחפור (ב"ב דף כא:) [י] דקאמר התם מרמיקין מן הדג כמלא ריסת הדג [יא] אע"פ שהוא של הפקר ונראה דהתם היינו טעמא מפני שהוא יורד לאומנתו כי הכיא דקאמר התם (שם) האי בר מבואה דאוקי ריחיא ואתא בר מבואה ואוקי בהדיה מלי לעכובי עליה דקאמר ליה דקא פסקת לחיותאי ועוד אומר רבינו מאיר אביו של ר"ת [יב] דמיירי בדג מת שכן דרך הדייגים להניח במצולות דג מת והדגים מתאספים שם סביב אותו הדג וכיון שזה פירש מצולתו תחילה וע"י מעשה שעשה זה מתאספים שם סביב ודאי [יג] אם היה חבירו פורש הוה כאילו גזל לו [יד] ויכול לומר לו תוכל לעשות כן במקום אחר ומכאן נראה למהר"ר יצחק שאסור למלמד להשכיר עצמו לבעל הבית שיש לו מלמד אחר בביתו כל זמן שהמלמד בביתו שמאחר שהוא [טו] שכיר שם יצא המלמד במקום אחר להשתכר שם אם לא שיאמר בעה"ב דאין רצונו לעכב המלמד שלו אבל אם שכר בעה"ב מלמד אחד יכול בע"ה אחר לשכור אותו מלמד עצמו ואינו יכול לומר לו הבעה"ב לך ושכור מלמד אחר דנימא ליה אין רצוני אלא זה שהרי כמדומה לי שזה ילמוד בני יפה ממלמד אחר: מיד

עין משפט נר מצוה

ה א טוש"ע אה"ע סימן לה סעיף י:
ו ב מיי' פ"ז מהלכות מכירה הל' י יא סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סימן קפג סעיף ב:
ז ג מיי' שם ופ"ט מהל' אישות הל' ח טוש"ע שם סי' לו: סעיף ג:
ח ד מיי' פי"ב מהל' אישות הל' יח טוש"ע מ"מ סי' רמט סעי' ה:
ט ה ו מיי' פ"ז מהל' אישות הלכה י סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן מ סעיף ג:
י ז מיי' פ"ד מהלכות תרומות הל' ט טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף לו:
יא ח מיי' פ"ו מהלכות גירושין הל' טז סמג עשין ג טוש"ע אה"ע סימן קמא סעיף נט:
יב ט מיי' פ"ח מהל' כלים הלכה י:

מוסף תוספות

א. (פ') בן קמיה אביו וגילה דעתו שהוא חפץ בה ואב נעשה לו שליח מאליו וזכין לאדם שלא בפניו. כ"מ ע"ל מה: ד"ה ולמלמ. ב. ופ' ר"ת דכל היכא שנקרא רשע ב"ד מחייבין אותו להחזיר הדמים. ריטב"ם. (ולפ"ז מפורך מה לאי' תוס', עי' רש"ב). ג. ומדקאמר מעבירין משמע אפי' לכתחילה. רשב"ם. ד. כי הרבה כי"ב תמצא במעותיך. ריטב"ם. והיינו נמי עני המהפך בחברה שממציא עצמו אצל בעל הבית לעובדו כדי שיתן לו לפעמים חברה כי זה יכול למצוא גם הוא במקום אחר. תוס' הרא"ש. ה. ומציאה. תוס' הרא"ש. א"נ במתנה. ר"ן. ו. ואינו נקרא רשע דחייו קודמין לכל אדם. ריטב"ם. ולכתחילה יכול לעשות כן ולינא משום ועשית הישר והטוב. ר"ן. ז. ופרש"י התם בגון שאבד דג אחד לצודו שהדייגים אחרים הבאים לפרוש מצודותיהם מרחיקין אותם כמלא ריצת הדג. תוס' הרא"ש. ח. רי"מ דמן הדג היינו. תוס' רשב"ם. ט. נראשונים הוא תירוץ בפני עצמו, ולפי תוס' טוך, ועוד.

תוס' ר"י הזקן

גמ'. לא יהבוה ניהליה. לא היו רוצים לתתה לבנו. **איבעיא ליה לאודועי.** להבן קודם שיקדשנה להוציא עצמו ממנהג רמאות ואסור לעשות כן. **בגאגא דאלימי.** בקעה של בעלי זרועות היתה ולא היו מניחים לקנות קרקע אצלם אלא לאדם שהיה נחשב בעיניהם. לאודועי. שלא הניחו לו לקנותה בשבילו קודם שיקחנה. מהפך עליה. לקנותה. **קבליה.** סיפר תלונתו. **לרגל.** כשדורשים בהלכות הרגל והיו כולם באים לקבל פני הרב. **חברה.** עוגה. פרש"י מחזר לזכות בה מן הספקר או שיתננה לו בעל הבית, ע"כ. ולא נהירא דהא תנן בפיאה פ"ד [מ"ג] נטל מקצת פיאה וזרקה על השאר אין לו בה כלום, נפל לו עליה או פירס טליתו עליה מעבירין אותה הימנו, ובירושלמי [שם] ובתוספתא [שם פ"ב ה"א] תני בשם ר' מאיר קונסין אותו ומוציאין הימנו את התלוש ואת המחובר. אלא ודאי לא בחברה דהפקר איירי אלא דההיא כי האי גוונא מפקינן לה מיניה, אלא דומיא דהך עובדא שרוצה לקנותה או שישתכר עם בעל הבית כדי שיתפרנס, ובא אחר ועשה מה שהוא היה משתדל לעשות עם בעל הבית זה נקרא רשע, ומיהו אין מוציאין אותה מידו. **רשע.** שיורד לחיי חברו. **קמייתא.** ראשונה שלא קניתי מעולם ואם אמכרנה אינו סימן טוב. **ארעא דרבנן.** הפקר לתלמידים. מהו. דין אלו הקדושין. **ואע"פ שנתאכלו כל המעות.** תוך שלשים יום וכי בעי למיחל הני קדושין ליתנהו למעות בעולם, אפ"ה מקודשת. **לא למלוה.** דאינה מקודשת, ולא לפקדון שאם אין בפקדון שוה פרוטה בעין אינה מקודשת. **מלוה להוצאה ניתנה.** ולאו דידיה היא ולא יהב לה מידי. **וחזרה בה.** תוך שלשים יום שאמרה בפני שנים אי אפשי בקדושין. אם אם מת הוא או היא תוך ל' יום פשיטא שלא נגמרו הקדושין ואינה זקוקה ליבם והוא מותר בקרובותיה. **אתי דיבור.** דהשתא ומבטל דיבור (דרצו הקדושין ואיכא) [דנתרצתה בקדושין ואף דאיכא] מעשה דנתינת מעות לאשה הכל תלוי בדבורה וכדבור הוא חשוב.

תורה אור השלם

1. עֹבֵר בֵּיתוֹ בּוֹצֵעַ בָּצַע
וְשׂוֹנֵא מַתָּנֹת יִחְיֶה׃
משלי טו כז

הגהות הב"ח

(א) גמ' בגאגא דאלימי הוה לרב כל"ל ומיכא ליה ממקו"ל:

מוסף רש"י

האומר לשלוחו. לא וקדש לי אשה במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר אינה מקודשת, דדוקא קאמר ליה במקום פלוני שיש לי שם אוהבים ואם בא אדם לומר דברים עלי בפניהם ימנו בידו (לעיל נ:). **ואע"פ שנתאכלו המעות.** של קדושין שאינם בעולם, מקודשת לאחר ל' יום (נדרים בט:). **ר' יוחנן אמר חוזרת.** בטלו הקדושין הואיל ובעלמא קודם שיהו חלין, **אתי דיבור ומבטל דיבור.** מתחילה היתה מקודשת על ידי הדיבור שנתרצתה בקדושין, אתי דיבור של חזרה ומבטל דיבור (גיטין לב:). **והגיע.** וכשיג (שם לב:). **יורדין לידי טומאתן.** לידי תורת טומאה (שבת נח:). **במחשבה.** מאחר שחישב עליו שיעמוד כמות שהוא עכשיו ולא יוסיף תיקון אחר הוא גמר מלאכתן ומקבל טומאה (שם נב:). משחישב עליו שזה יהא גמר מלאכתן כגון שעיבדו לדרגש או לדולבק, כיון שעיבדו מקבל טומאה, ואלמלי עיבדו לרצועות וסנדלין אין מקבלים טומאה עד שיגמרו למלאכת הסנדלין (סוכה יד). כגון עור המוקן סתמו למנעלים עומד ואינו מקבל טומאה עד שיעשו המנעלים, חישב עליו לעשותו שלחן, דאינו אסר גמר ראוי לשלחן, מקבל טומאה מיד (מנחות סט:). **ואין עולים מידי טומאתן.** ממחשבה תורת קבלת טומאה אין עולין במחשבה, כגון שיבדו לשלחן ולדרגש וחישב עליו לרצועות וסנדלין, אין מחשבתו מבטלתן מתורת קבלת טומאה (סוכה יד). מתורת טומאה שיכלה להן, ואף על פי שעדיין לא נטמאו אם משנגמר עליהן אין עולין מקבל טומאה (שבת נח:). **אלא בשינוי מעשה.** עד שיתן אחמל לשבך ולגרר. מאחר שחישב על העור לעשות שטיח, יכל לידי טומאה ואם חזר וחישב עליו לרצועות וסנדלים לא בטל תמורת כלי ולא טהר בכך עד שיתן בו אחמל דהוי שינוי מעשה (שבת נב:). אין עולים מידי טומאתן, אם נטמאו, אלא בשינוי מעשה, כגון שנכבו שהרו (מנחות סט:).

מיד מחשבה מיהא תפיק. תימה ליפרוך נמי גבי תרומה לעיל לר"י דקאמר אם עד שלא תרם ביטל אין תרומתו תרומה אבל אם משתרם ביטל תרומתו תרומה ואפילו תרם השליח במחשבה דהא תרומה ניטלת באומד ומחשבה[ע] אלמא לא אתי דיבור ומבטל דיבור וי"ל דמחשבה דתרומה היה יודע דכמעשה דמי דכתיב (במדבר יח) ונחשב לכם והוי כאילו תרם בידים ואפילו מעשה אינו מועיל אפילו תרם אח"כ כריו אחר מחשבת השליח אבל גבי טומאה אין המחשבה מטמאתו אבל מביאתו לידי תורת קבלת טומאה ואותה הבאה יכולה להתבטל דהכל מודים דע"י המעשה מתבטלת א"כ תתבטל על ידי מחשבה: **לא** קידשה עצמה וחזרה בה מהו. גרשה לפרס וחזרה בה בלא אמירתה לשליח דאי אמרה לשליח אין לרוני שתקדשני פשיטא דאינה מקודשת דאמנו משום דאמרה לו תיהוי לי שליח לקדשני בלא מני' חוזרת.

אם ביטל עד שלא תרם כו'. הכא לא משני כדלעיל שאני נתינת מעות ליד האשה דכמעשה דמי היינו משום דהכא ליכא נתינת מעות אלא דיבור לבד: **מתורת גט לא בטליה.** פי' דמסתמא אינו מתכוין לבטל אלא השליח ולפי זה אם אמר בפירוש אני מבטל הגט עצמו שהוא [ב] בטול ופסול לגרש בו ובפרק השולח (גיטין דף לב:[ג]) [ד] גרים גיטא גופיה מי קא בטל משמע שאין הגט מתבטל ולריך לפרש[א] אתה סבור שהגט יכול ליפסל בביטול ולא היא דהרי הוא כמו מעות שאינן מתבטלות[ב] דמאחר דהגט כתוב כהלכתו אינו יכול לבטלו[ג] ואם ילדה יחזור ויגרש בו: אפילו

מעשה מוציא מיד מעשה ומיד מחשבה מחשבה[ו] אין מוציאה לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה בשלמא מיד מעשה לא מפקה דלא אתי דיבור ומבטל מעשה אלא מיד מחשבה מיהא תפיק[ז] שאני מחשבה דטומאה דכי מעשה דמי וכדרב פפא [ח]דרב פפא רמי כתיב [ט]כי יתן וקרינן כי יותן [י]הא כיצד כי יותן דומיא דכי יתן מה יתן דניחא ליה אף יותן דניחא ליה רב זביד מתני להא שמעתתא אהא [יא]וכן היא שנתנה רשות לשלוחה לקדשה והלכה היא וקדשה את עצמה אם שלה קדמו קידושיה קידושין ואם של שלוחה קדמו אין קידושיה קידושין לא קדשה את עצמה וחזרה בה מהו רבי יוחנן אמר [יב]חוזרת ור"ל אמר אינה חוזרת ר' יוחנן אמר חוזרת אתי דיבור ומבטל דיבור ר"ל אמר אינה חוזרת לא אתי דיבור ומבטל דיבור איתיביה רבי יוחנן לר"ל ביטל אם עד שלא תרם ביטל אין תרומתו תרומה אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון שקדם בעל הבית ותרם את כריו דהוה ליה מעשה איתיביה ריש לקיש [יג] [יד]כל הכלים יורדים לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה מעשה מוציא מיד מעשה ומיד מחשבה מחשבה אינה מוציאה לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה בשלמא מיד מעשה לא מפקה לא אתי דיבור ומבטל מעשה אלא מיד מחשבה מיהא תפיק א"ל שאני מחשבה דטומאה דכי מעשה דמי וכדרב פפא רב

פפא רמי כתיב כי יתן וקרינן כי יותן הא כיצד כי יותן דומיא דיתן מה יתן דניחא ליה אף יותן נמי דניחא ליה איתיביה רבי יוחנן לר"ל השולח גט לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא הרי זה בטל תיובתא דר"ל תיובתא והילכתא כוותיה דר"י ואפילו בקמייתא ואע"ג דאיכא למימר שאני נתינת מעות ליד אשה דכמעשה דמי אפילו הכי אתי דיבור ומבטל דיבור קשיא הילכתא אהילכתא אמרת הילכתא כרבי יוחנן וקיימא לן [טו]הילכתא כרב נחמן דאיבעיא להו מהו שיחזור ויגרש בו רב נחמן אמר [טז]חוזר ומגרש בו רב ששת אמר אינו חוזר ומגרש בו וקיימא לן הילכתא כותיה דרב נחמן [יח]נהי דבטליה מתורת שליח מתורת גט לא בטליה: מקודשת לשני: אמר רב [יט]מקודשת לשני לעולם ושמואל אמר מקודשת לשני עד ל' יום לאחר ל' יום פקעי קידושי שני וגמרי קידושי ראשון יתיב רב חסדא וקא קשיא ליה קידושי שני במאי פקעי אמר ליה רב יוסף מר ארישא מתני לה וקשיא ליה רב יהודה אסיפא מתני לה ולא קשיא ליה מעכשיו ולאחר שלשים יום [כ]וכו' אמר רב [כא]מקודשת ואינה מקודשת לעולם ושמואל אמר מקודשת ואינה מקודשת [כב]אלא עד ל' יום לאחר ל' פקעי קידושי שני וגמרי קידושי ראשון לרב מספקא ליה אי חזרה הואי אי חזרה הואי לשמואל פשיטא ליה דתנאה הואי ובפלוגתא דהני תנאי [כג]דתניא [כד]מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט דברי חכמים רבי אומר כזה גט ונימא [כה]רב הלכה כרבנן ונימא שמואל הלכה כרבי צריכא דאילו אמר רב הלכה כרבנן הוה אמינא התם דלרחוקה קאתי אבל הכא דלקרובה קאתי אימא מודה ליה לשמואל דתנאה הואי ואי אמר שמואל הלכה כרבי הוה אמינא התם הוא דאין גט לאחר מיתה אבל הכא דיש קידושין לאחר ל' אימא מודי ליה לרב צריכא אמר אביי ולטעמיה דרב בא אחד ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרים יום ובא

יום אם לא קדשה אחר בנתייס אימא דילמא הוי חזרה בלא רצה לקדשה מעכשיו שמא דעתו על אחרת וימלך בתוך שלשים יום קמשמע לן: **ולטעמיה דרב.** דמספקא ליה בחזרה ותנאה בא אחד ואמר מעכשיו ולאחר שלשים ובא אחר ואמר מעכשיו ולאחר עשריס שכלו של שני בתוך של ראשון ואם דראשון חזרה הוו להו דשני קידושין דהא ראשון ממעכשיו: **ובא**

מעשה מוציא מיד מעשה. התחיל לשוף ביטל מהם תורת גמר מלאכה לשם כלי בין שירד להו ע"י מעשה שהחליקן וגילה דעתו שאין מחוסרין עוד תיקון בין שירד להו ע"י מחשבה: **מחשבה אינה מוציאה.** חישב עליהן לשוף לשבן אחר שחישב עליהן שלא לשוף שלא לשבן אין יוצאין מידי מחשבתן הראשונה: **דכי מעשה דמיא.** דרחמנא קרייה מעשה דכתיב כי יתן והיינו בידים ואע"ג דמחשבה בעלמא הוא דאפילו נפלו ממילא ונתחא ליה הוי הכשר ומיקרי כי יותן: **הא שמעתתא.** דרבי יוחנן ורישׁ לקיש: **וכן היא שנתנה רו'.** משנה היא לקמן בפ' בתרא: **וחזרה בה.** בין בפני שליח בין שלא בפניו: **אינה חוזרת.** ולקמן מותבינן ליה מהא דהשולח גט: **ואפילו בקמייתא.** גבי מתני' לא בא אחר וקידשה וחזרה בה קי"ל הילכתא כר' יוחנן דאתי דיבור ומבטל דיבור: **מהו שיחזור ויגרש בו.** בגט לאחר שאמר לשליח גט שנתתי לך בטל הוא: **נעולם.** אין בטלין לאחר ל' שהרי ניתן [ו] לה זמן לחול בתוך ל' שיהו כולן פנויין מקידושי ראשון: **ושמואל אמר רו'.** לקמן פריך עלה רב חסדא: **מר אריש.** דמתני' דלא אמר מעכשיו מתני לה להך פלוגתא ומשום הכי קשיא ליה למר מאי דקשיא ליה: **מקודשת ואינה מקודשת לעולם [כו].** ואפילו לאחר שלשים עומדת בספק קידושי שניהם ואסורה לשניהם בלא גט האחד [ז] דדמפרש טעמא לקמן: **ושמואל אמר.** אינה בספיקא אלא עד שלשים יום שמא ימות הראשון ולא יגמרו הקדושין וגמלאו קדושי שני חיילי למפרע: **מספקא ליה.** האי לאחר שלשים אי תנאה הוי אם לא אחזור בי בתוך ל' יהיו קדושין מעכשיו: **אי חזרה הוי.** ממאי דקאמר מעכשיו וקאמר אינו אומר מעכשיו אלא התקדשי לי לאחר ל' הילכך לעולם היא בספיקא דאי הוי תנאה קידושי ראשון חיילי קידושי שני לא חיילי ואם חזרה הוי קידושי שני חיילי קידושי ראשון לא חיילי: **ושמואל פשיטא ליה דתנאה הוי.** הילכך כל ל' יום הוו קידושין תלוין שמא יחזור בו מל' ואילך גמרו: **גט ואינו גט.** מספקא ליה האי ולאחר מיתה אי תנאה מהיום יהיה גט אם אמות ולכשימות נמצא גט למפרע מאותו יום אי חזרה הוי וחזר בו ממהיום ואמר זה גיטך לאחר מיתה ולא אמר כלום דאין גט לאחר מיתה דכיון דמית היכי מגרש: **כזה גט.** דתנאה הוי: **הפס.** הוא דאיכא לספוקי ולמימר חזרה הוי משום דלרחוקה אתי וקשה בעיניו לרחקה ולגרשה ולהכי הדר ביה ממעכשיו אבל הכא דלקרובה לן אי תנאה הוי, מהיום אם אמות, וכיון שמת נתקיים התנאי ונמצא שהוא גט משעת נתינתו, אי חזרה הוי, שחזר בו ממתי דאמר מהיום יהא גט ואינו כלום, דבשלמא גבי מתנה איכא למימר גופא מהיום ופיליג לאחר מיתה, אבל הכא ליכא למימר הכי, ואי משום תנאה הוא ליה למימר מהיום אם מתי (גיטין עב.). הלכך הוי ספק מגורשת, ואם פשטה

ידה וקבלה קדושין מאחר לריכה גט משניהם (רשב"ם ב"ב קלו.).

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ו מה"ל מאכ"א הלכה ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן לו סעיף ז:

טו ג מיי' שם הל' כ טוש"ע שם סעיף ו:

טז ד ה מיי' פ"ו הל' מה"ל גירושין הלכה כא סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמה סעיף סו:

יז ו מיי' פ"ז מהלכות אישות הל' יא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן מ סעיף ב:

יח ז מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעי' ג:

יט ח מיי' פ"ו מה"ל גירושין הל' יד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמה סעיף ג:

מוסף תוספות

א. לישנא דשמעתין. תוס' טוך. ב. ודומה לאשה שאומרת הריני חוזרת בי שלא אתקדש בכסף זה לפלוני לעולם, שאם חזר וקידשה בו מקודשת. המג"ן. ג. דחשיב מעשה. תוס' הרא"ש.

תוס' ר"י הזקן

וכן היא שנתנה רשות. מתני' היא בפרק בתרא [עט. א]. ולהאי לישנא סבר ר"ל דלא אתי דבור ומבטל דבור גרידא. מהו שיחזור ויגרש בו. כשאומר לשליח גט שנתתי לך בטל הוא. מתורת גט לא בטליה. בהאי לישנא כמו שבארנו פרק השולח. במאי פקעו. דהא כשחלין קדושי ראשון אשת איש גמורה היא. מר. רב חסדא. אריש. דלא אמר מעכשיו. אי תנאה הוי. האי ולאחר ל' יום, כלומר התקדשי לי מעכשיו אם לא אחזור תוך ל' יום ואם לא חזר בו מקודשת היא לו משעה ראשונה. אי חזרה הוי. שחזר בו (ר) מעכשיו דקאמר ואינו רוצה שיחולו הקדושין עד אחר ל' יום, ויכול לחזור (ב) שהרי לא נתן לה הכסף עד שחזר בו, ואי חזרה הוי הויא מקודשת לשני שחלו מיד. הילכך הרי היא בזה הספק לעולם וצריכה גט משניהם. ושמואל אמר. אינו בזה הספק אלא ל' יום שמא ימות הראשון ולא יגמרו הקדושין ונמצא קדושי שני חלין למפרע. עכ"ל ר"ש. ולהאי פירושא האומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום ואח"כ מת או חזר בו הראשון בתוך שלשים יום מקודשת לשני, דאגלאי מילתא למפרע דקדושי ראשון לא הוו קדושי שהרי חזר בו או מת, כמו שנראה מלשון ר"ש לשמואל דאמר תנאה הוי אם מת ראשון תוך שלשים יום הוו קדושי שני קדושין, אלמא יכול לחזור בו. והר"ם ז"ל כתב בס"ז [מאישות הי"ב] שצריכה גט משניהם אפילו תוך שלשים יום, אלמא ראשון לא סגי ליה בחזרה תוך ל'. ונראה שפירש תנאה הוי דה"ק לה קדושי נתחלו מהאידנא, מגמר לא מגמרו עד לאחר שלשים יום, והויא מקודשת בהאי לישנא לראשון תוך שלשים יום ואינו יכול לחזור בו. והאי דקאמר לא לגמרו אהני ליה שאם תבעה אותו לנישואין נותנין לו זמן (לפדות) [להכין] את עצמו (ג) משלשים ואילך, ואם מת תוך שלשים יום א"צ חליצה או יבום שהרי משעה ראשונה נתן לה הקדושין שלא יגמרו עד לאחר שלשים, וכן נמי אם מתה היא תוך שלשים יום הוא מותר בקרובותיה שהקדושין לא נגמרו. ושמואל (ד) ס"ל דתנאה הוי הילכך הקדושין תלויין כל שלשים שאם ימות קדושי שני הוו קדושין. או חזרה הוי כדפרישנא שחזר בו מעכשיו דקאמר ולא רצה שיחולו עד לאחר שלשים ומקודשת לשני. הילכך לענין בעיין אם מת הראשון תוך שלשים ויש לו אח פטורה מן החליצה ומן היבום שאין כאן קדושין כלל, ואם קדשה אחר אפילו קודם שמת כונסה דקדושי שני קדושין. לשמואל פשיטא ליה דתנאה הוי דאפילו תנאה הוי הבעל יכול לחזור בו כל [ל'] יום. דהני תנאי. דאיפליגי בגיטין כה"ג.

תורה אור השלם

1. וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל זָרַע וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם: ויקרא יא לח

הגהות הב"ח

(א) גמ' אימיהיה ריש לקיש לרבי יוחנן כל הכלים:

מוסף רש"י

מעשה מוציא מיד מעשה. אפילו עשה בו מעשה מוכיח מתחלה לשלמן כגון שקיצלו סביבותיו ליפותו, כיון שנתן לחומל בו לחתכו לסנדלין מבטל מעשה לשון, וכל שכן שמוציא מידי מחשבה שלא היה בה מעשה (סוכה יד.). כתיב כי יתן. ולא כתיב כי יותן (ב"מ כב.). דניחא ליה. שידע בנתינה והוכשר בעיניו (שם). מהו שיחזור ויגרש בו. אם נמלך הבעל לחזור ולגרש בגט שבטלו, מי אמרינן בטל גיטא והוה ליה כתפפל, או דילמא שליחותא דשליח הוא דבטיל ליה עד דהדר ומשוי ליה שליח, אבל גיטא לא בטיל (גיטין לב:). מתורת גט לא בטליה. האי דאמר בטל הוא, לשליח הוא דבטליה שלא יהא שלוחו לגרשה בגט זה דאתי דיבור ומבטל דיבור, אבל גט שהוא בעין אינו נפסל (שם). מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט. מספקא לן אי תנאה הוי, מהיום אם אמות, וכיון שמת נתקיים התנאי ונמצא שהוא גט משעת נתינתו, או חזרה הוי, שחזר בו ממתי דאמר מהיום יהא גט ואינו כלום, דבשלמא גבי מתנה איכא למימר גופא מהיום ופיליג לאחר מיתה, אבל הכא ליכא למימר הכי, ואי משום תנאה הוא ליה למימר מהיום אם מתי (גיטין עב.). הלכך הוי ספק מגורשת, ואם פשטה

מסורת הש"ס

א) [בכתי"ב אינה, וכ"כ בתי"ל], ב) [בכתי"ב נוסף: אמר ליה], ג) ב"מ כב.; ד) לקמן עט. מ"ש, ה) שבת נג: נח: כלים פכ"ה מ"ט מוכה יג: מוקפתא דכלים ב"ב פפ"ג ופפ"ו, ו) [כתובות יב. וש"נ], ז) גיטין לב.; ח) [בכתי"ב במקום וכו' נוסף: אחר וקידשה בתוך ל' יום מקודשת ואינה מקודשת רב אמר], ט) ["אלא"] ליתא בכתי"ב], י) גיטין עב: ב"ב קלו. [מוקפתא דגיטין פ"ה ה"ג], כ) [ע' תוס' מנחות ל: ד"ה ולימא], ל) [בדפו"ר: להן], מ) [בכת"י רי"ף נוסף: ולא פקעו קידושיה אלא בגט דאפילו וכו'], נ) [בדפו"ר: אחד], ס) [בדפו"ר: כמה], ע) [בילה יג ע"ב], פ) [בדפו"ר: בטל], צ) [שם ד"ה התם], ק) [בדפו"ר: גר', וי"ל גרסינן], ר) [נדל"ל מהאי מעכשיו], ש) [ע' גדליס פז ע"א], ת) [ע' כתובות מז ע"א], א) [יתכן דיש כאן ט"ס וי"ל וכ"כ ס"ל דמספקא לי' תנאה הוי],

---

ו) [בכתי"ב אינה, וכ"כ בכת"ל], ז) [בכתי"ב נוסף: אמר ליה], ג) ב"מ כב.; ד) לקמן עט. מ"ש, ה) שבת נג: נח: כלים פכ"ה מ"ט מוכה יג: מוקפתא דכלים ב"ב פפ"ג ופפ"ו, ו) [כתובות יב. וש"נ], ז) גיטין לב.; ח) [בכתי"ב במקום וכו' נוסף: אחר וקידשה בתוך ל' יום מקודשת ואינה מקודשת רב אמר], ט) ["אלא"] ליתא בכתי"ב], י) גיטין עב: ב"ב קלו. [מוקפתא דגיטין פ"ה ה"ג], כ) [ע' תוס' מנחות ל: ד"ה ולימא], ל) [בדפו"ר: להן], מ) [בכת"י רי"ף נוסף: ולא פקעו קידושיה אלא בגט דאפילו וכו'], נ) [בדפו"ר: אחד], ס) [בדפו"ר: כמה], ע) [בילה יג ע"ב], פ) [בדפו"ר: בטל], צ) [שם ד"ה התם], ק) [בדפו"ר: גר', וי"ל גרסינן], ר) [נדל"ל מהאי מעכשיו], ש) [ע' גדליס פז ע"א], ת) [ע' כתובות מז ע"א], א) [יתכן דיש כאן ט"ס וי"ל וכ"כ ס"ל דמספקא לי' תנאה הוי],

האומר פרק שלישי קידושין ס.

ובא אחר ואמר מעכשיו ולאחר עשרה. וה"ה בהאי ט) אחר אם קדשה סתם הואיל ולא בא אחר אחריו מה לי ולתנאו אלא סילדא נקט ותנא: **אי חזרה הוי דבתרא הוו קידושין.** אלא בא אחר אחריו וגמרו קידושין לאחר עשרה(א): **האי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה.**

שתי לשונות במשמע יש אומרה בלשון תנאי ויש אומרה בלשון חזרה ואיכא למימר להאי תנאה ולהאי חזרה ותבעי גיטא מכל חד וחד דלמא קמא לחזרה מכוין ואלו אל שני ושני לתנאה איכוון ואלו קיימין ואין אל ראשון ואל אחרון קידושין ובעיא גיטא מאמצעי ואיכא למימר דקמא תנאה ואלו קיימין ואיכא למימר דכולהו חזרה ואל אחרון לבד קיימין קמ"ל דלאו תרוייהו משתמעי מינה אלא ספק תנאה ספק חזרה ואי תנאה הוא לכולהו הוי תנאה ואין לשון חזרה כלל ואי חזרה הוי לא הוה ליה לישנא דתנאה כלל וממה נפשך אמצעי לא הוו קידושין: **אסברה לך בו'.** דהא ליכא למימר טעמא דר' יוחנן משום דקסבר שתי לשונות במשמע ומספקא ליה לגבי האי גברא בתנאה ולגבי האי בחזרה דאם כן לא שייך למיתני תופסין דאין תפיסה אלא באחד מהן ואנן הוא דלא ידעינן הי מינהו ומדקתני תופסין משמע דסבירא ליה שיש בה לד קידושין לכולהו: **דשוו נפשייהו כי שרגא דליצני.** המסדר לבנים ורחב כולן שוה אינו מסדר ממש זו על זו דל"ל הרי שורה אחריה אלא מסדר תחילה זו אצל זו וחוזר ומסדר עליה שורה אחרת ונותן האחיזה משוכה לחוץ כדי שישאר ריוח בתחתונה להיות שניה יושבת מקצת עליה ומקצת על שאצלה ושאר ריוח גם בשניה להיות שלישית מקצת עליה וכן כולם הכא נמי כל אחד מצא מקום זמן פנוי לקדושין ותפסו כולן לאסרה: **חוללת.** שמא אינו גט וחקוקה ליבם: **ולא מפייבמת.** שמא גט הוא והויא לה גרושת אחיו והרי היא לו בכרת שאין עליה זיקת יבום: **הא מני רבנן היא.** דמספקא להו אי תנאה אי חזרה: **גיטא דשייר ביה לא כלום הוא.** דרחמנא אמר (דברים כד) כריתות: **אם מפי.** פשיטא לן דתנאה הוא והוי גיטא למפרע לכשימות: **הרי זה גט.** ואינה צריכה חליצה משימות: **אטו מהיום ולאחר מיתה.** דפשיטא לרבי יוחנן דשיורא הוא ולא הוי גט כלל: ומשני **אם אתה מצריכה חליצה אתו נמי ליבומה.** ו) דאמר מדאצריכה חליצה קיים להו לרבנן דלאו גיטא הוא ואתו ליבומי גרושה והיא בכרת. ופרכינן הכא נמי במהיום ולאחר מיתה ניחוש דלמא אתי ליבומה שאם אתה אומר חוללת מתייבמת. ומשני תתייבם ואין בכך כלום דגיטא דשייר ביה לאו גיטא הוא כלל והא דקתני לא מתייבמת חששא דרבנן היא דגזרו אטו מהיום אם מתי. אחזקה דיבם מוקמינן לה לא שייך למיתני הכא אלא ביבמות גבי מילתא אחריתי דמשום ספיקא בפרק ד' אחין (יבמות לא.). אבל הכא דאפילו ספיקא ליכא לא בעי חזקה דהא ודאי יבמה היא: **מתני' הרי אם מקודשת לי.** ה"ג **ואם הראה על השלחן אינה מקודשת.** והכי פירושה ואם היה שולחני והראה לה מעות שאינן שלו והם על שלחן שלפניו אינה מקודשת דלא נתכוונה זו אלא לראות משלו: **גמ' אמר רב הונא והוא יתן.** ז) וקידושין חלין למפרע משעת קידושין ומיהו מודה רב הונא דאם מת קודם שניתנו אינה צריכה חליצה שהרי לא קיים תנאו: **וקיבלה קידושין מאחר.** קודם שיקיים תנאו ואח"כ עמד זה וקיים תנאו: **ורב הונא לא הוו קידושי.** שני קידושין דהא גמרו קידושי ראשון למפרע: **ורב יהודה הוו קידושי.** שני קדושין שהרי הראשון לא נתכוון לקדשה בפרוטה אלא במאתים זו דלית ליה לרב יהודה באומר על מנת כאומר מעכשיו דמי והרי קדמו קידושי שני: מאי

אפילו מאה תופסין בה. פירוש דהא קונין ומשייריס שהרי המקדש ר"ל מעכשיו יתמילו הקידושין ולאחר ל' יום יגמרו ופי' בקונטרס דליכא למימר ט) דטעם דרבי יוחנן משום דקסבר דמספקא ליה אי הלשון משמע תנאה או חזרה דא"כ לא שייך למימר ולמיתני לשון תופסין דהא אין קדושין תופסין אלא באחד מהן ואנן לא ידעינן הי מינהו ומספיקא ט) נריך גט מכולהו ולישנא דתופסין משמע דסבירא ליה שיש בכולם לד קידושין ואם תאמר אמאי אמרי' הכא דמקודשת והא אמר לעיל בפ"ק (דף ז.) האומר לאשה חציך מקודשת לי אינה מקודשת ויש לומר דהתם היינו טעמא לפי שאין אשה מתקדשת לחצאין והוא שייר בגוף האשה אבל הכא לא שייר בגוף האשה כלום אלא גומרין (ט) כולא: **כל גיטא דמשייר ביה לא כלום הוא.** פירש בקונטר' דלא הוי גט כריתות כיון דשייר בה ולא נהירא דאם כן תקשי ליה מקידושין גופייהו דהיכי אמר רבי יוחנן אפילו מאה תופסין בה כיון דמשייר לאו כלום הוא דהא איתקש הויה ע) ליציאה לכך נראה לומר דודאי בכי האי גוונא הוי כריתות אלא ה"פ כל גיטא דמשייר בה לאו כלום הוא כיון שאינו יכול להיות נגמר אלא אחר מיתה אינו גט דאין גט לאחר מיתה ה"ה בקידושין אם אמר מהיום ולאחר מיתה דאינה מקודשת והיכא דאמר מהיום ולאחר ל' יום מקודשת דהא קידושין תופסין בה אחר ל' כמו לפני ל': איכא

ובא אחר ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרה ימים מראשון ומאחרון צריכה גט מאמצעי אינה צריכה גט מה נפשך אי תנאה הואי דקמא קידושי דהנך לאו קידושי אי חזרה הואי דבתרא קידושי דהנך לאו קידושי פשיטא מהו דתימא האי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה ותיבעי גיטא מכל חד וחד קמ"ל עולא אמר רבי יוחנן אאפי' מאה תופסין בה וכן אמר ר' אסי אמר רבי יוחנן אפילו מאה תופסין בה אמר ליה רב משרשיא בריה דרב אמי לר' אסי אסברה לך טעמא דרבי יוחנן שוו נפשיה כי שרגא דליבני דכל חד וחד רוחא לחבריה שבק מתיב רב חנינא ב) מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ג) ואם מת חולצת ולא מתייבמת בשלמא לרב מסייעא ליה לשמואל נמי הא מני רבנן היא ואנן דאמרי כרבי אלא לר' יוחנן דאמר שיורא הוי כל גיטא דמשייר בה ולא כלום הוא יבומי ד) מייבם אמר רבא גט להוציא ומיתה להוציא מה ששייר גט גמרתו מיתה אמר ליה אביי מי דמי גט מוציאה מרשות יבם מיתה מכנסה לרשות יבם אלא אמר אביי התם טעמא מאי גזירה משום מהיום אם ה) מתי הרי זה גט ו) ונגזור מהיום אם מתי דתחלוץ אטו מהיום ולאחר מיתה ז) אם אתה אומר חולצת מתייבמת הכא נמי אם אתה אומר חולצת מתייבמת תתייבם ואין בכך כלום חששא דרבנן הוא: **מתני'** ח) האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאתן לך מאתים זוז הרי זו מקודשת והוא יתן ט) על מנת שאתן לך מכאן ועד ל' יום נתן לה בתוך שלשים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת י) ע"מ שיש לי מאתים זוז הרי זו מקודשת ויש לו י) על מנת שאראך מאתים זוז הרי זו מקודשת ויראה לה ואם הראה על השלחן אינה מקודשת: **גמ'** יא) איתמר רב הונא אמר והוא יתן רב יהודה אמר לכשיתן רב הונא אמר יב) והוא יתן תנאה הוי מקיים תנאה ואזיל רב יהודה אמר לכשיתן לכי יהיב הוו קידושי השתא מיהא לא הוו קידושי מאי בינייהו איכא בינייהו יג) שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר לרב הונא לא הוו קידושי לרב יהודה הוו קידושי ותנן נמי גבי גיטין כי האי גוונא יד) האומר לאשה הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז הרי זו מגורשת והיא תתן טו) איתמר רב הונא אמר והיא תתן רב יהודה אמר לכשתתן רב הונא אמר והיא תתן תנאה הוי מקיימא תנאה ואזלה רב יהודה אמר לכשתתן לכי יהיבה ליה הוא דהוי גט השתא מיהא לא הוי גט מאי

כ א מיי' פ"ז מהלכות אישות הל' יב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן מ סעיף ד:
כא ב מיי' פ"ז מהלכות יבום הלכה ז סמג עשין נא נב טוש"ע אה"ע סימן קנג סעיף טו:
כב ג ד מיי' פ"ז מהל' אישות הלכה י ופ"ז הל' טוש טז) סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעיף ו:
כג ה מיי' פ"ז מהל' אישות הל' ב טוש"ע שם סעיף יד:
כד ו מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' יח:
כה ז ח מיי' פ"ז מהל' אישות הל' טו טז טוש"ע שם סעי' ו:
כו ט מיי' פ"ח מהל' גירושין הלכה כא סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמג סעיף ג:

תוס' ר"י הזקן (המשך)
תוך שלשים יום, משום הכי תפסי קדושי כולם ואפילו הם מאה. **כשרגא דליבני.** כלומר עושה שורות הלבנים מניח ריוח בין השורות והשלישית (תקח מזו ומזו) [מונחת על זו ועל זו]. **חוללת.** דדילמא חזרה הוי ואין גט לאחר מיתה וזקוקה היא. **ולא מתיבמת.** דדלמא תנאה הוי, כלומר אם אמות ומגורשת היא בזה. **שיורא הוא.** והוי כמאן דאמר חוץ ממי שיבא עליך או שיקדשך עד שאמות. **ג) גט.** דפשיטא ליה דתנאה הוי. **מהיום אם מתי.** תנאה הוי ומגורשת. **אטו מהיום ולאחר מיתה.** דלר' יוחנן ודאי שיורא הוי ולא הוי גט כלל. אשתכח השתא מהיום ולאחר ל' יום מספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי, ואם קדושה אנשים רבים במהיום ולאחר עשרים ואחר מהיום ולאחר עשרה א"צ גט דדלמא תנאה הוי או דילמא חזרה הוי משום הכי חוללת* ולא מתייבמת, וכן נמי במהיום ולאחר ל' ונאבד הגט בתוך ל'. ולר' יוחנן גבי גט לא הוי גט כלל מן הדין, ואם תתייבם אין בכך כלום, ולגבי קדושין צריכה גט מכולם וכן בהרי היא מקודשת חוץ מפלוני מקודשת. ומסתברא דהא מילתא אסורא היא ולחומרא עבדינן, גבי גט פסקינן כרב והוי ספק ולא מתייבמת דדילמא תנאה הוי וחולצת דדלמא חזרה הוי, וגבי קדושין פסקינן כר' יוחנן שצריכה גט מכולם, וגבי הרי את מקודשת לי חוץ מפלוני מקודשת מספק, יהיה דעת ר' יוחנן שמקודשת ודאי או ספק שאין בזה הכרע, דאע"ג דגבי גיטין חוץ ודאי הוא דלא הוי גט, גבי קדושין אפשר שהוא ספק לר' יוחנן ותפסי בה קדושין אפילו לאחר, לחומרא עבדינן ומקודשת מספק ואם בא אחר וקדשה תצא מזה ומזה. וכן נראה דעת הר"ם שפסק לר' יוחנן כמ"ש באישות פ"ז [הי"ב] ושם כתב ההיא דחוץ מפלוני וכתב שמקודשת מספק. ובגרושין פ"ט [הי"ד] כתב שדלמא חזרה הוי. **מתני'. הרי את מקודשת.** בפרוטה זו על מנת שאתן לך מאתים זוז. **גמ'. והוא יתן.** לכשיתן הקדושין חלין למפרע משעה ראשונה ואם קבלה בינתים קדושין מאחר הואיל ונתן לא הוו קדושין. מיהו אם מת ולא נתן, קדושין ודאי לא הוו ואינה צריכה חליצה שהרי לא קיים תנאו. **לכשיתן.** הוו קדושי מקמי הכי לא הוו קדושי, ואם קבלה קדושין מאחר בינתים מקודשת לשני.

*ולאחר עשרה דלמא תנאה הוי ואין צריכה גט או דלמא חזרה הוי וצריכה גט ומשום הכי חוללת. כצ"ל (ד"ו).

מסורת הש"ס

א) לעיל נט: גיטין עב. ב"ב קלו. תוספתא דגיטין פ"ה ה"ג, ב) [בכתי"י: יבומי נמי תתייבם], ג) [בכתי"י נוסף: דתנן מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי], ד) [גיטין עב ע"ב], ה) יבמות לא., ו) גיטין עד., ז) גם זה שם, ח) [בכתי"י: ואיתמר], ט) [בדפו"ר: בתרא], י) [ברש"י גיטין עב. נוסף: הואיל ולא אחזירה], כ) [לעיל ה ע"ב, וגיטין פב ע"ב.], ל) [בדפו"ר: דלמא, ולא"ל דלמרין], מ) [ברש"י ר"י"ף: ואז הקידושין], נ) [בדפו"ר: דטע', ולא"ל דטעמא], ס) [בדפו"ר: לרי, ולא"ל לריכה], ע) לעיל ה ע"ב, וגיטין פב ע"ב, פ) [לעיל ז ע"ב], צ) [אלא"ל: אמר רבא גט בהוצאה וכו'. דפשיטא], ק) [ובדפו"ר: בכולם],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אי חזרה וכו' לאחר עשרה והנך קמאי לאו קידושי הם ד"ה: (ב) תוס' ד"ה אפילו וכו' גומרין ק) בכולה הם ד:

מוסף רש"י

רב הונא אמר והיא תתן. תנאי בעלמא הוא וכי מקיימת ליה אינאי מילתא דמשעת מתינה גיטא הוי דכל על מנת מעכשיו הוא ועל מנת כן לקיים (גיטין עד.).

מוסף תוספות

א. [עי' שלמ"ל]. ב. כדאמרינן בריש המגרש. (גיטין פב:) גבי חוץ מפלוני וכו'. תוס' הרא"ש.

תוס' ר"י הזקן

שלשים יום אינה צריכה גט. כדמפרש ממה נפשך. משמע הכי ומשמע הכי. כלומר איכא אינשי דאמרי משום תנאה ואיכא דאמרי משום חזרה ודלמא קמא ובתרא אמרי משום חזרה ואמצעי משום תנאה, נמצא שקדושי אמצעי חלו תכף שקדש ותבעי נמי גיטא מאמצעי, קמ"ל דמלתא דפשיטא לה דבכולהו אמרי ליה משום תנאה [או] משום חזרה, הלכך א"צ גט מהאמצעי. **טעמיה דר' יוחנן.** פי' מדקאמר תופסין ודאי לא הוי טעמיה דר' יוחנן דהאי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה, דלהאי טעמא אין הקדושין אלא לאחד ואין אנו יודעים מי הוא ומספק צריכה גט מכולם, אבל תופסין משמע שכל אחד ואחד מצא מקום פנוי ויש בו צד קדושין לה לאסרה. וקשיא לן והיכן מצינו קדושין בעולם שלא יפשטו בכולה (קדושי) [אשה] שאם לא קדשה כולה אשה אמר רחמנא ולא חצי אשה ט). משום הכי נראה דקסבר ר' יוחנן שהאומר לאשה הרי את מקודשת לי חוץ מפלוני שמקודשת בזו מספק, דאע"ג דגבי גט לא הוי גט, התם הוא דבעינן כריתות אבל הכא קנין בעינן והא איכא. ואע"ג דבעי לה רבי אבא בפרק המגרש [גיטין פב, ב] ופשיט דאינה מקודשת דאיתקש הויה ליציאה וכי היכי דגבי גט חוץ מפלוני אינה מגורשת ה"נ בקדושין חוץ מפלוני אינה מקודשת, ר' יוחנן לא ס"ל הכי, דה"נ אשכחן לר' יוחנן פרק האיש מקדש [לעיל מד, א] דלית ליה ויצאה והיתה שהיה כלל בכל מקום, כדאמרינן צווח ריש לקיש כברוכיא ויצאה והיתה וליכא דאשגח ביה, וקאמר ר' יוחנן דהאי דקאמר מעכשיו ולאחר שלשים יום שייר מקום לכל מי שיקדש תוך זה הזמן, כאילו אמר חוץ ממי שיקדשך

איכא בינייהו שנתקרע הגט או שנאבד. ולא רצה לשנויי איכא בינייהו דפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר כדלעיל דא"כ היה צריך לומר דלרב הונא צריכא גט משני ולרב יהודה אינה צריכה גט משני והא ליתא דהא אפילו לרב יהודה נמי צריכה גט מספק[א] מאי בינייהו איכא בינייהו שנתקרע הגט או שאבד לרב הונא הוי גט לרב יהודה לא הוי גט וצריכא דאי אשמעינן גבי קידושין בהא קאמר רב הונא משום דלקרובה קאתי אבל גירושין דלרחקה קאתי אימא מודי ליה לרב יהודה ואי איתמר בהך קאמר רב הונא משום דאיהו לא כסיף ליה למתבעה אבל הכא דאיהי [ב]כסיפא לה למיתבעיה אימא מודי ליה לרב יהודה צריכא מיתיבי [ג]הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז אע"פ שנתקרע הגט או שאבד הרי זו מגורשת לאחר לא תנשא עד שתתן ועוד תניא [ד]אמר לה [ה]הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ומת נתנה אין זקוקה ליבם לא נתנה זקוקה ליבם רשב"ג אומר נותנת לאחיו או לאביו או לאחד מן הקרובים עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר לי ולא ליורשיי ומר סבר אפי' ליורשיי דכולי עלמא מיהא תנאה הוי תיובתא דרב יהודה אמר לך רב יהודה הא מני רבי היא [ו]דאמר רב הונא אמר רבי כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ופליגי רבנן עליה ואנא דאמרי כרבנן גופא אמר רב הונא אמר רבי כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי אמר רבי זירא כי הוינן בבבל הוה אמרינן הא דאמר רב הונא אמר רבי כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי פליגי רבנן עליה כי [ז]סלקי להתם אשכחיה לרבי אסי דיתיב וקאמר לה משמיה דרבי יוחנן הכל מודים באומר על מנת כאומר מעכשיו דמי לא נחלקו אלא מהיום ולאחר מיתה [ח]והתניא מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט דברי חכמים רבי אומר כזה גט ולרב יהודה דאמר בעל מנת נמי פליגי אדמיפלגי במהיום ולאחר מיתה ניפלגי בעל מנת להודיעך כח דרבי דמהיום ולאחר מיתה נמי הרי זה גט וניפלגי בעל מנת להודיעך כח דרבנן [ט]כח דהיתירא עדיף: על מנת שאתן לך מכאן וכו': פשיטא מהו דתימא לאו תנאה הוא ולזרוזיה קאמר קמ"ל: על מנת שיש לי מאתים זוז וכו': וניחוש שמא יש לו ועוד תניא [י]חיישינן שמא יש לו [יא]לא קשיא הא בקידושי ודאי הא בקידושי ספק: ע"מ שאראך מאתים זוז וכו': תנא [יב]לא נתכוונה אלא לראות משלו: ואם הראה לה על השלחן אינה מקודשת: פשיטא [יג]לא צריכא דאע"ג דנקט דמי בעיסקא: **מתני'** [יד]על מנת שיש לי בית כור עפר הרי זו מקודשת ויש לו [טו]על מנת שיש לי במקום פלוני אם יש לו באותו מקום מקודשת ואם לאו אינה מקודשת [טז]על מנת שאראך בית כור עפר הרי זו מקודשת ויראנה ואם הראה בבקעה אינה מקודשת: **גמ'** וניחוש שמא יש לו ועוד תניא [יח]חיישינן שמא יש לו [יט]ל"ק הא בקידושי ודאי הא בקידושי ספק למה לי למיתנא גבי ארעא ולמה לי למיתנא גבי זוזי צריכא דאי אשמעינן גבי זוזי משום דעבידי אינשי דמצנעי אבל ארעא אימא אי דאית ליה ארעא קלא אית ליה קמ"ל: על מנת שיש לי במקום פלוני אם יש לו וכו': פשיטא מהו דתימא אמר לה מאי נפקא לך מינה אנא טרחנא ומייתינא קמשמע לן: על מנת שאראך בית כור עפר: תאנא [כ]לא נתכוונה זו אלא לראות משלו: ואם הראה בבקעה אינה מקודשת: פשיטא [כא]לא צריכא דנקיט בדיסתורא גבי הקדש תנן המקדיש מכלל דבעל מנת מודו (שם). **מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט.** מספקא לן מי תנאה הוי, מהיום אם תמות, וכיון שמת נתקיים התנאי ונמצא שהוא גט משעת נתינתו, או חזרה הוי, אחזר בו ממלי לאחר מיתה ואמר לאחר מיתה יהא גט ואינו כלום, דבשלמא גבי מתנה אינה יפיכל לאחר מיתה, אבל הכא ליכא למימר הכי, ואי משום תנאה הוא ליה למימר מהיום אם מתי (שם עב.). הלכך הוי ספק מגורשת, ואם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר צריכה גט משב"י (רשב"ם ב"ב קלו.). **כח דהיתירא עדיף.** טוב לו להממינו כח דבר המתיר, שהוא קונך על שמעונתו ואינו יכל לאחיר, אבל כח האוסרין אינה רשאי לאחר מיתה. ולא צריכא דנקיט בדיסתורא גבי הקדש תנן המקדיש

בבקעה. שיש שם כמה כורין ואין אחד מהן משלו. **בדיסתורא.** אריסות.

*אולי צ"ל דלהוי ספק כי אם במהיום ולאחר מיתה דלדבון מספקא וכו' אי חזרה הוי אבל בע"מ הוי כמעכשיו (ד"ו).

**אינו מובן ואולי צ"ל ואפשר דהתוספתא ר"ל דאינה מקודשת ודאי אבל מקודשת מספק (ד"ו).

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ח מהל' גירושין הל"א טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' ג]:
כז ב מיי' פ"א מהל' גירושין הלכ"ב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמג סעיף ג:
כח ג מיי' פ"ז מהל' אישות הלכה ב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעיף יד:
כט ד מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' יח:
ל ה מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף יט:
לא ו מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף כ:
לב ז מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף כא:
לג ח מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעי' יט:
לד ט מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף כא:

מוסף תוספות

א. דלר' יהודה מספקא ליה באומר ע"מ אי כמעכשיו דמי. תוס' גיטין עד: ד"ה אדמיפלגי. ב. ומאי טעמא גבי גט בעינן שיהא בעין וגבי קדושין לא בעינן שיהא בעין דקדושין מידי דאית לאישה הנאה בגווהו נינהו ומכי יהבינהו ניהליה כבר נהנית מהם שהיא רשאית לעשות בהן רצונה אבל גט דלאו מידי דבר הנאה הוא אם הגט הפוטרה אינו בעין בעת שהיא מתגרשת אינו כלום. תוס' ד"ה. ג. נתוס' הרא"ש כתוב. דמצי ליבמה.

תוס' ר"י הזקן

נתקרע הגט. כשנתנה המאתים זוז לרב הונא הוי גט משעה ראשונה ומגורשת, לרב יהודה לא הוי גט עד השתא ואינה מגורשת דליכא גט. **לא תנשא.** דדילמא לא תקיים תנאה ונמצא גט בטל ובניה ממזרין. **תנאה הוי.** דאי אמר לה על מנת שתתנם לי וליורשי אפילו רבנן מודו דנותנת לאחר מיתה דמגורשת היא משעה ראשונה. **כאומר מעכשיו.** ומשעת נתינה חלו הקדושין או הגירושין[ב]. **הכל מודים.** כלומר אפילו רבנן פשיטא להו דכמעכשיו דמי. **לא נחלקו.** עליה דרבי דליהוי ספק מאי הוי ולרבנן מספקא להו אי תנאה או חזרה הוי וכמעכשיו*. **והא תניא.** בניחותא. **כחו דרבי.** דקאמר אף מהיום ולאחר מיתה הוי גט. **אינה מקודשת.** דעל מנת תנאה הוי וכמעכשיו הוא שאין צריך לכפול תנאו. **ויש לו.** משמע שיש לו הויא מקודשת ודאי, ואם בא אחר וקדשה אינה מקודשת לשני, אבל כי ליכא עדים שיש לו הויא מקודשת מספק שמא יש לו, ואע"ג דאיהו אמר שאין לו. וכ"כ הר"ם פ"ז [ה"ג], ואם בא אחר וקדשה תצא מזה ומזה. **על השלחן.** שהיה שולחני והראה לה מעות שאינם שלו שלא נתכוונה אלא להראותה מעות שלו. **בעיסקא.** למחצית שכר היו לפניו על שלחנו להחליף ולהשתכר. **מתני'. בית כור.** מקום הראוי לזרוע ל' סאין, ובית סאתים הוא ע' אמה ושיריים על ע' אמה ושיריים או (ע') [ק'] אמה על (ע') [נ'] אמה כחצר המשכן והכל עולה לחשבון אחד. ה) **גמ'. חיישינן.** הוי קדושי ספק. **(על) במקום פלוני.** איכא מ"ד דאבית כור עפר לחודיה קא מהדר, אבל מאתים זוז לא אכפת לן שהרי יכול להביאן לכל מקום שירצה, וכן נראה מפי' ר"ש שפירש אנא טרחנא ומייתינא התבואה. והר"ם ז"ל [אישות פ"ז ה"ג, עיי"ש] פירש דאמעות נמי קאי דתנאה הוא ולא נתקיים התנאי ואינה מקודשת. וכן הוא בתוספתא [קידושין פ"ג ה"ה]. [ומה] שכתב הר"ם שאעפ"י שאמר ב) לו במקום פלוני חיישינן שמא יש לו ולא כן נראה מהתוספתא, וצ"ע. תוספתא מקודשת מספק**.

מסורת הש"ס

מאי בינייהו איכא בינייהו שנתקרע הגט או שאבד לרב הונא הוי גט לרב יהודה לא הוי גט וצריכא דאי אשמעינן גבי קידושין בהא קאמר רב הונא משום דלקרובה קאתי אבל גירושין דלרחקה קאתי אימא מודי ליה לרב יהודה ואי איתמר בהך קאמר רב הונא משום דאיהו לא כסיף ליה למתבעה אבל הכא דאיהי כסיפא לה למיתבעיה אימא מודי ליה לרב יהודה צריכא מיתיבי הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז אע"פ שנתקרע הגט או שאבד הרי זו מגורשת לאחר לא תנשא עד שתתן ועוד תניא אמר לה הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ומת נתנה אין זקוקה ליבם לא נתנה זקוקה ליבם רשב"ג אומר נותנת לאחיו או לאביו או לאחד מן הקרובים עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר לי ולא ליורשיי ומר סבר אפי' ליורשיי דכולי עלמא מיהא תנאה הוי תיובתא דרב יהודה אמר לך רב יהודה הא מני רבי היא דאמר רב הונא אמר רבי כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ופליגי רבנן עליה ואנא דאמרי כרבנן גופא אמר רב הונא אמר רבי כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי אמר רבי זירא כי הוינן בבבל הוה אמרינן הא דאמר רב הונא אמר רבי כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי פליגי רבנן עליה כי סלקי להתם אשכחיה לרבי אסי דיתיב וקאמר לה משמיה דרבי יוחנן הכל מודים באומר על מנת כאומר מעכשיו דמי לא נחלקו אלא מהיום ולאחר מיתה והתניא מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט דברי חכמים רבי אומר כזה גט ולרב יהודה דאמר בעל מנת נמי פליגי אדמיפלגי במהיום ולאחר מיתה ניפלגי בעל מנת להודיעך כח דרבי דמהיום ולאחר מיתה נמי הרי זה גט וניפלגי בעל מנת להודיעך כח דרבנן כח דהיתירא עדיף: על מנת שאתן לך מכאן וכו': פשיטא מהו דתימא לאו תנאה הוא ולזרוזיה קאמר קמ"ל: על מנת שיש לי מאתים זוז וכו': וניחוש שמא יש לו ועוד תניא חיישינן שמא יש לו לא קשיא הא בקידושי ודאי הא בקידושי ספק: ע"מ שאראך מאתים זוז וכו': תנא לא נתכונה אלא לראות משלו: ואם הראה לה על השלחן אינה מקודשת: פשיטא לא צריכא דאע"ג דנקט דמי בעיסקא: **מתני'** על מנת שיש לי בית כור עפר הרי זו מקודשת ויש לו על מנת שיש לי במקום פלוני אם יש לו באותו מקום מקודשת ואם לאו אינה מקודשת על מנת שאראך בית כור עפר הרי זו מקודשת ויראנה ואם הראה בבקעה אינה מקודשת: **גמ'** וניחוש שמא יש לו ועוד תניא חיישינן שמא יש לו ל"ק הא בקידושי ודאי הא בקידושי ספק למה לי למיתנא גבי ארעא ולמה לי למיתנא גבי זוזי צריכא דאי אשמעינן גבי זוזי משום דעבידי אינשי דמצנעי אבל ארעא אימא אי דאית ליה ארעא קלא אית ליה קמ"ל: על מנת שיש לי במקום פלוני אם יש לו וכו': פשיטא מהו דתימא אמר לה מאי נפקא לך מינה אנא טרחנא ומייתינא קמשמע לן: על מנת שאראך בית כור עפר: תאנא לא נתכוונה זו אלא לראות משלו: ואם הראה בבקעה אינה מקודשת: פשיטא לא צריכא דנקיט בדיסתורא גבי הקדש תנן המקדיש

גליון הש"ס

מתני' ע"מ שיש לי בית כור עפר. עיין ב"ב דף מד ע"ב תוד"ה דלא ולע"ג:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בית כור וכו' תמצאנו מאתים ושבעים ושלש אמה וחצי אמה ושני טפחים על מאתים ושבעים ושלש אמה וחצי אמה ושני טפחים ועוד דבר מועט ע"כ והדבר מועט הוא פחות ממלי רוחב אצבע ויתר על שלש עיין בפרפר"ם ר"פ בית כור וגם לשם יש טעות סופר והגהתיו כראוי בס"ד ע"ש:

מוסף רש"י

לרב יהודה לא הוי גט. דלכתתן כבר אזל ליה גיטא (גיטין עד.). דלקרובה קאתי. הילכך מעכשיו קאמר לה משעה שחפץ בה (שם). דלרחקה קאתי. ומסתמא בקושי הוא מגרשה הילכך לכתתן קאמר וקסבר דאהכי והכי מפייסנא לה (שם). לא כסיף ליה למתבעה. מעותיו הלכך לא צריך ליה למתלי גיטא ממתן מעות ומעכשיו קאמר לה (שם). לאחר לא תנשא עד שתתן. דדילמא לא יהבה ומגיטא גט בטל (שם). נתנה. לפני מותו, אינה זקוקה ליבם. לא נתנה זקוקה ליבם. ולא סגי לה ליתן ליורשים (שם). ומר סבר. ר"ש, אפילו ליורשיי. לי משמע אפילו ליורשים כשאיני (שם). מיהא תנאה הוי. ולא תלה הגט בשעת מתן מעות, דאי לכתתן קאמר נהי נמי דלי ואפילו ליורשי משמע, מיהו הוה ליה גט לאחר מיתה (שם). כאומר מעכשיו דמי. דה"ק מעכשיו יהא גט ע"מ שתקיימי התנאי (שם). לא נחלקו אלא מהיום ולאחר מיתה. דרבנן מספקא להו אי תנאה הוי אי חזרה הוי ולרבי יהודה הוי תנאה (שם). **והתניא.** בניחותא, דשמעינן מינה מדאלטריכו לאיפלוגי בהא דבעל מנת מודו (שם). **מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט.** מספקא לן אי תנאה הוי, מהיום אם תמות, וכיון שמת נתקיים התנאי ונמצא שהוא גט משעת נתינתו, או חזרה הוי, אחזר בו ממלי לאחר מיתה יהא גט ואינו כלום, דבשלמא גבי מתנה אינה יפיכל לאחר מיתה, אבל הכא ליכא למימר הכי, ואי משום תנאה הוא ליה למימר מהיום אם מתי (שם עב.). הלכך הוי ספק מגורשת, ואם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר צריכה גט משב"י (רשב"ם ב"ב קלו.). **כח דהיתירא עדיף.** טוב לו להממינו כח דבר המתיר, שהוא קונך על שמעונתו ואינו יכל לאחיר, אבל כח האוסרין אינה רשאי לאחר מיתה. **ולא צריכא דנקיט בדיסתורא גבי הקדש תנן המקדיש** רמיה, שהכל יכולין להמיר ואפילו בדבר המותר (ביצה ב:).

א) [גטין עד.]. ב) גיטין עד. תוספתא דגיטין פ"ה ה"ה, ג) ג"ז שם, ד) לעיל ח. [ע"ש] ע"ז ל:. [ע"ש] גיטין עד. עה: עז., ה) [בכתי"ר: כי סליקית להתם אשכחתיה לרב אסי], ו) לעיל נט:, ז) [ברכות ס. וש"נ], ח) תוספתא דקידושין פ"ג ה"ה, ט) גם זה ה"ו, י) ג"ז שם, כ) גם זה שם, ל) [בדפו"ר: נותנ', וג"ל נותנת], מ) [בכת"י שבריי"ף: ופירן אפי' כי לא יודעינן אם יש לו ניחוס שמא יש לו ולא נתיהנה ליגמא בלא גט לאחר], נ) [שמות כז, ושיין עירובין כג. ע"ב], ס) עי' בסוף הספר דף פב:, ע) גירסת רש"ש ורש"ל גרס והא דאמרינן [ובדפו"ר כדל'], פ) [ושם ד"ה אדמפלגי], צ) [ר"ש ל"מתוק. רש"ם], ק) [בדפו"ר נוסף: תהא], ר) [ר"מ"ר נראה לתמוק. רש"ם], ש) [יתכן דיש להוסיף: למפרע], ת) [עירובין כג לתמוק], א) [בפירוש המשניות], ב) [יתכן דצ"ל: שאמר לה ע"מ שיש לי בתמוקום],

(ג) ג"ז שם, ד) לעיל ח. [ע"ש] ע"ז ל:. [ע"ש] גיטין עד. עה: עז., ה) [בכת"י: כי סליקית להתם אשכחתיה לרב אסי], ו) לעיל נט:, ז) [ברכות ס. וש"נ], ח) תוספתא דקידושין פ"ג ה"ה, ט) גם זה ה"ו, י) ג"ז שם, כ) גם זה שם, ל) [בדפו"ר: נותנ', וג"ל נותנת], מ) [בכת"י שבריי"ף: ופירן אפי' כי לא יודעינן אם יש לו ניחוס שמא יש לו ולא נתיהנה ליגמא בלא גט לאחר], נ) [שמות כז, ושיין עירובין כג. ע"ב], ס) עי' בסוף הספר דף פב:, ע) גירסת רש"ש ורש"ל גרס והא דאמרינן [ובדפו"ר כדל'], פ) [ושם ד"ה אדמפלגי], צ) [ר"מ"ר יש לתמוק. רש"ם], ק) [בדפו"ר נוסף: תהא], ר) [ר"מ"ר נראה לתמוק. רש"ם], ש) [יתכן דיש להוסיף: למפרע], ת) [עירובין כג לתמוק], א) [בפירוש המשניות], ב) [יתכן דצ"ל: שאמר לה ע"מ שיש לי בתמוקום],

האומר פרק שלישי קידושין

בשעת היובל. בזמן שהיובל נוהג שכל שדה אחוזה פדיונו שוה מגזירת הכתוב אחת יפה ואחת רעה[ז] אבל בזמן שאין היובל נוהג נפדי' בשויין[ח]: **נקעים.** כמין גומות: **נהי דבהדי ארעא לא קדשי.** להיות נמדדים בקרקע שוה להיות קטפרס שלהן נמדד לעלות בחשבון: **נקדשו באפי נפשייהו.** להיות נמדדין לפי מה שיש בהן ולא יעלה מדרון שלהן בחשבון: **שדה מה שלמוד לומר.** והוה ליה למכתב ואם מאחוזתו יקדיש אים וגו' וכתב ואם משדה אחוזתו: **בענין הזה.** כדי זרע חומר שעורים: **נפך.** חלי כור: **פרקב.** חלי סאה: **דלאו בני זריעה נינהו.** וכתב הכתוב זרע ומידי דלאו בני זריעה נינהו אינן נפדים בדמים הללו אלא בשויה: **דומיא דסלעים.** שסתם סלע אין לאוי לזריעה דקשה הוא: **נאגני דארעא מקרו.** הנקעים קרויין אגנות הקרקע שהמים מתמלין לתוכן כמו ויש בגאגנות (שמות כד): **שידרא דארעא.** [ט] מקום הסלעים אין להם שם סלעים לעצמן אלא על שם הקרקע הם נקראים שידראות הקרקע: **הכא מאי.** גבי קידושי אשה אם היו בו סלעים ונקעים של ר' טפחים ואינן מלאים מים: **להקדש מדמינן לה.** [י] ונמדדין עמה: **או למכר מדמינן לה.** ואין נמדדין: **מתני' כל תנאי.** שאין כפול: **כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי.** ואע"פ שאין נתקיים התנאי נתקיימו הדברים [כ] כגון הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ולא פירש לכפול ואם לא תתני לי לא יהא גט אין כאן תנאי של מאתים זוז כלל ואפי' לא נתנה הוי גט וכמו שמצינו שהולרך משה רבינו ע"ה לכפול ואם לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתוככם שמע מינה דאי לא כפל היתה מתנתו קיימת ונוחלין ארץ גלעד אפילו לא יעברו את הירדן אע"פ שאמר אם יעברו ונתתם לית לן מכלל הן אתה שומע לאו. וה"ה נמי דבעינן תנאי קודם למעשה[כ] מדלא אמר תנו להם אם יעברו משמע דאם אמר הכי לא אתי תנאה ומבטל מעשה דמתנה דקדמיה. ושמעינן נמי דבעינן הן קודם לגאו[מ] דלא אמר תחלה אם לא יעברו אל תתנו ואם יעברו ונתתם אם לא יעברו אל תתנו ואם יעברו אל תתנו אם לא יעברו אל תתנו ואם יעברו ונתתם אם לא יעברו אל תתנו ואם יעברו ונתתם אם לא יעברו אל תתנו ואם יעברו ונתתם

אי לא כתב ארץ כנען ה"א בתוככם בארץ גלעד. פי' בקונט' דאם לא יעברו יטלו חלקם כפי המגיעם בארץ גלעד שנאחזו בה כבר והם סייעו [אתכם] לכבשה אבל בארץ כנען כלל וכלל לא שהרי לא סייעו לכבשה קא משמע לן דאעפ"כ יטלו [1] וקשה וכי מיזו סברת היא שיעבו בבתיהם וירשו עם אחיהם שילחו למלחמה [2] [ועוד דאינו דומה למשל דמייתי] [3] לכך נראה לר"י לפרש דפשטיה דקרא הכי אם יעברו חלוצים בראשי הצבא להיות ראשונים במלחמה בשכר טובה זו שיעשו עם אחיהם תנתן להם ארץ הגלעד ואם לא יתאמצו יותר מאחיהם ונאחזו והכי נפרש דאי לא כתב בארץ כנען ה"א אשם לא יעברו חלוצים בראש המלחמה ולא יסייעו בכיבוש הארץ אלא כשאר שבטים כלל וכלל לא יטלו מארץ כנען קמשמע לן דאף על פי כן יטלו [4] וקשה דהיכי תיסק אדעתיה שלא יטלו כלל בארץ כנען כיון שסייעו בכיבוש כמו אחריס וי"ל דסד"א כיון שהוקלה ארץ כנען לשאר שבטים שהרי מאותה שעה ששאלו בני גד ובני ראובן ארץ גלעד נעשו כמו שסלקו עצמן מלחלוק בארץ כנען [5] וימא שאם לא יקיימו תנאם לא יהיה להם חלק בה קא משמע לן בארץ כנען לומר שיטלו חלקם כשאר שבטים כאן וכאן ואם תאמר לכתוב קרא בארץ כנען בלבד ולא נכתוב ונאחזו בתוככם וממילא ידענו כיון שנוטלים חלקם בארץ שהוקלה לשאר שבטים כ"ש שיטלו חלקם בארץ גלעד שלא הוקלה לשאר שבטים וי"ל דאדרבה ה"א בארץ כנען שלא נתייפה כחם דין הוא שיטלו אבל בארץ גלעד שנתייפה כחם בה יקנסו ממנה ולא יקחו בה כלום [6] לכך נכתבו שניהם [7]:

בשלמא לרבי מאיר היינו דכתיב אז תנקה מאלתי אלא לר' חנינא למה לי. תימה מה ענין זה אצל מחלוקת [8] והלא לא היה תנאי אלא בפירוש אמר שישבע לו שיקח אשה לבנו ממשפחתו ואם לא פירש הקרא תנקה מאלתי אם לא יתנו לך הייתי אומר שהיה עובר שבועה בין יתנו ובין לא יתנו אם לא היה מביא אשה ומה שפירש הקונטרס קשה להבין שהרי משמע מתוך פי' שאם הלך אליעזר למשפחת אברהם והם לא ילו ליתן לו שיהא מותר בבנות כנען וזה אינו [9] [דלפי זה סד"א דר"ח ב"ג איירי בע"א ממה שאמר ר"מ] לכן פר"י בשלמא לר' מאיר דלית ליה מכלל הן אתה שומע לאו אע"פ שסברת הוא כשאדם מתנה עם חבירו אם תעשה זה אתן לך זה [10] ואם לא תעשה לא אתן לך כמו כן כאן אע"פ שהוא סברת שלא השביעו אלא על מנת שיתנו הולרך לפרש אם לא יתנו תהיה נקי אבל לר' חנינא דאזיל בתר סברת לפי דעת בעלי התנאים למה פירש אם לא יתנו לך פשיטא אם לא ילו ליתן דיהיה נקי ולמה"ר [11] יצחק נראה ששתי שבועות השביעו אחת שיקח אשה לבנו ממשפחתו ושבועה אחרת שאם לא יתנו לא תקח אשה מבנות כנען ודייק מדכתיב [12] ונקית משבועתי זאת משמע שיש שבועה אחרת בשלמא

למה לי. בארץ כנען דמשמע מיעוטא למעוטי שלא יטלו בארץ גלעד כנגד חלקם שבארץ כנען [13] (הרי משמע נמי מונאחזו בתוככם שלא יטלו בארץ גלעד כנגד חלקם שבארץ ישראל אלא קרא יתירא הוא למדרש דיה תנאי כפול) ש"מ הולרך לכפול ולומר אם לא יעברו לא יהא בדברי כלום ואי לא כפלו היתה מתנתו קיימת דמכלל הן לא נשמע לאו: **ורבי חנינא.** אמר לך לעולם לא בא לכפול אלא לפרש שאפי' לא יעברו לא יפסידו [14] נחלתם מכל ארץ ישראל ואם כתב ונאחזו בתוככם ותו לא ה"א ואם לא יעברו יטלו כפי המגיעם בארץ הגלעד שנאחזתם בה כבר והם סייעו אתכם לכבשה אבל בארץ כנען כלל לא לא בתוכה יטלו ולא בארץ גלעד כנגדה להכי כתב בארץ כנען שאף בארץ כנען יטלו אע"פ שלא סייעו לכובשה אבל למעוטי שלא יטלו ארץ הגלעד כנגדה לא איצטריך דמכלל הן הוה שמעינן לאו: **לא היא דאיכא לאו משמע.** ועל כרחך לא כתב בארץ כנען אלא למעוטי ארץ גלעד שלא יטלוה כולה על פי מתנתו שאמר להם ונתתם להם ולגלמידיו דמכלל הן לא הוה שמעינן לאו: **משנ.** דמשה: **למה הדבר דומה כו'.** כך שאר השבטים יטלו ארץ כנען ושני שבטים אלו יעבדו את הילדן למלחמה דהיינו דומיא דיתן להם מאתים זוז ויטלו ארץ הגלעד ואם לא יעבדו לא יפסידו חלקם בארץ כנען דהיינו שאר נכסים: **מי גרם לו ליטול עם אחיו בשאר נכסים כפילו גרמה לו.** אם לא כפל הייתי שומע דאם לא יתן יטול באותו שדה כפי חלק המגיעו בו אבל בשתי שדות שהקציתים לאחיו לא יטול כלום וכל שכן שלא יטול באותו שדה כנגד שאר נכסים. אף בני גד ובני ראובן חלקם בארץ כנען גרמה להם ליטול חלקם בארץ כנען שאם לא כפל הייתי אומר לא יטלו בה כלום אלא בארץ גלעד מה שמגיעם בה: **הכם.** מתני' קתני שאם לא כפל לא היו נוטלין כלום לא כאן ולא כאן דקאמר שאף בארץ כנען שאינה חביבה להם לא יטלו מדקתני שאף משמע דכל שכן בארץ גלעד שבארצו בה: ה"ג **אלמא כפילה לארץ גלעד נמי אהני והלא קתני מי גרם לו כו'.** אלמא לא אהני אלא לארץ כנען דבלאו כפילה נמי הוו שקלי מה שמגיעם בארץ גלעד: **לא קשיא.** מתני' דקתני שאף דמשמע דכל שכן בארץ גלעד: **מקמי דיימא ליה ר' מאיר.** אם כן נכתוב ונאחזו והוה סבר ר' חנינא דכולא מילתא דרישא רבי מאיר לתנאי כפול הלכך אמר ליה אלמלא כן שכפל דבריו יפ [15] משמע שאף בארץ כנען לא יטלו וכ"ש במקום החביב להם דמכלל הן היינו שומעין לאו ואם לא יעבדו לא תתנו להם את ארץ גלעד וממילא דבארץ כנען לא שקלי דהא לא אזלי למכבשה ובריית דקתני דלא אהני כפילה אלא לארץ כנען אמר רבי חנינא בתר דאמר ליה ר' מאיר נכתוב קרא ונאחזו למ"ל בארץ כנען [16] אמר ליה ר' חנינא ליטול חלק בארץ כנען אהני דאי לא כתביה הוה אמינא ונאחזו בתוככם בארץ גלעד: **שאם.** משאת שכר: **ואם לא תיטיב לפתח.** פורענות מוכנת לבא אלמא כפילה בעינן ואם לא כפליה מכי אמר אם תיטיב שאת הוה שמעי' דאפי' אם לא תיטיב נמי שאת דתנאי שלא כפלו אינו מבטל מתנה: **למה לי.** אם תיטיב (פ) תשמעת מכללא: **ס"ד קו'.** כלומר מכללא לא הוה נפקא לן אלא ביטול מתנה הא אם לא תיטיב לא תשא שכר ופורענותא נמי לא תשקול להכי איצטריך כפילה דיהא דפורענותא: **בשלמא לר' מאיר.** דאמר מכללא לא שמעי' היינו דכתיב אז תנקה מאלתי לפי שהשביעו אם לא אל בית אבי תלך תחול עליך שבועה ומכללא לא שמעינן דאם תלך לא תחול: **למה לי.** לפרושי אם תלך תנקה אלא דאי לא כפליה לא הוה מבטל תנאה לשבועה דאפי' ילך תחול עליו אם יקח לו אשה מבנות כנען: **היכא דיהא לה.** לאשה: **ולא ניהא לאו.** לקרובים: **נייפי.** להכי נכתב דאי למיתלי נמי בקרובים ואם לא יתנו לך קרובים והיית נקי: **למה לי.** ואם בחקותי תמאסו נשמע מכלל ברכה קללה:

אי לא כתב ארץ כנען ה"א בתוככם בארץ גלעד. פי' בקונט' דאם לא יעברו יטלו חלקם כפי המגיעם בארץ גלעד שנאחזו בה כבר והם סייעו [אתכם] לכבשה אבל בארץ כנען כלל וכלל לא שהרי לא סייעו לכבשה קא משמע לן דאעפ"כ יטלו [1] וקשה וכי מיזו סברת היא שיעבו בבתיהם וירשו עם אחיהם שילחו למלחמה [2] [ועוד דאינו דומה למשל דמייתי] [3] לכך נראה לר"י לפרש דפשטיה דקרא הכי אם יעברו חלוצים בראשי הצבא להיות ראשונים במלחמה בשכר טובה זו שיעשו עם אחיהם תנתן להם ארץ הגלעד ואם לא יתאמצו יותר מאחיהם ונאחזו והכי נפרש דאי לא כתב בארץ כנען ה"א אשם לא יעברו חלוצים בראש המלחמה ולא יסייעו בכיבוש הארץ אלא כשאר שבטים כלל וכלל לא יטלו מארץ כנען קמשמע לן דאף על פי כן יטלו [4] וקשה דהיכי תיסק אדעתיה שלא יטלו כלל בארץ כנען כיון שסייעו בכיבוש כמו אחריס וי"ל דסד"א כיון שהוקלה ארץ כנען לשאר שבטים שהרי מאותה שעה ששאלו בני גד ובני ראובן ארץ גלעד נעשו כמו שסלקו עצמן מלחלוק בארץ כנען [5] וימא שאם לא יקיימו תנאם לא יהיה להם חלק בה קא משמע לן בארץ כנען לומר שיטלו חלקם כשאר שבטים כאן וכאן ואם תאמר לכתוב קרא בארץ כנען בלבד ולא נכתוב ונאחזו בתוככם וממילא ידענו כיון שנוטלים חלקם בארץ שהוקלה לשאר שבטים כ"ש שיטלו חלקם בארץ גלעד שלא הוקלה לשאר שבטים וי"ל דאדרבה ה"א בארץ כנען שלא נתייפה כחם דין הוא שיטלו אבל בארץ גלעד שנתייפה כחם בה יקנסו ממנה ולא יקחו בה כלום [6] לכך נכתבו שניהם [7]:

בשלמא לרבי מאיר היינו דכתיב אז תנקה מאלתי אלא לר' חנינא למה לי. תימה מה ענין זה אצל מחלוקת [8] והלא לא היה תנאי אלא בפירוש אמר שישבע לו שיקח אשה לבנו ממשפחתו ואם לא פירש הקרא תנקה מאלתי אם לא יתנו לך הייתי אומר שהיה עובר שבועה בין יתנו ובין לא יתנו אם לא היה מביא אשה ומה שפירש הקונטרס קשה להבין שהרי משמע מתוך פי' שאם הלך אליעזר למשפחת אברהם והם לא ילו ליתן לו שיהא מותר בבנות כנען וזה אינו [9] [דלפי זה סד"א דר"ח ב"ג איירי בע"א ממה שאמר ר"מ] לכן פר"י בשלמא לר' מאיר דלית ליה מכלל הן אתה שומע לאו אע"פ שסברת הוא כשאדם מתנה עם חבירו אם תעשה זה אתן לך זה [10] ואם לא תעשה לא אתן לך כמו כן כאן אע"פ שהוא סברת שלא השביעו אלא על מנת שיתנו הולרך לפרש אם לא יתנו תהיה נקי אבל לר' חנינא דאזיל בתר סברת לפי דעת בעלי התנאים למה פירש אם לא יתנו לך פשיטא אם לא ילו ליתן דיהיה נקי ולמה"ר [11] יצחק נראה ששתי שבועות השביעו אחת שיקח אשה לבנו ממשפחתו ושבועה אחרת שאם לא יתנו לא תקח אשה מבנות כנען ודייק מדכתיב [12] ונקית משבועתי זאת משמע שיש שבועה אחרת בשלמא

למה לי. בארץ כנען דמשמע מיעוטא למעוטי שלא יטלו בארץ גלעד כנגד חלקם שבארץ כנען [13] (הרי משמע נמי מונאחזו בתוככם שלא יטלו בארץ גלעד כנגד חלקם שבארץ ישראל אלא קרא יתירא הוא למדרש דיה תנאי כפול) ש"מ הולרך לכפול ולומר אם לא יעברו לא יהא בדברי כלום ואי לא כפלו היתה מתנתו קיימת דמכלל הן לא נשמע לאו: **ורבי חנינא.** אמר לך לעולם לא בא לכפול אלא לפרש שאפי' לא יעברו לא יפסידו [14] נחלתם מכל ארץ ישראל ואם כתב ונאחזו בתוככם ותו לא ה"א ואם לא יעברו יטלו כפי המגיעם בארץ הגלעד שנאחזתם בה כבר והם סייעו אתכם לכבשה אבל בארץ כנען כלל לא לא בתוכה יטלו ולא בארץ גלעד כנגדה להכי כתב בארץ כנען שאף בארץ כנען יטלו אע"פ שלא סייעו לכובשה אבל למעוטי שלא יטלו ארץ הגלעד כנגדה לא איצטריך דמכלל הן הוה שמעינן לאו: **לא היא דאיכא לאו משמע.** ועל כרחך לא כתב בארץ כנען אלא למעוטי ארץ גלעד שלא יטלוה כולה על פי מתנתו שאמר להם ונתתם להם ולגלמידיו דמכלל הן לא הוה שמעינן לאו: **משנ.** דמשה: **למה הדבר דומה כו'.** כך שאר השבטים יטלו ארץ כנען ושני שבטים אלו יעבדו את הילדן למלחמה דהיינו דומיא דיתן להם מאתים זוז ויטלו ארץ הגלעד ואם לא יעבדו לא יפסידו חלקם בארץ כנען דהיינו שאר נכסים: **מי גרם לו ליטול עם אחיו בשאר נכסים כפילו גרמה לו.** אם לא כפל הייתי שומע דאם לא יתן יטול באותו שדה כפי חלק המגיעו בו אבל בשתי שדות שהקציתים לאחיו לא יטול כלום וכל שכן שלא יטול באותו שדה כנגד שאר נכסים. אף בני גד ובני ראובן חלקם בארץ כנען גרמה להם ליטול חלקם בארץ כנען שאם לא כפל הייתי אומר לא יטלו בה כלום אלא בארץ גלעד מה שמגיעם בה: **הכם.** מתני' קתני שאם לא כפל לא היו נוטלין כלום לא כאן ולא כאן דקאמר שאף בארץ כנען שאינה חביבה להם לא יטלו מדקתני שאף משמע דכל שכן בארץ גלעד שבארצו בה: ה"ג **אלמא כפילה לארץ גלעד נמי אהני והלא קתני מי גרם לו כו'.** אלמא לא אהני אלא לארץ כנען דבלאו כפילה נמי הוו שקלי מה שמגיעם בארץ גלעד: **לא קשיא.** מתני' דקתני שאף דמשמע דכל שכן בארץ גלעד: **מקמי דיימא ליה ר' מאיר.** אם כן נכתוב ונאחזו והוה סבר ר' חנינא דכולא מילתא דרישא רבי מאיר לתנאי כפול הלכך אמר ליה אלמלא כן שכפל דבריו יפ [15] משמע שאף בארץ כנען לא יטלו וכ"ש במקום החביב להם דמכלל הן היינו שומעין לאו ואם לא יעבדו לא תתנו להם את ארץ גלעד וממילא דבארץ כנען לא שקלי דהא לא אזלי למכבשה ובריית דקתני דלא אהני כפילה אלא לארץ כנען אמר רבי חנינא בתר דאמר ליה ר' מאיר נכתוב קרא ונאחזו למ"ל בארץ כנען [16] אמר ליה ר' חנינא ליטול חלק בארץ כנען אהני דאי לא כתביה הוה אמינא ונאחזו בתוככם בארץ גלעד: **שאם.** משאת שכר: **ואם לא תיטיב לפתח.** פורענות מוכנת לבא אלמא כפילה בעינן ואם לא כפליה מכי אמר אם תיטיב שאת הוה שמעי' דאפי' אם לא תיטיב נמי שאת דתנאי שלא כפלו אינו מבטל מתנה: **למה לי.** אם תיטיב (פ) תשמעת מכללא: **ס"ד קו'.** כלומר מכללא לא הוה נפקא לן אלא ביטול מתנה הא אם לא תיטיב לא תשא שכר ופורענותא נמי לא תשקול להכי איצטריך כפילה דיהא דפורענותא: **בשלמא לר' מאיר.** דאמר מכללא לא שמעי' היינו דכתיב אז תנקה מאלתי לפי שהשביעו אם לא אל בית אבי תלך תחול עליך שבועה ומכללא לא שמעינן דאם תלך לא תחול: **למה לי.** לפרושי אם תלך תנקה אלא דאי לא כפליה לא הוה מבטל תנאה לשבועה דאפי' ילך תחול עליו אם יקח לו אשה מבנות כנען: **היכא דיהא לה.** לאשה: **ולא ניהא לאו.** לקרובים: **נייפי.** להכי נכתב דאי למיתלי נמי בקרובים ואם לא יתנו לך קרובים והיית נקי: **למה לי.** ואם בחקותי תמאסו נשמע מכלל ברכה קללה:

חרב

תורה אור השלם

1. וְאִם לֹא יַעַבְרוּ חֲלוּצִים אִתְּכֶם וְנֹאחֲזוּ בְתוֹכְכֶם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: במדבר לב ל
2. הֲלוֹא אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תֵּיטִיב לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ תְּשׁוּקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ: בראשית ד ז
3. אָז תִּנָּקֶה מֵאָלָתִי כִּי תָבוֹא אֶל מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְהָיִיתָ נָקִי מֵאָלָתִי: בראשית כד מא
4. וְאִם לֹא תֹאבֶה הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרֶיךָ וְנִקִּיתָ מִשְּׁבֻעָתִי זֹאת רַק אֶת בְּנִי לֹא תָשֵׁב שָׁמָּה: בראשית כד ח
5. אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם: ויקרא כו ג
6. וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ וְאִם אֶת מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתָי לְהַפְרְכֶם אֶת בְּרִיתִי: ויקרא כו טו
7. אִם תֹּאבוּ וּשְׁמַעְתֶּם טוּב הָאָרֶץ תֹּאכֵלוּ: ישעיהו א יט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה למה לי אם וכו' נשמעיניה מכללא: (ב) תוס' ד"ה בשלמא וכו' אמן לך זה שאם לא יעשה לא יתן לו ממו כן:

מוסף תוספות

א. דלהכי כתיב בארץ כנען שיטלו אע"פ שלא יסייעו לכובשה. תוס' טוק. ב. מה שתלה רש"י הטעם בסיוע כיבוש לא נחירא דבמשל שהביא אח"כ לא שייך טעם זה. תוס' הרא"ש. ג. והשתא ניחא דהעברת החלוץ הוי כעין נתינת מאתיים זוז שבמשל. שם. ד. וכן פירש"י לקמן [ד"ה מי גרם] טעם המשל שאם לא הוכיר בכפילתו לשאר נכסים לא היה נוטל בהם לפי שהוקצו לשאר אחים. שם. ה. וכן במשל דבסמוך אם לא אמר אלא יירש בשאר נכסים ולא אמר עם אחיו הו"א דוקא בשאר נכסים יירש עמהן אבל באותו שדה החשובה שראוי ליתן עליה מאתים זוז לא יטול שנקנוס אותו כנגד היפוי כח. שם. ו. כי שתי הסברות אמת הם ואיזו מהם שלא היה כותב הייתי אומר שלא יטלו בה. שם.

ז) [הוקף ע"פ מהרש"ל. וכבמ"י: אמר לך, וס"ג לשון רש"י], ח) [בכמ"י נוסף: וכ"ש בארץ גלעד], ג) [בכמ"י נוסף: אלעטרין], ד) רש"ל מ"ז, ה) [בדפו"ר: בחלקם ול"ה ברש"ל], ו) [אל"ל משמעו], ז) [אל"ל ואמר], ח) [אל"ל לא מיטיב], ט) מ"ר, י) [אל"ל מחלוקתם. ובדפו"ר: מחלוקת'], כ) [הרש"ל מוסק ומה"ר יעקב וגורם וגרלה, ע"ש], ל) [בראשית כד, ח], מ) [יתכן שגם ט"ס בזה הדיבור וצ"ל: דמשמע שלא יטלו בארץ הגלעד כנגד חלקם שבארץ כנען אלא יטלו חלקם ג"כ בארץ כנען, אלא שלא יהיה המעשה כלום שהמעשה בטל וכו'], נ) [נדלל"ל שהתנה], ס) [ניטין עה ע"ב], ע) [ניטין סט],

תורה אור השלם

1. וְאִם לֹא יַעַבְרוּ חֲלוּצִים אִתְּכֶם וְנֹאחֲזוּ בְתוֹכְכֶם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: במדבר לב ל
2. הֲלוֹא אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תֵּיטִיב לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ תְּשׁוּקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ: בראשית ד ז
3. אָז תִּנָּקֶה מֵאָלָתִי כִּי תָבוֹא אֶל מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְהָיִיתָ נָקִי מֵאָלָתִי: בראשית כד מא
4. וְאִם לֹא תֹאבֶה הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרֶיךָ וְנִקִּיתָ מִשְּׁבֻעָתִי זֹאת רַק אֶת בְּנִי לֹא תָשֵׁב שָׁמָּה: בראשית כד ח
5. אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם: ויקרא כו ג
6. וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ וְאִם אֶת מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתָי לְהַפְרְכֶם אֶת בְּרִיתִי: ויקרא כו טו
7. אִם תֹּאבוּ וּשְׁמַעְתֶּם טוּב הָאָרֶץ תֹּאכֵלוּ: ישעיהו א יט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה למה לי אם וכו' נשמעיניה מכללא: (ב) תוס' ד"ה בשלמא וכו' אמן לך זה שאם לא יעשה לא יתן לו ממו כן:

מוסף תוספות

א. דלהכי כתיב בארץ כנען שיטלו אע"פ שלא יסייעו לכובשה. תוס' טוק. ב. מה שתלה רש"י הטעם בסיוע כיבוש לא נחירא דבמשל שהביא אח"כ לא שייך טעם זה. תוס' הרא"ש. ג. והשתא ניחא דהעברת החלוץ הוי כעין נתינת מאתיים זוז שבמשל. שם. ד. וכן פירש"י לקמן [ד"ה מי גרם] טעם המשל שאם לא הוכיר בכפילתו לשאר נכסים לא היה נוטל בהם לפי שהוקצו לשאר אחים. שם. ה. וכן במשל דבסמוך אם לא אמר אלא יירש בשאר נכסים ולא אמר עם אחיו הו"א דוקא בשאר נכסים יירש עמהן אבל באותו שדה החשובה שראוי ליתן עליה מאתים זוז לא יטול שנקנוס אותו כנגד היפוי כח. שם. ו. כי שתי הסברות אמת הם ואיזו מהם שלא היה כותב הייתי אומר שלא יטלו בה. שם.

התנאי שכתבנו. ור' חנינא פליג אתנאי כפול לחודיה וקאמר שלא אמר אם לא יעברו להורות שצריך תנאי כפול דודאי אין צריך דמכלל הן אתה שומע לאו, אלא להורות (שלא) [שאף אם לא] יעברו [מ"מ] ינחלו בארץ כנען. ומיהו צריך תנאי קודם למעשה וכן צריך הן קודם ללאו. **גמ'.** שפיר קאמר ליה. כלומר הואיל ואיכא למימר טעמא דמשום הכי אצטריך ליה למימר הכי תו לא גמרינן שכך הוא משפט התנאי. **ונאחזו בתוככם.** דמשמע שאם לא יעברו לא יפסידו חלקם. בארץ כנען למה לי. ש"מ [מ] שבא לומר שלא יהיה התנאי כלום, שלא יטלו בארץ הגלעד כנגד חלקם שבארץ כנען, אלא יטלו חלקם ג"כ בארץ כנען, שהמעשה בטל מפני זאת הכפילה. **ירושלמי.** בכל אתר [אית לר"מ ממשמע לאו את שומע הין והכא לית ליה]. פי' באיסורא דוקא כדאיתא בס"פ שבועת העדות [שבועות לו, ב] מודה ר' מאיר באיסורא, ובהא אפילו גבי איסורא לית ליה, דהא בכולי תלמודא אמרינן לרבי מאיר לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן כדאיתא פ"ק דנדרים [יא, א]. וכתב הרב בתשובת שאלה [שו"ת הרי"ף ליוורנו סימן לא] שאין צריך לכפול התנאי אלא בניטין וקידושין אבל בממונא לא בעינן תנאי כפול. איכא מ"ד שהטעם הוא שאין זה מוכר ונותן קרקעות אלא על תנאי שהקנה [1] ואין נוצא אותו מידו אם לא על תנאי שהתנה, אבל גיטין וקידושין אומדן דעת הוא מכיון שנתן דעתו לגרש או לקדש אין התנאי אלא כמפליגה בדברים וקירוב הדעת הוא וריחוק הדעת הוא, ואין תנאי מועיל בו לקרב ולרחק אא"כ חזקו בתנאים שנתפרשו בו, ותנאי בני גד ובני ראובן לא היתה הארץ מוחזקת ביידיהם, ומשום הכי הוצרכו לחזק התנאים. אבל קרקע המוחזק לו לאדם מירושתו או ממקחו א"צ חזוק לתנאו ואם לא נתקיים מה שהתנה לא נוציאנו מידו. ע"כ. [וכן] כתב הר"ם בזכייה פ"ג [ה"ח] ורבותי הורו שאין צריך לכפול את התנאי ולהקדים הן ללאו אלא בניטין וקידושין בלבד ואין לדבר זה ראיה. ע"כ. ובעל התשלום כתב בנדרים פ"ק [יא, א] דשאר משפטי התנאי בעי הרי"ף אפילו במממונא דהא אפילו ר' חנינא מודה בהו כדפרישנא ואף רבנן לא פליגי עליה אלא במכלל לאו אתה שומע הן, ויחיד ורבים הלכה כרבים, והאי דבגי גיטין וקידושין בעינן תנאי כפול משום דאשכחן לשמואל דאתקין בגיטא דשיכב מרע תנאי כפול [2] ועשה זה שמואל שחשש לב"ד טרפין דלמא איכא ב"ד דס"ל כר' מאיר דבעי תנאי כפול ואתי למשרי אשת איש לעלמא ולרווחא דמילתא הוא דעבד, הלכך הואיל וחשש שמואל לזה אגן נמי נחוש לחומרא ולא לקולא, אבל בדיני ממונות לא חיישינן לר' מאיר. ע"כ. וליכא למימר דר' מאיר לא בעי תנאי כפול בדיני ממונות דהא תנאי בגי גד ובני ראובן בדיני ממונות הוא. ובעל ההשלמה כתב שהרי"ף כתב בתשובה דבממונא לא בעינן תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ולא חד מאנפי דתנאי, ואין להביא ראיה ממה שפירש [הרי"ף] במי שמת [רמז תתפט] בההיא עובדא דפרק יום טוב שחל [ביצה כ, א] טעמא דאמר הבו ליה ולינסיב, שלא פירשה משום מעשה קודם לתנאי כמו שפירשו שאר המפרשים, שהרי הר"ם פירשה כן*, והטעם דשכיב מרע היה וא"צ חזר מאנפי דתנאי, דאילו רישא כי אמר הבו ולינסיב והוי ולינסיב תנאי, אי נסיב שקיל ואי לא לא, ואעפ"י שהמעשה קודם לתנאי. תדע דהא בסיפא דאמר לינסיב והבו ליה אע"פ שלא כפל את תנאו הוי תנאו תנאי אפילו לדעת הר"ם שכתב בממון בעינן תנאי כפול אלא ודאי בשכיב מרע לא בעינן חד מאנפי דתנאי דאיכא קנין וקנין כמעכשיו דמי**. ואיכא מאן דפסק כרב אדא (ופסק) [דבעינן נמי] תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר [3] ועשה משפטי התנאי ששה. אבל הר"ם [אישות שם] כתב שאינן אלא ארבעה כמ"ש, ופסק כר' מאיר ל"ש באיסורא ול"ש בממונא. ומיהו הרי"ף הביא בתשובות [שו"ת הרי"ף שם] משפטי התנאי דפרק מי שאחזו וביאר תנאי ומעשה בדבר אחד כדאיתא במי שאחזו [גיטין שם].

*ר"ל שהרי הר"ם מפרש ג"כ כהרי"ף שם ואף שהר"ם ס"ל דבעינן תנאי קודם למעשה (ד"ו). **זה אינו מובן דאף אם נאמר דהיה מתנת שכ"מ דבעי קנין ומ"מ מתנת בריא בוודאי בעי קנין ואעפ"כ בעינן משפטי התנאים ואולי דחסר כאן וצ"ע (ד"ו).

ה) חולין קיג., ו) יומא לז: גיטין ס., ז) שבועות לו. ע"ש סוטה יז., ד) עי' פי' משנה וטוב בערוך ערך הנקין, ט) [נראה להגיה יסורים, רש"ש. ועיין מאירי, שנו"ל, וגליוני הש"ס], י) [עי' תוס' יומא ח. ד"ה מקשינן], יא) לעיל נ., יב) ב"מ מח: יבמות לב: לג: כתובות נח:, יג) [ממה דאמר רב חנינא לקמן בע"ב לא שנו אלא שאין אשתו מעובדת כו' ופוגיא שעליו מוכח דלא גרס"ל להך סיפא במשנה וכ"מ בתוי"ט וכ"כ מהרש"ל] [וכמ"ש ודפו"ר ליתא כל הך סיפא, ונוסף בדפוס נאפולי כנראה ע"פ הרמב"ם בפירוש המשניות, ועיין בשיטוי נוסחאות שבמשנה, ובביאור הגר"א לשו"ע אה"ע סוף סימן מז] יד) תרומות פ"א מ"ה, טו) [ליבור זה ליתא בדפו"ר ונוסף ע"פ רש"ל], יו) [סוטה יח ע"א, ע"ש], יז) [בדפו"ר: מי, ובכ"ל מגיה תמיי], יח) [בדפו"ר וכ"י שבכי"ף נוסף: ואמר], יט) [בכ"י כי"ף נוסף: דבריס שבלב חיגם דבריס (לעיל מט:)], כ) [יבמות לב ע"ב, ע"ש], כא) [גיטין עה:], כב) [יאם לא שכב הנקי" ליתא בדפו"ר וכ"כ בכ"מ, ובכ"ש מוחק תיבות יאם שכב"], כג) [ע"ב לד ע"א], כד) [וע"ע תוס' יומא לז ע"ב ד"ה אם שכב, ותוס' גיטין ס ע"א ד"ה אם שכב], כה) [נדל"ל הנקי, וכ"ה במהרש"א], כו) [נ"ל למחלוקתם. ובדפו"ר: למחלוקת], כז) [במדבר יח, כו], כח) [פרשת קרח פיסקא קכ],

תורה אור השלם

1. וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָה הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל הָאִשָּׁה אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אֹתָךְ וְאִם לֹא שָׂטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִים הַמְאָרֲרִים הָאֵלֶּה:

במדבר ה יט

2. הוּא יִתְחַטָּא בוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהָר וְאִם לֹא יִתְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהָר:

במדבר יט יב

3. וְהִזָּה הַטְּהֹר עַל הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטָּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהַר בָּעָרֶב:

במדבר יט יט

גליון הש"ם

גמ' אמר פירות ערוגה. לפע"ד ה"ה אם אמר פירות ערוגה זו לכשיתלשו יהיו תרומה על פירות ערוגה זו כשיתלשו עי' תוס' ריש מעילה ד"ה ששמטן בדרום:

תוס' ר"י הזקן

מתני'. שלא הטעה. הוא הטעה את עצמו [וכיון] דלא פריש דברים שבלב אינן דברים. לאחר שיחלוץ. קסבר האי תנא אין קדושין תופסין ביבמה לשוק. אינה מקודשת. דהו"ל דבר שלא בא לעולם ועכשיו אין כחו לקדשה. **גמ'. מחובר** אינו חייב בתרומה דדגן כתוב ודגן נאסף בכרי משמע ותורם מן הפטור על החייב הוא טבל ביד ישראל. ומן החייב על הפטור הוא טבל ביד כהן. לכשיתלשו ונתלשו. מי חיילה עליה שם תרומה למפרע. ופירות ערוגה. כלומר או שאמר פירות וכו'. **כל שבידו.** לתלוש ולהפריש מיד. והרי גר. שבא להתגייר ותנן לאחר שאתגייר אינה מקודשת.

ט) **חרב תאכלו.** משמע אכילתכם הוא חרב תהיו נשבעים: **גללניתא.** גסה: **היינו דכתיב אם לא שכב הנקי.** לא כפל ואם שכב לא הנקי אלא מכלל ברכה אתה שומע קללה דאי משום דסמיך ליה ואת כי שטית וגו' ההוא לא מפרש ביה קללה אשבועה קמייתא אלא אשבועה דבתריה קאי דסמיך ליה והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה וקמייתא שבועה שאין בה אלה דהכי כתיב והשביע אותה הכהן י) וגו' ולא פי' קללה אלא מכלל ברכה: **אלא לרבי מאיר.** ואם שכב חנקי מיבעי ליה: **הנקי לחיב.** בלא יו"ד למידרשיה כמקראו לשבועה דאם לא שכב תהא נקייה. ובמסורת נמי מידרש אשבועה קמייתא למישדיה אקרא דבתריה ולמימר חנקי ואת כי שטית כלומר אם שטית תתחנקי: **אלא לרבי חנינא.** דלא בעי כפילה למה לי למיכתב כי האי לישנא ואיכא למידרשיה הכי והכי נכתוב יא) תמיה או לשון אחר: **סד"א מלוה הוא גג' וכו' ואי עבד בחד מנייהו עבד.** דרישא דקרא לאו בלישנא דתנאה כתיב דלא כתיב אם יתחטא בו למשמע מיניה הא אם לא יתחטא לא יטהר אלא הוא יתחטא בו ואיכא למימר לשון ציווי בעלמא הוא: **והזה הטהור על הטמא וגו' למה לי.** לאו לרבי חנינא פריך אלא לדברי הכל בעי לה: **למעוטי שני.** שלא ריחק הזאתו מטומאתו: ה"ג **אבל הילא דעבד בשלישי ובשמיני דקא מפיש בימי טהרה אימא שפיר דמי.** ולא גריס ברביעי וכשמיני דהא ודאי שפיר דמי דכל מה שמשהה הזאה ראשונה אין בכך כלום ובלבד שלא ירבה ושלא ימעט בימים שבין הזאה להזאה כדאמר גבי כהן הפורש שבעה לפני יום הכפורים (יומא דף מ:) בשלמא ראשון שמא שלישי שני שמא שלישי ואע"ג דאיכא לספוקי נמי שמא עשירי אי יותר הוא ואי גרסי' הכי לענין מצות הזאה בזמנה הוא דגרסינן: **דקא מפיש בימי טהרה. מתני' שלא הטעהו.** אלא הוא הטעה את עצמו וכיון דלא פירש יב) לאו כל כמייה דהוו להו דברים שבלב יג): **נאחר שיחלוץ ליך ימיך.** קסבר האי תנא אין קידושין תופסין ביבמה לשוק יד): **אינה מקודשת.** דהוה ליה דברים שלא באו לעולם ועכשיו אין בידו לקדשה: **גמ'** מחובר אינו חייב בתרומה דראשית דגנך כתיב (דברים יח) מידי דמידגן שנאסף בכרי הלכך לא חל שם תרומה על התלוש שהופרש עליו וטבל הוא ביד כהן ויכול לתרום עליה ממקום אחר וכולה חולין והמחובר שהופרש עליו לא נתקן ולכשיתלוש צריך לתרום: **פירות ערוגה זו מחוברים.** כלומר או שאמר פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה כו': **ונתלשו מהו.** שתהא תרומה למפרע מי הוי כמקדיש דבר שלא בא לעולם או לא: **כל שבידו.** כי האי שבידו לתלוש ולהפריש מיד: לריך

חרב תאכלו אמר רבא טו) מילחא גללניתא נהמא דשעורי אקושא ובצלי דאמר מר פת פורני חריבה במלח ובצלים קשים לגוף כחרבות בשלמא לרבי חנינא בן גמליאל היינו יז) דכתיב 1 אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי אלא לרבי מאיר חנקי מיבעי ליה יח) אמר ר' תנחום יט) הנקי כתיב בשלמא לר' מאיר היינו דכתיב הנקי אלא לרבי חנינא ב"ג למה לי אצטריך סד"א אם לא שכב איש הנקי ואם שכב לא הנקי ולא חנקי אלא כ) איסורא בעלמא קמ"ל בשלמא לרבי מאיר היינו דכתיב 2 הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם לא יתחטא וגו' אלא לרבי חנינא ב"ג למה לי אצטריך סד"א מצות הזאה בשלישי ובשביעי והיכא דעבד בחד מינייהו עבד כא) קמ"ל [א] 3 והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי למה לי אצטריך סד"א שלישי למעוטי שני שביעי למעוטי ששי דקא ממעט בימי טהרה אבל היכא דעבד כב) בשלישי ובשמיני דקא מפיש בימי טהרה אימא שפיר דמי כג) קמ"ל וחטאו ביום השביעי למה לי אצטריך סד"א הני מילי [ב] לקדשים אבל לתרומה בחד נמי סגיא קמ"ל: **מתני'** כד) המקדש את האשה ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לויה לויה והרי היא כהנת עניה והרי היא עשירה עשירה והרי היא עניה הרי זו מקודשת מפני שלא הטעתו כה) האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר או לאחר שתתגיירי לאחר שאשתחרר או לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך או לאחר שתמות אחותיך לאחר שיחלוץ ליך יבמיך אינה מקודשת כו) וכן האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה הרי זו מקודשת לי אינה מקודשת כז) (אם היתה אשת חברו מעוברת והוכר עוברה דבריו קיימין ואם ילדה נקבה מקודשת): **גמ'** כח) תנן התם יאין תורמין מן התלוש על המחובר ואם תרם אין תרומתו תרומה בעא מיניה רב אסי מר' יוחנן כט) אמר פירות ערוגה זו תלושים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיתלשו ונתלשו מהו א"ל כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי איתיביה האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי לאחר שאשתחרר לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך לאחר שתמות אחותיך לאחר שיחלוץ ליך יבמיך אינה מקודשת בשלמא כולהו לאו בידו אלא גר הוי בידו גר נמי לאו בידו דאמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן גר

בשלמא לרבי חנינא בן גמליאל היינו דכתיב אם לא שכב הנקי. פירש בקונטרס אלא כפל אם שכב לא הנקי אלא מכלל ברכה אתה שומע קללה דאי משום דסמיך ליה ואת כי שטית וגו' ההוא לא מפרש ביה קללה אשבועה קמייתא אלא אשבועה דבתריה קאי דסמיך ליה והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה וקמייתא שבועה שאין בה אלה דהכי כתיב והשביע אותה הכהן ולא פירש בה קללה אלא מכלל ברכה וקשה דהא כל תנאי מבני גד ומבני ראובן גמרי' וא"כ בעינן כ) הן קודם ללאו והכא הוה לאו קודם להן דהא אם לא שכב כתיב בריש וי"ל דאם לא שכב חשוב הן שמה שאנו רוצים שתעשה חשוב הן דומיא דאם יעברו שאנו רוצים שיעברו ואם לא יעברו יפסידו כך אנו רוצים (ל) שתתקיים דבריה אלא שכב אינם אותה וזהו הן ואם שכב תפסיד וזהו לאו: **הנקי כתיב.** פירש בקונטרס והכי כופל כא) ואם לא שכב הנקי ואם שכב חנקי ואת כי שטית דקאי חנקי אותה כי שטית דכתיב בתריה וקשה דא"כ הוה ליה מעשה קודם לתנאי ואנן אמרינן בתמני' כב) דל"מ בעי תנאי קודם למעשה לכן פי"י דלא קאי כלל אותה כי שטית דכתיב בתריה אלא כתיב הנקי והוי כאילו היה כתיב חנקי כג) והכהן היה מחזר וכופל אם שכב חנקי כד) והשתא הוי תנאי קודם למעשה:

ב) [חנקי כתיב. פי' ר"ח דה"ק כה) אם לא שכב וגו' תתא אישך כלומר תשאר תתא אישך ג) ואת כי שטית וגו' מבלעדי אישך כלומר תלבי ממנו ד) והוי תנאי קודם למעשה ה) ואע"ג דהוי לאו קודם להן הא אמרינן מהכא (סנהדרין לב: לג.) פותחין בזכות תחילה]: ת"י

בשלמא לר"מ היינו דכתיב **הוא יתחטא וגו' ואם לא יתחטא.** תימה מה ענין זה כו) למחלוקת אפילו לר"מ למה לי והלא בהרבה מקומות כתיב (ויקרא יד) ורחץ במים וטהר ולא הולרך לומר ואם לא ירחץ לא יטהר וי"ל דלא דמי דהתם מילתא דפשיטא כיון דמלוה הוא שלוה הקב"ה אם לא עשה לא יצא אבל הכא משמע קצת שהוא לשון תנאי מדכתיב הוא יתחטא הוי כאילו כתיב אם יתחטא בו יטהר ולא כתיב ויתחטא ויטהר ואז הוי ליווי כמו ורחץ וטהר: **אין תורמין מן התלוש על המחובר.** פי' בקונטרס הממחובר אינו חייב בתרומה דכתיב (דברים יח) ראשית דגנך דבעינן מידי דמידגן וא"כ הוי מן החיוב על הפטור וקשה דאם כן לדבריו בתלוש נמי קודם שנתמרח לא הוי תרומה שהרי לא מידגן וליתא דהא אמר בעלמא (עירובין דף לא:) מעשר ראשון שהקדימו בשבולים פטור מתרומה גדולה דמשמע דמהני וע"ק מהניא דאמר (תרומות פ"א מ"י) התורם מדבר שנגמר מלאכתו דהיינו אחר מירוח על דבר שלא נגמרה מלאכתו והיינו קודם מירוח תרומתו תרומה? לכ"ל לר"י הא דמחובר פטור נפקא לן מדכתיב כו) ממנו? דדרשי בספרי כז) ממנו ולא מן הממחובר דהא קרא בתלוש מיירי כח) וע"כ אתא למימר ממנו אפילו בדיעבד נמי אסור דאי משום לכתחילה אתא מיפוק לי משום דכתיב דגנך ומחובר לאו מידגן הוא אלא שמע מינה דאפילו אפילו בדיעבד במחובר והיא דמעשר שהקדימו בשבולים דמהני בדיעבד מיירי בתלוש וקודם מירוח: גר

סש: היינו לכתחילה דעדיף טפי. תוס' יומא מה ע"ב. ד. וההוא [דהוי קרו ליה בר ארמאי] כבר קיבל עליו מצות בפני בי"ד, אלא שלא טבל בפני בי"ד. רסב"ם. ה. וכמו שחשוב לנגילת דלת בפני לוויך (סנהדרין ג.) חשו נמי לנגילת דלת בפני גרים. תוספות יומא מו: ד"ה משפט. ו. ומהאי קרא הוא דנפקא להו בפ"ב דכריתות (דף ט.) דמקבלים גרים בזה"ז אע"ג דליכא הרצאת דמים. רסב"ם יומא מו ע"ב. ז. דבפרק החולץ משמע דעבד המשתחרר צריך טבילה ולא סגי ליה בטבילה ראשונה וכיון דבעי טבילה בעי נמי שלושה וכו' ואע"ג דפרישית דעיקר מצות שלשה בשעת קבלת מצות במשוחרר נמי שייך קבלת מצות. תוס' הרא"ש. ח. אע"ג שצריך לקבל עליו מצות שלא היה חייב בהם מתחילה כגון איסור אשת אב (סנהדרין נח:) ובא על אמו וכו'. י"ל כיון שהיה חייב ברוב מצות אין צריך ג'. תוספות טוך.

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פי"ח מהל' פרה אלכה ח]:

ב [מיי' שם הלכה כ]:

מב ג מיי' פ"ח מהל' איסורי המזבח הלכה ו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן לח סעיף כד:

מג ד מיי' שם פ"ו הלכה יד סמג שם טוש"ע אה"ע סי' מ סעיף ה:

מד ה מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף ח:

מה ו מיי' פ"ה מהל' תרומות הלכה ט טוש"ע יו"ד סי' שלא סעיף יה:

הגהות הב"ח

(ח) תוס' ד"ה בשלמא וכו' אנו רוצים שיתקיימו דבריה שלא שכב:

הגהות הגר"א

[א] גמ' והזה הטהור על הטמא. נ"ב ל"ל ואחטאו פיוס הקפיעי: [ב] שם ה"מ לקדשים כו'. נ"ב למקדש:

מוסף רש"י

מילחא גללניתא. מלח גסה (חולין קיג.). **הנקי כתיב.** בלא יו"ד דמשמעו הנקי אם לא שכב, ומדלוס הכי טומאה תחת אישך חנקי (סוטה יז.). הנקי כתיב בלא יו"ד כמו חנקי וקאי אקרא דבתריה דכתיב ואת כי שטית, למשמע דכי חנקי ממים המארריס האלה ואת כי שטית (שבועות לו.). **האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר כו' אינה מקודשת.** כיון דהשתא לא תפסי בה קדושי, לקמייה נמי לא תפסי, דלאו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם (יבמות צב.).

מוסף תוספות

א. דרוש בה [שהכהן]. תוס' הרא"ש. ב. הנקי כתיב הכל לשון נקיון ויש לפרשו בשני ענינים. תוס' הרא"ש. ג. נקיה כמו בני גד ובני ראובן בארץ הגלעדי הנקי ממנו. שם. ד. כמו יצא פלוני נקי מנכסיו כלומר הנקי מאישך ולא ישאר לך וכו'. תוס' טוך. הנקי מלשון ונקתה לארץ תשב [ישעיה ג' כו'] כלומר ישאר גופך נקי מנשמתך. רשב"ם. ה. דכתיב מבלעדי אישך בתר כי שטית דהוי תנאי קודם למעשה. תוס' הרא"ש. ו. וכי כתיב דגנך היינו לחיובא ולקביעות מעשרות. ריטב"א. ועי"ש ישוב לדברי רש"י. ז. והרמותם ממנו תרומת ה'. תוס' הרא"ש. ח. כדכתיב לעיל מיניה כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר דלשון קיחה משמע דבר הניקח ביד. שם.

מכאן שיוך לעמוד הבא

א. ותוס' טוך כתוב. אבל בשעת טבילה לא בעי.

ב. דאין דרך הטובלים להביא עמהם שלשה.

תוס' הרא"ש. ג. ומדרבנן.

גר צריך שלשה משפט כתיב ביה כדין. נראה דוקא בקבלת מצות הוא דבעינן ג' אבל בטבילה בחד סגיא[א] אם כבר קיבל עליו המצות וראיה מהיא דיבמות (דף מה:ב) דקאמר התם ההוא דהוו קרי ליה בר ארמאי פירוש משום דמל ולא טבל אמר ריב"ל מי לא טבל לקריו כלומר וכי לא ראה קרי מימיו דלריך לטבול א"כ משמע מדנפיק בטבילה קריו משמע דלא בעינן שלשה[ב] ומיהו קשה מהא דאמר (שם דף מז:) דמושיבין אותה במים עד לוראה ושני תלמידי חכמים יושבים מבחוץ ומודיעין לה מקצת מצות קלות ומקצת חמורות ופריך והא בעינן שלשה ומשני תני שלשה אצלה משמע דלטבילה נמי בעינן שלשה ויש לומר דודאי למצות בעינן שלשה[ג] אבל לא לעכב אי נמי י"ל דהא דבעי שלשה היינו טעמא משום קבלת מצות[ד] וא"ת משום קבלת מצות נמי אמאי בעינן שלשה והרי הודאות והלוואות דכתיב בהן משפט[ה] ואפ"ה אמרינן בסנהדרין (דף ג.) דדן אפילו יחידי ויש לומר דיש לנו להשוותן לגזילות וחבלות דלעולם בעי שלשה[ו] דכל היכא דאיכא לאיקושי לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן[ז] וא"ת א"כ ליבעי מומחין כמו גזילות וחבלות ויש לומר דשליחותייהו עבדינן כדאמרינן בגיטין[ח] (דף פח:ט) עוד אמר הר"ר נתנאל דבגר כתיב לדורותיכם[י] דמשמע בכל ענין אע"ג שאינן מומחין דעל כרחך השתא ליכא מומחין שהרי אין סמוכין ולדורותיכם משמע לדורות עולם[1]: **אלא מעתה הנותן פרוטה לשפחתו כו'.** תימה אמאי לא משני[7] נמי הכא מי יימר דמזדקקי לה תלתא כדמשני לעיל וא"כ אינו בידו וי"ל דסוגיא זו אתיא כמ"ד ביבמות (דף מז:) עבד אין חייב בקבלת מצות לאחר שחרור לפי שהיה חייב קודם שחרור במצות אשה[יא] א"כ בשעת קניינו היו מטבילין אותו כדי לקבל המצות וטבילה דלאחר שחרור היינו טבילת גר והיא לא בעי שלשה: **נהי דבידו לגרשה בידו לקדשה.**

ה"ה נמי דמלי לשנויי לעיל הכי: **ואמר רבי חנינא לא שנו אלא שאין אשתו מעוברת.**

פי' בקונטרס דאיירי אליבא דר"א בן יעקב דאילו[יב] רבנן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וא"כ אפילו מעוברת נמי אינה כלום הוא וא"ת מנ"ל לרבי חנינא דאיירי כשאין אשתו מעוברת ורבי אליעזר בן יעקב היא ולמה איירי אף כשאשתו מעוברת ורבנן היא וא"כ אמאי קאמר לא שנו וי"ל משום דבכולה בריתא דבסמוך הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר כו' דקתני רבי מאיר אומר מקודשת[יג] ולא תני בהדייהו זו אם ילדה אשתך נקבה כו' אלמא קסבר דאפילו ר' מאיר מודה דאינה מקודשת היכא דאמר ליה אם ילדה אשתך נקבה ורבי מאיר ורבי אליעזר אמרו דבר אחד כדאמר לקמן ולפיכך אתא רבי חנינא לפרש דלא אמר רבי אליעזר בן יעקב אלא כשאין אשתו מעוברת וכו' כדפרי' דהא רבי אליעזר בן יעקב מודה היכא דאמר לו אם ילדה אשתך נקבה לאו כלום הוא ונראה דאע"ג דהלכה כרבי אליעזר בן יעקב בעלמא דקב ונקי הוא הכא לית הלכתא כוותיה ולאו כולהו תנאי דאמרי אדם מקנה דשב"ל דהא פליגי בב"מ (דף סו:) רב נחמן ורב הונא במוכר פירות דקל לחבירו רב הונא אמר עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו משבאו לעולם אין יכול לחזור בו[ט] ואדם מקנה דבר שלא בא לעולם ורב נחמן אמר אפילו באו לעולם יכול לחזור בו דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וזה מכרן קודם שבאו לעולם והלכה כרב נחמן בדיני[כ] וא"כ אין הלכה כר"א בן יעקב: כגון

ויש בו כדי לכוף. כמאן אזלא הא דתניא. אדרבי חנינא קאי כמאן דא' אמתני' דאם אשתו מעוברת דבריו קיימים דדבר שבא מקצתו לעולם מקנייא. כשהוכר עוברה הוא. דהא תנן גבי תבואה כשהיא שחת גדולה הרבה שהיא ראויה לקצור, אבל שגדלה מעט שאינה אלא כמו אגם[ט] הרי דכותה גבי אשה כשהיא מעוברת [נמי כשהוכר עוברה]. וכתב הר"ש דהא דר' חנינא כר' אליעזר [בן יעקב] קיימא דמשנתו קב ונקי. **דבי כבשה.** שדה בית הבעל שא"צ אלא למי גשמים. **דבי שקיא.** שדה בית השלחין שצריך להשקותה תמיד אעפ"י שהיא שחת לא אמר דעבידא דפסדא אי לא משקי לה כדבעי לה,

*אולי צ"ל מ"מ לא תחשוב שתתרצה בקדושין כמו שרצונה עכשיו דשמא (ד"ו).

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פי"ג מהל' איסורי ביאה הלכה ו ז ח סמג לאוין קנז טוש"ע י"ד סימן רסה סעיף ב ג:

מז ב טוש"ע אה"ע סי' מ סעיף ז:

מח ג ד מיי' פ"ז מהל' אישות הלכה יד סמג עשין מה טוש"ע אב [עי' מ"מ וכ"מ]:

מט ה מיי' פ"ס מהל' מכירה הלכה ט טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף נה:

תורה אור השלם

1. מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כד כב

2. הֲבָבָה יִהְיֶה צוֹם אֲבַחֲרֵהוּ יוֹם עִנּוֹת אָדָם נַפְשׁוֹ הֲלָכֹף כָּאֲגֻמֹּן רֹאשׁוֹ וְשַׂק וָאֵפֶר יַצִּיעַ הֲלָזֶה תִּקְרָא צוֹם וְיוֹם רָצוֹן לַיְיָ: ישעיהו נח ה

תוס' ר"י הזקן

משפט כתיב ביה. דכתיב [ויקרא שם כד, כב] משפט אחד יהיה לכם כגר כאזרח. דמזדקקו ליה בי דינא. פיר"ש שיודיעוהו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות הלכך לאו בידו הוא. אלא מעתה. איכא מאן דדייק דעבד הלקוח מישראל כשם שאין צריך לקבל עליו מצות שכבר קבלם כשטבל לשם עבדות כדאיתא בפרק החולץ [יבמות מז, ב, ע"י"ש] כך אין צריך ג' לטבילתו, והיינו דשניא ליה משום דהשתא דעת אחרת. והר"ם ז"ל כתב בקדושה פי"ג [הי"ב] דצריך ג'. ואיכא מאן דמפרש דגבי עובד כוכבים לאו בידו דמזדקק ליה ג', אבל הא(י"כא גבי ישראל שרוצה לשחרר שפחתו ודאי מזדקקי ליה ג' ובידו הוא. והעיקר דהכי פירושא גבי גר שצריך ג' שיודיעוהו מצות קלות וחמורות מאן יימר שימצא ת"ח ראויים להודיע, אבל גבי עבד הלקוח מישראל אע"ג דבעי ג' הואיל ואינן צריכים חכמים ודאי ימצא ובידו הוא, שכל אדם ילך שם דמצוה קעביד, ומשום הכי שני ליה דהשתא דעת אחרת, ולזה כיון ר"ש במ"ש למעלה. כתב ר"ש ה"ג מעיקרא בהמה הכא דעת אחרת. ע"כ. כלומר לא שייך הכא מחוסר מעשה שכשנשתחררה היא בריה אחרת שאין לה שום דמיון [עכשיו] עם מה שהיתה תחלה. אלא הא וכו'. שהאשה אותה בריה שהיא קודם הגט היא לאחר שגרשה ה"נ דהוו קדושי. אין בידו לקדשה. דהא ברשות עצמה היא הואיל וגרשה ושמא לא תתרצה בקדושין אחר שגרשה, כי אמרינן כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי במה שא"צ דעת אחרת, אבל במה שצריך דעת אחרת, אי חשבת מה שבידו לעשות כאילו נעשה, לא תחשוב רצויה אלא כמו שהיא עתה, שמא* אלו נעשה לא היתה מתרצית שזה שנתרצית עתה מפני שאינו שוה כלום והני קדושי כדהשתא הוא דיינינן להו ואינן כלום. וכן היא שטת התלמוד דמותיב ומשני תירוץ שאינו מספיק אלא לאותה קושיא ומטעי' התלמוד כדי שיקשה ובתר הכי מקשה ומשני, ובסוף משני תירוץ שהוא מספיק לכל הקושיות. **תפשוט.** הואיל דאמרת דמפני שאין בידו לקדשה משיגרשנה [לא] הוי קדושי השתא. דלמא. פיר"ש משום הכי מספקא ליה לר' אושעיא דלמא ס"ל מגו דאי בעי לקדושה השתא מקדשה תפסי בה קדושי דלאחר זמן כי השתא, אבל המקדש אשתו לא חזיא השתא למתפס קדושי שהרי מקודשת היא. ולא נהירא דהיכי שייך למימר הכא מגו אי לא אמרינן גבה טעמא דרצויא דהשתא מהני. ומסתברא דהכי פירושא דילמא כלומר אפילו לרב הושעיא דאמר גבי אשתו דאינה מקודשת דילמא הכא מודה דמקודשת, והטעם דאמר לאשתו הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשיך הואיל ואחר שגרישה אין בידו לקדשה אע"פ שבידו לגרשה דיינין ז) הקדושין דהשתא כדפרישנא לעיל. אבל נותן לפנויה שתי פרוטות ואומר לה הרי את מקודשת לי

לריך שלשה. ישראלים שנזקקין לו להטבילו ולהודיעו מקצת מצות קלות וחמורות כדאמר ביבמות (דף מז.): **משפט כתיב ביה.** משפט אחד יהיה לכם כגר כאזרח: **מי יימר דמזדקקו ליה.** הלכך לאו בידו הוא: **הכי נמי דהוו קידושין.** הואיל ובידו לשחררה ולקדשה: ה"ג **מעיקרא בהמה והשתא דעת אחרת.** הלכך אין מחוסר מעשה גדול מזה: ה"ג **הנותן פרוטה לאשתו ואמר הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשיך אינה מקודשת.** אם גירשה הכי נמי דהוו קידושין לרבי יוחנן: **בידו לקדשה.** בתמיה וכי בידו לקדשה אם יגרשנה שמא לא תתרלה בקידושיו: **תפשוט דבעי רבי אושעיא.** מהא דאמרן דמשום דאין בידו לקדשה משיגרשנה לא הוו קידושין ולא מידי תפשוט דבעי ר' אושעיא נמי דלא הוו קידושין דהשתא אין לכשיגרשנה: **דלמא כי היכי דתפסי בו'.** כלומר להכי מספקא ליה לרבי אושעיא בהא משום דאיכא למימר דלמא סבירא ליה מגו דאי בעי לקדושי השתא מקדשי תפסי בה קידושין לאחר זמן מהשתא אבל המקדש את אשתו לא חזיא השתא למתפס קדושי שהרי מקודשת ועומדת: **סגיא לווסיה דרבי יוחנן.** דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי: **אבל אם אמר לכשיגלגל פרומה וגאגלגו דבריו קיימין.** הואיל ובידו לתלות ולהפרים: **יפר על כן.** אפילו מה שאין בידו דקסבר אדם מקדיש ומקנה דשלב"ל: **לכשיביאו אגים.** שעדיין לא הביאו אגים ואין בידו לתלות ולהפרים דתבואה שלא הביאה אגים לאו תבואה היא: כדאמר בר"ה (דף יג.) מועשת את התבואה לשם[כ] אל מקרי לשם אגם לשלים: **אגא בשחת.** שאע"פ שלא נתבשלו הגרעינין אגים או אפי' עדיין לא נבלבו החיטים שחת מיהא הוי ולאוי לקנות ולהאכיל לבהמה דמידי דמיכר וחשוב הוא: **אבל באגם.** שאינה אגא ממחיס רכים ולקמן מפרש מאי לשון אגם: **נא.** דכיון דלא חשיב לא חייל עליה אם תרומה למפרע: **דבולגנא.** שהוא מבלל ועולה מן הארץ ויש בו כדי לכוף אם תחזירו בעירובין (דף כט:) דלא איבלול זירתא שלא גדל זרע: **כמאן אזלא.** אדרבי חנינא קאי כמאן דא' אם אשתו מעוברת דבריו קיימין דאם דבר שלא בא לעולם הוא לאין מקנה אבל בא לעולם הוא מקנה: **כמאן אי כרבה.** סבירא ליה דאוקמא לרבי אליעזר בן יעקב בשחת הכא[ט] מעוברת נמי בשהוכר עוברה וכדרבי אליעזר בן יעקב ואי כרב יוסף סבירא ליה דאפילו באגם אמרה רבי אליעזר הכא אפילו לא הוכר אמר רבי חנינא מקודשת לדברי ר' אליעזר בן יעקב וכדרבי אליעזר בן יעקב קי"ל דמשנתו קב ונקי[ט]: **דבי כיבשא.** שדה של בית הבעל שדייה במי גשמים: **אבל בשחת דבי שקיא.** של שדה בית השלחין שצריכה להשקות לא אמר דעבידא דפסידה כי לא משקה לה כדמיבעי לה הלכך כמי שבא בא לעולם כלל הוא: **אפילו שחת דבי שקיא.** הואיל והגיע לכלל שחת: **ודברי הכל.** בין לרבה בין לרב יוסף הוכר עוברה בעינן דומיא דשחת דהא נמי כשחת דבי כיבשא הוא שגמרו בידי שמים: **שלא בא לעולם.** דיאה גמורה כי הכא דלא הביא שלים לא

מסורת הש"ס

א) ימנות מו: מז:, ב) [בכמ"י נוסף: לה:], ג) [בכתב יד: שאשתרריך, וכנדל"ל], ד) [בכמ"י: מתקיף לה רב אושעיא אלא מעתה הנותן וכו' שאגרשיך ה"נ לר' יוחנן. ותיבות "אינה מקודשת" ליתא], ה) נדרים ל., ו) [בנדרים: אושעיא. ושיין ריטב"א ושלנ"ל], ז) [תוספתא פ"ב דתרומות ה"ז], ח) יבמות לג:, ט) [ר"ת אמר ר' אלעזר. וכ"כ בכס"ל (ובדפו"ר ר' אליעזר). ועי' שבת יד:], י) [נ"ל דתנן], כ) [נ"ל דתנן], ל) יבמות לג: והתם מתמיה נמי אמוראי וגם ר' עקיבא [גיטין יג.: מב: ב"מ לב: ב"ב עט: קמ: קלז. קמא: קמז.], מ) [בדפו"ר: דגמר, ונל"ל דגמרינן], נ) [ויקרא כה, כח], ס) [במהרש"ל ובדפו"ר כתוב: הא מעוברת], ע) [יבמות מנו ע"ב], פ) [וס"ס ד"ה מי לא], צ) [ויקרא יט, טו], ק) [סנהדרין שם], ר) [לקמן סח ע"ב], ש) [וס"ס ד"ה במילתא], ת) [במדבר טו, יד], א) [נל"ל לרבנן, או רבנן [ס"ל] אין], ב) [כתובות יג ע"ב], ג) [יתכן דחסר כאן כל שבידו לאו], ד) [ריטיבן. כנדל"ל], ה) [יתכן דחסר כאן לא],

---

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואמר וכו' מקודשת לא תני בהדייהו בבא ז מ"ש: (ב) בא"ד דאדם מקנה:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

מוסף תוספות

הובא בעמוד קודם.

תוס' ר"י הזקן (המשך)

בפרוטה היום ובפרוטה לאחר שאגרשיך אע"פ שכאן דעת אחרת הואיל והגרושין בידו והיא מתרצית עתה להתקדש לו תפסי בה קדושי דבתר שעתא, והטעם דהגרושין שהם בידו לאו כמחוסר מעשה דמי וכאילו נעשה הוא, וריצויה חשבינן ריצוי שהרי נתרצית להתקדש לו, הלכך הויא לה מקודשת כלומר שאם גירשה צריכה גט מקודשין שנים דאיסורא הוא ולחומרא עבדינן. ואע"ג דבנדרים פרק ד' נדרים [ל. א] מסיק עלה דהאי בעיא דרבי אושעיא דאשה כפדאוה אחרים דמיא, כלומר ואינה מקודשת, לחומרא עבדינן ואהאי מסקנא סמכינן. ומסתברא שאם גירשה מקדושי פרוטה ראשונה ובא אחר וקדשה צריכה גט מזה ומזה. ואע"פ שכתב הר"ם פ"ז [הי"ד] דמקודשת, לא ר"ל אלא שצריכה הימנו גט ולחומרא הויא מקודשת ולא לקולא. וזה אין בו ספק. **יתר על כן.** אפילו מה שאינו בידו דקסבר אדם מקדיש ומקנה דבר שלא בא לעולם שהרי לא הביאה שליש עדיין ואין בידו לתלוש ולהפריש תרומה מתבואה עד שתביא שליש כדאיתא בראש השנה [יב, ב]. **בשחת.** שלא נתבשלו הגרעינין או לא לבלבו החטים דכיון דראוי לקצור ולהאכיל לבהמה מנכר וחשוב הוא. **אבל באגם.** שאינם אלא צמחים רכים. [ולקמן מפרש אמאן] קרי אגם. **בבוצלא.** מין בצל מבצבץ ועולה מן הארץ

לא תסגיר. אזהרה לב"ד שלא יסגירוהו לבעליו להשתעבד בו: לכשאקחך. דבר שלא בא לעולם הוא: (ה) נלוקח עבד ע"מ לשחררו. דאי בשיחררו ובא להשתעבד בו לא קרי ליה קרא עבד: משום איבה. איבת אחותה ואיבת בעלה ואשארא כר"מ סבירא ליה: קומם שאני עושה לפיך. מעשה ידי יהיו לפיך כהקדש אין בעלה צריך להפר שאין נדרה חל שהרי משועבדת לו: שמא תעדיף. על מעשה ידיה יותר מן הראוי לו (ו) ויותר ממה שהיא חייבת לעשות לו ובכתובות (דף סד:) אמרינן מה היא עושה לו משקל ה' סלעים שתי ביהודה שהן עשר סלעים בגליל ולכי אתיא העדפה קדשה (ז) אע"ג דלא בא לעולם בשעת הנדר: לעושיסם. למי שבראם ומיהו במידי דמשתעבדי (ח) ידיה לבעל לא מצי לאקדושינהו: מתני' אעשה עמך לפועל. בפעולת יום אחד: גמ' והוא שגמן לה פרוטה. ואמר לה התקדשי לי בפרוטה זו על מנת כו' והא אתא לאשמועינן תנא דידן דבשכר דיבור או בשכר פעולה לא מקדשה דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ומלוה הוא ולקמן מפרש היכי שמע לה ר"ל מממתני': שהרכבתיך. כבר נתחייבה לו והוי מלוה גבה: שארכיבך. והרכיבה: גלוותא. שלא אשב יחידי: דימום. בנין: ע"מ. תנאה משמע ולא בשכר: מתני' ע"מ שירלה אבא. אביו של אחן: רלה האב. בגמ' מפרש לה: מלמדין וכו'. כדי לעקור את הקידושין למפרע ולא תזקק ליבם: גמ' ע"מ

[1]לא תסגיר עבד אל אדוניו [2]רבי אומר בלוקח עבד על מנת לשחררו הכתוב מדבר היכי דמי אמר רב נחמן בר יצחק דכתב ליה לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו רבי מאיר דתניא [3]האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי לאחר שאשתחרר לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך לאחר שתמות אחותיך לאחר שיחלוץ לך יבמיך אינה מקודשת רבי מאיר אומר מקודשת רבי יוחנן הסנדלר אומר אינה מקודשת רבי יהודה הנשיא אומר[3] מקודשת ומה טעם אמרו אינה מקודשת משום איבה ונחשוב נמי רבי יהודה הנשיא היינו [7]רבי היינו ר' יהודה הנשיא ונחשוב נמי רבי עקיבא [8]דתניא [9]קונם שאני עושה לפיך אין צריך להפר רבי עקיבא אומר יפר שמא תעדיף עליו יתר מן הראוי לו האיתמר עלה [10]אמר רב הונא בריה דרב יהושע [11]באומרת יקדשו ידי לעושיהם וידים איתנהו בעולם: מתני' [12]האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאדבר עליך לשלטון ואעשה עמך כפועל דבר עליה לשלטון ועשה עמה כפועל מקודשת ואם לאו אינה מקודשת: גמ' אמר ריש לקיש [13]והוא שנתן לה שוה פרוטה ובשכר לא והתניא בשכר שהרכבתיך על החמור שהושבתיך בקרון או בספינה אינה מקודשת בשכר שארכיבך על החמור שאושיבך בקרון או בספינה מקודשת וכי תימא ה"נ בדיהב לה שוה פרוטה והא בשכר קאמר ועוד תניא שב עמי בצוותא ואקדש לך שחוק לפני רקוד לפני עשה[14] כדימום הזה שמין אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת וכי תימא ה"נ בדיהב לה שוה פרוטה והא שמין אותו קאמר תיובתא דריש לקיש אמר לך ריש לקיש האי תנא ברא סבר [15]אינה לשכירות אלא לבסוף [16]ותנא דידן סבר [17]ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ומאי דוחקיה דריש לקיש לאוקמיה למתניתין בישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ובדיהב לה אמר רבא מתניתין קשיתיה מאי איריא דתני על מנת ניתני בשכר אלא ש"מ כל על מנת היכא דיהב לה הוא: מתני' [18]על מנת שירצה אבא רצה האב מקודשת ואם לאו אינה מקודשת מת האב הרי זו מקודשת מת הבן מלמדין האב לומר שאינו רוצה: גמ' [19]מאי על מנת שירצה אבא אילימא עד דאמר אבא אין אימא מציעתא מת האב הרי זו מקודשת והא לא אמר אין אלא בגון דכתב ליה לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו. הכא משמע דלמ"ד אדם מקנה דשלב"ל מ"מ צריך הוא לומר מעכשיו וכן משמע בפ"ק דב"מ (דף ט:) דקאמר התם אמר [20]רבא שדה זו לכשאקחנה תהא קנוייה לך מעכשיו וקשה דהא מילתא דרבי מאיר בסמוך גבי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי כו' דאמר ר"מ מקודשת ולא קאמר דליבעי למימר מעכשיו[21] ואמאי צריך לומר בשדה ובעבד טפי מבגר וכי תימא דהא דקאמר מקודשת היינו היכא דאמר מעכשיו ואע"ג דליתיה בבריתיה וכדאשכחן בפ' האשה שנפלו (כתובות דף פב.) גבי משון פרה זו ולא תהא קנוייה לך עד לאחר ל' יום ומוקי לה דאמר מעכשיו ואע"ג דליתיה במילתיה הא לא נהירא לומר כן דמסברא מהני למ"ד אדם מקנה דשלב"ל כדבר שבא לעולם דלא מצינו חלוק בדבר ובדבר שבא לעולם לא מצריכינן לומר מעכשיו דהא [22]אמר בתמיתין הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום לא בא אחר וקידשה מקודשת ואע"ג דלא אמר מעכשיו והדרא קושיא לדוכתיה לכך אומר ר"י דלא דמי דלגבי קידושין היינו טעמא דלא בעי למימר מעכשיו משום דסתם קידושין בכסף וקנין מעות לא מתבטל כדאמר לעיל[23] לא בא אחר וקדשה מקודשת ואע"ג דנתאכלו המעות אבל הכא שחרור של עבד וגבי שדה דהתם רוב קיימים בשטר ואם לא אמר מעכשיו ה"א[24] אם נתקרע השטר בתוך הזמן העבד לא יהא משוחרר וגבי שדה נמי לא יהא קנוי לו להכי נקט בשדה ובעבד לישנא דמהני בכל עניין אפי' נקרע השטר והיינו כשאמר לו מעכשיו והכ"ס פירש דלהכי נקט מעכשיו גבי שדה ועבד לאשמועינן דסבר כר"מ דאמר אדם שלא בא לעולם אע"פ שרולה שיחול הקנין מעכשיו קנה דאי לא נקט מעכשיו ה"א דאתיא אפילו כרבנן וצריך לעשות קנין אחר[25] השחרור וא"ת כיון שלא חל הקנין אמאי הזהיר הכתוב שלא להסגיר עבד אל אדוניו הא לא שיחרר ליה מ"מ [26]כשפדוהו או קוניהו שליחותיה עבדינן דניחא ליה דליקו בהימנותיה כדאמרי' בפ"ק דב"מ (דף ט:) גבי גזל שדה וחזר ולקחה מבעלים הראשונים כו' ומסיק דניחא ליה דליקו בהימנותיה אבל גבי קידושין לא שייך למימר הכי ולכך לא בעי אמר מעכשיו ומיהו קשה לפר"י דפירש דמעכשיו מהני אפי' נתקרע הגט א"כ ל"ל במשון פרה זו מעכשיו לאחר ל' יום דקא מוקי לה ר' יוחנן[27] אפי' בעומדת באגם דמקום ראוי למשיכה פירוש ולא מיבעיא בחלילו הא אפילו ברה"ר קיימא קנה כיון דאמר מעכשיו וי"ל דר' יוחנן לטעמיה לעיל בפירקין (דף ס.) מעכשיו ולאחר ל' יום שיורא הוי וה"ק מעכשיו יתחילו הקידושין ולא יגמרו אלא עד לאחר ל' יום וכמו כן אמר גבי מעכשיו דמשיכה וכיון דלא קנה לגמרי צריך שיהו בשעת גמר המשיכה ומש"ה מוקי לה ר' יוחנן התם בעומדת באגם דראוי למשיכה אבל ברה"ר לא והא דקאמר הכא [28]דאפי' נקרע השטר מהני הואיל ואמר ליה מעכשיו אתיא כשמואל דאמר לעיל (דף עט:) תנאה הוי וצריך לדקדק אליבא דרבי יוחנן איך אנו קונין שום דבר לאחר זמן כגון שידוכים ושאר תנאים דהא אפילו אמר ליה מעכשיו לא מהני לר' יוחנן אם חזר בו או אם הוא קנין סודר כיון שאין הסודר ביד הקונה בסוף הזמן דהדרא סודרא למריה דה"נ אמר (נדרים דף מח:) גבי ההוא גברא שרלה להקנות נכסים לבריה ע"מ שיהא בר בריה ורבא מרבנן (הוא) וקאמר התם דלא קני מהאי טעמא דאימת קא קני כי הויא [29]בריה ורבא מרבנן והיא שעתא כבר הדרא סודרא למריה ואמר הר"ס דשמא ע"מ מהני אפילו לרבי יוחנן ולא הוי שיורא אלא תנאי ולכך טוב לומר ע"מ מעכשיו: ה"ג קונם מה שאני עושה לפיך. ול"ג איני עושה כיון [30][דבלאו] דמשועבדת לבעלה לא מצית למיסר [31]בקונס[32]: יפר שמא תעדיף. תימה הלא אינו מיפר אלא דברים שבינו לבינה ועינוי נפש[33] וי"ל דהא נמי דברים שבינו לבינה אלפי שאי אפשר לגמלם משלה מה שהיא חייבת לו ואי אפשר שלא יהנה יותר מן הראוי לו ויאסר אף בשאר מעשה ידיה ולכך צריך להפר: וידים איתנהו בעולם. והוי כמקדיש דקל לפירותיו דמהני אפילו למ"ד אין אדם מקנה דשלב"ל וה"ה דמלי לשנויי שאני קומות דקדושת הגוף מינהו כדמשני בפ' אע"פ (כתובות דף נט.): אלא

ג א מיי' פי"ב מהלכות נדרים הל' י סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סעי' עא וטו"ע אה"ע סימן פא סעיף ב:

נא ב ג מיי' פ"ה מהל' אישות הלכה יט סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן לח סעיף יב:

נב ד מיי' שם הלכה כ טו"ע שם סעיף יג:

נג ה ו מיי' שם פ"ז הלכה ח סמג שם טוש"ע שם סעיף מ ט י יא:

מוסף תוספות

א. וכן גבי פירות ערוגה. תוס' יבמות לג. ד"ה קנויה.
ב. שאין נדרים דאיסור חפצא חלים על דבר שאין בו ממש, כדמפרש במס' נדרים. ריטב"א (ועי' מהרש"א).

תוס' ר"י הזקן

הלכך כמי שלא באה לעולם הוא. ודברי הכל. בין לרבה בין לרב יוסף הוכר עוברה בעינן דומיא דשחת. איכא מ"ד הואיל ומוקמינן להא דרבי חנינא כר' אליעזר [בן יעקב] וקי"ל דלאו הלכתא היא, דהא קי"ל אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, הא דרבי חנינא נמי [לאו] הלכתא היא ואפילו הוכר עוברה אינה מקודשת. וא"ת והא ר' חנינא [אתא לפרושי] מתני' ותנאי דמתני' ס"ל אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. וי"ל שבא ר' חנינא להודיענו דאפילו מאן דאית ליה אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בשאין אשתו מעוברת הואיל ולא בא [1] מקצתו לעולם אינה מקודשת, מיהו אם היא מעוברת שבא מקצתו לעולם למאן דאית ליה אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מקודשת. והר"ם ז"ל כתב בפ"ד [מאישות הט"ז] שאם הוכר עוברה מקודשת, ובתרומות פרק ה' [ה"ט] כתב והוא שיביאו שליש דלא כר' אליעזר. נראה דעתו דמתניתין דאמר לא [אמר] כלום בין רבי אליעזר בין רבנן היא כר' [2] אליעזר דרועים מיהא בעי, משום הכי מהדר לתרוצי למימריה דר' חנינא כדעתיה דר' אליעזר דמימרא דרבי חנינא לפרושי מתני' קא אתיא. ומיהו ר' חנינא נמי אליבא דרבנן אמרה שאם הוכר עוברה מקודשת. ואע"ג דס"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, הא קי"ל נמי המקנה למי שלא בא לעולם [לא קנה] ואפילו הכי אם מזכה לעובר [שלו] קנה, וקדושין זכות הם לאישה דאתתא ניחא לה בבעל, ואביה מזכה לה במקבל[3] כסף קדושיה, וכמו שהמתנה מתנה מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו ובתו להוועילם גמר והקנה לזה מעתה שהוא בעולם לקנותה תכף שתבא בעולם מפני שזכות הוא לה, וכ"ש הוא ומה אם כשהקונה אינו בעולם מפני שדעתו קרובה אצל בנו קנה לכשיבא, כ"ש כשהקונה הוא בעולם והמתנה אינה בעולם שקנה מעתה המתנה לכשתבא בעולם, הלכך קדושיו קדושין. וכן כתב הר"ם פ"ד [שם]

מוסף רש"י

בלוקח עבד על מנת לשחררו הכתוב מדבר. ומוהיר שלא להשתעבד בו (יבמות צא:). והזהיר הכתוב לנים דין שיכפוהו שלא להשתעבד בו (גיטין מה.). הרי עצמך קנוי לך מעכשיו. לכשאקחך, וכי זכין לים הוה לים משומרר למפרע, ומהכא אמרינן ביבמות (לג:) דרבי כר"מ סבירא ליה דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם (גיטין מה.). לאחר שיחולוץ לך יבמיך. קסבר הא מנת אין קידושין תופסין ביבמה לשון (לעיל סב.). אינה מקודשת. דהוה ליה דבריס שלא בא לעולם ובעבדי אין בידו לקדשה (שם). כיון דהשתא לא תפסי בה קדושי לקמיה נמי לא תפסי, דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם (יבמות צב:). קונם שאני עושה לפיך. אסר שאמרה לבעלה שלא תעשה עוסה מלאכה יהא אסור עליה, מה שאני עושה יהיה קונם לפיך, יהי עליך כהקדש מליהנות לו (כתובות נט. וכעי"ז שם סז.). אין צריך להפר. נדר זה, שאין בה כח להקדישו לפי שהוא שלו (שם נט.). דכיון דקא משעבדא ליה למעשה ידיה לא מצית נדרה (יבמות צא.). דלא אמרה כלום דלאו כל כמינה לאפקועי מבעל מה דזכי ליה רחמנא (נדרים פה.). ואפילו לשמא תעדיף נמי לא מיישינן, דאי מעדפא נמי לבעל הוא (כתובות סו.). שמא תעדיף עליו יתר מן הראוי לו. דמגן (כתובות סד.): מה היא עושה לו משקל ה' סלעים שתי כו' ועופי לו משעבדא ליה ואתעדפה חיל נדר ואע"ג דעדיין לא נעשית המלאכה (יבמות צא.). דמותר זה שיגו שלו ויכולה להקדישו (כתובות נט.). והעדפה דידה הוא ומייל עלה קונס (שם סו.). אינה לשכירות אלא לבסוף. הלכך לאו מלוה הוא (ב"ק צט.). כדאמר בתיהו נמי (ב"מ סה.), דכיר שנה בשנה, שכירות שנה זו משתלמת בתחילת שנה אחרת (ב"מ קי:). ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף. אומן המקבל עליו לעשות בשכר, לא אמרינן בגמר המלאכה הוא קונה כל השכירות, אלא כל פועלו ופועלו דעבד, קמא קמא קני אגרא (ע"ז יט:). כיון שעלה שכרו לפרוטה נתחייבה לו מיד פרוטה והוא ליה מלוה גבה (ב"ק צט: וכעי"ז לעיל מח.).

תורה אור השלם

1. לֹא תַסְגִּיר עֶבֶד אֶל אֲדֹנָיו אֲשֶׁר יִוָּצֵל אֵלֶיךָ מֵעִם אֲדֹנָיו: דברים כג טז

גליון הש"ס

תוד"ה בגון וכו' נקרע השטר בו' אתיא כשמואל. לשון זה ל"ע דהא הכא רבי הוא דאמר כן ולגיגא דרבי גם רב מודה דמעכשיו ולאחר ל' יום הוי תנאי כמבואר בסוגיא דלעיל דף עט ע"ב מהיום ולאחר מיתה הוי עט:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה בלוקח ל"ל קודם ד"ה לכשאקחך: (ב) ד"ה שמא וכו' אע"ג דלא בא לעולם. נ"ב וצ"ע בכתובות פרק אע"פ דף עט משמע דלר"ע אין הטעם משום דבר שלא בא לעולם ס"ל דמשמע דאי הוה ס"ל שמואל כר"ע הוה מיתא ולפי מה שגרסו התוס' אם אתי שפיר ולפי פרש"י צ"ע:

ע"מ

אלא ע"מ שישתוק אבא. פירש בקונטרס שישתוק בשעת שמיעה ואין לפרש שישתוק לעולם דא"כ היינו שלא ימחה דבמקום והיכי אמר בהם דלה האב מקודשת והרי שמא ימחה אח"כ [מ] ובטל הקידושין אלא ע"מ שישתוק בשעת שמיעה קאמר וה"פ דמתני' דלה האב כלומר ששתק בשעת שמיעה מקודשת לא דלה האב אלא מיהה אינה מקודשת מת האב מקודשת פי' מת האב קודם השמיעה דאין לומר אחר השמיעה ושתק ולא מיחה דאין זה מידוש וא"ת מאחר דמת קודם השמיעה היאך היא מקודשת דלמא אי הוה שמע הוה מוחה וי"ל דיש לנו לדון דעתו שלא ימחה וא"ת אם כן מאי פריך והא לא אמר אין אמאי לא אמרי' דעתו היה לומר אין אם הוה שמע כדאריכינן למימר גבי שתיקה כדפי' ואומר ר"מ דיש לחלק בין היכא דמחוסר אמירה להיכא דלא מחוסר אלא שתיקה:

[והא שתיק. וליכא למימר מלמדין האב היינו קודם שמיעה [נ] שמלמדין משמע לאחר שמיעה[א] להכי פריך והא שתיק ומאי אהני ליה מו אחרי כן]: ת"י

[ולא מוקמינן בתרי תנאי. דלא כר"י בפרק המפקיד [ב] גבי חביית]: ת"י

ביון דאיכא חד בהדיה ארתותי מירתת. ואע"ג דע"כ איכא חד מייניהו דמסקר מיהו אותו שכיחא מתיירא לכונסה[ב] ונותן גט:

לקטלא לא הימניה. ומ"ת והא כתיב באותה פרשה דאמרי[ע] בתי נתתי לאיש הזה[פ] וסקלוה[ג] אלמא לקטלא נמי הימניה דאמנא וי"ל[ד] דסקלוה מיירי היכא דאיכא עדים מיהו לאיסורא הימניה דאמנא כדכתיב את בתי נתתי לאיש[ג]:

[ולא לעונשין. מימה היכי מייתי דרב חסדא לטעמיה הא מסתמא רב אסי לא פליג אמתניתין דלקמן[ד] דאמרינן לא הימנו[ה] ומלכות ולעונשין אין להאמינו טפי משבויה]: ת"י

בני זה בן י"ג שנה ויום אחד. פי' בקונט' דמיירי שהגיע ב' שערות ואפ"ה צריכין אנו לידע שנותיו שהרי שניים בלא שערות אין מועילין[ז] עד ל"ו שנה דהיינו רוב שנותיו[ח] ומימיים בלא שניים דהיינו לפני י"ג שומא גינהו[ט] ואעפ"כ קאמר הכא גמרא דלמכות ועונשים אינו נאמן פי' [י] דלמכות היכא דלא התרו בו ולעונשין היכא דהתרו בו וקשה [כ] דא"כ כל הנשים הבאות לפנינו לחלון היאך יחלוצו אע"ג שיש להם שיערות כיון שאין אנו יודעים שנותיהם לא מהני דשמא היבש קטן ואיש כתיב בפרשה[ל] דמשמע ולא קטן וכל האנשים הבאים על העריות היאך הן נהרגים ואע"ג שיש להם שערות מ"מ אין אנו יודעים שנותיהן ושמא הם קטנים ואו"י דאי איכא ריבוי

ע"מ שישתוק. כשישמע. דלה האב ששתק בשעת שמיעה מקודשת. לא דלה בשמיחה: **והא שתיק ליה.** וחזו קידושין: **אלא ע"מ שלא ימחה אבא.** הך סיפא דקתני מלמדין לא מתוקמא כרישא בע"מ שישתוק אלא בע"מ שלא ימחה וכל כמה דמחי עקר להו שהרי לא קבע זמן למחאה דרישא ליכא לאוקמא בהכי דא"כ מאי דלה כלומר[ו] האב והלא יש בידו למחות לעולם דאין כאן קידושין לעולם ועל כרחך הכי קתני על מנת שישתוק אבא שתק הרי זו מקודשת לא שתק אלא מיחה לאלתר אינה מקודשת ואם אמר ע"מ שלא ימחה אבא אבא מת האב עד שלא מיחה הרי זו מקודשת אבל כל ימי חייו אינם קידושין מת הבן מלמדין וכו': **ולא מוקמינן בתרי תנאי.** לאוקמי באומר על מנת שירצה אבא דקתני ומי ששנה זו לא שנה זו ובמשמעות לשון קמיפלגי תנא דרישא סבר לשון שתיקה הוא וכיון ששתק אלו קידושין מיד ותנא דסיפא סבר לשון לא ימחה הוא ואינם קידושין עד שימות: **ומאי ע"מ שירצה ע"מ שלא ימחה.** וכשקבע זמן למחאתו הלכך דלה האב שעברו שלשים ולא מיחה הרי זו מקודשת לא דלה שמיחה תוך שלשים אינה מקודשת מת האב בתוך שלשים מקודשת דאמרי' תו מאן מחי מת הבן בתוך שלשים מלמדין את האב כו': **מתני' שניהם נותנים גט.** להמירה לאחריה: **גמ' אמר רב.** הא דתנן בא אחד ואמר אני קידשתיה נאמן ליתן גט ואמר דנאמן וסמכינן עליה שהוא קידשה וגיטו גט: **אאין אדם חוטא.** בדבר שאינו נהנה ממנו להתיר אשת איש חנם: **אף נאמן לכנוס.** דלא חליף למימר לפני האב שקבל הקידושין אני הוא דמירתת דלמא מכחיש ליה ואמר ידענא דלא את יהבת לי קידושין: **ביון דאיכא אחר בהדיה.** שאומר אני קדשתיה מירתת מעיקרא שמא יכיר האב שחבירו קידשה ולא הוא והאי קושטא אמר ושכנגדו שכיחא יבא לכונסה ונותן גט: **קדשתי את בתי.** קטנה והוא לא ידע למי: **נאמן לכנוס.** דמירתת דאב ודאי לא יחפה עליו אבל האשה שקבלה קידושין ואינה יודעת ממי ובא אחר כו' לא מירתת דיודע הוא שהאי מחפה עליו ותתלה בו ותכחיש את כל הבא לומר עוד אני הוא: **מהו לסקול על ידו.** של האב כלומר על פיו אם אמר קדשתי את בתי ועדי קידושין אין באין לפנינו וזינתה מהו להחזיק על פיו כדין נערה המאורסה ולסקולה: **כי הימניה דאמנא לאב.** את בתי נתתי לאיש הזה (דברים כב [ז]): **לאיסורא.** לאוסרה על כל העולם: **באומרה נתקדשתי.** וזינתה אחר כן שאין סוקלין אותה על פיה ואע"פ שהחזיקה עצמה קודם הזנות בחזקת ארוסה

על מנת שישתוק אבא אימא סיפא מת הבן מלמדין את האב לומר שאינו רוצה אמאי והא שתיק אלא אמר לה על מנת שלא ימחה אבא רישא בחד טעמא ומציעתא וסיפא בחד טעמא א"ר ינאי אין אמר ריש לקיש [ח] ש"מ [ט] לדרבי ינאי דחקינן ומוקמינן מתני' בתרי טעמא ואליבא דחד תנא ולא מוקמינן בתרי תנאי ובחד טעמא רב יוסף בר אמי אמר לעולם חד טעמא הוא ומאי על מנת שירצה אבא ע"מ שלא ימחה אבא מכאן ועד שלשים יום: **מתני'** [א] קדשתי את בתי ואיני יודע למי קידשתיה ובא אחד ואמר אני קידשתיה נאמן [ב] זה אמר אני קידשתיה וזה אמר אני קידשתיה שניהם נותנים גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס: **גמ'** אמר רב [ג] נאמן ליתן גט ואין נאמן לכנוס נאמן ליתן גט [ד] אין אדם חוטא ולא לו ואין נאמן לכנוס אימא יצרו תוקפו רב אסי אמר [ה] אף נאמן לכנוס ומודה רב אסי [ו] באומרת נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי ובא אחד ואמר קידשתיה שאין נאמן לכנוס תנן רצו אחד נותן גט ואחד כונס תיובתא דרב אמר לך רב שאני התם דכיון דאיכא אחר בהדיה אירתותי מירתת תניא כוותיה דרב אסי [ז] קידשתי את בתי ואיני יודע למי קידשתיה ובא אחד ואמר קידשתיה אף נאמן לכנוס [ח] כנסה ובא אחר ואמר אני קדשתיה לא כל הימנו לאוסרה עליו האשה שאמרה נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי ובא אחד ואמר אני קידשתיה אין נאמן לכנוס מפני שהיא מחפה עליו איבעיא להו מהו לסקול על ידו רב אמר [ט] אין סוקלין ורב אסי אמר סוקלין רב אמר אין סוקלין כי הימניה רחמנא לאב לאיסורא לקטלא לא הימניה רב אסי אמר סוקלין לכולה מילתיה הימניה רחמנא לאב אמר רב אסי [י] ומודינא באומרת נתקדשתי שאין סוקלים ואמר רב אסי הני שמעתתא דידי מרפסן איגרי השתא ומה במקום שאם בא לכנוס כונס אמרת סוקלים מקום שאם בא לכנוס אין כונס אינו דין שסוקלין ולא היא לאב הימניה רחמנא לדידה לא הימנה ורב חסדא אמר אחד זה ואחד זה אין סוקלין ואזדא רב חסדא לטעמיה דאמר רב חסדא בני זה [כ] בן תשע שנים ויום אחד בתי זו בת ג' שנים ויום אחד נאמן לקרבן אבל לא למכות ולא לעונשין תניא כוותיה דרב חסדא [ל] בני זה בן י"ג שנה ויום אחד בתי זו בת י"ב שנה ויום אחד נאמן

וטעמא מפרש וחזיל: **מרפסן איגרי.** משברות גגין ועליות כלומר קשות לשומעיהן שאינם מביניס טעמם: **השתא במקום שאם בא.** דאומר לפני האב אני קידשתיה אמרתי נאמן לכנוס וכונס אלמא לא מחזקינן לה כל כך ע"פ האב כמקודשת שנתמיר עליה לאוסרה על זה אמינא סוקלין ע"פ האב: **מקום שאם בא לכנוס אינו כונס.** כגון שאמרה נתקדשתי ואיני יודעת למי שהחמרנו עליה לאוסרה למי שבא ואמר אני קידשתיה אלמא בחזקת מקודשת היא ואין אנו יודעים למי אינו דין שאם זינתה סוקלים: **ולא היא וכו'.** רב אסי קא מסיק למילתיה ואומר ולא היא אין זו קושיא למנין בטעמי שמועתי: **לאב הימניה.** הלכך סוקלין: **לדידה לא הימנה.** ואין סוקלין ולענין דיני נפשות לא קטלינן משום דשמא ולענין איסורא טעמא אחרינא הוא דשויתא לנפשה תתיכה לאיסורא[מ] והאי לא מירתת מפני שמחפה עליו ולגבי אב מירתת: **לטעמיה.** דאמר אין האב נאמן להחזיק את הבן ליענש על פיו לא הוא ולא אחר: **בן ט' שנים.** ביאתו ביאה לחייב אחת מן העריות מיתה וקרבן[מ] וכן קטנה בת ג' ביאתה ביאה לחייב עליה והיא ערוה עליו למיתה וקרבן אם יש עדים שהיא בת ג'[נ] וכן הקטן והוא בן ט' שנים אבל ע"פ האב נאמן הוא לקרבן לשוגג: **אבל לא למכות.** ולענש מיתה אם בא עליה מזיד: בן י"ג ובת י"ב גדליהן נדר והקדישן הקדש[ס] ולענין עונשין של כל המצות אם הביאו שתי שערות קיימן הוא והרי הם גדולים לכל דבר אבל קודם לכן אין נדרן נדר ואין הקדישן הקדש [ע] ואם הביאו שתי שערות חוששין שמא שומא בעלמא הן ואין נענשין בכך על שום עבירה: ולחרמים

ע) מנחות נה., ב) [בכתב"י ודפו"ר מדרבי, וכנלל"ן], ג) ב"מ נ: [שבועות מב: ערכין כג.], ד) תוספתא דקדושין פ"ד ה"ט, ה) תוספתא דטהרות פ"ט ה"ע [ע"ש], ו) [בתוס' ר"י הזקן יוסף כאן: דמקודשת], ז) [לקמן סד ע"ב], ח) [עיין כתובות כב ע"ב], ט) [נדה מה ע"ב], י) [שם מד ע"ב], כ) [שם מה ע"ב], ל) [ברש"י שבריש"ף: ואפילו הביאו וכו' אמריגן שומא. ועיין לעיל טז:, וכש"ס], מ) [בדפו"ר: ויבטלו], נ) [במהרש"א (שהוא מקור הדיבור): דמלמדין], ס) [ב"מ מא ע"ב. וע"ש שבת פו ע"ב וברש"י שם], ע) [בדפו"ר: דלא', ול"ל דלא בתי, ותיבת דאמר ט"ס], פ) [דברים כב, טו], צ) [שם שם, כא], ק) [בדפו"ר: ול"ל דוסקלוה מיירי], ר) [סד ע"ב], ש) [במהרש"א (שהוא מקור הדיבור): היימניה], ת) [נדה מז ע"ב], א) [שם מו ע"ב ולעיל טז ע"ב], ב) [פי' לפירוש ממות מדלות דאין בו דיני התראה כמו בענשין דתורייתא ולהכי הולכך למיתני למות אף שהוא בכלל עונשין להורות דגם במות מדלות ופפילו מדרבנן אינו נאמן], ג) ע' בשל"י, ד) [דברים כב, ז - ט. ועיין יבמות קד ע"ב - קה ע"ב], ה) [לל"ל: שיקלה משמע על מנת שישתוק], ו) [נראה דיש להוסיף כאן תמילת דיבור: כי יוסף בר אמי אמר וכו' כתב ר"ש], ז) [ע"מ] שישתוק],

גליון הש"ם

גמ' נאמן ליתן גט. עיין נ"י פי"ב דיבמות דף לט ע"ב:

מוסף רש"י

אין אדם חוטא ולא לו. להרויח בשביל אחר לא יחטא (ערכין כג.).

תוס' ר"י הזקן (המשך)

מנת שירצה שלא ימחה כשקבע זמן למחאתו, ורצה האב מקודשת שלא מיחה תוך ל' יום, לא רצה שמיחה תוך ל' יום, מלמדין האב, שימחה תוך ל' יום. משמע דרב יוסף סבר בעל מנת שרצה שלא ימחה משמע. ואית דגרסי מאי על מנת שירצה דאמר לה, כלומר בפירוש. והראב"ד פירש [ראה בהשגות אישות פ"ז ה"א] ע"מ שישתוק שישמע וישתוק ואם לא שמע אינה מקודשת והאי דתני מת האב מקודשת ה"א אפילו לא מת, דהא שמע ושתק ומשום הכי נקט מת האב לאשמועינן דע"מ שירצה ז) שישתוק הוא, דהא אמר כי מת האב אחר ששמע ושתק דתו לא מצי למימר אין מקודשת. אימא סיפא והא שתיק, דמדרישא מת האב מיירי ששמע ושתק ואח"כ מת, סיפא דמת הבן נמי איירי ששמע האב ושתק ואח"כ מת הבן. אשתכח השתא דעל מנת שלא ימחה יוכל למחות לעולם עד שמת, ואע"ג דאמר אין לדעת בעל ההשלמה, ולדעת אחרים עד שמת או דאמר

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פ"ו מהלכות אישות הלכה יב סמג עשין מת טוש"ע אה"ע סימן לז סעיף כא:

נה ב מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעי' כב:

נו ג מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעי' כא:

נז ד מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף כד:

נח ה מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף כד:

נט ו ז מיי' פ"ח מהל' איסורי ביאה הלכה כג סמג עשין נ:

ס ח ט מיי' פ"ב מהלכות אישות הלכה כג סמג שם:

מוסף תוספות

א. דע"כ מדאינו מוחה אלא בלימוד, בין שמיעה ללימוד איכא שתיקה. רשב"ם. ב. שמא יביא חבירו עדים שנתקדשה לו או מתוך ערעור שמערער חבירו יתברר הדבר ויבואו עדים למי נתקדשה. שיטה לא נודע למי. ג. דמיניה לפינן הימנותיה דאב לא לפינן אלא מאי דאיכתב ביה נתתי לאיש הזה לומר דבנתינתו נעשית א"א ואסורה לעלמא. רשב"ם. ד. דהא לחליצה בעי בדיקה אפי' הגיע לכלל שנים כדאיתא בנדה (מו:). תוס' הרא"ש.

תוס' ר"י הזקן

אלא ע"מ שישתוק. פיר"ש דרישא דתני על מנת שירצה על מנת שישתוק כשישמע משמע, ואם לא שמע נמי מקודשת ורוצה האב ששתק בשעת שמיעה. לא רצה, שמחה בשעת שמיעה. והא שתיק ליה. והויא מקודשת ותו [מאי] מהניא, דמדקאמר מלמדין ולא אמר מודיעין ומלמדין, ש"מ דמיירי ששמע והואיל ושמע ושתיק הויא לה מקודשת. **אלא.** האי סיפא מתוקמא כשאמר בפירוש על מנת שלא ימחה והואיל ולא קבע זמן למחאתו כל אימת דהוה מחי עקר לחני קדושי משום הכי מלמדין את האב שימחה. כתב ר"ש ורישא לא מצי לאוקומי בשלא ימחה האב, דא"כ מאי רצה דמקודשת והרי יש בידו למחות לעולם. עכ"ל ר"ש. ודקדק מכאן בעל ההשלמה דשלא ימחה אע"ג (דמ"ד) [דאמר] אין יכול למחות שהרי עשה תנאי שלא ימחה, ולעולם קדושיה תלויים עד שימות. ואיכא מ"ד דע"מ דשלא ימחה יכול למחות לעולם [עד] שיאמר אין רוצה אני, ומיהו אם אמר אינו יכול למחות שמיד חלו הקדושין, ומשום הכי לא אוקים רישא בשלא ימחה דרצה האב משמע שלא מיחה דהא לא ימחה קאמר, אבל אי אמר אין, אין יכול למחות ולזה כוון ר"ש. רישא ומציעתא **בחד** טעמא. מיירי באמר לה ע"מ שירצה דמשמע שישתוק וסיפא בחד טעמא דמשמע דמיירי שאמר לה ע"מ שלא ימחה. ואית דמפרשי אלא ע"מ שישתוק דמציעתא מיירי דאמר לה בפירוש ע"מ שישתוק ורישא מיירי בעל מנת שירצה עד דאמר אין משמע, וגרסינן רישא בחד טעמא ומציעתא בחד טעמא וסיפא בחד טעמא. מדר' ינאי. דאוקמי כדאסיק המקשה ולא אוקמא כולה בע"מ שירצה ומי ששנה זו לא שנה זו, דמי ששנה רישא ומציעתא סבר ע"מ שירצה[ס] שישתוק ומי ששנה סיפא סבר דע"מ שלא ימחה הוא, ולאידך פירושא מי ששנה (סיפא) [רישא] סבר דאמר אין משמע. [ו] כתב ר"ש ומאי על

מסורת הש"ם

ע"מ שישתוק. כשישמע. דלה האב ששתק בשעת שמיעה מקודשת. לא דלה בשמיחה: **והא שתיק ליה.** וחזו קידושין: **אלא ע"מ שלא ימחה אבא.** הך סיפא דקתני מלמדין לא מתוקמא כרישא בע"מ שישתוק אלא בע"מ שלא ימחה וכל כמה דמחי עקר להו שהרי לא קבע זמן למחאה דרישא ליכא לאוקמא בהכי דא"כ מאי דלה כלומר[ו] האב והלא יש בידו למחות לעולם דאין כאן קידושין לעולם ועל כרחך הכי קתני על מנת שישתוק אבא שתק הרי זו מקודשת לא שתק אלא מיחה לאלתר אינה מקודשת ואם אמר ע"מ שלא ימחה אבא אבא מת האב עד שלא מיחה הרי זו מקודשת אבל כל ימי חייו אינם קידושין מת הבן מלמדין וכו': **ולא מוקמינן בתרי תנאי.** לאוקמי באומר על מנת שירצה אבא דקתני ומי ששנה זו לא שנה זו ובמשמעות לשון קמיפלגי תנא דרישא סבר לשון שתיקה הוא וכיון ששתק אלו קידושין מיד ותנא דסיפא סבר לשון לא ימחה הוא ואינם קידושין עד שימות: **ומאי ע"מ שירצה ע"מ שלא ימחה.** וכשקבע זמן למחאתו הלכך דלה האב שעברו שלשים ולא מיחה הרי זו מקודשת לא דלה שמיחה תוך שלשים אינה מקודשת מת האב בתוך שלשים מקודשת דאמרי' תו מאן מחי מת הבן בתוך שלשים מלמדין את האב כו': **מתני' שניהם נותנים גט.** להמירה לאחריה: **גמ' אמר רב.** הא דתנן בא אחד ואמר אני קידשתיה נאמן ליתן גט ואמר דנאמן וסמכינן עליה שהוא קידשה וגיטו גט: **אאין אדם חוטא.** בדבר שאינו נהנה ממנו להתיר אשת איש חנם: **אף נאמן לכנוס.** דלא חליף למימר לפני האב שקבל הקידושין אני הוא דמירתת דלמא מכחיש ליה ואמר ידענא דלא את יהבת לי קידושין: **ביון דאיכא אחר בהדיה.** שאומר אני קדשתיה מירתת מעיקרא שמא יכיר האב שחבירו קידשה ולא הוא והאי קושטא אמר ושכנגדו שכיחא יבא לכונסה ונותן גט: **קדשתי את בתי.** קטנה והוא לא ידע למי: **נאמן לכנוס.** דמירתת דאב ודאי לא יחפה עליו אבל האשה שקבלה קידושין ואינה יודעת ממי ובא אחר כו' לא מירתת דיודע הוא שהאי מחפה עליו ותתלה בו ותכחיש את כל הבא לומר עוד אני הוא: **מהו לסקול על ידו.** של האב כלומר על פיו אם אמר קדשתי את בתי ועדי קידושין אין באין לפנינו וזינתה מהו להחזיק על פיו כדין נערה המאורסה ולסקולה: **כי הימניה רחמנא לאב.** את בתי נתתי לאיש הזה (דברים כב [ז]): **לאיסורא.** לאוסרה על כל העולם: **באומרה נתקדשתי.** וזינתה אחר כן שאין סוקלין אותה על פיה ואע"פ שהחזיקה עצמה קודם הזנות בחזקת ארוסה

ע) מנחות נה., ב) [בכתב"י ודפו"ר מדרבי, וכנלל"ן], ג) ב"מ נ: [שבועות מב: ערכין כג.], ד) תוספתא דקדושין פ"ד ה"ט, ה) תוספתא דטהרות פ"ט ה"ע [ע"ש], ו) [בתוס' ר"י הזקן יוסף כאן: דמקודשת], ז) [לקמן סד ע"ב], ח) [עיין כתובות כב ע"ב], ט) [נדה מה ע"ב], י) [שם מד ע"ב], כ) [שם מה ע"ב], ל) [ברש"י שבריש"ף: ואפילו הביאו וכו' אמריגן שומא. ועיין לעיל טז:, וכש"ס], מ) [בדפו"ר: ויבטלו], נ) [במהרש"א (שהוא מקור הדיבור): דמלמדין], ס) [ב"מ מא ע"ב. וע"ש שבת פו ע"ב וברש"י שם], ע) [בדפו"ר: דלא', ול"ל דלא בתי, ותיבת דאמר ט"ס], פ) [דברים כב, טו], צ) [שם שם, כא], ק) [בדפו"ר: ול"ל דוסקלוה מיירי], ר) [סד ע"ב], ש) [במהרש"א (שהוא מקור הדיבור): היימניה], ת) [נדה מז ע"ב], א) [שם מו ע"ב ולעיל טז ע"ב], ב) [פי' לפירוש ממות מדלות דאין בו דיני התראה כמו בענשין דתורייתא ולהכי הולכך למיתני למות אף שהוא בכלל עונשין להורות דגם במות מדלות ופפילו מדרבנן אינו נאמן], ג) ע' בשל"י, ד) [דברים כב, ז - ט. ועיין יבמות קד ע"ב - קה ע"ב], ה) [לל"ל: שיקלה משמע על מנת שישתוק], ו) [נראה דיש להוסיף כאן תמילת דיבור: כי יוסף בר אמי אמר וכו' כתב ר"ש], ז) [ע"מ] שישתוק],

אין. ע"מ שישתוק, כשישמע משמע, לא שמע מקודשת לפירוש ר"ש, ולדעת הראב"ד לא שמע אינה מקודשת עד שישמע וישתוק. ע"מ שירצה אבא סתמא לגירסא קמא שישתוק הוא. לגי' בתרא דאמר אין הוא. ובפ' המדיר [כתובות עג, ב] איכא אמורא דסבר דבהא פליגי ר' שמעון ות"ק, ת"ק סבר ע"מ שישתוק משמע, ור' שמעון סבר

ולחרמים. אם החרימו מנכסיהם הוי חרם לבדק הבית וקדשים וכן אם אמר ערכי עלי[1] נערך: **אבל לא למכות.** להחזיק שערותיהן בחזקת סימן לנקות ולהעניש: **מתני' גירשתיה.** קבלתי את גיטה: **והרי היא קטנה.** עכשיו כשאמר עליה כך: **נאמן.** לפוסלה מן הכהונה: **והרי היא גדולה.** משגדלה אמר כן ובקטנותה לא אמר אינו נאמן ומותרת לכהן: **נשבים.** הרי היא פסולה לכהונה משום ספק זונה ובגמרא מפרש טעמא: **גמ' רישא בידו.** בעודנה קטנה בידו לקדשה לאחר ולחזור ולקבל גט הימנו הלכך נאמן דמה לו לשקר אי בעי פסיל לה: **סיפא לאו בידו.** לקדשה משגדלה ולא למוסרה ביד עובד כוכבים לא גדולה ולא קטנה: **והרי בידו.** כשהיא קטנה: **נשאיה נאמן.** לגולד מאלמנה לכ"ג דאמר לקמן בפרק בתרא (דף עד:) עמוני ומואבי כותי נתין חלל וממזר מצרי ואדומי שבאו על הכתת לוייה וישראלית פסלוה: **רב' דוסתאי בן יהודה.** ס"ל לתנא דידן דאמר לקמן (דף עז.) בנות ישראל מקוה טהרה לחלליים דבא חלל זכר כשרה לכהונה שאשתו טהרה את זרעו וכיון דבתו כשרה אלמנתו כשרה דכל שאתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו[2] הלכך אין בידו לפסול בתו קטנה מן הכהונה ומ"ת הרי בידו לפסלה בקידושין וגירושין התם מכהונה פסיל לה תרומה לא פסיל לה אם בת כהן היא אבל נשבית פסולה אף מן התרומה: **והרי בידו נשאיה לממזר.** דקיימא לן (לקמן דף סח.) קידושין תופסין בחייבי לאוין ואיך האב נשאיה לו בעבירה ותפסל מן התרומה: **אין קידושין תופסין בחייבי לאוין.** דאין איך האב נשאיה אלא למי שקידושין תופסין בה והא דר"ע לקמן בפרקין (סט:): ה"ג **הרי בידו נשאיה אלמנה לכ"ג וכו' סימא.** כלומר אם אלמנה היא הרי בידו נשאיה לכ"ג ואפי' לר"ע דאמר דחייבי לאוין היא מודה ר' עקיבא דקידושין תופסין בה: **וכדרבי סימא.** דאמר מן הכל שהן חייבי לאוין עושה ר' עקיבא הוולד ממזר דקסבר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין חוץ מאלמנה לכ"ג: **שהרי אמרה תורה אלמנה לא יקח.** וסמיך ליה ולא יחלל זרעו בעמיו דמשמע חללין הוא עושה זרעו שמחוללין מן הכהונה ואינו עושה ממזרין וכיון דאין הולד ממזר ס"מ ס"ל קידושין תופסין בחייבי לאוין דכהונה דאי אין קידושין תופסין הוי הולד ממזר כדתנן בפרקין (לקמן סו:) כל שאין לה קידושין עליו הולד ממזר: **ברבי שבב.** מתני' כרבי שבב אליבא דרבי עקיבא ס"ל דאמר בוחו וגלוח על עקיבא בן יוסף שמרבה פסולין בישראל שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר כל אם בישראל שאין ביאתו מותרת באשה שיבא עליה הולד שנולד מאותה ביאה ממזר: **הניחא אי טעמא דנפשיה קאמר.** ואלו לאפוקי מדר' סימאי דאומיה לאתוי חייבי לאוין דכהונה לחודייהו אלא כלל הוא בידו שכל ביאה שהיא בעבירה הולד ממזר ושפיר מתרצינן למתני' דאין קידושין ואין איך האב נשאיה בתו למי שמחללה בביאתו: **אלא אי לאפוקי מדר' סימאי אמי.** ולא להוסיף אלא לאחייבי לאוין דכהונה אבל במצרי ואדומי תוך ג' דורות שהן חייבי עשה מודה דקידושין תופסין לו בה הרי בידו לשאיה להן והן מחללין אותה מתרומה ומן הכהונה כדלקמן (דף עד:): **ופסברא.** דהאי שיטוא דלעיל שיטוא הוא וטעמא דרישא משום דבידו הוא נהי בידו לקבל קידושין מאיש שבא לקדשה: **אילו אמר אחי גברא לא ניחא לי.** לקדשה מי מצי וכו': **נאיש אחרה.** על הכל שאין אנו יודעים למי וכי אמר הזה התירה לזה: ה"ג **נישואין דימאי.** אם נערה אם קטנה אבל בבוגרת לא מישתעי קרא דנערה כתיב הלכך לא מהימנן משגדלה: **בשביה.** לא היימנוהו כלל: **מתני' יש לי בנים.** ואין לו אשתו זקוקה ליבם: **יש לי אחים.** זקוקה ליבם והיא היתה עד הנה בחזקת שאינה זקוקה: **גמ' בשעת קידושין אמר יש לי בנים.** כדי שלא תדלג מן הייבום ותתרלה לו ומיהו כשקידשה לא אמר על מנת: **בשעת קידושין אמר שאין לו אחים.** ואין לדלג מן הייבום: **נאמן לפסיל כו'.** כלומר נאמן במה שאמר בשעת קידושין ואין נאמן במה שאמר בשעת מיתה: **שאני התם.** בברייתא כיון דהדר ביה מדיבורא קמא בשעת מיתה שלא יהא עון תלוי בו אבל מתני' שלא אמר בשעת קידושין אין לי אחים כי אמר השתא יש לי אינו נאמן דלעבורה קא מכוין: **דקא מרע לדיבוריה.** מ) בשעת קידושין: **דלא מוחזק לן.** האי גברא בשעת מיתה לא באחי ולא בבני. דקאמר יש לו בנים בשעת קדושין וקאמר רבי דהאי דקאמר יש לי בנים אם אין לי אחים בשעת קדושין, מה לו לשקר, מאי אהני דבוריה לרצויי להתקדש הרי יכול לרצותה בדרך אחר שיאמר לה שיגרשנה מחיים אם תצטרך ויעשה לה תנאי על זה, הלכך מה לו לשקר.

*אינו מובן דאדרבה קולא הוא דכל זמן דלא אמר אין אינה מקודשת ועוד דודאי הלכה כת"ק ועי' רמב"ם בפ"ז מהל' אישות וצ"ע (ד"ו). **נראה שצ"ל דבפ' כל הגט משמע דלמ"ד דלא אמרינן ברירה אפי' רצה האב אינה מקודשת וקי"ל ביר"ט וכו'. ***אולי צ"ל אלא דיכול למוסרה למי שירצה לקדשה.

ח) הקטנה. רש"ל וכ"ה בריי"ף ורא"ש [וכ"ה בכמ"ש ועי' בהגר"א שבהגהות ומילואים], ט) [לקמן סז. עד: עז.], י) [יומות י: וש"נ], יא) יומות מט. כתובות כט: לקמן סח., יב) [בכמ"י וסף: לאמר], יג) כתובות כב. ע"ש היטב, יד) [בכמ"י: לגיטוין, וכל"ל. רש"ל], טו) ב"ב קלד., טז) [בכמ"י ודפו"ר: פימר], יז) [בכמ"י רי"ף וסף: ערך פלוני עלי], יח) [לקמן עה ע"ב], יט) [בכמ"י רי"ף: אשתין], כ) [אל"ל דשעמ], כא) [בדפו"ר: אם היו לו באותו הזמן לא אנים ולא סימנים. ועיין רש"ל], כב) [ניטין ג ע"ב], כג) [שם לד ע"ב], כד) [לקמן עד ע"ב, עז ע"א], כה) [אל"ל שתמלכה],

תורה אור השלם

1. אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְחֲלָלָה זֹנָה אֶת אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה:
ויקרא כא יד
2. וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְיָ מְקַדְּשׁוֹ: ויקרא כא טו
3. וַיֹּאמֶר אֲבִי הַנַּעֲרָ אֶל הַזְּקֵנִים אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׂנָאֶהָ:
דברים כב טז

מוסף תוספות

א. דסמכינן ארובא, ואפי' למאן דחייש למיעוטא מודה בהא דמילתא דלא שכיחא היא כלל. מוס' כרש"ש. ב. אף דאמר בפ' הנזקין (גיטין נד:) גבי טהרות שעשיתי עמך נטמאו דלא מהימן אלא היכא דהוי בידו, ורבא נמי לא פליג אלא היכא דכי הוו בידו דבזימנא קמייתא דאשכחיה לא אמר ליה ובתר הכי אמר ליה דאינו נאמן. תוס' כרש"ש. ועי' תוס' רש"י ותוס' ריטב"א שהקשו רק לגמרי ועי' לקמן דף סה: תוס' ד"ה נטמאו ועי' פי"ר. ד. שמאליו נעשה גדול הילכך בקל יש לנו להאמינו ולהוציאו מחזקת קטן. שם. ה. ויודע שסומכין עליו ודמי קצת להא דאמרינן לקמן (עד.) ג' נאמנים על הבכור, חיה ואביו ואמו. שם.

תוס' ר"י הזקן

עד דאמר אין משמע. ומסתברא לחומרא עד דאמר אין משמע* ומכאן אתה למד דליכא מ"ד דע"מ שירצה שלא יחמה משמע. ואע"ג דבפרק כל הגט (ניטין כה. בן)** אמרינן דמ"ד רצה האב אינה מקודשת סבר אין ברירה, (ו"ק"ל ביר"ט פרק בתרא (לח, א) דבדאורייתא אין ברירה, (ו)מסתברא דהאי שיטה אליבא דמאן דלית ליה ע"מ כמעכשיו הוא ואין הקדושין כלום בשעת נתינה, אלא בשעת רצוי האב הוא דצריכינן למימר כשנתרצה האב הוברר הדבר דבשעת נתינה הוו קדושין. ואבל לרבי דס"ל ע"מ כמעכשיו דמי תנאה הוא ולא צריכינן לברירה שהרי מקודשת משעה ראשונה ויתקיים התנאי, והיינו דסתם לן תנא במתני' רצה האב מקודשת כמו שבארנו שם. **מתני'. נשבית ופדיתיה.** והרי היא פסולה לכהונה משום ספק זונה אינו נאמן, ובגמ' מפרש. **גמ'.**

נאמן לנדרים ולחרמים ולהקדשות ולערכים אבל לא למכות ולעונשין: מתני' [א]**קדשתי את בתי**[ב] **קדשתיה וגרשתיה כשהיא קטנה והרי היא קטנה נאמן** [ב]**קדשתיה וגרשתיה כשהיא קטנה והרי היא גדולה אינו נאמן** [ג]**נשבית ופדיתיה בין שהיא קטנה בין שהיא גדולה אינו נאמן: גמ'** מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא רישא בידיה סיפא לאו בידיה ולא והרי בידו להשיאה לחלל דקא פסלה מכהונה הא לא קשיא [ג]**כרבי דוסתאי בן יהודה דאמר בנות ישראל מקוה טהרה לחלליין והרי בידו להשיאה לממזר כרבי עקיבא** [ד]**דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין הרי בידו להשיאה אלמנה לכהן גדול וכר' סימאי** [ד]**דתניא ר' סימאי אומר מן הכל עושה ר' עקיבא ממזר חוץ מאלמנה לכהן גדול שהרי אמרה תורה** [1]**לא יקח** [2]**ולא יחלל חלולים עושה ואין עושה ממזרים כר' ישבב דאמר בואו ונצווח על עקיבא בן יוסף שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר הניחא לר' ישבב אי לטעמיה דנפשיה שפיר אלא אי לאפוקי מטעמא דר' סימאי קאתי הרי בידו להשיאה לחייבי עשה אמר רב אשי ותסברא רישא משום דבידו הוא נהי דבידו לקדשה בידו לגרשה ועוד אילו אמר האי דלא ניחא בגוה מי מצי מקדש ניהליה בעל כרחיה אלא אמר רב אשי רישא רחמנא הימניה** [ה]**כרב הונא** [ו]**דאמר רב הונא אמר רב** [ד]**מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה שנאמר** [3]**את בתי נתתי לאיש הזה לאיש אסרה הזה התירה** [ז]**בנישואין הימניה רחמנא לאב בשבויה לא הימניה: מתני'** [ח]**מי** [ה]**שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן** [יט] **יש לי אחים אינו נאמן: גמ'** אלמא נאמן להתיר ואין נאמן לאסור נימא מתניתין דלא כר' נתן דתניא [ט]**בשעת קידושין אמר יש לו בנים בשעת מיתה אמר אין לו בנים בשעת קידושין אמר אין לו אחים בשעת מיתה אמר יש לו אחים נאמן להתיר ואין נאמן לאסור דברי רבי ר' נתן אומר אף נאמן לאסור אמר רבא שאני התם כיון דבשעת מיתה קא הדר ביה** [י]**אימא קושטא קאמר אמר ליה אביי ולאו כל דכן הוא השתא ומה התם דקא מרע ליה לדבוריה אמרת קושטא קאמר מתני' דלא קא מרע ליה לדבוריה לא כ"ש אלא אמר אביי** [יא]**מתני' דלא מוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני דאמרינן כיון דלא מוחזק לן בבני ולא באחי אמר יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן לאו כל כמיניה דאסר לה אכולי עלמא ברייתא**

דמוחזק

ריבוי שערות סמכינן אריבוי שערות דאין דרכם לגא קודם י"ג שנה[א] אי נמי אם הם גדולים בקומה יש לסמוך על הסימנים והקומה ואפי' אין לו כי אם ג' שערות אבל הכא מיירי שלא הביא רק ב' שערות ולא הגדיל בקומה ולכך קאמר גמרא דלמכות ועונשין אינו נאמן עוד פר"י שיטה אחרת דבמקום סימנין ל"ל עדות שניים[ב] ול"ת ל"כ מה אנו צריכין לגאמנותו של אביו וי"ל דמיירי הכא שאביו העיד שכבר עבר שנה או שנתים שאביו בנו חלב או בא על הערוה והיה גדול כשעשה את העבירות אבל אין אנו יודעים אם היו לו [ג]שנים באותו הזמן או סימנים ובא לאשמעינן דהאב נאמן לומר דאותו הזמן היו לו שנים או סימנים דהיינו שתי שערות והא דלא חשיב סימנין חד מיניהו נקט:

נאמן לנדרים. דעד אחד נאמן באיסורין[ד] תימה הא אין נאמן אלא בדבר ש[ה]שבידו[ג] וי"ל כיון דסופו ליגדל[ד] עשאוהו כדבר שבידו מיהו קשה מאי איריא אב אפי' אחר נמי וי"ל דאב דייק טפי לדעת שניו לפי שעליו מוטל להולידו לאחרים[ה] ולכך לאב עשאוהו כבידו ולא לאחרים:

[כר' דוסתאי וכו'. פרש"י כיון שבתו כשרה אלמנתו כשרה וכו' ור"י אומר טעם אחר דאם היה פוסלה בביאתו לא היו הבנים כשרים דה"ל כחלל שנאת חללה דלכ"ע הולד חלל. [ו] מ"ר]:

רבי

סא א מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכה כד סמג לאוין רכא טוש"ע אה"ע סימן לז סעיף כה:

סב ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף כו:

סג ג מיי' שם טוש"ע אה"ע מי' ז סעי' ח:

סד ד מיי' פ"ט מהלכות אישות הלכה י טוש"ע אה"ע מי' לז סעיף כ:

סה ה מיי' פ"ג מהלכות יבום הלכה ח סמג עשין נא טוש"ע אה"ע מי' קנו סעיף ו:

סו ו מיי' שם הלכה ב וסמג שם טוש"ע אה"ע מי' קנו סעיף ו:

סז ז טוש"ע אה"ע מי' קנו סעיף ז:

סח ח טוש"ע אה"ע מי' קנו סעיף ו:

מוסף רש"י

דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין. אין קדושין תופסין לאשה האסורה על המקדשה בלאו, ופליגי רבנן עליה ואמרי בחייבי כריתות הוא דלא תפסי אבל בחייבי לאוין תפסי (תוספה יח:). בהמולך (מד:) בברייתא המחזיר גרושתו ר"ע אומר אין לו בה קדושין (כתובות כט:). מן הכל עושה ר' עקיבא ממזר. כל הבעלים בחייבי לאוין (כתובות כט:). מנין לאב שנאמן לאסור את בתו. כשהיא קטנה או נערה שבידו לקדשה, כדלמרינן בפרק נערה שנתפתתה (מו:) מנין שאם אמר קדשתיה לפלוני שהוא נאמן לאוסרה על הכל (כתובות כב:). לאיש אסרה. לכל העולם, הלא ידענו למאן, וכי אמר הזה התירה לו (שם ע"י ש"). המשך בסוף המסכת.

תוס' ר"י הזקן (המשך)

לי אחים. ומאחים מקשה דאילו מבנים מצינן למימר דנאמן כל כמה דלא הדר ביה. [שאני התם. בברייתא כיון דהדר ביה] מדיבוריה קמא ודאי בשעת [קדושין] (מיתה) קושטא קאמר שלא יהיה זה הענן תולי בו, אבל מתני' שלא אמר בשעת קדושין יש לי אחים, כי אמר השתא יש לי אחים לצערה ולמיסרה קא מכוון. ודעת אביי דכ"ש היא. הלכך לפום האי טעמא אע"ג דמוחזק לן באחי ואמר אין לי אחים בשעת מיתה נאמן הואיל ובידו לגרשה, כדגרסינן ביש נוחלין [שם] ההוא דמוחזק לן דלית ליה ואמר בשעת מיתה דלית ליה, אמר רב יוסף למאי נחוש לה חדא דהא מוחזק לן דלית ליה אחי, ועוד הא אמר בשעת מיתה דלית ליה אחי, מדקאמר ועוד ש"מ דה"ק ועוד אפילו מוחזק דאית ליה אחי, ורבנן שמואל כתב שם (כאן) [כן]. ור' נתן אמר אף נאמן. מדברים שהיא אוסרה, ואע"ג דמכחיש עצמו קאמר ר' נתן דנאמן בשעת מיתה לאסרה, כ"ש במתני' דליכא הכחשה. ושני רבא דהיא הנותנת שיהיה נאמן ומתני' ובריתא כולהו מיירי בחד גוונא דלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני. ואקשי אביי דכ"ש הוא, אלא ודאי בתרי גווני איירי דמתני' דקאמר דאומר יש לי אחים אינו נאמן איירי דלא מוחזק לן באחי, הלכך אינו נאמן שרוצה לאוסרה ולאו כל כמיניה, ורישא דקאמר יש לי בנים נאמן אע"ג דאית ליה אחי ולא מוחזק לן [בבני] דנאמן מטעם הואיל ובידו לגרשה כדאיתא ביש נוחלין, ואע"ג דקאמר התם דלא מוחזק לן באחי, הכי פירושא, אי מהתם ה"מ דרישא דומיא דסיפא מה סיפא דלית ליה אחי אף רישא דלית ליה אחי וכו'. הלכך באמר יש לו בנים נאמן הואיל ובידו לגרשה. ואע"ג דבעל שאמר גרשתי את אשתי דבידו לגרשה חולצת ולא מתייבמת, שאני התם דקא מרע לנשואין והואיל וחזיון לה דיתבא תותי בעלה ולא נפק עליה דאיגרשא, משום דבידו לגרשה לא מהימנינן ליה אלא לחומרא. אבל יש לי בנים דאמלתא אחריתי קא מסהיד לא מרע להו לנשואין משום דבידו לגרשה מהימנינן ליה בין לקולא בין לחומרא. בריתא דאתחזק לן באחי ולא בבני. דקאמר יש לו בנים בשעת קדושין וקאמר רבי דהאי דקאמר יש לי בנים אם אין לי אחים בשעת קדושין, מה לו לשקר, מאי אהני דבוריה לרצויי להתקדש הרי יכול לרצותה בדרך אחר שיאמר לה שיגרשנה מחיים אם תצטרך ויעשה לה תנאי על זה, הלכך מה לו לשקר.

עין משפט נר מצוה

סא א מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכה כד סמג לאוין רכא טוש"ע אה"ע סימן לז סעיף כה:

סב ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף כו:

סג ג מיי' שם טוש"ע אה"ע מי' ז סעי' ח:

סד ד מיי' פ"ט מהלכות אישות הלכה י טוש"ע אה"ע מי' לז סעיף כ:

סה ה מיי' פ"ג מהלכות יבום הלכה ח סמג עשין נא טוש"ע אה"ע מי' קנו סעיף ו:

סו ו מיי' שם הלכה ב וסמג שם טוש"ע אה"ע מי' קנו סעיף ו:

סז ז טוש"ע אה"ע מי' קנו סעיף ז:

סח ח טוש"ע אה"ע מי' קנו סעיף ו:

האומר פרק שלישי קידושין

רבי סבר מה לי לשקר. פי׳ ג) הקונטרס דשעת קידושין כעדים דמו ועקר ליה לחזקה (ד) דהא מחזקינן ליה מעיקרא באחי ולא בבני וקיימא לה הך איתתא בחזקת שאין זקוקה ליבם וכי אתי בשעת מיתה לאפוקה מחזקתה לאו כל כמיניה ור׳ נתן סבר מה לי לשקר כחזקה דמי ולא אתי חזקה ועקרה חזקה פי׳ מעיקרא הוה אי איתתא בחזקת שאין זקוקה ליבם וכי אתי בשעת מיתה לאפוקה מחזקתה לאו כל כמיניה ור׳ נתן סבר מה לי לשקר כי חזקה דמי לא אתי חזקה ועקרה חזקה לגמרי: **מתני׳** ב) המקדש את בתו סתם אין הבוגרות בכלל ד) מי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים ואמר קדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות או קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולות ה) שבקטנות כולן אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות דברי ר׳ מאיר רבי יוסי אומר ו כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות קדשתי את בתי הקטנה ואיני יודע אם קטנה שבקטנות או קטנה שבגדולות או גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן ז הקטנות שבגדולות כולן אסורות חוץ מן הגדולה שבגדולות דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר ד כולן מותרות חוץ מן הקטנה שבקטנות: **גמ׳** הא קטנות בכלל שמעת מינה ח) קידושין שאין מסורים לביאה הוו קידושין ט) הכא במאי עסקינן כשאין שם אלא גדולה וקטנה והא בוגרות קתני מאי בוגרות בוגרות דעלמא פשיטא בוגרות מאי עבידתייהו י) הכא במאי עסקינן דשויתיה שליח מהו דתימא כי מקבל קידושי אדעתא דידה קא מקבל קמ״ל לא שביק אינש מידי דאית ליה הנאה מיניה ועביד מידי דלית ליה הנאה מיניה מי לא עסקינן דאמרה ליה קדושיי לך יאפ״ה לא שביק יא) אינש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה: מי שיש לו שתי כיתי בנות: וצריכא דאי אשמעינן קמייתא בהך קאמר ר׳ מאיר דכיון דאיכא זוטרא מינה להך גדולה קרי לה אבל בהא אימא מודי ליה לר׳ יוסי דקטנה להך דכולהו קרי לה ואי איתמר בהא בהא קאמר ר׳ יוסי אבל בהך אימא מודי ליה לר״מ צריכא למימרא דר״מ סבר מחית אינש נפשיה לספיקא ור׳ יוסי סבר לא מחית אינש לספיקא והאיפכא שמעינן להו יא) דתנן יב) הנודר עד הפסח אסור עד שיגיע עד שיהא פסח אסור עד שיצא עד פני פסח רבי מאיר אומר יג) אסור עד שיגיע רבי יוסי אומר עד שיצא אמר רבי חנינא בר אבדימי אמר רב מוחלפת השיטה יד) והתניא טו) זה הכלל כל שזמנו קבוע ואמר עד פני רבי מאיר אומר עד שיצא רבי יוסי אומר עד שיגיע אמר אביי מחלוקת בשתי כיתי בנות אבל בכת אחת דברי הכל גדולה (ט) ממש קטנה ממש אמצעית בשמה קרי לה אמר ליה רב אדא בר מתנה לאביי אלא מעתה אמצעית

דמוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני דאמרינן מה לי לשקר מאי קאמר למיפטרה מיבם מצי אמר פטרנא לך בגיטא (ט) רבי סבר מה לי (ג) לשקר כי עדים דמי ואתו עדים עקרי חזקה א) ורבי נתן סבר מה לי לשקר כי חזקה דמי לא אתי חזקה ועקרה חזקה לגמרי: **מתני׳** ב) המקדש את בתו סתם אין הבוגרות בכלל ד) מי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים ואמר קדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות או קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולות ה) שבקטנות כולן אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות דברי ר׳ מאיר רבי יוסי אומר ו כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות קדשתי את בתי הקטנה ואיני יודע אם קטנה שבקטנות או קטנה שבגדולות או גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן ז הקטנות שבגדולות כולן אסורות חוץ מן הגדולה שבגדולות דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר ד כולן מותרות חוץ מן הקטנה שבקטנות: **גמ׳** הא קטנות בכלל שמעת מינה ח) קידושין שאין מסורים לביאה הוו קידושין ט) הכא במאי עסקינן כשאין שם אלא גדולה וקטנה והא בוגרות קתני מאי בוגרות בוגרות דעלמא פשיטא בוגרות מאי עבידתייהו י) הכא במאי עסקינן דשויתיה שליח מהו דתימא כי מקבל קידושי אדעתא דידה קא מקבל קמ״ל לא שביק אינש מידי דאית ליה הנאה מיניה ועביד מידי דלית ליה הנאה מיניה מי לא עסקינן דאמרה ליה קדושיי לך יאפ״ה לא שביק יא) אינש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה: מי שיש לו שתי כיתי בנות: וצריכא דאי אשמעינן קמייתא בהך קאמר ר׳ מאיר דכיון דאיכא זוטרא מינה להך גדולה קרי לה אבל בהא אימא מודי ליה לר׳ יוסי דקטנה להך דכולהו קרי לה ואי איתמר בהא בהא קאמר ר׳ יוסי אבל בהך אימא מודי ליה לר״מ צריכא למימרא דר״מ סבר מחית אינש נפשיה לספיקא ור׳ יוסי סבר לא מחית אינש לספיקא והאיפכא שמעינן להו יא) דתנן יב) הנודר עד הפסח אסור עד שיגיע עד שיהא פסח אסור עד שיצא עד פני פסח רבי מאיר אומר יג) אסור עד שיגיע רבי יוסי אומר עד שיצא אמר רבי חנינא בר אבדימי אמר רב מוחלפת השיטה יד) והתניא טו) זה הכלל כל שזמנו קבוע ואמר עד פני רבי מאיר אומר עד שיצא רבי יוסי אומר עד שיגיע אמר אביי מחלוקת בשתי כיתי בנות אבל בכת אחת דברי הכל גדולה (ט) ממש קטנה ממש אמצעית

בנותיהן סתם אין הבוגרות בכלל הא קטנות בכלל וכגון דליכא אלא חדא קטנה. והאי דתפרש בשאין שם אלא גדולה וקטנה ה״ה דאי הוו בוגרות טובא ב) כיון דאין בכלל דקטנה הוו להו קידושין אלא להכי נקט אחת גבי בוגרת משום דמיבעי ליה למידק קטנות דומיא דגדולות: **פשיטא.** דכיון דאין שם אלא גדולה וקטנה דגדולה אינה מקודשת וקטנה מקודשת: **מאי עבידתייה.** דאב בבתו בוגרת אי אמרת בשלמא בדאיכא טובא אצטריך לאשמועינן משום דיוקא דידיה הא קטנות בכלל לימיה אבל בדאיכא טובא ולא דיוקא דידיה: **אדעתא דידה מקבל.** ואף היא בספק והוו להו קידושין שאין מסורין לביאה קמ״ל: **דאיש ליה הגאה.** שכסף קידושיה שלו: **מי לא עסקינן.** קושיא היא וכי לא משמע נמי ממתני׳ דאפי׳ אמרה לו קידושי יהו שלך קתני נמי דאין הבוגרת בכלל: ומשני **אין ואפ״ה לא שביק אינש.** בתו קטנה דרמיא עליה להשיאה ומצוה הוא עליו לכתיב ואת בנותיכם תנו לאנשים ד) (ירמיה כט): **דלא רמיא עליה.** אלא ששמענו ו) מה לי לשקר מהחזקה דכעדים דמי שיש לו בנים ואין לו אחים. **ור׳ נתן [סבר].** דנאמן ממאי דאמר בשעת מיתה דלא אתי מה לי לשקר ומבטל לחזקה ראשונה אלא הרי היא עומדת במקומה, וכי אמר אין לי בנים נאמן דהא מוחזק הוא שאין לו בנים וכי אמר יש לי אחים נאמן דהא מוחזק הוא שיש לו אחים.

אמצעית

עין משפט נר מצוה

סט א מיי׳ פ״ג מהלכות יבום הלכה ג סמג עשין נח טוש״ע אה״ע סימן קנו סעיף ח:

ע ב מיי׳ פ״ט מהלכות אישות הלכה ח סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ לז סעיף טו וסעי׳ יח:

עא ג מיי׳ שם הלכה ט טוש״ע שם סעי׳ יח:

עב ד מיי׳ שם טוש״ע שם סעי׳ יח:

עג ה ו מיי׳ שם הלכה ח טוש״ע שם סעי׳ טו:

עד ז ח מיי׳ פ״י מהלכות נדרים הלכה ז סמג לאוין רמב טוש״ע י״ד סי׳ רכ סעי׳ יא:

עה ט מיי׳ שם הלכ׳ ח טוש״ע שם סעי׳ יב:

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה רבי סבר מה לי לשקר. בתו״י מ״מ כיון דדיעבד מהני תשיב שפיר מגו. עיין גיטין דף כו ע״ב תד״ה לכשתכנסנה: **בא״ד** בבופו דבשעת מיתה לא שייך למימר פטר כו׳. קשה לי הא בב״ב דף קלה ע״א אסהיא דכי שביב וכו׳ הכי דאפילו סמוך למיתה נאמן לומר גיטי׳ במגו דבילו לגרשה:

מוסף רש״י

המקדש את בתו סתם. אחת מבנותיך מקודשת לי. אין הבוגרות בכלל. אם יש בוגרות הרבה אין אחת מהן בספק קדושין הללו להצטרך גט, לפי שאינן ברשותו לקבל להו קדושין (לעיל נא:). שבבגדולות. בגות הראשונה (שם). שבקטנות. בגות האמצע (שם). אם קטנה שבגדולות. וכל שכן אחצעית שבגדולות בספק זה ולגבי בגות אמצע מקרי כולהו בגות גדולות (שם). כולן אסורות. לאחרים עד שיתן גט ואפילו אחצעית שבקטנות, דלגבי קטנות אותה הכת גדולה היא (שם). הא קטנות בכלל. וצריכות גט ואפילו הרבה (שם). קידושין שאין מסורים לביאה. שאין סופן לבא לידי ביאה (יבמות כב:). קידש אחת משתי אחיות ולא פירש איזו מהן, דאין יכול ליאסר אחת מהן דשמא זו היא אחות אשתו (לעיל נא.). שאינו יודע איזו אשתו ואיזו אחות אשתו שהיא בכרת (לעיל ט:). כשאין שם אלא גדולה וקטנה. בוגרת אחת וקטנה אחת, וכיון שאין הגדולה בספק אין קדושין אלא בקטנה, וקידושי ודאי הן, והוא הדין אם היו שם גדולות הרבה כיון דאינן בכלל הוו להו קדושין בקטנה, ולהכי אצטריך לשנויי כשאין שם אלא גדולה אחת, דעל כרחך קטנות דומיא דגדולות דייקינן, ומהשתא דייק הכי הא קטנה בכלל (לעיל נא:). והא בוגרות קתני. טובא, ולכדותה דייקינן על כרחך הא קטנות בכלל ולהיכא תרתי (שם). בוגרות דעלמא. כל אים שיש לו בת בוגרת אין אומן הבוגרות בכלל קדושין שקבל אביה (שם). פשיטא. אי אמרת בשלמא בדאיכא טובא אצטריך למתני משום דיוקא דידה לימיך הא קטנה בכלל, לאשמועינן דקדושין שאין מסורין לביאה הוי קדושין, אלא השתא לא איכא אצטריך ולא דיוקא דידה אצטריך, דבשיטת דבבוגרת אין לו רשות ואין כאן עוד אלא קטנה וקידושיה מסורין לביאה הן ופשיטא דהוו קידושין (שם). דשויתיה שליח. לקדשה לכל הא (שם).

מסורת הש״ס

א) כתובות כז: יבמות קיד: קטו. ב״ב לא. [ב: ו. נ: לג: בכורות לו.] ב״מ פא.; ב) [עי׳ תוס׳ יבמות קטו. ד״ה אי דלמא], ג) לעיל נא.; ד) ג״ז שם נדרים פא.; ה) [ל״ל הגדולה. רש״ש, וכ״ה בכת״י ודפו״ר], ו) [ל״ל הקטנה. רש״ש, וכ״ה בכת״י], ז) [לעיל נא.], ח) [שם: כל הענין], ט) שם, י) נדרים פ., כ) שם פא.: [תוס׳ נדרים פ״ד ה״ו ע״ש], ל) [בכת״י גדולה גדולה ממש קטנה קטנה ממש], מ) [בב״ן: שכן], נ) [בר״ן ופסף: ליבם], ס) [בר״ן: ממזקתה], ע) [בר״ן: לכך איתתא בחזקת שאינה זקוקה ליבם למיפסל דיבוריה דבשעת מיתה], פ) [לעיל סג ע״ב], צ) [ברש״י שבר״ף: שאמר בתי], ק) [בדפו״י: סכתות. ויתכן שכל״ן], ר) [ברש״י ובר״ף: גדולה שבכולן קאמר, ובר״ן: גדולה ממש שבכולן קאמר], ש) [״כיון דאינן בכלל״ וכן ״הוו להו״ ליתא בדפו״ר, וגם לא בגירסת מהרש״ל, וגירסת מהרש״ל ״דקטנה קידושי אלא״], ת) [לעיל ל ע״ב, ועיין כתובות נב ע״ב], א׳) [נדרים סא ע״ב ומשנה], ב׳) [במהרש״ל מגיה ובלילו, ע״ש], ג׳) [״פיוס הקונטרס״ ליתא בדפו״ר, ולא הוזה ברש״ל. ועיין מהרש״ל], ד׳) [נדל״ל דאמרינן. ובדפו״ר: דל״ן], ה׳) [ניטין עט ע״ב], ו׳) [יתכן דל״ל: הלכך מה לי לשקר עדיף מהחזקה], ז׳) [וכתוס׳ דפו״ר: נאמן כמו שאם יש לו בנים],

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה רבי וכו׳ ועקר ליה לחזקה דהוה ממחקינן: (ב) בא״ד יהא נאמן ו) כמו כן כשאומר יש לי בנים:

מוסף תוספות

א. בתוס׳ הרש״ש הוא בב״מ. שיכתוב לה גט שיחול סמוך למיתה. ב. [ד]הו״ל גט ישן כיון שמתיחד עמה. שם. ג. דבדיעבד אם פטרה בגט ישן תינשא לכתחילה ואפי׳ למ״ד לא תינשא מ״מ כיון דאם נשאת לא תצא חשבינן ליה מיגו דקודם היה פוטרה בענין זה ממה שיפטרנה בשקר. שם. ד. אע״ג דהאי מיגו לא חשיבא שאם היה מגרשה היה פוסלה מן הכהונה והשתא שאומר זה בני לא פסול לה מ״מ חשיב מיגו לפוטרה מיבם. תוס׳ ב״ב קלד: ד״ה הואיל.

תוס׳ ר״י הזקן

בעדים דמו. כלומר שמבטלין החזקה הראשונה וישאר זה מוחזק שיש לו בנים ואין לו אחים. הלכך אי אמר בשעת מיתתו אין לי בנים או אין לי אחים אינו נאמן שאינו אומר אלא לאוסרה, דהוואיל וזה שמוחזק לן באחים אינו [דרוש] לנו בבירור אלא ששמענו ו) מה לי לשקר מהחזקה דכעדים דמי שיש לו בנים ואין לו אחים. **ור׳ נתן [סבר].** דנאמן ממאי דאמר בשעת מיתה דלא אתי מה לי לשקר ומבטל לחזקה ראשונה אלא הרי היא עומדת במקומה, וכי אמר אין לי בנים נאמן דהא מוחזק הוא שאין לו בנים וכי אמר יש לי אחים נאמן דהא מוחזק הוא שיש לו אחים.

אמצעית שבכת שניה תשתרי הכא במאי עסקינן בשאין שם אלא גדולה וקטנה והכי נמי מסתברא דאם איתא דאיכא ליתנייה ולטעמיך אמצעית שבכת ראשונה דודאי ספיקא ואסירא ליה מי קתני לה הכי השתא התם תנא קטנה דידה לאיסורא והוא הדין להך דקשישא מינה הכא אם איתא דאיכא ניתנייה אמר ליה [6]**רב הונא בריה דרב יהושע לרבא הא פסח דכי כת אחת דמי ופליגי אמר ליה התם בלישנא דעלמא קמיפלגי מר סבר עד פני הפסח עד קמי פיסחא ומר סבר עד דמיפני פיסחא:**

מתני' [3]**האומר** [4]**לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו** [2]**היא אומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו** [3]**קידשתיך והיא אומרת לא קידשת אלא בתי הוא אסור בקרובות גדולה וגדולה מותרת בקרוביו הוא מותר בקרובות קטנה וקטנה מותרת בקרוביו** [5]**קדשתי את בתך והיא אומרת לא קדשת אלא אותי הוא אסור בקרובות קטנה וקטנה מותרת בקרוביו הוא מותר בקרובות גדולה וגדולה אסורה בקרוביו:**

גמ' האומר לאשה קדשתיך וכו': וצריכא דאי אשמעינן גביה דידיה משום דגברא לא איכפת ליה ומיקרי אמר אבל איהי אימא אי לאו דקים לה בדיבורה לא הות אמרה וליתסר איהו בקרובותיה קמ"ל: קידשתיך והיא אומרת וכו': הא תו למה לי איצטריך ס"ד אמינא מדאורייתא הימניה רחמנא לאב[6] מדרבנן הימנוה לדידה ותיתסר ברתה בדיבורה קא משמע לן: קידשתי את בתך וכו': הא תו למה לי איידי דתנא הא תנא נמי הא איתמר רב אמר כופין ושמואל אמר מבקשין אהייא אילימא ארישא לאו כופין איכא ולא מבקשין איכא אלא אסיפא בשלמא מבקשין לחיי אלא כופין אמאי אמר לא ניחא לי דאיתסר [7]בקריבה אלא שמעתתא אהדדי איתמר [8]אמר שמואל מבקשין ממנו ליתן גט אמר רב [9]אם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה איתמר נמי אמר רב אחא בר אדא אמר רב ואמרי לה אמר רב אחא בר אדא אמר רב המנונא אמר רב כופין ומבקשין תרתי ה"ק מבקשין ממנו ליתן גט ואם נתן מעצמו כופין אותו ליתן כתובה אמר רב יהודה [10]המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו בעו מיניה מרב יהודה שניהם מודים מאי [11]אין ולא ורפיא בידיה איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו [12]ואפי' שניהם מודים איתיביה רבא לרב נחמן האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו[1] אי דאיכא עדים אמאי מותרת בקרוביו ואי דליכא עדים אמאי אסור בקרובותיה אלא לאו בעד אחד[2] [13]הכא במאי עסקינן כגון דאמר לה קידשתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים איתיביה [14]המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי ב"ש אומרים אינה צריכה הימנו גט שני וב"ה אומרים [15]צריכה הימנו גט שני היכי דמי אי דאיכא עדים מאי טעמייהו דב"ש ואי דליכא עדים מאי טעמייהו דבית הלל אלא לאו בעד אחד וליטעמיך אימא סיפא ומודים בנתגרשה מן האירוסין שאין צריכה הימנו גט שני מפני שאין לבו גם בה ואי סלקא דעתך עד אחד מהימן מה לי מן האירוסין מה לי מן הנשואין אלא [3]הכא במאי עסקינן כגון דאיכא עדי יחוד וליכא עדי ביאה בית שמאי סברי לא אמרינן

ואם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה. מכאן יש להוכיח דאלמנה מן האירוסין יש לה כתובה ואפילו לא כתב[8] דהא מסתמא הכא מיירי דלא כתב לה דאי כתב לה ס"כ מאי מבקשין שייך למימר הכא[9] אלא ש"מ דמיירי הכא דלא כתב לה כתובה ואפ"ה קאמר כופין אותו ליתן כתובה ובפרק הכותב (כתובות פט:) דבעי אלמנה מן האירוסין יש לה כתובה או אין לה כתובה היה יכול להוכיח מהכא אבל לא רצה [10]שהרי לא רצה להוכיח מהאמוראין כי אם מן המשנה[11]: לא

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ואם נתן גט מעצמו כופין וכו' שהרי לא רצה להוכיח מהאמוראים. וכעין זה כתבו התוס' לעיל דף כג ע"ב ד"ה דאמר"ה ועיין כתובות דף מ"ד ע"א תד"ה והלכתא וכו"ן נדרים דף עב ע"א ד"ה ולענין הלכה:

מוסף רש"י

הוא אסור בקרובותיה. בגמרא וכתב ותמוהה, דשויהו אנפשיה תתיבה לאיסורא (כתובות ט). והיא מותרת בקרוביו. שהרי אינה מודה בקידושין (שם). אין ולא ורפיא בידיה. רפויה היתה התשובה בפיו אם לאסור אם להתיר (שבת קיג.). תמלה אמר אין וחזר ואמר לא, רפוי היה הדבר בידו, שלא היה יודע טעמו של דבר יפה (ב"מ יד:).

אמצעית שבכת שניה תשתרי הכא במאי עסקינן בשאין שם אלא גדולה וקטנה והכי נמי מסתברא דאם איתא דאיכא ליתנייה ולטעמיך אמצעית שבכת ראשונה דודאי ספיקא ואסירא ליה מי קתני לה הכי השתא התם תנא קטנה דידה לאיסורא והוא הדין להך דקשישא מינה הכא אם איתא דאיכא ניתנייה אמר ליה [6]**רב הונא בריה דרב יהושע לרבא הא פסח דכי כת אחת דמי ופליגי אמר ליה התם בלישנא דעלמא קמיפלגי מר סבר עד פני הפסח עד קמי פיסחא ומר סבר עד דמיפני פיסחא:**

מתני' [3]**האומר** [4]**לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו** [2]**היא אומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו** [3]**קידשתיך והיא אומרת לא קידשת אלא בתי הוא אסור בקרובות גדולה וגדולה מותרת בקרוביו הוא מותר בקרובות קטנה וקטנה מותרת בקרוביו** [5]**קדשתי את בתך והיא אומרת לא קדשת אלא אותי הוא אסור בקרובות קטנה וקטנה מותרת בקרוביו הוא מותר בקרובות גדולה וגדולה אסורה בקרוביו:**

גמ' האומר לאשה קדשתיך וכו': וצריכא דאי אשמעינן גביה דידיה משום דגברא לא איכפת ליה ומיקרי אמר אבל איהי אימא אי לאו דקים לה בדיבורה לא הות אמרה וליתסר איהו בקרובותיה קמ"ל: קידשתיך והיא אומרת וכו': הא תו למה לי איצטריך ס"ד אמינא מדאורייתא הימניה רחמנא לאב[6] מדרבנן הימנוה לדידה ותיתסר ברתה בדיבורה קא משמע לן: קידשתי את בתך וכו': הא תו למה לי איידי דתנא הא תנא נמי הא איתמר רב אמר כופין ושמואל אמר מבקשין אהייא אילימא ארישא לאו כופין איכא ולא מבקשין איכא אלא אסיפא בשלמא מבקשין לחיי אלא כופין אמאי אמר לא ניחא לי דאיתסר [7]בקריבה אלא שמעתתא אהדדי איתמר [8]אמר שמואל מבקשין ממנו ליתן גט אמר רב [9]אם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה איתמר נמי אמר רב אחא בר אדא אמר רב ואמרי לה אמר רב אחא בר אדא אמר רב המנונא אמר רב כופין ומבקשין תרתי ה"ק מבקשין ממנו ליתן גט ואם נתן מעצמו כופין אותו ליתן כתובה אמר רב יהודה [10]המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו בעו מיניה מרב יהודה שניהם מודים מאי [11]אין ולא ורפיא בידיה איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו [12]ואפי' שניהם מודים איתיביה רבא לרב נחמן האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו[1] אי דאיכא עדים אמאי מותרת בקרוביו ואי דליכא עדים אמאי אסור בקרובותיה אלא לאו בעד אחד[2] [13]הכא במאי עסקינן כגון דאמר לה קידשתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים איתיביה [14]המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי ב"ש אומרים אינה צריכה הימנו גט שני וב"ה אומרים [15]צריכה הימנו גט שני היכי דמי אי דאיכא עדים מאי טעמייהו דב"ש ואי דליכא עדים מאי טעמייהו דבית הלל אלא לאו בעד אחד וליטעמיך אימא סיפא ומודים בנתגרשה מן האירוסין שאין צריכה הימנו גט שני מפני שאין לבו גם בה ואי סלקא דעתך עד אחד מהימן מה לי מן האירוסין מה לי מן הנשואין אלא [3]הכא במאי עסקינן כגון דאיכא עדי יחוד וליכא עדי ביאה בית שמאי סברי לא אמרינן**

אמצעית שבכת שניה תשתרי. אריסא קאי דמספקא לכל כת שניה [6] **בגדולה אמצעית לגבי מאן קרי לה גדולה אי לא לגבי קטנה דהשתא כת אלמא בכת אחת פליגי: בשאין שם.** בכת שניה שם אמצעית להכי תני אסורות כולן אבל אי הוי התם אמצעית הוי תני מתניתין חוץ מן הקטנות שבקטנות ולא הוה תני חוץ מן הקטנה: **והכי נמי מסתברא.** דבדליכא אמצעית עסקינן: **דאם איתא דאיכא.** אמצעית וכולהו בעי לאשמועינן דאסירן נתנייה גבי אינו יודע וימא הכי ואינו יודע אם גדולה שבגדולות אם גדולה שבקטנות או אמצעית שבקטנות כולן אסורות אלא מדלא תנייה לאשמעינן דה איסורא שמע מינה סבירא ליה דלא אסירא וכי קתני כולן אסורות בדליכא אמצעית: **ולטעמיך.** דאמרת דאי ס"ל דאסורות אאמצעית נמי קאי הוה מפרש לה: **אמצעית שבכת ראשונה.** דודאי אסירא אם ישנה שם דהא [7] מודים דכל כת ראשונה לגבי כת שניה גדולה קרי לה ואסורה ניתנייה בריש"א כי היכי דנשמע מינה דאסורות עלה קאי ולא תיסק אדעתין למישרי ולומר דכי קתני כולן אסורות כשאין שם אמצעית: **הכי השתא.** בהיא לא איצטריך ליה לפרושי דאף ע"ג דמתניתין כולה בשאין שם אלא שתים בכל כת לא תיסק אדעתין דאי הוה שם אמצעית לא הוה תני כולן אסורות דכיון דתנא קטנה דידיה לאיסורא ואשמעינן דקרי לה גדולה כ"ש אמצעית דקשישא מינה אלא כת שניה דכי לא תנא לה איכא למימר דמתניתין בשאין שם אלא גדולה וקטנה אבל אמצעית לא הוה קרי לה גדולה אם איתא דאיכא אמצעית ואכולהו קאי אסורות ליתנייה בהדיא ונשמע דאף היא אסורה דלא נטעי לאוקמא בשאין שם אמצעית: **והרי פסח וכו' ופליגי.** דאיכא למ"ד לימים אמצעיים נמי קרי פני הואיל ויש מאוחר ממנו: **הפס בלישנא דעלמא פליגי.** דמאן דאסר לאו משום דסבירא ליה דכל שיש מאוחר ממנו קרי פני אלא משום דמשמע ליה בלשון בני אדם מיפני פיסחא קאמר שיהא הפסח פנוי פונה ועובר: **מתני' הוא אסור בקרובותיה.** דשויהו עליה חתיכה לאיסורא בהולדתו: **ומותר בקרובות קטנה וכו'.** שאין אמה נאמנת עליה ואף היא אינה צריכה גט דאי בעיא גט הויא לה גרושתו [2] ונאסר בקרובותיה: **קטנה.** הבת: **גדולה.** האם:

גמ' וצריכא. לאשמעינן בכולהו דמי שאסר עצמו בדיבורו נאסר ומי שלא אסר עצמו אינו נאסר: **גבי דידיה.** כי אמר קידשתיך לא מיתסרא ליהי בקרוביו משום דאיהו שקורי משקר וגברא לא איכפת ליה אם אוסר עצמו בקרובותיה חנם: **ומקרי ואמר.** קדשתיה ואע"ג דלא קדשה: **אבל איהי.** כי אמרה קדשתני דאסרה נפשה אכולי עלמא עד שיתן לה גט אי לאו דקים לה דקדיש לא הוה אמרה ונתסר איהו על פיה בקרובותיה ואפי' לא נתן לה גט: **מדרבנן הימנוה.** רבנן לאמה על הבת ותהא צריכה גט ותאסר בקרובותיו[3]: **כופין.** ליתן לה גט: **לא כופין איכא דו'.** דאין צריכה ממנו גט דהא קתני מותרת בקרוביו ואי בעיא גט הוה מיתסרא באחיו דהויא לה גרושת אחיו: **ואלא אסיפא.** דאמרה קדשתני דבעיא גט: **בשלמא מבקשין.** ממנו ליתן גט: **לחיי.** שצריך בקשה לאסור עצמו בקרובותיה כדי להתירה ליבעל הואיל ואין חפץ בה: **ושמעתתא דרב ושמואל אהדדי איתמר.** לא לחלוק זו על זו אבא אלא להוסיף האחרון מה שלא פירש הראשון: **ואם נתן מעצמו.** בלא בקשה כופין אותו ליתן כתובה דגלי דעתיה דקדשה ואירוסה יש לה [4] כתובה: **שניהם מודים.** לדברי העד: **מהו.** הא [5] דתניא אין חוששין משום דלא מהימן הוא והא הימנוה אלא דאמר משום דאין קידושין חלין בלא עדים וליף דבר דבר מממון[6] כתיב בעריות ערות דבר (דברים כד) ובממון כתיב על פי שני עדים יקום דבר (שם יט): **אין ולא.** לא היה מחזיק בדבריו לא לאיסור ולא להיתר פעמים שאמר הן ופעמים שאמר לאו ורפיא בידיה ולא היתה מוחזקת הוראה זו בידו: **איתמר נמי.** לא גרסינן נמי: **ואי ליכא עדים.** ואפי' מודה אמאי אסור בקרובותיה ע"פ עצמו הלא אינן קידושין אפילו לדבריו דאי נמי [7] אמר בעד אחד הוו קידושין בששניהם מודים היכא דאין עד אחד [8] אמרת דעד אחד חשיב לחייב שבועה בדיני ממונות[9] הלכך בעדות נמי חשיב להתקיים קידושין בפניו ובלבד שיהו שניהם מודים: **אלא לאו בעד אחד.** וקתני הוא אסור בקרובותיה אלמא זה שמודה לו נאסר דחשיב לאיתפוסי קדושין קמיה: **קידשתיה בפני פלוני ופלוני.** [10] דהוו להו קידושין גמורין לכל דבריו ונאמן הוא לאסור את עצמו: **ונגה עמו בפונדקי.** ואפי' לאחר זמן: **אי דאיכא עדים.** דנתקדשה בביאה: **אלא לאו בעד אחד.** ושניהם מודים: אמרינן

עין משפט נר מצוה

עו א מיי' פ"ט מהל' אישות הלכה טו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מח סעיף ח:
עז ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
עח ג מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ג:
עט ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
פ ה מיי' שם הלכה טז טוש"ע שם סעיף ו:
פא ו מיי' וסמג שם טור אה"ע שם:
פב ז ח מיי' פ"ד מהל' אישות הלכה ו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן מב סעיף ב:
פג ט מיי' שם פ"ט הלכ' טז סמג שם טוש"ע אה"ע סימן מח סעיף ה:
פד י כ מיי' פ"י מהל' גירושין הלכה יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמט סעיף ב:

מוסף תוספות

א. מתנאי ב"ד. תוס' רי"ד. ולי"כא למימר דהכא מיירי כגון דאמרה קדשתני והכנסתני לחופה, דא"כ כשנתן גט אמאי כופין ליתן כתובה דלמא על הקדושין הודה ולא על הנישואין. תוס' הרא"ש.
ב. דאי כתב לה היכי מצי למימר לא קדשתיך דאין דרך לכתוב כתובה קודם קידושין. תוס' ב"מ יח: אפי' באתרא דכתבי והדר מקדשי לא היתה הכתובה באה ליד האישה קודם קידושה. תוס' הרא"ש.

לא איברו סהדי אלא לשקרי. מכאן אמר ר"ת דאין צריך עדים לעשות קנין[א] והא דאמר פרק חזקת הבתים (ב"ב דף מ.[ב]) קנין בפני שנים ואין צריך לומר כתובו לו משום דלא מהני בלא שנים דודאי מהני אפי' בלא שנים אלא ה"ק קנין הרגיל בפני שנים אין צריך לומר כתובו אבל ודאי אין צריך שנים וכן משמע בפרק הזהב (ב"מ דף מה:) דקאמר התם היה עומד בגורן ואין בידו מעות כו' ופריך עלה וניקנינהו ניהליה אגב סודר ומשני דליית ליה סודר[ב] ואמאי לא משני דלא היו שם עדים אלא ש"מ דקנין מהני בלא עדים וכן משמע בפ"ק דסנהדרין (דף ו.) דקאמר התם פשרה ביחיד וקי"ל (שם) דפשרה צריכה קנין[פ]: **אמר** לו עד אחד אכלת חלב והלה שותק נאמן. פירוש דשתיקה כהודאה דמי[ג] והוי נודע לו מעצמו אבל אמר לו איני יודע אינו נאמן לחייבו קרבן דכתיב (ויקרא ד) או הודע אליו ולא שיודיעוהו אחרים ודווקא אחד אבל שנים נאמנים ומביא קרבן על ידם כדאמר התם (כריתות דף יא:) אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל ואריך נמי לפרש והלה שותק דאמר לו הועד אכלת חלב והיה לך לידע והוא שותק:

ותנא תונא והלה אומר לא אכלתי. הא דנקט לא אכלתי ה"ה אם אמר איני יודע דפטור משום דכתיב (שם) או הודע והא דנקט לא אכלתי משום דבעי למיתני סיפא[ד]: גבי שנים שאומרים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי ובהא איכא רבותא לר"מ דאפילו אמר לא אכלתי מחייב ר"מ:

נטמאו טהרותיך והלה שותק נאמן. שאמר לו הועד בפניך נטמאו וכן צריך לפרש באכלת חלב כדפרישית וקשה להא בפ' המקנן (גיטין דף נד:[ה]) מייתי היה עושה עמו בטהרות ואמר לו נטמאו טהרותיך נאמן טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו אינו נאמן ופריך התם מאי שנא ריש ומאי שנא סיפא ומשני אמר אביי כל שבידו נאמן וכל שאינו בידו אינו נאמן וסיפא איירי שאין הטהרות בידו לכך אינו נאמן והיכי אמר אביי דנאמן כשאמר לו אכלת חלב ואע"ג שאין בידו להאכילו חלב וכן קשה לקמן דנאמן לומר שורך נרבע אע"ג דאין בידו להרביע שורו וי"ל דהסיא דהמקנן מיירי כשאינו שותק אלא מכחישו[ג] והכא איירי כששותק ואינו מכחישו[ד] ומיהו קשה מרבא דהכא משמע דלא פליג רבא עליה דאביי[ה] דאמר דכל דבר שאין בידו בעי שותק והתם קאמר רבא אשכחיה ולא אמר ליה והדר אשכחיה ואמר ליה אינו נאמן משמע אבל אי אמר ליה מיד נאמן בכל ענין אפי' אין בידו ואפי' אין שותק והכא לא פליג אאביי דבאין בידו בעי שותק וי"ל שאני התם לפי שהיה בידו פעם אחת דהיינו [ו] בשעת שעשאו אבל הכא מעולם לא היה בידו כלל ולכן בעי שותק ונראה דהלכה כרבא לגבי אביי ועתה בענין זה יש שלשה דינים בדבר [ז] שהיה בידו כגון ההיא דהיה עושה עמו בטהרות נאמן ואפי' לא היה שותק ובדבר שאין בידו לעולם כגון אכלת חלב ושורך נרבע אי שתיק מהימן ואי לא שתיק לא מהימן ובדבר שאין בידו עתה אבל היה בידו פעם אחרת בהא פליגי אביי ורבא כדפרישתי התם גבי טהרות שעשיתי עמך לרבא היכא דאשכחיה ואמר ליה מהימן ואפילו אינו שותק והלכה כרבא כדפרישית ושותק דאמר בשמעתין דנאמן נראה לר"י דהיינו בדבר שיש לו לידע כגון שאמר לו נתנסך יינך בפניך דומיא דאכלת חלב אבל אם אמר לו נתנסך יינך שלא בפניך ושותק ההיא שתיקה אינה כהודאה שלכך לא ישיב לו לפי שלא היה יודע בידוע הדבר ומה שאמרנו דבר שאינו בידו כי אינו שותק לא מהימן היינו גברא דלא מהימן כבי תרי אבל אי מהימן ליה כבי תרי נאמן[ו] כדאמר בסמוך גבי סמיא דקאמר רבא דנאמן אע"ג דהוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים כל שכן דנאמן במילתא אחריתי ואריך לומר דהא דאמר בכל דוכתין (גיטין דף ב:) עד אחד נאמן באיסורין היינו דוקא להתיר כגון בשר זו מנוקרת או חתיכה זו של שומן אבל לאסור הדבר אינו נאמן אלא כמו שפירשתי והא דאמרינן דבדבר שאינו בידו כי אינו שותק לא מהימן היינו דוקא בדבר שאינו יכול להתברר אבל בדבר שיכול להתברר כגון שאמר לו יש שרץ בטהרותיך או עובד כוכבים

אמרינן הן הן עדי יחוד[ח] הן הן עדי ביאה ובית הלל סברי אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ומודים ודאי בנתגרשה מן האירוסין דלא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה מפני שאין לבו גם בה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו ואפילו שניהם מודים אמר רבה בר רב הונא המקדש בעד אחד בי דינא רבה אמרי אין חוששין לקידושיו מאן בי דינא רבה רב ואיכא דאמרי אמר רבה בר רב הונא אמר רב המקדש בעד אחד בי דינא רבה אמרי אין חוששין לקידושיו מאן בי דינא רבה רבי מתיב רב אחדבוי בר אמי שנים שבאו ממדינת הים ואשה עמהם וחבילה עמהם זה אומר זו אשתי וזה עבדי וזו חבילתי וזה אומר זו אשתי וזה עבדי וזו חבילתי ואשה אומרת אלו שני עבדי וחבילה שלי צריכה שני גיטין וגובה כתובתה מן החבילה היכי דמי אי דאית ליה סהדי להאי ואית ליה סהדי להאי מי מצי אמרה אלו שני עבדי וחבילה שלי אלא לאו בעד אחד ותסברא עד אחד בהכחשה מי מהימן אלא למישרי לעלמא דב"ע לא פליגי[א] דשרי והכא הכי קאמר צריכה שני גיטין כדי לגבות כתובתה מן החבילה ור' מאיר היא דאמר[ב] מטלטלי משתעבדי לכתובה מאי הוי עלה רב כהנא אמר אין חוששין לקידושיו רב פפא אמר חוששין לקדושיו אמר ליה רב אשי לרב כהנא מאי דעתיך דילפת דבר מממון[ג] אי מה להלן הודאת בעל דין[ד] כמאה עדים דמי אף כאן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי א"ל התם לא קא חייב לאחריני הכא קא חייב לאחריני מר זוטרא ורב[ה] אדא סבא בני דרב מרי בר איסור פליג ניכסייהו בהדי הדדי אתו לקמיה דרב אשי אמרו ליה[ו] על פי שני עדים אמר רחמנא דאי בעי למיהדר לא מצי הדרי בהו ואנן לא[ז] הדרי או דלמא לא מקיימא מלתא אלא בסהדי אמר להו[ח] לא איברו סהדי אלא לשקרי אמר אביי[ט] אמר לו עד אחד אכלת חלב והלה שותק נאמן ותנא תונא[י] אמר לו עד אחד אכלת חלב והלה אומר לא אכלתי פטור טעמא דאמר לא הא אישתיק מהימן ואמר אביי[כ] אמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך והלה שותק נאמן ותנא תונא[כא] עד אחד אומר[כב] נטמאו והלה אומר לא[כג] נטמאו[כד] פטור טעמא דאמר לא הא אישתיק מהימן ואמר אביי אמר לו עד אחד שורך

אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ובית הלל סברי אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ומודים ודאי בנתגרשה מן האירוסין דלא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה מפני שאין לבו גם בה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו ואפילו שניהם מודים אמר רבה בר רב הונא המקדש בעד אחד בי דינא רבה אמרי אין חוששין לקידושיו מאן בי דינא רבה רב ואיכא דאמרי אמר רבה בר רב הונא אמר רב המקדש בעד אחד בי דינא רבה אמרי אין חוששין לקידושיו מאן בי דינא רבה רבי מתיב רב אחדבוי בר אמי שנים שבאו ממדינת הים ואשה עמהם וחבילה עמהם זה אומר זו אשתי וזה עבדי וזו חבילתי וזה אומר זו אשתי וזה עבדי וזו חבילתי ואשה אומרת אלו שני עבדי וחבילה שלי צריכה שני גיטין וגובה כתובתה מן החבילה היכי דמי אי דאית ליה סהדי להאי ואית ליה סהדי להאי מי מצי אמרה אלו שני עבדי וחבילה שלי אלא לאו בעד אחד ותסברא עד אחד בהכחשה מי מהימן אלא למישרי לעלמא דב"ע לא פליגי[א] דשרי והכא הכי קאמר צריכה שני גיטין כדי לגבות כתובתה מן החבילה ור' מאיר היא דאמר[ב] מטלטלי משתעבדי לכתובה מאי הוי עלה רב כהנא אמר אין חוששין לקידושיו רב פפא אמר חוששין לקדושיו אמר ליה רב אשי לרב כהנא מאי דעתיך דילפת דבר מממון[ג] אי מה להלן הודאת בעל דין[ד] כמאה עדים דמי אף כאן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי א"ל התם לא קא חייב לאחריני הכא קא חייב לאחריני מר זוטרא ורב[ה] אדא סבא בני דרב מרי בר איסור פליג ניכסייהו בהדי הדדי אתו לקמיה דרב אשי אמרו ליה[ו] על פי שני עדים אמר רחמנא דאי בעי למיהדר לא מצי הדרי בהו ואנן לא[ז] הדרי או דלמא לא מקיימא מלתא אלא בסהדי אמר להו[ח] לא איברו סהדי אלא לשקרי אמר אביי[ט] אמר לו עד אחד אכלת חלב והלה שותק נאמן ותנא תונא[י] אמר לו עד אחד אכלת חלב והלה אומר לא אכלתי פטור טעמא דאמר לא הא אישתיק מהימן ואמר אביי[כ] אמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך והלה שותק נאמן ותנא תונא[כא] עד אחד אומר[כב] נטמאו והלה אומר לא[כג] נטמאו[כד] פטור טעמא דאמר לא הא אישתיק מהימן ואמר אביי אמר לו עד אחד שורך

עין משפט נר מצוה

פה א מיי' פי"ב מהל' גירושין הלכה י:

פו ב מיי' פ"ה מהלכות ממרים הל' ט סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סי' קפט וסי' קלה סעיף ח:

פז ג מיי' פ"ג מהל' שגגות הלכה ב:

פח ד (מיי' שם הלכה ח):

פט ה ו מיי' פי"ג מהל' טומאת מקדש ומושב הלכה ח:

תורה אור השלם

1. לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עָוֹן וּלְכָל חֵטְא בְּכָל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר: דברים יט טו

תוס' ר"י הזקן

דבר. כי מצא בה ערות דבר [דברים כד, א], וכתיב [שם יט, טו] על פי שנים עדים יקום דבר.[ח] **לאחריני.** [קרובותיה] נאסרות וקרוביו נאסרין בה. איכא מ"ד שאם קידש אשה בינו לבינה והזמין עדים אחורי הכותל או אחורי הגדר והיא לא ידעה בהם דהויא מקודשת, דהא עדי קדושין א"צ לומר להם אתם עדי[ט] ואע"פ שלא ידעה בהם מ"מ הא איכא עדים. והעיקר דאינה מקודשת, דהיכא דקדשה בפני שנים הואיל וראו המעשה לא שייך הכא שום השטאה שהרי היא ראתה שהם ראו שקבלה מזה, אבל כשקבלה קדושין ממנו במקום שאין שם אחר ואינה חושבת שיראה לה שום אדם יכלה למיסר משטה הייתי בך, שהרי לא היתה חושבת שיראה לה שום אדם, והדבר ידוע שהמקדש בלא עדים אינו כלום.

מסורת הש"ס

א) [יבמות פט:, ב) [יבמות עט.] כתובות פט:, ג) [סוטה לא ע"ב ע"ש, ובפנ"י], ד) גיטין מ: סד. תוספתא דב"מ פ"ק ה"ו [ב"מ ג:], ה) [בכת"י אחת ותיבת "סבא" ליתא. וכ"ה אחת בכי"ף, וכל"ל. סדר הדורות], ו) [בכת"י הדרינן], וכ"ה בר"ש], ז) כריתות יא: יבמות פז: (ב"מ ג:), ח) כריתות יב. טהרות פ"ה מ"ט, ט) ס"א נטמאת, י) [ס"א לא נטמאתי], [וכ"ה בכת"י, בדפו"י], ובכי"ף, ולפנינו ע"פ המהרש"ל, ועיין מהרש"א], כ) [במשנה דטהרות אינה טהור], ל) [בר"ש גרס ברש"י החבילה], מ) [שבועות מ ע"א], נ) [ברש"י רי"ף ופסק: להמחיק], ס) יבמות, ע) [שם ד"ה קנין], פ) [וע' היטב תוספות סנהדרין ו. סד"ה לריכה], צ) [יבמות פז ע"ב, ע"ש], ק) [בכריתות יא ע"ב], ר) [ושם ד"ה אמר], ש) [בדפו"ר: בשע'. ובל"ל בשעה], ת) [ל"ל שהוא. רש"ש], א) [סוטה לא ע"ב], ב) [לעיל מג ע"א, וע"ש תוד"ה ולא אמר], ג) [ובמהרש"ל מגיה אפילו מכחשא וכו' ומוחק תיבת לא, ע"ש],

---

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא וכו' מודה לו לריכה: (ב) ד"ה עד אחד וכו' ואפילו ג) לא מכחשא ליה אלא אישתיק:

מוסף רש"י

הן הן עדי ביאה. כלומר סיון שראו שנתייחדו אין צריך עדות של ביאה גדול מזה, ולאי אמן שהדי סיון דגיסי אהדדי לא פרשו זה מזה (גיטין פא.). ומודים ודאי בנתגרשה מן האירוסין. דכל כמה דלא חזינן לא אמרינן בעל, דהא לא גייסי אהדדי (שם). הודאת בעל דין כמאה עדים. בריימא היא בתוספתא דב"מ פרק ראשון (ב"מ ג:).

מוסף תוספות

א. דקנין בלא עדים מהני היכא דקא מודי. שנ"ל. ב. בתוס' הרא"ש הוא בנ"א. ודחיק לאוקמא בגברא ערטילאי. ג. או אומר אינו יודע. תוס' גיטין נד: ד"ה אמר. ד. והוי כהודאה. תוס' רשב"י. ה. אלא באשתו דינתה אבל בהני מודה. תוס' טוף. ו. ואפי' היכא דלא מהימן מכל מקום לדידיה אסור דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא. תוס' גיטין נד:

שורך נרבע. ואסור להקריבה. אבל לסוקלו תרי בעינן דאמר מר (ב"ק דף מד.) כמיתת הבעלים כך מיתת השור: **ותנא תוא.** לענין פסולי קרבן בזבחים ובבכורות: **וצריכא.** לאשמועינן בכולהו דשתיקתו הולאה היא: **חזי ליה בימי טומאתו.** ולא מיכפת ליה ולאו הולאה היא ומותרים לטהורים: **לאו נגבי מזבח קיימי.** ולא מיכפת ליה להכחישו והולאה מיהא לא הויא ומותר להקריבה לריכא: **אשתו זינתה בעד אחד.** כלומר אמר לו עד אחד אשתך זינתה והוא שותק מהו [ג] ליאסר העד עליו: **ולא הוה אמי.** ההוא סמיא לעת הקבוע לו לפני שמואל: **שדה.** שמואל שליח בתריה שימהרנו לבא: **מאי לאו אי מהימן לך.** האי עד כשאר עד אחד דידעת ביה שאינו מפסולי עדות דלאו גזלנא הוא: **אפקה.** הוציא ולא הכחישתו: **יצאי המלך.** מן הכהנים של משמונאים הוה: **לבוחנים.** שם מדינה שבמדבר: **מלוחים.** ירקות הם ושמן קקולי בלשון ארמי כמו הקוטפים מלוח עלי שיח (איוב ל):

כשהיו עסוקים בבנין. בית שני שבאו מן הגולה והיו עניים והיו מוציאין הוצאות במלאכה אף אנו נאכל מלוחין להיות זכר לעוני אבותינו ולהודות לפני הקדוש ב"ה שהצלינומו והעשירנו: **נכן של פרושים עליך.** שונאיך הם ואין שמחים בהצלחתך: **ומה אעשה.** לידע שכן הוא: **הקם להם בציץ שבין עיניך.** תן ציץ הקדש על מצחך ויעמדו על רגליהם לפי שהשם כתוב בו והם יגלו [ד] את נשם. ואע"ג דלאו שעת עבודה כדאמר בפ"ב (לעיל מד.) בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם: **שהיו אומרים אמו נשבית מן המודיעים.** לכך מיחו בו שהיו הפרושים אומרים עליו אמו נשבית במודיעים כרך של בית חשמונאי היה ושביה פסולה לכהונה ונשאה אביו ונמצא חלל: **וידלו חכמי ישראל בזעם.** שכעס המלך עליהם: **לך הוא דינו.** לסבול חרפתו: **וכך הוא דינך.** בתמיה שלא תנקם מהם: **רומסם.** הרגם: **מה אהא עליה.** שמא תשתכח אמר ליה הרי ס"ת כרוכה ומונחת ובתוכה [ה] המצות ולא ישתכחו: [ו] **ותולן הרעב.** [ז] לשון ולין לץ ויגמול שקדים (במדבר יז). ל"א בערה לשון נוצים (יחזקאל ו) כגילוח המגביר גחלת [ח]: **שמעון בן שטח.** אחי אשתו היה [ט] והתביאתו [י]: **היכי דמי.** ויבוקש הדבר ולא נמצא דשמע שהחזיקוהו בחזקת כשרות: **סמוך אהני.** לאמרי אשתבאי והיכי קאמר ולא מצאו. ואי אמרת אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי איתתא אחזקתה ה"מ [כ] אי היא קמן והיתה בתה לב"ד להתירה אבל בנה זה הנדון אין לו חזקה בכשרות שהרי מעידים על תחילת לידתו בפסול: **אלא לאו בעד אחד.** העיד על השביה ובאו שנים והכחישוהו: **דרב אחא בר מניומי.** בעלמא: **שפחה הכניסו אחתיה.** הכניסו להם שפחה וסבורים שהיא זאת ונגבוה מהם לאחר שנשבית עד שלא נתיחדה בלא עדים הילכך אין כאן הכחשת עדים:

מנגא

[ה] בכורות מא. זבחים ט: [מוספתא דב"ק פ"ד ה"מ], [ו] ["נאמן" ליתא בכת"י ודפו"ר, ונוסף ע"פ רש"ל ועי' רש"ש], [ז] ס"א דאכל [רש"ל וכ"ה בכת"י], [ח] [ב"ק נח.], [ט] [בכת"י ודפו"ר אבי אמר היא היא, ולפנינו מונח ע"פ הרא"ש, ע"ש, וכפי יהושע], [י] גיטין ג: ג. סד. [יבמות פח.], [יא] [בכת"י נוסף אמר אבי ואיתימא רבינא"], [יב] [בכת"י ודפו"ר מיטות, ועי' ברכות מט ע"א ותוס' יומא סט ע"א ד"ה בגדין], [יג] [בכת"י נוסף: ועי' יהודה בן גדידה], [יד] יבמות לד. כריתות כד., [טו] ["רב" ליתא בכת"י, והוא ט"ס. סדה"ד], [טז] [בכת"י שבריי"ף מהו לאסור עליו. ומיהא "העד" ליתא], [יח] ר"ל אם לבם למחות בך מהיות בהן. ס"א ת"מ [וכ"ה בכת"י שבע"ר], [יט] [בכת"י שבע"ר נוסף: כתובות המלוגה], [כ] [בדפו"ר ובכת"י שבע"ר נוסף ד"ה מזרקה בו מיעות. שכפר בתורה שבעל פה:], [כא] [בכת"י שבע"ר נוסף: למתק לשון וכו'], [כב] [בפנהדרין ק ע"ב], [כג] [ברכות מח ע"א], [כד] [סוטה מז ע"ב], [כה] ס"א מי הוא מיהי קמן. ת"מ [וכ"ה בדפ"ר], [כו] [ל"ל דהיה, רש"ש ע"ש], [כז] [בדפו"ר: אמר, ול"ל אמרינן], [כח] [ועי' תוס' סוטה ג: ד"ה ת"ל], [כט] [בדפו"ר: ח', ול"ל אמרינן], [ל] [ויתיר ביאור כתבו בכתובות כו: ד"ה אמן] [ובב"ב לב. ד"ה אמן],

מוסף רש"י

ושנעבדה בו עבירה. שנרבע, ושהמית. אדם, על פי עד אחד. שאין אלא עד אחד כרגיעה וכנגיחה, **או על פי הבעלים.** שאין שם עד אלא בעלים אמרו, דאי הוו אלא דבר הוי בקוקלא, ואפילו הכאה מיתסר (בכורות מא. וכעי"ז זבחים עא.). **הכא נמי בעדי הזמה.** שהאחרונים הזימו את הראשונים ואמרו עמנו הייתם, דרמינה הימינהו לדכתיב (דברים יח) ולרשו הפוסקים היטב והגם עד שקר, ומוקמינן ליה בעמנו הייתם במסכת מכות (יבמות צד.).

מוסף תוספות

א. אפי' אם בעל היין מכחישו כיון שהוא עדיין שומר הוי שפיר בידו. מרדכי. ב. לפנינו: אמר אביי נאמן. ג. הא בהדיא דרשינן בריש סוטה דעד אחד לא מהימן אטומאה בלא קינוי וסתירה דאתיא דבר דבר מממון. תוס' הרא"ש. ועי' מהרש"ל. ד. שם בא"ש: מוקי לה אביי. ה. במכחישו או באומר איני יודע. תוס' הרא"ש. ו. ורבא מוקי לה בדשתק נמי. שם. ז. דהא רבא מודה בכולהו דשתיקה כהודאה ומ"ש הכא דהא מודה שזינתה. תוס' הרא"ש. ח. דשתיקתו לא עבדא ליה הודאה גמורה אלא דאמרי' שראה רגלים לדבר שהוא כדברי העד ולפיכך שתק הילכך ע"י רגלים לדבר ועדות העד הוא דאסרינן בשאר איסורים ולענין אכילת חלב נמי מביא קרבן אבל לדבר שבערוה לא אסרינן ברגלים לדבר כי האי דלא האמינה תורה ע"א באיסור ערוה אלא בקינא לה ונסתרה תחילה דאיכא רגלים לדבר טובא וכו'. שם. ט. דאפי' בעודה אסור לכתחילה ללובשן שלא לצורך עבודה. תוס' יומא סט. י. אע"ג דאצטריך תמיד שלא יסיח דעתו ממנו [יומא ז:] מ"מ אין מקרא יוצא מידי פשוטו. תוס' הרא"ש. כ. ואפי' מאן דפסול בבתה היינו משום דמעלה עשו גבי זנות. תוס' כתובות כו: ד"ה אמן. ל. דהכא נמי מן הדין הוה מוקמינן ליה לינאי בחזקת כשרות אבל קי"ל דתרי ותרי ספיקא דרבנן. תוס' הרא"ש.

[א] שורך נרבע והלה שותק נאמן ותנא תונא [ב] ושנעבדה בו עבירה ושהמית על פי עד אחד או ע"פ הבעלים [ג] נאמן האי ע"פ עד אחד היכי דמי אי דקא מודו בעלים היינו ע"פ הבעלים אלא לאו דשתיק וצריכא דאי אשמעינן הך קמייתא אי לאו דקים ליה בנפשיה [ד] דעבד חולין בעזרה לא הוה מייתי אבל נטמאו טהרותיך מימר אמרינן האי דשתיק דסבר חזי ליה בימי טומאתו ואי אשמעינן הא משום דקא מפסיד ליה בימי טהרתו אבל שורו נרבע מימר אמר [ה] כל השוורים לאו לגבי מזבח קיימי צריכא איבעיא להו אשתו זינתה בעד אחד ושותק מהו [ו] אמר אביי נאמן רבא אמר [ז] אינו נאמן הוי דבר שבערוה ואין דבר [ח] שבערוה פחות משנים אמר אביי מנא אמינא לה דההוא סמיא דהוה מסדר מתנייתא קמיה דמר שמואל יומא חד נגה ליה ולא הוה קאתי שדר שליחא אבתריה אדאזיל שליח בחדא אורחא אתא איהו בחדא כי אתא שליח אמר אשתו זינתה אתא לקמיה דמר שמואל א"ל אי מהימן לך זיל אפקה ואי לא לא תפיק מאי לאו אי מהימן עלך דלאו גזלנא הוא ורבא [ט] אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה ואי לא לא תפקה ואמר אביי מנא אמינא לה דתניא מעשה בינאי המלך שהלך לכוחלית שבמדבר וכיבש שם ששים כרכים ובחזרתו היה שמח שמחה גדולה וקרא לכל חכמי ישראל אמר להם אבותינו היו אוכלים מלוחים בזמן שהיו עסוקים בבנין בית המקדש אף אנו נאכל מלוחים זכר לאבותינו והעלו מלוחים על שולחנות של זהב ואכלו והיה שם אחד איש לץ לב רע ובליעל ואלעזר בן פועירה שמו ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך ינאי המלך לבם של פרושים עליך ומה אעשה הקם להם בציץ שבין עיניך הקים להם בציץ שבין עיניו היה שם זקן אחד ויהודה בן גדידיה שמו ויאמר יהודה בן גדידיה לינאי המלך ינאי המלך רב לך כתר מלכות הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן שהיו אומרים אמו נשבית במודיעים ויבוקש הדבר ולא נמצא ויבדלו חכמי ישראל בזעם ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך ינאי המלך הדיוט שבישראל כך הוא דינו ואתה מלך וכהן גדול כך הוא דינך ומה אעשה אם אתה שומע לעצתי רומסם ותורה מה תהא עליה הרי כרוכה ומונחת בקרן זוית כל הרוצה ללמוד יבוא וילמוד אמר [י] רב נחמן בר יצחק מיד נזרקה בו [יא] אפיקורסות דהוה ליה למימר תינה תורה שבכתב תורה שבעל פה מאי מיד ותוצץ הרעה על ידי אלעזר בן פועירה [יב] ויהרגו כל חכמי ישראל והיה העולם משתומם עד שבא שמעון בן שטח והחזיר את התורה ליושנה היכי דמי אילימא דבי תרי אמרי אישתבאי ובי תרי אמרי לא אישתבאי מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני אלא בעד אחד וטעמא דקא מכחשי ליה בי תרי הא לאו הכי מהימן ורבא לעולם תרי ותרי [יג] וכדאמר רב אחא בר [יד] רב מניומי בעדי הזמה הכא נמי בעדי הזמה ואיבעית אימא כדרבי יצחק דאמר רבי יצחק שפחה הכניסו תחתיה אמר רבא מנא

[ג] ושנעבדה בו עבירה ושהמית על פי עד אחד או ע"פ הבעלים [ד] נאמן האי ע"פ עד אחד היכי דמי אי דקא מודו בעלים היינו ע"פ הבעלים אלא לאו דשתיק וצריכא דאי אשמעינן הך קמייתא אי לאו דקים ליה בנפשיה [ה] דעבד חולין בעזרה לא הוה מייתי אבל נטמאו טהרותיך מימר אמרינן האי דשתיק דסבר חזי ליה בימי טומאתו ואי אשמעינן הא משום דקא מפסיד ליה בימי טהרתו אבל שורו נרבע מימר אמר [ו] כל השוורים לאו לגבי מזבח קיימי צריכא איבעיא להו אשתו זינתה בעד אחד ושותק מהו [ז] אמר אביי נאמן רבא אמר [ח] אינו נאמן הוי דבר שבערוה ואין דבר [ט] שבערוה פחות משנים אמר אביי מנא אמינא לה דההוא סמיא דהוה מסדר מתנייתא קמיה דמר שמואל יומא חד נגה ליה ולא הוה קאתי שדר שליחא אבתריה אדאזיל שליח בחדא אורחא אתא איהו בחדא כי אתא שליח אמר אשתו זינתה אתא לקמיה דמר שמואל א"ל אי מהימן לך זיל אפקה ואי לא לא תפיק מאי לאו אי מהימן עלך דלאו גזלנא הוא ורבא [י] אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה ואי לא לא תפקה ואמר אביי מנא אמינא לה דתניא מעשה בינאי המלך שהלך לכוחלית שבמדבר וכיבש שם ששים כרכים ובחזרתו היה שמח שמחה גדולה וקרא לכל חכמי ישראל אמר להם אבותינו היו אוכלים מלוחים בזמן שהיו עסוקים בבנין בית המקדש אף אנו נאכל מלוחים זכר לאבותינו והעלו מלוחים על שולחנות של זהב ואכלו והיה שם אחד איש לץ לב רע ובליעל ואלעזר בן פועירה שמו ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך ינאי המלך לבם של פרושים עליך ומה אעשה הקם להם בציץ שבין עיניך הקים להם בציץ שבין עיניו היה שם זקן אחד ויהודה בן גדידיה שמו ויאמר יהודה בן גדידיה לינאי המלך ינאי המלך רב לך כתר מלכות הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן שהיו אומרים אמו נשבית במודיעים ויבוקש הדבר ולא נמצא ויבדלו חכמי ישראל בזעם ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך ינאי המלך הדיוט שבישראל כך הוא דינו ואתה מלך וכהן גדול כך הוא דינך ומה אעשה אם אתה שומע לעצתי רומסם ותורה מה תהא עליה הרי כרוכה ומונחת בקרן זוית כל הרוצה ללמוד יבוא וילמוד אמר [יא] רב נחמן בר יצחק מיד נזרקה בו [יב] אפיקורסות דהוה ליה למימר תינה תורה שבכתב תורה שבעל פה מאי מיד ותוצץ הרעה על ידי אלעזר בן פועירה [יג] ויהרגו כל חכמי ישראל והיה העולם משתומם עד שבא שמעון בן שטח והחזיר את התורה ליושנה היכי דמי אילימא דבי תרי אמרי אישתבאי ובי תרי אמרי לא אישתבאי מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני אלא בעד אחד וטעמא דקא מכחשי ליה בי תרי הא לאו הכי מהימן ורבא לעולם תרי ותרי [יד] וכדאמר רב אחא בר [טו] רב מניומי בעדי הזמה הכא נמי בעדי הזמה ואיבעית אימא כדרבי יצחק דאמר רבי יצחק שפחה הכניסו תחתיה אמר רבא מנא

מנסך ייך בא ומרלך האיסור בהא ולאי יש לחוש לדבריו ולבדוק כדאמר לקמן (עמוד ב) גבי בעל מום דמאי אמר ליה אלא אחוי וכשאדם עושה חבירו אליה לשמור יינו או להביא מן המרתף נאמן [א] [ב] דהיינו בידו ומהימן עליה כבי תרי כשסומך עליו והא דבעינן שותק היינו דוקא דלא עשאו אליה:

אמר אביי היא היא. [ב] תימה והא [ג] אמרת המקדש בעד א' אין חוששין לקידושיו דאין דבר שבערוה פחות משנים וי"ל דהתם אפשר כיון דלא קדשה בפני עדים המעות מתנה אבל הכא הביאה אוסרת בין בעדים בין אלא בעדים ואין אנו צריכין אלא שידע הבעל האמת מיהו קשה דמשמע הכא עד אחד נאמן ובמסכת סוטה (דף ג:) משמע דאין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה [ד] משמע דבעינן עדים ויש לומר דהתם מיירי [ה] באינו שותק [ו] אבל בשותק בעד אחד מהימן [ז] [ח]:

רבא אמר בו'. וא"ת כיון דשותק ושתיקה כהודאה דמיא [ז] למה לא תאסר עליו וכי לא יוכל לעשותה עליו תתיכה דאיסורא וי"ל דקסבר רבא דטעמא דשותק מהימן לאו משום דשתיקה כהודאה דמיא אלא משום דאיכא רגלים לדבר מהימני ליה [ח] וכיון שאין האיסור מכח עדות הבעל אלא מכח עדות העד לא מהימני ליה דעד אחד אינו נאמן בדבר שבערוה:

הקם להם בציץ שבין עיניך.

פירש בקונטרס ואע"ג דלאו שעת עבודה היא הא אמרינן לעיל (דף נד.) דבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן וקשה דאדרבה משמע מהתם דמיד שהיו יכולין להפשיטן שהיו זקוקין להפשיטן מדקאמר לא ניתנה תורה למלאכי השרת משמע בשלא לצורך אסירא [ט] ומפרש רבינו תם דדוקא ליה משום דכתיב בו (שמות כח) והיה על מצחו תמיד משמע דמותר שלא בשעת עבודה [י] אבל בשאר בגדים לא ויגאי היה כהן מזרע בית חשמונאי:

מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני. דאישתבאי והיכי קאמר גמרא ולא נמצא הקשה בקונט' אדרבה אוקי תרי בהדי תרי ואוקי אם יגאי בחזקת כשרות כדאמרינן גבי כהן בפרק [האשה שנתארמלה] (כתובות דף כו:) ותירץ ה"מ אי הואי אייבי קמן והיתה בתה לב"ד להתירה דהתם אית לה חזקה דכשרות אבל בנה זה הנדון לפנינו אין לו חזקת כשרות שהרי מעידים על תחילת לידתו בפסול: **אלא לאו בעד אחד.** העיד על השביה ובאו שנים והכחישוהו: **דרב אחא בר מניומי.** בעלמא: **שפחה הכניסו אחתיה.** הכניסו להם שפחה וסבורים שהיא זאת ונגבוה מהם לאחר שנשבית עד שלא נתיחדה בלא עדים הילכך אין כאן הכחשת עדים:

[א] שורך נרבע והלה שותק נאמן ותנא תונא [ב] ושנעבדה בו עבירה ושהמית על פי עד אחד או ע"פ הבעלים [ג] נאמן האי ע"פ עד אחד היכי דמי אי דקא מודו בעלים היינו ע"פ הבעלים אלא לאו דשתיק וצריכא דאי אשמעינן הך קמייתא אי לאו דקים ליה בנפשיה [ד] דעבד חולין בעזרה לא הוה מייתי אבל נטמאו טהרותיך מימר אמרינן האי דשתיק דסבר חזי ליה בימי טומאתו ואי אשמעינן הא משום דקא מפסיד ליה בימי טהרתו אבל שורו נרבע מימר אמר [ה] כל השוורים לאו לגבי מזבח קיימי צריכא איבעיא להו אשתו זינתה בעד אחד ושותק מהו [ו] אמר אביי נאמן רבא אמר [ז] אינו נאמן הוי דבר שבערוה ואין דבר [ח] שבערוה פחות משנים אמר אביי מנא אמינא לה דההוא סמיא דהוה מסדר מתנייתא קמיה דמר שמואל יומא חד נגה ליה ולא הוה קאתי שדר שליחא אבתריה אדאזיל שליח בחדא אורחא אתא איהו בחדא כי אתא שליח אמר אשתו זינתה אתא לקמיה דמר שמואל א"ל אי מהימן לך זיל אפקה ואי לא לא תפיק מאי לאו אי מהימן עלך דלאו גזלנא הוא ורבא [ט] אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה ואי לא לא תפקה ואמר אביי מנא אמינא לה דתניא מעשה בינאי המלך שהלך לכוחלית שבמדבר וכיבש שם ששים כרכים ובחזרתו היה שמח שמחה גדולה וקרא לכל חכמי ישראל אמר להם אבותינו היו אוכלים מלוחים בזמן שהיו עסוקים בבנין בית המקדש אף אנו נאכל מלוחים זכר לאבותינו והעלו מלוחים על שולחנות של זהב ואכלו והיה שם אחד איש לץ לב רע ובליעל ואלעזר בן פועירה שמו ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך ינאי המלך לבם של פרושים עליך ומה אעשה הקם להם בציץ שבין עיניך הקים להם בציץ שבין עיניו היה שם זקן אחד ויהודה בן גדידיה שמו ויאמר יהודה בן גדידיה לינאי המלך ינאי המלך רב לך כתר מלכות הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן שהיו אומרים אמו נשבית במודיעים ויבוקש הדבר ולא נמצא ויבדלו חכמי ישראל בזעם ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך ינאי המלך הדיוט שבישראל כך הוא דינו ואתה מלך וכהן גדול כך הוא דינך ומה אעשה אם אתה שומע לעצתי רומסם ותורה מה תהא עליה הרי כרוכה ומונחת בקרן זוית כל הרוצה ללמוד יבוא וילמוד אמר [יא] רב נחמן בר יצחק מיד נזרקה בו [יב] אפיקורסות דהוה ליה למימר תינה תורה שבכתב תורה שבעל פה מאי מיד ותוצץ הרעה על ידי אלעזר בן פועירה [יג] ויהרגו כל חכמי ישראל והיה העולם משתומם עד שבא שמעון בן שטח והחזיר את התורה ליושנה היכי דמי אילימא דבי תרי אמרי אישתבאי ובי תרי אמרי לא אישתבאי מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני אלא בעד אחד וטעמא דקא מכחשי ליה בי תרי הא לאו הכי מהימן ורבא לעולם תרי ותרי [יד] וכדאמר רב אחא בר [טו] רב מניומי בעדי הזמה הכא נמי בעדי הזמה ואיבעית אימא כדרבי יצחק דאמר רבי יצחק שפחה הכניסו תחתיה אמר רבא מנא

תחלת לידתו בפסול. ע"כ. ובפ' האשה שנתארמלה ביארנו האמת. בעד אחד. שהעיד שנשבית ושנים הכחישוהו. הזמה. שהזימו העדים דאמרו ביום שאתם מעידים הייתם עמנו במקום פלוני וגזירת הכתוב היא שהאחרונים נאמנים. שפחה. היינו עמה כל זמן [שהייתה שמה] ויחדנו להם שפחה תחתיה והיוונים* סבורים שהיא זו, ונאמנים דליכא הכחשה.

*בכת"י: והיום. ואולי צ"ל והיו, או והיו הם.

עין משפט נר מצוה

צ א ב מיי' פ"ד מהל' איסורי מזבח הל' כ:

צא ג מיי' פכ"ד מהל' איסורי הל' יח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן קעח סעיף ט:

צב ד מיי' שם הלכה יז סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קטו סעיף ז וסימן קעח סעיף ט:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה הקם וכו' ומפרש ר"ת. עי' יומא סט ע"א תד"ה נגדי כהונה:

תוס' ר"י הזקן

בעד אחד. שאמר לו אני מאמינך אע"פ שאינו יכול לידע דודאי (מותר) [אסור] בה. היא היא. כמו הני דלעיל ואסורה. נגה. איחר. דלאו גזלנא. דנאמן כשאר עד אחד. אלמא אפילו בעד אחד הואיל ושתק אסורה. כבי תרי. אפקה ותן לה כתובתה ולצאת ידי שמים קאמר. ומסתברא שאע"פ שהיא מכחישתו אי מהימן ליה כבי תרי אם בא לצאת ידי שמים חייב להוציאה פירוש לצאת מידי ספק, דאע"ג דמאמין בדבריו לאו מילתא בריירא היא לגבייה דהא ליכא תרי סהדי אלא חד סהדא וחד סהדא הכא לאו כלום הוא. אלא הואיל ומהימן ליה הויא לה הך אתתא לגבייה כחתיכה ספק של חלב או של שומן כל היכא דמהימן ליה. ולשון הר"ם פי"א דאיסורי ביאה ה"ז יוציא כדי לצאת מידי ספק. ע"כ. איכא מ"ד דהואיל ומשום שסומך דעתו בדבריו הויא לה הך אתתא לגבייה כחתיכה דספק של חלב או של שומן, אי בתר הכי נהפכה דעתו ולא מהימן ליה אפילו לא נתן אמתלא וטעם מפני מה אינו מאמינו עתה אפילו הכי הואיל ואינו מאמינו עתה אם לא גרשה לא יגרשנה ושריא ליה, דהשתא איתברר ליה דלאו אתתיה דאיסורא היא לגבייה, כי היכי דחתיכה דאיסורא ספק חלב ספק שומן דאסירא ליה מספק אי בתר הכי אתברר ליה דהויא שומן ודאי שריא ליה מכי אתברר ליה היתרא. ואיכא מ"ד דהואיל ומהימן ליה הוי ספק שאינו מתברר אע"פ שיהפך דעתו דלא מהימן ליה. ומסתברא דהא דאמרינן דהיכא דשויא אנפשיה אתתיה דאיסורא שאסור, ה"מ היכא דליכא סהדי אבל איכא סהדי דליכא איסורא מותר. של פרושים. של חכמי ישראל כלומר אינם שמחים בשמחתך. ומה אעשה. לידע אם כן הוא. הקם. תן ציץ הקדש על מצחך שיעמדו על רגליהם לפי שהשם כתוב בו והם יגלו לבן שאומרים (לכך מיחה בו) [למחות בך מהיות כהן], ובגדי כהונה ניתנו ליהנות שלא בשעת עבודה. שהיו אומרים. עליו שלא היה כהן. שנשבית אמו בהר המודיעים. כרך של חשמונאי ונשאה אביו ושבויה פסולה לכהונה ונמצא שהוא חלל. היכי דמי. דקאמר דלא נמצא והחזיקוהו בכשרות. סמוך אהני. פיר"ש ואי אמרת אוקים תרי לבהדי תרי ואוקים אתתא אחזקה, ה"מ אי איתא קמן והיתה באה לב"ד להתירה שאומרת לא נשביתי להתירה, אבל זה הנידון לפנינו אין לו חזקה דכשרות, שהרי מעידין על

אמר רבי טרפון משל לעומד ומקריב על גבי המזבח. וא"ת מאי משל הוא זה הרי במשל אפי' נודע שפסול היה בשעת עבודה אפ"ה עבודתו כשרה[א] כדמוכח בסמוך מקרא וכי האי גוונא גבי מקוה אם נמצא שמדידתו היתה תחלה בטעות טהרותיו טמאות למפרע אפילו לר' טרפון[ב] ואור"י דבתרתי פליגי פליגי בטהרות שנעשו על גביו למפרע מר אזיל בתר חזקה דמקוה ומר אזיל בתר חזקה דאדם ובשאלה נודע חסרון המקוה למפרע [ופליגי נמי בטמא שטבל במקוה ולאחר זמן נודע שהיה חסר באותה שעה שטהרותיו טהורות למפרע ואהא מייתי המשל] ופליגי נמי במקוה שטבל בה כהן ועבד עבודה ובאו ועדים והעידו שהיה המקוה חסר קודם הטבילה רבי טרפון אומר כשירה העבודה מידי דהוה אבן גרושה

ובן חלוצה ואהא קאי המשל[ג]:

שלח ואחרו. תרגום של והפשיט ושלח (ויקרא ח) מכאן יש להוכיח דכל דבר שיכול להתברר עד ז' נאמן עליו ואפילו עד ז' מכחישו:

ולזרעו אחריו בין זרע כשר בין זרע פסול. ובריש מכילתין (דף ד.) אמר וזרע אין לה אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מנין ת"ל וכו' משמע דלשון זרע לא משמע אלא כשר וי"ל דשאני הכא דזרעו מיותר דהוה מצי למיכתב ולבניו שהרי בבנות לא שייך ברית כהונה ולכך דרשינן מיניה אפילו זרע פסול אבל התם אינו מיותר שהרי התם יש לו בת כמו בן:

כל מקום שיש קידושין ויש בו' וכל מקום שאין קידושין[ד] ואיזה זה זה הבא על אחת מכל העריות שבתורה. גרסה לר"י דהך סתמא אתיא כרבי שמעון התימני דאמר בסוף פ' החולץ (יבמות מט.) יש ממזר מחייבי כריתות ולא מחייבי לאוין וכה"ג קאמר הכא[ד] ועוד גרסה לר"י דהלכה כי הך סתמא אע"ג דאיכא סתמא אחריתא ביבמות (דף נ.) כר' עקיבא מ"מ הך סתמא עיקר משום דמתניא גבי הילכתא פסיקתא דקידושין[ה] ועוד דמלינו בהרבה מקומות כי האי סתמא כדקתני[ו] התם (יבמות דף יד:) פשיטא בני חייבי לאוין כשרים נינהו ועוד תניא[ז] איזהו ממזר כל שאיסורו איסור ערוה וענוש כרת משמע דלא הוי ממזר אלא מחייבי כריתות[ח]:

מתני'

מנא אמינא לה דתנן [ו]אמר ר' שמעון מעשה במגורה של דסקים ביבנה שהיתה עומדת בחזקת שלימה [ז]ומדדו ונמצאת חסירה כל טהרות שנעשו על גבה[ג] היה ר' טרפון מטהר ור' עקיבא [א]מטמא אמר רבי טרפון מקוה זה בחזקת שלם [ד]הוא עומד מספק אתה בא לחסרו אל תחסרנו מספק אמר רבי עקיבא אדם זה בחזקת טמא הוא עומד מספק אתה בא לטהרו אל תטהרנו מספק אמר רבי טרפון משל לעומד [ה]ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה [ב]שעבודתו כשירה אמר רבי עקיבא משל לעומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בעל מום [ג]שעבודתו פסולה אמר רבי טרפון אתה דימיתו לבעל מום ואני דמיתיו לבן גרושה או לבן חלוצה נראה למי דומה אי דומה לבן גרושה ולבן חלוצה נדוננו כבן גרושה או כבן חלוצה אם דומה לבעל מום נדוננו כבעל מום התחיל רבי עקיבא לדון מקוה פסולו ביחיד ובעל מום פסולו ביחיד ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו בשנים דבר אחר מקוה פסולו בגופו [ו]בעל מום פסולו בגופו ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו מאחרים אמר ליה ר' טרפון עקיבא [ז]כל הפורש ממך כפורש מן החיים האי בעל מום שפסולו ביחיד היכי דמי אי דקא מכחיש ליה מי מהימן אלא דשתיק ודכותיה גבי בן גרושה ובן חלוצה דשתיק וקתני מקוה פסולו ביחיד ובעל מום פסולו ביחיד ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו בשנים ואביי אמר לעולם דקא מכחיש ליה ודקאמרת אמאי מהימן דאמר ליה שלח אחוי והיינו דקתני מקוה פסולו בגופו ובעל מום פסולו בגופו ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו מאחרים ובן גרושה ובן חלוצה דעבודתו כשירה מנלן אמר רב יהודה אמר שמואל דאמר קרא [1]והיתה לו ולזרעו אחריו בין זרע כשר ובין זרע פסול אבוה דשמואל אמר [ח]מהכא [2]ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה אפילו חולין שבו תרצה רבי ינאי אמר מהכא [3]ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם [ט]וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל כהן שלא היה בימיו אלא זה [י]כשר ונתחלל בעל מום דעבודתו פסולה מנלן אמר רב יהודה אמר שמואל דאמר קרא [4]לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום [כ]כשהוא שלם ולא כשהוא חסר והא שלום כתיב אמר רב נחמן[ל] וי"ו דשלום קטיעה היא: **מתני'** [מ]כל מקום שיש קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר ואיזה זו זו כהנת לויה וישראלית שנשאו לכהן לוי וישראל [נ]וכל מקום שיש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום ואיזה זו זו אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל למזר ולנתין וכל מי שאין לה עליו קידושין אבל יש לה על אחרים קידושין הולד ממזר ואיזה זה [ס]זה הבא על אחת מכל העריות שבתורה [ע]וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קידושין הולד כמותה ואיזה זה זה ולד שפחה ונכרית: **גמ'** כל מקום שיש קידושין אמר ליה רבי [פ]שמעון לרבי יוחנן כללא הוא דכל מקום שיש קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר הרי

גר

מגא אמינא לה. דאין עד אחד נאמן בדבר ערוה לפסול ואפילו אין לו מכחיש: **מגורה.** מגורת מים כמין בריכות המים כדאמר בבבא בתרא (דף סז.) לא מכר את המגורות של מים: **של דיסקים.** שם אדם או שם מקום שבינה: **נחזקה שלימה.** אדעתא דאהא: **היה רבי טרפון מטהר.** דאמר השתא הוא דחסר ובשעה שטבלו בה אדם וכלים שלימה היתה: **מטמא.** דלא ידענן מאימת חסרה ונמצא שאינה טבילה: **שעבודתו.** שעבד כבר כשירה. לקמן יליף לה: **בעל מום שעבודתו.** שעבד כבר פסולה ואפילו היה שוגג. לקמן יליף לה: **מקוה פסולו ביחיד.** בא אחד ואומר אני מדדתיו ונמצא חסר נאמן דקי"ל (גיטין דף ב:) דעד אחד נאמן באיסורין: **ובעל מום פסולו ביחיד.** בא אחד ואמר בעל מום הוא נאמן ולקמן מפרש לה: **מאחרים.** מחמת אמו: **שלח אחוי.** אם אינך בעל מום הפשט בגדיך וגראה והיינו דקתני בעל מום פסולו בגופו שנוכל לברר הדבריס וכן מקוה חסרונו לפנינו: **והיתה לו ולזרעו אחריו וגו' בין זרע פסול.** חלל. ולכתחילה לא קאמר דהא מחולל קרייה רחמנא שנתחלל מקדושת כהן: **חולין שבו.** חללין שבו חללין שבשבט לוי דקרא בשבט לוי כתיב: **ובעל מום דעבודתו פסולה מנלן.** אם עבד בשוגג דאילו במזיד כתיב (ויקרא כא) אך אל הפרוכת לא יבא וגו' ולא יחלל את מקדשי אלא עבד בלא ידיעה מנלן דלא מכשרינן ליה מהאי קרא דוהיתה לו ולזרעו אחריו: **הנני נותן לו.** לעיל מוהיתה לו כתיב אלמא בשלימים הוא דאכשר: **מתני' כל מקום שיש קידושין ואין עבירה.** שהקידושין תופסין בה ואין עבירה בנשואין אלא אסרתה תורה עליו: **כהנת לויה וישראלית וכו'.** לוי שנשא כהנת או ישראלית בנה לוי וכהן שנשא לויה וישראלית בנה כהן (ולוי) ישראל שנשא כהנת או לויה הולד ישראל. [פ]למשפחותם לבית אבותם כתיב [צ]: **אלמנה לכ"ג.** יש קידושין ויש עבירה דקסבר קידושין תופסין בחייבי לאוין[ק]: **אחר הפגום שבשניהם.** [ר]שנולד מפסולי כהונה הולד [ש]פסול וכן בן ממזרת לישראל ממזר וכן בן ממזר מישראלית ממזר וכן בת נתינה לישראל נתין ובן נתין מכשרה נתין: **מכל עריות שבתורה.** של חייבי כריתות: **הולד ממזר.** בגמרא[ת] מפרש לה: **הולד כמותה.** ולד נכרית נכרי ואם גיירוהו הוי גר כשר ואינו ממזר: **ולד שפחה.** עבד [א"] שהחררו בעליו כשר ומותר בישראלית:

גמ'

עין משפט נר מצוה

צג א מיי' פרק י מהל' מקואות הל' ו טור ש"ע י"ד סי' רא סעי' עא:
צד ב מיי' פ"ו מהלכות גירושין הל' י:
צה ג מיי' שם הל' ח:
צו ד מיי' שם הלכה י:
צז ה מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל' טו טוש"ע אה"ע סי' ח סעיף ג ג:
צח ו מיי' שם פט"ו הלכה ב טוש"ע שם סעיף ד:
צט ז מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סימן ד סעיף יג:
ק ח מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סימן ח סעיף ה:

תורה אור השלם

1. וְהָיְתָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹהָיו וַיְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
במדבר כה יג
2. בָּרֵךְ יְיָ חֵילוֹ וּפֹעַל יָדָיו תִּרְצֶה מְחַץ מָתְנַיִם קָמָיו וּמְשַׂנְאָיו מִן יְקוּמוּן:
דברים לג יא
3. וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לְיְיָ אֱלֹהֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵינוּ לָתֶת לָנוּ:
דברים כו ג
4. לָכֵן אֱמֹר הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם:
במדבר כה יב

מוסף תוספות

א. כיון שלא נודע לו פסולו באותה שעה. תוס' הרא"ש. ב. כדקתני בהדיא מקוה זה בחזקת שלם היה עומד. שם. ג. ומשל דר"ט לקרבנות ואודי לי מיהת בקרבנות קאמר, ואמר ר"ע לא. רשב"ם. ד. דאילו לר"ע אפילו מחייבי לאוין הוי ממזר. ריטב"ם. ה. דכהאי גוונא קרי הלכתא פסיקתא בב"ק [קב.]. תוס' יבמות מט. ד"ה שמעון.

תום' ר"י הזקן

מגורה. מגורת מים כמין בריכה. של דיוסקום. שם אדם. מטהר. דאמר השתא הוא דחסר וכשטבלו בו היה שלם. מטמא. דלא ידענן מאימת חסר ונמצא שאין טבילה. ביחיד. בא אחד ואמר מדדתיו ונמצא חסר נאמן דעד אחד נאמן באיסורים. ביחיד. בא אחד ואמר בעל מום הוא נאמן. שלח אחוי. אם אינך בעל מום הפשט בגדיך ונראה. מתני'. שיש קדושין. שקדושין תופסין בה. ואין עבירה. בנישואיה שלא אסרה תורה. ויש עבירה. כגון חייבי לאוין.

מוסף רש"י

ונודע שהוא בן גרושה. כהן חלל זר גמור הוא, דכתיב בכהן הנשא גרושה (ויקרא כא) לא יחלל זרעו, שמחללו מדין כהונה (פסחים עב.). ברך ה' חילו. בכהניס כתיב, ישימו קטורה באפך וגו' וסמיך ליה ברך ה' חילו, אלמלא שבו (פסחים עב.). כל מקום שיש קידושין. כל מקום שהקידושין תופסין, ויש עבירה. באותן קידושין (תמורה ה:).

מסורת הש"ס

ב) בתוספתא דמקואות פ"ו ה"ז ועי' בפי' רבינו שמשון בפ"ב משנה ב, ג) [בכמ"י: ומדדוה. וגראה דכל"ל], ג) [בכמ"י נוסף: למפרע. וכ"ה בכמה רא"שונים], ד) [בכמ"י: היה, וכן בהמשך בדברי ר"ע], ה) תרומות פ"ח מ"ג (תוספתא דתרומות פרק ח) [פסחים עב: מכות יא:]. ו) [בכמ"י: ובעל, וגראה דכל"ל], ז) [זבחים יג.], ח) פסחים עב: מכות יב., ט) ר"ה כה: ע"ש סנהדרין כח: ע"ש, י) [בכמ"י נוסף: שהיה], כ) מיר מג.; ל) [בכמ"י ומילקו"ש ריש פנחס נוסף: בר יקחק], מ) תמורה ה:, נ) [יתכן שהוא ר"ש בן לקיש] [וכ"ה בכמ"י ומילוש"למין], ס) [בדפו"ר וברש"י ר"י]: דלמשפחותם], ע) [במדבר ה, ב. וע"ש ברש"י], פ) [לקמן סח ע"ב], צ) [בדפו"ר וברש"י ר"י]: הגולל], ק) [ברש"י ר"י]: הולד חללן], ר) [לקמן סז ע"ב. ובדפו"י בגמ' יליף לה], ש) [בדפו"ר שמרכו, ולא"ל. ויש ליתן פסיק אחר עבד], ת) ת"י, א") [בדפו"ר לי, וגראה דכל"ל], ב) [גראה דיש להוסיף וכו'], ג) [צ"ל כדקאמר. רש"ש. וכע"ז בתוה"ל], ד) [ביבמות יד ע"א ולקמן עה ע"ב ועיין רש"ש], ה) [וע"ע תוס' יבמות מט. ד"ה שמעון],

---

גמ' גר שנשא ממזרת דיש קידושין ואין עבירה. דגר מותר בממזרת לר' יוסי דאמר קהל גריס לא מקרי קהל לקמן בפרק בתרא (דף עג.): **ונתנייה.** גבי קידושין ויש עבירה בהדי אלמנה לכ"ג: **כל מקום דסיפא.** דיש קידושין ויש עבירה כל מקום כללא משמע לאתויי הך דלא פריש לה בהדיא: **ואיבעית אימא לעולם רבי יוסי היא.** דאמר גר מותר בממזרת ודקשיא לך כללא היא מתניתין לאו כללא כייל דלהכי תנא בה ואיזו זו היא כהנת ולויה כו' למימרא דהני הוא דהולד הולך אחר הזכר אבל יש אחרים אע"פ שיש קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר הפגום: **ואיזו זו וזו לא.** כלומר אם כן דאיזו זו דוקא אבל מידי אחרינא לא אזיל אחר הזכר גבי יש קידושין ואין עבירה: **והרי חלל וכו'.** ותנן לקמן (דף עז.) בת חלל זכר פסולה לכהונה אלמא אחר הזכר הוא ומיקרי חללה: **ורבי דוסתאי ס"ל.** לתנא דידן דאמר (שם) בנות ישראל מקוה טהרה לחללין ובתה כשרה לכהונה: **והרי ישראל שנשא חללה דיש קידושין ואין עבירה.** דלא אסורה אלא לכהנים והולד הולך אחר הזכר דתנן לקמן (שם) בתו כשירה לכהונה ולא אמרינן חללה היא כפגום שבשניהם: **ונתנייה בהדיא.** גבי כהנת לויה וישראלים. ומשני משום דלא מתני לה אינה נישנית לו לתנא עם השאר בלשון קצר דיימא ואיזו[ח] כהנת לויה וישראלית וחללה שנשאו לכהן ללוי וישראל דמשמע חללה נמי לכהן אין עבירה: **והאיכא.** יש קידושין ואין עבירה דהולד הולך אחר הזכר הא דרבה בר בר חנה: **מצרי שני.** שנתגייר אביו: **מצרית ראשונה.** שנתגיירה היא: **בנה שלישי.** ומותר לישא ישראלית כדכתיב (דברים כג) דור שלישי יבא להם לכיון דיש קידושין ואין עבירה לבית אבותם קרינא ביה כישראל. והא דאמרינן ביבמות (דף עח.) להם הלך אחר פסולן היינו לענין ישראל שנשא מצרית או מצרי שנשא ישראלית דיש קידושין ויש עבירה עד שלשה דורות הולד הולך אחר המצרי[ט] דוילדו להם כתיב ואחריהם הולכים הולדות אבל לענין מצרי ומצרית לא מגמר ן האי להם מידי דהא בתרוייהו להם קרינא ביה[י] והוא מצרי והיא מצרית: **ורב דימי.** דאמר ביבמות בפרק הערל (דף עח.) דשני הוא ויליף לה מאשר יולדו הכתוב תלאו בלידה למימרא דבתר אימיה שדינן ליה מדלא כתיב אשר יולדו: **והאיכא.** גבי יש קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר הפגום הא דכי אתא רבין וכו' באומות הלך אחר הזכר איש ואשה הבאים משני אומות [כדלקמן][כ]: **נתגיירו.** דיש קידושין ואין עבירה: **הולד הולך אחר הפגום.** כדלקמן בשמעתין ומתניתין תני הולד הולך אחר הזכר: **תנא איזו זו.** דרישא למעוטי ולאשמועינן דמתני' לא כללא כייל. ומרישא דמילתיה דרבין ליכא לאקשויי למימר ונתנייה במתניתין גבי הולד הולך אחר הזכר דמתניתין בשם קידושין מיירי והני דלא נתגיירו אין כאן קידושין: **האי מאי.** אסוגיא דשמעתין פריך דשניין לעיל ואי בעית אימא רבי יוסי היא אי אמרת בשלמא רבי יהודה היא דאמר גר אסור בממזרת לפיכך בנו הולך אחר הפגום כדין כל מקום שיש קידושין ויש עבירה איכא לתרוצי כל מקום דמתניתין לאתויי מאי ואיזו זו למעוטי מאי כל מקום דרישא לאתויי ישראל שנשא חללה דבתו כשרה דהולד הולך אחר הזכר: **ודרבה בר בר חנה.** מצרי שני שנשא מצרית ראשונה דיש קידושין ואין עבירה לפיכך הולד שלישי: **ואיזו זו למעוטי דרב דימי ודרבין.** כלומר ואיזו זו דרישא דמשמע אבל בעלמא לא אזיל אחר הזכר אי ס"ל כרב דימי דלף מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה שני אשמועינן איזו זו דמתניתין למעוטי הא דלא אזיל בתר זכר וכל מקום דרישא לא תיתי אלא ישראל שנשא חללה וכדרבין[ט] דאמר נתגיירו הלך אחר הפגום ולא אזיל אחר זכר ואף על גב דאין עבירה ואי ס"ל כרבה בר בר חנה מייתינן ליה מכל מקום דרישא ואיזו זו למעוטי דרבין לחודא: כל

מתני' ר' יהודה היא. הקשה ה"ר יעקב מקולי לר' יהודה נמי איכא למיפרך הרי גר מצרי[א] שנשא ממזרת דיש קידושין ואין עבירה כדאמר לקמן (דף עד:) דמודה הוא בפסולי קהל דהיינו גר מצרי דמותר בממזרת ואפ"ה אמר דהולד הולך אחר הפגום והוי ממזר ותירץ ר"י בר אברהם דהגמרא לא נחית לאקשויי אא"כ יש אחד מהם כשר כגון גר כשר הראוי לבא בקהל שנשא ממזרת דהכי משמע ליה השתא דיש קידושין ואין עבירה וגר מצרי שנשא ממזרת שניהם פסולים ולכך לא רצה להקשות מייה מיהו בתר הכי פריך ממצרי אף על גב דאינו כשר לבא בקהל וה"ה דהוה מצי למיפרך ממצרי שנשא ממזרת אלא דפריך ליה שפיר:

ונתנייה. פי' בסיפא תנא כל מקום לאתויי ולא פריך ולתנייה בהדיא כדפריך בסמוך דכיון דסבר גר אסור בממזרת דאיקרו קהל הוי קנא בכלל ממזרת ותניה לישראל דתני במתניתין ולא צריך למיתנייה במתניתין טפי כולי האי ומ"מ איצטריך למיתני כל מקום דאי לאו הכי לא הוה מצי לאתויי[מ] (אלא) ממזרת ותניה לישראל לבד:

והרי חלל שנשא בת ישראל והולד הולך אחר הזכר. פירוש שהוא חלל כמו אביו וא"ת מאי פריך מה להבן פסול לאו משום דאזלינן בתר הזכר לחודיה אלא משום דנקבה פגומה שהיא אמו שהזכר פוסלה בביאתו והוי חללה ויש לומר דע"כ פסולו של בן לאו משום פסול דנקבה הוא דהא ישראל שנשא חללה יוכיח שבתו כשרה לכהונה ואף על גב שאמה פסולה אם כן משמע דאזלינן דוקא בתר הזכר לכן פריך שפיר:

הא מני ר' דוסתאי דאמר בנות ישראל כו'. וא"ת אמאי לא משני תנא כל מקום לאתויי כדאמרינן על ישראל שנשא חללה ויש לומר דא"כ מצינו למיפרך ונתנייה בהדיא ולא מצי נמי לשנויי משום דלא מתני לה דהיכי נתנייה כדאמרינן בסמוך דהא ודאי מצי למיתני במתניתין כהנת שנשאת לכהן וללוי ולישראל ולחלל שהרי לא הוזהרו כשרות לישא לפסולים[ט]:

בנה שלישי הוי. פירש בקונטרס ומותר לישא ישראלית כדכתיב (דברים כג) דור שלישי יבא להם לכיון דיש קידושין ואין עבירה לבית אבותם קרינא ביה כישראל והא דקאמר ביבמות (דף עח.) להם הלך אחר פסולן היינו לענין ישראל שנשא מצרית או מצרי שנשא ישראלית דיש קידושין ויש עבירה עד ג' דורות הולד הולך אחר המצרי[פ] דוילדו להם כתיב אחריהם הולכים הולדות אבל במצרי ומצרית לא מיגמר ן[ע] הא להם מידי דהתם[פ] בתרוייהו להם קרינא ביה הוא מצרי והיא מצרית עכ"ל ודקדק הר"ם דלא תימא דוקא ישראל שנשא מצרית שייך לומר הלך אחר פסולן לפי שאין שניהם פסולין אבל בשניהם פסולין לא שייך לומר הלך אחר פסולן דשניהם פסולים שהרי עמוני ומצרית שניהם פסולים והולכים אחר הפגום[ק] אלא הדבר תלוי בזה כשהם משני עממים שייך לומר כן דקרא בשני עממים אייר וקאמר הלך אחר הפסול שבכל עם ועם אבל כששניהם מעם אחד לא שייך לומר כן:

כל מקום דרישא לאתויי ישראל שנשא חללה ודרבה בר בר חנה **ואיזו זו למעוטי דרבין ורב דימי.** פירוש אי אי קתני כלומר אי אתיא כל מקום דרישא לאתויי מילתא דרבה בר בר חנה א"כ אתיא איזו זו למעוטי דרבין אבל לא דרב דימי משום דהא דרב דימי ליתא כיון דמילתא דרבה בר בר חנה איתא שהרי דברי זה סותרים את דברי זה דרבה בר בר חנה קאמר מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה שלישי ולדברי רב דימי אינו אלא שני ואי לא אתיא כל מקום דרישא לאתויי מילתא דרבה בר בר חנה משום דלית הילכתא כוותיה א"כ נוכל לומר דאיזו זו דרישא אתי למעוטי הא דרב דימי: מנא

ח) [בכת"י והולך, וכן בהמשך העמוד בכל מקום שלפנינו הולך בכת"י והולך], ט) [לקמן עב: ע"ש אמנם בתוספתא פ"ה ה"ג איתא להדיא גר מותר בממזרת והולך ממזר דברי רבי יוסי] וכעי"ז הוא בכת"י, ועי' מהרש"א ולפנינו הוגה ע"פ המהרש"ל, נ) [לקמן עב: תוספתא שם], ד) [נעיל מד. לקמן עד: עז.], ה) יבמות עח., ו) [שם:], ז) [בכת"י "הולך הולך אחר"], ח) [נדל"ל ואיזו זו בהגמ"], ט) [ל"ל דיולדו להם כתיב, וכ"ה בפסוק (דברים שם) וביבמות שם], י) [ל"ל הוא. רש"ש], כ) [ע"ב], ל) [ל"ל ודרבין. רש"ש], מ) ["אלא" ליתא בדפו"ר, ומוסף ע"פ מהרש"ל, ומתקו המהרש"א. ולמהרש"א ל"ל לאתויי מממזרת, רש"ש], נ) [בדלקמן עג ע"ב], ס) [בדפו"ר דיולדו, וכל"ל], ע) [נדל"ל האי], פ) [בדפו"ר הם, וכל"ל כברש"ש], צ) [כדלקמן בעמוד ב],

מוסף רש"י

גר שנשא ממזרת הולד ממזר. דכתיב לו הלך אחר פסולו (לקמן עב:). דאמר גר לא ישא ממזרת. קסבר דקהל גריס איקרי קהל (שם). באומות הלך אחר הזכר. בשבע אומות לענין לא תמיה כל נשמה, הלך אחר הזכרים, נתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם. לענין יוחסין. (יבמות עח:).

מוסף תוספות

א. מצרי שני אר גר עמוני דמודה דלא איקרו קהל. תוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

קא א מיי' פט"ו מהל' אסורי ביאה הל' ז טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף כב:

קב ב ג מיי' פרק י"ט מהל' אסורי ביאה הלכה יד טוש"ע אה"ע סימן ח סעיף ב:

קג ד מיי' שם פי"ב הלכה כ סמג לאוין קיב קטו טוש"ע שם סימן ד סעיף ו:

קד ה מיי' שם הלכה כא סמג שם טוש"ע שם סעיף ז:

תוס' ר"י הזקן

גמ'. נושא ממזרת. דקהל גרים לא איקרי קהל לר' יוסי. מצרי [שני]. שנתגייר אביו ונמצא שהוא שני. ראשונה. שנתגיירה היא. שלישי. ומותר לישראל דכתיב [דברים כג, ט] דור שלישי יבא להם בקהל ה'.

מנא הני מילי. גרשה דלא בעי מה"מ דהולד ממזר דהא ביבמות (דף מט.) מוכח ליה מלא יגלה כנף אביו וסמיך ליה לא יבא ממזר ומוקמי לה ביבמות (שם) בשומרת יבם של אביו שהיא לו אשת אחי אביו שהיא בכרת אלא בעי מנא לן דאין קידושין תופסין בהן וקשה דמאי בעי הלא הדבר פשוט בכל הגמרא דקידושין לא תפסי דהא בהא תליא דכיון דהוי ממזר מחייבי כריתות לא תפסי קידושין דהא[ר] ר"ע הוא דאמר (שם) דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין[א] ולא ידענן אלא משום דשמעינן ליה לר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין וכיון דיש ממזר דין הוא דלא תפסי בה קידושין והכי נמי אמרינן בשמעתין[ב] הכל מודים בגא על המה שאין הולד ממזר דהא תפסי בה קידושין אלמא דהא בהא תליא ואור"י דאין ה"נ דכלל זה אמת אליבא דר"ע[ב] והכא בעי אליבא דרבי יהושע דאמר (שם) אין ממזר מחייבי לאוין[ג] [וכריתות] אלא מחייבי מיתות ב"ד ואפ"ה מודה דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות כדאמר[ד] (הכל מודים) שאין קידושין תופסין באחותו אלמא דדבר פשוט הוא לר"ע ואליבא דרבי יהושע בעי גמרא מנלן דלא תפסי קידושין בחייבי כריתות[ה]: הכל

**כל מקום דסיפא לאתויי גר שנשא ממזרת אלא אי אמרת רבי יוסי היא כל מקום דרישא כדאמרן איזו זו כדאמרן אלא כל מקום דסיפא לאתויי מאי ולטעמיך לר' יהודה איזו זו דסיפ' למה לי אלא איידי דתנא רישא איזו זו תנא סיפא איזו זו ה"נ איידי דתנא רישא כל מקום תנא נמי סיפא כל מקום גופא [6]כי אתא רבין אמר רבי יוחנן באומות הלך אחר הזכר נתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם מאי באומות הלך אחר הזכר [ז]כדתניא [ח]מנין לא' מן האומות שבא על הכנענית והוליד בן שאתה רשאי לקנותו בעבד תלמוד לומר [1]וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו יכול אף [ט]עבד שבא על שפחה מן האומות והוליד בן שאתה רשאי לקנותו בעבד ת"ל אשר הולידו בארצכם מן הנולדין בארצכם ולא מן הגרים בארצכם: נתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם: במאי אילימא במצרי שנשא עמונית מאי פגום איכא [2]עמוני ולא עמונית[ל] [3]אלא בעמוני שנשא מצרית [מ]ואי זכר הוי האי שדיא אבתריה דידה ואם נקבה הויא שדיא אבתרה דידה: כל שאין לה עליו קידושין: מנא הני מילי דאמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ומטו בה [נ]משום דרבי ינאי ורב אחא בריה [ס]דרבא ומטו בה משום רבי יוסי הגלילי אמר קרא [2]ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר לאחרים ולא לקרובים מתקיף לה רבי אבא ואימא לאחר ולא לבן בן בהדיא כתיב ביה [3]לא יקח איש את אשת אביו אחר למה לי שמע מינה לאחרים ולא לקרובים ואימא אידי ואידי לבן הא לכתחילה והא דיעבד לכתחילה [פ]מאחות אשה נפקא ומה אחות אשה[צ] בכרת לא תקדש חייבי מיתות בית דין לא כל שכן ואימא אידי ואידי באחות אשה הא לכתחילה הא דיעבד אין הכי נמי אשכחן אחות אשה שאר עריות מנלן [ק]ילפינן מאחות אשה מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת ולא תפסי בה קידושין אף כל שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת לא תפסי בה קידושין [ר]בשלמא כולהו אתיין אלא אשת איש ואשת אח איכא למיפרך מה לאחות אשה שכן אין לה היתר במקום מצוה תאמר באשת אח שיש לה היתר במקום מצוה אשת איש נמי איכא למיפרך מה להנך שכן אין לה היתר בחיי [ש]אוסרן תאמר באשת איש שיש לה היתר בחיי אוסרן אלא א"ר יונה ואיתימא רב הונא בריה דרב יהושע אמר קרא [4]כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו [ת]הוקשו כל העריות כולם לאחות אשה מה אחות אשה לא תפסי בה קידושין [א]אף כל עריות כולם לא תפסי בה קידושין אי הכי אפילו

לאתויי גר שנשא ממזרת. לרבי יהודה דיש עבירה דהולד הולך אחר הפגום דהוי ממזר: כדאמרן. לאתויי ישראל שנשא חללה: **ואיזו זו דרישא כדאמרן.** למעוטי דרבין אי דרב דימי וגר שנשא ממזרת: **כל מקום דסיפא לאתויי מאי.** היכא משכחן תו יש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום בר מהני דקתני במתני': **מאי באומות הלך אחר הזכר.** למאי הילכתא יש להלך אחר הזכר כל זמן שלא נתגיירו ומנ"ל דבתר זכר אזלינן: **מנין לאחד מכל האומות.** שבעולם שאינן מן אומות של ארץ ישראל שאמר הכתוב עליהם (דברים כ) לא תחיה כל נשמה: **שבא על הכנענית.** שהיא בכלל לא תחיה וה"ה לחיות וליבוסית אלא שכולם נקראין על שם כנעני דכתיב (בראשית י) ארץ כנען: **שאתה רשאי לקנותו בעבד.** דשדינן ליה בתר זכר ומותר לחיותה: **פ"ל וגם מבני התושבים הגרים עמכם וגו'.** ולעיל מיניה כתיב ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגוים אשר סביבותיכם שאינן מז' אומות מהם תקנו עבד ואמה וסמיך ליה וגם מבני התושבים כלומר ולא משאר אומות לבדם שאינן בהם מערבוב שבע אומות אלא אף מבניהם שמולידים אותם תושבין הבאים לגור עמכם ומולידין מן הכנעניות מהם תקנו: **מן הנולדים בארצכם.** אשר הולידו בני אשר אומות מבנות ארצכם שלידתן בארצכם דהיינו אימותיהם: **ולא מן הגרים בארצכם.** שהולידו בני ארצכם במקומות אחרים מבנות אשר אומות ובאו הבנים לגור כאן אצל אבותם. ובתורת כהנים (מ) גרסינן ולא מן הכנעניים שבארצכם כלומר שנולדו מן הכנעניים: **נתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם מאי היא.** לענין עבדות ליכא למימר נתגיירו אלא לענין יוחסין דין אומה לאומה משנתגיירו אלא בעמוני ומצרי שזה אסור לעולם וזה עד דור שלישי ופגום משני לדיים במאי משכחת לה דקתמר הפגום שבשניהם: **אילימא במצרי שנשא עמונית.** וקתמר הולד הולך אחר המצרי ואסור עד דור שלישי דאילו עמונית שריא לאלתר: **מאי פגום איכא.** בלא האם דקתמר נתגיירו אתרוייהו קאי לשון רבים ומשמע דבמידי דמשכחת ביה פגם לגבי תרוייהו קתמר והכא גבי אם ליכא פגם: מצרי ואדומי עשה בהם נקבות מזכרים כדאמר ביבמות (דף עז:): **אי זכר.** הולד שדיא בתר עמוני ואיסור זכרים שבו לעולם ולא אמרי' שדיא בתר מצרית ויהא דור שלישי מותר ואי נקבה היא שדייה בתר מצרית ולא בתר עמוני למסריה לדידה משום ולא עמונית אלא בנה יהא מותר שהוא שלישי דאמר קרא (דברים כג) להם הלך אחר פסולן(ט): **מנה"מ.** דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות אבל הולד ממזר נפקא לן מלא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו(ע) וסמיך ליה לא יבא ממזר ומוקמינן לה ביבמות (דף מט.) בשומרת יבם של אביו שהיא לו אשת אחי אביו שהיא בכרת ומהכא ילפינן לה ביבמות בפרק החולץ (דף מה:) דכל שאין לה עליו קידושין הולד ממזר: **ומטו בה.** יש מטיס בדבר זה לומר שבשם ר' יגאי נאמר ורב אחא בריה דרבא אמר אלו משום רבי יגאי מטו בה אלא אבל שאר קרובות לא: **לא יקח.** שהוא אחר אצלה ולא שהוא קרובה. והיתה לשון קידושין הוא שהיתה לו בהן לאשה: **נכן.** בן בעלה אבל שאר קרובות לא: **לא יקח.** לא יהא לך בה ליקוחין שאין קידושין תופסין: **ודילמא הא לכתחילה הא דיעבד.** כלומר לא יקח אלו שלא יהיו לו בהן קידושין דיעבד קתמר אלא אחרה שלא יקדשנה ומיהו אי קדיש ניהוו קידושין ואתא האי קרא אחרינא לומר דאין בה הויה כלל ולעולם לבן קאמר דכיון דאמר ולא פירש קרובים אין לך להביא באיסור זה אלא האסור שבכולן שקרוב מן הכל: **מאחות אשה נפקא.** דכתיב בה לא תקח(ש) לא תקדשנה: **חייבי מיתות.** אשת אביו בסקילה: **אידי ואידי.** לא תקח והיתה לאיש אחר אימא אידי ואידי באחות אשה דכיון דאשכחן בה דאזהר עלה לכתחילה איכא למימר דהדר כתב והיתה לאיש אחר למעוטי בעל אחותה שאין לו בה הויה אבל שאר קרובים דלא אשכחן בהו אזהרת קיחה לכתחילה לא קאמר דיעבד לא נתפסו: **אין הכי נמי.** דאחות אשה לחודה איכא למיגמר: **דילפינן מאחות אשה.** ה"ג מה לאחות אשה שכן אין לה היתר במקום מצוה. כשאין לו בנים מאחיו(פ) המת דילפינן בפ"ק דיבמות (דף ג.) נאמר כאן(ק) עליה בחייה ונאמר להלן(ר) יבמה יבא עליה מה להלן במקום מצוה אף כאן במקום מצוה ואמר רחמנא לא תקח: **מה להנך.** לאחות אשה קאמר שכן אין לה היתר בחיי אחותה האוסרת שאפילו גירש אשתו אחותה אסורה: **אשת איש יש לה היתר בחיי אוסרה.** שבעלה מתירה בגט: **מכל הסועבות האלה.** בפרשת עריות כתיב: אפילו

עין משפט נר מצוה

קה א מיי' פ"ט מהל' עבדים הלכה ג סמג עשין רב [עיין כ"מ]:
ב [מיי' פי"ב מהל' איסורי ביאה הל' יח טוש"ע אה"ע סי' ד סעי' ב]:
קו ג מיי' פי"ב מהל' איסורי ביאה הל' כא טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף ז:
קז ד מיי' פ"ד מהלכות אישות הלכה יב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן מד סעיף ו:

תורה אור השלם

1. וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לַאֲחֻזָּה:
ויקרא כה מה
2. וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר:
דברים כד ב
3. לֹא יִקַּח אִישׁ אֵת אֵשֶׁת אָבִיו וְלֹא יְגַלֶּה כְּנַף אָבִיו: דברים כג א
4. כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם:
ויקרא יח כט

מוסף תוספות

א. ולא מצינו שאמרה ר"ע בהדיא בשום מקום. תוס' הרא"ש. (לקמן בסוגיא).
ב. ושמעון התימני. שם.

תוס' ר"י הזקן

מן האומות. שאינו מז' האומות ואינו מכלל לא תחיה כל נשמה (דברים כ, טז). שבא על הכנענית. והוא הדין לחוי ויבוסי ה' ג' אומות. בעבד. ואתה יכול לחיותו דשדינן ליה בתר זכר. אשר הולידו בארצכם. משמע שהם מארץ אחרת והולידו כאן שנשאו מבנות הארץ. ולעיל מיניה כתיב ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגוים אשר סביבותיכם וגם מבני התושבים, כלומר לא משאר אומות לבדם אתה רשאי לקנות אלא אף מאותן שנולדו בארצכם. [ולא מן הגרים בארצכם]. אע"פ שהולידו בארץ אחרת כגון שאביהם מזאת הארץ ואמן מארץ אחרת. ובת"כ גרסינן ולא מן הכנעניים שבארצכם כלומר שנולדו מן הכנעניים. אחר הפגום [שבשניהם]. לענין עבדות לא מצינן למימר דהא נתגיירו אלא לענין יוחסין, ולא מצינו חילוק בין אומה לאומה משנתגיירו אלא בעמוני ומואבי עם מצרי ואדומי דעמון ומואב הזכרים אסורים איסור עולם ונקבות מותרות מיד, ואדומי ז' אחד זכרים ואחד נקבות אסורים עד דור שלישי. ואסיקנא פרק תפלת השחר [ברכות כח, א] דהשתא כולם מותרים תיכף משנתגיירו שבא סנחריב ובלבל כל האומות וכל דפריש מרובא פריש.

מסורת הש"ם

ה) יבמות עח: (סוטה ג), ג"ז שם [סוטה ג:]. ו) [ל"ל דרבא אמר מעון], ז) [עי' תוס' יבמות מד. ד"ה שכן בידו לרבות], ח) [בכת"י נוסף: שהיא], ט) [ל"ל דילפינן. רש"ל, וכ"ה בכת"י וברש"ל], י) [בכת"י: תוסיה, וכן בהמשך משמיה דרבי יוסף], ו) [ל"ל דרבא אמר מעון], מ) [בכת"י: אומות מד. ד"ה שכן בידו לרבות], נ) [יבמות עח ע"ב], ס) [דברים כג, ג], ע) [ויקרא יח, ח], פ) [ל"ל שלמיו. רש"ש], צ) [ויקרא יח, ח], ק) [דברים כה, ה], ר) [ברש"ש מוסיף: בכמה מקומות אמרינן], ש) [לקמן סח ע"ב], ת) רש"ש, א) [לעיל מו: אדם יודע כל"ל], ב) [וע"ע תוס' יבמות מד. ד"ה עשאה זונה. תוס' כתובות כט: ד"ה חילולין, ותוס' סנהדרין נג. ד"ה אם], ג) [יתכן דל"ל ויבוסי ואמר ז' האומות], ד) [נדל"ל ואדומי ומצרי אחד].

גליון הש"ם

גמ' בשלמא בולהו אתיין. עי' יבמות נד ע"ב תוד"ה שכן בידו:

מוסף רש"י

מנין לאחד מן האומות. משאר שבעים אומות (סוטה ג:). שאינו משבעה אומות ואינו בכלל לא תחיה כל נשמה (יבמות עח:). שבא על הכנענית. כל ז' אומות נקראו על שם כנען, והוליד בן. דהלך אחר האב ומותר להמיתו לך לעבד (סוטה ג:). שאתה רשאי לקנותו בעבד. ואי אתה מצווה להמיתו, דשדינן ליה בתר אבוה (יבמות עח:). בעבד גרסינן בגי"ת (סוטה ג:). וגם מבני התושבים הגרים עמכם. שבאו מאומות אחרים ונעשו אבותם תושבים במקומכם (יבמות עח:). לעיל מיניה כתיב מאת הגוים אשר סביבותיכם מהם תקנו עבד ואמה, אשר סביבות ארצכם ולא מבני ארצכם דשבעה אומות, וגם מבני התושבים, כל תושב, היינו שבא ממקום אחר ומתישב כאן, וקתמר קרא שמותר לקנות מבניהם אשר יהיו לך מבנות אלף (סוטה ג:). מן הנולדים בארצכם. שאמו מארצכם וילדתו שם (יבמות עח:). בנים הנולדים בארצכם והם בני התושבים, דהיינו אחרים שנשאו בארצכם נשים אתה רשאי לקנות (סוטה ג:). ולא מן הגרים בארצכם. ולא מן הבנים הנולדים לבני ארצכם במקום אחר מבנות אשר אומות והבילום לבניהם לגור שם (שם). שולב במקום אחר, שאמו מן אשר אומות ואתר כך בא לגור אצל אביו בארצכם, דרך אשה להיות במקומה ודרך איש לגלות, הלכך הנולדים בארץ ודאי אמו משבעה אומות, אבל הנולדים במקום אחר ודאי אמו משאר אומות, ומסתברא כי מעטינהו קרא היכא דאביו כנעני (יבמות עח:).

אפילו נדה נמי. אם קידש פנויה בימי נדותה לא להוו קידושין ואם בא עליה בנדתה יהא הולד ממזר: **אלמה אמר אביי.** ביבמות בהחולץ: **הכל מודים.** שמעון התימני דאמר מתחייבי כריתות מודה בבא על הנדה ור"ש דאמר מתחייבי לאוין מודה בבא על הסוטה דקינא לה ונסתרה דהויא עליו בלאו דלא יוכל בעלה וגו' כדאמר ביבמות (דף יא.): הא מה אני מקיים אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה: **שאין הולד ממזר.** שהרי עדיין קידושין עומדין בה: **מכדי.** הך היקישא דרבי יונה איכא לאקושי לאקושינהו שאר עריות לאחות אשה דלא ליהוו קידושין ואיכא לאקושינהו לנדה דהוו קידושין: **לחומרא.** לעשות הולד ממזר שהממזרות ע) תלוין בקידושין דכל מי שאין לה עליו קידושין הולד ממזר פ) (דילפינן לה מאשת איש ביבמות (דף מה.): מה אשת איש דלא תפסי בה קידושין והולד ממזר אף כל שאין עליו קידושין הולד ממזר): **אפילו.** שאר עריות בק"ו מיבמה לשוק שאין קידושין תופסין בה כדאמר רב (צ) ביבמות (דף יג.): מנין שאין קידושין תופסין ביבמה דכתיב ק) לא תהיה אשת איש המתה הולדה לא תהא בה הויה לזר: ה"ג **חייבי מיתות וחייבי כריתות לא כ"ש: א"ה שאר חייבי לאוין נמי.** נהי דלא אתי בק"ו נייתי בבנין אב במה מצינו ביבמה שהיא בלאו ואין קידושין תופסין בה אף כל שהוא בלאו אין קידושין תופסין בה: **בהדיא כתיב בהו. דתפסו.** ר"ה בבעולה לכ"ג ר"ל: **וכי יש אהובה לפני המקום.** כלומר וכי אהבתו או שנאתו של בעל תשובה לפני המקום לשנות דין הנחלה דין הגמלה בשבילה שהוצרך לכתוב לא יוכל לבכר את בן האהובה. **שנואה בנישואיה.** חייבי לאוין. **כי תהיינה.** אלמא אית בה הוייה. יבמה שהיא בלאו לא תפסי בה קדושי כמו שביארנו ביבמות פרק האשה רבה [צב, ב ד"ה ואי בעית אימא]. **חייבי מיתות וחייבי כריתות לא כ"ש.** **חייבי לאוין נמי.** נילף במה מצינו, דנהי דליכא ק"ו ניתי במה מצינו שלא יהיו קדושין תופסין בחייבי לאוין ושהולד ממזר. **בהדיא כתיב בהו.** דתפסי. וכי יש. כלומר וכי אהבתו של בעל או שנאתו חשובה לפני המקום לשנות דין הנחלה

הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר.

פי' בקונטרס ביבמות (דף מט.) נדה משום דכתיב תהיה ב) בנדתה דמשמע יש לה הויה ואע"ג דקיימא בכרת מ"מ לא הוי ממזר ג) ובא על הסוטה כו' כגון אשמה שזיינתה דאסורה לבעלה דנפקא לן ביבמות פ"ק (דף יא.): מייתורא דאחרי אשר הוטמאה דכתיב גבי מחזיר גרושתו ואע"ג דחייבי לאוין הוא שהרי הויא עליו בלאו דלא יוכל בעלה לשוב לקחתה ואם כן הוה לן למימר דהולד ממזר מליבא דר"ע מ"מ מודה הכא בסוטה דאין הולד ממזר שהרי עדיין קידושין תופסין בה משמע מתוך לשון הקונטרס שאינו מודה אלא בסוטה שלא יצאת מתחת בעלה דהכי משמע לישנא שהרי עדיין קידושין תופסין בה כלומר הקידושין שנתקדשה בהן כבר אבל מחזיר סוטתו כלומר שגרשה וחזר ונכנסה לא מיירי דבהא לא מודה ר"ע דודאי הולד ממזר וקשה דהא בפרק יש מותרות (יבמות דף פה.) משמע בהדיא דאפילו מחזיר סוטתו ד) שאין הולד ממזר דקאמר התם מחזיר סוטתו איכא בייגיהו א) וא"כ לא שייך בה טעמא דפיסח בקונטרס שפיסח הטעם דמשום הכי לא ממזר משום דעדיין קידושין תופסין בה לכך אומר ר"י דידעינן בסוטה דתפסי בה קידושין אף במחזיר סוטתו ואין הולד ממזר ממשמעות דהאי קרא דמפיק מייה (שם דף יא.): דסוטה אסור להחזיר דהיינו מלא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה וכתיב להיות לו לאשה דמשמע שאם החזירה איכא הויה וכיון דתפסי בה קידושין אין הולד ממזר מיהו קשה דהא עיקר קרא במחזיר גרושתו הוא דכתיב ואפ"ה אמר ר"ע דמחזיר גרושתו לא תפסי בה קידושין וגם הולד ממזר כדאמר פרק החולץ (שם מד.). ולא דרשי' להיות לו לאשה לשון הויה ובמחזיר סוטתו דלא אתיא אלא מדרשא אמר דתפסי בה קידושי ודרשינן להיות לו לאשה לשון הויה ואין סברא לומר כן לכך אומר ה"ר שלמה מדרינו"ש דיש לישב פי' הקונט' דכיון דכל זמן דלא גרשה לא יהא הולד ממזר כדפי' אין לומר דמשום שגרשה יהא איסור נוסף דמה גריעותא יש בה אחר הגירושין יותר מלפני הגירושין וכיון דסברא הוי לומר דלאחר גירושין נמי אין הולד ממזר הכי נמי איכא למימר דתפסי בה קידושין דהא בהא תליא מילתא ה):

לחומרא מקשינן. וא"ת אדרבה חומרא לומר דתפסי בה קידושין לאוסרה לעלמא ב) וי"ל דאדרבה חומרא הוא לומר דלא תפסי בה דמתוך כך אנו אומרים דהולד ממזר דאי הוו תפסי בה קידושין הייתי אומר אין הולד ממזר ולא הייתי לומד אלא חייבי כריתות מזקוקת יבם שלא אביו והייתי אומר שבכולן אין הולד ממזר כמו בנדה אבל אחר דלא תפסי בה קידושין ו) יש לנו לומר שיהו כולן למדות מזקוקת אביו וא"ת לרבי יהושע דאמר אין ממזר מחייבי כריתות מאי חומרא איכא למימר דלא תפסי בה קידושין וי"ל דלשמועינן ליה דאמרי ז) פגום מיהא הוי ואי תפסי בה קידושין אפילו פגום לא הוי: **ומה יבמה שהיא בלאו לא תפסי בה קידושין.** וא"ת אמאי לא קאמר נדה תוכיח שהיא בכרת ותפסי בה קידושין אף אני אביא כל הערות שבכרת וי"ל דק"ו זה אינו אלא גילוי מילתא בעלמא דיש לנו להקיש לאחות אשה ואין לנו לומר נדה תוכיח ג): **וכי יש אהובה ושנואה לפני המקום.** ואין לפרש דלדקא ד) ורשעת קאמר דאם כן לא היה צריך לומר לא יוכל לבכר לאחוז משום ט) דאמיה רשעה יפסיד בנה שהוא בכור נחלתו אבל השתא כיון דרעה בנישואין דחייבי לאוין ס"ד דלאו בנו גמור הוא: **בן יוסף.** שמרבה ממזרים בישראל (כתובות כט:). שמרבה פסולים בישראל (לעיל סד.). **לו ביאה בישראל.** הבא על אשה שאין לו בה היתר ביאה (כתובות כט:). כל אים בישראל שאין ביאתו מותרת באשה שיצא עליה, הולד שנולד מאותה ביאה ממזר (לעיל סד.). **שבו לכם פה.** אלעזר עבד אברהם הוה (יבמות סב.).

אפילו נדה נמי אלמה ו) אמר אביי א) הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר אמר חזקיה אמר קרא [1] ותהי נדתה עליו [2] אפילו בשעת נדתה תהא בה הויה מכדי איכא ג) לאקושה לנדה ואיכא לאקושה לאחות אשה מאי חזית דמקשת להו לאחות אשה ג) אקשה לנדה ד) קולא וחומרא לחומרא מקשינן רב אחא בר יעקב אמר אתיא בק"ו מיבמה ומה יבמה שהיא בלאו לא תפסי בה קידושין ה) חייבי מיתות וחייבי כריתות לא כל שכן אי הכי שאר חייבי לאוין נמי ו) אמר ז) רב פפא חייבי לאוין בהדיא כתיב בהו [2] כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וכי יש שנואה לפני המקום ואהובה לפני המקום אלא אהובה אהובה בנישואיה שנואה שנוא' בנישואיה [3] וקאמר רחמנא כי תהיין ולר"ע דאמר ח) אין קידושין תופסין בחייבי לאוין כי תהיין במאי מוקים באלמנה לכ"ג וכר' סימאי ט) דתניא רבי סימאי אומר מן הכל היה ר"ע עושה ממזר חוץ מאלמנה לכהן גדול שהרי אמרה תורה [3] לא י) יחלל חילולים עושה ואין עושה ממזרות ולר' ישבב דאמר בואו ונצווח על עקיבא בן יוסף שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר הניחא לר' ישבב אי לאפוקי מדר' סימאי קאתי שפיר אלא אי טעמא דנפשיה קאמר ואפי' חייבי עשה במאי מוקים לה בבעולה לכ"ג ומאי שנא משום דהוי ליה עשה שאין שוה בכל ורבנן אדמוקי לה בחייבי לאוין נוקמא בחייבי עשה הני חייבי עשה ט) במאי נינהו אי שתיהן מצריות שתיהן שנואות אי אחת מצרית ואחת ישראלית שתי נשים מעם אחד בעינן אי בעולה לכהן גדול מי כתיב תהיין לכהן ורבי עקיבא בעל כורחיך ג) שבקיה לקרא דהוי דחיק ומוקי אנפשיה: וכל מי שאין לה עליו וכו': שפחה כנענית מנלן אמר רב הונא ד) אמר קרא [4] שבו לכם פה עם ט) החמור עם הדומה לחמור אשכחן דלא תפסי בה קדושי ולדה

אחר דקינא לה ונסתרה דהויא עליו בלאו דלא יוכל בעלה וגו' כדאמר ביבמות (דף יא.): הא מה אני מקיים אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה: **שאין הולד ממזר.** שהרי עדיין קידושין עומדין בה: **מכדי.** ה) הך היקישא דרבי יונה איכא לאקושי לאקושינהו שאר עריות לאחות אשה דלא ליהוו קידושין ואיכא לאקושינהו לנדה דהוו קידושין: **לחומרא.** לעשות הולד ממזר שהממזרות ע) תלוין בקידושין דכל מי שאין לה עליו קידושין הולד ממזר פ) (דילפינן לה מאשת איש ביבמות (דף מה.): מה אשת איש דלא תפסי בה קידושין והולד ממזר אף כל שאין עליו קידושין הולד ממזר): **אפילו.** שאר עריות בק"ו מיבמה לשוק שאין קידושין תופסין בה כדאמר רב (צ) ביבמות (דף יג.): מנין שאין קידושין תופסין ביבמה דכתיב ק) לא תהיה אשת איש המתה הולדה לא תהא בה הויה לזר: ה"ג **חייבי מיתות וחייבי כריתות לא כ"ש: א"ה שאר חייבי לאוין נמי.** נהי דלא אתי בק"ו נייתי בבנין אב במה מצינו ביבמה שהיא בלאו ואין קידושין תופסין בה אף כל שהוא בלאו אין קידושין תופסין בה: **בהדיא כתיב בהו.** דתפסו: **וכי יש אהובה לפני המקום.** כלומר וכי אהבתו או שנאתו של בעל תשובה לפני המקום לשנות דין הנחלה דין הגמלה בשבילה שהוצרך לכתוב לא יוכל לבכר את בן האהובה. **שנואה בנישואיה.** חייבי לאוין. **כי תהיינה.** אלמא אית בה הוייה. יבמה שהיא בלאו לא תפסי בה קדושי כמו שביארנו ביבמות פרק האשה רבה [צב, ב ד"ה ואי בעית אימא]. **חייבי מיתות וחייבי כריתות לא כ"ש.** **חייבי לאוין נמי.** נילף במה מצינו, דנהי דליכא ק"ו ניתי במה מצינו שלא יהיו קדושין תופסין בחייבי לאוין ושהולד ממזר. **בהדיא כתיב בהו.** דתפסי. וכי יש. כלומר וכי אהבתו של בעל או שנאתו חשובה לפני המקום לשנות דין הנחלה בשבילה שהוצרך לכתוב לא יוכל לבכר את בן האהובה. **שנואה בנישואיה.** חייבי לאוין. **כי תהיינה.** אלמא אית בה הוייה.

הגהות הב"ח

(א) רש"ל ד"ה אמיא וכו' ביבמות. נ"ב פרק האשה רבה דף לב: (ב) ד"ה בבעולה לכ"ג וכו' אבל אמו זונה היא. נ"ב ולפי דרבי אליעזר דס"ל עשה אוכם אף בפנויה מ"מ אשכחן בממזאת כן איתא בגמ' ביבמות דף נט ע"ב:

מוסף תוספות

א. למ"ד דאורייתא הא נמי דאורייתא ואית לה כתובה וכו' והיינו ע"כ במחזיר סוטה דאי בבמקים כיון דנואי לית לה כתובה אלמא מדאית לה כתובה תפסי בה קדושי. תוס' הרא"ש. ב. דאם בא עליה אפי' אחד מן הרחוקים יתחייב עליה מיתה. רשב"ם. ג. דרב אחא בר יעקב אהקישא דר' יונה סמיך ולתרוצי מאי דמקשינן מאי חזית דסמכת להו לאחות אשה קא אתי וכיון דמסייע ק"ו למילף מאחות אשה אע"ג דאיכא למימר נדה תוכיח מכריע הוא למילף מאחות אישה ולא מנדה. שלמ"ל.

תוס' ר"י הזקן

אפילו נדה. אם קדש נדה לא יהיו קדושין ואם בא על הנדה יהיה הולד ממזר. הא דאביי בהחולץ [יבמות מט, א]. הכל מודים. שמעון התימני ורבי עקיבא דפליגי התם. לאחות אשה. לחומרא דלא ליהוו קדושי והולד ממזר. לנדה. לקולא והוו קדושי ואין הולד ממזר. בקל וחומר. כלומר שאר עריות חוץ מאחות אשה דלא תפסי בהו קדושי והולד ממזר נפקא מיבמה דאמר רחמנא [דברים כה, ה] לא תהיה לאיש זר לא תהא בה הויה לזר [יבמות יג, ב]. והך שיטה היא כמ"ד דיבמה לשוק (אי) לא תפסי בה קדושי והולד ממזר, אי לרבי עקיבא (בשאר) [כשאר] חייבי לאוין, אז לפיר"ש לרב כמו שביארנו בסוף החולץ [מט, ב ד"ה מספקא]. ומיהו ש"מ מיהא אהבילא דאפילו מ"ד דלא תפסי בה קדושי שהיא בלאו דהא אמר בהדיא מה

עין משפט נר מצוה

קח א מי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הלכה ל סמג לאוין קח טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף יג:

קט ב מי' פ"ד מהל' אישות הלכה יב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן מד סעיף ו:

קי ג מי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף ז [וסימן יח]:

קיא ד מי' שם הל' טו טוש"ע אה"ע סימן מד סעיף ח:

תורה אור השלם

1. וְאִם שָׁכֹב יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים וְכָל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא:
ויקרא טו כד

2. כִּי תִהְיֶין לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאַחַת שְׂנוּאָה וְהָאַחַת אֲהוּבָה וְיָלְדוּ לוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכוֹר לַשְּׂנִיאָה:
דברים כא טו

3. וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְיָ מְקַדְּשׁוֹ: ויקרא כא טו

4. וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל נַעֲרָיו שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר וַאֲנִי וְהַנַּעַר נֵלְכָה עַד כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם:
בראשית כב ה

מוסף רש"י

הכל מודים. ואפילו שמעון התימני, **בבא על הנדה.** אע"ג דקאי בכרת אין הולד ממזר (יבמות מט.). **ועל הסוטה.** אשת איש שזינתה וקיימא לן דאסורה לבעלה בפ"ק (שם יא.): מה אני מקיים אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה, ואע"ג דקאי בכרת אין הולד ממזר, הכא מודי דאין הולד ממזר, וכל שכן לאידך רבי עקיבא בר פלוגתא דשמעון התימני לא הוי ממזר משום דסוטה לאו מחייבי לאוין דשאר היא (יבמות מט:). **וכי יש שנואה לפני המקום.** לוקח היה לו להזכיר שאם זה היה אוהב את זו ושונא את זו אין הכבוד משמנה בכך, פשיטא שאם זה שונאה אין המקום שונאה (שם כב.). **שנואה בנישואיה.** בעבירה, **וקאמר רחמנא כי תהיין.** דאית בהו הויה (שם). **ולר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין.** אין קידושין תופסין לאשה האסורה על המקדשה בלאו, ורבנן פליגי עליה ואמרי בחייבי כריתות הוא דלא תפסי אבל בחייבי לאוין תפסי (סוטה יח:). בהחולץ (מד.): בגרייתא דהמחזיר גרושתו ר"ע אומר אין לו בה קידושין (כתובות כט:). **מן הכל היה ר"ע עושה ממזר.** כל העולים מחייבי לאוין (כתובות כט:). מן הכל שהן חייבי לאוין עושה ר"ע הולד ממזר דקסבר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין חוץ מאלמנה לכהן גדול (לעיל סד.). **שהרי אמרה תורה לא יקח.** ומקיף ליה ולא יחלל זרעו, מדין כהונה הוא מחללו ולא שם ממזרים עליהם (כתובות כט:). **שעשה חללים** ולא ממזרים (יבמות מט:). דמשמע חללין הוא עושה זרעו, שמחוללין מן הכהונה ואינו עושה ממזרין, וכיון דאין הולד ממזר ש"מ קדושין תופסין בחייבי לאוין דכהונה, דאי אין קדושין תופסין הוי הולד ממזר כדתנן בפרקין (קו:) כל שאין לה קדושין עליו הולד ממזר (לעיל סד.). **בואו ונצווח על עקיבא בן יוסף.** שמרבה ממזרים בישראל (כתובות כט:). שמרבה פסולים בישראל (לעיל סד.). **שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל.** הבא על אשה שאין לו בה היתר ביאה (כתובות כט:). כל אים בישראל שאין ביאתו מותרת באשה שיצא עליה, הולד שנולד מאותה ביאה ממזר (לעיל סד.). **שבו לכם פה.** אלעזר עבד אברהם הוה (יבמות סב.).

ולדה כמוה מנלן. לפוס ריהטא משמע דס"פ נימא דישראל הבא על השפחה הולד כשר והיכי נוכל להכשיר בלין קידושין ויש עבירה יותר מיש קידושין ויש עבירה [ט] ואמר דהולד הולך אחר הפגום וכי תימא דאמת לגמשמועינן דאפי' בא עליה ממזר הולד כמוה ויש לו תקנה בשחרור הא ליתא אלא לרבי טרפון (לקמן דף סט.) אבל לרבנן לא ורבאה דס"פ ולדה כמוה מנא לן שלא יהא קרוי בנו לשום דבר ואפילו כבנו ממזר לא הוי לא ליורשו ולא לטמא לו ולא לייבם אשת אחיו [י] ולא לפטור אשת אביו מיבום:

אמר קרא לא תתחתן בם. פירש בקונטרס לא יהא לך בהם תורת חתנות מיהו קשה שהרי הלי קרא לא מיירי [כ] בעובדי כוכבים דהא גבי ז' עממים הוא דכתיב כדאמר בפרק הערל (יבמות דף עו.) אמר רבא בגרותן לית להו חתנות פירוש איסור לא תתחתן יש בהם וגיותן לית להן חתנות לא שייך בהו חתנות לעבור עליו משום לא תתחתן לכך פר"ת דגמרא דמייתי קרא לא תתחתן הוי כמו וגומר ומסיפא דקרא דריש דכתיב בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך משמע שאין בה קיחה [א] והקשה ר"ר יעקב מאורליינ"ש ואימא ה"מ לכתחילה אבל בדיעבד תפסי בה קידושין דכה"ג אמר לעיל (דף סז:) גבי לא יקח איש את אשת אביו ותירץ מהר"ר יצחק שי"ש דאין ה"נ אלא סמך אלא מתחתן ואלא תקח דהוי כמו תרי קראי חד לכתחילה וחד לדיעבד ואע"ג [ב] דאמר לא תתחתן אייריי בגירות ה"מ בתר דידענא מסקנא דילפינן דלא תפסי בה קדושין מקרא אחרינא לקמן בסמוך אבל אי לאו הכי טוב היה לאוקמא קרא דלא תתחתן לומר דלא תפסי בה קידושין מלאוקמא בגירות:

בנך הבא מישראלית קרוי בנך. פי' בקונטרס דכתיב כי יסיר את בנך מאחרי דקאי אבתך לא תתן לבנו ובתו לבנו משום דכי יסיר בנו בן בתך מאחרי והוא קרוי בנך אבל בנך הבא מן העובדת כוכבים ומבנך אינו קרוי בנך אלא בנה מדלא קאמר על בתו לא תקח לבנך כי תסיר בנך מאחרי [ג] אמר רבינא שמע מינה [ד] (בנך הבא מן העובדת כוכבים) כו' [ה] [וא"ת] רבינא היינו דברי רבי יוחנן ומה בא לחדש רבינא מה שלא פירש רבי יוחנן דקאמר רבינא שמע מינה לכך פירש רבינו תם דכי יסיר את בנך קאי אבתו לא תקח לבנך וה"ק כי יסיר החותן את בנך שהוא חתנו מאחרי [ו] ומדלא חש הכתוב על בן הבן שמע מינה בנך הנולד לך מאשתך קרוי בנך לפי שהוא מישראל ומישראלית ואין אותו הבא מבנך ומן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה ודייק מלשונו דכי יסיר את בנך דמשמע מיעוט וממעט בן בנך מדלא כתיב כי יסירם או כי יסיר את זרעך אבל אכתי לא ידענא מעובד כוכבים הבא על ישראלית מה דינו ואתא רבינא וקאמר שמע מינה בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך מדלא כתיב גבי בתך לא תתן לבנו כי יסיר את בתך מאחרי ונידון מינה דעליה הקפיד רחמנא כדדייקינן גבי בתו לא תקח לבנך ומדלא קאמר הכי [ז] שמע מינה דבן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך והקפיד קרא אחרוייהו ולכך לא כתב כי יסיר את בתך מאחרי דמשמע מיעוטו מבן בתו עוד פר"ת דכי יסיר קאי אבתו לא תקח לבנך כדמפרש אחותן קאי וה"ק כי יסיר החותן את בנך מאחרי שאין הזרע הבא מהן מתייחס אחר בנך אלא אחר העובדת כוכבים והיינו דאמר ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך והיא הסרה דקאמר קרא ובנך הבא מן הישראלית קרוי בנך דקאמר שמואל ורבי יוחנן (ביבמות דף יח.) [ח] לא פירשו כלום בעובד כוכבים הבא על בת ישראל דמילתייהו בישראל הבא מן הישראלית שבעלה ישראל קאמר דהוי בנך ורבינא בא לדקדק שמע מינה בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך מדלא כתיב כי יסיר את בתך הנשואה לעובד כוכבים ליכא הסרה [ט] שהזרע המתייחס אחריה ופי' זה קשה לר"י דכי יסיר משמע דמייריי בהסרת ירלת שמים כדדרשינן כי יסיר לרבות כל המסירים ומתרגמינן ארי יטעון ית בנך מבתר דחלתי לכך גרסה כפר"ת לשון [י] שפיר [כ]: **הניחא לר"ש.** פי' דדריש טעמא דקראי ה"נ אמר טעמא דחיתון דאי לא כתיב כי יסיר ה"א מסברא דמיירי משבעה עממים לפי שהם אדוקין בעבודת כוכבים יותר משאר אומות [כא] ולפיכך לא תתחתן וכתב רחמנא כי יסיר לרבות כל המסירין אלא לרבנן דלא דרשי טעמא דקרא א"כ אי לאו קרא יתירא ה"א לא תתחתן מייריי בכל האומות ואיצטריך כי יסיר לומר דוקא בשבעה עממים [כב] א"כ בשאר אומות מנליה [כג]: אלא בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי נמי בנך (יבמות כג. וכעי"ז שם יז.). **ההוא בשבעה גוים כתיב.** ושאר עובדות כוכבים מנלן דולדה כמוה (שם כג.). **הניחא לר"ש דדריש טעמא דקרא.** וכבר נמי לדידיה ניחא דאי נמי לא מפרש קרא טעמא הוא דריש טעמא דחיתון משום כי יסיר את בנך ולא איצטריך קרא לפרושי טעמא ואייתר קרא כי יסיר לגרום דוקא בשבעה עממים [כד] א"כ בשאר אומות מנליה [כה]: אלא מיהא לא תשמע מינה כדאמרינן ביבמות (דף מה:) דממזר מאשת אביו יליף מה אשת אב דאין לו עליה קידושין אבל יש לו קידושין על אחרת ועלה כתיב שהולד ממזר דסמיך ליה לא יבא ממזר אף כל שאין לו עליה קידושין אבל יש לו קידושין על אחרת לאפוקי עובד כוכבים דלית ליה קידושין כלל: [כו] **פסול מיקרי.** כשאר נולדים בעבירה מחייבי לאוין או עשה שאינן ממזרים: **אלא בשבעה אומות כתיב.** לא תתחתן בם וכי יסיר בשבעה גוים שבא"י הוא דכתיב שאר אומות מנלן: **דדריש טעמא דקרא.** בב"מ (דף קטו.) גבי אלמנה דקאמר עשירה ממשכנין אותה עניה לא ממשכנין אותה דטעמא מאי אמר רחמנא לא תחבול בגד אלמנה [כז] מפני שאתה צריך להחזיר לה עבוטה לערב ומתוך כך שאתה יולא ונכנס תמיד אצלה שחרית למשכן וערבית להחזיר אתה משיאה שם רע בשכנותיה. והכי נמי דריש טעמא דחיתון משום כי יסיר ולא איצטריך קרא לפרושי טעמא ואייתר ליה כי יסיר לרבות שאר [כח] אומות. אלא לרבנן איצטריך קרא לפרושי טעמא בז' אומות גופייהו ולמעוטי שאר אומות שאינן אדוקין בעבודת כוכבים כמותן כדקי"ל (חולין דף יג.:) אומות שבחוצה לארץ לאו עובדי עבודת כוכבים הן אלא מנהג אבותיהם בידיהם ולא אייתר ליה ריבוא ושאר אומות מנלן. ודכוותיה אמר בסנהדרין (דף כא.) גבי לא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו [כט] דלר"ש הוי האי לא יסור יתורא דבלאו פירושא דקרא הוי דרשי' ביה טעמא ולרבנן דלא דרשינן טעמא דקרא בעלמא הכא פריש קרא טעמא: **ואחר כן.** לאחר שתשהא כפי גזירת הכתוב שהתיר לך יפת תואר והיתה לך כתיב [כט] דריש בה הויה אבל מעיקרא קודם היתר לא קרינן בה והיתה [ל]: **וילדו לו.** שמתיחס אחר אביו: **לא קרינן ביה וילדו לו.** אלא אחריה הוא מתיחס: **א"ה שפחה נמי.** דולדה כמוה תיפוק לן מהאי קרא דהא לא קרינן בה כי תהיין דכתיב (בראשית כב) עם החמור עם הדומה לחמור: האומר

מסורת הש"ס

[א] [עי' תוס' כתובות כט. סד"ה אלו וכ"כ עוד בסמ"ע ע"ז לו: ד"ה דכתיב וכו' אפילפ דקרא קמסיך ע"ש], [ב] יבמות יח. כב., [ג] [יבמות כב. ע"ש היטב], [ד] סס (יח.) [נח:] כב. מה. סח: לקמן עה:, [ה] [ע"ז לו:], [ו] לעיל כא. גיטין מט: סוטה ח. יבמות כג. ב"מ קטו. סנהדרין נח: כא. [מכות ב:] יומא מב:, [ז] [יבמות כג. בשינוי גדול וע"ש תוס' ד"ה מאן תנא], [ח] [בדפו"ר: מאחריי, וכמדפ"ל], [ט] [ע"ל אחר ד"ה בנך], [י] [בדפו"ר: ישראלית], [כ] [בדפו"ר נוסף: ישראל], [ל] [דבריס כד, יח], [מ] [ר"אומות" ליתא בדפו"ר וא"ה בס"ל, ובכמ"י: ממיריין], [נ] [סס יח, יח], [ס] [בדפו"ר: דיש], [ע] [ר"א והכי"ל קא בטר אומות מייריי דכתיב ובנים שביו דאילו בשבעה אומות כתיב לא תחתן בם כל שמה וילדו כו'. מ"מ], [פ] [נדפ"ל דאמרינן (לעיל סו ע"ב)], [צ] [בהגהות רא"מ הורביץ מגיה לר' אליעזר, ועיין רש"ש], [ק] [יבמות כב ע"א, ע"ש], [ר] [בדפו"ר: בעוכיים, וכ"ה בתוס"ר], [ש] [בדפו"ר: דל', ונדל"ל דאמרינן דלא תתחתן], [ת] [ל"ל בן בתך הבא מן העובד כוכבים], [א] [וא"ת מופיע בדפו"ר, וכנראה נשמט בדפו"י ובמהרש"א הגיה וקשה, ע"ש], [ב] [נראה דלעיל מראה מקום צריך להיות אחר מיבת שמואל. ור' יוחנן הוא בשמעתין], [ג] [בתוס' יבמות נוסף: משום], [ד] [בדפו"ר: שפי'. ובדפו"ז: שפירש], ונדל"ל], [ה] [עי' תוס' יבמות יח. ד"ה ואין בנך], [ו] [יתכן שיש להוסיף: בתותם], [ז] [אל"ל אבנו], [ח] [נראה דהוא דיבור חדש ול"ל: הולד ממזר. ואתא רבינא לאשמועינן],

גליון הש"ם

רש"י ד"ה לימא קסבר רבינא כו' דלא שדינן כו'. עי' לקמן עה ע"ב תד"ה ורבי ישמעאל ומהרש"א שם:

מוסף רש"י

כי יסיר את בנך מאחרי. מדלא כתיב כי תסיר שמע מינה הכי קאמר בתך לא תתן לבנו כי יסיר בעל בתך את בתך שתלך לו בתך מאחרי, אבל אבתו לא תקח לבנך לא קמהדר ולא קריבן ביה כי תסיר בת העובד כוכבים שילכה לו בתך אחר בעלה לו בתך קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך (יבמות כג.). דלפי נמי יולדת בן לעובדת כוכבים לא בנך מיקרי ולא קרינן ביה כי תסיר את בנך (שם יז. ובעי"ז דברים ז ד). ש"מ **בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך.** מדכתיב כי יסיר את בנך ומוקמינן ליה בבן שתלך בתך לעובד כוכבים, אלמא עובדות כוכבים **ושאר עובדות כוכבים** מקרי בנך לגבי בתך. ולא

האומר לשפחתו. מעוברת: **הרי את בת חורין.** בגט שחרור זה וולד עבד: **ולדה כמוה.** משחרר כדיליף בסיפא שנאמר האשה וילדיה תהיה לאדוניה בזמן שהאשה לאדוניה הולד [ב] שתלד לאדוניה אין האשה לאדוניה אין הולד לאדוניה: **מאי פלגודא.** היכא שמעינן מהאי קרא דברייו קיימין: **אמר רבא אדרבי יוסי הגלילי.** האי קרא אדרבי יוסי קאי ולדה כמוה משום שנא׳ כו׳: **מתני׳ יכולין ממזרין ליטהר.** מפסול זרעם שלא יהו בניהם ממזרים: **בנה עבד.** ואין ממזר דהא ולדה כמוה: **בן חורין.** ומותר בישראלית: **הרי זה עבד ממזר.** בגמרא יליף לה טעמא: **גמ׳ לכתחילה קאמר.** ממזר נושא שפחה דקסבר דכי כתיב [ג] לא יהיה קדש בישראל כשר כתיב ולא בממזר: **או דיעבד קאמר.** ממזר שנשא שפחה אבל לכתחילה לא ישא דהא ישראל הוא וקרינא ביה לא יהיה קדש (דברים כג) דמתרגמינן לא יסב גברא וגו׳ דשפחה הרי היא כבהמה ובילותיה הפקר וקדישות: **טיהרה את הזכרים.** שילכו למקום שאין מכירין ויאמר עבד אני ונושא שפחה ואין מוחה בידו: **ואם הנקבות לא טיהרה.** אין דרך אשה לגלות ממקומה ולבקש תחבולות לינשא בסתר מאחר שיש מוחין בידה אלמא ר׳ טרפון דיעבד קאמר דאי לכתחילה כיון דאין מוחין בידה ממזרת נמי תניסב לעבד: **עבד כנעני אין לו חיים.** אינו מתיחס אחר אביו דכתיב (בראשית כב) עם החמור עם הדומה לחמור כבהמה שאין הולד כרוך אחרי האב הילכך אי מינסבא לעבדא לא מהני מידי: **אי אקדמיתך אטהרתיך לנבך.** אם הייתי מכירך קודם שנשאת אשה הייתי משילך עלה לטהר בניך: **שפיר.** שהיה אומר לו ליקח שפחה: **מאי ניהו.** מאי הוה אמר ליה איסורא לא היה מינסיב עלה למיעבד. ומשני דמינסיב לו עלה ואמר ליה זיל גנוב ותיזדבן לעבד עברי ותהא שפחה מותרת לך דמכרוהו בית דין רבו מוסר לו שפחה כנענית ולא מוכר עצמו [ד] ולהכי נקט זיל גנוב. והוא הדין נמי מצי לאקשויי מי שרי לאנסובי עלה למיגנב אלא מקשינא אחרת סלקיה דאי הוה מקשי ליה הא הוה מצי ליה לשנויי אלא דאמר ליה מכור עצמך לעבד עברי וכרבי אליעזר דאמר בפרק קמא (לעיל דף יד:) זה וזה רבו מוסר לו שפחה כנענית: **והאמר מר.** במסכת ערכין: **אלא בזמן שהיובל נוהג.** דמצי למקרי ביה עד שנת היובל יעבוד [ה] עמך [ו]: **לא יצא לו.** דור אחריו הוא מושך דהכי משמע דור עשירי לא יצא אפילו אין בו לד ממזרות אלא מאותו: **כולד במעי בהמה דמי.** שאין מתייחס אחר אביו כלל:

אלא אי אמרת דיעבד מאי נינהו. פי׳ הקונטרס מאי האי דקאמר ליה איסורא לא הוה מנסיב ליה עלה למיעבד וה״ה נמי כשא״ל זיל גנוב ותיזדבן בעבד עברי דהוה מצי לאקשויי ומי שרי להשיאו עלה לגנוב ולעשות איסורא אלא גמרא פריך שפיר עוי״ל דאי הוה מקשה ליה הכי הוה [ז] ליה לשנויי דאמר ליה זיל ומכור עצמך וכו׳ אליעזר דאמר (לעיל דף יד:) אחד זה ואחד זה רבו מוסר לו שפחה כנענית [ח]:

האומר [ט] לשפחתו הרי את בת חורין וולדך עבד הולד כמותה דברי ר׳ יוסי הגלילי וחכ״א [א] דבריו קיימים משום שנאמר [1] האשה וילדיה תהיה לאדוניה מאי תלמודא אמר רבא אדרבי יוסי הגלילי: **מתני׳** ר׳ טרפון אומר [ב] יכולין ממזרין ליטהר כיצד ממזר שנשא שפחה [ג] הולד עבד שיחררו נמצא הבן בן חורין [ד] רבי אליעזר אומר הרי זה עבד ממזר: **גמ׳** איבעיא להו רבי טרפון לכתחילה קאמר או דיעבד קאמר תא שמע אמרו לו לרבי טרפון טיהרת את הזכרים ולא טיהרת את הנקיבות ואי אמרת לכתחילה קאמר ממזרת נמי תינסיב לעבדא עבד אין לו חיים תא שמע דאושפזיכניה דרבי שמלאי ממזר הוה ואמר ליה אי אקדמתך טהרתינהו לבנך אי אמרת בשלמא לכתחילה שפיר אלא אי אמרת דיעבד מאי ניהו דמנסיב ליה עצה [א] ואמר ליה זיל גנוב ואיזדבן בעבד עברי ובשני דר׳ שמלאי עבד עברי מי הוה והאמר מר [ה] אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אלא לאו שמע מינה רבי טרפון לכתחילה קאמר [ו] שמע מינה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר׳ טרפון: רבי אליעזר אומר הרי זה עבד ממזר: אמר ר׳ אלעזר מאי טעמיה דרבי אליעזר דאמר קרא [2] לו הלך אחר פסולו ורבנן ההוא [ז] בישראל שנשא ממזרת [ח] סלקא דעתך אמינא [3] למשפחותם לבית אבותם כתיב אתא לו אפקיה ורבי אליעזר לאו אע״ג דכתב למשפחותם לבית אבותם אתא לו אפקיה הכא נמי אף ע״ג דכתיב האשה וילדיה תהיה לאדוניה אתא לו אפקיה ורבנן כל ולד במעי שפחה כנענית כולד במעי בהמה דמי:

הדרן עלך האומר

[ט] **עשרה** יוחסין עלו מבבל [י] כהני לויי ישראלי חללי גירי וחרורי ממזירי נתיני שתוקי ואסופי [יא] כהני לויי וישראלי מותרין לבא זה בזה [יב] לויי ישראלי חללי גירי וחרורי מותרין לבא זה בזה [יג] גירי וחרורי [יד] ממזירי ונתיני שתוקי ואסופי כולם מותרין לבא זה בזה ואלו הם שתוקי [טו] כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו [טז] אסופי כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא אמו אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי: **גמ׳** עשרה יוחסים עלו מבבל: מאי איריא דתני עלו מבבל ניתני הלכו לארץ ישראל מילתא אגב אורחיה קמ״ל [יז] כדתניא [4] וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה׳ אלהיך מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל וארץ ישראל גבוה מכל הארצות בשלמא בית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל היינו דכתיב דברי עלמא [יח] ולהכי נקט זיל גנוב. והוא הדין נמי מצי לאקשויי מי שרי לאנסובי עלה למיגנב אלא מקשינא אחרת סלקיה דאי הוה מקשי ליה הא הוה מצי ליה לשנויי אלא דאמר ליה מכור עצמך לעבד עברי וכרבי אליעזר דאמר בפרק קמא (לעיל דף יד:) זה וזה רבו מוסר לו שפחה כנענית: **והאמר מר.** במסכת ערכין: **אלא בזמן שהיובל נוהג.** דמצי למקרי ביה עד שנת היובל יעבוד [יט] עמך [כ]: **לא יצא לו.** דור אחריו הוא מושך דהכי משמע דור עשירי לא יצא אפילו אין בו לד ממזרות אלא מאותו: **כולד במעי בהמה דמי.** שאין מתייחס אחר אביו כלל:

הדרן עלך האומר

עשרה יוחסין עלו מבבל. כשעלו בני הגולה. ובגמרא מפרש לה דאשמועינן שמשפחות שבבבל מיוחסות הן שהפרים עזרא כל הפסולין משם והוליכן עמו [כא]: **חללין.** כהנים חללין שנולדו מפסולי כהונה: **וחרורי.** משוחררי: **נתיני.** גבעונים שמלו בימי יהושע ואמרינן ביבמות (דף עח:) **דוד גזר עליהם: שתוקי ואסופי.** מפרש להו ואזיל איזהו שתוקי כו׳: **לויי וישראלי חללי גירי וחרורי מותרים לבא זה בזה.** אבל כהנים בחללי גירי וחרורי לא שחללה בלאו וגיורת ומשוחררת בחזקת זונה [כב]: **גירי וחרורי ממזרים כו׳ מותרים לבא זה בזה.** דקסבר קהל גרים לא איקרי קהל [כג] ולא הוזהרו ממזרים לבא בקהל גרים אבל לויים ישראלים בממזרי לא ושתוקי ואסופי ספק ממזרים הם ומותרים להתערב בממזרים כדאמר בגמרא (לקמן דף עג.) בקהל ודאי הוא דלא יבא בקהל ספק יבא: **ואינו מכיר את אביו.** וכשקורא [כד] פלוני אבא אמו משתקתו: **בדוקי.** בגמרא [כה] מפרש ליה: **גמ׳ מילתא אגב אורחיה קא משמע לן.** על פי דרכו שהיה הולך ומדבר דבריו ליוחסין השמיענו ולמדנו דבר חדש בלישנא דנקט ולמדנו עוד ממנו דל״י גבוה מבבל: **בשלמא בית המקדש גבוה.** דשמעת מינה דהא בארץ ישראל משמעי קרא: **דברי**

הבנים. **אלא אי אמרת.** טעמא דרבי טרפון דיעבד, אבל לכתחלה אסור, ודאי רבי שמלאי לא משיאו עצה שיגנוב ועבד עברי שמכרוהו ב״ד מותר בשפחה ולא מוכר עצמו [לעיל יד, ב], ולהכי נקט זיל גנוב. והוא הדין דמצי לאקשויי מי שרי לאנסובי עצה למגנב, אלא דהוה מתרץ ליה דס״ל כר׳ אליעזר דאמר [שם] אפילו מוכר עצמו רבו מוסר לו שפחה כנענית. **והאמר מר.** במסכת ערכין [כט, א]. **אין דין עבד עברי נוהג [אלא בזמן שהיובל נוהג].** דקרינן ביה עד שנת היובל יעבוד עמך [ויקרא כה, מ]. **הלכה כרבי טרפון.** דממזר נושא שפחה אפילו לכתחלה דאפילו איסורא דרבנן ליכא שלא גזרו על השפחה לממזר מפני תקנת בניו. **סליק פירקא. מתני׳.** עשרה יוחסין עלו. כשעלו (לגולה) [בני הגולה]. **חללי.** כהנים שנולדו מן [ב] הפסולות לכהונה. **חרורי.** משוחררים. **נתיני.** גבעונים שמלו בימי יהושע ואמרינן ביבמות [עח, ב] דדוד גזר עליהם. **לבא.** כהני לויי וישראלי מותרים לשאת זה את זה. אבל חללה היא בלאו לכהן וגיורת ומשוחררת ספק זונות נינהו. **גרי.** קסבר לא אקרו קהל.

מסורת הש״ס

[א] ממורה כה:, [ב] ימות עמ״, [ג] [ימות פה:], [ד] גיטין סה. ערכין כט., [ה] [נכת״י טוסף: כתיב], [ו] ימות פה., [ז] [נע״י טוסף: לגרך], [ח] סה עו. [לקמן עד.], [ט] [נכת״י טוסף: לגרך ישראל גבוהה מבבל], [י] זבחים נד: סנהדרין פז., [יא] [בדפו״ר שתוליד], [יב] [דברים כג], [יג] [לעיל יד ע״ב], [יד] [ויקרא כה, מ. וע״פ ערכין כט ע״ב], [טו] [נכת״י שבבי״ף טוסף: לגרך ישראל], [טז] [ימות פה., לגרך ישראל], [יז] [בדפו״ר הוה לשיטוי ליה. ונדל״ל הוה מצי לשיטוי ליה], [יח] [וע״ע תוס׳ לעיל ד״ה ולדה ומיהו [הסמיי], טו ע״ב ד״ה ומיהו], [יט] [נדל״ל מן הפסולין. וכ״ה בכת״י שבבי״ף].

תורה אור השלם

1. אם אֲדֹנָיו יִתֶּן לוֹ אִשָּׁה וְיָלְדָה לוֹ בָנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וִילָדֶיהָ תִּהְיֶה לַאדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְגַפּוֹ: שמות כא ד
2. לֹא יָבֹא מַמְזֵר בְּקָהָל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לוֹ בְּקָהָל יְיָ: דברים כג ג
3. נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קְהָת מִתּוֹךְ בְּנֵי לֵוִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם: במדבר ד ב
4. כִּי יִפָּלֵא מִמְּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נֶגַע לְנֶגַע דִּבְרֵי רִיבֹת בִּשְׁעָרֶיךָ וְקַמְתָּ וָעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: דברים יז ח

מוסף רש״י

הולד כמותה. משוחרר, **דבריו קיימין.** והולד **עבד** (תמורה כה:). **מאי תלמודא.** קרא משמע טפי כר׳ יוסי הגלילי, דמשמע דהולדות הולכין אחר האם (שם). **אין עבד עברי נוהג.** לאיש ממכר בזמן הזה (ערכין כט.). **אלא בזמן שהיובל נוהג.** דבעינן ושיש אל משפחתו תשובו (גיטין סה.).

הדרן עלך האומר

שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל. וקמת ועלית אל המקום, שמע מינה אין לך עיר בארץ ישראל שאין יושבים גבוה ממנה (סנהדרין פז.). **מכל שערין קרי עליה משה לבית המקדש** (זבחים נד:).

עין משפט נר מצוה

קיג א מיי׳ פ״ז מהל׳ עבדים הלכה ה טוש״ע י״ד סימן רסז סעיף קפ:
קיד ב מיי׳ פט״ו מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ג סמג לאוין קח טוש״ע אה״ע סימן ד סעיף כ:
קטז ג מיי׳ פ״ח מהל׳ עבדים הל׳ י סמג עשין פג טוש״ע י״ד סימן רסז סעיף יד:
קטז ד מיי׳ פט״ו מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ל סמג לאוין קח טוש״ע אה״ע סימן ד סעיף כ:
קיז ה מיי׳ שם הל׳ ג טוש״ע שם סעיף יח:
א ו מיי׳ פי״ט מהל׳ איסורי ביאה הל׳ טו טוש״ע אה״ע סימן ח סעיף ג:
ב ז מיי׳ שם הלכה טז טוש״ע שם סעיף ב ג:
ג ח מיי׳ פט״ו שם הל׳ גג:
ד ט מיי׳ שם הלכה יב:
ה י מיי׳ שם הלכה יג טוש״ע אה״ע סימן ד סעיף לא:

הגהות הב״ח

(א) במשנה שנשא שפחה בנה עבד: (ב) רש״י ד״ה אלא וכו׳ עמך הס״ל ומ״כ מ״ה לו. לא יצא לו:

הגהות מהר״ב רנשבורג

א] גמ׳ ומ״ל זיל גנוב ואיזדבן בעבד עברי. מה שמקשים העולם שמקבא מלא לאם בגבו יצא בגבו יצא והכא ע״כ לא היה נשוי לאם כן מאי קאמר רבי שמלאי אי אקדימתך אלא ר״ל מקמי שנשא וכפרש״י קושיא זו כתובה על ספר דברי דוד להט״ז פרשת משפטים והכריח מזה דמה שאמר הפסוק בגבו יצא היינו שאין האדון יכול לכופו אבל אם הוא רוצה מותר בשפחה וכמ״ש גם המ״ל פ״ג מהל׳ עבדים הל׳ ד׳ בשם הריטב״א ישוב״ה ודו״ק:

תוס׳ ר״י הזקן

אין לו חיים. לעולם לכתחלה מותר, ואפילו הכי ממזרת אין לה תקנה שאם תנשא לעבד אין הבן מתייחס אחריו אלא אחריה ונמצא שהוא ממזר. **אם** קדמתיך. אם הכתרתי קודם שנשאת אשה הייתי משיאך עצה שבניה יהיו כשרים. לכתחלה. ממזר בשפחה מותר, היינו שהיה משיאו לישא שפחה וישחרר

סט: עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

ומבני לוי לא מצאתי שם. וא"ת והא אמרי' במתניתין עשרה יוחסין עלו מבבל וקא חשיב לויס ויש לומר דכל הלויס שעלו עמו היו קלולי בהונות ואינם ראויס לשורר שירה של דוכן[ה]: **שאני התם** דריע חזקתייהו. פי' בקונטרס במה שאין אוכלין בקדשים ולא נהירא דמכל מקום איכא למיחש דילמא אתו לאסוקינהו מתרומה לקדשים ומקדשים ליוחסין ונראה לפרש דריע חזקתייהו לפי שבקשו כתב יחוסס ולא מצאו[א]:

[**ואלא** מאי גדולה חזקה.[ב] בשלמא למ"ד אין מעלין היינו גדולה חזקה דלא ע"ג דהוי לן למיגזר דילמא אתי לאסוקינהו ליוחסין דהא לית ליה [ג] ריע חזקתייהו אפ"ה לא גזרי' אלא למ"ד מעלין דאית ליה סברא דריע חזקתייהו מאי גדולה חזקה הא דלא גזרינן הכא משום דריע חזקתייהו. מ"ן]

[1]דברי ריבות בשעריך וקמת ועלית אלא ארץ ישראל גבוה מכל ארצות מנלן דכתיב [2]לכן הנה ימים באים נאם ה' [ד]לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את [3]בני ישראל מארץ [ג]צפון ומכל הארצות אשר הדחתים שם מאי איריא דתני עלו מבבל נתני עלו לארץ ישראל מסייע ליה לרבי אלעזר דאמר [ד]ר' אלעזר לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה ועלה איתמר אביי אמר עלו מאיליהם תנן ורבא אמר העלום תנן וקמיפלגי בדרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה ועלה אביי לית ליה דרבי אלעזר רבא אית ליה דרבי אלעזר איבעית אימא דכולי עלמא אית להו דרבי אלעזר והכא בהא קא מיפלגי מר סבר אפרושי אפרושינהו ומנפשייהו סליקו ומר סבר בעל כרחייהו אסוקינהו בשלמא למאן דאמר עלו היינו דאמר רב יהודה אמר שמואל [ה]כל ארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל אלא למ"ד העלום מידע ידעינהו נהי דידעי לההוא דרא לדרא אחריני לא ידעי [ו]בשלמא למאן דאמר עלו היינו דכתיב [3]ואקבצם אל הנהר הבא [ז]על אחוה ונחנה שם ימים שלשה ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי שם אלא למאן דאמר העלום הא מיזהר זהירי נהי דאיזהור בפסולים בכשירים לא איזדהור: כהני לויי וישראלי: מנלן דסליקו דכתיב [4]וישבו הכהנים והלוים ומן העם והמשוררים והשוערים והנתינים בעריהם וכל ישראל בעריהם: [ח]חללי גירי וחרורי: חללי מנלן [ט]דתניא ר' יוסי אומר גדולה חזקה שנא' [5]ומבני הכהנים בני חביה בני הקוץ בני ברזילי אשר לקח מבנות ברזילי הגלעדי אשה ויקרא על שמם אלה בקשו כתבם המתייחשים ולא נמצאו ויגואלו מן הכהונה ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד [י]כהן לאורים [כ]ותומים ואמר להם הרי אתם בחזקתכם במה הייתם אוכלים בגולה בקדשי הגבול אף כאן[כ] נמי בקדשי הגבול ולמאן דאמר [א]מעלים מתרומה ליוחסין הני דאכול בתרומה אתו לאסוקינהו שאני התם דריע חזקתייהו ואלא מאי גדולה חזקה דמעיקרא אכול בתרומה דרבנן ולבסוף אכול בתרומה דאורייתא ואיבעית אימא לעולם השתא נמי בדרבנן אכול בדאורייתא לא אכול [ב]וכי מסקינן מתרומה ליוחסין מדאורייתא מדרבנן לא מסקינן אי הכי מאי גדולה חזקה דמעיקרא ליכא למיגזר משום תרומה דאורייתא לבסוף אף ע"ג דאיכא למיגזר משום תרומה דאורייתא בדרבנן אכול בדאורייתא לא אכול והכתיב ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים בקדש הקדשים הוא דלא יאכל הא כל מידי ניכול הכי קאמר לא מידי דמיקרי קדש ולא מידי דמיקרי קדשים לא מידי דמיקרי קדש דכתיב [6]וכל זר לא יאכל קדש ולא מידי דמיקרי קדשים דאמר קרא [7]ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל [מ]ואמר מר [ג]במורם מן הקדשים לא

[1]דברי ריבות בשעריך וקמת ועלית אלא ארץ ישראל גבוה מכל ארצות מנלן דכתיב [2]לכן הנה ימים באים נאם ה' [ד]לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את [3]בני ישראל מארץ [ג]צפון ומכל הארצות אשר הדחתים שם מאי איריא דתני עלו מבבל נתני עלו לארץ ישראל מסייע ליה לרבי אלעזר דאמר [ד]ר' אלעזר לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה ועלה

דברי ריבות בשעריך וקמת ועלית וגו'. מכאן שהמקדש גבוה מכל ארץ ישראל דכל גלדיה סתם [ו] וכתב ועלית: **אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון.** דהיינו בבל ומכל הארצות אשר הדחתים שם וכתיב אשר העלה: **מסייע ליה לרבי אלעזר.** דנקט תנא דידן לישנא [ד] יתירא לאשמועינן שכל עלמו של עזרא לנקות את בבל נתכוון לפי שראה אותם שנתערבו בהן וראה שהיו חכמי הדור עולין עמו ואין עוד בבבל שיתעסק לבדוק בהן לייחסן עמד והפריש פסוליהן והוליכן עמו והדור שראו הפרשתם הכירו בהם ולא חשש שיתערבו בהן אלו הפסולין העולים ולדורות הבאים נמי כיון דאמר מר (לקמן דף עו:) לשכת הגזית היתה שם ששם היו יושבים מייחסי כהונה ולויה בכל יום מיזהר זהירי בפסולי: **העלום.** על כרחם: **אפרושי אפרושינהו.** ומתוך שהופרשו הכירו בהם אנשי מקומם וידעו שלא יתערבו עוד בהם: **ומנפשייהו סליקו.** לאחר ישראל שלא יכירו בהם: **בשלמא למ"ד.** שעלו מאליהם ולא הכירו בהם העולים עמהם כל כך היינו דאחר ישראל עיסה לבבל ספק יחוס הוא אבל בבל שנעשית בבל כסולת נקיה ובני ארץ ישראל לא הכירום כל כך ויש שנדבקו עמהם: **עיסה.** ספק עירובין כעיסה זו שמערבין בה שאור מים וקמחא מלח וסובין: **כל הארצות עיסה.** פסולת אבל ארץ ישראל לפי שבני ארץ ישראל עסוקין לבדוק ביוחסים לפי שהכהנים מצויים שם: **וארץ ישראל עיסה לבבל.** שעזרא הפרישם [ז] ולא משם: **אלא למ"ד העלום מנן.** הואיל ובעל כרחם העלום עם אלו יצא קול פסול עליהם והכל ידעו בפסולן ונזהרו בהם כל העולים: **ואבינה בעם.** מי היה ומי לא היה ש"מ לא ידע עזרא מי עלה עמו ומי לא עלה עמו וסבור שהיו שם לויים כשרים ולא מצא לוויים לעבודה אלא מאותן שקצלו בהונות ידיהם בשייהם ואמרו איך נשיר את שיר ה' וגו' במזמור על הנהרות בבל (תהלים קלז) שאמר להם נבוכד נצר שירו לנו משיר ציון עמדו וקצלו בהונות ידיהם בשייהם ואמרו לו איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר לא נשיר לא נאמר אלא איך נשיר אין לנו במה למשמש בנימי הכנורות [ח] מאותן עלו ומן הכשרים לא מצא לפי שהיו יושבים בבבל בשלוה והעולים בירושלים היו בעוני ובטורח המלאכה ובאימת כל [ט]סביבותיה והקר לויי דקתני מתניתין מהנך דלא חזו לעבודה היו: **מזהר זהירי בהו.** יודע היה מי עלה ומי לא עלה: **גדולה חזקה.** יש לסמוך עליה יפה: **בקשו לחבם המחייחשים.** כתב יחוסס: **הפרשתא.** נחמיה בן חכליה קרוי כן בספר עזרא [י]. ובגמרת ירושלמי [יא] נמצא שעל שם שהיה משקה למלך היה צריך לשתות קודם שלא יחשדוהו שמא הטיל סם המות במשקה המלך התירו לו יין של עובדי כוכבים לשתות לכך נקרא התרשתא: **עד עמוד הכהן לאורים ותומים.** כאדם שאומר לחבירו עד שיבא משיח [יא] לאורים ותומים לא היו בבית שני: **ואמר להם כו'.** מדכתיב מקדש הקדשים שמעינן דלא אסירי בתרומה אלא מקדשי המקדש: **אמר להם.** תרומה אינו יכול לאסור עליכם מפני חזקתכם שהוחזקתם בבבל לאכלה: **קדשי הגבול.** תרומה הנאכלת בכל מקום: **אף כאן כו'.** אלמא מדכתיב ויגואלו שמע מינה נתחללו מן הכהונה והיינו אלא חללים: **מעלין מתרומה ליוחסין.** הרואה כהן אוכל בתרומה במקומו אין צריך לבדוק אחריו ביוחסין ונושא כהן בתו הני כהני כיון דאכלי בתרומה אתי לאסוקינהו ואמאי לא חש לה נחמיה דלא לאסוקינהו: **שאני התם דריע חזקתייהו.** לא איצטריך למיחש להאי דכיון דשאר כהנים אוכלים בקדשי המקדש והם נגואלו מהם הורע חזקתם ויש בהם היכר ולא אתי לאסוקינהו: **ואלא.** כיון דליכא למגזר מידי מאי גדולה חזקה דאמר רבי יוסי מאי רבותא לא היה לו לומר אלא מנין לחזקה כו' מדקאמר גדולה רבותא אשמועינן דאע"ג דאיכא לד איסור השתא טפי מעיקרא סמכינן עלה: **בתרומה דרבנן.** תרומת חוץ לארץ: **תרומה דאורייתא.** משבאו לארץ: **השתא נמי תרומה דרבנן היא.** דאכול כדמעיקרא ומאי ניהו תרומת פירות וירק: **בתרומה דאורייתא.** דגן ותירוש ויצהר: **ליכא למיגזר משום תרומה אחרת.** דלא חזאי בגייהו: **וכל זר לא יאכל קדש.** כל אותו הענין מדבר בתרומה ולא בקדשים דכתיב [ב] ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים וליכא לאוקמי אלא בתרומה שמחוסר כפורים מותר [ג] בה: **ולא מידי דאיקרי קדשים.** חזה ושוק של שלמים דאשכחן דאיקרי קדשים: **במורם מן הקדשים.** חזה ושוק: לא יאכל קדש. בתרומה משמע, דכתיב בפרשה לעיל מינה ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים ואוקמינן בתרומה, ביגמא בטבול (שם). ולא במידי דמיקרי קדשים. אפילו חזה ושוק של שלמים הנאכלים לנשי הכהנים ולעבדיהם (שם). ואמור מר. ביגמא בפרק יש מותרות (פז.) בנא כהן שניסא לישראל ועשאה אלמנה וגרושה וחזא בה דלא אכלה מושבה בת אביה ילפינן, מכלל דמעיקרא לא אכלה, ומילתיה דרב חסדא מבתרומת נפקא, דא"כ דהוה קרא לנבעלה לפסול לה אתא, ליכתוב בקדשים לא אתא, מאי בתרומה, ש"מ הכי קאמר יש לך אחרת שאוכלת בקדשים כגון תרומה ואינה אוכלת במורם, ואיזו זו אחרת, דסמיך לה ובא כהן כי תהיה אלמנה, והכי תריצנא להאי מילתא בפרק אלמנה (יבמות פז.).

עין משפט נר מצוה

ו א ב מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הל' ד:

ז ג מיי' פ"ו מהלכות תרומות הלכה ז:

תורה אור השלם

1. כִּי יִפָּלֵא מִמְּךָ דָּבָר לְמִשְׁפַּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נֶגַע לְנָגַע דִּבְרֵי רִיבֹת בִּשְׁעָרֶיךָ וְקַמְתָּ וָעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: דברים יז ח

2. לָכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם יְיָ וְלֹא יֹאמַרוּ עוֹד חַי יְיָ אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: כִּי אִם חַי יְיָ אֲשֶׁר הֶעֱלָה וְאֲשֶׁר הֵבִיא אֶת זֶרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צָפוֹנָה וּמִכֹּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדַּחְתִּים שָׁם וְיָשְׁבוּ עַל אַדְמָתָם: ירמיהו כג ז - ח

3. וְאֶקְבְּצֵם אֶל הַנָּהָר הַבָּא אֶל אַהֲוָא וַנַּחֲנָה שָׁם יָמִים שְׁלֹשָׁה וְאֶבִינָה בָּעָם וּבַכֹּהֲנִים וּמִבְּנֵי לֵוִי לֹא מָצָאתִי שָׁם: עזרא ח טו

4. וַיֵּשְׁבוּ הַכֹּהֲנִים וְהַלְּוִיִּם וּמִן הָעָם וְהַמְשֹׁרְרִים וְהַשּׁוֹעֲרִים וְהַנְתִינִים בְּעָרֵיהֶם וְכָל יִשְׂרָאֵל בְּעָרֵיהֶם: עזרא ב ע

5. וּמִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים בְּנֵי חֲבָיָה בְּנֵי הַקּוֹץ בְּנֵי בַרְזִלַּי אֲשֶׁר לָקַח מִבְּנוֹת בַּרְזִלַּי הַגִּלְעָדִי אִשָּׁה וַיִּקָּרֵא עַל שְׁמָם: אֵלֶּה בִּקְשׁוּ כִתְבָם הַמִּתְיַחֲשִׂים וְלֹא נִמְצָאוּ וַיִּגְאֲלוּ מִן הַכְּהֻנָּה: וַיֹּאמֶר הַתִּרְשָׁתָא לָהֶם אֲשֶׁר לֹא יֹאכְלוּ מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים עַד עֲמֹד כֹּהֵן לְאוּרִים וּלְתֻמִּים: עזרא ב סא - סג

6. וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ: ויקרא כב י

7. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִוא בְּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל: ויקרא כב יב

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה על עמוד וכו' לאורים ותומים. נ"ב ע"י בסוטה דף מח ע"ב:

מוסף תוספות

א. שכיון שאבד כתב היחוס שלהם נודע פסולם לכל וקלא אית להו וליכא למיחש בהו. ליעב"ל.

תוס' ר"י הזקן

גמ'. גדולה חזקה. כלומר ראוי לסמוך עליה. **כתבם המתיחסים.** כתב היחס. **התרשתא.** הוא נחמיה בן חכליה. ובתלמוד ירושלמי נמצא על שם שהיה משקה למלך התירו לו יינם של עובדי כוכבים לשתות לכך נקרא התרשתא. עד עמוד הכהן. כלומר עד שיתברר, דאורים ותומים לא היו בבית שני. בקדשי הגבול. תרומה. ויגואלו. ויתחללו מן הכהונה, והיינו חללין. ליוחסין. ונושא כהן בתו, וכיון שראו אותם אוכלים בתרומה ישא כהן בתם, ונמצא שנושא בת חלל. ריע חזקייהו. פיר"ש דשאר כהנים אוכלים בקדשי המקדש והם אינם אוכלים. והעיקר שלא מצאו כתב יחוסם כמו שכתבנו בכתובות פרק האשה. **תרומה דרבנן.** תרומת חוצה לארץ. **תרומה דאורייתא.** תרומת הארץ. **לא אכול.** אלא בתרומה דרבנן כגון תרומת פירות וירק. תרומה דאורייתא. דגן ותירוש ויצהר. ומאי מקדש הקדשים דמשמע הא לשאר מילי אכול. ה"ק לא במידי דאיקרי קדש. דכתיב זר לא יאכל קדש. קדשים דרבנן*.

*אולי צ"ל דלא אכלי רק קדשים דרבנן (ד"ו).

מוסף רש"י

אשר העלה וגו' ומכל הארצות אשר הדחתים שם. ושבו על אדמתם, שמע מינה דאדמתם גבוה מכל הארצות, דכתיב העלה (סנהדרין פז.). **כל הארצות עיסה לארץ ישראל.** כל הארצות הרי הן אצל בבל כעיסה המעורבת, שאין ניכר בה מה בתוכה, כך כל המשפחות ספק (כתובות קיא.). כעיסה שהיא מעורבת, ונשם ר' משה מרומ"ט שמעתי עיסה כספולת עגבים שנפתתו משקה שלהם (לקמן עא.). גדולה חזקה. שאין צ"ל יכולין להוליא דבר מחזקתו (כתובות כד:). **בקשו כתבם המתייחשים.** שיהו הכהנים כשרים, לפי שהתחתנו הכהנים בגולה בנויי הארץ וילדו להם בנים לכתיב בספר עזרא, והם חללים, שהלכו הגולים בגולה להתייחס כשעלו מן הגולה לשרת בבנין שני (שם). ויגואלו. נפסלו מלשון (מלאכי ג) לחם מגואל (כתובות שם). **התרשתא.** הוא נחמיה בן חכליה וכן כתוב בספר עזרא (שם. ועי' נחמיה ח). **עד עמוד כהן לאורים ותומים.** כלומר שאומר לחכיו עד שיבא המשיח, דאורים ותומים לא הוו במקדש שני כדאמרינן בסדר יומא (כתובות שם. ועי' סוטה מח:). **מקדש הקדשים.** דוקא מקדשי המקדש פסלינהו אבל תרומה שהיו רגילין בה בגולה לא אסר עליהם משום דהוחזקו בה (כתובות שם). **בקדשי הגבול.** תרומה, שהיא נוהגת בגבולין חוץ למקדש ולירושלים (שם). מאי גדולה חזקה. דקאמר ר' יוסי, למה לנו לחזק להשפיע חזקתם כי מה יש לחזק לבטלה (שם כה.). **בתרומה דרבנן.** שהרי בגולה היו שאין שם תרומה מן התורה, דכל מצות שהיא תלויה בארץ אינם נוהגות אלא בארץ אבול. תרומת פירות האילן וירק, **בדאורייתא.** דגן תירוש ויצהר, לא אכול. ומשום הכי לא קשיא למ"ד מעלין מתרומה ליוחסין, דכי מסקינן ליוחסין מתרומה דאורייתא כו' (שם). דאיכא למיגזר משום תרומה דאורייתא. שהרי נאכלת בא ומצויה שם תרומה גמורה דאורייתא, מה שלא היה מצוי להם בגולה ויש לחוש פן יאכילום בה (שם). **לא מידי דמיקרי קדש.** וכיון דמיקרי קדש. **דכתיב וכל זר תרומה** (שם). **דכתיב וכל זר** אשר העלה וגו' ומכל הארצות אשר הדחתים שם. ושבו על אדמתם, שמע מינה דאדמתם גבוה מכל הארצות, דכתיב העלה (סנהדרין פז.). **כל הארצות עיסה לארץ ישראל.** כל הארצות הרי הן אצל בבל כעיסה המעורבת, שאין ניכר בה מה בתוכה, כך כל המשפחות ספק (כתובות קיא.). כעיסה שהיא מעורבת, ונשם ר' משה מרומ"ט שמעתי עיסה כספולת עגבים שנפתתו משקה שלהם (לקמן עא.). גדולה חזקה. שאין צ"ל יכולין להוליא דבר מחזקתו (כתובות כד:). **בקשו כתבם המתייחשים.** שיהו הכהנים כשרים, לפי שהתחתנו הכהנים בגולה בנויי הארץ וילדו להם בנים לכתיב בספר עזרא, והם חללים, שהלכו הגולים בגולה להתייחס כשעלו מן הגולה לשרת בבנין שני (שם). ויגואלו. נפסלו מלשון (מלאכי ג) לחם מגואל (כתובות שם). **התרשתא.** הוא נחמיה בן חכליה וכן כתוב בספר עזרא (שם. ועי' נחמיה ח). **עד עמוד כהן לאורים ותומים.** כלומר שאומר לחכיו עד שיבא המשיח, דאורים ותומים לא הוו במקדש שני כדאמרינן בסדר יומא (כתובות שם. ועי' סוטה מח:). **מקדש הקדשים.** דוקא מקדשי המקדש פסלינהו אבל תרומה שהיו רגילין בה בגולה לא אסר עליהם משום דהוחזקו בה (כתובות שם). **בקדשי הגבול.** תרומה, שהיא נוהגת בגבולין חוץ למקדש ולירושלים (שם). מאי גדולה חזקה. דקאמר ר' יוסי, למה לנו לחזק להשפיע חזקתם כי מה יש לחזק לבטלה (שם כה.). **בתרומה דרבנן.** שהרי בגולה היו שאין שם תרומה מן התורה, דכל מצות שהיא תלויה בארץ אינם נוהגות אלא בארץ אבול. תרומת פירות האילן וירק, **בדאורייתא.** דגן תירוש ויצהר, לא אכול. ומשום הכי לא קשיא למ"ד מעלין מתרומה ליוחסין, דכי מסקינן ליוחסין מתרומה דאורייתא כו' (שם). דאיכא למיגזר משום תרומה דאורייתא. שהרי נאכלת בא ומצויה שם תרומה גמורה דאורייתא, מה שלא היה מצוי להם בגולה ויש לחוש פן יאכילום בה (שם). **לא מידי דמיקרי קדש.** וכיון דמיקרי קדש. **דכתיב וכל זר תרומה** (שם). **דכתיב וכל זר**

מסורת הש"ס

ה) [ל"ל ולא יאמרו], ב) [ל"ל אמרו], ג) [ל"ל זרע בית], ד) [ל"ל לפוכה], ד) [לקמן עא:], ה) [כתובות קיא], [לקמן עא. ע"ש], ו) יבמות פו:, ז) [ל"ל אל אהוא], ח) [מהרש"ל מוחק כל הפיסקא], ט) כתובות כד:, י) [בדפו"ר: הכהן. ועי' רש"ש], כ) [ל"ל ולתומים], ל) [בכת"י נוסף: אלבו], מ) יבמות סח: פז. כתובות כה., נ) [בע"י: דמכל דלדיה סתם כמיב ועלית], ס) [ר"ש מיומר. רש"ש], ע) [בדפו"י: ויגאלו], פ) [מדרש תהלים מזמור קלז, ע"ש], צ) [בדפו"ר: סביבותיהם], ק) [נחמיה ח, ט], ר) [דפיקרין ה"ל], ש) [ויקרא כג], ת) [יבמות עד ע"ב], א) [וע"ע תוס' יבמות פו ע"ב ד"ה ומנין], ב) [מהרש"ל: דבשלמא], ג) [מהרש"ל: דריע]

לא תאכל: גירי וחרורי: מנלן אמר רב חסדא דאמר קרא [1]וכל הנבדל מטומאת גויי הארץ אליהם: ממזרי: מנלן דכתיב [2]וישמע סנבלט החרוני וטוביה העבד העמוני וכתיב [3]כי רבים ביהודה בעלי שבועה לו כי חתן הוא לשכניה בן ארח ויהוחנן בנו לקח את בת משלם בן ברכיה [6]קסבר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר[3] הניחא למ"ד הולד ממזר אלא למאן דאמר [א]הולד כשר מאי איכא למימר ותו ממאי דהוו ליה בני דילמא לא הוו ליה בני ותו ממאי דהכא הוו להו וסליקו דילמא התם הוו אלא מהכא [4]ואלה העולים מתל מלח תל חרשא כרוב אדון ואמר ולא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם אם מישראל הם תל מלח אלו בני אדם שדומים מעשיהם למעשה סדום שנהפכה לתל מלח תל חרשא זה שקורא אבא ואמו משתקתו ולא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם אם מישראל הם זה הוא אסופי שנאסף מן השוק כרוב אדון ואמר אמר רבי אבהו אמר אדון אני אמרתי יהיו ישראל לפני חשובים ככרוב והם שמו עצמם כנמר איכא דאמרי אמר רבי אבהו אמר אדון אע"פ ששמו עצמם כנמר הן חשובים לפני ככרוב אמר רבה בר בר[3] חנה כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו מעלה עליו הכתוב כאילו חרשו לכל העולם כולו וזרעו מלח שנאמר ואלה העולים מתל מלח תל חרשא אמר רבה בר רב אדא אמר רב [2]כל הנושא אשה לשום ממון הויין לו בנים שאינן מהוגנים שנאמר [5]בה' בגדו כי בנים זרים ילדו ושמא תאמר ממון פלט תלמוד לומר עתה יאכלם חדש את חלקיהם ושמא תאמר חלקו ולא חלקה תלמוד לומר חלקיהם ושמא תאמר לזמן מרובה ת"ל חדש מאי משמע אמר רב נחמן בר יצחק חדש נכנס וחדש יצא וממונם אבד ואמר רבה בר רב אדא ואמרי לה אמר רבי סלא אמר רב המנונא [7]כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו אליהו כופתו והקב"ה רוצעו [8]ותנא על כולם אליהו כותב והקב"ה חותם אוי לו לפוסל את זרעו ולפוגם את משפחתו ולנושא אשה שאינה הוגנת לו[1] [א] אליהו כופתו והקב"ה רוצעו [9]וכל הפוסל פסול ואינו מדבר [ב] בשבחא לעולם ואמר שמואל [10]במומו פוסל ההוא גברא דמנהרדעא דעל לבי מטבחיא בפומבדיתא אמר להו הבו לי בישרא אמרו ליה נטר עד דשקיל לשמעיה דרב יהודה בר יחזקאל וניתיב לך אמר מאן יהודה בר שויסקאל דקדים לי דשקל מן קמאי אזלו אמרו ליה לרב יהודה[11] שמתיה אמרו רגיל דקרי אינשי עבדי אכריז עליה דעבדא הוא[12] אזל ההוא אזמניה לדינא לקמיה דרב נחמן אייתי פיתקא דהזמנא אזל רב יהודה לקמיה דרב הונא אמר ליה איזיל או לא איזיל אמר ליה [13]מיזל[14] לא מיבעי לך למיזל משום דגברא רבה את אלא משום יקרא דבי נשיאה קום זיל אתא אשכחיה דקעביד מעקה אמר ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב הונא בר אידי אמר שמואל [15]כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור אסור בעשיית מלאכה בפני שלשה א"ל פורתא דגונדריתא הוא דקא עבידנא א"ל מי סניא מעקה דכתיב באורייתא או מחיצה דאמור רבנן א"ל [16]יתיב מר אקרפיטא א"ל ומי סני [17]ספסל דאמור רבנן או איצטבא דאמרי אינשי א"ל ליכול מר אתרוגגא אמר ליה הכי אמר שמואל כל האומר אתרוגגא תילתא ברמות רוחא או אתרוג כדקריוה רבנן או אתרוגא דאמרי אינשי אמר ליה לישתי מר אנבגא אמר ליה מי סני איספרגוס דקריוה רבנן או אנפק דאמרי אינשי אמר ליה תיתי [18]דונג תשקינן אמר ליה הכי אמר שמואל [19]אין משתמשים באשה קטנה היא בפירוש אמר שמואל [1]אין משתמשים באשה כלל בין גדולה בין קטנה נשדר ליה מר שלמא לילתא א"ל הכי [2]אמר שמואל [3]קול באשה ערוה אפשר ע"י שליח א"ל הכי אמר שמואל אין

דף קט:) דמחי לאתתא דחבריה ומפילה ס"ל תהוי גבך עד דמעברא [5]הרי ממזרים לגבי ישראל: **חרשא.** לשון מחרישה[6]: **ביה אבוהם.** אביו: **וזרעם.** אמו: **זה אסופי.** דאילו שתוקי מכיר להודיע אמו שהיא מישראל והכא לא ידעו אם מישראל הם: **אמר אדון.** מסרס המקרא ודריש אדון כמו אדון אימר כמו אמר: **אדון.** הקב"ה: **ככרוב.** קדושים ככרובי הקדש כחיות הקדש דכתיב ביה (יחזקאל י) פני הכרוב: **כנמר.** כחיה זו שאינה מקפדת בזוג חבירתה: **לאילו חרשו לו'.** משום דלא יכלו להגיד יחוסם קרי להו תל מלח. חרשא לשון חורש: **בנים זרים.** מאשה פסולה לו ולשם ממון נסבה כדמסיים קרא יאכלם חדש את חלקיהם ממון שנשאה לשמו יאכלם בחדש אחד: **ושמא תאמר חלקו.** כגון נכסי לאן ברזל: **ולא חלקה.** כגון נכסי מלוג דהיא לאו איסורא עבדא שחזרה לישא למיוחס: **שאינה הוגנת.** פסולה לו: **כופתו.** הלוקה בב"ד כופתין שתי ידיו על העמוד במסכת מכות (דף כב:). כופתו קושרו: **רוצעו.** מלקיהו ברצועה: **ועל כולם.** כהניס לויים וישראלים: **אליהו כותב.** מאי דקאמר וחזיל אוי לו לפוסל זרעו ולפוגם את משפחתו כגון שנשא אשה שאינה הוגנת לו. [ב] (המי אליהו לאו אליהו דכתיב במקרא הוא דא"כ מקמי דהוה אתי מאן כפתיה אלא סב מלאך הוא שהוא סופר למעלה): **כל הפוסל.** מגדף תמיד את המשפחות הוא עצמו פסול. ואינו מדבר בשבחה [ב] לעולם אין דרכו של פסול לדבר בשבח הבריות לעולם: **נטר עד דשקיל שמעיה דרב יהודה.** המתן עד שיטול שלוחו של רב יהודה שעומד כאן ליטול: **בר שויסקל.** לשון גנאי גרגרן אוכל שויסקי לאי כדאמר בפסחים (דף לו.) באימורי פסח מגרים מאן ליתא לן דלא שויסקי עבדינהו בשם רבינו הלוי: **שמתיה.** כדאשכחן דמנדים לכבוד הרב במועד קטן (דף טז.): **אמרו ליה.** לרב יהודה רגיל ההוא גברא דקרי לאינשי עבדי: **לקמיה דרב הונא.** לימלך בו אם יש לו לילך לפני רב נחמן: **לא מיבעי לך למיזל.** לפני רב נחמן שאתה גדול ממנו ואתה רשאי בפומבדיתא. ורב נחמן רשאי בנהרדעא ודיין לרשאי גלותא וחתניה דבי נשיאה כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין דף קכד.) משום דרב נחמן חתני' דבי נשיאה הוא מזלזל בשמעתיה דר' יוחנן: **יקרא דבי נשיאה.** שהוא חתן הנשיא: **אסור לעשות מלאכה בפני שלשה.** שגנאי הוא ושפלות לדור שכפופים לזה שאין לו מי שיעשה מלאכתו: **דגונדריתא.** היינו מעקה באחד הלשונות: **מי סני.** כלומר מכוער ושנוי לשון תורה ולשון שאר בני אדם שאתה מדבר בעמקי שפה. ומתכוין היה רב יהודה לתופסו בדבריו [16] לקנטרו להודיעו שלא היה לו להנשא עליו להזמינו לפניו: **אקרפיטא.** ספסל: **תילתא ברמות רוחא.** מתוך ששלים רוחו גסה הוא משנה בדיבורו: **אנבגא.** כוס שהוא רציעת והיו רגילין לשתות כוס אחד ממשקה העשוי לשתותו שחרית וקוריהו אספרגוס במסכת ברכות (דף נא.): **אנפק.** כוס של רציעת ולשון אנפק היה שגור בפיהם: **תיתי דונג.** תבא בתי שכך שמה: **אין משתמשין באשה.** שלא ילמדנה להיות רגילה בין האנשים: **קטנה היא.** רב נחמן קאמר לה: **לילתא.** שם אשתו: **קול באשה ערוה.** שנאמר[6] השמיעני את קולך ואם אשאל בשלומה תשיבני: **אמר ליה רב נחמן אפשר.** לשלוח לה שאילת שלום ע"י שליח: אין

נא תאכל. ואפילו זרע אין לה ושבח אל בית אביה[8] מוחזקת לתרומה ואינה מוחזקת לאכול ושוקע[9]: **נשכניה בן ארח.** ישראל היה: **ומן ממאי דהוו להו בני.** לטוביה ולבנו מנשים הללו מבת שכניה ומבת משלם: **ומו.** אפי' היו להם ממאי דמבבל עלו אותם נשים ובניהם דילמא באלו ישראל נותרו בימי גדליה אותם שכניה ומשלם ושם נשאו טוביה ובנו את בנותיהם [10](ולא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם אם מישראל הם היינו שתוקי ואסופי): **למעשה סדום.** שהיו מגלי עריות דכתיב (בראשית יג) רעים וחטאים רעים בגופם וחטאים בממונם וממרינן בחלק (סנהדרין

מסורת הש"ם

[8] [בכת"י: וקסבר], [9] [לעיל סח ע"ב ע"ש], [10] [בכת"י: בר רב הונא], [11] מק' ד"ל פ"ק, [12] [בשאלתות סימן מ"ל פ' ואלה אותה תניא נמי הכי על כולם וכו'], [13] [בכת"י וע"ש נוסף: שכל הנוסח אשה שאינה הוגנת לו], [14] [בכת"י וע"ש נוסף: אפיק שיפורי ושמתיה אמרו ליה רגיל וכו'], [15] [עי' לעיל כח ע"ב], [16] [רש"ל מוחק מיזל], [17] [בכת"י וע"ש: ליתיב], [18] [בע"י הגי' אינטגא דאמור דבנן או אנפק דאמרי אינשי], [19] [ל"ל דיקר כ"ל בשאלתות], [20] לקמן פח:, [21] ברכות כד., [22] [ויקרא כב, יג], [23] [יבמות סח ע"ב], [24] רש"ל מ"ז, [25] [ברש"י שבע"י: והוו], [26] [ברש"י שבע"י: מתרשין], [27] רש"ל מ"ז [ברש"ל שלפי דפוס קראקא ראיתי לאדרבה שהוא מקיים וכתב דכן ל"ל ברש"י], [28] [ברש"י שבע"י: של עולם], [29] [ברש"י שבע"י: ולקנטרו וכו' להתנשא עליו], [30] [איר השיריים כ],

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הל"ג טוש"ע אה"ע סי' ד וסעי' ה וסעי' יט:

ט ב טוש"ע אה"ע סי' ב סעי' ח בהג"ה:

י ג ד מיי' פי"ט מהל' איסורי ביאה הל"ז טוש"ע אה"ע סי' ב סעיף ב:

יא ה טוש"ע חו"מ סי' ז סעי' ו וסי' קכד:

יב ו מיי' פכ"ה מהל' סנהדרין הל"ד סמג לאוין רח טוש"ע חו"מ סי' ח סעי' ד:

יג ז מיי' פכ"ז מהל' איסורי ביאה הל"ה סמג לאוין קט טוש"ע אה"ע סי' כ סעי' ה:

יד ח מיי' שם הל' ג טוש"ע חו"מ סי' עה סעי' ג:

תורה אור השלם

1. וַיֹּאכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַיֹּשְׁבִים מֵהַגּוֹלָה וְכֹל הַנִּבְדָּל מִטֻּמְאַת גּוֹיֵי הָאָרֶץ אֲלֵהֶם לִדְרֹשׁ לְיְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:
עזרא ו כא

2. וַיִּשְׁמַע סַנְבַלַּט הַחֹרֹנִי וְטוֹבִיָּה הָעֶבֶד הָעַמֹּנִי וַיֵּרַע לָהֶם רָעָה גְּדֹלָה אֲשֶׁר בָּא אָדָם לְבַקֵּשׁ טוֹבָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
נחמיה ב י

3. כִּי רַבִּים בִּיהוּדָה בַּעֲלֵי שְׁבוּעָה לוֹ כִּי חָתָן הוּא לְשְׁכַנְיָה בֶּן אָרַח וִיהוֹחָנָן בְּנוֹ לָקַח אֶת בַּת מְשֻׁלָּם בֶּן בֶּרֶכְיָה:
נחמיה ו יח

4. וְאֵלֶּה הָעוֹלִים מִתֵּל מֶלַח תֵּל חַרְשָׁא כְּרוּב אַדּוֹן וְאִמֵּר וְלֹא יָכְלוּ לְהַגִּיד בֵּית אֲבוֹתָם וְזַרְעָם אִם מִיִּשְׂרָאֵל הֵם:
נחמיה ז סא

5. בְּיְיָ בָּגָדוּ כִּי בָנִים זָרִים יָלָדוּ עַתָּה יֹאכְלֵם חֹדֶשׁ אֶת חֶלְקֵיהֶם:
הושע ה ז

תוס' ר"י הזקן

רב יהודה היה ראש בפומבדיתא. **נטר.** המתין עד שיטול שלוחו של רב יהודה. **בר שויסקל.** דרך גנאי אמר. ור"ש פירש גרגרן אוכל צלי ואשכחן בפסחים [צו, א] ודילמא שויסקל עבדו, כלומר צלי.

הגהות הגר"א

[א] גמ' ולנושא אשה שאינה הוגנת לו (אליהו כופתו והקב"ה רוצעו) תמ"מ וע"ב בע"ז ל"ג לה: **[ב]** שם ואינו מדבר בשבחו של עולם כל"ל:

אין שואלין בשלום אשה כלל. והא דאמר בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פז.) מיה שרה אשתך[ג] שאולין בשלום האשה על ידי בעלה היינו דוקא בשאילת שלום[א] אבל לשלוח לה בשלום[ב] אפילו ע"י בעלה אסור[ד]: **קשים גרים.** פי' בקונטרס לפי שאינם בקיאים במצות ומביאים פורענות ועוד שמלמדים את ישראל ממעשיהם וכו' וי"מ לפי שכל ישראל ערבין זה בזה[ג] ולאו מילתא היא דהא לא נתערבו בשביל הגרים כשקבלו התורה[ה] כדאמרינן בסוטה (דף לז:) נמצא לכל אחד מישראל שש מאות אלף וג' אלפים [ותק"ן בריתות] שכולן נתערבו זה בזה אלמא לא נתערבו מן הגרים שהרי הרבה ערב רב עלה אתם[ו] ויש מפרשים דקשין גרים לישראל כספחת לפי שהזיר הקב"ה עליהם[ז] בכ"ד מקומות שלא להונות אותם ואי אפשר שלא יערבום ויש מפרשים לפי שע"י הגרים ישראל בגלות כדאמר (פסחים דף פז:) מפני מה ישראל מפוזרים בכל אלונות יותר

אין שואלין בשלום אשה על ידי בעלה אמר ליה[ח] הכי אמר שמואל [א]אין שואלין בשלום אשה כלל שלחה ליה דביתהו שרי ליה תגריה דלא נישוויך כשאר[ט] עם הארץ א"ל מאי שיאטיה דמר הכא אמר ליה טסקא דהזמנותא שדר מר אבתראי אמר ליה השתא שותא דמר לא גמירנא טסקא דהזמנותא משדרנא למר אפיק דיסקא דהזמנותא מבי חדיה ואחזי ליה אמר ליה הא גברא והא דסקא אמר ליה הואיל ואתא מר להכא לישתעי מיליה כי היכי דלא לימרו מחנפי רבנן אהדדי אמר ליה מאי טעמא שמתיה מר להההוא גברא [ב]ציער שליחא דרבנן ונגדיה מר [ג]דרב מנגיד על מאן דמצער שלוחא דרבנן [ד]דעדיף מיניה עבדי ליה מאי טעמא אכריז מר עליה דעבדא הוא אמר ליה דרגיל דקרי אינשי עבדי [ה]ותני [ו]כל הפוסל פסול ואינו מדבר בשבחא לעולם ואמר שמואל [ז]במומו פוסל אימר דאמר שמואל למיחש ליה לאכרוזי עליה מי אמר אדהכי והכי [ח](אתא ההוא בר דיניה מנהרדעי) א"ל ההוא בר דיניה לרב יהודה לדידי קרית לי עבדא דאתינא מבית חשמונאי מלכא אמר ליה הכי [ט]אמר שמואל כל דאמר מדבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא א"ל לא סבר לה מר להא דא"ר אבא אמר רב הונא אמר רב [י]כל ת"ח שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו אמר ליה הא איכא רב מתנה דקאי כוותי רב מתנה לא חזייה לנהרדעא תליסר שני ההוא יומא[יא] אתא אמר ליה דכיר מר מאי אמר שמואל כי קאי חדא כרעא אגודא וחדא כרעא במברא א"ל הכי [יב]אמר שמואל כל דאמר מדבית חשמונאי מלכא קאתינא עבדא הוא דלא אישתיור מיניהו אלא ההיא רביתא דסלקא לאיגרא ורמיא קלא ואמרה כל דאמר מבית חשמונאי אנא עבדא הוא נפלה מאיגרא ומיתה אכרוז עליה דעבדא הוא ההוא יומא אקרען כמה כתובתא בנהרדעא כי קא נפיק נפקי אבתריה למירגמיה אמר להו אי שתיקו [יג]שתיקו ואי לא מגלינא עלייכו הא דאמר שמואל תרתי זרעייתא איכא בנהרדעא חדא מיקריא דבי יונה וחדא מיקריא דבי עורבתי וסימניך [יד]טמא טמא טהור טהור [טו]שדיוה לההוא ריגמא מידייהו וקם אטמא בנהר מלכא מכריז רב יהודה [יז]בפומבדיתא אדא ויונתן עבדי יהודה בר פפא ממזירא בטי בר טוביה ברמות רוחא לא שקיל גיטא דחירותא מכריז רבא במחוזא בלאי דנאי טלאי מלאי זגאי כולם לפסול אמר רב יהודה גובאי גבעונאי דורנוניתא דראי נתינאי אמר רב יוסף האי בי כובי דפומבדיתא כולם דעבדי אמר רב יהודה אמר שמואל ארבע מאות עבדים ואמרי לה ארבעת אלפים עבדים היו לו לפשחור בן אימר וכולם נטמעו בכהונה וכל כהן שיש בו עזות פנים אינו אלא מהם אמר אביי כולהו יתבן [יח]בשורא דבנהרדעא ופליגא דרבי אלעזר דאמר ר' אלעזר אם ראית כהן[יט] בעזות מצח אל תהרהר אחריו שנא' [1]ועמך כמריבי כהן אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רב כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו כשהקב"ה משרה שכינתו מעיד על כל השבטים ואין מעיד עליו שנאמר [2]שבטי יה עדות לישראל אימתי הוי עדות לישראל בזמן שהשבטים שבטי יה אמר ר' חמא ברבי חנינא כשהקב"ה משרה שכינתו אין משרה אלא על משפחות מיוחסות שבישראל שנא' [3]בעת ההיא נאם ה' אהיה לאלהים לכל משפחות ישראל לכל ישראל לא נאמר אלא לכל משפחות [כ][והמה] יהיו לי לעם אמר רבה בר רב הונא זו מעלה יתירה יש בין ישראל לגרים דאילו בישראל כתיב בהו [4]והייתי להם לאלהים [והמה] יהיו לי לעם ואילו בגרים כתיב [5]מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי נאם ה' והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים אמר רבי [כא]חלבו [כב]קשים גרים לישראל כספחת שנאמר [6]ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב כתיב הכא ונספחו וכתיב התם [7]לשאת ולספחת אמר רבי חמא בר חנינא כשהקדוש ברוך הוא מטהר בני מריבה כדכתיב כמריבי כהן: **עדות לישראל.** אותן שהן ישראל הוא מעיד עליהן שהן משלו: **משפחות ישראל.** משפחות שהם ישראל גמורים: **בישראל כתיב.** והייתי להם לאלהים אע"פ שאינם לי לעם ומתוך שאני מקרבן הם יהיו לי לעם אבל גרים אין מקרבין אותן מן השמים אלא אם כן הן מקרבין עצמם תחילה להיות טובים: **קשין גרים.** שאינם זהירים במצות והרגילים אצלם נמשכים אצלם ולומדים מן מעשיהם:

מטהר

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פכ"ח מהל' מ"ש הל"ה סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כא סעי' ו:

טז ב מיי' פכ"ח מהל' סנהדרין הל"ו [וס"ו מהל' מ"ת הל' יד סי' ב] טוש"ע חו"מ סי' ח סעי' ה וסי' יא סעי' ג וטוש"ע יו"ד סי' שלד סעי' מג:

יז ג ד מיי' פי"ט מהל' איסורי ביאה הל"י:

יח ה טוש"ע יו"ד סי' רמב סעי' ו בהג"ה:

יט ו מיי' פי"ג מהל' איסורי ביאה הל"י:

מוסף רש"י

דמצער שלוחא דרבנן. שמזמינו לדין מפי הדיינין חה קס עליו ומכסו (לעיל יב:). **כל ת"ח שמורה הלכה ובא.** שמורה הלכה מדשם שלא שמעוה מאמר (בכורות לח:). **אם קודם מעשה.** קודם שבא מעשה ההלכה בידו (שם). שבא הוראה לידו (יבמות עז.). **אמרה.** ושלחה לתלמידיו בבית המדרש בשם רבו (שם). **שומעין לו.** בשעת הוראה (שם). ועושין מעשה (בכורות לח:). **ואם לאו אין שומעין לו.** הואיל ודבר חידוש הוא, שמא בשביל מעשה שבא לידו אומרה (יבמות צח. וכני"ז שם עז. ובכורות לח:). **קשים גרים לישראל כספחת.** שאוחזין מעשיהם הרעשומים ולומדים ישראל מהם או סומכין עליהם באיסור והיתר (יבמות מז:). שאין בקיאין בדקדוקי מצות ולמדין ישראל ממעשיהן (שם קט:). שאין בקיאים במצות ומביאין פורענות ועוד שמא למדים ישראל ממעשיהן, מפי מורי חזקן, ויש אומר שכל ישראל ערבים זה בזה, ולאו מילתא היא, שלא נתערבו בשביל הגרים, דאמרינן בסמ' סוטה (לז:) נמצא לכל אחד מישראל שש מאות אלף וגשמת אלפים ותק"ן בריתות, שכולן נתערבו זה בזה, אלמא לא נתערבו על הגרים (נדה יג:).

מוסף תוספות

א. ובענינה כמו איה שרה אשתך. תוס' הרא"ש. ב. ר"א: שלומים. סס. ג. ונענשים עליהם. סס.

מסורת הש"ס

ה) ב"מ פז., ג) [בכמ"י: אינשי], ג) לעיל יב:, ד) [ע' תוס' יבמות נב. ד"ה דמתפקרן], ה) [בכמ"י, דפו"ר וע"י: דתניא], ו) רש"ל מ"ז, ז) [ב"ב ג.; וע' תוס' יבמות מה: ד"ה כיון דאמרו], ח) יבמות עז. לא. בכורות לח:, ט) [בכמ"י נוסף: איקלע להתם], י) ב"ב ג.; כ) [בכמ"י: שתקינו שתקינו], ל) [שם לא.], מ) [בכמ"י: שדי ריגמייהו בנהר מלכא ויקם], נ) [בנהרדעא. כן איתא בשאלתות וכן עוד איזה איזייס ע"ש], ס) נ"א בסוריא ובנהרדעא], ע) [בכמ"י: שיש בו עזות פנים], פ) [בע"י מתחיל מכאן ענין בפ"ע ואינו נמשך לשלפניו], צ) נדה יג: יבמות מז: קנ:, ק) [בדפו"ר ולעתו אצלה. ובע"י ודעתה ומשך אצלו], ר) [ע' מדרש סב סוע"ש ושבועות ל סוע"ש], ש) [בע"י: דבריו], ת) [ב"ב ג ע"ב], א) [ירמיה כ. ל], ב) [בדפו"ר: משפחתו], ג) [בחלפות יח], ד) ע' בתוס' ב"מ פז. ד"ה ע"י בעלה, ה) [כל הדברים המוכרים הכא איתא בכ"י בגדה וסס כתבו תוס' ד"ל לפי שלא ידע חשבונו ע"ש], ו) [יש להוסיף עכ"ל [רש"י]. רש"ל], ז) [בב"מ עו: איתא בל"ו מקומות ואמרי לה במ"ו מקומות],

תורה אור השלם

1. אַךְ אִישׁ אַל רָב וְאַל יוֹכַח אִישׁ וְעַמְּךָ כְּמַרִיבֵי כֹהֵן:
הושע ד ד
2. שֵׁשֶׁם עָלוּ שִׁבְטִים שִׁבְטֵי יָהּ עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל לְהֹדוֹת לְשֵׁם יְיָ:
תהלים קכב ד
3. בָּעֵת הַהִיא נְאֻם יְיָ אֶהְיֶה לֵאלֹהִים לְכֹל מִשְׁפְּחוֹת יִשְׂרָאֵל וְהֵמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם:
ירמיהו ל כה
4. וְהָיָה מִשֶּׁבְנִי עֲלֵיהֶם וְהֵחֵיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים וְהֵמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם:
יחזקאל לז כז
5. וְהָיָה אַדִּירוֹ מִמֶּנּוּ וּמֹשְׁלוֹ מִקִּרְבּוֹ יֵצֵא וְהִקְרַבְתִּיו וְנִגַּשׁ אֵלַי כִּי מִי הוּא זֶה עָרַב אֶת לִבּוֹ לָגֶשֶׁת אֵלַי נְאֻם יְיָ: וְהָיִיתֶם לִי לְעָם וְאָנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים:
ירמיהו ל כא - כב
6. כִּי יְרַחֵם יְיָ אֶת יַעֲקֹב וּבָחַר עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל וְהִנִּיחָם עַל אַדְמָתָם וְנִלְוָה הַגֵּר עֲלֵיהֶם וְנִסְפְּחוּ עַל בֵּית יַעֲקֹב:
ישעיהו יד א
7. וְלִשְׁאֵת וְלִסְפֵּחַת וְלַבֶּהָרֶת: ויקרא יד נו

גליון הש"ם

רש"י ד"ה שותא דמר כו' שיחתו. ע' רש"י סוכה נו ע"ב ד"ה שותא דיוקא: ד"ה בי כובי כו' כפר הספוך. עי' בתוספת נודע ביהודה מהדורא תניינא חלק או"ח סי' כ:

מטהר שבטים. מיחסם: **כסף מטהר ממזרים.** המטומעים בישראל מחמת ממזרות והוא גורם להם שיטהרו שלעתיד לבא אין הקב"ה מבדילם מאחר שנדבקו בהם משפחות ישראל הרבה: **שנאמר וישב מצרף ומטהר כסף.** אותם שנטמעו מחמת עשרם וסיפיה דקרא והיו לה' מגישי מנחה בצדקה לדקתו של הקב"ה היא שאינו מבדילם אלא הואיל שנטמעו נטמעו. ורבי יהושע בן לוי סבירא ליה האי מטהר לאו מבדיל פסוליהן קאמר אלא מטהרם ומכשירם כולם: **עיסה.** כעיסה שהיא מעורבת. ובשם ר' משה מרומא"ט שמעתי עיסה כפסולת ענבים שנסחט משקה שלהם: **בקשו לעשות בכל עיסה.** להחזיק משפחות ארץ ישראל מיוחסות ולבדוק אחר משפחות בכל כל הבאים ליצא משם אשה: **קוצים אחסם משימים בין עיני.** משום דרבי ממשפחת בבל היה מבני בניו של הלל[ו] שעלה וקיבל נשיאותו של בני בתירא[ז]: **יטפל לכם רבי חנינא.** להשיבכם דבר: **טלוני בעריסה ורולו.** שלא יפשפשו אחר דבריו ויהא צריך לגלות משפחות והוא היה זקן ולא היה יכול לרוץ: **אמר להם אין שחיטה לעוף.** דבר שהוא תימה להם ולא גלה להם טעמו כדי ע[ח] שיהו טרודים בסברא הראשונה ולא יחזרו אחר טעם השניה עד שיפטר מהם. וטעם דאין שחיטה לעוף מן התורה בשחיטת חולין (דף מז:) יליף מושפך את דמו[ט] בשפיכה בעלמא: **ישבו ובדקו.** במשפחות ל"ש לברר את דבריו: **כיון שהגיעו לסכנה.** לפסול משפחות אנשי זרוע שיהרגוס פירשו: **הילנא.** שבועה בהיכלו של מקום: **בידינו הוא.** לגלות פסול משפחות ארץ ישראל: **תניא.** דכל משפחה שנטמעה נטמעה דאין להפריסה ולהרחיקה ולברר ספק מטומעיהם מי נטמע מי לא נטמע אלא ייחוס והם ספק והם כשרים לעתיד לבא: **בית הצריפה.** שם המשפחה: **בן ציון.** אדם חשוב ואיש זרוע: **ריחקה.** הכריז שהן פסולין: **אליהו בא.** לעתיד לבא דכתיב (מלאכי ג) והשיב לב אבות על בנים זה מבני בניו של זה: [י] **דיודעין.** שהכל מחזיקים אותם בפסולים שנתקרבו בזרוע: **אבל משפחה שנטמעה.** מחמת שלא נודע פסולה נטמעה: **עוד אחרים.** משפחה אחרת היתה לבד אותה שקרבה בן ציון: **שם בן ארבע אותיות.** קריאתו [יא] וכתיבתו ופירושו חכמים מוסרין אותו כו': **נעלם.** להעליס: **כתיב זה שמי וכתיב זה זכרי.** מדלא כתיב שמי וזכרי משמע שלמדו שני שמות ואמר לו זה שמי מיוחד וזה השני אני מזכר: שם בן שתים עשרה ובן ארבעים ושתים לא פירשו לנו: **משרבו הפרילין.** המשתמשין בו: **לנועים שבלהוה.** לברך בו העם במקדש לאחר עבודת ליבור של תמיד של שחר: **מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים.** אותן שלא היו בקיאין בו ומברכין בשם בן ארבע אותיות כשהיו מושכין את קולם בנעימה היו אלו ממהרים להבליע את השם בן י"ב ולא היה נשמע לרבים מקול נעימות חבריהם. בנעימת ביסוס קול שקורין טרו"ף: **אחר אחי אמי.** שהיה כהן ור' טרפון היה כהן[יב] במוספתא דכתובות (פ"ה) מעשה בר' טרפון שקדש שלש מאות נשים בשני בצורת כדי להאכילם תרומה: **לדוכן.** לברך ברכת כהנים: **והיינו מעמיד על מדוכיו.** לנטור איבה שמא ישתמש בו להנקם: **עד שיודע לך.** במשפחה שאתה בא לידבק בה במה נפסלה: **עד שיודע לך במה נכשרה.** לריך אתה לבדוק אחר המשפחה כמו שאמרה משנתינו (לקמן דף עו.) ארבע אמהות שהן שמנה: להשיאו

[א]מטהר שבטים שבטו של לוי מטהר תחילה שנא' [1]וישב מצרף ומטהר כסף וטיהר את בני לוי וזיקק אותם כזהב וככסף והיו לה' מגישי מנחה בצדקה אמר רבי יהושע בן לוי כסף [ב]מטהר ממזרים שנאמר וישב מצרף ומטהר כסף מאי מגישי מנחה בצדקה א"ר יצחק צדקה עשה הקב"ה עם ישראל [ג]שמשפחה שנטמעה נטמעה: גופא אמר רב יהודה אמר שמואל כל ארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל: בימי רבי בקשו לעשות בבל עיסה לארץ ישראל אמר להן [ד]קוצים אתם משימים לי בין עיני רצונכם יטפל עמכם ר' חנינא בר חמא נטפל עמהם ר' חנינא בר חמא אמר להם כך מקובלני מר' ישמעאל בר' יוסי שאמר משום אביו כל ארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל בימי רבי [ה]פנחס בקשו לעשות בבל עיסה לארץ ישראל אמר להם לעבדיו כשאני אומר שני דברים בבית המדרש טלוני בעריסה ורוצו כי עייל אמר להם [ו]אין שחיטה לעוף מן התורה אדיתבי וקמעייני בה אמר להו כל ארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל נטלוהו בעריסה ורצו רצו אחריו ולא הגיעוהו ישבו ובדקו עד שהגיעו לסכנה ופירשו א"ר יוחנן [ז]היכלא בידינו היא אבל מה אעשה שהרי גדולי הדור נטמעו [ח]בה סבר לה כר' יצחק דאמר ר' יצחק משפחה שנטמעה נטמעה אמר אביי אף אנן נמי תנינא [ט]משפחת בית הצריפה היתה בעבר הירדן [י]וריחקה בן ציון בזרוע [יא]עוד אחרת היתה [יב]וקירבה בן ציון בזרוע כגון אלו אליהו בא לטמא ולטהר לרחק ולקרב כגון אלו דידעין אבל משפחה שנטמעה נטמעה תאנא עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה אבל חכמים מוסרים אותו לבניהם ולתלמידיהן פעם אחת בשבוע ואמרי לה פעמים בשבוע אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא כמאן דאמר פעם אחת בשבוע כדתניא [יג]הריני נזיר אם לא אגלה משפחות יהיה נזיר [יד]ולא יגלה משפחות אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן שם בן ארבע אותיות חכמים מוסרין אותו לתלמידיהן פעם אחת בשבוע ואמרי לה פעמים בשבוע אמר רב נחמן בר יצחק [טו]מסתברא כמאן דאמר פעם אחת בשבוע דכתיב [2]זה שמי לעולם לעלם כתיב [טז]רבא סבר למידרשיה בפירקא א"ל ההוא סבא לעלם כתיב רבי אבינא רמי כתיב זה שמי וכתיב זה זכרי אמר הקב"ה [יח]לא כשאני נכתב אני נקרא נכתב אני ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף דל"ת ת"ר בראשונה שם בן שתים עשרה אותיות היו מוסרין אותו לכל אדם משרבו הפריצים היו מוסרים אותו לצנועים שבכהונה והצנועים שבכהונה מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים תניא אמר רבי טרפון פעם אחת עליתי אחר אחי אמי לדוכן והטיתי אזני אצל כהן גדול ושמעתי שהבליע שם בנעימת אחיו הכהנים אמר רב יהודה אמר רב שם בן ארבעים ושתים אותיות אין מוסרין אותו אלא למי שצנוע ועניו ועומד בחצי ימיו ואינו כועס ואינו משתכר ואינו מעמיד על מדותיו וכל היודעו והזהיר בו והמשמרו בטהרה אהוב למעלה ונחמד למטה ואימתו מוטלת על הבריות ונוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא אמר שמואל משמיה דסבא בבל בחזקת כשרה עומדת עד שיודע לך במה נפסלה שאר ארצות בחזקת פסול הן עומדות עד שיודע לך במה נכשרה ארץ ישראל מוחזק לפסול פסול מוחזק לכשר כשר הא גופא קשיא אמרת מוחזק לפסול פסול הא סתמא כשר והדר [יט]תני מוחזק לכשר כשר הא סתמא פסול אמר רב הונא בר תחליפא משמיה [כ]דרב לא קשיא כאן יותר משאר עובדי כוכבים כדי שיתוספו עליהם גרים ולא נהירא דהא [כא]אמר ביבמות (דף מז.) עובד כוכבים הבא להתגייר אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר תדע שישראל דוויס דחופים ואמרי' התם משום דיפרוס הוא דאמר מר קשין גרים לישראל כספחת אלמא דבתר [כב]שיתגיילו קשיס הם וה"ל אברהם גר פירש לפי שהגרין בקיאין במצות [כג]ומדקדקין בהם קשים הם לישראל כספחת דמתון כן הקב"ה מזכיר עונותיהם של ישראל כשאין עושין רצונו וכה"ג מצינו גבי הצרפית (מ"א יז) שאמרה מה לי ולך איש האלהים (כי) באת אלי להזכיר [את] עוני שמתוך שהוא לדיק גמור היה נראה לה שמזכיר הטא עונה [כד] וה"נ פירש לדפיכך קשים שנטמעו בישראל ואין השכינה שורה אלא על משפחה מיוחסת וכן נראה דמשום הכי מייתי הא דרבי אבנו על הא מילתא דר' אמא בר חנינא: כאן

כ א ב ג מיי' פי"ב מהל' מלכים הל"ג טוש"ע אה"ע סי' ב סעי' ה בהג"ה:

כא ד ה מיי' פי"ד מהל' תפלה הל"י:

תורה אור השלם

1. וְיָשַׁב מְצָרֵף וּמְטַהֵר כֶּסֶף וְטִהַר אֶת בְּנֵי לֵוִי וְזִקַּק אוֹתָם כַּזָּהָב וּכַכֶּסֶף וְהָיוּ לַיְיָ מַגִּישֵׁי מִנְחָה בִּצְדָקָה: מלאכי ג ג

2. וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם זֶה שְׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זִכְרִי לְדֹר דֹּר: שמות ג טו

גליון הש"ם

גמ' היכלא בידינו. עיין תוי"ט פ"ב משנה ט' דכתובות:

הגהות הב"ח

(ח) תוס' ד"ה קשים וכו' ומדקדקין בהם. נ"ב וכאן משמע בספרים סוף דף לא דאין עושין חבורה שכולה גרים שמא יקדקו בו ויבילוהו לידי פסול וע"ש פרש"י אבל התוס' תמהו על גירסתו וע"ש:

תוס' ר"י הזקן

מטהר. פי' ר"ש לעתיד לבא שלא יבדילם הקב"ה מאחר שנדבקו בהם משפחות ישראל. והרי"ף פי' בפרקין דלעיל בנושא ב) שפחה כר' בנושא ב) שפחה כר' טרפון. משפחה שנטמעה נטמעה. ג) נטמעו עמהם מפני עושרם אין הקב"ה מבדילם לעתיד לבא מאחר שנדבקו בהם משפחות הרבה. עיסה. היא מדומעת מקמח ומים ומלח ומורסן כך כל הארצות משפחתם מעורבות כנגד משפחת בני ארץ ישראל, וארץ ישראל עצמה היא מעורבת כנגד משפחת בבל שכל המשפחות הפסולות עלו מבבל (עיסה) שחזר הפסול לארץ ישראל. [עיסה. להחזיק משפחות ארץ ישראל מיוחסות] ולבדוק אחר משפחות בבל כל הבא לישא משם אשה. למקום סכנה. לפסול משפחות אנשי זרוע שיהרגום. היכלא. שבועה בהיכלו של מקום אנו יודעים אותה משפחה. שנטמעה. מחמת שלא נודע פסולה. נטמעה. ואין להפרישו מספק מי נטמע ומי לא נטמע, אלא יניחום מספק והם כשרים לעתיד לבא. ומסתברא דכר' יהודה ס"ל דאמר דממזרים יטהרו לעתיד לבא. בית הצריפה. שנטמעה מחמת שלא נודע פסולה, נטמעה.

עין משפט נר מצוה

לעזי רש"י

מרומא"ט [מרומ"א]. מרומא (בירת איטליה). טרו"ף [טרופ"א]. נעימה.

מוסף רש"י

אין שחיטה לעוף מן התורה. אלא מדברי סופרים (חולין כ:). ואפילו אמותה שבעל פה מהלכה למשה מסיני אין לו, אלא מדברי סופרים, ואין נכנס עוף קרוים נבלה אלא אם כן מתה מאליה או הרגה במכה שלא על ידי שימנים, אבל נחירה או עיקור שימנים כשר בו (שם כז:). למדרשיה בפירקא. קרייה דיו"ד ה"י דאדבע אותיות דכתיב וטעמיה התלויים בו (פסחים נ:). לעלם כתיב. חסר וי"ו, לשון העלמה (שם). לומר העלימהו שלא יקרא ככתבו (שמות ג טו). כתיב זה שמי וכתיב זה זכרי. כתיב זה שמי לעלם, בהעלמה וכתיב זה זכרי דמשמע קרייה ולא העלמה, לשון אחר כיון דכתב זה שמי פשיטא דזה זכרי, היאך יקרא אלא בשמו (שם). לא כשאני נכתב אני נקרא. שני שמות לימדו, שם הכתיבה ושם הקרייה (שם).

מטהר שבטים. מיחסם: **כסף מטהר ממזרים.** המטומעים בישראל מחמת ממזרות והוא גורם להם שיטהרו שלעתיד לבא אין הקב"ה מבדילם מאחר שנדבקו בהם משפחות ישראל הרבה: **וישב מצרף ומטהר כסף.** אותם שנטמעו מחמת עשרם וסיפיה דקרא והיו לה' מגישי מנחה בצדקה לדקתו של הקב"ה היא שאינו מבדילם אלא הואיל שנטמעו נטמעו. ורבי יהושע בן לוי סבירא ליה האי מטהר לאו מבדיל פסוליהן קאמר אלא מטהרם ומכשירם כולם: **עיסה.** כעיסה שהיא מעורבת. ובשם ר' משה מרומא"ט שמעתי עיסה כפסולת ענבים שנסחט משקה שלהם: **בקשו לעשות בכל עיסה.** להחזיק משפחות ארץ ישראל מיוחסות ולבדוק אחר משפחות בבל כל הבאים ליצא משם אשה: **קוצים אחסם משימים בין עיני.** משום דרבי ממשפחת בבל היה מבני בניו של הלל[ו] שעלה וקיבל נשיאותו של בני בתירא[ז]: **יטפל לכם רבי חנינא.** להשיבכם דבר: **טלוני בעריסה ורולו.** שלא יפשפשו אחר דבריו ויהא צריך לגלות משפחות והוא היה זקן ולא היה יכול לרוץ: **אמר להם אין שחיטה לעוף.** דבר שהוא תימה להם ולא גלה להם טעמו כדי ע[ח] שיהו טרודים בסברא הראשונה ולא יחזרו אחר טעם השניה עד שיפטר מהם. וטעם דאין שחיטה לעוף מן התורה בשחיטת חולין (דף מז:) יליף מושפך את דמו[ט] בשפיכה בעלמא: **ישבו ובדקו.** במשפחות ל"ש לברר את דבריו: **כיון שהגיעו לסכנה.** לפסול משפחות אנשי זרוע שיהרגוס פירשו: **הילנא.** שבועה בהיכלו של מקום: **בידינו הוא.** לגלות פסול משפחות ארץ ישראל: **תניא.** דכל משפחה שנטמעה נטמעה דאין להפריסה ולהרחיקה ולברר ספק מטומעיהם מי נטמע מי לא נטמע אלא ייחוס והם ספק והם כשרים לעתיד לבא: **בית הצריפה.** שם המשפחה: **בן ציון.** אדם חשוב ואיש זרוע: **ריחקה.** הכריז שהן פסולין: **אליהו בא.** לעתיד לבא דכתיב (מלאכי ג) והשיב לב אבות על בנים זה מבני בניו של זה: [י] **דיודעין.** שהכל מחזיקים אותם בפסולים שנתקרבו בזרוע: **אבל משפחה שנטמעה.** מחמת שלא נודע פסולה נטמעה: **עוד אחרים.** משפחה אחרת היתה לבד אותה שקרבה בן ציון: **שם בן ארבע אותיות.** קריאתו [יא] וכתיבתו ופירושו חכמים מוסרין אותו כו': **נעלם.** להעליס: **כתיב זה שמי וכתיב זה זכרי.** מדלא כתיב שמי וזכרי משמע שלמדו שני שמות ואמר לו זה שמי מיוחד וזה השני אני מזכר: שם בן שתים עשרה ובן ארבעים ושתים לא פירשו לנו: **משרבו הפרילין.** המשתמשין בו: **לנועים שבלהוה.** לברך בו העם במקדש לאחר עבודת ליבור של תמיד של שחר: **מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים.** אותן שלא היו בקיאין בו ומברכין בשם בן ארבע אותיות כשהיו מושכין את קולם בנעימה היו אלו ממהרים להבליע את השם בן י"ב ולא היה נשמע לרבים מקול נעימות חבריהם. בנעימת ביסוס קול שקורין טרו"ף: **אחר אחי אמי.** שהיה כהן ור' טרפון היה כהן[יב] במוספתא דכתובות (פ"ה) מעשה בר' טרפון שקדש שלש מאות נשים בשני בצורת כדי להאכילם תרומה: **לדוכן.** לברך ברכת כהנים: **והיינו מעמיד על מדוכיו.** לנטור איבה שמא ישתמש בו להנקם: **עד שיודע לך.** במשפחה שאתה בא לידבק בה במה נפסלה: **עד שיודע לך במה נכשרה.** לריך אתה לבדוק אחר המשפחה כמו שאמרה משנתינו (לקמן דף עו.) ארבע אמהות שהן שמנה: להשיאו

כב א ב ג מיי' פי"ב מהל' מלכים הל"ג טוש"ע אה"ע סי' ב סעי' ה בהג"ה:

כג ד ה מיי' פי"ד מהל' תפלה הל"י:

עין משפט נר מצוה

כב א טוש"ע אה"ע סי' ב סעי' ד בהג"ה:
כג ב ג מיי' פי"ט מהל' איסורי ביאה הל"ז טוש"ע אה"ע סי' ב סעי' ב:

תורה אור השלם

1. נָשִׁים בְּצִיּוֹן עִנּוּ בְתֻלֹת בְּעָרֵי יְהוּדָה:
איכה ה יא
2. הַשְּׁכֻבִים עַל מִטּוֹת שֵׁן וְסֹרְחִים עַל עֲרִשׂוֹתָם וְאֹכְלִים כָּרִים מִצֹּאן וְעֲגָלִים מִתּוֹךְ מַרְבֵּק:
עמוס ו ד
3. לָכֵן עַתָּה יִגְלוּ בְּרֹאשׁ גֹּלִים וְסָר מִרְזַח סְרוּחִים: עמוס ו ז

כאן להשיאו אשה. פי' מיוחסת מד' אמהות[פ] דאי משום [ב]ישראלית כדאמר בעלמא (יבמות דף מה.) גבי עובד כוכבים המולד מעובד כוכבים הבא על בת ישראל דאמרי' ליה זיל גלי לו נסיב בת מינך אלמא משמע דבמקום שאין מכירין אותו נותנין לו ישראלית ומותר לישאנה: **עד היכן היא בבל.** פי' בקונטרס לפי הענין נראה שבבל היתה בין שני נהרות גדולים הללו חדקל ופרת זה מן המזרח וזה מן המערב[א] ובאין ומושכין מן הדרוס לצפון וסופו של פרת שופך בחדקל[ב] כל זה יש ללמוד מכאן ארץ ישראל בדרומה של בבל דכתיב מצפון מצפון תפתח הרעה אלמא דבבל מצפון ופרת יורד מארץ ישראל לבבל כדאמר בעלמא (שבת דף סה:) מיטרא במערבא סהדא רבא[ג] פרת שמימיו היו רבין ומלאים על שפתיו[ג] וקא בעי גמרא מה שבין שתי הנהרות פשיטא לן דבבל הוא אבל משפת חדקל ומבחוץ עד היכן מתפשט רוחבה של בבל אמר רב עד נהר עזק וכ"ת פי'[ד] שנהר פרת היה בא ומושך מן הצפון לדרוס שהרי נהר פרת בא מקדמת עדן[ה] וגן עדן הוא מצפון של עולם [ו]וארץ ישראל לדרוס ופרת בא מעדן והיה מושך מצפון לדרוס והא דאמר מיטרא במערבא סהדא רבא פרת דמשמע דמושך מדרוס לצפון י"ל דה"ק שהמים של פרת רבים כל כך שיחזרו המים למקום שבאו דהיינו מדרוס לצפון[ז]: להך

כאן להשיאו אשה כאן להוציא אשה מידו אמר רב יוסף כל שסיחתו[פ] בבבל משיאין לו אשה והאידנא דאיכא רמאי חיישינן זעירי הוה קא מישתמיט מיניה דר' יוחנן דהוה אמר ליה נסיב ברתי יומא חד הוו קאזלי באורחא מטו[ח] לעורקמא דמיא ארכביה לר' יוחנן אכתפיה וקא מעבר ליה א"ל אורייתן כשרה בנתין לא כשרן מאי דעתיך אילימא מדתנן עשרה יוחסין עלו מבבל כהני לוויי[ט] אטו כהני לוויי וישראלי כולהו סליקו כי היכי דאישתיור מהני אישתיור נמי מהני אישתמיטתיה הא דאמר [י]ר"א לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקייה ועלה עולא איקלע לפומבדיתא לבי רב יהודה חזייה לרב יצחק בריה דרב יהודה דגדל ולא נסיב א"ל מאי טעמא לא קא מנסיב ליה מר איתתא לבריה א"ל מי ידענא מהיכא אנסיב אמר ליה אטו אנן מי ידעינן מהיכא קאתינן דילמא מהנך דכתיב[ך] [1]נשים בציון ענו בתולות בערי יהודה [2]וכי תימא [מ]עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר [נ]ודילמא מהנך דכתיב בהו [2]השוכבים על מטות שן וסרוחים על [ס]ערסותם [ע]ואמר רבי יוסי בר' חנינא אלו בני אדם המשתינים מים בפני מטותיהם ערומים [פ]ומגדף בה ר' אבהו א"ה היינו דכתיב [3]לכן עתה יגלו בראש גולים משום דמשתינים מים בפני מטותיהם ערומים יגלו בראש גולים אלא אמר ר' אבהו אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה ומדביקין מטותיהם זו בזו ומחליפין נשותיהם זה לזה ומסריחים ערסותם בשכבת זרע שאינה שלהם אמר ליה היכי נעביד אמר ליה זיל בתר שתיקותא כי האי דבדקי בני מערבא כי מינצו בי תרי בהדי הדדי חזו הי מנייהו דקדים ושתיק אמרי [צ]האי מיוחם טפי [ק]אמר רב שתיקותיה דבבל היינו יחוסא איני והא איקלע רב [ר](לבי בר שפי חלא) ובדק בהו מאי לאו ביחסותא לא בשתיקותא הכי קאמר להו בדוקו אי שתקי אי לא שתקי אמר רב יהודה אמר רב [ש]אם ראית שני בני אדם שמתגרים זה בזה שמץ פסול יש באחד מהן ואין מניחין [ת]אותו לידבק אחד בחבירו אמר ר' יהושע בן לוי [א]אם ראית שתי משפחות המתגרות זו בזו שמץ פסול יש באחת מהן ואין מניחין אותה לידבק בחברתה א"ר פפא סבא משמיה דרב בבל בריאה מישון מיתה[ב] מדי חולה עילם גוססת ומה בין חולין לגוססין [ג]רוב חולין לחיים [ד]רוב גוססים למיתה עד היכן היא בבל רב אמר עד נהר עזק ושמואל אמר עד נהר יואני לעיל בדיגלת עד היכא רב אמר עד בגדא ואוונא ושמואל אמר עד מושכני ולא מושכני בכלל והאמר [ה]רבי חייא בר אבא אמר שמואל מושכני הרי היא כגולה ליוחסין אלא עד מושכני ומושכני בכלל לתחתית בדיגלת עד היכא אמר רב שמואל עד אפמייא תתאה תרתי אפמייא הויין חדא עיליתא וחדא תתייתא חדא כשירה וחדא פסולה ובין חדא לחדא פרסה וקא קפדי אהדדי ואפילו נורא לא מושלי אהדדי וסימניך דפסולתא היא דמישתעיא מישנית לעיל בפרת עד היכא רב אמר עד אקרא דתולבקני ושמואל אמר עד גישרא דבי פרת ור' יוחנן אמר עד מעברת דגיזמא לייט [ו]אביי ואיתימא רב יוסף אדרב אדרב לייט אדשמואל לא לייט אלא לייט אדרב וכ"ש אדשמואל ואב"א לעולם אדרב לייט אדשמואל לא לייט וגישרא דבי פרת לתתאיה הוה קאי והאידנא

פסולה. התמתונה: **ואפי' נורא לא מושלי אהדדי.** כדי שלא יהו רגילים אצלם שלא להתחתן בם: **דפסולתא היא דמשתעיא מישנית.** וסימן זה יהא בידך שלא תטעה אי זו פסולה הך דמשתעי בלשון מישן שהיא קרובה למישן ואמר לעיל מישן מיתה: **בפרת.** על שפת פרת במערבה של בבל עד היכן ארכה משוך לדרום: **עד גישרא דפרת.** שמואל היה מוסיף: **לייט.** כל שיסמוך על זה שאין יחוסה של בבל משוך כל כך: **אדשמואל לא לייט.** בתמיה והרי הוא מוסיף: **אדשמואל לא לייט.** דכי אמרה שמואל למילתיה פותח היה ולא מוסיף ובימי שמואל היה הגשר למטה מאקרא דתולבקני: והאידנא

פ) שלוית של מים המכוסמין כן פרש"י במגילה כח:], **ב)** [יש להוסיף וכו'. (רש"ל), בע"י נוסף וישראלי. ובכת"י נוסף: וכולהו אימעטו הכא], **ג)** [לעיל סט:], **ד)** [בכת"י נוסף: בהו. ועי' יבמות טז ע"ב], **ה)** [יבמות כג. מה.], **ו)** [ל"ל עד שתסן], **ז)** שבת סב:, **ח)** [ע"ז לה. מג. סנהדרין ג: מ:], **ט)** [ל"ל אמר רב מיוחסת דבבל הייט שתיקותא כן הוא בס"ג], **י)** [גי' הערוך לפי שיטת פי' שם משפחה], **כ)** [בכת"י [רש"ג]. ולפיכך וכל"ל. (רש"ג). ולפיכך כרש"ל אלא שהרש"ל מוחק תיבת אחד, ולפיכך לא מחק], **ל)** [עי' לעיל מט: ובכת"י שם ד"ה עזוק וד"ה תשעה עולה מישן], **מ)** [ב"ב קנג: גיטין כח.], **נ)** [גיטין כח. שבועות לב. לז: ערכין יח.], **ס)** [לקמן עב. ע"ש], **ע)** לעיל לג: וש"נ, **פ)** [בדפו"ר ודפו"ז וע"י: בבל], **צ)** [בדפו"ר: ושם], **ק)** ["בשתיקה לבדוק" ליתא בע"י], **ר)** [בע"י נוסף: שפי חלא], **ש)** [ב"ב כה ע"ב], **ת)** [בדפו"ר: לגד לפון], **א)** [עי' משנה לקמן עו ע"א], **ב)** [בדפו"ר: ישראל. ועי' מהרש"א], **ג)** [ל"ל רבה, וכן בסוה"ד. (רש"ל)], **ד)** [בספר היסר סימן קנח], **ה)** [בראשית ב, י - יד], **ו)** [ועי' תיקוני תוס' ב"ב פד. ד"ה בגפרא ותוס' בכורות נה: ד"ה מטרא], **ז)** [נלע"ל עת ע"ב],

גליון הש"ם

גמ' וכ"ת גוי ועבד כו'. לעיל סח ע"ב לקמן עה ע"ב יבמות מה ע"א סח ע"ב: **שם** ודילמא מהנך. עיין מהרש"א בח"א יבמות **ו)** דף כג ע"א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שסיחתו כבבל:

מוסף תוספות

א. פרת מן המערב וחידקל מן המזרח. תוס' רשב"ם. ב. ולהכי לא בעי לתחת בפרת עד היכא לפי שנופל בחדקל ובבל מושכת עוד למטה הימנו עד אמפייא תתיתא. שם. ג. פרת מעיד בדבר שהוא יורד מארץ ישראל לבבל וגדל ממי הגשמים ויודעין בני בבל שירדו גשמים בהרי אר"י ושמחים על אחיהם. רש"י שבת סו ע"ב. ד. שהיו מכירים שירדו הגשמים לאר"י ע"י שחוזר פרת לאחוריו ע"י גדולתו באר"י מתוך הגשמים. תוס' שבת שם.

מסורת הש"ס

תורה אור השלם

1. וַיֵּגֶל מֶלֶךְ אַשּׁוּר אֶת יִשְׂרָאֵל אַשּׁוּרָה וַיַּנְחֵם בְּחַלַּח וּבְחָבוֹר נְהַר גוֹזָן וְעָרֵי מָדָי:
מלכים ב יח יא
2. וְאֲרוּ חֵיזוּ אֲחֲרֵי תְנֻיָּנָה דְּמִיָּה לְדֹב וְלִשְׁטַר חַד הֶקִּמַת וּתְלַת עַלְעִין בְּפֻמֵּהּ בֵּין שִׁנָּהּ וְכֵן אָמְרִין לַהּ קוּמִי אָכְלִי בְּשַׂר שַׂגִּיא: דניאל ז ה

גליון הש"ם

תוס' ד"ה בין וכו' וצ"ל רשני מקומות הן. עיין עילוזיכן דף יט ע"א תל"ה אם כין הנהרות:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ותלת וכו' במיה הראשונה שבמלאה וכו' והיא בכל וקשרי' כפומה כל"ל והד"ל:

לעזי רש"י

אושר"א [אושריי"ד]. שדה ערבות.
ביב"ר [ויביי"ר]. ברכת דגים.

מוסף רש"י

וכולם לפסול. ריבן ממזרים שנטמעו עשרת השבטים בעובדות כוכבים (ל"ל בנות עשרת השבטים בעובדי כוכבים) וביניהן הרי הן כישראלים וטוהר בהן ליסור ממזרות, והן לא מהרו ונשאו זה אחותו או בתו והרי הן ממזרים (יבמות יז.). שפעמים בולעתן ופעמים פולטתן. ג' מדינות היו תמיד מולדות בה ומשלימות עמה (דניאל ז ה). ואדו. והנה, אחרי. אחרת (ע"ז ב:). ומסורבלין. מלובשין בבגד (מגילה יא.). שמיים כמו (שבת קלז:) קטן המסורבל בבגד, ולשון מלבוש הוא כמו (דניאל ג) כפימו בסרבליהון (ע"ז ב:). ואין להם מנוחה כדוב. דוב אין לו מנוחה אלא הולך ונע כל שעה (שם).

והאידנא הוא דליוה פרסאי. שלקחוהו ממקומו ובנאוהו למעלה מאלקא ולהכי לא בעי לתחת פרת עד היכן לפי שפרת נופל בחדקל ועוד בבל מושכת למטה ממנו עד אפמיא תתאה כדאמר לעיל: **להך גיסא דפרת עד היכא.** בשפתה כלפי מערב עד היכן מתפשט רוחבה של בבל: **מאי דעתך.** שבאת לישאל: **משום בירס.** שמא בירס שיושבת בהך גיסא מיבעיא לך: **מייחסי דפומבדיתא.** שהיא בין שתי הנהרות מבירס נסבי ש"מ מוחזקין הם בה בחזקת יחוס: **כמחלוקת ליוחסין.** בארכה ורחבה של בבל: **כך מחלוקת לגיטין.** דקיימא לן (גיטין דף ג.) המביא גט משאר ארצות לריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם לפי שאין בקיאין לשמה והמביא גט מארץ ישראל לבבל אינו לריך לומר ובבל הרי היא כארץ ישראל לגיטין שאף הם היו חכמים ובקיאין לשמה: **עד ארבא תניינא.** אגם של קנים וערבה שקורין אושר"א: **תניינא דגישרא.** שני אגמים היו למטה מהגשר זה למטה מזה: **תכילא ימא.** שם מקום: **תכילתא דבבל.** מכלילא ותפארתה של בבל ליוחסין: **שוניא וגוביא וציצורא.** מקומות הם: **תכילתא דחכיל ימא.** תפארת של חביל ימא: **איתתא בעא מינייהו.** כותיים לא נתערבו בהם אבל הקול יצא על ידי ששאל כותי אחד אשה מהם אבל הם לא נתנו לו. ויש אומרים רב פפא בעא מנייהו איתתא ולא יהבי ליה לכך היה מוציא עליהם שמן פסול וקשה בעיני לומר כן: **בגולה.** פומבדיתא קרי גולה בלשון השנה (דף כג.): **מאיהי דקירא.** מקום על נהר פרת למעלה מכל המקומות הנזכרים למעלה: **והאמר ר' יוחנן.** לעיל (ד) מיחסותא דבבל בפרת על מעברתא דגדמא ותו לא: **אמר אביי רצועה נפקא.** באלכסון ממעברתא דגדמא ומקפת את הפסולין עד מעלה מאיהי דקירא שהיא מן הפסולין ושוט משוט בפי הרצועה על פרת: **חצון.** נהר: **ויתחס בחלא ובחבור.** בעשרת השבטים שהגלה סנחריב משתעי: **וכולן לפסול.** כל מקום שגלו השבטים נטמעו עובדי כוכבים בבנותיהם ועובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל אפילו למ"ד (יבמות דף מה.) הולד ממזר לא הוי פגום מיהא הוי: **והלא עלעין בפומה.** בחיה (א) ב) השניה שבמרלה דיאל כתיב והיא בבל: **בפומה בין שיניה.** בפומה משמע מבפנים בין שיניה משמע שבולטות מבחוץ: **בולעתן.** מושלת עליהם: **ומסורבלים לדוב.** בעלי בגד. לשון עובי ושומן הוא ובעלמא (שבת דף קלז:) נמי אמרי' קטן המסורבל בבגד המלובש בבגד כסרבל: דוב אין לו מנוחה כשהוא קשור הולך ובא תמיד סביבותיו: **דובא ניידא.** דוב נודד: **הרלאי פרסייס.** בעל משלות ודומיות היה לוי וקאמר לו רבי משול לי פרסיים למה הם דומים: **לחיילות של בית דוד.** גבורים (ב): **חברין.** אומה הסמוכה לפרסיים ומשתתפים הם וטרפנים הם יותר מפרסיים: **לשעיריים.** מלובשים שחורים ודומים לשדים: **דומים למלאכי השרת.** לבושים לבנים ועטופים כמלאכי השרת וכתיב (יחזקאל ט) והאיש לבוש הבדים. והכי נמי אמרינן בבמה מדליקין (שבת דף כה:) על רבי יהודה שהיה מתעטף ויושב בסדינים המצויינין ודומה למלאך כו' ובנדרים (דף כ:) נמי אמרינן מאן מלאכי השרת רבנן ואמאי קרי להו מלאכי השרת משום דמצויינין כמלאכי השרת במלבושים נאים (ג): **כי קא ניחא נפשיה.** מזרקה נבואה בפומיה: **הומניא.** עיר ששמה כך: **מסגריא.** עיר היא וכל הנך כולהו מקומות הינהו: **בירתא דסטיא.** על שם שסרו מאחרי המקום ופירש רבי היאך סרו: **דאקפי פירא דכווי ואזיל ולייחי בשבתא ושמתינהו וכו'.** הליף הביבר דגים הרבה והלכו ונלו: **דאקפי.** הליף כדמתרגמינן ויקף הבדול (מלכים ב ו) וקפא פרזלא: **פירא.** בריכה עשויה לגדל דגים ובלע"ז ביב"ר: **ואישתמוד.** נשתמדו:

להך גיסא דפרת עד היכן. פי' בקונטרס להכי לא בעי לתחת פרת עד היכא לפי שפרת נופל בחדקל ועוד בבל מושכת למטה ממנו עד אפמיא תתאה כדאמר לעיל: **איתתא בעא מינייהו ולא יהבו ליה.** ולכך הוצרך עליהם לעז וי"מ דקאי אדרב פפא ולא נהירא דח"ו שיעלה בדעתו של אותו לדיק להוציא לעז עליהם אלא כדין: **בין הנהרות הרי היא כגולה ליוחסין.** (ה) ולריך לומר דשני מקומות הן דאי משוט אחדקל ופרת לא הוה בעי גמרא וכי בין הנהרות מאי הוי דפשיטא לכולי עלמא דמייחסי דלעיל נמי לא בעי אלא מן הנדדין אבל בין הנהרות פשיטא ליה דמיוחסין הן:

והאידנא הוא דליוה פרסאי (ה) אמר ליה אביי לרב יוסף להא גיסא דפרת עד היכא אמר ליה מאי דעתיך משום בירס מייחסי דפומבדיתא (ב) מבירס נסבי (ג) אמר רב פפא כמחלוקת ליוחסין כך מחלוקת לענין גיטין ורב יוסף אמר מחלוקת ליוחסין אבל לגיטין דברי הכל עד ארבא תניינא דגישרא אמר רמי בר אבא חביל ימא (ד) תכילתא דבבל שוניא וגוביא תכילתא דחביל ימא רבינא אמר אף ציצורא תניא נמי הכי חנן בן פנחס אומר חביל ימא תכילתא דבבל שוניא וגוביא וציצורא תכילתא דחביל ימא אמר רב פפא והאידנא איערבי בהו כותאי ולא היא איתתא הוא דבעא מינייהו ולא יהבו ליה מאי חביל ימא אמר רב פפא זו פרת (ה) דבורסי ההוא גברא דאמר להו אנא מן שוט מישוט עמד רבי יצחק נפחא על רגליו ואמר שוט מישוט בין הנהרות עומדת וכי בין הנהרות עומדת מאי הוי אמר אביי אמר ר' חמא בר עוקבא אמר רבי יוסי בר' חנינא בין הנהרות הרי היא כגולה ליוחסין והיכא קיימא אמר ר' יוחנן (ו) מאיהי דקירא ולעיל והא אמר רבי יוחנן (ז) עד מעברתא דגיזמא אמר אביי (ח) רצועה נפקא אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל (ט) אמר רב חלזון (י) ניהוונד הרי היא כגולה ליוחסין א"ל אביי לא תציתו ליה יבמה היא דנפלה ליה התם א"ל אטו דידי היא דרב חננאל היא אזיל שיילוה לרב חננאל אמר להו הכי אמר רב חלזון ניהוונד הרי היא כגולה ליוחסין ופליגא דר' אבא בר כהנא (כ) דאמר ר' אבא בר כהנא מאי דכתיב [1] וינחם בחלח ובחבור נהר גוזן וערי מדי חלח זו חלזון חבור זו (ל) הדייב נהר גוזן זו גינזק ערי מדי זו חמדן וחברותיה ואמרי לה זו נהוונד וחברותיה מאי חברותיה אמר שמואל כרך מושכי (מ) חוסקי ורומקי אמר רבי יוחנן וכולם לפסול קסלקא דעתא מושכי היינו מושכני והאמר (נ) ר' חייא בר אבין אמר שמואל מושכני הרי היא כגולה ליוחסין אלא מושכי לחוד ומושכני לחוד [2] ותלת עלעין בפומה בין שיניה אמר רבי יוחנן זו חלזון הדייב ונציבין שפעמים בולעתן ופעמים פולטתן וארו חיוא אחרי תנינא דמיה לדוב (ס) תני רב יוסף אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב ומסורבלין כדוב ומגדלין שער כדוב ואין להם מנוחה כדוב ר' אמי כי הוה חזי פרסא דרכיב אמר היינו דובא ניידא א"ל רבי ללוי הראני פרסיים אמר ליה דומים לחיילות של בית דוד הראני חברין דומין למלאכי חבלה הראני ישמעאלים דומין לשעירים של בית הכסא הראני תלמידי חכמים שבבבל דומים למלאכי השרת כי הוה ניחא נפשיה דרבי אמר הומניא איכא בבבל כולה (ע) עמונאי היא (פ) מסגריא איכא בבבל כולה דממזירא היא בירקא איכא בבבל שני אחים יש (צ) שמחליפים נשותיהם זה לזה בירתא דסטיא איכא בבבל היום סרו מאחרי המקום דאקפי פירא בכווי בשבתא ואזיל וצדו בהו בשבתא ושמתינהו ר' אחי ברבי יאשיה ואישתמוד אקרא דאגמא איכא בבבל אדא בר אהבה יש בה היום

היום

היום

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

היום יושב בחיקו של אברהם אבינו. פירש בקונטרס יש אומרים מת וא"כ אין זה רב אלא בר אהבה שבגמרא וגרלה לומר יושב בחיקו של אברהם שנכנס לברית מילה וזה רב אלא בר אהבה שהאריך ימים הרבה משמת רבי עד דורות אחרונים בימי רב נחמן בר יצחק כדאמרי' בב"ב (דף כב.[ח]) אך ר"י פי'[א] דשני רב אלא בר אהבה הוו[ט]: **חמשה קהלי בתיבי.** פי'[ג] גבי אזהרת פסולי יוחסין אבל קהל דגבי פצוע דכא לא חשיב דלאו בפסולי יוחסין משמעי[ב] עוד אומר ר"י משום דלא שייך ביה קהל: **היום יושב בחיקו של אברהם היום נולד רב יהודה בבבל דאמר מר כשמת ר' עקיבא נולד רבי כשמת רבי נולד רב יהודה כשמת רב יהודה נולד רבא א]** כשמת רבא נולד רב אשי ללמדך[6] שאין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו שנאמר[1] וזרח השמש ובא השמש עד שלא כבתה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל הרמתי שנאמר[2] ונר אלהים טרם יכבה ושמואל שוכב וגו'[3] צוה ה' ליעקב סביביו צריו[כ] רב יהודה אמר כגון הומניא לפום נהרא[4] ויהי כהנבאי ופלטיהו בן בניהו מת ואפול על פני ואזעק קול גדול ואומר אהה אדני ה' רב ושמואל חד אמר לטובה וחד אמר לרעה מאן דאמר לטובה כי הא דאיסתנדרא דמישן חתניה דנבוכדנצר הוה שלח ליה מכולי האי שבייה דאייתית לך לא שדרת לן דקאי לקמן בעי לשדורי ליה מישראל א"ל פלטיהו בן בניהו אנן דחשבינן[ג] ניקו מקמך הכא ועבדין ניזלו להתם ואמר נביא מי שעשה טובה בישראל ימות בחצי ימיו מאן דאמר לרעה דכתיב[5] ותבא אותי אל שער בית ה' הקדמוני הפונה קדימה והנה בפתח השער עשרים וחמשה איש ואראה בתוכם את יאזניה בן עזר ואת פלטיהו בן בניהו שרי העם וכתיב[6] ויבא אותי אל חצר בית ה' הפנימית והנה פתח היכל ה' בין האולם ובין המזבח כעשרים וחמשה איש אחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה ממשמע שנאמר ופניהם קדמה[7] איני יודע שאחוריהם כלפי מערב מה תלמוד לומר [אחוריהם] אל היכל ה' מלמד שהיו[ח] מפריעין עצמם ומתריזין עצמם כלפי מעלה וקאמר נביא מי שעשה הרעה הזאת בישראל ימות על מיטתו תסתיים דשמואל דאמר לרעה דאמר[ט] רבי חייא בר אבין אמר שמואל מושכני הרי היא כגולה ליוחסים מישון לא חשו לה לא משום עבדות ולא משום ממזרות אלא כהנים שהיו בה לא הקפידו על הגרושות לעולם אימא לך שמואל אמר לטובה ושמואל לטעמיה דאמר[י] המפקיר[א] עבדו יצא לחירות ואינו צריך גט שחרור שנא'[7] כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד עבד שאין לרבו רשות עליו אין קרוי עבד אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים כל ארצות בחזקת כשרות הם עומדות אמימר שרא ליה לרב הונא בר נתן למינסב איתתא מחוזייתא אמר ליה רב אשי מאי דעתיך דאמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' מאיר אבל חכ"א[כא] כל ארצות בחזקת כשרות הן עומדות והא בי רב כהנא לא מתני הכי ובי רב פפא לא מתני הכי ובי רב זביד לא מתני הכי אפ"ה לא קיבלה מיניה משום דשמיע ליה מרב זביד דנהרדעא ת"ר[כב] ממזירי ונתיני[כג] טהורים לעתיד לבא דברי ר' יוסי ר' מאיר אומר אין טהורים אמר לו ר' יוסי והלא כבר נאמר[8] וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם אמר לו ר' מאיר כשהוא אומר מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם ולא מן הממזרות אמר לו ר' יוסי כשהוא אומר אטהר אתכם הוי אומר אף מן הממזרות בשלמא לרבי מאיר היינו דכתיב[9] ויושב ממזר באשדוד אלא לר' יוסי מאי ויושב ממזר באשדוד כדמתרגם רב יוסף יתבון בית ישראל לרוחצן בארעהון דהוו בה לנוכראין אמר רב יהודה אמר[כד] שמואל הלכה כרבי יוסי אמר רב יוסף אי לאו דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי הוה אתי אליהו מפיק מינן צוורני צוורני קולרין[כה] ת"ר[כו] גר[כז] נושא ממזרת[כח] דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר גר לא ישא ממזרת[כט] אחד גר אחד עבד משוחרר וחלל מותרים בכהנת מ"ט דרבי יוסי חמשה קהלי כתיבי חד **לגורלאין.** תרגומו של ממזר. והכי קאמר ויושב העם שהיה מעורר מגבול אלו ועורר בממזר באשדוד גם הוא מגבול ארץ ישראל ויהושע חלקה להם אע"פ שלא נכבשה בימיו כדכתיב (יהושע יג) אתה זקנת באת בימים והארץ נשארה הרבה מאד לרשתה וקא חשיב ואזיל ממשת סרני פלשתים העזתי והאשדודי וגו': **צוורני צוורני.** חבורות חבורות. ל"א קולרין קולרין והוא לשון מעשה בקולר של בני אדם לסוף יבמות (דף קכב.): **גר נושא ממזרת.** דקסבר קהל גרים לא איקרי קהל והולד ממזר דכתיב[כט] לו הלך אחר פסולו: **לא ישא ממזרת.** קסבר דקהל גרים איקרי קהל: **מופרים בכהנת.** ואע"פ שהכהנים אסורים בגיורת ומשוחררת וחללה דקסבר לא הוזהרו כהנות כשירות להנשא לפסולין לאותן שהפסול אינו מוזהר עליהן כגון אלו: **חמשה קהלי כתיבי.** גבי אזהרת פסולי יוחסין לא יבא ממזר בקהל ה' (דברים כג) לא יבא לו בקהל (שם) לא יבא עמוני ומואבי בקהל (שם) לא יבא להם בקהל (שם) דור שלישי יבא להם בקהל דמלרי ואדומי (שם) וקהל דגבי פצוע דכא לאו מן פסולי יוחסין קא משמעי:

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ח מהל' עבדים הל"ג [כהכ וכו"י בגיטין לט. דלריך ג"ס] סמג לאוין קמ טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סד:

ב [מיי' פי"ב מהל' מלכים הל"ג טוש"ע חו"מ סי' ג סעיף ה בהגה]:

כה ג מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הל"ז סמג לאוין קח טוש"ע אה"ע סי' ד סעי' כב:

כו ד מיי' שם פי"ט הלכה יא סמג שם טוש"ע אה"ע סי' ז סעי' כב:

מוסף תוספות

א. (מפרש מה הוקשה לר"י) ולא נהירא דההוא דהתם היה תלמידו של רבא והאיך יתכן שנימול ביום שמת רבי והיה תלמידו של רבא הא אמרינן ביום שמת רבי נולד רב יהודה וביום שמת רב יהודה נולד רבא וכו'. תוס' הרא"ש ועי' מהרש"ל. ב. דההוא פסול הגוף. ריטב"א.

תוס' ר"י הזקן

זו דברי ר' מאיר. מתני' דתני דעלו פסולין לארץ ישראל דמשמע דאין כל ארצות בחזקת כשרות חוץ מבבל. נושא ממזרת. דלא איקרי קהל. הילכך אינהו [לא הוו בכלל] לא יבא ממזר בקהל ה'.

תורה אור השלם

1. וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זוֹרֵחַ הוּא שָׁם:
קהלת א ה

2. וְנֵר אֱלֹהִים טֶרֶם יִכְבֶּה וּשְׁמוּאֵל שֹׁכֵב בְּהֵיכַל יְיָ אֲשֶׁר שָׁם אֲרוֹן אֱלֹהִים:
שמואל א ג ג

3. פְּרִשָׂה צִיּוֹן בְּיָדֶיהָ אֵין מְנַחֵם לָהּ צִוָּה יְיָ לְיַעֲקֹב סְבִיבָיו צָרָיו הָיְתָה יְרוּשָׁלִם לְנִדָּה בֵּינֵיהֶם:
איכה א יז

4. וַיְהִי כַּהִנְבָּאִי וּפַלְטִיָּהוּ בֶן בְּנָיָהוּ מֵת וָאֶפֹּל עַל פָּנַי וָאֲזַעֲק קוֹל גָּדוֹל וָאֹמַר אֲהָהּ אֲדֹנָי יְיָ כָּלֶה אַתָּה עֹשֶׂה אֵת שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל:
יחזקאל יא יג

5. וַתִּשָּׂא אֹתִי רוּחַ וַתְּבִא אֹתִי אֶל שַׁעַר בֵּית יְיָ הַקָּדְמוֹנִי הַפּוֹנֶה קָדִימָה וְהִנֵּה בְּפֶתַח הַשָּׁעַר עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ וָאֶרְאֶה בְתוֹכָם אֶת יַאֲזַנְיָה בֶן עַזֻּר וְאֶת פְּלַטְיָהוּ בֶן בְּנָיָהוּ שָׂרֵי הָעָם:
יחזקאל יא א

6. וַיָּבֵא אֹתִי אֶל חֲצַר בֵּית יְיָ הַפְּנִימִית וְהִנֵּה פֶתַח הֵיכַל יְיָ בֵּין הָאוּלָם וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ כְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ אֲחֹרֵיהֶם אֶל הֵיכַל יְיָ וּפְנֵיהֶם קֵדְמָה וְהֵמָּה מִשְׁתַּחֲוִיתֶם קֵדְמָה לַשָּׁמֶשׁ:
יחזקאל ח טז

7. וְכָל עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת כָּסֶף וּמַלְּתָה אֹתוֹ אָז יֹאכַל בּוֹ: שמות יב מד

8. וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם: יחזקאל לו כה 9. וַיָּשֶׁב מַמְזֵר בְּאַשְׁדּוֹד וְהֻכְרַתִּי גְאוֹן פְּלִשְׁתִּים: זכריה ט ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' מלמד שהיו מתריזין כלפי מטה ומפריעין עצמם כלפי:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' כשמת רבא נולד רב אשי. הרמב"ם בהקדמת פירושו היה לו הגילגול עד שנא' מת רבא נולד רב אשי וכ"כ בעל הלכות דף יח ע"ב:

מוסף רש"י

כגון הומניא לפום נהרא. בהומניא יושב הם ומצירין לגבי פום נהרא, שהם ישראל עניים (יבמות טז:). ממשמע שנאמר ופניהם קדמה כו'. שהיו עומדים פתח ההיכל כדכתיב בריש דקרא והנה פתח היכל ה', כעשרים וחמשה איש, ולא הוה ליה למיכתב אלא ופניהם קדמה וממילא ידענא דאחוריהם אל היכל ה', שהיכל הוא במערב ופתחו בכותל מזרחי (סוכה נג:). שהיו מפריעין. מגלין, ומתריזין. רעי (שם). המפקיר עבדו יצא לחירות. מלהשתעבד לרבו עוד (גיטין לח.).

(ח) יומא לח.; ב) יבמות טז: ע"ש שהוא רב, [בכמ"י: אמר רב יהודה אמר רב], ג) [בש"י: ניקוס מקמן. וע"ל ניקוס קמן. (רש"ס)], ד) סוכה נג: יומא עז., ה) [בכמ"י: פורעין ומתריזין כלפי מטה, וכעי"ז ביומא וסוכה. (וסה לא הוגה בש"ס מיהו)], ו) [לעיל עא ע"ב], ז) יבמות מא. מיר סב: גיטין לח.; ח) [לקמן עו:], ט) מוספתא דקידושין פ"ה ה"ס, י) [בכמ"י: רב], כ) [ע' תוס' דסנהדרין עו: ד"ה שור וסה נא: ותוס' זבחים מה. ד"ה הלכתא], ל) [בס"ת ליתא קולרין], מ) מוספתא דקידושין פ"ה ה"ג [לעיל סז.], נ) [בכמ"י ודפו"ר עוסף: והולד ממזר. וכ"ל ר"ס מדעסוף], ס) [בכ"י שבע"י: דהתו], ע) [עי' תענית כ ע"ב], פ) [בעמוד ח], צ) [בכ"י שבע"י: לעבדותו. (של תתניה דגבוכלנלר)], ק) [בדפו"ר וכע"י: שהוא], ר) [ל"ל דאמרינן. [בדפו"ר דאמר"], ש) [ל"ל הפקרם, [בדפו"ר הפקר"], ת) [דברים כג. ועי' יבמות עח ע"ב, ולעיל סט ע"א], א) [ע"ש בתוס' ד"ה אמר ליה], ב) [וע"ע תוס' בתענית כ: ד"ה ת"ל], ג) [נראה דיש לחוסיף בקונטרס],

---

מסורת הש"ס

(ד"ה כב.): **לוה ה' ליעקב סביביו צריו.** לרים שהיו סובבים אותם בארלם דהיינו עמון ומואב שהלילו להם יותר מן הכל כדאמרינן בחלק (סנהדרין דף לו:) עמון ומואב שכיני בישי דירושלים היו אותם לוה שיהיו סובבים אותם אף בגלותם כגון הומניא דכולה דעמונאי היא כדאמרי' לעיל[פ] הושיבם סנחריב בבבל והיו מצירים לישראל שבפום נהרא: **חד אמר לטובה.** היה מייליל הנביא עליו: **וחד אמר לרעה.** שהיה רע בעיניו שמת מיתה יפה: **דאיסתנדריא דמישן.** שלטון של מישן: **מי שעשה הטובה הזאת.** שהגלה את הגולה מלהיות עבדים לעבדות: **איני יודע שאחוריהם אל היכל.** ק) שהיה במערב העזרה מה תלמוד לומר אחוריהם וגו' אחוריהם ממש כשהוא מפורע שהיו מתכוונין להראות אחוריהם לגגאי: **אפשיים דשמואל הוא דאמר לרעה.** דשמואל לית ליה הא ר) דאמר דעבדים נשתלחו למישן מדקאמר לא חשו לה משום עבדות: **נעולם אימא לך שמואל הוא דאמר לטובה.** דאית ליה הא דנשתלחו עבדים למישן והאי דקאמר לא חשו לה משום עבדות שמואל לטעמיה דאמר עבד שאין לו לרבו רשות עליו אין קרוי עבד והני נמי מאחר שגזלום מהם ונתייאשו מהם זהו ש) הפקר כדאמרינן בגיטין (דף לט:) נתייאשתי מפלוני עבדי ומשום לשון הפקר נקט לה דכיון דאתייאש ליה מייניה פקע ליה רשותיה: **ואינו צריך גט שיחרור.** להיות מותר בישראל: **זו דברי רבי מאיר.** מתני' דקתני דעלו פסולין לארץ ישראל ומשמע דאין כל הארלות בחזקת מיוחסות חוץ מבבל בלבד כדאמר בריש פירקא (לעיל דף סט:) דמסייע ליה לרבי אלעזר דקאמר ייחס עזרא את בבל: **ממחוייתא.** ואין מחוזא בתוך גבולי בבל האמורים לענין יוחסין: **והא בי רב להנא לא מקנו לה הכי.** משמיה דשמואל אלא כדאמר לעיל כל הארלות בחזקת פסולות ואמר רב יהודה אמר שמואל כל הארלות עיסה: **דרב זביד מנהרדעא.** לאו היינו רב זביד סתמא: **ויושב ממזר באשדוד.** יבדלו הממזרים מהם וישבו בפני עלמם: **ייסבון בית ישראל לרוחצן.** תרגום של ויושב: **דהוו דמיין בה לגורלאין.** תרגומו של ממזר. והכי קאמר ויושב העם שהיה מעורר מגבול אלו ועורר בממזר באשדוד גם הוא מגבול ארץ ישראל ויהושע חלקה להם אע"פ שלא נכבשה בימיו כדכתיב (יהושע יג) אתה זקנת באת בימים והארץ נשארה הרבה מאד לרשתה וקא חשיב ואזיל ממשת סרני פלשתים העזתי והאשדודי וגו': **צוורני צוורני.** חבורות חבורות. ל"א קולרין קולרין והוא לשון מעשה בקולר של בני אדם לסוף יבמות (דף קכב.): **גר נושא ממזרת.** דקסבר קהל גרים לא איקרי קהל והולד ממזר דכתיב ש) לו הלך אחר פסולו: **לא ישא ממזרת.** קסבר דקהל גרים איקרי קהל: **מופרים בכהנת.** ואע"פ שהכהנים אסורים בגיורת ומשוחררת וחללה דקסבר לא הוזהרו כהנות כשירות להנשא לפסולין לאותן שהפסול אינו מוזהר עליהן כגון אלו: **חמשה קהלי כתיבי.** גבי אזהרת פסולי יוחסין לא יבא ממזר בקהל ה' (דברים כג) לא יבא לו בקהל (שם) לא יבא עמוני ומואבי בקהל (שם) לא יבא להם בקהל (שם) דור שלישי יבא להם בקהל דמלרי ואדומי (שם) וקהל דגבי פצוע דכא לאו מן פסולי יוחסין קא משמעי:

[וחד למישרי שתוקי בישראל. תימה היכי מילדים שתוקי בישראל מיתולדא דקהל[א] וי"ל דמקים ממזר לקהל מה גבי קהל ממעטינן קהל ספק ה"נ גבי ממזר ממעטינן ממזר ספק. ת"י]:

אלא מעתה שתוקי שתוקית **לא ישא.** קשה דמשמע דפסיקא ליה דמותר בה ובפרק החולץ (יבמות דף נ:) אמר דרבא גופיה ס"ל כר"א דאמתני' [ב] דאמר ספיקן[ג] אסור וי"ל דהתם קאמר רבא אליביה אבל הכא דקאמר מ"ט אמרו שתוקי פסול קא בעי אליבא דכ"ע: **מאי איכא מיעוט ארוסות כו'.** תימה דמשמע טעמא דליכא למיחש משום דהוה מיעוט ולא ידעינן שמארוסה היא הא אם אינו יודעים שמארוסה היא ולאי איכא לאחזוקי בממזרות ולא היא דאפילו ידעינן שמארוסה היא לא הוי ממזר דהא אמרי' (לקמן דף עה.) ארוסה שעיברה הולד כשר[ד] **ועוד** קשה [ה] דמאי קאמר ומיעוט שהלכו בעליהם למדינת הים דהאי נמי יש לנו להכשירו דשמא בא על ידי שם ושימש כי ההוא עובדא[ו] (בירושלמי) דאמרה דשמואל שהלך למדינת הים ובא על ידי שם ושימש והוליד את שמואל ויש לומר דהכא איכא ריעותא שהשליכו[ז] ואם אינו יודעים שהוא מארוסה מחזקינן ליה בודאי ממזר שאם היה מן הארוס לא היתה משליכתו אי נמי יש לומר דלא תלינן שבא עליה על ידי שם אלא דוקא [ח] כשאומרת כן אבל האי אמופי כיון דאין אמו מעידה עליו אין לתלות בהכי:

חד לכהנים וחד ללוים וחד לישראלים וחד למישרי ממזר בשתוקי וחד למישרי שתוקי בישראל[ט]. קהל גרים לא איקרי קהל ורבי יהודה כהנים ולוים מחד קהל נפקי אייתר ליה [י] לקהל גרים ואיבעית אימא ה"נ תרי קהלי נינהו ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מחד קהל נפקא [1] לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא בקהל ודאי הוא דלא יבא הא בקהל ספק יבא[ז] ואיבעית אימא הני נמי תרי קהלי נינהו וטעמיה דרבי יהודה מהכא [2] הקהל חוקה אחת לכם ולגר הגר ולרבי יוסי חוקה אחת הפסיק הענין אחד גר ואחד עבד משוחרר וחלל מותרין בכהנת מסייעא ליה לרב דאמר רב יהודה [ז] אמר רב [א] לא הוזהרו כשירות להנשא לפסולים דרש ר' זירא במחוזא גר מותר בממזרת רגמוהו כולי עלמא באתרוגייהו אמר רבא מי איכא דדריש מילתא כי האי בדוכתא דשכיחי גיורי דרש רבא במחוזא גר מותר בכהנת טענוהו בשיראי הדר דרש להו גר מותר בממזרת אמרו ליה אפסידתא לקמייתא אמר להו דטבא לכו עבדי לכו אי בעי מהכא נסיב ואי בעי מהכא נסיב והילכתא גר מותר בכהנת ומותר בממזרת מותר בכהנת לא הוזהרו כשירות להנשא לפסולים ומותר בממזרת כרבי יוסי: אלו הן שתוקי כל שמכיר: אמר רבא דבר תורה שתוקי כשר מאי טעמא רוב כשרים אצלה ומיעוט פסולין אצלה ואי אזלי אינהו לגבה [ח] כל דפריש מרובא פריש מאי אמרת דילמא אזלה איהי לגבייהו הוה ליה קבוע [ג] וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי והתורה אמרה לא יבא ממזר [ד] ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא בקהל ודאי הוא דלא יבא הא בקהל ספק יבא ומה טעם אמרו שתוקי פסול גזירה שמא ישא אחותו מאביו אלא מעתה שתוקי שתוקית לא ישא שמא ישא אחותו מאביו כל כי הני מזנו ואזלי בת שתוקית לא ישא שמא ישא אחותו מאביו אלא לא שכיחא ה"נ לא שכיחא [ה] אלא [ט] מעלה עשו ביוחסין ואמר רבא דבר תורה אסופי כשר מאי טעמא אשת איש בבעלה תולה מאי איכא מיעוט ארוסות ומיעוט שהלך בעליהם למד"ה כיון דאיכא [ו] פנויה ואיכא נמי דמחמת רעבון הוה פלגא ופלגא והתורה אמרה לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא בקהל ודאי הוא דלא יבא הא בקהל ספק יבא ומה טעם אמרו אסופי פסול [ז] שמא ישא אחותו מאביו אלא מעתה אסופי אסופית לא ישא שמא ישא אחותו בין מאביו בין מאמו כל הני שדי ואזלי בת [ט] אסופי לא ישא שמא ישא אחותו אלא לא שכיח ה"נ לא שכיח אלא מעלה עשו ביוחסים אמר [י] רבא בר רב הונא [יא] מצאו מהול אין

חד לכהנים וחד לוים וחד ישראלים וחד למישרי ממזר בשתוקי. קהל גרים לא איקרי קהל ורבי יהודה כהנים ולוים מחד קהל נפקי אייתר ליה [ט] לקהל גרים ואיבעית אימא ה"נ תרי קהלי נינהו ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מחד קהל נפקא [1] לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא בקהל ודאי הוא דלא יבא הא בקהל ספק יבא[ז] ואיבעית אימא הני נמי תרי קהלי נינהו וטעמיה דרבי יהודה מהכא [2] הקהל חוקה אחת לכם ולגר הגר ולרבי יוסי חוקה אחת הפסיק הענין אחד גר ואחד עבד משוחרר וחלל מותרין בכהנת מסייעא ליה לרב דאמר רב יהודה [ז] אמר רב [א] לא הוזהרו כשירות להנשא לפסולים דרש ר' זירא במחוזא גר מותר בממזרת רגמוהו כולי עלמא באתרוגייהו אמר רבא מי איכא דדריש מילתא כי האי בדוכתא דשכיחי גיורי דרש רבא במחוזא גר מותר בכהנת טענוהו בשיראי הדר דרש להו גר מותר בממזרת אמרו ליה אפסידתא לקמייתא אמר להו דטבא לכו עבדי לכו אי בעי מהכא נסיב ואי בעי מהכא נסיב והילכתא גר מותר בכהנת ומותר בממזרת מותר בכהנת לא הוזהרו כשירות להנשא לפסולים ומותר בממזרת כרבי יוסי: אלו הן שתוקי כל שמכיר: אמר רבא דבר תורה שתוקי כשר מאי טעמא רוב כשרים אצלה ומיעוט פסולין אצלה ואי אזלי אינהו לגבה [ח] כל דפריש מרובא פריש מאי אמרת דילמא אזלה איהי לגבייהו הוה ליה קבוע [ג] וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי והתורה אמרה לא יבא ממזר [ד] ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא בקהל ודאי הוא דלא יבא הא בקהל ספק יבא ומה טעם אמרו שתוקי פסול גזירה שמא ישא אחותו מאביו כל כי הני מזנו ואזלי בת שתוקית לא ישא שמא ישא אחותו מאביו אלא לא שכיחא ה"נ לא שכיחא [ה] אלא [ט] מעלה עשו ביוחסין ואמר רבא דבר תורה אסופי כשר מאי טעמא אשת איש בבעלה תולה מאי איכא מיעוט ארוסות ומיעוט שהלך בעליהם למד"ה כיון דאיכא [ו] פנויה ואיכא נמי דמחמת רעבון הוה פלגא ופלגא והתורה אמרה לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא בקהל ודאי הוא דלא יבא הא בקהל ספק יבא ומה טעם אמרו אסופי פסול [ז] שמא ישא אחותו מאביו אלא מעתה אסופי אסופית לא ישא שמא ישא אחותו בין מאביו בין מאמו כל הני שדי ואזלי בת [ט] אסופי לא ישא שמא ישא אחותו אלא לא שכיח ה"נ לא שכיח אלא מעלה עשו ביוחסים אמר [י] רבא בר רב הונא [יא] מצאו מהול אין

חד לכהנים וחד לוים וחד ישראלים וחד למישרי ממזרת בשתוקי. אע"פ שזה ודאי וזה ספק לא חיישינן שמא זה כשר ואסור ליטא ממזרת דהכי דרשינן בקהל ודאי הוא דלא יבא ממזר הא בקהל ספק כגון שתוקי יבא: **וחד למישרי שתוקי בישראל.** דדרשינן הכי ממזר ודאי הוא דלא יבא בקהל הא ממזר ספק יבא ודקתני מתני' שתוקי פסול הוא מדרבנן כדלקמן שמא ישא אחותו מאביו: **קהל גרים לא איקרי קהל.** דלא אייתר לן קרא לקהל גרים: **מחד קהלא נפקי.** דשבט אחד הם ואין לקרות קהל חלי השבט: **הני נמי תרי קהלי נינהו.** גבי כהנים ולוים אינטריכו תרי קהלי לדרשה ואפי' הכי אייתר להו חד לקהל גרים: **ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מחד קרא נפקי.** חד מקהל ודאי וחד מממזר ודאי דהכי דרשינן לא יבא ממזר ודאי הא בקהל ודאי הא ממזר ספק בקהל ישראל ודאי או ממזר ודאי בקהל ספק יבא: **ואיבעית אימא הני נמי תרי קהלי נינהו.** כלומר להנך תרתי דרשות תרי קראי אינטריכו ואי לא אייתר קרא לא הוה דרשינן ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ספק ממזר יבא אלא הוה אמרינן ככל שאר ספיקי איסור על הודאי אזהרת ודאי לנקות עליו ועל מ) אזהרת ספק אזהרת ספק לאיסורא: **הקהל חוקה אחת לכם וגר.** למה לי למכתב קהל הכא אלא למימר דגר אקהל קאי ולאשמועינן דאיקרי קהל: **לא הוזהרו כשירות.** כהנות: **לינשא לפסולין.** לפסולי כהונה גר חלל משוחרר שהכהנים הוזהרו על בנותיהם והם לא הוזהרו עליהם מלישא אותן אבל לפסולין שהאנשים הפסולין הוזהרו עליהן מלישא אותן כגון ממזרין או נתינים אף הנשים הוזהרו עליהם דהשתא הכתוב אשה לאיש ולכל עונשין שבתורה (יבמות פד. כ). **רוב כשרים אצלה.** רוב העולם כשר אצל פנויה, שאין הולד ממזר אפילו מעובד כוכבים ועבד שאין ממזר אלא מקרובים. **אינהו לגבה.** הבועל אצלה. **מאי אמרת.** לפסול אותם דילמא אזלא לגבייהו וזה הקרוב נשאר במקום קביעותו. [שתוקי] שתוקית [לא ישא]. ורבנן שרו ספקן בספקן. [ט] **אשת איש.** אע"פ שרוב פסולים אצלה אם נבעלה לפסול לה הולד אינו ממזר דרוב בעילות אחר הבעל, [ח] ואם ילדה ממזר אינה משליכתו אי נמי יש לומר דלא תלינן שבא עליה על ידי שם אלא דוקא [ח] כשאומרת כן אבל האי אמופי כיון דאין אמו מעידה עליו אין לתלות בהכי:

אלא מעתה שתוקי שתוקית לא ישא. קשה דמשמע דפסיקא ליה דמותר בה ובפרק החולץ (יבמות דף נ:) אמר דרבא גופיה ס"ל כר"א דאמתני' [ב] דאמר ספיקן[ג] אסור וי"ל דהתם קאמר רבא אליביה אבל הכא דקאמר מ"ט אמרו שתוקי פסול קא בעי אליבא דכ"ע: **מאי איכא מיעוט ארוסות כו'.** תימה דמשמע טעמא דליכא למיחש משום דהוה מיעוט ולא ידעינן שמארוסה היא הא אם אינו יודעים שמארוסה היא ודאי איכא לאחזוקי בממזרות ולא היא דאפילו ידעינן שמארוסה היא לא הוי ממזר דהא אמרי' (לקמן דף עה.) ארוסה שעיברה הולד כשר[ב] **ועוד** קשה [ה] דמאי קאמר ומיעוט שהלכו בעליהם למדינת הים דהאי נמי יש לנו להכשירו דשמא בא על ידי שם ושימש כי ההוא עובדא[ו] (בירושלמי) דאמרה דשמואל שהלך למדינת הים ובא על ידי שם ושימש והוליד את שמואל ויש לומר דהכא איכא ריעותא שהשליכו[ז] ואם אינו יודעים שהוא מארוסה מחזקינן ליה בודאי ממזר שאם היה מן הארוס לא היתה משליכתו אי נמי יש לומר דלא תלינן שבא עליה על ידי שם אלא דוקא [ח] כשאומרת כן אבל האי אמופי כיון דאין אמו מעידה עליו אין לתלות בהכי:

חד לכהנים וחד לוים וחד ישראלים וחד למישרי ממזרת בשתוקי. אע"פ שזה ודאי וזה ספק לא חיישינן שמא זה כשר ואסור ליטא ממזרת דהכי דרשינן בקהל ודאי הוא דלא יבא ממזר הא בקהל ספק יבא כגון שתוקי יבא: **וחד למישרי שתוקי בישראל.** דדרשינן הכי ממזר ודאי הוא דלא יבא בקהל הא ממזר ספק יבא ודקתני מתני' שתוקי פסול הוא מדרבנן כדלקמן שמא ישא אחותו מאביו: **קהל גרים לא איקרי קהל.** דלא אייתר לן קרא לקהל גרים: **מחד קהלא נפקי.** דשבט אחד הם ואין לקרות קהל חלי השבט: **הני נמי תרי קהלי נינהו.** גבי כהנים ולוים אינטריכו תרי קהלי לדרשה ואפי' הכי אייתר להו חד לקהל גרים: **ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מחד קרא נפקי.** חד מקהל ודאי וחד מממזר ודאי דהכי דרשינן לא יבא ממזר ודאי הא בקהל ודאי הא ממזר ספק בקהל ישראל ודאי או ממזר ודאי בקהל ספק יבא: **ואיבעית אימא הני נמי תרי קהלי נינהו.** כלומר להנך תרתי דרשות תרי קראי אינטריכו ואי לא אייתר קרא לא הוה דרשינן ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ספק ממזר יבא אלא הוה אמרינן ככל שאר ספיקי איסור על הודאי אזהרת ודאי לנקות עליו ועל מ) אזהרת ספק אזהרת ספק לאיסורא: **הקהל חוקה אחת לכם וגר.** למה לי למכתב קהל הכא אלא למימר דגר אקהל קאי ולאשמועינן דאיקרי קהל: **לא הוזהרו כשירות.** כהנות: **לינשא לפסולין.** לפסולי כהונה גר חלל משוחרר שהכהנים הוזהרו על בנותיהם והם לא הוזהרו עליהם מלישא אותן אבל לפסולין שהאנשים הפסולין הוזהרו עליהן מלישא אותן כגון ממזרין או נתינים אף הנשים הוזהרו עליהם דהשתא הכתוב אשה לאיש ולכל עונשין שבתורה [ט] והכי אמרינן ביבמות בפרק יש מותרות (דף פד:): **רגמוהו כ"ע.** שהיו שם גרים הרבה והוקשה להם שאמר קהל גרים לא איקרי קהל: **איכא דדריש לו'.** בתמיה: **מוסר בכהנים.** דלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין: **רוב כשרים אצלה.** דכיון דמכירים את אמו דפנויה היא רוב העולם כשרים אצלה שאין הרוב ממזרים וקרובים שהולד מהם ממזר ואף עובד כוכבים ועבד אם [ט] בא עליה אין הולד ממזר[ט]: **ומיעוט פסולין.** כגון ממזרין וקרובין: **ואי דאזלי אינהו לגבה.** ואם בבעילה זו הלך הבועל אצלה דהשתא נד ליה ממקום קביעתו ואין לדונו בתורת קבוע שהוא נדון כמחצה על מחצה יש לנו לומר כל דפריש מרובא פריש והולד כשר: **מאי אמרת.** מאיזה טעם תבא לפוסלו דילמא אזלה איהי כו' אין זה אלא ספק והתורה אמרה ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא: **כל כי הני מזנו.** בתמיה וכי כל בעילות הנמצאות נטיל על אביו של זה לומר הוא הוליד כל שתוקי העיר: **בת שתוקית.** שנולדה על ידי נשואין שנשאת למותר לה: **לא ישא.** שתוקי שמא בנו של בעל השתוקית הוא[ח] שבא על אמו של זה תחלה בזנות ואח"כ נשא שתוקית: **אלא לא שכיח.** מסקנא דקושיא היא אלא להכי לא חיישינן משום דלא שכיח שתנשא לו אחותו. אי נמי שתוקי מילתא דלא שכיחא ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן וזה עיקר: **דבר תורה אסופי כשר.** אע"פ שאין מכיריה את אמו ויחוש שמא מאשת איש שנבעלה לאחר דרוב פסולין אצלה ליכא למימר הכי: **מאי טעמא אשת איש בבעלה תולה.** אם ילדה ממזר אינה משליכתו לפי שיש לה לומר מבעלי הוא: **מאי איכא.** לאחזוקי בממזרות איכא מיעוטא שהן ארוסות ואין להם לתלות בבעל או נשואות שהלכו בעליהן למדינת הים כיון דאיכא נמי למימר של פנויה הוא וכשר או של אשה מבעלה והשליכתו אמו מממת רעבון: **שמא ישא אחותו מאביו.** דלאחותו מאמו ליכא למיחש כיון דמכירין את אמותו שהיא בחזקת כשירה לא מספקינן לה במזנה לומר שהוא היה בנה והשליכתו: **כל הני שדי ואזלי.** וכי כל בנים שהיו לה השליכה שנחזיק כל הנאספים בני אם אחת ובספק בני אב אחד ומשתי אמהות נמי לא כדאמר לעיל כל הני מזנו ואזלי: **בת אסופי.** מן הנשואין שמא בעל האסופית הוא אביו: אין

[1] יבמות עט:, [2] [בכמ"י נוסף: חד קהל], [ג] [בכמ"י נוסף: חד קהל], [ד] [בכמ"י נוסף: לקהל גרים], [ה] שם פד: פה. לקמן עו., [ו] [ברכות כח.] כתובות טו. יומא פד: יבמות טז: זבחים עג., [ז] כתובות יג. טו., [ח] [בכמ"י כתוב: פנויות], [ט] [בכמ"י נוסף: גזירה], [י] [בכמ"י: אסופים. וכל"ל (רש"ש, ועי' אלנ"ל)], [יא] [בכמ"י: רבה], [יב] [בדפו"ר במקום: "בקהל", כתוב "בו". ועי' הגהות בגא"ר], [יג] [נ"ל ממזר. רש"ל], [מא] ["אחרת" ליתא ברש"י שהוגה בר"ן סוס"ק (טו: מדפי הרי"ף), ושם ועל הספק], [מב] [נעיל לה ע"ח], [מג] [בר"ן: בתו], [מד] [נעיל סח:, יבמות מה., ע"ש], [מה] [לקמן עד.], [מו] [יש לחוסף בספקן]. [מז] [מלאה כסן, וכ"ה בתוס' טוך], [מח] [בדפו"ר: מאי דקאמר], [מט] [בכמ"י: כשאומר], [נ] [לקמן עד.], [נא] [שוטה מז ע"א],

תורה אור השלם

1. לֹא יָבֹא מַמְזֵר בְּקָהָל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לוֹ בְּקָהָל יְיָ: דברים כג ג
2. הַקָּהָל חֻקָּה אַחַת לָכֶם וְלַגֵּר הַגָּר חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּכֶם כַּגֵּר יִהְיֶה לִפְנֵי יְיָ: במדבר טו טו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא יבא וכו' בעל השתוקית שבא על אמו ותינוק הוא ממקה:

מוסף רש"י

לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולים. לא הוזהרו כשרות וכהנות מלינשא לפסולים, לחללין, שמותרים בישראל, ואע"פ שהכהן הוזהר בחללה, כהנות לא הוזהרו בחללים (יבמות פד: וכני"ז לקמן עו.). ביוחסין. בכהונה (כתובות יג.).

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"ט מהל' אישות ביאה הלכה יא סמג לאוין קכח טוש"ע אה"ע סי' ז סעי' כב וסי' ד סעי' ג:

ב מיי' שם פי"ח הלי"ד טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' יח]:

כח ג מיי' שם הלט"ו

כט ד ה מיי' שם סעי' יח:

ל ו מיי' שם הל' לא טוש"ע אה"ע סי' ד סעי' לא:

מוסף תוספות

א. בשלמא הא דשרינן ממזר בשתוקי ניחא דדרשינן בקהל ודאי הוא דלא יבא אבל למישרי שתוקי בקהל ודאי היכי מפיק מיתורא דקהל. תוס' הרא"ש. ב. בתוס' טוך כתוב בשיטי לשון: דרב ושמואל דפליגי לקמן בארוסה שעיברה לתרוייהו לא חשיב ודאי ממזר דמאן דשרי ליה בממזרת היינו משום דלית ליה דר' אלעזר דספקן בודאן אלעזר. (ועי' רש"ש). ג. שאם היה מן הארוס לא היתה משלכת אותו שהרי נאמנת עליו לומר שהוא מן הארוס, תוס' הרא"ש (ועי' שם שמרין בזה.). וכן יש לתרץ דקאמר ומיעוט שהלכו בעליהם למדינת הים דהואיל והשליכתו ודאי ממזר הוא. תוס' טוך.

תוס' ר"י הזקן

אסור. דקהל גרים אקרי קהל. ופי' **לפסולים.** (שבכהנים) [שהכהנים] הוזהרו על בנותיהם והם לא הוזהרו בכהונה, אבל לפסולים שהאנשים הפסולים הוזהרו עליהם מלישא אותם כגון ממזר או פסול אף הן הוזהרו דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה [לעיל לה, א], והכי איתא ביש מותרות [יבמות פד, ב]. **רוב כשרים אצלה.** רוב העולם כשר אצל פנויה, שאין הולד ממזר אפילו מעובד כוכבים ועבד שאין ממזר אלא מקרובים. **אינהו לגבה.** הבועל אצלה. **מאי אמרת.** לפסול אותם דילמא אזלא לגבייהו וזה הקרוב נשאר במקום קביעותו. [שתוקי] שתוקית [לא ישא]. ורבנן שרו ספקן בספקן. [ט] **אשת איש.** אע"פ שרוב פסולים אצלה אם נבעלה לפסול לה הולד אינו ממזר דרוב בעילות אחר הבעל, [ח] ואם ילדה ממזר אינה משליכו שיכולה לומר מבעלי הוא.

בד"א בזמן שמקחו בידו. פירש בקונטרס דרמי עליה למידק לפי שהוא במי שפרע אם יחזור במי שנתן המעות ויחזיר לו דמיו אבל בזמן שאין מקחו בידו אלא שניהם אוחזים בו אינו נאמן דכיון דלא עליה רמיא לא דייק לזכור מי הוה ופריך וניחזי זוזי ממאן נקיט אאין מקחו בידו פריך לפירוש הקונטרס דפי' [ו] שלא קבל המעות אלא מאחד מהם והא ודאי מידכר דכיר ממאן קביל זוזי ומשני אלא דנקיט זוזי מתרוייהו ולא ידיע כו'[א] ולפי זה אמרינן דאפילו אמר שידע לא [ב] להימני משום דלא רמי עליה למידק כך שיטת הקונטרס ומה שפי' דפריך אאין מקחו בידו דקאמר דאינו נאמן ופריך וניחזי זוזי ממאן נקט פירוש ולאותו שנתן לו המעות ודאי נתרלה קשה [ג] דמאי יש לנו להאמינו טפי מעד אחד דעלמא דכיון שאין מקחו בידו לא שייך לומר מיגו כדי להאמינו לכן פי' ר"ת[ב] בזמן שמקחו בידו ואז הוא נאמן מטעם מיגו דמאי אמר לא מכרתי או חזרתי וקיימתי אבל אין מקחו בידו אינו נאמן דאז לא שייך מיגו ופריך וניחזי זוזי ממאן נקט נהי נמי דמקחו בידו אמאי נאמן אם יאמר אמי אלא [ד] קבל המעות לזה נתרלתי דמשמע דנאמן בכל ענין ואמאי נאמן הוה מיגו במקום עדים דאמנן סהדי דלאותו שנתן המעות נתרלה ומשני דנקיט זוזי כו' ולפי זה גרסי' ולא [ה] ידיע[ג] ולא גר' ולא [ו] ידע דמשמע שאין אנו מוששין [ז] לידיעתו דודאי חיישינן לידיעתו אי הוה ידע ולפי זה צ"ל שלא ידע שאם ידע הוה אמרי' נתרלה לזה אך ברישא בגא מציעא (דף ג:) גבי שניים אוחזים בטלית דמוקי לה בגמרא במקח וממכר ופריך מקח וממכר ניחזי זוזי ממאן נקט ופירש התם רש"י כפי שיטתו דהכא ועוד פירש התם אע"ג דאמר בפ' בתרא דקידושין דבזמן שאין מקחו בידו אינו נאמן והכא הוי כאין מקחו בידו דתרוייהו אדוקין בטלית ואמאי פריך שיהא המוכר נאמן הא מוקמינן התם בדנקט זוזי מתרוייהו והשתא ס"ד דלא נקט זוזי אלא מחד אך לפר"ת קשה דמאי פריך התם וניחזי זוזי ממאן נקיט והא לפירושו אע"ג דלא נקיט זוזי אלא מחד אין לנו להאמינו כדפרישית לכך צ"ל[ד] התם וניחזי זוזי ממאן נקט כלומר היכי קתני במתני' זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה כו' נשאל למוכר ממאן קבל המעות וליהוי כעד אחד לפטור את מי שמסייע אפי' משבועת היסת ולחייב את שכנגדו שבועה דאורייתא אבל להוציא ממון מזה ולמסור לזה פשיטא דאינו נאמן רק כדפרישית ומשני דנקיט זוזי מתרוייהו וגם לפירוש זה גרסי' לא ידע אך אם הוא ידע פשיטא שאנו מוששין לידיעתו לחייב לזה שבועה דאורייתא כדפירשתי: שעומד העד הוא הקיעוה בגד המשקוף ואינו מחוסר אלא שולא לקנות מיד: **זה כהן וזה לוי.** נשים שילדו בבית אחד אשת כהן ולוי נתין וממזר[ט]: **שלא קרא עליה ערער.** שלא יצא מעורר על הולד לומר זה בנה של אשת ממזר: **היכא דאיכא חזקה דכשרות.** שהיו מוחזקין בו בחזקת כשר: **אבל היכא דליכא חזקה דכשרות.** שלא נודע לבריות מי הוא הכשר ולא יצא אחד מהם ידי ספק: **נאמן בעל המקח.** סיפא דברייתא דלעיל: **זה מכרתי בו'.** אם שניים מעוררין על המקח זה אומר מכרתי לי וזה אומר לי מכרת ושלי המקח. לקמן מוקי ליה ששניהם נתנו לו דמיו כל אחד ואחד דמיו שלמים אחד מדעתו ואחד בעל כרחו: **בזמן שמקחו בידו.** דרמיא עליה למידק שלא לחזור[ט] לו מזה ולהחזיר לו דמיו ויתן המקח למי שלא נמכר לו דקס ליה במי שפרע[י] הילכך מידק דייק: **אבל בזמן שאין מקחו בידו.** ושניהם אוחזין בו אינו נאמן דכיון דלאו עליה רמיא תו לא דייק לזכור למי הוא:

וניחזי

אין בו משום אסופי [ו] משלטי הדמיה אין בו משום אסופי שייף משחא ומלא כוחלא [ז] רמי חומרי תלי פיתקא ותלי קמיעא אין בו משום אסופי תלי בדיקלי אי מטיא ליה חיה יש בו משום אסופי אם לאו אין בו משום אסופי זרדתא סמיכא למתא יש בו משום אסופי ואם לאו אין בו משום אסופי בי כנישתא [ח] סמיכתא למתא ושכיחי ביה רבים אין בו משום אסופי ואם לאו יש בו משום אסופי אמר אמימר האי פירא דסופלי יש בו משום אסופי חריפתא דנהרא אין בו משום אסופי פשרי יש בו משום אסופי צידי רשות הרבים אין בו משום אסופי רשות הרבים יש בו משום אסופי אמר רבא ובשני רעבון אין בו משום אסופי הא דרבא אהייא אילימא ארשות הרבים איידי דשני רעבון קטלא ליה ואלא אצידי רשות הרבים מאי אירייא שני רעבון אפילו בלא שני רעבון אלא כי אתמר דרבא אהא דאמר רב יהודה אמר רבי אבא אמר רבי יהודה בר זבדי אמר רב [א]כל[ד] זמן שבשוק אביו ואמו נאמנים עליו נאסף מן השוק אין נאמנים עליו מאי טעמא אמר רבא הואיל ויצא עליו שם אסופי ואמר רבא [ב]ובשני רעבון אע"פ שנאסף מן השוק אביו ואמו נאמנים עליו אמר רב חסדא [ג] שלשה נאמנים לאלתר אלו הן אסופי חיה ופוטרת חברותיה אסופי הא דאמרן חיה דתניא [ד] חיה נאמנת לומר זה יצא ראשון וזה יצא שני במה דברים אמורים שלא יצתה וחזרה אבל יצתה וחזרה אינה נאמנת רבי אליעזר אומר הוחזקה על עומדה נאמנת ואם לאו אינה נאמנת מאי בינייהו איכא בינייהו דאהדר אפה פוטרת חברותיה מאי היא [ה] דתנן [ו] שלש נשים שהיו ישנות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות בדקה אחת מהן ונמצאת טמאה היא טמאה וכולן טהורות אמר רב חסדא [ז] שבדקה עצמה כשיעור ווסת תנו רבנן [ח] נאמנת חיה לומר זה כהן וזה לוי זה נתין וזה ממזר במה דברים אמורים שלא קרא [ט] עליה שם ערער אבל קרא עליה ערער אינה נאמנת ערער דמאי אילימא ערער חד [י] והאמר רבי יוחנן אין ערער פחות משנים אלא ערער תרי ואיבעית אימא [יא] לעולם אימא לך ערער חד וכי אמר רבי יוחנן אין ערער פחות משנים הני מילי היכא דאיתא חזקה דכשרות אבל היכא דליכא חזקה דכשרות חד נמי מהימן [יב] נאמן [יג] בעל מקח לומר לזה מכרתי ולזה [יד] אין מכרתי במה דברים אמורים בזמן שמקחו בידו אבל אין מקחו בידו אינו נאמן

ונחזי

אין בו משום אסופי. דאי נאמן הוא דכשר הוא לא הוה טרחא ביה למימהל ליה: **משלטי הדמיה.** איבריו מתוקנים ומיושרים: **אין בו משום אסופי.** דאי פסול הוא לא הוה מתקנא ליה הואיל ודעתה להשליכו אלא מחמת רעבון הושלך. ל"א משלטי הדמיה איבריו גדולים ומלובן ומזורז אין זה מזנה אלא מבעלה שמתוך תשמיש תדיר הולד מלובן ומזורז כדאמר במסכת נדה (דף לא.). ג' חדשים אחרונים תשמיש יפה לאשה ויפה לולד שמתוך כך הולד מזורז ומלובן: **הדמיה.** איבריו כמו הדומי ניהדמיה דעירובין (דף נ.). והדמין תתעבדון דדניאל (ב): **תלי כוחלא.** סביבות עיניו ליפותו: **רמי חומרי.** קשרים שעושים לרפואה ותולין לתיונה דאמרינן במסכת שבת (דף סו:) הבניס יולאים בקשרים: **תלי פיתקא.** קמיע של כתב: **תלי קמיע.** של עיקרין: **אין בו משום אסופי.** דהא חסה על חייו והוכיח תחילתה שאוהבתו ולא השליכתו למות: **תלי בדיקלא אי מטיא ליה חיה רעה.** ויכולה לטורפו משם יש בו משום אסופי. כללו של דבר כל מקום שיש להבין דלדעת מיתה השליכתהו ולא חסה עליו יש בו משום אסופי: **זרדתא דסמיכא למתא.** אי תלי בחילן שאמו זרדתא שלרי"ר בלע"ז אי סמיכא למתא אע"ג דלא מטיא ליה חיה יש בו משום אסופי דאמר בערבי פסחים (פסחים דף קיא:) זרדתא דסמיכא למתא לא פחיתא משתין שידי: **בי כנישתא.** בתי כנסיות שלהם חוץ לעיר הוו ואי לא שכיחי בה רבים כגון אורחים יש לדאג ממזיקים: **פירא דסופלי.** נמצא בחפילה העשויה להטיל שם גרעיני תמרים למאכל בהמות יש בו משום אסופי דחוץ לעיר עבדי ליה ושכיחי בהו מזיקין: **חריפתא דנהרא.** נתנוהו בעריבה והשליכתהו לאמצעית הנהר מקום שהספינות עוברות תמיד אין בו משום אסופי דלכך טרחה להוליכו עד חריפות הנהר שיעברו ספינות שם וימצאוהו: **פישרא.** מקום שיפוע הנהר ע"י הפשרת שלגים שאין דרך ספינות לעבור שם יש בו משום אסופי: **נאמנין עליו.** לומר בנינו הוא: **בשני רעבון.** שהרבה נשלכין לא רצו חכמים לפוסלם מחמת יציאת קול: **נאמנים נאמנו.** ולא לאחר זמן אבל כל שאר הנאמנין נאמנים נמי לאחר זמן: **ופוטרת חברותיה.** מן הטומאה כדמפרש: **זה יצא ראשון.** וכבר הוא: **אם הוחזקה על עומדה.** כדמפרש דלא אהדרא אפה נאמנת: **ואם לאו.** דאהדרא אפה אינה נאמנת: **שהיו ישינות.** במסכת נדה (דף סא.) מוקי לה במשולבות ודבוקות זו בזו: **כשיעור ווסת.** לאחר מציאה מיד ובמסכת נדה (דף יד:) מפרש שיעור ווסת

מסורת הש"ס

ה) [ע' בערוך ערך הדם], [תלי חומרא דקטפתא], ערך חמרתא דקטפתא], ו) ["סמיכתא למתא" ליתא בכת"י, וכ"ע מרש"י ומהרש"ם סימן ו'], ז) [בכת"י: אסופי כל זמן שהוא בשוק. וכ"ה בר"י"ף ורא"ש], ח) נדה ס:, ט) [בכת"י נוסף: והוא. וכ"ה בנדה, ושם הוא מימרא דרב יהודה אמר רב], י) [בכת"י: עליו, וכן בהמשך. וכ"ה בר"י"ף ורא"ש, ועי' מאירי], יא) גיטין ט. ב"מ נב. כתובות כו., יב) תוספתא דב"מ פ"פ ה"ו, יג) [צ"ל לא מכרתי וכ"א בר"י"ף ורא"ש], יד) [בר"י"ף שבר"י"ף נוסף: ומתערבו הוולדות זה מזה], טו) ["לו" ליתא בר"ש"י שבר"י"ף. וכר"ן: בו], טז) [ב"מ מד ע"א], יז) [יש להוסיף דקס"ד. (רש"ש)], יח) [בדפו"ז כתוב: לתימנים], יט) [צ"ל דאמאי. (רש"ש)], כ) [אע"ל נתן], כא) נ"א ידע, כב) נ"א ידיע, כג) נ"א לידיעתנו, [הנהה זו מיהה ע"פ מהרש"ם כמנים שלפניה, וצ"ב], כד) [אע"ל דכשהמקח],

לעזי רש"י

שלרי"ר [שורביי"ר]. חוזרר (אילן).

מוסף רש"י

אבל אין מקחו בידו אינו נאמן. שלא נתן לב לדבר כל כך להיות זכור מאחר ששניהם מזכו אחריו בפיקוח דמיה (ב"מ ב:).

מוסף תוספות

א. כלומר ואינו ידוע לנו בעדים מהי שקל מדעתיה ומהי בעל כרחיה ולא גרסינן ולא ידע. רשב"ץ. ב. גרא"ש בב"מ פ"א אות ד' ותוס' עוך גורסים הר"ח. ג. עי' מהרש"א שנקט שהגרסא הנכונה כג"א "ולא ידע" וכן הגירסא בא"ש בב"מ שם ובתוס' עוך, אולם הב"מ והגר"א והפלפולא חריפתא מגיהים את הגא"ש שצ"ל "ולא ידוע". ד. תוס' עוך מביא את זה בשם ר"ת.

גליון הש"ם

גמ' שלשה נאמנים. עיין מגדש ב"ר ושב פ' פ"ה:

תוס' ר"י הזקן

חיה. מילדת, נאמנת לומר זה בן פלוני וזה בן פלוני. ערעור. על הולד לומר זה בן ממזר. **דלית ליה חזקה דכשרות.** שלא נודע לבריות מי הוא הכשר והם עדיין בקביעותם שלא יצאו מהבית דנימא דמרובא פריש. לזה מכרתי. אם שנים מערערים על המקח, המוכר נאמן כשנים לומר לזה מכרתי. אינו נאמן. אפילו כעד אחד. פיר"ש **ב)** שמקחו ביד המוכר מידק דייק המוכר למי מכר כדי שלא יתן מה שמכר לראובן לשמעון, אבל אין מקחו בידו אלא שניהם אדוקים בו אינו נאמן, דכיון דתו לא רמיא עליה לא דייק לזכור מי הוא הלוקח. משמע מלשונו אפילו כעד אחד אינו נאמן, ואע"ג דמסהיד בברי דאנן סהדי דלא מצי למזכר ליה.

עין משפט נר מצוה

לא א ב מיי' פט"ו מהל' מיסורי ביאה הל' ל טוש"ע אה"ע סי' ד סעי' לב:

לב ג מיי' פ"ב מהל' גזלות הל"ד סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רעז סעי' יב:

לג ד מיי' פ"ט מהל' מיסורי ביאה הל' לב טוש"ע יו"ד סי' קל סעי' ג (גלח):

לד ה ו מיי' שם פט"ו הל' לב טוש"ע אה"ע סי' ד סעי' לה:

לה ז מיי' פ"ב מהל' מכירה הל"ד סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רכב סעי' ח:

מסורת הש"ס

ח) ב"מ נ:, ט) תוספתא דב"מ פ"ח ה"ו, ג) כתובות פה: לד. ב"ב לח. סנ: גיטין יד:, ד) לקמן עח: יבמות מז. ב"ב קסו: ספרי פרשת כי תצא, ה) כתובות יג. טז. לקמן עה., ו) [כתובות יב:, יד.], ז) [כתובות יג.], ח) יבמות ל:, ט) [ל"ל אלעזר וכן איתא ביבמות ל:, וחס מוכרח ממה דאיתא לקמן עה. וכן ר' אלעזר אומר כותי וכו' וע"ש תוס' ד"ה כותי וכו' וכן מוכרח עוד שם עה: והאמר ר' אלעזר אע"פ שנחלקו וכו' והייט ר' אלעזר בן שמוע כמ"ש תוס' להלן יבמות יד: ד"ה פשיטא], י) [לעיל סנ.], כ) [עי' סנהדרין ו סוע"ב], ל) [ל"ל לפי לבו של דיין. רש"ס], מ) [לקמן עח:], נ) ל"ל מבנב, ס) ל"ל ה' בהסס, ע) [איתכן של"ל יהה בים. וכבכר"י בכתובות וכשב"ס בב"ב], פ) [בפרקין ה"ז], צ) [בדפו"ר: דממתניתין. ולא"ל דבמתניתין], ק) [איתכן שיש להשלים וכשאין מקמו בידו אינו נאמן כשנים ואפילו כע"ח],ר) [ל"ל בדקנו],

תורה אור השלם

1. כִּי אֶת הַבֹּכֶר בֶּן הַשְּׁנוּאָה יַכִּיר לָתֶת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל רָאשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: דברים כא יז

מוסף רש"י

וניחזי זוזי ממאן נקט. קמ"ל דאע"פ שהמוכר ממי קיבל דמיה (ב"מ ב:). **ולא ידיע** הי מדעתא. דסיון דלא עליה רמיא לאסקותי לא דק כוי אלי אלי להיות מזכי משהלכו מלפניו הי מדעתיה והי בעל כרחו, אבל היכא דלא קיבל דמיס אלא מחד מידכר דמיר ליה (שם). **יכיר.** את הבכור בן השנואה ימי, **יכירנו לאחרים.** אשם אין ב"ד מכריס אותו, נאמן עליו אבל יאמר זה בני בכור ליטול פי שנים (יבמות מז.). ר' יהודה קאמר לה, נאמן אדם לומר, ואע"פ שמחזיקין אחר בכבור (רשב"ם ב"ב קכז:). **זה בן גרושה.** וכאן אבל הוא (יבמות מז.). לאחר שגרשתיה המזרמיה ולדה לי זה, אי אפשר אשה גרושה, וקבלת הוא מדבריהם יכיר, מה לי בכור מה לי לדבר אחר (רשב"ם ב"ב שם). **בן חלוצה.** אבל מדרבנן, גזירה אלוה אמו גרושה, ואע"ג דנפקא לן ביבמות (כד.) מדכתיב ואשה גרושה, הא אמרינן התם דקרא אסמכתא בעלמא (רשב"ם ב"ב שם). **וחכמים אומרים אינו נאמן.** אפשרות קיימי אבל לענין בכור לא פליגי (לקמן עח:). לא בבכור ולא בחלב וכגון שמחזיקין באחר שהוא בכור (רשב"ם ב"ב שם).

המשך בסוף המסכת.

מוסף תוספות

א. כיון שהדבר תלוי בטעם ובסברא אין חילוק בין דין זה לשאר דינין התלויין בטעם ובסברא לאיזה ענין יש לדמותו. תוס' הרא"ש. ועי' יסוד בתר"פ. ב. דקאמר מה שירצה שליח יעשה וקרי ליה שודא. תוס' גיטין יד: ד"ה וכלו אמרו. ג. ולשון תוס' בב"ב דף קכ: כיון שנאמן בכל ענין האמינו הכתוב ואפ' על אחד מבניו הקטנים. ד. דאמר את הבכור יכיר בן השנואה יכיר. תוס' רגיו פרק. ה. דאפילו לדעתי לשון המשנה דקתני מה טיבו של עובר זה משמע דאתי להכשיר בבתה. תוס' כתובות יג: ד"ה מכשיר ועי' מהרש"ל.

וניחזי זוזי ממאן נקט. קא ס"ד שלא קיבל מעות אלא מאחד מהם הא ודאי מדכיר דכיר זוזי דממאן קבילי: **ולא ידיע.** אין ידוע לנו: **בזמן שבעלי דינין עומדין לפניו.** למדכר שעדיין לא יצאו מהם. אע"פ פלוני זכאי אין פלוני[ב] חייב שאין בעלי דיינין עומדין לפניו תו לא רמיא עליה למילכר: **וניחזי וזכוהא מאן נקט.** ביד איזהו מהם פסק דין של זכות: **וניחדר וניידיינינהו.** לאמר לי כולי האי למימר אינו נאמן מה לנו ולאמונתו נהדר הוא עצמו או אחר וידונם לפי טענותם: **בשודא דדייני.** בדין שאינו תלוי בטעם אלא הכל [ג] בפיו של דיין כי ההיא דכתובות (דף פה:) דאמר נכסי לטוביה ואתו שני טוביה שניהם קרובים שניהם שכנים ואמרינן שודא דדייני למי שיתנדב לב הדיין לומר נראה לי שזה היה רגיל אצלו יותר ולזה נתן וכיון שפסק כן אם בא לחזור אינו חוזר ולפיכך אין רוצין לחזור מדין שמא יטנו לבו לצד השני: **כל שבעה.** שעדיין אין אביו מכיר בו שלא יצא מתחת ידי אמו ליכנס לברית מכאן ואילך מוטל על אביו להכירו כדכתיב יכיר: **וחכמים אומרים אינו נאמן.** אבן גרושה וחלוצה הוא דפליגי: **שבודקין את אמו ונאמנת למאן דרבן גמליאל.** בתמיה למה ליה לרבי למיתנייה לפלוגתא בתרי דוכתי [ד] ליתני הא דאבא שאול אומר כדבריו: **ולכן הוא.** כלומר מיוחס הוא: **חדא להכשיר בה.** [ה] ר"ג דלא האמינה אלא לעצמה שלא נתחללה מן התרומה אבל לא להכשיר אותו עובר שאם בת היא לא תינשא לכהן. אבא שאול מכשיר אף בבתה דהא מתניתין אף בולד קאי שהוא שתוקי: **הניחא למאן דאמר דו'.** בפ"ק דכתובות (דף יג.): **דאי מהשם ס"א הני מילי היכא דרוב בשרים אלנה.** כגון פנויה ורוב העיר משימין לכהונה אבל היכא דרוב פסולין אלנה כגון ארוסה והיא אומרת מן הארוס הוא או פנויה ואין רוב העיר משימין לכהונה: **מתני' כל האסורין לבא בקהל מוסרין לבא זה בזה.** כגון ממזרי בשתוקי ואע"ג שזה ולאי וזה ספק ואיכא למימר שמא כשר הוא אפ"ה שרי כדילפינן לעיל (דף עג.) בקהל ודאי לא יבא אבל בקהל ספק יבא ובגמרא פריך הא תנא ליה רישא: **ורבי יהודה אוסר.** בגמרא מפרש לה: **ודאן בודאן מוסר.** כגון ממזרים בנתיניס: **ודאן בספיקן.** כגון ממזרי ונתיני בשתוקי ואסופי: **ספיקן בודאן.** שתוקי ואסופי בממזרי ונתיני: **ספיקן בספיקן.** שתוקי בשתוקי אסופי באסופי אסופי אסופי בשתוקי: **אסור.** שמא זה כשר וזה פסול: **וכוי.** בגמ' מפרש מאי ספיקיהו. וכותיס אותם שהושיב סנהדריב בערי שומרון כדכתיב (מלכים ב יז) ויבא מלך אשור ו (מנשים מספרויים) ומכותה וגו' ועל שם שהביאם מכותה נקראו כותים ונתגיירו מאימת האריות כדכתיב (שם) ויהי בתחלת שבתם את האריות וגו' וכולה עניינה במלכים: **גמ' וכי תימא ר' יהודה אוסר אגר בממזרת.** דשמעינן ליה דאמר הכי לעיל (דף עב:) רבי יהודה אומר גר לא ישא ממזרת ובמידי אחרינא לא שמעינן דפליג לענין יוחסין: **מידי גר בממזרת קתני.** לעיל דאמר רבי יהודה לאפלוגי עליה: **כל האסורין לבא בקהל.** וגר לאו מן האסורין הוא: הכי

בה מכשיר בבתה שמעינן שפיר ממשנה דהתם מדקתני לאוה מדברת והיתה מעוברת[ה] חד להכשיר בה וחד להכשיר בבתה כדאיתא התם: הכי

ובאו שני טוביה, שניהם קרובים שניהם שכנים ושניהם חכמים שודא דדייני. ואפשר שהפך לבו לאחד רצה ליתן, וכיון שפסק הדין לאחד אם בא לחזור אינו חוזר, לפיכך אין רוצין לחזור לדון [שמא יטנו לבו לצד השני]. ע"כ פר"ש. והעיקר ונהדר

ו[נ]דייניהו, ואנו נראה לפי טענותם מי הוא שיזכה ומי הוא שחייב. ומשני שודא דדייני, כדפרישנא, וכל שכן אם לא נתקרע פסק דין שלו שאינו נאמן אלא שיראו הפסק דין, אבל אם הדבר תלוי באומד דעתו של דיין ונתקרע פסק דינו אם היו עדיין עומדים לפניו נאמן, שהרי עדיין בידו לפסוק הדין למי שירצה שעדיין הוא דיין על זה הואיל והם לפניו, אבל הלכו להם [תו אין עליו] תורת דיין ואינו נאמן, אלא או יחזורו ויקבלוהו עליהם לדון או יעשו דיין אחר. **נאמנת.** והולד ראוי לבא בקהל, אבל להשיאה לכהן לכתחילה בענין תרי רובי, שיהיה רוב העיר משיאין נשיהם וכו' ורוב סיעה כשרים, כדאיתא ספ"ק דכתובות [טו, א], מיהו אם נשאת לא תצא. **רוב פסולים.** שרוב העיר פסולים. אי נמי שהיא ארוסה ואמרה לארוס נבעלתי ואם לא ר' בדק את אמו ומתה הולד שתוקי והוי ספק ממזר. **מתני'.** מותרין לבא זה בזה. דקסבר דלא יבא ממזר בקהל ה' בקהל ודאי לא יבא הא בקהל ספק יבא.

ניחזי זוזי ממאן נקט לא צריכא דנקט מתרוייהו ואמר חד מדעתאי וחד בעל כורחי ולא ידיע הי מדעתו והי לא מדעתו [ג]**נאמן דיין לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי במה דברים אמורים שבעלי דינים עומדים לפניו אבל אין בעלי דינים עומדים לפניו אינו נאמן וניחזי זכותא מאן נקיט לא צריכא דקריע זכותייהו וניהדר ונידייניהו** [ג]**בשודא דדייני אמר רב נחמן** [ג]**שלשה נאמנין על הבכור אלו הן חיה אביו ואמו חיה לאלתר אמו כל שבעה אביו לעולם** [ד]**כדתניא** [ו]**יכיר יכירנו לאחרים מכאן א"ר יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור** [ד]**וכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בן גרושה וזה בן חלוצה וחכמים אומרים אינו נאמן: אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי: מאי בדוקי אילימא** [ה]**שבודקין את אמו ואומרת לכשר נבעלתי נאמנת כמאן כרבן גמליאל תנינא חדא זימנא** [ט]**דתנן היתה מעוברת ואמרו לה מה טיבו של עובר זה אמרה להם מאיש פלוני וכהן הוא רבן גמליאל ור' אליעזר אומרים נאמנת ורבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין ואמר רב יהודה**[ט] **אמר שמואל** [ו]**הלכה כרבן גמליאל** [ו]**חדא להכשיר בה וחדא להכשיר בבתה הניחא למאן דאמר** [ז]**לדברי המכשיר בה פוסל בבתה אלא למ"ד לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה אבא שאול מאי אתא לאשמועינן דאבא שאול עדיפא מדרבן גמליאל דאי מהתם ה"א התם דרוב כשרין אצלה אבל היכא דרוב פסולין אצלה אימא לא צריכא אמר רבא** [ח]**הלכה כאבא שאול: מתני' כל האסורין לבא בקהל מותרים לבא זה בזה רבי יהודה אוסר** [ט]**רבי** [ט]**אליעזר אומר** [ט]**ודאן בודאן מותר ודאן בספיקן וספיקן בודאן וספיקן בספיקן אסור** [ו]**ואלו הן הספיקות שתוקי אסופי וכותי: גמ' מאי כל האסורין לבא בקהל אילימא ממזרי ונתיני שתוקי ואסופי הא תנא ליה רישא**[ז] **ממזרי ונתיני שתוקי ואסופי מותרים לבא זה בזה ותו ר' יהודה אוסר אהייא אילימא אודאן בספיקן הא מדקתני סיפא ר"א אומר ודאן בודאן מותר ודאן בספיקן וספיקן בספיקן אסור מכלל דר' יהודה לא סבירא ליה וכי תימא ר"י אוסר אגר בממזרת מידי גר בממזרת קתני כל האסורין לבא בקהל קתני אמר רב יהודה**

הכי

שודא דדייני. פי' בקונטרס בדין שאין תלוי בטעם אלא הכל לפי דאות עיני הדיינין כי ההיא דכתובות (דף פה:) דהתם דאמר נכסי לטוביה ואתו תרי טוביה שניהם קרובים שניהם כשרים ואמר שודא דדייני פירוש למי שמתנדב לב הדיין לומר שזה היה אוהבו יותר מזה לזה נתן וקשה לר"ת דאי בסברא תליא מילתא כדפי' בקונטרס אמאי לא אמרינן דנהדר ונידייניה דמסתמא לא יפסוק סברתו ראשונה[א] ועוד פ"ק דגיטין (דף יד:) אמרינן הילך מנה לפלוני כו' תני חדא הלך ומצאו שמת יחזרו ליורשי המשלח ותניא אידך ליורשי מי שנשתלחו לו ומסיק כאן אמרו שודא עדיף והתם אי אפשר לפרש פי' הקונטרס[ב] לכך פר"ת שודא דדייני דכל מה שירלה הדיין לעשות יעשה דהפקר ב"ד הפקר ושודא לשון השלחה כמו ע) רמה ביס דמתרגמינן שדי בימא (שמות טו) ולאיה לפר"ת מהניא דפ' מי שהיה נשוי (כתובות דף לד:) **גבי שני** שטרות שהיו ביום אחד אתו תרוייהו קמיה דרב ששת ואגבי רב ששת לאחד מנייהו הדר אתו לקמיה דרב נחמן ואגבייה לאידך אתא קמיה דרב ששת אמר ליה מ"ט עבד מר הכי אמר ליה משום דקדיס פי' שאחד מן השטרות נכתב בבקר והאחד בערב ואמר ליה אתו בירושלים יתבינן דכתבי שני ואמר ליה ותא מאי דעתך אמר ליה שודא דדייני אמר ליה אנא נמי שודא דדייני אמר ליה אנא דיינא ומר לאו דיינא והשתא לפר"ת ניחא הא דקאמר אנא דיינא ומר לאו דיינא דלריך דיין קבוע לומר דהפקר ב"ד הפקר ורב נחמן היה דיין קבוע אבל לפי' הקונטרס דפי' דבסברא תליא מילתא מה לנו דיין קבוע פשיטא דסברת רב נחמן לא הוה עדיפא מסברת רב ששת:

כשם שאדם נאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בני בן גרושה וחלוצה. וא"ת מנ"ל לר' יהודה הא דנאמן לומר זה בני בן גרושה וחלוצה בשלמא זה בני בכור דין הוא שיהא נאמן עליו משום דהוי בולד שע"י כן יטול פי שנים אבל לפוסלו אמאי נאמן וי"ל דהא דנאמן לומר זה בני בכור מיירי בתיוק בין הבנים[ג] דאומר על קטן שבניו שזה בכור ואפ"ה נאמן ואע"ג שע"י שהוא מעיד על זה שהוא בכור מחזיק את הגדולים לממזרים ורבינו אליהו מפרש דהיינו טעמא דנאמן משום דכתיב כי את הבכור בן השנואה יכיר ואמרינן לעיל (דף קמ.) שנואה בגישואים כלומר שהיא בגלוי וקאי יכיר אתרוייהו יכיר שהוא בכור ויכיר שהוא בן גרושה וחלוצה דשנואה בגישואים וכן מלאתי

ע) גירושלמי[ד] [והא דקאמר כשם כו' משום דפשטיה דקרא משמע דקאי טפי אהכרת בכור. ת"ש]

אי מהתם ה"א ה"מ היכא דרוב כשרים אצלה. כגון פנויה ורוב העיר משימין לכהונה ומ"ת אמאי לא פריך לעולם דאמר (כתובות דף יג:) דמאן דמכשיר אכשיר אפי' ברוב פסולין אצלה מאי אתא שאול לאשמועינן הוה ליה למיתני מילתא דאבא שאול גבי האי מילתא דרבן גמליאל דכתובות (שם.) כדפריך בסמוך למ"ד לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה וי"ל דמתני' דהתם לא אשמעינן רבן גמליאל מידי אפי' ברוב פסולין כי אם מבריתא דמייתי התם זו עדות שהאשה כשירה לה כו' ולכך אילטריך לאשמועינן הכא מילתא דאבא שאול אצלה לדברי המכשיר

ה) וניחזי זוזי ממאן נקט לא צריכא דנקט מתרוייהו ואמר חד מדעתאי וחד בעל כורחי ולא ידיע הי מדעתו והי לא מדעתו נאמן דיין לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי במה דברים אמורים שבעלי דינים עומדים לפניו אבל אין בעלי דינים עומדים לפניו אינו נאמן וניחזי זכותא מאן נקיט לא צריכא דקריע זכותייהו וניהדר ונידייניהו בשודא דדייני אמר רב נחמן שלשה נאמנין על הבכור אלו הן חיה אביו ואמו חיה לאלתר אמו כל שבעה אביו לעולם כדתניא יכיר יכירנו לאחרים מכאן א"ר יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור וכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בן גרושה וזה בן חלוצה וחכמים אומרים אינו נאמן: אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי: מאי בדוקי אילימא שבודקין את אמו ואומרת לכשר נבעלתי נאמנת כמאן כרבן גמליאל תנינא חדא זימנא דתנן היתה מעוברת ואמרו לה מה טיבו של עובר זה אמרה להם מאיש פלוני וכהן הוא רבן גמליאל ור' אליעזר אומרים נאמנת ורבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל חדא להכשיר בה וחדא להכשיר בבתה הניחא למאן דאמר לדברי המכשיר בה פוסל בבתה אלא למ"ד לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה אבא שאול מאי אתא לאשמועינן דאבא שאול עדיפא מדרבן גמליאל דאי מהתם ה"א התם דרוב כשרין אצלה אבל היכא דרוב פסולין אצלה אימא לא צריכא אמר רבא הלכה כאבא שאול: מתני' כל האסורין לבא בקהל מותרים לבא זה בזה רבי יהודה אוסר רבי אליעזר אומר ודאן בודאן מותר ודאן בספיקן וספיקן בודאן וספיקן בספיקן אסור ואלו הן הספיקות שתוקי אסופי וכותי: גמ' מאי כל האסורין לבא בקהל אילימא ממזרי ונתיני שתוקי ואסופי הא תנא ליה רישא ממזרי ונתיני שתוקי ואסופי מותרים לבא זה בזה ותו ר' יהודה אוסר אהייא אילימא אודאן בספיקן הא מדקתני סיפא ר"א אומר ודאן בודאן מותר ודאן בספיקן וספיקן בספיקן אסור מכלל דר' יהודה לא סבירא ליה וכי תימא ר"י אוסר אגר בממזרת מידי גר בממזרת קתני כל האסורין לבא בקהל קתני אמר רב יהודה

הכי

בשתוקית אסופי באסופית אסופי בשתוקית: **אסור.** שמא זה כשר וזה פסול: **וכוי.** בגמ' מפרש מאי ספיקיהו. וכותים אותם שהושיב סנחריב בערי שומרון כדכתיב (מלכים ב יז) ויבא מלך אשור ו (מנשים מספרויים) ומכותה וגו' ועל שם שהביאם מכותה נקראו כותים ונתגיירו מאימת האריות כדכתיב (שם) ויהי בתחלת שבתם את האריות וגו' וכולה עניינה במלכים: **גמ' וכי תימא ר' יהודה אוסר אגר בממזרת.** דשמעינן ליה דאמר הכי לעיל (דף עב:) רבי יהודה אומר גר לא ישא ממזרת ובמידי אחרינא לא שמעינן דפליג לענין יוחסין: **מידי גר בממזרת קתני.** לעיל דאמר רבי יהודה לאפלוגי עליה: **כל האסורין לבא בקהל.** וגר לאו מן האסורין הוא:

עין משפט נר מצוה

לון א ב טוש"ע חו"מ סי' כג: לז ג מיי' פ"ב מהל' נחלות הל"י"ד סמג עשין ל טוש"ע חו"מ סי' רעז סעי' יב:

לח ד מיי' פט"ו מהל' אישות ביאה הלכה טז סמג לאוין קכח:

לט ה מיי' שם הל"י וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' ד סעי' כו:

מ ו ז ח מיי' שם הל"י"ח ופ"י"ח הל"י"ד סמג שם טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' יז:

מא ט מיי' שם פט"ו הל' כא סמג לאוין קח טוש"ע אה"ע סי' ד סעי' כד:

מב י מיי' שם הל' כג טור חו"מ שם סעי' כו וסעי' לא [וסעי' לו]:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה שבודקין וכו' ליתני הא דאבא שאול. ע' מוקין דף פב ע"ב תד"ה מתניתא:

הגהות הב"ח

(ח) רש"י ד"ה חדא וכו' דר"ג לא האמינה:

תוס' ר"י הזקן

ונחזי זוזי. קס"ד שלא קבל מעות אלא מאחד, הילכך ודאי זכור הוא ממי קבל המעות, הילכך נשאל ממי קבל דמים דודאי זכור הוא על זה ויהא נאמן לומר לזה מכרתי. ולא ידיע. כתב ר"ש בריש מציעא [ב. ב] ולא ידענינן גרסינן, ולא ידע לא גרסינן, אע"פ שהוא אומר לזה מכרתי וקבלתי המעות מדעתי אינו נאמן דאגן סהדי שאינו זכור כל כך משהלכו מלפניו. ופירש הכי לא צריכא, לעולם אם לא קבל מעות אלא מהאחד אע"פ שאין המקח בידו נאמן כשנים, והא דאמרינן שאין נאמן אפילו כאחד כשאין המקח יוצא מתחת ידו, מיירי שלקח מעות משניהם ואומר לזה מכרתי וקבלתי המעות ברצונו הוא דאינו נאמן אפילו כאחד, דאגן סהדי דלא דכיר ממי לקח ברצונו, ואף לנו אין ידוע הילכך הו"ל דין שנים אוחזין בטלית. וזה תימה גדול כשהמקח יצא מידו ולא קבל מעות אלא מאחד אמאי יהא נאמן כשנים, וכשקבל משנים ומעיד לזה מכרתי אמאי לא יהא נאמן כעד אחד. ועיקר הפירוש שמקחו בידו נאמן כשנים שהרי בידו ליתנו למי שירצה, והוי אידך מוציא מחבירו ועליו הראיה, הילכך נאמן כשנים אם לא יביא האחד עדים. ק) אינו נאמן כשנים, אפילו כעד אחד. ומותיב ונחזי זוזי, כלומר יעיד ממי לקח המעות ויהא עדותו עדות כעד אחד דודאי זכור הוא ממי לקח המעות. לא צריכא, כלומר אע"פ שאין המקח בידו נאמן כעד אחד, והכא מיירי שאינו זכור אף ממי שלקח המעות, דמיירי שלקח משניהם, ולא ידע גרסינן, כלומר הוא אינו זכור ואינו נאמן דקאמר מטעם שאין שם עדות כלל הילכך הו"ל דין שנים אוחזין בטלית. נאמן דיין. ומסתברא דביחיד שקבלוהו עליהם לדון להם זה הדין מיירי. **כשבעלי דינים עומדים לפניו.** עדיין הוא דיין ונאמן. זכותא. ביד איזה מהן הוא פסק דין של זכות. דקריע. שנתקרע. **שודא דדייני.** כגון ההיא דכתובות [פה. ב] דאמר נכסי לטוביה ובאו שני טוביה, שניהם קרובים שניהם שכנים ושניהם חכמים שודא דדייני. ואפשר שהפך לבו לאחד רצה ליתן, וכיון שפסק הדין לאחד אם בא לחזור אינו חוזר, לפיכך אין רוצין לחזור לדון [שמא יטנו לבו לצד השני]. ע"כ פר"ש. והעיקר ונהדר

עד: עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

הכי קאמר כל האסורים לבא בקהל כהונה ומאי נינהו גיורת **פחותה כו'**. וא"ת אמאי לא פריך הא תנא ליה רישא דגר מותר בממזרת כדפריך לעיל וי"ל דלאו עיקר קושיא היא דפריך הא תנא ליה רישא אלא עיקריה אאידך קושיא קמיך ר' יהודה אוסר אהייא: **והרי גר דמותר בכהנת ומותר בממזרת.** וא"ת מאי פריך והרי הטעם שהוא מותר לפי שלא הוזהרו כשרות להינשא לפסולים ולא משום הכשר גר הוא דלעולם אמרינן דכהן אסור בגיורת ומותר אסור ר"ל כל שמותר לבא בקהל מטעם יחוס אסור ליקח ממזרת ונראה לפרש[א] הרי גר שנשא בת ישראל שהבת מותרת לכהן ומותרת בממזר כר"א בן יעקב וכה"ג פריך בגמרא:

דת"ק סבר ממזר מאחותו הוי ממזר. ואם תאמר היכי משתמע פלוגתייהו ממתני' ופירש הקונטרס דה"ק כל הנולדים מאיסור ערוה ממזרים הם ומותרים לבא זה בזה בני חייבי כריתות בבני חייבי מיתות[ב] עכ"ל ולא נהירא דדוחק הוא[ג] לכך פר"י דה"ק[ד] כל האסורים לבא בקהל[ה] שאפילו קידושין אין תופסין בהם[ז] כגון חייבי כריתות מותרין לבא זה בזה כלומר כל שבא מאיסור תפיסת הקידושין דהיינו בני חייבי כריתות וחייבי מיתות דאין קידושין תופסין בהם כולן מותרין לבא זה בזה דקסבר יש ממזר מכל דבר דלא תפסי קידושין: **מאי קא משמע לן תנינא כו'** ר' יהושע אומר כל שחייבין עליו מיתת בית דין. ופירושו כמו תנינא חדא זימנא דלעיל[ח] דאבא שאול דהוה ליה למיתניא התם גבי מילתא דר' יהושע וכן היה ר' יהודה אומר כדבריו וא"ת אמאי איצטריך למיפרך תנינא ליפרך דר' יהודה אדר' יהודה דהכא קאמר ר' יהודה דאין ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד ובמסכת יבמות (דף מט.) קאמר לא יגאלה כגף אביו[ט] חייבי באוסת אביו שהיא בלאו וסמיך ליה לא יבא ממזר משמע שממזר הוה אפי' מחייבי לאוין דהא ר' יהודה נמי דריש סמוכים במשנה תורה[ג] וי"ל דר' יהודה סבר התם דאשת אב דכתיב בין לא יקח ובין לא יגאלה הוי מיותר דהשתא אוסת אביו לא יקח דכתיב לא יגאלה כגף אביו אשתו מיבעיא וא"כ למידרשיה ולומר דלא יבא ממזר דוקא מאשת אביו ולימא הכי מלא יקח עד לא יגאלה דהיינו אשת אביו הוי ממזר טפי לא הוי ממזר[ד]:

ושייכס

הכי קאמר כל האסורים לבא בקהל כהונה

[א]מאי נינהו גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד ודלא [ב]כר' שמעון בן יוחי מותרין לבוא זה בזה ונוקמה בבת שלש שנים ויום אחד ואפי' לר' שמעון בן יוחי א"כ [ג]מצידה תברה אלא טעמא דבת שלש שנים ויום אחד הא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד דמותרת לבא בקהל כהונה אסורה לבוא זה בזה הרי פחותה מבת שלש שנים ויום אחד לר"ש בן יוחי דמותרת לבא בקהל כהונה ומותרות לבא זה בזה וכללא הוא דכל האסורים לבא בקהל כהונה מותרין לבא זה בזה והרי אלמנה וגרושה וחללה וזונה דאסורים לבא בקהל כהונה ואסורים לבא זה בזה ותו הא מותר אסור והרי גר [ג]שמותר בכהנת[ד] ומותר בממזרת אלא אמר רב נתן בר הושעיא ה"ק כל שכהן אסור לישא את בתו ומאי ניהו גר שנשא גיורת [ה]וכר' אליעזר בן יעקב מותרין לבא זה בזה וכללא הוא דכל שכהן אסור לישא את בתו מותרים לבא זה בזה הרי חלל שנשא בת ישראל דכהן אסור לישא בתו ואסורין נמי לבא זה בזה לא קשיא [ו]כר' דוסתאי בן יהודה והרי חלל שנשא חללה וכהן אסור לישא בתו ואסור נמי לבא זה בזה ותו הא מותר אסור והרי גר שנשא בת ישראל [ז]וכהן מותר לישא בתו ומותרין לבא זה בזה אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הכא ממזר מאחותו וממזר מאשת איש איכא בינייהו ת"ק סבר [ח]אפי' ממזר מאחותו נמי הוי ממזר ור' יהודה סבר מאשת איש הוי ממזר מאחותו לא הוי ממזר מאי קמ"ל [ט]תנינא איזהו ממזר כל שהוא [1]בלא יבא דברי ר' עקיבא שמעון התימני אומר כל שחייבין עליו כרת בידי שמים [2]והלכה כדבריו ר' יהושע אומר כל שחייבין עליו מיתת ב"ד אלא אמר רבא גר עמוני ומואבי איכא בינייהו והכי קאמר כל האסורים לבא בקהל ומאי ניהו גר עמוני ומואבי מותרין לבא זה בזה אי הכי [ו]מאי ר' יהודה אוסר ה"ק אע"פ שרבי יהודה אוסר גר בממזרת[ז] הני מילי גר דראוי לבא בקהל אבל גר עמוני ומואבי דאין ראויין לבא בקהל לא תנו רבנן [ח]בן תשע שנים ויום אחד גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי ונתין חלל וממזר שבאו על הכהנת ועל הלויה ועל בת ישראל [פסלוה] [ט]ר' יוסי אומר כל שזרעו פסול פסול וכל שאין זרעו פסול אינו פסול רבן שמעון בן גמליאל אומר כל

הכי קאמר. כלומר לעולם ר' יהודה אגר בממזרת קאי דשמע ליה לת"ק דלחייבי בה והאי בקהל [ו]דקאמרת קהל כהונה הוא דכהן אסור בגיורת ואפי' פחותה מבת ג' שנים דלאו בת ביאה היא ואין אם משום חשש זנות דכתיב (יחזקאל מד) כי אם בתולות מזרע בית ישראל[ח]: **ודלא כר"ש.** דאמר לקמן בפירקין (דף עח.) גיורת פחותה מבת ג' כשירה לכהונה. וה"ק כל האסורין לבא בקהל כהונה ומאי ניהו דמרבי האי כללא יתר על הראשונים שאסורין בקהל ישראל גיורת שפחותה מבת שלש שנים וכ"ש יתירה על בת שלש שנים מותרין הנך אסורין גיורות וממזרים ונתיני ושתוקי לבא זה בזה: **ונוקמה בבת שלש.** ולא בפחות וניחא דפחותה מותרת לכהן ובה לא איירי: **א"כ.** דכר"ש מיתוקמא דפחותה מותרת לכהונה והוא לא התיר לבא בממזרת אלא האסורין לבא בכהונה הוי משמע האי דפחותה אית ליה דאסורה לממזר: **מצידה תברה.** תשובתו מוכנת לגידו: **אסורין לבא זה בזה.** בתמיה היא בממזר וממזר בה והרי גיורת וכו' דכיון דקהל גרים לאו קהל הוא לא שבא פחותה ל"ש יתירה ועל כרחיך תנא דידן מדשרי יתירה על בת שלש לממזר ש"מ אית ליה קהל גרים לא איקרי קהל: **וכללא הוא.** בתמיה דכל האסורין לכהן מותרין לממזר: **ותו הא מותר אסור.** מדלא התיר לבא בממזרת[ט] אלא האסורות לכהנים הא המותר בקהל כהונה אסור בממזרת: **והרי גר כו'.** כיון דאית ליה קהל גרים לא איקרי קהל: **אלא אמר רב נתן.** לא תימא כל האסורין דתקשי לך אלמנה לכ"ג ותיקשי לך גר מדוקיא אלא ה"ק ת"ק כל שבתו אסורה לכהונה ומאי ניהו דמוסיף האי כללא על האסורין לישראל גר שנשא גיורת וכר' אליעזר בן יעקב דאמר במתני' (לקמן דף עז.) גר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה מותרים לבא זה בזה והיינו גר מותר בממזרת וממזר בו דאילו בגר שנשא ישראלית לא מצית לאוקמה דמאן שמעת ליה דאמר כהן אסור לישא בתו ר' יהודה דאמר במתני' (שם) בת גר זכר כבת חלל זכר ומדסיפא ר' יהודה דקתני ר' יהודה אוסר ריש לאו ר' יהודה לחכי מוקמי לה כר"א בן יעקב ושמעיה ר' יהודה לת"ק דאית ליה קהל גרים לא איקרי קהל ופליג עליה: **כר' דוסתאי בר' יהודה.** ס"ל לתנא דידן דאמר (שם) בנות ישראל מקוה טהרה לחללים: **ותו הא המותר.** לישא כהן בתו אסור לבא באסורין: **והרי גר שנשא בת ישראל כו'.** ומותר לבא בממזרים דהא אמר קהל הוא: **ממזר מאחותו.** כריתות: **ממזר מאשת**

איש. מיתות[ו]: **אינא ביניייהו.** [ז]לאו בגר אינפליגו אלא דקסבר[ח] יש ממזר מחייבי כריתות וה"ק כל הנולדים מאיסורי ערוה ממזרים הם ומותרים לבא זה בזה [ט] הני חייבי כריתות בבני חייבי מיתות כגון ג"א דכולן ממזרים הם ור' יהודה אוסר [י] לבא חייבי כריתות בבני חייבי מיתות דקסבר אין ממזר אלא מחייבי מיתות וטעמא מפורש ביבמות (דף מט.): **תניא.** פלוגתא אחריתי במתני' בתנאי אחריני ולמה ליה לרבי למיתני לתרתי בבי ניתני התם לגבי ר' יהושע וכן היה ר' יהודה אומר כדבריו: **שהוא בלא יבא.** אע"פ שאינו אלא בלאו הולד ממזר: **כל שחייבין.** על אותה בילה כרת בידי שמים: **כל שחייבין עליו מיתת ב"ד.** אבל חייבי כריתות לא וטעמא דכולהו מפרש ביבמות (שם): **זה בזה.** הם בממזרים וממזרים בהם: **אי הכי אמאי ר' יהודה אוסר.** הני ודאי לא איקרי קהל דהא לא חזו לבא בקהל: **ה"ק.** כלומר וכולה חד תנא הוא: **בן ט' שנים ויום אחד.** שהוא גר עמוני וכו' דבכי האי זימנא חזי לבילה: **פסלוה.** לכהנת מן התרומה ולויה וישראלית מלינשא לכהן. כל שזרעו פסול. שמקצת זרעו פסול אע"פ שקצתו כשר, כגון גר עמוני ומואבי שזכריו פסולים ונקבותיו כשרות. **פוסל.** אשה בביאתו ובהא פליג עליה רשב"ג. וכל שאין זרעו פסול. כלל, כגון מצרי שני שזרעו הוא דור שלישי הוא אינו פוסל אשה בביאתו ובהא פליג ר' יוסי את"ק.

*אולי צ"ל: שיכנס קצת בשנה אחרת

מג א מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל"ג סמג לאוין קכא טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' ח:
מד ב מיי' שם פט"ו הל"א סמג לאוין קי טוש"ע אה"ע סי' ד סעי' יג:
מה ג מיי' שם פי"ח הל"ג סמג לאוין קכא טוש"ע שם סי' ו סעי' ח וע"ש בנ"י:

מוסף רש"י

איזהו ממזר כל שהוא בלא יבא. כל קורבה שהיא בלאו ואפילו אין בה כרת, כגון אנוסת אביו וכו' יהודה דהיא בלאו דלא יגלה כנף אביו, ומתמת קורבה לאביו, וכגון נושא אלמנתו דהוי בלא יבנה והוי לאו דקורבה בלא כרת (יבמות מט:). **כל שחייבין עליו כרת.** אבל נושא אלמנתו לא הוי ממזר (שם). **בן תשע שנים ויום אחד.** שהוא גר עמוני ומואבי כו'. דאסורין לבא בקהל, מצרי ואדומי. עד דור שלישי בעשה, כותי ונתין. בלא תתחתן בם, דקסבר כותים גירי אריות הן, חלל. פסול לכהונה, **פסלוה.** אם בת כהן מן התרומה ולויה וישראלית לינשא לכהונה עולמית (יבמות פח.).

תוס' ר"י הזקן

גמ'. ומאי ניהו. דלא איירי בהו בריש הדמתני'. **זה בזה.** לישא ממזרת או שתוקית. אי הכי [וכו'] דהני (וכו') ודאי לא אקרי קהל. **בן ט' שנים ויום אחד.** כלומר בן ט' שלמים ביאתו ביאה, וכן בת ג' ויום אחד פי' בת ג' דניהו שלמים [ד]לקח* קצת משנה אחרת. **פסלוה.** לכהנת מן הכהונה ומן התרומה, ולויה וישראלית מלינשא לכהן. **כל שזרעו פסול.** שמקצת זרעו פסול אע"פ שקצתו כשר, כגון גר עמוני ומואבי שזכריו פסולים ונקבותיו כשרות. **פוסל.** אשה בביאתו ובהא פליג עליה רשב"ג.

תורה אור השלם

1. לֹא יָבֹא מַמְזֵר בְּקָהָל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לוֹ בְּקָהַל יְיָ: דברים כג ג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ממזר וכו' מיתות ב"ד הס"ד:

מוסף תוספות

א. דסמיך אהא דמצי למיפרך. מ"ש במהרש"א. ועי' תוס' הרא"ש שם לו גירסא אחרת בגמ' ומפרש בחופן אחר. ב. דאין לפרש כל האסורים לבא בקהל אממזרים קאי דר' יהודה נמי הכי אית ליה דכל ממזרים מותרים לבא זה בזה. תוס' הרא"ש. ג. דחייבי לאוין נמי אסורים לבא בקהל. שם. ד. כלומר שאינם נדבקין בכל קהל שיש קהל שאין להם בו תפיסת קדושין. שם.

(ב) [יבמות ס: לקמן עח.], (ג) [בעיון עכ"ל ל ל גרים בשם רבינו מנחם ל"ב מלמדה תבה ע"ש], (ג) [בדפו"ר: דמותר בכהונה. ועי' תוס"ר], (ד) [לעיל עב ע"ב], (ה) [יבמות מז. לקמן עז.], (ו) [לעיל סד. סז. לקמן עז.], (ז) [בכת"י: דכהן], (ח) [מיבת אפי' ליתא בכת"י ובדפו"ר ונוסף ע"פ הרש"ל. אמנם גם בתוס' ועי"ר ליתא], (ט) יבמות מט. ספרי פ' תצא, (י) [בכת"י: אמאי. וכ"ה בהש"ל], (כ) [לעיל עב.], (ל) יבמות סח. [תוספתא דמלה רפ"ו], (מ) יבמות סט., (נ) [ל"ל דקאמר. רש"ל], (ס) [עי' לקמן עח סוע"א], (ע) [בש"א: בממזר], (פ) [בדפו"ר ודפו"י: ולאו], (צ) [בכת"י כתוב: אלא מ"ק סבר יש], (ק) [ל"ל בני. רש"ש] (וכ"ה בתוס' בשמו), (ר) [ל"ל מוסר לבני חייבי (רש"ש)], (ש) [ל"ל כל האסורין לבא בקהל שאין קדושין תופסין בהן כגון אפי' חייבי כריתות כו'. רש"א], (ת) [בדפו"ר: אפילו שאין קידושין תופסין וכו'. ולפנינו בהש"ל], (א) [בעמוד א], (ב) [דברים כג], (ג) [יבמות ד ע"א], (ד) [שם מט סוע"א, ע"ש],

כל שאתה נושא בתו. לכהן קאמר ולקמן מפרש: **מלרי שני איכא בינייהו.** לתנא קמא כל מלרי סתם האסור בקהל קאמר ואפילו שני ומיהו שלישי ולאו מלרי קרי ליה דישראל מעליא הוא: **מכהן גדול באלמנה.** שמצינו שמחללה בביאתו כדילפינן לה לקמן[ה] (דף עז.) מלא יחללו[ו] שני חילולין במשמע מדלא כתיב לא יחל אחד לה ואחד לזרעו ופוסל את[ז] אשה בביאתו: **אף כל כו'.** ומלרי שני ביאתו בעבירה הוי: **גר עמוני ומואבי איכא בינייהו.** לרבי יוסי פוסל דהא יש מזרעו שהוא פסול שהזכרים אסורים איסור עולם ולרבן שמעון הואיל ובתו כשרה דעמוני ולא עמונית אלמנתו נמי כשרה: **מה כהן גדול באלמנה שזרעו ממנה פסול.** חלל: **אלמנה עיסה.** בכתובות (דף יד.) מפרש אלמנת ספק חלל שהיתה מעורבת בספקות בעלה היה ספק והיא באה מכחו דהויא לה ספק ספיקא: **למעוטי אלמנה עיסה.** דהואיל דאי אתה נושא בתו שמא חלל היה ותנן (לקמן עז.) בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם אי אתה נושא אלמנתו: **ספק ספיקא.** [ח] בעלה היה ספק והיא באה מכחו להיפסל: **הלל שונה.** משנה אחת בברייתא עשרה יוחסין כו' וכל האסורין שבהם מותרין לבא זה בזה: **אלעזר אומר.** ואין ידוע אם מאלעזר אם מאיש אחר: **הולד שפוקי.** שמא מאלעזר וכשר שמא מאחר ופסול: **ורב אמר הולד ממזר.** ודאי דאמרינן מרובא דעלמא הוא והכל פסולין אלא אלמא לרב ספק כודאי משוי ליה כתנא קמא דאמר ספיקן בודאן מותר: **דאי איתמר בהא.** גבי שתוקי דמתניתין הבא מן הפנויה: **בההוא קאמר רב.** הלכה כרבי אליעזר דאסור בממזרת משום דרובא הוי כשרים אלא והא דאסור בבת ישראל משום דשתוקי הוא: **מדין דהוה.** אם היה האלמון כהן: **מי ידעינן אכוה מנו.** דניפוק נכסי משאר יורשי של האלמון וניתיב להאי: **דספים.** נכסי האלמון משמת ואמר אבי היה ואשמעינן שמואל דמפקינן להו מייניה: הכי גרסינן **פניא וכן רבי אלעזר אומר כו': עשאוהו כגר לאחר עשרה דורות.** לפי שנתייאשו בישראל וגרמין כישראל ואסור בפסולות לקהל שמא יאמרו ישראל נשא פסולה: **הפס.** גבי גר וממזרת: **גר ישן.** והרואה אינו מכירו לפנים [ט] דסבור שהוא ישראל הבא מישראלית: **והממזרת חדשה.** כלומר ידועה ומיכרת לממזרת: **אמרי ישראל נסיב ממזרת.** הרואה אומר ישראל נושא ממזרת: **אידי ואידי להדדי הוא.** [י] ואי גריס יש הם המחזיקין את זה בכשרות מחזיקין גם את זו בכשרות: ר'

ושניהם לא למדוה אלא מכ"ג באלמנה. ולא"ת מאי קאמר דלמדוה מכ"ג והא עיקר דרשה נפקא לן בפ' אלמנה לכה"ג (יבמות דף סח.) מכי תהיה לאיש זר[י] דכיון שנבעלה לפסול לה פסלה וי"ל דה"ק דלא תיקשי להו מכה"ג באלמנה דמצינו למילף מיניה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כדמפרש גמרא בסמוך וכן צריך לומר בריש מסכת נדה (דף ג.) גבי שניהם לא למדוה אלא מסוטה:

וכולן מותרין לבא זה בזה. ולא"ת מאי וכולן ופי' בקונטרס כל האסורין מותרין לבא זה בזה קשה לר"י דמידי כל האסורין קתני וגרשה לר"י לפרש דכל אחד ואחד מותר במינו והיינו דלא כרבי אלעזר דמתניתין דלדידיה ספיקן בספיקן אסור עוד יש לומר ומותרין לבא זה בזה כסדר דמתני' וגרשה דהלכה כרבי אלעזר דהא רב פסיק כוותיה והלכה כרב באיסורי לגבי שמואל[ח] ועוד דרבא נמי סבר דהלכה כרבי אלעזר בפרק החולץ (יבמות דף לז.) גבי ספק בן ט' לראשון ובן ז' לאחרון והלכה כרבא: **כותי לא ישא כותית.** ולא"ת היאך מסופק מ"ט והא רבי [א] אליעזר גופיה קאמר במתניתין (לעיל דף עד.) דספיקן בספיקן אסור וכותי הוא מן הספיקות כדתנן במתניתין וגרשה להר"מ דהכי פירושו שהרי אם שייסס ממזרים היתר גמור הוא ואפילו אם אחד ממזר [ב] והאחד אינו ממזר מכל מקום גר הוא ומותר בממזרת[א] ולא דמי לשאר ספיקות דמתניתין דשתוקי ואסופי: ורבי

כל שאתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו וכל שאי אתה נושא בתו אי אתה נושא אלמנתו [ג]מאי איכא בין תנא קמא ובין ר' יוסי א"ר יוחנן מצרי שני איכא בינייהו ושניהם לא למדוה אלא מכהן גדול באלמנה דתנא קמא סבר כי כהן גדול באלמנה מה כהן גדול באלמנה שביאתו בעבירה ופוסל בה אף כל שביאתו בעבירה פוסל ורבי יוסי סבר כי כ"ג באלמנה מה כ"ג באלמנה שזרעו פסול ופוסל אף כל שזרעו פסול פוסל לאפוקי מצרי שני שאין זרעו פסול דאמר קרא [1]בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה' רשב"ג אומר כל שאתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו וכל שאי אתה נושא את בתו אי אתה נושא אלמנתו מאי איכא בין ר' יוסי לרשב"ג אמר עולא גר עמוני ומואבי איכא בינייהו ושניהם לא למדוה אלא מכהן גדול באלמנה דר' יוסי סבר כי כ"ג באלמנה מה כהן גדול באלמנה שזרעו פסול ופוסל אף כל שזרעו פסול פוסל ורשב"ג ככהן גדול באלמנה מה כ"ג באלמנה שכל זרעו פסול אף כל שכל זרעו פסול אפילו נקבות לאפוקי גר עמוני ומואבי דנקבות הוו כשרות לבא בקהל [ד]דאמר מר עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית אמר רב חסדא הכל מודים באלמנת עיסה שפסולה לכהונה מאן מיקל בהני תנאי רבן שמעון בן גמליאל וקאמר כל שאתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו וכל שאי אתה נושא בתו אי אתה נושא אלמנתו למעוטי מאי למעוטי אלמנת עיסה שפסולה לכהונה [ה]לאפוקי מדהני תנאי [ו]דתנן העיד רבי יהושע ור' יהודה בן בתירא על אלמנת עיסה שכשירה [ז]לכהונה מאי טעמא הוי ספק ספיקא וספק ספיקא לקולא: [ח]ודאן בודאן מותר: [ט]אמר רב יהודה אמר רב הלכה כרבי [י]אליעזר כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי הלל שונה עשרה יוחסים עלו מבבל וכולם מותרים לבא זה בזה ואת אמרת הלכה כרבי [כ]אליעזר ורמי דרב אדרב ורמי דשמואל אדשמואל דאיתמר [כא]ארוסה שעיברה רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי רב אמר הולד ממזר ומותר בממזרת ושמואל אמר [כב]הולד שתוקי ואסור בממזרת איפוך רב אמר הולד שתוקי ושמואל אמר הולד ממזר תרתי למה לי צריכא דאי איתמר בהא בהא קאמר רב משום דרוב כשרים אצלה אבל התם דרוב פסולים אצלה אימא מודי לשמואל ואי איתמר בהך בהא קאמר רב משום דאיכא למיתלה בארוס אבל בהא אימא מודי לשמואל צריכא ואי בעית אימא לעולם לא תיפוך ומאי ממזר דקאמר רב לאו מותר בממזרת אלא דאסור בבת ישראל ושמואל אמר הולד שתוקי דאסור בבת ישראל אי הכי היינו דרב אלא מאי שתוקי שמשתקין אותו מדין כהונה פשיטא השתא מדין ישראל משתקינן ליה מדין כהונה מיבעי אלא מאי שתוקי שמשתקין אותו מנכסי אביו פשיטא מי ידעינן אבוה מנו לא צריכא דתפס ואי בעית אימא מאי שתוקי בדוקי שבודקים את אמו ואומרת לכשר נבעלתי נאמנת כמאן כר"ג האמר שמואל הדא זימנא [כג]דתנן היתה מעוברת ואמרו לה מה טיבו של עובר זה מאיש פלוני וכהן הוא ר"ג ורבי אליעזר אומרים נאמנת רבי יהושע אומר אינה נאמנת ואמר רב יהודה אמר שמואל [כד]הלכה כרבן גמליאל צריכא דאי מהתם הוה אמינא התם רוב כשירים אצלה אבל הכא דרוב פסולים אצלה אימא לא צריכא תניא וכן [כה]רבי אלעזר אומר כותי לא ישא כותית מאי טעמא אמר רב יוסף עשאוהו כגר לאחר עשרה דורות דתניא גר עד עשרה דורות מותר בממזרת מכאן ואילך אסור בממזרת [כו]ויש אומרים [כז]עד שישתקע שם עבודת כוכבים ממנו א"ל אביי מי דמי התם גר ישן וממזרת חדשה אמרי בר ישראל הוא דקא נסיב ממזרת הכא אידי ואידי כי הדדי נינהו [כח]אלא כי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר סבר לה כרבי ישמעאל ורבי

מסורת הש"ס

א) יבמות סט., ב) ג"ז אם וש"ג, ג) [בכמ"י: ולאפוקין], ד) כתובות יד. עדיות פרק בתרא מ"ג, ה) [בכמ"י נוסף בפיסקא: ר' אליעזר אומר], ו) יבמות לז., ז) [צ"ל אלעזר], ח) [צ"ל אלעזר], ט) יבמות סט., י) כתובות יג. טז. לעיל עד., כ) [בכמ"י וכן היה רבי אליעזר אומר. בדפו"ר כלפנינו אלעזר. אמנם הרש"ל מגיה דצ"ל אליעזר. ועיין במסה"ש לעיל עד ע"א במשנה], ל) מוספתא דקידושין פ"ה ה"ב, מ) [בכמ"י: כיון שנתקע אם גיזתו ממנו. ו"ע"ז" ליתא. בדפו"ר אם ע"ז וגיזת. אמנם בתוה"ר מקיים הגירסא דכמ"י בדוקא], נ) ["אלא" ע"ס. (ת"ש. אמנם עיין בשנ"ל)], ס) [ע' רש"ל וברש"י נדה סט:], ע) [ויקרא כא, טו. ועי' תמורה ה ע"ב], פ) [בדפו"ר: הלשם], צ) [בדפו"ר סבור, והרש"ל מגיה וסבור], ק) [בדפו"ר: הוא והיא, גריס יפיס הם והמחזיקין את וכו'], ר) [ויקרא כב, יב], ש) [בכורות מט:], ת) [צ"ל אלעזר], א) [בדפו"ר: והאחר], ב) [נדה ט"ס ותל"ל כר"ג (כבהמשך דבריו)], ג) [לקמן ממזר וכו'],

מוסף רש"י

מצרי שני. פסול וזרעו כשר, לת"ק כיון דהוא פסול פוסלה בביאה, לר' יוסי לא פסיל. מלרי ומדומי שני, ביאתן בעבירה דכתיב (דברים כג) שלישי ולא שני (יבמות סט.). **גר עמוני.** הוא ובנו ובן בנו עד סוף העולם פסולין, אבל בתו כשרה, דקיימא לן עמוני ולא עמונית, לר' יוסי דתלי טעמא בכל זרעו פסול פוסל, ולר' שמעון דתלי טעמא בבתו לא פסיל (שם). **אלמנת עיסה.** עיסה לשון ספק, אלמנת עיסה שהיא באה מכח ספק חלל בעבטמע בה ספק חלל, כגון שזרק גט, ספק קידוש לו ספק קידוש לה ומת ונמצאת זו ספק גרושה ספק אלמנה, ונשאה כהן והוליד ממנה בן, זהו ספק חלל, והעיד ר' יהושע על אלמנתו של זה שהיא כשרה (כתובות יד.). **ארוסה שעיברה רב אמר הולד ממזר.** ודאי, דבתר רובא דעלמא אזלינן ליה ומאיסים אחריה הוי (יבמות סט:).

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פי"ט מהל' איסורי ביאה הל' כג סמג לאוין קכב טוש"ע אה"ע סי' ב סעי' ה ונטור סי' ז:

מז ב מיי' שם פט"ו הלכה יז סמג לאוין קכא טוש"ע אה"ע סי' ד סעיף מז:

ג [מיי' שם הל' יא טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' יז]:

מח ד מיי' שם הל"ח טוש"ע אה"ע סי' ד סעי' כב:

תורה אור השלם

1. בָּנִים אֲשֶׁר יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְיָ: דברים כג ט

הגהות הב"ח

(ח) רש"י ד"ה אלמנת וכו' ספק ספיקא. ר"ב ע"ש בכתובות עוד פי' אחר על ספק ספיקא:

מוסף תוספות

א. דקי"ל כר' יוסי דאמר גר נושא ממזרת. שלמ"ל. משום דקים ליה לתלמודא דר' אלעזר שרי גר בממזרת וכ"ש בספק ממזרת. תוס' הרא"ש. ועי' תוס' רי"ד עוד פירוש.

תוס' ר"י הזקן

הכל מודים. הני תנאי דלעיל. **אלמנת עיסה.** פר"ש מי שהיא אלמנה מאיש שהיה כעיסה ספק מדומעת כך בעלה הוא ספק חלל. והר"ם פירש בקדושה פי"ט מאיסורי ביאה [הכ"ג] שנתערב במשפחה ספק חלל או ספק נתין או ספק ממזר, והמשיל משפחה זו [כמשפחה] [כעיסה] שנתערבה חלקיה כשנילוש הקמח, ופירש ספק ספקא שמא זו אלמנת אותו ספק שמא אינה אלמנתו, ואת"ל שהיא אלמנתו שמא לא היה חלל או ממזר. ופסק דמותרת ג) כרשב"ג כמ"ש פ"ק דכתובות. והכא גרסינן רשב"ג ובעדיות [פ"ח מ"ג] בסיפא דהאי משנה גרסינן ר"ג והלכתא כותיה. ור"ש פירש ספק ספקא [בעלה] היה ספק והיא באה מכחו לפיכך נקרא ספק ספקא. **הלל שונה.** בברייתא דעשרה יוחסין ותני דכל האסורין לבא בקהל מותרים לבא זה בזה, ג) ממזר ודאי בספק, [כ]דאמרינן ביבמות [פרק החולץ לז, א]. [**ארוסה שעיברה.** ביבמות] פרק אלמנה [סט, ב], ושם ביארנוה יפה.

ורבי ישמעאל סבר לה כר"ע דאמר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר. המיקל בקונטרס ולריך פירוש לפירושו מהו המיסור ול"ל דהיינו מחשש דילמא ממזר בן ישראל ישא כותית שהיא עובדת כוכבים גמורה שהיא מכותי וכותית והיא עובדת כוכבים גמורה מאחר דכותים גירי אריות[א] הן ונמצא שממזר לוקח עובדת כוכבים וא"ת אמאי איצטריך למימר דקסבר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר לימא הולד כשר וכ"ש דאיכא למיחש טפי שלא תנשא לעובד כוכבים [ב] ושמא יש לומר אם הולד כשר א"כ הוא הולך אחר העובד כוכבים כדאמר בס"פ דלעיל[ב] (דף סז:[ט]) ואיכא למיחש [ג] לכך אם תנשא לעובד כוכבים[ג] אבל השתא דקסבר הולד ממזר א"כ הולך אחר אמו ואיכא למיחש טפי שלא תנשא לעובד כוכבים אי נמי דע"כ סבר ר"א הולד ממזר מדחשיב כותי במתני' בהדי ספיקות דהיינו ספק [ד] ממזרת[ד] מיהו קשה לפי' הקונטרס דמשמע דנשוס עניו כותי לא יש כותית ולפירושו אם מקבלים עליהם גירות גמור ליכא למיחש למידי שהרי גר מותר בממזרת לכך נראה לר"י לפרש דכי היכי דבנות ישראל נטמעו בהן ה"נ נטמעו בהן בני ישראל וכיון דקסבר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר איכא למיחש שמא אחד מהן ישראל גמור שנולד מישראל וישראלית והאחד שמא ממזר הוא מעובד כוכבים שבא על בת ישראל[ה] וא"ת היכא אשכחן דקסבר ר"ע עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר לא אשכחן בשום דוכתא אלא משום דאמר (יבמות דף מט.) יש ממזר מחייבי לאוין בשלמא עבד אית ביה לאו דלא יהיה[ו] קדש (דבריים כג) אלא עובד כוכבים היכן מצינו לאו בביאתו אדרבה ב"ד של שם גזרו עליו כדכתיב (בראשית לא) הוציאוה ותשרף[ז] ואין סברא לומר דעשה מיהא אית ביה מההוא קרא דהוציאוה ותשרף וכדר' ישבב דאמר (לעיל דף סא.) מן הכל היה עושה ר' עקיבא ממזרים ואפי' מחייבי עשה אין סברא לומר כן דכר' ישבב קאמר מאחר שאינו מפורש ואי משום דכתיב (דבריים ז) בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך היינו אזהרה לתפיסת קידושין אבל אזהרתו לביאתו לא שמעינן ולריך לומר דאין קידושין תופסין בהן הוי ממזר דהא בהא תליא כדפי' בס"פ האומר (לעיל דף סז:[ט]) מיהו קשה דהל"ל אליבא דר"ע דומיא דאנוסת אביו דלדידיה לא תפסי קידושי הא לאחריני תפסי שהרי ר"ע מאנוסת אביו יליף דיש ממזר מחייבי לאוין בס"פ החולץ (יבמות דף מט.) דמוקי לא יגלה כנף אביו[ח] באנוסת אביו וא"כ הוה ליה למימר דאין ממזר אלא דומיא דאנוסת אביו דכה"ג אמרינן[ט] לשאר תנאים דקסברי בשאת אב הכתוב מדבר בעינן דומיא דאשת אב דלדידיה לא תפסי בה קידושין הא לאחריני תפסי וי"ל דעל כרחך ר"ע לא בעי דומיא דאנוסת אביו שהרי קסבר ר"ע יש ממזר אפי' מחייבי לאוין דלאו דשאר כגון עמוני ומואבי ואין בהן דומיא דאנוסת אביו שהוא לאו דשאר פירוש דקורבה אבל רבנן בעו דומיא דאשת אביו לכל מילי[י]: **השתא ממזר הוי מיפסיל בביאתו מיבעיא.** ואם תאמר מקשה דר' יוחנן אדר' יוחנן דהא שמעינן לר' יוחנן דאמר בפרק החולץ (יבמות דף מד:) עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר וא"כ אלמנה וגרושה ל"ל השתא ממזר הוי מיפסיל בביאתו מיבעיא ואר"י הא דמצריך ר' יוחנן משום ר' ישמעאל אלמנה וגרושה היינו אליבא דר' ישמעאל רביה ולית לא ס"ל[ג] ורבינו שמשון מקולי פירש דלאו הא בהא תליא ואפשר דליהוי ממזר ואפ"ה אינו פוסל בביאתו דאל"כ בפרק אלמנה לכ"ג (שם דף סט.) דפריך לר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין ומאי כי תהיה לאיש זר כי תבעל אלמנה וגרושה ל"ל פירוש בשלמא לשאר תנאים דאמרי דקידושין תופסין בחייבי לאוין ודרשי כי תהיה הכי אמר רחמנא הגך דאית בהו הויה ומפקי מהאי קרא דנבעלה לפסול לה שפסלה מן הכהונה אבל עובד כוכבים ועבד דלית בהו הויה לא אתו מהאי קרא ולדידהו איצטריך שפיר אלמנה וגרושה לעובד כוכבים ועבד כדפרש' הכא משום ר' שמעאל אלא לר' עקיבא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין ודריש כי תהיה לאיש זר כי תבעל לאיש זר כמו שאר פסולים וא"כ אלמנה וגרושה ל"ל והשתא לא קשה מידי דר' יוחנן אדר' יוחנן דאע"ג דאית ליה כר' עקיבא בעובד כוכבים ועבד דהוי הולד ממזר מיהו לא סבר כוותיה בשאר חייבי לאוין ודריש שפיר כי תהיה דאית בהו הויה כמו רבנן דר' עקיבא וא"כ איצטריך אלמנה וגרושה לעובד כוכבים ועבד מיהו הלשון ק"ק דקאמר השתא ממזר הוי כו' הוה ליה למימר אלמנה וגרושה למה לי כדאמר בפרק אלמנה (שם דף סט.) וגראה לישב הכי השתא ממזר הוי בעובד כוכבים ועבד כמו שאר פסולין שיפסול בביאתו מיבעיא כמו בשאר פסולים דכי תבעל וא"כ אלמנה וגרושה ל"ל מכי תבעל נפקא והר"ר שלמה מטריווא"ש מישב הכי השתא ממזר הוי בעובד כוכבים וא"כ ביאתו ביאה ולא הוי כביאת בהמה דהולד אין ממזר[ק] מיפסיל בביאתו מיבעיא כמו שאר פסולין: **שאין ממזר אלא מאיסור ערוה וענוש כרת.** פירוש א"כ לא סבר ר' אלעזר כר"ע ואע"ג דיש תנא התם (דף מד:) דסבר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ולא סבר כר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין מיהו הלשון דקאמר הכא שאין ממזר אלא מאיסור ערוה וכו' משמע דוקא מהני אבל עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל אין הולד ממזר ולעיל כי פריך ומי סבר ליה כר"ע והאמר ר' יוחנן משום ר' שמעאל כו' הוי מצי לשנויי דאע"ג דר' ישמעאל לא ס"ל כר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין אפ"ה מצי סבר דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר והא דלא תריץ ליה הכי משום דאשכחן דר' אלעזר ליה עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר לא חש לתרץ דברי ר' ישמעאל דהא לא מייתי ר' ישמעאל אלא משום דבריו של רבי אלעזר:

מלא

ורבי ישמעאל סבר לה כר' עקיבא ר' אלעזר סבר לה כרבי ישמעאל [ו]דאמר כותים גירי אריות הם ור' ישמעאל סבר לה כר' עקיבא דאמר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ומי סבר לה ר' ישמעאל כר"ע והאמר רבי יוחנן משום ר' ישמעאל [ז]אמנין לעובד כוכבים ועבד שבאו על הכהנת ועל הלויה ועל בת ישראל שפסלוה שנאמר [1]ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה מי שיש לו אלמנות וגרושין [ח]יצא עובד כוכבים ועבד שאין [ט]לו אלמנות וגרושין ואי ס"ד סבר לה כר"ע השתא ממזר הוי מיפסל בביאתו מיבעיא אלא ר' אלעזר סבר לה כר' ישמעאל דאמר כותים גירי אריות וסבר לה כר' עקיבא דאמר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ומי סבר לה רבי אלעזר כרבי עקיבא [י]והאמר ר' אלעזר אע"פ שנחלקו ב"ש ובית הילל בצרות מודים שאין ממזר אלא ממי שאיסורו איסור ערוה וענוש כרת אלא כי אתא רבין אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן ואמרי לה אמר ר' אבא בר זבדא אמר רבי חנינא ואמרי לה אמר ר' יעקב בר אידי אמר רבי יהושע בן לוי [יא]שלש מחלוקות בדבר ר' ישמעאל סבר כותים גירי אריות הן וכהנים שנטמעו בהם כהנים פסולים היו שנאמר [2]ויעשו להם מקצותם כהני במות ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מן הקוצים שבעם ומשום הכי פסלינהו ורבי עקיבא סבר כותים גירי אמת הן וכהנים שנטמעו בהן כהנים כשרים היו שנאמר ויעשו להם מקצותם כהני במות ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מן [יב]הבחירים שבעם ואלא מפני מה אסרום מפני שהיו מייבמים את הארוסות ופוטרים

ר' אלעזר. דאמר כותי לא ישא כותית סבר לה כר' ישמעאל כו'. לא איתפרש היכא איתמר לא במשנה ולא בברייתא אלא משמעתא דר' יוחנן ור' יהושע בן לוי דאמרי לקמן שלש מחלוקות בדבר: **גירי אריות הן.** והרי הן כשאר עובדי כוכבים שנשאו בנות ישראל: **ור' ישמעאל סבר לה כר' עקיבא כו'.** דהא חייבי לאוין הן הילכך כותי לא ישא כותית דתרוייהו ספיקי ממזרים הם דיש לומר בכל אחד מהם הוא בא מישראלית הנישאת לעובד כוכבים והרי הוא ממזר וזו באה מכותי וכותית מעולם אי נמי איפכא: **אלמנה וגרושה.** ושבה אל בית אביה מי שיש לו אלמנות וגרושין בה שיש לו קידושין הוא דאינו פוסלה בביאתו מלשון: **השתא ממזר הוי.** הולך: **מיפסיל בביאה מיבעיא.** ולמה לי האי קרא אלא אין הולך ממזר ס"ל ואע"ג דלא תפסי ליה בה קידושין. והא דתנן (לעיל דף סו:) כל שאין לה עליו קידושין הולך ממזר דוקא ביש לה ולו קידושין ע"י אחרים דומיא דאשת אב דכתיב לא יבא ממזר גביה: **אע"פ שנחלקו ב"ש וב"ה בצרות.** שב"ש אומרים צרת ערוה מתיבמת וב"ה אוסרים ליבם אלא תיבשא לשוק בלא חליצה בפ"ק דיבמות (דף יג.): **מודים זה לזה שאין ממזר כו'.** ובני העושים כב"ש ממזרים לב"ה הן דהוו להו בני אשת אח שלא במקום מצוה שהיא בכרת אבל בני העושים כבית הלל לב"ש אין ממזרים לפי שהן בני חייבי לאוין שנשאת יבמה לשוק בלא חליצה: **שלש מחלוקות בדבר.** בכותים וכהנים האמורים בקרא שנטמעו בהם: **דלמיב ויעשו להם מקצותם להני במות.** בספר מלכים (ב יז) גבי כותיים בגלות סנחריב שהגלה השבטים בימי הושע בן אלה: **מן הקוצים.** לשון קוץ שהוא פסולת. ל"א מוקצין הן מן העם לפסול: ופוטרין

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל"ב טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' ח:

מוסף רש"י

כותים גירי אריות. מספר מלכים (ב יז) מפורש וישלח ה' בהם את האריות, וכותים כתיבי התם ויבא מלך אשור מבותה וקא משבי שאר מקומות (ב"ק לח:). ומגמיריו דכתיב התם בגלות שומרון (יבמות כד:). והרי הם כעובדי כוכבים גמורים (סנהדרין פה:). מנין לעובד כוכבים כר' שפסלוה. כהנת מתרומת אביה, ולויה וישראל כגון שנשאו לכהן וילדו לו בנים וכשמתו בעליהן היו אוכלות בתרומה בשביל בניהם, ואם בא עליה עובד כוכבים או עבד פסלה מתרומה וכ"ש מכהונה (יבמות מה.). מי שיש לו אלמנות וגרושין. כגון ישראל, הוא דכי מת אחיו אין לה ושבה אל בית אביה וגו' (שם). אלי קורא בה ושבה אל בית אביה מלמד שבה אל בית אביה תאכל, ולא מעכו"ם ועבד (שם סח:). יצא עובד כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגרושין. שלא תפסו לו בה קדושין וכשמת אין שם אלמנות עליה (סוטה כו:).

מסורת הש"ס

א) סנהדרין פה: חולין ג: נדה טו: ב"ק לח: יבמות כד: ע"ז, ב) יבמות מה. ע"ז סח: סוטה כו:, ג) [בכת"י כתוב: יצאו], ד) [בכת"י כתוב: להס], ה) יבמות יד. [תוספתא יבמות פ"ז ה"ב], ו) [לעיל כג. וש"נ], ז) ס"א הקליטים, ח) עיין במהרש"א, ט) [ט"ס, וצ"ל סח:. (חזו"א ס"ו סק"ב, ע"ש)], י) [בדפו"ר כל כך אם יגשו לעבו"ס], מ) [עיין במקנה ע"ש], מא) [עיין עבודה זרה לו ע"ב], יא) [בד"ה מנא הני מילי], יב) [דבריים כג], יג) [ביבמות מה ע"ב], יד) [וע"ע תוס' יבמות טז ע"ב ד"ה קסבר], טו) [וכ"ה להדיא בירושלמי יבמות פ"ז ה"ו], טז) [עי' לעיל סח.: ובתוס' שם בע"ב ד"ה ולדה],

תורה אור השלם

1. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל זָר לֹא יֹאכַל בּוֹ: ויקרא כב יג

2. וַיִּהְיוּ יְרֵאִים אֶת יְיָ וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מִקְצוֹתָם כֹּהֲנֵי בָמוֹת וַיִּהְיוּ עֹשִׂים לָהֶם בְּבֵית הַבָּמוֹת:
מלכים ב יז לב

מוסף תוספות

א. א"נ איפכא. תוס' סלא"ס. ב. כדפרישית לעיל בסוף האומר כשהולד נקרא על שם הגויה יוצא מכלל ממזרות. סס. ג. [ד]נמצא גוי נושא גויה. סס. ד. כמו שתוקי ואסופי. סס. ה. והוה ליה ישראל גמור שנשא ממזרת או איפכא. תוס"פ.

ופוטרין את הנשואות. מן החליצה ולרבי עקיבא בני חייבי לאוין ממזרים הם: **הוצה.** החיצונה שלא נכנסה עדיין לרשות הבעל לנשואין: **ויש אומרים.** היינו רבי אליעזר: **לפי שאין בקיאין.** אסרוס ולקמן מפרש לענין יוחסין מאי בקיאין איכא הלכך לרבי אליעזר כותי לא ישא כותית שמא אחד מן הבקיאין שלא אירע פסול בנישואי אבותיו והשני משאינן בקיאין ואירע ספק אשת איש בקידושי אבותיו שנתקדשה לאחר ואמרו אינן קדושין ונשאת לאחר: **מצא כותי מותרת.** לאכלה בפסח ואין בה משום חשש דחימון: **ואדם יוצא בה.** בלילי י"ט הראשון שהמלה חובה ויוצא בה הלא הוי [6] כקמחין ובליקות של עובדי כוכבים שלא חמצו דקי"ל (פסחים דף מ.) אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה אחרת באחרונה משום דבמצת מצוה בעינן שימור לשם מצוה אבל מצת כותי א"צ לאכול מצה אחרת באחרונה דבקיאי במצות שימור: **ואינה הכא.** גבי יוחסין מאי אין בקיאין שייך למימר: **מאי קמ"ל.** האי ממזר מאחותו דקא פריש ממאי הוה ולא תנא ממזר סתמא: ומשני **יש ממזר מחייבי כריתות קא משמע לן.** ולאפוקי ממאן דאמר (יבמות דף מט.) אין ממזר אלא מחייבי מיתות בית דין: **וניתני חדא.** ממזר מאחותו נתערב בהן: **עבד ושפחה נתערבו בהן.** עבד נשא מבנותיהם ושפחה נשאת לאחד מהם ואין לאותה משפחה ידועה: **ופרכינן איסורא משום שפחה.** דע"כ עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הוולד כשר אלא שפחה ולדה עבד: **ניתני.** שפחה לחודה: **מתני' אשה כהנת.** דווקא נקט דלקתני סיפא לויה וישראלית מוסיפין עליהן עוד אחת: **ארבע אמהות שהן שמנה.** בודקין בדורותיה ארבע אמהות שתים מצד האב ושתים מצד האם שהם שמנה כל אחת מהם [9] אמה ואם אמה. בודקין שלא היו ממזרות או אחת מן הפסולות לקהל: **ואם אבי אמה.** של אשה זו שהוא נושא: **ואמה.** של אם אבי אמה: **ואם אביה.** של זו שהוא נושא: **ואמה.** של אם אביה: **ואם אבי אביה.** של זו שהוא נושא ואמה: **לויה וישראלית.** [10] לכהן בא לכונסה: **מוסיפין עליהן עוד אחת.** אם אחת בכל זוג וזוג כגון אמה ואם אמה ואמה וכן כולם: **אין בודקין מן המזבח ולמעלה.** התחיל לבדוק באמהות ומצא שאבי אביה שימש על המזבח בידוע שמיוחס הוא: **ולא מן הדוכן ולמעלה.** אם הועד עליו שעמד אצל הלויים בדוכן לשורר שיר: **ולא מן הסנהדרין ולמעלה.** אם נמנה בסנהדרין א"ל לבדוק [11] אותו וכן שוטרי הרבים וגבאי לדקה משיאין בנותיהם לכהן ואין צריכין לבדוק. וטעמא דכולהו מפרש בגמרא [12]: **אף מי שהיה חתום בערכי היסנה של ליפורי.** עיר סמוכה לציפורי ששמה יסנה כדאמרינן בעירובין (דף נט.) כעיר חדשה שביהודה דהיינו עיר ששמה חדשה כדכתיב (יהושע טו) לנן וחדשה: **בערכי.** שהיה כתוב בסדרי הדיינין שהיו רגילין לייחס את הראויים לדון שהיו מיוחסין וכותבין על הסדר פלוני ופלוני מיוחסין הן שאין רגילין בני המקום למנות דיין שאינו מיוחס: **באיסטרטיא של מלך.** בגמרא [13] מפרש לה: **גמ' מאי שנא נגשים דבדקינן.** כדקתני ד' אמהות ולא קתני ארבע אבות שיהו בודקין אביה ואבי אביה שלא היו ממזרים: **בעריות הוא דמגו.** אין זו מגנה את זו בפסול ייחוס אלא בזנות: **ואם איתא דאיכא בהו מילתא.** לפסול יוחסין לית ליה קלא: **איהי נמי.** הכהנת אמאי לא הצריכוה לבדוק ביחוס בעלה ד' אמהות דילמא איכא מילתא בנשי משפחתו ביוחסין: **לא הוזהרו כשרות.** כהנות לינשא לפסולין כגון חללי גירי וחרורי וכיון דלא הקפידה תורה עליהם ליוחסין רבנן נמי לא עבוד בהו מעלה לאצרוכינהו בדיקה ואפילו מחמת ממזרות ושתוקות אלא כי [14] איתחזיק איסורא ביה אבל לחשש ולמידבק לא אצרכינהו: **שהם שתים עשרה.** על כל זוג מוסיף לבדוק עוד אם למעלה: **שם עשרה.** על כל זוג של משנתינו מוסיף אמה של עליונה ואם אמה: מוקי

מצת כותי מותרת. פי' מותרת לאכלה בפסח ואין בה משום חשש דחימון ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח בלילי יו"ט לאשון שאכילתה חובה ולא היא כקמחין ובלקות של עובדי כוכבים דקיימא לן (פסחים דף מ.) דאדם ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה וא"ת והא אמרי' (בפרקי דר"א פל"ח [15]) כל האוכל פת כותי כאילו אוכל חזיר [16] וי"ל היינו דווקא פת שהכותי לש ועושה בביתו אבל העיסה שהכותי עושה בביתו של ישראל מותר [17] ונראה [18] הא דקאמר ואדם יוצא בה ידי חובתו היינו דוקא שגם הכותי יאכל ממנה דאל"כ לא יצא ידי חובתו הא לית ליה לפי עור לא תתן מכשול [19]:

הנושא אשה כהנת. פי' כהן שבא לישא אשה כהנת וקאמר דצריך לבדוק משום שאנו רואים שבנה ישמש ע"ג המזבח אבל אין לפרש דמיירי בישראל הבא לישא אשה כהנת ורוצה שיהא בנה כשר לכהונה דא"כ אמאי נקט כהנת אפילו היתה חללה נמי הוי בנה כשר לכהונה דבני ישראל מקוה טהרה לחללות [20]:

צריך שיבדוק **אחריה ארבע אמהו'.** פי' בקונט' בודקין משום חשש דממזרות ולא נהירא מדפריך גמ' ואיהי נמי תבדוק בדידיה ומשני לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים ומאי קאמר הא הוזהרו לינשא לממזרים [21] דהא אפילו [מאן] דאמר לא הוזהרו היינו דוקא לינשא לחלל קאמר אבל לממזרים לא לכך צריך לומר דחשש דמתני' [22] הוא משום חללות אבל משום ממזרות לא שייך חשש כלל [23] דמכירין ישראל ממזרים שביניהם ומיהו תימה הא קתני לויה וישראלית מוסיפין עוד אחת ואי לא בדקי אלא בפסול חללות לויה וישראלית אמאי צריכין בדיקה כיון [24] דאבוה לוי או ישראל אי אפשר בשום ענין להיות בה פסול חללה שהרי לכ"ע בני ישראל שנשא מקוה טהרה לחללות וא"כ ישראל שנשא חללה בתו כשרה לכהונה [25] וי"ל דעיקר הבדיקה ותקנה משום פסול חללות ואגב בדיקה דחללות בדקי נמי היכא דלא שייך אלא פסול ממזרות כגון לויה וישראלית אבל גבי איהי דליכא פסול חללות דלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין לא צריך לבדוק משום ממזרות ור"ת כתב בספר היסר דהא דצריך לבדוק היינו דוקא להכשיר בניהם א' לעבודה אי נמי להכשיר עצמו לעבודה [26] אבל להאכילו בתרומה א"ל בדיקה כדאמר פ' האשה שנתארמלה (כתובות דף כד.) אי כהן וחבירי כהן נאמן להאכילו בתרומה ואין נאמן להשיאו אשה: אין

מוקים

ופוטרים את הנשואות מאי דרשי [1] לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר הך דיתבה חוצה היא לא תהיה לאיש זר אבל הך דלא יתבה חוצה תהיה לאיש זר ורבי עקיבא לטעמיה דאמר יש ממזר מחייבי לאוין ויש אומרים לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות מאן [2] יש אומרים אמר רב אידי בר אבין רבי אליעזר היא [3] דתניא מצת כותי מותרת ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ורבי [4] אליעזר אוסר לפי שאין בקיאים בדקדוקי מצות רבן שמעון בן גמליאל אומר [5] כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקים בה יותר מישראל ואלא [6] הכי מאי אין בקיאין לפי שאין בקיאין בתורת קידושין וגירושין [7] אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ממזר מאחותו [8] וממזר מאשת אח נתערבו בהן מאי קא משמע לן יש ממזר מחייבי כריתות ניתני חדא [9] מעשה שהיה כך היה ורבא אמר [10] עבד ושפחה נתערבו בהן איסורא משום מאי משום שפחה ניתני חדא מעשה שהיה כך היה: **מתני'** [11] הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה ארבע אמהות שהן שמנה אמה ואם אמה ואם אבי אמה ואמה ואם אביה ואמה ואם אבי אביה ואמה [12] לויה וישראלית [13] מוסיפין עליהן עוד אחת [14] אין [15] בודקין לא מן המזבח ולמעלה ולא מן הדוכן ולמעלה ולא מן הסנהדרין ולמעלה וכל שהוחזקו אבותיו משוטרי הרבים וגבאי צדקה משיאין לכהונה ואין צריך לבדוק אחריהן רבי יוסי אומר אף מי שהיה חתום עד [16] בערכי הישנה של ציפורי [17] רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר אף מי שהיה מוכתב באסטרטיא של מלך: **גמ'** מאי שנא בנשי בדקינן ומאי שנא בגברי לא בדקו נשי דכי מינצו בהדי הדדי בעריות הוא דמינצו ואם איתא דאיכא מילתא לא אית ליה קלא [18] גברי דכי מינצו בהדי הדדי ביוחסין הוא דמינצי אם איתא דאיכא מילתא אית ליה קלא ואיהי נמי תבדוק בי' בדידיה מסייע לי' לרב [19] דאמר רב יהודה אמר רב [20] לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים רב אדא בר אהבה תני ד' אמהות שהם שתים עשרה במתניתא תנא ד' אמהות שהם שש עשרה בשלמא לרב אדא בר אהבה

שמותיהם בישראל, ואע"פ שהכהן הוכר בחללה, הכהנת לא הוזהרו בחללה, דכל הוכרו בעלה ומיהו אפילו בכהנים הוכרו על בנותיהם והם לא הוזהרו עליהם מלשא אותן, אבל לפסולין שהנשים הפסולין הוזהרו עליהן מלישא אותן, כגון ממזרין או נתינים, אף הנשים הוזהרו עליהם, דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה, והכי אמרינן ביבמות (שם) בפרק יש מותרות (לעיל עג.).

ארבע בנשי ולא תני ד' אבות.

[1] [עמ"ש תוס' ב"ב נג: ד"ה מקון], [2] [מולין ד. גיטין י. [תוספתא פסחים פ"ב ה"ב], [3] [בכתי"ר ודפו"ר אלעזר, לפניו כרש"ל, ועיין ברש"ס, והגהות בן מרים לגיטין י ע"א], [4] ג"ז שם ברכות מז:, [5] [בכתי"ר: הכא. וכל"ל], [6] [אמר"ר ליתא בכתי"ר. ועיין רש"ל ורש"ס], [7] [עי' לעיל עד ע"ב], [8] [עירובין סה: וש"נ], [9] [עי' תוס' בב"ק נח: ד"ה ועל הכותים], [10] ס"א לויה וישראלית, [11] [פסחים ג:], [12] [ר"עד ליתא בכתי"ר ודפו"ר, וכ"ל ברש"י ע"ס ובתוי"ט], [13] [עיין סנהדרין לב ע"ב], [14] [לעיל עג. יבמות פד: פה.], [15] [עי' רש"ס דנראה מפסחים דל"ג קמחין], [16] [נדל"ל מהם אותה ואת אמה. (רש"ס)], [17] [ל"ל וכהן, וכ"ה בשיטת מהרי"ב, רע"ב טויו"ט וכר"י הזקן], [18] [בדפו"ר וש"י: אם אמו וכו' בנותיהן לכהנים וא"ל לבדוק אחריהם], [19] [ע"ב], [20] [שם], [21] [ס"א אימתמז], [22] [וכ"ה במשנה שבעיות פ"ח מ"י. וע"ע תוס' חולין יג ע"א ד"ה פיתו], [23] [ל"ל דהא. (הר"ש מדעפוי"ן)], [24] [חולין ג ע"א וע"ש ברש"י. וע"ע לה מ ע"א], [25] [נקמן עז ע"א], [26] [בדפו"ר: הוי], [27] [בדפו"ר: דאביה], [1] [בדפו"ר: דאביה], [2] [נקמן עז.].

תורה אור השלם

1. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:

דברים כה ה

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה צריך וכו' היינו דוקא להכשיר בניהם לעבודה וכו'. נ"ב עי' ב"ח סי' ב' אות ד' ומהרושי מהרי"ט כאן:

תוס' ר"י הזקן

מתני'. ד' אמהות. שנים מצד האב ושנים מצד האם. **שהם שמנה.** כל אחת אמה עמה, [אמה ואם אמה] אמה ואם אמה, ובודקים שלא היו (טמאות) (ממזרות) או אחת מן הפסולות לקהל. **ואם אבי אמה.** של אשה זו שהוא נושא. ואמה. שהיא אם אם [אבי] אמה. לויה וישראלית. וכהן בא לכנסה, שהערוב נמצא בהם יותר. מן המזבח. שאם התחיל לבדוק באמהות ונמצא שאבי אביה שמש במזבח אין צריך לבדוק באמותיו שאם לא היה מיוחס לא היו מניחין אותו לעבוד. מן הדוכן. שהעידו עליו שעמד עם הלוים בדוכן לשורר שיר. אבל לנשיאות כפים לא דאית ליה אין מעלין מנשיאות כפים ליוחסים בפרק האשה שנתארמלה [כתובות כד. ב]. ולמאן דאית ליה מעלין אפילו מנשיאות כפים קאמר. [ולא מן הסנהדרין ולמעלה]. וכן אם נמצא שהיה מן הסנהדרין אין [צריך] לבדוק אמו. משיאין לכהונה. ואין צריכין בדיקה. ובגמ' מפרש [מ"ט דתני]

עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פי"ט מהלכות מאיסורי ביאה הל' יח סמג לאוין קכב טוש"ע אה"ע סי' ב סעיף ג:

ב [מיי' שם הל' יט טוש"ע שם]:

נא ג מיי' שם פ"ב הלכה ב [עוד אה"ע סי' ב סט"ו]:

נב ד מיי' פי"ט שם הלכה כ:

נג ה מיי' שם הלכה כא טוש"ע אה"ע סי' ז סעי' כב וסי' ב סעי' ג:

מוסף תוספות

א. גזרו על פתן לפי שהיו מבטלין בנין ביהמ"ק בימי עזרא. תוס' גיטין י. ב. בתוס' שם ובתוס' הרא"ש כתוב. דמיירי בעיסת ישראל והכותי לש. ג. דהשווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה. תוס' כתובות כד. ד"ה אבל. ד. דק"ל הנושא נשים בעבירה אסור עד שידור הנאה וכו'. שם.

מוסף רש"י

מצת כותי מותרת. בפסח נאכלה ולא חיישינן שמא המחמלה (גיטין י. ובע"ז חולין ד.). **ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח.** שהכתוב קבעו חובה לאכול מצה בלילה ראשונה, דכתיב (שמות יב) בערב תאכלו מצות, ואם יצא לא אכל עכר בעשה (חולין ד.). משום חובת לילה הראשון שהוא חייב לאכול מצה המצמחת, דכתיב בערב תאכלו מצות, ואפילו יודעינן בה דלא המחמלה לא נפיק בה אלא אם כן עבד לה שימור לשם חובת מצה, דכתיב (שמות שם) ושמרתם את המצות, וכותים בקיאין הן שצריכה להשמר לשמה ועושין לה שימור (גיטין י.). **ורבי אליעזר אוסר.** אף באכילה כל ימות הפסח המחמיץ לחו שמא ממחמיצן (שם). **לפי שאין בקיאים בדקדוקי מצות.** אין יודעין לשומרה ולהכמין בין שאור לסדוק, בין הכסיפו פניו ללא הכסיפו פניו (חולין ד.). **כל מצודה שהחזיקו בה כו'.** והכהל שותפין (חולין שם) מפרש דאתי ר"ש לאותופי אתנא קמא אף מצוה שהיא מדברי סופרים ואינה כתובה בתורה אם החזיקו בה קמכינן עלייהו (גיטין י.). **אין בודקין.** לענין יוחסין לישא אשה, **לא מן המזבח ולמעלה.** אם שימש במזבח אין צריך לבדוק למעלה הימנו, דאם לא היה ראוי לכהונה לא היו מניחין אותו לשמש, כדתנן במסכת מדות (פ"ב מ"ד) לשכת הגזית שם היו יושבים ב"ד מיסדי כהונה ולויה, כל כהן שנמצא בו פסול כשהיה רוצה להתחבר לעבודה לוכס שחורים ויוצא (פסחים ג.). **משוטרי הרבים.** דיינין בעצמן שאין ממנין עצרים ושלש של סנהדרין קטנה (לקמן עב.). **לא הוזהרו כשרות.** הכהנות, **לינשא לפסולים.** לחללין

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פי"ט מהל' איסורי ביאה הל' יט טוש"ע אה"ע סי' ג סעיף ג:

נה ב מיי' שם הל' יח טוש"ע אה"ע שם סעיף ב:

נו ג מיי' שם הל' יח טוש"ע אה"ע שם:

נז ד מיי' פ"ב מהלכות סנהדרין הל' ו סמג עשין [15]:

נח ה מיי' שם הל' ז [סמ"ג שם]:

נט ו מיי' שם הל' ט [ופי"ל שם הל' יח] סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ז סעי' ב:

ס ז מיי' פ"ז מהלכות מתנות עניים הל' י טוש"ע י"ד סימן רמח סעיף ב:

סא ח ט מיי' פ"ז מהל' מלכים הלכה ד סמג עשין קיד קטו:

תורה אור השלם

1. כֹּלֶךְ יָפָה רַעְיָתִי וּמוּם אֵין בָּךְ: שיר השירים ד ז
2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אַסְפָה לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ כִּי הֵם זְקֵנֵי הָעָם וְשֹׁטְרָיו וְלָקַחְתָּ אֹתָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ: במדבר יא טז
3. וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת וְהָיָה כָּל הַדָּבָר הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל הַדָּבָר הַקָּטֹן יִשְׁפְּטוּ הֵם וְהָקֵל מֵעָלֶיךָ וְנָשְׂאוּ אִתָּךְ: שמות יח כב
4. שׁוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נֵכְרִי אֲשֶׁר לֹא אָחִיךָ הוּא: דברים יז טו
5. כָּל אֵלֶּה בְּנֵי אִשָּׁה רָאשֵׁי בֵית הָאֲבוֹת גִּבּוֹרֵי חַיִל רָאשֵׁי הַנְּשִׂיאִים וְהִתְיַחְשָׂם בְּצַבָּא בַּמִּלְחָמָה מִסְפָּרָם אֲנָשִׁים עֶשְׂרִים וְשִׁשָּׁה אֶלֶף: דברי הימים א ז מ
6. צָלַק הָעֲמֹנִי נַחַרַי הַבְּאֵרֹתִי נֹשֵׂא כְּלֵי יוֹאָב בֶּן צְרֻיָה: שמואל ב כג לז
7. אוֹרִיָּה הַחִתִּי כֹּל שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעָה: שמואל ב כג לט
8. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל אִתַּי הַגִּתִּי לָמָּה תֵלֵךְ גַּם אַתָּה אִתָּנוּ שׁוּב וְשֵׁב עִם הַמֶּלֶךְ כִּי נָכְרִי אַתָּה וְגַם גֹּלֶה אַתָּה לִמְקוֹמֶךָ: שמואל ב טו יט

מוסף רש"י

כך מנוקין מכל מום. פגם משפחה (סנהדרין לו:). יליף מהאי קרא כולך יפה רעיתי, דאיירי בסנהדרין (יבמות קא.). **ודלמא משום שכינה.** הגך דימי משם הוא דבעינן מיוחסין שיהו ראוי שתשרה שכינה עליהן, דכתיב ואללתי מן הרוח (סנהדרין לו:). **ונשאו אתך.** בסנהדראות אחילק לו יתרו לשפוט את העם, דאין כאן משום שכינה, דכתיב (שמות יח) והקל מעליך ונשאו אתך, ולא מן ונשאו אתך במשא העם (במדבר יא) ליף, דהתם בשבעים זקנים שהלכו עמו להלל מועד כתיב ומשום שכינה (סנהדרין לו:). **לאיתויי ממזות.** דכשר לדיני ממזות ופסול לדיני נפשות, דכתיב כולך יפה רעיתי (נדה מט:). **ואפילו בערב שבת.** שיש פתמון לבעה"ב לומר טרוד אני (ב"ב ח:). **ילדים.** כמוריס (סנהדרין מט.). **בני יפת תואר.** נשי עובדי כוכבים שהיו לוקחים בשביה והתירן הכתוב דכתיב (דברים כג) ולקחת בשביה וגו' (סנהדרין מט. וכעי"ז שם כא.). **ומגדלים בלורית.** כדי שיירלו בעלי אימה ויפחדו מהן (שם מט.).

מוקי לה בגוייה וישראלית. כדקתני מתניתין מוסיפין עליהן עוד אחת: **מי לימא פליגא.** אמתניתין: **מאי מוסיפין עוד אחת.** דקתני מתני': **זוג אחת.** שתי אמהות: **זו דברי ר"מ.** סתם מתניתין דמצריך בדיקה: **כשקרא עליו ערער.** א"ל בדיקה אלא אם קראו עליה שני עדים שמן

מוקים לה בלויה ובת ישראל אלא מתניתא נימא פליגא לא [8]מאי עוד אחת זוג אחת אמר רב יהודה א"ר זו דברי ר' מאיר אבל [9]חכמים אומרים [2]כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות איני והאמר רב חמא בר גוריא אמר רב משנתינו כשקורא [3]עליו ערער מאן דמתני הא לא מתני הא איכא דאמרי אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר' מאיר אבל חכמים אומרים כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות אמר רב חמא בר גוריא אמר רב [2]אם קורא [3]עליו ערער צריך לבדוק אחריה: אין בודקין מן המזבח ולמעלה: מאי טעמא אי לאו דבדקוה לא

הוו מסקי ליה: ולא מן הדוכן ולמעלה: מאי טעמא [7]דאמר מר ששם היו יושבים מייחסי כהונה ומייחסי לויה: ולא מסנהדרין ולמעלה: מאי טעמא [8]דתני רב יוסף כשם שבית דין מנוקין בצדק [9]כך מנוקין מכל מום אמר מרימר מאי קראה [1]כולך יפה רעיתי ומום אין בך אימא מומא ממש אמר רב אחא בר יעקב [10]אמר קרא [2]והתיצבו שם עמך [11]עמך בדומים לך ודלמא משום שכינה [12]אמר רב נחמן אמר קרא [3]והקל מעליך ונשאו אתך [13]בדומים לך: כל מי שהוחזקו אבותיו משוטרי הרבים: למימרא דלא מוקמינן מפסולים [14]ורמינהו הכל כשרים לדון דיני ממונות ואין הכל כשרים לדון דיני נפשות והוינן בה הכל לאיתויי מאי ואמר רב יהודה [1]לאיתויי ממזר אמר אביי בירושלים וכן תני רב [2]שמעון בר זירא [3]בקידושי דבי לוי בירושלים: וגבאי צדקה משיאים: מאי טעמא כיון דמנצו בהדי אינשי דאמר מר [4]ממשכנים על הצדקה ואפילו בערב שבת ואם איתא דאיכא אית ליה קלא אושפיזכניה דרב אדא בר אהבה גיורא הוה והוה קא מנצי איהו ורב ביבי מר אמר אנא עבידנא [5]סররותא דמתא ומר אמר אנא עבידנא סররותא דמתא אתו לקמיה דרב יוסף אמר להו [6]תנינא [א] [4]שום תשים עליך מלך מקרב אחיך [7]כל משימות שאתה משים לא יהיה אלא מקרב אחיך אמר ליה רב אדא בר אהבה ואפילו אמו מישראל אמר ליה [8]אמו מישראל מקרב אחיך קרינא ביה [9] הלכך רב ביבי דגברא רבא הוא ליעיין במילי דשמיא ומר ליעיין במילי דמתא אמר אביי הלכך מאן דמשרי צורבא מדרבנן באושפיזכניה לאשרי כרב אדא בר אהבה דידע למהפיך ליה בזכותיה רבי זירא מטפל בהו רבה בר אבוה מטפל בהו במערבא אפילו ריש כורי לא מוקמי מינייהו בנהרדעא אפי' ריש גרגותא לא מוקמי מינייהו: רבי יוסי אומר אף מי שהיה וכו': מאי טעמא דייקי ומחתמי: רבי חנינא בן אנטיגנוס וכו': אמר רב יהודה אמר שמואל בחיילות של בית דוד אמר רב יוסף מאי [10]קרא [5]והתיחשם בצבא במלחמה וטעמא מאי אמר רב יהודה אמר רב כדי שתהא זכותן וזכות אבותם מסייעתן והאיכא [6]צלק העמוני מאי לאו דאתי מעמון לא דיתיב בעמון והאיכא [7]אוריה החתי מאי לאו דאתי מחת לא דיתיב בחת והאיכא [8]אתי הגיתי וכי תימא הכי נמי דיתיב בגת והא [9]אמר רב נחמן אתי הגיתי בא ובטלה ועוד [6]אמר רב יהודה אמר רב ארבע מאות ילדים היו לו לדוד וכולם בני יפת תואר היו וכולם מסתפרים קומי ומגדלים בלורית היו וכולם יושבים בקרוניות של זהב והיו מהלכים בראשי גייסות והן הן בעלי אגרופים של בית דוד דאזלי לבעותי עלמא:

מתני'

בא אתי הגיתי שהיה עובד כוכבים ובטלה לעבודת כוכבים של עטרת מלכם והוא שם שיקוץ עמונים: **ילדים.** כמוריס היו לדוד בחיילותיו ולא היו בניו: **בני יפת תואר.** נשים שלקחו אנשי ישראל במלחמה דכתיב (דברים כא) והבאתה אל תוך ביתך ומתוך כך היו נוהגים כמשפטי העובדי כוכבים: **מספרים קומי ומגדלי בלורית.** מאחורי ערפם: **לבעותי עלמא.** אבל לא היו יורדין בתוך המלחמה עם ישראל:

מתני'

ומנמנים שם שוטר שלא ידלה איש ביום של חבירו. בערכי*. שהיה כתוב בסדרי הדיינים. ישנה. מעיר ישנה של צפורי. של בית דוד. שהיו באים למחלוקת חדש בחדש וחוזרים חלילה והוא לשון איסטרטיא.

*מכאן עד 'צפורי' שייך למשנה.

הגהות הגר"א

[א] גמ' אמר להו תנינא תשים עליך מלך בצ"ל: [ב] רש"י ד"ה ששם היו יושבים בלשבת הגזית כו'. נ"ב שם דמן אבל הכוהנים היו אחורי הכיס כו' כמ"ש בספרי פ' קרח והיא בריית"ת דכאן:

מוסף תוספות

א. דכיון דאכולה מילתא קמסהדי א"כ הוי עדות גמור. תוס' כתובות כד: (ד"ה אד אמר). ב. [ומדויק] ממה שכתוב בספרים ולא מן הדוכן ולמעלה מ"מ דאמר מר ששם היו יושבין מייחסי כהונה ולויה ולא מייתי לה אריש דאין בודקין מן המזבח ולמעלה אלמא דרישא לא איירי בכהנים. תוס' הרא"ש. ג. או ניתוח. תוס' כתובות שם. ד. דלא היו מניחין לעשות אותם אלא למיוחסין מן המשיאין לכהונה אבל מילי דכהונה כגון תרומה ונשיאות כפים וס"ת לא איצטריך למיתני. תוס' כתובות שם.

תוס' ר"י הזקן

גמ'. ריש כורא. ממונה על המדות. ריש גרגותא. בור להשקות בית השלחין ופעמים הוא של רבים

מוסיפין עוד אחת: **מאי מוסיפין עוד אחת.** דקתני מתני': **זוג אחת.** שתי אמהות: **זו דברי ר"מ.** סתם מתניתין דמצריך בדיקה: **כשקרא עליו ערער.** א"ל בדיקה אלא אם קראו עליה שני עדים שמן

של פסול ולא שמעידים עדות גמורה אלא יציאת קול וכיון דקרא עליה ערער אמאי פליגי רבנן: **מאן דמתני הא.** משמיה דרב: **לא מתני הא.** ואמורמי ניהו רב יהודה ורב חמא אליבא דרב: **לריך לבדוק אחריה.** אפי' לרבנן: **ששם היו יושבים.** בלשכת הגזית[ב] היו יושבים סנהדרין מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים ומייחסים את הכהנים והלויים להבדיל פסולים מן העבודה ומן הדוכן: **מכל מום.** פסול יוחסין וכסנהדרין קאמר ק"ו גדולה מן קטנה אבל דיינין בעלמא לא כלקמן: **עמך.** מיוחסין כמותך: **ודלמא משום שכינה.** סנהדרין שבאותה שעה הולרכו להיות מיוחסין משום שכינה ג) על שם נבואה נאספו שם כדכתיב (במדבר יא) ואצלתי מן הרוח וגו' אבל סנהדרין שהן לדון כגון סנהדרי דיתרו חותן משה לא: **ונשאו אתך** גרסינן. ולא גרס במשא העם[ד] אלא מסנהדרין דיתרו קאי והקל מעליך ונשאו אתך: ה) **שוטרי הרבים.** דיינין בעלמא שאינן ממנין עשרים ושלש של סנהדרי קטנה: **בירושלים.** היו מקפידין על כל דייניהם ליתסן: **ממשכנין.** נוטלי' משכונות על לדקה שיפסקו עליו ואינו נותנה: **ואפי' בערב שבת.** שהאדם טרוד ומתון כך מריבין עמהן ומבזין אותן: **כל משימות.** מריבויא ו) דמשמעות דקרא קא יליף משום תשים מקרב אחיך תשים כל משימות ואפי' סנהדרי קטנה: **במילי דשמיא.** בגבאי לדקה ובקיאותה וחלקותה וסדר מתורגמנין ומפטירין: **במילי דמתא.** שאר ארכי לבור לדברי הרשות ד) לטורזינא לכריא פתיא לאגלי גפא: **לאשרי.** כמו לתור להם מנוחה (במדבר י) אתר בית משרי: **מיטפל בהו.** מתעסק בהם לכבדם ולהושיבם בשררה: **ריש כורי.** ממונה על המדות. לשון לתך וכור: **גרגותא.** להשקות בית השלחין. פעמים שהם של רבים וממנים שוטר עליו שלא ישקה איש ביומו של חבירו: **בחיילות של בית דוד.** שהיו באים בחלוקה חדש בחדש וחוזרין חלילה והוא לשון איסטרטיא וכותבין בשמות משפחת פלוני ופלוני בחדש פלוני והיו זהירין ליתסן מכל מום כדמפרש שמסייעם זכות אבותם במלחמה: **והו ליכא** ל"ג: **לא העמוני.** בראשי גדודים אשר לדוד נמנה: **דאתי מעמון.** ומתגייר אלמא לא הקפיד על הגרים: **והא אמר רב נחמן.** במס' עבודה זרה (דף מד.)

ג) [נעשל עב.:], ד) [בכמ"י: עליהן], ה) [בכמ"י: עליה], ו) [מדות פ"ה מ"ד ע"ש], [וע"ע תוספתא סנהדרין פ"ז ה"א וכתוס' רשב"ש כאן], ז) יבמות דף קא. סנהדרין לו:, ח) תוריות ד: ע"ש, ט) [בסנהדרין וכתוריות שם אימא אלא אמ"ר בר יעקב וכל"ל], י) [בכמ"י: אמר], יא) [בכ"ב נב: ז"ל כרשב"ם ד"ה כתובות דבי לוי בתוספתא דמסכת קדושין שסילד ר' מאיר ור' אושעיא עכ"ל], יב) ב"ב מ:, יג) [בר"ן אימא שרורותא], יד) יבמות מה: קב., טו) [יבמות מה ע"ב], טז) [בכמ"י: קראה], יז) ע"ז מד., יח) סנהדרין כא. ע"ש ור' מט. ע"ש, [בכמ"י: הא אמר], יט) [ברש"י שבע"ש: בין גדולה בין קטנה], כ) [ברש"י שבע"ש: שלשם נבואה], כא) [במדבר יא, יז], כב) דיבור זה שייך לעיל ע"ז במשנה, כג) [ל"ל דמשימות דקרא קא יליף שום תשים מקרב אחיך תשים דמשמע כל משימות ואפי' שררה קטנה. וכ"ה בר"ן], כד) [עי' ב"ב מ.], כה) [שייך לעיל ע"ז במשנה], כו) [זבחים לא ע"ב], כז) [עיין תוס' בזבחים שם, וכתוס' ריש חולין], כח) [ועי' תוספות כתובות כד: ד"ה אד אמר],

מתני' בת חלל זכר. ודוקא נקט כדקתני ואזיל דבת חללה שנשאת לישראל כשירה לכהונה: **לעולם.** בת בנו ובת בן בנו עד סוף כל הדורות של חללים זכר בן זכר בת האחרון פסולה כבת הראשון אבל בת בתו מישראל כשרה דלא חמירא בת חלל מחללה דאמרי' בתה של חללה מישראל כשירה לכהונה: **ישראל שנשא חללה בתו כשירה לכהונה.** וטעמא יליף בגמרא. ודוקא ישראל אבל כהן שנשא חללה בתו חללה דכל ולד הנולד בציאת איסור כהונה הוי חלל: **חלל שנשא בת ישראל בתו פסולה לכהונה.** בת בנו ובת בן בנו עד סוף כל הדורות של חללים זכר בן זכר בת האחרון פסולה כבת הראשון אבל בת בתו מישראל כשרה דלא חמירא בת חלל מחללה דאמרי' בתה של חללה כשרה: **ישראל שנשא בת ישראל בתו פסולה לכהונה.** דאע"פ דלא חמירא בת חלל מחללה דאמרי' בתה של חללה כשרה לכהונה: **רבי יהודה אומר בת גר כבת חלל זכר.** דאע"פ דלא חמירא בת חלל מחללה דאמרי' בתה של חללה כשרה לכהונה הלכך בת גר כבת חלל זכר לענין שלא תהא כשרה לכהונה: **רבי אליעזר בן יעקב אומר ישראל שנשא גיורת בתו כשירה לכהונה.** ולא אמרינן דאע"פ דלא חמירא בת חלל מחללה דאמרי' בתה של חללה כשרה מ"מ אם נשא גיורת בתו כשירה לכהונה: **וגר שנשא בת ישראל בתו כשירה לכהונה אבל גר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה.** דאע"פ דלא חמירא בת חלל מחללה דאמרי' בתה של חללה כשרה לכהונה אבל בת גר אע"פ דלא חמירא בת חלל מחללה דאמרי' בתה של חללה כשרה לכהונה אבל בת גיורת אע"פ דלא חמירא בת חלל מחללה דאמרי' בתה של חללה כשרה לכהונה אבל בת גר אע"פ דלא חמירא בת חלל מחללה דאמרי' בתה של חללה כשרה לכהונה אבל בת גיורת אע"פ דלא חמירא בת חלל מחללה דאמרי' בתה של חללה כשרה לכהונה: **אחד גר ואחד עבדים משוחררים אפי' עד י' דורות עד שתהא אמו מישראל.** ולא אמרינן דאע"פ דלא חמירא בת חלל מחללה דאמרי' בתה של חללה כשרה לכהונה אבל בת גר אע"פ דלא חמירא בת חלל מחללה דאמרי' בתה של חללה כשרה לכהונה אבל בת גיורת א

הרי גופים מוחלקים ושמות מוחלקים. גרלה דבכדי נקט שמות מוחלקין שהרי בא על שלשה נשים נדות בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת ואע"פ שהן שם אחד כלומר שכולן נשים לאיש אחד כדמפרש [בכריתות פ"ג] (דף טו.) אלא האי דנקט ג' אלמנות של ג' בני אדם לאו דוקא דה"ה ג' אלמנות של אדם אחד וכן משמע מדמשני אלא שבא על אלמנה אחת ג' ביאות ולא משני שבא על שלשה אלמנות של אדם אחד מכלל דהכ"ג חייב שלשה: **פרט לכ"ג שבא על אחותו אלמנה.** תימה מאי קאמר בסמוך דרבי שמעון לית ליה איסור חל על איסור אימא דאיסור חל על איסור לית ליה איסור מוסיף לית ליה והאי איסורא מוסיף הוא גבי אחותו שהרי מעיקרא היה האיסור משום אחותו וכשנתאלמנה איתוסף בה איסור אלמנה [הוי איסור מוסיף[א] לגבי משוח מלחמה שאינו אחיו וכל הנשים האסורות לכ"ג אסורות אף למשוח [ב] מלחמה[ב]] וי"ל דאיתא בברייתא אחרת[ג] דרבי שמעון אפילו איסור מוסיף לית ליה[ג] א"נ יש לומר דהכי מייתי כיון דר"ש לית ליה איסור חל על איסור ואע"ג דהוי איסור חמור על איסור קל כי ההיא דאוכל נבילה ביום הכפורים דלא חל איסור יום הכפורים שהיא בכרת על איסור נבלה שהיא בלאו הכי אית לן למימר דלית ליה איסור מוסיף באיסור קל על איסור חמור כי ההיא דכ"ג שבא על אחותו אלמנה[ד]: מ"ט

הרי גופין מוחלקין הרי שמות מוחלקים אלא שבא על אלמנה אחת שלש ביאות היכי דמי אי דלא אתרו ביה פשיטא דאינו חייב אלא אחת אלא דאתרו ביה אכל חדא וחדא אמאי אינו חייב אלא אחת [ה]והתנן [א]נזיר שהיה שותה יין כל היום כולו אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת לא צריכא [ב]שבא על אלמנת ראובן שהיתה אלמנת שמעון שהיתה אלמנת לוי מהו דתימא הרי שמות מוחלקים קמ"ל גופים מוחלקים בעינן וליכא [1]אלמנה[ג] וגרושה וחללה זונה האי תנא מאי קסבר אי קסבר איסור חל על איסור איפכא נמי ואי קסבר [2]אין איסור חל על איסור אפילו כסדר הזה נמי לא אמר רבא האי תנא איסור חל על איסור לית ליה [ד]איסור מוסיף אית ליה אלמנה אסורה לכהן גדול ושריא לכהן הדיוט הויא לה גרושה מיגו דאיתוסף לה איסורא לגבי כהן הדיוט איתוסף לה איסורא לכהן גדול ועדיין שריא למיכל בתרומה הויא לה חללה מיגו דאיתוסף איסורא למיכל בתרומה איתוסף איסורא לגבי כהן גדול אלא זונה מאי איסור מוסיף אית בה אמר רב חנא בר רב קטינא הואיל ושם זנות פוסל בישראל תני תנא קמיה דרב ששת

כל שהוא [2]ביקח הרי הוא בלא יקח כל שאינו ביקח אינו בלא יקח פרט לכהן גדול שבא על אחותו אלמנה אמר ליה דאמר לך מני ר' שמעון היא דאמר אין איסור חל על איסור [ה]דתניא רבי שמעון אומר האוכל נבילה ביום הכפורים פטור דאי רבנן הא אמרי [ו]איסור חל על איסור אפי' תימא רבנן כי אמרי רבנן איסור חל על איסור ה"מ איסור חמור על איסור קל אבל איסור קל על איסור חמור לא חייל איכא דאמרי הא מני רבנן היא דאמרי איסור חל על איסור וכי אמרי רבנן איסור חל על איסור הני מילי איסור חמור על איסור קל אבל איסור קל על איסור חמור לא חייל דאי ר"ש השתא איסור חמור על איסור קל לא חייל איסור קל על איסור חמור מיבעיא מהו דתימא איסור כהונה שאני קמ"ל אמר ליה רב פפא לאביי ישראל הבא על אחותו [ז]זונה משוי לה חללה משוי לה או לא משוי לה מי אמרינן קל וחומר מחייבי לאוין הויא חללה מחייבי כריתות לא כל שכן או דילמא אין חללה אלא מאיסור כהונה אמר ליה [ח]אין (איסור) חללה אלא מאיסור כהונה בלבד אמר רבא מנא הא מילתא דאמור רבנן אין חללה אלא מאיסור כהונה דתניא [ט]לא יאמר גרושה בכהן גדול ותיתי בקל וחומר מכהן הדיוט ואנא אמינא השתא לכהן הדיוט אסורה לכהן גדול מיבעיא למה נאמרה [י]כשם שחלוקה גרושה מזונה וחללה בכהן הדיוט כך חלוקה בכהן גדול פשיטא מיגרע [יא]גרעה אלא כשם שחלוקה גרושה מזונה וחללה בכהן הדיוט כך אלמנה חלוקה מגרושה וחללה זונה בכהן גדול חללה למה נאמרה אין חללה אלא מאיסור כהונה זונה למה נאמרה נאמר כאן זונה ונאמר להלן זונה מה כאן זרעו חולין אף להלן זרעו חולין אמר רב אשי [יב]הילכך כהן הבא על אחותו זונה

נאסרה עליו: **כשם שחלוקה גרושה מזונה וחללה.** האמורות אצל כהן הדיוט שייחל לה לאו לעצמה ואשה גרושה מאישה אלא יקחו (ויקרא כא) ללמדך שאם זונה וחללה וגרושה היא לוקה עליה אף משום גרושה כך חלוקה בכ"ג אע"פ שנאמרו (לו) בו בלאו אחד: **פשיטא מיגרע גרע.** בתמיה וכי מפני שנעשה כ"ג נתמעטה קדושתו הלא מהדיוטותו נחלקה עליו לשני לאוין: **כך חלוקה אלמנה מגרושה לו'.** שאם היתה אלמנה וגרושה וחללה זונה חייב על כל אחת ואחת [יג]. והאי דנקט תנא לפלוגי אלמנה לחודה ולא אלטריך לפלוגי חללה מזונה משום דחללה דמוחלקת מזונה מכהן הדיוט קיש לן דגלי בגרושה וה"ה בחללה אבל אלמנה דאיתוספא בכ"ג ולא מלינו בה שנתחלקה אלטריך ליה למילף: **חללה למה נאמרה.** הרי אסורה לכהן הדיוט לומר לך אין חללה אלא מאיסור כהונה מקרא יתירה דרש' דהאי דהדר כתבה להכי כתבה לומר שתלמד מסדר האמור חללה אחר אלמנה וגרושה שאין איסורן נוהג אלא בכהנים ולא כתבה אחר זונה שמצינו [יד] שם זנות פוסל בישראל לומר לך שאין נקראת חללה אלא מביאת פסול כהונה לבדה ולא מביאת איסור הנוהג אף בישראל: **ונאמר להלן.** בכהן הדיוט: **מה להלן.** בכ"ג זרעו חולין דכתיב לא יחלל: **הילכך.** הואיל ואין חללה אלא מאיסור כהונה: **כהן.** הדיוט או כ"ג שבא על אחותו פנויה:

זונה

ע א מיי' פ"ה מהל' מזירות הלכה י סמג לאוין רנ:
עא ב מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הלי"ח:
עב ג מיי' שם הל"ח ופי"ד מהל' מאכלות אסורות הלי"ח:
עג ד מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הל' ח ט י סמג לאוין קלט:
עד ה מיי' שם פי"ח הל"א סמג לאוין קכב טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' ח:
עה ו מיי' שם פי"ט הל' א סמג שם טוש"ע אה"ע סי' ז סעי' יב:
עו ז מיי' שם הל"ה טוש"ע שם סעי' יד:

מוסף תוספות

א. לגבי משוח שעבר ולגבי משוח מלחמה. תוס' הרא"ש. דלמחר תהא אסורה לכה"ג שיתמנה אחריו של זה. ריטב"א. שהיה מותר בה קודם שנעשית אלמנה ועכשיו היא אסורה לו. תר"פ.

ב. כדאיתא בימא בסוף פרק בא לו וכו' ושמעינן ליה לר' יוסי דלית ליה איסור חל על איסור באיסור כולל ובאיסור מוסיף אית ליה בפרק ד' אחין. שם. ג. בפרק ד' אחין גבי נשא חי ואח"כ נשא מת דקאמר ר"ש אינו חייב אלא משום אחות אשה בלבד ולא חייל עליה איסור אשת אח אע"ג דאיתוסף בה איסור לגבי שאר אחין. תוס' שבועות כד: ד"ה ומאן.

תוס' ר"י הזקן

אלמנת ראובן. שהיא היתה אלמנה משלשה אנשים והתרו בו התראה אחת משום אלמנה. **כסדר הזה.** שנתארמלה תחלה ונשאת לשני וגרשה ונשאת לכהן ונתחללה בביאתו ואח"כ נבעלה לפסולים או לקרובים בעילת זנות ונעשית זונה, ב) זונה הויא חללה לא הויא. איכא מ"ד דה"ג **איסור מוסיף ואיסור כולל אית ליה.** והעיקר דאיסור מוסיף לחודיה גרסינן. ואיסור מוסיף הוא שנוסף איסור בחתיכה שאוסרה במה שהיתה מותרת בה כגון גרושה שנעשית חללה יכול לאסור החתיכה דהיינו האשה אם היא בת כהן, הילכך שם החללה על גרושה הוא איסור מוסיף ואפילו היא בת ישראל אתי וחייל ולוקה עליה כהן שתים. וכן נמי אם האיסור המוסיף בחתיכה גרמה ליה לאסור החתיכה למי שהיה מותר בה בתחלה קודם שיחול עליה האיסור השני כדבריהם התם בשבועות ג) ובסוף כל הבשר. ואיסור כולל הוא כשנוסף לו איסור בחתיכות אחרות שהיה מותר בהן כדאיתא בשבועות שתים [כד, ב], הילכך הא דאמרינן הכא הויא לה חללה מגו דאיתוסף בה איסורא למיכל בתרומה הוא איסור מוסיף, דאיסור מוסיף באותה חתיכה דאמרינן בשבועות שתים [שם] כשנוסף לחתיכה זו איסור מפני האיסור השני שאוסרה איסורא לגבוה איתוסף נמי להדיוט. וכן נמי אם נוסף לה איסור במה שהיתה מותרת בה כדהכא דגרושה שנעשית חללה אם היתה בת כהן היתה מותרת בתרומה נעשית חללה ואסורה בתרומה מגו דאיתוסף בה איסורא לגבי תרומה איתוסף נמי איסורא לגבי כהן שחייב עליה אף משום חללה אפילו היתה בת ישראל, דשם חללה איסור מוסיף הוא שאם היתה בת כהן אוסרה לחתיכה בתרומה שהיתה מותרת בה כדכתבינן. **אסורה.** שכהן לוקה עליה אף משום גרושה. **חללה למה נאמרה.** הרי אסורה לכהן הדיוט. אין חללה. מסדר הענין אתה למד שלא כתב חללה אחר זונה מפני [שמצינו] שם זנות פוסל [בישראל] כדלעיל, אלא כתבו אחר אלמנה וגרושה שאין איסורן נוהג אלא בכהנים. **כאן.** בכהן גדול. **להלן.** בכהן הדיוט. חולין. חללים דכתיב בכהן גדול ולא יחלל. **הילכך.** ק) אין חללה אלא מאיסור כהונה.

מסורת הש"ס

ה) מזיר מב. מכות כח. חולין פב:, ב) [בכת"י אלמנה וגרושה וכו'. והוא פיסקא מהבריתא דלעיל. וכן בדפו"ר יש הפסק פיסקא בין מיתא וליכא למיתא אלמנה], ג) כריתות כב. שבועות כד. פסחים לו. מזיר ד., ד) חולין קפ. קיג: סנהדרין פא. מעילה טו. כריתות כב. יבמות לב., ה) ת"כ פ' אמור פרק ב, ו) [בכת"י וטפ: לומר לך. וכעי"ז בכי"ק], ז) [ל"ל גרע. (רש"ש)], ח) [בדפו"ר: כלו], ט) [בדפו"ר: משמע], י) [לעיל כא ע"ב], יא) [יל], יב) [בכ"י שבכי"ק וטפ: ואע"פ שבכהן גדול בלאו אחד נאמרון], מ) [בכ"י שבכי"ק: ששם זונה פסול אף בישראל], נ) [עיין יומא עג ע"א], ס) [יבמות לב.], ע) [וע"ע תוס' כריתות כג. ד"ה ומי], פ) [מבלן עפוה"ל נראה דאכ"מ, וי"ב. ויתכן שמקומו בסוה"ע אחר מיתת כהוה וקמי על דברי רב אסי], צ) [כד ע"א], ק) [נדל"ל: כיון דאין חללה אלא מאיסור כהונה זונה הוא חללה לא הוא],

תורה אור השלם

1. אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְחֲלָלָה זֹנָה אֶת אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה:
ויקרא כא יד
2. וְהוּא אִשָּׁה בְּבְתוּלֶיהָ יִקָּח:
ויקרא כא יג

מוסף רש"י

האוכל נבילה ביום הכפורים. בשוגג, **פטור.** ממטמאת, דאין איסור יום הכפורים חל על איסור נבלה, ואם בו ביום נתנבלה, אפילו הכי היתה אסורה קודם יום הכפורים משום אבר מן החי (פסחים לו.). דלא אתי כרת דיום הכפורים ואתיי על איסור נבלה או אאיסור אבר מן החי אם לא נתנבלה מבערב (שבועות כד. וכעי"ז כריתות כג.). דלא אמרינן מיגו דאתי יום הכפורים ואיתוסף איסורא לגבי שאר מילי אתוסף נמי לגבי נבלה, וי"ש לטעמייה דאמר במסכת כריתות (כג.) דאפילו איסור חמור לא אתי ואחיל על איסור קל (נזיר ד.).

זונה משוי לה. לנקות כהן הבא עליה עוד משוס זונה שהרי נבעלה בעילת זנות מאסור לה: **חללה לא משוי לה.** ואין כהן שי הבא עליה לוקה משוס חללה: **חזר ובא עליה.** הוא או כהן אחר עשאה חללה שהרי אסורה לו משוס זונה שאינו נוהג אלא בכהונה: **כ"ג באלמנה כו'.** וה"ה לכהן הדיוט בגרושה וחללה דהא מיגמר גמירי מהדדי מה כאן זרעו חולין אף להלן זרעו חולין הלך בכהן הדיוט נמי איכא לא יחלל: **לא יקח.** משוס קידושין ובביאה שלאחר קידושין הוא דקאמר לוקה שתים: **משוס לא יחלל.** שחילל אותה: **וילקי נמי.** משוס חילול זרעו: **בשלא גמר ביאתו.** דליכא חילול זרע אבל היא נתחללה בהעראה כדתנן ביבמות (דף נג.) אחד המערה ואחד הגומר קנה ולא חילק בין ביאה לביאה: **אלמנה וגרושה.** בא על אלמנה שהיא גרושה: **משוס שני שמות.** משוס אלמנה ומשוס גרושה: **שני שמות על זה כו'.** ודאי שני שמות דקתני גרושה ואלמנה קאמר ומיהו על כל אחת לוקה שתים משוס לא יקח ומשוס לא יחלל: **אלא על אחת.** על שם גרושה הוא חייב על כל חיובים התלויים בה אבל על חלוצה לא דחלוצה לאו דאוריתא אלא דרבנן: **קידש.** כ"ג או כהן הדיוט אחת מן הפסולות האמורות בענין: **לא יקח.** קידושין משמע שהן הקויים אותה: **בעל לוקה.** בעל אחר קידושין לוקה שתים לא בעל אינו לוקה אפי' אחת: **ומודה אביי.** אע"ג דמחייב מלקות אקידושין באיסור כהונה הכא הוא דכל חד וחד לאו אנפשיה נפשיה ולא תלה הכתוב את זה בזה בפיוסו אבל ישראל המחזיר גרושתו משנשאת לאחר ומתאלמנה או נתגרשה אע"ג דכתיב לא יוכל לשוב לקחתה דהיינו אזהרה שלא יקדשנה מודה הוא דאינו לוקה עד שיבעל דבהדיא תלה רחמנא קידושין בביאה: **לקחתה להיות לו לאשה.** דכיון דקיחה הוא קידושין להיות לו לאשה אישות של ביאה קאמר: **ומודה רבא.** אע"ג דבעי באיסור כהונה תרתי דוקא ביאה אחר קידושין הוא דבעי דאקידושין לחודייהו לא לקי: **אבל בעל ולא קידש.** מודה הוא שבעילה אינה תלויה בקידושין דלא יחלל אמר רחמנא והרי חילל: **ושניהם מודים במחזיר גרושתו.** אע"פ שלדברי שניהם כהן בפסולה לו לוקה על ביאה בלא קידושין מודים הם בישראל המחזיר גרושתו משנשאת שאם בעל ולא קידש שאינו לוקה: **ר"ש דרך ליקוחין אסרה תורה.** על הביאה לא פרט לאו אלא על ידי ליקוחין דלא יוכל לשוב לקחתה כתיב: **כתו פסולה.** כדאמרן לעיל (דף עז.) מקיש זרעו לו מה הוא מחלל זרעו אף בנו מחלל זרעו: **יליריו בעבירה.** שנתעברה אמו באיסור אבל עובד כוכבים בעובדת כוכבים אין עיבורו באיסור: **שכן ביאתו בעבירה.** באלמנה זו לפיכך בת הנולדה מהן פסולה לכהונה שהרי יליריה בעבירה תאמר בגר שנשא ישראלית שביאתו בהיתר: **חלל יוכיח.** שנשא ישראלית שאין ביאתו בעבירה: **שאינו כרוב הקהל.** שחלוקין משאר קהל שזה יליריו בעבירה וזה ביאתו בעבירה: **אף אני אביא גר שאינו כרוב קהל.** שבא מטפה פסולה: **מצרי ראשון.** שנשא מצרית לראשונה שאין יליריו בעבירה ולא ביאתו בעבירה ובתו פסולה דהא שניה היא ורחמנא אמר[ט] דור שלישי: **שאינו כרוב קהל.** שזה יליריו בעבירה וזה אינו לאו לגבי בקהל וגר אינו כרוב קהל שבא מטפה פסולה: **פוסלין בביאתן.** את אשה מן הכהונה כדתניא לעיל בפירקין (דף עד:) בן ט' שנים ויום א' גר עמוני ומואבי כו' תאמר בגר שאינו פוסל בביאתו: **מהאי דינא.** מה חלל שבא מטפה כשרה פוסל גר שבא מטפה פסולה לכ"ש כו': **רש"א כו'.** הרי אדבע מחלוקת בדבר. לר"י בת גר זכר פסולה ואפי' נשא ישראלית. לר' אליעזר אי איכא לד אחד ישראל מכשיר ומיהו גר וגיורת בתו פסולה. ולר' יוסי אפי' גר שנשא גיורת בתו כשרה ומיהו הורתה ולידתה בקדושה בעי. ור' שמעון אפי' גיורת עצמה מכשיר ובלבד שלא תהא ראויה לביאה בגיותה דתיפוק לה מכלל זונה: **והרי פינחס היה ביניהם.** בין היוצאים למלחמת מדין שנאמר להם המקרא הזה: **כל זרע.** כלומר כל עיקר הקרוי זרע היינו מן האב לאפוקי בת גר זכר: **מקצת זרע.** אפי' זרע כחוש כגון מן האם גר שנשא ישראלית: **מי שנזרעו בישראל.** שהתא הורתה בקדושה: **מי שנזרעו בחוליה בישראל.** שנאמרו וגמרו בחוליה משבאה לכלל ישראל דהיינו כשנעשית בת שלש גמרו בחוליה לביאה שאם תבעל מכאן ואילך אינן חוזרין אבל קודם שלש כל שעה הם חוזרין ולומחים ובאין[ט] והכי דריש לקרא בחולות מזרע בית ישראל בחולי' שלה יהו מזרע גידולי יהודי:

מ"ש דרך ליקוחין אסרה תורה. פי' דלא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה כתיב ה"ג בקונטו' ול"ג דרך הויה אסרה תורה לפי דמהאי קרא דהויה מפיק לעיל דבעי ביאה להתחייב המחזיר גרושתו והשתא הויה מפיק מינה שאין חייב במחזיר גרושתו אלא מ"כ קידש ושמא י"ל דנוכל לגרוס דרך הויה אסרה תורה לפי דלעיל דריש ליה מלאשה דמשמע דרך של אישות דהיינו ביאה וכבר דריש מלהיות דמשמע הויה שהן קידושין[א]: **ורבי יהודה גר נמי פוסל בביאתו ומייתי לה במה הצד.** דחלל ומצרי ראשון וא"ת לר' יוסי אמאי מכשיר בממזר בת גר הוה לן למיפסל במה הלד שבהן דחלל ומצרי כמו רבי יהודה ול"ל דקסבר רבי יוסי אין זו הלד הבאה למילף מייניהו פסול לבת גר שהרי בת חלל אינה פסולה לקהל ישראל ובת מצרי ראשון פסולה לבת בקהל ולא שייך למימר הלד הבאה שבהן שאינן ברוב הקהל ובתו פסולה כיון שאין פסול בנות שוה ועוד דוחק הוא לומר ולפרש שאינן ברוב קהל היינו שבאחד מהם יש לד עבירה ובאחרת הוא פסול לבא בקהל דאין סברא לומר כן דהא אינן שוין:

[**במה הצד בהאי דינא.** קשיא לר"י דהא לא שייך פסול ביאה בגבי מצרי אלא בשנשא בת ישראל דאי במצרית כבר היא פסולה ואיכא למיפרך מה לנהל הבאה שבהן שכן יש בהן לד עבירה כדלעיל כו'][ב]: **ת"י אמאי**

והא ליכא [ה]ומודה רבא בכהן גדול באלמנה שאם בעל ולא קידש שלוקה ולא יחלל זרעו בעמיו אמר רחמנא והרי הוא חילל [ו]ושניהם מודים במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קידש שאינו לוקה דרך [ז]ליקוחין אסרה תורה[ח]: רבי יהודה אומר בת גר זכר כבת חלל: תניא רבי יהודה אומר [ט]בת גר זכר כבת חלל זכר והדין נותן מה חלל שבא מטפה כשרה בתו פסולה גר שבא מטפה פסולה אינו דין שבתו פסולה מה לחלל שכן יצירתו בעבירה כהן גדול באלמנה יוכיח שאין יצירתו בעבירה בתו פסולה מה לכהן גדול באלמנה שכן ביאתו בעבירה חלל יוכיח וחזר הדין לא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שאינן ברוב הקהל[ט] אף אני אביא את הגר שאינו ברוב הקהל ובתו פסולה מה להצד השוה שבהן שכן יש בהם צד עבירה לא תימא כהן גדול באלמנה יוכיח אלא אימא מצרי ראשון יוכיח מה למצרי ראשון שכן אינו ראוי לבא בקהל חלל יוכיח וחזר הדין לא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שאינן ברוב קהל [ט]ובתו פסולה אף אני אביא את הגר שאינו ברוב קהל ובתו פסולה מה להצד השוה שבהן שכן פוסלים בביאתם ורבי יהודה גר נמי פוסל בביאתו ומייתי לה [ט]במה הצד מהאי דינא: ר' אליעזר בן יעקב אומר [י]גר: [כ]תניא רבי שמעון בן יוחי אומר [ט]גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד כשרה לכהונה שנאמר [ל]וכל הטף בנשים החיו לכם והלא פינחס היה עמהם [מ]ורבנן החיו לכם לעבדים ולשפחות [נ]וכולן מקרא אחד דרשו [ס]אלמנה וגרושה לא יקחו להם לנשים כי אם בתולות מזרע בית ישראל רבי יהודה סבר עד דאית כל זרע מישראל רבי אליעזר בן יעקב סבר מזרע ואפילו מקצת זרע רבי יוסי סבר מי שנזרעו בישראל רבי שמעון בן יוחי סבר מי שנזרעו בתוליה בישראל אמר ליה רב נחמן [מ]לרבא

אי אחת מהאסורות לוקה אף משום לא יחלל, ואם קדש ובעל לוקה שתים, והה"נ למזמרת ונתינה לישראל דלא כתיב בהו קיחה אלא לא יבא שלוקה עליהם אם בא על אחת מהן בלא קדושין. ורבא אמר קדש ובעל בין כ"ג באלמנה או הדיוט בגרושה לוקה, כ"ג שתים כדלעיל והדיוט אחת, לא בעל אינו לוקה לא כ"ג ולא הדיוט כלל. מה טעם קאמר, כלומר זה טעם לכל דברי רבא, ה"פ זה הלאו דלא יחלל אינו לוקה עליו אלא מאלמנה שבה נתייחד זה הלאו שהוא מחללה עתה בביאתו ואע"פ שזכר גרושה כאן וחללה זונה שהזכיר למעלה בפרשת כהן הדיוט, לא ליחד להם לאו על הביאה לחודה משום חלול הזרע בא, אלא לפרש טעם האיסור שלא יחלל זרעו ואין להלקות על לאו זה שאינו אלא פירוש וטעם על האיסור. אבל מאלמנה אם בא עליה לוקה שהרי לא אסרה לו אלא בזאת הפרשה ובא להזהירו שלא יחלל וגם בה נתן טעם חלול הזרע לאסור הקיחה, אלמא אינו

*[נראה מזה דהיה גורס בדברי רבא קידש ובעל לוקה וע"ז פר"ש דלוקה שתים (ד"ו). **בכת"י: דבגרושה בפי' לא תני.

עז א מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הלכה ד סמג לאוין קכב:

עח ב מיי' שם הלכה ז סמג שם טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' ח:

עט ג מיי' שם הלכה ג ופט"ו הלכה ב:

פ ד מיי' פי"ח מהלכות גירושין הלכה יב סמג לאוין פב:

פא ה מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הל' ב ופי"ז הלכה ג:

פב ו מיי' פי"ח מהל' גירושין הלכה יג סמג לאוין פב:

פג ז מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל' ג סמג לאוין קכא טוש"ע אה"ע סימן ו סעיף ח:

מוסף תוספות

א. כדמשמע בפ"ק דיבמות (יג:) ולעיל בסוף פרק האומר (סח.). תוס' טוך. ב. ואע"ג דלגבי פסול בתו לא שייך למיפרך הכי היינו משום דמיירי במצרי ראשון שבעל מצרית ראשונה דאין ביאתו בעבירה ובלא עבירה היא נפסלת. וכו' וי"ל וכו'. תר"פ.

תוס' ר"ז הזקן (המשך)

בלא קדושין אע"פ שזה אסור עליו ומזהה ממנו ופסלה לכהונה אינו לוקה כי לא נתבארה האזהרה, וכתב כ"ג בגרושה וחללה זונה עם כהן הדיוט אחד הוא, ע"כ ענין לשונו. וכן נראה מן ההלכה שכל מקום שזוכר שלוקה משום לא יחלל מפרש ואומר כ"ג באלמנה. אמר רב יהודה אמר רב כ"ג באלמנה וכו'. פי' אלמנה דוקא. ומותיב תלמודא ולילקי נמי משום לא יחלל זרעו, כלומר אמאי נקט אלמנה אפילו בגרושה מצי למימר לוקה שתים משום לא יקח ומשום חלול זרעו, ומשני האי דנקט אלמנה ולא גרושה משום דמיירי בשלא גמר ביאתו, אבל לעולם אם גמר ביאתו הרי חלל זרעו ואף בגרושה לוקה שתים. ואותביה רבא מהא מתני' דאלו הן הלוקין שדעת רבא דלא יחלל אינו לוקה אלא על אלמנה שהיא כשרה ונתחללה בביאתו וזה הלאו באלמנה. ואותביה [מהא דתני אלמנה וגרושה לוקה משום שני שמות] מאי לאו שני שמות ותו לא, כלומר אין הצטרפות לאיסורן אלא כשם שלוקה משום אלמנה כך לוקה משום גרושה, אבל לעולם משום אלמנה לוקה שתים ומשום גרושה אינו לוקה אלא אחת. ומשני לא שני שמות משום אלמנה ושני שמות משום גרושה ומכל וכל השוה אותן. ומותיב מגרושה** וחלוצה דלא תני אלא אחת, ומשני וכו', נמצא דעת רבא דהא דאמר רב כ"ג באלמנה לוקה שתים באלמנה דוקא הוא. ודעת שיטת הגמ' דאפילו בגרושה הוא אם גמר ביאתו. ובתר הכי אתיא פלוגתא דאביי ורבא דשייכא בהא מילתא, ומגרר עמה פלוגתא אחריתי. אמר אביי קדש לוקה, כלומר קדש כ"ג אלמנה או הדיוט גרושה לוקה [משום] לא יקח, בעל אע"פ שלא קדש לוקה משום לא יחלל דס"ל לאביי כשטה דלעיל דלא יחלל זרעו דכתיב אף לכל איסורי כהונה, הלכך אפילו כהן הדיוט אם בא על

גליון הש"ם

גמ' קידש **ולא** בעל שאינו לוקה. עיין יבמות דף י ע"ב תוס' ד"ה המולך: **שם** במה **הצד מהאי דינא.** עי' יבמות דנ"ב ע"ב תד"ה ומי ולאו: **שם** גיורת **פחותה** מבת ג'. ע' סנהדרין ד' סח ע"ב תד"ה קטן:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוס' ר"י הזקן

אלמנה וגרושה. בא על אשה אלמנה שהיא גרושה גם כן. שני שמות. משום אלמנה ומשום גרושה. על זה. ודאי שני שמות דקתני הוא אלמנה וגרושה, מיהו על אלמנה לוקה משום לא יקח ומשום לא תחלל, וכן בגרושה. אלא אחת. ס"ד לאו אחד והוא לאו דגרושה, דחלוצה דרבנן הוא. שתי שמות. משום לא יקח ומשום לא יחלל. וחלוצה מדרבנן הוא. קושיא הוא. קדש לוקה. פר"ש קדש כהן גדול או הדיוט אחת מן הפסולות האמורות בהן. לא יקח. דלא יקח משמע לא יקדש. בעל. אף בלא קדושין לוקה משום לא יחלל. קדש ובעל לוקה*. פר"ש שתים אחת משום לא יקח ואחת משום לא יחלל. אינו לוקה. אפילו משום לא יקח. ומודה אביי. אף ע"ג דמחייב מלקות אקדושין באיסור כהונה התם הוא דכל לאו באפי נפשיה הוא ולא תלה זה בזה, אבל ישראל המחזיר גרושתו משנשאת לאחר, כתיב לא יוכל לשוב לקחתה להיות לו לאשה, וכיון דקיחה היינו קידושין, להיות לו לאשה היינו ביאה. אלמא תלה רחמנא קדושין בביאה. ומודה רבא. אף ע"ג דבאיסור כהונה בעי תרתי ביאה אחר קדושין, ה"מ דלא לקי אקדושין לחודייהו אבל אביאה בלא קדושין לקי. ונמשך בכל זה ר"ש אחר פירושו שפי' דלא יחלל אפילו אכהן הדיוט קאי. ושניהם מודים. בין אביי בין רבא באיסור מחזיר גרושתו משנשאת לאחר דבעל ולא קדש שאינו לוקה. דרך ליקוחין אסרה תורה. כלומר על הביאה לא פרט לאו אלא ע"י ליקוחין דלא יוכל לשוב לקחתה כתיב. ודעת הר"ם ז"ל לפמ"ש בקדושה פי"ז [ה"ד] וט"ו [ה"ב] ובספר המצות בקס"א ובקס"ב דאינו לוקה משום לא יחלל אלא כ"ג באלמנה מפני שהיא כשרה לכהונה ובזאת הבעילה חללה ופסלה לכהונה, אמנם כהן הדיוט אם בעל

עה: עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

פד א מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הל' ו ופי"ד מהל' סנהדרין הל' יב ופ"ב מהלכות מלכים הלכה ד:

פה ב מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הלכה יב טוש"ע אה"ע סימן ז סעיף כא וסר' ד סעי' כג:

פו ג מיי' שם ופט"ו הל"ט סמג לאוין קז טוש"ע אה"ע סי' ז סעיף כא:

פז ד מיי' פ"ג מהלכות הל' יד [פט"ו מהלכות איסורי ביאה הל' טז] סמג עשין כו טור ש"ע א"מ סי' רעז סעיף יב [אה"ע סי' ד סעי' כט]:

פח ה מיי' פט"ו מהלכות איסורי ביאה הלכה טז סמג לאוין קח:

פט ו (מיי' פ"ט מהלכות אישות הל' ד) טוש"ע אה"ע סימן לו סעיף ט:

מוסף תוספות

א. אפילו לר"מ וכו' מ"מ אין המתנה חלה אלא כשבא לרשותו ובא לעולם הילכך כיון דהשתא לאו בר הקנאה הוא אין במעשיו כלום. ריטב"ש. ב. מכאן כיון דלא בר מתנה הוא. תוס' טוף וכע"ז בפיסקי הרא"ש. ג. אע"פ שהוא מיושב בדעתו כיון שאינו יכול ליתן במתנה דונתן בידה כתוב ובעינן דחזי לנתינה. תוס' טוף. ד. משום חומרא. רמ"ש. ה. דאי לאו בר נתינה הוא משום דחשיב כמת, אפי' שלוחו נמי לא מצי יהיב ליה. תוס' הרא"ש. ו. דקרא דיכיר ליכא לאוקמא בהכי דאם אינו יכול לדבר עתה וליתנם יתנם כשיתרפא. רמ"ש.

תוס' ר"י הזקן

לוקה על הקיחה אלא מפני החלול והואיל ולא בא עליה אינו לוקה. והה"נ לממזרת ונתינה לישראל דלא חמירי מאיסורי כהונה ואין לוקין עליהם אלא בביאה שאחר קדושין. והנה זה הפירוש טוב מאד ומקובל למ"ש הרב ונאות לשטת הגמ' ורבא עמד בדעת אחרת, כי לפי' ר"ש רבא סובר שאף באלמנה אינו לוקה משום לא יחלל, ולא ידעתי מי הכריח לחזור מדעתו ולומר שלוקה משום לא יחלל באלמנה. והא דקאמר רבא בתמורה פרק כל האסורין [כט, ב] בזונה גויה הבא עליה לוקה משום לא יחלל (כאביי) [לאביי] קאמר כמ"ש בפרק הבא על יבמתו [יבמות סא, ב, עיי"ש]. **מתני'.** נאמנין. במילתיה דר' יהודה גרסינן נאמן, דארישא קאי כשהאב מעיד. ובפרק יש נוחלין [ב"ב קכח, ב] איפסיקא הלכתא כר' יהודה, ובפ' החולץ [יבמות מז, א] נמי אמרינן נאמן כר' יהודה אבל אם יש [ה] להן בנים אינו נאמן. **גמ'.** חזקה דכשרות. שהרי יצא לאויר העולם ועד הנה היה בחזקת כשר. **היינו דכתיב יכיר.** לאשמועינן שנאמן לפסלו, אבל לרבנן דאמרי שאינו נאמן לפסלו אלא להוריישו בנכסיו פי שנים למה לי קרא פשיטא דנאמן הוא במגו דהא אי בעי למיתן ליה כל נכסיה יהיב ליה. הילכך אע"ג דלא ידענן אם הוא בכור אם לאו כגון שבאו ממדינת הים, פשיטא דנאמן משום מגו. **לאחר מכן.** לאחר שהעיד בפנינו שהוא רוצה ללכת בדרך רחוקה והעיד בפנינו שהוא בכור ויטול פי שנים בנכסי אביו כשימות אבי של זה האב המעיד נאמן, והכא ליכא מגו דאין יכול ליתן לו בתורת מתנה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לידו. **כשהוא גוסס.** כתוב בספר התרומה [הלכות ריטון סימן קל] שר"ח פירש שאע"פ שהוא מדבר אינו יכול להקנותם במתנה, כיון שרוב גוססים למיתה הרי הוא חשוב כמת. וכתב בעל התרומה ומכאן מוכיח רבינו יואל כי גוסס אע"פ שמדבר בטוב וגם דעתו מיושבת עליו אינו יכול ליתן גט שחשוב כמת שכמו שאינו יכול להקנות במתנה אינו יכול ליתן גט. והא דתנן פ"ק [מ"ו] דאהלות [ובמס' שמחות הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו ונוחל ומנחיל זקוק ליבם ופוטר, היינו דוקא מילי דאתי במילא אבל עשייתו ומתנתו וגטו אינו כלום]* (אדם מקנה וכו') ואע"פ שכתב הר"ם בערכין פ"א [ה"י"ג] הגוסס אין לו ערך ואין לו דמים הואיל ורוב הגוססים מתים הרי הוא כמת, ע"כ. לא רצה לומר שיהא כמת לכל דבר אלא לגבי הני מילי דוקא קאמר, דמ[ינ]ה לית ליה שאין אדם נותן בו פרוטה כמו שאין נותנין במת, וערך נמי לית ליה דאינו יכול להעמידו לפני הכהן ולהעריכו, ואע"ג דא"ר יוחנן במי שאחזו [גיטין ע, ב] שאם אמר כתבו ותנו גט לאשתי ואחזו קודדייקוס לא יתנו עד וכו' (כדבריהם התם) דמדמי ליה לשוטה כדבריהם התם שעמא דהואל והוא שוטה המדבר אי שרית למיהבה ליה כשהוא שוטה הואיל ואמר כתבו ותנו כשהוא פקח, אתי למישרא למיתן גיטא כי אמר כתבו ותנו כשהוא שוטה דלא הוי גט כלל, משום כח בהך אנפה פסיל ליה ר' יוחנן מדרבנן כדבריהם התם, אבל מדאורייתא הוי גיטא דהא אמר כתבו ותנו [כשהוא פקח, אבל גבי גוסס אם אמר כתבו ותנו] כשהוא חולה ולא נתנוהו [אלא] כשהוא גוסס ולא נפיק שום חורבא, שאם הוא מדבר יכול לעשות שליח עתה וגיטו גט, ואם אינו מדבר הרי עשאם שלוחים כשהוא מדבר והרי הוא עתה חי ולא נפיק מיניה חורבא והוי גט כשר ואפילו מדרבנן. ובהדיא אמרינן בתוספתא [גיטין פ"ה ה"א] היה צלוב ורמז ואמר כתבו גט לאשתי כותבים ונותנים כל זמן שיש בו נשמה. זהו עקר ובארנו בפרק כל הגט ובמי שאחזו. ואפילו רבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בעי דבההיא שעתא שיבאו לידו יהיה בר נתינה ויכול לדבר וגוסס לאו בר נתינה. ונאמן אע"ג דלא מצי למיתן ליה, דאף על גב [דאמר] דנכסים שיפלו לי כשאהיה גוסס נתונים לך לאו כלום הוא אפילו לרבי מאיר. וזהאי דלא אמר לאחר שמת, דאפילו משום בכורה אינו נוטל דראוי הוא ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק, אבל גוסס הוא כחי לכל דבריו ונוחל ומנחיל. **מתני'.** אם שלו קדמו. אין לך בטול שליחות גדול מזה. **אם** אין ידוע. איזה מהן קדם.

*ספר התרומה שם.

האי קרא רישא בב"ג. פירוש דכתיב אלמנה לא יקחו וסיפא בכהן הדיוט דכתיב מזרע ישראל ודרשינן שזרעו בתוליה ומיירי בכל כהנים וקשה דמ"מ מזרע ישראל קאי נמי לכ"ג כמו לכהן הדיוט וגרשה לפרש רישא בכ"ג דכתיב אלמנה וגרושה לא יקחו כי אם בתולות והא ליתיה אלא בכ"ג: **וסיפא בכהן הדיוט.** דקאמר בתולות מזרע בית ישראל והאלמנה אשר תהיה אלמנה מכהן יקחו וקס"ד דה"ק שהיא אלמנה ממיותם הראוי להשיא לכהונה כדדרש ליה רבי יהודה לקמן מן המשיאים לכהונה ואלמנה שתהא מותרת לכהן לא משכחת לה אלא בכהן הדיוט והיכי מיפסק קרא ממילא: **וכתב קרא הכי.** בתמיה דלא פריש ביה בהדיא דבגברא אחרינא בעי למישתעיי: **ושמואל שוכב בהיכל ה'.** תדא מילתא משמע ועל כרחך מפסקינן ליה ושמואל שוכב במקומו בבית משמר הלויים שהיו שומרים את הבית וכן תרגם יונתן בעזרת ליואי והיכל אתר קאי שהמנורה היתה בהיכל משכן שילה: **מכהן אין.** אם היתה אלמנת כהן תיגשא לכהן אלמנת ישראל לא בתמיה הרי לא הוחזר כהן הדיוט על אלמנה: **משאר כהנים יקחו.** לפרושי אתא דבכהן הדיוט קאי והכי קאמר והאלמנה אשר תהיה אלמנה אפילו מישראל משאר כהנים שאינו כהן גדול יקחו [ב] אותם: **מן המשיאין לכהונה.** אלמנת אדם שראוי להשיא בתו לכהונה יקחו למעוטי אלמנת גר ורבי יהודה לטעמיה דאמר לעיל דאיירי יחזקאל אסמכתא בעלמא גר זכר דכתיב מזרע בית ישראל כל זרע [ג] בהאי קרא אורי לן אסמכתא דפוסל אשה בביאתו: [ד] **וכל שאי אתה נושא בתו.** כגון גר שפרשתי לך כגר אי אתה נושא אלמנתו: **סילסול.** מעלה: **נשא.** בת גר וגיורת אין מוציאין מידו: **מתני' ממזר הוא.** שנולד לו מחייבי כריתות: **אינו נאמן.** דקרוב הוא אצלו ואינו כשר להעיד עליו: **ואפילו שניהם.** [ה] האב והאם אומרים על עובר שבמעיה ממזר הוא אינו מן הבעל אלא מאיש אחר אינן נאמנין ובגמרא פריך מאי אפי' מאי רבותא דסיפא מדרישא: **רבי יהודה אומר** [ו] **נאמן.** אריש נמי פליג. בגמרא ליף טעמא: **גמ' לא מבעיא איהו.** האב דלא קים ליה אם ממנו נתעברה או מאחר: **לא מהימנא.** דלא מיפסל אלא בעדות גמורה: **ולא מיבעיא היכא דאית ליה חזקה דכשרות.** כגון רישא שכבר יצא לאויר העולם ועד הנה הוחזק בחזקת כשר: **אינו נאמן.** אפסולא קיימי אבל לענין בכור לא פליגי: **בגריך בכירא.** קרא לבכור הוא דאתא וכגון שבא ממדינת הים ולא הוחזק לנו בבכור אלא על פי אביו ופרכינן לממי הלכתא אשמעינן קרא דאביו נאמן עליו ליטול פי שנים פשיטא דנאמן ל"ל קרא: **מגו דאי בעי למיהב ליה.** כולהו נכסי יהיב ליה מהימן נמי למיתביהנו ויהליה בדיבורו בתורת בכורה: **לאחר מיכן.** לאחר שאמר לפניהנו בכור הוא נפלו לו והוא רוצה לילך לדרך רחוקה ומעיד עליו שאם יפלו נכסים של אב או אחד ממוריסים לפניו בחייו יטול זה בהן חלק בכורה דלהכי אי לאו דאשמעינן קרא ליכא מיגו דאי בעי למיתבינהו דהשתא לא מצי יהיב דאין אדם מקנה דשלב"ל(ו) והשתא שקיל להו בתורת ירושה: **כשהוא גוסס.** לאחר שהעיד כך אהני ליה אם יפלו לו נכסים כשהוא גוסס שיטול זה בהן חלק בכורה ואי לאו דהימניה קרא לאב להכירו משום מגו לא זכה בהן דמודה רבי מאיר באומר נכסים שיבואו לי כשאהיה גוסס נתונים לך שלא אמר כלום הואיל ובשעה שבאים לעולם לאו בר מתנה הוא. ולהכי נקט כשהוא גוסס ולא נקט לאחר מיתה דהנהו אפי' בתורת בכורה לא מהני ליה דבוריה דאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק(ח) והיינו דאי שכשמת עדיין לא היה מוחזק בהן אבל דאויין לבא לו [דאמר] (דברים כא) בכל אשר ימצא לו: **מתני' אם שלו קדמו קידושין קידושין.** דבטליה לשליחותיה דשליח: **ואם אינו ידוע.** אין ידוע איזה קדם שייהם

האי קרא רישא בכ"ג. דכתיב אלמנה וגרושה לא יקחו כי אם בתולות והא ליתיה אלא בכ"ג: **וסיפא בכהן הדיוט.** דקאמר בתולות מזרע בית ישראל והאלמנה אשר תהיה אלמנה מכהן יקחו וקס"ד דה"ק שהיא אלמנה ממיותם הראוי להשיא לכהונה כדדרש ליה רבי יהודה לקמן מן המשיאים לכהונה ואלמנה שתהא מותרת לכהן לא משכחת לה אלא בכהן הדיוט והיכי מיפסק קרא ממילא: **וכתב קרא הכי.** בתמיה דלא פריש ביה בהדיא דבגברא אחרינא בעי למישתעיי: **ושמואל שוכב בהיכל ה'.** תדא מילתא משמע ועל כרחך מפסקינן ליה ושמואל שוכב במקומו בבית משמר הלויים שהיו שומרים את הבית וכן תרגם יונתן בעזרת ליואי והיכל אתר קאי שהמנורה היתה בהיכל משכן שילה: **מכהן אין.** אם היתה אלמנת כהן תיגשא לכהן אלמנת ישראל לא בתמיה הרי לא הוחזר כהן הדיוט על אלמנה: **משאר כהנים יקחו.** לפרושי אתא דבכהן הדיוט קאי והכי קאמר והאלמנה אשר תהיה אלמנה אפילו מישראל משאר כהנים שאינו כהן גדול יקחו [ב] אותם: **מן המשיאין לכהונה.** אלמנת אדם שראוי להשיא בתו לכהונה יקחו למעוטי אלמנת גר ורבי יהודה לטעמיה דאמר לעיל דאיירי יחזקאל אסמכתא בעלמא גר זכר דכתיב מזרע בית ישראל כל זרע [ג] בהאי קרא אורי לן אסמכתא דפוסל אשה בביאתו: [ד] **וכל שאי אתה נושא בתו.** כגון גר שפרשתי לך כגר אי אתה נושא אלמנתו: **סילסול.** מעלה: **נשא.** בת גר וגיורת אין מוציאין מידו: **מתני' ממזר הוא.** שנולד לו מחייבי כריתות: **אינו נאמן.** דקרוב הוא אצלו ואינו כשר להעיד עליו: **ואפילו שניהם.** [ה] האב והאם אומרים על עובר שבמעיה ממזר הוא אינו מן הבעל אלא מאיש אחר אינן נאמנין ובגמרא פריך מאי אפי' מאי רבותא דסיפא מדרישא: **רבי יהודה אומר** [ו] **נאמן.** אריש נמי פליג. בגמרא ליף טעמא: **גמ' לא מבעיא איהו.** האב דלא קים ליה אם ממנו נתעברה או מאחר: **לא מהימנא.** דלא מיפסל אלא בעדות גמורה: **ולא מיבעיא היכא דאית ליה חזקה דכשרות.** כגון רישא שכבר יצא לאויר העולם ועד הנה הוחזק בחזקת כשר: **אינו נאמן.** אפסולא קיימי אבל לענין בכור לא פליגי: **בגריך בכירא.** קרא לבכור הוא דאתא וכגון שבא ממדינת הים ולא הוחזק לנו בבכור אלא על פי אביו ופרכינן לממי הלכתא אשמעינן קרא דאביו נאמן עליו ליטול פי שנים פשיטא דנאמן ל"ל קרא: **מגו דאי בעי למיהב ליה.** כולהו נכסי יהיב ליה מהימן נמי למיתביהנו ויהליה בדיבורו בתורת בכורה: **לאחר מיכן.** לאחר שאמר לפניהנו בכור הוא נפלו לו והוא רוצה לילך לדרך רחוקה ומעיד עליו שאם יפלו נכסים של אב או אחד ממוריסים לפניו בחייו יטול זה בהן חלק בכורה דלהכי אי לאו דאשמעינן קרא ליכא מיגו דאי בעי למיתביהנו דהשתא לא מצי יהיב דאין אדם מקנה דשלב"ל(ו) והשתא שקיל להו בתורת ירושה: **כשהוא גוסס.** לאחר שהעיד כך אהני ליה אם יפלו לו נכסים כשהוא גוסס שיטול זה בהן חלק בכורה ואי לאו דהימניה קרא לאב להכירו משום מגו לא זכה בהן דמודה רבי מאיר באומר נכסים שיבואו לי כשאהיה גוסס נתונים לך שלא אמר כלום הואיל ובשעה שבאים לעולם לאו בר מתנה הוא. ולהכי נקט כשהוא גוסס ולא נקט לאחר מיתה דהנהו אפי' בתורת בכורה לא מהני ליה דבוריה דאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק(ח) והיינו דאי שכשמת עדיין לא היה מוחזק בהן אבל דאויין לבא לו [דאמר] (דברים כא) בכל אשר ימצא לו: **מתני' אם שלו קדמו קידושין קידושין.** דבטליה לשליחותיה דשליח: **ואם אינו ידוע.** אין ידוע איזה קדם שייהם

פא ז מיי' פ"ט מהלכות אישות הל' ו סמג לאוין קז טוש"ע אה"ע סי' ד סעיף ז:

פב ח מיי' פ"ט מהלכות אישות הל' ז סמג לאוין קז טוש"ע אה"ע סי' ד סעיף ז:

פג ט מיי' פ"ט מהלכות אישות הל' ח סמג לאוין קז טוש"ע אה"ע סי' ד סעיף ז:

פד י מיי' פ"ט מהלכות אישות הל' ט:

פה יא מיי' פ"ט מהלכות אישות הל' יא:

פו יב מיי' פ"ט מהלכות אישות הל' יב:

פז יג מיי' פ"ט מהלכות אישות הל' יג:

תורה אור השלם

1. וְגֵר אֱלֹהִים טֶרֶם יִכְבֶּה וּשְׁמוּאֵל שֹׁכֵב בְּהֵיכַל יְיָ אֲשֶׁר שָׁם אֲרוֹן אֱלֹהִים:
שמואל א ג ג

2. וְאַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה לֹא יִקְחוּ לָהֶם לָנָשִׁים כִּי אִם בְּתוּלֹת מִזֶּרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר תִּהְיֶה אֶלְמָנָה מִכֹּהֵן יִקָּחוּ: יחזקאל מד כב

3. כִּי אֶת הַבֹּכֵר בֶּן הַשֹּׁנְאָה יַבִּיר לָתֶת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: דברים כא יז

מוסף רש"י

אין ישיבה בעזרה. שנאמר (דברים יח) לעמוד לשרת העומדים שם לפני ה' (יומא כה. סט:). ולא מלינו בה ישיבה (שם). לאין כבוד שמים בכך, ואפילו מלאכי השרת אין להם שם ישיבה דכתיב (ישעיה ו) עומדים ממעל לו, (דניאל ז) קרבת על מד מן קדמיה (סוטה מ:). אלא למלכי בית דוד. שמלינו בהם ישיבה שנאמר (שמואל ב ז) ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ואומר מי אנכי ומי ביתי וגו' (יומא כה.). שחלק להם המקום כבוד להראות שמלכותו שלמה (סוטה מ:). יכיר. את הבכור בן השנואה יכיר, יכירנו לאחרים. שאם אין ב"ד מכירים אותו, נאמן עליו אביו לומר זה בני בכור ליטול פי שנים (יבמות מז:). ר' יהודה קאמר לה, נאמן אדם לומר, ואפ"ש שמחזיקין אחר בכור (רשב"ם ב"ב קכז:). זה בן גרושה. וכהן חלל הוא (יבמות מז:). לאחר שגרשתיה אחותיה וילדה לי זה, אי שנשא אשה גרושה ובכור הוא מדכתיב יכיר, מה לי בכור מה לי לדבר אחר (רשב"ם ב"ב קכז:). בן חלוצה. חלל מדרבנן, גזירה אלולה אטו גרושה, ואע"ג דעפקא לן בימאה (כד.) מדכתיב ואשה גרושה, הא אמרינן התם דקרא אסמכתא בעלמא (רשב"ם ב"ב שם). וחכמים אומרים אינו נאמן. לא בכור ולא בחלל וכגון שמחזיקין באחר שהוא בכור (שם).

המשך בסוף המסכת.

שניהם נותנים גט. אם בתת לינשא לאחר: גמ' משום דגברא קים ליה ביוחסין. וכשמגלה מיוחסת[א] קידשה לו ובימל את השליח אבל איתתא דלא קים לה ביוחסין אימא אע"ג דקידשה עצמה לא בימלה את השליח ולא סמכה על קידושיה דסברה דילמא שליח משכח מיוחס מזה: **לא איכפת ליה.** בבתו אם תגשת למיוחס כל דהו ולא בטליה לשליחות דשליח ואפילו מקדשה לגרוע והא דקדיש קדשה סבר דילמא לא משכח אבל אי משכח לא בטליה: **וקידשה היא** [ב] **בעיר.** בו ביום: **והרי היא בוגרת.** בדקנוה לדעת אם יגלה מרשות האב להיות קדושיה קידושין ומגלתוה בוגרת בו ביום: **הרי בוגרת לפנינו.** וקדושיה קידושין ולא של אביה: **חיישינן לקידושי שניהם.** שמא כשקידשה האב נערה היתה וקדמו קידושיו: **אי נימא בתוך ששה.** חדשים שבין נערות לבגרות דלמרינן אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד. [ג] כשהביאה סימני נערות אינה שוהה להיות בוגרת אלא ששה חדשים ופעמים שהיא ממהרת לבגור וסימניה ניכרים בדליה כדתנן במס' נדה (דף מז.) פגה בוחל וגמל: **הא אמר רב הרי בוגרת לפנינו.** הא כל אותן ששה חדשים בחזקת נערה היא עד שנכיר בסימני בגרותה וכי בדקנוה בפניא ואישתכחא בוגרת מי יימר [ד] דלפרא נמי בוגרת היא ודילמא השתא הוא דבגרה: **אלא לאחר ששה.** חדשים והא ודאי משמלאו לה ששה חדשים בגרה לה: **וכי תימא בליר הוא דליכא הא טפי איכא הא אלא בלבד קאמר** לא גרס[ה]. דמהיכא תיסק אדעתין למימר הכי מי קאמר אין בין נערות לבגרות פחות משה חדשים: **דקדיש ביומא דמשלים שיתא.** אביה בבוקר והיא בערב והיום הזה היא בחזקת שתבגר: **מדהשתא בוגרת בלפרא נמי בוגרת.** שכל היום היא בחזקת שתבגר: **על גביו.** בכלים שהטביל בו: **בין שהוא בגרות היחיד.** שספק טומאה טמא בו: **בין שנעשו ברה"ר.** שספק טומאה טהור בו: **טמאות.** דלמא ספק הוא אלא ודאי אלמא אמרינן כשעת מציאתן מחזקינן ליה מעיקרא הכא נמי נימא מדהשתא בוגרת בלפרא נמי בוגרת שכל היום היא בחזקת שתבגר: **תרתי לריעותא.** טמא על חזקתו והרי חסר לפניך: **הכא.** גבי קידושי האב אבל הרי בוגרת לפנינו אבל אם בתת לומר העמד אשה על חזקתה יומא דמשלם שית לאו חזקת בגרות ולאו חזקת נערות אית בה שהיום היא עשויה להשתנות: **היה בודק את החבית.** תמיד שלא תחמיץ והניח אותה החבית להיות מפרים עליה והולך כלומר להיות סומך עליה בהפרשת תרומותיו כשבא לשתות מאה לוגין טבל במקום אחר אומר הרי שני לוגין בחבית פלוגית תרומה על מאה לוגין הללו וכן עושה תדיר ואח"כ נמצאת חומץ ואין ידוע מאימתי החמיצה וכל תרומה שסמך עליה משהחמיצה לא תיקן דקסבר יין וחומץ שני מינין הן: **כל ג' ימים ודאי** גרסינן. ולא גרסינן הראשונים. אמורא פליגי בה בב"ב (דף לו.) איכא למ"ד כל ג' ימים הראשונים שאחר הבדיקה ומצאה יין הרי היא בחזקת יין ודאי וכל טבלים שתלה תרומתן בה באותן ג' ימים מתוקנים הן מכאן ואילך ספק והוא תרומה ליאסר לזרים ויחזור ויתרום דשמא כבר החמיצה ולא היתה תרומה ואיכא למ"ד כל ג' ימים שלפני בדיקה זו האחרונה שמצאה חומץ הרי היא בחזקת ודאי חומץ ואם עשאה באותן ג' ימים תרומה על מקום אחר אינה תרומה ומותרת לזרים אם יתקננה מטבלה דלא הוי חומץ גמור בפחות מג' ימים וזו שנמצאת חומץ [ו] בידוע שלשה ימים יש שנתקלקלה: **מכאן ואילך.** מג' ולמפרע ספק והוי תרומה ליאסר לזרים ויחזור ויתרום: **מ"ש.** גבי מקוה דמחזקינן ליה בחסר משעה ראשונה שהנחנוהו בחזקת שלש דקתני כל טהרות שנעשו על גביו אפילו ברשות הרבים טמאות אלמא לאו ספק הוא דאי ספק הוא הוה ליה למימר ברה"ר טהורות והאי מקוה על כרחיך בתחילתו השלימוהו באלפיים סאה וקא מחזקינן ליה מהאי שעתא בחזקת חסר ודאי: **ומאי שנא.** גבי חבית דקתני מכאן והלן ספק ולא אמרינן משעתא [ז] דסליק ידיו מלבודקו החמיץ: **וא"ר חייא** גרס: **ברה"י פולין.** כל ספק טומאה לר"ש ברה"י פולין כדמפרש טעמא בשמעתא קמייתא דנדה (דף ג.) דלא דמי לספק סוטה דהתם יש רגלים לדבר: **טבל למפרע.** זה שניתקן על ידי חבית זו דלמרינן מדהשתא החמיץ מעיקרא נמי חומץ וה"נ נימא מדהשתא בוגרת בלפרא נמי בוגרת: **נימא כאנאי.** הא דרב ושמואל:

קידשה אביה בדרך כו' וקידשה עצמה וכו'. וא"ת אמאי איפליגו רב ושמואל בבה"ג נפלגו בקידשה אביה גרידא[א] כמה דפירש דפליגי בקידשה אביה ואחר כך קידשה היא עצמה וא"ל דודאי לא פליגי בקידשה אביה לחוד דבההיא מודה שמואל דאינה מקודשת דלמרינן העמד אשה אחזקת פנויה כמו שהיתה קודם שקידשה והרי היא בוגרת לפנינו[ב] ואין קידושי האב קידושין אבל עתה שקדשה אף היא עצמה ליכא חזקה דפנויה דממה נפשך אשת איש היא או משוא קידושי אביה או משוא קידושי דידה וליכא האי סברא ומשום הכי פליג שמואל: [**אילימא** בתוך ששה וכו'. מתוך פי' רש"י משמע דבדקוה בתוך ו' ומצאוה בוגרת ומש"ה פריך בהא לימא וכו' ואין נראה לנעולם לא תמהר לבגור תוך ו' אלא מיירי דבאה לפנינו אחר ששה וא"ג השתא הוא דבגרה. מ"ר]:

ושמואל מ"ש ממקוה. ואם תאמר לרב נמי תקשי דע"כ לא קאמר רב דמלפרא נמי בוגרת הויא אלא משום דליכא חזקה דנערות כדפי' בקונטרס אבל אי הויא חזקה דנערות מודה רב דאוקמא אחזקתה והכי נמי גבי מקוה איכא חזקה דאשם ושמואל משום דפריך ליה בהדיא טפי[ג]: **כל ג' ימים ודאי.** ל"ג הראשונים (בב"ב דף לו.) דאיכא למ"ד ג' ימים הראשונים ודאי יין מכאן ואילך ספק ואיכא למ"ד ג' ימים האחרונים ודאי חומץ ומקודם ספק ואיכא למ"ד דג' ימים הראשונים ודאי יין וג' ימים האחרונים ספק: [**אדרבה** העמד מקוה על חזקתו **ואימר לא חסר.** לשון אדרבה קשה דהא"ל לאומרא ומיהו הכא איכא לפרושי[ג] היכי שרפינן עלה קדשים אבל גבי יין נקמן אין שייך לישב כך[ד]. מ"ר]:

והן דחסר התם תרתי לריעותא הכא חדא לריעותא ושמואל מאי שנא מחבית[ד] דתניא [ו] היה בודק את החבית להפריש עליה תרומה והולך ואחר כך נמצאת חומץ כל ג' ימים ודאי מיכן ואילך ספק ורמינן חבית אמקוה מ"ש דהכא ודאי ומ"ש דהכא ספק ואמר רב חנינא מסוריא מאן תנא חבית רבי שמעון היא דגבי מקוה נמי ספיקא משוי[ה] דתניא [ו] כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים טמאות ורבי שמעון אומר ברשות הרבים טהורות ברשות היחיד אבל לרבנן טבל למפרע שאני התם דאיכא למימר העמד טבל על חזקתו ואימר לא ניתקן אדרבה העמד יין על חזקתו ואימר לא החמיץ הרי החמיץ לפניך הכא נמי הרי היא בוגרת לפנינו השתא הוא דבגרה [ז] (הכא) נמי השתא הוא דאחמיץ התם תרתי לריעותא הכא חדא לריעותא הוא דאיכא נימא כתנאי מי

שניהם נותנים גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס [ו] וכן [א] האשה שנתנה רשות לשלוחה לקדשה והלכה וקדשה את עצמה אם שלה קדמו קדושיה קידושין ואם של שלוחה קדמו קידושיו קידושין ואם אינן יודעין שניהם נותנים לה גט ואם רצו אחד נותן לה גט ואחד כונס: **גמ'** וצריכא דאי אשמעינן גבי דידה משום דגברא קים ליה ביוחסין אבל איתתא דלא קים לה ביוחסין אימא לא ניהוו קידושיה קידושין ואי אשמעינן גבי דידה משום דאיתתא דייקא ומינסבא אבל איהו אימא לא איכפת ליה צריכא איתמר קידשה אביה בדרך וקידשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת רב אמר [ב] הרי היא בוגרת לפנינו ושמואל אמר חיישינן לקידושי שניהם אימת אילימא בתוך ששה בהא נימא רב הרי היא בוגרת לפנינו [ג] השתא הוא דבגרה אלא לאחר ששה בהא נימא שמואל חיישינן לקידושי שניהם [ד] והא אמר שמואל [ד] אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד לא צריכא דקדיש בההוא יומא דמשלים ששה רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו מדהשתא בוגרת בצפרא נמי בוגרת ושמואל אמר השתא הוא דאייתי סימנים ושמואל מאי שנא ממקוה [ה] דתנן [ה] המקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים טמאות שאני התם דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו ואימר לא טבל אדרבה העמד מקוה על חזקתו ואימר לא חסר חסר לפניך הכא נמי הרי בוגרת לפניך השתא הוא דבגרה התם נמי השתא הוא דחסר התם תרתי לריעותא הכא חדא לריעותא ושמואל מאי שנא מחבית [ו] דתניא [ו] היה בודק את החבית להפריש עליה תרומה והולך ואחר כך נמצאת חומץ כל ג' ימים ודאי מיכן ואילך ספק ורמינן חבית אמקוה מ"ש דהכא ודאי ומ"ש דהכא ספק ואמר רב חנינא מסוריא מאן תנא חבית רבי שמעון היא דגבי מקוה נמי ספיקא משוי[ה] דתניא [ו] כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים טמאות ורבי שמעון אומר ברשות הרבים טהורות ברשות היחיד אבל לרבנן טבל למפרע שאני התם דאיכא למימר העמד טבל על חזקתו ואימר לא ניתקן אדרבה העמד יין על חזקתו ואימר לא החמיץ הרי החמיץ לפניך הכא נמי הרי היא בוגרת לפנינו השתא הוא דבגרה [ז] (הכא) נמי השתא הוא דאחמיץ התם תרתי לריעותא הכא חדא לריעותא הוא דאיכא נימא כתנאי מי

מסורת הש"ס

א) לעיל עט:, ב) נדה סה. כתובות לט., ג) גיטין לח: נדה ב: מקואות פרק ב מ"ב, ד) ב"ב לו. נדה ב: [מוספתא תרומות פ"ד ה"ח], ה) [בכמ"י נוסף: לה. וכ"ה בנדה], ו) [מוספתא מקואות פ"ח ה"ז], ז) ל"ל התם, ח) [בכה"י שבריי נוסף את עצמה], ט) [בכה"ן: כלומר דמסהביאתה], י) [בכה"י רי"ף: דמלפרא], כ) [ע' תוס' נדה סה. ד"ה וכ"מ כו' מייתיס הגרסא וכן גירסת הרי"ף והרא"ש], ל) [בדפו"ר: בידו ע"כ שלשה], מ) [בדפו"ר: דסליק], נ) [וע"ע תוס' נדה ב ע"ב ד"ה השתא], ס) [נדל"ל אבל אם הס],

מוסף רש"י

אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד. משתניא שתי שערות הויא נערה בתותן שתניא משתים עשרה שנה והלאה ומשתביאה עד שתבגור ששה חדשים ותו לא (כתובות לט.). מקוה שנמדד. שהיה בחזקת שלם ונמדד לאחר זמן ומצא חסר (גיטין לא.): כל טהרות שנעשו על גביו. כל תרומות וטהרות שנשתמשו בהן בכלים, ואנשים שטבלו מטומאתן בתוכו מקוה מעולה (שם). טהרות שנשתמשו בכלים שטבלו בו (נדה ב:). בין ברשות היחיד. בין שהמקוה ברשות היחיד, דקי"ל ספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא (גיטין לא.). בין ברשות הרבים. בין שהמקוה עומד ברשות הרבים, דקי"ל ספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור, הכא טמא, דלאו ספק הוא אלא ודאי כדמפרש טעמא לקמן בשמעתין (נדה ב:) דכי אמרינן ספק טומאה ברה"ר טהור היינו ספק נגע ספק לא נגע, דאיכא למימר לא נגע, אבל זה שהיה טמא ודאי ואתה בא לטהרו בטבילה ספק, אל תטהרנו מספק (גיטין לא.). היה בודק את החבית. טועמה אם היא בחזקתה אלא המעלה (נדה ב:). נטל הימנה מעט והפרים ממנו תרומה ומעשר ושתה הימנו לידע אם היין הוטר בחבית טוב ושתה או ימכור משאר חביותיו מידי יום יום ויפרים מזה החבית לתרומה ולמעשרות תמתיקן, היום מפרים מעט לפי מה שימכור משאר חביותיו ואומר הרי תרומה ומעשר של זה שאני מוכר ושותה בתוכה חבית ולפיכך בודק, דאין מפרישין מן המוכן על היין דשני מינין הן אליבא דרבי בפרק המוכר את הספינה (פד:) אבל לרבנן לכתחילה אין מפרישין ואם עשה עשוי (רשב"ם ב"ב צו.). להיות מפריש עליה. לומר להיות סומך עליה והולך ושותה שאר חביות ומתן עיניו מזה להפרים ממנה עליהם לאחר זמן, שהתרומה מיטלת במתחבר (נדה ב:). ואחר כך נמצאת חומץ. לסוף חודש או ב' חדשים (רשב"ם ב"ב שם). כל ג' ימים ודאי. פליגתא דר' יוחנן ור' יהושע בן לוי בב"ב בפ' המוכר פירות (לו.) ר' יוחנן אמר כל ג' ימים לאחר בדיקה ראשונה שנמצאה בחזקתה ודאי יין ואם אמר בתוך ג' ימים הרי זו תרומה על אלו שנמדדים לה כולם ממוקומות, מכאן ואילך ספק ותרומה היא ויחזור ויתרום, וריב"ל אומר כל ג' ימים קודם בדיקה אחרונה שנמצאת חומץ ודאי חומץ, דכיון דעכשיו חומץ גמור הוא ודאי אין פחות מג' ימים שהתחיל להחמיץ, ואם עשאו בתוך אותן ג' ימים תרומה על מקום אחר אינו תרומה אלינא דרבי דאמר דאמר בסמוכה את הספינה (פד:) יין וחומץ שני מינין הן, דאי לרבנן הא ק"ל תרם מן הרעה על היפה תרומתו תרומה, מכאן ואילך למפרע ספק והויא זו תרומה ויחזור ויתרום, אלמא בין למר בין למר מספקינן ריעותא למפרע (נדה ב:). ורמינן חבית אמקוה. דהא תרוייהו איכא תרתי לריעותא (שם). מאי שנא. במקוה דמחזקינן למפרע טומאת ודאי ומאי שנא בחבית דקאמר ספק (שם).

עין משפט נר מצוה

צ א מיי' פ"ט מהלכות אישות הלכה ד סמג עשין מה טוש"ע אה"ע סימן לז סעיף ז:

צא ב (מיי' פ"ג מה הל' יד) [עי' מ"מ וכ"מ] סמג שם טוש"ע אה"ע סימן לז סעיף ה:

ג [טוש"ע שם סעי' ו]:

צב ד מיי' שם פ"ג הל' ג שו"ע י"ד סימן רלד סעי' ח בהג"ה:

צג ה מיי' פ"י מהלכות מקואות הל' ו שו"ע י"ד סימן רח סעיף עח:

צד ו מיי' פ"ה מהל' תרומות הלכה כד:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה משום דגברא כו' מיוחסת ל"ל מיוחס זה וכ"ה בלשון הרע"ב במשניות:

מוסף תוספות

א. ובלא קידשה עצמה כלל. תר"פ. ב. ואיכא תרתי לריעותא וכו', ולקמן מודה דאי איכא תרתי לריעותא לא חיישינן כמו גבי מקוה וחבית. שם. ג. דחומרא דאתי לידי קולא הוא ששורפין תרומה וקדשים. תוס' טוץ. ד. בתוס' טוץ וכשב"י תילנו. גבי חבית נמי אתי לידי קולא דאימור נתקן ואתי לאפרושי מן החיוב על הפטור.

תוס' ר"י הזקן

נותנים גט. אם באת להנשא לאחר. **ואם רצו** וכו'. ומירוי שהם רחוקים, **ס)** אבל הם קרובים כגון שני אחים או אב ובנו (מאי) שניהם נותנים גט. **גמ'. בעיר.** בו ביום. **והרי היא בוגרת.** פר"ש בדקנוה מיד לדעת אם היא ברשות עצמה לקבל קדושיה ומצאנוה בוגרת. **הרי בוגרת לפנינו.** (ואין קדושיה) [ונקדושיה] קדושין ואין חוששין לקדושי אביה. אימת וכו'. כלומר האי הרי היא בוגרת דקאמרת ר"ל שבדקנוה עתה שהביאה סימני בגרות וקסברי תרוייהו דהאי איהו סימניה דתנן פרק יוצא דופן [נדה מז, א] אצמל קאי ומסימני בגרות קאמר כלומר איזהו אות הבוגרת. באיזה זמן נעשו קדושין אלו ובדקנוה והביאה סימני בגרות. **אלימא בתוך ו' חדשים.** שבין נערות לבגרות. **בהא** קאמר **רב** וכו'. כדפרישנא לעיל לפיר"ש.

[והן אין מוציאין מידו בלא ראיה. וא"ת כיון דתנא דהוא מוציא מידם אפילו הוחזקו בהם בלא ראיה כ"ש דאין מוציאין מידו וי"ל דהא קמ"ל דבראיה מיהא מוציאין דה"א כיון דלא כתב כדמהלך על רגלוהי כו' [א] אפילו בראיה לא מפקי כו' [א]. ת"י]: **מי איבא למימר נכסים מיד מי: הוא מוציא מידם.** אם עמדו והחזיקו בנכסים ואין לריך להביא ראיה שהיה שכ"מ ואפילו הוא בריא עכשיו בשעת חזרה לא אמרינן מדהשתא בריא מעיקרא בשעת מתנה נמי בריא: **רבי נתן אומר אם בריא הוא.** עכשיו בשעת חזרה עליו להביא ראיה ואי לא מייתי מחזקינן ליה כי השתא והיינו כרב: **ושמואל דאמר כרבי יעקב.** דלא אזיל בתר השתא אלא אמרינן שמא בשעת מתנה שכיב מרע היה: **הפס כו'.** וכיון דספיקא הוא אמרינן העמד ממון על חזקה שהיה מוחזק בה קודם מתנה זו שהיה ספק: **מי איכא למימר העמד הגוף על חזקתו.** ותהוי נערה. יומא דמשלש שית אין בה לא חזקת נערות ולא חזקת בגרות שהיום היא עומדת להשתנות: **מי מפקא נפשה מחזקה.** כלומר כי מספקינן לה בנערה מי מפקינן לה מחזקת הרבה נערות ביום משלש שית: **במכחשתו.** ו) והא דקתני הרי היא בוגרת לפנינו במכחשתו לאביה לומר כבר בגרתי מאתמול: **כולי עלמא ליילי לה.** קפידא הוא דקפיד עליה ואמר לכל תלמידים גמדלה חכמה בקב קטן שירלים לסמוך על חכמתם ולהתיר ספק אשת איש: **והאי מדרבנן ליילי ליה.** חכמה בקבא רבה שפכו לו חכמה יתירה וסומך על בינתו להתיר ספק ולומר מדהשתא בוגרת בלפרא נמי בוגרת: **אמאי קפיד.** הא רב במכחשתו קאמר והאי דעבד עובדא כוותיה במכחשתו עבד אלא ולאי באין מכחשתו פליגי והאי בשאין מכחשתו עבד עובדא: **מתני' אינו לריך להביא ראיה לא על האשה.** שהיא מיוחסת שכבר ז) בדקוה כשנשאה: **ולא על הבנים.** כדמוקי בגמרא בקטנים וכרוכים אחריה דבחזקת אמן הן ואין לריכים ח) לייחס ע"י עדים: **מביא ראיה על הבנים.** שהיו בני אותה אשה: **ואין לריך להביא ראיה על האשה.** שהיתה מיוחסת לפי שכבר ט) בדקו אחריה כשנשאה כאן: **מביא ראיה על האשה.** שהיא מיוחסת ואינו מביא ראיה על הבנים שהרי כרוכין אחריה: **מפה ואלו בניה.** שאין כאן שום הוכחה מביא ראיה על האשה שהיא מיוחסת ועל הבנים שמאותה אשה היו: **גמ' וכולן.** דקתני מתניתין א"ל להביא ראיה על הבנים: **בכרוכין אחריה.** נדבקין אלא: **ת"ר נשאה אשה במדינת הים מביא ראיה על האשה וא"ל להביא ראיה על הבנים.** ומסייס ואזיל באלו בנים אמרו בקטנים ולא בגדולים דאם הביא ראיה על הגדולים שאין כרוכין אחר האם אין מביא ראיה על הקטנים: **נשאה אחת.** שאמר אשה אחת שלא שמענו שנשא שם אשה אחרת והאשה שהולא מכאן כבר בדקנוה קודם שהלכה למדינת הים ט): לא

[ב"ב דף קמו:] בשכיב מרע שאין מתנתו מתנה אם עמד דגלי דעתיה מדלא שייר מידי דמלוה מחמת מיתה היה ואם בריא היה מתנתו מתנה ועכשיו הוא אומר שכיב מרע הייתי והן אומרים בריא היה מי מוציא

ג) מי מוציא מיד מי א הוא מוציא מידם בלא ראיה והן אין מוציאים מידו בלא ראיה דברי ר' יעקב רבי נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע ואם שכיב מרע הוא עליהם להביא ראיה שבריא היה נימא רב דאמר כרבי נתן ושמואל דאמר כר' יעקב אמר לך רב אנא דאמרי אפילו כרבי יעקב עד כאן לא קאמר ר' יעקב התם דאיכא למימר העמד ממון על חזקתו אבל הכא מי נימא העמד גוף על חזקתו ושמואל אמר אנא דאמרי אפילו לרבי נתן עד כאן לא קאמר רבי נתן התם ב) דכולי עלמא בחזקת בריאים קיימי מאן דקא מפיק נפשיה מחזקה הוי עליה לאיתויי ראיה אבל הכא מי קא מפקא נפשה מחזקה דקמיה נימא כהני תנאי קידשה אביה בדרך וקידשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת תנא חדא הרי היא בוגרת לפנינו ותניא אידך חיישינן לקידושי שניהם מאי לאו חד כרב וחד כשמואל לא אידי ואידי כשמואל ג) כאן במכחשתו כאן בשאין מכחשתו ונימא מדמתניתא לא פליגי אמוראי נמי לא פליגי ותסברא הא רב יוסף בריה דרב מנשיא מדוויל עבד עובדא כוותיה דרב ואיקפיד שמואל ואמר כ"ע כיילי ליה בקבא זוטא והאי מדרבנן כיילי ליה בקבא רבה ואי סלקא דעתך לא פליגי אמאי קא מקפיד ד) דילמא כי עבד עובדא במכחשתו אמר ליה מר זוטרא לרב אשי הכי אמר אמימר הילכתא כוותיה דשמואל ורב אשי אמר הילכתא כוותיה דרב והילכתא כוותיה דרב: **מתני'** ה) מי שיצא הוא ואשתו למד"ה ובא הוא ואשתו ובניו ואמר אשה שיצאת עמי למדינת הים הרי היא זו ואלו בניה אין צריך להביא ראיה לא על האשה ולא על הבנים מתה ואלו בניה מביא ראיה על הבנים ואינו מביא ראיה על האשה אשה נשאתי במדינת הים הרי היא זו ואלו בניה מביא ראיה על האשה ואין צריך להביא ראיה על הבנים מתה ואלו בניה צריך להביא ראיה על האשה ועל הבנים: **גמ'** אמר רבה בר רב הונא ו) וכולן בכרוכים אחריה תנו רבנן ז) אשה נשאתי במדינת הים מביא ראיה על האשה וא"צ להביא ראיה על הבנים ומביא ראיה על הגדולים ואין צריך להביא ראיה על הקטנים במה דברים אמורים באשה אחת אבל בשתי נשים מביא ראיה על האשה ועל הבנים על הגדולים ועל הקטנים אמר ריש לקיש לא

[והן אין מוציאין מידו בלא ראיה. מידם אפילו הוחזקו בהם בלא ראיה כ"ש דאין מוציאין מידו וי"ל דהא קמ"ל דבראיה מיהא מוציאין דה"א כיון דלא כתב כדמהלך על רגלוהי כו' [א] אפילו בראיה לא מפקי כו' [א]. ת"י]: **מי איבא למימר העמד הגוף על חזקתו.** פי' ותיהוי נערה יומא דמשלש שית הרי היום עשויה להשתנות וא"כ אין בה חזקה דנערות ולא חזקה דבגרות ור"י פי' דרגילות הן לבא בבקר ואין שייך חזקה דנערות: **אלא הכא מי מפקא נפשה מחזקה.** אי מספקינן לה בנערות הרי היום אין לה חזקה משום דבר לא מנערות ולא מבגרות שהרי היום עשויה להשתנות:

במכחשתו. פי' בקונטרס שמכחשת אביה ואומרת בגרתי מאתמול ולא דק דהא ביומא דמשלש שית איירי ב): **ואי ס"ד לא פליגי אמאי קפיד.** כי עביד רב יוסף בר מנשיא עובדא במכחשתו דהא שמואל נמי מודה לרב דאינה מקודשת אלא ש"מ דפליגי מיהא באין מכחשתו דרב נמי דקאמר מילתיה דאינה מקודשת באין מכחשתו ורב יוסף עבד עובדא כוותיה ג) ואית ספריס דגרסי ולמא כי עבד רב יוסף באין מכחשתו ולפיכך כעס שמואל דאפילו רב נמי מודה לשמואל דחיישינן ולריך גט מספק ורב יוסף עבד עובדא דלא כחד ולא נהירא דהא מתוך לישנא דגמרא משמע דלכל הפחות כרב עביד דקאמר עבד עובדא כרב:

והילכתא כוותיה דרב. ואף על גב דבכולי גמרא קי"ל (בכורות דף מט:) דהילכתא כוותיה דרב בתיסורי ד) הולרך לפסוק כאן הלכה כמותו משום דאיכא אמוראי דפסקי כשמואל ד): **מביא ראיה על הבנים ואינו מביא ראיה על האשה.** פי' בקונטרס שהאשה היתה נבדקת כבר בד' אמהות קודם שהוליכה למדינת הים ובגמ' מוקי בכרוכין אחריה וא"ת מאי קמ"ל מתני' דאין לריך להביא ראיה על האשה פשיטא דכיון דנבדקת כבר דשוב אין לריך להביא ראיה ועוד קשה אמאי אילטריך לחזור ולמיתני הא תני ליה בריש לכן פי' אין לריך להביא ראיה על הבנים שהן שלו דלא אמרינן שלקחה האשה איש אחר במדינת הים ולא על האשה ה) שיהיו בניה דכיון דכרוכין אחריה מתה מביא ראיה על הבנים ו) פי' שהבנים שלו מן האשה שמתה אבל אינו מביא ראיה שהם מן האשה שהלכה עמו למדינת הים דילדעינן בה שהיא מיוחסת שהרי כבר בדקנוה אלא מאחר שהביא ראיה שהבנים הם מאשתו שמתה במדינת הים אין לריך הו להביא ראיה שאותה אשה היתה מיוחסת אחרת שם והוליד ממנה אלו בנים דמסתמא מאשתו שהוליא מכאן הם מאחר שלא שמענו שנשא שם אשה אחרת והאשה שהוליא מכאן כבר בדקנוה קודם שהלכה למדינת הים ז): לא

שהיא מיוחסת ועל הבנים שהם בניה: **על הגדולים ועל הקטנים.** ואפילו כרוכין אחריה דשמא בניה של חברתה היו וגדלתן: לא

*נראה שמכאן הוא המשך לשון רש"י, ועי' רמב"ם שם.

עין משפט נר מצוה

צה א מי"י פ"ע מהל' זכייה הלכה כב טוש"ע ח"מ סימן רנא סעיף ב בהג"ה:

צו ב טוש"ע אה"ע סי' מ סעיף ה:

צז ג ד ה מי"י פ"כ מהל' איסורי ביאה הלכה ו ז סמג לאוין קכב טור אה"ע סימן ג:

תוס' ר"י הזקן

כאן במכחישתו וכו'. שהיא אומרת שמן הבוקר הביאה אלו הסימני בגרות. ומיהו לשמואל אם לא מצאנו לה סימנים אחר שנתקדשה אין חוששים לקדושיה כל עיקר עד שתביא סימנים (ו' חדשים עד שיצאו). וקא בעי דנימא נמי דאמוראי לא פליגי ואפילו רב מודה שיש לבוגרת סימנים ואיזו סימניה אצמל קאי והאי דקאמר הרי היא בוגרת לפנינו כלומר ואין חוששים לקדושי אביה איירי במכחישתו. **ותסברא וכו'.** אלא כי עבד איהו עובדא דלא הוה בהו הכחשה כלל שלא בדקוה כלל אלא דעבדי בהו עובדא דרב שמתחלת תשלום הששה חדשים יש לה דין בוגרת ואין סימנים אחרים לבוגרת כל עיקר וזה עיקר הפירוש. **מתני'.** לא על **האשה.** שהיא מיוחסת פר"ש שכבר בדקוה אותה כשנשאה, ולהאי פירושא מתני' ר"מ היא. ע) ולא היא דאפילו כל המשפחות בחזקת כשרות עומדת כדאמרי רבנן וזאת האשה שנשא כאן ידענו משפחתה ובחזקת כשרות עומדת, אבל כשנשא אשה במדינת הים אין אנו יודעים משפחתה ואין לאשה חזקת כשרות, הילכך להשיא הבנים צריך ראיה אבל להאכילו בתרומה האב נאמן כדאיתא בהאשה שנתארמלה [כתובות כה, ב]. ומתני' מפרשא בכהן שיצא להחזיק הבנים בכהנים או בישראל מיוחס להחזיק הבנים שיהיו ראוים לסנהדרין. וכ"כ הר"ם באיסורי ביאה פ"כ [ה"ו]. ולא על **הבנים.** דמיירי בקטנים וכרוכים אחריה דודאי מאותה אשה הם. על **הבנים.** שהם מבני אותה אשה. **מביא ראיה.** בעדים על האשה שהיא מיוחסת שהרי לא נשאה כאן ואין אנו יודעין, אבל לא על הבנים שהם כרוכים אחריה. **גמ'. באשה אחת.** שאמר אשה אחת נשאתי. **[בשתי נשים].** פר"ש אבל שתי נשים נשאתי ומתה האחת. והר"ם [שם ה"ז, עיי"ש] פירש אפילו שתיהן קיימות והביא ראיה על האחת והבנים כרוכים אחריה צריך להביא ראיה על בניה.* ואלו בנים של זו מביא ראיה שהיא מיוחסת ועל הבנים שהם שלה ואפילו על הקטנים שהם כרוכים אחריה.

מוסף תוספות

א. ולא אמרינן גלי דעתיה דלא גמר ומקני כיון שלא רצה לכתוב השטר כדמהלך על רגלוהי בשוקא כמו שכותב בשאר שטרות של בריאים. תר"ש. ב. [אלא] במכחישתו לומר קים לה שהיתה בוגרת בצפרא. **שם.** ג. והכא איסורא הוא. ריטב"ש. ד. דאמימר פסק כשמואל וכיון דהוה פלוגתא דאמימר ורב אשי פסק תלמודא כרב וכרב אשי. **שם.** ה. שהם בניו, וא"צ להביא ראיה על האשה כלומר א"צ להביא ראיה שהם מאשתו שהלכה עמו למדה"י, דאין לחוש וכו'. תוס' הרא"ש.

מסורת הש"ס

א) ב"ב קנג:, ב) [נכתב"י תוס': אלא. וכ"ה בתוס' ב"ב קנג ע"ב ד"ה רבי נתן, וע"ש עוד], ג) כן הגי' רש"ל אבל רש"א מוחק תיבת דאלמא וכן בתוס' ד"ה ואי ס"ד יש להגיה בדבריהם ולוכל לאמר דרב יוסף עבד עובדא באין מכחישתו ולפיכך כעס וכו', ד) [בדפו"ר: בו], ה) [בדפו"ר: מחזקה], ו) [בדפו"ר: הא], ז) [בכת"י שבכת"י ובכת"ן: בדקה], ח) [בכת"י שבכת"י ובכת"ן: לייחסן], ט) [בכת"י שבכת"י ובכת"ן: בדקן], י) [עי' ב"ב קנד ע"א], כ) [מכאן עד ולפיכך ליתא בדפו"ר ותוסף ע"פ רש"ל, ע"ש ומהרש"א], ל) [בית"ש סימן יח: שזהו בניה כיון], מ) פי' שהם מן האשה שהלכה כו' ולא כרש"ל שהגיה פי' שהבנים שלו מן האשה שמתה כו'. רש"א], נ) [מכאן עד שהם מן וכו' ליתא בדפו"ר ותוסף ע"פ רש"ל ע"ש ומהרש"א], ס) [עי' תי"ט], ע) [לעיל עו ע"ב],

לא שנו אלא בקדשי הגבול. לפי׳ רש״י הא דאמרינן דמהני כרוכין היינו דוקא לתרומה שאם הוא כהן והבית ראיה על האשה אין צריך להביא ראיה על הבנים להאכילן בתרומה וקשה דמשמע דמכל מקום צריך שיהו כרוכין להאכילן בתרומה ובפרק האשה שנתארמלה (כתובות דף כה:) אמרינן האומר בני זה וכהן הוא נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה (ג) אלמא לא בעינן שיהו כרוכין אחריה ויש לומר דרב[מ] תנא הוא ופליג ורבינו תם פירש דרב סבר[א] כמאן דאמר (שם כד:) אין מעלין מתרומה ליוחסין ולכך נאמן להאכילו תרומה כיון דבידו הוא[נ] ומתני׳ דהכא סברה כמאן דאמר (שם) מעלין מתרומה ליוחסין והכא הכי פירושו לא שנו אלא בקדשי הגבול פירוש בכל דבר קדושה כגון לתרומה ולנשיאת כפים ולהשיאו אשה[ב] אבל ליוחסין לא כלומר[ג] לסקול על ידו דקאמר[ס] זה הבן וזו אמו והבן בא עליה לא מהימן והיינו דקאמר ואזדא רבי יוחנן לטעמיה דאמר סוקלין ושורפין על החזקות ולפירוש הקונטרס אבל ליוחסין כגון להיות משמש בנו על גבי המזבח לא מהימן צריך לומר דהכי מייתי ראיה סוקלין ושורפין על החזקות וכל שכן דנאמן ליוחסין[ע]:

שדרכו של תינוק לטפח. פירש בקונטרס לטפח באשפה וא״ת כיון שהתינוק אינו ודאי טמא אם כן אמאי נקט תינוק שנמצא בגל העיסה לינקוט שגגא בעיסה ועוד קשה דאמרינן בתוספתא (דטהרות פ״ג ע״ס) מפני מה אמרו שהתינוק טמא משום דנשים נדות מגפפות ומנשקות אותו והכא מפרש משום דמטפחין באשפה לכך פירש ר״ת שהתינוק ודאי טמא כדמפרש בתוספתא ולכך נקט שנמצא בגל העיסה ובגל בידו דהשתא ספק הוא אם נטלה מן העיסה וטימא את העיסה או שמא אדם טהור נכנס לשם ונטל[פ] את העיסה ונתן לתינוק ובהא פליגי ר׳ מאיר ורבנן דר׳ מאיר מטהר דתלינן באדם טהור וחכמים מטמאין מפני שדרכו של תינוק לטפח[ד] פי׳ בעיסה[ה] ויש לנו לומר שנטלה ובכי האי גוונא פליגי בתוספתא[ו] גבי תינוק שנמצא בגל הקבר ושומים בידו ואינו יודע אם התינוק נטלן או אדם טהור נתנן לו ר׳ מאיר מטהר[ו] וחכמים מטמאין: **סמוך מיעוטא** לחזקה **ואיתרע ליה רובא.** פירוש והוי רוב כמאן דליתיה וקשה דבריש פרק בתרא דיבמות (דף קיט.) אמרינן גבי האשה שהלך בעלה למדינת הים וגרתה עמו ושמעה האשה שמת בעלה ר׳ מאיר אומר לא תנשא ולא תמתינמת לפי דרוב נשים מתעברות ויולדות ואיכא למימר שהגרה שהלכה עמו ילדה והוא האשה שנשארה פטורה מן היבום ומיעוט מפילות ילדיהן וקאמר ר״מ דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה שהרי היתה בחזקת זקוקה ליבום כשהלך בעלה למדינת הים ולא היה לו בנים והוה ליה פלגא ופלגא כלומר דמיעוטא וחזקה חשובין כנגד אותן רוב דנשים מתעברות ויולדות והוה פלגא ופלגא ולא תנשא ולא תתייבם וכמו כן אית לן למימר הכא[ז] וכי תימא דאין הכי נמי והא דמטהר רבי מאיר היינו משום דתינוק אין בו דעת לישאל וכל ספק שאין בו דעת לישאל אף בדשות היחיד ספיקו טהור[ח] הא בהדיא אמרינן בסמוך בשמעתין דעשאוהו חכמים כמי שיש בו דעת לישאל וי״ל שאין זה רוב חשוב אלא רוב גרוע[ט] לכך מרעי ליה מיעוטא וחזקה ותדע שאין חשוב מדאמרינן בסמוך עשאוהו חכמים כמי שיש בו דעת לישאל ולכך מטמאין את העיסה ואי הוה רוב חשוב אפילו אין בו דעת לישאל הוה לן לטמוי וע״כ צריך לומר כן דאם לא כן קשה אליבא דרבנן הא רבנן קאמרי התם גבי הלך בעלה למדינת הים ושמעה שמת תנשא דקסברי דמיעוטא כמאן דליתיה דמי ורובא וחזקה רובא עדיף ואם כן אמאי קאמר הכא רבי יוחנן אליבא דרבנן אין זו חזקה שעורפין עליה תרומה אלא שמע מינה שאין זה רוב חשוב ולפיכך התם דרוב חשוב תנשא[י] (ולפי זה ניחא מה שמקשים העולם דקשה להו גבי שני דברים אין בו דעת לישאל ועשאוהו כמי שיש בו דעת לישאל וקא חשיב[ב] דתינוק ומקשין מאי אריא שיש בו דעת לישאל תיפוק ליה משום דסבירא להו לרבנן במיעוטא כמאן דליתיה ורובא וחזקה רובא עדיף וא״כ אפילו אין בו דעת לישאל טמא הא אין זה ספק טומאה אלא ודאי טומאה[כ] ש״מ שאין זה רוב חשוב ואי לאו דעשאוהו חכמים כמי שיש בו דעת לישאל לא היו מטמאים):

לא שנו אלא בקדשי הגבול אבל ביוחסין לא ורבי יוחנן אמר אפילו [א]ביוחסין ואזדא רבי יוחנן לטעמיה דא״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן [ב]מלקין על החזקות סוקלין ושורפין על החזקות ואין שורפין תרומה על החזקות מלקין על החזקות כרב יהודה [ג]דאמר רב יהודה [ד]הוחזקה נדה בשכינותיה בעלה לוקה עליה משום נדה סוקלין ושורפין על החזקות כדרבה בר רב הונא דאמר רבה בר רב הונא איש ואשה תינוק ותינוקת שהגדילו בתוך הבית נסקלין זה על זה ונשרפין זה על זה א״ר שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא [ה]מעשה באשה שבאת לירושלים ותינוק מורכב לה על כתיפה והגדילתו ובא עליה והביאום לבית דין וסקלום לא מפני שבנה ודאי אלא מפני שכרוך אחריה ואין שורפין תרומה על החזקות דאמר ר׳ שמעון בן לקיש שורפין על החזקות ור׳ יוחנן אומר אין שורפין ואזדו לטעמייהו [ו]דתנן תינוק שנמצא בצד העיסה ובצק בידו ר״מ מטהר וחכמים [ז]מטמאין מפני שדרכו של תינוק לטפח והוינן בה מאי טעמיה דר״מ קסבר רוב תינוקות מטפחין ומיעוט אין מטפחין ועיסה בחזקת טהרה עומדת [ח]וסמוך מיעוטא לחזקה איתרע ליה רובא ורבנן מיעוטא כמאן דליתא דמי רובא וחזקה [ט] רובא עדיף [י]אר״ל משום רבי אושעיא זו היא[כ] ששורפין עליה את התרומה ר׳ יוחנן אמר אין זו חזקה ששורפין עליה תרומה אלא איזו חזקה לרבי יוחנן ששורפין עליה את התרומה [ל]כדתנן [מ]עיסה בתוך הבית ושרצים וצפרדעים מטפלין שם ונמצאו חתיכות בעיסה אם רוב שרצים טמאה אם רוב צפרדעים טהורה תניא כותיה דרבי יוחנן שני דברים אין בהם דעת לישאל ועשאום חכמים כמה שיש בהם דעת לישאל תינוק ועוד אחרת תינוק הא דאמרן ועוד אחרת מאי היא [נ]עיסה בתוך הבית ותרנגולים ומשקים טמאים שם ונמצאו נקורים

נא שנו. דסמכינן אכרוכין אלא לקדשי הגבול [ו] אם כהן הוא אוכלים בקדשי הגבול משהביא ראיה על אשה זו שהיא כשירה לכהונה סומכין על הבנים הכרוכין אחריה לומר בניה הן ואינן חללין: **אבל ליוחסין.** אם יש בהן בנות אינן נישאות להכנס על שיבאו ראיה שהן בנותיה של זו: **ור׳ יוחנן אמר אפילו ליוחסין.** סמכינן אחזקה שהן כרוכין אחריה: **ואזדא רבי יוחנן לטעמיה.** דאמר סמכינן אחזקה שהוחזקו ליכרך אגלה בחזקת שהיא [ח] אמו אפילו לענין דיני נפשות ליסקל ולישרף זה על זה כדלקמן וכ״ש ליוחסין להכשר כהונה: **מלקין על החזקות.** על דבר שאנו מחזיקים[ט] כן ואפילו אין עדות בדבר: **שורפים וסוקלין כו׳.** כדמפרש להו ואזיל: **ואין שורפין תרומה על החזקות.** דבר שהוא טמא מתוך חזקה ולא מתוך שהוא[י] ראיה ונגע בתרומה כגון תינוק שהוא שתמא מוחזק טמא שמחפש באשפה שיש שם נבילות ושרצים ונגע בתרומה אין שורפין אלא תולין כדמפרש טעמא כדאמרינן העמד עיסה על חזקת טהרה ואילו הוא ממיעוט תינוקות (הוא) שלא טיפח: **הוחזקה נדה בשכינותיה.** שראו שכינותיה שהיא היוס היתה מלובשת בגדי נדותה: **איש ואשה תינוק ותינוקת שהגדילו בתוך הבית.** בחזקת שהיא אשתו ואלו בניהם ואין אנו מכירין בהם בעדות גמורה: **נסקלין זה על זה.** אם בא הבן על האשה נסקל הבן עליה משום בא על אמו והיא עליו: **ונשרפין זה על זה.** אם בא האיש על הבת דבתו בשריפה: **ותינוק מורכב על כתיפה והגדילתו.** בחזקת בנה: **ובא בידו.** בידוע שנטל מן העיסה: **לטפח.** בשרצים ונבלות שבאשפה: **סמוך מיעוטא.** דאין מטפחים לחזקה דעיסה ואיתרע רובא דמטפחין דלר׳ מאיר לא בטיל מעוטא לגמרי דשמעינן ליה (דף לב.) דחייש למיעוטא הילכך במקומו עומד וכי משכח מידי לאילטרופי בהדיה מלטרף: **מיעוטא כמאן דליתיה דמי.** דבטיל ליה לגבי רובא ורבנן לטעמייהו דלא חייש למיעוטא (שם): **זו היא ששורפין עליה את התרומה.** (כ) חזקה ששורפין עליה את התרומה חזקת תינוקות כ) שמחזיקין לטפח שורפין עליה תרומה דהאי מטמאין דקאמרי רבנן לשרוף קאמרי: **אין זו חזקה ששורפין כו׳.** וכי אמרי רבנן לתלות קאמרי: **שרצים.** לב הדומה לצפרדע הלב טמא והצפרדע טהור: **מטפלים שם.** ל) עושים נפולין נפולין חתיכות חתיכות: **ונמצאו חתיכות בעיסה.** ואין ידוע אם של שרצים או של צפרדעים: **אם רוב שרצים.** אם הבית מוחזק להיות שרצים מצוים שם יותר מצפרדעים טמא אף ליסרף לחזקה ורובא דליתיה קמן הוא אבל הכא דתינוק רובא דליתיה קמן הוא: **כותיה דר׳ יוחנן.** דאמר מטמאין דרבנן לתלות: **כמי שיש דעת לישאל.** וקי״ל (דף קפ ד:) ברה״י ספיקו טמא דבדבר שאין בו דעת לישאל קי״ל (שם) דאפילו ברה״י ספיקו טהור: נקורים

מסורת הש״ס

א) כתובות עב., ב) טהרות פ״ג מ״ח נדה יח: חולין פו., ג) חולין פו. יבמות קיט: נדה יח:, ד) [בכת״י ומר״ל. וברש״ס כתב דכנדל״ן], ה) [בכת״י נוסף: חזקה. וכ״ה בנדה], ו) [ל״ל כדתניא], ז) [בר״ן: אם כהנים הם], ח) [בר״ן: אמן], ט) [בר״ן: מוחזקין בו שהוא כן], י) רש״ש מ״ז, כ) [ל״ל שמוחזקין. רש״ש], ל) [ל״ל עשויין. רש״ן], מ) [ל״ל דרבי. וכ״ה בדפו״ר. וכ״ה להלן בנוסף בכתובות ובנוסף הרא״ש. וכן בהמשך], נ) [שם כה ע״ב], ס) [אל״ל היכא דקאמר], ע) [וע״ד הטוב נוסף כתובות כה: ד״ה נאמן], פ) [בנוסף טוך וע״ר: מן העיסה. וכנדל״ן], צ) [לא נאמא, ועיין ברש״ש. ובנוסף בנדה יח: ובחולין פו. הביאו כעין זה ממשנה דטהרות פ״ג מ״ז], ק) [נדה ד: סוטה כח:], ר) גליון, ש) [בדפו״ר: תינוק], ת) [בדפו״ר נוסף: אלא],

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ רובא עדיף. נ״ב עיין ב״ב דף לג יש ב׳ סברות אחיהו עדיף: (ב) רש״י ד״ה זו היא וכו׳ התרומה זו היא חזקה: (ג) תוס׳ ד״ה לא וכו׳ להשיאו אשה דברי רבי אלמא לא:

מוסף רש״י

הוחזקה נדה בשכינותיה. שראוה לובשת בגדי נדות, בעלה לוקה עליה משום נדה. אם הכהו בו (כתובות עב.). שדרכו של תינוק לטפח. יליו באשפה שרצים מצוים שם וטימא את העיסה שאנו רואין שנגע בה (חולין פו.). וסמוך מיעוטא לחזקה. והוה להו לטהר מרי, ורובא לחודיה לטמא ואין אחד עומד במקום שנים (נדה יח:). זו היא ששורפין עליה את התרומה. חזקה זו שאנו מחזיקין שהם רוב תינוקות מטפחין, חזקה גמורה החזיקוה לעשותה כולאי ולשרוף עליה תרומה (שם).

עין משפט נר מצוה

צח א מיי׳ פ״כ מהלכות מ״ב הלכה ז טוש״ע אה״ע סימן ג סעיף ו בהג״ה:

צט ב מיי׳ פ״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כ טוש״ע אה״ע סי׳ ג סעיף ו וסימן יט סעיף ח:

ק ג מיי׳ שם הל׳ כב סמג לאוין קיא טוש״ע י״ד סי׳ קפה סעיף ב:

קא ד מיי׳ שם הל׳ כ:

קב ה מיי׳ פט״ז מהל׳ שאר אבות הטומאות הלכה ג:

קג ו מיי׳ שם הל׳ ה:

קד ז מיי׳ שם הל׳ ד:

מוסף תוספות

א. דאין זו מחלוקת חדשה. תוס׳ הרא״ש. ב. דכל מידי דשייך להכהונה קרי קדשי הגבול. שם. ג. לאו היינו להשיאו אשה אלא יוחסי קירבה דערריות. תוס׳ טוך. ד. ואע״פ שלא נמצא בצק בידו מטמאין חכמים דתניא וכו׳. ולא נקט הכא בצק בידו אלא לרבותא דר״מ דאפ״ה תולין באדם טהור. שם. ה. דטיפוח שייך באוכלים ומשקין, כדאמרי׳ וכו׳. שם. ו. אע״פ שאין השושנים אלא ממקום הטומאה טהור וכו׳, אע״פ שסתם תינוק טמא היינו ממגע נדה, והתם טהור היינו מטומאת מת קאמר, א״נ מיירי בתינוק וכו׳ ע״ש. שם. ז. דהוי כפלגא ופלגא וליחשב ספק טומאה. תר״פ. ח. דרוב תינוקות מטפחין לא הוי רוב גמור, ומשום דנראה כאילו הוא רוב עשאוהו כמו שיש בו דעת לישאל. תוספות חולין פו: ד״ה סמוך (ועי׳ עוד תוס׳ נדה יח: ד״ה מיעוטא).

תוס׳ ר״י הזקן

[בקדשי הגבול]. שאם כהן הוא אוכלים בנים בקדשי הגבול. אבל. אם יש בנות אינן נישאות לכהונה עד שיביאו ראיה שהן בנותיהן של זו. ואפילו ליוחסין. סמכינן אחזקה דהואיל וכרוכין אחריה בחזקת אמן הן אפילו לענין דיני נפשות כדמפרש ואזדא ר׳ יוחנן לטעמיה.

רבי שמעון אומר אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים בזמן שאשתו עמו. משמע דלרבנן אפילו אשתו עמו אסור להתייחד עם שתי נשים ואפילו לרבי שמעון נמי עם שתי נשים ואשתו עמו הוא דשרי אבל עם אשה אחת אפילו אשתו עמו אסור וקשה מההיא דפרק אין מעמידין (ע"ז דף כה.ע) גבי הא דתנן לא תתייחד אשה עמהם ובעי עלה בגמרא במאי עסקינן אילימא בחד ודכותיה בישראל מי שרי והתנן לא יתייחד כו' ומסיק בשאשתו של עובד כוכבים עמו עובד כוכבים אין אשתו משמרתו ישראל אשתו משמרתו ומדלא מוקי לה התם כרבי שמעון משמע דאפילו כרבנן נמי אתיא ובאשה אחת נמי משמע דשרי כשאשתו עמו לכך נראה לר"י (ג) פ) דלרבי שמעון אינו אסור אלא כשאין אשתו עמו דוקא וכבי גרסינן ר' שמעון אומר אף אים אחד מתייחד עם שתי נשים ובזמן שאשתו עמו[א] יש עמהן בפונדקי מפני שאשתו משמרתו ואתאן אפילו לרבנן ואפילו עם אשה אחת: **כי ההיא מעשה דההיא איתתא דהוה עובדא ואפיקתיה.** פר"ח מעשה באשה אחת שהיתה בוכה ומתאוננת על קבר בעלה והיה שם אדם אחד שהיה שומר תלוי אחד ולוה לו המלך לשומרו ובא אצל האשה ופיתה אותה ושמעה לו וכשחזר אצל התלוי לא מצאו והיה מצטער מאד מפחד המלך אמרה לו האשה אל תירא קח בעלי מקברו ותלהו במקומו ואפיקתיה לבעלה ותלהו הרי לך שאפילו בשעת אנינות נתגבר יצרה עליה אף הקונטרס פירש ג' לשונות בלשון אחד גרס ורבנן כי ההיא עובדא דההיא איתתא דהוה עובדא ואפיקתיה וה"פ לרבנן אפילו תביר יצרו (ג) כדאמר יש לחוש דפעמים אין שם אנינות ועושין עצמן כאילו נושאין תינוק מת ויוצאין לעבירה כי ההוא עובדא דההיא איתתא דהוה עובדא ואפיקתיה לתינוק חי בחזקת מת לעשות עבירה עם ההולך עמה לקוברו ועוד פירש לשון אחר דלא גרסינן ורבנן אלא הכל ממילתיה דאבא שאול והכי פירושו כלומר מה יתרעם אדם על (ד) חטאיו דיו חיים שנתתי לו כי ההוא מעשה דההיא איתתא דהוה עובדא ואפיקתיה לתינוק חי בחזקת מת לעשות עבירה עם ההולך עמה לקוברו. לשון אחר ממורי הזקן ולא גרסינן ורבנן אלא כולה באבא שאול (ו) גרים דיו חיים שנתתי לו כי ההיא איתתא דאמרינן במועד קטן (דף מ:) שקשתה על מתה יותר מדאי עד שמתו ז' בניה והיא אחריהם מחמת שנתאוננה על מדותיו. דהוה עובדא ואפיקתיה ל"ג: **והוציאוה עשרה אנשים במטה.** בחזקת שהיא מתה וקלקלו עמה ואשת איש היתה: **דמחברי עשרה וגנבי כשורא.** שיש בה משוי לעשרה: **מוסרים לו.** בית דין מי שקנא לאשתו ונסתרה והוא מעלה להשקותה מוסרין לו בית דין שבעירו שני תלמידי חכמים שמא יבא עליה בדרך שהרי נאסרה עליו כדתנן (סוטה דף מ:) נטמאה נטמאה[ח] אחד לבעל ואחד לבועל (ו) אם בא עליה שוב אין המים בודקין אותה דכתיב (במדבר ה) ונקה האיש מעון בזמן שהאיש מנוקה מעון המים בודקין את אשתו אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו[ט] ונמצא שם שמים נמחק לבטלה: לאתרויי

נקורים נקורים בעיסה תולין לא אוכלין ולא שורפין א"ר יהושע בן לוי לא שנו אלא במשקים לבנים אבל במשקים אדומים אם איתא דנקיר מידע ידיע ודילמא בלעתינהו עיסה א"ר יוחנן דבר זה שמע בריבי ופירושו לא שמע [א]לא שנו אלא במשקים צלולים שבבואה של תינוק ניכר בה אבל משקים עכורים לא: **מתני' עם ב' נשים.** [ב]לא יתייחד אדם עם שתי נשים אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים רבי שמעון אומר [ג]אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים [א] בזמן שאשתו עמו וישן עמהם בפונדקי מפני שאשתו משמרתו [ד]מתייחד אדם עם אמו ועם בתו [ה]וישן עמהם בקירוב בשר ואם הגדילו זו ישנה בכסותה וזה ישן בכסותו: **גמ' מ"ט** [ו]תנא דבי אליהו הואיל [ז]ונשים דעתן קלות עליהן מנא הני מילי א"ר יוחנן [ז]משום ר' [ד]ישמעאל רמז ליחוד מן התורה מנין שנאמר [ו]כי יסיתך אחיך בן אמך וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו [ו]ואסור[ח] להתייחד עם כל עריות שבתורה [ט]פשטיה דקרא במאי כתיב אמר אביי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא בן אב דסני ליה ועייץ ליה עצות רעות אלא אפילו בן אם דלא סני ליה אימא צייתי ליה קמ"ל נימא מתני' דלא כאבא שאול דתניא [ז]כל שלשים יום יוצא בחיק ונקבר באשה אחת ושני אנשים אבל לא באיש אחד ושתי נשים אבא שאול אומר אף באיש אחד ושתי נשים אפילו תימא אבא שאול בשעת אנינות תביר יצריה ורבנן סברי לה כר' יצחק דאמר רבי יצחק [2]מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו אפילו בשעת אנינותו של אדם יצרו מתגבר עליו ואבא שאול כי כתיב ההוא במתרעם על מדותיו כתיב והכי קאמר מה יתרעם על מדותיו וכי גבר על חטאיו דיו חיים שנתתי לו ורבנן כי ההוא מעשה דההיא איתתא דהוה עובדא ואפיקתיה: אבל אשה אחת: [ט]אמר רב יהודה אמר [ט]רב [ח]לא שנו אלא בכשרים אבל בפרוצים אפילו בי עשרה נמי לא הוה מעשה והוציאוה עשרה במטה אמר רב יוסף תדע דמיחברי בי עשרה וגנבי כשורא ולא מיכספי מהדדי נימא מסייע ליה [ט]מוסרין לו שני תלמידי חכמים שמא יבא עליה בדרך תלמידי חכמים אין אינשי דעלמא לא שאני תלמידי חכמים דידעי לאתרויי

ל"ג דהוה עובדא ואפיקתיה: מלקין

רבי שמעון אומר אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים בזמן שאשתו עמו. משמע דלרבנן אפילו אשתו עמו אסור להתייחד עם שתי נשים ואפילו לרבי שמעון נמי עם שתי נשים ואשתו עמו הוא דשרי אבל עם אשה אחת אפילו אשתו עמו אסור וקשה מההיא דפרק אין מעמידין (ע"ז דף כה.ע) גבי הא דתנן לא תתייחד אשה עמהם ובעי עלה בגמרא במאי עסקינן אילימא בחד ודכותיה בישראל מי שרי והתנן לא יתייחד כו' ומסיק בשאשתו של עובד כוכבים עמו עובד כוכבים אין אשתו משמרתו ישראל אשתו משמרתו ומדלא מוקי לה התם כרבי שמעון משמע דאפילו כרבנן נמי אתיא ובאשה אחת נמי משמע דשרי כשאשתו עמו לכך נראה לר"י (ג) פ) דלרבי שמעון אינו אסור אלא כשאין אשתו עמו דוקא וכבי גרסינן ר' שמעון אומר אף אים אחד מתייחד עם שתי נשים ובזמן שאשתו עמו[א] יש עמהן בפונדקי מפני שאשתו משמרתו ואתאן אפילו לרבנן ואפילו עם אשה אחת: **כי ההיא מעשה דההיא איתתא דהוה עובדא ואפיקתיה.** פר"ח מעשה באשה אחת שהיתה בוכה ומתאוננת על קבר בעלה והיה שם אדם אחד שהיה שומר תלוי אחד ולוה לו המלך לשומרו ובא אצל האשה ופיתה אותה ושמעה לו וכשחזר אצל התלוי לא מצאו והיה מצטער מאד מפחד המלך אמרה לו האשה אל תירא קח בעלי מקברו ותלהו במקומו ואפיקתיה לבעלה ותלהו הרי לך שאפילו בשעת אנינות נתגבר יצרה עליה אף הקונטרס פירש ג' לשונות בלשון אחד גרס ורבנן כי ההיא עובדא דההיא איתתא דהוה עובדא ואפיקתיה וה"פ לרבנן אפילו תביר יצרו (ג) כדאמר יש לחוש דפעמים אין שם אנינות ועושין עצמן כאילו נושאין תינוק מת ויוצאין לעבירה כי ההוא עובדא דההיא איתתא דהוה עובדא ואפיקתיה לתינוק חי בחזקת מת לעשות עבירה עם ההולך עמה לקוברו ועוד פירש לשון אחר דלא גרסינן ורבנן אלא הכל ממילתיה דאבא שאול והכי פירושו כלומר מה יתרעם אדם על (ד) חטאיו דיו חיים שנתתי לו כי ההוא מעשה דההיא איתתא דהוה עובדא ואפיקתיה לתינוק חי בחזקת מת לעשות עבירה עם ההולך עמה לקוברו. לשון אחר ממורי הזקן ולא גרסינן ורבנן אלא כולה באבא שאול (ו) גרים דיו חיים שנתתי לו כי ההיא איתתא דאמרינן במועד קטן (דף מ:) שקשתה על מתה יותר מדאי עד שמתו ז' בניה והיא אחריהם מחמת שנתאוננה על מדותיו. דהוה עובדא ואפיקתיה ל"ג: **והוציאוה עשרה אנשים במטה.** בחזקת שהיא מתה וקלקלו עמה ואשת איש היתה: **דמחברי עשרה וגנבי כשורא.** שיש בה משוי לעשרה: **מוסרים לו.** בית דין מי שקנא לאשתו ונסתרה והוא מעלה להשקותה מוסרין לו בית דין שבעירו שני תלמידי חכמים שמא יבא עליה בדרך שהרי נאסרה עליו כדתנן (סוטה דף מ:) נטמאה נטמאה[ח] אחד לבעל ואחד לבועל (ו) אם בא עליה שוב אין המים בודקין אותה דכתיב (במדבר ה) ונקה האיש מעון בזמן שהאיש מנוקה מעון המים בודקין את אשתו אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו[ט] ונמצא שם שמים נמחק לבטלה: לאתרויי

קה א מיי' פט"ז מהל' אבות הטומאות הלכה ד:

קו ב ג מיי' פכ"ב מהל' איסורי ביאה הל' ח סמג לאוין קנז טור"ע אה"ע סימן כב סעי' ה:

קז ד מיי' שם הלכה ח טור"ע שם סעיף ח:

קח ה מיי' שם פכ"א הלכה ז סמג שם טור"ע אה"ע סימן כח סעיף ז:

קט ו מיי' שם פכ"ב הלכה ח סמג שם טור"ע אה"ע סימן כב סעיף ח:

קי ז מיי' פי"ב מהל' אבל הלכה י טור"ע י"ד סימן שנג סעי' ד:

קיא ח (מיי' פכ"ב מהל' איסורי ביאה הל' ח) [עי' במ"מ] טור"ע אה"ע סי' כב סעיף ה בהגה"ה:

קיב ט מיי' פ"ג מהל' סוטה הלכה ח:

תורה אור השלם

1. כִּי יְסִיתְךָ אָחִיךָ בֶּן אִמֶּךָ אוֹ בִנְךָ אוֹ בִתֶּךָ אוֹ אֵשֶׁת חֵיקֶךָ אוֹ רֵעֲךָ אֲשֶׁר כְּנַפְשְׁךָ בַּסֵּתֶר לֵאמֹר נֵלְכָה וְנַעַבְדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ:
דברים יג ז

2. מַה יִּתְאוֹנֵן אָדָם חָי גֶּבֶר עַל חֲטָאָיו:
איכה ג לט

מוסף רש"י

לא יתייחד אדם עם שתי נשים. שהנשים דעתן קלות ומסיתן תתלענה לעבירה (ע"ז כה.). **אבל עם אלם** לו מרבע שפיר דמי (לקמן פב.). **לא שנו.** דאשה מתייחדת עם שני אנשים (סוטה ז.). **מעשה והוציאוה עשרה.** פריצים לאשת איש זונה, **במטה.** מוץ לעיר לעבירה כעין קוברי מת **אבא שאול יבינו** (ע"ז כה:). **בחזקת מתה לקלקל עמה** (סוטה ז.). **שמא יבא עליה בדרך.** שלריך להשקותה בירושלים בב"ד הגדול (סוטה ז.).

תוס' ר"י הזקן

מתני'. עם שתי נשים. כ"ש עם אחת, מפני שדעתן קלה ונוחות להתפתות ולא תירא זו מחברתה ואף היא תעשה כמותה. שני אנשים. האחד בוש מחברו. **גמ'. בן מתייחד עם אמו.** להכי נקט בן עם אמו לומר שדרך הבן להיות מצוי אצל האם. **כל שלשים.** ולד שמת בתוך ל' יום אין צריך לא מטה ולא (כריכה) [כליבה] ואין צריך אלא ג' לוותו. מה יתאונן. כלומר מה מועיל לו האנינות כל זמן שהוא חי יצרו מתגבר עליו. **על מדותיו.** של הקב"ה על קורותיו הואיל ונתתי לו חיות. **וכי גבר על חטאיו.** שלא חטא לי ובצדקתו הוא [חי בתמיה]. **עשרה במטה.** בחזקת שהיא מתה וקלקלו עמה ואשת איש היתה. **כשורא.** קורה שיש בה משוי לעשרה בני אדם ואינם בושים זה מזה.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ורבנן וכו' כי ההוא עובדא דההיא איתתא דהוה עובדא ואפיקתיה: (ב) תוס' ד"ה ר' שמעון וכו' לכך נראה לר"י דלרבנן נמי אינו אסור: (ג) ד"ה כי וכו' תביר יצרו כדקאמרת יש לחוש:

הגהות הגר"א

[א] (ליקוט) **מתני' בזמן** שאשתו עמו. גי' תוס' ורי"ף אינה נכונה דמ"מ אנשי קשה ל"ל עמהם וגם לשון דמתני' אין סובל פירושם אלא אגב דת"ק קאמר ב' נשים נקט ג"כ ר"ש וכ"ה בכמה מקומות רבו מלספר ולגיגא אין נ"מ דמ"מ הלכה כר"ש דקוגיא דע"ז (כ"ה ב') כוותיה וכ"ש לפי תוס' שמפרשים לקמן כל שעקיו כו' ר"ל אפילו אשתו עמו דמתם תנא כר"ש ולכן אמרו בע"ז שם בסתמא כר"ש ופי' תוס' הוא נכון דקאי אלמעלה דף במקום שמותר אבל שאר פירושים אינן מתווכין כיון דלא הוכרח למעלה מזה כלום:

לעזי רש"י

ביקרור"ש [ביקידורי"ש]. ניקור.

מוסף תוספות

א. בוא"ו ותחילת מימרא הוא ודברי הכל. תוס' הרא"ש.

ד) ע"ז כה:, ה) [שבת לג.:], ו) ע"ז לו: ע"ש סנהדרין כח: ע"ש, ז) [בע"ז ובסנהדרין ובחא"ש: משום ר' שמעון בן יהודאי. תמנע בר"ש לגמרא. ומיין אחר מתייחד. וכ"ה בע"ז ובסנהדרין], ח) [עיירוכין כג: ושם נסמן], ט) מ"ק כד. שמחות פ"ג, י) סוטה ז., יא) ע"ז כה: ע"ש, יב) [בע"ז הגירסא שמולא. תמנע מלקמן פפ. משמע כלפניו], יג) סוטה ז., יד) [ברש"י שבע"ז: שפעמיס], טו) [ברש"י שבע"ז: וגרים דיו חיים שנתתי לו כי ההוא עובדא דההיא איתתא וכו' שקונה על מתה וכו' שנתאונה יותר על מידותיו], מ) [במדבר ה, יג - יד], נ) [ל"ל ואם. (רש"ש)], ס) [ועיל מ ע"ב], ע) [ושם בע"ב ד"ה לא לגרוכא], פ) ל"ל דר"ש אייני בשאין אשתו עמו וה"ג ר' שמעון אומר כו'. רש"ש מ"ר, צ) [ל"ל על מדותיו. (רש"ש)], ק) [ל"ל במועד קטן מ:] וכ"כ מהרש"ל וכ"ה ברש"י שלפנינו],

ח) ע"ז כה:, ט) [שבת לג.:], י) ע"ז לו: ע"ש סנהדרין כח: ע"ש, ד) [בע"ז ובסנהדרין ובחא"ש: משום ר' שמעון בן יהודאי. תמנע בר"ש לגמרא. ומיין אחר מתייחד. וכ"ה בע"ז ובסנהדרין], ו) [עיירוכין כג: ושם נסמן], ז) מ"ק כד. שמחות פ"ג, ח) סוטה ז., יא) ע"ז כה: ע"ש, יב) [בע"ז הגירסא שמולא. תמנע מלקמן פפ. משמע כלפניו], יג) [ברש"י שבע"ז: שפעמיס], יד) [ברש"י שבע"ז: וגרים דיו חיים שנתתי לו כי ההוא עובדא דההיא איתתא וכו' שקונה על מתה וכו' שנתאונה יותר על מידותיו], מ) [במדבר ה, יג - יד], נ) [ל"ל ואם. (רש"ש)], ס) [ועיל מ ע"ב], ע) [ושם בע"ב ד"ה לא לגרוכא], פ) ל"ל דר"ש אייני בשאין אשתו עמו וה"ג ר' שמעון אומר כו'. רש"ש מ"ר, צ) [ל"ל על מדותיו. (רש"ש)], ק) [ל"ל במועד קטן מ:] וכ"כ מהרש"ל וכ"ה ברש"י שלפנינו],

לאתרויי ביה. שאם יבא עליה אין מיס בולקין אותה: **לא שנו.** ה) דאמר אשה מתייחדת עם שני אנשים: **שמא יצטרך אחד לנקביו.** ובעי להתרחק לנקיעות: **דיהוו עליה סהדי.** אם יבא עליה ויעידו לפני ב"ד ולא יאמרו עליה מגילה: **דלי כרעיך.** מהר ללכת שנקדמנה:

כגון אנן. בתמיה: **רבי חנינא בר פפי וחבירו.** רבי לדוק ורב כהנא בפ"ק (לעיל דף מ.): **מלקין על היחוד.** מרדות: **ואין אוסרין.** אשת איש על בעלה מחמת ייחוד: **לא אמרו.** דמלקין: **אשה מוציא לעז.** שיאמרו ראוה שזינתה לכך הלקוה והאידנא ליכא מיתת בית דין למיקטלינהו: **מר זוטרא מלקי.** על ייחוד אשת איש ומכריז עליה שלא זינתה אלא נתיחדה: **על לא טובה השמועה.** מי שיוצא קול עליו שהוא עובר עבירות מלקין אותו. דלא טובה השמועה לאו הוא דכתיב בבני עלי אל בני לאו יש כאן על לא טובה השמועה: **אפסרה.** קבשטר"א: **ומקרי ליה.** קורא לפניו אל בני להודיע שעל לאו זה הוא לוקה: **בעלה בעיר אין חוששין לה משום יחוד.** ג) להלקות דמסתפי מבעלו ד) השתא אתי: **שקולו דרגא.** שאכלו בעליה וירדו רב יוסף ואשתו והוא נשאר בעליה. שקולו דרגא מתותי ביני שלא ירד ויתיחד: **שושבינתיה.** בעלת ברית לו: **אנשים בחוץ.** בבית המילון: **ונשים בפנימי אין חוששין משום יחוד.** שהמילונים אין להם דרך לפנים ואין יתייחד האיש אחד עם הנשים אבל הפנימים יש להם דרך לחוץ הילך אנשים בפנים ונשים בחוץ חוששין שמא ילא אחד מהם ויתייחד עם הנשים: **איפכא.** אנשים בחוץ ונשים בפנים חוששין שמא יכנס האחד לפנים ולא ירגישו בו חבריו אנשים בפנים ונשים בחוץ אין חוששין שמא היא לפנים ה) ואם תכנס היא לפנים לא איכפת לן דאשה מתייחדת עם שני אנשים ואם אחד מהן יוצא ו) נבין הנשים אין זה ייחוד דמיסתפי שמא ילא אחד ז) מהן אחריו שהרי דרך הפיימיים על המילונים: **גוצפי.** מקום קבוצת אנשים ונשים או לדרשה או לחופה היה מסדר קנקנים של חרס הרבה ביניהם שאם יבאו זה אצל זה יקשקשו וישמע קול: **דייר.** לשון דרי דרי (מגילה דף יב.) שורות שורות: **דייר קנה.** מסדר קנים שהעובר עליהן קולם נשמע: **סקבא דשתא ריגלא.** ריעוא של ימות השנה ליחוד ולעבירה ימות הרגל שיש קבוצת אנשים ונשים לשמוע דרשה ונותנים ח) ונושאים זה עם זה. סקבא דדריסדור"א בלע"ז כמו דמסקבי להו לחמרייהו (ב"מ דף מ:): **אסוקינהו.** שלוה עליהם לפדותם ונתנום בעליהם: **בהדי דקא חלפא חדא מינייהו.** שהיתה עוברת אצל פי אחרונה שמן העליה לבית: **נפל נהורא באיפומא.** נפל אור בבית דרך פי העליה שהיו פניה מאירות: **וקא סליק.** לתובעה: **אפשא.** הרחיב ופיסק רגליו לעמוד במקומו בחזקה להתגבר על יצרו: **אמר נורא כי עמרם.** הזעיק בני השכונה ליאסף ולבא לכבות הדליקה כדי שיתבייש מהן: **אמו רבנן.** שהיו סבורים ט) שהיה שם דליקה: **אשבעיה.** רב עמרם ליצר הרע שילא ממנו: **מסלולך בעבירה.** אומר שנקל הוא להתגבר על יצרו אם היו רוצים: **אידמי ליה שבן.** דהוא יצר הרע: **כתב גיסא דמבערא.** לצד השני שמעבר המים: **לא הוה מבערא.** ספינות המעבורות: **נקט מצרא.** חבל מתוח משפת הנהר אל שפתו ואוחזין בו (ד) לבא על דף קצר המוטל ברוחב הנהר: **שבקיה.** היצר לרבי מאיר: **אפכא.** על השלחן אוכלין: **וכיבי.** ולא"ל המוליאין ליחה ומאוסין:

תיב

לאתרויי ביה [ה] אמר [ו] רב יהודה אמר רב א"ל"ש אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו שלשה שמא יצטרך אחד מהם להשתין ונמצא אחד מתייחד עם הערוה נימא מסייע ליה מוסרים לו שני תלמידי חכמים שמא יבא עליה בדרך תרי ואיהו הא תלתא התם כי היכי דניהוו עליה סהדי רב ורב יהודה הוו קאזלי באורחא הוה קאזלא ההיא אתתא קמייהו א"ל רב לרב יהודה דל כרעיך מקמי גיהנם אמר ליה והא מר הוא דאמר בכשרים שפיר דמי א"ל [ז] מי"ג יימר דבכשרים כגון אנא ואת אלא כגון מאי כגון [ח] רבי חנינא בר פפי וחבירו [ט] אמר רב [י] מלקין על ייחוד ואין אוסרין על היחוד אמר רב אשי [יא] לא אמרן אלא בייחוד פנויה אבל בייחוד דאשת איש לא שלא תהא מוציא לעז על בניה [א] מר זוטרא מלקי ומכריז א"ל רב נחמן מפרהטיא לרב אשי מר נמי לילקי ולכריז א"ל איכא דשמע בהא ולא שמע בהא אמר רב [יב] מלקין על לא טובה השמועה שנאמר [יג] אל בני כי לא טובה השמועה מר זוטרא מותיב [יד] לה אפסירה על כתפיה ומקרי ליה אל בני אמר רבה [טו] בעלה בעיר אין חוששין משום יחוד [יו] פתח פתוח לרשות הרבים אין חוששין משום יחוד רב ביבי איקלע לבי רב יוסף בתר דכרך ריפתא אמר להו שקולי דרגא מתותי ביבי והא אמר רבה בעלה בעיר אין חוששין משום יחוד [יח] שאני רב ביבי דשושבינתיה הואי וגייסא ביה אמר רב כהנא אנשים מבחוץ ונשים מבפנים אין חוששין משום יחוד אנשים מבפנים ונשים מבחוץ חוששין משום יחוד במתניתא תנא איפכא אמר אביי [יט] השתא דאמר רב כהנא הכי ותנא מתניתא איפכא [כ] אנא נעביד לחומרא אביי דייר גולפי רבא דייר קנה אמר [כא] אבין [כב] סקבא [כג] דשתא ריגלא הנך שבויתא דאתאי לנהרדעא אסקינהו לבי רב עמרם חסידא אשקולו דרגא מקמייהו בהדי דקא חלפה חדא מנייהו נפל נהורא באיפומא שקליה רב עמרם לדרגא דלא הוו יכלין בי עשרה למדלייא דלייא לחודיה סליק ואזיל כי מטא לפלגא דרגא איפשח רמא קלא נורא בי עמרם אתו רבנן אמרו ליה כסיפתינן אמר להו מוטב תיכספו בי עמרם בעלמא הדין ולא תיכספו מיניה לעלמא דאתי אשבעיה דינפק מיניה נפק מיניה כי עמודא דנורא אמר ליה חזי דאת נורא ואנא בישרא ואנא עדיפנא מינך רבי מאיר הוה מתלוצץ בעוברי עבירה יומא חד אידמי ליה שבן כאיתתא בהך גיסא דנהרא לא הוה מברא נקט מצרא וקא עבר כי מטא פלגא מצרא שבקיה אמר אי לאו דקא מכרזי ברקיעא הזהרו בר' מאיר ותורתו שויתיה לדמך תרתי מעי ר' עקיבא הוה מתלוצץ בעוברי עבירה יומא חד אידמי ליה שבן כאיתתא בריש דיקלא נקטיה לדיקלא וקסליק ואזיל כי מטא לפלגיה דדיקלא שבקיה אמר אי לאו דמכרזי ברקיעא הזהרו ברבי עקיבא ותורתו שויתיה לדמך תרתי מעי פלימו הוה רגיל למימר כל יומא [כד] גירא בעיניה דשבן יומא חד מעלי יומא דכיפורי הוה אידמי ליה כעניא אתא קרא אבבא אפיקו ליה ריפתא אמר [כה] ליה יומא כי האידנא כולי עלמא גואי ואנא אבראי עייליה וקריבו ליה ריפתא אמר [כו] ליה יומא כי האידנא כולי עלמא אתכא ואנא לחודאי אתיוהו אותבוהו אתכא הוה יתיב מלא נפשיה שיחנא וכיבי עליה והוה קעביד [כז] ביה מילי דמאים [כח] א"ל

תיב

מלקין על היחוד. פי' בקונטרס דמיירי בפנויה דהכי מוקי לה בסמוך ואין אוסרים על הייחוד מיירי בייחוד אשת איש וקשה דאם כן לגלדין קתני ריפא בפנויה וסיפא באשת איש ונראה לפרש דסיפא נמי מיירי בפנויה ולאוסרה לכהן משום זונה [א] ומיהו קשה דתנן בפ"ק דכתובות (דף יג. [ב]) [ג] היתה מעוברת ואמרו לה מה טיבו של [ד] עובר זה מאיש פלוני וכהן הוא רבי יהושע אומר אינה נאמנת ופריך עליה בגמרא מהא דאמר רב הכא אין אוסרין על הייחוד ומשני מעלה עשו ביוחסין ולפי מה שפירשתי דמיירי לאוסרה לכהן לא משני גמרא התם מידי דהא הכא מיירי ליוחסין ואפ"ה אמרינן דאין אוסרין ויש לומר דלעולם מיירי ליוחסין והא דמשני התם מעלה עשו ביוחסין שאני התם דאינה נאמנת משום דמודה היא שנבעלה [ה] והכא דקאמר דאין אוסרין היינו משום דאינה מודה שנבעלה:

בעלה בעיר אין חוששין לה משום יחוד. פי' בקונטרס אין חוששין להלקות משמע ממתוך פירושו הא איסורא מיהא איכא וקשה דאם כן מאי פריך בסמוך על רב יוסף דקאמר שקולו דרגא מתותי ביבי והאמר רבה בעלה בעיר אין חוששין לה משום יחוד ומאי קושיא נהי דמלקות ליכא איסורא מיהא איכא ונראה לפרש אין חוששין כלל משום יחוד ואפילו איסורא ליכא:

סקבא דשתא ריגלא. פירוש ריעוא של ימות השנה ליחוד ולעבירה [ו] כלומר [ז] ימות הרגל [שיש] קבוצות אנשים ונשים לשמוע הדרשה ונותנין עין זה על זה וי"א לכך נהגו להתענות לאחר פסח ולאחר סוכות: אגיי

נאסרויי ביה. שאם יבא עליה אין מיס בולקין אותה: **לא שנו.** ה) דאמר אשה מתייחדת עם שני אנשים: **שמא יצטרך אחד לנקביו.** ובעי להתרחק לנקיעות: **דיהוו עליה סהדי.** אם יבא עליה ויעידו לפני ב"ד ולא יאמרו עליה מגילה: **דלי כרעיך.** מהר ללכת שנקדמנה:

כגון אנן. בתמיה: **רבי חנינא בר פפי וחבירו.** רבי לדוק ורב כהנא בפ"ק (לעיל דף מ.): **מלקין על היחוד.** מרדות: **ואין אוסרין.** אשת איש על בעלה מחמת ייחוד: **לא אמרו.** דמלקין: **אשה מוציא לעז.** שיאמרו ראוה שזינתה לכך הלקוה והאידנא ליכא מיתת בית דין למיקטלינהו: **מר זוטרא מלקי.** על ייחוד אשת איש ומכריז עליה שלא זינתה אלא נתיחדה: **על לא טובה השמועה.** מי שיוצא קול עליו שהוא עובר עבירות מלקין אותו. דלא טובה השמועה לאו הוא דכתיב בבני עלי אל בני לאו יש כאן על לא טובה השמועה: **אפסרה.** קבשטר"א: **ומקרי ליה.** קורא לפניו אל בני להודיע שעל לאו זה הוא לוקה: **בעלה בעיר אין חוששין לה משום יחוד.** ג) להלקות דמסתפי מבעלו ד) השתא אתי: **שקולו דרגא.** שאכלו בעליה וירדו רב יוסף ואשתו והוא נשאר בעליה. שקולו דרגא מתותי ביבי שלא ירד ויתיחד: **שושבינתיה.** בעלת ברית לו: **אנשים בחוץ.** בבית המילון: **ונשים בפנימי אין חוששין משום יחוד.** שהמילונים אין להם דרך לפנים ואין יתייחד האיש אחד עם הנשים אבל הפנימים יש להם דרך לחוץ הילך אנשים בפנים ונשים בחוץ חוששין שמא ילא אחד מהם ויתייחד עם הנשים: **איפכא.** אנשים בחוץ ונשים בפנים חוששין שמא יכנס האחד לפנים ולא ירגישו בו חבריו אנשים בפנים ונשים בחוץ אין חוששין שמא תכנס היא לפנים ה) ואם תכנס היא לפנים לא איכפת לן דאשה מתייחדת עם שני אנשים ואם אחד מהן יוצא ו) נבין הנשים אין זה ייחוד דמיסתפי שמא ילא אחד ז) מהן אחריו שהרי דרך הפיימיים על המילונים: **גוצפי.** מקום קבוצת אנשים ונשים או לדרשה או לחופה היה מסדר קנקנים של חרס הרבה ביניהם שאם יבאו זה אצל זה יקשקשו וישמע קול: **דייר.** לשון דרי דרי (מגילה דף יב.) שורות שורות: **דייר קנה.** מסדר קנים שהעובר עליהן קולם נשמע: **סקבא דשתא ריגלא.** ריעוא של ימות השנה ליחוד ולעבירה ימות הרגל שיש קבוצת אנשים ונשים לשמוע דרשה ונותנים ח) ונושאים זה עם זה. סקבא דדריסדור"א בלע"ז כמו דמסקבי להו לחמרייהו (ב"מ דף מ:): **אסוקינהו.** שלוה עליהם לפדותם ונתנום בעליהם: **בהדי דקא חלפא חדא מינייהו.** שהיתה עוברת אצל פי אחרונה שמן העליה לבית: **נפל נהורא באיפומא.** נפל אור בבית דרך פי העליה שהיו פניה מאירות: **וקא סליק.** לתובעה: **אפשא.** הרחיב ופיסק רגליו לעמוד במקומו בחזקה להתגבר על יצרו: **אמר נורא כי עמרם.** הזעיק בני השכונה ליאסף ולבא לכבות הדליקה כדי שיתבייש מהן: **אמו רבנן.** שהיו סבורים ט) שהיה שם דליקה: **אשבעיה.** רב עמרם ליצר הרע שילא ממנו: **מסלולך בעבירה.** אומר שנקל הוא להתגבר על יצרו אם היו רוצים: **אידמי ליה שבן.** דהוא יצר הרע: **כתב גיסא דמבערא.** לצד השני שמעבר המים: **לא הוה מברא.** ספינות המעבורות: **נקט מצרא.** חבל מתוח משפת הנהר אל שפתו ואוחזין בו (ד) לבא על דף קצר המוטל ברוחב הנהר: **שבקיה.** היצר לרבי מאיר: **אפכא.** על השלחן אוכלין: **וכיבי.** ולא"ל המוליאין ליחה ומאוסין:

תיב

ואע"פ שהאשה כשתצא תתיחד עם האנשים לא איכפת לן, דאשה מתיחדת עם שני אנשים.

מסורת הש"ס

ה) סוטה ז. (ע"ז כה), ב) [בכת"י: ולאמר], ג) [בכת"י: ל"ל בכשרים כגון אנן. ועי' רש"ן], ד) [לעיל נט:], ה) כתובות יג., ו) [בכת"י: ליה. ועיין רד"ן], ז) [ל"ל אנן וכ"א בהרא"ם] [וכ"ה בכת"י], ח) גי' הערוך אבי [וכ"ה בכת"י ובדפ"ר ובע"י כלפינו], ט) [פי' כיון שאוכלין ושותין ובטלין ממלאכתן מתייחדין ובאין לידי עבירה. עיון], י) [בתוס' ר"פ ובכ"מ סימן תצ"ב הגריפא סקנא דבוני שתא ריגלא], כ) [לעיל ל. וש"נ], ל) [בכת"י: אמר להו.], מ) [בכת"י: אמר להו.], נ) [אמרו ליה. רש"ן], ס) [ל"ל דאמרינן. ובדפו"ר דאמר], ע) [בד"ן וטפ: דילמא], פ) [ל"ל אתא. (רש"ש, וכ"ה בד"ן)], צ) [בד"ן וטפ: לחוץ], ק) [בד"ן: מתבריו], ר) [בדפו"ר: ומותנים לב זע"ז. בתוס' העתיקו ומותנים עין זע"ז ולפניהו כרש"ן], ש) [ברש"י שבע"י שיש שם דליקה לכבות את הדליקה], ת) [וש"ס ד"ה מעלה) וכמ"י שם], א) [ל"ל רשות מדברת עם אחד ואמרו לה כו'], ב) [ל"ל אין זה אין פלוני כו'], ג) [בכ"י אימון תצ"ב העתיק כל ימות],

תורה אור השלם

1. אַל בָּנַי כִּי לוֹא טוֹבָה הַשְּׁמֻעָה אֲשֶׁר אֲנִכִי שֹׁמֵעַ מַעֲבִרִים עַם יְיָ׃
שמואל א ב כד

הגהות הב"ח

(ה) גמ' אמר ליה (מי יימר דבכשרים) תפ"מ וכ"ב ס"ל אין זה: (ב) שם והוה קעביד מילי דמימאים כל"ל ותיבת ביה נמחק: (ג) רש"י ד"ה בעלה וכו' להלקות. נ"ב כלומר להלקות ולהכריז בסברת מר זוטרא: (ד) ד"ה נקט מצרא וכו' ואוחזין בו לעבור על דף: (ה) תוס' ד"ה סקבא וכו' ולעבירה ימות הרגל כל"ל ותיבת כלומר נמחק:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מר זוטרא מלקי ומכריז. פי' הרמב"ם דקאי אפנויה. (הגר"א בספרו הל"פ על הרא"ש):

מוסף רש"י

מלקין על היחוד. מכת מרדות, ואין אוסרין. אשה על בעלה בשביל יחוד בעצמה (כתובות יג.).

מוסף תוספות

א. אם נתייחדה עם עבד נתין וממזר. תוס' הרא"ש. ב. ועבוד מעלה ביוחסין דלא מהימנא במיגו דאי בעיא אמרה לא בבעלתי דכיון דאין אפוטרופסין לערויות היא יראה שמא אם תאמר לא נבעלתי לא יאמינו לה. תוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

קיג א טוש"ע אה"ע מ' כב סעי' ה בהג"ה: קיד ב ג מיי' פכ"ב מהל' איסורי ביאה הל' ג סמג לאוין קכ טוש"ע אה"ע סימן כב סעיף ב: קטז ד מיי' פכ"ד מהל' סנהדרין הל' ה טו"ע אה"ע מ' קעח סעיף כ: קטז ה מיי' פכ"ב מהל' א"ב הל' יב טוש"ע שם סימן כב סעיף ח: קיז ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט: קיח ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח: קיט ח מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' ו:

לעזי רש"י

קיבישטר"א. אספר (חלק התחמה שבו מושכים את הבהמה או את הסוס בצוואר). דדרישדור"א [ריידרישידור"א]. קיהיון, פגימות. ולנ"ץ [מלנ"ץ]. פצצים.

תוס' ר"י הזקן

לנקביו. וצריך להתרחק משום צניעות. [מוסרים לו שני תלמידי חכמים]. המקנא לאשתו ומעלה אותה לירושלים להשקותה. ת"ח שידעו שאסורה לבעל ויתרו בו אם יבא עליה. דל כרעיך. מהר ללכת שנקדימנה. ומסתברא דלפנים משורת הדין עבד שרצה להתרחק מן הכעור אבל לכל שני אנשים כשרים מותר. **חבריו.** רבי (יצחק) [צדוק] ורב כהנא. מלקין. מי שנתייחד עם אשה מלקין שניהם מכת מרדות ואם אשת איש היא אוסרים אותה לבעלה. **אמר רב [אשי].** הא דאמר רב מלקין דוקא פנויה אבל באשת איש אין מלקין אותה וכ"ש שאין אוסרין אותה, שאם אתה מלקה יאמרו שזינתה לפיכך הלקו אותה דהאידנא ליכא מיתת ב"ד. מלקי. פר"ש אשת איש שנתייחדה ומודיע שמשום יחוד הלקוה ולא משום זנות. והר"ם (פכ"א) [פכ"ב ה"ג] דקדושה [כתב] מלקין פנויה על היחוד ומכריז שמשום יחוד הוא. **מר נמי לילקי ולכרייז.** גבי אשת איש. **בהא.** במלקות ולא שמע בהכרזה ויוציא לעז על הבנים. **על לא טובה.** מי שיצא עליו קול שהוא עובר בעבירות דמלקין אותו. **[אל בני].** דבני עלי כתוב לאו, לא טובה לאו הוא. **אפסרא.** פר"ש קבישט"ר, כמו אספר בהמה. ומקרי. לפני הלוקה אל בני להודיע שמפני זה לוקה. **אין חוששין משום יחוד.** להלקותה. **דכריך ריפתא.** שאכלו. **שקולו דרגא.** סלקו הסולם שלא ירד ויתייחד. **שושבינתיה.** בעל ברית. **אנשים בחוץ.** בבית החיצון ונשים בבית הפנימי אין לחוש ליחוד שאין לאיש ליכנס בבית הנשים,

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

אביי מכלי להו מכולה דברא. גרסה דהני אמורא חומרא בעלמא קא עבדי (ז) ואנן קיימא לן כרבנן דרבי יהודה (לקמן דף פב.) דאמרו לו לא נחשדו ישראל לא על משכב זכור ולא על הבהמה: הכל

תיב שפיר אמר [ה]ליה הבו לי כסא יהבו ליה כסא אכמר שדא ביה כיחו נחרו ביה שקא ומית שמעון דהוו קאמרי פלימו קטל גברא פלימו קטל גברא ערק וטשא נפשיה בבית הכסא אזיל בתריה נפל קמיה [ג]כי דחזייה דהוה מצטער גלי ליה נפשיה אמר ליה מאי טעמא אמרת הכי ואלא היכי אימא אמר ליה לימא מר רחמנא [ג]נגער ביה בשטן רבי חייא בר אשי הוה רגיל כל עידן דהוה נפל לאפיה הוה אמר הרחמן [ד]יצילנו מיצר הרע יומא חד שמעתינהו דביתהו אמרה מכדי הא כמה שני דפריש ליה מינאי מאי טעמא קאמר הכי יומא חדא הוה קא גרים בגינתיה קשטה נפשה חלפה ותנייה קמיה אמר לה מאן את אמרה אנא חרותא דהדרי מיומא תבעה אמרה ליה אייתי [ה]ניהליה להך רומנא דריש צוציתא שוור אזל אתייה ניהלה כי אתא לביתיה הוה קא שגרא דביתהו תנורא סליק וקא יתיב בגויה אמרה ליה מאי האי אמר לה הכי והכי הוה מעשה אמרה ליה אנא הואי לא אשגח בה עד דיהבה ליה סימני אמר לה אנא מיהא לאיסורא איכווני כל ימיו של אותו צדיק היה מתענה עד שמת באותה מיתה [ו]דתניא [1]אישה הפרם וה' יסלח לה במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה שהפר לה בעלה והיתה שותה יין ומטמאה למתים רבי עקיבא [ז]כי הוה מטי להאי פסוקא הוה בכי אמר ומה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה אמרה תורה צריכה כפרה וסליחה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כמה וכמה כיוצא בדבר אתה אומר [2]ולא ידע ואשם ונשא עונו כשהיה רבי עקיבא מגיע לפסוק זה היה בוכה ומה מי שנתכוין לאכול שומן ועלה בידו חלב אמרה תורה ולא ידע ואשם ונשא עונו מי שנתכוין לאכול חלב ועלה בידו חלב על אחת כמה וכמה איסי בן יהודה אומר ולא ידע ואשם ונשא עונו על דבר זה ידוו כל הדווים: מתייחד אדם עם אמו: אמר רב יהודה אמר רב [ח]אסי מתייחד אדם עם אחותו ודר עם אמו ועם בתו כי [ט]אמרה קמיה דשמואל אמר אסור להתייחד עם כל עריות שבתורה ואפילו עם בהמה תנן מתייחד אדם עם אמו ועם בתו וישן עמהם בקירוב בשר [י]ותיובתא דשמואל אמר לך שמואל וליטעמיך הא דתניא אחותו וחמותו ושאר כל עריות שבתורה אין מתייחד עמהם אלא בעדים בעדים אין שלא בעדים לא אלא תנאי היא דתניא אמר רבי מאיר הזהרו בי מפני בתי אמר רבי טרפון הזהרו בי מפני כלתי ליגלג עליו אותו תלמיד אמר רבי אבהו משום רבי חנינא בן גמליאל לא היו ימים מועטים עד שנכשל אותו תלמיד בחמותו [כ]אפילו עם בהמה [א]אביי [כא]מכלליה מכולה דברא רב ששת מעבר ליה [כב]מצרא רב חנן מנהרדעא איקלע לרב כהנא לפום נהרא חזייה דיתיב וקא גרם וקיימא בהמה קמיה אמר ליה לא סבר לה מר אפילו עם בהמה אמר ליה [כג]לאו אדעתאי אמר רבא [כד]מתייחד אדם עם שתי יבמות ועם שתי צרות עם אשה [כה] וחמותה [א] עם אשה ובת [כו] בעלה עם אשה ותינוקת שיודעת טעם ביאה ואין מוסרת עצמה לביאה: הגדילו זה ישן בבכסותו וכו': וכמה אמר רב [כז]אדא בר רב עזא אמר רב אסי [כח]תינוקת [כט] בת תשע שנים ויום אחד תינוק בן שתים עשרה שנה ויום אחד איכא דאמרי תינוקת בת שתים עשרה שנה ויום אחד תינוק בן שלש עשרה ויום אחד [ל]וזה וזה כדי שיהיו [3]שדים נכונו ושערך צמח אמר רפרם בר פפא א"ר חסדא לא שנו אלא שאינה בושה לעמוד לפניו ערום [לא]אבל בושה לעמוד לפניו ערום אסור מאי טעמא יצר אלבשה רב [לב]אחא בר אבא איקלע לבי רב חסדא חתניה שקליה לבת ברתיה [לג]אותבוה בכנפיה אמר ליה לא סבר לה מר דמקדשא אמר ליה עברת לך אדרב [לד]דאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי אלעזר אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה מר נמי עבר ליה אדשמואל [לה]דאמר שמואל אין משתמשים באשה אמר ליה אנא [לו]כאידך דשמואל סבירא לי דאמר שמואל הכל

שערות מתשע שניס ולמעלה הוי סימן גמור ולגיסנא בתרא הוי שומא עד בת שתים עשרה שניס ויום אחד: **בושה לעמוד לפניו.** בידוע שיש בה טעם ביאה: **לא סבר לה מר דמקדשא.** אין אדוני יודע שהיא מקודשת ויש לו להתרחק מאשת איש: הכל

עין משפט נר מצוה

קב א מיי' פכ"ב מהל' איסורי ביאה הל' ג טוש"ע אה"ע סי' כד:
קבא ב מיי' שם הל' ט טוש"ע אה"ע סימן כב סעיף י:
קבב ג ד מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה ז טוש"ע אה"ע סימן כב סעיף ז:
קבג ה טו"ע שם סעי' ה בהג"ה:

תורה אור השלם

1. וְאִם הָפֵר יָפֵר אֹתָם אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל מוֹצָא שְׂפָתֶיהָ לִנְדָרֶיהָ וּלְאִסַּר נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִישָׁהּ הֵפֵרָם וַיְיָ יִסְלַח לָהּ: במדבר ל יג
2. וְאִם נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְלֹא יָדָע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה יז
3. רִבְבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי וַתָּבֹאִי בַּעֲדִי עֲדָיִים שָׁדַיִם נָכֹנוּ וּשְׂעָרֵךְ צִמֵּחַ וְאַתְּ עֵרֹם וְעֶרְיָה: יחזקאל טז ז

מוסף רש"י

שגרא דביתהו תנורא. הסיקה את התנור (לעיל ח.). **במה הכתוב מדבר.** אם באשה שנדרה והפר לה בעלה, סליחה זו למה, אלא ע"כ באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר, דהא כבר כתיב ואם ביום שמוע אשה יגיע אותה, דהיינו שהפר לה בידיעתה (נדיר כג.). **לאו אדעתאי.** לא נתתי לבי (ברכות כז.). שוגג הייתי (מנחות לה:). **אין משתמשים באשה.** שלא ילמדנה לשיות רגילה בין האנשים (לעיל נ.).

תוס' ר"י הזקן

שתי יבמות. נשי שתי אחים וכולן שונאות זו את זו כדמפרש טעמא ביבמות פרק האשה שהלכה [קיז, א]. **טעם ביאה.** שמכרת עניין ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה מתוך קוטנה, הילכך אין כאן משום דעת קלה. וזה וזה. בין לישנא קמא [ובין] לישנא בתרא, דס"ל לישנא קמא דמתשע שנים ויום אחד בקטנה וי"ב ויום אחד בקטן הוו שתי שערות סימן. בושה. שיש בה צד טעם ביאה הילכך לא ישן עמה בקרוב בשר אף על פי שהיא קטנה עדיין. בהלכות הרי"ף הכי איתא לא שנו אלא דמקדשא אבל לא מקדשא לית לן בה*. ונראה דה"פ ל"ש דקטנה שבושה לעמוד ערומה אסור לישן עמה בקרוב בשר דוקא כשהיא מקודשת שיש בה צד טעם ביאה. ונראה שפירש הרי"ף טעם ביאה**. **אותבה בכנפיה.** שישן עמה בקרוב בשר שהניחה תחת בגדי מטתו.

*עי' בר"ן וברא"ש מש"כ על דברי הרי"ף ז"ל בזה (ד"ו). **נראה חסר כאן איזה תיבות (ד"ו). ועי' מאירי.

הגהות הב"ח

(א) גמ' עם אשה וחמותה עם אשה ובת חמותה עם אשה ובת בעלה: (ב) שם תינוקת בת תשע. ג"כ עיין באסר"י הש"ג על גיליון זו וכתב דה"ג תינוקת בת ג' שנים ויום אחד ותינוק בן ט' שנים ויום אחד ל"ד תינוקת בת י"ל שנה ויום אחד ותינוק בן י"ב שנה ויום אחד אבל בגליון גורס כגירסתינו וכן גרס הר"ן בפרש"י: (ג) רש"י ד"ה שמעו וכו' מבחוץ צועקים ומומרים: (ד) ד"ה אשה הפרם אע"פ שאישה הפרם לריכין סליחה: (ה) ד"ה והיתה שותה וכו' שבהיתר היתה שותה כיון: (ו) ד"ה שתי וכו' לה לרה וכן אשה ולרתה: (ז) תוס' ד"ה אביי וכו' דאגנן:

הגהות הגר"א

[א] גמ' עם אשה וחמותה עם אשה ובת חמותה עם אשה ובת בעלה כצ"ל:

לעזי רש"י

טושי"ר. להשתעל.

(ח) בדפו"ר וע"י בר"ת ח"ל ובל"ל אמר לה: (ובכת"י ליתא)], (ט) [ל"ל כד חזייה דהוה מצטער כו'], (י) [בכת"י: ליגער. וכל"ל (רש"ל)], (כ) [בכת"י דפו"ר וע"י: ילילני], (כא) [בע"י: ניהלי], (כב) [מיר כב. ע"ש], (כג) [בכת"י ליתא], (כד) [בכת"י: אמריתה קמיה דשמואל אמר לי אסור וכו'. וכ"ה בר"ר ורא"ש], (כה) [בכת"י: מיומתא, וכל"ל (רש"ל)], (כו) [בכת"י: ומה שעברה ומה זו סליחה: (כז) **והיא שותה יין.** (ח) מיד ואף על פי שבהיתר כיון שהיא לאיסור נתכוונה לריכה סליחה: **כל הדווים.** שיש להם לב לדוות ידוו על זה שאינו מתכוון ויש כאן נשיאות עון: **מתייחד עם אחותו.** לפרקיס אבל אינו דר תמיד ביחוד אלא בבית: **ודר עם אמו או עם בתו.** דלא תקיף יצריה עלייהו דאתנו ביה אנשי כנסת הגדולה דלא מגרי בקרובתא מכי כחלינהו ונקרינהו לעייניה כו' (סנהדרין דף סד.): (ט) **תנאי היא** גרסינן: **אמר ר' טרפון.** לאנשי בימו הזהרו בי להיות עמי ועם כלתי שלא אתייחד עמה: **מכוונה דברא.** כשהיה הולך בשדה בגירסא לייחוד היה מונע הבהמות מכל השדה. ד"א שאינו מניח להיות רועה והבהמות בשדה אחד: **שתי יבמות.** נשי שני אחין שנשואות זו את זו כשתי לרות שדואגות שמא תפול ליבום לפני בעלה ותיעשה לה לרה (ו) אשה ולרתה ואשה וחמותה ובת חמותה ובת בעלה כולן שונאות זו את זו וטעמא מפרש ביבמות בפרק האשה שהלכה (דף קיז.): **שיודעת טעם ביאה.** כלומר מה היא ביאה שתדע לספר דבריס בשוק: **ואינה מוסרת עצמה לביאה.** מתוך קוטנה עדיין לא לבשה ילר הילכך אין כאן משום דעת קלה שלא תהא נוחה להתפתות: **תינוקת בת תשע שניס ויום אחד.** והביאה שערות דכי איכא שדים נכונו ושערך צמח הוא דמגרו בה וסבר לה כמאן דאמר (בנדה דף מו.) בת תשע שניס ויום אחד שהביאה שערות סימן הן מכאן ואילך אבל קודם לכן שומא. ותינוק בן י"ב שנה ויום אחד קרי ליה הגדיל ולא ישן עם אמו עוד בקירוב בשר: **זה וזה.** בין לגיסנא קמא בין לגיסנא בתרא (ו) לתינוקת בשנן שדים נכונו בסימני נערות בסימנין [שבדדים] דהיינו בוחל כדתנן במסכת נדה (דף מז.) בוחל אלו ימי הנעורים ושערך צמח שלא לגיסנא קמא אי אתיא לגיסנא בתרא הוי שומא עד בת שתים עשרה שניס ויום אחד: **בושה לעמוד לפניו.** אין אדוני יודע שהיא מקודשת ויש לו להתרחק מאשת איש: הכל

(ח) בדפו"ר וע"י בר"ת ח"ל ובל"ל אמר לה: (ובכת"י ליתא)], (ט) [ל"ל כד חזייה דהוה מצטער כו'], (י) [בכת"י: ליגער. וכל"ל (רש"ל)], (כ) [בכת"י דפו"ר וע"י: ילילני], (כא) [בע"י: ניהלי], (כב) [מיר כב. ע"ש], (כג) [בכת"י ליתא], (כד) [בכת"י: אמריתה קמיה דשמואל אמר לי אסור וכו'. וכ"ה בר"ר ורא"ש], (כה) [בכת"י: מיומתא, וכל"ל (רש"ל)], (כו) [בכת"י: ומה שעברה ומה זו סליחה: (כז) **והיא שותה יין.** (ח) מיד ואף על פי שבהיתר כיון שהיא לאיסור נתכוונה לריכה סליחה: **כל הדווים.** שיש להם לב לדוות ידוו על זה שאינו מתכוון ויש כאן נשיאות עון: **מתייחד עם אחותו.** לפרקיס אבל אינו דר תמיד ביחוד אלא בבית: **ודר עם אמו או עם בתו.** דלא תקיף יצריה עלייהו דאתנו ביה אנשי כנסת הגדולה דלא מגרי בקרובתא מכי כחלינהו ונקרינהו לעייניה כו' (סנהדרין דף סד.): (ט) **תנאי היא** גרסינן: **אמר ר' טרפון.** לאנשי בימו הזהרו בי להיות עמי ועם כלתי שלא אתייחד עמה: **מכוונה דברא.** כשהיה הולך בשדה בגירסא לייחוד היה מונע הבהמות מכל השדה. ד"א שאינו מניח להיות רועה והבהמות בשדה אחד: **שתי יבמות.** נשי שני אחין שנשואות זו את זו כשתי לרות שדואגות שמא תפול ליבום לפני בעלה ותיעשה לה לרה (ו) אשה ולרתה ואשה וחמותה ובת חמותה ובת בעלה כולן שונאות זו את זו וטעמא מפרש ביבמות בפרק האשה שהלכה (דף קיז.): **שיודעת טעם ביאה.** כלומר מה היא ביאה שתדע לספר דבריס בשוק: **ואינה מוסרת עצמה לביאה.** מתוך קוטנה עדיין לא לבשה ילר הילכך אין כאן משום דעת קלה שלא תהא נוחה להתפתות: **תינוקת בת תשע שניס ויום אחד.** והביאה שערות דכי איכא שדים נכונו ושערך צמח הוא דמגרו בה וסבר לה כמאן דאמר (בנדה דף מו.) בת תשע שניס ויום אחד שהביאה שערות סימן הן מכאן ואילך אבל קודם לכן שומא. ותינוק בן י"ב שנה ויום אחד קרי ליה הגדיל ולא ישן עם אמו עוד בקירוב בשר: **זה וזה.** בין לגיסנא קמא בין לגיסנא בתרא (ו) לתינוקת בשנן שדים נכונו בסימני נערות בסימנין [שבדדים] דהיינו בוחל כדתנן במסכת נדה (דף מז.) בוחל אלו ימי הנעורים ושערך צמח שלא לגיסנא קמא אי אתיא לגיסנא בתרא הוי שומא עד בת שתים עשרה שניס ויום אחד: **בושה לעמוד לפניו.** אין אדוני יודע שהיא מקודשת ויש לו להתרחק מאשת איש: הכל

הכל לשם שמים. ואין דעתי אחריה לחיבת מישות אלא לחיבת קורבה ולעשות קורת רוח לאמה כשאני מחבב את בתה: **מתני' לא ילמד רווק סופרים.** רווק פנוי בלא אשה: **סופרים.** מלמדי תינוקות. כלומר לא יגדיל רווק עצמו להיות מ״ן הסופרים ובגמרא מפרש טעמא. וכן לא תלמד אשה סופרים לא תרגיל עצמה להיות ממלמדי תינוקות: **אף מי שאין לו אשה.** בגמרא מפרש מאי היא: **לא ירעה רווק את הבהמות.** שלא יתאוה לה: **ולא יישנו שני רווקים בטלית אחת.** שלא יבואו לידי משכב זכור: **והכמים מתירין.** שלא נחשדו במשכב זכור ובהמה: **גמ' מ"ט.** לא ילמד רווק סופרים אי נימא משום דחשידי רווקים למשכב זכור דתינוקות: **אמרו לו לר' יהודה.** דמתניתין דאמר לא יישנו שני רווקין בטלית אחת: **משום אמהתא דינוקי.** אמותיהם של תינוקות שמצויות אצלו להביא את בניהן לבית הספר: **מי שאין לו אשה כלו.** ומוסיף אדתנא קמא דקאמר רווק שלא נשא אשה מימיו ואתא ר' אלעזר למימר אפילו היתה לו ומתה אבל יש לו ואינה שרויה אצלו מותר או דלמא כו': **מתני' כל שעסקיו עם הנשים.** שמלאכת אומנותו נעשית לנשים והנשים צריכות לו: **לא יתייחד עם הנשים.** אפילו עם הרבה נשים לפי שלבו גס [ד] בהו וכולן מחפות עליו. ואילו איש אחריני בין שתי נשים תנן (לעיל דף פ:) אבל עם שלש או ארבע שפיר דמי: **נקיה וקלה.** מפרש בגמ' [ה] שפיר: ואל יאמר בלבו אומנות זו אינה מעשרת אלא יבקש רחמים למי שהעושר שלו: **חמר גמל [ו] ספן קדר.** בעל קרנות. כל אלו אומנות ליסטיות [ז] כשליחים בדרכים הם נכנסים ולוקטים עליה מן הכרמים ופירות ועוד שנשכרים לאדם ומעבירין על תגאה: **רועה.** בהמות שלו [ח] שמעבירן לרעות בשדה אחרים: **חווי.** מלומד באומנה להטיל מים בין צרורות בחטין: **המרים רובן רשעים.** מפני ליסטיות: **הגמלין רובן רשעים.** שפורשין למדברות למקום גדודי חיות וליסטין וילאים לנפשם ומשברים לבם למקום: **הספנין רובן חסידים.** שפורשין למקום הסכנה ותמיד הם ברעדה יותר מן הגמלין: **עוב שברופאים לגיהנם.** אינו ירא מן המולי ומאכלו מאכל בריאים ואינו משבר לבו למקום ופעמים שהורג נפשות ויש בידו לרפאות העני ואינו מרפא: **עוב שבטבחים.** שפיקי טריפות באות לידו וחס על ממונו ומאכילן: **אבל הטורה אינה כן.** שאף הבא לידי זקנה או ייסורין ואינו יכול לעסוק בה הוא אוכל ממתן שכרה דכתיב עוד יעודנו בשיבה: **גמ' סורו רע.** מנהגו רע. קרבתו רעה להשתדל עמו שיהא סר אליו ובא לביתו: **הלורפין.** לורפי זהב העושין לנשים שירין וזמיס וטבעות: **הסריקים.** סורק בגדים לנשים פלוקיירד"ל: **הנקורות.** מנקרי ריחים של יד הנשים טוחנות בהם כדתנן בכתובות (דף נט:) אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה טוחנת ואופה ומכבסת (שם) בריחיא דידה: **והרולין.** מוכרין קישוטי בשמים לנשים: **והספרין.** הנשים לריכות להן בשביל בניהם: **והגרע.** אומן המקיז דם על שם שמגרע את הדם: **הבורסקי.** מעבד להם עורות לנעוש ולנעול: **והבנן.** מחמם מרחצאות: **מהלך על לידו ורוחו גסה ונקלה ויושב.** שלשתן סימני גאוה אבל אין זו דומה לזו ובכולן הוא חלוק ממדת הבשרים. נתלה ויושב אינו יושב אלא אם כן נסמך או לאמוריו או על לידו דרך גאוה ובשביל שהבריות מוסרין נפשן לידו הוא מתגאה: **ועינו לרה.** בממונו להוליא כלום מפני שהוא מלומד לאכול אצל המקיזין ואינו מלומד להוליא: **ועינו רעה.** נותן עיניו בבריאים שיחלו ויהיו לריכין לו: **אוכל הרבה.** שמלומד לאכול עם כמה אנשים בכל יום: **ומוליא קימעא.** מתוך שמאכלו יפה בלחם נקי ובשר שמן שממעטים את הזבל שכל אדם מכין לסעודת הקזה מאכל בריאה [ח]: **והשוב על העריות.** מתוך שהנשים לריכות לו ועסקו עמהן: **ועל הגזל.** שהנשים גוחלות מבעליהן ונותנות לו: **ועל שפיכות דמים.** זימנין דשפי ליה לדמא לפחות מרביעית [ט]:

מחטא

הכל לשם שמים: **מתני'** [א]לא ילמד אדם רווק סופרים ולא תלמד אשה סופרים רבי אלעזר אומר אף מי שאין לו אשה לא ילמד סופרים ר' יהודה אומר לא ירעה רווק בהמה ולא יישנו שני רווקין בטלית אחת וחכמים מתירים: **גמ'** מאי טעמא אילימא משום ינוקי והתניא אמרו לו לר' יהודה [ב]לא נחשדו ישראל על משכב זכור ולא על הבהמה [ג]אלא רווק משום אמהתא דינוקי אשה משום אבהתא דינוקי: ר' אלעזר אומר אף מי שאין כו': איבעיא להו מי שאין לו אשה כלל או דלמא בשאינה שרויה אצלו תא שמע [ד] אף מי שיש לו ואינה שרויה אצלו לא ילמד סופרים: ר' יהודה אומר לא ירעה כו': תניא אמרו לו לרבי יהודה לא נחשדו ישראל על משכב זכור ולא על הבהמה: **מתני'** [ה]כל [ו]שעסקיו עם הנשים לא יתיחד עם הנשים ולא ילמד אדם את בנו אומנות הנשים רבי מאיר אומר לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו שאין אומנות שאין בה עניות ועשירות שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות אלא הכל לפי זכותו רבי שמעון בן אלעזר אומר ראית מימיך חיה ועוף שיש להם אומנות והן מתפרנסין שלא בצער והלא לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער אלא שהורעתי מעשי וקפחתי את פרנסתי [ז]אבא גוריין איש צדיין אומר משום אבא גוריא לא ילמד אדם את בנו חמר גמל קדר ספן רועה וחנוני שאומנותן אומנות ליסטים רבי יהודה אומר משמו [ח]החמרין רובן רשעים והגמלין רובן כשרין הספנין רובן חסידים טוב שברופאים לגיהנם והכשר שבטבחים שותפו של עמלק רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ושאר כל אומנות אינן כן כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו הרי הוא מת ברעב אבל התורה אינה כן אלא משמרתו מכל רע בנערותו ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו בנערותו מהו אומר [1]וקוי ה' יחליפו כח בזקנותו מהו אומר [2]עוד ינובון בשיבה וכן הוא אומר באברהם אבינו [3]ואברהם זקן [ט] וה' ברך את אברהם בכל [י]מצינו [יא]שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה שנאמ' [4]עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חוקותי ותורותי: **גמ'** תנו רבנן כל שעסקיו עם הנשים סורו רע כגון הצורפים והסריקים והנקורות והרולין והגרדיים והספרים והכובסים והגרע והבלן [יב]והבורסקי [יג]אין מעמידים מהם לא מלך ולא [יד]כהן גדול מאי טעמא לא משום דפסילי אלא משום דזיל אומנותיהו תנו רבנן עשרה דברים נאמרו בגרע מהלך על צידו [טו] ורוחו גסה ונתלה ויושב ועינו צרה ועינו רעה אוכל הרבה ומוציא קימעא וחשוד על העריות ועל הגזל ועל שפיכות דמים [טז]דרש בר קפרא לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה מאי היא אמר רב [יז]יהודה

לא יתייחד עם הנשים. פי' בקונטר' ואפילו עם נשים הרבה ודווקא רוכל אבל איש אחר מותר וקשה להר"ם דאמר לעיל (דף פח.) אנשים מבפנים ונשים מבחוץ חוששין משום יחוד משמע דאסור להתייחד עם נשים הרבה לכ"ע לכן נ"ל לא יתייחד עם הנשים אפילו אשתו עמו דשרינן לעיל (דף פ:) דכיון דהוי רוכל איכא חששא טפי [א]: **אלא הכל לפי זכותו.** [ב]פירוש לפי מזלו [ג] דבני וחיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא [ג]:

הדרן עלך עשרה יוחסין

כמו שהאיר המקום צדק ממזרח לאברהם אבינו. **שם.** ועי' תוס' רשב"א ושבת דף קנו. **פליק בעז"ה מס' קדושין.**

אהבת ובפרק אלו מציאות [ב"מ ל. ב] מוכיחים מהודעת להם זה בית חייהם. כלומר אומנות. ובירושלמי [לעיל פ"א ה"ז] חזי ליה מקרא אחרינא ובחרת בחיים זו אומנות. ואפילו הכי לא ילמדו אומנות עם הנשים, שאומנותו עם הנשים והנשים

צריכות לו. **לא יתייחד עמהן.** לפי שכולן מחפות עליו, ואילו איניש אחרינא עם שתי נשים תנן אבל ג' או ד' מותר. **[חמר גמל קדר ספן].** כל אלו גזלנים כשהולכים בדרכים גוזלים עצים ופירות, ועוד שנשכרים לבני אדם ומעבירים על תגאם. **רועה.** בהמות שלו, שמעבירן בשדות אחרים. **חנוני.** מלומד בהונאה להטיל מים בין וצרורות בחטין. **כשרים.** שפורשים למקום גדודי חיות ולסטים ולבם נשבר. והספנים יותר עומדים במקום סכנה מן הגמלים ולפיכך הם חסידים. **טוב שברופאים.** שממיתים החולה. **שבטבחים.** ספק טרפות בא לידם וחסים על ממונם. כל זה פר"ש. ואית דמפרשי שהאומנות מלמדו אכזריות אפילו הטוב שבהם אכזרי ורע כעמלק. **גמ'. הצורפים.** צורפי זהב ועושים תכשיטים לנשים. **הסריקים.** שסורקים בגדים לנשים. **[והנקורות].** נוקרי ריחיים לטחון והנשים טוחנות באותן ריחיים של יד כדאמרינן [כתובות נט, ב] אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה טוחנת וכו'. **רולין.** מוכרי בשמים לנשים. **ספרים.** נשים צריכות להם [בשביל] בניהם. **[והגרע].** אומן מקיז דם. **בורסקי.** מעבד להם עורות לנעול. **בלן.** מחמם מרחצאות.

הכל לשם שמים. ועל זו אנו סומכין השתא שאנו משתמשים בנשים: **לא** ילמד רווק **סופרים.** פי' תלמידים רווק הוא אדם פנוי בלא נשא אשה מעולם ותרגום של ובחורים כשול יכשלו הוא רווקים (ישעיה מ): **ולא** ירעה בהמה. מפני שיש לו תאוה יותר מאיש אחר שנשא אשה:

עין משפט נר מצוה

קבד א מיי' פכ"ב מהל' איסורי ביאה הלכ' יג ומיי' פ"ב מהל' מ"מ הלכה ד סמג לאוין קפב טוש"ע אה"ע סימן כב סעיף כ [ל"ד סימן רמה סעיף כ כפ]:

קבה ב מיי' פכ"ב מהל' איסורי ביאה הלכ' ג טוש"ע אה"ע סי' כד:

קבו ג מיי' שם הלכה יג טוש"ע אה"ע סי' כב סעיף כ [ל"ד סי' רמה סעיף כ כפ]:

ד [מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ז]:

קבז ה מיי' פ"ש מהל' מלכים הלכה ו:

תורה אור השלם

1. וְקוֹוֵי יְיָ יַחֲלִיפוּ כֹחַ יַעֲלוּ אֵבֶר כַּנְּשָׁרִים רָוּצוּ וְלֹא יִיגְעוּ יֵלְכוּ וְלֹא יִיעָפוּ: ישעיהו מ לא

2. עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ: תהלים צב טו

3. וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְיָ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל: בראשית כד א

4. עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקֹלִי וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמַרְתִּי מִצְוֹתַי חֻקּוֹתַי וְתוֹרֹתָי: בראשית כו ה

תוס' ר"י הזקן

מתני'. רווק. פנוי בלא אשה. **סופרים.** מלמדי תינוקות. וקאמר שלא ירגיל הרווק את עצמו להיות מן הסופרים. וכן אשה לא תלמד. לא תרגיל ובגמ' מפרש טעמא. מי שאין לו אשה. בגמ' מפרש. **לא ירעה.** שלא יבא על הבהמה. **בטלית אחת.** משום משכב זכור. **מתירים.** שלא נחשדו ישראל לא על הזכור ולא על הבהמה. **גמ'. חשדא דינוקי.** משכב זכור. **אמהתא.** שמוליכות בניהן לבית הספר. **כלל.** ומוסיף את"ק דת"ק דוקא קאמר שלא נשא מימיו, ואתא ר' אליעזר ואמר אפילו נשא ומתה. **או דלמא כשאינה שרויה אצלו.** דת"ק קרי רווק כל מי שאין לו אשה, ואתא איהו למימר אפילו יש לו אשה ואינה שרויה אצלו שם אסור ללמד. **תא שמע וכו'.** והא ודאי ר' אליעזר הוא. וכן עיקר שאם נפרש אינה שרויה אצלו שאינה עומדת עמו ואינו מתייחד עמה, היינו אין לו אשה. ומסתברא שאם הוא בעיר אחת ללמד והניח אשתו בעיר אחרת שאסור דהא אין לו אשה כאן. אית דמפרשי שרויה אצלו ואפילו הכי שרו רבנן. מיהו כל זה בתינוקות אבל בגדולות לא שייך הכא לא אמהתא ולא אבהתא ומותר. **מתני'. לא ילמד אדם וכו'.** כלומר כל אדם חייב ללמד את בנו אומנות כדמוכיח פ"ק דמכלתין [לעיל ל, ב] מקרא וראה חיים עם האשה אשר

גליון הש"ס

מתני' שעשה אברהם אבינו את כל התורה. יומא כח ע"ב ועי' סוף קיים בפי' הקונטרס שם: **בגמ' אין מעמידין מהם לא מלך.** עי' מ"ש פ"ח משנה ג' דסנהדרין:

לעזי רש"י

פלוקיירד"א [פלוקיירדי"ש]. סורקי צמר.

מוסף תוספות

א. הואיל ועסקו עם הנשים לבו גס בם ואינו ברוש מאשתו. תוס' הרא"ש. מפני שאין אשתו יכולה לשמרו תמיד כ"כ ואף הנשים מתוך שצריכות לו ולכן גם הם מחפות עליו. מאירי.

ב. כלומר לפי מזלו שזכה להיות מזלו טוב. תוס' הרא"ש. ג. ומיהו איכא למימר דלפעמים המזל משתנה לטוב ע"י זכות

תורה אור השלם

1. לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נְאֻם יְיָ צְבָאוֹת: חגי ב ח
2. עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ אֵלֶּה וְחַטֹּאותֵיכֶם מָנְעוּ הַטּוֹב מִכֶּם: ירמיהו ה כה
3. וְקוֹרֵי יְיָ יַחֲלִיפוּ כֹחַ יַעֲלוּ אֵבֶר כַּנְּשָׁרִים יָרוּצוּ וְלֹא יִיגְעוּ יֵלְכוּ וְלֹא יִיעָפוּ: ישעיהו מ לא
4. עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ: תהלים צב טו

מוסף רש"י

מחטא דתלמיותא. גרוס"ל שלגבו"ש שהתפירות עשויות שורות שורות כתלמי מענה (ברכות סג.). **הדרן עלך מסכת קדושין**

תוס' ר"י הזקן

תלמיותא. שעושים תלמים תלמים והוא כמעשה רוקם שנעשה במחט. **שעוברת.** שיהיה לו ללא צורך אלא כל האומניות צריכים לעולם בין אומנות נקיה או מאוסה. **בשם.** מוכר בשמים. **בורסי.** מקמץ

מסורת הש"ם

מחטא דתלמיותא תניא [3]רבי אומר אין לך אומנות שעוברת מן העולם אשרי מי שרואה את הוריו באומנות מעולה אוי לו למי שרואה את הוריו באומנות פגומה [4]אי אפשר לעולם בלא בסם ובלא בורסקי אשרי מי שאומנותו בסם ואוי לו מי שאומנותו בורסקי [7]אי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות אשרי מי שבניו זכרים ואוי לו למי שבניו נקיבות [9]ר"מ אומר לעולם ילמד אדם [1]לבנו אומנות נקיה וקלה ויבקש רחמים למי שהעושר והנכסים שלו שאין עניות מן האומנות ואין עשירות מן האומנות אלא למי שהעושר שלו שנאמר [1]לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות: ר"ש בן אלעזר אומר אם ראית מימיך: תניא ר"ש בן אלעזר אומר מימי לא ראיתי צבי קייץ וארי סבל ושועל חנוני והם מתפרנסים שלא בצער והם לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער אלא שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי שנאמר [2]עונותיכם הטו: רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומנות וכו': [9]תניא רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה שכל אומנות שבעולם אין עומדת לו אלא בימי ילדותו אבל בימי זקנותו הרי הוא מוטל ברעב אבל תורה אינה כן עומדת לו לאדם בעת ילדותו ונותנת לו אחרית ותקוה בעת זקנותו בעת ילדותו מהו אומר [3]וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים בזקנותו מהו אומר [4]עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו:

הדרן עלך עשרה יוחסין וסליקא לה מסכת קדושין

מחטא דתלמיותא. מחט תלמיית ברוסדיי"ר בלע"ז שהתפירות עשויות תלמים תלמים שורות שורות כתלמים של מחריסה: **שעוברת מן העולם.** שבטילה מן העולם בין שהיא נקיה בין שהיא מאוסה יש בה לורך ואם לא יהא ילמדנה זה ילמדנה אחר: **אשרי מי שרואה את הוריו.** יולדיו ואת ילדיו באומנות נקיה: **בשם.** מוכר בשמים: **לבי קייץ.** מייבש קציעות בשדה: **סבל.** נושא משאות: **לל אומניות.** אין להן מתן שכר לאחר זמן אלא שכר המצוי להם בשעתן אבל תורה מתן שכרה בא מאליו לאורך ימים ואף לאחולה ולזקן שאינו יכול לעסוק בה עכשיו אוכל מן הקודמות: **שנאמר עוד ינובון בשיבה.** יצמחו לממ ויתייחד שכרן לעת שיבתן דשנים ורעננים יהיו [9] וגו':

הדרן עלך עשרה יוחסין וסליקא לה מסכת קדושין

צואת כלבים. [9] קייץ. מייבש קציעות בשדה. **סבל.** נושא משאות. **ינובון בשיבה.** יצמח שכרן בעת שיבתן. תושבל"ע

[1] [פי' העליון ערך תלמיותא נקיים מגזל וקלה לגלות בה חסרון כיס], [2] [בתוס' פ"ב הי"ב אותא רבי מאיר], [3] ב"ל טז: (סנהדרין ק:) פסחים סה., [4] סנהדרין ק:, [5] [בתוספתא שם אותא רבי אומר], [6] [בכת"י ליתא], [7] [מס' סופרים פט"ז], [8] [''וגו'' ליתא בכת"י שבע"ן], [9] עי' כתובות עז ע"ב], [10] פי' הגון על זה תמצא בספר חסיס שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בספר זכיות מ"א פ"ג, [11] בסיומא וסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו.

לעזי רש"י

ברושדי"ר. רקמה.

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

[1] הַדְרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת קִדּוּשִׁין וְהַדְרָךְ עֲלָן. דַּעְתָּן עֲלָךְ מַסֶּכֶת קִדּוּשִׁין וְדַעְתָּךְ עֲלָן. לֹא נִתְנַשֵּׁי מִינָּךְ מַסֶּכֶת קִדּוּשִׁין וְלֹא תִתְנַשֵּׁי מִינָּן לֹא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלֹא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהֵא תּוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּתְהֵא עִמָּנוּ לָעוֹלָם הַבָּא. [2] חֲנִינָא בַּר פָּפָּא רָמִי בַּר פָּפָּא נַחְמָן בַּר פָּפָּא אַחָאי בַּר פָּפָּא אַבָּא מָרִי בַּר פָּפָּא רַפְרָם בַּר פָּפָּא רָכִישׁ בַּר פָּפָּא סוּרְחָב בַּר פָּפָּא אַדָּא בַּר פָּפָּא דָּרוּ בַּר פָּפָּא:

הַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ: מְאוֹיְבֵי תְּחַכְּמֵנִי מִצְוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשָּׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים. אָנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לִדְבָרִים בְּטֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָן מְקַבְּלִים שָׂכָר. אָנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים. אָנוּ רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רָצִים לִבְאֵר שַׁחַת. שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי כְּשֵׁם שֶׁעֲזַרְתַּנִי לִסַּיֵּם מַסֶּכֶת קִדּוּשִׁין כֵּן תַּעֲזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וּסְפָרִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה. וּזְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְתִתְקַיֵּם בִּי בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ. כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא, וּלְאַחֲיָא מֵתַיָּא, וּלְאַסָּקָא לְחַיֵּי עָלְמָא, וּלְמִבְנֵא קַרְתָּא דִּירוּשְׁלֵם, וּלְשַׁכְלֵל הֵיכְלֵיהּ בְּגַוֵּהּ, וּלְמֶעְקַר פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה מֵאַרְעָא, וּלְאָתְבָא פּוּלְחָנָא דִּשְׁמַיָּא לְאַתְרֵיהּ, וְיִמְלֹךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵיהּ וִיקָרֵיהּ, [וְיַצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ]. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן, וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מַאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא, דִּי בְאַתְרָא (קַדִּישָׁא) הָדֵין וְדִי בְכָל אֲתַר וַאֲתַר, יְהֵא לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא רַבָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וּפֻרְקָנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן: